

DOMINI
PETRI FORESTI
ALCMARIANI

MEDICINÆ DOCTORIS

EXPERIENTISSIMI, INCLYTÆ REIPVB.

Delphensis Medico-Physici ordinarij,

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM
MEDICINALIVM,

LIBRI DECEM POSTERIORES,

IN QVIBVS

OMNIVM ET SINGVLARVM AFFECTIONVM
corporis humani causa, signa, prognoses & curationes graphicè depinguntur.

TOMVS SECVNDVS.

ROTHOMAGI,

Sumpt. IOAN. & DAVIDIS BERTHELIN, Fratr.

M. DC. LIII.

OBSERVATIONVM
ET
CURATIONVM
MEDICINALIVM.

SIVE

Medicinæ Theoricæ & Practicæ,

TOMI SECVNDI,
LIBRI DECEM POSTERIORES.

- XI. *De morbis oculorum & palpebrarum.*
- XII. *De aurium morbis.*
- XIII. *De nasi affectibus.*
- XIV. *De ægritudinibus labiorum, gingivarum, dentium, oris ac
lingue.*
- XV. *De faucium, gutturis, gula, & asperæ arteriæ affectibus.*
- XVI. *De pectoris pulmonisque vitis & morbis.*
- XVII. *De cordis ac quibusdam mammillarum affectibus.*
- XVIII. *De stomachi & ventriculi affectibus.*
- XIX. *De hepatis malis ac affectibus.*
- XX. *De Lienis morbis, vitis ac affectibus, & de Scorbuto.*

IN QVIBVS EORVNDEN CAVSÆ, SIGNA,
prognoses & curationes graphicè depinguntur.

ROTHOMAGI.

M. DC. LIII.

DOMINI
PETRI FORESTI
ALCMARIANI
MEDICINÆ DOCTORIS

EXPERIENTISSIMI, INCLYTÆ REIPVB.

Delphensis Medico-Physici ordinarij,

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM
MEDICINALIVM,

LIBRI DECEM POSTERIORES,

IN QVIBVS

OMNIVM ET SINGVLARVM AFFECTIONVM
corporis humani causa, signa, prognoses & curationes graphicè depinguntur.

TOMVS SECVNDVS.

ROTHOMAGI,
Sumpt. IOAN. & DAVIDIS BERTHELIN, Fratr.

M. DC. LIII.

De morbis ocul. & palpebr.

2
stans, quæ *ἐννομεν*; Latinis, Agnata seu Coniunctiva dicitur, cum neque cerebro aut aliqua eius membrana, sed ex ea, quæ exterius os calvariae ambit, pericranio dicta, originem ducat. Nuncupatur autem Agnata, propterea quod aliis, quæ oculi ipsum constituunt tunicis forissecus agnata sit, ligamentum existens toti oculo ad circumstantia ossa, ut constat. 4. De compos. medic. secundum locos, & 10. De usu partium. Alij vero tres istas proprias oculorum tunicas in sex dividunt. Quibus etiam non reclamamus, cum ad hanc rem tractandam nec oblit nec conferat, ut etiam Donatus annotavit: sciamus quod prænominata tunica, & agnata, quæ simul moventes ipsos musculos (quæ numero sunt, & totidem oculorum motus,) operit; Deinde etiam dicti humores, ut perfecte visio ipsa absolatur, à natura conditi sunt. Quo fit, ut ex triplici vitiorum genere (teste Galeno, primo De causis symptomatum) videndi actio laedi potest.

3
Primo sentiendi instrumento quippiam perperfo, nempe crystallino humore: Secundo: pars aliqua primo instrumenti sentiendi administrans affecta, nempe tunica iam dicta: Tercio: cum ipsa sentiendi potentia, quæ à cerebro per nervum opticum in oculum ipsum descendente procedit, quoquo modo fuerit impedita. Verum exempla ponemus, primo ab iis oculorum malis (ut iam unum proposuimus) quæ tunicis evenire solent, nempe partibus ipsis vltum aliquem præbentibus; initium fumentes ab Agnata seu coniunctivæ tunica affectibus, utpote quæ exterior magis sit, ac frequentissime ab affectione *ἐννομεν* Græcis proprie dicta Latinis Lippitudine, afficitur. Ophthalmia nomen ab affecta sede sumpsit, scilicet ab oculis, quasi oculi morbum dicas. Latine lippitudinem ab accidente, scilicet excremento, minus proprie nominarunt, quod multos quoque alios affectus lippitudines appellent, quod eo excremento abundat: Unde & diuturnis quidam oculorum morbis affecti Lippi dicuntur, ut apud Horatium videre licet. Græci vero (ut Iacchimus doctissimus annotavit supra Rhafem.) velut Antonomasticeos dixere oculi morbum, nomen generis speciei adaptantes, quod hic gravissimum omnium esset. Caterum, ut recte interpret Holerij c. 17. De ophthalmia dicit, Morborum oculi, ut infinita prope multitudo est, ita in illis distinguendis maxima confusio, præsertim in his, qui ad ophthalmiam similitudine quadam accedunt: quales sunt, *πτερίτις*, *χλωμὴ*, & *ἐννομεν* proprie dicta. Montanus vir aliqui doctissimus cæteris accuratius hæc distinxisse epistola quadam videtur: à veterum tamen sententia, ut Galeni, & Pauli Aeginetæ, longe discedens. Scribit enim *χλωμὴ* palpebrarum inflammationem esse, licet aliquando partes cæteras in consensum trahat. At Paulus Aegineta tumorem albi oculorum esse vult, quam sequitur inflammatio, & palpebrarum contorsio. Vidius quoque (ut doctissime D. Corneus annotavit) negligenter hæc interpret legi *χλωμὴ* aut *πτερίτις* quævis. Sed his prætermittis omnia facillime sic distinguuntur. Si levis quædam inflammatio, & veluti phlegmones principium sine discrimine partes oculi invadens primo intuitu appareat, cum rubore quidem, sed exiguo, quem dolor mitis consequatur, *πτερίτις* erit duntaxat, id est, oculi perturbatio. Hæc enim certissima signa sunt, quod hic affectus, neque phlegmone sit confirmata, neque vnius magis quam alterius partis proprius, neque vehementem dolorem habeat, aut tumorem.

Quibus si adiciat à causa externa excitatum

fuisse, ut sole, fumo, pulvere, oleo, radiis solis, vi-
no, esu caparum, eruce, alliorum, sinapi, iclu, (quæ
omnia ab ægro diligenter exquirenda) tum nulla in in-
dicatio dubitatio esse poterit. Paulus à manifesta
tantum causa fieri vult: quare etiam inquit occa-
sione ipsius cognita, promptissime soluitur. Ex-
perientia tamen constat non raro ab interna exci-
tatione, præcipue vero ventriculi, & post egregiam
potationem: neque tamen proprie esse ophthalmi-
am, licet aliquando in corpore cacochymo, & si
negligatur, in eam facile degeneret. Si vero pal-
pebræ tantum inflammationem patiantur, atque
in sese concidant, ut oculus periri nequeat, & si
erit, id est præclusio quædam, & quasi ligatio
eorum, quæ secundum naturam aperta & reclosa
esse debent, siue cicatricæ, aut carnis incremento
partes coalescant, ut labra vteri; siue inflamma-
tione, ut palpebræ oculorum. Contra si oculum
apertus maneat nec claudi possit, albi nimirum
oculi sublato atque eminente, nigro vero sub-
dente, & veluti hiatus quemdam efficiens, &
velut Paulus, *ἐννομεν*, id est, conversio, quia addu-
bescens nigro sublimis evadat, ipsumque vero
contergat. In qua præter ruborem & inflammationem
nem pathognomicum signum est, palpebrarum
ut ait Paulus, *ἐννομεν*, id est, conversio, quia addu-
ci non possunt. Sic & Fernelius, & Etropion rubra
pepræ est inversio, quæ pars eius interior rubra
proninet. Oritur autem vel ob cicatricem, vel ob
subditam carnis exuperantiam, qualis sæpe ex chi-
mosi relinquitur. At si coniunctiva tunica sue
adnata, phlegmone labore, cum tumore, tensio-
ne, dolore, calore & rubore, ophthalmiam esse
non dubitandum. Ergo *πτερίτις* (quæ ophthalmiam
non rem vulgo appellant) affectio est omnium ocu-
culi partium externarum communis: *ἐννομεν* pal-
pebrarum: *χλωμὴ*, albi oculorum: Ophthalmia
adnata membrana propria. Sæpe tamen omnes
inter se vel plures commiscuntur, ut exemplo osten-
dimus libro septimo De symptomatibus febrium: atque alio
etiam paulo post demonstrabimus. Interea ophthalmia
mixta magna similitudo est cum Epiphora. Sed in-
ter se distant, Fernelio auctore: quod in ophthalmia
oculi album; in epiphora solum palpebræ cilium
rubeat. Sed de Epiphora postea suo loco: tum de
aliis: nunc de ophthalmia. Neoterici vero Ophthal-
miam in veram & non veram distinguunt, & vaci-
lacionem, nos Taraxin appellavimus. Veram vero
in eam quæ phlegmonem habet admixtam, & di-
cunt esse simplex apostema non pertransiens ter-
minum: Deinde in aliam, quæ magis transit terminum
in magnitudine, quæ nos diximus esse Chir-
mosam, Arabes vero alquardenegi. At nunc loquimur
de ea quam Græci veram ophthalmiam esse
volunt: quæ nihil aliud est quæ tunica agnata seu
coniunctivæ inflammatio vel phlegmone, ut nunc
diximus. Satis igitur constat quæ sit vera lippitudo
vel vera ophthalmia, & quæ pars sit in ea affecta:
nam ad sensum liquet oculum quidem affici, quam-
vis iuxta Galen. lib. de differ. morb. ex accidenti vi-
deatur esse oculi morbus, interea proprie partes af-
fecta est ipsa agnata tunica. Non enim totius in-
strumenti morbus est, quæ similis est illi: & si
miliarium corporum morbi ex accidenti (teste
dem Galeno loco citato) ad totum instrumentum
referuntur, etiam si compositi sint ut phlegmone,
Cumque è numero inflammationum sit lippitudo
do vel ophthalmia, morbum esse compositum in
secundo, ac soluta continuitate forte tercio, ut de
phlegmone

Lib. XI. Observat. II.

guine, & acri humore erodente, tum ex crassis suc-
cis pituita abundante fieri volunt, & ex spiritu
flatuoso. Alij & ex pituita falsa. Nonnulli quoque
fieri volunt ex succo melancholico, quamvis ra-
rissime. Sed hæc exemplis clariora evadent.

OBSERVATIO II.

De Ophthalmia ex acri humore bilioso.

Solent autem quædā præcedere Ophthalmiam
Sex acris humoribus, ut crapula, ebrietates,
& usus vinorum potentium, & esus ciborum a-
crium, ut alliorum, ceparum, & porri ac similibus
tum aromatum, quæ sua acrimonia & mordaci
qualitate humiditates capitis fundunt & at-
nuant, & fluxione facta ad oculos, acutas & acres
lippitudines gignunt, præcipue in biliosis, quæ
fluxione acris lapius tentantur, & oculos debilio-
res habent. Ita iuvenis quidam, temperaturæ bi-
liosæ, cum longa tristitia, & quidem curis affice-
retur, & diu vigil perstitisset, ob obitum paren-
tis, ut sollicitudines illas mitigaret, cum amicis
vina potentia largius sumebat: illis & acris ci-
bis delectabatur, sæpe in sole versabatur, media
æstate, unde acris humoribus collectis, in
ophthalmiam incidit, ex rodente & acri hu-
more, subito catarrhi instar in oculos prolapsa,
cum ingenti dolore. Ad quem cum subintraf-
sem, & plane biliosus esset, & animaduertentem
totum corpus minime plethoricum esse, sed po-
tius præditum vitioso humore, lachrymamque
rodentem adeo oculum infestare, ut anguli ocu-
lorum simul & genæ tali influxu roderentur, ita
ut ager vix videretur, & rosione non tolerans
exiliret, facile intellexi hanc ophthalmiam à bi-
le erodente originem sumpsisse. Cum hic igitur
rubor paucus in oculis adesset, & punctura ac
dolor vehementior, & lachrymæ tenues acutæ,
& tumor exiguus appareret, & signa totius ple-
nitudinis abessent, & biliosa humorum prauitas
in corpore satis macilento superaret, curationem
auspicati sumus ab iis, quæ totum corpus purga-
rent, & à recrementis liberarent, statim hanc po-
tionem exhibui: *℞. castæ recens ex carnis extrac-
tæ 3vj. pulv. ramarind. extractæ cum aqua violar. 3ij.
symp. ex infus. rosarum pallid. syrup. viol. ana 3b. dis-
solue cum 3iij. feri laticis. Quibus ter alium depo-
suit. Deinde propinaui ad humores acres & mor-
daces contemperandos, Symplos refrigerantes, in-
crassantes, hoc modo: *℞. Symplos rosarum, ex resis sic-
cæ, syrup. amygdalæ, papav. ana 3j. aqua solari, plantag.
cicborij ana 3ij. misce, pro 3j. dosibus. Postea etiam pur-
gavi cum infuso rhubarbaro adiecto syrupo violarum.*
Oculis vero candidum olei liquorem instillavi aquæ con-
cussam, infundebam; hoc enim modo acris fluxio
sine offensa eluitur, iuxta Galenum 13. meth. ac Pau-
li cap. 22. lib. 3. Et cum dolor urgeret, accipiebam
aquæ albuminis oui 3ij. laticis mulieris 3iij. succi plan-
taginis 3j. misce; panni duplicati ex lino in eo infu-
si oculis imponebantur. Interea & collirij albi Rha-
fis 3b. modo cum lacte mulieris solui, modo cum aqua
rosacea oculis instillabam. Fovebam etiam oculos
cum decocto foliorum malvæ, violarum & fenug-
reci prius loti à pulvere ad sedationem doloris.
Sic & puellæ post vniuersalia remedia etiam ve-
næ sectionem cum portio sanguinis vna cum bile
mixta esset, præscripta, cum similiter purgata esset,
cum 3i b. syrupi ex infus. rosarum pallid. cum rhubarbo
3j. cum 3iij. b. aqua violarum, elect. de succo rosarum
3i b. misce. Cum hæc oculis apposuissem, melius
habuit;*

phlegmone apud Galenum colligitur. Signa facile etiam
ex prædictis habentur, concurrunt agnata tunica
color ad rubrum, adest eiusdem tum oculi tumor
ad dolor grauius. Sæpe autem ita in tumorem at-
tollitur, ut tunica agnata, nec non partes quæ vi-
cine sunt, admodum tendantur, imo aliquando
visque ad malas intumescant & attollantur: la-
chrymæ etiam secundæ ex oculo refudant, deci-
duat à vehementi dolore expressæ: tanta enim
aliquando punctio occurrit oculi, tanquam acu
stimularetur. Arteriae quoque circumscissæ, ut in
alia phlegmone, valide pulsant. Venæ quoque
exiles, quæ in albo oculi antea latebant, iam tumi-
de apparent, rubescitque quod album esse sole-
bat: prout hæc signa intenduntur, maior erit affe-
ctus, si mitiora, leuior. Et quod ad signa temporis
attinet, quod in nulla alia phlegmone animadu-
tere possis, hic manifeste videtur: initium scilicet
influxionis & augmentum ipsius, & cum est ma-
xima. Etenim non per notas ut in aliis, sed ipsis
oculis usurpamus: ideo & principium ipsius no-
tare possumus, cum venæ distendantur: mox aug-
mentum, cum in carnosam tunicam substantiam
sanguis funditur, & iam intumescere incipit: Sta-
tus vero, cum ad suam magnitudinem peruenit
influxus; quæ modo maior, modo minor est, prout
humor affluit in corpore, aut remediis à medico
est obuiam itum, quibus cessit morbus. Maxima
vero tunc est, cum non modo ipsa tumuit, sed &
palpebræ crassæ & inuicem visuntur: & vna oculi
orbita phlegmonem omnis pati videtur. Sic igitur
morbi tempora distinguemus, & morbum
ipsum, & morbi magnitudinem, ut & Rhafes facit.
Alij tamen ex mente Galeni tempora ex coctio-
nibus ponunt, si materia ab humore oculi proue-
niens, aquea & tenuis fuerit, tunc est morbi prin-
cipium: si crassescat & ad album tendat, erit mor-
bi incrementum: vel si sordes inhærescant subse-
quentes in maioribus oculorum angulis, erunt in-
crementi testes. Si palpebras, quas Græci *βλεφαρί-
des*, agglutinent, vel sordes ita incrassescant,
ut oculos quasi glutin oblinant, erit morbi status
vel consistentia, præsertim si lachrymarum copia
precesserit: si vero hæc omnia minuantur, erit
morbi finis. Alij tamen, ut Iacchimus, potius hæc
signa desumi volunt ex symptomatibus ipsis, cum &
iudicium à coctione inefficax sit, nec perpetuum,
vel symptomaticum. Vide pulcherrima apud ipsum
de hac re in commentario suo supra Rhafem de
ophthalmia. Causæ autem veræ ophthalmiæ vel
agnatæ tunica phlegmonis, vel ex plenitudine
torius corporis, ob quam agnata tunica repletur,
distenditur: vel ob acres humores influentes acri-
monia sua & morsu erodentes: vel propter aliquam
extensionem eius, ex crassis succis, spiritu ve fl-
tuoso, atque ex his causis excitantur dolores insi-
gnis, ut 3. meth. med. Et ita sit ex congestione humo-
rum, in ipsa tunica permanente, ex superfuitate
alimentis, vel non bene concoctis. Vel per modum
fluxus à capite per venas & arterias, musculos, ac
nervos opticos intrinsece siue extrinsece ad adna-
tam tunicam sese conferentes, aut ab aliis parti-
bus ad oculum debilem ob eius temperaturam,
vel à generatione existentem, transmissos. Causæ
igitur antecedentes sunt humores ipsi, ut sanguis
præcipue venis & substantiæ tunica impactus,
nō tamen semper solus, sed aliquando & bili, imo
phlegmone, admixtus: nam pituitosus vix credo
potest, ut faciat in eo corpore tumorem præter
naturam; ut Galenus de pleuritide argumentum 4. De
pneumonia ex pulsa. At tamen alij frequentius ex fan-
ta. Fernel. 1. tom. 2.

habuit: ℞. medulla panis optime crissæ ℥ ij. medulla pomorum dulcium, bene crissorum, ℥ ij. lactis mulieris, ℥ i. olei rosæ (cum palpebra inflata & rubra esset) ℥ i. mixta emplastrum modo oculo affesto apponebatur. Et cum dolor vehementior esset, addebam croci, ʒ i. ana ʒ iij. modo albumen oui agitatum & deservitum cum aqua rosarum, modo cum decocto papav. albi cum corti succo infillabam: In principio cum aqua rosarum, qui liquore tenui & lacte muliebri aut alina simul mixtis.

Fovebam autem cum decocto tepide, deinde cottum madefactum in liquore supradicto linteolo lineo involuebam; & similiter linteolum infuccatum oculo ita infernebam, atque fascia alligabam; Ita tamen, ne oculus graueretur aut doleretur. At dolore virgente cataplasmate utebar croci & opij granis tribus adjectis, sed ab eius usu tum etiam collyrio albo cum opio, vbi necessitas urgebat, oculos deinde decocto melioris tepido fovebam. Sed non utebar collyrio albo cum opio confecto in lacte muliebris soluto, nisi crescente morbo & dolore augefcere: alioqui sæpe in principio, & etiam postea, vbi dolor esset, commodoque fine opio utebar, & ita paratum absque opio in officina fieri inebam; quo in multis commodissime usus sum. Vbi enim dolor tã vehemens non erat, vel levis, sublatò opio. In augmento addebam sarcocollam nutritam in lacte muliebri, z j. & procedente morbo & in declinatione augebam dosim sarcocollæ, ac tandem sola sarcocolla in lacte vel aqua fenniculi, vel euphrasie dissoluta utebar. Et in fine fotu cum spongia ex malua, meliloto, fœnugræco, vel cum panno lineo duplicato, postea etiam expresso, & oculis alligato. Quibus remediis, antea adhibitis subinde venæ sectione & cucurbitulis, & purgationibus, mox ad localia dicta deveniens, hunc juvenem tum puellam & alios plurimos curavi.

SCHOLIA:

Ophthalmia veta pluris & minoris differentiam in se recipit: modo enim bilioso sermagis participat, modo pituitoso, & quamvis phlegmone dicatur, alia enim tenuiore sunt sanguine, alia crassiore, vnde multa sit in ipsis symptomatis differentia, quibus significatur morbus. Etenim alia, quae crassiore constant, distentionem magis crebriant, quod fluxio est tunica perhibetur externa. Contra alia multum excurrunt, quae aeris, serum, inordas, aut stilum habent: vnde & morfus, & rosione dolorem faciunt. Alia mitius excurrunt, quibus serum pituitosum est & tenuius. Sic & color magis euariet, rubens magis & n

Considerandum igitur diligenter ex quo h
 morte fiat : si propter totius corporis plenitudinem sanguineus humor , aliter quoque curatus quam si bilis aut crassus succus aut spiritus flatus . Si sanguis , ea aderunt , quæ diximus iuveni prima observatione adfuisse : quoniam cuncta (etiam Traditionis , tum dijs testatur) rubra & sanguinea erunt , nedum agnata ipsa tinnica ; sed & facilius rubens & humidior erit . Venæ latiores , sensus grauitatis aderit , functiones solite segnius perficientur , lachrymæ neque mordaces , neque cres , temperamentum , ætas , anni tempus , regni victus ratio præcedens , sanguinis plenitudine attestabuntur . Bilis notas iam posuimus in h
 secunda Observatione de iuvene bilioso . Ad biliosum temperamentum , tum reliqua præ

II. & palpebræ.
dentia de bile testimonium præbent; lachrymæ mordaces, non solum hircos, (qui à Cræci rarij) exurentes obfidunt, genas imo irritant, & quæcunque partes attingunt: & reliqua aderunt, quæ in Observatione iam præcedente diximus. Si autem ex redundantante pituita inflammatio orta fuerit, gravitas erit vehementior & tumor, caliditas exigua, & rubedo agnata tunica modica, cum qua & facies, ac ciulus color communicabit; & reliqua quæ præcesserunt & concomitantur, pituitæ redundantiam arguent. Si ab humore melancholico (ut alij volunt) dolor debilis, gravitas cum offuscatione, exsiccata cum perseverantia, paucitas glutinationis, & minuta sunt grana, & pauca lachrymæ. Quod si neque feruore, neque rosione aut vehementi gravitate vegente, agnata oculi tunica extendatur, adeo, ut distumpepi videatur, ac doleat, lachrymæque non appareant, aut parvæ, licet quandoque rubea videbitur eadem tunica; indicium erit spiritum esse, qui distendat, ac dolorem faciat. Fluxiones extrinsecas caluarias notant vasa, inquit Paulus, in fronte & temporibus distenta. Per partes intrinsecas, tunc præcedit frequens sternutatio, dolorque ab intima parte oculi atqueam ophthalmia appareat. Si per essentiam dolor capitis præcedat & gravitas: Si per consensum ventriculi, præcesserit nausea & vomitus: Si vero ab externa causa spiritudo originem ducat, ab ægri vel astantium relatu percipere poteris. Si plura de his desideres, vide alios auctores & Benedictum Fanenium præceptum meum. Signa pronostica præcipue etiam consideranda num curatio perfici poterit nec ne: parva autem male affecta, tum morbi causa, hæc indicant. Si morbus mollior & causa non vehemens, facilius curatur: Si grauior & in quibus pessima est nis periculum imminet aut cecitatis, pessima est sapientia enim disruptæ sunt fluxionis tunice & reflectæ. Ideo considerabimus magnitudinem ophthalmiæ: ex magna non modo in præsensum adesse inuehuatur symptomata; sed & periculum adesse videtur multa fluxione conslet, & corneam quocunque afficiat, quam vel exulcerari tandem periculum est, vel impacti humoris reliquæ resstare, ac suffusionem fieri. Ophthalmia enim frequenter perducit ad exitum vixæ, cum cornea tunica sepe distumpatur per corrosionem aut putrefactionem, si diu duret malum, materiaque erodens continuo ad oculum fluat. Ophthalmia quæ venit à velaminibus intrinsecis, & quæ à cerebro est orta, deterior est illa, quæ venit à panniculo cooperiente cranio. Cornelius Celsus libro sexto capite 6. Ingenibus, inquit, & variis casibus oculi nostri patitur. Qui cum magnam partem ad vitam simul & visum cedinem conferre, summa cura tuendis sunt. Preterea autem orta lippitudine, quædam nota sunt, ex quibus quod eueniatur sit, colligere possimus. Nam si ea lachryma, & tumor, & crassa pituita cæperint, si ea lachryma mixta est, & calachryma calida est; pituita vero alba & mollis, tumor non durus; longe valetudinis metus non est. At si lachryma multa & calida & pituita paulum, tumor modicus, idque in uno oculi est; longum id, sed sine periculo, futurum est. Idque lippitudinis genus minime cum dolore est, sed vix ante vix dies tollitur: nonnunquam per duos menses durat, sed quandoque finitur. Si pituita alba & mollis est, lachrymæque miscentur: aut si simul hæc verumque oculum inuaservit, potest esse brevis, sed periculum quodammodo est. Pituita autem sicca & arida, dolorem quidem movet, sed maturius desinit nisi quid exulceraverit. Tumor magnus, si sine dolore est & siccus, sine ulla periculo.

lib. XI. C.

est. Si siccat quidam, seu etiam dolore est, seve exulcerat: & nimiumque ex eo casu fit, ut palpebra cum oculo glutineat. Hæc autem Cellum apud Hippocratem eadem quoque leguntur. Galenus etiam admonuit lib. 3. method. lippitudine affectos diligenter esse curandos; & cum ex curationis errore, quosdam agrè confusique constet vidisse: modo suffusione, pupillæ nimia dilatatione vel tæbe aut corruptione fuisse occupatos, potissimum ex vlu stupescientium medicamentorum. At tumore itaque magno, sicco, parumque dolente nullum periculum impendit. A tumore autem magno, sicco, multumque dolente, periculum est, ne oculus exulceretur. Interea quanto magis lachrymæ in se habent mordacitatem, tanto citius reducitur ophthalmia ad statum. Periculum autem est exulcerationis ipsius pupillæ, cum salia sunt lachrymæ multumque calida. Si ophthalmia laborantibus continuo diuque doleat oculus, periculum cecitatis adferre. Facilis quoque curatu est reliquus plegmonis, quando magnitudo eius, & incrementum & vigor, oculis quoque discernuntur. Hippocr. aph. 6. aph. 17. lippientem alui profusio corripit bonum: materia enim deorsum vergit. At hyæc sicca, & aqulonia existente, vere autè pluviosa & australi, præcipue mulieribus & viris natura humidioribus, astate lippitudines fieri necesse est; Hippocrate dicente aph. 11. lib. 3. Quidam vero volunt, quod in regionibus meridionalibus multiplicetur, & remouetur velociter lippitudo; superueniente autem eis frigore, difficile eandem ipsi fieri: propterea quod in regionibus & temporibus frigidis lippitudo minoratur, verum ea, quæ oritur, praua sit. Lippitudines pueris & senibus curatu difficiliores & maligniores, ob capitis inobediuntatem & excrementorum abundantiam: hæc fluxio maior in oculis distillans, ut constat apud Galenum g. de sanitate tuenda. Tales igitur ægros curandos suscipiamus, vsque quo morbus inclinet, sic tractabimus. Etenim domi in obscuro cubiculo continebimus, nam & Cellus primo die iubet, ut æger loco obscuro cubet; sic ut etiam à sermone abstineat: nam visionis instrumentum iterum molestiam splendorem tolerare non potest, Galenus teste libro primo. De causis symptom. C. 10. de visu primo (quo loco exemplum illud comprobauit, tum militum Xenophantis, qui cum per multam viam iter fecissent, oculis læsi fuerunt: tum Dioscoridis tyranni, qui super carcerem domum clarissimam, ac longe splendidissimam construxerat, in quam diuissimè in simo, ac caliginoso loco carceratos educebat, atque ita cupidè lucem inuisi occurrabantur.) Recreatur autem potissimum nigro, caruleo aut viridi. Continebimus igitur hos in cubiculo obscuro: à quo calor omnis excludas, & fumus absint. Attamen frigidus aut calidus eligatur aër, non tamen immodicè, pro causa ratione. Somno moderato vtantur ægri, & præsertim nocturno. In principio quidem & augmento conuenit; in declinatione minus, cum opus est resolutione: ideo cum dolor incitat fluctum, somnus induendus. Capite eleuato dormiant: alii supinè minus nocere volunt, vt matronæ ad partem posteriorem conuertatur, idque in mento plegmonis. Exercitium vitent, quietè elata excernere natura vel arte, clysteriis lenibus, seu glandibus. Cumque humores quietos esse cupimus, quietem corporis, tum animi eligemus; à furore, metu, tristitia, ira, coitu abstinemus. Ægrum

Ret. Forest. Tom. 24

quoque in integra inedia setuabimus, vsque quo fluxior exsistit. Et sic parco vtemus cibo ac potu, præsertim inter initia: imo, si fieri potest, nullum cibum (*Celso auctore*) sumere debent, ne aqua quidem; siu minus, certe quam minimum eius: nam prima omnium, (*vt ipse testatur*) in eiusmodi casu sunt quies & abstergentia. Vel si quid dare cogerimur, id erit frigidum actum & potestare, & exiguum, vt faris vel pitansæ cremor. Tenui etenim prorsus vtendum victu ciboque parciore, vt inanita partes audius, quos habent humores retineant, ne ad oculos cossuant. Qualitas autem cibi eligatur eius, qui humorem generat laudabilem; eos vitando, qui vaporosi sunt, ac tardæ concoctionis: & proinde carniuum, potissimum quadrupedum animalium, lactisque vsus vitandus erit: cauendum ab acetosis, salis ac acribus. Pro potu, abstinendum à vino est circa initia, & ab omni potione vaporosa. Et quidam vsque ad declinationem ab eo abstinendum volunt, etiam à veteri & vinofo: sed aqua eius loco vtuntur, in qua coriadorum præparatorum semina, seu hordeum aut cinamomum fuerint decocta. Alij vero sola aqua excocta, aut multa permixtionis, aqua mulsæ, præsertim cum ex crassioribus humoribus lippitudo fiat ac tempore anni frigido. Rhases autem à dulcibus abstinendum putat, quæ in bilem vertuntur. Sed vbi humores adsunt crassiores, & tempus frigidum sit, tunc quidam viuum quoque admittunt; album tamen & adstringens, tenue & aquosum.

Quod vero ad medicamentorum rationem attinet; curandi methodus eadem est, quam Galenus proponit 4. *De medicina secundum locos.* Cum ophthalmia phlegmone sit in extrema, & alba oculi tunica, scoposecuratiuus ab ipsa phlegmone sumere oportet, & primo ab ipso phlegmonis natura, mox ex partis natura congruum medicamentorum vsum & specialem electionem. Scopus autem curandi phlegmonem est, ipsius augmentum inhibere; atque id quod factum est persanare: inhibetur præcedente causa ablata, sanatur conjuncta simul amota; mox & propriis ipsius morbi contrariis. At cum phlegmone complexus sit morbus, & complectatur intemperiem & solutionem continui; Ex his dolor, qui aliquando mitis existens, nullam opem privatam desiderat; aliquando grauius ut opem postulet: non tam propria ratione, quod vires destruat, tum totius, tum partis; quã quod fluxionem, id est, morbi causam auget; & solum auferit, cuius ratione morbus leuatur, enim intemperiem creat, & soluit continuũ. Materia autem, quæ influxa est, ac venulis hæret & exiguis meatibus illius corporis, tolli non potest, nisi ea, quæ continue infuit inhibeatur. Rursus fluxio inhiberi non potest, nisi plenitudo humorum in venis tollatur, & vna excrementa omnia vitiosa. Quare si ophthalmia magna fuerit (in qua scilicet omnis hic affectionum complexus adfit, & vna in multam molem creuerit) vena secanda est: nam si leuis sit (*inquit Rhases*) hoc auxilium expedit. Sicut enim Galenus in leui pleuritide 6, Epid. non secat venam: ita neq; nos hoc loco. Nam magnitudo morbi est, quæ id exigit, virtus vero per mittit. Sat igitur erit in leuib; alium subducere, & à cibo abstinere, & frictione vti & cucurbitulis, & demum oculariis medicamentis: quoniam causa morbi faciens exigua est & debilis. Verum vbi grauius malum est, venæ sectio, arteriotomia cucurbitula, sanguisuga, scarificatio, purgatio cauterium, paracentesis, fortiora colliria & localia remedia instituenda sunt. *De quibus vide Holo-*

Medical-
mentor:un-
ratio.

۷۴

In ophthalmia grauiori, quid faciendum?

17

Vene se-
ctio.Vide histo-
riam Galeni
de vena se-
ctione de Eras-
trato medi-
ci a Hippo-
crate, id est
sanguis tra-
pidulo.

18.

Historia Be-
nedicti Ve-
ronensis lib.
2. c. 1. de se-
ne nonagen-
ario vulnera
frontis a ca-
citate libe-
rato.

19

20

vinum. Verum quod ad praesidia attinet, brevissi-
mo quodam sermone seu potius oraculo Hippo-
crates *aph. 31. lib. 6.* ex quacumque vera lippitudo
oriatur, decretum reliquit. Dolores oculorum,
meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venae
sectio, aut purgans medicamentum potum soluit.
Non tamen omnibus omnia haec auxilia adhiberi
iubet Hippocrates; cum aliis, *teste Aetio*, conue-
niat venae sectio, aliis purgatio, quibusdam fo-
mentum, aliis balneum, aliis vini potus. At si ma-
lum ex plenitudine sit ortum: si nihil impediat,
vena secanda, *iuxta Galenum 13. method.* quem se-
ctari sunt Aetius, Paulus & Alexander, ac Cel-
sius. Quantum emolumenti habeat venae sectio in
morbis oculorum, testatur longa historia Galeni
in libro *De vena sectione capite tertio*, illius adoles-
centis, quem Erasistratus medicus tractabat, &
imperauerat ne eidem venae sectio fieret; ubi ve-
na secta fuit per Galenum satis copiose, statim à
phlegmone ac fluxione liberatus, ut res incanta-
tioni similis videretur de velocitate curationis
obstupescens. Scribit Benedictus Veronensis
medicus insigniter doctus, se vidisse senem visu
hebetiorem nonagenarium, Hadriae supra fron-
tem vulneratum, sanguine profuso, cacitate &
vulnere pariter liberatum. Sic & mulieri (*referen-
te Ruberto Dodonaeo medico insigni & amico nostro*) quae
quinquaginta annos exceleserat, frontis vena ex
casu ab alto vulnerata, affluente multo sanguine,
libera & expedita facta est elocutio, & linguae
eius impedimentum solutum, quod ab Apople-
xia, qua aliquot ante mensibus laborauerat, fue-
rat relictum. Conuenit igitur in ophthalmia vera,
venae sectio: sed ex qua vena id fieri debeat,
medici hoc tempore non omnes inter se conue-
niunt. Arabes, Auenenna, Rhazes ex cephalica
partis oppositae satis imprudenter sanguinem de-
trahunt. Alij ex saphena, ut *Gradus*; deinde à
communi, postremo à cephalica. Galenus & qui
eum sequuntur, ex cephalica lateris eiusdem:
Nam hoc modo intra horae vnius spatium oculo-
rum persape dolores grauissimos, è directo venae
quam humeralem nominant, sectio compescit.
In vehementi inflammatione ad deliquium animi
idem permittit; cum & adolescente iam dicto
quatuor libras sanguinis detraxerit. Sed si vires
non admittant, reiteranda venae sectio, ut *Galenus*
inquit iubet. Verum cum omnia non concurrant,
quae ad deliquium animi sanguinem mittendum
suadeant vel in tanta copia, consulit Donatus, ut
prius media fecetur, deinde humeralis. Si multum
sanguinis sit extrahendum, ut *Galenum iuicemur*;
tunc praestet, admonente etiam doctissimo me-
dico Iacchino, ad calumniam euitandam, cum
chirurgus consilium inire, ut vulgares quantitas
lateat, ne quid sinistri sanguinis missioni ascri-
bant. Si cuncta non respondeant, interim sangui-
nem mittere nemo vereri debet, si oportuerit, non
semel tantum, sed bis.

Statim quoque ab initio, si dolor vrgeat vehe-
mentius, ac rubor & tensio maior, viribus, aetate,
regione consentientibus, alio sua sponte subdu-
cta vel clysteri molliore, cephalicam aperiemus
eiusdem lateris, amplo vulnere vel foramine, cum
ut crassior sanguis exeat. Vide Galenum de his 6.
Hippid. 13. method. & 2. ad Glauconem. Aetius è fronte
& angulo maiore: sed hoc post venae sectionem
cephalicam. Conueniet insuper praedictos inferna-
rum partium frictione curare: & sine cessitate ali-
quando vrgeat, vincula artibus adhibere, & alui
dejectionem procurare ex *Galeni sententia eodem*

13. methodi; potissimum si biliosi & acres humores
cum sanguine redundarint, quo casu, paulo post
sanguinis missionem, purgationem adhibebis
Tralliano teste. Sic nos in primo negro sanguine
detraximus, & in puella, in qua acres humores
erant admixti cum portione sanguinis; In iuue-
ne vero bilioso contenti fuimus purgatione sola.
Volunt autem hic auctores ut in affectibus oculorum,
ex Hippocrate *De locis*, leniora exhibeantur
pharmaca, in bilioso sanguine, quum dolor acer-
bior vrget, rhabarb. cassia, manna, Catholicon, electi-
de succo rosaceo. Attamen (ut *Benedictus Faurem*
praeceptor meus suadebat), in contumaci ophthal-
mia vehementiora danda etiam sunt. Interea ca-
uia vehementiora danda etiam sunt. Interea tempe-
dem pro humoris quantitate & qualitate tempe-
randa. Tamen humoribus prius preparatis, in
calido cum frigidis tenuem humorem incrassan-
tibus, ut cum syrupo, de pap. ros. in iubeina, de granis;
frigido cum calidis rhodomelice adiecto. Fortiores pur-
gationes sunt pilulae aerea, lucis, hiera colocyb., In
pituita, hierapicra, pilulae alephang. de agaric. diaphor.
pilulae inda & cochie. In melancholicis hiera Ruffi
cum epithymo, foliis fenae. Interea & clysteres &
glandes per internalla loco purgationum esse pos-
sunt, cum haec omnia iam diuertunt; quemad-
modum & cucurbitulae, frictiones, vincula, ac bal-
neum pedum, sed non ante venae sectionem aut
purgationem. Si malum perseuerat, alij frontis
venas tunc incidunt, vel incipitis, aurium, tem-
porum; eligentes eas, quae magis tument. Sed &
reliquias inflammationis vacuat, quoad maiorem
angulum est: ex qua & sanguinem mittebat Ca-
lenus 13. method. Alij & hirudines applicant, &
cartilagine auriculae scarificant. Holerius & ve-
nam ad pollicem vergentem incidit, quae incilio
secta plurimum diuertit, & viribus minus deca-
hit, quam secta cephalica. Arteriotomia locum conue-
niens, ubi calidus & spirituosus sanguis est; huius mi-
rationem describit Galenus ad finem 14. method. &
De seque capite De ophthalmia. Caetera autem ad co-
ronalem suturam, ut prius post aures in occipite,
regione oculi laborantis, in ceruicis initio im-
primi possunt. Paracentesis sit hoc modo: *prelo-*
des digiti cum emacina qua initio cervicis ad canthum su-
transfiges. Ex ita locum peritum ad triginta aut quadra-
ginta dies permittes, per intervalla sublati, ac deinde re-
posito filo. Sic Amatus post multa remedia poellam
sexdecim annorum à lippitudine, tandem ad la-
queum supra nucham deueniens, curavit, ut videtur
licet Cent. 4. Cura. 68. Verum haec remedia non nisi
post diuersiones leues conferunt, nisi in ophthal-
mia diuturna, aliis remediis praecedentibus. Soc-
cedit secundus scopus inhibendi fluxionem, quem
ut primo retractorio auxilio effecimus, ita & mox
repulsorio faciemus, nempe topicis & localibus
remediis dictis, & in principio quae vehementem
dolorem infligant, tunicas exasperando, quam
non sint fortiter adstricti, cum ampliore
dolore infligant, tunicas exasperando. Con-
iuvant influxionum impetum repellendo. Com-
mendat autem Gal. mediocriter adstringentia
De compos. medic. secundum locos, quibus & liquorem
& lac iuvenclae. A vehementer stupefacientibus
bus, ut dictum est, abstinendum; quibus si vren-
dum sit necessitate coactis, postmodum sanitatis
tempore oculi exsiccandi sunt, ut *pari 12. meth.*
Interea frons illinienda ex succo plantag. solani,
vel semperuiui, oui candido, rosaceo oleo, vel
aqua, bolo armeno ac pauco aceto, & imponen-
dum lac muliebre, vitellum ouorum & ros. Tral-
lit.

lia, teste, micam panis cum croco, oleo ros. & vi-
tellis ouorum, & similia imponemus, & cata-
plasmata ex capitibus pap. in aqua coctis, ac fen-
nugraci vel hordei, lini semin. farina, aqua im-
mista *iuxta Gal. 12. meth.* in vehementi dolore. Si
ex erodentibus succis fiat, ea adhibemus quae
nuoc diximus in *Observatione praecedente* de ophthal-
mia ex acri humore bilioso: venae sectione praer-
missa, si acres humores sanguine permixti fuerint;
modi medicamentum ex oui liquore, quo nos vti
sumus, deueniendum est; quo & veteres magna
consideratione utebantur, cum minime mordens
sit, & glutinosus: & propterea lenit asperitates
omnes quascumque aeris fluxio excitat: deinde
cum crassius sit & lentus humor, constantius quam
tenuis & aquosus in loco permanet: cumque abs-
que rosione sit, si modice incalcat, dolorem maxi-
me lenit, ut 3. methodi medendi constat. Lac etiam,
quo vti sumus, connumeratur inter lenitius li-
quores. Vbi autem coniuncta iam phlegmone fue-
rit, & corpus vacuum; tunc lauationes in balneo
apertissimae sunt. Quae autem leniter repellant, iis
in principio utendum est. Vide de his auctores,
Rondeletium, Iacchinum & alios; & de his qui
interius illinuntur ad reprimendum, nempe ipsi
oculo, temporibus & fronti, quorum varia est
sententia auctorum & compositio. In augmento
repellimus admixtis leuibus resoluentibus. Vbi
vero summum vigorem morbus attingit, neque
iam dictis sedatur inflammatio, cum fomentis
remagredi oportet, quae tensionem remittant,
& materiam transpirare faciant tepido calore:
vbi est calida aqua, cui fenugraci sit incoctum
vel melilotum, idque ter quaterque per diem ad-
hibita. Si dolor vrget, incoquemus capita papau-
lis vel hyosciami folia. At resolutio magis conue-
niens ante tres dies nihil oculis imponebant vel in-
stillabant, ne materiam incrassarent aut exitum
lachrymarum inhiherent, cum sola venae sectio-
nem purgatione, diuersione & victus ratione cura-
tionem absolui putarent. Id quidem fieri potes-
tat, si materia exigua & benigna fuisset. At co-
piosa in toto vel in capite ad tres dies non expe-
diebat, sed secundo die applicabant, cum vinica
die ne sectio venae nec purgatio adhiberi posset.
Attamen cogimur aliquando factis aliquibus di-
uersionibus statim à principio leuia apponere po-
tius extra oculum vel supra oculum, quam intra;
ut emplastrum ex mica panis infusum in lacte
muliebris vel asinae, momento decoct. pap. adiecto
ob dolorem acutissimum ex acuitate materiae, &
non ex multitudine, re ita vrgente. In principio
statim à leuioribus incipiendum, quae in oculos
instillantur, ut est lac muliebre, cum alia, quae nunc
diximus: quamquam lac muliebre solum instilla-
tionem auxisse, quia facile acescit, quamuis hu-
mores corrodentes mitiget. Crescente morbo ad
collyrium album deueniendum. Ad narcotica
numquam deueniendum, nisi maxima vrgente
necessitate, ut dictum. Concocta iam phlegmone
lauationes in balneo apertissimae sunt: nam & do-
lorem statim sedant, & fluxionem sistunt (*Galeno*
teste) quae ad oculos defluit. Si ex crassis succis fiat,
prius toto corpore vacuato avertisque humoribus
deorsum, ipsam curabimus *iuxta Galenum 13. me-*
thod. pituita prius parata ac concocta, demum eo
modo repurgata, ut capite *De dolore canthis ex pituita*
dicimus: & ita quoque, si succus ad sit melanco-

licus, ut de melancholia, qua caput affici diximus) ea-
dem adhibebimus remedia. Si tamen in utraque
sanguis sit admixtus, vena humeralis ante purga-
tionem secanda: deinde dicti humores purgandi.
Si à sanguine sint absoluti; purgatione duntaxat
utendum, & frictionibus vehementibus, vincu-
lis cucurbitulisque ad impetum humorum averten-
dum. Hinc localibus insistendum, non reprimen-
tibus aut reperiuentibus, sed iis quae evocant
& digerunt, *Galeno auctore 13. meth. & Paulo libro 3.*
capite 22. nempe fotu ex fenugraci decocto, eo
prius curiose lanato, ne quid pulueris vel sabuli
clam adhæreat. Idque viscosum est, albo oui li-
quori simile, disculsiore, moderate calfactiorum,
dolores mitigans, *teste Galeno 4. De comp. medic. se-*
cundum locos. Habes & alia collyria apud Galenum,
Aetium, & reliquos auctores, ut alio loco cum aqua
enphragia, fenicul. ros. & simili. Si caput tantum
humorum abundantiam ad oculos transmittat,
& totius corporis habitus sit mediocris in humo-
rum qualitate, tum modo; caput ipsum prius cu-
randum est: & si adest intemperies, contrariis cu-
randa; ut etiam docet *Gal. 13. meth. & 2. de loc. aff.*
quod frigida intemperies vel humida caput vitiet.
Tunc etiam, praecedentibus aliis purgationibus
& diuersionibus, aliquando ad errhina & apo-
plegmatisinos recurendum. Verum Rondele-
tius in omni ophthalmia probat quidem mastica-
toria post universales purgationes, sed caput pur-
gia minime, cum nervi optici non longe à meatu
illis, per quos evacuat pituita, ortum ducant.
Ob id facile trahetur materia ad oculos. Praeterea
caput purgia magis trahunt ad partem anterior-
rem, masticatoria ad posteriorem. Neque valet
obiecto, quod multi practici hoc iubeant, dicen-
tes Galenum ita fecisse in aliquibus oculorum af-
fectibus: respondendum leniori quodam caput-
purgio usum fuisse, quod vim haberet tantum de-
obstruendi nares, non autem trahendi pituitam à
cerebro. Praestat igitur masticatoria pituitam at-
trahere. Sineque in toto corpore humorum ad sit
copia, nec à capite ad oculos fluxio fiat; verum
crassus sanguis oculorum venulas intēdat, casque
squallidas habeant, & propterea valde tunicas ac
plenas sanguine, balneum eis praecipendum tem-
peratum, quo meatus exsiccet & laxet. Tunc
etiam Galenus vinum meracius exhibet, ut *constat*
Aph. 31. lib. 6. Alexander etiam post balneum tem-
peratum vini portionem commendat. Verum si
vini portionem aeger metuit, fomentum tutius erit
ex calida aqua vel fenugraci decocto, aut meliloti
aut chamomillae. Sed haec iuvant praecedentibus
venae sectione & purgatione, aliisque remediis iam
dictis, quamvis omnino tutius sit praesidium fo-
mentum ipsum, *iuxta Galen. inter alia illa praesidia ab*
Hippoc. aph. 31. lib. 6. lib. enarrata. Spiritus vero flatuosus
distendēdo agnatam tunicam, ophthalmiam cau-
sat. Verum si contingat, auctores utuntur vapo-
ratione ex milio & fursure, sacellis paratis, atque
in decoctis seu fotibus infusis iam dictis digeren-
tibus, euocantibus ac discutientibus. Medicamen-
ta autem quae alstringunt, repellunt, Galenus vira-
re hic iubet 13. meth. medendi.

OBSERVATIO III.

De Ophthalmia cum variis symptomatibus & affectibus.

E Lizabetha Nieuvvenburchia, Alcmariana,
cognata vxoris meae, nata annos viginti no-
nem, anno 1556, mense Maio cum ingenti dolore
dentium

查

4

SCHOLI A.

10

OBSERVATIO IV.

SCHOLIA.

PLATE 1

OBSERVATIO V.

Mulier utcunq; biliola, cui & sanguinis portio admixta erat, de oculi dolore ingenti, cum rubore conquerebatur, & palpebræ non solum

comeam, instar panni tubi viscosi cum venulis intertexti vel diffusi; unde & nomen suum ab ocularibus medicis recepit, non quod panniculus sit, sed quod similitudinem cum eo habeat. Ha-

5 bétque in se plures differentias, vel quod sit mollior duriorque, minoris aut diuturnioris temporis vel per viam defluxus, aut paulatim ibidem congesta, modo etiam coniungitur cum aliis oculi affectionibus aut palpebrarum, cum inflammatione, vlcibus vel scabie palpebrarum quandoque sine his reperitur, & causa generalis est ipsa fluxio vel congestio. Hic vero post variolas ex fluxione, postea etiam congectione facta originem habuit. Et plerumque fit à sanguine solo vel cum aliis humoribus permixto, bilis enim puta tenuis in panniculum congelari non potest, ita neque pituita sola aut melancholia, cum alba sine & fusca; & ideo zebel rubrum progignere nequeunt.

6 Fit igitur à solo sanguine vel à sanguine cum aliis humoribus permixto. Signa per se manifesta sunt, cum visu pateant; apparet enim panniculus ex inflammatione venarum rubeus, carnosus in coniunctivae superficie. Quod ad sit caloris aestuatio, fit propter humidum retentum, quod non euaporatur, neque spiritus neque calor naturalis euectantur. Oculi praeterea laeduntur potissimum à lumine candente & solis & ignis, cum lumen & ignis dilatent & exagitant humores ac spiritus; unde nocuum. Visus debilitatur, & in totum aliquando aufertur ob panniculum cooperientem. Ob contactum cuiuslibet rei imprimentis seu calidae seu frigidae oculus offenditur, quia debilis est; & praeter naturam venae extensa, & sic à leuissima causa, ut vento, fumo, pulvere, oculus patitur. Signa distinguunt differentias & species ipsas: si à sanguine puro, color purpureus tum ruber adest: si cum bile permixtus, rubedo ad citrinitatem inclinat, dolor vehementior, lachrymae plures & acriores: si cum pituita, color rubeus ad album vergit; ita cum melancholia, ad fuscedinem. Si in principio vel statu eadem signa cum ophthalmia, & si fluxio per pericranium descendit, supercilia, frons magis intumescunt, & dolor externus, venae externae magisque rubentes, tum facies ipsa, si per arterias, maior pulsatio in temporibus, si per meningis internas, dolor profundius haeret circa oculi radices, & sternutatio multiplicatur, ut de ophthalmia diximus ex Rhafe.

7 Si materia paulatim congesta, ex multitudine dierum habetur, per pruritus praecedentes, vapores, materias subtiles retentas: per fluxiones, si subito collapsa: Signa vero prognostica cum duplicia existunt, modo indicantia futurum pannum: ita magna ex parte praecedunt ophthalmia, variolae, morbilli: oculi quoque debiles, calidi, eminentes cum habitudine sanguinea, leui de causa in sebel incidunt, maxime vero in locis calidioribus. Alia mera prognostica sunt: & sic sebel difficulter curatur. Per integrum fere annum hunc villicum curavimus, cum per totum illud tempus nihil videret. Praeterea hoc malum contagiosum est, & facile de vno oculo in alium transit, & vapor inde exiens inficit aërem, ac facile in recipientem communicatur, ut in ophthalmia euenit, ut intuitu aliorum quis afficiatur, si oculos debiles habeat & materiam paratam. Hinc & morbum haereditarium quidam autumant, ut ophthalmiam, vlcera oculorum, rubedines, epiphoras: & ita videmus lippos lippientes progignere: nam ex morbo diuturno spiritus gignitur ex oculo decusus tempore generationis agit

8 debiliter in imprimendo pro compositione debilita oculi: & si oculus facilius aptus est pati proportionalem dispositionem (ut quidam recte senserunt) quae fuit in generante. Malum quoque praesagium est in sebel, si oculus minoretur: id enim oculi debilitatem decernit, & quod virtus restaurativa debiliior euadat. Nouum vero ac tenue praescribatur, ut de ophthalmia dictum est. Aërem luminosum declinet, & alia omnia quae materiam mobilem reddunt; cibum ac vinum admittunt, licet alij in leui sebel vinum admittunt, tamen qui facile euapotat, non nisi in declinatione, ad materiae resolutionem; dandum. Summatim, tenui utatur victu, abstineat ab omnibus fumosis. Quod ad alia praesidia attinet, cephalica vena incidatur, si omnia respondeant: si veteraque oculus affectus, ex duabus venis fiat, Gordonius venas frontis quoque incidit & in temporibus, vel sanguifugis vitur, postremo alij vtriusque venas in angulis oculorum aperiunt; quatuor nunc haec minus fiant. Cucurbitula cum scarificatione etiam adhibenda, & corpus purgandum; deinde ad topica veniendum. Vide Tharantann & Gordonium, ac Rondeletium, qui eodem modo hoc malum curat ut pterygion, post fomenta emollientia, adhibenda supra partem resiccantia exedentia, quorum copiam apud auctores iam dictos inuenies. Addam collyrium, quo quidam Graphiatius, (praemissis particularibus enacuationibus & purgationibus,) fuit curatus à panno seu sebel totam coniunctivam cooperiente cum carnositate satis crassa, ut aspectu abominabile idem malum fuerit: *℞. lapidis hamatidis. ʒ. ij. vitrioli albi, viridis aris. ʒ. iij. nymphae. ʒ. iij. cici, ana ʒ. j. pipereis longi ʒ. ʒ. sacchar. candi ʒ. ʒ. pulueris subtilissimi ut alcohol, & cribrentur, ac pyxidibus ad usum reponantur.* de isto pulvere ʒ. j. accipiat & dissoluatur in ʒ. j. vel ij. aquae raphani, & applicetur bis terve in die, prout aeger tolerare possit, ad momentum vel tempus exiguum, quibus tandem curatus fuit. Quod si remediis istis non curatur, ad opus chirurgicum deveniendum est: ut Paulus, Celsus & Aetius libro septimo capite sexto docent.

OBSERVATIO VII.

De puella pterygion in oculo vno habente.

Puella paupercula, cum oculum pterygio affectum haberet, consultandi causa ad me deferrebat. Praemissis vniuersalibus remediis, si forte quoque fere praesidiis, quibus Nicolaus Halizius curatus fuit, de quo diximus libro sexto observat. de febribus contagiosis. Inprimis aqua calida oculum fouebamus, deinde vero decocto ex hordeo, malo, althaea, chamamelio, semine lini & fenugraeci, quoad oculus calefieret. Deinde abstergentia medicamenta admovebamus, & repurgantia, etiam hoc collyrium, quod ab initio saepe inuisse accepimus: *℞. lactis muliebris, croci, fellis caprae ana partes aequales; fac aliquantulum ad ignem bullire in oui testa; guttas duas in oculum instillato, multis in quatuor diebus vnguem erodit & pannum abstulit.* Praecipit quoque, ut haec aqua destillata oculum ablueret lineolo molliori, vel guttulas aliquas instillaret: Accipe extra lupi piscis ac vna cum felle, iecore & reliquis visceribus, in minutas partes conciduo, adiecto m. j. foliorum feniculi, vel

seminis eiusdem confusi; & in oleum de sella, ac vni reseruat. Visum acuit, & vnguem ab oculo remouet. Atque hac aqua Demina de Hoochstraten in pauperibus frequenter vsa est. Verum hoc collyrio, uti & reliquis, non sine ratione, ut mulierculae faciunt, vendum. Empiricus quidam ad pannos & pterygia consumenda hoc collyrio utebatur: *℞. alii, gemma ʒ. j. aqua ros. & feniculi ana ʒ. j. misce.*

SCHOLIA.

Pterygion Aëtio, tum Graecis; Latinis vero, ut Celsus lib. 7. cap. 7. Vnguis dicitur; vulgari- bus vero Vngula. Estque, eodem Celso auctore, membrana nervosa, oriens ab angulo oculorum: quae nonnunquam ad pupillam quoque peruenit, ei- que officit, saepius à narium, interdum etiam à temporum parte nascitur. Membrana, inquit Paulus, oculis sese obducens, ab angulo orta ad pupillam usque peruenit, eamque, ubi fuerit adacta, obregit. Augmentum capit, iuxta Aetium, saepe ab angulo magno appellato, iuxta nasum: rarius à paruo; & adhuc rarius à superna vel inferna: extenditur usque ad nigrum ipsius oculi, & cum maior facta fuerit, etiam pupillam contegit, & visum impedit primaria ratione, iuxta Galen. 1. De caus. symp. Estque pterygion proprius & compositus oculi morbus, & primo veluti totius instrumenti, cum eodem tempore multae partes ipsius in eo afficiantur, ut libro De different. mor. liquet.

Nam licet in agnata tunica primum oriri incipiat, corneam tamen attingit. Ita & Neoterici, ut Gordonius, coniunctivae tunicae morbum dicunt: Tharantann Cornet: ita & sebel. & sicut incrementum, pupillam obscurat visumque impedit, sic & pterygion apud eosdem seu sebel. Sic quoque in pterygio plures partes laeduntur: primo, agnata tunica; secundo, cornea; tertio, pupilla. Propterea ipsius oculi tamquam instrumenti, primo compositus morbus est pterygion, propter eam quam obscurat rationem, & non ex accidenti pupillam in numero videlicet ac in excessu (non tamen toto genere praeter naturam) ut est lapis in vesica & lumbrici. Licet signis non opus sit, quibus hoc vitium deprehendatur, cum ad sensum pateat: tamen cum Aëtio dicimus in hoc malo album in oculo amplius augescere, carnesque subcrefcere. fit autem ex scabra lippitudine, aut lentorum humorum. Recentem, ut ait Celsus, non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur: inueteratum vnguem, cui crassitudo accessit, difficile; cum & excidi debeat. Pterygia tenuia, alba, iuxta Paulum & Aetium, facilius quoque curationem recipiunt. Magna inueterata non nisi manu, resse Paulo, curantur. Recentiores vero vngues, & magnitudine media praesidiis elidi possunt abstergentibus, qualia aspritudini idonea sunt, & albuginibus. Idem sentit & Aetius. Quae vero aucta sunt pterygia & ad nigrum se extendunt, manu curare oportet: quae parua & in albo sunt, ea dictis praesidiis concidantur curare. Neque crassa, euerfa, eminentia, indurata facile curabimus, asserit enim talia maligna & cancerata esse.

De his, quae curari possunt, vniuersam victus rationem statim praecipimus, quae crassos ac lentos humores extenuet & incidat, quae petenda sunt ex cap. De dolore capitis ex pituita & lethargo. Inueteratos vngues curandos chirurgi expertis relinquemus: Recentiores vero vel medicocres abstergentibus curabimus, quae & cicatrices in

oculis extenuant, corpore prius à crassis lentisque humoribus repurgato, atque iisdem prius purgatis: deinde ad topica veniemus: quorum latissimum campum remedium inuenies apud Galep. 4. De compos. medic. secundum locos, & apud Aetium & Paulum & Rondeletium, tum alios neotericos. Sarracenus oculus medicus, ut à Giffiberto Horstio praetore nostro, nosocomij Mariae consolationis Romae medico, accepimus, aruginem atis cum lacte in collyrium redigebat, atque eo lachrymas detergebat, & nubeculas ac maculas & pterygia discutiebat.

Nihil aequae, eodem auctore, ad pannum quoque praestat quam liquor formicarum rubrarum in arboribus habitantium expressus per pannum, & oculo instillatus. Lapis pumicis tritus tenuissime, prius leuioribus tentatis remediis, absunt pterygiori; & arugo vltima mitius erodit, quam non vltima. Quod si remediis non absuntur; ad chirurgiam recurendum, cuius modum operandi inuenies non solum apud Paulum & Celsum, verum etiam apud Aetium lib. 7. cap. 6. Rondeletius nouacula aut forcipe abscindi iubet: interea haec curatio, iuxta Paulum & alios iam dictos, potius chirurgis peritis committenda. Quamquam Rondeletius refert, se in muliere, quae carbunculum passa erat, ʒ. ij. carnis ab oculo detraxisse, abscissione per multas vices facta. Quidam vero pinguedine coturnicis destillata in radiis solis, maculas oculorum debebat. At in pueris, qui fortia remedia non ferunt, mel peloi illinitum igneisque carbonibus suppositum, ut lente caleseat donec mel viriditatem conceperit, abstergendum: quo liquore oculi inungendi sunt. In inueteratis utitur Sieff viridi, aut de chalcantho.

OBSERVATIO VIII.

De Sugillatione & oculi macula.

Theodorus Maederius nauta Alcmarianus, qui ex contusione cranij varia accidentia incurrebat, à quibus curatus fuit, ut libro 9. observat. 32. recensuimus. Hic post oculi quoque inflammationem ac tumorem, cum postea oculum aperire posset, sugillatione conspecta lacte recenti calide ab vbero extracto & instillato per vnum aut alterum diem, ut ibidem dictum est: quae cum non iuuarent, & sugillatio nigrior fieret, collyrium quoque ex ruta, chelidonia, feniculo, verbena, euphrasia in oculum stillauimus: quibus, uti loco citato scripsimus, cessauit sugillatio; alioqui ad aquam raphani deuenissemus.

Verum alteri iuueni, qui ex istu vehementiore sugillatione oculi incurrebat, post venae sectionem & purgationem & cucurbitulas scapulis appositas (alij quidam colli lateribus applicant) ne plus sanguinis a vena rupta atque contusa efflueret, leuiter repellentia, ut albumen oui cum aqua ros. concussum, & lacte muliebri, apposui. Palpebra quoque exterius inuncta oleo ros. & myrteo, aliquando etiam puluerem myrtillorum vino inspargimus. At cum sanguis deinde omnino ad locum defluisset, priusquam denigraretur, sanguinem calidum columbarum ab aliis destillantem instillauimus, ad maiorem discussionem. Nonnulli lac muliebri cum pauco thure infundunt, vel facinam fabarum cum hordeo cocto in oxymelite apponunt. At nobis satis fuit sanguis columbae vel turturis, alioqui ad magis discussionem venissemus, quae ad inueteratas & denigra-

Timor.

r. id. cur. d. d.

l. lio. eodem

c. 19.

lib. 7. c. 1.

de oculorum

inflatione ex

Demosthen.

Durius.

4

r. id. c. 1.

de oculorum

inflatione ex

Demosthen.

Lachrymas

tum contumacior, pallidiorque reddita, interdum & candidum genæ supereminet nigri quantitatem. Nonnunquam etiam tumor laxus extra genam contingit, qui digito pressus, pari velocitate meat. Estque plerumque indolens ac natio concolor, fere à deflexu aqueo fieri solitus. Quicumque vero tumores circa genas absque oculorum consensu sunt, præparata per clysterem aluo, solis linimentis curandi sunt; quæ adhibitis primo spongiæ fomentis apponi debent. Ad laxum autem & concolorem tumorem præparata similiter aluo, post fomentationem mel interiori genæ illinitur, & reliqua adhibentur ab ipso Actio descripta. Aliter tamen œdema oculi apud ipsum curatur, si ad scirrhi formam accedat. Et licet ex morfu apum vel vesparum fiat inflatio oculorum, eodem Actio teste, ex Demosthene inflati dicuntur oculi, quando absque manifesta causa intumescunt, decoloratioresque ac magis pituitosi prurientesque cum fluore efficiuntur. Quod quidem senibus maxime enenire scribit, inchoante pruritu ad angulum nasi tanquam muscæ vel culicis morfu, in æstate præcipue redundans. Curatur fomento spongiæ, & interiori genæ illito melle, etiam extrinsecus, aluo pruritata, & capite calida temperate perfuso, post balneum vino calefacto epoto. Si adit vehemens pruritus, venam secatur cubiti, & præmolita aluo corpus purgat, & aqua marina in hyeme oculum recte colluit. At Neoterici, ut Tharantanus, si vna cum inflatione aut tumore adsit ophthalmia oculorum, & rubedo; recurrunt ad caput De ophthalmia. Singulare autem remedium est & à multis repertum ad oculos inflammatos vel lachrymantes & lippiantes, lapis calaminaris in pollinem redactus, & albumine duriter cocto, exiguo huius pulveris immixto, deinde huius humoris expressa gutta vna atque altera, oculo instillata. Si solummodo ob humores & humiditates sine apostemate, quod equidem cognoscitur ex profusione lachrymarum, neque tantus sit dolor aut rubedo excedens. Si est ob ventositatem, adest dolor extendens, & tunc tenui vtiuntur diata, caput purgetur pilulis aureis vel cochiis, hiera picra. Si adsit repletio, venæ sectio adhibeatur, & balneum intret, & oculorum fiat fotus cum decoct. chamomil. fenicul. absinthij, anethij, & similibus. Si adsit caliditas ab initio, iniciatur collyrium album: sin minus, vtiatur alio collyrio apud Tharantanum descripto. At durities etiam contingit in tunica adnata, ita, ut oculus neque recte possit claudire, neque ex crassiore humore, siue acrimonia & caliditate, & sine apostemate replente coniunctivam, ita ut oculus lateraliter nec sursum moveri possit, nec palpebræ commodè possint claudire, cum humiditas quardam in iisdem includatur, unde actio motiva & visiva læditur. Auctores, si opus est, adhibent venæ sectionem cephalicæ, & purgant crassos humores hiera picra, agarico, & similibus, & corpore repurgato vtiuntur emollientibus & dissolventibus, etiam euaporantibus ex decoct. malvæ, melil. flor. chamomil. in oculis receptis, & iisdem fotis. Si adest caliditas, foveat collyrio albo soluto cum lacte muliebri puellam lactante, quod in principio instillant. Actius ex Demosthene, quando genæ & oculi ipsi ita indurantur, ut non nisi cum difficultate moveri possint, dolentes rubentesque, sed potissimum post somnum vix aperiuntur palpebræ, neque humor ullus destillat, ac fordes quæ in angulis oculorum consistunt,

paræ auersæque sunt, & subarida; & si genas ab eis extricare querimus, haud facile ob duritiem extricamus. Ita & ariditatem idem oculorum vocat, ubi oculi subaridi & prurientes sunt, genæque rubescant & leuiter doleant absque genarum duritie. Isthis duabus prædictis affectionibus, ut lib. 7. c. 1. & scabiei oculorum diligens cura adhibenda est. Neglectæ enim eodem auctore suffusiones, albugines, lippitudines diuturnas: vlcera & staphylomata inferunt: quibus autem istæ affectiones currentur, sub vno capite idem docet; quem ad longum videre poteritis.

OBSERVATIO XI.

De lachrymis ex vno oculo vltro effluentibus.

PVellæ nonem annorum, aliqui pulchræ satissimam Typographi Delyphensis filiam, ex vno oculo lachrymæ vltro effluere, quæ frigide erant, neque oculum corrodébant. Erat autem puella pituitosa & catarrho obnoxia. Præscripsi autem ea, cum parentes consulendi causa me accessissent quæ destillationem seu catarrhum auferrent & curant, cum lachrymæ ex cerebro humidiore originem habere viderentur: post pilulas ex hiera simplici sumptas pro minoratione materie aquosæ, decoctum sumpsit herbarum betonica, feniculi, stachados, enphragia, adiectis symph. & stachade, melle rosæ, & de betonica, per quatuor dies. Deinde purgata pilulis infra scriptis: 2℥. pilul. mastichinæ ex myrobolanis (ob abstictionem, quam habent, fluxum impediunt) ana ʒj. pilul. lucis, ʒss. cum aqua enphragia, sunt pilula 4. die sequenti dedi ʒi ʒss. theriac. optima cum ʒj. conseruæ florum betonica. Sed & hunc puluerem capiti inspergere iussi: 2℥. coryza phyllorum, maceris, mastic. florum rosarum rubearum, betonica exsiccata, ana ʒss. coriandri præparati, cornu cervi seci, cyperi ana ʒj. misce. Postremo, ut sequenti collyrio vteretur, mandavi: 2℥. aloës, nucis empressi in vis, masticis, ana ʒss. tunia præparata, sereno, colla nativæ ana ʒj. myrrhæ ʒss. cum succo femuli, sunt trochisci, & vnius temporis vsu cum aqua saniculi soluantur, & fiat collyrium, quod oculo fluens mane & vespere instilletur. Victu extenuante & exsiccante commode utebatur. Et cum ætas paulatim accresceret, etiam hoc collyrio vsi sumus magis fortiori; adultis quoque conueniens, in quibus mastix, perseueret: 2℥. aloës, nucis empressi, sereno, myrrhæ ana ʒj. tunia præparata, sereno, colla nativæ ana ʒj. sanguinis draconis, lobanis, smacch. res. ind. ana ʒj. pulueris tenuissime, & ex coryza aqua saniculi, fiatque collyrium. Cum mentes aperti essent, & hæc præsidia continuaret, ab hoc malo liberata est, quæ postea marito copulata & cum proles peperisset, sana degebat.

SCHOLIA.

Lachrymas involuntarias neoterici referunt ad effusum tunicæ adnatæ seu coniunctivæ, quæ inquit idem ad angulum oculi quandoque pertinet. Hunc autem affectum refert Arculus ad morbum in via, cum visum impediatur, prohibendo debitam delationem specierum visibilibus per corneam. Verum si recte rem inspiciamus, erit potius symptoma immodice excretoriorum, quod frequentissime oculos infestat: atque hic actus fecit Græcis epiphora dicitur, seu defluxio, vel tenuis humoris impetus, lachrymarum specie in oculos factus. Is autem humor, alias frigidus ac plane aquosus sine dolore, sine ardore aut rubore molestus;

molestus, alias acris est aut salus, qui & dolore aut acrimonia, & ardore molestus est; unde & palpebrarum sequitur exulceratio.

Epiphoram vero nonnunquam molestia sola insequitur, aliquando dolor, morfus, pruritus subinde & tallocutio, præcipue cum ex inter-nis oculi partibus provenit: aliquando & asperæ palpebræ his sunt cum erodenti: aliquando callosæ, duræ atque inverte: cum à materia crassa sunt repleta, & velut scirrhus laborant. Fit & nonnunquam vlcus in aliqua oculi parte, & malum sibi creat & auget. Nam exeditur aliquando caruncula, quæ in lachrymalibus est; unde maior fit lachrymarum, & conferta magis fluxio, quod ea caruncula glandulosa, velut operculum quoddam fit; ac aquosam, quæ à venis capitis, fluxionem velut regurgitare facit in proximas nares, per communem meatum. Et quidem aliquando videntur hic qui fistulis lachrymalium laborant, si ad eas eas comprimant, saniem per nares excernere.

Fluxionis huius origo fere (teste Femelio) è syncope & è summo vertice ducitur, in quo humor extra caluam, & subter cutem congeri solet, qui per pericranium in adhaerentem membranam destillat, ac demum foras per oculos exiit; quemadmodum & ex ea sede destillatione alias in dentes, alias in maxillas procumbere prodium iam est. Quocirca huius eadem aque destillationi causa statuenda sunt. At Paulus vult eas quoque oriri ex partibus internis, hoc est, ex cerebri sede. At lachrymarum materia est ipsa humiditas aquea, quæ in cerebro secundum alios continetur, tenuis & splendida, quæ citra ad-mixtionem aeris, vel refrigerationem per oculos guttatum redantur: ob id à salina differt, quæ spumea est eo aeris admixtionem; à mucosa vero, spissitudine ob refrigerationem incrassata: non differt ab aqua, quæ in coryza redditur, nisi quod aliquantulum acris est aqua coryzæ ob intemperatam calidum.

Lachrymæ tamen aliquando calidæ sunt, ut paulo ante diximus, & exulcerant, modo etiam ob canthorum oculi apertionem, ut in his, qui carnem canthi maiorem assumptam habent, quæ claudet & replet, magnusque influxum prohibet, non aliter quam pannus, spongia aut bombax ob-fusa totum aliquod. Causæ lachrymarum duplices sunt: externæ, facultate expultrice irritata, ut ex fumo acris & odore acris, videlicet car-pum, aliorum; quæque debilitant, rarefaciant angulos musculorum dilatatis poris; & quæ rarefaciunt, etiam irritando expultricem, ob cerebri compressionem: sic caliditas solis, ignis, bal-nei, aer crassus, vaporosus, dilatatis poris vel hu-mectatis, tum ex parte cibi humidi, tum potus sordidus lachrymarum dant, uti frigiditas ex-primens cerebrum & constringens; idque ex mæ-zore, tristitia, & melancholia.

Ita viderem nonnullam casum Pietrellij dicti, quæ obortum parentis tantas effudit lachrymas, ut ex inflammatione & ulceratione, oculo vno fuerit orbata: ita quoque fit profusio lachrymarum in profundo risu. Apoplectici leui de causa plo-rant, ob cerebrum humidum, uti arbitror, ut alias diximus cum de apoplexia loqueremur. Mulieres senes atque pueri ad lachrymas sunt procliuiores, ob copiam humoris aquosi contenti in cereb-ro. Qui plurimos serosos humores in cerebro medicorum loquitur, nullæ tamen sunt voluntariæ lachrymæ, quamvis nos dicere possimus inuo-luntarias, quod nulla tristitia occasione fluant.

Per. Forest. 1. om. 2.

Hippocrates malum esse signum ait lachrymas agri-rum voluntarias. id enim arguit summam faculta-tem contentricis cerebri, imbecillitatem, & hu-moris aquei copiam.

Sed quæ ob timorem vel cogitationem mortis fluunt, aliquid boni portendunt, nec illos mori-turos dicimus; quod & notum est mulieribus. Qui enim ob mortis timorem lachrymantur, in-dicant se sana mente & animo bene constare. Et ita sunt ex casu, percussione, frigore, calore, & ex medici imperitia, cum nimis acris præsidia apponit, unde ex tristi & doloroso sensu vis ex-pultrix stimulat, & lachrymæ profusus exiunt. Internæ causæ à cerebro sunt per venas interio-res & sic etiam fluidi dicuntur oculi apud Ac-tium, quando ex vlcere, aut pterygij encanthi-disve ablatione angulus totus ablatus sit, ne in-fluens lachryma amplius detineri possit, sed ad malas delabatur, quod interdum etiam ob agilo-pas male curatos contingit.

Fluidi etiam vocantur, qui assiduam destil-lationum ratione iugiter lachrymant. Signis præ-sentibus non opus est, cum ea visui pateant; sed videndum num interna vasa hoc committant, ex Paulo: tunc dolores aliquando intimos sentiri ne-cesse est, & acres sternutationes nonnunquam moleste elidantur, humorem sub calua teneri censendum est. Fluxiones vero extra caluariam, vasa in fronte & temporibus distenta, & caput veluti reuinctum, tum quod ex agglutinationis sicca præsidio sunt, & ab applicitis medicamentis facilius curantur. Estque & affectus distinctio, humoris ratione qui effluit: qui aliquando mitior est, & sanguivus & pituitæ naturam obtinens, ali-quando acrior. Hæc facile distinguunt per ægri sensum: qui hinc calorem, mordacitatem, acutos sæpe dolores sentit: illinc quod effluit facile cras-fescit, atque eorum est expertus. Sæpe vero & hæc mixta reperies, ut in ea lachryma, quæ sanguinem præ se fert, & pruritus excitat.

Calidæ palpebram adurunt & pilos cadere fa-ciunt, oculi sentiuntur calidi. Si frigida, & calor non sentitur. Causæ præcædentes ex relatu ægri habentur. Quod ad prognostica attinet, ab exter-nis ortæ causis lachrymæ facilius curantur, nisi vehementem noxam oculis impesserint. Sed per abscessionem caruncule factæ vel corrosionem à medicamentis, si tota vel maior pars remota fue-rit, non curantur. Ex superflua humiditate vsque ad ætatem iuuenilem corrigi possunt: sed anti-quæ & in senibus difficile curationem recipiunt etiâ natiæ, cum & diuturniores frequenter fistu-lam lachrymalem inducunt. Quod alias agri-tudines sequuntur, curari poterunt, si eadem ægri-tudines tolli possint; alioqui non curantur, si cæ quoque lethales sint.

Temporaneæ & ex causis primitiuis facilius curantur: ita ab internis per venas interiores, dif-ficilius. Galenus 13. method. multo deteriores eas lachrymas dixit, quæ ex cerebro prodeunt male affecto, eo quod & agrius curentur. Quod ad ge-neralem curationem attinet; omnium primo flu-xionis causam abscindemus, siue in cerebro sit, & materiam ad oculos debiles transmittat, vel oculi affecti facile fluxionem recipiant: siue quod cere-brum ipsum laborat, & ob imbecillitatem à reli-quo corpore suscipit: siue in se ipso generat, ob vi-tiosam alimenti transmutationem: siue quod to-tum cerebrum non suscipiat, sed vasa solum circa caput, ut temporum & retro aures. Præcipue ve-ro per arterias solet calidus & vaporosus sanguis ferri, & inde in oculos fluere. Cum igitur dux

B 3 causæ

causae adfunt, & imbecillitas partis (ut refert de Epiphora dixit Iacchimus) & multitudo excrementorum in cerebro, vel saltem in toto corpore, non vnus modus curationis erit. Si à toto corpore purgabimus, & caput roborabimus, humore expulso qui huius mali causa fit. Et si in capite lachrymarum materia gignatur, primum ipsam genitam ferre conuenit, mox prohibere ne gignatur: demum oculos roborabimus, ne recipiat prompte. Per quas vias sit euacuandum & deriuandum, iam saepius dictum est, & quomodo intemperiem capitis corrigemus, plenitudine prius ablata per venae sectionem, & humoribus adaequatis & repurgatis, demum ad oculi curationem veniemus. Sed haec exemplis clariora euadent.

OBSERVATIO XII.

De rubedine oculorum, cum lachrymis calidis perpetuo ex oculis profluentibus.

Inter frequenter oculorum fluxiones, acres vero lachrymas admodum irritant, quae frequenter rubedinem quoque inducunt, atque palpebras ipsas rodunt: ut euenit cuidam honestae matronae, cui cum in vniuerso corpore plenitudo adesset, consului, ut prius vena externa cubiti dexteri incisae, (cum oculus dexter afficeretur,) hunc sicutum sequentem eberet, ad acres humores contemperandos: ℞. syr. end. nymphaeae, viol. ana ℥ i. b. aquae cythorij, acetosae, euphrasiae ana ℥ iij. misc. & per triduum mane bibatur. Postea ut hoc modo purgaretur mandauit: ℞. syr. ros. laxat. ℥ j. elect. de succo ros. ℥ ij. cassiae recens extractae ℥ b. pul. thamarind. ℥ ij. dissolue cum aqua euphrasiae, cythorij, fumariae ana ℥ j. misc. & sua potio purgans, sumenda in aurore. Cuncurbitulas quoque scapulis apposuit, sanguine vtrumque extracto. Postea adhuc semel illam purgaui cum pilulis sequentibus: ℞. pilul. ex quinque generibus, myrob. pilul. aggregat. sine quibus ana ℥ j. cum aqua end. fiant pilulae v. demum post mediam noctem. Corpore repurgato, collyrio sequenti utebatur: ℞. trochis. alborum Rhaf. sine opio ℥ j. aquae ros. vel aquae cuscudum ros. (si adfit) quatuor. aquae feniculi ℥ ij. (additur aqua feniculi, ne ob refrigerationem obtundatur acumen visus, in crassata cornea, & spiritibus repulsis: id etiam Rondeletius suadet) misce, fiat collyrium. Si illud collyrium non iuuaret, consului ut sequenti uteretur: ℞. ceruisea abluat, sarcocollae nuxia, licij, acaciae, olivani ana ℥ j. essum myrobolan. adustorum, coralli albi rubri ana ℥ b. in aqua vitae ana ℥ b. succi mali punici, ad dimidij abstempionem cocti, q. s. fiat collyrium. Solus etiam malorum puniceorum succus coctus, donec dimidium absumatur, lachrymas calidas curat.

SCHOLIA.

Lachrymae si à causis externis & primitiuis vel ab animi accidentibus contingant, harum curationem medici flocci faciunt, cum causis ipsis remotis facile curentur. Quae vero à causis internis fiant, & potissimum per interiores venas fluant in oculum, difficilior, ut dictum est, curantur. interea oportet tum inedia, tum frequente purgatione humores exficcare & condocere, coctosque pilulis aptis euacuare & eradicare; & cerebrum roborandum, ut dictum est, atque exsiccandum internis & externis. In hac specie commendantur cauteria retro aures, & dissectio arteriarum, sed magis in diuturnis affectionibus iuxta Galen. & Gal. quamquam nemo haec tenus, quod

sciam, sit ausus. Primum quod nec hoc, ut neque caetera generosa remedia, adhibemus: deinde quod ministris egregiis caremus. Rondeletius in hoc casu potius laudat cauterium supra commissuram, Galenus vero Romanam mulierem curauit libro quinto, capite decimotercio, calidis per tapsum capiti impositis.

Sic vetula quaedam in Italia, vxor cuiusdam serpentarij, cum oculos haberet lippientes, lachrymantes & saniosos cum intenso dolore & pruriginem, cum nullis remediis posset curari, tandem raso capiti emplastrum impositum est, quod constabat ex puluere cantharidum & fermento ac melle, excitatisque vesicis ac ruptis butyro perfuso, ac demum caulis folio: quo praesidio perficte curata fuit, ut ex arcanis Gisberti Hostlij praceptoris mei Romae exaravi, medici expertissimi Nolosomij Matiae consolationis apud Romanos. Si per venas extra caluariam descendat fluxio in oculos, post vniuersalia remedia cauterium aliqui in temporibus vel post aures applicant, remedia restringentia & emplastra adstringentia supra tempora & frontem apponunt, prius tamen corpore & capite repurgatis, quorum copiam vide apud auctores & Rondeletium.

Deinde ad collyria veniunt, de quibus vide Aetium libro septimo, capite 87. & quae Paulus libro tertio, cap. 22. ad Epiphoras valere scripsit. Ego sequenti commode vtior: ℞. turis preparatae ℥ j. sarcocollae nuxia ℥ b. thuris, masticeae, epicae, ana ℥ b. fiant trochisci, cum ovi albumine vel succo cydon. cum vltus postulat, dissoluatur cum aqua feniculi, euphrasiae vel aqua peculi ros. prout causa erigit. Si plura desideras, consule praepceptorem meum Benedictum Fauentinum in sua Praxis magna tom. 1. sect. 2. cap. 8. De oculorum lachrymis. Sic Margareta Theodori filia Verhochij cereuicisij Delphenis, cum post morbillos oculos lachrymantes retinisset rubros atque inflammatos, hoc sequenti collyrio curata fuit: ℞. sumach. parum tritum ℥ j. macevetur aliquandiu in aquae plantaginis calidae ℥ j. fortiter deinde exprimatur, addendo aquae ros. euphrasiae, aquae albanis, ovi diu concussis ana ℥ b. sacchari candidi subtilissime triti & cum exiguo aquae innotati ℥ j. fiat collyrium.

Habes quoque experimenta egregia de oculis lachrymantibus apud Bayrum libro tertio, capite decimosexto. Vescicatoria in collo egregie profunt post vniuersalia remedia adhibita, ut euenit Domino de Sprang, cum longo tempore oculorum dolore detineretur, etiam ophthalmia cum rubedine quadam & lachrymis, nec vlla remedia iuuarent, tandem vescicatorium ex fermento & cantharidibus collo impositum est, vesica acu pertusa multum aquae flauae reddidit, & vi magna tenebat vescicatorium apertum, materia aquosa crocea multum effluente. Vescicatorio rursus subinde reiterato, ab hoc malo liberatus est, palpebris tamen prius quoque inunctis singulis diebus vnguento rosaceo, quae rubedinem & asperitatem simul connoxiu fuit.

OBSERVATIO XIII.

De sanguine per tres fere septimanas ex oculis lachrymantem instat, copiose emanante & profluente.

Lachrymas vero ab oculis profluere, nihil nouum est; at guttas sanguineas reddere, rarissimum: id tamen vidimus anno 1581. 23. Aprilis die, in vetula quadam annos 80. nata, quae in parte

Maiori vero morbo infestante, cucurbitula tum scarificatione apponenda est.

OBSERVATIO XIV.

De Oculi & canthi maioris rubedine, lachrymis, & prius palpebrarum, ut nectas esset de agilope incurrenda vel fistula lachrymali.

Vxor mea charissima, cum oculi & canthi maioris rubedine diu laborasset, atque timerem fistulam lachrymalem vel agilopam praestitum eo tempore cum multa vitia oculorum ac palpebrarum per modum catarthi plures depopularentur, longa quidem aultrina constitutione praecedente, diligenter hoc modo ipsam curare instituebam, nempe decoctis praescriptis ex fenicula, besonica, euphrasia, sumaria & similibus, sem. feniculi, sena & prunis; mox pilulis subsequenteribus deuoratis. ℞. pilul. lucis ℥ i. b. pilul. coctar. aurear. mastichinar. ana ℥ b. cum aqua feniculi, fiant pilulae v. quibus probe alium deposuit, sanguinem ex cephalica vena, cum hyems esset, non detraximus: sed eius loco cucurbitulas cum scarificatione scapulis apposui-mus, & pro diuersione balnea pro cruribus institui-mus, ex decoct. florum chamomilla, hederae terrefrictae, feniculi, cantium rubr. artemis. sale adiecto.

Primo vero collyrium sequens instillabam: ℞. aquae ros. ℥ ij. aquae euphrasiae, feniculi ana ℥ b. misc. postea ad perfectam curationem ℞. turis preparatae, sarcocollae ana ℥ j. viridoli Romani, sumach ana ℥ b. ligentur in modulo; & aquae infra scriptae nodulus imponatur: ℞. aqua euphrasiae, ros. feniculi ana ℥ j. calefiant supra ignem, & nodulus exprimatur, & fiat collyrium, & stilletur in canthum maiorem ubi rubedo aderat; & palpebrae pruriginosae eadem aqua abluantur, & his praesidiis fuit felicissime curata, & plurimi alij qui hoc tempore passim in idem malum inciderunt.

SCHOLIA.

Hoc solo collyrio multi à lachrymis fluentibus, quibus & rubedo oculorum aderat, curabantur. In quibusdam etiam vnguentis commode post vniuersalia remedia vti sumus, quale illud est, à Rondeletio descriptum ℞. corticem thuris, masticeae, sarcocollae ana ℥ j. gummi tragacanthi, arab. torrefactorum ana ℥ j. turis preparatae, antimonij ana ℥ b. sanguinis draconis puri, acaciae & amurcae inspissatae ana ℥ ij. misce, fiat vnguentum; quo canthi oculorum & totae palpebrae inungantur. Si ad agilopa & lachrymalem fistulam conficere velis, dosis turis & antimonij augenda, ut idem admonet. Verum cum hic metus esset de agilope, profuit collyrium nostrum, antequam malum auergeretur & in agilopem transiret. Agilops vero à Gordonio & Valesco fistula lachrymalis dicta, ad vitia coniunctiuae tunicae ab iisdem refertur, licet proprie ad canthi maioris seu anguli domestici morbum pertineat. Nam inter maiorem oculi angulum & nasum, quidam affectus oriri consuevit, qui à Graecis agilopa dicitur. Estque, Galeno auctore 5. De compos. medicamentorum secundum locos, paruum quoddam abscessus simile tuberculum inter nasi os, & magnum iuxta oculi angulum ortum, & rumpitur saepe in angulum, hoc enim tuberculum si disruptum fuerit, sine ante disruptionem, Galenus appellat Agilopa. Paulus vero nominat Agilopa, priusquam in vicus erumpatur; eo vero in vicus verso, Agilopa. Pars quae afficitur, ad sensum patet. Affectus vero pars affecta

B 4 morbus & affectus.

parte orientali Delphis decumbebat, in domo cui flos calendulae pro insigni erat. Lecto autem incubebat, mente constabat cum ad illam accitus essem, vtrumque comedebat, nullum dolorem sentiebat, nisi subinde exiguum in ventre; idque circa vmbilicum, quem referebat aliquando ex casu contractum: vtrumque dormiebat, non fecit, quicquam per totum corpus ictero suffusa videretur. Erat autem mulier proceras & valde macilenta, cui & lachrymae sanguinea, imo sanguis, continuo fere per vtrosque oculos fluxerant. Inspecto lotio, quod croceum & nigrum erat, quale in ictericis apparere solet, interrogauit quidam hoc malo, nempe ictero, laborasset, & sanguinem ex oculis profudisset respondit, tres septimanas elapsae esse, quibus hoc colore totum corpus suffusum fuerat: & statim ab eodem tempore satis citius in hunc usque diem lachrymas sanguineas ex oculis emanasse referebat: oculi tamen non dolebant, nisi quod mane ob sanguinem profusum difficulter aperirentur, & quod in iisdem sentiret aliquem pruritum. Aluushuic ad 14. dies restricta erat; sed cum clysterem non admitteret, glande imposita probe alium reddidit. Deinde adhibitis leuioribus medicamentis, qualis est syr. ex insus. ros. pallid. cum rhob. cum vetula esset & vix aliquid edulij longo tempore sumpsisset: deinde ebibito hoc quoque iulebo: ℞. foliorum acetosae belidis minoris ana m. j. florum viol. p. j. sem. acetosae portulacae ana ℥ j. sem. 4. fig. maior. ana ℥ b. heder. mundat. p. j. coquantur in aqua communi pro lib. j. et. adde syr. de limonibus, q. ant. ana ℥ i. b. misce. Si uelut autem, & pro sui frequenter sumebat ex compositione rob. de ribes dicta. Oculos autem prurientes lauabat lotionem sequenti: ℞. folior. v. ol. maluae plantaginis, belidis minoris. ana m. j. se. ℥ i. b. in aqua q. s. f. decoctio.

Quibus remediis post quinque dies, quod dictum mirum est lib. rato fuit à lachrymis sanguineis & sanguinis profusione, & praeter omnium spem saluati restituta.

SCHOLIA.

Tale numquam videram, nec apud praepceptores, nec alibi, quamquam Dodonaeus, medicus insignis idem refert euenisse in virgine quadam carnosa, sanguinea, annorum xvi. cum ad menstruas purgationes idonea esset, neque menstrua succederent, natura per oculos superfluentem sanguinem expellere conata fuit; sanguineis guttis lachrymarum instat frequenter ex oculis prodentibus. Cui bene fecit sanguinis e vena talo proxima detractio, quam menstrua purgatio non ita diu subleuebatur. Recte quidem dixit Hippoc. lib. de genitura, Menstruis non procedentibus corpora tam inarum morbo fieri: quod quidem intelligendum venit, nisi aliunde sanguis erumpat, nam, ut idem Hippoc. ap. locum. 33. sect. 5.

Menstruis deficientibus, sanguis ex naribus, fluens, bonum. Sed virgini non ex naribus, apud Dodonaeum, sed ex vicinis oculis profudit. At in nostra vetula, aliam causam habuit, forte eandem de qua meminit Aetius, cum dicat ab oculorum angulis, quandoque erumpere sanguinem, possumus insinuantibus ob continuos etiam uis, aperitis genarum naris: quos curari oportet postea frigida infusione, gelida aqua, aut etiam postea infusione super calidam: instillandum quoque est albumen oui, cui commisceri collyria possunt, quae ad tenues defluxus, conueniunt, inferioraque membra vinculis constringenda, & crassioribus cibis offerendus.

Causa.

Prognostica.

Methodus
curandi mor-
bos cap. 26.
de Agilope.

morbus est in compositione primo, in magnitudine videlicet; & proprie in excessu: cum quo intemperies, ac soluta continuitas complicatur. Verum eo disrupto, morbus erit in soluta continuitate primo, cum de genere vlcum sit. Fit à viscosis succis ad prædictam partem delatis, aut à toto, vel à quibusdam partibus transfusis. Agre curatur, teste Aetio & Galeno, & ideo Apollonius, teste Galeno, nulla pharmaca ad Agilopa scripsit; Archigenes vero pauca. Vide reliqua, cum quæ ad curationem valent, apud Altimarum, quæ ab Aëtio, Paulo, Tralliano, Galeno & Archigene, mutauit. Hoc enim tuberculum in cantho maiori factum, facile in fistulam lachrymalem vertitur, & hic tumor à lachrymis retentis, aut ab humoribus corruptis acerbis à capite in eam partem descenditibus fit, & facillime à principio (ut docet Rondeletius) curatur. Verum quum parvus sit tumor, & sensum fiat, negligitur, nisi cum per defluxionem repente fit, & dolorem excitat. Si fiat sine dolore, sine aliqua inflammatione est. Purgatio sufficit & aliqua digerentia supra tumorem apposta; ut emplastrum diuinum, ceroneum, & similia discutientia, & diapalma. Si per defluxionem repente fit, & tumor maior est, tunc mittendus sanguis, & à parte propellendum medicamentis repellentibus, dolor sedandus cum pomo cocto in lacte, si urgeat. Si tumor suppuratur, cito aperendus, ne materia diutius retenta sinum faciat & os lardat. Reliqua vide apud Rondeletium, & quibus modis fistula curetur. Anchirops antequam succedat Agilops, & ideo ego non libenter me intermitto huic curationi, si ad Chirurgiam deuentum sit. Noui medicos doctos, qui iuuenulam generosam præ manibus curandam habuerunt, quæ ex morbillis Anchirops, postea & Agilope laborabat: quam cum auro ignito curare tentarent, in perpetuam fistulam lachrymalem incidit; aspectu horribilem, quam alij chirurgi curare minime audebant. Addam exemplum aliud.

OBSERVATIO XV.

De Agilope & fistula lachrymali.

Chirurgus suo tempore aliqui insignis, cum Louanij mulierem curaret inter lachrymale, & nasum abscessum habentem, eoque aperto angulum maiorem cauendo, (adhibitis tamen optimis remediis,) quamuis vlcus consolidatum, tamen cum denuo reuenteretur, in fistulam lachrymalem incidit; quæ neque Aegyptiaco vnguento, neque alio remedio corrigi aut deleri potuit. Idem aliam domicellam religiosam fistula lachrymali laborantem, hoc modo sanabat, cum nullum os neque panniculum infectum spectaret, neque maligna qualitas vlcis aut vicinis partibus adesset, optima victus ratione præscripta, & pharvacis vniuersalibus adhibitis, tum venæ sectione præmissa pedis ac brachij, orificium vlcis aperuit, tenta (sic enim barbarè chirurgi loquuntur) ex gentiana radice confecta, & orificio successiue satis aperto, pro vlcis mundificatione sequens medicamentum præscripsit: ℞. mellis communis ℥ij. viridis aris ℥ss. aquæ rosæ ℥iij. as viride puluerisat, & cum aliis diligenti igne decoquatur ad tertie partis consumptionem, & colatura vsui referuetur; quæ syringa tepide suauiter imponebatur; si acrius videbatur, aqua rosæ vlcus abluobat omni die, & post lationem exiguum vnguenti Apostolorum admovebat. Hoc modo tribus

continuis septimanis procedebat, superponendo etiam emplastrum conueniens, ac oculum aqua rosacea defendebat. Postea pro tertia intentione perficienda, nempe incamandi atque cicatrificandi, vlcere iam satis repurgato, istud collyrium præscripsit: ℞. thuris, sarcocollæ, aloës, sang. dracon. balast. antimoni, aluminis, ana ℥j. flor. gran. p. subtiliter pulueriscentur, & cum aqua rosæ fiat collyrium satis liquidum. Imponebatur leuiter cum rosæ stipite, deinde exsiccabat, continuabat ter in die tribus septimanis; postea bis in die minorando tentam. deinde tantum lauabat diapalma super imposita & panno linceo raro loco compressionis. atque hoc modo feliciter absoluebat curationem. Idem commendabat tartarum calcinatum & puluerisatum, & agaricum mixtum cum aqua vitæ, quo tenta oblinata fistula lachrymali imponebatur. Vel hoc, quo etiam utebatur: salis fossi, tartari calcinati, agarici ana ℥j. pulueriscentur subtiliter, cum melle communi fiat vnguentum. Tartarum autem in hunc modum calcinatur: inoleatur inter stuppas canabinas madefactas in aceto, & ponatur sub cineribus, donec sit calcinatum, ab omni parte ad albedinem transmutatum. Deinde misceatur cum aqua vitæ ad modum vnguenti, utere in fistula lachrymali. Consumit carnem vitiosam, & fistulam mortificat: eaque extincta succedet sanies alba digesta. Deinde impatitur sequens exsiccatum & incamans: ℞. thuris, sarcocollæ, sang. dracon. aloës, balast. antimoni, aluminis, ana ℥j. & ℥j. flor. aris; fiat puluis, misceatur cum aqua rosæ plantag. vel cum harum decocto, Iacobus de Carpo chirurgus suo tempore expertissimus, ad fistulam lachrymalem sequenti collyrio utebatur: ℞. aloës, myrrhæ, croci, ana p. a. m. fundantur in aqua vitæ quingies sexiesve desillat, per noctem & diem, deinde coletur; & colatura addantur theriaca optima & camphora q. s. fiat collyrium.

SCHOLIA.

Quomodo Agilops curetur, vide Holerium in commento suo in librum quintum Galeni cap. De Agilope, habes ibidem quomodo per chirurgiam curetur, interea adiciendum, quod aliud vitium oculi, Rhyas, dictum, fistulis fere succedat; quæ est caruncula anguli maioris absumptio vel imminutio, quæ & angulus lauior emittit. Fit tamen & aliis ex causis, velut ab humoribus, & medicamentis exacerbat. Rhyas opponitur Encanthis, quæ ipsius est caruncula immodice eminentia. Valdeus & Gordonius carnem superfluum adnatæ seu coniunctæ tunice ponunt, quamuis vitia iam prædicta potius ad angulum pertineant. Causas augmentationis esse volunt sanguinem, humores, & repletionem: Diminutionis vero internam, ut succit illius partis, vel indebita incisio sebel aut pterygij.

Signa per se nota, & quod ad prognostica pertinet: Si magna & antiqua, non curatur nisi chirurgica, vel eius curatio est nimis longa & periculosa, cum caro & superflua nequeat amoueri nisi fortibus & corrodentibus medicamentis, quæ oculum difficile sustinet. Carnis quoque ablato lachrymalis oculi, ex incisione panis vel pterygij, aliove modo ut in fistula vel cancro, vel vulnere illius loci, est irreparabilis. Curatio hæc est: ut caro superflua amoueatur incisione, vel cantero actuali usque per calanum: cum cautione diligenti, ne diminuat vel superflue abscindatur. Ex superflua autem incisione lachrymalis, super oculum vitelli osorum ad perfectam duritiem coactum, si dolor non adsit: aliquot albumen oui coniectum.

apertur. Aute incisio: si huiusmodi prædictam partem purgat, deinde vitium collyrio præscripto aut vel seu pterygia quibus si non curetur, ad incisionem veniat. Laminatio carnis si fiat ab si, causa quædam, ut pterygia, nam in lachrymalis medicamentis cantho generantur, & ad huc in pterygia cantho catione alit, ut membra, & cetera, alia cum in aut vitium in quo decoctæ fuerint rosæ, hoc capessit, vel hoc collyrium: ℞. aloës, olivani ana ℥ij. sang. dracon. sumach. ana ℥ss. cum aqua rosæ fiat collyrium; gummi Arabicum solummodo decoct. superaddit generat carnem, lachrymas stringit. Paulus encanthidias, quæ de Ectropiis scripsit; causticis & septicis abluit; sed non totas, ne eius loco Rhyas subnasceatur, verum ad naturalem vsque magnitudinem. Ad Rhyas curabiles collyrio discrocoquum inscripto vitur, prodest & alterum in vino coctum impositumque & aluminis ex vino pauillim. Quomodo autem encanthides molles indolentes caret Aëtius, vide eundem lib. 7. cap. 61. n. 1. & malehas chirurgia tollit, lib. eodem, cap. 62. Quæ vero Paulus de Agilope & anchirops scripsit, vide eundem lib. 2. cap. 22. De Agilope vera, quæ Aëtius ex Severo collegit; vide lib. 7. cap. 84. Deque eiusdem vitio cap. 85. & de anchirops cap. 86. & de fluoribus oculi cap. 87. ex vlcere aut pterygij encanthidisve ablatione. Benedictus præceptor meus Faucettius admodum longam & egregiam curationem ponit Agilopis in sua magna Praxi, ad quem accedere poteritis, ne hic longiores simus. Et quum iam absoluerimus affectus fere omnes præter naturam, qui in tunica agnata contingere solent, adhuc duæ passionestant, nempe de pulvere vel rebus extinctis in oculum cadentibus, & de vlcere ipsius oculi: quæ utique affectus tam ad tunicam quam eam quæ adnatam referri possent: ut postea lites deciderint. At nunc prius exemplum adducamus, de pulvere in oculum incidente.

OBSERVATIO XVI.

De pulvere ac sulice in oculum incidente.

Vi pulvis in oculum cadebat, fluxionem quandam & rubedinem in coniunctiva tunica postea incurrebat. Iussi ut oculum aqua dulci aspergeret frequenter, ac in oculum sapius proijceret lac muliebri ab vberibus statim multum. Iste prædictis adhibitis mox à fluxione ac rubore exeger liberatus est. At famulæ meæ cum oculus intraffet, oculum conficabam. Hoc modo, si in oculum culex aut alia quavis bestia incidit (teste Alexandro Veronensi libro 2. cap. 21.), sponte radium illud exilit. At cum hoc modo nondum exiret, leuiter palpebra sursum tracta cum linteo molliori eximebat. Ad idem valet, ut in me ipso expertus sum, ut vna oculi parte oclusa digito oppressa, per alteram, vehementior fiat exussio. Vel anhelitus sternutatio, ut lachrymæ profusiant, aut facta sternutatio (si leno est, quod oculum intraverit) facili exsilire solet.

SCHOLIA.

Gordonius hanc passionem modo ad tunicam coniunctivam, modo ad totum oculum pertineere affirmat, quamuis iuxta Tharantanum etiam cornæ accidere possit, ut aliqua res extranea in oculum incediat, ut festuca, pilus, pilus, & cetera, quibus cito occurrendum, & diutius inhaereant ac dolorem inferant. ideo

statim os aqua fontana implendum, & subito in oculum apertum sufflandum. Ut lac feminæ ab vberibus mulgendum, & infundendum; vel vinum album, id enim lachrymas producit, & oculos à sordibus repurgat. Si arena, inquit Demosthenis, aut quodcumque vento sublatum fuerit, alterius oculi confricatione exibat. Si adhuc inhaerit, aqua foueto egelida: vel lac muliebri infundito, vel mulsam. At si quippiam tale adhæreat, & occultetur, corrigia gracili remoueat, aut tenaculis paruis, leniterque oculus aperiatur, & visa festuca corrigia vel penna gallinacea subtiliter extrahatur. Rubinus vel sapphirus oculis immixtus extrahit puluerem & quicquid exterius ingressum fuerit. Seminis lini mucilago extracta cum aqua rosæ in oculos instillata, similia expellit. Palpebra quoque supra aliam posita & inuersa, ad expulsiōnem facit. Refert Aëtius: si in oculum culex incidit aut aliud perexiguum animal; ocluso sano oculo prius alter aperendus est, ut animal libere exeat. Si vero palea aut arena quippiamve tale incidit, idem quoque fieri potest: quod si parum succedat, vossella suauiter extrahes, aut aquam, aut lac, aut potius mulsam infundes; sin adhuc magis oculo adhæreat, medicamento quopiam viscido minime acriter tentabis euellere, quale est, quod è melle conficitur. Si calx viua in oculum incidit, lac quidem aut aqua infusa vlcera & incendit. Qui vero albumen infusum, & magis oleum rosaceum, adurendi facultatem retundit. Cum diuideretur lignum, pars ligni impacta est in oculum filia cuiusdam mulieris. Ipsa autem statim cepit rubrum oui, cerulam & oleum rosarum, ac in circuitu totius oculi posuit hanc mixtionem loco defensus, & intra oculum aquam albuminis oui. Alij vero commodè imponunt aquam albuminis oui una cum lacte muliebri & aqua rosæ. Sed hæc priori medicamento sanitati restituta fuit, ac pars ligni hoc modo exiliit.

Lapidis sculptori, frustum lapilli in oculum illapsum est. Factæ sunt fomentationes ex mollioribus, ut malua, anetho, scenugræco, meliloto perbiduum: postea fuit tutia cum saccharo candi impolita, & ab hoc radio euadens sanus factus est. At si in oculo furculus aut quippiam impingatur, officulum (teste Aëtio) vossella extrahemus, diligenter cauendo ne infringatur. Si veronihil emineat, sed æqualem habeat cum corpore superficiem, bina poma accipito, atque vtrinque eiectione nucleis comprime oculum, ut quod infixum est in medio, intercipiatur; cumque procumbere videbitur, vossella extrahito, deinde sanguinem turturis aut columbæ aut oui albumen instillabis: quæ si parum successerint, curato oculum infusionibus & linimentis, quæ ad inflammationem conficiuntur. post aliquot enim dies suppurata punctione, quod infixum est, fluitabit.

OBSERVATIO XVII.

De vlcere oculorum.

PVella quædam apud orphanos Delfenses, Heynrica nomine, annos circiter septemdecim nata, vertigine capitis subito ac oculorum suffusione deprehensa, cum operi panificij intenta esset, in clibanum ardentem misera cecidit, ita ut faciem atque vtrumque oculum combusserit. Verum non rectè ab Empirico curata non solum palpebras inuersas retinuit sed easdem cicatrice obducere non potuit, ita ut aspectus horribilis perpetuo ei adhæreret. Hæc sapientis doloribus oculorum

oculorum ac fluxionibus obnoxia, post annum dolore magis ingrauescente, longo tempore rursus male tractata fuit ab eiusmodi medicastra, quæ vno collyrio omnia oculorum vitia curabat. Vnde dolore quasi confecta miserrima puella, tandem in vtriusque oculi vlcera incidit, præsertim tunica adnatæ: vt postea ed nostris præfidiis peruentum esset, vt oculum aperire posset, quod antea non potuerat, vt illa vlcera tunc probè animaduertemus. Ad hanc igitur accitis veris tempore, hoc modo illam curauimus. Omnium primo leuiter corpus purgauimus medicamento infra scripto: *℞. syrup. ex infus. rosarum pallidarum cum folijs sene 3 j. syrup. ex infus. rosarum pallidarum per se 3 ℥. aquæ betonica 3 ii ℔. misce, & dabatur diluculo. vnde tres quatuorue sedes habuit. Die vno atque altero intermisso, hoc apozema præscripsimus: *℞. feniculi viridis, euphrasie, betonica an. m. j. flor. cord. p. j. bordei mundati m. ℔. prim. damasc. nune-ro xiiij. thamarind. 3 ℔. vuarum passiarum emulcentiarum 3 j. foliorum sene Alexandr. 3 viij. polypod. querc. 3 ℔. sem. amf. feniculi an. 3 i ℔. fiat decoctio in aqua communi pro 3 vj. forissim. express. adde syrup. ex infus. rosarum pallidarum, syrup. de betonica an. 3 j. misce pro ij. dosibus maiusculis. Postea cum etiam inflammatio in oculis adesset, vena cephalica secta fuit, deinde fluxione & inflammatione vtrumque sedatis, pilulas lucis ad 3 j. deuorauit, & vno atque altero die intermisso, scapulis quoque cucurbitulas cum scarificatione commode applicari iussimus. Quod ad topica remedia attinet, primo hunc totum aliquot diebus adhiberi mandauimus: *℞. foliorum malua m. ij. florum rosarum rubearum m. j. semin. cydoniorum 3 i ℔. bordei mundati p. j. coquantur in aqua communi pro 3 x. addendo aqua rosar. 3 ℔. malua an. 3 ℔. colatur & colatura vsui reseruetur pro fotu oculorum: Chirurgus Theodorus qui in insigni quinque annulorum habitabat, oculus medicus vna tunc aderat, qui bis in die fotum quem præscriperamus adhibebat, deinde hoc collyrium sequens in vtrumque oculum, vt præcepimus ac præscripsimus, instillabat: *℞. aquæ rosarum 3 ij. trochis. collyrij albi Rhaf. sine opio 3 ij. misce, fiat collyrium. deinde pannis lineis mollioribus, duplicatis & in decocto fomenti immerfis & moderate expressis oculis appositis, & diligenti adhibita deligatione, per aliquot dies sic curationem instituimus. Postea etiam in principio ante pilulas bis aut ter hunc iulebum sumpsit: *℞. decoctionis vltima præscripta 3 iij. syrup. ex infus. rosarum pallidarum, syrup. de betonica an. 3 ℔. misce. Hunc quoque nodulum in fotu præscripto suspendimus, eundem exprimendo dum fotus adhiberetur: *℞. seminis fenugreci loti prius cum aqua gelida, & vrsus exsiccati 3 iij. semin. cydoniorum 3 j. contundantur cressisculis, & fiat nodulus in panno lineo raro. Postea cum inflammatio aliquo modo sedaretur, pure iam paulatim ex oculis fluente, fotu sequenti per aliquot dies utebamur: *℞. foliorum m. due m. iij. florum rosarum rubr. 3 ij. seminis fenugreci à pulvere prius ablui 3 iij. semin. althea 3 j. bordei mundati p. j. semin. cydoniorum 3 j. fiat decoctio in aqua communi pro lib. j. pro fotu. Post fotum bis in die adhibendum, collyrium supra dictum instillabatur. Post aliquot dies reiterabatur idem fomentum: quibus per tres septimanas utebatur, postea mutauimus collyrium vt paulo magis abstergeret: *℞. decoct. bordei communis, aquæ rosarum aquæ euphrasie an. 3 ℔. trochisc. collyrij albi Rhaf. 3 j. misce fiat collyrium. Et cum pus mediocriter abstersum esset, postremo adieciimus aliquam portionem sarcocollæ nutritæ cum lacte muliebri,********

cum afinæ non adesset; quod melius fuisset; mot & aliquid thuris & croci paucillum admiscendo & fenugreci mucilag. exiguum. Quibus remediis visum recuperauit, & ab vlcere curata, quod non penetrauerat corneam; ita vt epuloticis opus non fuerit, vt in altera muliere sequenti.

SCHOLIA.

Vlcera oculorum, vt refert Aëtius ex Scutro, sunt circa oculos, vel in ipsis oculis, aut in cantho, vel in adnata tunica, vel in cornea, genis, angulisque oculorum, siue in quauis oculi parte, ideo non vnum genus vlcero est in oculis, vt Paulus testatur, quamuis differentia specifice diuersa sint, ac diuersimode nuncupentur. Etenim in cornea membrana, quæ Grecis *Ceratoides* appellatur, vlcus cauum, angustum & purum, ob vna similitudinem botryon dicitur, quod autem latius botryo est, sed minus altum, *celoma* nuncupatur. Argemon in pupilla circulo nascente ambiguita comprehendit, vt etiam in exteriori pupillæ parte rubicundum, in interiori candidum appareat. Epicauma vlcus est sordidum, & crusta obductum, quo repurgato humores oculi effluunt. Iam & alia plures vlcero sunt differtentia cum inflammatione cum ophthalmia. Interea in quacumque parte vlcus contigerit, curatur communi consilio, refert Aëtius, quemadmodum & reliqua totus corporis vlcera, vel veræ sectione, vel purgatione, vel clysteri, vel omnibus simul adhibitis. Si ita occasio postulerit. Interea sciendum, prout diuersas eiusdem oculi partes exulcerari contingit, non vno etiam modo: namque tunica adnata, vt hic interdum (*vt diximus*) interim corniformis, aut argulorum aliquis, seu palpebræ eadem affectione laborat. Quæ vero prædictarum partium exulcerata sit haud difficile dignosci poterit, cum prompte sensu visus diuerserit notatu dignus, non solum ob id quod redundans humorem coacernat, sed etiam quia efficit, vt crystallinus humor ex breui spatio coagatur cum circumfuso splendore conueriatur, *Coagulo autem libro primo, De causis symptom. præfati* si in corniformi genitum sit vlcus & quod præcedens quoque ad interiora vlcus versus pupillam aliquid aquosi humoris foras effundit; atque hinc eminet periculum, ne sic affectus ad extremam perueniat cecitatem. Causa exulcerationis modo externa est, ab aliqua re in oculum illata; te; vel causa præternaturalis, vt à spina, frusto vitæ, gladio, lapide, aliisque incidentibus aut rumpentibus, vel stylo, percussione, casu, pulvere, ictu, conuulsatione, primo vlcus inducitur, postea demum inflammationem aut abscessum, postea vlcus, siue in oculis, siue in tunicis, genis aut argulis. Modo veniunt ab interna causa, scilicet ex acrimia humorum erosionem, à qua magna parte vlcus vel ex confluxione humorum ad oculum vel tunicas aut alias partes confluentes & vlcera. Et nunquam post ophthalmiam, ob materiam humoris erodentis & cohibiti ab emplasticis, vt Cornelius ait: imo aliquando cum vlcere ophthalmia coniuncta est. Quod ad signa attinet, alia vlcera futura præfagiunt: alia vlcus præfens indicant: alia vero species atque causas distinguunt: alia sunt mere prognostica. Vlcus futurum aliquando præfagiunt phlyctænæ iuxta adnatam vel corniformem tunicam, si non recte curentur: ita & ophthalmia,

ophthalmia, si dolor non mitigetur, signum est materiam inobedientem resolutioni, & quod apoplexia sequetur, & facile in pus vertetur, præsertim punctione, pulsatione, materia acuta corrodente, ebulliente: dum enim pus sit, sunt dolores magis quam confectio pure: hæc enim signa magna ex parte præcedunt vlcera. Vbi præfens vlcus est, vni ac sensui patet, ex clausione palpebrarum, si in coniunctiua aut cornea, pure emanante. At signa specierum tum causarum, facile ex ægrorum altantium loquela percipiuntur, si ab externa causa procedunt; si ab acrimia humoribus & clausione, ex qualitate doloris, pruritiginosa videlicet aut punctoria; qualitas quoque redundantis succi tractari poterit, ægræ ætate, temperamento, victu, regione, anni tempore, æris constitutione, ceterisque non prætermittis. Numquid etiam hylæ præcellerint, tunc vix visu tunc recluduntur cum exigua sint; percipiuntur tamquam quali arenam dispersam per oculos ob contactum à palpebra: quibus & signa adiungere poteris de hylæ prius dicta, nam vlcera in alio oculorum vni magis rubra, in nigredine alba: ideo in tunica adnata rubra cernuntur, in cornea adnata & fuscum inclinant. Si ab apostematibus procedente, facile patent ab remissione accitis tunc si ex ophthalmia, præfens rubedo & dolor ingens ac inflammatio. Vlcera tam in adnata, quam cornea tunica modo in superheie, modo ante descendunt, vt humores quoque effluunt: & ideo quod ad prognostica attinet, satis sit nosse, quod vlcus seu vlcus corniformis tunicae periculosius sit, quam reliquarum partium deulceratio: & si ea ipsius pars, quæ pupillæ obiecta est, fuerit vlcera, si vlcus ad interiora descendit, materia ex parte obsecantur, *Galenus testis 1. De causis symptom. Quæ vero in adnata tunica oborta; non adeo periculum adferunt, velut prædicta. Verum in quacumque oculi parte contingunt, & vlcera sunt, vt medicum valde peritum & instructum in curationibus oculorum semper requirit, vt Rhases medicus ille illustrat ac inspicit ex curationibus capite decimo sexto De vlcibus oculorum cor. 2. 1. Almagoriam aduocant.*

Nam à medicis doctis & expertis aliquando committitur error; quanto magis à mulierculis, lippis & consoribus! Hinc historia illa apud Graecos nos cantos in curationibus oculorum reddet, quam suo tempore euenisse narrat. Vidimus, inquit, Papia medicum aliqui magni nominis, & Venatium nomine, de Forlino, qui cum ægræ oculum, quem nos visitabamus, vne tamen ignorante, curaret medicamentum quendam ocularia oculo imposuisset, noctu pessime habuit. Gradus vero summo mane primo cum accessisset, & medicamentum supra oculum positum extreme dolentem vna cum suppa amoueret, oculus totus simul auulsus est extra orbitam, pendens vsque ad mediam genam, parum enim videbatur alligatus mediante neruo optico. Quod cum vidisset Gradus, valde contristatus est: quamquam fuerit oculus sine alio dolore eleuatus, vt pars exsiccata conuoluta orbita in totum remanserit ac si oculus ibi nunquam fuisset. Maritus autem hæc videns desperatione ductus, vt insanus ense euaginato per totam ciuitatem discurrens, medicum Venatium quærebat interficere. Sed aufugit, & nunquam in vrbe amplius visus est. Propterea rectè concludebat idem Gradus, ne nimium audaces essemus in fortibus remediis ac medicamentis circa oculos applicandis. Noui tonsorem innoxem & arrogantem, qui seni nobili ac generoso ophthalmia laboranti, quotidie ter in

die nescio quem puluerem torrodentem in oculum sufflaret, vnde facta corrosione vlcus incurrebat, & demum cecitatem cum maximo dolore; quamquam nos in fine ad eundem acciti collyriis aptis aliisque præfidiis eundem à dolore liberauerimus. Non est mirum quod medicastra illa hanc puellam, de qua diximus, collyrio corrodente in ambobus oculis dolorem intolerabilem & deinde vlcus induxerit, quod & alteri mulieri ab alia empirica etiam euenit, vt exemplum sequens demonstrabit.

OBSERVATIO XVIII.

De muliere ophthalmia laborante, & ex mala curatione in vlcus vni oculi incidente.

Mulier, quæ in insigni arboris Buxæ Delfis commorabatur, sub finem ætatis anno sexagesimo tertio supra millesimum quingentesimum, in oculi dextri acutissimum dolorem incidit vna cum ophthalmia. Empirica ocularia ad hanc ingressa rasuram ex lapide Talck dicto (*prima fronte cum vide em, gypsum esse suadent, cum hic lapis gypso admodum similis sit, de quo vide Pandectas*) capiebat, atque eam, nescio qua aqua destillata immixtam, collyrij modo in oculum stillabat: at non diu postea dolore ac ardore ingenti subsequente, etiam vlcus subsequutum est, acrimia humoribus adnatam primo, deinde etiam tunicam corneam corrodentibus. Cum igitur ad hanc vocati essemus, & vlcus vna cum ophthalmia & inflammatione spectaremus, atque venæ sectio prætermittenda esset, aluo prius inanita cum cassia recens extracta & pulpa thamarindorum, sanguinem in brachio dextro oculo afflicto correspondente detrahente iussimus; cum & eadem hic conueniant, quæ de ophthalmia diximus, atque hic locum habeant, si à causa interna vel à fluxione originem sumpserit: quamuis ab externa causa, nempe collyrio corrodente, malum per empiricam augmentum ceperat, & fluxionem concitauerat, & humores aciores reddiderat. ideo & corpus ab acrimia humoribus erat expurgandum, & recurrendum ad victus rationem, quæ acrimoniam humorum obtunderet, ad purgationem dolorisque mitigationem, tum ad ea quæ de ophthalmia scripta sunt. Cum itaque illam purgasset cum infuso rhabarb. & decocto sene, cucurbitulas spatulis admonimus cum scarificatione. Deinde pilulas lucis vt deglutiret imperauimus; nam ab acrimia humoribus frequenter purgandum: pro qua intentione complenda Rondeletius quadam opiata solutina vitur. Interea & humorum defluxum non solum cucurbitulis iam dictis, ad inferiores partes, etiam vinculis iniectis & frictionibus auertebamus. Istic inquam præfidiis dolor, qui vehementissimus erat, tum inflammatio cessauit, oui albumine omnium primo in oculum instillato, ita vt ab vltiore curatione abstineret. Verum paulo post cum chirurgum nescio quem vocasset, is collyrium quoddam, ex aqua chelidonie, feniculi, euphrasie cum succo vna confectum in oculum mittebat, quo de nouo & dolorem & calorem ac fluxionem auxit; vt rursus me reuocaret: & imposito iterum collyrio ex aqua rosacea & albumine oui, dolor paulatim mitigatus est; cum enim vlcus simul cum inflammatione infestabat, curationem ex iis, quo ad topica remedia auspicabamur quæ inflammationem lenire poterant & concoquere; nō neglectis iis quæ ad vlcus proprie pertinent idque ex Pauli

& Tralliani, & aliorum sententia: & ideo non solum hæc per initia collyrium album muliebri lacte dissolutum immittebam; sed & illud quod ex albumine oui constabat, instillabam. interea abstinebam à vino usque ad declinationem, sum-mopere cauendo ea, quæ caput replent, & fluxio-nem irritant: adhibitis postea quoque fomentis ex malua, floribus rosar. & meliloti. Cum dolor præcedentibus præsidii & euacuationibus sedatus esset, ut pus magis detergeretur, collyrium tale fieri præcepi, ex aqua ros. forniculi, lacte muliebri, & modico melle rosaceo, per pannum li-neum colatum, ut purius euaderet: quod sæpius instillatum, faciebat ad ophthalmiam, vlcis ab-sterfionem & doloris sedationem. Demum vlcere utrumque repurgato per collyrium prædictum, tandem huic adieci-mus aliquid sarcocollæ nu-tritæ, thuris & croci paucillum, & mucilaginis fœnugræci exiguum: quibus remediis optime hæc mulier se habuit. Cæterum corniformis tunica non erat plane perrupta, & sic postremo ad reli-quam curationem perficiendam, ut magis epulo-ticum fieret collyrium, id est, cicatricem indu-cens, tale præscripsimus: *℞. animumij, plumbi rsi ana ʒ. j. aloës. sarcocollæ nutritæ ana ʒ. ʒ. cum succo ru-bi; seu collyrium.* Vltus tempore dilui potest cum lacte aut oui liquore. Ad cicatrices inducendas, vide collyrium Cleonis apud Aetium libro septimo, capite 106. Hæc, inquam, mulier breui curata fuit ab ulceratione; paruo tamen foramine, instar are-nulæ impressæ, permanente & coniunctiua tun-ricam transeunte, ad corneam etiam peruenien-te, sed non in totum penetrante. Quomodo au-tem istæ folliculæ curentur, habes apud eundem Aetium libro septimo, capite vigesimo septimo. At rusti-cus claua ictus visum perdidit, oculi vlcere super-ueniente: at cornea perrupta liquor oculi cum emanasset, à cæcitate curari non potuit. Venit tamen nunc mihi in mentem quod Galen. 4. de accidenti & morbo, narrat, inquit. Equidem vidi incredibile quippiam, & quod meo iudicio videre consueueram: puero cum iuxta pupillam filo pungeretur, effluente protinus aquoso humore, immixta est pupilla, an ceratoides tunica corrugata videbatur: qui mox cura-tus visum recuperavit. Insuper scilicet paulatim humore, qui ante effluerat. Sed eiusmodi euentus raro contingit: quippe huiusmodi vulnera magna ex parte cæcitate inducunt. Verum cum vulnera ad chirurgiam spectent; de iis suo loco agemus.

SCHOLIA.

Hoc enim vlcus in genere quidem commu-nem habet curationem cum reliquis vlceri-bus. Verum enim (vi omne vlcus secundum Galen. 3. 4. method.) repurgari, sicari, impleri & cicatrice claudi: quamuis ob partis naturam quam lenissi-ma adhibenda sint medicamenta, iuxta Galen. 4. De composit. medic. secundum locos: ubi & sylvam in-nenies medicamentorum, quæ proprie ad oculo-rum vlcera pertinent. Vide de his, quæ valere scripserit Holerius in 4. lib. De vlcibus oculorum, vniuerso tamen corpori præ omnibus providen-tia adhibita; quo id quod redundat in habitu, tol-latur per venæ sectionem, corpore existente ple-no, humeralis seu mediæ venæ eiusdem lateris; aut per purgationem, si humorum adsit acrimonia, per clysterem, frictions, vincula, cucurbitulas, aunctiones, vi diximus. Qualia topica esse debeant, ab iisdem auctoribus ediscas, quamuis & de his non nihil diximus. Per initia, vi etiam Trallianus docuit, valet collyrium album muliebri lacte so-

lutum instillatumque, & cataplasma ex Aëtio ex ovo cum eius vitello, rosaceo & vino leuiter te-pesfactum & lana exceptum & impositum, & se-quentibus diebus fomentum ex ros. decocto & meliloti & lac muliebri cum ovo tepidum instil-lum. Vel linimenta ex capitis papau. meliloti, croco & pane, ex quo superna dumtaxat palpebra illinatur, quo aperiri possit oculus, & lachrymas influentes excernere, oculus quoque leuiter deli-getur, iuxta eundem Aetium. Si fœciosa, nulla dilata & fœnugræci decocto vtendum, vi Paulus in adu. si multa sordes, fœnugræci succum & parum mel-lis addere oportet. Oportet autem fœnugræcum ipsum exactissime purgare (vi alias diximus) sa-pe ablueri, ac eo modo madefacere pura dolci aqua, iuxta Aetium. Postquam autem purum fa-ctum est vlcus, à fœnugræci succo abstinentum, & collyrio ex thure, quod vim glutinandi ac in-carnandi obtinet, vtendum: incarnato cicatrix inducenda. Plura vide apud Galenum, Aetium, Paulum, & apud Rondeletium & Holerium aliosque neotericos. Interea videndum num à aliofque neotericis. Interea videndum num à causa procatartica veniat: nam ubi recens vul-nus est, in collyriis adstringentia adhiberi pos-sunt ad sanguinis præcautionem, & si recens & pars multum sicca consolidari potest cum oui al-bumine fortiter agitato, & succo hyperici, hoc enim vulnus coalescere facit: vel trochil. albi Rhas. cum sarcocolla & thure: in fine adlante tutia, & reliqua quæ cicatricem ducunt. Si post phlyctænas, detergendum est prius, deinde ag-glutinandum: si ab humoribus acerbis, illi sunt con-temperandi, vi diximus, si adsit inflammatio vel apostema, fluxionis impetus in principio in-hibendus cum oui liquore & similibus, cum do-lorem sedet. Sed obseruandum, vi tempore iniij apostematis sub accubitus in parte contraria loci affecti, sed rupto iam apostemate & in vlcere iam factis, in loco affecto decumbat; ut melior fiat mundifi-catio. Si tamen vlcus est magnum, & timor sit de ruptura corneæ, vel pupillæ, & eductione hu-moris albuginei; tunc secundum Rhafem, præstat decumbere supine, & vtile erit plumaceolum supra oculum ponere, ne per rupturam corneæ humor elabatur. Præterea sciendum, si vlcera ab igne contrahantur, duriores crustas inducunt, quas assiduo albuminis oui (teste Aëtio libro 7. ca-pite 17.) & lactis illitu n. adfieri oportet, colly-rioque uti quod est stibio conficitur, & eo quod ad Cleonem refertur. Absoluimus igitur mala quæ in tunica adnata contingunt, quamuis etiam quædam ex his in corniformi tunica euenire possint, ut pannus seu sebel, pterygion, phlyctæna, & vlcera. Sed nunc agemus de reliquis vitiis, quæ cor-neam tunicam occupant, ut sunt nebulæ, albugi-nes, cicatrices, corrugationes, durities, imminu-tiones, coloris mutationes, humectationes, car-cinomata, rupturæ, sanies sub cornea; de quibus deinceps dicturi sumus, factis initio de cicatrice-bus, nebulis, albuginibus, quæque vlcera oculo-rum subsequi solent.

OBSERVATIO XIX.

De nebulâ, albugine, cicatrice, in cornea tunica

Per ex variolis in phlyctænas incidit, isque exulceratis nebulam in oculo dextro incur-rebat. Fit autem vesica, ab aliis, vi Tharantano, vo-riola dicta in cornea; sepiissime in iis qui variolas patiuntur. Curatur vero, ut iam de phlyctæna diximus. Verum cum in puero exulcerarentur, & neglectum

neglectum haberentur, nebula subsequuta est vel cicatrix, aut albugo tenax; quam tamen collyrio ex aqua forniculi, adiecto felle anguillæ & saccha-ro candi, breui consumpsimus. At in adultis præ-sumptis pilulis aetæis, fel accipitris, iuxta Gordo-nium, comode in oculum stillauimus.

SCHOLIA.

Cicatrix oculorum vlceribus, cicatrices ali-quando in eis sunt, quæ, Paulo teste, si per quibudam vero nebulæ; Latine, cicatrices, seu ne-bula appellantur. Nebecula dicitur quoque Fer-nelius quædam, à quibusdam vero, albugines tenues: at si altiores fuerint, à Græcis ἀλβύνη, à Latinis vero, albugines, & ab aliquibus crassæ albugines nun-tiuntur. Nul ecula, vi Fernellius amaranthæ, tenuis humor est cornea inhaerescens, cuius adhaesio p-nat laborans se per nebulam, per vaporem aut tu-morem res omnes intueri. Hic vero humor sensum crassefecit, tandem albuginem parit. Tharanta-nus in f. perficit corneæ fat exterius apparens, tunc est albugo tenuis, apud Auicennam vero ne-bula. Si vero est ipsa & crassa, tunc albugo dici-tur ab oui cocti albedine, quæ totam corneam vel eam partem occupat, post vlcere vel phlyctæ-nam curationem ipsa cicatrizatur. Iuxta Fer-nellium vero albugo est crassus & albus humor in-vicæ, ut etiam supra hanc ita concretus atque densatus, ut omnem plerumque videndi aciem perstringat. Sensum quidem hæc duo vitia suc-crescunt, ac sæpe ex ophthalmia & epiphora: vel vi diximus, post variolas vel vlcera oculorum, interdu vel ex proprio sunt humore leno, qui ob pupillam effunditur, & ex iis spatiis quæ sunt inter membranam adhaerentem & vneam, vi Fer-nellius sentit. Verum, vi Donatus, tum alij referant, pars in albuginibus afficitur, nempe præci-pue corniformis tunica. Connumerandaque in-de ipsæ sunt inter morbos à numero. Quod si supereminentes fuerint, maxime albescunt, vi Aëtio. At si planæ seu aquales, minus sunt albi, quæ vero magis crassæ, quodammodo cou-nescunt, ut testantur n. ro. Verum ipsa, vi testis est Cor-neæ, duo vitia vitis periclitantur, ne videli-cet aut caue aut crasse sint: qua ratione dicebat Aëtius callosas ac duriturnas & crassas cicatrices curari non oportere: si vero lufusio etiam aut placcido adhaerit, vanum est cicatrices exterge-re. Tharantanus ponit tres species; ut nebulam; quæ cum recens est facile curatur; at antiqua & crassa, cum maiori difficultate; tertia incurabilis, cum cicatrices amoueri non possunt, sed aliquali-ter leniri & palliari. At medicamentis ut tuto vtamur extergentibus, ne fluxio fiat aut inflam-matio in corpore pleno, prius euacuationes, pur-gationes, tum diuersiones faciendæ: cibis boni succi vtendum: à salis, acerbis, & crassi succi ci-bis abstinentum: deinde ad topica veniendum; & securus primo ad leniora extergentia, cum acria valde excoerent, fluxionem & inflammatio-nem irritent, & aliquando resolutis cicatricibus vlcera magis profunda reddant. Recentes cicatrices & nebulas circa omnem molestiam exte-runt lac equinum cum modico melle assidue illi-tum, idque ante cibum, & ubi ventris excremen-tum prius deposita sint, & centaurij minoris suc-cus cum melle inueteratas & altiores albugines cum sepiæ testa combusta, & cum melle in polli-nem trita. Horum copiam vide apud Galen. 4. De composit. medic. secundum locos, & ea quæ in eundem

locum ad albugines conferre scribit Holerius & Rondeletius cap. 52. de cicatricibus & albuginibus oculorum. Valent enim fel hirci, bouis, auium ra-pacium, milui, aquilæ, & succi herbarum amara-rum, chelidonis, centaurij, absinthij, marrubij, anagallidis caruleo flore: Arida, ut sacch. can-dum, os sepiæ. ex quibus omnibus collyria conficiun-tur: qualia & apud Aetium & Paulum inuenies.

OBSERVATIO XX.

De cantharo seu puer collecto sub cornea tunica.

Ymper per o & u, vi ante diximus, malum dici-tur, quando pus sub cornea tunica collectum fuerit: & id sæpius contingit, vi Neoterici volum, cum in-ter corneam & vneam, quemadmodum Tharan-tanus refert, per modum resudationis vel conge-stionis pus colligatur; quod aliquando fit ex oph-thalmia non bene curata, aliqua subtili materia ad locum dictum penetrante, & ibidem in crassa-ta ac in pus vel saniem conuersa. Subinde enim pus, inquit Paulus, sub oculi tunica, cui nomen est Ceratoides, nunc alius, nunc in summa superficie colligitur, hu-mani vnguis specie: quæ causa est, ut hoc etiam malum vnguis oculi nominetur. Sic nuper quædam mulier cum ophthalmia laboraret, nec tempore sibi prospiciens de bono medico oculario, postquam in ulcerationem vnius oculi deueniret, nec me-dicamenta apta adhiberet, pus sub cornea tan-dem collectum fuit: quæ cum ad me consultum veniret, missione sanguinis prius neglecta, ut eam nunc adhiberet, imperari, ob dolorem qui ad par-tem attrahit, & cum vires etiam nunc constarent: deinde materia concocta, & purgatione propina-ta, & cucurbitulis etiam scapulis apposis, quoad topica remedia; cum huc spectaret curationis ra-tio, ut pus digeri posset, aqua mulsa & succo fœ-nugræci ut pro collyrio vteretur, consului. Verum cum nec eo, nec aliis remediis proficeremus, vt-pote cum malum iam inueteratum esset, eam ad chirurgos relegauimus: licet aliquando videri-mus in principio hoc malum curatum eo modo quo ophthalmia vel pterygium, vel ut cataracta curatur.

SCHOLIA.

Recentiores medici etiam ex ictu, aut apol-le-mate eam materiam colligi in cornea posse, ac subinde suppurari censent: si enim sanguis suppuretur, dolorem facit in oculo, qui prius non erat; & oculus quodammodo inflammatur. Mu-tatur color ille sanguinis in albedinem. Ex his colligimus cantharum factum esse. Raro si sine præ-cedente contusione, vi Rondeletius sentiebat: quamuis tamen ex aliis causis fieri possit, iuxta alios, velut ex ophthalmia; imo aliquando habet oph-thalmiam vel inflammationem coniunctam: tunc adest dolor, qui si etiam adfuerit præceden-te contusione, cum vehementissimus sit, etiam sedandus cum lacte recens mulso, decocto, fœnu-græci & lini. Et vtrumque sedato pure iam fa-cto, ad leuiter discutienda veniendum; vi mel, mucilag. fœnugr. cum panco saccharo, vel addendo succum forniculi. Verum si non adsit ophthalmia vel inflammatio, eadem adhibenda quæ ad pte-rygion valent. Valent & euaporationes & fatus in declinatione, quæ resoluunt. At si nulla ratio-ne ob crassitatem expurgari possit, dolorque ma-gnus & vehemens perleueret, punctura seu acu curandus affectus est, etiam si malum sit inue-teratum;

res ad caput & oculos emittunt. Antecedentes vapores esse dicunt ab humoribus cibisque crassis, fumosis, imperfecte concoctis, resolutis: vel à vino, ut ebriis accidit. Et sic causam coniunctam cataractæ non confirmatæ volunt esse vaporem non incrassatum: confirmatæ vero, vaporem conuersum in aquam. De his quidem causis videas Benedictum Fauentinum, præceptorem meum, qui ad longum easdem explicat. At qui Galenum & Aëtium ac Paulum sequuntur, suffusionis veræ causas ad frigidos, crassos seu lentos succos referunt. Hinc lacchinus existimat in ea minime conuenire sanguinis missionem contra Paulum & Aëtium, & sequaces: quia morbus tardus & longus est, & prorsus frigidus, & ex causis omnibus frigidis euenit: & damnum magna debilitate & euacuatione spirituum potest inferre: ideo purgatione vititur, per cochlias & fortidas pilulas, apparando humores oxymelite, & decocto siccante & extenuante, & electuariis variis. Postea etiam propria reuulsione, ut per posteriora ex vesicatoriis inustionibus: demum caput exsiccatur pulueribus & ablutionibus: deinde adhibet oculis ea quæ diximus. Alij tamen omnes velex media aut externa vel humerali in cubito sanguinem demunt: deinde clysteribus acrioribus vtuntur; demum purgatione, Rondeletius etiam ex cephalica sanguinem mittit, si signa plenitudinis sanguinis adsint. Cæterum quum sæpe inter initia suffusionem curandam suscipiamus, quando alteri affectui assimilatur; ideo probe illam distinguere est necessarium; tum ob prognosticum (quoniam altera est deterior affectio altera, & plus periculi inuenit), tum ob curationem, quæ multum est diuersa. Est autem affectus suffusioni similis, de quo sæpe Galenus meminit: quando non in ipso oculo est mali radix, sed aliunde sumi elati per arterias, atque humorem oculi afficientes, speciem faciunt imaginum, ac si in ipso oculo malum foret, & humor noxius. De hac 4. de locis affectis. Debet enim humor ille esse quam purissimus & maxime diaphanus: ideo siue diuisa corpuscula, siue etiam tenuis quasi fumus obducatur, hæc visa facit. In hac igitur falsa suffusione, potius fumosa corpora; in vera potius corpuscula crassiora innatare putandum est. Prouenit autem falsa hæc suffusio ex cruditate, quæcumque sit; præsertim vero nidorosa. Prouenit & cum bilis in ventrem confluit, vnde euaporat ad caput. Rondeletius tam à pituita quam bile fieri scribit. Rhases igitur non accipit, ex repletione deterius habere; tempore vero famis melius. Galenus enim velle videtur, accidentia hæc potius ex mordenti humore fieri, ut qui magis effumet; ideo in cruditate nidor est: ideo potius negative argumentatur: Non est par latio igitur suffusionis initium, sed non affirmatiue: Est par; ergo non suffusio; soli enim conuenit, non omni. Sic enim falsam à vera distingues, 4. de loc. affect. Nam ubi à ventriculo ambo oculi similiter afficiuntur, & affectio in ambobus est similis, (quod in vera suffusione non accidit), neque simul in utroque incipiunt, neque similiter apparent, dicit Galenus; vel secundum lacchinum, raro accidit. Nec enim dici potest euenire non posse simul: sed hoc admodum contingens est rarum, ut simul prehendantur, & eodem modo: multo vero euidentior est nota, quod vera continua est, utpote perpetuo manente eadem causa: at altera intermittit aliquando: modo maior est, modo minor; prout causa maior vel minor; etenim in vitiosa concoctione augetur; cessat, ea optima existente. Si & contem-

Lacchinus
cur sanguinem
non mittit
in vera
suffusione.

10

Signa.

11

12

planti tibi pupillam, nihil tenebrosum habere videatur, ab ore ventriculi affectum procedere inuenies, deinde tum talia apparuerint visa, mordicus in ore ventriculi doluit: maxime vero, si post hæc vomendo eiccta te mordente, mitigata fuerint symptomata. Evidentius quoque detrahit, ut dictum est prius, cum in vero diuiciu protrahatur & pupilla conturbetur. Vbi enim altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut non exacte pura videtur, suffusionis esse initium censendum est: & certius id indicare valeas, tum ciborum minus tamen quam consueuerat assumptorum, & nihil mali succi habentium; tum etiam ex aloë medicamenti, quod quidam picram, alij hieram picram appellant, assumptionis experientia, Galeni auctoritate, eodem 4. de loco affect. dignoscere tentabis. Cerebri quoque cognatione similia suffusis symptomata accidere solent in quibuldam phrenitidis speciebus, primario scilicet affectio cerebro; quod eiusdem phrenitidis indicia percipi poterit. Sed quoniam tam si dicta symptomata ex ventriculo, quam si ex cerebri consensu oriuntur, veram suffusionem non indicant; curabitur affectio partibus primario affectis diligenter curatis, ut paulo post exemplo suffusionis conueræ à ventriculo ortæ ostendetur: quæ etiam facilius curatur quam vera suffusio, licet vera quoniam suffusio, teste Galen. 14. method. iam incipiens digeritur; ubi vero diu constitit, digeri nullo pacto potest. Suffusiones si incrementa susceperint, difficilior curantur, & si ad vigorem contingunt: quare curatio non est protoganda, donec ad tempus consistentiæ pervenerit: & licet per initia curari malum possit; ubi tamen inueteraverit, teste Celso, non nisi manu curandum. Ita & Paulus curari quidem posse affirmat; non tamen omnes. Propterea vult Galenus, priusquam eius curam incipiamus, distinguere oportere num sanabilis sit an secus. Hoc fiet, inquit 1. de caus. symp. si quidem altero oculo clauso, insinuetur ut altero tentente aspiciat: statim enim ægrum oculum videbis clariorem reddi: quod sane significat, plurimum lucidum spiritum eo fieri atque oculum illustrare, & caliginem illam obductam nonnihil euincere posse. Nam si contra turbida permanet, signum est non ferri visui spiritus copiam in oculum, aut ob nervi obstructionem, aut ob oculi debilitatem; vel cum turbidum crassumque esse. Iam est suffusio tolleretur, adhuc visus clarus non recuperaretur. Et ita cognoscitur ex Paulo lib. 6. c. 27. quæ ex Galeni doctrina etiam accepit: pariter & ex eis quæ confirmatæ sunt, quæ ad educationem manus idoneæ reddantur, quæque non; quo pacto cognoscantur, suffusi, si compuncta suffusione vitæ recepturi sint, an non. Nam quibus altero oculo conuenientibus, alterius pupillam dilatari contingit iis, si compunctio administraretur, recipiendi visus fiducia est: quibus non dilatatur, horum nemo vnquam reuidit: neque si minimo cum dolore, ac commodissime iis est administrata compunctio. Arabes quoque addunt (quod & Benedictus Fauentinus præceptor meus non præceperat), si digitis, aqua pupillæ suffusa ab eius loco separatur insigni quadam frictione, & postea modico intervallo ad eundem effluxerit locum, punctio exacte administrata curatum iri: quod si id non contingat, vana erit ac inutilis compunctio. Plura videas de his apud eundem Benedictum Fauentinum. Neque à causis primitiuis, vulnere, percussione recipit curationem; neque gutta serena dicta, in qua oculi videntur clari, in nervo epico apostemate, humore, duritie existente: ut in natura

illo Morderio, de quo alias diximus. Quod ad colorem attinet, Thara manus alias tendentes ad colorem perlæ, videritatem ac cineritatem scribit curationem suscipere. Illud tamen, ut mihi videtur intelligendum, modo non fuerint congelatæ & inueteratæ: nam increbrescente ægritudine (inquit Aëtius) accidentia quoque increbrescunt; quæ ubi ad summum pervenerit, æger exaceratur, & pupilla ad candidum colorem (ut prius dictum est) nec villo penitus splendore mutatur. Gypsea autem, iuxta eundem Tharantanum, & nigra & plumbea, & multum citrina, non recipiunt aliquam curationem, neque cum medicamentis neque cum acu. Inter eas vero quæ omnino incurabiles sunt, ab Aëtio connumerantur, quæ glaucescunt suffusiones: cum ex hiant ab humore iuxta papillam vehementissime congelato, ut ipse testatur. Quoniam vero Glaucoma differt à suffusione, ut etiam apud Aëtium & Galenum, de vlu partium inuenies. Quomodo autem suffusio curentur, maxime in principio, nunc dictum est; scilicet iuxta Aëtium, venæ cubiti seque, acris clysteribus purgationibusque, etiam cucurbitulis occipitio cum scarificatione effusis, apoplegmatismis, & iis quæ per nares reperiuntur, optima victus ratione obseruata. Et quibus topicis, etiam dictum est: quorum medicamentorum campum inueniet apud Galenum, Traliamum, Aëtium, Paulum, & Neotericos, Rondeletium, & præceptorem meum Benedictum Fauentinum. Donatus valde commendat aquam quandam socalem dictam, quam Neapoli Pharmacopœi parant habent, ex descriptione libri, qui Rosa Anglicana nuncupatur.

OBSERVATIO XXXII.

De suffusione non vera ex ventriculi vitio.

Iuuenis debiles oculos habens, per intervalla suffusionem in utroque oculo experiebatur, tamquam muscas, culices & alia spectra videret, & eo potissimum tempore cum largius potasset, vel cibaria cruda sine ordine deuorasset: nam concoctione peracta ructibus emissis, aut leni subsequente vomitione, simulachra dicta non spectabat. Iis que animaduersis, falsam esse suffusionem intellexi: quamobrem me ad curationem accingens, quæ inter initia nihil distat, quod ad apparentiam, à curatione veræ incipientis, cum omnis cura consistat in vacuatione: & ideo in non vera suffusione causam abscindere oportet, concoctione procurata, & per aloë aut hieram picram purgare: nam ea sola iactitat Galenus multos in Asia per literas Roma missas se curasse. Quare & nos semel in hebdomada 3 j. pilul. hieræ simplicis exhibuimus; & iuxta consultationem Montani 45. de oculorum debilitate & suffusione ex consensu ventriculi, victu frugali ut vteretur mandauimus, abstinendo à vino nigro crasso, cibisque fumosis omnibus & crassis, lacticiis, piscibus, fructibus, & frictis, quibus & hic optime conualuit. Sed quia oculos debiles habebat, præcepti ut collyrio ex succo feniculi, aqua rosæ & vino vteretur subinde, & ut à lectione nimia, cum studiosus esset, abstinere, præcipue post prandium & cenam: & ut sibi duo ocularia parari iuberet, vnum ex crystallo, quo in legendo vteretur; alterum ex vitro viridi, quo in legendo continuo spiritus recreentur. Tercio ut sibi iuberet cor. poni pyramidem rotundam in acumine, non

perforatam ex vitro densiori viridi, cuius basis tam lata sit, ut utrumque oculum recipiat: intus vero concavam: in quam intuens colligeret spiritus, & radios ad inuicem adiunaret.

SCHOLIA.

A Reulanus suo tempore medicus insignis suffusionum principia & quæ per communiter à toto, aut à ventriculo, aut à capite vel nervis opticis fiunt, quinque intentionibus curatiuis absoluit, euacuando, diuertendo, membrum mitens corroborando; deinde membrum suscipiens, nempe oculum, confortando, ne aliunde suscipiat materiam: postea receptam resoluendo & euacuando; adhibita quoque victus ratione commoda. Si à toto suffusio sit, videndum num sit repletio totius: tunc vena incidenda, hæmorrhoides aperienda; mensis educendi si contracti sint. Si alius humor sit, ut plerumque esse solet; is repurgandus: & si à capite, eius ratio quoque habenda: si in ventriculo, & fluctuat, vomitus imperandus: tamen cum cautione, ne materia ad nervos opticos vel oculos præcipitetur: alioqui procuranda in ventriculo proba concoctio, & recrementa in eo collecta repurganda: quam curationem cum is ac Rondeletius describat, non opus est his diu inhaerere; cum non vera ex ventriculo, facile curetur vomitu in facile vomentibus, & frequenti purgatione cum hiera, pilulis aromaticis, mastichinis ex myrobalanis. Et si morbus per proprietatem fiat, habes ibidem egregia remedia: & nunc diximus antea quibus præsidis curetur propria & vera suffusio, ut non opus sit eadem repetere.

OBSERVATIO XXXIII.

De suffusione vera & confirmata.

Mulier generosa vetula de Greenesleyn, in campo regio religioni dicata, cum in utroque oculo (quod rarius enenire diximus) cataractam confirmatam haberet, & cum per multos menses caeca esset, & nos consuleret, ad ocularium medicum expertum cum relegauimus; & ita cataractam deponi fecit in vno oculo, & quasi visum recepit. At non diu post rediit malum, neque vllis modis curati potuit cataracta iam indurata.

SCHOLIA.

Suffusio quæ confirmata est (sicurari possit) manus administrationem requirit: quæ quomodo perficienda sit, consule Paulum & Celsum, nam hæc ad chirurgiam pertinent. Sed diligenter annitendum, ut Tharantanus consuluit, ut quis de probro & inuene chirurgus huius artificij gnarus & experto sibi prospiciat: sunt enim multi oculistæ qui per vrbes vagantur & fraudulenter agunt, pecuniam extorquentes ab ægotantibus, multa que promittentes quæ tenere non valent; cum probi quidem recta via incedentes eas tantum aggrediantur, quas ex Galeno, tum aliis præcedente scholio, sciunt curabiles esse: & acu cataractam non deponunt, nisi corpore prius per medicum repurgato, & victu commodo præscripto die sereno sine ventis & nubibus, tempore vernali vel autumnali, luna plena non existente; nec in coniunctione, neque arietem aut geminos peragran- te, Tharantano consulente.

OBSER:

OBSERVATIO XXXIV.

De visus debilitate.

DEbiles & imbecilli appellantur oculi, vt Aëtius ex Demosthene annotauit libro septimo capite quadragesimo quarto, qui neque splendidum neque igneum colorem spectare possunt, sed à quauis leui causa superata videndi acie lachrymas præcipue inter legendum effundunt: differuntque hi à Rhyadicis, id est, à fluentibus & emanantibus oculis, quod fluentes absque causa extrinseca assidue lachrymant: imbecilli vero causam quampiam requirunt. Ita Iodoca Teylingia, matrona prudentissima valde prolifica (nam ex marito suo Augustino Teylingio viginti proles susceperat,) vetula septuagenaria, mater vxoris meæ, cum in senectute oculos debiliores haberet, & leui rubedine cum affectu essent, atque dolerent, lachrymas leuissima ex causa profundebat: aqua rosacea oculos vt aspergeret frequenter, iussi; & quod nuper pro puero eodem malo correpto præscripsi vtilissime, sumach parum contuso & in nodulo ligato & cum aqua ros. expresso, & in oculum stillata aqua, & aluo repurgata cum decocto foliorum fenæ & herbarum quarundam oculariarum, lachrymæ & rubedines cessarunt: mox collyrio ex aqua ros. euphrasie & feniculi, postea aqua feniculi sola vtens in balneo maris per me destillata, omnis rubedo ablata est, & melius videre potuit, & legere ocularibus vtens. Aëtius vero tales curat, deambulationibus, curionibus & superiorum partium exercitationibus, cum frictione, spiritus desentione, capitis abrasione, leui oculorum frictione post exercitia & aquæ frigida aspersione in caput. Aquæ etiam potio, & mediocris victus ratio, & sonora lectio adhibenda est: nec astringentia, refrigerantia, emplasticaque medicamenta recusabimus, si fuerint necessaria.

SCHOLIA.

DE debilitate visus videas Arculanum, & Matthæum de Gradi, qui de hac re longiorem sermonem habent supra Rhalem: quamquam debilitas largo modo sumpta à medicis non tantum ad diminutam visionem se extendat; verum etiam ad alterationem, ablationem & corruptionem eiusdem. Strictius vero sumpta pro diminuta tantum operatione visiva, proprie debilitas dicitur. Quocumque modo sumatur, semper est symptoma actionis læsæ, diminutæ vel quasi ablata. Et ita distinctio varia erit à generatione contracta, vel postea adueniente: & per causas suas, per communitem, vt à toto, particulari membro, ventriculo, vel cerebro; vel per proprietatem; vel à causa primitiua, vel à corporea, vel diuturna vel breuiter contracta, alia tantum in oculo, nullo præcedente morbo; vel in sene debili per naturam: vel in forti ac iuuenili corpore. Atque rursus hæc causa esse possunt ratione spirituum vel tunicarum, vel humorum, vel nervorum opticorum, & harum omnium signa & differentias & curationes apud eundem Arculanum inuenies longiori sermone, vt non opus sit hæc reiterare. Hinc recte Rondeletius inquit, *Debilitas visus à multis causis fit, & pro varietate causarum varia sunt remedia.* Si sit debilitas visus post aliquam insignem euacuationem vel sanguinis vel aliam quamlibet, tunc curare oportet per restaurantia

humiditatem nativam. Cum enim prouenit ab inanitione, id accidit ob penuriam spirituum; ideo reficiendi optimis alimentis, optimo vino. Si ex nimia siccitate, vnde cornea contrahitur, humectetur totum corpus & oculus cum lacte mulieris, & aliis de siccitate dictis: Si ab humiditate, vturi nedia, & fugiat humida, & siccantia adhibeat: si humores, purgentur: adhibeantur reliqua quæ visum roborant, & vniuersiue causa suis præiudici tollatur & curetur; vt ad longum apud eundem Arculanum inuenies. Holerius ad debilitatem visus refert Myopas à Græcis dictos, qui à primo naturæ ortu non nisi admota oculis cernunt; & Nyctalopes, qui interdiu magis vident; etiam amaurosum & amblyopiam, obscuritatem visus & hebetudinem: alij vero secundu istis tractant, vt nos quoque faciemus; primo de hebetudine & obscuritate visus.

OBSERVATIO XXXV.

De visus obscuritate, & de vniuersi oculi quasi cecitate.

Mulier quædam apud Delfenses multis quidem obsequiosa, cui Weyna Gerardi nomen erat; hæc quinque annis cum ex dolore femoris laborasset, multosque dolores perpessa esset, à plurimis tonforibus male tractata; etiam per medicatam quandam tunc temporis in cœnobio diuæ Barbaræ habitantem: eo tandem malum deductum est, vt nouem fistulas in crure ac femore incurreret, easque valde magnas cum viceribus malignis & inueteratis: quamuis potest nostra industria, ex hagioxyli decocto herbarum sanguinem depurantium, foliis fenæ adiectis, & hellebori nigri exiguo adiuncto, tum vltius ratione debite obseruata, omnia vlcera tandem consolidata fuere, atque fistulæ omnes sanata. Verum non diu post cum vlcera cicatrice ducta forent, & sanitati restituta esset, quasi cæca euasit, vt ex vno oculo præcipue videre nō poterit, cum tamen in oculo nihil mali apparuerit, neque inflammatio, neque suffusio aut aliud quippiam, quamquam capitis dolor antea præcesserat, illa narrante. Qui equidem dolor vniuersalibus remediis adhibitis & venæ sectione & cucurbitulis cum scarificatione scapulis apposis, caulibus vna cum sapone & sale pedibus suppositis, cessauit. Attamen ex oculo videre non potuit; & cum pilulis lucis deuoratis visum non reciperet, neque collyriis aptis, vltra quatuor menses cæca permansit: sed sequenti experimento vltimo, tandem visum recuperauit. Ex icore cuiusdam pisciculi, vulgari lingua à nostris dicti *aelpnyck*, liquor quidam desluit, experimento certo obscuritati visus admodum commodus & vtilis. Capitur autem hic piscis in aquis Veenlandiæ prope Delfhem vrbem. Est vero hic piscis mollis & valdelemosus subnigricusculus, & aliquantulum latior anguilla: cuius icor, quod valde album est ac pingue, tegula alligatur cyatho subiecto vel vitro in sole, vt ab eo pinguedo olei instar destillet. Vel icor tegula filo alligetur, vitro capaci imponatur & supra hoc aliud vitrum magis capax exponatur: exhibet autem liquor albus & clarissimus, ad modum olei puri destillant, & visui restituitur. Hoc liquore cilia tantum inungantur, & lachrymæ ex oculis exibunt, & is qui visum obscurum tenebrosumque habeat, miraculi instar illico lucidum & luminosum recuperabit. Oportet autem minime hunc liquorem in oculum stillare;

hæc verum satis est si cilia & palpebræ superiores coarungantur: quo remedio hæc mulier satis lumen orbata visum recuperauit, ita vt hoc arcano felicissime in aliis multis vsus fuerim: palpebræ inunctis humores tenues lachrymarum instar ob oculis fluebant, quibus profusus visus dimmuitur & satis abolitus restituitur. Sed & puellæ decem annorum, huius cognatæ, cum obscuritate visus laboraret, continuus vsus conseruæ euphrasie nitrum in modum contulit.

SCHOLIA.

DE offuscatione seu obscuritate, (quem affert Hipp. Craci *ἀμαύρωσις* vocant) & hebetudine capite tractat, vt & alij fere omnes auctores & Noterici, cum hæc affectiones tantum differant secundum magis & minus, actionis noxa in selescente, pro quantitate declinationis, ac affectus magnitudine, vt 1. De causis symptomatum 1. cum & similem fere, eodem Paulo teste, curationem habeant, quamuis in obscuritate cernendi sensus deperditus sit; in hebetudine vero, non omnino atteritur visio, sed notabiliter. Si paulatim fiat, latitur in iis oculis, quæ autem non manifeste; aut secundum eius visum spiritum, dum incrassatur; aut secundum tunicas, dum densantur aut crassæ fiunt, aut secundum humores, cum crassi aut viscosi redduntur: interea visus spiritus immittitur, & debilis fit dum nerui optici & tunice corrumpantur, vt senibus accidit. Si confestim incidant, fit ob visus nervos tantum, vt scholio præcedente diximus, quod alias euenisse in Muderio ingenere noxæ functionis visus, modo diminutæ, modo ablata: neque ex vno tantum genere morborum pullabit, imo ex quouis signi poterit, ex interperie, mala compositione, aut vniuersali: tunc præminatarum oculi partium, quæ non morbum causa non parca esse possunt, & paulatim fit hæc affectio, vt Aëtius ex Galieno accepit, ex incrassato visui spiritui tunica de satis aut crassæ factis seu rugosis redditis, ex ingenti tristitia, ex morbo præcedenti, spiritibus immittis, paulatina obstruente, ex senio, frigidityte, humorum spirituumque crassitie, vel tenuitate spirituum & vniuersæ inopia. Hinc & Rondeletius obscuritatem multis de causis, vt & hebetudinem, sic dicit: vel enim affectus est in humoribus, vt in pleurædia, quia densior est, non bene recipit spiritus visorios aut species: aut in cornea, propter morbos superius enarratos; vt ob albuginem vel cicatricem, vel rhagoidis dilatationem quibus affectibus quomodo sit occurrendum, iam diximus. Repentina causa, quæ confestim incidunt, iuxta Aëtium, sunt nerui ipsius visui vel optici cecuratio, à crassis ac viscosis humoribus conuictum in ipsum illapsis; aut eiusdem nerui resolutio. Hanc agritudinem præcedunt, eodem Aëtio teste, cruditates assiduas, vini meri potio, moraque sub sole, capitis calefactio aut refrigeratio, post cibum continuæ lectiones, vel balnea, vomitus, concubitus importunus & immoderatus, violenta spiritus detentio, quod tubicini decurata, hebetudinem efficiunt, immoderatam obscuritatem. Quandoque vero obscuritas accidit ob vehementem capitis percussione, aut

casum à sublimi loco, neruo optico resolutio aut contracto (que *diminutio benignissima est*) ob ingentem concussionem delapsa humorum multitudine & neruum opticum obstruente. Signa causarum hæc sunt, eodem auctore: nam neruo resolutio, aut tarde, aut nihil mouetur oculus. Sed si ob violentam capitis percussione, vel casum à cerebri connexione absindatur, primo quidem oculus redditur prominentior; postea etiam non alitur. At vbi propter crassorum lentorumque humorum multitudinem, absque alia causa nerui cavitates obstruatur, grauitas capitis necessario, præcipue in radicibus oculorum, consequitur, & ita quoque si ex plaga, casu ab alto, vel resolutio neruo contingat, vel ex humorum copia præter iam dicta etiam intelliges ex ægrorum & astantium sermone & assertionem. Ex quibus iam dictis etiam signa prognostica facile percipies: Si enim paulatim hebetudo aut offuscatio fiat, non admodum difficulter curari poterit, nisi senioribus accidat: nam à moderatis causis, & non ab immodicis ortum ducit: quæ confestim fiunt & à plaga, difficulter; quamquam illa mitior est, quæ ex humorum copia illa propter vehementem concussionem, secundum eundem Aëtium; neruum opticum obstruente. Paulus autem breuibus verbis vtriusque curationem absoluit, cum in suffusio communem esse ait: priuatim vero prodesse scribit sanguinem mittere ab angulis; hircudines admoere temporibus, inferiores partes perscrutare. Procedente tempore etiam iis quæ sternutamenta prouocant, vtendum est, tum vomitu ante cibum, deinde topica addit exigua. Aëtius magis distinguit, & longiorem curationem deseribit: Si enim, inquit, repentina obscuritas inuaserit; & æger plethoricus fuerit, cubiti venam securo; deinde, aliquot inuiculis digitibus, fasciam collo nectens constringito, venisque tumefactis iterum exsoluit, idem seruo repetendo, ad spiritum agendum & humorum obstructions violentas conuertiendas: scribitque postea res quandoque veninas à tumefactis angulorum venis naso adiacentibus vtriusque sanguinis extraxisse, cucurbitula cum scarificatione protinus affixas; saepeque ea adhuc inhaerente hominem repente visum recuperasse: deinde defectis viribus post tertiam diem purgat, & ad victus rationem commode conuertitur. Est enim his aer eligendus moderatus, ad siccum vergens; somnus moderatus, sed non diuturnus; alius per cibos facilis, arte vel natura: cibi attenuantes, boni succi & optimæ concoctionis, minimeque statulenti aut crassi. Vini potus vitandus, & toleranda viriliter aquæ potio, vt de debilitate visus dictum est, aut aquæ mullæ aut aquæ decoctionis cinamomi. A coitu abstinendum, insolatione capitis & vehementiore motu à cibo, lectione, scriptura, balneis, ira, indignatione, & curis perturbationibus. Iuxta eundem deambulationes in vmbrosis locis, & exercitia infernarum partium, conceduntur. Quibus autem plurimo tempore paulatim obscuritas accidit, recta viuendi ratione corpus præparante præscripta ab angularibus venis, vt prius, sanguis mittendus: si pauci sit sanguinis, deinde cucurbitula adhibenda, mox purgationes, vomitusque assidui fugiendi; tum cætera iam dicta. Postea, capite quoque repurgato & perseverante morbo, per apophlegmatismos & errhina primo collyriis simplicioribus veitur: postea & his quæ ad suffusiones conficiuntur, vt apud ipsum legere poteritis. Nos hæc addemus, si humor aliquis in tunicas receptus, corpus euacuandum; & vtendum collyriis detergentibus.

Prognostica

Curatio, Lib. 3. c. 22. Si confestim fiat.

10 Lib. 7. c. 48.

11

Si sensus conceduntur.

12

Curatio ab humoribus

D tergen

Et crassus
vaporibus.

tergentibus descriptis ab auctoribus capit. De sus-
fus. & oculi macula. Si à crassis vaporibus, tan-
tum pilulis utemur de aromatibus, de hiera cum
agarico sine croco, ut Rondeletius consilii: etiam
clysteribus; nam vidit puellam repente factam
cæcam, cui iniectione clysteris visum statim res-
tituit præter expectationem. Unde credit etiam
meatus visorios posse obstrui à crassis vapori-
bus, sicut ab humoribus crassis; præsertim iis qui
alui diutius excrementa retinent, vel qui male
concoquant. Si autem ob vulnus illatum & des-
cendens in partes profundas oculi & nervum
opticum, nullo pacto curantur. Et si diutius du-
rauit visus obscuritas ob aliquam obstructio-
nem, non curatur, propterea quod partes con-
cidunt, cum spiritus amplius non recipiunt;
quæ cavitates, postea difficilime dilatantur: à
crassis humoribus crassi, pauci & turbulentiore
sunt spiritus: hic humor purgandus est. Si sine

13
ancie
spirituum
sine obstru-
tione quo-
modo cura-
tur.

obstructione id fiat, ut post morbos qui fuerunt
cum magno fluore sanguinis, aut alui aut sudo-
ris, vel in senibus ob paucitatem spirituum &
instrumentorum siccitatem, quæ ea corrugat.
In tali casu oportet sanguinem resumere opti-
ma victus ratione, assumendo ea alimenta, quæ
bene & probe nutriunt, neque corpus multitu-
dine recrementorum replent. Hos vinum aqua
dilutum plurimum iuvat, album, & tenue, &
quod caput non tentet; optimum quoque erit
cinnamomum vel semen fœniculi, alimentis ad-
miscere, ut priscianus vel tuscus. Gradus refert se-
puerum 13. amorem in curatione habuisse, qui post agri-
tudinem sex mensium cæcus evasit, licet in oculi substan-
tia nulla læsio appareret, ita ut cæcitas enervet ex dimi-
nutione spirituum: nam post duos menses facta restau-
ratione prout visum recepit. Si autem à spiritu cras-
sitate, tunc victu attenuante utendum erit, &
alimentis attenuantibus, nec molimur eua-
cuationes magnas, quæ substantiam spirituum
dissipant. Si ob tenebrationem humorum fiat ob-
scuritas, collyria tunc detergentia & quæ sunt
prescripta ad dilatationem pupillæ à statibus, hic
erunt ex usu. Vide pulveres & aquam egregiam
apud Rondeletium; & apud Holerium, aquam,
quam scribunt restituisse visum cæco 9. annorum,
cap. 18. De debilitate visus.

OBSERVATIO XXXVI.

De quodam qui longinqua optime videbat, propius
vero admota hebetus.

Generosus vir & Dominus de Benthuysen
anno 1567. Mense Maio cum ad eum acci-
tus essem, conquerebatur se propius admota he-
betius videre, longinqua vero optime. Hic cum
longo tempore victu crassiore & lautiore usus
esset, & vino rubro Gallico, atque in otio vive-
ret, ego existimaui, humores crassiores & tur-
bulentum spiritum induxisse; cui & oculi paulo
humidiores spectarentur. Huic autem vinum ru-
brum interdixi, & ut à vino omnino ad tempus
abstineret, vel tenui & aquoso, admodum parte
vteretur; & victum tenuiorem eidem prescripsi.
Cui cum libenter sanguinem ex cubito detrahere
voluisset, noluit omnino admittere; quare ut pi-
lulas has singulis septimanis sumeret iussi: 2℥. pi-
lul. mastichinarum pilul. lucis, pulveris rhab. optimi ana
3j. cum succo fœniculi, sicut pilula vij. dentur unica vice.
Deinde fœniculum viride vino immergebat; quo
sepe oculos detergebat: quibus prædictis tandem
hoc vitium cessavit, cum paulo frugalius viveret,

& à vino abstineret, & exercitiis matutinis deam-
bulationibus uteretur.

SCHOLIA.

OB superfluam crassitiam & turbulentiam
spirituum, visus debilis erat, ut propinqua
non videret; remota magis: ideo victum atten-
nuantem & exsiccantem prescripsi, ventriculo
quoque repurgato, & sanguine depurato cum de-
cocto fœniculi, fumarie & senæ & myrobalanis,
quibus etiam visus est, ante pilulas sumptas & post.
Vnde recte hic nobilis & generosus vir se habuit.
Quamquam alium noverim qui oculos utcumque
eminentes haberet & valde humidos. (vti etiam
M. Iacobo Musio Prætori Dordraceno contigit,
ut antea dictum est,) qui propinqua magis videret,
vt Myopes solent, huic consilium ad visum debi-
lem restaurandum, vt vino euphragato uteretur,
quo se valde iuvare professus est.

OBSERVATIO XXXVII.

De Myopia.

Myopes appellantur, vt Aëtius refertur lib. 9.
cap. 45. qui à natiuitate, pusilla quidem pro-
pe conspiciunt; procul vero magna aspicere ne-
queunt, legendisque literis oculos admonent;
quod cuidam expansis oculis fiebat, (vti Domestico
Heermans Bridensi contigit;) cuidam moderate aper-
tis (vti Florentio Teylingio sororio meo) fieri solebat.
Hunc morbum Aëtius & Paulus tamquam imme-
dicabilem derelinquunt. Verum in his nihil præ-
stantius est, quam ocularibus causis ad oculi for-
mam, vti; vt in Scholio subsequenti latius ostendimus;
& ideo eiusmodi ocularia vt sororio meo conice-
rentur consulimus.

SCHOLIA.

Myopiam Holerius lib. 1. De internis morbis
cap. 18. ad debilitatem visus refert, dicens,
hoc contingere ex raritate tunicarum oculi; vel ex
humoris tenuitate & subtilitate spiritus visorios,
qui priusquam angulum faciat, dissolvitur atque
evanescit. Sunt qui eo nomine vespertinam aciem
etiam aciem appellant: cum interdiu obscure, no-
ctu & sine lucerna, acutius videant. Rara asse-
ctio hominibus ab eadem causa: nisi quod illis
infirmas maior est; his luce quidem distulit spi-
ritus, nocte cogitur atque temperatur. Contra
in Nyctalope, de quo postea. Summarim in his
quæ natura ad legitimam videndi facultatem esse
stipuit, spiritus neque crassior neque tenuior esse
debet, sed æria tum natura, tum substantia,
tum qualitate moderata, iuxta etiam quantitatem,
quæ omnia pendunt à natura sanguinis & pui-
te, in quibus substantia est spiritus. Tempera-
tus enim sanguis eundem spiritum gignit; inter-
peratus vero vitiosum reddit. Subtilior spiritus
obscurum loco melius habet, vt in vespertina acie.
Tenebris enim colligitur, crassescit & frigidior
redditur. Idem efficit, vt & minima cernamus
& pingamus calamo: sed tantum ea quæ in pro-
ximo sunt. Contra vero crassior spiritus, vt in
senibus, remotius posita intueri potest, tantum
cernit mausecula, eademque calamo pingit. Ex
quo inuenta est ratio Opticorum in specularibus,
vt conuexa, minores: concaua maiores: vt enim
æquales formas & literas representent. Vt enim
oculares radij maiorem minoremque angulum de-
scribunt,

scribunt, ita formæ oculis proponuntur. Ob hoc
Myopia affecti ocularibus causis ad oculi formam
viti debent. Nullum enim, si ab ortu contractum
sit malum, præstantius remedium adferri possit
quam ocularibus ad oculi formam causis vti, &
circumferentia densioribus, quo spiritus in cen-
trum, tamquam pupillam cogantur, & confertim
prodeant. Quod in multis medici excellentio-
res & nos experti sumus. Ex his enim causis ocu-
lorum varij affectus sunt: Quidam propinquo-
ra non cernunt, alioqui longinquiora difficulter:
nam quanto magis irradiatas literas perlegunt,
eo deterioris oculis subiectas literas cernunt: pro-
pterea niger oculus ea natura existimatur. Qui
viti si multo lumine legunt, ij acutius propin-
qua conspiciunt: propterea qui oculos glau-
cos habent, propinqua melius respiciunt, quo-
dian exiguum luminis appetunt: ob eam ratio-
nem seniores, quibus spiritus tenebrosior reddi-
tus est, plurimum luminis exquirunt: literas ob
id ab oculis submouent, quum legunt, & specul-
los evadentius cernunt, quoniam species visibiles
ex literarum singulis elementis crassiores red-
duntur, nec spiritus facile resolvuntur. At acie
oculorum prævalentes, huius specillis læduntur.
At oculi enervati hebetiores sunt: nec remotio-
ra conspiciunt, quoniam eorum acies super-
abundant vmbra dumtaxat sonetur: è diverso
enim oculi remotiora acutius cernunt: quoniam
vis circumscripta in vnum redigitur, ex Aristotele.
Interæ Platonis sententiam & Galeni subtex-
ta, qui ex oculis spiritus radiantes eiaculari
asserunt, & ad obiecta pertinere; ita visibilia
ita cerni: nam equi ob eam causam, capræ, &
catæ resurgent, noctu cernunt: ita quod ex oculis
motus spirituum radiantium quum pervenit ad
obiectum longinquum, attenuat spiritus radian-
tis crassitudinem, & eo motu si propinquis tra-
ditur, ad longinquiora protenditur. Eadem ratio
etiam breviter: spiritus crassus attenuari ne-
quit, & id oculis admota non cernimus, sed
acutius propinqua remittimus obiecta. E con-
tra si subtilior spiritus, ac exiguus quoniam
motus est, protendi non potest ad remotiora,
subtilitasque plurimum resolvable atque evani-
les nequit extendi. A Platone vero Peripateti-
corum schola imagines rerum visibilibus à cry-
stalloide suscipi, & ære puro, ac limbo cuius-
modi species representari asserit. Quæ cum à
longinquo in aciem deferretur, vehementiori mo-
tu regitur in spiritum in instrumento conten-
tum, unde acies laborare videtur, si spiritus exi-
guus fuerit: verum idem multis facilius fere vi-
detur: si vero crassus fuerit, difficili motione
extenuari, & nihilominus longinquiora bene
conspecturi quemadmodum diximus evenisse Ben-
thui, qui longinqua optime videbat, propius
vero admota hebetus. E diverso, si tenuis &
exiguus fuerit spiritus, dum vehementiori motu
per transit te vis spiritus: contra oculis admota,
sicut nyctalopibus contingit, clarius cernit. Ari-
stoteles vero lib. De generatione animalium, non in-
terit, in eo præsertim qui oides dicitur. Siqui-
dem visus (inquit) non igitur, sed aqua tribuendus est:
nam qui multum humoris continent, nigri sunt, quo-
rum humoris copia transpici satis non potest; crassus qui
parum humoris habent, satis transpiciunt: vt in mari
etiam cernitur; quantum enim eius transpiciunt, ca-
sum apparet; quantum minus aquarum; & quantum
per. Forst. Tom. 2.

præ gurgite alto non præfinitur, id opacat; & nigrum
aut cavuleum semitæ magis minusque ita conspiciunt.
Eandem causam esse putandum est, vt cælij acu-
te interdiu cernere nequeant: nigri noctu. Cæ-
lij enim præ sui humoris exiguitate moventur
magis à luce & rebus visibilibus: quoniam cælie-
tas imbecillitas est; nigri vero ob humoris copiam
minus moventur, lux enim nocturna exilis est,
nec humor per noctem facile moveri potest. Vi-
sus autem optimus, qui inter multum & parum
humoris medium possidet, quoniam neque per
exiguitatem vincitur, vt colorum motiones im-
pediat, neque per nimietatem præbet mouendi
difficultatem. Myopes à nostris dicuntur luscio-
si, tales enim à natali die propinqua vident, remo-
ta non item. Budaus quoque lusciosos & luscio-
sios & nusciosos vocat; quales fere cum pau-
lo diutius legerint, aut oculos aliquo coniectos
habuerint, exhausto spiritu tenuiore cæcitant,
aut limis semiculisque oculis volitantia quædam
in ære corpuscula sese intueri putant. In myopia
vel myopiæ visus est diminutus, non sublatus
aut hebes, ita vt propius admota tales tantum
videant: ita novi lusciosos, quod eos non videant,
qui eisdem prætereunt, nisi admodum propin-
qui sint: novi tamen tursus aliquos myopia labo-
rantes qui vix lusciosos viderentur. Differt tamen
myopia à strabismo, videlicet consulsoria (refert
Paulo lib. 3. cap. 22.) musculorum, qui bulbam mo-
uent, dispositione: quamquam vt idem refert,
oculi infantium ab origine distorti sanescunt re-
bus faciei circumpositis, vt in rectum videant.
Et sic lucerna in conspectu ponitur, quæ non ex
obliquo appareat.

OBSERVATIO XXXVIII.

De Nyctalopia seu nocturna cæcitudine.

Aliud quidem vitium (quod Græci Νυκταλῳπία,
Latini nocturnam cæcitudinem vocant,) in ocu-
lis oboritur, in quo videndi functio læditur, ita
vt oculus hic sit pars affecta: cum enim fieri non
possit, vt cernendi functio oblata sit, ipso oculo
nequaquam affecto, cum actionis noxa
qualiscunque sit, cuiuslibet partis proprium
sit symptoma, vt patet 2. De locis affect. Hic vero
affectus præter naturam ad symptoma noctæ
functionis animalis sensibilis, nempe visus,
non ablata nec depravata, sed debilis pertinet.
In quo vitio, teste Paulo & Aëtio, per diem homo
cernit, sole deinde occiduo obscurius, noctu
omnino nihil. Videturque id, vt Aëtius sentit
lib. 7. cap. 46. ob capitis imbecillitatem contin-
gere, præsertim ob visorios spiritus, reliquorum-
que humorum ac tunicarum oculi crassitudi-
nem. Quod equidem malum istis diebus cum
viro circiter quadraginta octo annos nato conti-
gisset, ab humorum crassitie spiritibus quoque
incrassatis evenisse verisimile fuit: nam gravi-
tatem in capite & similiter circa radicem oculo-
rum sentiebat: qui cum boni habitus esset, à
sanguinis detractione in cubito è cephalica cura-
tionem instituimus, facibus prius ab alio expur-
gatis (Aëtius & Paulus etiam ab angulis oculorum
idem præstant) mox purgatione, vel per clysterem
inanitione adhibita, egregie profuit. Deinde
post communem euacuationem apophlegmatif-
mos & sternutationes quinque diebus aut se-
ptem adhibuimus, & hyssopi decoctum: id quo-
que, vel rutæ aut origani, ante cibum auctores
prædicti exhibent; victu attenuatorio etiam præ-
scripto.

CRYSTAL.

2

5

6

7

Verum cum etiam visus impediri possit ob vitia
genarum, ciliorum, palpebrarum : nunc ad palpe-
brarum mala ab auctoribus enumerata, & quibus
modis ea curentur, descendamus & enucleemus,
ne quid huic libro desit.

OBSERVATIO XLI.

De inuersione palpebrarum vel euerfione, seu Ectropio.

EVersiones genarum seu palpebrarum seu in-
versiones (*Græcis vocantur Ektrophia*) sunt, telle
Paulo & Aëtio, exultatione procedente, & car-
ne ipsarum superacta, vel ob duritiorem cicuti-
cem. Huic vitio cum rusticus quidam, cui nomen
Leoneus erat in pago Schago dicto habitans labo-
raret, multos consuluit medicos: qui etiam ad nos
venit: habebat autem palpe-
ras inuerfas supra le-
ipsas & extra, vt carnis frusta ruberent: ego ex
materia falla malum contractum excludibam:
facta sectione venit & per pilulas bis aut ter per-
gatus hoc modo: *Recipe pul. sine quibus lincis mays,*
an. ʒ. b. diagenidy ʒ. i. j. fiat pilula viij. deinde de ro-
lum lauaret præcepi vino albo, cui alumen de ro-
cha, in exigua quantitate lemei bullitū erat. Deim-
de palpebram linimento subsequenti inunge-
iussi: *Recipe axoni i. poterne colate ʒ. i. tunc præcepi*
ʒ. ii. camphoræ ʒ. b. nate simul & lauata nouies in aqua
ros. som. i. tenore i. nouetur. Hoc modo Gisl eruit
Hoflius præceptor meus Romæ Hospitalis Ma-
riæ consolationis medicus, nobilem matronam
Romanam curauit, cum multis annis ex catarrho
calido falso & inuersione palpebrarum laborasset
neque lumen solis aut candelæ ferre posset. Alio-
qui & hoc vt videretur præcepi, quod sæpe experi-
sumus ad oculorum rubredinem: *Recipe burysæ*
ris nouies loti in aqua communi, postea nouies loti in succo
plantaginis: deinde ter in aqua ros. ʒ. ii. b. cutia præpara-
ta lota semel in aqua ros. & alios lota in aqua plantaginis
aut solari, sief albi cum opio an. ʒ. i. b. camp. ʒ. i. lota ʒ. i.
misc. fiat vnguentum; vespert inungatur, & aqua ca-
lida abluatur, quibus & hic plurimum adiuuab-
tur: alioqui ad remedia illa confugissem, & apud
Tharantatum descripta lib. 2. cap. 6. de inuersione
palpebrarum cum rubore & tuberositate ocul-
orum.

SCHOLIA.

In quibus Ectropiis ex crescentia inueteratū
xeruginem rasam ex Pauli de creto torrefactā
conterito, & admoeto; vel plumbo vsto cum col-
phure vivo & loto vitior; vel vtriusque pariter ens
xerugine & plumbo. Nam ex cicatrice proficiens
Ectropion, si in totum curate studueris, id manu
faciendum est, quibus etiam id fiat, docet Aëtius
ex Antylo c. 7. lib. 7. Verum si adit carnositas
palpebris, antequam ad chirurgiam accedamus,
tentandum nunquid hoc Gordonij medicamen-
to absumi possit: Recipe alcas, menta, sycor. eleu-
rita, lithargyr. ar. Diij. florib. cris. ʒss. conficiam cum
succo chelidoniae. At quibusdam callosa & dicitur
palpebræ & asperæ. Alpitudo apud Paulum
palpebrarum interiorum dicitur trachoma. In-
sum intensio, ut veluti incisuras habeat, ycosis
fici similitudine appellatur inueteratur vitium
callosque contraxit, Ptilosis, vel, ut postea dicitur, callosa,
lus dicit; ptilosis, palpebrarū crassities est fluxu in-
rubicunda: quibus accidit pilorum desuauia-
pilosis, inquit Aëtius, palpebræ crassiores, aut calli
dantur ut affectus sit ex glabritie & oculorum
compositus, glabritiem vocat tantum desuauia-
nam ob acrem destillationem contingentem; de qua
p. 156.

[illegible]

OBSERVATIO XLII.

Depress. 1. (sclerotic, cornea) edine palpebrarum.

Mvlier quædam ingentem pruritum palpebrarum & scabiem habebat cum rubedine: præmissa purgatione ex pilulis de fumo terræ & lictis, & cucurbitulis cum scarificatione scapulis admotis; huic iussit vt aqua rosæ alio exigua immixta, collyrijs instar palpebras sæpius oblineret, si neque iuuaret, vt myrrham cum lacte muliebri misceret, quo palpebras inungeret, & exiguum in angulum oculorum qui etiam pruritu inficiebatur, stillaret. Sed & hoc linimento ad pruritum palpebrarum & roborem commodè saepe vsus sumus: Recipe cadmiæ lota in aquæ rosæ .ʒ. vj. q. d. r.

z ij. roris aris d j. olei spacie z iij. f. n. pul. v. al-
koh l. adda olei communis z iij. lardi sine sale z ij. in-
ce. j. o. e. u. n. i. n. i. a. p. o. s. t. e. r. a. a. d. d. e. n. d. o. c. a. p. h. u. s. s. u. b. i. l. i. s. s. p. u. l.
z j. i. n. g. u. e. n. t. u. m. I. t. a. & alia mulier palpebras in-
flammatas cum defluxione, rubore & scabie, in-
guento vteus ex capbna, cersa, cum maccilagine
gummi. tragac. confecto, premixtis ymnusalibus, felici-
cissime curata fuit, etiam hoc quod sequitur ad-
hibito: Recipe pomata z B. vitue r. occhse. albor. Rba.
asa z B. vitriol. Romani z B. siat. vnguentum pro palpe-
bris, licet oculi non sustineant olea nec pingua.
hæc tamen vnguenta commendantur à Rondele-
tio, quo non solum ad curationem cornæ scribit
conuenire, sed potissimum ad palpebras affectas,
ad genarum scabiem & vlcera. Magister Iacobus
Rosa, amicus noster, cum palpebras interiores rub-
ras exulcerat. s. haberet, vniuersalibus remedijs,
tum alijs multis præscriptis, cum curari non pos-
set, linimentum sequens parauit ex vng. rosaceo,
pauca adiecta tutia præparata, apponendo cum
petiis lineis ad hoc aptatis. Vnica nocte tantum
apposita (quod mirabile fuit) ab illa molestia men-
se Aug. anno 1590. liberatus fuit.

SCHOLIA.

In ter viria palpebrarum, quæ multa recensentur, est illa quæ à Paulo / *pro libidine*, pruriginosa eiusdem scabies ex falso nitroso humore contracta, cui prodest posca, lenticula decoctum, ex rosæ fomentum. Quando materia falsa, inquit Gordonius, nitrofa, aut adusta, ad palpebras defluit, primo generat pruritum; deinde si continetur, scabiem; postea asperitatem; mox ruborem; vltimo ulcerationem. Materia prius è corpore educta, repurgata iuxta humoris peccantæ naturam, deinde ad oppollita retracta, palpebræ hoc linimento illinantur: *Recipe aris ʒi. cadmie lotæ censæ lotæ an. ʒj. myrræ ʒi. ana ʒ. b. solis ammoniaci floris aris an. ʒ. B. palmiferon. ʒ. c. confectatur cum melle.* Ita & Valdeus: Materia illa nitrofa acris in exigua quantitate est et pruritum, ad quem sequitur fucio, & ex illa maioris materiat attractio, ad quam scabies & asperitas; ad hanc rursus sycofis, & ad illam grana duriora & ulcerationes cum pruritu sempiterno, *vi dicit Auicenna*, deinde crassities palpebrarum seu *flach*, quæ Auicenna à Paulo accepit, de quibus prius dictum est. Hoc à Tharanteano commendatur ad proutum, scabiem, ulcerationem, & calum capillorum si malū leuioribus non cedat: *Recipe aris ʒi. ʒiij. papæris ʒj. cadmie ʒi. B. myrræ, croci ana ʒ. b. floris aris ʒj. gummi arab. ʒ. v. pulu. nifens, subtilissime, cribrentur, & cum aqua pluviali reddatur mediocriter liquidum, cum radio in clausula palpebrarum administretur.* Si hæc sint exigua fiat totus cum aqua ros. tepida mixta cum aceto exiguo, vel cum decoct. rad. lapathij acuti, acetosæ & maluæ. Si pruritus fiat ob pediculos latos sub pilis palpebrarum affluxos, curentur, vt postea de pediculis palpebrarum dicemus.

OBSERVATIO XLIII.

De ulceribus palpebrarum.

Pvella cum ulceratas palpebras haberet, & à me confilium peteret, humoribus calidis acrim-
bus & salis prius è corpore eductis, & scapulis
cucurbitulis cum scarificatione admotis, iussi, ve
ulcera leniter liniret vel ablueret cum psidii, &
balaustis puluerisatis, & decoctis in aceto per
D 4 aliquot

48
Cicero li. 7.
c. 66. De
hispiditate
genarum &
depravato
pilorum or-
dine, pha-
langesi &
disiectiasti.

valibus genarum pilis non suboriuntur, qui interius ver-
gentes pungunt iunctas, & oculorum defluxus provocant:
idem cum superiori malum esse videtur. Dicitur etiam
intra eundem hispiditas, quando genae relaxantur, vel
quando palpebrae in introsum declinant, ut pili band fa-
cile appareant, nisi extensis diductis genis. Medici vero
is solum genarum relaxationem phalangesi seu casum
appellanti; pilorum vero suborientem propaginem distor-
chiastin, id est, ordinis pravitatem. Etenim hi morbi, ac
praecipue ordinis pravitas, ob humoris redundantiā; si-
cuti etiam tellus aquarum copia plurimas herbas produ-
cit, quod quidem facilius fiet, si defluens humor sine ero-
sione fuerit: si enim illi salsedo inerat, pilos etiam natura
les eradicabit: perfecti ergo asperitas, cui auro est gena-
rum consuetio. Quoniam vero nonnulli ob molitiem animi
se chirurgico praesidio non tolerant, his succurrendum est
eo modo quo possumus. Talia itaque praesidia, ad hunc
morbis antiqui tradiderunt. Haecenus Aëtius qui-

bus deinde addit medicamenta ne pili evulli rei
nascantur cap. subsequenti nempe 77. lib. 7. quo
perlegere poteritis. Fractos interius praeter na-
turam palpebrarum pilos, mastiche calido spi-
cillo illita glutinat, in pristinumque ordinem re-
digit. Idem praestat, intra eundem & Paulus, bitu-
men, mastiche, color bonia, gummi, cochlear pars
glutinosa. Et ita absolvimus omnes affectus oculi
lorum & palpebrarum: in quibus curandis, ut pa-
ret per Aëtium, veteres multo diligentiores fuisse, quam
nostri neoterici, tam ex variis compo-
sitionibus collyriorum, quam aliorum praesidio-
rum, quorum latissimum campum lib. 7. apud eun-
dem invenies: quae à veteribus desumptae, & li-
bro suo inseruit ad omnia vitia oculorum & pal-
pebrarum, genarum ac ciliorum pertinentia.
Quamobrem hoc libro absoluto, nunc ad au-
rium mala transeamus.

Libri undecimi finis.

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber duodecimus.

DE AVRIUM MORBIS.

OBSERVATIO I.

De auri dolore intensissimo.

QVAM ingens malum sit auri dolor, experientia quotidiana con-
stat, adeo enim aliquando excedit
ut hominem illico à medio tol-
lat, aut lipothymiam, convulsio-
nem, deinde subitanam mor-
tem inferat, quod equidem famulo ceruicarij
curusdam Delfensis contingit; qui cum tribus
mensibus dolore auri conficeretur, ac in lipothymiam incidisset, deinde in phrenitidem & con-
vulsionem (cum auctores varijs empiricorum remedijs
usus esset, & me primo in mortis aegre vocaret,) ante-
quam remedia parata applicari possent, post
phrenitidem illico convulsus periit. At mulier
illa Maria nomine, patris Divae Barbarae soror,
duabus integris septimanis dolorem insignem in
aure sinistra cum perpessa esset, una cum dentium
dolore eiusdem lateris totam maxillam occupan-
te, ita ut neque dormire neque comedere ob do-
lorem acutissimum & intolerabilem posset; va-
rijs muliercularum & empiricorum medicamen-
tis cum vsa esset, postremo (ut apud nos fere fieri
solet) me vocavit: pilulis coctis & aureis cum il-
lam purgassent, & cucurbitulas scapulis cum sca-
rificatione, & ventosam in nucha apposuissem,
hoc cataplasmate sequenti imposito miraculi in-
stat ab omni dolore liberata est: 2℥. cape vnum sub
cineribus fersensibus decoctum, olei chamamellini 3℥i B.
butyri recens, olei anethini an. 3℥. croci 3℥. confusa
emplastrum modo auri sinistrae appositum fuit.

SCHOLIA.

HAECENUS de oculorum morbis dictum est; at
nunc non minor aurium subit cura: quarum

usum proximum à luminibus naturae humane
Deus largitus est: quo sern onis gratia ac intel-
ligendi vis omnis constat. Vitia enim, quae dixi-
mus oculorum, ipsos tantummodo laedunt: At
fundi, ab infantia praesertim, rationem & loquen-
di usum non admittunt, sed pecorum more ble-
terant: unde animi explanatio, quae nos à feris dis-
tinguit, magno naturae incommodo tollitur: &
quod deterius est, in earum vitis maius pecu-
lum est, ex quarum inflammatione, ac dolore de-
mentes saepe periclitantur multi; alij intereunt,
ut huic famulo evenit: nani & animi deliquit,
deliria, febresque acutas, & mortem, teste Hippo-
crate, ob consensum, quem cum cerebro habent,
inferunt. Afficitur auditus membranis laevis, quae
de facili laeduntur, frigore, vento, aqua, bestialia-
rum ingressu; argento vivo periclitari hominem
certum est: ea intrinsecus eueniunt. Ex humoribus
aurium inflammationes, doloresque oriun-
tur: vlcera sordida, fistulae, purulentiaque innas-
cuntur, & graecolentia sentitur, sonitus inerti,
tinnitus, murmurque, auditus grauis, tarditas
surditasque percipiuntur: verminosa & aures
fiunt; sub ipsisque auribus p. rotides oriuntur.
Habent autem aurium affectus minus promptam
& facilem curationem, tum ob ipsius situm & si-
g. tam organi, quae partes praecipuas habet admo-
dum absconditas, ut aegre illis remedia adhibean-
tur. Praeterea quo ingenio, quae dexteritate, quam
blande tractari debeant, hi sciunt, qui nonerunt,
quam acri sensu particula praedicta sit, & quam
mollis laedique facilis. Quare praeter ceteris in
cura laborandum nobis est, ut feliciter procedat.
Primum itaque de dolore auri agemus, & de do-
lorosis affectibus, qui dolorem inferunt. Dicitur
autem Graecis *auris*; Latinis *aurium* dolor: estque
tristis ac molesta auri sensatio à contraria im-
pente ac violenter simul, & vehementer im-
mente

mente facta. Cuius species enumerantur potissi-
mum quinque: dolor *punctorius*, *stimulus*, *tenfusus*,
gravis, & *pulsatilis*; quamvis & aliae species dolo-
rum recenscantur, de quibus videas *Galen. 2. de
loc. affect. 3. ca. 7.* De quibus & vide *Arcula-
dum, 9. ad Almazanem; & de speciebus dolorum
fufius tractauit Montanus L. 2. supra 1. ca.
par de Cephalae in schism. Meatus vero audiendi
vbi nervo dilatato coniungitur, proprium ac pri-
mum est audiendi instrumentum; ceterae autem
earum partes eidem usum praestant, ut 1. de caus.
symp. liquet. Et licet haec affectio nomen sumple-
rit cum ab affectu ipso, tum à parte affecta, (cum
dolor hic in euentibus auriculis infestare pos-
sit, nec minus in profundo auditorij meatus non
longe à cerebro existentis; qui proprie à veteri-
bus aurium dolor appellari solet, teste *Galen. 3.
progn.*) aurium tamen dolorem dicimus in quacun-
que parte iam dicta ex quavis causa oriatur:
quamquam potissimum de eo, qui in profundo sit.
At nonquid sola circa meatum cutis, seu eviden-
tes auriculæ affectus sint, vel ipse auditorius me-
tus in profundo; ex ipso doloris sensu, tum etiam
ex eiusdem vehementia discere licebit; vehemen-
tior namque erit si in profundo fiat, ut eodem 3.
progn. patet. Quis sit affectus dolor, & de capitis do-
lore satis dictum est. Hic dolor insuper insequi-
tur non aliter, quam ceteri ad earundem aurium
inaequalem intemperiem, interdum ad solutio-
nem continui earundem; aut utroque modo af-
fecta sine pro diversitate causarum, quae earun-
dem aurium dolores excitare solent: quas omnes
Galen. 3. De compos. medicam. secundum locos
conscriptis, docuitque simul modum dignoscendi
eas, à quo ceteri auctores Graeci, Paulus Aegine-
ta, Aëtius, Alexander ceperunt. Auribus itaque
acris sensus à natura datus, descendente nervo à
quinta convolutione, cum dura meninge, hisque
ac disperso in meatum auditorium; ideo leui-
us quoque de causa afficitur. Et causae dolorum in
genere sunt intemperies, morbus instrumentalis,
solutio continui: particulatim refrigeratio, cale-
factio, densatio, obstructio, spiritus fl. telenus,
humor crudus, frigidus & viscidus illie inclusus,
humor mordax, sanies acris, inflammatio, tum
propaginis membranæ; tum nervi auditorij vl-
cus. Intemperies itaque tam calida quam frigida,
cum materiae aduentu & sine ea dolorem infe-
runt: Soluta vero contiquitas sit aut à flatu ex-
tendente, aut ab humore corrodente, siue putre-
faciente, aut ab aliquo tumore, abscessu vel in-
flammatione. Rursus hic dolor aut sit primario
affectu, vel in auri cartilagine, aut in meatu, aut
in auditorio nervo. Per consensum aut à toto, ut
per consensum, per febres, aut à parte, ut à capite, cere-
bro per deflexionem vel ut alij addunt, à stomacho
vel utero. Sed hac exemplis lucidiora euadent.*

OBSERVATIO II.

De aurium dolore ex frigore contracto.

VIR senex cum tempore frigido, niuoso, ven-
toso, in hyeme curru ab Hagha-Comitis
Alamarian in litore circa Oceanum veheretur,
in auri sinistra, cum ea parte magis ad mare sede-
ret, insigni dolore correptus est. Ad quem acci-
dens, cum dolor fixus esset circa gravitatem vel di-
stentionem, & alte agrum infestaret; etiam ex
praegressis causis facile intellexi simplex malum
esse, & dolorem ex ruda intemperie frigida à ven-
to & frigore circa mare contractum, cum neque
Pet. Forest. Tom. 2.

capitis dolor adesset, neque gravitas. Primum
itaque causam externam, si adest, tollere oportet,
ut in frigida, ventos & externum aërem cauere.
Verum cum iam se in domum propriam recepisset,
ut in cubili calido permaneret praecipi, & si
domo ob alias causas egredi necesse esset, impe-
raui, ut meatus aurium praemuniret bombice oc-
clusa. Deinde cum intemperies frigida concalsa-
rienda esset (dolores enim à frigiditye obortos calfa-
cienda medicamenta quam celeberrime curant, *Galenus
nullo 3. De compos. medicam. secundum locos*;) oleo
itaque rutaceo & amygd. amar. lanæ molliori
imbutis, atque tepide per aurem gutta una atque
altera infusa, deinde ut dolens auri cotone clau-
deretur, ut vocant, mulcato, iussi, & ut pileolis
consuetis omnino via ad aures frigori praecluder-
retur. Capam quoque rubram sub cineribus moder-
ate calefactam excauatam & oleo irino imple-
tam accipiebam, eiusque mixtura expressa leuiter
in aurem stillabam, quibus tandem praesidiis do-
lor sedatus est.

SCHOLIA.

CVm variae causae sint quae auribus dolorem
inferunt, diligenter indagandae sunt; cum si-
ne harum cognitione recte curare non possumus: *Signa ceteri*
nam sicuti intemperies frigida sine materia facile
ex praegressis causis, nempe peregrinationibus sus-
ceptis, tempore frigido, ventoso, balneis frigidis
praecedentibus, cognoscitur etiam ex acri sermo-
nibus & astantium; ita & calida intemperies,
quamvis ab externis causis frequentius frigida ad-
uenit quam in calida. Etenim non facile intensus
solis ardor aures potest afficere; ut frigus externi
aëris: cum saepe à frigidissimis ventis iter facien-
tes percutiamur; ita ut sua tenuitate ad ima usque
penetrent. At non aequè ut reliquum caput; solis
ardore premitur: ideo dolores capitis ab ardore
eueniunt: dolores aurium hic euenire rarius vidij
à frigore autem vidi saepissime laesos. Idem sentit
Iacchinus doctissimus. Quod si quid forte cali-
dum actu, vel potestate excedens; in aurem inci-
dat, nihil obstat dolores hinc quoque excitari.
Hic, inquit, esse putamus, qui per aquas medicamentosas
natantibus eueniunt; si quando in aurium meatum inti-
mum quippiam earum inciderit, breui enim excitata
earum facultate ex ardore dolor excitatur: quam-
quam & alia ratione ab eis excitari possit; cum
erodunt membranam internam, vel sua acritu-
dine naturali; vel quum ex mora acquisierunt
putrescentes; & ita continuum soluunt. Igitur
utraque harum intemperierum dignotio facilis
est, tum ex iis quae praecesserunt, tum ex acri sen-
su, statim enim procatartica causa manifestata.
Ex frigida itaque causa praegressa ex acri aut astan-
tium sermone intelliges: praesentia quoque ex
teipso, quoniam dolor alte infestabit, fixus qui-
dem citra gravitatem, vel distentionem, vel ar-
dorem. Si ex calida intemperie dolor oriatur, ut
in solatione seu astuatione aut ventis calidis; seu
aquis medicatis, in quibus aliqui ob delicias se
lauant, id ab astantibus quoque perdisces; nam &
dolorem feruidum sine gravitate seu tensione sen-
tient acri, ut sequens exemplum docebit.

OBSERVATIO III.

De aurium dolore ex calore contracto.

IUVENIS cum in sole capite nudato diu ambula-
ret ventis calidis perflantibus, dolore auri cum
tentaretur,

tentaretur, consultum eidem fuit ut oleum amygdalarum amararum calidum instillaret, quo dolor magis auctus est: qui cum me accessisset, & huius mali originem intellexissem, quoque calorem in aure sine gravitate & tensione sentiret, lac tepidum muliebri cum oui candido instillari iussi: quo remedio dolor consopiebat. At Melchior quidam nomine, subsecretarius (ut ita dicam) apud Delfenses, cum ex dente insigniter doleret, mulierculæ consilio auri è regione dentis dolentis particulam allij imposuit: hoc quidem modo dolor dentis sedatus, sed particula allij auri inhaesit, ut extrahi non posset. Accito chirurgus qui ebrius erat, cum allium auriscalpio eximere tætare, allij particulam seu globulum allij non recentis, magis ad intimum intrusit, adeo ut sanguis etiam ex aure emanaret, dolore ingenti auri, tum calore subsequente. Dicebant autem allij odorem nocte dieque, se in ore ac naribus sentire, non sine magna molestia, ut illi & somnū impediret, qui odor ab astantibus similiter percipiebatur. Cum autem ad me accederet, quæ circa illum gesta essent narrabat, & inter alia signa referebat se caliditatem igneam quandam in aure sentire, ac in toto capite, sed in aure multo magis. Ut autem hominem ab illa molestia & dolore lenarem, aurem frequenter tepide foveri iussi cum lacte muliebri & oleo rosæ, iisdem sæpe instillatis, præterea & hoc sequens instillatum, cataplasmate quoque imposito: *℞. olei amygdalarum amararum ʒiij, olei amygdalarum dulcium ʒiij, olei rosæ ʒiij, olei muliebri ʒiij, melleis seminis malva extracta cum aqua malva ʒvj, in aurem tepide imponatur, & cum bombyce huic liquoris intincta occludatur. ℞. radice althæe mundæ ʒiij, sol. malva, viol. meliloti an. ʒiij, se. malva, althæe an. ʒiij, coquantur in aqua com. uni pro fori; quo tepide spongia immersa & leviter expressa auris fomentetur, & reliqua cum fecibus suis pistentur, addendo farina hordei farina seminis lini an. ʒiij, pulv. flor. chamæmili ʒiij, vel f. b. butyri recentis, olei amygd. dulc. an. q. s. fiat cataplasma molle. quibus remediis emollita est pars allij: atque ea amota, cum auris tepide supradictis foveretur, atque iam dictis remediis instillatis, ab illa molestia, tum dolore, curatus est.*

SCHOLIA.

Procathartica causa in utroque ægro facile manifestabant dolorem à calore originem habuisse. Cum autem recens malum esset in secundo etiam ægro, nihil periculi erat affixam esse materiam. Nam si protractum fuisset, non modo humoris aliquid affluisset, quod ex dolore coniecissemus, sed etiam ex eo quod aliquando species morbi mutetur, in utraque intemperie: nam hic cum calida esset affectio, affluente ex dolore sanguine, cum etiam chirurgus ita intrusisset allij particulam, ut sanguis ab aure emanaret, mista potuisset fieri affectio quod aliquando euenire vidimus: imo non intemperiem solum, sed apostema phlegmonode, quemadmodum & in frigida affectione, quæ vel mista fiat ex intemperie & solutione continui, quæ sit ex flatribus partis calore refrigerato. Caterum dum simplex malum est, facilis curatio erit. Primum enim causam extertam, si adest tollere oportet: ut in frigida ventos & externum frigidum aërem cauere, ut ostensum est. *Observ. 2. præcedente; & calefacientia applicare, modo per vaporatoria, per spongiâ lauanne adhibere si leuior sit affectus, ita & lanam oleo de spica madentem vel rutaceo, aut de caloreo supra aurem applicabimus. Paulus lib. 3. cap. 23. vti;*

Dolor si ex
mala materia
perit, facili
soluitur

Ex frigore
est. *Observ. 2. præcedente; & calefacientia applicare, modo per vaporatoria, per spongiâ lauanne adhibere si leuior sit affectus, ita & lanam oleo de spica madentem vel rutaceo, aut de caloreo supra aurem applicabimus. Paulus lib. 3. cap. 23. vti;*

tur & laurino oleo calido, vel amaracino, vel spicato, vel liquore balsami, aut oleo in quo allium aut capra incocta est. Idem facit & Aëtius libro 6. cap. 75. qui & exiguum euphorbij portionculam plurimo oleo immixtam vel piper cum oleo subactum infundit: quæ & à Galeno mutuantur. Si malum magis contumax, aliquid ex oleis prædictis infundemus, & tepide instillabimus. Materia vero varia est (ut apud Hælium videre licet in libro 3. Galen. & in notis quæ refrigerata sunt in capite). Si autem quæ refrigerata sunt in capite, iuxta affectus magnitudinem, quam consuevit tum ex causa quæ præcessit magnitudine, tum ex doloris modo. Vaporatoria quoque seu funi per infundibulum aure excipiuntur. Si ex calida intemperie, omnium crudum rosaceo subactum Galenus infundit. Arabes liquore oui tenuis subactum ex aqua rosæ, nenupharis, viol. lacte muliebri, succo parietariae, vel cum rosaceo videntur. Potius etiam uti in intemperie calida & in dolore ex aqua medicatis, oui cado in aurem demisso: egresse dolore mitigat; magisque si tepidum per infundibulum (ut nos fecimus) cum lacte muliebri infundatur. Interea si calida affectio sit, ex iis quæ inciderunt, primum tentare oportet, ut id quam primum educatur, ea ratione, qua omnia liquida, quæ in aurem incidunt, educi solent. Nihil autem præstantius, *Aëtio testis*, quam ex seculo ad aquam evocandam, quæ etiam per arundinem veluti per tubulum quendam ex seculo potest; deinde succum capæ cum adipe instillari. Si quis etiam aliam pedis innixus eiusdem lateris cum aure affixam capite parumper declinabit, aqua facilius educiet. Alij per titulum quam penitus inieciunt, etiam ore aquam attrahunt. Galenus, tum Aëtius quoque, si ex aqua medicata excitatus fuerit dolor circa auditorium meatum, & assidue oleum infundunt, & aurem irrigant, mollique lana turgent, deinde lana molli extergunt, rursusque instillant idem sapius repetendo: iuvabit & siccam spongiam, quam molliissimam immittere, & paulo extractam siccare, & rursus immittere. Similiter, ut etiam Paulus inbet, oui aquatum immittunt, & lac muliebri, cum quodam collyrio, quod dolorem lenit, & quæcumque ad oculorum phlegmonas vsui erant, molliiter refrigerantia & vim medicamenti retundentia, vel succo prædictæ herbæ cum modico rosaceo. Hic etiam, eodem Paulo teste, iuvabit olei vsus, quod ex assillis iudicatur (Græci *ὀνὸς καὶ ὀνὸς* appellant) contrahitur; quo ad dolores sedandos, præsertim à calida causa ortos, nullum est efficacius. Oportet autem eos vigentes capere, & ex oleo cum aqua coquere, quousque aqua absumat. Paulus simpliciter in oleo videlicet dulci coquit. Galenus etiam, uti dictum est prius; oleum dulce per te iugiter infundebat. Paulus etiam oleum amygdalinum per se: vel buccina viva numero tria, in eo decocta, mirifice proficiunt. Solet etiam in utroque incidere, non modo calculus, sed etiam vitrum, faba, teste Paulo & Aëtio; etiam si stitica, seu men siliqua, cerasotum. Hoc quidem mirum, duobus pueris colludentibus tactum esse, cum unus lapillum cerasi in alterius aurem intra fecit, qui difficulter deinde extrahi potuerit. Num & aliud puer 10. annorum cum non bene per chirurgum tractaretur, referente Marthæo de Gradibus non solum insignem dolorem perpeffus esset, sed & mortem inchoavit. Ad calculos & similia quæ in aurem inciderunt, Paulus specillum lana involutum in resinam aut gummi aut aliud quoddam glutiniosum medicamentum demittendum esse scribit: idque in aurem iniiciendum, ibique vertendum est.

est, ut quæ enim in protuberantia. Si hoc modo nihil efficitur, oleum teruens meatum continuo instillato, ac si ne quidem incidit aut comprimitur, facit aliis quoque vitor modis: ut in parte chirurgica apud Paulum docetur; & apud Aëtium, adhibent sternutamenta naribus impo-
sita, ore ac naribus denique clausis: ita enim ob-
venerunt spiritus intensionem exsufflatur
quod incidat. Neque id prius desistat facere
quam liberetur: si enim persisterit, auris inflam-
matio orietur: reliqua vide apud eosdem aucto-
res. Pulex si in aurem caute incidit, lana com-
pressa pessulo in specilli modum sæpe extraha-
tur, vel resina involuto liquida vel terebinthina,
ut prius dictum est, lapillum aut semen aciculario
specillo, aut hamulo retuso paulum recurvato;
nam & sternutamenta eadem commovent. oricu-
lari clystere (ut tradit Celsus) aqua vehementius
intus compulsa extrahimus. Si lapillus aut semen
non egreditur, abscessus, inquit Galen. vel nervo-
rum distentiones imminuit: tum auri tota nocte
in vnguento perfundenda, demum mane inse-
quenti balneum ingredi debet æger; & laxato
auris meatu, sternutamenta elibore concitanda
fuerint, ore & naribus compressis, ut Galenus & Ar-
chigenes tradunt; atque ita per se quicquid inest
elidit. Aquam etiam aurem ingressam, si fluctu
auriculari non eximitur, putrefieri tradidere;
unde dolores & abscessus oriuntur: si exciderit
(eo modo quo iam dictum est, apud Paulum & Aëtium,
ac Galenum) auditorius sensus oleo amygdalana-
to injecto foueatur ac recreetur. Contingit ali-
quando pueri decem annos nato, filio Nicolai
Ment. Delfensis, quod concha exigua in liore
maris reperta aurem lubintraverit. Pueris enim
colludentibus & eiusmodi exiguas conchas auri-
bus ad nolentibus propter sonitum quem ex iis
percipiunt, pueri hic ita intrusit concham in au-
rem, ut eam extrahere non possit; & accedens
fortem natu paulo maiorem, sed iuvenulam;
quæ cum si inthere eximere tentaret, magis ad
interiora detrusit, ut nullis instrumentis à chirur-
gis concha extrahi potuerit, neque medicamentis
relaxari ubi à me percipitis, aut fori: ita ut
per foramen in aure remaneret, tandem hu-
more aliquo per te ex aure emanante, cum puer ex
schola domum venisset, ac de maximo auri do-
lore conquerebatur, & concha conspici posset,
eandem mater spinthere recurvo extraxit. Ta-
men post male loquebatur etiam per nares, ut vix
puerum intellexerent, at sæpe in fuso oleo amygd.
amar. meo consilio in aurem humore com forat-
tic, exente, post quatuordecim plurisque dies
optime loquebatur, & sanitati restitutus, nullo
dolo ore in aure permanente: qui & nunc optime
valet, & nihil mai sentit.

OBSERVATIO IV.

De auri dolore à materia frigida; per modum catarrhi,
cum insigni dentium dolore.

Aurium dolores non solum à nuda intempe-
rie sunt, ut iam ostendimus; verum magna ex
parte etiam materiam coniunctam habent, frigi-
dam præcipue: quod sæpe ex defluxu à cerebro
euenire solet, ubi post meridionales ventos caput
replet, repente aquilo flauit; duplici enim
ratione nocet ac dolorem excitat. Primum enim
intemperie, quæ afficit, sed multo magis, cum pro-
pria sua substantia distendit sensibiles partes, &
maxime, quando elatus ab ea flatuofus spi-
ritus membranam, & nervosas partes ipsius inter-
nas extendit, atque conuellit; facile enim hoc iux-
ta Galenum artificij coniectura, causas prægressas
considerando, discernimus. Ita mulier quædam
Maria Adriani nomine, Delphica, annos circiter
quadragesima complexus, albi coloris, pituitosa, in
Autumno, frigido aëre & ventis meridionalibus
flantibus, pluuvis deinde subsequenteribus, capitis
fluxionem incidit, atque in partes subiectas catar-
thus fluxit, & caput pituita repletum est: victu
quoque humido & pituitoso cum ad tempus vsa
esset; adeo ut per duas integras septimanas inten-
sissimo auri sinistra dolore detineretur, facta flu-
xione ad dentes eiusdem lateris, totam maxillam
sinistram quoque occupante cum leui inflatione
& duritie quadam sine rubedine, cum tanto den-
tium dolore ac auri sinistra intus in meatu audi-
torio inhaerente, ut neque per totum illud tempus
dormire neque edere posset: malo semper, cum
muliercularum & empiricorum experimentis si-
ne ratione vteretur, augefcente. Tandem cum per
duas integras septimanas ita dolore conficeretur,
me ad curationem vocavit. Cum autem præter
causas prægressas, animaduertem frigoris sensum
adesse, & simul gravitatem quandam tensioni ad-
iunctam esse, & quod calidis magis gauderet &
iuuaretur: ex fluxione frigida cum materia frigi-
da, & ex catarrho totum hoc malum inductum
esse cognoui. Quamobrem vtile duximus vniver-
sum corpus prius purgare, & omnem redundan-
tiam prohibere tum totius tum capitis. Quare
post syrupum de betonica & oxymel exhibitum,
illam purgavi cum pilulis sequentibus. *Recipe pi-
lular. cochiarum, assaeter, & de hiera an. ʒiij. cum aqua
betonica, sicut pilule v. duntur sub noctem; ter quater-
ue aluum deinde deposuit; interea victum atten-
nuantem scripsi, ut etiam vino abstineret &
à crassiore ceruicia & eius loco ut sumeret hydro-
mel in quo cinamomum incoctum esset. Postea
rursus pilulas cochias exhibui, & cucurbitulas
scapulis imponi iussi cum scarificatione, & ventos-
sam vnam cervici: purgato corpore, etiam capite,
per pilulas dictas, ad errhina & masticatoria de-
uenissem, quæ proprie caput vacuant, sed non
audebam iis uti quæ multum commouerent (cu-
iusmodi sunt quæ per nares traiciuntur), ne materia
maior attraheretur, ideo potionibus potius vte-
bar quæ pituitam absumerent & extenuarent;
quales in doloribus capitis à succo frigido visco-
so conuenire scripsimus: & post pilulas sumptas,
& cucurbitulas appostas ad topica deuenimus,
nempe olea & cataplasmata dolorem sedantia,
quæ cum non satis iuuarent, emplastrum quod
sequitur auri apposui, & miraculose ab omni do-
lore liberata est: Recipe capam vnam rubeam saris
magnum sub cineribus feruentibus coctam; adde olei cha-
mamill. ʒiij. olei methini butyri recentis an. ʒiij. croci
ʒiij. ducatur in mortario ad emplastri formam, & calide
auri apponatur die nocteque. Illud enim auri dolo-
rem tollit, apostema soluit, & si ad suppurationem
tendit, hoc ipso iuuatur. Sed dolor his cessauit,
abscessu non subsequente.*

SCHOLIA.

Si ex frigidis glutinosis crassisque succis prori-
citant, eodem modo ut supra coniectura depre-
hendimus, prægressa, & præsentia percontanti: cum
cibi pituitosi & mali succi, ac potus frigidiores,
humidioresque præcesserint: temperamentum ac-
tas frigida, similiterque anni tempus, & regio, ac
aëris

Signa dolo-
ris ex mate-
ria pituitosa
vel succo
frigido gluti-
noso.

Ad educti-
onem.

Ad dolorem
ex istis.

Placem in
aurib. diffi-
cili.

Alia causa.

3

20
Differtia
inter sanie-
mque ab aliis
ichor dici-
tur, & pus-
tulosum.

cussione, casu, contusione, sanguinis missio vel ite-
rata iuuat; & reliqua quæ materiam confluentem
auertant adhibenda; & deinde quæ ad vulneris
curationem necessaria sunt ex propriis indicatio-
nib. fumenda, quæ ad chirurgiam pertinent. At si
autis concussa fuerit, nec os collisum, iuuat myr-
tha, thus, aloë, cerusa cum rosaceo, aut myrrha cum
cochlearum carne contrita, aut aloë cum sapa &
rosaceo. Ab istu dolorem sedat lac mulieris cum
anserino adipe tepesfacto; aut fel taurinum cum
eodem lacte vel caprino si ibi aliqua sint rupta.
Contusis auribus, blattæ trita imponitur cochlea
cum melle. Si adsit phlegmone, cataplasma ex ha-
lica cum aceto. Verum si hæc omnia (vix & inflam-
mationes apostemata) male curentur, in abscessum
transiunt, ac suppurationem, deinde in vlcus: ali-
quando quoque etiam si nati fuerint peritum
medicini. Et sic vlcerata quæ in auribus sunt, alia
quidem recentia, alia inueterata, nonnulla sanio-
sa, alia vero fordida: quædam ita profunda, vt in
fistulam transeant; alia a sensui manifesta. Quæ-
dam etiam, in humido corpore & puerili; quæ-
dam in sicco, vt fenili aut melancholico, nam &
hæc curationem variant. Præter causas iam di-
ctas euenit sæpè à materia ad aurem delapsa ob
debilitatem digestiui ipsius auris, aut humidita-
tem aliunde ad aurem confluentem; vel à materia
ex cerebro ad aurem delapsa: quæ cum non possit
ab aure digerit, fit sanies, & exulcerat. Vel effluit
sanies ob tres causas: vel quod apostema vel abs-
cessus in aure recens petruptus sit; vel ob vlcera-
tionem in eis factam ex humore acuto, pungente,
mordicante pelliculam vel loca interiora; aut
quantitate vel corruptente & alterante vlcus in-
ducente. Aut sit per pustulas in iisdem generatas
atque ruptas: aut ob mundificationem non fa-
ctam à multis humoribus malignis ibidem coa-
ceruatis, aut congregatis. Humor a, interdum è
capite in aures defluit molestus primum & pluri-
mus; qui deinde putrescit, ac consuetudinem fa-
cit, vt iam nihil molestiæ inferat. Vlceris vero &
pustularum causæ sunt, vt iam paulo ante diximus,
humores acuti, pungentes, mordicantes, vel quan-
titate vel qualitate corruptentes, alterantes:
postquam enim locus vlceratus est, concurrunt
perpetuo humores vel ob dolorem, vel ob loci de-
bilitatem: & ideo facile recipit humorem, qui fa-
cile in sanie conuertatur. Quamuis, vt alii voluit,
sanies euenire possit sine vlcere, à cerebro & par-
tibus circumiacentibus: quia natura purgando cere-
brum ab humiditate superflua & excrementosa
per aurium meatum, conuertit ipsam in cænosam
vel virulentam sanie; eo quod via sit longa &
tortuosa, & non possit tum cito à natura expelli,
& ibidem moram contrahendo, talis humiditas
sanie, inquam virulenta, à natura expellitur post
antiquum capitis dolorem: vel post istum in ca-
pite vulnere; & hoc per viam mundificatio-
nis. Medici doctiores sanie tamen seu ichora à
pure concocto differre volunt: quamquam sæpè
nonnulli illa confundant. Sanies autem de sangui-
ne dicitur (quod & nostri quoque pus appellant) eo
quod à massa sanguinea generatur. Et sanies à
vulgaribus medicis in apostemate vel vlcere aut
pustula generata, dicitur innaturalis; digesta qui-
dem à calore, imperfecta digestionem. Humor
enim veniens ad membrum vt ipsum nutriat, si sit
in se acutus, mordax, salsoque, aut alio modo ineptus
nutritioni, vel si membrum in se sit intempe-
ratum; non sit vera nutritio aut assimilatio: sed
potius calor volens ipsum assimilare seu digerere,

non potest: & dat ei colorem album, sicut est co-
lor membri: sed non formam, quia calor facilis
datur quam forma. Et per illum modum fit sanies
vel pus in membris vlceratis vel vlcerantibus. Sed
in apostemate ante vulnerationem seu eruptio-
nem pus aut sanies generatur, quia humores con-
culcati & congregati in vno loco per modum su-
pradictum à calore corporis ad sanie vel potius
pus conuertuntur. Sanies tamen proprie dicta à
medicis eruditis, dicitur ichor, vt alias diximus.
Hic a. sanie communis modo cum praticis pro-
prie accipimus, vel pro materia illa virulenta
Præceptor meus Benedict. Faustin. cap. proprio
De aurium vlceribus & de sanie & sordibus ex istis eximib.
sanie dicit esse excrementum tenuius quod ab
vlcere profuit; aliud vero paulo crassius, quod
& sordem appellat, & vlcus sordidum reddit, in
Obser. præcedente diximus. Interea tamen (vt docet
Aerius) etiam ad aures humentes absque vlcere,
seorsum sanie veluti exundantem fluere com-
pertum est. Ad quod malum ipse mysi panno in-
uolutum & sub prunis crematum simul cum pan-
no terit atque per arundinem insufflat: vel gallas
in linteo vltas ac tritas simili modo applicat, vel
alumen in fictili combustum terit, oleoque prius
infuso insufflat. At neoterici quidam hanc sanie
à cerebro ad aurem absque vlcere auri defluentem,
curant euacuatione propria, phlebotomia si opus
est; vel pilulis caput expurgantibus, humoribus cum
syrupis prius digestis, & per caput purgia & gar-
gariis deinde cerebro corroborato, ne humo-
rem ad aures transmittat: intus etiam assumptis
odoratis, vel prout causa calida, nempe saccharo
rosæ, vel frigida, diambra, & extra ad motus calidis
vel frig. corroborantibus. Quibus si non curetur, ad
cauteria deueniunt. Interim & aurem repurgant
à sanie, & roborant; non tamen stipticis: sed pro-
hibendo aurem ab vlceratione; lotionem cum vi-
no, decoct. mellis & rosæ rub. & si timeant vlce-
rationem, insillant duas vel tres guttas sief me-
mithæ cum pauco aceto, & similib. Et si timeatur
obturatio, mundificetur cum specillo bombace
innoluto, & oleum amygd. quandoque in aurem
stilletur. Verum aurium vlcerata proprie dicta
quomodo curentur, ex Obseruatione præcedente
satis constat: & exemplis sequentibus curatio ad
huc clarior fiet.

OBSERVATIO VIII.

De quibusdam aurium vlceribus curatis.

V Ir quidam supra an. 30. natus, vlcus sanio-
sum habebat in aure sinistra, cum dolore ex
mordaci humore. Ad quem curandum cum acci-
tus essem cum altero medico, quæstio suborta est,
nuncquid venæ sectio hic conueniret. Cui respon-
di, quod Benedict. Faustin. præceptor meus hanc
quæstionem cap. proprio De aurium curatione sol-
uit; sic inquit: Quod si vlcus nondum sanieum vel pu-
lulentum emiserit, sanguinis missionem nequaquam su-
bere debes: ea enim tunc temporis vlcus magnificari cali-
bet. At ubi quicquam sanie aut pusulentia effluxerit, sa-
guinis detractionem nequaquam admittes; quoniam tunc
temporis peracta, concoctioni vlceris & eius maturatio
impedimento est: nisi dolor fortissimus vlceris etiam sanieum
mittendi admodum fuerit. Tunc admodum idoneus sangui-
nis detractio existit, iuxta Galenum primo aph. com-
mento 23. sic dicentem: In fortissimo dolore nullum me-
dium magis aptum inueniri potest quam sanguinis mis-
sio. Et paulo post: In curatione vlceris prope mem-
brum principale, ab initio materia calice existente, ego

SCHOLIA.

breui inquit, sanguinis missione; deinde vero si expedi-
ret, euacuatione sanguinis enim missione materia vlceris
tolletur, & eius natura caliditas remittetur, auctore Gal.
in lib. 3. De crassi. re. per sanguinis missionem. Nulla enim
inquit, ea natura magis infirmitat, quam sanguinis mis-
sio. Quare conclusum est, ob dolorem in viro opti-
mi habitus, cum etiam in vere essemus, & hoc ma-
lo non tunc correptus esset, vt post alui deiectionem
cu n. syr. ros. solut. die subsequenti ex vena cepha-
lica in cuius ito sinistro auri sinistra respondentem
sanguis extrahitur: non tamen multus, ob ma-
teriam acrem & biliosam; sed tantum ob dolo-
rem. Postea etiam ventrem largius deieci-
mus. Pilulis sequentibus: 2. pilul. aurearum 3. ij.
cap. optimi 3. ij. diag. 3. ij. hanc pilula vij. deinde &
capulis eadem pilulas aspergere iussimus, & masti-
catoria imperauimus ad reuulsionem. Propter
acciditiam primum infundere iussimus per vñ
aut alterum diem lac muliebrem cuius ovi candi-
do. Et acrimonia nonnihil ablata, cum hordei
decocto (sanguine n. syr. ex infuso rosæ rubrarum)
ad detractionem sanie abluimus. Deinde vt plus
degeretur, sanie magis glutinosa apparente, vt
talia ablueretur vlcus, mandauimus. Post ablu-
tum vlcus succum parietariæ, angustidiæ, bupleu-
ris, mentha comitidis, plantaginis, bursæ pastoris, nalle scili-
ci, melle eximus: atque eo commode vsi sumus.
Primo enim (vt præstat) vsi sumus collutioni-
bus in hunc modum: 2. vini Rhenani albi 3. ij. aqua
quæ vel Pissantiæ, mellis despumati ana 3. ij. aqua
dole. humida lib. 4. hæc simul bulliant, & vlcus ea
aqua eluatur. Secundo id quod sequitur insilla-
timus: 2. mellis ros. cremoris hordei, lactis mu-
lietris propter calorem ana. 3. j. 3. vini albi 3. j.
but. sancti th. 3. j. & vires. Postea ad succos iam di-
stos cum melle deuenimus. Et ultimo, vt magis
seccaret, alumen vsum ex vino egregie contulit;
alioqui ad fortius venissemus ex aceto tritu. Qui-
bus remediis bene se habuit. Auenzoar vero cum
aliter suis apponit exsiccatia: nam postquam in
filio suo Halij patiente apostema & dolorem au-
tis cum vlcere, ita vt mortem appeteret, & ab
aure sanies exiret, ex oleo infusionis de vitellis
ouorum insudit: postea aquam mellis, in qua de-
cocta erat herba cauda equina; deinde iussit la-
uari cum eadem aqua, in qua decocta erat arago-
ferri. Et cum his sanatus est. Hoc modo & alius
quidam curatus est ab aurium sordiditate cum vlce-
ribus antiquis. Decem diebus materia digesta fuit
cum syr. 3. stœchade, oxymel. & syr. de rad.
cum aqua calida infusionis nucis muscatæ contri-
tæ. Deinde purgatus est cum pilul. cochis Al-
mazoris. Postea omni mane exhibita est 3. j. pilul.
sequentium: 2. cinnamomi, 2. xylis, xylis balsami,
capobalsami ana 3. j. 3. spica, 3. croci ana 3. j. 3. ros. 3. j.
3. j. 3. habib. an. 3. j. 3. aloes succorum & epatici ana
3. j. confice cum succo fomiculæ, & sum. m. in mirra
3. j. 3. parca cæna præcedente. Et aliis temporibus
quando non sumebat pilulas, hanc mixturam ca-
piebat: 2. specier. plurimar. diuinar. calid. for-
mentum in tabul. pro 3. j. 3. dosi 3. j. pro aure hoc absterge-
re debet. 2. vini albi subtilis dulcis, 3. j. 3. vini pueri an.
3. j. bulliant leniter cum 3. j. mellis. Postmodum cum
non sufficeret, adiectum est parum vnguenti A-
gyptiaci desc. Mesur. Et post mundificationem
vlceris, hoc medicamento sequenti utebatur:
2. alban. 3. sarcocolla nutritæ ana. p. dissoluantur cum
vino rubeo, & cum licinio mittantur in aurem.
Quibus & hic quoque curatus est.

Cum de causis & differentiis vlcerum in au-
ribus satis dictum sit, à quibus indicationes
curandi sumuntur; operæ pretium est vt vniuersu-
iusque differentiam notis suis distinguamus, an-
tequam curationem incipiamus. Quamobrem dili-
genter prius considerata sunt signa vlcerum præ-
sagientia, vt iisdem quam citissime succurrere
possimus. Apostemata calida in aure, vel inflam-
mationes, magna ex parte ad auris vlcus termi-
nantur: frigida quoque longo tempore perduran-
tia, si non resoluantur, vel non fuerint nati peri-
tum medicum, etiam permittantur in vlcus, vt
frequenter vidimus in iis, qui muliercularum &
empiricorum diuersis consiliis, vel nullis, vtun-
tur. Præterea & illi qui cerebrum debile habent
& magnum; & quibus sordes in auribus retinen-
tur, quæ consuetæ erant exire: quibus quoque
adest repletio fastidiosa, & frequenter dormiunt
post repletionem, vlcerata auris incurrunt. Verum,
quod ad signa vlcerum demonstratiua & præsen-
tia attinet, per se manifesta sunt, ex sanie vel
puris apparentia, vel sanguinis saniosi. Hoc tamen
signum non est sufficiens, cum etiam antea dixe-
rimus sanie quoque posse ad aurem sanam deri-
uari, siue in cerebro sano genita sit, siue ab apo-
stemate seu abscessu rupto in cerebro ad aurem
profluat. Frequentius tamen decidit ab vlcere
auris, siue vlcus istud sit factum ab apostemate
aut sine eodem, aut nullo præcedente abscessu. Id
equidem hoc modo cognoscitur: si enim fuerit
sanies ab apostemate rupto in ipso cerebro aut in
aure, primo sanies in magna quantitate effundi-
tur; deinde paulatim, donec consumpta sit. Præ-
terea præcesserunt signa inflammationis, aposte-
matis cerebri: quod etiam ex cerebri præcedente
grauitate & dolore cerebri & allucinatione eorum
cum apparet sanies, & cum priuatione doloris
auris, etiam habetur. Si vero ex apostemate auris,
dolor fuit in aure & mias in capite præcedens.
Si autem sanies genita sit in cerebro sano, adeit
cerebri incolumitas, & auris; & illa sanies fuit
in primis diebus atque pluribus in magna quan-
titate: postea vero paulatim, donec consumpta
erit. Et postea aliquando iterum coacerua-
tur & denuo fluit. Imo ipsius violenta retentio
facit vertiginem aut alia cerebri symptomata in-
ducit ac morbos. Si vero sanies sit ex vlcere facto
in aure, ex vulnere, aut humore, aut ex aliis eius-
modi paulatim corrodentibus aut putrefacientibus,
sanies illa paulatim fluere incipit; & deinde
sicut vlcus excrescit & augetur. Sanies quoque
illa augetur quousque vlcus sit proximum conso-
lidationi: tunc enim incipit diminui. Sed vera
signa vlceris auris sunt, dolor, ardor, punctio cum
sanie: & proprie ad tactum & immisionem ali-
cuius rei dura & acuta magis dolet, & irritatur,
& aliquando sanguis simul cum sanie exit. Si a.
vlceratio auris inceperit per se; tunc nulla signa
apostematis præcesserunt, neque dolor excedens
aut febris; sed tantum pruritus aurium præces-
sit: vt quotidiana experientia sæpè edocuit sumus.
Causæ interea vlcerum ex ipsarum præcessionem
declarantur, latn quoque (vt ante docuimus) ex-
terna vlcerata sensui subiacent: interna vero si in
nervo fuerint, abscondita sunt; & simul adest do-
lor intensissimus, vel præcessit. Si vero in osse, co-
gnoscitur ex sanie quæ subtilis est, & tendens ad
citrum colorem, & ex morbi antiquitate co-
gnoscitur. Quod si stylus posset immitti, certius
ch

coniciamus: nempe ex sorde & sanie, vel crusta, vel calloso & duro. Coniectura quoque hæc fiet ex præcedente victu quo coniciamus caput esse repletum, & quo humiditatum genere repletum sit. Scimus vero vniuersum potius crassos & viscidos humores obstruere. Si vero obnubilatio interni aëris, percipies, quoniam victu plenior est vltus: quo sæpius cruditates incidit, & meracius bibit, & in aëre nebulo est versatus, à quo etiam spiritus alterantur, nempe ab iisdem causis: defectus vero ipsorum alimenti defectus est: ideo aut longus morbus, aut siccantes nimis causæ præcesserunt. Sed & in præsens iugitur his macies faciei, & pallor. Curatio vero eius, quæ ex obstructione fit, est remouendo obstructionis causam, & fountem & conseruantem; quam prius tollere oportet: si crissim morbus sequatur aut vltus, non necessario prospicere alteri affectui debemus; sed nec toti nec capiti: sat est localia deobstruentia adhibere, ut supra diximus; nisi post crissim, ubi natura corpus vacauit. Si sanies sit, deterforis vtendum, iis, quæ antea in vltus curatione descriptimus. Si crusta adsit, ea tollenda; mox vltus sanandum, ut prius præcepimus. Si à crassis succis, eadē erit curatio de dolore auris ex crassis succis, vacuando corpus, & caput; mox localib. vtendum extenuantib. ut prius mandauimus de tinnitu aurium quoque ex vaporibus crassis seu succis frigidis glutinosis. Quod si ex mala intemperie frigida & humida, cuius notashabemus 2. technī, tunc ea est propriis remediis corrigenda. Verū, ut summam dicamus, cum quidam prædictorum morborum ex propriis eorum indicis prompte dignoscatur, ut in præcedentibus ostendimus; seorsim propriamque curationem requirunt: nam non auditus duntaxat læsionem, sed aliam quoque cum ea ostensam præstare solent: veluti est vltus, abscessus, quiuis præternaturam tumor, obortus in aure calidus, surditas, tuberculum. Illa prius curanda erūt de quibus satis superque dictum est. Si spiritus oblatio sit, aut aëris obnubilatio, remotis externis causis, siccantibus vtetur, tum ad caput tum ad aures. Profluit & aromatum suffitus. Si defectus & siccitas, iubet Rhases & somnum conciliari, & victu humectante vti, & aquam tepidam capiti superfundī: & id optime; sic enim siccitas temperatur, & spiritus regeneratur. Et sic si surditas aut grauis auditus à debili facultate auditoria, vel spirituum inopia sit, diætā resumptiua opus erit; ut ad longum egregie docet præceptor meus Benedictus Fauentinus c. proprio. De graui auditu & surditate. Aliter enim curatur à plenitudine: aliter vero ab inanitione, ut apud eundem perlegere poteris. Et quia frequentius duo hæc vitia fiunt ex frigidis succis & crassioribus, aut calidis biliosis; ideo de iisdem præcipue agunt auctores: de quibus & nunc alia exempla proferemus, ad maiorem huius affectus declarationem & curationem absoluendam.

OBSERVATIO XIII.

De surditate ex materia calida & biliosa.

Quamquam surditas à causa calida & potissimum à biliosis humorib. sursum ascendentib. oriri soleat, quæ & facile aboleri possit, præsertim si post febres contingat, ita ut nonnunquam hoc malū sua sponte solvatur, bile inferius descendente, quemadmodum Hipp. testatur, aut sanguine ex naribus fluente; ut sæpe in communi praxi obseruauimus. Quidam vero per medicamenta bilem ducentia eis exhibita facilem curationem re-

ciunt, Alexandro & Paulo testibus. Fit tamē etiam citra febrem: ut euenit in iuvene quodam satis macilento; ad quem nos cum acciti essemus, & bilioso sanguine abundaret, qui sursum ascendens auditus meatus obstruxerat, & surditatem quandam induxerat; quamobrem cum vna auris magis altera afflata esset (nempe dextra) alio loca prius per cassiam, die sequenti vena sectionem in cubito lateris eiusdem ex vena humerali inuimus, cum in vere essemus, sanguine ad vncias fere sex extracto. Postea materiam paratā prius, cum syrupo infra scripto, quem per triduum bibebat, eundem purgauimus hunc in modum: *℞. syr. ex infus. ros. rub. viol. nymphae an. ʒi. B. aquæ cichorij acetosæ, end. an. ʒiij. miscantur, & à ieiunio bibantur in diluculo per triduum: ʒ℥. elect. crum san. d. in ebul. ʒj. capiat ʒij. vel iij. post syrupum. Proportione purgante: ʒ℥. syr. ex infus. ros. pallid. m. ad ʒ. ʒi. B. electuarij de succo ros. ʒij. aqua cichorij ʒiij. B. f. h. haustus breuis: & egregie ventrē deposuit. Deinde fumus ex hoc decocto per infundibulum in aurem recipiatur: ʒ℥. solior. malu. viol. fol. salicis, althææ, mulcæ an. m. j. decoquantur in aqua: in aurē verolactis mulcebris cum oui albo permixto, duæ resuegetæ tepide mane & vespere instillantur. Et egregie curatus fuit.*

SCHOLIA.

Omnia causa grauis auditus vel surditatis vel est essentialis secundū alios, vel per compositionem. Si essentialis, aut auris pars aliqua læsa est, aut cerebrū: si pars, vel instrumentalis est, vel similis: si similis, tunc est vel ab intemperie, vel à soluta continuitate. Si instrumentalis, tunc est ab obstructione aliqua, aut tumore aliquo præter naturam innato, aut ab aliquo aduentitio, ut puta, callo, tuberculo, carne, aut sorde in auribus, genita, vermibus, calculo aurem obstruente, vel ab humorib. crassis, vel à flatuoso spiritu. De quibus omnibus prius dictum est. Si per consensum, tunc est vel à toto, sicut in febrib. ex quib. vapores ad aures deferuntur: vel à crisi iam facta, vel à membro particulari, propinquo & remoto sicut à cerebro & à stomacho: quosque ex paucitate & crassitie spirituum, vel à consumptione corporis, ut dictum est. Quorum signa & curationes iam notatis quoque, constant ex iis quæ paulo ante diximus. De quibus omnib. suscipi perlege Aesculapum supra 9. al. 1. m. 2. c. De surditate. Signa eius sunt quoque: manifestata per se neque aliis indicis indigent, cum palam sit quod diminute vel nihil audiat. Per effectum si nulla adsit dispositio rotius, aut alterius membri, sed in aure in neruo eius aut toramine. Si per consensum, ex totius & partis prægressa agitudine, qua aucta, surditas augetur, & remota, remouetur. Obstructio vero tantum ex intuitu sub radis solaribus: A materia frigida crassa, ex grauitate & loci frigiditate, & quia frigidis læduntur, à flatu ex sonitu & tinnitu. Ex crisi, per præcedentē morbum ad aures terminantem, & quod crisi finita remouetur. Si ex causis primitiuis vel externis, ex relatione agri. At quis sit humor replens, quibus putant affectum semper esse pituitæ lobolem: cum Galen. videatur perpetuo curam statuere ex dissolutis, & extenuantibus, & exsiccantibus. Hippoc. tamen de bile meminit, cum ait lib. 4. aph. surditas biliosas deiectiones conferre. Et rursus de sanguine vna meminit: Solui dicens surditatem, ubi sanguis de naribus fluxerit, aut alius large deiecerit. Respondet Iacchimus, has surditates esse eas, quæ crissim antecedunt: & sunt critica symptomata: quæ sæpe vidimus; ideo excretionē facta, soluntur.

Fiunt a. repleto vapore, & humore in capite: ideo contingit obstrui meatum, aut potius obstrui aërem congeitum in auditorio. Sed si sine alio morbo, cuius impetu caput repleatur, malum accidat, & sit passio diuturna, procul dubio ex frigido & crasso succo erit. Huius curam quidam ponunt solum, quoniam alia curam non exigit: nam sponte sua cessat. Etiam dicendum secundum quosdam, ex sola bile non fieri obstructionem: sed vna à sanguine, qui simul per venas fertur. Si tamen à biliosis humoribus surditas vel subfinitas acciderit sursum vergentibus; de repente potissimumque in febribus infestare solent; natura, atque ac habitus biliosi quoque erunt: similitudine peractur victus ratio, tempus anni, regio ac aeris constitutio. Si a crassis humoribus, cum aurium tum capitis grauitas aderit, ut dictum est: ac repleta, quæ pituitosos humores indicant. Eadem signa quæ tonitum aurium præfagiunt, surditatem futuram prænuunt, ut omnes causæ primitiuæ & præparantes: & qui aures debiles habent, aut valde sensibiles, videntes malo victu, & quilibet præcedunt cerebri morbi diuturni: & hi magis ex vitatem auditus incurrunt, ventis autribus flantibus. Quamobrem, nisi quis tempestiue & probe suscipiat, utati occurrat, cum illud symptoma valde suspectum sit, paulatim augetur, cum & temporis progressus surditatem inferat, audire Cal. 3. de compos. med. localium. Quæcunque autem ab origine, vel paulo post, sed longissimè & absolute surditates constituuntur; nullo remedio (teste Paulo) eliduntur. Quæ vero non absolute, sed diuturnæ, curationem non recipiunt, vel admodum difficillime. Surditas quoque lib. 1. Prædicti Hipp. in morbis acutis & turbulentis consequens, mala est. Sed à bile ad superiora tendente, vacationibus bilem ad inferiora ducentibus, facile aboletur, vel sua sponte bile inferius descendente, in a. 28. lib. 4. Quibus biliosæ deiectiones, superueniente surditate cessant: & quilibet surditas, superuenientibus deiectionibus cessat, & eodem lib. aph. 60. Quibus in febribus aures turbant, soluit morbum, 1. Prædicti 21. Surditas in morbis acutis, vrina rub. absque residentia extinguit, & in iis crassiora quædam sublimis petentia, mentis aberrationem portendunt. Nam surditas, inquit Gal. cerebrum affectum indicat & vrina rubre inflammationem & jecur exaltatam. Et crassiora in vrinis superiora petentia, materiam acutorum ad superiora conuerti præfagiunt. Et surditas ex audiendi facultate extincta difficile curatur, teste Gal. & Hipp. 1. Prædicti 31. Quæ vero repente fit, repente soluitur: & quæ primario affectu orta est, difficilior, quam quæ per consensum. Inueteratis surditatibus. Ego vetulam mulierem quandam habui in curatione, apud templum Alcmariæ habitantem, quæ septem annis non poterat audire campanas sonantes: hæc frequenter post purgationes vtens localibus incidentib. tandem post septimum annum me accedens, lætabunda dixit se campanas audiuisset: & fuit aliquo modo curata; quamvis semper grauem auditum retinuerit. Quibus in febribus continuus cum virium imbecillitate surditas superuenierit, lethalis vr 4. aph. 49. ex Hipp. & Galen. constat. Si à spiritu ventoso, facile sanitatem reper consequatur; cum intermittat & causam si non habet. Ex bile itaque facile fit curatio, modo per medicamenta bilem ducentia, Alexan-

dro & Paulo testib. quorum materiam cum studiosi ex præcedentibus facile requirunt, non opus est his diu inhaerere; cum & victu is humor contemplandus sit, ut iam sæpe demonstratum est. Quomodo vero ex succis frigidis & pituitosis curetur, satis liquet ex Obs. 12. præcedente: attamen ad maiorem explicationem, addemus aliud etiam exemplum.

OBSERVATIO XIV.

De surditate contracta ex crassis crudisque humoribus.

Pvella Delphia, circiter 22. annos nata, pituitosa, crassa & obesa, an. 1567. cum in hyeme, aëre nebuloso, ventoso, humido ac frigido extra urbem more solito, ut famulæ solent, linteamina exposuisset, & deinde lauasset; dolorem capitis cum grauedine incurrerat: cui cum non temperstius occurreret, neque medico vteretur, in vehementem surditatem deuenit, ut neque campanas sonantes audiret. Hæc misera famula me accessit, ut ab hac molestia liberari posset. Cum autem adhuc capitis grauitas simul adesset, ab humorum concoctione; & simul euacuatione humorum crudorum & crassorum à quib. hæc surditas orta erat, curationem aspiciari sumus in hunc modum, cum tempus hybernium esset & decoctis uti non possemus: ʒ℥. oxymellis scillitici, syr. & starchade, mellis ros. colati an. ʒi. B. aquar. beronica, samplici, hyssopi an. ʒiij. mis. fiat syr. pro iij. dosibus, & triuo bibantur in diluculo. Deinde purgationem hanc sumpsit: ʒ℥. electuarij indi, maioris, diapheonici, catholici an. ʒij. aqua salsa ʒiij. syr. & starchade ʒi. B. fiat potio hora matutina sumenda. Postea die vno atque altero intermisso has pilulas sumpsit: ʒ℥. pil. asaietæ, cochlear. sine quibus an. ʒi. trochisc. althææ, ʒiij. fiant pilule v. quæ circa dimidium sumantur: quibus egregie alius soluebatur. Postea ʒ℥. theriacæ veteris ʒij. consp. florum saluæ ʒi. B. miscantur, & post tridie sumantur sex horis ante pastum. Postea fiat apoplegmatisinus: ʒ℥. massicis ʒi. B. piperis, pyrrolit. an. ʒi. B. fiant pul. & includantur modico ex lino vno, & fiat masticatio mane, idque ante pastum per horam dimidium semper sperando. Postea die vno atque altero intermisso, irritabatur sterneutatio ex pul. elchari albi, pyrethri, & zinz. idque etiam longe ante pastum. Deinde ut singulis hebdomadibus etiam vteretur præcepti pilulis infra scriptis: ʒ℥. pil. ex hiera simplici, agarici, trochisc. asaietæ an. ʒi. B. cum oxymelle, scillitico, fiant pilule xvij. denunties in introitu lecti. Deinde ad topica deuenimus, & primo ad aures fomentum & euaporationem: ʒ℥. soliorum lauri, origani, hyssopi; maiore an. m. j. vad. althææ ʒi. B. bacar. lauri num. vij. absinthij m. B. florum starchados p. j. coquantur in aqua ad tertias q. f. in fine adde aceti pauca, & fomentetur auris cum spongia, & vapor per embotum recipiatur. Postea illud quod sequitur, in aurem stillatur: ʒ℥. olei rutacci, nigellæ, anise. amar. an. ʒi. B. misce, duæ vel tres ex istis commissis guttæ mane & vespere in aurem stillentur. Et medicamento immisso tepide quidem, quiescat per horam vnā aut alteram supra aurem sanam, ut ad interiora virtus medicamenti traducatur: postea per totidem horas supra ægræ quiescat, ut excrementa commodius effluent. Deinde post sex vel septem horas ægram in loco lucido collocabam, ut auris melius à sordibus inibi collectis repurgaretur. Postea iisdem oleis adieci succi capæ ʒij. cassiæ ʒi. quibus & hæc tandem à graui auditu & surditate liberata est.

SCHOLIA

4
Curatio si ex
frigida ac
erasis suc-
cis fiat.

Paulus surditatem & grauem auditum ex cru-
dis crassisque humoribus, venæ incisione cu-
rat, aut purgatione; tum medicamentis quæ per
os & nates pituitam eliciunt. Græci apoplegmatis-
mos & errhina dicunt. Id quidem si recens mat-
rum sit; & vna si sanguis cum pituita abundet,
tunc venæ sectio conuenit ex media vel externa
vena cubiti; alioqui purgatione vtendum, hu-
moribus tamen prius concoctis. A purgatione
Alexander quoque & Paulus sternutamenta ad-
hibent, & balneis sua sponte scaturientibus vel
aqua marina vtuntur, caputque vii & Gal. 3. De
compof. medic. secundum locos, exsiccant & roborant.
Eaque Paulus instillat in aures quæ ad sonitus
prius tradita sunt. Priuatim vero & hæc conse-
runt: vrina & fel caprinum, aut seorsim fel; aut
tutæ succus cum melle, aut castoreum cum oleo
anethino, vel caprillum fel cum galbano. Ita &
Aëtius lib. 6. c. 80. de audiendi difficultate & surdi-
tate. Primo hiera vtitur; postea pilulis ex aloë &
coloc. Deinde apoplegmatis, & caput radit
& illinit, firmat, & victum attenuatorium adhi-
bet. Apollonius ad difficultates auditus repente
obortas ob capitis dolorem, abanthij decoctum
per embotum in aurem euaporare facit: matru-
bij succum, deinde cum vnguento irino tepidum
vna mixtum in aures infundit: Vide apud eundem
& alia remedia: & apud Holerium de graui auditu, in
lib. 7. Galeni & morbo. Primum itaque leuiter pur-
gabis corpus, & frequenter; vt bis in hebdo-
mada capiendos pilulas sine custodia, vt de hiera
simpt. vel compof. & de assaieret. Deinde humorem
concoquimus, mox pilulis fortioribus vtetur, &
post easdem theriaca, methridato; & intra au-
rem ponemus olea iam dicta, vel raphaninum, de
scorpionibus, nucum, oleum vetus, in quo deco-
cta sit colocynthis, vel cucum. agrestis, vel lau-
rinum, vel balsamum, petroleum & omnia quæ
sunt tenuium partium. Sed duo vltima sunt po-
nenda cum maxima aduersione, cum facile pene-
trent, inflamment, & dolorem excitent. Miscen-
da est igitur pauca eorum quantitas cum oleo
imbecilliore, vt amygd. amar.

OBSERVATIO XV.

De graui auditu ab apostemate relicto: & de aliis
à surditate curatis.

Famula Bartholomæi Simonis Alcmariiani,
Annos sexdecim nata, anno 1547. in autumnno
post abscessum ruptum in aure dextra, sanie non
amplius fluente, diuturna surditate detinebatur;
ita, vt quasi de auditu restauratione recuperanda
desperaret; me consilij causa adibat. Assumpta
cassia pro alui solutione, cum & capite doleret, ad
humores pituitosos concoquendos, hoc sequenti
decocto via est: ℞. decoct. herbarum capital. seu de-
coct. capitalis lib. ij. oxymell. simplicis, mellis ros. colati
an. 3. iij. syr. & stachade 3. iij. misce, hoc decocto ebibito
has pilulas sumpsit: ℞. pilul. aurear. cochlearum, ag-
gregat. an. 3. iij. diag. gran. iij. cum syr. & stachade fiant
pilula v. quibus copiose sexies aluum deposuit,
cum facilis solutionis esset. Postea & cucurbitulas
cum scarificatione scapulis admoimus. Deinde
adhuc semel deuoratis pilulis, vt circa aurem
inungeret vnguento alabastrino, imperauimus:
atque oleum sequens cum aliquo tempore bis ter-
ue in die in aurem tepide instillassemus, ab omni

surditate liberata, sana euasit ℞. olei amygd. amar.
3. j. olei rutacei 3. iij. misc. At altera mulier Delphen-
sis vidua, cum ex diuturno morbo conualuisset,
incidit in surditatem, anno 1559. in fine hyemis,
saris diuturnam: quæ cum satis purgata esset, &
deinde à medicamentis abstineret, & longo tem-
pore adhuc surditate laboraret; vetula quedam
eidem consuluit, vt granum vnum vel alterum
mosci optimi in bombace misceret, & auri per-
petuo imponeret. Hoc remedio, præter omnem
spem ab omni surditate liberata est. Ego multos
quidem, quibus auri sanie longo tempore mace-
ret, curauit sola imposita bombice vel cottone, in
quo moscus reservatur: quod & aurem exsiccaret,
& simul surditatem tolleret. Vide de puero surdo
post variolas Obseru. 7. huius libri. Mulier quæ-
dam oleo murino (mures enim recenter nates
sine pilis macerabat oleo) vtiebatur cum miracu-
lo ad aurium surditatem. Gislebertus Hortilius
præceptor meus Romæ, aquam ex illis destilla-
bat, & eam in aures immittebat.

SCHOLIA

A Reulandus, medicus suo tempore insignis, ca.
39. in nonum Almanz, scribit molcum in
causa frigida cotto inuolutum, & in aure retin-
tum vel positum, egregiam prærogatiuam habere
in curando surditatem. Sed in mulieribus iuuen-
culis suffocationi veri obnoxiiis, nequaquam
conuenit: & si graui auditui vel surditati conser-
ret, aliud vitium non minus malum (nempe veri
præfocianem) induceret: alioqui viris tum mu-
lieribus minime huius malo obnoxiiis, vtilissimum
remedium est. Interea si surditas à sanie, vel vici-
cere ptoueniat, sanies abstergenda erit, & vici-
cere exsicandum, & corpus euacuandum. Ideo ini-
cienda sunt quæ vim habent abstergendi; vt qd
succus capæ, porri, cucum. agrest. cum melle; vel ex fel-
libus mitioribus quale est porcium vel agninum.
Postea tuto adhibentur, quæ vim habent exsic-
candi, vt viciu ducatur ad cicatricem, vt de vici-
ribus dictum est. Ita trochif. albi Rhas. sine opio,
& alia quæ ex cerula, pompholyge seu tutia pu-
rantur, dissoluantur in succo vel decocto. aliqua
medicamentorum abstergentium, vel exsiccan-
tium. Vel hoc remedium quod præstantissimum
est, adhibeatur: ℞. scorie ferri 3. j. decoque in vino:
quod postea injiciatur in aurem. Fit etiam decoctio in
aceto: sed cauendum est, ne acetum nimium acre
sit; nam sua acrimonia irritat vlcus. Alia quoque
quæ fortiter exsiccant, plurimum valent, siue in
forma vnguenti, siue iniectionis. Sed non sunt
probandæ (inquit Rondeletius) iniectiones ex oleis
in hac specie. Nam oleum est vlcibus inimicum,
& maxime aurium vlcibus. Quod si ponatur
oleum, id fit, vt obtundatur acrimonia aliquo-
rum exsiccantium cum vehementi morbo: alio-
qui numquam ponendum est. Quod nos in famu-
la vli sumus oleis, nihil sanie, cum nos ad illam
veniremus, emanabat; alioqui detergentibus vi-
fuissemus, & deinde vlcus exsiccauimus. Sordi-
tas quæ post istum prouenit, si post aliquot menses
perseueret, incurabilis est: quoniam cum fractu-
ra vel diffensione nervi & tympani est. Quæ au-
tem à catarrho fit, curatur auertendo in aliam
partem fluxionem; & consumendo quod parti
impactum est, vt de catarrho dictum est. Plinius
secundus (vt etiam citatur à Donato lib. De medic. ca-
pit. 12.) inquit, quod succus ledæa mundissimus cum
vino instillatus; humorem facit: item alium & capula
cum adipe aseris; si coles & infundas. Quæ quocumque
natura

micarum (vt idem refert) contra surditatem aurium,
quamvis venisissima sit, sanabunt. Capillum item fel in-
stillaui graniter auditibus; & prodest: ac bubulum
les cum felle caprino mixtum, & infusum auribus gra-
uiter auditibus, restituit auditum; eodem auctore.
Libro autem De medicamentis quæ ad manum
sunt, Galeno ascripto, legitur, quod leporis fel recens
cum pari mellis portione mixtum, & in capæ corio reple-
tum, in aurem immisum, si qui nihil audiat, auditum
restituit. Ad cõpressa aurium foramina, quæ apud
Paulum hæc dicitur, Hippoc. quidem nihil ipsis
adhibendum præcipit: cum vero sape (inquit Pau-
lus) ab ægrotis cogamur; vtendum est hic myr-
thæ, aloës, thuris, acaciz pari singulorum modo:
aceto vel oui candido illinuntur, vel panis calidi
mica cum melle in pila tusa admoetur. Atteritio-
nes auricularum in infantibus inflammatas, oleo
quod in æneo vase æuginem ab ipso ære contra-
xerit, ingitit Aëtius inungit, & sanat. Plura vide
apud ipsum lib. 6. c. 89. De affectibus extra meum
aurium contingentibus. Si fistula in auribus fiant, sic-
cantia vnguenta magis conferent; quæ ex mala-
ctis componuntur, pompholyge, lithargyrio,
axungia addita vel seuo arietis, vel hirci. Nunc
ad eos affectus accedamus, qui in adenibus iuxta
aures adiacentibus oriri consueverunt; nempe
parotides.

OBSERVATIO XVI.

De parotidibus.

Anno 1567. tempore verno, Delphis febres
quædam pestilentes vna cum parotidib. ap-
parebant, sed & in aliis locis quibudam & bubo-
nes & antraxes cum peste suppurulabant. Sunt
autem parotides abscessus glandularum, sed auri-
bus sæpenumero pestilentes, & omnino pestiferi;
nonnumquam maligni. Quales nonnulli scribunt
(cuius et meminit Holerius) viguisse anno 1570. mul-
tisque rapsisse. Nonnumquam vero clementes
erant, quales viguerunt anno 1545. & præcipue
deunt, sunt lethales, nisi alui profluuium vel infi-
gnis excretio subsequatur. Nam si in aluum (inquit
Paul. lib. 3. c. 33.) recurrat colluuius, periculum
hæud mediocre sublecuturum est. Parotis enim
(inquit); glandulam sub ipsis auribus affectus
est, in eam morbi illic emanante: modo à capi-
te, in morbis videl. in eo obstructis; modo à reli-
quo corpore, in febrib. crisi expertis, oritur. Alij
tardius erumpunt, alij celerius: quidam cum odo-
re & inflammatione: quidam sine his; de quibus
postea suo loco Verum de his nunc loquentes, quæ
se ferreant; & pestilentes erant. Qualis illa erat
parotis, quam vetula mulier Maria Dama nomine
alabat. Ad hanc cum sexto die prius accitus ef-
fusus, valde febricitabat, supra modum capite do-
lebat, & circa cor angebatur; & parotides non
tantum aurium glandulas occupauerant, sed &
feretorum guttur ac collum. Cum autem ibidem
ante me vocatus erat, & nunc quoque præsens el-
set; locum affectum inunxerat cum vnguento nu-
trale ex lithargyro, aceto & oleo ros. confectio: &
hæc quidem: cum hic non deberet materiam ve-
nulosam repercutere, sed potius foras euocare.
Et cum alie (inquit Paulus) ad huc delitescens parotis
in remorem non tollitur, natura debet adiuvare præsidij
que coactas fordes extrahant, vel eiam cucurbitula ag-
glutina, vel crebro fo. num. 15. Atque hæc in prin-

cipio faciendâ; etiam venæ sectione præcedente
(cum hic inflammatio adesset) ex cephalica; quæ
prætermissa erat: & quia iam sextus dies, & in
vetula; id iam tentare non fuimus ausi; sed eius
loco, aluo prius soluta, cucurbitul. cum scarifica-
tione scapulis admoimus. Et cum parotis inflam-
matione tentata in tumorem erumpebat, non re-
pulsorij aut eiusmodi frigidis exsiccantibus, sed
& contrario, iis quæ leniunt & concoquunt, vten-
dum erat; cataplasmatibus, ex farina hordeacea aut
triticea, aut semine lini cum mulla; aut fenugra-
ci, aut althææ, aut chamamelorum diluto inco-
ctum. Nos autem imperauimus, vt cataplasma
imponeretur ex foliis malvæ, radice althææ, bu-
tyro & farina hordeacea confectum. Et ventrem
purgauimus cum infuso rhab. & senæ; addito syr.
ros. solutiuo. Interim ad roborationem & mali-
gnitatem febris frequenter capiebat ex syr. de li-
monibus, & de æterofitate citri. Et non diu post
febris cessauit: & tumore ex cataplasmate matu-
rato, abscessus ruptus est, materia multum putri,
non tantum circa aures, verum etiam circa collum
effluente. Aperta itaque parotide, teste Gal. vlcus
fit: cuius curatio perficitur medicamentis mun-
dificantibus & abstergentibus; vt est mel ros.
succus apij, terebinthi lachryma, & similia. Qua-
re chirurgus qui vna nobiscum erat, iussit vt sordes
hoc vel simili modo ab vlcere repurgaret; eoque
absterfo vt consolidaret. Quæ equidem intentio
consolidandi cum perficiatur medicamentis fa-
eulate generandi carnem & vlcera implendi,
præditis; qualia sunt diapompholygos, aloë, &
myrrha ac thus & ros. Atque vlcere consolidato,
succedebat vltima intentio, nempe cicatricem
pulchram inducendi: quæ, chirurgus in fine ab-
soluebat. Præceptor meus ad cicatrizandum in
hoc casu capiebat pompholygis, cadmiz, lapid. hæma-
tit. cerussæ omnium dilutorum an. 3. j. myrrha, aloës, thu-
ris an. 3. ss. olei luteorum qui 3. ij. pulueriscentur om-
nia in tenuissimum puluerem, & inserta conca-
uato citri pommo, succo citri adiecto, omnia appo-
nantur: & pomum iis plenum, ignitis cineribus
appositum lenta ebullitione ebulliant; continuo
agitata baculo, donec linimentum perficiatur: &
vtitur. Et ita hæc vetula præter multorum spem
fuit curata.

SCHOLIA

Nominant autem hunc affectum Græci πα-
ροτίδα: à Latinis quoque parotis nuncupatur. Parotides
Sunt autem parotides ex inflammationum gene-
re: quæ glandulis circa aures affectis fiunt, Galen. 2. de anat. et
teste 3. de compof. medic. secundum locos. Ex quarum
descriptione liquet quæ partes in eis afficiantur;
quia adenes iuxta aures: quod absque alio indicio
sola inspectione patebit. Affectus vero (cum & ge-
nere inflammationum sint) erit morbus in quantitate,
proprie in excessu primo sicut reliquæ inflamma-
tiones, vt Donatus annotauit, secundario vero in
intemperie & soluta continuitate; id quod di-
gnoscere ad sensum licebit, absque alia signorum
inuestigatione. Prouenit autem bifariam: Vno
equidem modo per viam crisis: & illud fit per
morbum naturæ, præsertim in febribus: Altero
modo per rationem symptomatis seu accidentis;
vt in pestilentia ex malefica materia sursum: mo-
ta ad molles & laxas partes aurium glandulosas.
Et ex natura mala febris pestilentis & veneno cor-
di communicato, ægrum perimit: vel ob vicini-
tatem, quam habet ad cerebrum, sua venositate
ægrum necans. Sed de eiusmodi tuberculis vene-
natis

affetto prius inuncto hoc linimento: ℞. *axungia porcinæ, anseris gallinæ an. 3. b. olei liliorum 3. misce.* Deinde magis digerentia apposui, in hunc vel similem modum. ℞. *farina fabarum, farina hordei an. quar. j. mellis communis quar. b. leuiter coquantur simul, & fiat cataplasma.* Postea cum materia resoluatur, & remaneret aliquid indigestum, dolorem tamen non faciens, diachylon apposui mag. ireatum ad modum cerati: quod egregie iuuabat; & sine suppuratione tandem deliuit tumor. Alioqui ad suppurationem deuenissemus: uti in altera fecimus, cum non digeri posset, ob materiam multitudinem & crassitiem, & in pus verteretur. Tunc maturantia & suppurantia apposui, in hunc modum: ℞. *malua m. j. rad. alibæ 3. iij. caput liliorum alborum, ficum min. xv. coquantur & pistentur diligenter, & per colum tramsmittantur: quibus adde axungie porcine 3. iij. farina frumenti seminis lini an. 3. i. b. olei camphoræ vel lilij q. suff. reducantur ad formam cataplasmati.* Postremo, ut fortius esset, adieci mus 3. b. mucilaginis seminis fannagraci: deinde, ubi incipiebat materia suppurari, ut magis traheretur ad circumferentiam, fermentum acre posuimus in cataplasmate dicto. Quod si hoc non sufficeret, ad vnguentum basiliconis cum pice, deuenissemus. Et cum iam satis maturum esset, & non rumperetur ob cutem duriores, accito chirurgo, ferro id aperuimus. Qui & vlcus deinde detergebat, implebat, cicatrizzabat, ut in aliis partibus fieri consuevit.

SCHOLIA.

5 Eodem fere modo curantur parotides ex materia melancholica, adiectis iis quæ melancholicum succum respiciunt, ut est syr. de spithymo, de fumaris, bugl. & fiat purgatio cum elect. lenitivo, confectione hamech, & similibus, & quod ad topica attinet, sicut magis emollientia ob duritiem, cum facile in schirrum mutantur. Et si ipsæ parotides inueteratæ ac induratæ fuerint,

Libri duodecimi finis.

OBSERVATIONVM ET
CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber decimus tertius.

DE NASI AFFECTIONE.

OBSERVATIO I.

De lesione olfactus.

1 DORATOR sensus, cum in prioribus cerebri ventriculis, seu sinibus perficiatur, teste Galeno, elatis ad ipsos per coli foramina (id est, de Græci appellant) vaporibus, cum natura in fabricandis cuiusque sensus instrumentis, similitudinem sensibilibus secuta sit, & propterea vaporis quodam modo simile proprium odoratus instrumentum esse oportebat, ut lib. de instrumentis odoratus liquet. Sic Magister Petrus Bassius presbyter Alcmarianus, vir admodum doctus & valde senex, nobis familiaris, narrauit mihi aliquando nullum se odorem persentire. Et quia

vox oblata non esset, intellexi vitium in prioribus cerebri ventriculis hæere, cum foramina narium minime obstrusa erant. Pars itaque hic affecta ad cerebri ventriculos pertinebat: alioqui si vox quoque mali contagium senserit, laboriosior quodammodo reddita, colatoris ossibus oblatis affectio tribuenda erit, quemadmodum Paulus testatur. Et cum hic cerebri ventriculi priores affecti erant, id ex intemperie sola contingebat, quanquam etiam ex humorum copia oriri posset. Sed erat hic nuda cerebri intemperies frigida & humida, cum neque capitis grauitas vlla hic adesset, neque materia è capite ad nares aut os per modum catarrhi deflueret. Consului igitur, ut frequenter globulum sindone obuolutum puluerem maioranæ & origani ac seminis nigellæ repletum olfaceret, & ut odorem suum fieret ex cuminis

minis & aceto. Hic tamen cum senex esset sedens in vestibulo post aliquot annos, cecidit; ac illico & repente mortuus est. Verum ex apoplexia, ignorem, an autem ad illum subito accitus peruenirem, animam expirauerat.

SCHOLIA.

1 Absolutis aurium affectibus, ad eos qui olfactus facultati ac naribus contingunt, transeundum esse censui. Solent autem hic auctores nati anatonem proponere. Verum cum hoc præceptum meum Benedictus Fauentius fecerit in sua præfati magna, ad eum locum lectorem relegamus. Hoc tantum addentes, quod aer exterius attractus intra nares, qua ad palatum foramen patet, distribuitur: atque eius plurimum in pulmonem taliter reliquum in cerebrum abit, & hinc nasi quatenus cauitas iter quoddam est, qua iter ad cerebri, ac descendit: neque alia rector via ac declinor, præter nasi foramina inueniri potuisset, quæ cerebri purgamenta educeret, & olfactu quædam vires ad uireretur: nam cerebri sordes in nuda modo sunt, & exiles, sed etiam crassæ & putrescentes, ut in destillationibus, & grauedine videre licet: eas mucus appellamus. Et ita umentum olfactus modo est in ventriculis prioribus cerebri, modo in carunculis mamillaribus, modo in foraminibus nasi obstruendis. De quibus latius videtur Alex. Fauentius Veronensem lib. 4. cap. 3. Ex iis quoque quæ diximus patet, quæ pars sit affecta: si priores cerebri ventriculi, vox non est oblata, sed incolumis manet; quod in olfactoris oblationis non contingit, nam ibi vox latet. Nares enim olfactui, & spirationi officium subministrans; propterea & voci nonnulli conferunt. Admittitur olfactus cum angustia narium supremæ, quæ isthmoides vocantur, polypo aut carcinomate tentantur, aut carunculis, aut continuante rheumatismo; his enim viæ ad cerebri ventriculos opplicantur: qui cum male habeant, olfactus vim adimunt; nihilominus vox canora est & liquida. Ex istu quoque aut vultu intus coalescente callo vitatur olfactus potestas: ea vitia à natiuitate, vel si diuturna fuerint, nunquam sanantur. Olfactus igitur lapsus (inquæ Paulus) si vox feruetur incolumis, sed cerebri ventriculis repletis, ex men serie, aut mali humoris effluuii duntaxat erunt, & non intemperies sola, causa esset. Et proinde licet odoratus oblatio perpetuo symptoma sit in genere noxæ functionis sensibilibus proprie olfactus, siue ea functio diminuta sit, ablata seu deprauata, non ad vnum tamen morborum genus sequitur: sed si colatoris meatibus affecti sunt, utpote obstruendi, morbum in resolutione & proprie in via constituit. Quod si anteriores vultu cili oblata sit ob intemperiem aliquam, eadem via immoretur, & ex notis, quæ de dolore capitis dantur. Si odoratus olfactus ob consuetudinem narium excipientis, mucositate, latione aliisque causis prægressis, vel ex diffinitione comprehenduntur. Grauis hæc affectio est, minimeque despicienda, ubi anteriores cerebri ventriculi nedum intemperie affecti, sed humore oppleti sunt: ob spiritus animales in ventriculis contentos, sicut latos, tacte in eorum, apoplexiam, comitalem morbum, humoribus diuturnis auctis, ut pleni ventriculi sunt, comitator hic affectus, præsertim si, non tota nocte

supini cubant, Gal. teste lib. de instrumentis odoratus. Ita hic Petrus Bassius cum hoc malum non magni faceret, & remedia deinde rideret nostra, post tres quatuorue annos, uti metuebamus, subito (ut diximus) extinctus est. Vbi functio odorandi plane ablata est, sanitati (ut præceptor meus Bened. Fauentius sentiebat) restitui non potest: & quibus deprauata est, magna ex parte periculosa existit, præsertim si in acutis morbis accidat, & dolor quispiam putridus ac foetidus sentiatur. Si ab ineunte ætate & natalis sit, curare nequit. Si à catarrho, eo curato curari potest, & ab obstrukione, meatibus reseratis. Verum si ex sola cerebri intemperie olfactus facultas oblata sit, contrariis dumtaxat remediis curabitur: calidis, si frigida fuerit intemperies, & frigidis, si calida; si sicca, humidis; ut in cura doloris capitis ostendimus. Summatim, curatio consistit in causarum remotione. Si ex oppilatione isthmoidum, aut ex humore, à catarrho defluente, catarrhus prius curabitur. Si caro addita est in naribus, vel verrucæ, vel hæmorrhoids, incidente cultello, vel ferro verrucæ, vel secante, laqueo manuum opere per chirurgos curabitur. Si ex humorum copia, cerebri ventriculos opplente, vel colatoris meatus obstruente sanguinis missione aut purgatione vacuanda erit, iuxta Paul. prout ipsa humorum copia exigit, deinde ad topica veniendum. Sed plerumque ex succis frigidis læditur, iuxta eundem, ideo & pituitam (ut in destillationibus fieri assolent) quoque modo è capite deduci tradit & sternutamentis & odoramentis, vniuerso tamen corpore prius repurgato. Eadem & Aëtius ferè præscribit, auctoritate Archigenis, victu attenuante præscripto, infirmis in scioribus locis degentibus & gymnasio pro viribus ventibus somnoque moderato & nocturno, nam diuturnus & diurnus, incommodus eis existit: iubetque inter dormiendum, ut ceruicalia sublimia habeant, & in latus reclinentur, non tamen secundum affectam partem, præsertim si contingat vnum ex colatoris meatibus esse obturatum: per intervalla etiam acrium rerum esum adhibent. Nigellam talem cribratamque & oleo vetustissimo addito probe tritam per nares infunde & pharmacum per inspirationem vehementius attrahere iube: aquam adeste in ore, agro continendam exhibe. Hoc modo Gal. adolescentem curauit à diuturna tum granedine, tum destillatione odorandi sensum lædente, ut patet lib. de instrumentis odoratus. Vide plurima remedia apud Aëtium & præceptorem meum: quibus si malum non cedat, caput radunt, sinapismum adhibent usque ad frontem, faciem & nasum, postea lauant, & theriacam ex Pauli consilio sapè assumunt. Præceptor meus etiam adhibet cauteria in sutura coronali, vel in prima aut secunda vertebra colli, candenti ferro, alioqui si non fert, ad loca maritima vel balnea mittit, & cadentem aquam supra futuram per mensem suscipere iubet.

OBSERVATIO II.

De narium graueolentia.

1 ADOLESCENTI cuidam circiter 20. annos nato non solum ex naribus spiritus olidus prodibat, verum etiam ex ore, ita ut vix aliquis illi assidere posset. Hic consilij causa cum ad me venisset, animaduerti huic gingiuas corruptas esse, & scutibuto nialo (de quo alias dicemus) laborare, exhibui syrupum meum scelesthyrbicum, tum ea quæ ad

Pet. Foresti. 1. cin. 2.

G. Scurbutus

74 De Nali
 scurbuttum valere scribentur, quib. & hic iuuenis
 probe curatus fuit. At alteri puella cui etiam è
 naribus olidus spiritus erumpebat, adeo foetidus
 vt nemo apud eam permanere posset, cum nares
 inspiceremus, vlcera intus latebant valde humi-
 da & male olentia. Capite itaque repurgato, nares
 sepe abstergere iussimus vino albo odorato, in
 quo decocta erant cyperus, rosa & myrrha prius
 vero solo vino albo odorato diluere iussimus. Pos-
 tea etiam melle incocto, postremo, vt & hoc li-
 nimento vteretur iussi, quo & Gal. vti solebat
 peculiariter ad ozenas. ℞. *spuma argenti* ʒ ij. *ce-
 ruse* ʒ ij. *malicorij* ʒ ij. *aluminis scissi* ʒ ij. *omnia in
 puluerem subtilem redigito, & vini odorati* (prius cri-
 bratis & in mortario commistis) *cyathos duos ap-
 ponito, & tantum ductio quo ad crassitudinem firmitatis
 deveniant* : quibus addito *olei myrti* ʒ iijj. & iterum
 commodè ad mellis spissitudinem ducas, & vsui
 referuato : tela linea involuta naribus imponito,
 vel specilli nucleo vt artis est. Vlceribus ita cu-
 ratis narium graeuolentia similiter curata est.

SCHOLIA.

3 **O** Rigo male olentis spiritus (vt Bened. Veron. quoque annotauit) ex naribus, ex va-
Ex male-
lie origo,
 pore quandoq; putrefacto euenit: ita in scurbutto laborantibus, ex gingiuis corruptis: sic etiam ex pectoris intimis partibus, pulmonibus aut stomacho, aut ex ethmoide osse, ex quo etiam vlcera innascuntur si acutus intus fuerit humor, ex humoribus interdum in capite vel cerebro putrefactis, aut vlceribus (*que eximas vocamus*) aut carunculis intra nares putrefactis: ex quibus olfactrix omnia moleculentia esse falso diiudicat. Astantes quoque (spiritum olidum exhalantem persentisti,

Crassius o-
latus spiri-
tus rouslin.

4

Flavum causarum curatio difficillima est: aut non
latus potio sanatur: si qua tamen curari potest, vi-
tu ac potionibus sanari convenit. Euiet inprimis
paludosum aërem, & otio deambulationibus
veatur: nec statim à cibo dormiat: esca sit ex iis
quæ non facile in ventre putrescant. Experimento
cognitum est mala perisca, quæ nociua ab an-
tiquis habita sunt, graueolentiam cum auferre,
quæ stomachi vitio fuerit, & eryngion quoque
radice saccharo aut melle condita, aut per se sine
villo condimento, valet. Cæterum caput & na-
rium partes perpurgari necesse est, vel sapius:
deinde vino calefacto albo odorato nares collue-
re in die frequenter. Deinde myrrham, cyperum,
rosam, & calamum, myrtum, & similia, in vino
decocta odorato, & percolato, naribus infundi-
to. Gal. asini vrinam præfert, qua nares colluant,
deinde myrrham, anomum, acaciæ iniectam
laudent pessi modo alijgaryophillum & ladanum
admiscent: alij moscum & camphoram crocum
item cum theriacæ exiguo, quæ in nares instillantur,
sambuci folia ex aqua contrita & infusa, vel
caliminz arida farina, graueolentiam diutur-
nam tollit. Succus quoque hederæ narium graueo-
lentiam emendat, præcipue albe: & aristolochia
cum cypero, & lysiceptum odoratum in Rho-
diorum insulis nascens sanat.

OBSERVATIO III.

De narium erysipelate pblegmonoso, & de nasi rubedine ac pustulâ.

Nobilis mulier, vidua D. Weldamij consilia-
rij, cum intus in naribus ex coryza defluen-
te inflammationem ac corrosionem pateretur,

nasus exterius erysipelate phlegmonoso affectus est. At vniuersalibus remedijs adhibitis, speculum lana obvolutum & vnguento rosaceo illinitum viceribus intus admovebam, & exterius eo vnguento inungebam, & breui sanitatem consecuta est. At alteri matronæ etiam nobili cum nasus valde inflatus esset, ac erysipelate phlegmonode supra modum vexaretur, ventris saburra leniente medicamento exonerata, deinde cephalica vena secta fuit, ac cucurbitulis humeris impositis cum scarificatione, & infuso rhabarbari materis expurgata, naso vnguento nutrito inuncto, hæc quoque ab illa turpitudine conuulsit. Quemadmodum & altera mulier Delphia anno 1567. quæ tubrum nasum perpetuo habebat, postissimum tempore hyemali, quæ cum in consuluisset, ventris linitione præmissa, hoc vnguento, quo G. s. bertus Horstius præceptor meus Romæ olim utebatur, commodè inunxit. ℞. sulphuris vini ʒ ij. nimirib. alb. ʒ ij. cum vino albo Rhenensico aqua ros. leuiter calasit bulliendi ad liquoris consumpti colatam, deinde cum axungia porcina recentet collata fiat vnguentum, sub cuna inungebat: mane cum aqua ros. fabar. & decocto sulfuris tepide abluebatur. Hoc etiam valet ad pustulas faciei & nasi rubriusculas. Quemadmodum & hoc à nobis tum aliis expertum. ℞. litharg. aur. cerussæ, an. ʒ ij. thuris, massicis, an. ʒ j. camphoræ ʒ ss. cum oleo ros. & adiecto aceti modico, in mortario ducantur ad linimentum formam.

SCHOLIA.

AD Erysipelata & phlegmones nariū, potius
uerſalia remedia, egregie coſert vnguentum
nutritum dictum: quemadmodum etiam ad vlcē
ragnarum, quæ poſſimum ſunt in aliis narum,
quæ forſiter reſecantib. citra morſum & lacerationē
ſufficienter curantur, quibuſdam adſtringentibus
addicis. Mineralia diligentiffime lota cum
cortice mali granati & aloë lota talia vlcera cu-
rant: vnguentum quoq; paratum ex pompholy-
cum balauſtiis. Proderit & frequenter partem lo-
uare decoctione hac, vel aqua deſtillata. *℞. balauſti-
orum & corticum malorum granatorum an. ℥. iij. plantag.
tag. candæ equinæ pilofellæ: lingæ paſſerinæ, herniariæ,
an. m. ij. rad. biſſortæ, ℥. ℞. fol. myrti vel ſummitatū
pyri jlyſtriis, an. m. j. concutiantur & ſimul deſtillantur,
& fiat aqua de qua frequenter ablui nares, elic-
cando eas. Hiſ adde aluminis quar. j. vel ſit de-
coctio ex ſupradictis. Poſtea vtere fumigio præ-
ſcripto à Rondeletio ad ozanarum curationem,
de quibus nunc exemplum addamus.*

OBSERVATIO IV.

De oranis & naribus vlceratis.

Pvella, alioqui pulchra, an. 13. nata, filia cuiusdam consiliarii, nares supra modum vocatam habebat cum insigni fetore (*Gvaci dicitur vocari*) similiter labia quoque dura, nigra, inflata carionomatibus instar. Quae cum à chirurgo Dordraceo, deinde etiam in Haga-Comitis bis ab hoc malo quasi curata videretur, semper eodem malo deinceps corripiebatur. Pater consilij inops, tandem mihi, ac Hugoni Nieuenio medico Hagano, & alteri cuidam chirurgo, curam committit. Adhibita purgatione conuenienti & cephalica venisecta, cucurbitulisque scapulis affixis cum incisione, per sex septimanas victu tenni obsequato, & decoctum hagioxyli bibens, sanitate restituta fuit, neque amplius reciduum passam. Interim

Interim linimentis descriptis, quibus chirurgus
utabatur, quæ ex lithargyrio & plumbo vsto ac
similibus constabant, & iis quæ ad ozanas fa-
ciunt ab Actio ex Orisatio descriptis, præter
mentem multorum perferre curata fuit.

SCHOLIA.

Similem fore casum refert Beniuonius de abditis morborum causis, c. 27. quemlibet hic astringere. Vlcera nares (inquit) minus consueverunt, eique malox succurri potest, cum inmetervasit, mihi nubilospuella nobilisque ostenditur, quæ eiusmodi morbo diu tenebatur; nec inventus est medicus, licet plurimæ puellam curandam suscepissent, qui id malum tollere potuisset. Brant n. vlcera circa nares pluribus crustis fœda: è quibus etiam malus confurgebat odor, quod genus Græci *ῥιζαν* appellant. Curam itaque, orante patre, qui vnicem hanc diligebat, aggredior, his auxiliis fretus, quæ ad hunc morbum conducibilia vifa sunt. Primo reur alium duco, humores aquo, & cucurbitulis scapulis affixis, carneque ferro incisa sanguinem mitto. Tum & fritionibus ducentibus vsus, nares calida aqua frigra expressa consueo: deinde cerassam & arenti sumam oleo myrtino & oymphacino exceptiens, ad crassitudinem mellis reduco, eoque illiniri nares sepius iubeo: quo auxilio crustis omnibus excisis, cerassam oleo, cadmia scilique interiore parte diligentiter attirus, & melle addito, medicamentum conficio, quo speculum lana obnucurum intingens vlceribus admonerem: & his repletis linamentum, eo quoque medicamentum assilum, demittebam in nares. Idque bis die vel ter secundum curabam: quoad his præstitis & auxiliis, malo: quod plurimos medicos diu multumque frustra fengerat. Paucos etiam mensibus sublato, puellam pristina reddimus sanitati. Rondeletius ad vlcera nasarum & ozenas parat candelas ex cera rubra, & in loco angusto eas accendit, vt fuligo nigra nades occupet: hoc modo scribit se vlcus curasse, quod neque ab Italis, neque à Gallis medicis curari poterat.

OBSERVATIO V.

*De ulceribus navium & exentis per modum
consultationis.*

Scribit iam dudam naves tibi, vir optime, intus exul-
serrans cum sædo odore, neque balneum aliquem inno-
uisse chirurgum aut medicum, quæ id malum tollere po-
tuisse. Videntur autem esse ex eo plerumq; genere, quæ
Græci *ῥίνας* (quæ etiam à Latinis *ῥίνας* dicuntur)
appellant, ex sædo odore quem habent, sic dicta : nam &
plures crustas cum odorem sædum habent. Celsus auctore
cap. 8. lib. 6. suntque curæ difficultes, putredineosa, gra-
viter clementia, ut ex Aetio & Alexandro colligitur, na-
risque afflictiore : nec vltio alio indicio opus est, cum ex
inspektionne patere possit at ægri narratione, cum & mor-
bus sit in solius continuitate, & causas habeat humores
acres purioris quæ ex ipsorum influxu generantur. Hæc au-
tem narrium plera suspecta admodum sunt, non solum
ob symptomata quæ inveniunt, sed ob curationis difficul-
tatem. Symptomata vero sunt imprimis teterrus odor, qui
tum ab ægro ipso, sæpe vero & ab assistentibus deprehen-
ditur. Deinde ob olfactus sæpe tollitur, vitiatio cerebro va-
rietasque, qui à sanis vlcis atollitur. Quod si malum con-
tinuax sit, etiam ipsam narrium cartilagineum, quæ septum
dicuntur, excedit : unde & disponitur nasi figura, aut fi-
gura etiam fit. Vincitur vero & respiratio, seu crusta

meatus spiritibus repleat, seu nasus distortus omnia men-
tam distorqueat, vade & spiritus non facile permeat. Sæpe
& vox irritatur, communicato malo meatus quo na-
res palato communicant, etenim palatum, quod si refuso,
si excusum sit, vocem non resistit. Nonnunquam & san-
guis profluens leni de causa capiuntur, cum vltus ad
vasa erodenda pervenerit. Difficilis vero curatio hinc
fit, quod multa excrementa de cerebro pars recipit, &
quia medicamenta non apte inherere possunt, ob loci an-
gustiam. Quod si admodum enitatur, sternutationem mo-
nent, & eiulantur, & ad se fluxionem prorsant. Si
ad cancerum conversatur, præstat non attingere, ut in
puero vidimus, qui misere perit; & oxænarum curatio
(ut Bened. Favent. præceptor meus docuit) si in longum
tempus protrahatur, & non cuverur, veger odoratu pro-
fus priuatur, vlcere ampliato & sua putredine ad in-
strumentum odoratus pertingere. Ideo pessima ea æsti-
manda sunt, quæ diuturna, & quæ curata etiam vite, sa-
nitatem assequuta non sunt. Deteriora quoque sunt sordi-
da, cuncta & sorda his, à quibus bona sanies effluit;
sordida vero iam oxæna dicuntur. Ex loco quoque affe-
cto præritas æstimator: nam intima deteriora sunt, ubi
quæ in summis naribus situm habent. Deteriora, ubi
crassa crassa est: & omnium pessima, ubi cartilago ex-
ces, ex Hippoc. non regeneratur, neque coalescit. Quæ igitur
in Gallico multo affectus cunctant, pessimi generis
sunt, & præiam humoris qualisiam, & quæ facit: ete-
nim veneni instar, carnem & ossa corrumpit, ut sapie-
nter vidimus, imo prius magisque ossa, quam carnem.
Huius causam effusissimam esse acutissimo humore fieri,
(ut de erofo capitis esse contigit monacho apud Benue-
ninum de abduis causis c. 18.) quæ foramirulenta carne
demissas nullam in ea vim faciat: os vero, quod den-
tibus, ac propterea magis obfissens, erodit; non secus ac ful-
gur, quod aurum, illasque interius loculis, nonnunquam li-
quare solet. Ita & ossa capitis, sicut & nasi, frequenter
erodi contingit sub his tumoribus, qui luis venerea sym-
ptomata habentur. Ita mulieri contigit quam nos bo-
tempore in manibus habebimus, cum chirurgus, quæ tumor-
rem in fronte habebat, integræ cutis & carnis, cum tumor
apertus esset in fronte paululum supra oculum os erosum
& corruptum erat. Cæterum de hoc malo (seu de oxæ-
nis) scire quidem debemus (ut dicebat Celsus) quod
vix ei succurri possit, minimeque tamen quandam tem-
peranda sunt, quandoque curati sit difficile, ita nos aliquan-
do curavimus puellam 13. annorum eodem malo etiam
diuturno affectam. Cibo igitur modico, qui neque acer-
neque valentissimus sit, videri, pariter & potu. Vt in
vite recte curemus, à causa indicationem agendorum pri-
mam accipiemus, eamque, id est, fluxionem tollentis, qui
necessario ex malo temperamento cerebri fit. Sive enim
in ipso ab initio mali radix constitit, seu è reliquo cor-
porè ut venenoso genere, occasione habuerit, necesse est
tractu temporis tandem etiam caput proprie affici, longæ
conversatone fluxionis. Primum igitur curam totius ha-
bebitus corpus purgando, & vitium talen insinuando
à quo temperat, & boni succi gignantur: cauendo om-
nes causas calfacientes & siccantes, & acrem & bili-
sum succum, aut asram bilem generantes, seu in cibo se-
in potu, seu in exercitiis, vigiliis, animi affectibus, &
ambiente aere. Si itaque medicus præsens animadvertat
adeffe copiam humorum in toto corpore redundantium,
eam prius sanguinis missione auferat vel purgatione, ut
Paul. iubebat, nempe vena cephalica in cubito sed
humoresque deinde acres syrupis conterendos, deinde
purgandos cura confect. hamech & syr. ros. solutur
uo cum infuso, & rhab. & similib. Deinde solutur
erit syr. de belleboro, quem Montan. descripsit
tract. de morbo Gallico, vel vire pilulis eiusdem
consultatione sua 48. descripsit pro germano de ap-
G 2 Remarib.

stomatibus cancris in naribus. Demum quoniam ex capite in naves acrimia, ac viscosorum humorum defluxus provenit, quamprimum caput siccat, ac roboretur oportet; Gal. auctore 3. de compos. medic. secundum locos: eosque siccat ac roboret, ad naves purgationem veniendum erit, scopo hoc in ozanis proposito, ut affecta pars per perniciosa facultatis pharmaca, cum repellentia, cum discutientia resicetur. Caput itaque tondetur, assidueque ac vehementer perfricetur: demum qua siccanda ac firmantia facultate praedita sunt sincipitis ac toti capiti perfricanda (ut dictum est) imponatur, veluti est oleum myrrinum, rosaceum, pulvis corallorum, ac santalorum, ros. rubear. sacchar. mastiche, nanna thuris, acetum, & alia huiusmodi. Cancro quoque sint cotone intertexta & confersa pulvisculis, qui siccent & roborent: quales sunt ligno alves, garyophylli, macere, moscata nucis stoechade, salvia, majorana, mentha, yoremarino, betonica, lavendula, & aliud id genus: quorum sylvam medicus praefens capere potest ea. de dolore capitis. Aetius & Alex. applicant myrrhā, thuris, an. 3 j. cochleas integras v. quibus ceram, & albumina ovorum duorum addito, commiscetque, casusque cum linteis diebus novem inducitur. Topica vero deinde naribus applicabis repellentia: repellunt enim aufera tum acerbā, & discutientia, discutunt vero calida & sicca facultate praedita. Celsus in narem infundit vel in picis mel cum exiguo resina veribinthina, quod specillo quoque lana involuitur: attrahuntque spiritum in succus, donec in ore gustus eius sentitur: sub his enim crusta resolvuntur, quae tamen per stymentamenta elidi debent. Si parvis vlcibus, idem vaporem aquae calidae subijciendum tradit, deinde adhibendum lyeum ex vino distillatum, aut mentha seu marubii succum seu omphacium melle adiecto, specillo lana involuitur & in ea medicamentis inspersis vlcera implenda. Rursusque linamentum involutum & oblongum eodem medicamento illinendum, dimittendumque in narem est, & ab inferiore parvis leniter deligendum: idque per hyemem & ver bis in dies per aestatem & autumnum, ter fieri debet. Gal. auctoritate Archigenis, succum calamitae naribus infundit, vel aridam per fistulam insufflat: ex succo malorum puniceorum in oleo roseo cocto medicamentum parat. Tum ex cerusa, & genti spuma simul contritis, vinoque & oleo myrteo adiectis linamentum paratur ad mellis crassitudinem. Sed veteribus vlcibus (quales hic sunt) adijcienda myrrhā, plumbum rosum, alumen, sutorium atramentum mel & acetum vnguento praedicto: quod ozanis tum alia vlcera narium egregie curat. quib. & tu vis possis. I. tercia & decocto baginxyli, quo ego malum aliud, adhibitis etiam topicis dictis vel similibus, curavi. Hac ego spero profutura, modo dextere a medico tuo praesente adhibeantur. Vale, ex nostro Musaeo.

Petrus Forestus reipubl. Delphens.
Medicus.

SCHOLIA.

Non omne vlcus in naribus ozana est: nam saepe a pituita salsa vlcera concitantur in naribus, quae crustulas ducunt, & faciliē curantur. Ozanis malignitate respondent vlcera in lue venerea suborta, quae ut aliquando ut ozanae cancrum referunt: quod ubi fit, magna desperatio est neglectis eiusmodi vlcibus. Os nasi cariem ducit, atque corrumpitur, unde forma naturalis nasi deprimitur & deperditur. Neoterici quidam vniuersaliter de vlcibus & escharis narium tractant, variasque distinctiones faciunt in ea quae externa sunt & visui manifesta, & interna quae in parte inferiorum narium sunt, quaeque

intus magis latent, nec ita manifesta, eadem & prava quae in ethmoide aut colatorio existunt, prauiora vero & prauissima quae ad carunculas mamillares, & usque ad cerebri substantiam perveniunt: quae vero superficialia, leuiora, caueriosa & absconsa valde difficilia, quae differentiae sumuntur ex parte membri affecti, ex parte vero vlcis, alia crustosa, & quibus nihil emanat: alia saniosa & humida: alia mundat: alia sordida, virulenta, putrida, corrosiva, cancerosa, fistulosa, recentia, diuturna. His a. & v. causis causas adiungunt, vel quod fiant ab apostemate, vel a pusillis corrodentibus, vel a causis primitivis, vel a percussione, casu, male curatis demumque excoratis, ab humoribus acutis falsis, ut dictum est a catarrho, aut a vaporibus eleuatis & corrodentibus. Quod ad signa attinet, externa visui patent: interna occulta & profunda, ex sanie & virulencia effluente dignoscuntur ex crustis egredientibus & dolore intus percepto. In ethmoide obturant naves: in colatorio sanies faciens per os egreditur, & si ab osse corripit pro tubilis est, si ex carunculis mamillaribus, olfactus in pedibus: si ad cerebrum antierius perveniat, sensus communis laeditur, & febris adest, profunda & ampla ex multa saniei egressione innoscunt: nulla ex laudabili sanie, sordida, ex crassiore, virulenta, ex subtiliore, putrida, ex calore puris corrodentia, ab exitu sanguinis cum sanie, aut post saniem corrosione tendente ad partes internas: cancerosa, ex cancri signis praecipuis, ex dolore cum vehementi ardore, cum sanie olida egrediente ab vlcere: fistulosa a diuturnitate & sanie subtili, modo pauca, modo multa profusante. Causae vero specierum & potissimum causarum se ipsas ostendunt plerumque, & sic si ab apostemate praecessit apostematum febris: a materia catarrhali, ab ipso sensu: a profusio sanguinis vel ruptura venarum, arteriarum, aut causticis medicamentis admotis, haec tum similia ex relatione infirmi habentur. Prognosis diximus. Externa quidem superficialia: nuda recentia, facilius curantur: occulta profunda, immunda, ossibus narium & colatorio potissimum communicata, difficillime: putrida, corrodentia, cancerosa, praecipue mamillaribus carunculis & cerebro communicata, perniciosa existunt. Diuturna quoque difficulter sanantur, & fistulosa vix ad sanitatem perveniunt. Vniuersalem curationem horum diximus: sed quod ad vlcis particularem curationem attinet, praecedentibus vniuersalibus remediis, de quibus antea dictum est: Si vlcus sit crustosum, emolliendum cera & oleo ac adipe gallinae, & aqua calida vel decocto emolliente naribus admoto: & ex proprijs remedijs est butyrum recens. Sic nos anno 1563. cum pueri variolis laborarent, crustasque circa naves haberent (ut in lib. nostrarum Observ. de febris diximus) ita ut anhelitum per naves trahere non possent butyro recenti sapienter loto cum aqua rosae, usi sumus: quo omnes crustae decidiebant. Illud experimentum ponitur a Quaciliano diff. 3. de peste cap. 6. de variolis circa fin. alij vero caliditate praesente miscent cum oleo violaceo aut mucagine pyllij vel sem. cydoniorum. Alioqui, si non adsit caliditas, deponunt crustas cum oleo zizamirio, amygd. dulc. pingued. gallinae, mucag. althaeae, lini, fenug. & his similib. Postea remota eschara si simplex sit vlcus consolidant cum vnguento de cerusa, vel vnguento

de tutia narib. ita misce. Si vero vlcus fuerit humidum & immundum, cum aqua mellis nempe subigatur, plo aquae repurgetur. Alioqui si adsint signa febris, idcirco cum vino decoctionis mellis, vel si sit mundum, post ablutionem caro regeneretur cum ian dictis, & ligilletur tetrapharmaco ex litharg. aceto & oleo, pauco alumine immixto. Si sit sordidum, iniori eget absterfione, ut oxymel. linc. pluci vel scillino, postea caro generetur & cicatrifetur, ut alia vlcera. Verum in vlcibus maiori egemusex siccatione, ut fung. drag. terra terri, tutia cum succo plantag. aquae aluminosae, quae pulverisata cicatricem simul inducunt, ac si tutia cum thure aut sarcocolla & oleo ros. & cera misceatur, carni quoque generabit. Si putridum existat vlcus, cum carne aut osse corrupto, aut corrodens, aut fistulam vel sinum habens, corrosio cauterifetur, ut Arculanus docet, cauterio ignito ad partis figuram, si malitia fuerit magna, vel vng. Aegyptiaco, de his vide Arculanum: & repurgato loco caro regeneretur, & tandem cicatrifetur. Si os sit coopertum, torruerit os sine & vitriolo corrigatur. Si vlcus sit occultum & profundum, ad colatorium usque non detur attractio hydromellis per naves, & si indigeat exsiccatione, oxymelite simpl. aut composito, & ubi caro putrida adsit, aliquid vng. Aegyptiaco per naves instillatum, capite aut posteriora conuervo, fortiter fugatur. Reliqua vlcera, ut ad Arculanum & alios. Interea accidenda corrigenda & si adsint dolores, cum lacte melleo imposito aut vitello oui & oleo ros. De vlcibus iam dictum est. In ozanis quoque crustam exitu sanis pingui aliquo ut humefeat, neque vlcus vlcus eam, ne plus vlcus augeamus ditum pendo carnem. Si recens sit, satis erit rosas, germinibus, aut floribus lentis in aqua & vino autero decoctis saepe ablueri: si non sit satis, adde alumen. Sciendum enim in ozanis alia quidem remedia leuia esse, alia acria, quibus in rebelli malo, recente & putrido utendum. Leuia sunt, rosae siccae insperse, plantago sicca, aliaque apud Hollerium de compos. med. cap. pro de narium aff. lib. 1. Folia sunt, nec allica aciat in leuibus sine morlu sic citia, ut tractamentum plumbi, pompholyx, cerusa, Res. gargar. bydromel. decoctum marubij, centaurij, purpureum, & alia quae de sero lactis, ut acrimonia retundant, & vlcus in eadem videas. Si in conspectum non veniat, acida inspergantur, ut pul. ex tutia, thymis recte. Si exedit ac si redet, puluerem praeparat alij apponunt specillo: quidam adnascant lacum p. aut agnis, ut minus mordeat, reliqua ad chirurgum pertinent. Si vero vlcera narium sint maligna ex lue gallica, utendum remedijs, quae contra hunc morbum adhiberi solent: etiam illius emplastris mercurialibus.

OBSERVATIO VI.

De narium carcinomate.

Carcinoma aliquando narium partes vexat: quod ex nimia aut tempestiva polypi saepe curatione fit, aliquando & per se oritur, serpit, & spiritum impedit & naves dilatat, nec attingi nec irritari vult, sed solo mitigatorio medicamento indiget. Quod empiricus quidam imperitius non animaduertens, cum ad illum infans nistri Ecclesiae in Pynacer (sic enim pigo nomen erat) narium vlcatione laborans & polypum, quasi in naves habens, deferretur Delphos, consuluit, ut oleum aliquod calidum, nescio quod, parenti

tes quotidie calide in naves pueri infunderent. Quod cum aliquot diebus fecissent, miser infans, annis 1581. non solum vlcere narium corrodecente cancroso, verum etiam totius faciei correptus est: ac tandem cum natus ac tota facies quasi depasta & comesta essent (res irruentia & aspectu horribilis) ad me & chirurgum deferretur: ut aliquod solatium infanti tum parentibus accederet. Sed viso infante mortem praediximus: interea adhibebantur leuia remedia & diapompholyge, & quae ex succo solani constabant. Quibus vita quidem protacta est ad tempus quamquam tandem puer totam faciem exesam habens (procedente carcinomate, ad labia & mentum, quae callola erant & durae: frontem quoque occupante tum oculis) miserime obierit.

SCHOLIA.

Carcinoma narium (ut refert Benedictus Veronensis, c. 17. lib. 4. aliquando ad palatum repit: & quamquam tantum mitigatorio medicamento indigeat: tamen in magis adultis prodest sanguinis missio, ventrisque deiectione, ac victus ratio inprimis iuuat, quibus atra bilis expurgetur: Interea rosaceum modico camphorae adiecto, naribus inditum conuenit, vel solani succus. Antiquiores tamen (eodem teste) dracontij semen contritum ex melle vtilissimum putabant: addereque hanc mixturam per specillum in naves suadebant: quae habent mny sinopici, chalciditis, sandaracha p. 2. 5. atramenti sutorij p. 2. Verum quod hic infans carcinoma incurrit ex oleo calido, non fuit mirum, cum vlcera narium faciliē in aliud malum transeat, cum per se satis maligna sint, & faciliē in carcinoma mutantur, & ex carcinomate exagitato non diu post mors subsequatur, cum lenioribus tantum medicamentis huic malo blandiri oporteat. At Iudocus quidam Cornelius apud Delphenses Carpentarius, cum nasi rubedine instar cancri aliquot annis vexaretur, ac frustra chirurgorum ope usus esset, ad nos tandem venit oratum, ut si quo modo possem, huic turpitudini opem ferrem. Huic consului, ut secta vena cephalica & corpore repurgato ab atrabile, a cibis atram bilem pigmentibus abstineret, & hoc linimentum praescripsi, cum in fine vetis ad me venisset. 2. succi solani 3. iij. pulu. diapompholygos 3. iij. crassa abluta cum aqua rosae & iterum exsiccata 3. iij. ducantur panco oleo rosaceo adiecto & cera alba liquata, in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo, donec ad spiritum limamenti concresecant, quo optime postea se habuit, & miraculi instar curatus est.

OBSERVATIO VII.

De muliere polypo laborante.

Velut ex vlcis genere ozanae, sic quoque ex genere tumorum praeter naturam, affertus quidam in naribus generatur, qui a Graecis καρκίνος, a Latinis (veluti a Celfo) polypi quoque nominantur. Hoc malum, nomen a similitudine ad aliquid extra positum accepit (teste Gal. 2. meth. med. & 3. de compos. medic. secundum locos) velut elephantiasis, cancer, Thymus, Myrmecia, ficus, cum quibus similitudinem habent. Proprietate substantiae pisci sic nominato, ut scribit Gal. similis est, quam similitudinem esse ait in colore & consistentia. Paul. lib. 6. aliam similitudinem addit: & est a scyrthis, quos etiam pedes vocant, G 3 quibus

exsiccabis, atque vltus tempore eliges ex iis, quod meatui narium agri magis accommodabitur, in quo polypus fuerit. Temporis enim progressu absque erolione polypum auferet. Quod si tibi humidior molliorque videbitur polypus, plus austeriorum puniceorum iniicies: si aridior, plus acidiorum. Quoniam vero collyria huiusmodi haud facile tolerantur, poterunt quandoque intermitteri, atque interim succum prius expressum in nares infundi, simulque ore hianti illini, qua parte palatum versus nasum perforatur, aut penna aut lana spicillo inuoluta. Facit hoc medicamentum tuto, quamuis longiore tempore, Quo tandem & hic, victu attenuante vtens & guaiaci decocto, conualluit. At aliter pueri ac molliores tractandi sunt, qui nec purgationes ita ferre possunt aut tenuem victum. Si puer 5. annorum in nare altera polypum habebat. Carpus ille insignis chirurgus hoc etiam remedio Galeni vsus est, & pueror habebat. *pulm. 3 j. exhibuit; & quia erat saues alba parum nigricans, vsus est vnguento suo ad polypum valente. 2℥. cera alba 3 iij. olei ros. 3 ij. butyri antiqui 3 vj. simul liquefiant ad ignem, deinde extrahas, & pone in aqua communis, & bene lauentur duobus vicibus: cui addantur ana num. ij. cum 3 ℥. sublimat. misce: nimis forte est, fortasse 3 ℥. imposuit. Præterea tangebatur aqua vitrioli; & curatus est.*

SCHOLIA.

Ad polypos inueteratos Alexander præcipue commendat puluerem ex quatuor metallicis compositum, chalcantho, chalcitide, ære cremato & tryli æquali pondere seorsim tritis ex acetis, postea omnibus simul mixtis ex vino subactis, donec glutinosum fiat ad mellis spissitudinem: deinde in ollam recentem coniectis operculo imposito, lutoque oblitam in furnum demissis, vt in carbones illa redigantur: deinde furno exempta cum vino teras, atque ita iterum similiter torrefacias, redigantque in puluerem, eumque reponas, & cum necessitas postulat, vtare. Iisdem ferè rebus, quibus polypi curantur, reliqua narium sarcinata tolluntur: at si polypus in cancrum transeat, ne attingi quidem debet. At vlceratus continue abluatur succo solani densato in vase plumbeo, cum plumbeo pistello: aut ex succo foliorum salicis: demum medicamento vtendum quod siccet citra calorem. Huiusmodi est, quod ex tutia conficitur. Et sic polypus canerosus curatur cum vnguento de cerusa cum mineralibus propriis, vt rutia, cerusa, cadmia, pompholyge, in mortario plun beo pistelloque plumbeo, & succo solani, diuissime agitatiss.

OBSERVATIO IX.

De obstrukione narium admodum diuturna, cum variis symptomatibus.

Adolens an. 20. natus, filius illius Riisviki, qui febre ardente obiit, de quo egimus lib. 2. obseruat. nostrarum de febr. diuturna admodum & ab ineunte ætate obstruktionem narium laborabat, vt nulla pituita per nates exiret, neque anhelitus per nates trahere posset, nisi per os, etiã cum loquela per nates, tanquam inuis in osse ethnoide corruptio latuisset, sanguinemque per nates sepe reddebat, sanguine subinde copiose admodum fluente: frequenter etiam capite dolebat, quod & graue ac vertiginosum & valde debile erat, adexterg; totius corporis debilitas, eratq;

macilentus & rara constitutionis, frequentet eartharhis obnoxius, saliuam per os saepe exspuebat. Hic cum Lugduni Batavorum studijs operam daret, ad me missus est, vt curari posset, cum eius auunculus essem, inuito facis suo præceptore, curam dehortante, rato illum variis medicamentis oppressum iri aut moriturum. Curationem itaq; aggressus, cum paulatim expurgandus esset, & caput roborare indigeret, vt ad bonam intentionem deduci posset, dietam commodè obferendam eidem proposuimus, ac in hunc modum cum 7. Iun. die ann. 1580. cum in ædib. Theodori Clutij pharmacopœi cognati sui ac nostri ageret, istis subsequenter remediis egregie præter opinionem non solum ab obstruktionem narium, sed ab omnibus aliis symptomatibus curatus fuit: 2℥. cassia recem ex camis trita, elect. leni. an. 3 ℥. pul. sem. mis. 3 j. pul. cima. elect. 3 ℥. sacch. cand. dicto asperso, fiat bolus, quo probe aluum deiecit. Eo enim tempore satis lubricam & facilem aluum habebat. Die subsequenti sanguinem detrahere iussimus, ex media vena brachij dextri, sanguine moderate extracto, ob eius debilitatem & raram constitutionem; ad diuertendum & aliquo modo inhibendum profluuium sanguinis narium, quo frequenter etiam detinebatur. Deinde apozema infra scriptum eibit. 2℥. fumaria, beton. borag. bugloss. summitatum lupul. agrim. scabiose, chamæd. chamæp. 3 j. an. m. j. flor. cord. p. j. sem. anisi 3 i. 5. folior. fenæ alexand. 3 j. prim. damas. nu. xij. vuar. pass. ab arill. purg. 3 j. glycyrr. rase 3 ij. coquantur in aqua com. pro 3 ℥. colat. adde syr. de betonica, de fumoterra, de epithymo, an. 3 j. misce, fiat apozema pro 4. dosibus matutinis: quotidie ex eo quater vel quinquies aluum reddebat, neque debilitabatur. Postea omni die mane accipiebat cochlear vnum syr. de beton. Deinde ad decoctum sequens hagioxyli venimus. 2℥. betonica, fumaria, acetos. borag. bugloss. summitatum lupul. agrim. chamæd. chamæp. an. m. j. flor. cord. p. j. hagioxyli cum corr. vinar. 3 j. folior. fenæ alexand. 3 vj. polypod. querc. 3 ℥. thymi, epithymi (propter raram constitutionem, in iuvene & bilioso & melancholico attra bilis etiam admixta erat cū pituita) an. 3 i. 5. rhab. selecti 3 ℥. schœnan. 3 iij. vuar. pass. enuc. 3 j. glycyrr. rase 3 ℥. prim. damas. nu. xij. coquantur in aqua com. pro 3 ℥. ix. stens infusus per noctem: mane colat. adde syr. de fumoterra, de epithymo, de betonica, syr. de infus. ros. com. an. 3 ℥. misce, fiat apozema pro iij. dosibus matutinis. Hoc apozemate eibito, dietam moderatam, (vt fieri debet) obseruauit: sumens ex decoctis sequentibus, vt moris est. 2℥. betonica, fumaria, borag. bugloss. acetos. summitatum lupulorum, agrim. an. m. j. capill. ven. chamæd. chamæp. ana m. 5. flor. cord. p. j. end. cichor. dem. is leonis (habebat enim hepar calidum, eratque valde macilentus, tanquam tabidus: vnde etiam per nates, antequam ad nos veniret, & nunc semel aut bis, sanguis biliosus & calidus effluebat) rad. sceniculi, apq. aspar. an. 3 ij. sem. anisi 3 ij. hagioxyli 3 i. 5. zalla parilla selectiss. 3 ij. hordes mund. p. j. vuar. pass. enuc. 3 j. (propter maciem) vuar. cornib. 3 ℥. rad. China 3 i. 5. glycyrr. rase 3 ℥. hæc omnia infundantur in lb. viij. aquæ communis, & puræ, per noctem integram ita macerent, vt deinde coquantur in duplici vase, lento igne, vt artis est, ad lb. iij. pro prima decoctione mane hora vij. & hora iv. pomeridiana loco syr. bi-benda: Supra residuum deinde proiciantur aquæ lb. viij. & coquantur ad lb. v. arom. cum. 3 ij. cinam. select. pauco adiecto saccharo, fiat potio clareti infusa, pro secunda potione, qua vrbatur in prandio & cœna. Et quamuis debilis esset ex natura, optime ferebat, & quotidie bis, aliquando ter aluum deponebat, & mane

SCHOLIA.

Adolentem hunc multo nitidiorum & crassiorum & perfecte curatum ad præceptorem, vt literis rursus imbueretur, cum admiratione remissimus: cum aliqui sinistre de lue Gallica ob loquelam infectam à narium perpetua obstruktionem, suspicati fuerint; quanquam nunquam eo malo adolescens laborauerat. Nam & decocta hagioxyli & zalla quamuis eiusmodi malis sint appropriata: non minus valent quoque ad quasuis narium obstrukciones, catarrhos, vlceras, ozænas, & polypos, & ad cerebri malam intemperiem corrigendam: imo ad bonam temperiem reducendam, & ad reliqua symptomata supradicta curanda. Quod vt tyrones & aliequi & sequi possent, longiores in eiusmodi decoctis describendis fuimus. Nam & huic adolescenti post curationem, non amplius etiam sanguis (vt solebat) à narium fluxit. De quo profluio & nunc deinceps agemus.

OBSERVATIO X.

De fluxu sanguinis narium.

Vidimus Pithueris anno 1545. puellam annum 18. pauperculam, mense Octob. per quatuor integros dies sanguinis fluxum à narium adeo enormem habuisse, viribus prostratis, mensibus ad longum tempus retentis, humi prolapsam, vt nulla spes salutis superesse videretur. Ad quam vicini cum omnia tentassent remedia, me ad eam perduxerunt. Habebat autem circa collum nescio quas herbas, quos lapides, quibus credebatur sanguis listi, appensa. Statim arrepto vtroq; brachio circa carpum, vbi pulsus tangitur, aquam frigidissimam ex poculo stricti orificij embrochæ seu riuli instar continuo stillabam, sumunque porcinum narium obieci, & vt ore repleto aqua frigidissima succum vrticæ per nates attraheret, mandauit. Nucham autem aqua plantaginis frigida lauari permisi; quamquam hoc remedium febricitantibus suspectum sit. Hæc autem non febricitabat. Istis remediis fluxus cessauit, quamquam viribus paululum recreatis, vt venam saphenam secaret postea, consului ad mentes reuocandos, nouilunio instante: quod cum fecisset, r. 6. deinde habuit, mensibus statuto tempore fluentibus, neque sanguinis fluxus è narium amplius visus est. At alteri puellæ ac famulæ insigni trium columbarum ad forum pontium vel cespitem habitanti Delphis, cui & menstruæ purgationes ad quatuor menses restrictæ non procedebant, sanguisque è narium per continuos tres dies cum fluxisset, neque vllis remediis muliercularum ac tonforum restringi posset, foliis buxi tum aliis pulueribus nescio quibus, narium iniectis, cum ex dextra nare sanguis efflueret, saphena dextri pedis incisa nihil prodesset, neque anacolemati fronti ac narium, quibus vt solebamus, inuarent, neque vllis aliis medicamentis per os sumptis iuuantibus; tandem vt ventosa magna absque scarificatione sub mammilla dextra ad hepatis regionem applicaretur, mandauimus. Quibus fluxus enormis cessauit, cum pro mortua satis & deplorata haberetur. Verum altera mulier Amstelrodamensis, cui tamen menses restricti non erant, cum profluio sanguinis narium admodum vehementi ac diu perdurante detineretur, neque vllis remediis restringeretur, tandem cinere carparum albarum combustarum narium demisso, præter

præter spem sanata est. Addam & indubitatum experimentum ad sanguinem è naribus fluentem cohibendum ac restringendum; quod ipsimet vidimus sæpius expertum in nobili matrona Domina de Baerswick mense Iulio anno 1585. Hæc a, cum sanguis è naribus supra modum fluere, frustum cretæ albæ digito annulari vel minimo digito proximo continebat, è regione naris sanguinem fundentis: si è dextra, dextro; si è sinistra sinistro, donec incalcesceret: statimque sanguis supprimebatur; vt diuersis vicibus in eadem Domina spectauimus.

S C H O L I A.

⁴ **I**nter narium affectus, quæ ex ipsis sanguinis eruptionibus sunt, à Gal. 3. de comp. med. secundum loci, connumerantur; à Græcis *πύον* dicitur, *πύον* dicitur: licet Græcis hamorrhagia peculiariter intelligatur profluuium sanguinis, si per se ponatur, non expressa particula, vt Gal. etiam testatur 1. *πύον* dicitur apud Hipp. Alioquin nomen generale est in omni sanguinis euacuatione, siue per crisi fiat, vt in libris nostris Obseruat. de febrib. multis in locis ostendimus, siue symptoma sit læsa arteria aut vena, quod ex vocabulo quodcumque sanguinis profluuium intelligi potest: quale est è sede, vtero, ore, aliisque partibus sed ex poro fluxisse, rarius, imo miraculosum cuius historiam habes apud Beniuentum, de abditis morbor. causis c. 4. rarum quoque est, si ab oculis fluat: cuius exemplum quoque antea posuimus. At nunc loquimur de fluxu sanguinis narium, qui & frequentissimus est: tamen aliquando periculosus, si non reprimatur: vt etiam mortem inferat, vt de prognosticis signis alias latius. Quod a. hic nates affectus sunt, cunctis liquet: non tamen per essentiam semper afficiuntur. Similiter affectus est symptoma in genere excretorum immodice, toto genere præter naturam. Non tamen vnum morborum genus sequitur, teste eodem Gal. 5. meth. modo vasorum diuisionem, modo orificiorum reparationem, quandoque eorundem & tunicarum rarefactionem sequitur: quamuis non modo vasis ipsis male affectis, sed etiam ipsi sanguini, aut denique facultati interdum occasio tribuenda sit, ex eiusdem Gal. sent. 3. de caus. sympt. Et sic dicimus vasa ipsa male affecta: vt cum molliora, vel duriora seu tenuiora fuerint, à natura, seu aliqua eueniens causa extra vterum vitata: sanguinem vero male affectum appellamus, vel cum adeo vitiosus sit, vt vasa, quibus continetur erodat, vel cum adeo est auctus, vt à vasis contineri non possit, vt interdum ea disrumpat, interdum eorum ora referet: tribus igitur causis sanguinis è naribus eruptio tribuitur: aut vasis ipsis male affectis, venis scilicet aut arteriis, aut eorum ore relesato per anastomosis, teste Gal. lib. 5. meth. propter eorum imbecillitatem, tum etiam propter sanguinis copiam, qui impetu quodam ad os vasorum ruat: aut propter eiusdem sanguinis acrem quampiam, quæ illi extrinsecus incidat, qualitatem. Vel per Diapidesin seu diuisionem vasorum, tunc ex vulneratione, tum contusione, tum ruptione, tum erosione fit. Aut per Diapidesin, ex ipsa quidem tunica rarefacta, sanguine vero tenuato, idem Gal. oriri faretur: quamquam etiam ex gracilium vasorum ore aperto fieri potest. Si igitur maiora vasa aperiuntur, anastomosis vel simpliciter osculorum apertio dicitur: nam confertim sanguis effluit, cum & causa apertionis sit copia sanguinis confertim irruens & distendens;

Pars affecta

Affectus præter naturam.

Quor scilicet morbus.

Tres præcipue cause.

Anastomosis ex quibus suis causis.

Diapidesin.

Diapidesin.

Signa anastomosis.

accidit enim vt è maioribus in minora vasa fluat, primo fusione à causis calfacientibus. omnibus ira, furore, motu, calore: secundo vi naturæ expellens, vt in crisi vera, & vili; & tunc non est restringendus, nisi vires deiciat, vt de signis prognosticis dicemus. Aut quando natura venarum proritata excernit. Tertio contentricis imbecillitate, cum ora aperiuntur, non præ copia, sed quia venæ vim continendi imbecillum habent: ideo à mediocri copia aperiuntur. Proritat vero excretis, aut copia, quo ad vires, aut praua sanguinis qualitate. Hæc iam dicta facile dignoscuntur, nam aliqua causa tunica scians præcesserit: nam huic quoque confertim fluere oportet. Sed quæ sit apertionis causa, ex tribus sic contenticis, vt egregie Iacchin. etiam docet. Si enim copia fusi sanguinis sit, necesse est & signa copiae adesse & fundentem aliquam causam præcessisse, quæ omnes procatactica sunt: ideo notæ, si ex vi expultricis venarum, si crisis bona sit, eius signa aderunt, tum præcedentia, vt coctionis notæ in die iudicatorio & præsentia vt critica symptomata. Si vero proritatione, signa erunt cacochymia, præcipue biliosa, vel melancholica, vel etiam corruptionis sanguinis alicuius, vel putredinis: qua ratione & in sanis & in ægris hæc apertio contingit. Quod si ex imbecillitate contenticæ (quod tamen rarius est) videbitur per breuia intervalla ex leuissimis occasionibus effluere sanguinem, sed non multum, nec confertim adeo, vt in aliis causis. Caterum in istis duabus puellis erat ex anastomosis, cum menses retenti essent, plenitudine potius, quam exinanitione, & ideo quamquam in principio in veraque non erat restringendus sanguis; nam mensis vires deficientibus iuxta Hipp. sanguis è naribus fluens, bonum & aumen in vtrisque, quia vires deficientes, restringendus erat, ex quacunque enim causa sanguis è naribus profluat, non est despiciendus: nam cum superfluit, & longo tempore perseverat, timendum erit, aut animi deliquium, aut iecinoris imbecillitas, ac infrigidatio, & demum cachexia & hydrops, cum & eiusdem Hipp. auctoritate 6. de morbo vulgarib. iis qui decolores merito modo sint, parum prodest, quibus vero colores rubicundi non similiter, & quibus copia sunt, quam facile tolerant, prodest, quibus secus, non. Verum cum ad desperationem vtrique laboraret, restringendus erat reuulsoribus præditiis, quæ maximè conueniebant in anastomosis, & ob menses retentos ex saphena venæ sectio: hoc enim modo sanguis ad vterum rursus deriuatur. Sic etiam ad reuulsionem ventosam regioni hepatis apposuimus, non quidem inter initia, cum corpus esset plenum: ne phlegmonem accerferet, sed postea vt in famula fecimus, cum & alia remedia, quæ sanguinem restringunt non iuuarent; idque in fine. Signa vero diapidesin, ex sequenti exemplo magis patebunt.

OBSERVATIO XI.

De fluxu sanguinis narium ex reparatione venarum.

Diapidesin vel exsudatio cum sit, id est, exsudatio, aut sit tunica rarefacta, aut sanguine tenui exente; & sic per oscula tenuium venarum è naribus effunditur: ita quoque è pulmone, ex ore, gingiuis (vt enim quidam in nosocomio Delphens decubuerunt, qui multum sanguinis per internalla vasa tenuis ex gingiuis profundebat) quibuldam & per cutem. Lewis etenim & lenta sanguinis eductio diapidesin

Diapidesin demonstrat: quoniam sanguis peccat à natura per tenuitatem igitur dilutus apparet, & tenuis velut aqueus. Quod istis diebus mulieri euenit, quæ & cachexiam patiebatur, quæ & in pallido colore albicante habere, iam quasi hydropem inchoante. Hæc signa, cum præstiterint, facile ex istdem conieci, hunc sanguinis fluxum per diapidesin fieri. Et quamquam hic fluxus sanguinis narium, ex diapidesin principio non videtur, quod præsens malum minari, ratione tamen causarum, id est, ex accidente, difficultatis non nihil habere videtur: præsertim si sanguis aquosus sit (vt quoque istis diebus in inuene euenit, qui per internalla sanguinis fundebat). Significat enim malum habitum iecinoris & venarum; ex quo breui totum corpus afficitur. Habet tamen diapidesin seu exsudatio (vt ait affectus rarefactionis tunica venarum, vna & tenuitatis sanguinis) leuem curationem, si sanguinem crassorem gigni procuramus, corpusque sicemus, vt qui genitus est, crassior reddatur: & postea adstringentibus ad partem vitamur. Sæpe enim post serolos humores eductos cum diacarthamo & aliis ad hydropem facientibus & decocto ligni vtentes, quæque totum corpus exsicarent, & optimum sanguinem gignerent, eumque in crassum, & hepar corrigerent roborarentque, solis adstringentibus adhibitis ad partem, vt posca simplici aut succo polygoni curauimus. Sic etiam huic mulieri applicuimus, corpusque prius repurgato ab humoribus serosis, naribus non solum alstringentia, sed etiam fronti aucolemata seu agglutinamenta adhibuimus ex bolo armeno, farina volatili, & vnguen. Comiesis, albumine oui soluta. Subinde cum aqua ros. vel plantag. mixta epithemata, modo fronti lino panno inculcata & circumducta prius leuiter expressa, etiam cum spongiis naribus admota, vel ex succo solo plant. & polygoni, vel herbarum sanguinarum. At quæ vehementius restringunt, & naribus insperguntur, ad ea non venimus nisi necessitate coacti, vt latius postea dicturi sumus. Hoc itaque modo hæc mulier curata est: vt & iuuenis, cum aliis plerisque.

S C H O L I A.

Quomodo a. Anastomosis & diapidesin fiant & cognoscantur, facile ex iam dictis colligipotest: atque Diapidesin similiter, quæ ex omnibus causis fit, quæ possunt solutionem continui facere: rumpi, diuidi, contundi, erodi, quodque facile cognoscitur ex causa prægressa; vt si ex alto quis cecidit, vel plagam circa illas partes accepit, vel cum vlcus pateretur antea crustula extracta est, vel ferro inciso peracta est, aut pars vulnerata, vel circum partem medicamento mordicante sit vlcus, erosio nem patiatur ea parte, vel acris destillatio præcesserit. Rumpuntur & vasa ex feruente sanguine, non secus atque dolia & vtres ex musto. Nam in statu soluitur (inquit Iacchinus) calore distendit vehementius ac perumpit. Sed hoc maxime viscerum venis euenire solet, quæ tunica tenuem habent & molliissimam: vt pulmo & iecur, vt in lib. De optime habet Galenus ait: quo loco de hac causa disputat. Et ita signa fere omnia percurramus. Si itaque ad maiorem declarationem signorum, ex partibus vasorum aliquo modo affectorum, sanguinis è naribus profluuium fiat, facile dignoscemus si ex interna aut interna fuerit causa: nam neque indicia aderunt sanguinis redundantia, neque is, qui profluit sanguis vitiosus apparebit, nec corpus cacochymum erit, aut crisis tempore in acutis

morbis is excernitur. Si autem ex aliqua externa causa affecta fuerint vasa, vt casu ab alto, ictu, exercitio vehemente, mora in sole, ac reliquis eiusmodi, ex agri aut astantium sermone percipies. Si ex nulla externa causa affecta sint vasa, interna perquirenda erunt, numquid molliora videlicet fuerint: id quod à redundante humiditate percipies: aut duriora, ab ariditate, aut tenuiora ab inedia reddita sint vasa; seu à natura talia constructa fuerint: & proinde eorum ratione fuerint rupta, relesata, seu rarefacta. Si vero nullum istorum ad sit, videndum (vt etiam Donatus Alimarus docet) erit, nunquid adeo auctus fuerit sanguis, vt vasis contineri non possit; & propterea ea, um pat, aut referet, id quod dignoscet ex signis, sanguinis redundantiam indicantibus, aut implemet sanguis non valde auctus, sed vitiosus adeo sit, vt vasa quibus continetur, erodat. Id vero percipies, cum ex qualitate eius, qui profluit, sanguinis, tum ex reliquis signis cacochymum corpus indicantibus & pronatura diuersa ipsius cacochymia: poterit etiam qualitas vitiosi sanguinis indagari, num pituitosus videlicet, biliosus, aut melancholicus fuerit, qua de re profluuii causa erit sanguinis vitium. Verum si neque affectorum vasorum, aut affecti sanguinis indicia ad sint, præcesseritque acutus quispiam morbus, ipsi facultati, seu naturæ, quæ ea quæ sibi molesta sunt excernit, ora vasorum aperiendi tribuenda occasio erit, profluuii sanguinis: quod, vt ex prædictis elicere poteris, quandoque sit cum functionis alicuius noxa: iterum vero ipsi viribus haudquaquam oblatis, sed robustis existentibus: quamuis hoc profluuium toto genere præter naturam sit, respectu excretæ substantiæ: præter naturam tamen dici non debet, si in tempore expellatur, hoc est, si id quod molestum est expurgetur, id quod pulchre decretum reliquit Gal. lib. 1. de diff. sympt. Si tamen perdet viresque deiciat, & mala symptomata inuehat & metas egrediatur, non est despiciendus, vt antea diximus, cum & aliqui ex nimia sanguinis profusione mortem incurerunt. Vidimus (inquit Benedict. Veronenis) aetate nostra Veneris, cum tunc for quidam in naribus pilos incommodos forcipe incidere, venum incante secutæ, tantoque impetu sanguis erupit, vt sistendi modum medici plurimi non adinuenirent, & ille misere vitam finivit. Et quod ad signa attinet prognostica, præter ea, quæ antea diximus, & de anastomosis & diapidesin, quod scilicet anastomosis ex debili contentiua facile sanetur, similiter quæ ex fusione post profusionem cessat: nec instat periculum. Interim sciendum diapidesin maxime esse periculosam, quæ ex continui solutione fit, si in magnis vasis præcipue arteriis. Nam arteriarum difficillima sanatio est, præcipue earum, quibus medicamenta non applicantur. Venarum etiam sanguis hac ratione non facile sistitur: vnde profusio nocere potest. Si qui igitur non periere, neque valde læsi sunt ruptione hac, signum est exilia ea vasa fuisse. Qui vero ex erosione, vix curam accipit: quinimo saepe decedente crusta reuertitur. At illa, quæ ex vi expultricis sit, distinguenda: vel enim à natura sit; propriis legibus operata; & tunc nihil periculi habet. Dico propriis legibus cum Iacchino, vt crisis tempestiuam faciat, id est cum optimis signis præcedentibus, in die optimi iudicii, & sine magna conflictatione. Et erit maximè expetenda, quoniam à morbo liberabit, vt de febribus multis exemplis ostendimus. Statim vero ex iis morbum esse videbitis, qui plurimum & salubriter ea via indicantur, vt synocha febres, & phrenitis, caustion, & viscerum

audiri, cum tunc, astatu tempore, in stagno quodam cum ceteris iuuenibus iuuenili ludo, qualem adolescentes in aqua ludere solent, exercitatum: cum ego sciens in eo stagno sanguifugas esse, duxi laborantem ad splendorem, conuersoque directe ad solis radios narium foramine, in eo meatu latentis caudam confixi. Ita & (vt idem narrat loco citato) alius quidam vir quum nocte quidam sisset, misso puero; qui aquam afferret ex immundo fonte bibisset, similem cruorem emouebat. Quibus auditis, inquit Gal. sciscitatus sum, apparuissentne aliquando sanguis in ipso fonte: qui cum id quoque faceret, epoto subinde idoneo pharmaco, hirudinem vomitione eiecit. Tales enim historiarum perquam conducibiles sunt. In nariibus si lateat, extrahenda, vel aqua frigidissima retenta allicienda: extracta os colluendum decocto astringentium vel puluis in nares sufflandus. Nam educta sanguifuga remanet vulnus ex morfu stipticis consolidandum. Et ita omnia vitia narium absoluiamus, excepta coryza, quae etiam nares aliquando offendit, de qua diximus etiam lib. 10. obs. 133. cum de catarrho loqueremur, addemus hic adhuc vnum exemplum.

OBSERVATIO XV.

De Coryza.

DEBUUNT saepe humores acres ac salsi e capite ad nares (Graeci vero *uapour* vocant; Latini *Gravedinem*, vt alias diximus) quas etiam saepe rodunt & exulcerant: quemadmodum nuper cuidam ex nostris familiaribus euenit, cui cum a me consilium peteret, corpore repurgato cum infus. rhab. & syr. ros. solut. mandauit vt fumigio illo vteretur, quo Rondelet. se scribit se ipsam ab hoc malo curasse, nempe vt laminam ferream, donec omnino candesceret, igni subiceret, calidam aceto rosae, illic sensim irrigaret instillaretque; mox vaporem ex eo elatum per naves reciperet. Verum si non iuuaret, iubebam efficaciori remedio, cum opus esset, vt rosas ipsas siccas simul cum aceto supra laminam ipsam ferream conjiceret, & in fine fabas integras & aceto insperfas, aut dum vtuntur, laminam ipsam rursus aceto irrigaret, quae ad horum symptomatum lenium curationem plerumque sufficiunt. Nares quoque cum ex defluxu acris eidem exasperentur & rubescerent, non sine rosione atque exulceratione, vt pinato quoque inungeret imperavi: nam & hoc remedium commodissimum existit.

OBSERVATIONVM ET
CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber decimus quartus.

DE AGRITVDINIBVS LABIORVM, GINGIVARVM,

Dentium, Oris ac linguae.

OBSERVATIO I.

De Labiorum fissuris.

VMENT saepe labia ac finduntur, sicut & narium extremitas ex acutis destillationibus; quae difficulter interdum perferantur, vel etiam ex causa procatactica vel externa, a pulvere, vento, calore, frigore, casu,

SCHOLIA.

GRAUEDO & Coryza eadem causas cum catarrho habent, & communem scopum curandi, nempe vt causa tollatur, corpus repurgetur; tum caput, & intemperies auferatur, de quibus cum 10. lib. egimus abunde circa finem; nunc solum breuiter hic medicamenta topica, quae particulatim coryzae conueniant seu grauedini, pauca quaedam adiciamus. Repurgato itaque corpore ac capite, & intemperie ablata, siccare ipsas nares oportet, quoniam nocumentum fit inde odorati, & prohibet cerebri calorem per aeris inspirationem euentari. Aliquando vero & respirare aegrum cogit, hiantem ore, cum causa frigida praecipue oritur, & nares pituita obstruat. Potest & fieri a causa calida & acris, vt nunc ostendimus ideo delectus medicamentorum localium quoque habendus: nam si calida de fluxu ad nares decumbat sola aqua tepida (vt lib. 10. obs. 113. docuimus) per vaporem ad nares excipiendo. Ita & Paulus, fluxione frigida potissimum existente, melancholij vel nigella quoque, tum cumini vsti odorem suscipere commendauit: nec minus conuenit pulegium odorari: demittantur a. in serico aut linco: Passio haec si puerulis eueniat: vbi siccante puluere sine calore multo vltus fueris, suffumigijs ex thure vtere, & ex nigella aceto infusa. Aliquando & acetum collidum olfaciat, & cardomomum, & alia huiusmodi, quae crassa extenuare, & siccare possunt. Idem possunt & alia suffimenta suffita: nam odores & causam proximam siccando abscondunt, & remouent (vt recte etiam dicebat Iacob. supra Rhab.) id est intemperiem, sanant. Praeter coryzam, alij etiam his adiungunt. Caput de sterminatione, licet affectus plerumque veniat a capite per modum catarrhi, modo a causa exteriori ex radiis solis, vel penna intromissa, vel pulu. aut ab interna causa ab humore, ventositate, eo quod ex motu cerebri narium carunculas pungit aliqua res mordicans etiam ad nares referunt, vt Gordonius de ea tractat post sanguinis narium profluvium. Verum cum nos lib. 10. de cerebri morbis ageremus, de ea tractauimus Obs. 127. ita vt non opus sit aliud de eadem re nunc exemplum adferre: Absolutis itaque narium morbis ac nasi affectibus, ad labiorum, vitia, gingivarum, dentium, oris, atque linguae decimo tertio hoc libro finito, transeamus.

Finit Libri decimi tertij.

a causa externa vento boreali fissuras labiorum & siccitatem incurrebat. Cui consilium dedi, vt vng. pinato albo omni vespere, cum cubitum iret, labia inungeret: quo praestitio vtens, alio non indigebat. Quemadmodum altera mulier vng. sequen- ti commode illinit, quod ex recent. axung. gall. cera alba & aqua ros. sepius lotis constabat. Agi- neta labra disrupa illinit amurca cocta, vel adipe a. leri. cum melle, terebint. aequali portione, ros. floris, hyssopi rosacei lingulorum memento. Aet. qui pelliculam internam fissuras labiorum agglu- tinare tradit, & quae circa palmar. officula adhae- ret, & texturam albam araneorum a trabib. de- pendentium. Fissura vero, quae in altum magis extendunt, adipe anserino vel caprino perlan- tur, aut medulla bouilla aut ceruina, & cum semperuina atque terebint. vitia illinas.

SCHOLIA.

LABIA ab opifice maximo, no sine ratione crea- ta: os n. claudunt, ne fiat inspiratio per os sed per naris: nisi tempore necessitatis, naris oclul- lis. Neque ob hanc causam os claudunt, verum ne externa, quae nocere poterunt, ingrediantur, vt melle, amurca & similia. Tam & dentibus ac gingiuis propugnaculum est valde decorum, vt patet in iis, quibus dentes quasi nudi cum labris curtis aut dis- cooperitis cernuntur. Efficiunt quoque labra sic oclusa, ne aer externus continuo dentes, tum gin- givae, contingat, & consequo citius laedat. Iuuant similiter ad saluam retentionem, ne continuo defluat: sed voluntarie, prout honestum est, expellatur: tum ad formationem loquelae habent. Commodius quoque cibis in ore continetur dentib. anteriori- bus, adiuvantibus labris, si qui molares amiserint. Iuuant deinde ad potum etiam brutis. Sunt a. co- lea libelli ac multum tenui a parte interiori, & etiam ex parte exteriori. Labrum quoque infe- riore sepe tremuli apparet metu, vel ira interdum. vt Francisco P. lario Veneto Patrio, vt scribit Alex. Ve- nensis, dum loquitur, semper tremat. In nausea fe- re semper, vel ex humore mordaci, vel oris stoma- chi nimia agitatione, magna inter se communica- tione, tremat. Hinc cum labrum inferius tremat, vomitum plerumque futurum praesagit, vt auctor est Gal. 3. de crisi ca. 13. Interdum ex cerebri aliquo in- genti affectu, illae vomitiones profunt: hinc quae cerebro & occipitio imponi diximus, omnino co- frunt. Interim causa distinguenda, quibus labra finduntur, a postemantur, inflantur, exulce- rantur. (quatuor n. labiorum aegritudines ab- merantur: fissura, apostema, haemorrhoidis, & tre- mor, (de quo nunc diximus) licet fere eadem causas habeant cu narium vitia, nempe humores a. narium, vlcera & apostemata sicut alia, curentur: & vlcereb. & fere eodem modo vt haemorrhoides narium, vlcera & apostemata sicut alia, curentur: Cause a. facile distinguuntur: nam causae proca- tae facile ex aegri sermone habentur atque cognoscuntur. Internae vero, vt si acres humores a capite ad labia decumbunt, manifesta caliditas & siccitas in labiis ac anteriori parte capitis senti- tur, saepe & fluxus catarrhi calidi ad nares. Ita quo- que, si a frigore, humoribus frigidis vel salis aut a lutiis: id dominia humorum indicabunt, tum pruritus, qui falsedini inest. Quae si non aduerint, a partibus interiorib. vapor eleuatur, vel a iecore, vel stomacho, iis membris aliquo modo affectis. Si vero per viam crisis febris praecessit, & vt pluri- per. Forell. 1. tom. 2.

num veniunt cum alleuiatione aegri. Vlcera vero & haemorrhoides & apostemata, signa per se nota habent, & ex quib. humoribus irriterentur, vt etiam de narib. dictum est. Et quod ad prognostica atti- net labia vlcera, fissa vel pustulis infecta, sicuti in febrib. post signa coctionis; bonum quid signi- ficiant: ita in lingua, membro nobili ac inultu sen- sibili (teste Gordonio) vt potius symptomatis quam naturae expulsa, semper quid mali adferunt, cum insignem calorem in spiritualibus membris & sto- macho adesse significant, vt 6. aph. com. 32. de transis colligitur. Fissura in labio inferiori in muliere fre- quenter apparentes ob siccitatem matricis, salaci- tatis signum praebent. Orogis modo itaque labia findantur, vel vlcerentur, si vitio sanguinis id con- tingat, cum dimittere necesse est; ex iecore vel capite, vel ex menti parte, vt quidam volunt; ex vi- tio stomachi, id deiectione vincit: ex his quae alium emolliunt, & in pituita cum hordeacea aqua lau- datur, vel cucurbita in efca vel similia. Si ab hu- more adusto, salso, bile adusta, vel atra, digeratur materia oxyfac. syr. de fumotortae, & purgetur cum myrob. rhab. fissurae & vlcera inungantur. Si causa calida, oleo rosa. viol. axung. gallinae recen- ti. mucag. tragac. extracta cum aqua rosa. pluma illinitur. Si a causa frigida, vento boreali, in aqua rosa. mel. rosa. gum. trag. mastix & thus tempe- rentur, cum adipe gallinaceo, vel anserino. 22. ce- ra, adipis anatis, & ypsi. rosae. an. p. j. trag. amyli, succi fissurae de sem. cydonior. an. p. iij. galla. farina. cineris equinae ca- de emulsa, furfuris, plumbi vsti, an. p. v. melleum confice. Sanat illud omnes fissuras & equorum suffra- gines. Si propter causas externas, corpore repur- gato. 22. ceruse lora lihaag. an. p. j. confice cum mucil. tragac. vel cum axungia recentis gallinae. & licet talia humida, vt axungia, putrefaciant, tamen quia anodyna est, & dolorem mitigat, conuenit in vl- ceribus labiorum (vt dicebat Gordonius) hoc enim modo siccitas nimia lithargyri temperatur & humectatur. Cetera labiorum vlcera, iis quae oris vlcerebus profunt, perferantur dicuntur. At vlcera labiorum ex lue venerea, aliter curantur, vt exem- plo sequenti docebitur.

OBSERVATIO II.

De Labij vlcere, inflatis, subnigris, tumidis, plumbeis & duris carcinomatis inflatis, ex lue Gallica.

I VUENIS quidam annos 18. natus, lue Gallica in- fectus, praeter labia vlcera, inflata, nigra, tumida, plumbea, dura, carcinomatis inflata, etiam bubonem venereum in inguine habebat, cu varia tentassent remedia medici & chirurgi, cumque pa- rum proficerent, medico peregre profecto & diu- tius extra urbem morante, ad eundem iuuenem curandū accitus fui. Chirurgus hoc tempore non alio remedio quam topico utebatur: labia solum- modo ea sorditate infecta, solo vnguento nutrito dicto inungebat. Quo medicamento cu nihil pro- ficeret, & tempus verum esset, curationem hoc modo institui. Pharmaco leniente ex cassia de- uorato, altero die venam communem in brachio dextro secari fecimus, sanguine valde corrupto (quod esse solet plerumque in lue Gallica) ad librā vnam fere exeunte. Deinde illum purgauimus cu deco- cto senae, tu cassia, ac confectioe hamech adiecta. Demum, ad maiorem sanguinis seu ichoris depu- rationem, hoc decocto utebatur. 22. fumariae, sum- mitatum lupul. borag. bugloss. agrim. an. m. j. flor. cord. p. j. rad. cichor. 3. s. sem. anisi 3. j. sem. end. 3. i. s. p. m. d. rad. c. m. m. xij. vuar. passul. enucleat. 3. s. rad. enula cap. 3. s. H 3 3 j.

3 ij. folior. fenae 3 ij. myrob. indorum. cirrini. chebul. an. 3 ij. glycyrr. rafa 3 ij. polyod. querc. 3 ij. epib. 3 ij. ficut omnium decoctio in aqua comm. fumar. lupul. q. s. ad lb. j. stent supra herbas per noctem; mane fiat colatura, decocto prius manibus diligenter contricato; mox colatura addendo syr. de fumoset. 3 j. b. syr. borag. de epib. ex infus. ros. an. 3 j. misce pro apozemate. Postea eundem purgavimus cum confectione hamech, dissoluet. do 3 j. cum aqua fum. 3 ij. syr. de fumoset. 3 j. Deinde iterum decoctum sumpsit: eoque ebibito, denuo purgatus est. Tandem ad decoctum ligni guaiaci peruenimus. Ante huius usum cubiculum eius ad hoc paratum erat, & rimae ac fenestras undique ocluse, vt commodius sudaret; victu conuenienti, vt decet, observato; pane biscocto cum passulis sumpto in cena, & prandio carae exiguae salata, agro ad sex septimanas in cubiculo permanente; quo quidem tempore decocto utebatur, cuius haec erat descriptio. 2℥. bagioxyl. optime devari 1 lb. j. aquae communis & aquae endiu. an. pint. vj. nostras committes: ponantur in olla stricti orificij & fictili vitreata per noctem & integrum diem bene cooperta: deinde in duplici vase coquantur ad tertiae partis consumptionem vt artis est, ac vsui referuetur in poculo quoque vitreato stricti orificij. Mane huius decocti bibebat 3 vj. in lecto sudans si posset, quinque horis ante prandium, manens in cubiculo suo vaporario. Sex deinde horis a prandio 3 vj. & postea portioni magis assuetus etiam noctu cyathū paruum ebibeat. Supra residuum decocti superscripti, pintae xij. affundantur aquae purae, & ad quartae partis consumptionem bulliant: eo pro potu quotidiano & loco ceruicis utebatur, & horis intermediis a pastu, si sitiret. Sexto die April. diatam hanc inibat. His bubo venereus delituit, & curatus fuit chirurgi opera, remanente aliqua durtie, quae emplastro diachylo cum gummis, etiam cessauit. Quod ad labia curanda attinet, imperavimus, vt chirurgus a nutritio abstinere, atque labia ulcerata prius etiam dura, nigra carcinomatosis instar, aspectu horribili, decocto sequenti sapius lauaret, & pauco lineo in eodem copulcato & labiis appposito curaret. 2℥. bagiox. optime devari 1 lb. j. bulliant in pinta una aquae solat. deinde colo exprimatur, addendo alu. min. 3 j. rursusque ebulliant semel. antequam tamen coquantur, maneat supra resistentiam. Istis labia fuere perfanata, cum alius medicus neque chirurgus per integros tres menses iuuenem in curatione habentes nullo modo curare potuerunt. Interea dum hoc decocto & victus genere uteretur, singulis 8. diebus, si alius non satis responderet, tali portione utebatur. 2℥. fol. fenae 3 ij. sem. anisi 3 j. b. infunde per noctem in aqua fumar. borag. lup. an. q. s. f. ultra leni ebullitione prius, mane huius express. accipe 3 ij. cassia mund. cum melle 3 ij. b. confect. hamech. 3 j. b. syr. de fumoset. 3 j. b. misce. qua optime aluum deponebat. Eo die a decocto primo abstinebat, pro potu tamen secundo utebatur. Die vero sequenti more solito, vt prius primo quoque utebatur, tum secundo. At 8. die Maij gutture dolente hoc gargasmo utebatur. 2℥. an. plant. lb. i. sem. cydon. summac. an. 3 j. ebulliant & coquantur, colat. adde mell. ros. colat. diamori. an. 3 j. misce, quo praesidio illud accidens quoque cessauit. 9. die Maij rursus cum alius resisteret, sequens portio propinata est: 2℥. fumar. summistatum lupul. borag. bagloss. an. m. j. folior. fenae 3 j. b. sem. anisi 3 j. b. prun. dam. nu. vij. vuar. pass. enuel. 3 j. bulliant in fero lactis, & huius fortiss. express. accipe 3 ij. b. confect. ham. 3 ij. b. cassia mund. 3 ij. syr. de fumoset. 3 j. b. sumpsit mane hora v. altero die rursus seuerus est ad decoctum

guaiaci, vsque in finem eiusdem mensis. Comiam videretur sanatus, & postea debiliior factus, crassiores diatam concessimus, colophonemque curationi imponentes, hoc apozema praescripsimus. 2℥. bagioxyl. 3 ij. rad. enulae campanae 3 j. b. fumar. cir. chor. dent. leon. summit. lupul. borag. bagloss. aceto. scabios. ana m. b. sem. anisi 3 j. b. end. 3 j. prun. dam. num. vij. vuar. pass. enuel. 3 j. rad. glycyrr. rafa 3 j. b. folior. fenae alex. 3 j. b. polyod. querc. 3 j. b. epib. 3 ij. rad. elebor. nigri 3 j. myrob. omnium. an. 3 ij. rad. lecti agrici trochisc. an. 3 j. b. schenau. 3 j. b. f. ut omnium decoctio in aqua communi fumar. lupul. borag. pro lb. j. stent infusa supra herbas per noctem: mane in alio distillatore fricetur decoctum & coquantur, addendo syr. de fumoset. 3 ij. syr. ex infus. ros. syr. de epib. an. 3 j. misce pro 4. dosibus manutinis. quotidie septies vel octies aluum deponebat; & cum debilis euaderet, diem vnum aliquando interposuimus. In fine Maij hanc portionem quoque ebibit. 2℥. bagioxyl. 3 ij. fumar. rafa m. j. scabios. agrim. viol. acetos. borag. bagloss. summit. lupul. cicchor. endiu. an. m. b. sem. anisi 3 j. b. fen. cirri 3 j. b. fol. fenae 3 j. b. epib. 3 ij. myrob. indorum. cirrini. an. 3 j. vuar. pass. enuel. 3 j. glycyrr. rafa 3 ij. rad. enulae campanae 3 ij. f. ut omnium arvis ratione decoctio in aqua communi & fumar. rafa ad lb. j. stent supra herbas per noctem, mane coquantur, addendo syr. ex infus. de fumoset. de epib. an. 3 j. misce pro 4. dosibus. Deinde in principio Iunij iam exacte curato agro, ne l. l. rursus inficeretur, sanguine rursus e brach. o dextro ex vena basilica detracto ad 3 ix. cum col. lor ad rubrum mutaretur, vena rursus oclusa, hic a lue Gallica & labiis ulceratis durisque curatus fuit.

SCHOLIA.

Vide Consultationem 67. Montani doctissimi mi sub finem, de morbo Gallico, in quo agro fere similia imperata sunt, sed de lue venerea alius latius. Sed quia hic labia ulcerata, postea etiam nigra, inflata carcinomatosis instar haberet, ex lue Gallica contracta, & quia nunc de laborum vitis agimus, obiter & haec inferere volumus & cum aliter ex lue Gallica orta curentur, aliter vero quae sine contagio sunt. Ad magnas & profundas fissuras labiorum, primum confert vnctio ex ad. & pe hodi: deinde anseris; etiam adiuncto melle, si opus est, terebinth. abietis, adiectis floribus hyssopo & massiche. Alij inungunt cum melle solio solo aut cum succo bryoniae & sale, etiam solia bryon. apposita conueniunt. Vel: 2℥. amyli. perid. an. 3 ij. aquae ros. 3 ij. misce, & vnge. hoc enim vinctio & fissulas sanat in labijs, & ea quae in febrib. contingunt. Si plura de his desideres, lege lib. 6. Petri Bayni cap. 3. de fissur. seu fiss. labiorum. Hoc & vnice commendat, si post vnuerfalia remedia, ad ardorem, combullitionem & vlcera labior. 2℥. litharg. cerussa, plumbi vss. sem. l. yosoi. an. i. b. an. olei ros. cere q. s. fiat vnctio, & vnge. Praeter haec vitia, etiam curta, sicuti in quibus, ita & in labris etiam: Graecis Colobomata, auctore Paulo lib. 6. cap. 26. vocantur. Porro iuxta eundem scirci possunt; & hac ratione, curantur chirurgia. Primum cutis ab inferiori parte soluitur: mox ore vulnere contrahuntur, & id quod in callum coaluit, aufertur. Deinde luerat illis injici debent, & conglutinantia. Nunc ad dentium mala progrediamur, & omnium pri-

OBSERVATIO III.

De dentium dolore.

Inter dentium affectus, is praecipuus esse videtur, qui à Graecis δονταργια, à Latinis dentium dolor dicitur, à symptomate & parte affecta nomen sumens, vt patet 2. meth. medend. Hic namque maximis tormentis annumerari potest, inquit Celsus lib. 6. cap. 4. Id multi norunt, qui hoc malo affecti fuerunt, inter alios nobis occurrit vxor Lucae Andree Cellij mercatoris Alcmariani; quae anno 1577. mense Maio ita dolore dentium afficiebatur, vt lere ad insaniam redacta fuerit. Utebatur autem n. uersis topicis remediis, sed ante vnuerfam euacuationem & purgationem. Inprimis nodulum quandam staphide agria inclusa, ex tonsoris consilio masticabat, pituita plurimum salua. ab ore continuo defluente. Cum neque haec iuuaret; magisque doleret, collationi aquae vitae vel quantae elicitiae (vt vocant) vsa est: sicuti quoque per medium scissis denti dolenti applicitis. Interim maxillam quoque circa dentem dolentem in unxit oleis admodum calidis nescio quibus, etiam sapone, tum aliis infinitis empiricorum vtedelis impositis. Vtrum mulier aliquo ditissima sortidie quadam innata non consilue- rit medicum, ignoro. Verum dolore magis magisque supra vires aucto, me tandem consuluit. Cum autem faciem supra modum inflatam & rubram haberet, atque eandem plethora affectam esse animaduertentem, illico chirurgus accessit, vt in cubito è directo dentis dolorosi è vena cephalica sanguinem copiose mitteret, mandanti. Quo factum est, vt dolor ex incontinenti ita sedatus sit, vt nocte subsequenti plus dormierit, quam aliis quinque praecedentibus. Altero tamen die recubitus cum scarificatione scapulis apponi iubeo, sanguine denuo utcumque extracto, & hanc syr. propino. 2℥. syr. de end. 3 j. oxym. simpl. 3 j. b. aquae mel. leon. test. an. 3 j. misce. dulcia huiusmodi conueniunt, nisi fuerit mel. ros. oxymel. vel scilicet m. m. lenim aequae dentes offendit uti sacchar. & quaecumque dulcia sunt, cum & eisdem corrigunt. Huius exemplum nobis praebent Pharmacopoei, qui cum syropis cum alia dulcia semper gustant, fere omnes dentes corruptos & exelos habent: sicut idem praestant i quibus & haec mulier perperam vsa fuerat. Et cum sicut per se dolorem dentium inducant, quanto magis dolorem nunc praesentem auerunt? Sequenti mane hoc leniens pharmacum sumpsit. 2℥. diaca. l. vj. diaprun. simpl. seu lenit. 3 ij. pulu. hyssopi sicci, abintulij sicci, an. 3 j. fiat bolus, quo quinquies aluum deiecit. Mox ad topicum medicamentum deuonimus ad dolorem reliquum depellendum. 2℥. mastich. staphid. agria, an. 3 j. se hyssop. an. 3 j. fiant 12. lob. in pauco lino raso: vnum post alterum masticabat. & pituita ex ore defluente, ab omni dolore liberata, cum quadam admiratione, hoc remedium iuuante, prius vero dolore inferente, id pie ob causam antecedentem nunc per euacuationem (vt haec respondebam, cum huius rationem expectaret) ablatam, cum in iis adhibendis remediis ordo obseruandus sit, quem empirici ignorant. Et vt huius curationi finem imponerem, oleo chamemelino & liliaceo exterius maxillam inungebat. Et his omnibus iam dictis sanata est, ac ab omni dolore liberata. Hoc exemplo omnes medicis remediis semper esse praeposenda, si ex defluxu

humorum vel eorundem copia dolor aliquem locum occupet. Sic nobilis puella, annos circiter 22. nata, dentium dolore laborans, ex pyrethri masticatione magis afflicta est, tumore oborto in maxilla, guttur occupante, vt deglutire non posset. Huic alio soluta per glandem, & sanguine demisso ex vena basilica cubiri dextri: (nam in dextra maxilla tumor erat, non sine febre) appposito cataplasmate. Deinde emplastro de mucilagibus: quod cum ferre non posset, ob odorem, vt dicebat, appositum fuit diachylon cum gummis: & intus ruptum est apostema. Exhibita vnc. i. b. mannatis cum iure carnis, tunc prius demum curata fuit.

SCHOLIA.

Dentes viris fere 32. mulierib. 28. Maxillae 5 verosque dentium ordines cum sedibus suis, Dentes quos quas Graeci φάρμα, nos praesepia dixerimus, continet, earum singula 16. dentes exigit: ex iis quatuor primi, quia secant, à Graecis τμήτες nominantur. In vtroque dentium ordine (inquit Holler.) quatuor acuti & lati, vt prehensum cibum solidum incidant, unde τμήτες & τμήται, huiusmodi maxillae, quod in visu sese maxime proferant. Inter quos duo medij & praecipui Columellares, exoriantur fere primi septimo mense; quamquam aliis tardius. Hos ad latera Canini duo sequuntur: acuti quidem, sed non Canini. lati, ac potius in cuspide acuti, quales in canib. cernuntur. Hi ad dura ossa conterenda apti sunt, duo numero in vtroque ordine. Ultra quos ab omni parte Maxillares, quos & Molares vocant us. Maxillares, Canini vero ad 10. fere mensem aut nonum enascuntur. Maxillares, lati, duri, asperi, grandes, 6 plani, firmis radicibus defixi: in quibus, qui genuini vocantur & postremi erumpunt, tardissime apparent vix anno 20. vt Arisi. voluit, aut post genituram profusionem, vt Auicenna: Varro anno 7. Reliqui maxillares ante secundum annum & secundo anno producuntur. Primores, vulgus Anteriores & Latos appellat: Caninos vero, Oculares: Maxillares parum deflexa voce Maxillarios. Excitant dentes, quia nutriuntur, & assidue teruntur manfui. Excidunt omnes aetate: sed postremi maxillares, nervos substratos habent à tertia coniugatione: qui affecti imaginem praeserunt laborantis dentis, quomodo & gingivae. Refert Val. de lescus de quadam Priorissa, cui per multum tempus omnia cui propter senectutem defecerunt menstrua, & tempestiui ver post casum nectant in vertice canis, & fere omnes cecidere molares, canorum canerunt vero paruum aut nullum apparebat vestigium, & dentium, rena- nati sunt que ut quicquid de capillis & pilis oriebatur & crescebat, nigri capilli totum nigrum pelluntaret: & exhibant dentes & molares, & noui deficiunt mos est infantibus fieri: sic etiam vtriusque mentis li. 6. c. 12. frena, ac vt in iuenculis, abundanter fluebant. Mamma vero velut in virginibus eleuata fuerunt, monuosa: rugae euaserunt, & facies pulchra in tantum quod illa honesta & religiosa monialis Priorissa verecundabatur, & vixit per multum tempus in religiosa vita. Et hoc fuit quasi mysterium raro contingenti. Refert quoque Benedict. Veronensi. Victoria Febrianti cuiusdam feminae octogenariae dentes quoque renatos fuisse, & à defunctio capillos oros. Historiam dentium scribit Aristot. 4. cap. 8. lib. 5. de gener. animal. cap. 1. lib. de partib. animal. cap. 1. 2. 3. 4. lib. 2. De hist. animal. Gal. 13. de vsu partium. Plin. cap. 37. lib. 11. Celsus cap. 1. lib. 8. quos tyrones legere poterunt. Dentes autem in propria substantia & sentire & dolere contra multorum sententiam affirmat Gal. 16. de vsu part. & 3. de compos. medic. secundum locos. Vel propter

Tribus modis fieri potest, ut dens doleat.
Signa.
 Si in propria substantia afficitur.
 Si eundem nervum, si gingivam.

Si propter gingivam dens doleat.
 9

OBSERVATIO IV.

De dentium dolore, propria ipsius substantia affecta.

1 Dentium morbi varij, nigrescunt, canantur, eroduntur, humore destillante carioli & foetidi evadunt, atteruntur, obstupefcunt acerbis, calidis superuenientibus, frigidis & algosibus prorsus vitiantur, extenuantur in senecta (ut diximus) & labentes sponte decidunt, suppurant dolore & cruciatu impatibili. Scribit Gal. experimento in se ipso percipisse dentes inter ossa duratissima evadentes sentiendi vim habere. Id ipsum & ego, cum iuuenis essem, & in dente molari insignem dolorem haberem: qui dens cum corruptus esset, & chirurgus eum extraheret, cum 16. agerem annum, extrahere non potuit. videbatur tamen paululum elongatus, & dolor cessabat ad 4. vel 5. annos. Cum Louanij agerem, nullo dolore afflictor. Sed cum postea in Italiam appulsem, dolore redeunte, extractus est idem dens, & ab eo tempore vsque in senectutem, nullo vquam dolore dentium laboravi: quamquam postea anno ætatis meæ 67. cum alius dens mihi doleret etiam molaris, ac atteritus & corruptus esset, & aliquo modo videretur mobilis, deliberabam, ob dolorem insignem, ut idem extraheretur, propter senium tamen non audebam, cum Bononiæ contingerit eo tempore, quo studiis ibidem in Italia impallecerem, quod Dentarius in foro publico cum in sede detraheret dentem, subito extinctus est. Ob ingentem tamen dolorem accessi chirurgum, qui eundem extraxit: qui equidem omnino corrosus erat, quamquam radicatus inhereret. Dente ablato, statim dolor cessavit, neque vilo dolore postea affectus, iam an. 68. superans bona valetudine fruor, & dentes vtcunque validos pro mea ætate habeo, satisque compactos. Raris enim dentibus genitos brevioris esse vitæ indicium tradit Aristoteles. Contra longioris, qui dentes bonos, validos & compactos habent.

SCHOLIA.

3 Affectiones dentium cum aliæ sint evidentes, ut cum dentes sunt perforati, detríti, aut denigrati, vel plus quam natura dentium fert infrigidati, calefacti, commoti, elongati, erosi, putridi, foetentes, debilitati, superadditi: à quibus omnibus, si dentium dolores exorientur, hæ-

illius causæ aperti erunt, sic est, si à gingivarum inflammatione doleant: aliæ sunt occultæ, si à nervis dolor (ut diximus) procedat. Quæcunque igitur pars in dolore, dentium affecta sit, perpetuo dolor ipse symptoma erit, veluti omnes alij partium dolores, subsequiturque vel continuitatem solam, vel inæqualem interperiem aut verumque. Itaque ab omni causâ quæ continuum soluit, ac inæqualem interperiem gignere possit, induci potest, à caliditate, frigiditate, & aliis intemperaturis. Et sic laeduntur ab externis causis, ab ætu, à casu, obuiatione rei duræ, ab externo frigore, calore. Præcedentes causas Bened. Fauent. præceptor meus ex Gal. refert dentium denigrationem, putrefactionem, erosionem, commotionem, repletionem totius aut partitis gingivarum, vermes quoque nervumque vitiatum. Continuentem causam aut esse vel acquiritam interperiem, hærescentem, immediatæ substantiæ dentium vel cum humore inunctum, vel absque humore, etiam solutionem continuum dolorem gignentem. Calida affectio, ex intenso dolore, subrufa facie, calidoque totius corporis temperamento, vigente ætate, tempore anni, regioneque & aeris statu, ac antea vita consimili, percipitur. Si ex frigiditate, indicia contrariis innotescent, ex figura capitis, tum reliqua corporis, ex diæta præcedente, exercitio, ac reliquis, ut apud Aetium videre licet. Si ab humiditate iam dicta, ad humidum tum caput, tum vniuersum corpus verget, delicatius vixit in domo humida, tempestas humida præcessit & mobiles dentes sunt. Si à siccitate dolores intolerabiles, item temperamentum capitis & totius sitis adest semper, nisi adsit frigiditas vna cum siccitate. Minimum quoque sputi eijciunt, præcessitque autumnalis tempestas, vita ærumnosa, tenuis diæta, & aer siccus. Ac si composita interperies sit, ex indicia complicatis intelliges. Si calida & humida, temperamentum totius tum capitis calidum & humectum erit, coma plurima subrufa, regio calida, humida, tempus anni vernum, aeris flatus, idem & austrinus, ita & de reliquis combinationibus censendum. Si etiam humores adsint, qualitate vel humorum multitudine excedentes, ex reliquis circa corpus signis facile, tum ex colore, cognoscetur. Flavæ bili dolor puncticus aderit, pituitæ cum frigiditate, diffensio locorum nigra bili, affligens sensus, veluti corpuscula in profundo confringentia. Si humores ex æquo aucti grauitas concomitatur, Sapor quoque speciem influentis humoris arguit, amaritudo bilem, sedo pituitam, acritas bilem nigram. Corrosio vero seu perforatio. Aetio & Gal. auctorib. ex influxu humorum acrimiarum & erodentium, sunt, & mobilitas ex humiditate citra doloris sensum accidit: nam humiditas per se dolorem adferre non consuevit, imo ad eam nullus consequitur dolor. Gal. teste 2. de comp. med. secundum locos. Quamquam ad qualitates ipsius attinent, ob multitudinem tamen instrumentalium partium morbum faciens, dolorem interim parit. Quocunque tamen modo sensus dolor dentium, iuxta Celsum & Gal. inter maximos dolores annumeratur. Propterea eius curatio parui faciendâ non est. Idem Gal. lib. 5. de comp. med. secundum locos, scriptum reliquit, dentium tenuitatem ob alimentum inopiam curari non posse, cum laxari tum moueri ipsos necessarium sit, compage quoque ipsorum laxiore facta: namque non solum ipsi dentes, sed & locelli eos complectentes sunt attenuati, quam dentium affectionem senibus accedere inquit, citius aut seniores, vel ut etiam magis aut minus. Attamen dolor dentium

inflammationem gingivarum exorto, propter vinctulum iniectum, liberatus est.

SCHOLIA.

Dolor dentium pro causarum varietate, diuerso modo curatur. Sic phlegmones dentium sanantur, iisdem ferè rationibus, quibus ceteris partibus corporis curantur, superabundantiam humoris demendo, & eundem discutendo: & si qua materia est, quæ subinde erumpat, suspendere prius oportet, vel eam finire aut consumere. Si exigua fuerit materia, stipticis sæpe sanatur colluto ore; si multa, vniuersum corpus & capitales partes procurare necesse est. Sed à simplicioribus incipiendo, si ex caliditate dolor excitetur, victus ratione instituta, ut decet, præsertim in cibo & potu, quoniam pituita, alica, lactucis, & cucurbita, & quæcunque tandem his potestate sunt propinqua, vesci debent, eisque modicis, molli-busque vtendum, ne mandentis dentes irritent: id quod seruandum est in quouis dentium dolore, ex quacunque causa oriatur. A vino abstinendum, aqua potius vtendum, in qua semina coriandro-rum præparatorum fuerint decocta, aut cinamomi exiguum; vel ceruisia nostra communis: frigidis quoque medicamentis pro eius curatione vtendum erit: eis tamen non immodice, præsertim actu frigidis, nisi vehementissimus dolor vergeat: namque ex immodice frigidis lædi dentes consueverunt Hipp. & Gal. rescrib. aph. 18. Si gingivæ affectæ, locis affectis nudis remedia applicanda omnis mordacitatis expertia, mediocriter acerbæ & terrei temperamenti, acetum ut acutus gladius hostilis, iuxta Aetium, vitandum, cum acore suo gingivas corrodat: lac asininum prodest, & pimpinella trita, ut Troscia inquit. Si dentes vna cum nervo & pelliculis doleant, pharmaca sint tenuium partium, ut in profundum penetrent: & si calidus sit morbus, refrigerantia tenuium partium commiscebimus, si frigidus, calida etenim tenuium partium adnectemus. In calido effectu os colluimus radice haliacabæ in aceto albo decocta, valet & viol. portulaca, parietaria in vino cocta. Aëtius hyoscyami foliis aut sem. papau. vtitur, & sem. lactucæ in aceto decoctis si dolor intolerabilis sit. Vide plura apud eundem & Donatum ab Alto mari, quæ de eodem tum Paulo & Alex. sumpti. Si ex frigiditate dentes doleant, si ex frigida vniuersa victus ratio ad caliditatem vergat, pituita sana cum pulegio decocta valet, aut cum pipere trita, similiter & alica: & inter olera petros. laudatur: & potus sit vinum, modicum tamen. Colutiones ex origano, calaminta, profunt, hyssopo, satyria in aceto vel vino decoctis, vel quorum sensus magis afficitur, in posca, ut Aetius docet. Locus dolens exterius oleo chamæmelino, anethino vel irino inungatur. Si famula nostra cum in asperima hyeme linthea exposita laualet, vento boreali flante, ex frigore dolorem dentium incur-rebat, cum lana succida olea iam dicta circa locum dolentem exterius admovebam, inungebam quoque vnguento alabastrino: illud egregie valet in omnibus doloribus dentium, ut experti sæpe sumus, ex quacunque causa: auri instillari iussi castorei exiguum cum nardo in oleo coctum, quo & Aëtius vtitur, postea maxilla inflata, quod bonum erat signum, materiam foras euocari, continuando inunctionem, dolor cessauit ex solo frigore contractus. Aëtius suffitum commendat ex canis mortui dente: ita ut fumus inde progressus ore excipiat: deinde dentem vltimum exiguo aceto

tiam ex solius sanguinis copia facilius curatur, & cito iudicatur. At bilioso humore, quoniam acutus & mordens est, breuius terminatur: cum maiori periculo & molestia à pituita & atra bile diutius habet iudicationem, & minor est ac minus molestus, & cum minori periculo, ob causam frigidiorum. At dentium dolor cum eundem frigidore & febre acuta lethale, ob conuulsionem musculorum temporum: vel accedens turti denique est, si non sint consueti stridere. Prog. 24. Vero si quis dolore dentium vehementer laborauerit, si in gingivis tumor præternaturalis extiterit, bonum: significatur enim materiam doloris in profundo dentis dolorem facientis propulsam esse, vel naturæ ope, vel artis beneficio per viam derivationis. At ea dentium affectio, quæ proportionem ad inflammationem habet, præter id quod magis iuuenes corripit, curationem quoque recipit, cum iisdem, quæ ad inflammationes valent. Senibus vero maxima ex parte ex debilitate gingivarum sunt: ut sequenti exemplo docebitur, & ex commotione eorumdem: idem, ut velle docuit Bened. Fauent. præceptor meus, medicamentis egent, quæ facultatem habent magis adstrictoriam, quæque firmitatem & stabilitatem inducunt, ut postea de curatione magis con-siderabit.

OBSERVATIO V.

De dolore dentium ob gingivarum tumorem & inflammationem.

Senex quidam cum iuenculæ desponsatus esset, cumque dentes priores, tum alios quoque mobiles haberet, ne pro edentulo haberetur, & loquela impediretur, atque gravior sponsæ suæ esset, me consilij causa accedebat. Sunt enim dentes in homine non solum ad conficiendos cibos & masticationem necessarij (ut sine his vita magna ex parte dulcedo amissa videretur) verum etiam ad loquendum utiles: nam dentibus ablatis minus perscrute senes loquuntur. Ad eloquendum cum de-fluxerint primores, præsertim conceptu quodam linguæ ictum suscipientes explanationem vocis fermonisque omnem hebetantes verba adimunt. Ob id quidam adalligant (ut refert Bened. Veronens. medicus lib. 6. in procem. de affect. dentium) filo aureo, aut pectine eburneo; sim illam dentium structuram, ita ut cernentes fallant, illa apte collocant, vt cum comedendi hora fuerit, eximiles habeant. Senex vt id fieret optabat, seque referebat auricæ quendam inuenisse, qui id artificiosè præstare posse pollicebatur, cum illud ipsum Antuerpiæ quoque dextre factum dicebat. Ego a. illud difficile posse heri dicebam, quamquam quosdam id etiam si cille Bened. Veronens. referre videbatur, verebar enim ne quid aliud mali accederet. At senex suo artifice fidem habet: qui cum filo aureo ita dentes ad inuicem adalligasset, die vno atque altero intermisso, miser senex non solum gingivarum inflammationem, sed & dentium dolorem incurrebat, atque me denuo ad se vocat: cui labra ac totum os ita inflata erant, vt vix hominem agnoscerem, quamobrem, vt illico artificem vocaret, (nam ita dolore afflicto, vt neque dormire, neque ob inflammationem comedere posset) & vinctulum illud aureum dissolueret: quo quidem soluto, & corpore repurgato, & iis, quæ ad inflammationem facerent, adhibitis, paulatim os ac labra detumescere: & tandem cum sese multis rursus exposuisset, à dolore dentium ob in-

9
Ad dentes
quaridos.

10
Ad dolorem
dentium qui
erof, carioli
et foetidi
sunt.

11
Dentes non
tenere exi-
mentis.

12
De annis
qui dentibus
quaridos.

tus influens humor, totius corporis & capitis ratio habenda; deinde remediis topicis vtendum, quale hoc Archigenis: sori resina terebinth. exceptum denti circumlinito, atque in cauernam indito: vel veratrum nigrum tritum, cum melle: vel melanthion torrefactum, & acri aceto affuso tritum, cauo denti indito ac circumlinito. Habes a. sylvam horum remedium apud Aët. lib. 8. c. 33. Paul. styracem cum opio inponit, vel sulphur viuum cum lycio lib. 3. c. 26. Habes ibid. & alia plura remedia Alex. Trallian. ad dentium erosionem hoc pulvere vtitur: 2℥. cornu cerui cremati, salis ammoniaci an. lb. j. massici, iunci odorati an. 3 ij. pip. 3 j. costi 3 iij. folij 3 iij. in puluerem redigito & vire. Vtrum sciendum dentium corrosionem in putrefactionem eorumdem saepius terminari: ideo studendum (vt idem praeceptor meus Bened. Fa- uent. suadebat) ne dens corrosus in putrefactionem transeat: ad hoc praestandum valet experimentum Gal. 4. de comp. med. secundum locos expertum, vt melanthij 3 j. niri 3 ss. simul torrefiant extin- guanturque acerrimo aceto, teritoque & cauerna dentium impleto, atque hoc continuato, ne vltra erodatur dens, & in putrefactionem transeat. Valefcus, prima, inquit, intentio curandi circa dentes putrefactos est, vt eos custodiamus, ne amplius putrefiant: id quidem praestatur per purgationem materiae antecedentis, sicut de dolore dentium dictum est: secundo per euacuationem materiae coniunctae. Atque omni hora post cibum foramen dentis corrupti repurgetur à cibis ibidem retentis: & deinde vino colluatur os. Medicamenta, quae putrefactionem & dentium corruptionem prohibent, sunt exsiccantia; vt lycium, thus, mentha, myrrus, mastix, cyperus, myrrha: quae non solum corrosionem & corruptionem prohibent; verum etiam dolorem sedant. Plura vide apud eundem. Si vero excus est dens, festinandum est ad eximendum eum: nisi res cogat, non est necesse: sed prius tentandum, nunquid supradictis praedictis dolor discuti possit, adiectis iis, quae vitiatis eius modi dentibus profunt, & in dolore. Sic quidam ad dentes erosos succos ex ligno hederæ incisio meri radix, quae eorum cauis imprimitur: vel chelidonia radix ex aceto illinitur vel ore continetur. Si carioli & foetidi sunt, centum ranarum corda, in furno arefieri per noctem; postea tantundem salis addi, atque fricari prodest. Dentes a. & corrumuntur & corroduntur non solum à pituita falsa vel bile, aut aliis humoribus (ita, vt medicamentis eundem humorem purgantibus prius sit vtendum) potest enim fieri vitio totius corporis, vel assidua fluxione ex cerebro (vt diximus) nonnunquam & hepatis & praecipue lienis vitio, vt in scurbutis: de quib. suo loco dicemus. Sal cum alumine vsum aceto extinctum & dentibus impositum, vel sal solum retentum sub lingua, vt liquetur, prohibet dentes putredine & corrosione, vel acetum cum iisdem rebus extinctum prodest, si eo colluatur dens, vel eidem applicetur. Si adsit foetor, adde moschum, si putredo, myrrham: & opple cavitatem, vel repleatur bombace, qui odorem musci habeat: solet enim moschus in eo asseruari. Sed ab eo abstinere debent ij, qui dolore capitis facile tentantur, aut mulieres obnoxiae malis vterinis. Solent & vermes sub dentibus innasci vel subnasci, quos & arrodere certum est, à quibus dolor subinde non ita fortis, sed pruriginosus oritur, vel corrumuntur atque foetorem emittunt. In dentibus enim vermes enasci non mirum est, quoniam & in ventre, intestinis, sedif-

que partibus auri busque oriri videmus. Vidimus & nos ex umbilico vicerato erumpere, vt de febribus diximus; sapius quoque è naribus proiectos; vomitu vero saepissime. Scribit & Beniu- nius ex pectore & pulmone cussi eiectos: addit etiam Dodonaeus in vesica nato & cum urina emictos; cum infens dolor prius aderat, qui sopitus est post vermis eruptionem. At in dentibus existentes, necat hyofcyami albi semen, caepe porrique si cum nitro in trochiscos digerantur, ex seno caprino: carbonibus conijcitur pastillus, cuius vapor per fistulam in dente recipitur. Idem facit plantaginis radix commanducata, aut chelidonia in aceto decocta colluto ore, succus foliorum centaureae & perficat arboris, & his similia, quae intestinum animalia necant. Quidam laudauerunt, aqua ardente seu vini sublimatione os colluere. Sed quod de fumigio seminis hyofcyami scribitur ab antiquis medicis scriptum, quod & vulgus sibi persuadet, Holerius fabulosum esse tradit: nam inde aiunt manifeste vermes excidere. Reuera incenso semine euolant tanquam vermiculi, etiamsi non attingat fumus vermiculosum dentem. Is vitur decocto colocynthidos, pilul. communibus, aloes, myrrha, & puluere contra vermes. Quocunque modo corruptela dentium sit, idem trahit quod tribus generibus remedium curatur: Nam dens corruptus & vitiosus medicamentis acerbis sic catur, tabescit, vt deinde sponte sua excidat; vel ferro extrahitur, atque tertium remedium est, vt quod est incolume, relinquatur. Sed de extrahendo dente non satis conuenit inter medicos veteres: quanquam magna pars vitiosum & corruptum dentem extirpandum credidit. Eristratius non temere extirpandum putat: eiusque rei testimonium adducit, quod in templo Apollinis ad mare, forcipe dentarius plumbeus suspenderetur, quo significaretur non esse tollendum dentem, nisi vacillet, vt plumbeo forcipe excludi possit, id est nulla vi: qui si qua parte carioli fuerit, id est vitiosus, vitium scalpro atteratur, relinquatur quod sanum est. Ac reuera non temere euellendus dens est; sed si corruptus, totus tabidus, vacillans: si nerui subiecti inflammatio, à qua periculum imminet: sic enim excluso dente liberatus neruus, iam non appropinquat, sed transpirat, & remedia conuenientia admittit. In corruptela videndum quanta ea sit: aliquando enim superficialis est, aut extrema parti insedit: quomodo in ossibus asperis & cariis non os totum excindimus, sed aspredinem & cariem scalpro deradimus; ita in dente pars quadam deciditur lima, radice incolumi. In medicamentis a. quae hanc faciunt, exsiccant & tabefaciunt, acris sunt omnia; lac tithymalli, exuium serpentis. Gummi hederæ vulgo cognitum est remedium, quod religione quadam colligitur post medium August. & intra Id. Sept. eoque vtuntur ad dolores dentium. Exuium vero serpentis, remedium est memoratum ab antiquis Gal. 11. de simpl. med. fac. decocto eius vtitur contra dolores. Archigenes comburit, miscet oleo & melli, illinit aegro denti, munitis cera, vel simili dentibus vicinis. Idem quoque non vltimum denti admoet, vt excidat: pyrethrum, aut radicem cucumeris agrestis in aceto acerrimo triduo maceratam teres: inde purgato denti: id ad 3. aut 4. dies repetes, vt dens excidat. Adeps ranarum vitiis dentem quoque depellit. Licet vti cauteriis per canaliculum denti impositis: atque cauteriis modo è ferro, modo è testa nucis, radice gentianae, & similibus comparantur. Sunt qui oleum calens vel aquas fortes denti immittant, vt exci-

dat. Quidam etiam penna denti admoet aquam fortis ad tollendum. Dolorem: quod nobilis quidam mik. familiaris tacere consueuerat: quo quidem praedio dolorem subinde sedabat, sed dentes corrumpebantur & frustatim excidebant, vt aliquos dentes absque extractione ita amitteret. Praceptor meus Bened. Fauent. in summo dolore iubebat, vt dens dolens stylo vel terebello subtili o sere vsque ad medium dentis perforaretur, ites ita exigeret. Quo perforato & à super- ficiis mundo, & vacuo foramine peracto, stylo theriaca magna & recente foramen implebat, & ter die noctue id peragebat: è vestigio dolor dentis (vt etiam in sua Prae magna amouit) à multis caulis prodierit cessabat: praefertim si à vermiculis dolor excitaretur. Quod si perforato dente dens infestissimus aequae virget, foramen lacte vel sicco tithymalli implebat: cauendo ne alios dentes attingeret: vel stylo acutissimo vltio- nem peragebat. At nos in istis agris, cum ad fistulas malum processisset, ferro dentes eximen- tes autur: animaduertendum est, ne propinquitate leui, vnde incaute eximatur pro alio dente, neque rheumatismi eruptiones maiores eueniant, neque maiores eueniant cruciatus, & apostemata periculosa. Ideo tutius praestat post corporis in- nationem ac doloris mitigationem, ferramento eximere, circumscissat ad imas radices dente, vt mobilior reddatur, alioquin maxilla adh e- dentis pars sequitur: vt nuper illud tontori cui- dam fortiter atterenti contigit, qui tamen aget magno cum labore maxilla prius existente cor- rupta & corrola, pater spem multorum curatus fuit. Quibus enim hac eueniunt, rheumatismi magno dolore ac non exigua inflammatione effo- scerunt: quia de causa multi interierunt. Et ita si dens cum ossis frusto eximitur, dolor sequi- tur vehementior, ac febris interdum. Propterea deinde dentem ab intrepida manu, si dolor per- fectus, rosaceum cum mastichis & rosae aridae decocto, si ore continetur, dolorem leuat: alias aceto cum gallae immatura & balaustiorum de- cocto excollorem conuenit. Hinc Paulus recte ad- monet Chirurgos & Dentarios medicos, quod ceteri rali debet, inde forcipe paulatim concus- sus, extrahatur: vel nostro instrumeto quo vti- tur, si timeatur dentis fractio, extrudatur. At replendum, ne constrictus sub forcipe contringat. Exempto, si leuissimum inperfo relicta carunculas consumemus, postea vino, aut posca colluatur, dum sanoscat.

OBSERVATIO VIII

De dentitione infantum.

Circa mensem fere septimum, inquit Paul. lib. 1. c. 9. pueris dentes plerumque erumpunt: quamquam quidam (quod a. infirmum est) non aculi- se loco habent) cum dentibus nascuntur; M. C. Dentari exemplo. Aliqui & vice dentium con- tinuis osse vno geniti sunt. Serum Athiopem (inquit Bened. Fauent.) infansio veluti omne, quod omnes dentes serratos veluti caninos habe- ret, cum emere nolimus. Cum vero canini, qui- bus discriminant, erumpunt, maxime cruciati- bus afficiuntur infantes, alioque cita tentantur. Quod quidem tempore cum erumpunt dentes, tunc eod. Paulo, gingivarum, maxillarum, tendi-

numque phlegmones, id est, inflammationes, non raro etiam conuulsiones infestant, sic etiam Hipp. dicente, aph. 2. lib. 3. In progressu vero cum iam dentire incipiunt, gingivarum pruriges, fe- bres, conuulsiones, alui profluvia, & maxime cum caninos dentes edunt, & his praefertim pne- ris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent. Quod cum infantibus saepe accidat, cum ad eos vocor, cerebello leporino pauco adiecto melle, vtor. Auctores etiam (vt & Paulus) cerebello leporis emolliiri tradunt. Sic & Bayrus, Fricare gingivas cum cerebro leporis, facit nasci dentes infantum sine dolore. Verum vtrum crudo vel cocto vtendum sit, non dicunt. Coctum non bene permiscetur melli: ideo mulierculae crudum accipiunt, & cum cochleari vno mellis concu- tiunt. Sed valde fluidum est: ideo minus mellis accipio, vt in crassius linamentum coeat, melius- que fritione gingivis adhaereat. Attamen cere- brum leporis attritum & esum vtile esse Gal. se didicisse fatetur lib. 11. de simpl. med. fac. pueris dentientibus: capite videlicet toto elixo, vt & ipse facere solebat: non enim minimam vim ei inesse, sed similem melli & butyro & aliis, quae ad pueros dentientes conueniunt. Quem forte Auicenna imitatur, cerebro leporis post deco- ctionem de capite extracto, aut cum alcanna & oleo liliaceo vtitur. Nos etiam commode vti sumus adipe gallinaceo, iuxta Paulum: & vbi dentes emicuerint, lanam delatioram atque sinceram ceruici ac capiti & maxillis applica- mus.

SCHOLIA.

3
Pueris vero cum difficultate, & accidentibus vehementioribus dentes exeunt: nonnullis tardius, vsque ad 3. vel 4. annos ob debilitatem virtutis, vt & valeo; vel ob impedimentum materiae, modo ob fluxum, aut à vermiculis materiam eorum consumentibus. Alij ex cerebri nimia hu- miditate difficilem dentitionem fieri credunt, vel ob caloris natui inopiam: nam quibus cito egrediuntur & dentunt, calidioris cerebri esse exi- stimantur. Rhales ex Gal. auctoritate dicunt, den- titionem citam esse seruiorem minusque dolorificam; tar- dam vero durioris robustiorisque productionis, vehemen- tiorque doloris: vernalet vero velociorem esse, & dolore carentem; hyemalem a. fieri modo contrario, sine gingi- varum consumatione. Neoterici in dentium produ- ctione gingivas omni die cum butyro perungunt, & cum hordei grano interdum perficant, pro le- uiori dentis eruptione. Aliqui mel infantibus mi- nistrant; quo eorum palatum, gingivas & linguam perungunt, adiecto thuris exiguo & glycyrrhizae: & lacte canino gingivas abluunt. Si dolor sit im- mensus & intolerabilis, succo solani tanquam nar- cotico, & oleo rosae calefacto easdem inungit. Lac quoque maternum illitum prodest, aut cerebrum ouillum in cibo datum, vel eo gingivis confrica- tis, aut gallinaceum ortum festinant. Dens cani- nus crematus & in gingivis impositus sine dolore ortum promittit. Dentientibus quoque ex Plin. itis rufa valet, & corallosum cinis, & Delphini dentium cinis cum melle; & ouis cerebrum illi- tum. Pueris quoque subinde dentium stridor etiam mente commotis contingit; noctu praefertim cum ventris animalibus cruciantur: Si ex con- uulsione sit, comitialis morbum vel apoplexiam praefagit; qui & in adolescentia liberantur, quo- niam materia arescit nimium, ac lacerti & mouen- di vires robustiores sunt, stridunt vel tremunt dentes

Ex vermib.
Ex mentis
commotione
Præfugis.
Curatio.

dentis maxime incisori, qui vna tantum radice nituntur, relaxatis gingiuis, vel ob causas iam dictas. Si ex vermibus, stridor habet intermissionem, & signa vermium adsunt, ac pueri manib. nares tractant ac vellicant, vermibusque expulsi stridor definit. Si ex mentis commotione, ex relatu ægri dignoscitur in adultis. In summo continuo perseverans, nisi statim succurratur, apoplexiam, epilepsiam vel convulsionem futuram præfagit. Caput repurgandum in magis adultis, ceruix oleis calidis fouenda, radices mandibularum atque maxillæ inungendæ vnguento martiato solo, aut castorino adiecto, vel spicato. Si ex vermibus, vermes necandi & expellendi, vt c. de vermibus docebitur.

OBSERVATIO IX.

De dentium stupore.

Obstupescunt dentes, non sine magna molestia: hoc n. peculiare dentium malum est, & inter dolorum genera annumeratur: austeris n. & acrib. contingit manducatis; vel si quis acria commanducare inspexerit, obstupescere dentes quoque videntur, similitudine alterius consimilis sympathia ad causarum transitus facit; nam etiam solo audito aliquo stridore conficante stupore tentari videmus. Ex stomacho talis humor melancholicus, aut acetosa patuita si per vomitum redditur, dentes pari affectu afficit. Sic quidam Delph. vir patritius hoc malo frequenter, & sæpissime torpedine dentium afficiebatur. Huic portulacæ commanducandæ proposui, nam, vt Arist. tradit, torporem leuat protinus: quod & Paulus confirmat, cum dicit: Stupori benefacit portulaca comesta. Etiam huic profuit.

SCHOLIA.

Nvces pinæ commanducatz, auellanz quoque aut iuglandes commanducatz prolunt, aut si sale dentes conficentur, & caseus commanducatus, aut mel calefactum. Gal. & Pau. amurca in æneo vase cocta ad mellis spissitudinem, atque vetusta illita commodè vtuntur. Valet & iuxta Paulum oleum immaturæ oliuæ fustum & infricatum.

OBSERVATIO X.

De dentium debilitate & eorundem conseruatione.

Mvltis iniuriis dentes obnoxij sunt: ita, vt iisdem fere omnes qualitates aduersentur, vt calore, frigore, & qualibet re durâ facile infestentur. Sic quidam vir quinquagenarius ex magistralu non infimus, mihi conquestus est, quod dentes facile etiam domi ac foris algore infestabantur, non sine dolore, quamvis exiguo; interius magna cum molestia; magis vero in itinere, gelida hyeme existente, nique, ceruicis frigida potu, frustib. quoque aut congelatis quibusdam cibis etiam quibuscunque frigidis. Huic consulebam, vt luteo oui indurato & calefacto vel repente sæpius dentes affricaret. Quo si parum proficeret, mandauit, vt crebro theriaca idem faceret: aut oleum admoueret, quod ex sinapis semine exprimitur, est n. valido adiumento. Quib. cum vteretur, plurimum iuauinis sentiebat. Interea enim iam ad senectutem tenderet, vt dentes magis incolumes seruariet, consului vt rationem sto-

machi ac capitis haberet, ne crapula infestaretur, aut acrib. vel acetosis vomitionib. afficeretur. Ideo & lactis vsum euitandum esse proposui, quoniam facillime in ventre vitiatum, dentes vapourib. corrumpit: vti & omnia dulciora, sicut ex saccharo contrita, & acida nec plurimum ol. ita quemadmodum & porri & raphani communia. Solidiora, ac dura dentib. inimica sunt, fluctuantia, ac gelida, quæ & cæteris ossibus nocent: feruentia superueniente frigore, magis lædunt, vel adurentia ipsa: quoniam naturalem humorem absumunt, quod ardenti nucis cortice efficiunt in dentium tormentis. Scalpere dentes repurgando iuuat: sed id molliter fiat, ne mobiles reddantur. Euitabis raphanos & porros, quoniam dentes & gingiuas lædunt. Et si quidem obserueris, quidam referunt dentes nunquam dolueros. Dentifriciis quoque leniter subinde contendantur, ne doleant, aut importune labent: quæ gingiuas astringendo iuuant, ac inherentes erant tofos, quos poros Græci vocant: si enim dentis colluue circa dentes adhaerent, vt in coracis marinis. Dentifricium myrti folia faciant, balaustra, mori cortex, lignum aloes citra & mixta. nana & oris suauitati conferunt.

SCHOLIA.

Dentes non solum ex causis iam dictis algere possunt: verum etiam ex pituita congelata, & tunc euacuanda est, & ea adhibenda, quæ algores calefaciunt. Præter ovi induratum calefactum etiam molle, panis tepens secundum aliquos confert: sic & oleum, si ore continetur tepens siue nardinum, siue lilinum, aut micasium vinum tepesfactum. Idem præstant rami aristolochiæ, aut lauri tenelli & aluminis pares portiones. Etiam lauri bacce, aristolochia & anethum iuuant. Verum si ti aliorum aliquando dentes afficiunt, ita & calor eisdem debilitat: atque utraque hæc causa doloris, instantis affectus aliquando prænotia est. Verum si causa calidior debilitat, haud difficulter sensu percipitur. Tum ros. tepidum illitum prodest, adiecta si opus est, santalori farina; vel in feruenti causa amphora exiguæ addito, aut pyllij lentus succus, galla cremata in aceto exalta & cætera astringentia. Aliquando etiam debilitantur ex eadem causa, quæ commotiones dentium & labefactiones faciunt, curandi dentes, vt de labefactis dicturi sumus, & deficcando humiditates superfluas circa radices eorundem, tum nervos & ligamenta existentes: & per consequens dictæ partes roborandæ & confortandæ, vt dentes fringantur, ne superfluitates dictas recipiant. Ad deficcationem valent gallæ tollæ, & alumen, & sal tritum myrobala- norum ossa, & similia. Quale hoc est à Gordo- descriptum: Salis asij, aluminis asij, baccharum laminam, optimi, pip. xij. gall. asiatum in aceto exstima- tum, nucis cupressi, singulorum aqua paruo pulueris- rata in sacculo ponantur, quo dentes trice quoti- die: hoc n. dentes claros & mundos reddit, atque roborat & præparat, ne facile ab aliquo lædantur, neque a calido externo, neque a frigido, nec ab acidis, neque cum videat aliquem tum portarum timebit: consolidat quoque & confirmat dentes, & omnem talem colorem remouet iuxta Gordoniū. Plura quoque videas apud Valesc. c. proprio de dentium debilitate, & apud Auic. præterea, quæ diximus in Obseru. præcedente, hæc quoque subsequen-

subsequentia dentes conseruant: Si dormitis os oleo effica iter collatur, myrteo vel rosaceo, aut myrobalanino, nardino. Dentes tuetur immu- nes ab iuriis si bis in mense os collatur deco- cto tithymalli, ex aceto, illius qui minima ha- bet folia anagallidi simul laetiuola. Alumen vel myrrha vel simul mixta, vel absinthij decoctum cum vino, addito melle. Trahunt ex posteriorib. cum multo aceto ad id prodesse, quoniam ad vitiumque quadratem faciunt, nam frigidam extenuant, & calidam reserant. Prodest radices capparis cortex, aristolochia rotunda radix per se, aut ossium palmu- lorum cinis, vel gallarum aceto extinctus, den- tes heri si teliudum sanguine per annum col- latur: dentes non erodi neque putrescere, si quis quotidie mane ieiunus salem contineat sub lingua donec liquecat. Vxor mea carissima solo sale toto cum digito salua intincta dentes com- moe ad præseruationem omni manefricabat.

OBSERVATIO XI.

De dentibus mobilibus laxatis & tremulis.

Pvella quædā alioqui pulchra, ex casu priores dentes mobiles habebat. Rectè n. dixit Va- lesc. de dentium commotione, quod à causa pri- mitiua, vt est casus, ictus, percussio; vel rei du- ra obuiatione, dentes laxati mobiles sunt: qui equidem postquam semel violenter commoti sunt (vt etiam aliquando vidimus in famula palcherrima ab heri iracundo ex leui causa percussa) in illa com- motione & mobilitate libenter volunt remanere, cum sint membra, quæ cum aliis non sint conti- nua, sed contigua, nisi succurratur eis medica- mentis aptis, mobiles permanent. Quod cum puellæ accideret, cognita causa quod à casu labefacti essent dentes priores, imperavi, vt mi- nime masticaret res duras, neque multum loque- retur ob ærem frigidum ingredientem, & vt com- mederet iura, iuscula sorberet, ossa que sumeret, vel panis medullam in iure carniū vel veruecis coctam, oua forbilis & parum spissa, atque omnia inquam mollia, quo minus dentes offenderen- tur. Præcipiebam quoque ob eandem causam di- ctam de ære, ne ore aperto dormiret, nec digi- tus suis aut alienis attingeret, vel agitare den- tes; nam hoc modo magis laxantur: vti etiam si cum lingua impellantur seu moueantur. Deinde gargarismo & lotionem vti sumus astringente, & ad commotos dentes faciente: 2℥ rad. pentaphylli, bi- flora, an. 3ij. rad. cyperi 3.ij. flor. ros. rub. capul. glan- dum spongæ bedegaris an. 3℔. sumach. 3ij. coquantur in aqua ferrata vel cisterna, & colentur, & adde aluminis 3ij. semel ebulliente, quib. dentes foveantur. De in- die circa gingiuas & dentes mobiles, fiat talis in- fusio: 2℥ aluminis, coralli rubri, cornu cerui an. 3j. B. sumach. spongæ bedegaris, rad. bistortæ an. 3j. media- tum pulueris; & cum succo vel vino cydoniorum fiat ad crassitatem mellis. Quod reliquum est pulueris, circa dentes mobiles inspergatur subinde. Et hoc quod sequitur: myrrha, pompholyx, lentiscos ac anylum, quibus Archigenes dentes mobiles si- flere docuit: & abluantur cum aqua supradicta. Quibus & dentes firmiores facti sunt.

SCHOLIA.

Dentium mobilitas non solum ab hac causa fit, verum etiam à multis aliis. Tremuntque aliquando dentes, & maxime incisori, quæ vna

tantum radice nituntur, relaxatis gingiuis. Rela- xantur autem ob nimiam humiditatem; vt videat Gallico, licet post sudationem in morbo Gallico, cum non so- lum tremunt, sed plerumque etiam decidunt. Ob id oportet medicamenta non solum esse siccan- tia, verum etiam adstringentia, vt alumen, nux cupressi, radix pentaphylli, & bistortæ, rosæ, & earum semen & capitulum, & similia his addun- tur, quæ siccant cum quadam caliditate, modo nulla sit inflammatio, vt flores anthos quæ siccant simul & corroborant. Abstinentium à calchite, cortice mali granati, gallis, balaustris, quia dentes nigrant. Vt: 2℥ rad. pentaph. bistortæ an. 3j. ros. cupul. gland. spongæ, bedeg. an. 3℔. fiat decoctio in aqua cisterna vel ferrata. Vel: 2℥. aquæ caspid. ros. 3ij. B. alu- minis 3℔. msc. fiat decoctio qua foveantur dentes. Pro- dest aqua aluminosa, præsertim si inflammatio addit, vel aphthæ in aliqua parte oris: vel gutta aquæ separationis auri, diluta aquæ plantaginis vel peculi ros. vel caudæ equinæ, vel aqua commu- ni, si desit. Hæc n. dentes stabiliunt, vt Rondeler. scripsit. Iam quoque mobilitas dentium contingit in senectute cū arescunt dentes laxatis foraminib. maxillarum. Necessarium n. est (vt dicebat Aer. lib. 8. c. 19. de dentium affectionib.) laxari & commoueri dentes, vbi locelli eorum flaccidiores reddantur, cum non solum ipsi dentes, sed & loculi eos con- tinentes graciles fiant. Hæc igitur affectio neces- sario accidit senib. quibusdam citius, ac aliis se- rius. Et quanquā eius (eodem teste) quæ indigen- tia alimenti contingit, tenuitatis dentium nullum remedium existat: auxilio tamen relaxatis den- tib. eis erunt pharmaca adstringentia, quæ gingi- uas confirmet, & ad arctius complectendum den- tes adiuent. Et propterea dicebat Valesc. Alia causa esse potest siccatas accedens propter defec- tum nutrimenti, sicut accidit conualescentib. & dentib. senum, qui hinc & inde mouentur. Iubet a. Gord. in conualescentibus vti dicta humida resumptiua, ouisque forbilibus, vitando mastica- tionem cum dente commoto. Hollerius, si in se- nibus, consumptis dentium stabulis & ictu concus- sis dentib. neruo qui dentes firmat emollito, dens mobilis vacillat; collationib. ex astringentib. coctis vino austero vtitur. Nam & ab his in ætate senili Aëtius auxilium capit, quæ confirmant, gingiuas densant, & arctius dentes coniungunt, vt diximus. Relaxantur quoque dentes ex humi- ditate superflua, in corpore vel in capite existen- te, mollificante nervos & ligamenta ipsos dentes cum maxilla annectentia, humiditatis nervis im- bibita exsiccanda; etsi sit ex humore calido, vena- secanda; si ex pituita, pilul. purganda. Denum stiptica frigida in causa calida administranda, vt sunt mespila, foiba, acacia, galla, sumach, somali, rosa, spodium hypocistis, & similia: si ex causa cali- da, in aceto vel cisternæ aqua decoctis, vel pulue- rib. dentib. inspersis aut collatis fouendi, in frigi- da, alumen, sal assum, cuminum, cypressi folia, mastix, cortex pini, absinthium, mentha & simi- lia: de quib. vide Valesc. & Gord. Mobiles dentes sistere tradit Paulus, aloën, Rhus syriacum, gallam, rubi radicem. Sed & Crisostomus experimento lenisco, myr- ro, gallam vino decoctis, vt confert. Ictu vero concus- si dentibus, neruo, qui dentes firmat, emollito, dens mobilis quoque vacillat, vt paulo ante dictum est. 410. Collutio etiam ex astringentib. coctis austero vino ictu concussis confert. Percussu vexatos ali- nax lac sanat. Mobilitatibus, sordes caudarum pe- cudum concretæ in pilulas siccatæ per se tollæ, fa- riæ illitæ profunt. Cytini cum vino cocti, aut acaciæ cauliculi iuuant labefactionem. Sed

Ex morbo Gallico.

Dentium mobilitas in senibus ex qua causa.

Ex siccatate.

Causa relaxantis ex superflua humiditate sive vel capitis.

Ex ictu vel nervi emol- dens mobilis quoque.

Ex nervo
emollitum
ratio.

Ex radice
dentium
corrosio.

Dentium
laxatio ex
carne gingi-
varum ab-
sumptis.

& ceruini cornu cinis doloresque eorum mit-
tigat siue infricentur siue colluantur. Sed in ner-
uo, qui multa pituita mollior ac infirmior est,
omnibus modis vacuanda pituita est pharmaco
purgante, erichinis, masticatoriis. Deinde ad col-
lutiones siccatentes & astringentes veniendum:
alioqui adstringentia excepta melle rosato, syr.
myrrillor. conferua ros. cornorum, & similium
adhibentur denti. Acetum scilliticum confirmat
dentes, & contrahit gingivas: lac asinum simili-
ter, vltimi cortex & ramuli in vino casti, vi inde colluatur.
Potest aliquando causa esse mobilitatis dentium
corrosio in radicibus dentium. Tunc etiam mate-
ria vacuanda est medicamento purgante, quod
vel bilem flauam, vel atram, vel pituitam falsam
purget, vi dictum est prius de corrosione. Valet nigella,
Romana torrefacta trita ex aceto acri denti im-
posita: vel collutio radicis angelicæ, tormentil-
læ; vel lapathi acuti in aceto prius coctæ: quo
aceto os colluitur, & denti vna radice appoluita:
alumen quoque cum aceto. Relaxantur etiam den-
tes carne gingivarum absumpta, quæ replebat &
firmabat interualla dentium. Huic aff. ctioni oc-
currimus toforum vel cariei, quæ est supergenita
ablotione: deinde aceto scillitico dentes frica-
mus. Postea utimur puluere ex alumine, corallo
rubro supra scripto, ad siccationem; adiectis iis,
quæ sarcotica sunt, thure eiusque cortice, aut ireos;
aristolochia vel farina orobi, nisi amaror prohi-
beat. Pistolochia radix & ireos id præstat, & odo-
rem gratum & iucundum spirat. Alex. Trallian.
ad dentium relaxationem & gingivas erosas digi-
to cum salina hunc puluerem imponit: Salis am-
mon. aluminis rotundi an. 3 ij. myrrhæ 3 j. in puluere re-
ductis vti. Alij ad dentes commotos ex carne
diminuta gingivarum, puluere sequenti dentes
fricant: Aluminis de pluma, balauft. sinach, an. 3 ij.
ligni aloes cyperi an. 3 j. fiat pul. Etiam sequenti vtun-
tur quidam ad dentes commotos & gingivas cor-
rosas: Gall. cupul. glandium, aluminis Romani, corr.
gram. an. vterque subtiliter, & applica. Fit aliquando ve-
ro caro illa, quæ est in internallis dentium, super-
crescat, & sanguis inter mandendum reiciatur.
Tunc frigidis & astringentibus caro illa duranda
est, vt aqua aluminosa, quæ repellit sua frigidita-
te & astrictione. Prodest etiam colluere os sacco
cydoniorum, aut alicuius herbar, quæ sit prædita
simili facultate: vel mandere pyrum, vel malum
cydonium. Postea vtile fuerit, corall. rub. & spon-
gie bedeg. & rad. bislorie inspergere. Aët. ad laxatos
dentes & gingivas humectas vtiur aluminis sciff.
in fictili vti 3 vij. zinz. 3 iij. gall. flor. ros. iridis an.
3 ij. croci 3 j. Ac alumen rotundum cum duplo sa-
lis pondere tritum dentibus ob humiditatem in-
spersit. Quæ ad dentes dolentes & simul laxa-
tos valeant, vide eundem lib. 8. c. 29. & quæ Be-
nedict. præceptor meus capite proprio de iisdem
scripserit.

OBSERVATIO XII.

De quodam, qui elongatione dentium laborabat: & de alio
cui vnus supra alterum oriebatur & crescebat.

Solent fere dentes (teste Aetio lib. 8. c. 30. moti
sac labantes reliquis esse prominentiores, maxi-
me cum ex verbera hanc affectionem incurrerint.
Quod cum iuueni cuidam euenisset, lima eos at-
terendos esse duxi, in quantum scil. præ alijs pro-
minent, ne in loquendo, vel etiam manducando,
eos qui obiciuntur, offendant. Tali n. remedio
etiam mulomedici vti solebant in equis nimis an-
tiquis, vt iuniores apparerent. Ideo si hoc præsi-

dio vti vellet, ad chirurgum eundem remissimus
vt illud ipsum dextre ab eo fieret. Nam noui puel-
las quibus frusta dentium eminebant, loco lima
digitali ea ipsa lima atterebant. Attestatur a. &
experimentum ipsum, quantum sane ego (inquit
Aetius) eius rei periculum feci. Ferream namque
limulam ad hanc rem apparui, quo citius ac effi-
caciùs res procederet, si modo aliqua spes esset
moti dentis firmandi. Si a. caput ipsius limæ ob-
tusum, forma nuclei, & quam leuissimum. Itaque
aliquando quidem inaequales quædam dentium
eminentie apparent, in quibus partes tantum ali-
quas lima atterere opus est. Aliquando a. æquali
planitie extremitates prominent: quare æqui ali-
et ac plana per limam attritione indigent. Opor-
tet a. molle quoddam linteolum gingiuis ipsi vi-
que ad dentium radicem adhibere; deinde tenet
sinistræ manus digitis apprehendere, cauteque ac
citius offensionem limam adfricare, ne sub manu
ipsa doloris impatientia affectus ager concitetur.
Quod si omnino dolorem percipiat ager
dum lima adhibetur, aut ob id quod vehemen-
tius digitis dentes apprehendantur, quiescere sta-
tim conuenit, interimque collutiones dolorem
mitigantes offerre: deinde, vt dictum est, rem ag-
gredi, & paulatim lima deterere; atque hoc se-
prima saltem die bis aut ter conari, verum & se-
cunda repetere, ita vt ægro impetres, vt neque se-
cunda mone nimium vtatur, neque vllum aliquem du-
riorem cibum adsumat. Et ita iussimus, vt eibis
forbilibus vteretur, aut pane madefacto, tam diu
donec chirurgus opus suum compleuisset. Altec-
vero iuuenis dentem vnum supra alterum con-
centem habebat, alioqui facie honesta. Huic con-
sului, vt is, qui eleuatus erat supra alterum, à
dentatio medico vel tonsore extraheretur; idque
dextre, ne alius læderetur.

SCHOLIA.

Quod si citra laxitatem quibusdā etiam præ-
sint, eos similiter lima atterere oportet, ac collu-
tione elongatione & augmento dentium, stringat
dens & cum serra, id est, lima, auferatur quod su-
perfluum est, & illinatur cum alumine & baccis
lauri & radicem aristolochiæ longæ. Indebita,
inquit Valsc. elongatio dentium fit, vt plurimum
in dentibus anterioribus & in alijs etiam quan-
to suum par deficit. Nullumque aliud remedium
aptius est, nisi vt lima auferatur, & post serrato-
ram iuxta Auic. dentes sepius fricentur puluere
ex granis lauri, alumine & aristolochia. De gene-
ratione dentium idem inquit: Vidi aliquando
dentes nasci supra primos caninos, ita, vt quatuor
nascerentur; super primos duo superius, & duo
inferius. Is qui superfluum est, forcipe, vt dictum
est ex Paulo, auferatur, vel medicinis eradi-
cetur, gingiuis à carne nudatis, cum lacte tithy-
malli vel puluere esulæ, vt scholio Obser. 7. dixerimus,
reliqua vi de apud Valscum.

OBSERVATIO XIII.

De dentibus male coloratis.

Empiricus Dentarius dentes nigros & male co-
loratos penna intincta oleo vitrioli, amotis
prius tosis, albos reddebat, penna oblique sciffa,
vt commodius dentes detergeret: nos etiam cum
oleo vitrioli gutta vna aut altera aqua admixta, vt

vt matronæ dentes fricent iubemus: hoc n. modo
& flauis & nigri albiissimi euadunt, eum & oleum
vitrioli vacillantibus dentibus proficit, modo non
fiat ex fluxione humorum; qui prius expurgandi,
vt scholio sequenti latius dicemus. At pumex
ignitus vinoque albo bis exstinctus, & tertia vice
ignitus relictus, donec refrigeretur absque alia
extinctione; demum tritus & ablutus albiissimos
facit dentes, nec eo magis celebris experimentum
inuenitur; imo si dentes eo quamuis non combu-
sto sed trito, fricentur, albiissimi euadunt.

SCHOLIA.

Dentes colore tradit Gal. melongia infici, h.
e. nigrescere, vapore malo taliter inficiente:
sed quæ sit melongia, paucis ex Bened. Ver. attin-
gam. Tradunt eam herbam ætate nostra peregrin-
am ad hortos peruenisse, duorum generum, al-
bam & nigricantem, cucurbitulis Aug. mense de-
pendentibus, iam familiarem, & in fenestris col-
locari. In cibis nonnullis grata est; humorem me-
lanchoicum generat. Matronis quoque id vitium
quibusdam smegmatis faciem venustam reddent-
ibus o. vi solet, argento sublimato imposita, quæ
& animæ grauitatem faciem geminata cura. Nig-
rescit & vniuersa intus materia, subeunte dira ta-
be, quæ interna causa est, dentes viridi aut nigro
colore inficiens, vel aliunde prognata in dentes
irruens ex fluxione, totisque innatis dentibus.
Alia quoque externa causa est, vt linimenta in-
he Gallica, vel ex cibis dulcibus masticatis fac-
tusque syr. sacch. tum alijs degustatis, vbi phar-
macopoeos dentes nigros habere ceruimus, &
alios qui cibis dulcibus vescuntur, vel putamina
necium viridium gustant, aut pomorum punico-
rum & fructuum mororum nigrorum & rubi, aut
edulia sumunt, quæ in valis metallicis condun-
tur, vt in vase plumbeo vel stanneo. Horum nie-
dela facilis est per causæ illius denigrantis remo-
tionem: quoniam sicuti facilis est impressio ac
debilis, eadem ipsa causa procacatrica à dentib.
facile expurgabitur. Non defunt quoque qui ex
contactu rerum fetidarum dentes nigros & cor-
ruptos habent: vbi contingit illis qui coria præ-
parant quibusdā pinguedinibus tingentibus vt
sutores, calcearij, cerdones, aut qui elixatis cibis
in cupreis aut æneis vasis vtuntur. Omnia enim
metalla exceptis sole & luna (quod chymici norunt)
in se scabritiem & rubedinem habent, qua cibi in
iis preparati dentes inficiunt, qui ex natura albi
& lucidi sunt. Harum oranium causarum, si sint
externæ, facile cognoscuntur ex ægri sermonibus
signa. At internæ egent maiori distinctione, quæ
ex cacochymia, vel fluxione sunt ex humore præ-
dominante, vt de doloribus dentium nunc satis
explicatum est. Causæ externæ vt iam diximus,
remouendæ sunt: ita & tosi remouendi, denisfri-
cibus & abstergentibus ac mundificantibus,
dentib. sepe lous vino albo, & sale vltio confrica-
tis, illud notos: bsumit. In omni a. causa pingua
vitabimus, potissimum si ex dira tabe, ex materia
constitente virides aut nigri fuerint: & somnum
procius à cibo, vomitum acetosum, cauebimus:
& vt in cibis fungi, aut sesami semen sumatur: à
tongis n. sumptis, vt à cibis corruptis, hoc malū
aliquando contrahitur: ideo stomachi ratio ha-
lenda est, & iis vtendum, quæ proprie ad fungos
faciant, & eorum venenositatem reprimant & cu-
rent. Ita quoque si ex cacochymia aut corruptis
humoribus ad dentes confluentibus dentes male

Pet. Forest. Tom. 2.

colorentur, materia illa antecedens prius parata à
corpore toto & capite, si per modum defluxionis
originem malum trahat, purganda: tum etiam à
ventriculo. Et ideo (vt recte dicebat Aet.) liuent
aliquando dentes per vniuersam ipsorum substan-
tiam, non dissimile quiddam inflammationi pa-
tientes, ob influxum videlicet vitioforum humo-
rum. Quare consimili cum his, qui erosionem passi
sunt, indigent curatione. Humoribus itaque flu-
xionem concitantibus repurgatis, ad dentificia
veniendum, quæ exsiccant & abstergunt: qualia
sunt sal torrefactum cum melle, puluis parietariæ,
amygdalæ amaræ, cornu cerui, margaritarum,
pulu. eboris, & coralli, iris Florentiæ, marmor
tritum, pumex vltus, os sepiæ. Et quibus denti-
ficia consiciuntur. Quorum copiam inuenies apud
Rondel. in methodo sua. De curandis morbis, c. 75. de
dentium dealbatione. Habes etiam smegmata varia
apud Aëtium ex Apollonio & diuersis, quale hoc
est: Sal fossile melle subactum in fictili vase torreo, ac
tritum modica myrra miscro, eoque dentes conspicio.
Talos ouillos exure, ac contritis vtere. Ad eadem
pollent buccina sale expleta & vsta, conchæ vstæ,
sepiæ testa vsta. Singulis odoris commendandi
gratis parum iridis Illyricæ, aut floris iunci odo-
rati, aut calami Indici aut spicæ nardi miscetur.
Archigenes ad dentes à dolore præseruandos, tum
ad gingivarum erosionem, atque etiam decorem
dentium, pharmaco hoc vtebatur. Lanæ succi-
das linteolo illigatas vre, & salis torrefacti ter-
tia earum parte admixta contere, & pro denti-
ficio vtere. Illud quoque Pauli ad candorem
dentium facit, & oris suauitatem, gingivas re-
primens: Punicis, salis testis an. 3 iij. iunci odorati
angulosi 3 v. spicæ nardi 3 j. piperis 3 vj. iris vti or.
Hæc satis de dentium affectibus: quos omnes
nunc absoluius: hinc ad gingivarum mala tran-
seamus.

OBSERVATIO XIV.

De gingivarum dolore atque inflammatione.

Gingivæ cum etiam vna de oris partibus ha-
beantur, post dentes de iis quoque agendum
censuimus, cum ad ornatum oris & dentium crea-
ta sint, tum ad firmitatem, fixationem & stabilita-
tem eorumdem: vt etiam eorum opera recte per-
ficerentur, à Deo recte ordinata sunt. Sane persi-
stentes dentib. admodum commodæ sunt. Verum
cum à suo habitu naturali collabuntur, plurimas
affectiones pati possunt: quas etiam operæ præ-
tium est, vt non prætereamus: vt tyrones sciant
quib. modis corrigendæ & curandæ sint, si aliquo
affectu lædantur. Ex qualibet leui ac facili causa
afficiuntur: dolent n. inflammantur, apostemata
incurrunt, vlcérantur, corroduuntur, in cancrum
transcunt, vel fistulas: corumpuntur, & scetent
putredinis ratione, intumescunt ac flaccidæ &
molliores fiunt, & ex facili causa exsanguinan-
tur, sanguinemque fundunt: eo quod humidæ &
humorosa sint, modo iisdem accedit augmen-
tum carnis & diminutio eiusdem. Ita quidam
iuuenis tempore verno sanguine prædominante
cum gingivas dolentes haberet, non sine inflam-
matione, cum & rubedo & sanguinolentia in
gingiuis apparerent, cassia prius in bolo assum-
pta, die sequenti, vt venam cephalicam aperir-
et, mandauit. Quod si neque ea sectione dolor
mitigaretur, & gingivæ detumescerent, vt ve-
nas labiorum interiores chirurgus etiam secaret,
id quoque vtile est. Estque illud generale præ-
sidium

fidium gingivarum, tum oris aegritudinem, si ex sanguine superfluo oriantur, ut prius secta vena ex cephalica, mox sub lingua aut ex labiis interioribus vena secetur. Eaque vena secta in labiis dolor, tum inflammatio plurimum mitigabatur. Deinde, ut os tum gingivas collueret decocto ros. virgæ pastoris, plantaginis, herbæ sanguinariae & portulacæ. Quibus si non sedaretur inflammatio nec dolor, ut ad remedium Aëtij lib. 8. c. 20. ad inflamas gingivas cum dolore (quod ex Gal. accepit) accederet, consului, nempe oleum lentiscinum conductum linteum calefactum, ac in ore circa gingivas detentum. Sed oportet recensere: inueteratum nociuum existit. Illud enim caliditate temperatum, in quacunque alia oris parte dolor ex inflammatione oritur, eundem sedat: repellit enim absque molestia, & discutit citra mordacitatem. Et supradicta remedia egregie contulerunt: alioqui ad aliud remedium Gal. quoque valde familiare peruenissem, nempe oris collutionem crebram ex aceto decoctionis hyoscyami: nam & hoc in dolore vidente etiam confert.

SCHOLIA.

3 AD dolores & inflammationes gingivarum, tum apostemata, quæ ut plurimum sunt ab humoribus à capite in eisdem defluentibus vel à stomacho sursum ascendentibus ex vaporibus eleuatis, acerosis, correptis & fumosis. Quod si à stomacho, ibidem sentitur grauitas, uti & à capite. Quæ a. sit materia facile per tactum & visum dignoscitur: per paruum dolorem & remillum, quod significat humorem frigidum: sentitur n. frigiditas, discoloratio gingivarum & minoratio doloris. Per magnum vero dolorem & intensum humor calidus sanguineus vel acris notatur: calor enim sentitur, rubedo & punctura. Inflammationes hæc si non statim reprimantur, ad apostemata transeunt, vel parua vel manifesta, & ista citius rumpuntur & curantur: vel in profunda & magna, & tardius rumpuntur & sanantur. Interea & illud adiciendum ex Gordonio, quod gingivarum passiones minime sunt contemnendæ: si enim diu durauerint, transeunt in cancerum, cum materia fuerit sicca & melancholica & adusta: alioqui si humida, pituitosa, salsa, in fistulam: & talia sunt valde mala. Quod ad curationem attinet, Neoterici, ut Valescus, si ex calore & materia sanguinea, sanguinem mittunt ex cephalica: deinde ex venis sub lingua, vel sub labiis. Præceptor meus in dolore cum inflammatione etiam post aures cucurbitulis etiam scapulis impositis vtitur. In bile purgat cum succo ros. in pituita cocta materia cum iis, quæ ad dolorem capitis ex pituita valent. Valescus si à pituita crassa, cum hiera, cum diaturbith. ita & de atra bile, vel succo melancholico, ut cap. de dolore capitis ex melancholia. Deinde ad topica deueniunt. Veteres ex causa calida, ut Aët. lac asinum in ore detinebat, præter oleum lentiscinum iam dictum, ubi dolores maxime infestarent: quo dolores mitigabant, & ex tempore sedabant: etiam succo portulacæ: abstinebant ab aceto, acris, acerbis & salis, quæ infensissima sunt inflammatis gingiuis. Valescus in apostemate calido frigidis prius utebatur & stipticis: postea oleo rosaceo vel mastichino, in quo bullierant spica & rosæ siccæ. Si frigidum esset apostema. immiscebat iisdem aliqua calida resolutiua, ut alumen, vel sal, & eiusmodi. Postea si videat ad maturacionem tendere, butyro inungit

gingiuas, & cum succo ireos & melle illud aperit, & facit effluere saniem. Post rupturam exsiccat, & sanat. Quod si nec iis modis aperitur, cum decocto caricarum vel lini & iam dictis phlebotomo aperit: & statim dolor cessat gingiuæ & dentium & maxillæ. Si apostema est profundum, cautione quadam applicat repercussiuæ, maturatiuæ, & resolutiuæ: deinde cum phlebotomo aperit, & lauat cum melle exiguo, & alumine vltio, collutoriis commode adiectis. At si in loco apertionis vlcus virulentum remaneat, vel fistula vnguento ex viridis aris 3 lb. & gallar. 3 ij. & aceto quantum sufficit vtitur, & subtiliter tum vlceri ac fistulæ administrat. Eadem quæ in sanie aurium valere scripsimus, his conferunt. Si nec illo modo curentur, cauterio cum ferro vtendum est. Sed præstat nunc exemplum de corrosione & vlcibus gingivarum adiacere.

OBSERVATIO XV.

De vlcere gingivarum corroden- te, & in fistulam transeunte.

Matrona nobilis nec infimæ sortis, cum vlcere gingivarum corroden- te laboraret, & tandem in fistulam transisset, & me consulendi causa accessisset, consului, ut prius repurgato corpore, medicamento vteretur Gord. quod equidem scribit valere ad vlcera gingivarum & oris, & ad fistulas & cancerum, & ad malas humiditates oris. Quod ita conficitur: 2℥. aluminis vltioque salis communis an. 3 j. plidia, balauftia, gallarum, cupulorum gland. ros. rub. rad. aristol. piperis longi, cinamomi an. 3 ij. spica 3 j. lb. gum. arab. & tranc. an. 3 ij. lb. alumina & gummi assentur, & fiat pul. Vna pars bulliat in aceto, addito melle, & redigantur in formam vlcuenti: altera pars puluerisetur. Vnguento vlcera inungantur, & cum radio fistulæ indantur, & puluis inspergatur, vel cum radio immittatur. Si illis non curetur vlcus, iussu ut procederet ad cauterium: sed antequam eo perueniret, ut vlcus sanem per fistulam effundens solo decocto agrimonie & aluminis (quo vltus est Valesc. in quadam Comitissa) collueret: quo præsidio sanies suppurrata non amplius fluxit. Quod si neque iis remediis malum cessaret, consului ut dens corruptus prope fistulam, extraheretur: sicuti fecimus in domicella Kerckweruia, de qua diximus Obs. 7. huius lib. hoc est, quod nobis etiam veteres scriptum reliquerunt, atque Aëtius ipse lib. 8. c. 26. De gingivarum fistulis, sic scribens: Gingivarum fistulas dissecare ac explanare conuenit, atque post excisionem vlcus curare. Vbi vero vsque ad radices propinqui dentis fistula ipsa extendere, conandum est, ut quantum possibile sit, per fistulam colluyri explanetur, & per siccum quod flauum appellatur, melle exceptum coletur, & con- simili modo id quod constat ex eruo, postea adhibeatur. Quod si confusio & perturbatio ægri commiserit, tum ubi iam melius habere incipit, prius eum deinde affleat. Hocque modo erueretur & fistula, & confidit gingiuæ: atque omnino facilis erit ea, quæ deinceps requiritur cura. Hac ratione persuasa, ut dens auferretur, admisit: & fuit hoc modo curata, ut altera domicella, de qua antea diximus.

SCHOLIA.

Causæ horum vlcum sunt humores acuti, salis, vel alterius malæ qualitatis corroden- tis, quæ in gingiuis per eandem viam sunt, per quam vlcera oris, vel à capite per modum fluxio-

nis, vel à stomacho, vel à partibus inferioribus per vapores sursum elati: atque eadem curatio hominum vlcum, ut oris & linguæ, de quibus postea dicturi sumus, quantum pertinent ad medicamentationem & apostemata paulo ante gingivarum recensimus, vel secta vena, vel humore expurgato. Sed hoc addendum, quod in duplici sint differentia: quædam incipientia simplicia sine corrosione, putrefactione vel corruptione, & sine fistula: alia sunt antiqua, quibus & corrosio copulatur vel putrefactio vel fistula. Simplicia vero curantur desiccantibus & stipticis medicamentis, sæpe colluto ore lacte asinino, si adsit calor, vel aceto scillitico, vel decocto folior. oliuæ, vel sequenti: 2℥. ros. lentium, gallarum, cupulorum gland. capulorum ros. plidia, balauft. an. 3 j. fiat decoctio in aqua, in causa calida: in frigida vero, in vino: puluisque gallarum & myrrhæ inspergatur. Si vero profunda, & dentes carne discooperi fuerint ob gingivarum corrosione, puluis balauftiarum, aluminis de pluma, quater in die & in nocte inspergatur, vel superponatur, & Dei auxilio sanabitur: vel plidii & balauftii aceto & melle coctis colluantur: at si adsuerit fistula vel vlcus profundum, superponatur & immittantur, & caustica & desiccantia, ut est vitriolum. Ad gingivas corrosas lana speculo inuoluta, & oleo seruente intincta, & gingiuæ corrosas admodum valet, donec albæ fiant gingiuæ. Siftitur a. nome, hoc est, depascens vlcis, 3 ij. gallæ & myrrhæ, 3 j. leuigatis, caniti corrosis adhibitis: prius colluto ore & fricatis gingiuis cum aceto scillitico, deinde insperfo puluere dicto, flor. ros. adiectis. Ad gingivas exesas ex Paulo, ros. flor. 3 lb. gall. 3 iij. myrrhæ 3 ij. valent & ad flaccidas: sic & oliuæ foliorum decoctum, & arugo ferri, cytini, arida admota. Acutius ad corrosas gingiuas cum tumore & dolore & serpentina vlcera, vtitur galla tenuissime trita & myrrhæ, illud quod ex chalcidibus & cadmia constat siccum. Vel prius affusus aceto: post ambobus exsiccat, & fricatur. Sicis vtitur, sed cum cautione, ne hoc deglutiat. Et quod ex certa combusta constat, siccum siue per se, siue cum melle. Ad vlcera serpentium gingivarum, aluminis scissilis, flor. ros. an. 3 ij. salis fossilis 3 iij. croci 3 j. aceto sicco, cum melle colto. Ad gingivarum abscessus ac vlcera oris profunda ac cruenta, aluminis scissilis, cyperi, curusque 3 iij. gingib. 3 iij. sandaracha 3 iij. vltio 3 iij. croci 3 j. viere sicco vel cum melle, putridas gingiuas curat acetum, in quo mentha puluerisata applicata curat putredinem dentium & gingivarum. Gutta ammoniaci facta sicut collyrium, gingiuis putridis & cancriosis optimum remedium est. Peculiare tamen hoc ad caherum est, quo Gordonius vtitur: 2℥. ellebori, aristol. longæ, ranari, filtri combusti, aluminis ass. stercoreis columbini, facis ferri combusti, gallarum, balauft. pul. & cum succo foliorum oliuæ & melle conficiantur, & gingiuæ cancriose illinantur. Ad vlcera profunda & fistulas vtitur trochiscis de calce: vide apud eundem descriptionem.

OBSERVATIO XVI.

De gingivarum excrescentia & epulide.

Gingiuæ interdum præter modum luxuriant & excrescunt, adeo ut dentes prope intendant: iis potissimum quibus molles & spongiosæ sunt, & qui locis aquosis humidioribusque, ut

nautæ, degunt: Græcis dicuntur *ἡμαρτία*, gingiuæ molles. Possunt tamen esse molles & flaccidæ humidæque, ita tamen, ut adeo carnem superexcrescentem non habeant: & propterea Neoterici diuerso modo scribunt de gingivarum carnis augmentatione, vel de carne superflua, & de eiusdem diminutione, ut in scholio laus dicemus. Malum hoc plerumque in iis contingit, qui scurbutum malo afficiuntur, ut de lienibus magnis alias dicturi sumus. Si vxor mea carissima Eua Teylingia, an. 1567. cum tempore Quadragesimæ haecibus salis tum fumo induratis in cibo vsa esset, iisque supra modum delectaretur, in scurbutum malum incidit, atque gingiuæ supra modum sanguinem fundebant; subindæ & furdæ & corruptæ euadebant, cumque lotionem ex decocto cochleariæ bekabungæ, malicorij & aluminis non persanarentur, nec succo cochleariæ, alumine vltio insperfo, quibus alias per me alij infirmi curati fuerant, epulide supra gingiuas excrescente; coacti fuimus accito chirurgo carunculam illam vlceratam forcipe excindere, vel potius vulsellâ aut hamulo eleuatam præcidere, ut Paulus iubet, & colluto ore ac gingiuis vino post abscissionem: deinde os tum gingiuas colluimus cum decocto hordei communis, & flor. ros. cum melle ros. & syrupo nostro sceletyrbico dicto, ex succo cochleariæ & bekabungæ confecto ad vlcis abstersionem; mox alumine vltio insperfo: idque crebrius reiterato, epulide ablata, flaccida illa caro gingivarum vicina detumuit, & mollificatio repressa est & curata.

SCHOLIA.

Sicuti enim phlegmone manifesta tentantur gingiuæ, ut paulo ante diximus; ita quoque parulide appellata, specie quoque phlegmonis, afficiuntur ad dentium radicem intro forasve adeo prominente, ut etiam vicinæ partes distendantur, rubeant, caleant, ac dolent: in superiore maxillam ea procumbere solet, ex oculorum canthi maiore; inferiorem vero per tempora è venis eo tendentibus: abscessus hinc sequitur, cuius pus non ad faciei cutem, sed dentium radices exili velamento testas irrupit. Similia quoque huic tubercula sunt, teste Celso lib. 6. quædam dolentia, quæ etiam interdum solent iuxta dentes in gingiuis oriri, Græci *παροδοντιδας* appellant: ita, ut idem tumor videatur cum parulide, cum fere iisdem remediis tam à Celso quam ab Aëtio curentur. Post parulidem subsequitur *epulide*: quæ differt à parulide etiam iuxta Aeginetam, cum parulis apud Paulum lib. 6. c. 27. exiguus abscessus sit gingiuas infestans: & lib. 3. c. 26. Parulis inflammatio quædam est in aliqua gingivarum parte suscitata, quæ nisi discussa fuerit, in suppurationem conuertitur: Epulis vero est excrescentia carnis à parulide seu inflammatione consequta iuxta interiorem dentem molarem, aliquando cum febre (teste Aëtio) & vehementi dolore intermaxillæ mandibularum, ut neque os aperire liceat, contingens. Nam in parulide vlcus si non curetur, vel si male curatum fuerit, caruncula exstat & prominet epulis nuncupata. Curationes tamen horum trium tumorum parum inter se differunt. Celsus inquit: Parodontidas initio leuiter sale contrito perfricare oportet, aut inter se mixtis sale fossili combusto, cupresso, nepeta: Deinde eluere os cremore lenticulæ: & inter hæc hiare, donec pituita satis profluat. In maiore vero inflammatione iisdem medicamentis vtendum est.

est, quæ ad vlcera oris valent: & mollis linamen-
ti paulum involuendum, aliqua compositione ex
his, quas Anthracas veteres vocant, demittendum
que id inter dentem & gingiuam: quod si durior
erit, & id prohibebit, extrinsecus admouendus
erit spongiæ vapor calidus, imponendumque ce-
ratum. Si suppuratio se ostendit, diutius eo va-
pore vtendum, & ore calidum multum continen-
dum, in quo fucus decocta sit. Itemque suberu-
dum, in quo fucus decocta sit. Itemque suberu-
rit, os lardat. Deinde vero corrupto, fracto aut vi-
tiato, si ad fistulam veniat, locus aperiendus, dens
eximendus: testa ossis si qua excessit, recidenda
est: si quid vitiosum est, radendum; demum vt alia
vlcera curandum. In parulide in principio, vt sub-
mittatur, iuxta Aët. studendum; per dissoluentes
videlicet collutiones: quales sunt succus ptisani,
decoctum seminis lini, aqua multa calida, aut
multum. Deinde sicis deprimenda est eminentia
carnis sulphure viuo, pipere, alumine scissili, par-
æquali idem præstat omne alumen vltum, aut fori,
si trita adhibeantur. Si suppuretur, ferro venæ
incisorio distractam & excisam linamento im-
posito desiccato, aut cum linteoli rasura. Paulus
quoque parulidi in orbem exsectæ linamenta in-
ferit. Vidit a. & scalpello, quo venas secamus,
ipsam duntaxat punctam, & pure vacuato con-
nuisse: id quoque nos sæpe vidimus. *Amant a. ma-
gis*, inquit Aëtius, excisionem gingiuarum abscessus.
Post excisionem medicandum est ipsum vlcus per
collutiones: & cauum quidem eius, eo quod ex
eruo constat, sicco capitali impleto: vbi vero ad
æqualitatem peruenit, eo quod floridum ap-
pellatur, vitior. Paulus post ferrum vino colluit.
Die sequenti multa. Tertio antheram aridam vul-
neri inducit, vsque dum curatio perficiatur. Idem
si putredo gingiuæ oborta sit, & medicamentis
congruis non curetur, candenti ferro ipsam adur-
it. Carnis excrecentiam in epulide reprimat
cum arugine rasa priuatim, vel cum pari galla,
vel cum psori combusto, vel alumine quolibet
cremato. Alioqui, vt paulo ante dictum est, ha-
mulo eleuatam præcidit. Aët. in principio collu-
tionibus iisdem vtitur in parulide dictis, totam-
que maxillam cataplasmate ex semine lini & a-
qua multa integit. In inflammatione soluta, vt hiera
posset æger, epulidem sicco de primit cum iisdem
paulo ante dictis de parulide; vel eo quod ad fer-
pentia vlcera valet ex chalcitide, & cadmia: im-
ponitque rasuram linteolorum. Vbi serius caro
consumitur, siccum quod carnem exedit, apponit,
aruginem vel gallam, aut quod flauum appella-
tur: deinde rursus rasuram linteoli imponit. Quod
si adhuc moram traxerit epulis, forcipe arrepta
excindit cum tenui scalpello, aut ensiculo paruo.
Sequentibus diebus curat vlcus collutione aquæ
mulse, capitali sicco & rasura linteoli imposita.
Postremo florido sicco totam curam complet.
Quibus vero Neoterici vtantur ad carnes gingi-
uarum auctas vel diminutas, postea dicemus:
Nunc exemplum aliud interponamus de gingiu supra
modum cruentis.

OBSERVATIO XVII.

De gingiu tumidis, cruentis & excrecentibus.

Refert Rembert. Dodonæus Latomocuidam
ecthymatis laboranti, non per naves, sed e
gingiu sanguinem erupisse: quod cum in primis
molestum esset, ore assiduo sanguine repleto, re-
medium adhibet, quod sanguinem illic manan-

tem reprimeret: qui répressus aliam viam quæsi-
uit per vrinarios meatus, vrina cruenta subse-
quente: atque eo fluore rursus restricto, ad gingi-
uas natura sanguinem denuo pepulit. Ex his a. nec
prius desit prodire, quam ab ecthymatis curatus
æger esset. At Delphis iuueni sanguis per multos
dies adeo ex gingiu fluxit absque febre & sine
ecthymatis, vt vix ad sanitatem reduci potuerit,
multis adhibitis remediis & oris collutionibus
adstringentibus, & farina alumini vlti insper-
sa, & venæ sectione cephalicæ, atque hoc vel simili
epithemate, quo Aët. vtitur ad sanguinem ex gin-
giu erumpentem: *℞. farinæ partem vnam,*
norum vna tantundem, succi sanguinæ quan-
tum satis est, contere: & ad cerati crassitiem im-
pone ad sanguinolentum locum: aut simul cum
succo tam diu tere, donec arefiant; atque hoc
modo trita insperge. Sed ille cui in nosoco-
mio gingiu supra modum sanguinem funde-
bant, etiam carnem supernatam habebat tumi-
dani putridamque; adeo sanguinem emitebant
gingiu, vt ex sanguinis profusione moriturus
videretur. Gallarum decocto & citinorum & cor-
tici mori gingiuas abluere: & ad excrecentes
gingiuas & putridas varia adhibita sunt præsidia
tam colluta, quam in ore retenta: qualia si ne
illa, quæ ab Aëtio adhibentur, oleum ex immatu-
ris oliuis expressum, oliuarum colymbadum mu-
ria, rubigo ferri, chalcanthum asiatum; malico-
rium, tritaque insperfa: & alia infinita. Verum
cum & idem scurbutum malo laboraret, in quo al-
fectu cruentæ gingiu sæpe apparent, tum alia
supradicta, corpore repurgato ab humore melan-
cholico & pituita salsa, decocta ad hunc mor-
bum destinata, vt cochleariæ, bekabungæ, nastu-
tij aquatici, fumariz, cum syr. sceletyrbico no-
stro, & linamento ex succo cochleariæ cum alumi-
ne vlti & syr. iam dicto ad crassitiem mellis per-
fictis gingiu, putredine ablata, reliquis quoque
remediis ad cruentas gingiuas iam superscriptis,
tandem & hic quoque pristinam valetudinem
recepit.

SCHOLIA.

Vidimus, inquit Alex. Veronens. ex gingiu
sanguinis profusio in incredibilia, qui supra
modum profusabat; præcipue vero in quadam
ægra, quæ vix sanitati restituta fuit. Scribit Aët.
tius cruentis gingiuis ob bilis acridinem, præter
opinionem valde vtilem esse folio *trifolij* succum
aut decoctum cum sassa aut cum palmarum succo
calidum ore retentum; vel eius loco radix eiusdem
decocta. Alumen quoque scissile cum myrto. Aliud
Asclepiadæ ad cruentas gingiuas: balauftiorum flor.
ros. ramorum myrti, an. cum posca diluore, & liquorem
inde percolato, ac cum in ore retinendum exhibere. Vel
spongiam nonniam siccam in sanguine taurino madefactam
in vase scissili exure, contere ac repone. Vbi vero ve-
litis, cineris ipsius *℞. iiii. thuris 3 ij. chalcitidis crude*
3 ij. simul trita insper. e. Istis veteres vtuntur ad
gingiuas cruentas. Ad excrecentes vero tumidas
que gingiuas, iuxta Paulum, valet portulacæ succus, vel
ore retentus, muria, oleum ex colymbadibus oliuis, vel
immaturis expressum, vel tenuissimum, vel melinum immo-
caque. Sicca a. ærugo ferri, vel aris, aristolochia
radix, arnoglissi semen, dyphryges, atramentum
futorium, tostum, cyrini, iisdem quoque vitin &
Aëtius ad excrecentes gingiuas putrescentesque
ac tumentes; & siccum floridum inspergie ad
gingiuas depastas, cruentatas & putridas, quod
Græci antheron appellant, cyperi *℞. viij. gingiberis*
croci 3 j. sassa. a. l. 3 ij. permixti vtent. Valet quo-
que ad putredines oris, glandulas, columellam, &
ad gingiuas depastas, cruentatas, & illarum embaci-
tudo, aluminis scissilis partes æquales. Plura vide
apud Aëtium lib. 8. c. 22. Neoterici ad mollifica-
tionem dentium & debilitatem descripta sunt, rebus
stipulis in vino vel aceto decoctis, cum humidi-
tas huius causa existens remouenda sit, psidiis,
balauftis, alumine vlti de pluma, ros. siccis, su-
mach, cupulis glandium, & similibus decoctis in
aceto vel vino, vel in puluere gingiu admotis;
quale illud Aëtien. existit expertum: *℞. flor. ros.*
ram. piperis an. 3 vij. cupul. glandium myrt. balauft.
an. 3 ij. sumach. fol. menthe, an. 3 v. fiat pulu. post
collutionem gingiu inspergendus. Ad gingiuas
laas egregie confert aqua aluminosa sua frigiditate
& astringente repellens. Si vero in gingiu
fuerit superflua caro, ponatur chalcanthum siue
vitriolum mixtum cum myrrha, & amoueatur
vel vtere iisdem præsidis ad polypum narium des-
criptis. Addam hystoriam Petri Bayri quamvis
barbaram, tamen vtilem: *Dum esset* (inquit) *in*
Sabaudia cum illust. Duce Carolo II. in loco Amefaci,
qui locatus in domo Paschali apothecarij, qui habebat
uxorem satis antiquam, quæ habebat gingiuas crassas es
digitis excreuerat enim carnositas multum deformis. Ro-
gatus si quid haberem, vt sanitati consulerem, quia multi
am am erant, quod ab illo morbo vexabatur cui dedi bo-
nam spem salutis. Accepi aquam quæ vtuntur amfalsari
(vulgo da partire) & aptati duos baculos: in quorum
summitate ligavi corium carminatum, in alterius
summitate ligavi paruum petiæ. Accepi postea aliam pe-
tiæ duplicatam, & cum manu sinistra posui petiæ su-
per inferiorem labio, & trix inferius, vt discooperirem to-
tam illam carnositatem. Carne discooperita, accepi manu
dextra baculum, in cuius summitate erat cotinum, & im-
mersi in illam aquam fortem: & cum corio fricavi di-
ligam gingiuam superincarnatam, vt supra: & effecta est
illa perinde, ac si calce dissoluta limuissim: deinde in-
fudi petiæ, quæ erat ligata super alio paruo baculo; in
aquam frigidam, & in illa carnositatem illam, regem lo alias
pates, & etiam corium ab aqua forti. Iterum modum præ-
dictum per octidies: & deo finiente, restituta fuit sani-
tati ipsi na, nulla remanente deformitate; perinde a. si
nilil assuissit.

SCHOLIA.

AVicen. ad diminutionem carnis gingiuarum
sequenti pharmaco vtitur: *℞. thuris, masti. Diminui-*
cis, aristolochie rotunda, sang. drac. farinæ orobi, rad. ni carnis
ireos sicca an. 3 j. fiat pulu. melle & aceto squillitico in-
corporetur. Atque inde gingiuæ & dentes fricentur.
Ex sola farina orobi cum melle conficiuntur tro-
chisci: siccantur in furno in testa, vt possint pul-
uerisari. Huic pulueri addatur sanguis draconis,
thuris masculi, ad pondus dicti puluer. aristolo-
chie rot. ireos ante mediam partem; dentibus
& gingiu inspergantur frequenter, atque cum
iisdem fiat aliquando leuis fricatio. Hæc de vitis
gingiuarum dicta sufficiunt. Nunc ad reliqua oris
vitia progrediamur.

OBSERVATIO XIX.

De fæore oris ex abscessu intus in ore latente.

Vidam pictor cum fæore oris admodum
molesto detineretur, & chirurgus causam
mali non animaduertens, multas collutiones aro-
maticas frustra adhibuisset; ad hunc cum ingres-
sus esset, ore aperto & speculo oris immisso, re-
peri circa maxillam internam prope gingiuas ru-
morem quandam putridam, pituitosum & mali-
gnum ac fætidum esse: Quare cum alium non
deponeret, præscripsi apozema, in quo folia senæ
& polypodij radices incocta erant; ex quo bis
sumens, cum alium probe deliceret, vt abscessus
rumperetur & maturesceret, & apertione per
ferrum vel sectionem non admitteret admodum
tamen conuenientem, hæc sequenti collutione se-
cundo die abscessus ruptus est, sanie admodum
fætida & olida emanante satis copiose: *℞. fol.*
maluæ cum toto fol. viol. in cea nigra, scabiosa flor. meli-
lois, chama. an. m. j. rad. albae mundatæ, rad. sen. an.
3 6. sem. lini, fennug. maluæ, an. 3 ij. sem. anisi 3 j. si-
cum pinguium nu. 4. coquantur in aqua communi pro tñ
3 R. mellis ros. colati 3 ij. misce, eo sæpe os colluebat;
& in ore tenebat. Sanie iam effluente, ad deter-
sionem os colluebat cum melicrato seu aquamel-
lis: deinde aliquo gargarismo magis constrin-
gente & consolidante vtens, atque hoc modo libera-
tus est ab oris fæore.

SCHOLIA.

De gingiu, carne nudatis, siue carnis gingiu. dimin.

Sicut gingiuæ caro aliquando supercrescit: ita
carne etiam nudantur, & destituntur: vnde
facile dentes à frigore læduntur, & facile dentes
relaxantur, carne gingiuarum absumpta, vt dictum
est scholio obs. 11. huius lib. Præter ea, quæ diximus
huic malo conferre, vtilis est trochiscus ex orobo.
Quo malo cum quidam patritius Delphus afficeretur,
& me consulendi causa accederet, iussu in of-
ficina parati pharmacum illud Aëtij lib. 8. c. 23.
quod gingiuas carne implere tradit. Seminis ro-
bi, non antiqui partes duas, calami odorati Indici
partem vnam cum cera liquida adhibe. Oportet
a. tofos in dentibus adherentes prius tollere:
deinde aceto scyllino dentes & gingiuas confric-
care: postea ea adhibere, quæ carnem gignunt.
Tale autem est iuxta Veteres quod ex eruo con-
stat, siccum capitale. Relatum autem est in his ab
Aëtio, quæ vlucribus adhibentur, remediis.

Causas varias esse diximus male olidi spiritus
scholio Obs. 2. lib. 13. iuxta quas etiam cura-
tio variatur: nam sicuti ex oris & polypo oris fa-
grauolentia fieri potest, vt diximus; ita etenim
ex labiis ulceratis & gingiuis, tum aliis oris par-
tibus, de quibus nunc agimus, vt in scurbutum malo
quoque vidimus, os male olet. Propterea præcep-
tor meus Fauent. omnes causas ad duos modos
referre, ex omni inquam genere superfluitatum
in corpore abundantium, quæ ab opere facultatis
concoctricis derelictæ in putridum odorem &
molestum vertuntur, qui odor in cerebrum dela-
tus sensum mouet odoratus, (vt pictori illi euenit)
si per foramina palati ad os perueniat, & nares
extraque expiret, tam ægris ipsis, quam vicinis
molestus. Alius modus est causarum particula-
rium, à propriis membris corruptis putrescentis
aut ulceratis prodeuntium; à gingiuis erosis vl-
ceratisque vel putridis, aut in extima dentis su-
perficie, aut in intima eius substantia vel radice,
vel ex inflammationibus vlucribusue gurgulionis
R.

& confillarum, aut ex pulmone ulcerato vel tabe, *inxi. 5. aph. 11. & 7. aph. 16.* Sic Laurentio Adriano cuidam Alcmariano evenit, qui tandem multis mensibus vitam trahens partes asperæ arteriæ corruptas extusiebat atquequam moreretur. Ita & tabidæ iuenculæ admodum formosæ vlcus vel vomitum in pectore habenti, ita os fœtebat, vt nemo adesse posset: hæc tamen à me, præter opinionem multorum, fuit curata. Male quoque olent ora siue narium spiritus gibbosis, quos aliqui strumofos vocant, quoniam aer reclusus non inæabili canali, sed pectoris incommoda curvitate contentus diutius quam par sit, vnde spiritu vapore olido infectus emittitur. Ex putrido quoque stomachi humore nascitur, aut piruitoso, vel bilioso: quod quidem vitium ieiunantibus graue sentitur: à cibo vero minus graue: quoniam cibus oris halitus vniat, ieiunis vero aer in stomacho immotus calidior redditur, tum spiritum & humores qui in eo sunt, ad putrefactionem mouet; quies enim putrefactionem sponte excitat, motus a. ne putrefiant tueretur: quod autem ieiunitas calefaciat, sitis indicio est. *ex Anst.* Sic ego quendam noui doctum iuuenem, qui stomacho imbecilliori erat, ex cibo corrupto in ventriculo, etiam catarrho sæpius obnoxium, calidi hepatis & frigidioris ventriculi, hoc vitio affectum, cui pilulas ex hiera picra præscripti cum rhubarb. ob caliditatem hepatis. Consului quoque, vt ex hac portione omni mane cochlearia tria fumeret: *Vini alb. odoriferi lb j, nucis muscate, garyoph. cinamomi, maceris an. 3 j, mosci ʒ j. puluis iusta infundantur in dicto vino per duos dies naturales; & eique colato à speciebus, addas aqu. ros. ʒ ij. ob calorem hepatis, aquend. ʒ ss. specier. diaro. albi, trionfant. an. ʒ j misce, egregie contulit, quemadmodum & hoc electuarium ad ʒ ij. mane sumptum, ad coctionem perficiendum valens: ʒc. spec. diagal. ʒ ij. diacynamomi, aromatiici ros. diaro. alb. an. ʒ j. dianofci dulc. trionfant. ana ʒ ss. cortic. citri condita ʒ ij. nucis myrsificæ condita ʒ ss. stomach. gallinar. prepar. ʒ j ss. cum succo pomorum dulcium & saccharo adusto, fiat electuarium liquidum seu opiatum, pro catarrho circa noctem dum cubitum iacet, deuorabat gr. iij. olibani lucidi: & sequentem pulcrem crinibus capitis dormiturus inspergebat ad catarrhi suspensionem, & mane pectine excutiebat: ʒc. garyoph. ʒ iij ss. maceris, betonica sicca, ros. rub. cinam. samal. citrin. av. ʒ j. misce. fiat pul. Similiter nigellæ semen aceto infusum nodulo iuncti humi odorabat ad cerebrum exsiccandum & odorem oris ac narium emendandum. Præter has causas si caries in ossibus narium vel putridus humor inhaeret, vt in luc Gallica, summi per palati foramina in os ac nares fetidi exhalant. Ita quoque bilonibus & cerevisiariis & vinolentis ex crapula frequenti, & ieiunis maxime aquam vitæ (vt vocant) mane bibentibus os tætet: quemadmodum & salacioribus halitus coramptur; vel quibus selaminum frequens in cibo fuerit, aut allium vel cape, & similia. Et huius cause procatartice facili habetur cognitio ex relatu ægri, tum curatio; nam ea ablata facile cessat hic affectus. Et ideo diligenter causæ sunt perscrutandæ per sua signa si vera methodo hanc passionem curaturi sumus. Si enim ex affectu gingiæ, vlcere vel putredine fiat & tactu ac visu percipitur, & ex sanguinibus gingiuis; ita & à dente corrupto: si ab vlcere pulmonis ex tæbe: si ex concavo pectoris, ex spuito corrupto & sanioso: si à ventriculo, *vt iam diximus*, ieiunos magis molestat: quanquam matrona nobilis ex vlcere ventriculi è naribus fœtorem exspirante, tandem*

è vita decessit apud Rembertum Dodonæum siue
 ante cibum siue post, factor ex ore expirat. Ab
 vlceribus nasi, signa iam dicta sunt. At affectus in
 profundo corpore hærens, vt à pulmone, vix vel
 difficile curatur; in partibus oris, facilius; magis
 molestus à bile vel salsa pituita, & difficilior. Ex
 aphthis in febris acutis, malignitatem habet.
 Variatur curatio iuxta causam, quæ malum indu-
 xit. Si ab vlcere vel abscessu, vel à tace, illa prius
 curanda sunt. Si à bile, quidam exhibent aloem ^{aperiunt}
 cum melle: laudant perfica si in stomacho bilis
 hæreat, syr. cotoneorum: si phlegma, dant aloem
 cum agarico, etiam mullam, syr. abfinchinum, ca-
 tapotia ex aloë & citri semine. Si ex dentibus
 corrosis, dentes tollendi. Reliqua per se satis pa-
 tent. Si plura delideres, legas caput proprium Bene-
 dicti & euentum præceptoris mei, & Benedicti & euentum
 De oris erantemia, & Ronderelium.

OBSERVATIO XX.

De crisi inflammatione.

Inflammationes oris, quæ eum febre moleſtâ
periculoſiores & difficiliſſimæ curationis ex-
ſtunt: de quibus ſatis diximus in lib. noſtris Obſ.
De febris. At ex ſolo ſanguine etiam mitiores,
bili vero pernitiæ & moleſtiſſimæ & difficiliſſimæ
quoque. Quidam cum aliquot diebus ſine febre
tamen in partibus interioribus oris in palato &
fancibus continuum ardorem pateretur cum in-
flammatione, ac variis colluſionibus oris ex por-
tulaca, & aliis refrigerantibus admodum diu
frustra uſus eſſet, conſului, ut venam ſecaret, &
totum corpus purgaret, ſic Aëtio ſuadente lib. 8.
c. 42. de oris inflammatione. Quam, inquit,
vniuerſum corpus multitudine humorum abunda-
re redundat, aut vnus tamen alicuius naſq; humoris multi-
tudo in corpore augeſcit, conuenienter vniuius incisione ve-
na, aut purgatione, aut clyſteri & abſtinentia ciborum
Quod ſi memum horum adſuerit, ad localium auxiliorum
ſe conſugiſſim: in principio quidem reprimendo per ea,
quæ adſtringunt & frigeſcunt. Sic ex nimia vini por-
tatione quibus ob calidum eſt & inflammatum
ſola colluſione ſeri lactis à quo extractum eſt bu-
tyrum, in quo decoxerint cimæ ſeu extremitates
vitis, ſæpè curauimus. Nos vero imperauimus, ut
occuleret cum decocto plantaginis, ſolatri,
ſemperuiuæ & aquæ lenticulæ, vel aquis diſſilla-
tis ex iſſdem herbis diu in ore retentis, adieſſo
diamoro. Alteri cuidam quoque proſuit, poſt ve-
næ ſectionem & purgationes ſucco lactuæ ſæpè
in ore retento, vel panno maſeſaſto & linguis
impoſito.

SCHOLIA.

Veteres ad oris inflammationes multa praesidia compoluerunt, ut videre licet apud Aët. quae & stomatica pharmaca appellare, quorum tamen descriptum habere oportet iuxta dispositionem corporum, sexuum & aetatum: nam feminis & mollioribus, & pueris & eunuchis alia conueniunt, quam robustioribus uti est confectio ex moris ab Hera. medico compositis, & ex malis punicis Gal. & Asclepiadz. Et de succo vuz acetbz. Sorani, & confectio ex nucibus, Gal. de quibus vide eundem Aëtium in loco citato. Inflammatio oris, ut affectus indicat post habitam rationem totius corporis initio eget repellentibus medicamentis, in incrementis & vigore, quae concoquunt & quae discutunt, ut videre licet apud Hall. in lib. 6. C. 10.

Lib. XIV. Oculi.

OBSERVATIO XXI.

24. Apud in et c. ulceribus.

Aphthæ morbi familiaris sunt pueris (nostri lingua vulgari *die Spron* appellant) vt ex 3. lib. aph. colligere licet. A gingivæ læpe incipiunt ferpere in palatum, descendunt in vnam & fauces, peritica natiua sunt pueris, adeo vt læpe eos emittant. Occupant autem superficiem oris, vt & si lætam carnem exedunt, præcipue si maligna sit ob humoris præuicacitatem, acre enim & tenue omni carnem molliorem peruatit, & cutem à sua cute ciliat eximit: & crassum cutem exedit, neceratur: & si adhuc crassius, atram bilem feriat, cariem & ossa exedit. Præputis putredine, si sit malignitatis est, quæ etiam naturam huius oris quirit, qui putredine de quare citius in seculo. Ceterum in pueris aphthæ seu vlcuscula in partibus internis oris fiunt, ex laetis acrimonia vel putredine. Sic ad infantes vocati, iuxta Galenum, prius consideramus, num laetis nutritis vitiosum sit, quod non paruum in se serosam continet partem: hinc ob molliorem oris summæ partes licentium vlcérantur, ex Gal. sententia in *comment. lib. 3. aph. 24.* Id quidem facile laetis qualitate inspecta percipimus. Sic vero lac vitiosum non fuerit, propter id, quod ipsum non probe concoquant infantes lactentes, ideo & exulcerationes oboriuntur, vt restis est Gal. lib. 6. de *compol. med. se undum locos*: quare nos rationem nutritis

habemus in ipsa curatione. Lac vitiosum, iuxta
2. ant. lib. 1. c. 4. corrigimus tum victu, tum purga-
tione. Veteres vero nutricem ambulationibus co-
gebant, atque iis operibus, quibus superiores mou-
erentur partes, & cibis lenibus, qui non facili
corrumperentur, ali iubebant: etiam in balnea
ducebant, ac calida perfundebant mammas. Nos
exhibemus hordeatum cum sacch, ros. etiam pul-
ticularum ex farina tritici, lacte & sale: id enim
mullicula coquunt pro pueris, si mandere pos-
sunt: & nutrici bonam procuramus concoctio-
nem. Cibaria condiri iubemus acetosis, acribus
vino granatorum, ac vix acerbæ acore. In calida
materia etiam damus nutrici syrup, acetosum, de
granatis acidulis, syrupum citreum, etiam in potu
cum aquis destillatis alterantibus, in frigidanti-
bus, si materia sit calida: alioqui mel, ros. vel
oxym, si frigida sit. Celsus, si puer febricitat,
aquam exhibet nutrici: alioqui vinum dilutum,
si sit infans sine febre. Interea si videmus ex mala
concoctione in infantibus fieri, ea, vt probe fiat,
in nutrice procuramus: tum quantitatem moder-
ando, tum alterando lac ad frigidum, si ex calo-
re nimio fiat: vel ad calidum moderate, si ex fri-
gidityate vel pituita. Galen, iubet, vt nutrix man-
dat puero astringentia, vt cotonea, punica, pyra,
alii mespila & sorbas in cibo coquant portul.
& similia, & semimanfa pueris propinant. Nos lin-
ctu vimur ex diamoro, suc. granat. & melle: ali-
quando & syr. ros. gran. vel mel. ros. modo infan-
dere possunt. His vel similibus praesidio infantes
curauimus. Sed hoc vnum addam, quod
à pharmacopœo accepimus: multi infantes cum
Antvverpiæ ex aphthis morerentur, ex vetula
consilio ranulam viam ori puerorum adinocua-
bant, suctione malignitatem attrahentem: eaque
defessa & mortua, alteram ori imponebant: dein-
de rursus aliam, si opus esset. Quo praesidio &
pueri & infantes euadebant. Idem in pueris suis,
cum alius expertum narrabat.

SCHOLIA.

Aphithas Græce dictas, quidam Latini ver-
runt serpentia oris ulcera; Arabes vero Al-
colas vocant: Latinioreo vero lactucineis appel-
lant, ut *Amatus refert cent. 1. curat. 17.* Itali. *Ulc. ti*
Calaba dicitur; Plinio vero oris vlcer. Aphitha,
inquit Iernelius, vlcera sunt admodum etia, in
quibus partem oris serpentis, in palatum, in
gingiua, in lingua latera, in eiusque radicem.
Cum itaque summa oris pars & interna stitua-
tur, pars affecta nota est, agrotantis ore aperto,
tam visu quam etiam tactu, cum & calidiores, *Pars affe-*
quam conueniat, tum idioresque summa oris par-
tes sentiantur. Asil. etus quoque liquet, cum adfit
exulceratio. Causa sunt (*ut nunc diximus*) acres
fluxiones ex bile, pituita putrida, & falsa, serosa,
& sanguinea a cerebro transmissa, vel ab aliis par-
tibus fluxionem suscipiente, ex mala euaporatione
praua putredine, ex ventriculo, pulmone:
etiam in febribus pestilentibus & malignis, ut
spasmi in lib. Obseru. de febrib. ostendimus, in quibus
ut res exigitur, curationem eorundem scripsimus,
& harum multa exempla annotauimus. Ad has
procreandas iuuant causæ externæ, ut constitutio
humida, pluuiosa & calida, humores putidos
progignens, ubique in ventriculo corrupti, vel
lac corruptum, ut de infantibus diximus; etiam
fungorum ac aliarum rerum corruptionem &
malignitatem in se habentium. Vel sunt causæ
internæ corporeæ, humores corrupti per commu-
nitate

remis mollificatis vel apostomate calido, aut frigido lingua sit infesta, vel natio nervi terti pars ob aia, idque per se, vel ab aliis nervis cum communicatione, ut diximus. Signa quoque facile considerabimus; nam gustum facile lesuisse percipimus, quando aeger parum, aut nihil sapit, vel alterum saporum extrahimus. Interea signa causam ex sapore quoque deprehenduntur: duce de sanguinem aut phlegma dulce, ut vocant, in toto corpore vel à capite, vel alyis membris provenire (prout pars lingua quam alia sit lesa) indicabit; vel si affectus in lingua ipsa habeatur, reliquis membris tam delictis sanis existens. Sic amaritudo bilem; salsedo picuitam salsam indicant. Si sapor sit abominabilis, malos humores in orificio stomachi habere decernit, cum ventriculi, linguae & palatum una tunica vestiantur. Si sapor censetur stypticus, acidus, acerbus, melancholicum humorem designat. Tam quoque ut alias diximus, ex parte coloris linguae signa desumuntur: lingua alba, frigus superare notat in stomacho & hepate, vel pituitam; rubedo sanguinem binareque calidos; color cirrinus bilem; ater vero melancholicum; nisi ex calore advenit in febribus contingat. Sic linguae molles, lenes, humiditatem arguit; sicca, contracta, aspera, ficitatem. Si adhi solutio continui, ut pustule apostemata, tumor, visus indicabit. Si lingua sit sana & medio-criter rubea, agendum est in capite vel in nervis, à quibus sit sensus & motus. Diminutio itaque gustus eiusque ablatio, vel corruptio curatur causis prius ablatis, & piffionibus à quibus proveniunt prius sanatis, ut patet in febribus acutis, & idcirco. Si itaque medicus praesens percipiat non tantum esse gustus à mala intemperie simplici causa vel frigida, adhibeantur contraria, quae nuda intemperie nullum auferant. Si vero sit cum materia, ut plerumque fieri solet, vel apostemate calido, summo abundante, & vena cephalica sanguis detrahatur: deinde ex vena sub lingua, viti etiam praescripto cause contraria. Si sit ex bile digeratur syrupo ros. laxat. & purgetur cum infuso rhab. si quoque gargarismi ex aceto & succo granatorum, qui etiam conveniunt sanguine abundante prius detracto; & imbebeantur effluvia, succus lactucae, portulacae, nuncaco sylvestris, yoniorum, in ore reponatur; gargarismi ex succo cal. solarii, decocto ros. herb. myrtill. & simili bus. tum lingua (scilicet cum carne melonum, cucumeris, cucuburae, pomii citrei; quibus & ut potest ad asperitatem & asperitatem remanentem. Si autem fuerit ex aceto, ymura & similia frigida humores digerantur cum oxymel. diureti os y lino, decoct. hyssopi, origani, & c. rane silvestris, stoech. alo. Purgetur materia cum pilulis col. q. de hiera; & adhibeantur gargarismi, qui in parte linguae valent, ex hyssopo, caryeis, melle & simili. Si vero sit ex solutione continui ob vicium, rimas, fissuras, adhibentur ea, quae ab auctoribus describuntur, ut capite. Nam eiusmodi malis persanatis, etiam si non sit inde gustus laedatur, facile redibit. Atque haec sunt, quae consideranda erunt, ut gustus depravatus corrigatur: ita ut tunc positioni me satisfecisse arbitrer. Vale.

SCHOLIA.

5 **L**ingua vero non movendo tantum, sed & gustu afficitur, ut Galenus exposuit; aut utroque modo: eodem enim nervo (qui mollis appellatur, ab anteriori cerebro tertia coniugationis) gustandi vis ac potentia defertur: sed ex nervo septimae coniugationis, quae durior ac longior est, movendi officium praestatur: sed is qui per summam linguam cuticulam ambientem dissipatur, gustum nitidiorum explicatiorumque praebet. Et ita gustus perit aut imminuitur nervis mollioribus affectis: depravatur gustus membrana linguam vestiente, vitioso atque tetro humore imbuta, vel liquore coram, quae eduntur vel bibuntur diluta; isque humor vel vapor, saepe ex inferis sedibus elatus,

esophagum linguamque proluet: nonnunquam è cerebro defluit. Sic in febre omnia amara iudicantur. Quae omnia ex communicatione tum stomachi, tum pulmonis fieri possunt, ut diximus. At quare lingua est sine putredine? an ut sensibilibus ac agibilibus fieret? nam pingue & seuum sensum reddat. Ideo & spongiosa lingua est facta, ut mobilior esset: eadem enim & salua temperate madet; quoniam ariditas & sensibus & motibus officit. Naturaliter autem dulcibus & pinguibus oblectatur: quia naturae ij gemini sapores proprios sunt. At si gustus aegrotat, contraria admat: acria amarus; frigida calidus; humoreia aridus; styptica dissolutus. Et quoniam stomachus viscerum & venarum dispensator est, vicariam sibi linguam constituit: ut quibus oblectetur, de saporibus ea dijudicaret. Haec duce ut ne plurimum cum palato oblectatur: quoniam Metagoras & Philonius (ut Galen. refert) linguae subesse ducem humorem congenitum tradiderunt, qui bili in febricitantibus quibusdam infectus, & calorem & affectum pariter immutat, tum enim dulcia odio sunt.

OBSERVATIO XXVIII.

De linguae magnitudine.

Rulico in pago Pinnacker dicto, adeo tumefacta est lingua, in eamque magnitudinem subito excrevit, ut in ore contineri non posset. Huic sanguis extractus est ex vena cephalica: & lingua etiam venas aperuimus, sed non posuit linguam extendere; deinde succo lactucae panno lineo molli inculcato, & sapius ori imposito lingua detumuit & convaluit. Venit mihi tunc in mentem, quod Gal. scribit 14. lib. meth. medendi. Sane linguam ita tumefactam (inquit) cuidam vidimus, ut ore hominis contineri non posset. Is nec venam incidereat vnumquam, & sexagenarius iam erat, horaque dici fere decima cum ad eum primum accessi & vidi: ac visus mihi est vtae. s. mihi pilulis, quae ex aloë, scammonia & colocythide constant, vespere datis purgandus. Ipsi tamen particulae afflictae suasi refrigerantium aliquid imponere, saltem in initio: post enim, inquam, applicabimus, prout suadebit curatio. Verum id vni medicorum non placebat: ac propterea pilulas quidem sumpsit; de locali tamen remedio in diem postero est dilata, quo tempore etiam efficacius aliquid praestitutum quicquid probatum fuisset, sperabatur, & purgatio iam felicitate toto corpore, & humoribus ad inferiora reuulsis. Ceterum ea nocte evidentissimum per quietem insomnium, nostrum hominem continuè approbavit: ac materiam ipsam medicamentum desinuit; lactucae succo collui iubens. Quo ille scilicet usus, prorsus est sanatus, nullius alterius egens. Ita & hic rusticus noster. At alius colonus L. tam, cui etiam sanguis ex cephalica vena detractus fuit, eo modo curatus fuit. Quamvis hic post decessum nostrum paulo post etiam angina laboraverit, & ad rem attentus neque me vocaverit, neque aliis commodis remediis usus fuerit: utrum tamen Toorneburghius, cui in febre subito lingua aucta esset per modum catarrhi, ut illico in hanc tionem sese incurtere putaret, optimis remediis per nos curatus fuit. Cuius exemplum posuimus in Obs. 32. De febr. continua quotidiana omni vultu symptomati.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

Vidimus (inquit G. 1. libr. De diff. morb.) linguam cuiusdam mirum in modum auctam; idque citra omnem sensum doloris, ut neque oedema, neque scirrhos, neque phlegmone viti posset. Nam neque excavata erat sub prementibus, neque sensum amiserat, neque dolebat. Sed hic affectus incrementum erat quoddam partium: ita tamen, ut ipsa partis essentia ab omni nova videretur immunis. Sic testiculos quoque & mammae, aliis utroque, aliis alterum auctat, ut modice increuisse compertum habemus, ut stramas & oculorum angulos à iusto modo recedisse. Tum Nicomachi Smyrnaei corpus adeo cum onice auctum, ut ne movere quidem se posset, esset: quamquam illum sanitati restituerit Asclepiades. Verum hic lingua tuit aucta subito ex defluxione: quae si augeatur ex sanguine, aut materia calidior, sentitur caliditas, & adest rubedo; etiam plenitudo, tam in facie, quam in ipsa lingua: sapor calidus, & salua dulcis copiose promanans. Si pituita, albescent lingua, & sapor insipidus acuit: Vbi enim subito in magna tumorem excrevit, & lico occurrendum ne intercedat ex cephalica & vena sub lingua, & fluxio avertenda ventosis cucurbitulis cum scarificatione, elymate & tendi viti enchymo, etiam purgatione cum pilulis aureis, adiecto diacridij momento, cum pilulis de notare posset; alioqui cum esset de loco non collationibusque acidis, & stypticis cum succo lactucae, syr. citrin. de ribet. lacto pur. coru. in ore detentis vel gargarismis. Si a pituita, ipsa purganda pilulis cochinis, de ag. rito, ellysteribus acutioribus; & adhibendo ea, quae in vena à capite deturbant. Deinde vena detractione tingere ex sale tosto, ammoniac & de gemmae, aliisque gargarismis pituitam eductis cum catarrhi suspensione ex melle rosato, le. florib. chamemulle. Scribit Bened. Verum. Lingua prodigij more excrevit, in quam fluentibus corruptis humoribus ad id membrum ex quo tum sanguinea & crassa pituita octo diebus incessanter profuebat. Id nos saepe in iis, qui in unctiones argenti viui experiebantur etiam spectamus. His vero, ut alias diximus styptica collationes profunt.

OBSERVATIO XXIX.

De Butira, seu Ranunculo sub lingua.

Batrachum seu Ranunculum sub lingua patitur quidem iuvenis studiosus Plurilo, qui Delphis apud Adrianum Leoninum viram doctissimam, & Delphensium Pensionarium habitant, & huiusmodi instituebat. Is ad me veniens, de his in ea oris parte molli & laxa, quae sub lingua est, & cui ea vena bit, atque vinculo quodamque, se tumorem collectum habere: & tumorem, ipso colore, Batrachon esse cognovi: tum Batrachon Ranunculam vocant. A Graecis vero Batrachon dicitur, seu tumor cum inflamatione sub lingua maxime pueros infestans. Is quoque tumorem praecipue venarum sub lingua est, de ferit. In corpore repurgato, pulvere, & tamore fricari iussimus: & coracum & batrachon, hyssopo, & c. c. communis an. 3 ij. fiat

SCHOLIA.

Quamquam Dodonaeus refert, paucos posterioris aetatis medicos ranunculi curationem attigisse, idque ex Albucasi aut Rhafi sua mutantes: tamen & Paulus & Aëtius de huius curatione meminerunt. Refert Niculus ex Iudaei cuiusdam medici sententia sub lingua apostema esse, quod extenditur, vena lingua sanguine aut alio humore

humore repletis. Vnde alij apostema durum esse volunt, in quo venae nigrae intumescunt, ad ranae coloris similitudinem, vnde nomen habet. Alij phlegmaticum abscissum dicunt, glandulae similem: adeo eminet, ut alia minor lingua subesse videatur; aliquando vero non sine febre; interdum quoque oritur lethalis. Almanzor etiam glandulam esse voluit ranulam sub lingua enatam: quam definitionem ab Avicenna mutuauit, cum dicat, Ranula est similis glandulae durae existens sub lingua, cuius dolor similis est colori composito ex colore superficiei linguae & venarum, quae sunt in ea: & eo quod similis sit colori ranae, ranulam vocant. Huius autem causam esse volunt humiditatem viscosam, cum materia ipsa sit pituitosa, vel sanguinem crassorem. Nota per se sunt manifestae. Cum enim subleuatur lingua, videtur quaedam carnositas laxa & mollis sub ea: vel, ut Placentinus prodit, ab utraque parte ligamenti quaedam prominentia sphaerica, instar cicercis vel fabae (imo castaneae magnitudinem superasse vidimus) conspicitur, quae alias duras continet. Cumque hic tumor speciem oedematis mollis & laxi referat, eo aperto mucus profilit qui candido similis. In pueris (ut idem Placentinus quoque consilii) curatio celeritatem requirit, ob communionem, quam cum canna pulmonis habet, ne subito suffocentur. Quibus subinde sufficit sola perfusio cum origano, & malorum puniceorum cortice & sale. In adultis Aëtius vtiur iisdem, quae ad aphthas & oris vlcera valent: sed ex his medicamentis quae fortiora sunt, ut aruginis rase, chalcitid. gallae aquales portiones inspergit, aut cum passo, collutione vtiur; vel anthemum, ut & Paulus, adhibet: ita & erui farinam cum melle subiciunt, & gallam tritam cum melle, aut ros. folior. & oliuæ decocto vlcus colluunt. Verum si dolor adfit, & febris tumorque gulam occupet, nec mors subitanea sequatur, statim cephalica vena incidenda, quoniam in mora periculum est: ac supra scapulas cucurbitulae imponendae scalpello circumcise. Galenus non libenter ferro secat, ne profluuium sanguinis pereat; sed flore aris & antedictis vlcus curat. Vel eo, quod habet gallae, myrrhae, lilij, croci ana p. x. vel eo, quod continet ammoniacum, acetum & aris florem. Rhases vtiur are viridi, baurach, borace, vinea, myrrha, galla, alumine tritis & inspersis. Si his non cedit, ferramento opus est post phlebotomiam & purgationem. Quomodo scalpello sit aperiendum, iam in Obser. diximus: quamuis secundum quosdam alia ratione humor in hoc tumore contentus educi posset: vulnere enim submento facto, mox effluit, sed tutissimum est intra os tumorem aperire. Si quid vero in pedis, quo minus in ore commode fieri queat, tunc ut submento fiat, proximum est & extremum remedium: veluti aliquando factum est (ut Dodonaeus refert) cui vna cum ranunculo vtriusque tonsillae inflammatio superuenit. Hic vulnere quo diximus loco facto, adhibitis deinde tonsillarum remediis, ab utroque liber euasit. Praestat tamen (ut nobis aut rer fieri infimus in adultis) cum scalpello intus aperire: Guillemus vero Placentinus vnicuique ranulam capit, & eius eminentiam firmiter tenet, & rasorio ranulam remouet: eaque remota sanguinem stillare facit ac permittit, demum alumen zuccarinum cum sale imponit, ac ad tempus permanere sinit. Postea vino aceto permixto colluit calide: haec enim ranulam exciscant. Deinde per diem vino decoctionis myrrhae abluto, ad perfectam curationem deducit. Hanc

curationem ab Albucasi mutuauit, qui in ipsum ranunculum proicit vincinum, & incidit ipsam cum spatula subtili, & liberat ipsam ab omni parte, Michael Sauonarola (qui etiam curationem sumpsit ex Rhasi) quamuis eam sanationem quae sit per scarificationem magis commendat: Quae via est, inquit, expedita; & ad hanc ego quam citius possum peruenio, cum non videam periculum. Intelligit, opinor, ut cum ferro scarificetur & aperiarur.

OBSERVATIO XXX.

De Ancyloglossis & qui vix loqui possunt.

Ancyloglossi quidam sunt ex natiuitate (teste Aetio) quidam vero ex aliqua affectione. Ex natiuitate sunt, cum membranae inferiores, quibus lingua innititur, duriores & mutiles à natura sunt productae. Ex affectione autem Ancyloglossi & incuruatio linguae contingit, praecedente vlcere & cicatrice dura sub lingua relicta. Qui hoc modo affecti sunt, difficile loquuntur: quare etiam Mogilalia Graecis sunt appellati. Qui vero ex natura Ancyloglossi existunt, principio quidem tarde in sermonem prorumpunt, ubi vero loqui coeperint, citra obstaculum & satis festinanter loquuntur. Impediuntur tamen in prolutione nominum aut verborum, quorum alias difficilis pronuntiatio existit: veluti in quibus R. aut L. aut K. literae frequenter occurrunt. Hos sane adhibita manu per solam chirurgiam curare oportet. Ad eam itaque perficiendam, agrum desidere oportet, eiusque linguam sursum ad palatum attollere: & si quidem membranae ipsae curuatis causae existant, incuruatio vincino eas apprehensas & extensas excindere; animaduersione habita, ne simul subiacentes venas discitemus. Si vero cicatrix curuatis causa fuerit, similiter vincino apprehensa extendatur, & quicquid durum adest, & quod cum naturali carne non consentit, excindatur. Ab opere autem paratrato, aqua frigida aut posca os colluunt: postea inspergatur manna thuris, imponanturque linamenta conuulsa: sequentibus vero diebus curatur vlcus collutione aquae mulsae, aut illinitione vnguenti Aegyptij, linamentis conuulsis sinu impositis, ut per eorum interstitium cicatrix deducatur. At infans cum membranam inferiorem, cui lingua innititur, duriores & mutiles à natura productam haberet, & lingua contracta esset, ut neque lac sugere posset, ad me cum venisset mater vna cum infante, & ore infantis apertum cum ancylosin esse animaduertentem; nostri consores appellant lingua vulgari, die ton-grien: Graeci, ut diximus, qui hoc malo laborant ancyloglossos appellant. Quamobrem cum mater consilium peteret, quid agendum esset: illam vna cum infante deduximus ad chirurgum & compatrem meum Petrum Fredericum nomine. Qui membranam illam duriores lingua sursum eleuata forcipe admodum acuta discidit, sanguine effluente cum sale vulnus perficiens. Membrana ita ligata contrahente linguam per incisum emissa, puer bene deinde lac sugere potuit, & per ad aetatem maiorem accedens optime loquetur. Hoc enim modo à nostris chirurgis quotiens curatur.

SCHOLIA

SCHOLIA.

Contrahitur e. im lingua (teste Alexandro Veronensi medico doctissimo) à natura, adeo, ut vocem ac verba explanare minime possit: quoniam quod sub ea frenum est continet, nec eueniunt: infantibus obstetrices vngue, aut pueri terro hami modo secant. Sed venas maiores cabere debent: alij acie nodo adstricto paulatim consumunt & secant. Verum quomodo huius operatio fiat, etiam in adultis, ex Aetio recensimus ex lib. 8. cap. 36. Eadem fere ad verba habet Paulus lib. 6. cap. 29. de ligatione linguae quod ancylium dicitur. Verum est ingirali quando linguam contrahi ex humore lento aut melancholico arefaciente. Ex febre etiam interdum acuta coarctata cernitur. Cui oleum violaceum ore contentum emolendo subuenit. Nymphæum & cicuta item idem praestat, aut salignum rosaceum. Addeunt alij psyllij seminis, aut cydoniorum cremorem aut portulacae, maluae seminis decoctum. Oleum quoque amygdalinum valet, ac lac ipsum. Occipitio & ceruicis vertebis, quae refrigerant & emolliunt, imposita valent: qualis est: quia ex herbena, maluacea, vel per se aqua tepida. Ex humore frigido lento, easdem partes foenugraeci, chamemillae melilotique decocto tovere solumus: gargari smataque pro morbi natura ex consimilibus auxiliis imperamus.

OBSERVATIO XXXI.

De grauitate linguae, & de quodam ex defectu loquelae laborante.

Quidam patitur Delius, ac vir consularis, grauitate linguae, tum difficultate loquelae subinde officiebatur: qui & cerebro humidiores laborans frequenter distillationibus capiebatur, nam & lingua paulo crassior, & ex copia humoris affluente, sermo non nihil, ut traulis solet, impeditur. Tales enim facillime in paralytin linguam, vel totius lateris aut in apoplexiam decidunt: quod & huic euenit, uti longo tempore praedixeramus; de quo alias egimus. Huic tamen coarctationi: antequam in eiusmodi mala incidere, cum plethora & cacochymia laboraret, ut si quid ann. venam secaret, & corpus cum caput pilulis coctis expurgaret, & ut victu attenuante & exciccante vteretur. & ut à piscibus (quibus tamen libenter vescitur) abstinere. Hic tamen postea in leuem apoplexiam incidit: à qua cum curatus esset, aliquot annis magis lingua impedita fuit: licet recte loqueretur, tamen linguam grauitate laborans, non ita diu post rursus in apoplexiam incidit paulo grauiorem priore; nam in secunda apoplexia grauiore, etiam crura paralytica aliqua ex parte subsequuntur. Verum post aliquot annos aliud latus sanum post apoplexiam grauiorem paralyticum euasit, lingua impedita valde; ex qua post octo pluresve dies cum neque enervata iniecta, ut prius, neque alia remedia ieiunata, vitam cum morte mutauit.

SCHOLIA.

Grauitas linguae est via quaedam, seu introitus ad loquelae defectum, vel difficultatem. At loquelae difficultas, varias & diuersas causas habet. Quidam enim à natiuitate ea

statim afficiuntur: aliis vero ex tempore aduenit, cum prius perfecte loquerentur. Nonnullis vero difficultas loquendi superuenit; atque ea quidem post morbum aliquem apprehenduntur: quae equidem difficultas loquelae euenire potest ob aliquas linguae aegritudines; uti est linguae paralytis, spasmus, intractatio eiusdem, inflammatio, apostema, solutio continui, vel ranula, aphthae, vlcera: de quibus omnibus egimus, excepta linguae paralyti. Afficitur enim lingua paralyti, aliquando post apoplexiam, cuius exemplum posuimus lib. 10. Obser. 86. lubinde & per se incipit, ut videre licet eodem lib. Obser. 87. de lactore, qui sola linguae paralyti fuit correptus. Ita & linguae stupore. Quandoque tenetur, is nervis profus impeditis, qui à septima cerebri coniugatione prope spinalem medullae initium deriuantur. Interdum altera duntaxat eius pars dimidia dextra sinistram resoluatur citra villam gustus offensionem. Quum tota prehenditur, grauis apoplexiae metus impendit: quanquam non raro animaduerti in Praxi diuturna, linguae paralytin obortam nulla consequuta apoplexia. Ex consummata paralyti omnes obtumescunt. Ab ortu quoque nonnulli muti permanent; idque naturae confirmantis vicio. Vicius est etiam, cui leuiore ex causa biduum vel triiduum, vel longius loquela adimeretur; moxque repente & inopinato redderetur: & qui saepius ex interuallis & circuitibus modo loqueretur, modo mutesceret, integre sano corpore. Sic textor quidam (cuius exemplum posuimus lib. 10. Obser. 88.) subito ex paralyti linguae per quinque dies mutus fuit; qui nostra tamen industria curatus fuit: & istis diebus monacha apud diuam Agatham, quae acceptis pilulis coctis & oxymelite scyllino, & vena sub lingua incisa, quarto die etiam loquelam recepit. Sic laevis musculis & nervis linguam mouentibus loquela impeditur, vel etiam aufertur. Similiter & in apostemate partis posterioris cerebri, à qua nervi linguam mouentes oriuntur. Hinc in lethargicis obseruatum, licet loqui non possint, tamen aliqua eorum, quae dicuntur intelligunt. Vnde & Tharantanus vidit aliquos lethargicos loquelam amittentes; à quibus cum peteret, ubi malum seu impedimentum sentirent, signum faciebant, caput tangentes; nihil tamen loqui potentes. Iam & sermonem, inquit Galenus, dentes anteriores sublatis, aut labiorum fissura, aut nares carabro obstruunt, vnaque & futuris vitiis infestantia, impediunt: quibus verba & voces male explicantur. Blasi similiter atque balbi sermonem non articulate explicant, aut linguae breuitate (ut dicitur in libro de morbo cordis) aut crassitie nimia, aut alio naturali vicio conformationis: nonnunquam & affluentis humoris copia: modo ex humidiores cerebro, modo ex ebrietate: nonnunquam immodica siccitate. Si nervi reuersui laeduntur, etiam obtumescunt: sed de obtumescencia diximus, lib. 10. Obser. 88. & postea de eadem latius dicturi. Causae igitur grauitatis loquelae variae esse possunt, praeter aegritudines iam dictas linguae obuinentes, praecipue materiales vel ex sanguine, pituita aliisque humoribus, ut de gustu deprauato & diminuto diximus Obser. 27. huius lib. ex quibus etiam signa causarum distinguuntur. Si aeger balbutiat à natiuitate vel ob molliem aut breuitatem nervorum, facile id habetur ex defectu virtutis informativae: quamuis etiam à mala intemperie cum materia ex defluxione fieri posset. At balbi vel trauli à natiuitate ob defectum nervorum & paralytin iam dictarum incurabiles sunt: quamuis in pueris quibusdam balbutientibus terminus ser-

Pregrossica.

8
Curatio.

monis prolongatur; postea in adolescentia & iuuentute magis expedite loquuntur, consumpta locutionis, sicuti per accidens balbutientibus febris acuta, superueniens loquelam magis expeditam reddit, humiditate absumpta, quae in cerebro musculus & nervus linguam moventibus, tum in radice eius & partibus circumvicinis harebat. Interea balbuties non consueta, paralyfin futuram denuntiat. Balbuties à pueritia ad iuuentutem progressa, & linguae paralyfis diuturna non recipit curationem. Balbutientes quoque diarrhoea longa capiuntur, aphorism. 32. lib. 6. Curatio quoque illius, quae fit à paralyfi vel spasmo ex humiditate superflua, facile habetur: quae de iisdem proprio capite dicta sunt, nam iisdem purgationibus & gargarismis utendum. Si adfit plenitudo, vena cephalica incidenda; si caput quoque repletum est ventose applicandae in nucha sub mento, ut quidam faciunt, & vena sub lingua aperiendae. Si pituita vel materia frigida in causa sit, eadem concocta cum pilulis coctis euacuanda, cum hiera: lingua etiam fricanda cum hiera picra, & pilulae ex castoreo cum succo salutaris in ore tenendae. Diacastoreum & alia exhibenda; gargarismi pituitam educentes praescribendi. Idem quoque sentiendum, si ex spasio à repletionem fiat: si vero ex inanitione, lingua humectanda, ceruix quoque & nucha. Quod si aliae aegritudines linguae, de quibus nunc diximus, ut vlcera, pustulae, ranulae, eurentur, ut iam propriis locis praecedentibus dictum est. His addam exemplum adhuc paralyfis linguae, praeter alia, quae libro decimo posuimus.

OBSERVATIO XXXII.

De paralyfi linguae.

Matrona nobilis albi coloris, pituitosa, lingua blava, in loco humido extra urbem cum habitaret, saepe destillationibus obnoxia copia salivae os occupante, ultra annos quinquaginta nata, à pituita tenui à cerebro defluente in nervos linguae, eorumque meatus opplente, linguae paralyfi subito oppressa est, transitu facultatis animalis inhibito, ut linguam movere non posset. Commodum igitur nobis visum fuit pituitam illam euacuare: in culus euacuatione totius morbi solutio versabatur. Galeno etenim auctore 2. aph. comment. 22. affectus tollitur, si eius causa euacuatur. Primo injecto clystere sequenti: ℞. decoctionis communis (in qua bullierint folior. betonicae, salviae, maioranae ana m. j. flor. chamemill. meliloti, rorismarini, stachad. arab. ana p. j.) lb j. cui adde elect. hiera picra, diapbrenica ana j. ij. diacubolici, elect. lenitivi ana j. β. olei chamamel. litor. ana j. β. mellis anihosati, vel (si desit) eius loco mellis rosati j. β. salis communis j. j. salis gemmae j. β. misce: fiat clyster. Quo cum aluum satis deposuisset, altero die pilulas sequentes dedimus: ℞. pilulae affricet, agurici trochisci, pilul. coctiar. ana d. j. cum aqua salviae, sicut pilula v. quas sumebat in introitu lecti. Sanguinem post aluum solutam ex clysteri ex cephalica vena detraxissemus: sed quia non erat repletio totius, & caput potius pituita abundaret, ad diversionem tamen post pilulas altero die scapulis cucurbitulas cum scarificatione apposuvimus. Deinde altero die, cum vena sub lingua aliquo modo tumidabatur, apparet, venas sub lingua aperiri iussimus. Interea pro matris coctione utebatur decoctis herbarum pri-

mula veris, seu herbae paralytis, salviae, maioranae, betonicae, origani, flor. stachad. arab. quibus mel. ros. oxymel. simplex, syr. à stachade, & betonica admixta erant. Postea illam purgavi cum pilulis sequentibus: ℞. pilul. ferid. Mes. pilul. coctiar. de agurico ana d. i. β. cum aqua betonica sicut pilula v. quibus egregie aluum deposuit. Altero die capiebat ℞. β. theriacae ana j. j. confer. flor. rorismar. Postea vti sumus gargarismis ex decocto hyssopi, rad. capp. pyetbri, origani, salviae, sicum, & in fine iussimus monerum inicientes, ac mel. ros. & oxymel pro sapore, cum iisdem decoctis vel similibus linguam fricant iubebam. Valet & vinum album odoratum, castoreo exiguo addito: idque moderate faciendum, non tamen temere, ne in lingua erosionem aut vlcationem incideret. Ideo sinapi solo (multo minus succo thymali. aut pedis coctui vel vitis alba, ut vulgares quidem faciunt) lingua fricanda: his enim plus iusto materia ad linguam attrahitur, inflammatur, vlcatur: quibus ager vix securus erit à cancro, aut alio vlcere maligno impediende cibi deglutionem, ut ager inopia alimenti mori possit, antequam nutriatur, deinde lingua inepta fiet ad retinenda medicamenta sibi applicita. Igitur à mitoribus incipiendum, ut recte docet praceptor meus Benedictus Faustinus cap. proprio De linguae paralyfi. Interea capitis partem posterioiorem & ceruicem, ut oleis sequentibus inungeret praecipimus: olei castini, nardini lilior. ana j. β. misce: partesque post inunctionem tegantur pelle vulpina aut leporina calefacta. Postremo veficas in ceruice excitavimus, ad moris cantharidibus (ablatis ante capitis & alis) cum fermento, vel eius loco, ut libet, axungia. Quibus deinde ruptis aqua citrina effluente folia brassicae superposuimus. Quo praesidio vacuata illa aqua, mox loqui coepit. Interea, ut quotidie mane lumeret ex hoc condito iussi ad nervos roborandos, ut loquela paulatim expeditior fieret: ℞. confer. flor. rorismar. salviae, betonicae ana j. β. pil. diamosci dulcis (cum hac vterino malo minime obnoxia esset; alioqui à moscho abstinendum) d. ij. nucis muscatae pulverisae d. ij. castorei j. j. cum mellis anihosati vel rosati & oxymelliis scillino ana j. β. fiat conditum. Hos quoque orbiculos, ut saepe in ore teneret, consului: ℞. nucis muscatae j. j. castorei j. ij. cum succo salviae, singulis orbiculi lupini similes. Quos saepe in ore tenebat, vel nucis muscatae frustum mandebat. Et praeter omnia iubebam, ut loqui perpetuo niteretur, linguamque non segniter exerceret. Quibus haec conualuit, & alij non pauci.

SCHOLIA.

Quomodo paralyfis linguae curetur, diximus lib. 10. scholio Obs. 87. & 88. & quibus modis ab Aetio curetur. Eadem his remedia conveniunt, quae ad paralyticos longa oratione valere scripsimus: quae non opus est hic rursus repetere. Si autem plura de his desideres, & magis particularia remedia, quae ad linguae paralyfin valent, ad eiusdem causas, signa & curationem perlege capite proprio De Paralyfi linguae in magna sua Praxi scripserit.

OBSER-

OBSERVATIO XXXIII.

De quodam pellione animam quasi agente & loqui non potente: de quo rustico obumesciente subito: & alia praegranie sine loquela ad tempus permanente.

Pellio annos circiter quinquaginta natus, ut videbatur, Almariae apud moenia decumbens, adeo graviter, ut nulla spes salutis superesset. Forte fortuna cum extra urbem agrum accederem, vicinis in agrodi aedes modo intrantibus, modo exeuntibus, quid rei esset rogabam. Invenit pellionem iam duobus diebus sine loquela in lecto decubuisse, & nunc animam agere, & in agone esse. Rogantem, ut ita misere facientem agnum peccatorem; atque me ad illum deducunt. Iacebat autem tanquam moriturus, & animam agere videbatur: vnde etiam accensis candele, nihil aliud quam morem omnes, qui aderant expectabant. Rogavi, quomodo malum inceptum dicebant illum ex gutture prius doluisse, & non d. n. post contumuisse, & semper deinde in deterius evasisse. Arripio manum, tango pulsum, qui mihi satis adhuc constare videbatur. Os vi spectebam, inspecta lingua, quae paulo tumidior erat, sed non admodum: lubeo, ut statim chirurgum vocarem, qui venas sub lingua tunderet, quod prima vice, & hinc moribundo inquentes, admittere nolent. Interea cum dicerem in hoc praesidio nihil periculi esse, cum aliqui mori deberet potius eo utendum esse, quam nullo. Admiratione itaque: & ego illinc discedens cum extra urbem mihi ad alium agrum discedendum esset, chirurgum vocavi: sed re infecta denuo abui. Cum autem rursus in urbem venissem, reecta per eandem viam iter institui, ut scirem quid de pellione actum esset. Quum ita, ut prius visere vitam trahentem repperi. Rogavi quoque nunquid vena sub lingua secta esset: Respondit, chirurgum apud agrum fuisse, sed re infecta domum remeasse. Revoco chirurgum eumque interrogavi quid causa fuisset, quod venas non secerneret. Respondit se nullas venas sub lingua repperisse; atque in homine agnoscente id minus praestitisse. Ego ad chirurgum conversus, cum nihil mali inde nobis expectandum sit, scalpello, inquam, linguam leuiter pertunde, etsi vena minus appareat. Quod cum fecisset, vix sex septemque guttis sanguinis è vulnere emanantibus (dictu mirum, & miraculi instar) nobis omnibus praesentibus loqui ager coepit, tanquam è somno extatus, cum prius vti caudex iacuisset, mortuus, ad vitam reuocatus est, & perfectam sanitatem consequutus. Laudandus Deus, qui sua providentia me per illam viam duxerat, ut miseris agro opem adferrem. Verum rusticus sexagenarius, nomine Theodorus Iacobus, qui in pago Oerlickio dicto prope Almariam urbem habitabat, anno 1547. mense Septembri cum ex nundinis Almarianis (quae singulis septimanis die Sabbati habentur) scapha domum remearet, inter regnandum fluxu vehementiore in guttur dilapso, atque intus apostemate ibidem oborto, illico obiret, mutumque in domum, qui aderant deducere. Post quinque dies, ut rusticus fuit sui negliger, me ad eundem vocavit. Quem reperi eandem mente constare, sed cum loqui non posset, affectum interis in gutture hærere digito indicabat, atque ibi affectum esse demonstrabat, tumore licet exiguo circa guttur apparente, ita, ut de angina latente, vel alio malo metus esset. Cr-

terum cum ager adhuc satis robustus foret, ac vividus coloris esset, & sanguineus licet sexagenarius cum facie rubicunda, pulsuque satis valido, alio prius glande irritata, cum clysterem nollet, vena cephalica in brachio loco dolenti magis respondente secta fuit, sanguine utrumque extracto. Deinde etiam eodem die cum morbus inducias non daret, venas utrasque sub lingua secari iussimus, sanguine admodum viscoso effluente. Vnde factum est, ut illico loqui coepit, ita tamen ut verba adhuc indistincta proferret. Deinde cum adhuc nihil quicquam medicamenti deuoraret, aut deglutire posset, ut phlegmata ex ore deiceret, quae os valde replebant, globulum in quo pyrethri radices & masticis ana j. inclusa esset, masticandum praebuimus. Pituita ita ex ore manante postea & gargarisari iussi sequenti gargarismo. ℞. malvae cum toto, flor. chamemill. ana m. j. flor. rosa. rub. p. j. sem. fenugraeci, ana j. β. ficum pinguium nu. v. bordei mundati m. j. fiat decoct. in aqua communi ad lb j. β. adde diamori j. ij. β. mellis rosa. colari j. β. quo gargarismo multa phlegmata deponbat, & tumor resolvebatur. Interim totum guttur inunximus oleo liliaceo, amygd. dulc. simul mixtis. Die vero sequenti etiam scapulis cucurbitulas cum scarificatione commode apponi iussimus. Et cum nodulo supradicto, tum gargarismo praecipue usus esset, & phlegmata multa consequta & ab ore copiose reiecta, sexto die loquelam accepit. Et cum deuorare posset solidiora, vnciam vnam diaprums lenitivi in bolo deuoravit: quo cum aluum mediocriter deposuisset; praeter spem multorum & hic quoque sanus factus est. Eodem fere modo mulier quoque paupercula praegrans, in nono mense à conceptionis tempore (quae extra murum decumbebat) cum prius dysenteria admodum periculosa laborasset, quem fluxum dysentericum cum intempestive pharmacopoeus lacte bubulo, semine plantaginis pulverisato immixto restrinxisset, per 20. continuos dies sanguis è naribus fluxit, nullosque consuluit medicos: inde viribus prostratis, cerebrum admodum debile euasisse, etiam dolore capitis, haud exiguo superueniente, post tot euacuationes praecedentes, quod mirum alicui esse videbitur: attamen catarrho vehementiori quoque suborto in gutture partes internas subito defluxo, haec misera mulier etiam obmutuit. Post tertium vero djem ab obmutescencia me prius vicini vel astantes vocarunt. Reperi eandem viribus admodum prostratis debilem esse, sine tamen febre. Cum loqui non posset, digito monstrabat omne malum in gutture latere. Speculo oris immisso aperto ore oblinguam valde inflatam, conspicerem non potui quid in gutture lateret. Erat autem iuencula viginti annos nata, satis bonae constitutionis & sanguinea: nutuque indicabat se & in puppi capitis dolorem perferre: & qui praesentes erant, narrabant ibidem à marito vulnus inflatum fuisse, qui iam è vita discesserat, & vulnus iam dudum cicatricem duxerat, remanente tamen dolore, quem & nunc molestum sentiebat, quemadmodum certis signis innuebat. Haec ipsa quoque marito demortuo etiam melancholica euaserat. Ego vero, cum loqui non posset, suspicabar & in gutture nunc abscessum esse; quod nutu quodam negabat, licet minimum quid deglutire posset. Ad hanc autem veni die 2. Iunij anno 1557. cumque haec glande ex nostro praescripto aluum deposuisset, venam cephalicam ut vulnerarius medicos aperiret, non videbatur mihi consultum ob vires plene deiectas. Quare eius loco cum sanguis adhuc è naribus

OBSERVATIONVM ET
CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber decimus quintus.

DE FAUCIVM, GVTTVRIS, GVLÆ AFFECTIBVS
& affere arteria.

OBSERVATIO I.

De inflammatione & inflammatione Gurgulionis columellæ.

Gurgulionis & columellæ inflammationem adeo magnam vidimus, licet longiusculam & satis crassam, non tamen rotundam, ut in vna apparet (solum) in calceario quodam Alcmariano, Curtio dicto, viro admodum crasso & robusto, 36. annum excedente, ita ut strangulatio eidem pene immineret. Huic & febris aderat, columella quoque inflammata, uti tonsillæ similiter valde inflammatae, idque ex calida fluxione: & ingenti quoque capitis dolore afficiebatur, mense Martio cum sanguis suppullulare sollet. Ad hunc lecto decumbentem accitus, magna plethora aderat & totius corporis plenitudo. Quamobrem clysterem statim iniiciendum proponebam, & deinde sanguinem copiose esse detrahendum. At cum clysterem non admitteret, glande acuta ad fauces ab intestinis expellendas cum aluum depulisset, lotio admodum rubro existente, vena cephalica in brachio dextro secta fuit, & ab homine caroso & sanguineo circiter libra vna sanguinis commodè extracta est. Simul & hoc gargarisma (cum essemus in principio) ad fluxionem reprimendam præscriptum: *℞ aquæ plantaginis, ℥i ss. aquæ equiseti, ℥i ss. flor. rosæ rubræ, p. lb. galliarum contritiarum, iij. ebulliant vnicâ fortis ebullitione, deinde colentur; adde diamor. ʒiij. misc.* Cæterum cum nec capitis dolor nec gargareonis inflammatio cessarent, venas sub lingua secari fecimus, sanguine optime effluente satis copiose: & nonnihil capitis dolor cessauit tum inflammatio ipsa. At vulam postea etiam inflammata & adhuc crassam & propendentem, pulvere alumine vsti & boli Armeni simul mixtis subleuauimus. Bis quoque in die ex hoc decocto bibebat: *℞ folior. viol. dentis leonis, bellidis minoris, end. betonicæ ana m. j. sem. anisi ʒi. liquiritiæ rasæ ʒ ss. sem. 4. frig. maior. ana ʒ ss. prun. dimasc. nat. xij. vna. pass. ab arill. repurgatarum ʒ j. hordei communis p. j. sol. senæ ʒ j. fiat decoctio in sero lactis pro ℥ij. colatura adde syr. viol. ex infus. ros. ana ʒi ss. misc.* quo bis tertie quotidie aluum deponebat. Hoc deinde gargarismo vtens conualuit. *℞ plant. bellidis minoris, flor. rosæ rub. ana p. j. balast. ʒiij. cum aqua coquantur ad ℥ij. adde aquæ plant. ℥i ss. sem. cydon. ʒ j. sem. maluæ ʒ ss. vursus ebulliant addendo diamor. ʒiij. mellis ros. colati ʒ ss. misc.* pro gargarismo.

SCHOLIA.

Ad faucium mala peruenimus. At summum gulae fauces vocari videmus; quibus ea non sunt, iis nec stomachus quidem est, nec collum, nec guttur; sed os ventri iungitur, ut piscibus

Collum est quibus gula, eius extrema pars ceruicem dicitur, pluribus, hoc est, septenis vertebribus orbiculatim flexilis ad circumspæctum constituta: cetero spinæ annectitur: Vna in summa parte pendet, extremo palato: Tonsillæ vtriusque Græci: his subest Epiglottis, quæ arteriam in epiglottide operit: quæ ad pulmones tendit carilagineosa: Gula ex neruo & carne constat. Arteria rixus tantum capax est, cætera obstrepens respicitur intempestius. Vini gutta, vel aceti (quod maxime inimicum est) quosdam vidimus misere torquent, quos veluti strangulatos suscepimus, quoniam alienu tramitem acris humor deerrauerat. Gurgulio intus mala occupant, cum vna seu columella tumeat, inflammatur, viceretur, elongetur seu luxetur; quibus Rondeletius & quartum affectum addit, nempe atrophiam: Contabescit, inquit, pars, & veluti lorum efficitur; quæ affectio à nopia siccitate vel atrophia illius partis fit, & non curatur. Tonsillæ similiter & inflammantur, & vlcérantur. Quibus addit Anginam. Guttur etiam intumescit, quod aquarum vitio sæpe evenit, Enterocœle à Græcis dicitur. His etiam numerari poterunt vertebularum colli luxationes, & spondilia luxata: quæ cum ad chirurgiam spectent, de iis dicemus suo loco: nunc autem de columellæ vitiis agimus. Inflammatur autem depulsa numero pars quædam, quæ circa os continetur, camola, in summo squidem ore dependens, quam aliquod vocis plectrum exstens. Paulo citius lib. 6. c. 31. Apparebit autem ea, si quis ore plurimum ore toto, linguam deprimat: ipsam carunculam veteres Græci (inquit Galienus comp. med. secundum locos) duobus nominibus appellare consueverunt: interin nominantes *παρὰ πύλα*, interin vero *κλίστα*, quod à Latinis Gurgulio & columella dicitur. A posterioribus autem medicis *gurgulio*, hoc est, vna nominatur, cum scilicet vna acino simile summum gurgulionis appareat, ut inquit Aëtius c. 40. lib. 8. Hanc etiam vocant Gurgulionis speciem Hipp. appellat vnam, ut liquet apud Gal. lib. De remore præter Rival De his vide Iacchinum doctissimum supra Rival & Benedictum Veronensem, & Bened. etiam Faventinum præceptorem meum, qui hanc rem ad longius tractant. Satis est, quod vtrumque nomen, ut Paulus quoque vserit à similitudine factum est, nisi longior tenuique fuerit, columella nuncupatur; si vero crassior, in rotunditate creuerit, feraturque deorsum, Vna dicitur, affecta aperto ore & inspecto per se nota est, nec aliis signis indiget: & affectus ipse cum sit inflammatio, nempe morbus in compositione primæ & dolor.

& dolore, tumore & rubedine ipsius columellæ cum febre ac diglutiendi difficultate cognoscitur. Si laxetur & oblonga fiat, vitium est in malignitudine, etiam meatus partem obstruens cum ligatur radicem attigerit, a quibus partibus suspensa esse debet. Meatus ille fauces appellatur. Provenit ex capite ad gurgulionem defluxione de sanguine vel pituita, ut alij volunt, vel etiam ex bile & melancholia iuxta quosdam, qui Arabum decreta sequuntur. Atque hæc facile distinguuntur ex coloribus. Iacchinus duas tantum causas ponit, easque facile ex visu & sensu distinguit. Alij vero, ut Arculanus, colorem rubrum in sanguinea inflammatione; ex rubro citrinum in biliola; ex albo in pituitosa, ex fusco vero in melancholica distinguunt: ex sanguine dolor grauis, pulsatis, ex bile plangens, in aliis exiguis aut nullus. Reliqua sunt causæ, ut iam sæpe diximus, cum communi temperatura, vitæque instituto habentur. Gurgulio inflammato ac in tumorem aucto, omnibus modis præter chirurgiam, eum curare oportet & extenuare, Hipp. autore 3. Progn. nam quoad tumorem magnusque fuerit, gurgulio cum periculo secatur & scarificatur ob sanguinis fluxum & inflammationem quæ subsequuntur, ut constat ex locis citatis Hippoc. & Galeni. Vbi vero summa gurgulionis pars maior liquida, seu orbiculata; superior vero tenuior (quem affectum diximus vnam) præter chirurgiam utendum, alio prius non cedat. Quomodo excidenda, vide Paulum c. 31. lib. 6. & Aëtium cap. 41. lib. 8. dextere faciendum ne vox pereat; uti aliquando evenit. de his vide præterea c. 31. apud Aëtium c. 31. lib. 6. Sed in primis curatio instituenda per victus rationem, quam in reliquis inflammationibus competere scripsimus, quiete & inedia præcipue adhibitis, ut sexto de compos. med. secundum locos. Archigenis auctoritate Galen. docuit; plenitudine (si quæ adsit) vnae sectione ablata, & purgatione admodum ultra; clysteribus quoque adhibitis, aliisque diuersionibus, frictionibus, vinctulis partium extemacum, cucurbitulisque cum scarificatione iuxta scapulas & nates appositis; etiam, si opus est, venis linguæ sectis. Nam iis præcedentibus ad topica deueniendum in initio, quæ repellant, & in statu admixta, quæ mitigent; in declinatione vero, quæ discutiant: quorum copiam, tum ap. Gal. loco citato, tum Aëtium & Paulum inuenies. & præcipue ap. Rondel. ut etiam exempla infra scripta docebunt; quibus, si libet, adiungere ea, quæ præceptor meus Bened. Fauci. ad longum scripserit.

OBSERVATIO II.

De columellæ inflammata cum febre, postea crescente, & in vnam permutata.

Iuuenis annos 24. natus columellam vnam cum febre inflammata habebat, quæ subito ita intumuit in rotunditatem uti vna, ut strangulari videretur. Ad hunc accitus cum aluum per se illo die depulisset, statim venam cephalicam incidere iussi: & cum timerem suffocationem, etiam post meridiem venas utraque linguæ aperiri mandavi, & altero die purgationem sequentem exhibui: *℞ syr. ex infus. ros. pallid. cum foliis senæ ʒi ss. (in vnaquaque vicia duæ drachmæ senæ infunduntur) electuarij tenuissimi ʒiij. ser. lactis cum infus. rosæ ʒiij. misc.* quatuor fecerunt inde habere effectum ʒiij. misc.

buit: interea etiam statim, cum in principio essemus, hoc gargarismo commodè utebatur: *℞ plantaginis, solani, portulacæ, flor. ros. rub. ana m. j. folior. myrti, corticum malorum granat. ana ʒiij. coquantur in aqua cisternæ pro ℥i ss. adde succi malorum granatorum post colaturam ʒi. aceti ros. (id enim cito repellit) ʒ ss. dianucum ʒiij. misc.* fiat gargarismus. Lubebam quoque, ut ex dianuco lamberet: venit enim mihi tunc in mentem historia illa Galeni de hortulano vulam inflammata habente, & inflammationem in paristhmis & antiadib. cui suffocatio imminerebat, in quo ægro Galenus dianuco utebatur. Quam confectioem ipse Galenus eius inuentor valde commendat lib. 6. De compos. medic. secundum locos c. 1. Postea in incremento etiâ hoc gargarismo vsi sumus: *℞ hordei integri p. j. plantaginis, bellidis minoris ana m. j. pass. cum arill. contritiarum m. j. flor. rosæ rub. p. j. sem. cydon. malua ana ʒ j. fiat decoctio in aqua cisternæ & in ℥ij. dissolue mellis rosæ, diamor. dianucum ana ʒ j. misc.* pro gargarismo. Vtrum cum adhuc fieret magna defluxio, post adhibitas cucurbitulas in scapulis cum scarificatione, aliquid rursus ex succis adstringentibus adiunximus, nempe succum granatorum & cotoneorum. Etiam cum alumine vsto & bolo vnam subleuauimus, & cepit melius habere. Postea tamen in declinatione in partibus circumnecinis pituita multa retenta inhærebat. Quare hoc gargarismo utebamur: *℞ hordei communis p. j. liquiritiæ rasæ ʒ ss. folior. viol. hyssopi ana m. j. vna. passul. ab arill. repurg. ʒ j. sicum pinguium n. vij. fiat decoctio ad ℥ij. colatura adde oxymellis simplicis, mellis ros. ana ʒi ss. misc.* iussique ut mel ros. sæpe lamberet: gutture exterius immixto oleo chamamill. & amygd. dul. fuit breui restitutus.

SCHOLIA.

Curatio communis est cæteris morbis, qui ex fluxione sunt: ut primo causam tollamus, plenitudinem ipsam, ut diximus, vnae sectione, & humoris purgatione. Deinde ad topica remedia deueniendum pro magnitudine causæ: ut si influxus exiguis, & tardus sit, sat fuerit austeria adhibere, quæ moderate adstringant: si magna, acerbæ, quæ valide hæc præstant: in exiguo enim sola polca diluta gargarisata aliquando profuit, vel vino granatorum. Sed ordinem vide ap. Gal. tum de austeris, tum de acerbis 4. De simpl. med. fac. c. 6. De compos. med. secundum loc. num decoctum pampinorum vitis rubi, rosa. radic. mori, palmularum, malorum austerorum, pyrorum, sorborum: cyperi & similium. Si vehementior influxus, myrti & baccarum eius decoctum, glandinum mespilorum, rhus culinarij, mali punici floris & puraminis: Galenus & Aëtius arida quandoque inspergunt. At si pars affecta debilis & corpus humoribus multis refertum, cogimur sæpe in principio, vel paulo post admiscere quippiam ex discussoriis: & si dolor adfuerit vehementius, etiam ex mitigatoriis, cum acris inflammata exacerbent: & sic adiciamus flores chamæmillæ, fertulam campanam, rad. althææ & similia; & si inflammatio non cesset, discussoriis vtimur, adiecto sem. lini, fenugræci, hyssopo, glyc. in gargarismis. Iam quoque in pituitosa discussoria adhibemus, simul & adstringentia: & si malum diu protrahatur, solis valide discutientibus vtimur. Etiam elegmata, tunc ex detergentibus & digerentibus conueniunt ex pul. diaireos, sacch. cand. & aliis, cum syr. perfecte coctis, etiam aliquando zinz. aut pip. adiectis. Hæc enim citissime morbum

De melle & cataplasma
De melle & cataplasma

morbum digerunt, & pituitam retentam ob inflammationem expurgant. Probauit aliquando & Rondel. eclegma Scribonij Largi ex pip. myrr. & mel. quo vsus est in muliere, quæ suffocabatur & desperata erat. Infra vnum diem reiecit incredibilem pituitæ quantitatem, & materiæ, quæ circa columellam, glandes & fauces propter inflammationem retenta erat. Sine myrrha poterit sic parari: ℞. pip. ʒss. pul. iridis Venet. ʒij. suc. glycyrr. ʒi. ʒ. ʒ. accb. candi ʒij. mell. ʒj. fiat loch. capiat lambendo. Fiunt etiam in minus delicatis ex decocto rad. gladioli cum multo melle in declinatione in fluxionibus pituitosis: sita enim partium tenuitate materiam incidunt & extenuant; mel autem deterget: ob idque multam pituitam reddunt. Ita quoque si ad suppurationem inflammationis vergat, minoribus collutionibus & gargarismis, eisque conuocantibus vtendum erit: quo casu præstat decoctum ex caricis per se solum, aut aqua multa permixtum, aut sapa vel pituita succ. in quovus passæ sint decoctæ: radicis insuper dulcis decoctum, aut furfurum lotura calida, id quod in reliquis omnibus seruandum erit medicamentis, vt temperate calida sint: Ea vero suppurata, post puris eruptionem extergentibus, & desiccantibus medicamentis curari debet, aqua hord. cum mell. ros. mixta, aut aqua multa & reliquis eiusmodi. At de vicerata columella postea.

OBSERVATIO III.

De columella inflammata & simul laxata sine febre.

SORORIUS meus Augustinus Teylingius cum Scereusiam Gedanam in magna copia bibisset, in columellæ inflammationem incidit sine febre, & in vix laxationem adeo vehementem cum inflammatione tonsillarum, vt subito suffocari videretur: cum nihil deglutire posset, potu quoque per nares regurgitante, lacte cocto gargarizabat, deinde aqua cum aceto. Quæ cum non iuuarent, clystere iniecto, cum per os medicamentum sumere non posset, hoc gargarismo, cum gargarizasset, illico liberatus est: ℞. aquar. plant. equis. ana ʒj. flor. ros. rub. cortic. gran. ana p. ʒ. sem. cydon. ʒj. clusiam simul & coquantur: col. adde dianth. diamor. ana ʒij. mel. ros. col. ʒss. misce. At tonsillæ adhuc manebant inflatæ: sed hoc appposito cataplasmate detumescere, & reliquum, quod influxerat, discussum est: ℞. rad. alib. mund. ʒij. flor. ros. rub. melilot. chamemill. scabios. an. ʒj. bulliant ad mollitudinem, pistentur, adde farina farin. lini an. ʒj. olei chamem. burgr. recentis, olei amygd. dulc. an. q. s. ad incerpandam cataplasma.

SCHOLIA.

IN inflammatione columellæ adhiberi possunt etiam cataplasmata resiccantia, quæ in angina præscribuntur: sed abstinendum ab oleis & vniuentis nimium relaxantibus quod in angina proprium est. Nam in hoc differt curatio columellæ inflammata: ab angina, & in repellendo. Nam in angina adduntur aliqua dulcia ad detersionem: in inflammationibus columellæ vt possumus aceto, & aliis adstringentibus citra detersionem in principio: quia hæc affectio nequit tam subito suffocationem adferre: quod in angina potest, & ob tumorem & pituitam ibi repletam ab inflammatione. Et ideo statim à prin-

cipio vtitur diamoro vel melle ad illius detersionem. Tonsillæ & antiades plerumque etiam inflammantur ob vicinitatem, si columella inflammatur, vt huic ægro euenit: ita & cataplasmate vsi sumus, imposito quoque flore ros. ad adstrictionem, & flores chamemillæ: nam possunt tam intus quam extra quædam alstringentia apponi, vt postea de tonsillis dicemus.

OBSERVATIO IV.

De columella inflammata & laxata, & de vna plurimum pendente.

EVENIT aliquando, vt paulo antea diximus, vt circa inflammationem nimium humectus gurgulio laxior fiat, & propterea linguæ radice ac faucibus propensus incumbat, quemadmodum in destillationibus continuis contingit. Actio autem: quam affectionem Græci γαργαλισμός vocant, Latini laxatam columellam, barbari casum vocant, eodem modo curatur, vt alia in inflammatione præcedens, pro ratione confluentis succi, venæ sectione, purgatione, deinde collutionibus, gargarismis iam dictis, & collutionibus, & aridis medicamentis inspersis adstringentibus & exsiccantibus. Sic ego, cum sæpe carceris obnoxius sim, hoc malo frequenter etiam affligi soleo: vt istis diebus etiam columella non solum laxata existente, sed parum inflammata sine febre, hoc solo gargarismo inuamen sensu ℞. aquar. plant. ʒj. diamor. dianth. ana ʒj. misce. alioqui & hoc sequenti tum in me, tum alia plurimis commode vsus sum: ℞. aqua plant. ʒj. ʒ. gellat. duas omphacitid. contrit. sem. cydon. ʒj. ʒ. bulliant, coquant, adde dianth. ʒij. pro garg. Nuper cum & pyralismo post morbum longum affligeretur, vna mihi valde elongata fuit: repressi autem pulvere gallæ, boli armen. aluminis vsu ac partibus equalibus. Ex lenissima causa hoc malo affligi soleo: etiam in ætate, si auidius corasæ comederim, in gutturis inflammationem leuem, tum tonsillarum, ad vix elongationem incido. Ideo recte dicebat Mathæus de Gradis, quod cerasa multa comesta à proprietate anginam inducunt: vtrum etiam ob aciditatem tonsillis nocent considerandum. Illud idem malum valde proprium est, & fratri meo Iohanni Foresto iuniori: ideo si aliquam leuem fluxionem in gutture sentiam, statim ad præcautionem lacte bubulo dulci cocto commode gargarizo: sæpe etiam in principio, cum adhuc leue malum sit, leui adstringente gargar. malum tollitur, alioqui si procedat, cum bolo armeno supprimo, vnam eleuando, vel adiecto aluminis adusto, vel pulvere aristolochiæ radicis, si nimis tussio; vel cum amaritudo offendit, cum pulu. cinnamomi: & egregie confert. Videmus in ceruicario Adriano Alevino (de quo egimus lib. 1. Observation. 17.) qui columellam adeo elongatam habebat instar lori, vt longiorem & tenuiorem nunquam viderim: is tamen absque incisione per me curatus fuit.

SCHOLIA.

COLUMELLA autem dicitur, quando longior facta est, ad instar colum. Et autem longior ob eius extensionem, vel, vt præfatus loquimur, ob relaxationem. Relaxatur autem, quia multa frigiditate humida defluente à cerebro humectata est. Curatur, si pauca sit materia, & caput non

non admodum plenum recrementis, solo contactu piperis longi, quod quidem calfacit & exsiccant, & leuiter restringit. Reductum in tenuissimum puluerem, apponitur supra gladium, aut spatulam, aut intra paruum cochlear, vel aliud instrumentum argenteum, quale nos aptum habemus, & tangitur eius extremitas: qua his aut ter contacta, pituitam exspunt, & cito contrahitur, & breuior redditur. Vel vtere iis, de quibus diximus. Vide arida multa, quibus Apollon. & Gal. utebantur, ex galla omphacitide, aluminis scisso, ac sale ammoniaco, iisque tritis ac simul mistis expleto cochleari, aut staphyle parco instrumento ligula simili, vnam contingunt. Quod si plenitudo fuerit in capite, & multa pituita adhuc defluit, optimum est prius pilulis puritatem educantibus corpus euacuare. Quod si vltus viscidus, & crassus humor sit, detergendus, incidendus, & iterum euacuandus est, & pars tangenda prædicto pipere, & gargarismo adstringente sicanda pars est, & adstringenda. Sufficit aliquando aqua cisternæ, dilutum acetum, vel vinum malorum granat. vel aquæ adstringentes. Si autem perseverauerit in ea macitudine, etiam si sine inflammatione sit, summitas eius abscindenda est, vt breuior fiat. Nam si longior fuerit, quam pro sua natura, partem superiorem cesophagi tangit, & nauseam parit. Illis, qui hac laborant affectione, semper videtur adesse bolus aliqui in illa parte superiore cesophagi. Illis notis etiam sine inspectione, agnoscipotest, an plus iusto elongata fuerit. Quamobrem vbi cunctis iam dictis auxiliis gurgulionis malum non cedat, si oblongior, tenui per præcautionem, quam si in rotunditatem creuerit, eius summo acino vix simili existente, ne continuo irritetur tussis, vigiliam interim etiam stragulat subsequatur (vt inquit Paul. lib. 6. c. 31.) incidendus erit, modo, quo ipse præcipit præcautione loco, ac etiam cap. 41. lib. 8. Aëtius. Neque tam festinandum erit ad eius excisionem (vt diximus est prius) Hip. auctoritate lib. 3. Prag. & Gal. 14. meth. meden. iis obseruatis; quæ tum ipse, tum etiam cum eo Galenus in eodem loco præcipiunt.

OBSERVATIO V.

De columella inflammata & male tractata in gangrenam transiente, & purredinem, & de alia ad nigredinem conuersa, & tertia in ulcerationem conuersa.

NOSTRA ætate Paracelsus quidam, etiam in medicum reipublicæ acceptus, cum quidam ex viris consularibus sæpius columellæ inflammatione afficeretur, cum subitanea ad vnam fluxio fieret, statim venis sub lingua apertis, cum potius prius cephalica aperienda esset, gargarisma, nescio quod calidum & exutens, præscripsit atque adhibuit: eadem nocte factus est gurgulio subalbidus & exangulus, quasi gangrenæ affectus & corruptus, tandem facile decidisset, atque ita vox ægrotantis periisset. Chirurgum cum vocasset, atque is animaduertente subitam factam fluxionem, & columellam valde rotundam, magnam vnam excedentem, valde albam & translucidam, pus in se quasi continentem, me vocari iussit, vtrum absque incisione curari posset. Cumque ad ægrum venissem, etiam secundo chirurgus accito, vt ibidem fieret incisio, concholum fuit: interim prius ægrum purgandum

esse, consuluimus; Paracelsico ablegato, qui ægrum nullo modo purgauerat, & omnem materiam ad columnam suo gargarismo attraxerat: quare has pilulas prius dedimus: ℞. pilul. cochlear. aurear. ana ʒss. cum syr. de betonic. fiat pil. viij. quas cum deglutisset, sex sedes habuit, & vsi sumus hoc gargarismo: ex Apollonij auctoritate, qui prius, vbi subalbidus & exsanguior est gurgulio gargarizat ex origani triti in aqua & aceto decocto, ac caricam cremore misto, aut eius loco hyssopo: ℞. origani, hyssopi ana m. iij. caric. ping. m. m. ʒj. scabios. m. j. hyssop. ʒss. fiat decoct. in aqua comm. pro ʒj. oxymel. simpl. ʒij. misce pro gargarismo, fuit tæ quater reueraturum. Deinde ne tota vna corrupta decideret, tempore vnam incidendam esse, duximus, non plane abscindendam; quare chirurgus dextre columellam instrumento meo argenteo incumbentem, scalpello diuisit, cauendo, ne alias partes vicinas læderet; vnde pars illa corrupta diuisa decidebat, mucositate valde exigua exente putrida. Et chirurgus cum paulatim illam separaret, ægrotans gargarismum supradictum continuabat, & post gargarisationem chirurgus vnam ita incisam detergebat melle rosato cum penicillo, linimento induto ac melle immerso: ita vt hic mirabiliter curatus fuerit tempestiue, alioqui columna corrupta decidisset tota, vel magis vlcerata plectrum vocis abstulisset. Quemadmodum & alteri, quæ ob inflammationem etiam perperam curatam, non solum rotunda euasit, sed etiam subnigra & liuida vix modo, ita vt scarificatione opus fuerit: & cum ex ea scarificatione melius non haberet, abscindenda erat, tum quia maior, tum quia corrupta. Ast in hoc ægro, cum statim chirurgus & me vocasset, facta est scarificatio & incisio, & perfecte fuit curatus. Alius vero cum hoc negligeret, columna suppurata ad vlcerationem devenit. Vbi sumus iis remediis, quæ ad oris vlcera valent, cum aphthas, cum vlcerum malignum non esset, neque excedens, facilius curatum fuit.

SCHOLIA.

DIXIMUS, quatuor aegritudines circa columellam fieri, & etiam circa vnam: vel apostematate affligitur, teste Arculan. (id est inflammationem vocant:) vel elongatur aut laxatur: vel vlceratur, siue in putredinem aut corrosionem conuertitur. Rondel. vt paulo antea diximus, addebat & hic quintum affectum vix tabem seu atrophiam, quomodo a. inflammata curetur, etiam laxata propendens, iam diximus. In putredinem conuersa, liuida vel nigra facta, si restitui scarificatione non posset nec medicamentis aptis, abscindenda; sed cum cautione, vt Paulus & Aëtius docent, ne vox pereat. Si vlceratur, vt Hollerius quoque docuit, ad curationem vlcerum recurrendum, vt purgemus, incarnemus, cicatricem ducamus. Sed in materia, quæ hæc efficiat, esculentia, aut quæ nihil habeant virulentum eligenda; quanquam aliquando vbi ea vlcerata serpunt & putrida sunt, calcantho & similibus metallicis vt licet. Sed ne deuorentur prouidendum, atque ea materia ex 2. lib. Hollerij de materia chirurgica repetenda. Fiunt quoque frequentissime vlcerata circa illam partem; & potissimum à morbo Gallico, quæ vt aphthæ curanda sunt, hoc est, resse Rondel. tumella ex dentibus, ne serpant: vt aqua illa forti bene diluta, de qua dictum est prius, vel aqua, in qua decoctum est sublimatum. Deinde vniuersalem

miscens, quæ alioqui huic affecto congruebant: ad dyscæria lacti illi immiscens, cui decocto calculos vocatos *καλκίς* ignitos iniici ante posuimus; aut, ut ego postea ob parabilitatem, ad ferum confugi, id candens lacti probe iniiciens. Cæterum medicus ille stercus caninum lacti, in quo extincti erant calculi marini, clam iniiciebat: & id solum generosissimos quosque discipulos docebat. In his ergo duobus multum expertus sum stercus caninum seu medicamentum mirabile, sicut & in vlcibus extreme malignis. De stercore autem humano valente ad gutturis phlegmonem, in qua timetur gutturis suffocatio, vide eundem loco præcitato. Sic nobilem quendam & generosum virum habuimus, qui cum diuturna inflammatione gutturis laborasset, neque vllis remediis à medicis etiam doctissimis curari posset, ecligma confecimus ex stercore canino (*pharmacopœi nostri Album Græcum appellant*) saccharo penidio & syrupo viol. & diamoro, puluere ireos ad 3 ss. iniecto, ad stercoreis odorem refrenandum: quo quidem remedio cum vsus esset, conualuit. Cæterum post abscessum tonsillarum aliquando sequitur vlcus sordidum modo malignum, quo & graueolens fit expiratio in tonsillis: modo oritur citra phlegmonem ex humore salso & acri, qui molles, humidus, calidusque tonsillas prorsus exedit: nonnunquam ex contagionis labe incipienti sui venereæ familiare est: ut nos quam sapissime obseruauimus, & innumeros sæpe curauimus, ut de morbo Gallico dicemus. Iam quoque in prædictis partibus crustosa, pestilentia ac serpentina vlcera oboriuntur, siue ex præcedente influxu, siue ex quauis alia causa, nulla fluxione præcedente, modo à consuetis inflammationibus suppuratis & maxime cfferatis perficiuntur. Frequentissime quoque in pueris; aphthis præcedentibus etiam in ætate iam perfectis & his qui vtiōis humorib. abundant: qualia quoque illa sunt vlcera quæ vere contingere solent pestilentibus constitutionibus. Succedit ægris difficultas transglutendi, & suffocatio coaceruatim incidit; maxime cum rubor subeat mentum; aut ubi hæc acrimonia præterierit, nome quæ depascitur, locos excipit, succeditque vna putrefactio. Virginibus quoque (*ut diximus*) circa vigoris ætatem mensium purgationem appetentibus euenit. Curantur totius corporis curatione præmissa ac reliquis diuersionibus. Paulus adhibet diamorū rosis inspersus, vel thus siccum vel decoctum vel siccum mali punici cum cortice tusum & expressum. Reliqua vide apud Aetium. Summatim tonsillarum & columellæ vlcera eodem modo curantur, quo & aphthæ: in quibus & hoc obseruandum, quod cum omnia vlcera interna oris serpentina sint, idque ob partis mollietatem & laxitatem (*quod non accidit partibus externis*) vehementibus exsiccantibus & adstringentibus gaudent, quam externa vlcera; cum ne amplius serpent, tum quia semper à salina (*ut dictum est*) sunt humidiora, vnde & medicamentorum vis restringitur. Interea conandum in vniuersum ne digitum quidem locis admoveamus, aut leui saltem tactu manum admoueamus, sic magis irritantur si & crusta amoueatur; sed pinnula illinenda stomaticis dictis; quorum copiam apud Aetium, Paulum, Galenum inuenies. Crustas egregie tollit (*Aetio teste*) caninum recrementum melle illinitum, & vstarum hirundinum cinis, & centaureæ minoris vstæ cinis: quibus nostram mulierem à serpentibus & crustosis vlcibus curauimus: fel crocodili tri-

tum inspersum vel cum melle illinitum; etiam lac gargarisatum, ne longius serpat. Crustis solutis anthera remedia seu florida adhibenda. De his vide Aetium & Benedictum Veronensem, qui & refert excrementorum hominis cinerem mederi tonsillis; Pantherarum exemplo, quæ cum aconito deuorato strangulantur, excrementis humanis liberari traduntur. Hirundinū cinis cum melle egregie valet, & emplastrum ex nidis hirundinum, quo nos sapissime felicissimeque vsi sumus.

OBSERVATIO XI.

De puella nubilī sæpe inflammatione tonsillarum, colicæ melle ac eorumdem vlcatione correpta, quæ & anginam periculossimam incurrebat.

Puella nubilis annos viginti tres nata, cui mentis evacuationes nunquam apparuerant, frequentissime inflammationem tonsillarum & columellæ ac eorumdem vlcationem incurrebat. Tandem vero & anginam passā adeo vehementem, ut suffocari videretur. Ad quam vocati anno 1561, mense Augusto, columellam non solum quoque inflammatam, verum etiam vlcera ratam inuenimus, ut de eadem præcedenda cum chirurgo consilium iniretur. Tonsillæ adeo cum vlcatione exereuerant, ut de subitanea suffocatione metus esset. Puella (*ut fieri solet*) consilium medicallæ sequuta, gargarismo ex salia decocto cum lacte ad quatuor dies adhibito. Cum eandem suffocationem vicinam inueniremus, spiritum agre trahentem, de vena malleoli incidenda deliberauimus, ut menses simul euocarentur: sed quia iam quartus dies esset, & ex angina suffocatio immineret, à loco magis proximo, nempe cephalicam venam in brachio incidere iussimus, cum aluum exacuta glande prius deposuisset, sanguine ad vncias quinque extracto, idque sub multam noctem. Mane in diluculo redeuntes, cum paulo melius spirare posset, utrasque tamen venas sub lingua aperire iussimus: adhibitis quoque gargarismis moderate repellentibus & quibus vis quoque discutiendi inerat, cum in principio vocati non essemus, ex ros. malua, sem. cydonior, ficus postea adiacientes. sed quia ex scibus columella laxior fieret, à scibus abstinuimus, vna relaxata bolo arm. eleuata. Sed quia columella postea videbatur vlcata, lacte cui ros. & folia plantag. incocta erant, gargarisato; chirurgus rhodomelite cum stercore canino tonsillas vlcernas penicillo attingebat panno lino circumuoluto. Extrinsecus cataplasma appositum fuit ex hordei farina, & scænuigræci polline, foliisque malux & chamamillæ prius coctis & adiunctis. Cæterum cum his remediis adhuc parum proficeremus, febrisque incretceret, aluo tamen per se satis fluxa, & ipsa ægra intra septem dies parum edulijsumente, cum tamen vires adhuc satis valerent, saphenam incidere iussimus, vique ad vncias fere sex. qua sectione non solum à febre liberata est, sed & vlcera tonsillarum solo gargarismo & lacte cum melle adiuncto, rectè curata sunt.

SCHOLIA.

Tantum hic profuit sanguinis missio ex tali, ut reliquis medicamentis non satis iuuantibus, à strangulatione imminente & tonsillis vlcatis curata fuerit, quibus virgines etiam Aetio

At id diximus obnoxias esse ante tempus mentium, vel eo tempore cum erumpere debeant. In hoc nos confirmat lacte & melle pro gargarismo vsi sumus, cum & Aetius cohibito iam vlcere patce ut, lacte samia terra permixto gargarizare iubet. Oportet autem in vlcibus re-pagatis explanandis, que valde sollicitum esse, non tantum in adultis, sed etiam in infantibus, & aliquando sunt passi conuulsionem in vlcum repurgatione: aliqui via transglutienti dissecati, sunt strangulati. Aetius puellam nouit, post quatuordecim diem consumptam esse, & tamen à morbo recolligeret. Aliqui vsque ad septimum diem pluri periclitantur. At nostro tempore ex lue Gallica hæc vlcera multo magis pericula euadunt, de quibus suo loco.

OBSERVATIO XII.

De ingenti gutturis apostemate interno.

Vir qui sportas conficiebat Alcmariæ, annos 36. complens, hyeme cum fluxionem ad guttur experiretur, noui magni faciens, intus apostema ad magnitudinem oui auctum circa fauces & epiglottida obortum, ut ne minimum quid transglutire posset; & ceruicam si biberet, natus elatum in palatum per nates fundebat. Octauo autem die à mali initio cum glande acuta aluum exonerasset, cephalica vena secta in cubito: deinde post quatuor horas etiam ex venis linguæ, cataplasma sequens exterius appositum est: etiam gargarismo sequenti vtens; die sublequenti mane ruptum est apostema, ingenti co-pia melle effluu: 2℥ flor. meliori, folior. malux, ros. malux, j. flor. chamamill. p. j. rad. altheæ, m. d. 3 ss. melle vniuersum hirund. cum plumis incisum, in aqua rosæ opor. m. ad vltitudinem pistentur, adde farina rosæ, p. j. rosæ, p. j. olei amygd. dule. hyrry. recentis, olei liliorum, chamamill. m. ana q. s. fiat cataplasma. loco affecto exterius apponatur. Gargarisma vero tale erat: 2℥ rad. altheæ 3 j. folior. violandulæ, stach. c. m. m. j. flor. meliori m. B. flor. ros. m. j. j. seminis cydon. 2. j. melle vniuersum cum panna m. an. siccum, p. j. m. an. m. an. iij. ros. p. j. fol. de rosm. mond. p. j. bordei mundati m. j. fiat decoct. in aqua communi pro libr. ij. B. exprimatur & colo ex-cipitur, addendo mellis ros. colat 3 iij. diamori 3 ss. melle p. j. gargar. interea continuo capiebat follicula cassiæ recentis, supra linguam ponendo ac sugendo, donec medulla liquefens paulatim siue deglutitione in gulam descenderet: hoc enim modo habebam & maturationem & lenitionem, & erant quasi nutrimentum locacibi & potus, cum neque bibere aut deglutire æger aliud posset: his apostemate rupto, & sanie copiose effluxa, pro vlcis oris absterfione aqua mellis gargarisata; deinde pro mitigatione, lacte tepido; vltimo vero ad coagulationem cum decocto plantaginis maioris & arnoglollæ, consolidæ minoris, intra tres dies cum nostro honore, nutu Dei, probe conualuit.

SCHOLIA.

Ilud apostema procul dubio ad anginam pertinebat. Nam à dictis iam partibus alterum morbi genus, si quod aliud, quoque vitium acutissimum exiitit; ut Vallianus refert lib. 4. cap. 1. p. 1. scilicet acutum, ut Celsus inquit, ut

potest ab Hippoc. *κυνόχρη* appellatur, vt 3. Progn. liquet: quamquam idem affectus 4. De ratione vitæ siue Hippo, sit siue alterius auctoris, *κυνόχρη* nominetur *κυνόχρη* hoc est, à suffocando dicta: à Latinis Angina. Vulgus vero perperam squinaatiam vocant. Anginam vero à Latinis quidam vocari volunt, ut Leonellus, quod angat fauces. At Iacchius taxat fere omnes scriptores de Angina scribentes, cum nusquam alias de aliquo morbi genere tanta confusione loquuti sint, tum in assignandis speciebus, tum in monstranda sede affecta: dum alii quatuor, alii tres species faciunt: è quibus vt iuniores, extrinsecos musculos gulæ citant, & alias partes, quas profecto nunquam sunt conspicati. Hic etiam de nominibus digladiantur, vnicuique sua nomina imponentes, quæ vana quidem esse vult, & nihil ad naturam rei noscendam aut ad curationem facere. Is ex Hippoc. 3. Progn. Anginam proprie dictam esse vult, nempe partes intra fauces existentibus quæ inflammari possent, & anginam parere: ac primum sunt muscoli gutturis interni, & externi (quibus cartilagine mouentur dilatata & astricta) à diffectoribus numerosi positi, & qui ad linguæ radicem ad os vsque mouendum perueniunt: quibus & videtur annumerare & glandium genera & paristhonia, & quæ in capite arteriæ ad laryngem sunt, & ad fauces pertinent, quæ sub inferiore maxilla vsque ad auram perueniunt, & spacia ea replent. Quauis itaque ex his partibus inflammata anginam facit: quamvis in seuitia & periculo multa sit differentia, prout magis aut minus spiritum occludit: quod sane accidit prout larynx, per quam primum spiritus fertur, magis aut minus affligit: porro ratio dictat, maxime affligere eam, ubi interni musculi sunt inflammati: propterea quod primum tumore per se viam spiritus occludunt; de hinc ad interna cartilagine conuelluntur, vnde aperire nequeunt, sed claudunt: post hanc ubi externi musculi, & glandulæ circa laryngem orta inflammantur; nam hæc quoque spiritus angustiam facere possunt: ideo aspera arteria inflammata, strangulatio sequitur, inquit Valerius, ob tunicæ tenuitatem. At circa guttur tum tunicæ, tum musculi sunt, qui vna inflammantur. Tertio loco ubi circa separatas à larynga partes sit phlegmone, ut in glandulis aliis, & musculis ad linguæ radicem positis. Hanc distinctionem optime vidit Hippoc. Itaque tertio Prognost. primo ponit eam, in qua nihil tumoris, vel ruboris in faucibus, aut circa iugulum apparet; & est Iacchino quoque prima. Secunda huic proxima (*hoc autem facit per notas non propria morbi definitione*) cum rubor apparet in faucibus & tumor. Hic vero secundam describit, in qua externi musculi & glandes inflammantur: mox tertiam, in qua etiam tumor ad externa tendit, ubi antiades, aut alie glandes, quæ sub auribus & mento communicant, inflammantur. Aliter vero Donatus ab Alto mari distinguit, cum quatuor anginæ species à Paulo constitui scribit, quibus & quinque recentiores addiderunt. Sed his præhabitis nunc exemplum anginæ aliud adferamus.

OBSERVATIO XIII.

De Angina admodum periculosa.

Angina admodum grauissima laborabat Adrianus Cornelius, filii Cornelii Laurentii Thessalienis apud Alcmarianos, iuuenis viginti

ginti duos annos natus, adeo ut nec cibum nec potum deglutire posset. Hic spiritum difficillime trahebat, fauces internae tumorem habebant, calorem, ac ruborem doloremque, qui & ceruicem occupabant: sumpta vero pocula per nares resiliabant, dolore quoque acutissimo accedente. Huic autem cum per os medicamenta exhiberi non possent, neque glande acuta alius irritari, ad cum accitus, illico enema sequens iniicere iubeo: *℞. folior. viol. malua cum toto, mercurialis, brancæ visina vna cum rad. ana m. j. florum chamemill. p. j. rad. altheæ 3 j. semin. anisi, sem. lini, sem. q. frig. maior. ana 3 j. prim. damasc. num. xv. vuar. passul. ab arill. mund. p. j. decoquantur in iure pulli vel vernicis, cum aluum durior esset, ad magis emolliendum facies, q. f. & huius col. accipe lib. j. addendo castæ mundatæ pro chysteribus 3 j. dincastolici, benedictæ laxat. ana 3 iij. olei amygd. dulc. viol. lini ana 3 j. salis communis 3 j. b. misce: bis inde alius soluta est, atque illico excubus eductis vena cephalica secta fuit in brachio loco affecto magis respondente. Post duas horas etiam vena sub lingua incisæ. Hic enim festinandum est: nam & veteres in angina periculosa & sanguinem mittebant & medicamenta vno die exhibebant. Ego sane (inquit Trallianus) non, me, cum visus valde vigeret, venam manu aperuisse: diuiculo lingue subiectas secuisse: & vespere ex cremore pisanæ lachrymæ scammonæ exhibuisse: atque ita laqueum ex inflammatione ortum vix posui dissolvere. Iam alium quendam non me, postquam duorum brachiorum in cubito venas secissem, repurgasse, sequenti die non expectato. Hæc habes apud Trallianum lib. 4. cap. 1. Eadem quoque peracta sunt in angina illa populari anni 1517. de qua mentionem fecimus lib. 6. nostrarum. Observat. De febr. scholio Observ. 2. A missione sanguinis hoc gargar. utebatur. *℞. aquar. solatri, plantag. viol. end. ana lib. 3. aqua equiseti 3 j. diamori 3 iij. mellis ros. colati 3 j. misce. Exterius hoc cataplasmate admoto: ℞. farina fanneg. 3 b. farina hordei, farina seminis lini ana 3 iij. mucag. seminis altheæ extrahæ cum aqua malua, & mucaginis, seminis lini. ana 3 b. olei amygd. dulc. chamemill. ana 3 j. olei ros. 3 b. butyr. recentis 3 b. croci pul. grana v. probe mixta cum lana succida loco affecto applicentur. Deinde etiam adiectis resolventibus tale gargarisma præscriptum: *℞. scabiosa, plantagin. aceto-se, consolida minoris, florum chamem. meliloti ana m. j. foliorum viol. malua ana m. j. sem. lini, fanneg. ana 3 j. b. sem. malua 3 j. sem. anisi 3 b. ficum ping. num. iij. vuar. passul. ab arill. repurg. p. j. hordei mundari m. j. coquantur in aqua communi pro lib. iij. adde mellis ros. colati, diamori ana 3 iij. misce. Hoc huius sequens præscriptum est. *℞. fol. viol. malua cum toto, florum chamemill. meliloti ana m. j. b. ficum ping. num. v. rad. altheæ 3 b. vuar. passul. ab arill. mund. hordei mund. ana p. j. glycyrrhiz. rase 3 vj. k. sup. viridis m. j. coquantur in aqua communi pro lib. iij. b. colaturæ addendo mellis ros. colati 3 iij. Postremo & hoc utebatur: *℞. florum chamemill. meliloti ana m. j. viol. scabiosa, malua cum toto ana m. j. rad. altheæ 3 b. glycyrrhiz. rase 3 iij. seminis fanneg. 3 j. b. sem. anisi 3 j. ficum ping. num. iij. vuar. passul. enustear. hordei mund. ana p. j. coquantur in aqua communi pro lib. iij. b. colat. addendo mellis ros. colati 3 iij. misce pro gargarismo. quibus prædictis malum resolutione finit, copiosa pituita per gargarismos ex ore emanante: quarto autem die cum deglutire posset, hanc purgationem sumpsit: *℞. dincastol. 3 b. castia mund. 3 iij. b. agarici trochif. 3 j. cum 3 iij. aqua melissæ, fiat patio: quinto die cum sumpsisset, & quinquies alvum deiecit, sanus factus est. Quemadmodum & alia puella in iis-******

dem ædibus ex eodem malo decumbens annos sexdecim nata, cum pene suffocaretur, & extrema iniunctione iniuncta, ut eam statim morituram existimarent, quæ magis erat pituitosa, & materia similiter magis pituitosa, quæ & ingentem tumorem ad maxillam exterius vergentem habebat, os præcludentem, ut nihil sumere posset, iisdem fere remediis curata fuit, quamvis loco venæ sectionis, cum ita debilis esset, cucurbitula cum sacificatione scapulis imposita fuerint; sed fere obrepente syncope, statim amotæ sunt, glande alio irritata, iisdem fere gargarismis, vtens magis emollientibus & resolventibus & simili cataplasmate imposito superius dicto, cum multa pituita ex ore fluxisset, facta est relolutio, neque abscessus subsequutus: cum postea aliquid per os sumere posset, potionem dedimus sequentem: *℞. castia recens ex annis tracta 3 b. dincastol. 3 iij. (cum decoctum nec commune nec pectorale paratum haberet pharmacopæus) m. j. iij. cerussa communis dissoluta: & cum bene alvum deposuisset, hæc pro deplorata habita etiam curata est.*

SCHOLIA.

Omnibus communis est inflammatio, ali- quando cum tumore, deglutendi difficultas, impedita respiratio, dolor circa lary gem. Hippocrates & veteres (ut & Donatus celsus) olim inflammationemque in guttore & faucibus fiebat, anginam vnicò nomine appellabant, & ex veteribus medicis omnem inflammationem circa gulam siue intus siue foris inmineret, cynanchem nominarunt. Posteriores vero v. Aetio- neta cuius & Alexander Trallianus meminit, differentiam inter synanchem & cynanchem, & paracynanchem & paracynanchem fecerunt; prout etiam quatuor diuersæ partes in eo affectu affici possunt: nam internis gutturis musculis seu laryngis inflammationem patientibus. *κωρυγχος*, externis vero *παρὰκωρυγχος* nuncupant pari modo internis faucium musculis seu pharyngis inflammationem *παρυγχος*, externis vero *παρὰπαρυγχος* ab eisdem appellatur. Quibus & Neoterici adhuc quintam addunt speciem ex luxatione vertebrae ad anteriore, in qua locus cauus apparet cum dolore, si extra attingitur: quod contingit, teste Aëtio, ob distrahæ intro verticula, & consistentem circa internos gutturis musculos inflammationem. Hæc autem species iuxta Aëtium etiam proprie cynanche à veteribus est appellata. Lingua enim ad luxato verticulo iuxta radicem suam impulsa, ex propriis locis excedit & difficultas magis circa respirationem infestat, unde coguntur aperto ore semper hiare atque aërem attrahere. Celsus tantum tres differentias facit, quas etiam suis notis distinguit: Ar. bes in veram & notham distinguunt, & notham esse volunt sine febre, ex pituitosa destillatione in fauces ceruicisque musculos fortasse cum tumore, sed sine rubore, ardore & febre, quæ inter acutos morbos non habetur: & ita penes affectum & humorem distinguunt: de quibus vide Gradum & Arcum, sic enim fieri volunt ex sanguinis, bilis, pituitæ aut melancholiz fluxione. Veri m quoniam, ut Celsus inquit 4. De rat. vult in morbis acutus, ad curationem non in omnibus opus nobis non est, (nam non primò homines res ipsas neglexerunt, cum nimio studio nomina querere inciperent) cumque hæc ætiones in curationibus suis in paucis variis, teste Aëtio: interim præstat quamquam suis

suis propriis notis distinguere, ut aliquod certius de vnaqueque specie prognosticum faciamus, & curatio vniuersaliusque melius innotescat. Quamquam omnes prædictæ affectiones, eodem Aëtio teste, communem habeant difficultatem transglutendi, ita tamen ut in alia plus, in alia minus hoc malum augeat. Accidit etiam eis potum adsumptum ad nares reflecti: nam & spiritus, ut Celsus inquit, eis includitur. Iuxta Galen vero sententiam, tur nullo existente vel in thorace, vel in pulmone vitio; qui in hoc veluti in reliquis, Hippocratem sciatum. Vtrum vna pars cum afficitur, ab altera discerni poterit, velut magis & minus transglutendi difficultas, sine spirationis noxa fuerit, ac fuerit affectus, nihil coloris, caloris, & molis conuenit esse, nec in ceruice, nec in faucibus, ut 3. Aetio testatur Hippoc. adeoque spirationis difficultas non nisi recta ceruice trahatur acriter erit, & febris non levis, vox insuper simul cum spiratio lædatur, ut patet 4. De loc. affect. Externis vero dumtaxat in suis gutturis musculis inflammationem patientibus prædicta omnia adhibere coacti sumus, dorso & ventre inferiore inuncto oleo myrt. & ros. & semine plantag. & acetosæ ana 3 b. puluerisatis & cum ceruicia sumptis; paulatim fluxus quoque restrictus est: & his rotulis ad 3 iij. quotidie deuoratis: *℞. semin. plantag. acetosæ ana 3 b. terra sigillata vera, syndij, corall. rub. ana 3 b. specier. trifolij 3 iij. amygd. mag. canth. ana 3 j. dissolutis in aqua plantag. adiecto xacch. q. f. fiat confectio in rotulis 3 iij. ponderantibus.*

SCHOLIA.

Angina modo contingit à calidis humoribus, modo à sanguine calidiore, modo pituitosiore. Et quamvis fluxio hæc maxime ex capite defertur (quemadmodum Galen. testatur. 4. De rat. vult. in morbis acutis) tamen magna ex parte biliosior existit, eodem auctore 3. Progn. ita ut præcipue erysipelas spectetur, & inflammatio eryipelati similis: & licet ab acerbis fluxionibus fiat, etiam à frigida & pituitosa maxime in fauces irruente; tenuibus vero & acerbis in guttur ipsum. Vel hoc modo causas distinguere poterimus, in externas seu procatarticas ut est anni constitutio pluuiosa, aer ambiens calidus seu frigidus: calidus per modum colliuationis fluxiones à capite irritat & in fauces ac guttur dimittit; per modum compressionis. Sic venti austrini, aquilonij, balnea capiti adhibita vel calida vel frigida: capitisque nimia tectura, vel omnino nulla. Ad has causas etiam pertinet fortis ictus capitis aut locorum in quibus angina fieri potest, aut contusio, aut rei duræ obuiatio, vel casus: & præcipue cum ex multo æstu subita facta sit refrigeratio, tum & frigidissimi potus; aut si piscium spina incautis fauces occupauerit, ut scribit Aretæus: vel ut alij tradunt, ab ictu inflammari potest locus, aut aconito assumpto, vel venenatis quibusdam fungis, ac vna taminea, vel iis similibus venenatis, veluti trifolij semine, quod guttur lædit & spiritum occupat: sic & cibi & medicamenta; ut fungi: ita & cerasa magna ingluvie comesta à proprietate anginam inferunt. At causæ præcedentes generales esse possunt, repletio totius corporis & potissimum capitis: altera minus generalis præcedens humores, ut bilis vel pituita: ex bile, cum ætate vel

OBSERVATIO XIV.

De cynanche vera musculis internis laryngis occupante.

Gerardi Iacobi ex familia Heermans vxor, Anno 1546. mense Septembri, constitutione humida præcedente, inflammatione musculorum laryngis correpta est, ac angina admodum infusa, cum neque tumor exterius, sed tactu dolor in parte dextra magis sentiebatur: febre quoque continua & acutissima detinebatur. Cum iam natus suffocationis impenderet, ex nostro consilio vena cephalica statim in cubito dextro secta est, glande prius alio irritata: & gargarisma præscriptum ex aquis plantarum solatri, equiseti & diamori 3 iij. Sed quia intus latebat in-

flammatio, gargarisma ad locum affectum minus veniebat; ideo ut lamberet syrup. iuiubinum, viol. & diamorum, iussimus: sed ægre deglutiebat: interea eodem die venas sub lingua secari fecimus; unde paulo melius habuit, ut ipsamet fatebatur; cum antea vix loqui posset. Exterius guttur inunximus oleo amygd. dulc. viol. chamemill. & aneth. Secundo die iterum glande aluum sollicitauimus, cum enema admittere nollet: & syrupis dictis, ad statum accedente, syrupum de glycyrrhiza adieciimus. Et cum tertio die pituita ex ore fluere cœpisset, hoc gargarismo deinceps vsi sumus: *℞. ficum pinguium numer. v. florum chamemill. meliloti florum ros. rubra, ana p. j. hordei mund. m. j. sem. fanneg. 3 iij. liquoris rase 3 vj. fiat decoctio in aqua communi pro lib. 3 b. adde diamori, mellis ros. colati ana 3 iij. misce. Exterius hoc quoque emplastrum admotum est: *℞. farine hordei p. ij. mucag. altheæ; fanneg. exivæ. cum aqua malua ana 3 j. b. olei chamemill. lilior. ana 3 j. mixta calide apponantur: quo & dolor sedatus est, & potuit deglutire. Quarto die mensibus per se apertis, ad modum crisis à febre cum angina liberata est. Verum post aliquot dies ita largiter continuo fluxere, ac viribus prostratis aliquo modo cohibere coacti sumus, dorso & ventre inferiore inuncto oleo myrt. & ros. & semine plantag. & acetosæ ana 3 b. puluerisatis & cum ceruicia sumptis; paulatim fluxus quoque restrictus est: & his rotulis ad 3 iij. quotidie deuoratis: *℞. semin. plantag. acetosæ ana 3 b. terra sigillata vera, syndij, corall. rub. ana 3 b. specier. trifolij 3 iij. amygd. mag. canth. ana 3 j. dissolutis in aqua plantag. adiecto xacch. q. f. fiat confectio in rotulis 3 iij. ponderantibus.***

Angina modo contingit à calidis humoribus, modo à sanguine calidiore, modo pituitosiore. Et quamvis fluxio hæc maxime ex capite defertur (quemadmodum Galen. testatur. 4. De rat. vult. in morbis acutis) tamen magna ex parte biliosior existit, eodem auctore 3. Progn. ita ut præcipue erysipelas spectetur, & inflammatio eryipelati similis: & licet ab acerbis fluxionibus fiat, etiam à frigida & pituitosa maxime in fauces irruente; tenuibus vero & acerbis in guttur ipsum. Vel hoc modo causas distinguere poterimus, in externas seu procatarticas ut est anni constitutio pluuiosa, aer ambiens calidus seu frigidus: calidus per modum colliuationis fluxiones à capite irritat & in fauces ac guttur dimittit; per modum compressionis. Sic venti austrini, aquilonij, balnea capiti adhibita vel calida vel frigida: capitisque nimia tectura, vel omnino nulla. Ad has causas etiam pertinet fortis ictus capitis aut locorum in quibus angina fieri potest, aut contusio, aut rei duræ obuiatio, vel casus: & præcipue cum ex multo æstu subita facta sit refrigeratio, tum & frigidissimi potus; aut si piscium spina incautis fauces occupauerit, ut scribit Aretæus: vel ut alij tradunt, ab ictu inflammari potest locus, aut aconito assumpto, vel venenatis quibusdam fungis, ac vna taminea, vel iis similibus venenatis, veluti trifolij semine, quod guttur lædit & spiritum occupat: sic & cibi & medicamenta; ut fungi: ita & cerasa magna ingluvie comesta à proprietate anginam inferunt. At causæ præcedentes generales esse possunt, repletio totius corporis & potissimum capitis: altera minus generalis præcedens humores, ut bilis vel pituita: ex bile, cum ætate vel

M autumno

Corporis

S. A.

6

S. A. pro-

S. A. ma-

gitudinis

7

S. A. effe-

S. A. utia

S. A. diffe-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

S. A. re-

autumno calidae fluxiones de capite fluxerint: ex pituita hyeme magis: ex sanguine, si bili permiscetur vel falfae pituitae, acres sunt fluxiones; si pituitae, magis crassiores in fauces. Alij his addunt succum melancholicum, sed rarissime, quem & a sanguine magis fieri volunt. Et ita causas corporis volunt esse ipsos humores, aut sanguinem cum alijs humoribus permixtum: antecedentes vel praecedentes repletionem totius vel capitis, aut partium circa guttur, & debilitatem illorum membrorum facile fluxionem recipientium. Alij coniunctas causas humores esse dicunt. Praeter signa vero, de quibus antea diximus, alij eadem statuunt in spirandi difficultate: alij in deuorando, ut Rhases. Igitur quousque in spiritu difficultatem non facit, angina non erit: quod amygdalis inflammatis euenit, ubi magna inflammatio non fuerit, ceteris enim omnibus adest verumque symptoma, in respirando scilicet & deuorando seu potum seu cibum. Nam ubi partes intra fauces sunt inflammatae, siue ad arteriam attineant, in consensum quoque trahunt gulam; siue ad gulam, in consensum trahunt arteriam, quoniam alligatae sunt: Si vero extremae partes faucium inflammantur, cum omnes cooperentur ad deglutitionem suo motu, fit ut haec actio fiat difficilis. Locus affectus parum diuersus est: sed sat est, si vel per se, vel per consensum quandam via spiritus afficiatur ad anginam significandam. Haec ergo sunt propria maxime signa; ut & dolor in illis partibus, qui necessario comitatur, & calor: nam cetera signa, ut potum per nates trudere, potius magnitudinis eius signa sunt, & ad prognosticum faciunt: ut & non nisi recta ceruicis spirare. Primum enim fit, quoniam cum ad faucium partes peruenit, nec in gulam deduci potest pra' angustia; per meatus naribus communes, circa gurgulionem positos recurrit in nates. Aliud fit, quoniam facilius sic spirat, quam iacentes: quoniam iacentibus posterior pars arteriae molli cum sit, comprimitur a gula (ut velle dicebat Iacchimus) & spina. Rubor vero ceruicis assidens est signum, ut rubere fauces & attolli, vel non: non enim affectus sunt essentialia signa: sed sedis affectus: male ergo faciunt, qui haec signa confundunt. Signa vero differentiarum & partis affecta, scholio praecedente diximus: nam in epiglottide maior difficultas spirandi; & si musculus laryngis intus tument, ocysime interimunt, & numquam sanabiles, si nulla tumoris nota intus vel extra appareat. Sed haec signa etiam ad prognosticum faciunt: quae in faucibus haeret, magis conspicua est; uti & in musculis exterioribus. De quibus vide ad longum Praxim magnum Benedicti Faurentii praepceptoris mei, cap. proprio. De signis anginae demonstratis. Ac si signa causarum & quo pacto fluens redundans succus percipi valeat, si musculus gutturis inflammatis ex sanguine copioso oriatur, spirandi ac deglutendi difficultas maxima erit, & grauitas simul coniuncta, febris non exigua, corpusque totum ac caput plenum sanguine videbitur. Temperamentum, habitus, aetas, anni tempus, regio, ac aëris constitutio, praecedensque victus ratio sanguinis redundantiam attestabuntur. Biliofa vero in praedictis musculis defluxione decumbente, quae magna ex parte est praeter spirationis & deglutitionis difficultatem, quae non adeo vehemens, ut in praedicta aderit, velut nec angustia, citra ferre grauitatem plurimum dolorem ac intolerabile quoddam incendium circa guttur sentient aëri, morsum ac acrimoniā, sicut ac oris amaritudinem: simulque

(ut & Donatus annotauit) acuta febris aderit mīgis: nec minus temperamentum, aetas, & habitus: nec minus temperamentum, aetas, & habitus, praecedensque victus ratio ac reliqua redundantem bilem demonstrabunt. At si circa fauces praedictorum humorum fluxio fiat, ex maiori mole, calore, diuersoque colore, praeter iam dicta, vna ab altera secerni poterit: minor enim moles, maiorque calor ac rubor ad flauum inclinans in biliosa fluxione aderunt: velut maior moles, minorque calor, rubensque color ad opacum inclinans, decumbentem sanguinem indicabunt. Quod si mixta fluxio fuerit ex utrisque, & prout moesta quoque iam dicta indicia erunt: & prout moesta & minus alter reliquum superat, vincet quoque vnus vel alterius indicia. At si frigidus erit, fusque sanguis ad praedictas partes, praeter iam dictas (quas potissimum, ut diximus Galeni auctoritate infestare solet) confluat, paucus aderit dolor, & mor fere citra ruborem, aut cum exiguo & obliquo, laxior quodammodo apparebit; licet interdum crassiore existente humore durus consilium febris nulla aderit; aut forte exigua & leuiter corpus totum, ac praesertim caput, pituitoso sanguine repletum erit; ac proinde temperamentum, aetas, habitus, tempus anni, praecedens victus ratio, ac reliqua id promptius indicabunt, cum omnia frigidi sanguinis ac pituitosi redundantiam attestentur. At illa quae fit ex luxatione ceruicis vertebrae ad partes anteriores, ut ex scholio diximus scholio Obseru. 13. huius libri, de quo etiam Hippoc. 2. De morbis vulg. & Galen. 4. De loc. aff. meminit, quos & Paulus sectatur, eius signa inter diximus. Si enim fiat per viam coarctationis, ut fit in vertebrae luxatis, ad sensum manifestantur. Illis & alij adiungunt temporum & periodorum anginae signa & etiam terminationis: nam in principio conferuntur repellentia, in augmento discutientia, in statu magis discutientia, & resolutio, in declinatione pura resolutio, quae non iudicantur tantum ex fluxione humorum, sed magis ex fauicis accidentibus. Terminationem autem aginae iuxta Aretaeum in tempore insignem praeterea sextupliciter: vel quia inflammatio ipsa vel apostema anginae resoluitur, vel suppuratur, aut induratur, aut permutatur, vel ad cutem exterius, vel ad polmonem, vel ad cor rapitur, vel in stomachum intus, vel rursus ad cerebrum fertur, aut putrefcit, aut interficit maxime. Sed quibus modis haec signa innotescant, id exemplis postea luculentius euadet, cum etiam haec partim ad signa prognostica pertineant, de quibus proximo scholio dictum sumus.

OBSERVATIO XV.

De Cynanche lethali.

Inter anginas grauissima est, ac celerissime interimit, quacumque nec in ceruice nec in faucibus conspicuum aliquid efficit: haec enim & eodem die, & 2. & 3. & 4. strangulat, ut inquit Hippocrates 3. Prognosticorum: nam cum in neutro praedictorum appareat aliquid praeter naturam, excitandum est intra guttur corpora lacessere inflammationem, ex qua strangulantur, ut Galenus testatur in praedicti textus Hippocratis expositione. De qua iterum aphorism. 34. 4. lib. sic scriptum reliquit: Si febrem habentis suffocatus repente supervenerit, nullo timore in faucibus existens lethale. Tali angina suffocabantur in finiti aetate, intra 16. vel 20. horas, ut lib. 1. obseru.

Obseruat. nostram de febribus diximus. Sic etiam (ut reteret interpret Hollerij) in musculus dextrae partis laryngis cum orta esset inflammatio, neque appareat, sed iacta duntaxat externo dolore pra se ferret, mors subitarius horis a missione sanguinis consequuta est. Et quamquam iuuenibus, teste Aetio, non minus grauis est, & saepe lethalis in senibus: vbi euenit Sasboto viro doctissimo & Praefidi Brabantiz in Haga-Comitis agentis qui & latente angina in qua nullus tumor neque in collo neque intus in gutture appareret, cum spiritum difficulter traheret, ita ut recta ceruice deinde recederet vel ambulare, cum nihil edulij aut potus per gulam descenderet, neque medicamentum ea co peruenirent, & nulla praesidia iuuare possent, qu' arto die & ambulando & loquendo angustatus est.

SCHOLIA.

EX spirandi difficultate tum deuorandi, de qua paulo ante dictum est, prognosticum facile patet, & quod consistat in fauicia symptomatum & curae difficultate: Vbi itaque nihil ruboris apparet, difficillimam curam significat: quoniam medicamenta (ut diximus) eo non perueniunt. Igitur deterimae anginae Hippocrates meminit 3. Epid. 2. in muliere quadam haec notis scribens: *ΟΙ σπυρ, inquit, vox (quae & hinc Sasboto adnotat) 1. est actio propria gutturis, ut prius in instrumenti vocem formatur, quae necessario vitatur: spiritus quoque sublimis, id est, suffensus & erectus ibi ratur & quare, idem monstrant: similiter & potus & per nates. Haec enim sunt praesens obstructio spiritus meatu, ut nihil de iure possint, communicata phlegmate etiam gula: vel quia non fit deglutio si meum & auxilio gutturis. At quacumque dolorem fauces praedictae anginae infert, attollitur, ac ruborem in fauces efficit, admodum quoque extensa est, sed paulo longior quam praedicta. Quibus vero fauces rubent, & ceruix haec duntaxat est, eodem Hippoc. auctore, maxime vero ex ea seruatur, si ceruix ac pedus ruborem traxerit, neque ad interna remaneat erysipelas, gutture siquidem nequaquam patiente, sed aut in ceruicem, aut in hoc vtraque decumbente. Securissima vero inflammatio erit, si rubor quam maxime foras vertatur, id quod aphor. 37. lib. 6. comprobauit cum dixit: *Ab angina labio si tumor fiat in collo, humum: & aphor. 49. lib. 7. asserens: Ab angina habito, tumor & rubor in pedore superueniens bonum; extra enim vertitur morbus. Si ad pulmonem conuertatur, pessimum; de qua postea exemplum dabimus. At quae ad cutem transmutatur, aut à principio ita deferatur fluxio, multo salubrior, ut constat omnibus 4. De rat. viti. Galeno teste. Paulus vero inquit raro tale affectum oboriri nisi cum ceruicis vertebrae affectu loco excidunt: id quod Hippoc. inquit, aphor. 26. lib. 3. Verum illis (eodem Paulo teste) ceu curationem non recipientibus ac deplozatis manum admodum non oportet. Anginae plura, teste Hippocrate 23. aphorism. libro 5. Hyemalis angina fere semper est pituitosa: fauces dolentes tenues cum quadam difficultate strangulantes, velociter exitum adferunt, Hippoc. lib. 1. progn. Post febrem repente inuadens, & non apparente lethalis. Si tumor exterior ac interiora penetrauerit, rubore iam discusso, & strangulari ob id aegrum videmus, lethale. Hoc modo Iordanus Forestius vir nobilis, pater mihi carissimus, piz memoriae, cum per totam hyemem valde senex circiter annos sexaginta quinque febricitasset, Pet. Forest. Tom. 2.**

& in tumorem gutturis postea incidisset, eo delitescente, non die post vitam finit ac in Domino requieuit. Sic nuper aeger supinus iacens brachia iactando, protinus se suffocari ostendebat, & veluti furiosus suspirando in lecto sedebat reclusus ac mœstus: & inter spirandi angustias hinc inde se iactabat, siticulosusque non bibebat, neque poterat, quoniam per nates potum effundebat, circumstantesque necessarios odio prosequabatur: hic sine voce tandem inquietus succumbebat, & misere moriebatur. Ita & quidam mente incommoti, pulsu diuerso, tremulo, & anhelitu tremebundo ac interfecto & pulsu formicante, miserabiliter suffocantur. Si quoque vrina ex crassiori substantia in tenuem conuersa, delirio accedente; & lingua crassa exerta, nigra ac dura, cum febre ardente & virium defectu, ore spumante, ab Hippocrate certum exitum portenditur, spuma etenim in angina ad os delata, multo deterior est quam in epilepsia, ut de epilepsia diximus: nam strangulati & dissoluti nondum mortui, non referuntur quibus spuma ad os fertur; at angina vexati absque dolore & difficili spiratione gutture haudquaquam patiente, faucibus tantum vel ceruice affectis, ea quidem diuturnior est, & pluximi ab ea euadunt. Quamobrem bona signa habentur, si deglutitio non impediatur, & senior spiratio tumorque extra ad collum & gulam vertatur, & aëri vigilantiores appareant atque hilares, & dolor sedetur, & membra ad naturalem dispositionem redeant, maximam spem sanitatis denuntiant; si & apostema post aures contingat, anginae symptomatis remissis. Si contraria eueniant, humoribus intro pulsus, nulla, aut exigua, spes salutis supererit. Si plura de signis prognosticis requiras, praepceptorem meum Benedictum Faurentium de iisdem in sua Praxi magna perlegas.

OBSERVATIO XVI.

De Angina ex sanguinis repletionem cum mern strangulationis.

Si non Bartholomaeus (ita enim illi nomen erat) gener pharmacopoei nostri Iohannis de Meer anno 1554. 15. Maij die, vir optima constitutionis, & temperaturae sanguineae, & si quis alius liberalissimus, potu vtrumque & genio indulgens, & valde facetus, in anginam valde deploratam ex sanguinis copia incidit. Hic autem spiritum non nisi recta ceruice trahebat, ore aperto hiabat, facies rubra erat, collum quoque tumidum & rubrum, febrisque continua: quibus signis certo cognoui anginam ex sanguine copioso & calido originem habuisse. Ad hunc prius accitus medicus eiusdem aëri gener. hic vero empirico modo sanguinem e manu dextra prope pollicem mittit (nos autem si in principio adfuissemus, in brachio ex vena cephalica fecissemus, ut à propinquo loco magis materiam & euacuasset & deriuasset,) & gargarisma nescio quale praescribit, forte non satis repellens, sed solum laxans cum in principio repellentia ad intra conueniant, non autem discutientia aut laxantia. Ideo recte dixit Trallianus. Sape in vniuersum oportet, neque reprimere solum medendi rationem, hisce affectibus conseruare, neque discutiendum requiri, & temporum ratione habita, initio cum adhuc materia fluit, repellentibus vitandum: postea etiam discutientia admiscenda.

M ij

Cucurbitula item scapulis hac ratione affigenda, citra scarificationem: & ubi malum longius prorogetur, post prædictas euacuationes, cum eius materia influere desierit, cucurbitam cum scarificatione apponere oportet, sub mento, si tumor circa fauces, & maxillas persistet: si vero nullus extrinsecus tumor appareat (veluti in ea angina, quæ occulta appellatur, in qua gutturis partes, præsertim internæ afficiuntur) circa ceruicem cucurbitula affigenda erit, iuxta primam aut secundam vertebra; vel hirudines applicanda. Rhafes quoque phlegmone vitur in initio ceruicis proprie circa secundam vertebra cum melle Anacardino. Nos vna cum Ericio medico collega meo & Nicuenio, cum Heinricus Meesterius dictus Aduocatus deplorata angina laboraret, & omnia præsidia iam dicta tum gargarismi non iuuarent, in collo versus autem in ea parte ubi angina erat, communi consilio vesicatorium apposuimus; & præter spem fuit à præfocatione curatus. Verum talia non sunt adhibenda nisi in totum materia fluxerit, & in timore suffocationis, præcedentibus aliis omnibus euacuationibus & diuersionibus. Et ita malè faciunt, qui statim emplastra resoldentia loco affecto applicant, vel alia cataplasmata ante venæ sectionem; quibus ægrum ad interitum deducunt, materiam magis ad locum trahentes. Sed de particulari curatione tum gargarismi ac topicis postea; tum repellentibus, discutientibus & maturantibus: quæ exemplis supradictis, tum adhuc dicendis per se satis clara & lucida euadent.

OBSERVATIO XVII.

De Angina biliosa.

Angina biliosa seu ex sanguine bilioso, sœuissima laborabat Ioannes Zygerus apud Alomarianos sacerdos, annos 45. excedens, vir gracilis & procerus, raræ texturæ & coloris citrini, temperatura admodum biliosa, cui & febbris continua aderat: sed nullus tamen rubor aut tumor intus in gula aut faucibus, vel extra apparebat. Erat autem ver cum hoc malo correptus: ad quem illico correptum accitus fui. Verum cum alium non deposuisset illo die, nec præcedente, libenter clysterem emollientem & nonnihil refrigerantem iniecissem; sed cum nollet admittere, glauca acuta cum alium deposuisset, paulo post ex vena cephalica cubiti dextri sanguis non ita copiosus extractus est: gutture vero exterius inuncto cum oleo viol. & amygdal. dulc. Interea & hunc gargarismum præscripsimus: ℞. aqua plantag. lb j. aqua solari lb ss. diamori, syrupi viol. ana ℥ j. dianicum ℥ ss. misce. At hic gargarisate non nouerat, ita ut subito in guttur dilaberetur, & suffocari videretur: neque linctum sumere poterat, potu quoque regurgitante per nates: quem hortabamur ut gargarisaret, alioqui illum suffocatum iri. Et sic in pedes stans, & duo viri illum sustinentes capite paululum in colli partem posteriorem inclinato, malo quoque id suadente & urgente, tandem gargarisationem edoctus. Secundo die gargarismo adieci aliquid melli rosacei, & oleis aliquid olei chamæmelini, lana succida post inunctionem gutturi imposita. Tercio die venæ sub lingua secæ sunt, & alius glauca iterum irritata, & gargarisma tale præscriptum: ℞. aqua plantag. viol. fenicifera ana ℥ iij. syrup. ex ros. succis, mellis ros. colari

ana ℥ i ss. misce. sub noctem facta est inunctio, & cataplasma sequens exterius impositum: ℞. olei amygd. dulc. lilior. ana ℥ ss. olei chamæmel. ℥ iij. misce. ℞. rad. altheæ ℥ j. rad. lilior. alborum num. iij. folior. malue m. ij. florum meliloti p. j. florum chamæmel. p. ss. decoctis & confusis adde farina hordei ℥ ss. farine seminis lini, fenugr. ana ℥ iij. butyr. recentis, olei amygdal. dulc. chamæmel. ana q. s. fiat cataplasma. Quarto die nihil adhuc deglutire potuit: iterum glauca aluo irritata, rursus venæ sub lingua apertæ sunt, cum prima vice parum sanguinis ab eis fluxerat, nunc vero parum plus & melius habere tunc videbatur, interea & hoc gargarismo utebatur: ℞. folior. malue, plantag. viol. ana m. j. folior. fenicifera, florum meliloti ana m. ss. flor. ros. rubr. p. j. rad. altheæ ℥ ss. sem. coton. lini ana ℥ i ss. bord. mundati p. j. ficum ping. numer. iij. coquantur in aqua communi pro tibi ss. adde mell. ros. colari ℥ iij. diamori ℥ i ss. misce. Eo cepit multa salua exire, & apposito emplastro exterius hunc in modum parato: ℞. rad. altheæ ℥ iij. folior. viol. m. ij. rad. lilior. albi ℥ i ss. folior. viol. m. j. flor. meliloti p. i. colari ad modum linctum & confusis adde nidum hirundinis, farine seminis lini, fenugr. ana ℥ j. olei lilior. amygd. dulc. ana ℥ i ss. butyr. recentis ℥ iij. olei acerbini ℥ j. fiat emplastrum, tunc potuit primum deglutire exiguum ceruicis cum zacchi. cando. & facta resolutione gargarismo ultimo continuando præter speciem amicorum cum admiratione astantium sanatus, tem adeptus est.

SCHOLIA.

Vniuersalibus remediis præmissis, ad localem venimus, quæ & intus adhibentur: ut sunt gargarismi, vel linctus, si deglutitio non in periturum, vel extra, ut sunt linctiones, vnguentæ, cataplasmata, emplastra, & fomenta. Sic ubi initium est cum multa inflammatione, ea quæleuiter adstringunt, offerenda sunt primum, quæleuiter resoleant, veluti est rosarum, lentium, myxarum parumque decoctum: vel quod ex moris consuetudine iuxta Paulum cum Rhus decocto: aut ex succo nucum viridum; de quo vide Galenum & ceteros dem historiam de botulano libro 6. De compos. medic. secundum locos, cuius antea mentio facta est. Linctus quoque ex diamoro, syrup. granat. confert: vel hoc modo, ex syrup. pap. myrtill. cum diatrach. fig. & diatrach. si deglutire possit. Hæc & similia in calida sanguinea conferunt: in biliosa magis frigida, ut in principio, cum aqua plantag. solari; viol. nenupharis, lac emulsum cum aqua ros. Arculanus etiam succum solari laudat in gargarismo. Loeb etiam conuenit ex syr. miubar. diatrach. & diatrach. In augmento additur supradictus aliquid mellis ros. & si adsit dolor, lac muliebre vel aliquid exiguæ castæ, & constringentibus gargarismis ex ros. rub. myrti, vel lentisci decocto vel. plantag. & aliorum adde aliquid glycyrrh. & passul. postea etiam ficus, magis accedente statu. Et si vigente, crescente & consistente morbo m. ij. iij. utendum, quibus discutiendi facultas inest.

Interea & venas sub lingua secari iussimus: deinde etiam cucurbitulis naribus affixis humorem deducere conati sumus; frictionibus simul atque aliis præfidiis, quæ & hominem intus & extrinsecus iuuare poterunt. diebus etiam sequentibus hoc gargarismo, vel simili vsi sumus: ℞. hyssopi m. j. hordei mundati p. j. vna. pass. detrahit vinacris ℥ j. caricas pingues v. fenicis lini, fenugr. ana ℥ iij. f. decoct. pro libr. j. in qua dissolue pyrethri, sinapi ana ℥ ss. myrrhæ, croci ana ℥ j. pulu. hirundinis ℥ j. fiat gargarisma. Exterius parti colli anteriori & circa latus magis dolens, vnguentum dialtheæ ℥ iij. nidi hirundinis ℥ iij. cerat. mlar. admodum, & facta est resolutio: alioqui si ad suppurationem apostema seu inflammatio conuersa fuisset, adhibuissimus maturantia, & suppurantia: & cum iam copiosa pituita fluere, ex ore per gargarismum in quarto die, ut per os aliquid sumere possit, hanc potionem dedimus: ℞. Carbolici ℥ ss. electuarii indidioris, diaphenici ana ℥ iij. aqua heronica ℥ iij. mellis ros. colari ℥ ss. misce. fiat potio: detur in diluculo, optime aluum deiecit, & sanus factus est.

SCHOLIA.

Hic etiam sanguis mittitur, sed in minori copia: & venæ etiam sub lingua, si opus est, aperiuntur: ut enemata etiam in processu paulo acriora conueniunt, ut magis diuertant: quidam & hieram colocynthidem infundunt: purgant, si possunt, cum pilulis cochiis, alioqui cum potione qua nos vsi sumus, quidam in principio hoc vel simili gargarismo, vtuntur, si materia sit crassa & pituitosa: ℞. nucum cypressi, balsam. ana m. j. misceis ℥ iij. (alij ℥ j. ponunt) coquantur in aqua multa pro libr. j. in qua dissolue dianicum ℥ j. mellis ros. ℥ iij. a'nninis aliquid, ℥ j. myrrhæ, croci ana ℥ j. vel ℥ i ss. fiat gargarisma. & in viscoso phlegmate conueniunt syr. acetos. oxymel. simplex cum decocto myrti & diamoro. In augmento, diacaryon, addito pyrethro vel myrrhæ & croco: postea decoctum hyssopi cum oxymelite, vel gargarismo, quo nos vsi sumus. Exterius vero primo oleum liliorum & chamæmelinum, in augmento, adiecta farina hordei & lini pinguedine porci: & in statu ex nido hirundinis cum farina fenugræci, lini & floribus chamæmillæ. De his vide Leonellum & præceptorem meum Benedictum Faustinum, Arculanum & Rondeletium. Si sit à sanguine melancholico, cuius curationem Græci non ponunt, sed Arculanus de ea angina mentitur, etiam mittatur sanguis, purgetur cum pilulis Indis, si possit, vel epithymo & senæ: gargarismo vtantur ex decoct. liquir. diamoro aut lacte. in augmento calidiora, & in processu magis resoluentia adhibeantur in statu emollientia, si ex melancholia fiat scirrhus: ius brassicæ collutum & gargarisatum valet. Reliqua vide apud Arculanum.

OBSERVATIO XIX.

De Parasymplicite.

Iacoba Iuonis, monacha Alemariana, in monasterio, quod inter Franciscanos, & aliud canonicum monacharum situm erat, anno millesimo quingentesimo quadagesimo octauo, mense Februario, ex Parasymplicite decumbebat, nempe musculis exterioribus laryngis inflammatis, parum tumentibus, cum febre continua, quæ cum strangulari videretur, multis tentatis remediis,

M iij cum

cum aqua aceti zaccaro immixto ex muliercularum consilio gargarisasset, ita ut secundo die ab habito malo sub noctem periculum suffocationis metueret, de medico accersendo tunc primum cogitavit, cum & astantes illam pro deplorata haberent. Cum ore aperto gulam & fauces inspicerem nullum tumorem reperi, nisi leuam in parte sinistra, licet se intus laqueo strangulari diceret. Aluo statim per glandem acutam irritata, mox venam cephalicam tundere iussi & directo loci dolentis, sanguine utcumque extracto, cum bene ferret. Deinde gargarismo via ex decoct. plantag. diamoro & melle rosaceo nonnihil immixto (mel quidem rosaceum addebam, cum principium iam praterisset, & malum in augmento esset) sex deinde horis a sectione venae cephalicae, alia quoque venae sub lingua sectae sunt, sanguine admodum viscoso effluente; ita ut visa sit melius habere. Interea & gutturi cataplasma quod sequitur admouit: *℞. farina hordei pug. j. mucag. sem. lin. fennug. althaeae extract. cum aqua malua & chamemill. an. 3 ss. olei liliorum, chamemill. an. q. s. fiat cataplasma.* Rursus glande aluum solui-mus, cum clysterem admittere nollet. Deinde inclinante malo, & cum materia resoluere-tur, ac dolor sedaretur, & phlegmata ab ore copiose educerentur, ad illud magis iuuandum etiam hoc gargarisma praescriptum est: *℞. hordei mundati man. i ss. florum chamemill. meliloti ana pug. j. cary-carum pinguium num. viij. passul. enucleat. p. j. seminis malua 3 ij. seminis lini, fennug. cotoneorum an. 3 j. glycyrr. rose 3 ss. coquantur in aqua communis pro lib. ij. colat. adde diamori 3 ij ss. mellis ros. colati 3 j. misce pro gargarismo.* Guttura inuncto exterius cum oleo hiliaceo & emplastro seu cataplasmate imposito egregie sanitati intra quatuor dies restituta est.

SCHOLIA.

Postquam haec quid deuorare poterat, optima victus ratione instituta, qualis in reliquis inflammationibus confert, pariori tamen cibo, tum potu, in illa vis sumus: namque copiosiore periclitantur, ut *Alexander testis est*, suntque humidi, molles ac liquidi: & sic tribus diebus idem ac Paulus mulsam aquosam exhibent: tertio vero die cremorem hordei seu ptisanæ cum quadam portione dulci, inquit Paulus, quippe cum abster-gat, incidat, nutriat & inflammationem refrigere possit. At inflammatione iam extenuata, & moderatior facta, necesse est etiam iuxta Trallianum lutea ouorum mollissima, non autem multa exhibere. Vel ubi vires exigunt, ptisana cum iure pulli utitur, vel gallinae decocto, aut eius iure, vel pullorum contusorum iure. Abstinentum ab iis omnibus, quae fluxiones incitant: quale vinum, vaporosa, calida omnia. Statim initio collocamus agros loco satis amplo nec frigido: & ita sinimus residere in lecto, ut caput altius attollatur. Alij vsque ad septimum, (ut Itali, quemadmodum & Leonellus) panatellam exhibent in aqua coctam cum vino granatorum. Nos in hac regione frigida etiam post quartum, quando quid sumere possunt, panatam cum iure pulli exhibemus; vel panatam nostram cereu-liariam, sine vino tamen, solummodo zaccaro iniecto cum exiguo butyro, quo magis leniat.

OBSERVATIO XX.

De Synanche cum erysipelate phlegmonoso in facie.

Pistor quidam Almariz anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo, in hyeme mense Februario, subito inflammatione faucium interna (quam Synanchem vocamus) correptus, strangulationem fere incurrerat; simul cum erysipelate phlegmonoso totam faciem occupante. Hic autem in via butyracea cum decum-beret & pene suffocationi vicinus esset, neque in principio medicum admisisset, cum strangulatio-nem praesentiret, me vocat: Statim secta vena cephalica, & eodem die etiam venis sub lingua: & cum iam initium praterisset, & status morbi immineret, gargarisma magis resoluens quam repellens praescripsimus; & gutturi cataplasma admouimus ex farina hordei, mucag. althaeae, linae & oleo liliorum & amygd. dul. concinnatum folisque viol. & malua. Topica erysipelati phlegmonoso in facie existenti non apposuius neque quicquam quod intro repellere posset; imo naturae id reli-quimus, cum recte dixerit Hippocr. ab angina habito rubore in pectore, bonum: ita & in facie non minus bonum fuit. Quarto die potuit deglu-tire, exhibitum est serum lactis cum castoreo 3 vi. & catholici 3 ij. aluo satis soluta. Sed quia facies adhuc phlegmonosa permanebat, quinto die cucur-bitula cum sacrisatione affixa sunt: & sexto diacat-bolici 3 j. diag. gr. j. cum sero lactis elibita: & septimo die gutta rosacea, sedari coepit ac minui; & sanita-ti restitutus fuit.

SCHOLIA.

Primum erat hic signum, quod erysipelas phlegmonosum foras in angina prodebat, cum extra iuxta 30. aph. lib. 7. Hippocr. morbus vertebatur: nam illa angina, quae cum aliquo tu-more est, & ceruix ruborem traxerit aut pectus erysipelas non intro recurrit, etsi prolixior sub-sistat, prorsus tamen salubris est, Hippocrate au-ctore. Significatur enim robur nobilium mem-brorum pellentium & detinentium malas, & prauas anginae materias, quo temporis progressu discuti & resolui possit. Contra si angina ex tu-more faucium aut ceruicis & rubore, cum rubor aut erysipelas intro recurrerit malum, iuxta com-mem. aph. 25. lib. 6. qui ita habet: Erysipelas ab ex-terioribus veris ad interiora non est bonum; ab interiori-bus veris ad exteriora bonum. Non solum (inquit Ga-len, in Commento eiusdem aph.) erysipelata, sed aliud quodcumque, quod ex profundis & principaliori-bus partibus transfertur ad cutem, bonum esse signum ac causam debemus existimare: contra vero, si ad interio-ra & profunda transmutetur, malum.

OBSERVATIO XXI.

De Parasyynanche.

Colonus in pago Poeldiickio dicto, annum quinquagesimum agens, parasyynanche, id est, faucium inflammatione externa laborabat. Ad quem cum secundo die prius accitus essem, non sine febre erat, doloremque ingentem patie-batur cum colli tumore externo versus maxillam procedente cum ingenti faciei rubore: adeo ut nec cibum nec potum deglutire posset. Hic enim cum eodem die aluum deposuisset neque os ob-turatum tumorem

tumorem bene aperire possit, vena cephalica illi secta fuit, in brachio dextro, cum in dextra par-te tumor eundem assilgebat. Loquela quoque erat impedita. Hoc gargarismo etiam uti seli: *℞. aqua plantag. lib. i. ss. an. diamoro 3 j. uetuli ros. 3 ss. misce:* altero die, cum non bene loque-retur, quatuor os nunc aperire poterat: ita ut ve-na sub lingua secta fuerint. Deinde gargaris-mo supra scripto addito hylopo & glycyrr. & melle ros. solo, & exterius cataplasmate im-pposito ex rad. althaeae, flor. meliloti & foliorum meliloti cum farina lini & butyro, per modum re-solutionis, & hic curatus est.

SCHOLIA.

Arabum sectatores & qui supra Rhafem commentati sunt, anginam quamcumque, quae per resolutionem terminatur, quinquie in-terit: & his curant: optima victus ratione, tum vicia vituato: Deinde diuertunt humorem fluentem ad locum apostematis vel inflamma-tum. Tertio leniter repercutiunt. Quarto dige-runt si possunt. Quinto eradiciunt euacuando. Quibus nonnulli & sextam addunt, nempe reso-lutionem. Alii ad duo tantum fundamenta haec referunt, ut augmentum & fluxum inhibeant, & quod fluxum est remoueant: Quod si angina ter-minetur per viam collectionis aut ianici scilicet vel suppurationem, quatuor alias intentiones adiciunt: maturationem, ruptionem, abster-sionem, consolidationem: ut postea exemplis docebitur. Rursus quidam communem curatio-nem (ut antea ostendimus) ad tres partes redu-cunt, nempe victus rationem, materia euacua-tionem & resolutionem, & fluxus inhibitionem: particulatim vero, ut dicitur, ad topica remedia tam intra quam extra adhibita. Rursus non de-sunt, qui ad tres tantum hanc reducunt: in-cisionem, fluxus inhibitionem & auersio-nem. Secunda debetur causae coniunctae, & haec particularis curatio dicta fuit atque haec de-mostrat intentiones in se complectitur: primo repercutientia, & discutientia, secundo & ter-tio resolutionem, si per resolutionem terminetur: alioqui succedit maturatione, quae & quatuor in-tentiones in se complectebatur, ut paulo ante meminimus. Tertius autem scopus utique & cau-sae accedenti & coniunctae communis est: atque haec iterum duas intentiones habet, ut acciden-tium correctionem & regimen vitae. De his vide Granesium, Gradum & Arculanum: quamuis & haec ipsa ex iis, quae dudum diximus, per se nota sunt.

OBSERVATIO XXII.

De angina admodum periculosa in praegnantibus, in qua mulier gutturi interiores & exteriores simul inflammatis erant.

Scilicet Hippocrat. mulierem vtero gerentem alicuius morbo acuto, lethale esse lib. 5. aph. 27. recipue vero, teste Galen, in Commento, si morbus sit morbus, necesse est, ut & ipsa sit praegnanter sanguine misso ex vena, abortiri & non fieri maior. Experientia tamen quoti-diana non minus sumus, utrumque non semper ve-rum habere, quod neque talis morbi acutus in praegnantibus semper sit lethalis, & quod non abortiat grauida sanguine misso: ut

exemplis etiam, cum de febribus ageremus, ostendimus. Ita & nunc nouimus mulierem, quae an-num trigessimum sextum agebat, in sexto mense praegnantem: ad quam anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo in pago, cui Sylua nomen erat prope Delphos, decumbentem ex gra-uisissima angina, in qua musculi gutturi interiores & exteriores inflammati erant, adeo ut pene suffo-careretur, acciti fuimus, cum iam secundus dies ageretur, quo fauces praeccluderentur ob infi-gnem tumorem, qui in parte colli dextra durus haerebat, superius etiam fauces occupans, & intus tum guttur, tum fauces simul comprehendens, cum febre continua & capitis insigni dolore vix spiritum trahens, gulamque praeccludens, ut ne-que potum neque cibum quantumuis molliissi-mum deglutire posset. Cum nocte praecedente aluum per se deiecisset, & vena secta esset, qua-tuor viciis sanguinis emissis, ne animi deliquium sequeretur in praegnanter: deinde gargarismo aptis, prout tempus morbi suadebat, adhibitis; & inunctionibus in collo peractis, tum empla-stris commode impositis, & cataplasmate con-uenienti collo admoto, & venis etiam sub lingua sectis, tertio die tumor, qui intus latebat parum detumuit, ut deglutire potum potuerit. Rursus cataplasmate discutiente & parum emolliente, etiam adiuncto nido hirundinis, post meridiem spectauimus tumorem magis ad exteriora verge-re, & cum iterum admoto emplastro conuenien-te, (cum melius transglutire posset) mammo 3 i. ss. cum aqua scabios. 3 ij. in nocte sumpsisset, ter aluum deposuit; & quarto die post alui subdu-ctionem melius alimenta liquidiora sumere po-terat. Et cum aliquo modo tulisset syr. violarum & liquiritiae, adiecto zaccaro penid, lambebat; rata fuit in septimo; febre quoque eam relin-quente, cum ab astantibus pro deplorata habita fuisset.

SCHOLIA.

Quod in angina in praegnantibus & prauidis commode venae sectio fieri possit, hoc exemplum iam dictum satis demonstrat. Et quanquam angina non solum in praegnantibus, sed in aliis quoque medicum etiam doctum de-terreat, & illi metum incutiat; non oportet ani-mum delicare, cum multi etiam quandoque cu-lato ex ab-rantur, qui pro deploratis relictis fuerint etiam a scissu gulae, medicis praestantissimis: vii euenit Benuenio in quo-dam Alexandro Serrato: cui neque rubor, neque tumor illi intus in gula, ne extra ostendebatur, sed aridum corpus & squallidum: omnia assumpta reiecit, spiritum vix trahens, & vox faucibus haerens, ut ne murre qui-dem posset. Cum Benuenius commoda adhibuisset praesi-dia, & sanguinem duxisset, & cucurbitulas nabis affixisset, & frictions adhibuisset, aliaque praesidia, quae extrinsecus hominem iuuare poterant tantisper. Verum ubi malum his omnibus auxiliis non modo cedere aut lenari, sed in horas vehementius ac consumacius fieri aduertit, omni abiecta spe agrum tanquam proxi-ma nocte moriturum, Deo & naturae reliquit. Hunc au-tem cum assistentes, velut iam iam spiritum exhalatum, signo crucis ex more in auroram vsque singulis momentis consignarent ac manebant, ecce statim a summis agri fau-cibus tam ingens ex adaperito intus abscessu purulenta materia vis effertur, ut homine pene ingulato, cauinatum, in quo recepta est, ad summum repleui labrum. Quae ex-pulsa statim resumptus est spiritus, & ager, qui iam pro mortuo lugebatur, velut ab inferis remeans paulatim con-ualescere coepit, donec integram consequutus est sanitatem. Memini.

dem lateris in brachio apertientia mentionem feci: sed cum ob debilitatem non annueret, lotium medicamentum etiam adhibeo, ad materiam purulentam abstersionem (si qua in gula aut stomachi v. l. inhaereret) ex decocto hordei communis & melle rosato, paratum. Deinde indefinenter absque ulla intermissione ad materiam in pectus delapsam dispositionem resolutionemque (nam hoc praesidium pro sacra anchora mihi solum relictum esse putabam) ut sequenti fomento vteretur, mandabam: *℞. florum chamemille, meliloi, summitatum anethi ana m. j. foliorum maluae m. v. seminis feniculi: anisi fenugrec. ana ℥ ss. fiat decoctio in aqua communi pro fusu: panno laneo calido intincto & expresso, locus dolens continuo fometetur: quando astantes ab illa fomentatione abstinere, aeger quodammodo ex copia materiae suffocabatur, ac dolore intolerabili augebatur. Rursus adhibito fovu tam in pectore quam in latere dolente, melius spirabat, & alleviationem sentiebat. Locum quoque inunximus tam ante fovu quam post ex oleo chamemell. anethino, liliaceo & axungia vituli ac felis simul commixtis, alio prius irritata per clysterem, ut diximus, & absterfuo medicamento exhibitio: hunc bolum quoque deuorandum dedimus. *℞. cassia recens extrahat ℥ j. pul. diareos simplicis ℥ ss. cum zaccb. fiat bolus.* quo quatuor sedes habuit putridas, purulentas, mucosaf multum tumque foetentes pituitosafque & nonnihil biliosas; fovu & iniunctionem nondum relinquentes. Decimo die melius habere cepit, vrina crassiore euadente, & materia in pectore prolapsa ad hepar per venas emulgentes in renes, & deinde per vrinam transmissa: eamque expulsionem adiuuando, hoc sequenti diuretico paulatim melius habere cepit: *℞. radice. feniculi, peruv. apij, glycyrrhizae vase ana ℥ ss. hordei communis p. j. cicerum rub. ℥ iij. coquantur in aqua communi pro fusu. j. colature addendo mellis rosa: colati ℥ iij. misce.* Pro cibo tunc ceruifaria panata, exiguo butyro adiecto, zaccaro, & pauco vino immixto, commode utebatur: & vndecimo die adhuc melius habuit. 12. die rursus ne materia in pectore remaneret, cum ℥ j. diacubolici in ℥ iij. decoct. pectoral. soluti, addita ℥ j. mellis rosa: colati. Tandem 13. die melius dormiens, ac sudore effluente ac pectore per syrupos pectorales repurgato per tussim 14. die fuit liberatus, & septimo die egregie curatus post apostematis eruptionem; neque empyemate in pectore subsequente: quod aliquando subsequi solet, ut in scholijs latius dicemus.*

SCHOLIA.

Quam periculosa sit permutatio anginae ad alium locum, facile ex hoc exemplo praehabito cognoscitur. Si enim, ut recte dicebat Mesue, declinat in occultum corporis, sicuti est raptus eius proprie ad pulmonem & cor, interficit quidem: sed ad cor confestim praefocatur, ad pulmonem non subito, sed in septem diebus; quos si effugiant, per suppurationem euadere possunt. Id quidem & diuissimus Hippocrates testatus est, aphor. 10. lib. 5. sic dicens: *Quicumque ab angina liberatur, ut ad pulmonem verius, & in septem diebus angine ad pericardium; si vero has effugerint; suppurantur.* Galenus in Commento dicit hoc fieri aegro strangulato: & talis sermo est de transmutatione anginae ad pulmonem: quod si septimam diem transeat, fluxione in pus conuersa sit suppuratio. Et tertio prognosticorum: *si in pulmonem conuersio fiat, demen-*

Quem periculosa est permutatio angine ad pericardium; si vero has effugerint; suppurantur. Signa per mutationem.

tiam parit: sumque ex ea magna ex parte parienti. Si igitur anginae tumor discutitur sine sectione vel pure per os non exeunte, iam suppurata, & detumescit locus non facta manifesta euacuatione; signum est materiam raptam esse in alium locum: si vero ad pulmones, specialius ostendit pulsus magnus, vndosus cum tussicula; tum equidem peripneumoniam parat velempyema, aliquando & pleuritidem; si ad pleuram rapitur, tunc pulsus durior erit; sed plerumque, ut auctores scribunt, in peripneumoniam mutatur: & procul dubio, quia aderat postea tussis, nisi hoc modo pus subtilius per fovu euasisset, materia in concavum pectus illapsa, aeger in empyema transisset. Verum cum antea dixerimus ad diuersa loca posse permutari, non solum ad loca iam dicta, verum etiam ad cerebrum rapitur materia: tum statim dolores capitis mentisque alienationes subsequenter & phrenitis. Si vero pulsus diuissius fuerit, ad nernos factam esse conuersionem demonstrat, quod & spasmus nervorum denunciat. Stomachi vero dolores nausaeque insolite ad ventrem materiam esse derivatam, certum indicium est. At si denique pulsus misere subducitur cum cordis palpitatione, naturalis calor dissolvitur, cum defectu animi; ad praecordia materiam pestilentem peruenisse, nota est: Cum enim cor attingit, syncope subsequitur, tremor & calus virtutis, deinde mors cita. Si ad cutem, dolor in cute excrefcit, durities minor, & rubor ad exteriora tendunt, si materia fit calida, potissimum cum remissione noxae, quae ab angina fiebat. Si itaque permutetur (quod cognoscitur, ut diximus, ex tumore delitescente & dolore euascente) circumspiciendum diligenter ad quod membrum vertatur. Si enim in partem ignobilioris vergat, quemadmodum ad cutem, adiuuanda erit permutatio, apponendo exterius emplastrum attrahentia: in quibus ut ponatur fermentum, ac emplastrum de sinapi solo, aut molliuificantibus immixtis: cum enim tumor in extimis partibus se monstrauerit, ad eas partes trahendum est malum medicamentis attrahentibus, & cucurbitulis, etiam scarificatione adiurata si res vigeat: & hoc opus vere dicitur translatio. Et collum, inquit Rhates, epithemer ex melle anacardino, & est remedium attrahentium: eius loco & nunc quidam sinapismo vtuntur vel veficatorio, quod fermentum & cantharides recipiat, quo & nos aliquando commode vsi sumus. Si autem ad membrum nobile conuertatur, illud roboreturne recipiat, sicut cerebrum aut caput, oxymelino fronti ac temporibus admoto, vena cephalica secta, & eodem modo, ut phrenitis curatur. Si per gulam ad stomachum repat, materia repurganda, ne villis stomachi inhaereat, si ad spiritalia, ex basilica vena euacuatio perficienda, & venter leniendus, prout materia exigat: si ad cor rapitur, cor roborandum pectusque cordialibus iuuandum: quamvis tales fere semper occurrant: si ad pulmonem sit conuersio, curatur ut pulmonia. Ita nos cum subito pus in concavitatem pectoris sese recepisset, post diuersiones, fovu commode vsi sumus: & ne quid pectori inhaereret, etiam pectoralibus vtens, quae tussiendo materiam expectorarent, commode iam dictis ingenijs curatus fuit. Interea (quod iam pene omiseram) ad detersionem vlcis in guttore, gargarismo detergente & abluente vsus, mox & consolidante. Deo auxilium nobis praebente, tandem curatus fuit. Ita, ut ex hac eccellente curatione non exiguam honorem & amicorum corpiam

piam & vulgi fauorem adeptus fuerim in primo aggressu praeseos me in patria: adeo, ut infinitis ex ciuibus nostris innotuerim: utpote cum multis constaret de eiusdem vitae discrimine; cum & senex medicus Amilius cum audisset subito materiam ad spiritalia membra collapsam, mortem praedixerat; ita, ut huius felicitis curationis apud multos percrebuerit fama, quod tam feliciter curationem absoluissem contra omnem fere hominum opinionem: licet naturae forti, iuxta Hippocratem, nihil sit impossibile, cum & sanem per ossa expellat: quae tamen licet fortis sit & mirabiliter operetur, eadem tamen saepe medici adminiculo indiget: quemadmodum & in hoc aegro tamquam deplorato: ut enim melius fieret transpiratio per poros, opus erat fovu & vntione & ut materia per alium & vrinam auerteretur, similiter indigebat medicamentis hanc expulsionem iuuantibus; alioqui sine dubio aeger cum natura forti succubisset, vel saltem ad empyema deuenisset: Ars enim, teste Hippocrate, cui & Galenus consentit, recte naturam querat imitatur: hanc igitur adiuuare oportet. Quibus intertionibus, facta suppuratione & ruptione, vlcus si remaneat in gutture, quomodo repurgetur & consolidetur, iam dictum est. Verum si Angina terminetur per indurationem, tunc partibus subtilibus resolutis & crassae remanentibus sit alienatio, & decrefcit febris, ac reliqua symptomata minuantur, & remanet tantum grauitas & dolor, ac impedimentum deglutitionis, aut anhelitus, longo tempore & fortasse per annum, & quia materia in lapidem mutatur. Sic Galenus lib. de partibus interioribus refert, quendam duu tussis vexatum, viscosa quaedam exserendo, qui postea calculum grandis similem extulisset cum conatu violento, ut pene suffocari videretur. Hae rarissime contingunt: sicut & alij quidam quasi frusta carnea strangulantia (ut nos aliquando vidimus) expectorauerunt cum violenta tussi & stertutamento forti adiuta. Ita sororecula a me curata (ut alias dixi) lapillum sub lingua concretum expellebat. Si itaque apostema (quod tamen rarissimum est) induretur, curabitur emollientibus exterius admotis: ut diachilo cum gummis, emplastro de mucilaginis, fomentisque emollientibus, gargarismis quoque vim emolliendi habentibus, in quibus quoque simul molliente: & summam curabitur ut reliqua apostemata dura & scirrhosa. Si autem putrefcat, increfcit febris, & caetera accidentia augentur, & partes putridae, quae sensui subiacent vel visui, liuent, foetent ac nigrescunt, id plerumque fit ob multitudinem, aut materiae malignitatem, si & locus viridis appareat. Hae rarissime contingunt: si vero fiat, vniuersalibus remedijs insistendum; venis etiam sub lingua sectis, si consultum videatur: & locus scarificandus, qui iam putrescere incipit, modo illum attingere possimus, ut materia putrefacta & corrupta egrediatur vel absumatur. Deinde aeger gargarisari debet cum aceto calido salito aut oxymelite, cui plus aceti immixtum sit, deinde retuliquum curationis absolendum, ut de aphthis excedentibus dictum est. Si vero interficit absque alijs supradictis terminationibus, quod neque resoluatur neque suppuretur, induretur aut putrefcat, tunc hominem occidit, vel qui corpus non nutritur, hoc ipsum deglutitione impeditente, vel praefocatur anhelitu intercepto. Quamquam in quibusdam in angina, praecipue latentem

Pet. Forest. Tom. 2.

te, post mortem (ut in lanione, ut refert Dodonaus, cap. 18. in suis Obseruat. qui circa laryngem & fauces dolebat, & in deglutendo cibo ac potu difficultatem habebat) aperto corpore reperta est pulmonis substantia in pus conuersa, & ad vnum eius lateris abscessus pure quoque impletus. Nulla tussis huic antea fuerat molesta; neque sanguinis vlla sputatio praecesserat; sano validoque corpore eoque visus, eoque non gracili sed obscuro. Idem in aetate anni 1565. diligenter annotauit multos angina & molesta ex capite destillatione correptos; praesertim ex his qui praecedente hyeme vel tussi vel rancedine laborassent, aut peripneumonia euasissent; plurimis horum posteaquam circa laryngem dolor remissior tandem desisset, peripneumoniam successisse, cum lateris dolore, non tamen pungente, & respiciendi difficultate & polsu molli. Horum non paucos intra non multos dies mortuos animaduertit; seniores euasisse & frigidiores. Horum autem pulmones vel purulenti fuere vel abscessum habuere; iuxta vero laryngem, aut eius musculos, nihil occurrit, quod vel adesse vel adfuisse inflammationem ostenderet, satis quidem apparuit, pulmones male affectos, superueniente ac accedente & capite destillatione, reliqua symptomata successisse; laryngem vero non primario, sed per sympathiam, siue consensum, laborasse. Verisimile vero & est, inquit idem, destillante humore asperam arteriam, eiusque ramos impleri atque distendi: deinde eodem ad alia vasa transmissa, a dolore liberari quidem asperam arteriam, ac eius supremum finem ipsam laryngem; pulmonis autem male affectas partes a dolore occupari: atque hoc modo ex angina in peripneumoniam per mutationem fieri. Subuenit huic morbo mox, si vires ferant, venae sectio: ira enim citissime impetus de fluentis humoris & aueritur & compescitur: deinde quae lenire asperam arteriam & pulmonem queunt, ac spuri facilem exitum procurare: quibus & nos etiam postea vsi sumus, cum angina in pectus decumberet, quamquam statim expurgaretur, materia collapsa, ut neque empyema, ut plerumque fieri solet, tunc etiam dulcia, ut glycyrrhiza, eiusque decoctum conueniunt, ut vix passae, vinum passum, aqua mulsa, vinum multum dilutum, si febris abest: & alia eius generis, quae a Celio Aureliano commendantur. Astringentium ac reperiucientium in hoc morbo vsus inutilis: aceti vero etiam perniciosus. Et ita omnem anginae curationem absoluisimus: quamquam alij addunt & correctionem symptomatum & accidentium, quae eam subsequuntur, ut vehementiam doloris, difficultatem deglutitionem & anhelitus attractionem; quibus & tertio adiungunt synopem suffocariuam. Dolor quidem corrigitur anodynis, humidis quoque & mollientibus ac dolorem sedentibus exterius correctio. Admotis: in calida cum folijs maluae, oleo viol. gallinae pinguedine: in frigida dialibae cum oleo amygd. dulc. cum butyro & croco, muceag. sem. albae, fenugr. cum oleo liliaceo, chamamel. de meliloto; interius cum lacte tepido gargarisato cum syr. viol. & bord. decoct. viol. & similibus, in calida, in frigida cum decoct. mariscum, flor. chamemill. &c. praecedente tamen venae sectione, cum alijs iam dictis. Difficultas deglutitionis & anhelitus attractionis, si materia crassa viscida, cum decoct. aliqua ex dictis in materia frigida, addito oxymelite simplici: si subtilis sit humor, cum decocto in materia calida conue-

N niente,

niente, adiectis ineraffantibus, syr, viol, iniubino & quæ magis expectorant, Syncopi occurrunt, iuxta Avicennam, nempe suffocatiua, clysteres acuti, sectio venæ sub lingua, & aliæ diuerſiones. Reliqua vide apud Arculanum. Nunc itaque ad alia genera præfocationis veniamus, quæ gutturi ac gulæ obtingunt, quæque à laqueis iniectis vel aqua immerſis, vel fumo suffocatis, quæque gulæ inhaerentibus deuoratiſque obueniunt.

OBSERVATIO XXV.

De quodam qui laqueo iniecto collo se ipsum interfecerat:
& de alio qui seipsum suspendit.

Sartorem noui Alemarianum (qui adhuc uiuit sedum hæc scriberemus) qui quotidie ceruicia se implebat ebrius; cumque ob eam causam ab vxore obiurgaretur, nescio qua furia exagitatus factor, miser laqueo collo iniecto seipsum suspendit. Quod cum videret vxor conuocauit vicinos, qui præſecto fune, via spirantem sartorem à laqueo liberarunt; cumque illi extinctum eum putarent, factor adhuc ebrius rauca voce inquit, Non sum mortuus: & sic vitam spirans, præſentibus omnibus risum concitauit. At alterum noui, sed (pro dolor) melancholicum ex desperatione, qui cubiculum in altiori loco positum solus cum ascendisset, eupam ceruicariam conscendit, & funem trahi alligabat, colloque suo iniiciebat: deinde pedibus dimouens eupam, vitam suspensio finire decreuerat. Verum mater, quæ tunc in inferiori loco domus erat, eupam cadentem cum audiret, subito cubiculum ascendit, spectauitque misera filium pendulum, mox conuocatis vicinis; qui & præſecto fune filium exceperunt satis annosum: & is inter remedia (dum uicem miseratam, cinamomum, contrita, in os suffocatis insperant) reuixit.

SCHOLIA.

Si quis laqueo suspensus fuerit, ita quod ex ore spuma exierit, ut inquit Hippoc. salutis locus relictus non est, & res in ancipiti habetur. Aetate nostra (inquit Benedictus Veronenſis) cuiusdam militis inter hostiles incursions ad contigit, qui ligatus post terga manibus à duce Venetorum Francisco Sfortia, ramo arboris & collo deligato fune (à tergo enim dux ipse militem ad arborem suspensio delectam duxerat) concitato equo, suspensus pependit. Discedente duce, milites præſecto fune, uox spirantem militem exceperunt: qui inter remedia reuixit, & oborto collo militiam semper exercuit. Iis gargarisandum violaceum cum aqua tepente sæpiſſime dari tradunt, ac ex similitudine liquidas potiones, aut ptisana: & à multis abstinere verbis suadent: Vel reuocantur, iuxta Aetium, aliquando suffocati, aceto ori infuso cum pipere & semine vrticæ: verum difficulter tractari possunt ut admittant: cogere itaque oportet, ac ori infundere, vomitionemque irritare. Rubore autem circa collum dissoluto, statim respiciunt ac relaxantur: quare oleo multo calido & lana, aut cerato collum assidue circumcirca est amplectendum.

OBSERVATIO XXVI.

De quibusdam aqua fere suffocatis, & iisdem ad vitam reuocatis.

Infantula supra duos annos nata, nondum tertium annum attingens, apud ceruicariam Delphis habitans, pro cuius cupis clauis pro insigni erant, anno 1564. Martio mense in vasculum aqua saponis plenum, in quo linteamina lata erant, cecidit: illaque aqua tota intus repleta, animam agere videbatur, alac dormiebat, stertebat, anhelitum vix trahens suffocabatur, murmure quodam obrepente ore gemoni (ut vocant) simili, quæ in morientibus apparere solet: adeo ut aspera arteria oppleta vix aërem admitteret, forasque expelleret. Ad hunc casum accitus, iubeo ut decoctum hordei non excorticati, glycyrrhizæ & sic adiecto crigobutyro & saccharo, continuo obtruderetur; idque tepide: & ita vomitu leui irritato, puella totam aquam saponicam cum euomisset, illam paucis horis à suffusione liberauit. Mater autem, nisi inhibuissem, vinum Rhenanum propinasset: quod equidem, naturæ amicum, non solum materiam venenosam, quæ saponi inest, cor facilius perduxisset; verum etiam facile inflammationem & febrem induxisset. Pons ligneus qui è regione domus ciuicæ constructus, carnis quasi consumptus, anno 1577. cum miles quidam in aquam incidit, multitudine hominum tam puerorum quam puellarum, supra pontem ituentium aduolante, ut spectarent quid ageretur, subito in aquam collapsi, infiniti aqua obruti de vita periclitabantur, ad quos cum vocatus essem, salu euadebant, sumpto de collo ex nostro collo filio, florum chamamille in ceruicia decoctum; quo sudorem in lecto positus prouocauimus: inter quos erat filia Hugonis Iacobi pharmacopœi nostri annos 20. nata, quæ etiam infans dum in aqua iaceret, in vlnis habebat, diu extra mentem sine loquela persistens: quam vestibus abscessis, cum ob humiditatem exui non possent, in lectum collocauimus calidum, & iussimus ut puella nuda eam amplecteretur; etiam decocto florum chamamille cum ad se rediisset, sumpto, hoc modo sudorem euocauimus: quod & aliis commodè fecimus, ut omnes sanitatem recuperarent.

SCHOLIA.

Naufragos Aëtius ut suffocatos laqueo, simili modo reuocat, modo respiratio adhuc in eis seruatur. Prius autem, inquit, capiti eorum sonum emittere conuenit (ut nos quoque fecimus) atque nam decoctum florum chamamille præberemus) ac cogere, quo absorptam aquam euomant, siue pinularum seu digitorum irritatione: forinsecus vero manuum impositione iuuare oportet ventris firmitatem. Si quis item aquæ immerſus extinxisset, cruribus protinus suspendi debet: illud tamen subinde suspectum est; quale etiam illud vulgare consilium rotationis supra eupam, ut sic aquam euomant: verum talem motum sic exanimos minus ferre possunt: sed quod deinde refert est magis tutum, animam scilicet suscitari hyeme, calido conclauis, suffusionibus bene olentibus; quæ si muscus est (modo non sint puella malis meritis obnoxia) ac lignum aloes, quod in deliciis nunc cremari solet, pretium eius in libras aureis binis, conuoluit

poliunt lignum in baccas, quas ad sacras orationes superstitiose conſuunt: quale apud præcos esset, non liquido comperimus: probatur gummosam, ac graue bene olens ac nigrescens, cariosis ligis simile, ad medicinas expetitur. Interea quæ cordi profunt sorbitiones, exinde ex ciccris farinæ cum lacte offerri solent. At salubrior est carnis craticula, aut veru assæ succus cum oui lacteo. Quidam, postquam vires recollecterit æger, sanguinem demitti iubent ex iecoraria venâ, ac clysteres singulis diebus infundunt. Sic ego aliquando præmanibus habui aliam puellam supra nouemdecim annos natam, quæ cum ex curru cecidisset in aquâ putrem & conosam, & eam non satis euomisset, neque medicum adhibuisset, post duas septimanas dolore insigni in lumbis & renibus, & febre continua quamuis lenta sine ordine augescere coepit: fuit; sanguine ex vena basilica detracto & purgatione commoda adhibita, & ventriculo corroborato etiam conualuit. Memini suffocatos quoque in nauis duos vel tres, in qua ceruicia conclusa erat, cum exitum non haberet. Et ita istis diebus nauis puerum habui ex fumo pene præfocatum, qui subito extractus quasi mortuus, in domum ceruicarij deportabatur: quem & nos bonis odorib. recreauimus & restitimus. Ex fumo aliquando suffocatio obrepit, in iis ædib. qui carbonem pro igne vtuntur admodum male olente, vel in loco concluso, ut aër libere trahi non possit: quemadmodum narrat Matthæus de Gradi suo tempore Mediolani contigisse in duobus fanulis cuiusdam pharmacopœi, qui hoc modo subito extincti fuere. Huius mortis causam Erasistratus assignabat, quod non possent spiritum continere præ nimia subtilitate: contra Galenus, quod sicuti cibi quidam, ut panis, olerum & similia nobis familiares sunt; quorundam vero, ut cantharidii, leporis marini, qualitas nobis extranea est: ita & existimat aëris quandam nobis esse familiarem ac spiritui amicam qualitatem; aliam vero extraneam & corruptentem spiritus. Cæterum ut res se habet, poterit fortasse & ex alio fumo non corruptente fieri præfocatio. Et ideo Haly Practicæ suæ lib. 6. c. 4. inquit: Qui autem ex fumo fuerit suffocatus & dissolutus, si ab eius ore spuma exierit, nullo viam est aditus salutem: cui autem non sic, violatam gargarisat oleum, & aquam tepidam, sorbitionem ex infusa: atque à clamore arceatur, & verbis multis, quod ex laqueis antea suffocatis utile esse diximus. Curabitur quoque calidum & impinguantium correptione, id est, multum nutritiuorum, ut quidam interpretantur. Pinguis quidem, ut mihi videtur, ob summi acredinem præſcribunt. Sufficiens quoque ex aromate cordiali frigidisque admixtis conuenit: ut est nymphæa, papauer ob qualitatem manifestam fumo resistentem, quæ calida & sicca est. Quidam & hic post duos dies sectionem venæ imperant. Tales autem & qui in aëre extincti conclusi sunt, statim ad aërem apertum deducere oportet, & odoribus bonis restituere & reficere.

OBSERVATIO XXVII.

De muliere cui in consillis spina piscinæ inhaerebat, pene suffocationem inferente: & de altera quæ acum deuorauerat.

Mulier Delphensis vetula cum spinam piscis deuorasset, consillis inhaerebat, ut pene suffocaretur. Per Forest. Tom. 2.

focaretur: quæ neque vllò modo dimoueri potuit, neque poru largiore, neque cibis mollioribus, aut ossis aut magno panis bolo, cui aliquando inhaerere solet. Quamobrem ecligmata emollientia ex muccagine ficuum, rad. althææ, seminis malmauisci, vuar, passul, sebesten & iniubarum cum syr. violaceo confecta ut continuo lamberet, imperavi. Deinde cataplasmata toto gutturi circumducto, spinam rascatione tandem euulsam reddidit. At mulier illa quæ acum deuorauerat infixa, gulæ infixa cum diu inhaerere, nullis remediis medicorum illustrium, neque nostro consilio postea vtens curari potuit; ut tandem misera tabe obierit.

SCHOLIA.

Memini quendam Alemarianum, qui longo tempore cum valetudinarius esset, nec eum alij curare possent, & aciculam deuorasset, cum aliqua remedia adhibuissemus, quæ vias lubricas facerent, ut descenderet, aciculam postea deuoratam eminxisse quod minus admirati sumus, cum & Langius id in iuuenula etiam euenisse scribat lib. 2. epist. 40. Sed & Alex. Veronenſis, refert lib. 2. Anatomia suæ, c. 9. mulierem Venetam, acum crinalem, qua citri capillorum intorquentur quatuor digitorum longitudine, quam obdormiscens in ore detentam deglutierat, decimo tandem mense eminxisse. Beniuinius quoque De abditis morborum causis cap. 20. mulierem æneam acum & deuorasse, & post decem annos perforato stomacho extruſisse scribit: quam & ipse vidit & curauit. Cæterum, si in asperæ arteriæ extremum, atque ipsam adeo asperam arteriam, aliquid eorum quæ deglutiuntur delapsum, tumorem induxerit, tussis prouocanda est, per acetosam aliquam qualiratem, & sternutatorium quoque paribus adiuuandum ex vehementi enim agitatione & instantia, spiritu simul expulsionem adiuvante, eiusmodi consueuerunt excerni. Si vero iuxta tonsillas (inquit Aëtius) aut iuxta principium stomachi seu gulæ, spinæ aut ossa fuerint infixa, ita ut oculis subiaccant, atque plurima sui parte extra tonsillas promineant, vossella apprehensum extrahere oportet. Quam vero in inferioribus gulæ locis adhæserit, hoc modo educatur: Spongiam paruam resina terebinthina madefactam, aut carunculam crudam recentem exculpam, una cum filo valido ipsi alligato, deglutire coge, & mox comprehensam per alligatum filum rursus extrahere. Hoc enim modum.

OBSERVATIO XXVIII.

De quibusdā rebus solidis deuoratis & gulæ inherētib.

Concupina cuiusdam nobilis, cum in ultimo mense partus grauida foret, poma cruda immatura, quæ à diuo Ioanne nomen habent, cum audius sine masticatione deglutisset, gulæ ita infarcta sunt, ut nocte pene suffocata, voce quoque in totum suppressa, anhelitu impedito, animā agere videretur. Ad quam noctū euocatus, speculo in os immisso nihil quicquam in gutture inspicere potui. Permanerat in tali angustia, & sine voce per duas horas: sed cum forte fortuna prope lectum animaduertissem poma illa cruda adesse, interrogauit, numquid ex iis quædam deuorasset? annuit autem, cum eloqui non posset, digitoque monstrabat in gutture hæere: cum neque per os cerenham sumere posset, ea ipsa ad nates regurgitante, oxymel continuo lambendum dedi: quo rictibus emissis, tandem per continuum vltimū oxymelitis p'tuita crassa per os excurrente poma incisa per acetum, in stomachum delapsa sunt; & anhelitum ac vocem recuperavit & præter omnium opinionem à præfocatione hoc præsidio liberata fuit. Quæmadmodum & altera rustica mulier, quæ vitra Sceldani fluium commorabatur, annos supra quinquaginta nata, quæ & audius frustum carnis fumo indurata deuorauerat: quod cum non probe masticasset, & subito inglutisset, oesophagum transire non potuit, gulæque infarctum & fortiter hærens, suffocationem pene inferebat: adeo ut neque tussiendo, neque verberando dorsum (quod & vulgares recte in tali casu facere consueverunt) neque exire vel resiliere aut descendere potuerit via oesophagi etiam præclusa per tres integros dies, nihil edulij aut potus sumens, ex fame, sana existens, mortem expectabat. Verum hæc ipsa omnis consilij experta me tandem accessit, & quæ contigerant apud eam narrat, cum recte loqui posset, cum in partibus meri (ut vocant) paulo inferius frustum impactum esset. Cam neque specillo immisso, neque candela cerea attingi posset, iussu ut follicula cassiæ lamberet, & lingua attereret, ut paulatim à folliculis cassia soluta leniter in gulam dilaberetur: cumque à glande alius soluta esset, & cataplasmate collo interiecto ex folior. malvæ m. iij. flor. chamæmil. meliloti ana m. j. radicu. albi æ. z. ij. decoctis in aqua ad mollitudinem confusis, adiectis farina semina. lini, serpyg. ana. ij. & medietate mds hirundinu, & olei chamæmil. amygd. dulc. & huius. quarto die cum tentaret pitissando serum l. ætis, impetu quodam carneum frustum in stomachum delapsum est: & supradictis præfidiis à dicto symptomate liberata bene deinde habuit. Cum hæc agrotanti cuidam postea narrabam, is retulit cum persicum malum audius deuoraret, nucleum seu lapillum gulæ inherentem eundem obstruxisset; sed cum mox copiosiore potu vnico haustu vteretur, vi quadam demissum esse in ventriculum. At postmodum in longanone circa anum hærens, cum ingenti ventris dolore, adeo ut tribus diebus alium minime deponere posset, tandem impetu quodam bombardæ instar, dum globuli emittuntur, per anum erupit simul cum excrementis: quamquam ab eo tempore plurius annis pus excernens in perpetuas hæmorrhoides vel potius condilomata inciderit, ano ita per lapilli transitum læso. Cui tamen nunc

pleuritis laboranti etiam à me curato, apta pro hoc symptomate pollicebat me adhibiturum remedia: verum nunc à pleuritis liberatus, ea neglexit, cum postea amplius me non accesserit, neque à me visus sit. Memini vero & aliam puellam quæ à me visus sit. Memini vero & aliam puellam annos 28. natam, 18. Septembr. anno 1582. pariculam carnis durā & nervosam subito inglutisse, eamque iisdem præfidiis à præfocatione fuisse curatam, cum die sequenti in stomachum delapsa esset. Ita quoque eodem an. 23. Decembr. filiam 23. annorum Regneri ministri Delphensis cognoui, quæ cum intestina bouilla dura & tenacia auide comedisset, gulam obstruxit, ut per tres dies nihil deglutire potuerit: sed glande aluo irritata, & collo prius inuncto oleo lilior, amygd. dulc. deinde cataplasmate iniecto, ab eodem malo, uti præcedentes, cum mortem omnes alantes timerent, liberata fuit nostra industria, Deo adiuuante.

S C H O L I A.

In hoc aff. ctu gulæ vel oesophagus læditur sed obstrucone, cum nullo modo deglutitio fieri possit, sed nequaquam resolutione; de qua dictum est prius cum de paraly si loqueremur, scilicet lo-tyngis & oesophagi: sed hic aff. ctus morbum sequitur, nempe obstrucone in via. Plurima autem in gula persistentia multis modis hominem lædere possunt; imo & aliquando mortem inferre. Vt mulieri euenit, cui cum chirurgus probam (ut vocant) vel tentam cum i gutture laboraret, immisisset, ut paulo ante diximus, suo infortunio è manu dilapsa in gulam, postea in stomachum descendit longitudine octo vel plurium digitorum sed aliquot annis ibidem permanens (ut nos vidimus cum nostro collega Cornelio Heydso, cum illam putantibus habere) tandem misere rabe obiit. Narratum est nobis aliquando, lignum ad digni longioris crassitudinem & longitudinem deuoratum fuisse, & per annum in corpore retentum, deinde ab eodem viro qui illud deglutierat in templo sedente, torminibus ventris correpto, & in domum eunte, aluumque tunc excernente per sedem eicctum esse. Refert quoque Arculanus se vidisse os acutam gutturi infixum tandem in sinu duorum mensium per cutem exiisse. Illud etiam memoria dignum videtur (teste Beniuenio) Mulier præfocata cum ab omnibus pro mortua haberetur, & eius potius super quam vita cogitarent assistentes, in latum quasi gravitate somno excitata, in molestam incidit iussu; quæ cum diu agitata esset, duriora tandem carno frustulum eiecit, & sanata est. Ita & Iulianus medicus apud eundem vomitu frustum carnis non parua pilæ magnitudinem, in quo vermis non secus ac bruchus in siliqua recludebatur, reiecit, & ad pristinam statim reuersus est valetudinem: hic tamen circa ventriculum cruciabatur prius frequentissimum quoque est (teste Bened. de Veronense) voracissimos quosdam, ossa & spinas, lapillos, denarium, aut panis frustum & similia deuorasse: quod pueris sæpe contingit, unde dolor ac spiritus agitatio percipitur, & alectoria canalicula oppilata hominem exanimat suffocando, quoniam i meatus vicinitate conueniunt: & quicquid per gulam transit immodicæ magnitudinis arteriam quoque strangulat. Sic ego quoque me mini fratrem meum Theodorum Fortissimum tunc puerum existentem plumbum rotundum sed depressum, inter ludendum cum in ore teneret deglutisse, tertio deinde die ab ipse molestia deuoculacari clamaret. Erant autem crines rubri tam

mirum forte non videbitur, cum aliqui à præd. nibus vel militibus obfessi aureos nummos comprimentes deuorent, quos postea rursus per aluum deiciunt. Illud tamen magis admirandum, modo verum sit, quod narratur, quendam acumen cultri prærupti deuorasse, acidem per posteriora reddidisse: quamuis existimarem ferrum rubiginem posse contrahere, quæ & intestina oblædere posset, licet rursus per fæces quæ continuo per intestina exeunt, rubigo auferri posset. Interea qualiacunque fuerint, quæ natura inutilia sunt stomachum & gulam in transendo facile lædere possunt. Sic ego memini iuuenem quendam Harlemensē squillas viuas deglutisse (vulgares garnarem appellant) easque non solum in stomacho hæsisse, & dolorem intulisse, sed tandem tabem & mortem. Licet aliquos nouerim, acanthios fluuiatiles (vulgo poschen dicuntur) duos deglutisse viuos: tandem & tertium: sed sibi ipsi & præfocationem & mortem intulisse: quamquam & sacerdotem Alcmarianum quoque; nouerim, qui coctos, pinis ablatis, sine noxa deglutierit. Verum tales helluones sunt, ut Bassus qui apud imperatorem Carolum halecem interaneis ablatis, aliquando cum ceruista deglutisse fertur. Verum videntur mihi tales temerarij: ut nuper quidam Alcmariæ, quem noui, tres Daleros cum ceruista vnico haustu per gulam demisit, & tertio die iterum per aluum reddidit: quidam magna temeritate & insolentes & testes confictas, & vitrum contritum deuorant, ita ut eiusmodi gulosi se aliquid egregij præstitisse existiment. Quamquam vidimus vel vini guttam vel acetum ob acridinem ita asperam arteriam torrisse: quos veluti strangulatos excepimus, cum in alienum tramitem acris humor decurrerat. Nonne stulti & temerarij iuuenes, qui in conuiujs pro delicijs, imo gulæ inferuientes, nudes auellanas integras cum vino ingurgitant? immemores quod Anacreon poeta, ut fertur, acino vix passæ deuorato strangulatus sit: & Fabius senator Romanus in lacte pilo hausto. Sic etiam matrona quadam (ut testis est Bened. de Veronensis) Brizensis inuito filio pilulam assumere neganti, digito imprudens in arteriam compulsa, quæ protinus exanimatur in sinum iacuit. Nonne & piscis spina sola transversa, fauces occupans, spiritus agitationem facit? Iam & venena deuorata, ut postea dicemus, strangulationem faciunt. Verum quibus excutiantur ex gutture, iam dictum est: ut scapulis pugno percussis, tussis. De quibus vide Bened. de Veronensem, & Rhafem, & Arculanum: qui etiam plumbum quoddam instrumentum describit multis foraminibus peruium retis instar, quo in gulam demisso, quicquid gutturi inhaeret, attrahitur.

OBSERVATIO XXIX.

De crinibus vomitu eiectis & suffocatione inferentibus.

Filius cuiusdam fabri laterarij, qui in cygno rubro Delphis habitabat, anno 1562. cum diu tussillarum inflammatione & gutturi ac faucium inflammatione laborasset, multisque remedijs vsus esset, & meam operam quoque frustra expertus esset, incidit in manus cuiusdam empirici: & epoto medicamento nescio quo enormi secessu, vomitu tum violento subsequente, crines conglomeratos magna vi euomuit, in tantam angustiam prius coniectos, ut se disrumpi & in partes lacerari clamaret. Erant autem crines rubri tam

quam à barba rafa prius expullulante incisi valde curti, producti, mox in vnum conglomerati eiecti, & à vomitu amplius dolorem in gutture non sentiebat: adeo ut nunc sine dolore, quod prius facere non potuit, quævis deuorare & deglutire potuerit, quamuis & rascatione per aliquod tempus (ut vidimus) per sputum eiusmodi minutos pilos per tres scilicet continuos dies expulerit, & nunc præter spem miraculose curatus: quamquam vulgares adolescentem 22. annorum veneficio seu incantatione affectum iudicarent. Quicquid sit, eiectis crinibus præfocationem gutturi amplius non est perpeffus, & postea vxorem ducens recte habuit. At aliam iuenculam noui, quæ singulis fere mensibus crines conglobatos vomitu admodum molesto deieceret.

S C H O L I A.

Non sine strangulationis periculo (inquit Bened. de Veronensis medicus insignis) euomuntur, quæ fidem excedunt. Vidimus mulieres duas fo-
cias & in ciuitate familiares, vna die malis, ut abierari sunt medicamentis potionatas, quæ mon-
strificis exagitata vomitionibus miraculum præ-
bueret: altera acum crinale ingentem, in mo-
dum hami implicatam cum capillo muliebri
plusculo, cum resequinibus vnguim inuoluta,
reiecit magnis conatibus, dum ea euomeret omni
nixa, nihilo pene minus strangulata iacuit, quæ
sequenti nocte obiit. Altera item capillamentum
muliebri, vitri frusta, cum canis caudæ pilosæ
tribus frustis arefactis, ita ut pene integræ caudæ
quantitatem, si vna composita fuissent, facile
adimplerent: Ter aut quater in eos conatus iacuit
anxio hiatu pene suffocata & moribunda. Vnde,
quæso Deum immortalem, eos efficaces effectus
inueniret mortalitas? Mox idem ait magorum
esse commenta, de his eundem perlegito, tum
Wierum ac alios qui de prætigijs demonum
scripserunt. Strangulati tamen, quocumque modo
siant, non sunt relinquendi sine præfidijs, cū Ari-
stoteles tradat quosdam strangulatos in sepulchris
reuixisse. His addere poteris ea, quæ idem Bene-
dictus Veronensis scribit lib. 7. cap. 25. de reme-
dijs veneficiorum & inhærentis ossis vel spinæ.

OBSERVATIO XXX.

De puera aquam fortem bibente, qui præ ardore in guttore suffocabatur.

Apuð Gandauum puer (ut nobis relatum est) acum aquam fortem incisi bibisset, & gula præ ardore occluderetur, adeo ut suffocationis periculum immineret: medicus exhibuit muccaginem cotoneorum in potu: & puer præter multorum opinionem euasit. Refert Amatus quoque de muliere quadam, cui sublimatum ad interne-
cionem datum esset illico id persensit, suffocatio-
nem incurrens & excoriationem: & enocato vo-
mitu sana euasit.

S C H O L I A.

Oesophagus tum gula iisdem fere morbis affligitur, ut ventriculus afficitur: quamuis de oesophagoidem hi aff. ctus magis peculiare sint, difficultas deglutendi, excoriatio, inflammatio, apostema, vlcus. Cæterum impeditur aliquando deglutitio

De gluti-
plurimide ob
causas im-
peditur.

Cent. 1.
Lutat. 100.

3

4

Excoriatio,
ulcus.

Excoriatio-
nis causa.

Signa.

ab iis, quæ deuorata gulam omnino obstruunt, de quibus nunc dictum est, ob anginam & inflammationem tonsillarum: vel apostema in iisdem locis, vel in gula, ut non possimus deglutire, neque cibum sumere, nisi eadem causæ vel affectus illi auferantur. Ita Ioannes Tiengius medicus percelebris Amstelrodamenſis monacham quandam habuit præ manibus, quæ apostema in meri feugula habebat, quæ vicelimo prius die perrupta fuit, ut demum cibum tunc deglutire potuerit: iniecerat subinde clysterem ex lacte dulci ad nutriendum, vitellis ouorum iniectionis. Idem Amatus de angina occupante laryngem & œsophagum docet, quod per clysteres iniectionis iuscula nutrire valent. Idem etiam Cornel. Celsus affirmat, & Abinzoar medicus illustris, tum Mauritaniam medicum id quoque sentiunt. Quandoque etiam deglutitio impeditur in resolutione œsophagi, de qua egimus scholio, Obseru. 88. lib. 20. in qua quidem cibaria deuorari possunt atque deglutiri quæ sunt consistencia, spissa: liquida nequaquam: rationem eius ibidem diximus, tum quoque curationem, iam quoque & Galenus de motu musculorum, ut & alij, œsophagum posse resolui dicunt: est autem vis oblonga & angusta ab ore in ventriculum ex duabus tunicis constans. Is interdum satis contrahi non potest, ut cibum propellat in ventriculum, ac maxime potum, qui consistentiam non habet: nam cibum facilius potest transmitti, aliquando videtur cibum velut in lagenam demitti. Vtrumque signum est pessimum in febribus acutis, siue propter imbecillitatem, siue propter nimiam dilatationem, non possint deglutire ægri cum eo peruenerunt, fere sunt deplorati & solis prognosticis derelinquendi. Morbis hic quandoque fit à defluxione à capite: quod deprehenditur, si vel capitis grauitas, vel tensio colli, vel defluxio in aliquam oris partem præcesserit. Vacuato capite, pars ægra sicanda: cuius curationem apud Rondeletium videas. Adhibet pilulas de hiera, elephanginas ante cibum, syr. exsiccantes calcfac. de hyssopo, & stechade, mel. ros. anthosatum, abstinere ab aperientibus, ut de byzantiis, de quinque rad. ne attenuando fluxionem augeant: adiungit herbas, ut betonicam, saluiam, paralyt. chamæpityn: adhibet cucurbitulas sine scarificatione, nisi pars affecta fuerit & inflammata: tunc etiam venam secat. Ad absumendam nimiam illam humiditatem œsophagi vitur exterius admotis, vel oleo nardino, costino, & interius theriaca & similibus, ut apud eundem videre poteris. Nonnunquam post frequentes vomitiones & repletiones œsophagi pars inferior & os ventriculi sic relaxantur, ut cibum contineri non possit. His convenientia remedia superiorior contraria, nempe astringentia tam intus quam extra adhibita. Excoriatio vero & vlcus quamuis inter se aliquo modo differant (cum excoriatio tantum dicatur summa pars decisa; vlcus autem profundius penetret) sepe tamen ab iisdem causis proveniunt secundum magis & minus. Et ita excoriatio fit vel à causa procacitica, ut veneno, vel acri, vel male manso, vel aspero vel ossedeuorato: aut à causa interna, ut humore acrideludente à cerebro, vel vomitu reiecto: accidit & nonnunquam in febribus ardentibus sic diu tolerata, & ob caliditatem & siccitatem in acrioribus factis humoribus. Indicia facile habentur ex sensu doloris, dum vinum aut iusculum aut quippiam aliud calidum bibatur. Si à causis externis

facile ex relatu ægri habentur, quæ comesta, habitata vel deuorata sint: interna quoque, num acris fluxio, vel biliosus vomitus præcesserint, vel febris, quæ equidem causæ diligenter distinguenda, ut pro diuersitate illarum curationem inueniamus. Et sic causa antecedens, siue externa, siue interna, primum auferenda est: ut si acris sit defluxio, ea curetur, ut dictum est de catarrho. Si igitur gula excoriata fuerit ex acridelusione, valent syr. & decocta incrassantia: deinde detergentia & postremo resiccantia & astringentia, quæ possunt excoriationem vel vlcus resiccare. Interim tamen videndum est, ut recte admonerat Rondeletius, an morbus sit simplex, an compositus, an causam præsentem habeat, aliudque symptoma, quod curam ad se trahat: ut si vna cum excoriatione magna sit inflammatio, vel interperies calida sicca: vel si quod inflammationem facit, adhuc adhæreat, caliditas enim & inflammatio, tum morbum, tum curationem, tardant. In magna caliditate medicamenta sint frigida, & quæ lentorem quandam habeant ut adhæres possint, & excoriationem non exasperent. Si inflammatio adfit, mittatur sanguis: deinde in principio detur cremor hordei mundati, quoniam minus terget, magis lenit, dolorem sedat: postea vitetur cremore hordei integri, quia magis terget, vel decocto sebesten, vel mucilag. sem. psylli, cidon. ana. 3. ss. pap. albi 3. iij. extraet. cum aqua ros. addito pauco sacch. ad dulcedinem. Præstantissimum quoque remedium est osium integrum agatum, ex quo saccharum adscito: si est inflammatio aut dolor magnus, aut medicamentum venenosum deuoratum, osium sit crudum: nam si coctum esset & assatum, deuoraretur in ventriculum, & ita nil prodesset. His succurritur lenis excoriatio. Commode etiam datur syr. de pap. aut discodium Gal. cum volumus compescere fluxionem vel detergero: habet enim sapam & glyc. quæ detergent. Si propter immoediram siccitatem exsiccata sit, iisdem remediis erit insistendum, nimirum frigidis & humidis, ut syr. viol. gallinæ iusculo, aut pulli frigide sumpto. Venenum si sumptum est, atque ex eo stragulari videtur, præter vomitum remedia vnicuique venenorum propria sunt adhibenda, ut de venenis dicemus: quæque ex tota substantia venenis repugnent: ideo prius diligenter inquirendum, quale venenum sumptum sit. Si mulier illa, de qua diximus, cum iusculum sumpsisset, in quo sublimatum immixtum erat, cum ebibisset, saporem gustasse dicebat similem illi, quem æris rubigo ore relinquere solet. Memores igitur huius saporis tum alterius sint, quicumque veneno infici timet: quia certus est & indubitatus pro sublimati aut cuiusque arsenici, altera specie deprehendenda, is sapor. Porro lac huic veneno aduersari, & huius generis aliis, quæ erodendo interimunt, medici fatentur: præcipue Gal. Comment. 6. libr. 6. De morbis vulg. enarratore quinta. Interca qualemque venenum sumptum sit, ut Rondeletius docet, iuscula sine pingui. Si affectus sit citra æstusum marerit, potest caliditas & siccitas admotis calidifligari, ut affundendo collum oleo ros. si calor virgeat, viol. si siccitas, lac etiam tum sumptum aut motum confert. Excoriatio à veneno si sit, aut bilioso humore, neque aliud symptoma adfit, dentur quæ fluxu bilis acrimoniam extinguant, & citra morsum detergeant: quale hoc est: Recipe glycyrr. rasæ vnc. ij. passul. vnc. 3. sebesten, iunibaram, fenu. ana par. xx. (sicus non conueniunt, quia ni-

OBSERVATIO XXXI.

De apostemate meri seu œsophagi sanguineo.

Calidum apostema meri seu œsophagi rusti-
signa eidem aderant, qualia in angina esse solent: potum enim si deglutire conaretur, adeo in angustum deferebatur, ut eundem statim per nares reuicere cogereetur; iacendo enim non penetrabat, & magis afficiebatur, ita ut sedere amplecteretur, quo & commodius spiraret, & ærem inspiraret, ac potum deglutire: eo enim sedente facilius cibis potusque descendebant, dolore tamen aucto in transeundo & deglutendo: aderat autem dolor extensus & pulsatis, febrisque continua eundem exercebat, calore semper aucto. Enemate iniecto, cum per os difficulter medicamenta sumeret: venam (ut in angina) aperire iussimus, sanguine moderate detracto ex vena cephalica, aliisque diuersionibus adhibitis, & frictionibus & cucurbitulis, oleoque viol. ros. & amygd. loco affecto inuncto & emplastro ex farina hordei, mucagine psyllij, cotoneorum, cum sol. malua & viol. adiecto oleo viol. & ros. in principio apposito, & intra spatulas: postea addendo huc etiam quædam digerentia, ut sem. alba cum exigua farina seminis lini: ita ut postea aliquo modo melius deglutire possit. Tunc cassia 3. j. cum seri lactis 3. iij. assumpta, cum optime aluum deiecerit, pilulas quoque sub lingua refrigerantes & humectantes posuimus, ut paulatim ad œsophagum delaberetur: pitisanam etiam bibens ob febre, & vtens pro nutritione tandem hordeato, hic mirabiliter curatus fuit.

SCHOLIA.

Esophagus cibi potusque raro (inquit Ferus.)
morbis tentatur, quod in conihil quod perlabitur, diutius moretur aut tardet. At interdum vel intemperies, vel tumor aliquis præter naturam obstruens, ipse modo frigidus, modo inflammationis particeps, nonnunquam & vlcus, male afficit. Quum simplex est intemperies, esculenta poculentaque tarde delabuntur, toto œsophago æquabiliter affecto sine vilo angustia dolorisue sensu, quod iis etiam commune est, si itaque sit fastidioque cibi vix deuorare queunt. Si itaque sit caliditate vel calida & sicca intemperies, aderit siccitas in ore, sitis & alperitas; & refrigerio aquæ sumptæ iuuantur, si à frigida, neque sitis neque calor aderunt, si ab humida, os humidum, salua multa ab ore exiens & multa sputamina, linguæque albedo, à sicca oris & linguæ siccitas & sitis, & frigidi anhelatio. Verum si scirrhus aliusue præter naturam tumor durus ac frigidus œsophagi viam intercludat, difficilis quoque ac tardus transitus est; sed cum partis cuiusdam angustia. Si vero à re solida nihil transit, ut exemplo Obs. 28. huius libri ostendimus, facile ex sermonibus ægri cognoscitur. Quum vere phlegmone inharescit, præter vorandi tarditatem & loci angustiam, dolor quoque lancinans excruciat cum calore, siti magna, & febre, adunt eadem signa quæ de angina diximus. Et si sit apostema sanguineum vel biliosum, eadem adunt quæ de calida intemperie diximus; dolor tamen magis pungitiuus in bilioso & in sanguineo, extensus, pulsatis, ut dicitur

nis detergent, & aliquid habent acrimonie à lacte suo) tamarind. elect. 3. j. quas. sem. frig. mior. & sem. malua ana 3. j. syr. viol. p. j. fiat decoctio. de qua capiat quoque de m. cum 3. ij. syr. ros. laxatum: & de reliquo capiat assidue lambendo. Sibilis post euacuationes adhuc in ventriculo restet (quod ex amore & nausea noscet) deorsum trahenda est, ne partem affectam exasperet magis. Idem faciendum est in acridelusione. Si defluxio sit à pituita falsa aliquid erit adiciendum, quod pituitam ducat. Notandum est tum medicamenta, tum alimentalia liquida, & actu frigida vel saltem temperata esse danda; fugienda vero acria omnia, salia, amara, acetosa. Si vlcus fuerit profundius, maxime tergendum & siccandum est: medicamentum eligantur, quæ citra magnam caliditatem teneant, & non habeant venenatam qualitatem, & quæ non sint ingrato sapore, nec multum medicamentosa: ob id metallica omnia sunt reicienda, excepto alumine, bol. arm. conuenit, terra sigillata, farina hordei, orobi, cicerum, fabarum, radix panacis, cortex thuris, corallus, sang. draconis, pyraæ tocca, quibus adiungenda sunt quædam visc. ut parti adhæreant. Vfus suffituum non est improbandus; quamuis videatur minus conueniens, quam in vlceribus trahere arteriæ vel pulmonis, sed fieri non potest, quin aliquid etiam quædam intret, dum in arteriam trahitur. Suffitus quoque Rondeletius descripsit cap. De catarrho. Hæcenus Rondeletius. Præter hæc potest & blutudo seu sanguiluga potu assumpta gulæ in hætere, ut antea quoque dictum est, ex Galeni historia libro 4. De loc. aff. cap. 6. sub finem. Verum cum Rhaf. caput proprium scripserit de sanguisugis pectus infusus lib. 9. ad Alman. c. 56. adiectis signis, tum causis & curatione; ad illud caput recurrendum erit, tum ad eius commentatores, ut Arculanum, & præcipue ad Matthæum de Gradi; qui hanc rem ad longum præcipue tractauit. Iubent autem aquam gelidam in ore detineri: sic sanguisuga frigiditatem anhelando ad os repit; & ita educitur. Mirabilem casum refert Gradus ad expellendum vermes, tum alia animalia, & serpentem: quicum in matrice mulieris esset (modo tunc sit quod scribat) lac ad solis radios dilatatis eroribus in v. se posuit: & hoc modo serpens exiit. De sanguisugis autem & potu buprestis doctus fer. ut Benedictus Veronensis medicus, Butyrum assumptum cum aceto ferro candenti calefacto auxiliu est, & cinicum suffitione abiguntur, vel saltem cum aceto bibendum damus. Dioscorides mali medici succo vititur. Buprestis animal in Italia rarum, scarabeo simillimum vel cantharidi (ut tradit Perius) stomachi & ventris dolorem facit vehementissimum, quo alius inuenescit, ut in hydropse, ac vrina non emittitur. Huic lac bubulinum aut ouillum crudum medetur, lardum quoque, iusque, decoctum & potum prodest, aut muliebre lac: vel oleum per se potum, ut fiat vomitio. Verum cum hæc ad venena pertineant, de iisdem, tum aliis quæ gulam & œsophagum excoriant & suffocationem inferunt, de venenis, si Deus me superstitem fecerit, agemus. Interca ad sanguisugas & Buprestem, cum venenositatem in se contineant, Theriaca etiam sumpta à Gradu laudatur.

Ab in ore
2 caliditate vel calida & sicca intemperies, aderit

4 a simbo.

Are solida
obstruens.

Ex phleg-
mone vel
apostemate

dictum est: si vero frigidum fuerit, febris nulla vel vix adest, dolor emissior magisque grauior; & quæ transglutuntur plus in loco affecto manent. Interea considerandum num in tota substantia Meri sit nocumentum; tunc enim cibi non descendunt nisi cum angustia, dolore, & per interualla. Si in parte inferiori, descendit quidem, sed quando peruenit ad partem affectam, non potest transire, ita ut infirmo videatur cibum ibidem permanere inuiscatus. Quod si tunc non fuerit apostema nec angina refertur ad intemperiem, quam sequitur tarditas deglutendi & tarda penetratio, quæ in omnibus partibus meri est æqualis, & sine dolore, teste Galeno: quem & Valerius, Gordonius & Constantinus sequuntur. Vel enim sit vitio partium circumiacentium in membris vicinis, ob distensionem spondylium, anginam, spasmus; aut malitiam rei quæ euomitur & expellitur à stomacho; aut ob illud quod transglutitur, ut iam ostendimus prius exemplis. Et ideo si fiat ex proprio vitio Meri seu oesophagi; propter tria iam dicta euenit: cur propter intemperiem nudam, aut apostematam, aut vlcera. Quamuis & alij quoque fieri velint à virtutis debilitate, in morbis vehementibus, vel in iis qui passi sunt morbos diuturnos, & in conualescentibus vel senibus. Si ex vlcere, iam diximus; si enim phlegmone ad suppurationem veniat, hinc tempore pus vel screatu, vel vomitione exit. Vlcus tandem his accedit, à quo dolor in aff. & parte acerbior euadit, qui mirum in modum exacerbitur, vel acere vel salum vel acidum vel acerbum quippiam vocetur. Omnis porro oesophagi dolor in spinam dorsi incumbit, in quam gula quoque reclinat, & adhærescit. Si ex dislocatione, sentitur dolor in collo, spondyliis, & spatulis, & non potest iacere supra dorsum; dolor enim occupat locum aff. & tunc. Si ex spasmis, os clauditur, dolorque occupat mamillam, thoracem ipsum ac pectoris partes. Si ex angina, propria eius signa aderunt. Ita quoque à vermibus (ut quidam volunt) ex nocumento euomendi vermes, & de alia re deglutita: ita quoque de veneno tum aliis exemplis superius enarratis reliqua internoscuntur. Et licet raro oesophagus inflammationem, apostema aut vlcus incurrat, si tamen tale quippiam patiatur, non potest fieri quin cor aut cerebrum aut utrumque patiatur; cor quidem ob vicinitatem, cerebrum per colligantiam. Iam quoque ulcerationes tam in oesophago quam ore ventriculi valde perniciose sunt, in iuuenibus & senibus lethales ut plurimum teste Gal. 5. De loco aff. c. 4. Ita & impedimentum deglutitionis ex mala intemperie frigida vel sp.ismo non recipit curationem, vel admodum difficulter, aegritudine existente confirmata. Si rigor aut tremor ægri apostemate Meri laborantem occuper, ruptionem apostematis denuntiat & sanguis exiguus cum vomitu exiens, venarum rupturam notat ipsius Meri vel stomachi vel ex communicatione vlcera eorundem. Vlcus in Meri à vulnere magna ex parte lethale: ut ex Auc. constat, cap. proprio. Quod ad curationem attinet, quidam hic ante curationem passionum meri quædam generalia observanda volunt: ut cum meri & oesophagus & os ventriculi sint membra valde sensibilia, ideo neque fortia medicamenta aut mordicantia vel acris, aut acuta propinanda: ita & in eiusdem vlcerebus acris, pontica, acris, acuta interducenda, cum vlcus irritent; emplastra quoque si quæ apponenda, id

quidem dorso fieri iubent. In apostemate calido cum repletionem, nequaquam venæ sectio aut pharmaca omittenda, cibulque detrahendus; ut in angina dictum est, medicamenta quoque in ore detinenda, ut paulatim deglutita in gulam & oesophagum descendant ac ferantur. Vlcera præterea si curemus, medicinis consolidantibus & incarnantibus quædam viscosa & crassa adiungemus, ut eff. acius sit & leuis effectus consequatur. Si morbus fuerit quoque ex sola intemperie, sola alterantia sufficient. Si vero cum materia (quæ canon generalis existit) illam ipsam concoctam curabimus. Si itaque intemperies calida in causa fuerit, frigidis alteretur: syr. viol. nymphæa vel tur lacte acetoso bordeato, pisanæ, lactuca, portulacæ, similib. & collum inungatur oleo cucurbitino, mulmucag. phyllis, cotoneum, & oleo viol. & similib. si sicca, victu humido ante resumptio utendum, oleo viol. exterius unguento, & amygd. dulc. sumatur fiat frig. syr. viol. utatur lacte & balneo, eadem & his conferunt, qui ex debilitate hoc malo afficiuntur. Si à frigida intemperie, detur diatrixis, diacolumentum, rosæ nouella cum melle ros. syr. de betonica, & inungatur oleo laurino, collino, aliisque similibus. In temperie humida valde coctum hyssopi cum melle, & ad maiorem exsiccationem, si opus est, detur hiera piciæ, vel coctura calida & sicca, digeratur cum syr. viol. ex infus. ros. & detur casta siliula diaphan. simplex. Et si sanguis fiat venæ sectio, dentur syr. refrigerant. viol. de succo cucurbit. cum habus frig. lactuca portulacæ. Si vna adit bilis, post syr. decocta humeantia purgetur, cum syr. ros. laxat. ex infus. viol. manna, alui, epiphymetur collum, emplastreus emplastris, ruguentis oleis, infundantibus, viol. nymph. cucurbit. De quibus vide Constantium & alios. Si sit apostema sanguineum, curationem observatione præcedente diximus; si sit biliosum, curetur, ut iam paulo ante admonuimus, & sicuti diximus de angina biliosa: si frigidum sit apostema, post decoctum hyssopi cum melle & syr. prassino, purgetur, cum diaphanico vel syr. ex infusione rosæ pallid. cum agarico. Deinde calida topica admittantur, ut de angina puitosa dictum est. Si vero apostematata tendant ad maturacionem & suppurationem adiuuentur cum decoct. sanug. buir. & similibus & emplastris maturatiuis iam sape dictis. Et ubi ruptum fuerit apostema, expurgetur meliorato, pisanæ, cum melle ros. aut syr. ex infus. ros. cominum & conglutinetur cum lacte & bolo, in quo calculi candentes exstincti fuerint. Si in vlcus transeat, curetur ut iam de ulceratione diximus; quamquam vlcera plerumque incurabilia sint, præcipue in senibus, ut dictum est: tamen pium erit vitæ prolongare, iuxta Auic. etiam cum iis quæ de vlcere ventriculi dicimus. Si ab angina, spasmus, vel paralyti fiant, recurre ad capita propria, de quibus antea dictum est: Et si à dislocatione ortum habuerit malum, ea ipsa quantū fieri potest restituenda; ventosa applicanda & frigidones adhibenda, tum ea quæ in dislocationibus fieri consueverunt. Ita quoque si ob vermes difficultas deglutendi originem habeat, dulcibus vermes alliciendi erunt atque amaris necandi, & ea conferent, quæ ad vermes valere si ribemus cap. proprio. Si à scirrhus, uti scirrhus curetur: & si ab obstructione (ut iam docuimus) ea ipsæ erunt tollendæ, sine solida fuerint, ut exemplis prius demonstratum fuit, etiam de iis quæ gulæ inhaerent aut

aut in ipsa singuntur. De veneno, tum iis, quæ gulam quoque excoriant, satis superque dictum est. Et ita omnes passionis Meri tum oesophagi absoluius.

OBSERVATIO XXXII.

De Branchon vocisque rucedine diuturna.

Cum dictum sit prius de catarrho, si in fauces (teste Gal. 3. de caus. symptom. & 6. De sanit. tuenda) aut in larynga ex capite excrementa decidant præter à Græcis, Raucitas à Latinis nominatur affectio: de qua licet dixerimus lib. 10. Obs. 134. tamen vnum atque alterum exemplum curationis his adiciemus. Nam principio vocem raucam efficit; procedente tempore paruum: si vero longius etiam procedat malum, totam adimit: uti euenit Mariæ Duyliæ Delphicæ mulieri, quæ cum ultra annis dorrasset, & ipsamet quasi medicata, variis vsa esset remediis, curari postea non potuit. Hoc est quod Gordonius dixit, vocis raucedo si per annum duret, curationem non recipit, quæ autem sit à rheumate seu catarrho, nec ita curari potest nisi rheuma prius curetur. Et ita cum alia mulier post tres menses rauca ad nos accederet, hunc syrupum longum commode eidem præscripsimus: ʒ. rad. rosei, glycyrr. ana ʒ. ʒ. caulium rub. m. iij. vngula caballina. ʒ. iij. betonica, scabiosa, capill. ven. ana m. j. vna. posul. enucleat. j. i. iunbarum, sebesten. ana num. i. j. d. ʒ. i. j. pinguum num. i. j. caryocaryum siccat. num. v. coquantur in aqua vngula caball. pro lib. j. coctur. adde sacch. candidi albisum ʒ. i. j. sacch. penid. mellis opt. despumati an. ʒ. j. iterum bullant ad consistentiam syrupi longi huius in die capiebatur iij. vel quatuor cochlearia. Deinde hoc modo fuit purgata: ʒ. pilul. aur. cochlear. de agarico an. ʒ. i. cum succo caulium fiant pilule v. ter alium deposuit, cum facili solutione esset. Capiti ad torborationem & cathari suspensionem cucurbita hæc imposita est: ʒ. flor. ros. rub. exsicc. ma. sicul. sem. myrtill. nigella ana ʒ. ʒ. betonica sicca p. j. crasso modo confusa & bombacis inspersa, & syndone cooperta & interfecta fiat cucurbita rotunda futura coronalis applicetur. Deinde rursus sumpto syrupo cum pilulis supradictis, iterum purgetur: & hoc linctu quotidie vtatur continuo: ʒ. succo caulium rub. depurati lib. j. mellis optimi ʒ. i. j. pul. glycyrr. in poltine redesti i. j. sacch. albisum ʒ. i. j. coquantur ad spissitudinem syrupi vel mellis, & facta clarificatione pulvis liqui. addatur: quibus hæc optime se habuit. Altera quædam iisdem prædictis vtens, modo ab iisdem abstinent, cum per annum raucedine laborasset, à mulierculis persuaasa & aliis omnia remedia relinquens, ad Thermas quasdam Ochreæ nuper inuentas (ut audio) cum accessisset: nescio quibus præparationibus vsa & sanguine in valde debili extrahito, & consilio medici, sed empirici, halanum aquæ adit, quamquam inter balneandum animo defecerit: & cum aquam balnei per os sumpsisset, pectus coarctabatur, pulmoque exurebatur, ac facta est inflammatio vehemens, & tandem hæctica febre accedente, vix anhelitum spirans, domum misera reuersa, tabe obiit.

SCHOLIA.

Dictum est prius cum de catarrho ageremus, Branchon tertiam speciem esse catarrhi; quamquam & in hac specie sit symptoma excrementorum cerebri: præter faucium partes etiam

aspera arteria tandem læditur, tum aliæ partes quæ vocem constituunt. Non defunt qui ad intemperiem hunc morbum pertinere velint, eadem causas & differentias cum coryza habentem, ut modo à bile, modo à pituita fiat; iuxta quem humorem etiam remedia variantur, præter illam vniuersalem curationem, quam communiter catarrho conuenire diximus. Sic alia præstidia in frigida, nempe si pituita abundet, præter totius & capitis providentiam detergentibus & siccantibus curatur, & aliquando astringentibus maxime in principio; & modo sunt liquida, vel quæ lambuntur, modo solida: ut ex ficibus, passis, melle potata vel gargarizata; ex sapa succo brasica cum melle, ex croco, myrrha, thure & sylla aut capacocta. In calida vero, glycyrr. virid. sebesten. iunb. sacch. solidus, quo ex sacch. candido & oleo amygd. dulc. conficitur & garg. ex lactis. In calida etiam sitit & crassiores reddit materiam diacodion. Iam quoque si raucedo fiat ob defluxum alicuius materię in tracheam arteriam, is humor coquendus & euacuandus: in calida, si & materia sit calida, syr. viol. de iunb. si frigida, viscida & crassa, melle ros. anthos. vel scylla: purganda cum decocto p. florali, ut de catarrho dictum est: prout materia sit calida vel frigida, illa erunt adicienda, quæ non opus est repetere, quæ de catarrho tam calido quam frigido diximus, & de Coryza. Et si ad asperam arteriam confluit materia, eadem valent quæ ad tussim describuntur; præsertim arteriaca dicta: quod & Aëtius his verbis confirmat: Aspera arteria (inquit) extremum & subiacentem ipsi asperam arteriam, cum suis propriis musculis, pellicula quædam fortiter completitur, & ambu. Quando igitur adfectio aliqua, siue iuxta eam ipsam pelliculam, aut circa extremi ipsius arterię musculos contingit, remedia, quæ vim medendi eam obtinent, arteriaca communiter appellantur. Afficitur autem pellicula hæc, aut ob nimiam humectationem, aut asperitatem, aut ulcerationem. Vocis enim nocumenta, videlicet eius interceptio, hoc est, non posse loqui, & raucitas in loquendo, ad plures causas consequuntur: aliquando quidem propter diuturnos ex capite defluxus, aliquando vero propter suppurationem thoracis & tabem. Sic Laurentio cuidam Alcorniano non tantum vox fuit rauca & quandoque intercepta, sed etiam antequam moreretur, cartilagine asperæ arterię corruptas extuliebat. Ex vociferatione etiam magna & plurima, raucedo vocis oboritur, & ob frigidi & insueti status inspirationem, & ob plurimam ac insuetam porcionem meraciorem. Verum hæc affectiones magnitudine inuicem distant: etenim vehementius humectis vocis instrumentis, vocis interceptio contingit: mediocrius autem rigatis, vox rauca perficitur. Itaque qui ex vehementi clamore, amplius voce vexantur, consimile quiddam patiuntur his, qui reliquis corporis particulis fatigatis & ex labore afflictis afficiuntur. Nam & pellicula quæ arterię extremam atque ipsam asperam arteriam ambit, per magnas vociferationes extra prolato spiritu percussa inflammatur. Et iuxta arterię extremum, ultra hanc plagam, musculorum ipsum mouentium actio offensa, maiorem adfectionem operatur: musculi enim illi vocem operantes, ob magnas vociferationes non solum ab erumpente spiritu percussi læduntur; verum etiam superextensis vehementer, maximum sustinent dolorem. Curatione autem horum

Lib. 8. c. 5. de arteriarum phar-macia.

Arterica remedia.

Vocis læsa causa.

7

Vox inter-cepta. Vox rauca.

8

Phonast.

horum coincidunt cum his, qui alias particulas corporis habent fatigatas, balneum enim dulcē & bene temperatarum aquarum magnopere iuuat omnes phonascos à Græcis appellatos, qui vocis exitio magno vtuntur: citharædos, inquam, & præcones & tragædos, quum contendendo oblaferint vocem. His valent & arriacæ ad vocis asperitates in principio exhibita lenissima: gummi Arab. 3 ij. tragac. 3 j. sapa cbenicem j. vide plura apud Aëtium. Quale & hoc est ex brassicæ succo cum melle decoctum, quod delingendū præbe; & confestim auxiliabatur. Habes & alia quam plurima apud Aëtium ex Orisatio, tum aliis ad asperitates & suppressam vocem. Laurentius Z. istius verbi diuini concionator egregius, & præceptor meus, cum quotannis passionem dominicam pro populo concionaretur, sequens arteriacum, quod pro eo conscripsi, ad vocem instaurandam, egregie, vt falsus est, huic rei conferebat: Recipe specier. diatrag. frig. in tab. sacchari pensd. sacch. candi albiss. an. 3 lb. nucum pinear. recentium macerat. in aqua vngula caballina 3 ij. amygd. dulc. depilat. num. ix. confusarum succi glycyrr. recent. 3 lb. syr. viol. 3 ii lb. lach. sani & experti. 3 lb. misce fiat linctus seu loch. Plura quoque inuenies apud Benedictum Veronensem: Vocu enim, inquit, instrumenta, vocalia dicuntur; sermonis vero, sermocinatio appellantur, veluti labia, dentes, lingua, vna, nares, illius vero guttur, epiglottis, ac vocales nerui ac lacerati, qui pariter affecti exitum vocem efficiunt: ex quibus mobiliores existimantur, qui aut referant guttura aut claudunt. Vocales nerui incante præcisi (vt dictum est) aut detecti vocem auferunt, iidem

Lib. 8. c. 52.
Ad inuesti-
gationem as-
peritatis ar-
teriacæ.

10
Vocis ser-
monisq; in-
strumenta.

Finis Libri decimi quinti.

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber decimus sextus.

DE PECTORIS PVLMONISQVE Vitiis ac Morbis,

PETRO FORESTO ALCMARIANO, REIPVB.
Delphenis Medico, Auctore.

OBSERVATIO I.

De tussi ex frigida & nuda intemperie.

VM aquilonia constitutio esset, vir quidam hyme vrgente dum iter faceret, tussi eaque molesta correptus est, licet non valde violenta. Hic vero, cum auxilium à me peteret, in mentem mihi venit ex 2. de causis sympt. licet Gal. tussim, quandoque fieri scribat ex refrigeratione instrumentorum respirationis: ab eodem quoque ab intemperantiis eorundem instrumentorum fieri posse non negari: namque cum non de malignis tussibus (quas Hipp. atidas ac parum seu leniter irritantes, tum eodem sexto de morbis vulgaribus, tum aphor. 34. 4. lib. appellat)

calfacti vocem restituerunt: sicuti angina gravis & periculosa est anhelantibus; sic & voci pariter infesta est & gulæ abscessus; ceruicis vertebrae luxataz vocem statim corripunt. In vniuersum cor cerebrumque si supra modum afficitur, vocem auferit. Iam quoque trachea arteria (quam Græci spiritus ac vocis tramitem vocant) capitis destillationibus exasperatur, aut vlcatur; unde vox aut sermonis officium vel læditur, vel ex toto aufertur, tum tussis oboritur. Ex aquilone quoque scabra sit arteria, quæ tussiculam monet (vt Galen. scribit) motus antecedit, sicut ante vomitionem, quoddam stomachi fastidium. Sunt & alie quæ in cibo assumpta arterias exasperant: qualis est plumbi scabs, hydragryon, lapis armenus, manganum, cerussa, gypsum, calx & arsenicum, chalcantum; pari modo gulam & arteriam exasperant auripigmentum, sandaracha, æris ærugo, chalcitum, & aluminis omnia genera, nices vancide, aconium, euphorbium, scammonium, radicula, ac vna tamini, hisque similia, quæ in venenatorum libris prosequuntur. Reliqua vide apud eundem remedia ad arterias exasperatas, & quæ ab ipso tum Paulo, Andron. macho, Galeno, tum quæ Antonius Mula pro vocis studiosis scripserit, & quæ à Critone hypoglossida dicuntur. Quæ cum etiam ad tussim valeant; vti & bechica ad asperam arteriam exasperatam simul conueniunt & voci conducibilia habentur, de iis latius libro sequenti, cum de tussi agemus, dicturi sumus. Quare gutturis, gulæ tum asperæ arteriæ malis absolutis, hunc librum finientes, hinc ad pectoris pulmonisque vitia sequenti volumine transibimus.

cum multus subito aer, ipsi loquenti ac ositanti, ac ore spiritum ducenti intraret, sed cum per nares aerem extrinsecum attraheret in edibus calefactum, tunc omnino parum aut nequaquam iussuebat. Ideo nos consulimus, vt in domicilio calido versaretur, & vini dulcis calido potu vteretur, partesque pectorales lineis calidis munitet: nam & animæ retentio, pedum calor & capitis, sufficienti remedio aliquando esse possunt. Si vero ex inæquali duntaxat intemperie ortum ducat: frigida ea existente, per calefacientia emendamus, vt inquit Aet. Hæc inquam tussis (modo non valde magna fuerit) ex spiritus cohibitione, iuxta Gal. sententiam 2. de causis sympt. curari poterit. Quamobrem huic ægro inhibemus frigidam inspirationem, frigidum quoque cibum ac potum: & vt in calidis locis versaretur, imperauimus, & vt calidis cibis, tum potibus vteretur: & summam, vt thoracis partes à frigidis defenderentur, ac calida seruaretur, prius vnguento infra scripto iunxit: 2. olei chamæmill. anethini, amygd. dul. libor. an. 3 ij. pinguedinis anseris, gallinæ, butyri recentis, ana 3 iij. misce. saccharo etiam enulato vtebatur: & breui conualuit.

SCHOLIA.

Cum in hoc libro rectè proposuerimus agere de pulmonis & cæteris thoracis vitiis, æquū est, vt omnium primo de tussi agamus. Hæc enim cum omnibus vitiis ac affectibus pulmonis & thoracis fere semper copulatur. Vt in sternutatione cerebrum, in vomitu ventriculus, quod noxium est, concitato quodam naturæ impetu expellere conantur: ita in tussi, partes thoracis simul insurgunt, concutunturque musculi, vt vel quæ carni suæ molestæ sunt, in pulmonum arterias expellant, vel quæ in aspera arteria præter naturam continentur, foras eiciant (non per contractionem, sed confertim emissio per eius interior ductus, plurimo spiritu, haud secus ac si quis, quæ in fistulæ cauitate hærent, efflatione vehementer expurgare velit) siue humor aliquis impæctus fuerit, vel corpusculum, vel intemperies liberum spiritum prohibeat: vel compressio diaphragmatis à tumore, alieque causæ id præstent: de quibus postea latius. Et sic tussis est motus instrumentorum anhelitus, à virtute animali motrice, qua natura intendit expellere, quod in trachea æteria lædit, vel in propinquis membris. Opesce sublimis, inquit Galenus, duplicem motum in animalis constituit, vt contraria expellat, alterum sternutationis, alterum tussendi. Quædam animalia tussunt, quædam numquam tussi vexantur, veluti boues: quoniam, vt tradit Aristoteles, humoris materia iis extra saluari fluxu effertur. Tussis itaque, quam Græci βήξα appellant, pertinet ad genus deprauatorum motuum, non à natura, sed à morbosa causa violentè facta. Est duorum generum, iuxta Galenum 2. de causis symptom. quorum vna est vehementissima efflatio, qua plurimus spiritus celerrime foras erumpit, ad quam pertinet vehemens & magna tussis: quales tussis sunt ex destillatione à capite in asperam arteriam atque pulmonem, teste Aetio cap. 5. 4. lib. 8. quas tussis malignas & contumaces appellabat, Paulus cap. 28. lib. 3. Aliud genus est, de quo iam exemplum posuimus, non adeo violenta, neque eoacla, sed exigua, vt Galen. 2. lib. de causis symptom. etiam testatur. Priorem autem sequi volunt morbum in vna, nempe obstructionem viarum spiritus, quæ

quidem valida est, vehemens, ac violenta, nec supprimi, seu prohiberi potest omnino ne cueniat, vide de his 4. de loc. affect. Alteram vero, exiguam scilicet, sequi volunt intemperiem frigidam aut calidam: Trallianus addit, siccam & humidam: alij, vt Donatus, humidam cum Galeno non admittunt, eundem ad longum videas. Alij vero symptomatis causas, id est, morbos, multi generis esse volunt, vt Iacchimus: Primum, repletionem arteriarum pulmonis, quod est frequentissimum, estque ea obstructio ex puluere & aliis corpusculis, quæ mordicant. Secundum genus apud eundem est intemperies inæqualis, quamquam & humidam prorsus molestia carere vult, quibus additur & vicius humor. Tertium genus ad asperitatem reuocat, quæ ex siccitate ortum habere potest: & est vitium in tunica: aliquando in summo gutture solum, vel in tota arteria ex causis branchi, sit & ex asperis corpusculis irruentibus cum aëre. Galenus hoc genus reducit ad obstructionem: sed Iacchimus potius ad noxam partis ad superficiem: quam natura lenem fecit, propterea quod in asperam impingit spiritus, non in lenem. De hac Galenus 1. de differ. morb. cum dicat tussis excitari ex faucium asperitate. Exasperant & acres humores, & medicamenta exergentia, 2. de causis morb. Cuncta vero, quæ exasperant, dolorem faciunt, & continuum solunt. Quartum genus mordicatio est, & omnino dolor partium: & videtur omnia ad vnitatis solutionem reduci. Siue enim ex asperitate, siue ex intemperie dolor excitetur, seu ob morsum humoris influentis sponte, vt in destillatione, vel extrinsecus, vt pipere, euphorbio, olco præsertim acri. Hæc enim omnia eadem ratione tussim videntur efficere. Sæpe igitur vnus ex his morbus est, qui tussim facit, sæpe & varij iunguntur simul, quia & ab vno eodemque principio & causa, varios gigni affectus apparet. Partes autem, quæ in tussi afficiuntur, secundum aliquos, sunt respirationis organa, præsertim thoracis musculi. Verum (vt dicitur Iacchimus) in hac re multum laborant Sophistæ, parum vero proficiunt: quoniam nec definiunt, nec distinguunt omnia confundunt. Si de symptomate solo queritur, parum utilis est questio, quoniam ipsi primo non debetur curatio, nisi ratio, cum causæ & morbi rationem obtinent. Ideo musculorum pectoris motrix est, quæ symptomate afficitur. At tussis apud medicos aliud quoque significat, quod nomine accidentis significatur, & cui remedia adhibentur: & sunt quatuor morborum genera iam dicta, quibus curatio debetur, quorum sedes requirimus. Hic ergo non vnā partem lædi videas, neque vno modo: Aliquando enim membra respirationi deservientia, per se læduntur, vt musculi, septum, pulmō. Aliquando solum consensu quodam, cum in ipsis læsio propria non sit: vt cum iecinoris gibba phlegmone laborant: aut cum gula læsa est: nam coniuncta tracheæ, in consensum eam trahit, & tussim facit, similiter & cum fauces mordentur extrinsecus vel intrinsecus aliquo irritamēto. Cum vero proprie afficiuntur, quæret quis, num semper pulmo afficiatur. Videtur autem Galenus dicere, aliquando musculis pectoris moveri, ad noxam propriam intemperiei pellendam, 2. de symptom. causis. Experiencia tamen monstrat, quod nisi affectus pulmoni aliquo modo communicent, tussim non faciant: confossi enim latus tussunt: propterea quod aut sanies decidit, & pulmonem tangit aut

aut medicamenta, quæ iniiciuntur. Sed cur tussis sicca in pleuritide accedit, cum pulmo adhuc non repletur? Similiter & tumores, qui in externis partibus thoracis eueniunt, tussim non faciunt. Contra vero statim, ubi aërem frigidum multum inspiramus, aut parte aliqua polmoni attinente lædimur, fit tussis: ideo motus ille pectoris, ut seruit in respiratione, ita in expurgatione à noxis pulmoni seruire videtur. Igitur obstructio asperarum arteriarum pulmonis tussim facit: & vulnera & morsus circa eas partes, & intemperies visceris. Aër enim in simplici illa carne (quam *Asfusionem* dixere) non sentitur. Quod si extrinsecus aër pectus refrigeret, certum est qualitatem illam frigidam ad pulmonem quoque velocissime peruenire. Quamuis vero per motum hunc intendat natura expultrix noxas pellere, frustratur tamen sæpe sine suo. Cuius ratio est varia: prima, quoniam nihil aderat obstructuens corpus, quod expelli posset: sed intemperies, vel vlcer, vel affixum tuberculum: & dicitur tussis sicca. Secunda causa est, quoniam materia est rebellis & contumax, non cedens impellenti, ut eum viscida nimium est, & hæret, aut crassa, quæ non facile per minores arterias præterlabi possit. Tertia, quoniam à spiritu dissipatur, dum impellitur ob tenuitatem, quod accidit in aquosa & tenui destillatione: Hæc ex primo epid. 4. de tussi arida Iacchinos quoque sumptis. Sed nunc aliud exemplum proferamus.

OBSERVATIO II.

De tussi ex intemperie calida.

1 Sicuti autem ex aëre circumfuso frigido tussis generari possit, ita quoque ob vehementem aërem, immodicamque ariditatem à circumfuso aëre tussis oriri potest, quod iuueni euenit post deambulationem in sole: qui cum etiam cibus calidis pipere conditis usus esset, asperitatem tracheæ arteriæ incurrebat, & arida & exigua tussis affliciebatur, qualis & in febribus aliquando euenire solet. Contrariam igitur huic victus rationem superiori præscripsimus, tum medicamenta aliaque omnia ad frigidum & humidum vergentia, cum huic siccitas quædam permixta esset. Deditur autem pitisanæ cremorem, leniētesque cibos, tum potiones, propter asperitatem, *syr. pap. de melle cum mucag. gummi tragac. Arabic. extracl. cum aqua vngula caballina, sem. cotoneorū.* Et gargarisma ex lacte & elect. diatr. frig. oleoque viol. & amygd. pectus inunxi, quibus & hic breui restitutus est.

S C H O L I A.

2 Requenter tussit homo pluribus de causis, ut in scholio præcedente dicere cepimus: à sola intemperie, aliàs frigida, aliàs calida, siccitate tracheæ unde exasperatur, vel si quid in eam fortuito incidit aridum aut humidum, quoniam nihil aliud præterquam spiritus ingreditur. Offendunt extrinsecus nix pota, aut aqua gelida, vinum item, aër quoque, & quæ frigida pectori imponuntur, circa vel plumbea quibus vocis studiose vtuntur, aut nimium calefacientia exsiccantiaque qualis fumus & calx: vel iis qui aurum & argentum ex metallicis facere arbitrantur continuis venenatis vaporibus pectora replentur: cuiusmodi & puluerum genera hinc lapidicidæ facili tussi afficiuntur, tum alij prædicti, & plurimi horum sus-

focati sunt. Causæ vero horum aff. etiam sunt expositæ fere. Nam obstructæ sunt destillationes, tuberculum, & quæ extrinsecus in arteriam incidunt: quæque intemperiem faciunt, externæ sunt: quæ exasperant, siccantia multum & extinguentia, ut pulueres inter respirandum attracti, siccis nimia in febribus, ita & in acuta, aut pestifera febre, vel frequenter in pueris, cum boa vel papulis laborant, non sine contagiosa febre, tum enim antequam pustulas emittant, asperime tussiont. Tussiont & hepatici, hecicique quam importune, quoniam tussis somnum auferit. Addit Hippoc. 6. Epidem. lib. 2. in eo aphorismo. Sicce tussis ex cibis & potibus exasperantibus, cuiusmodi sunt austera nimis & acerba, quæ etiam mordent, aut acris sunt intrinsecus incidentia, ut acetum, oleum vetus rancidum, piper, euphorbium. Sapor enim acutus aut acetosus tussim excitat. Ex destillationibus nihil magis & frequentius, pituita acuta liquida, aut crasso phlegmate, cum in pulmonis tramitem destillauerit. Fit quoque in his, quibus exesa est columella, vel diuita: à comprissione septi transtuerit, ut in tumoribus hepatis arida tussis: à liene quoque, vel à tuberculo innato in aliqua parte tracheæ arteriæ vel pulmonum. Actio quoque fieri vult ex lumbricis stomachum infestantibus, & acri humore ipsum perturbante: similiter & in his, qui stomachi morsum sentiunt, sed potius circa gulam irritationes à quacunque causa fiant: quibus Iacchinos adnumerat vermes in pueris: quam causam cum quidam scripsissent, Galen. nec negat, nec probat, dicit solum, eos non scripsisse, num ita fieri experientia an ratione competerint. Sed iph (*inquis Iacchinos*) loquuntur de ore ventris, quod non communicat arteriaros dicimus de gula, quæ illi iuncta est, & experientia id monstrat fieri aliquando. A materia igitur fit, cum aliquid in arteriam dilapsum est, siue sit humor, siue corpus aliquod, ut mica panis potus, aut aliud quoddam humidum, ut sanguis pituita, à capite, ut in catarrho, aut acri destillatione: à materia, quæ in pulmonem, vel in thoracem, vel tracheam arteriam, ut à serosa humiditate, quæ in spatium resudauit, sicut in hydrope: vel à tenui materia, quæ ab inflammata membrana resudat, ut in pulmonis inflammatione, quando materia in asperam arteriam resudat. Plura de causa videat apud Benedictum Faentinum præceptorem meum in sua magna Praxi. Tussis præterea alia sicca est, alia humorem continet, alia recens, alia verusta. Celsus in duas tantum differentias redigit, in humidam & siccam. Verum hæc omnia exemplis clariora euadent.

OBSERVATIO III.

De tussi ex destillatione acri orta.

Quoniam igitur tussis non vnâ, teste Tral- liano, sed multiplicem causam sortita est, conuenit etiam nos omni studio enici, ut causam eius effectricem internoscamus, discernamusque. Nam apud omnes hoc in confesso notumque est, citra internotationem non posse recte curari. Exemplum autem paulo ante attulimus de nuda intemperie calida: qui autem eam sentiunt, aërem frigidum respirare desiderant, iuuanturque magis aëris inspiratu, quam aquæ potione: & facies rubicunda magis & caput apparet. Quod si igitur sola adeonuda qualitas (ut in præcedente) fuerit, nihil pene aut nequaquam expuunt, sin autem

expuunt, spiritum saltem habet qualitatem, aut saniosam, aut leuiter biliosam, idque modicum admodum & tenue apparet. Nihil vero minus etiam ex his, quæ præcesserunt, hoc fieri potest, nempe in solatu magna parte, balneis calidis, victuque calefaciente. Tales ubi materia acris ex illidem causis præcedentibus coaceruatur, in destillationes acres incidunt. Sic domina illustis de A. Ihenbroeck filia Domini de Bergen, cum fluxione tali acri laboraret, & ex destillatione rimas & pustulas quoque in lingua haberet, & late repido gargarisaret, iussu, & ut præsumpta callis 3. cum decoct. hordei mundati, viol. glycyrr. 3. iiij. & mandari, ut syr. viol. papav. cum decoct. hordei mundati, sem. 4. frig. maior. malue sumeret, & diatr. Deinde etiam & illa, quæ ad tabem confertur, ut puluerem I. Ialy contra phthisin. Hæc enim tussis, etiam si initio levis est, facile in tabem transire potest, valet & his diacodion iuxta Galenum, ut fluxio in principio inhibeatur. Postea etiam dedi- leb. de p. cum syr. viol. papav. & rubino, & similibus. Præterea vebatur luteis ouorum, gallinarum alis, resiculis gallorum, piscibus dura carne prædictis, tum alijs à Tralliano descriptis, pro iis, qui ex tenui & acri fluxione tussiont. Quib. remedijs hæc & curata fuit: quæ admodum & vxor mea Eua Teyhugra, mihi carissima: quæ sub noctem, cum præterea materia adesset ex acri fluxione tussiebat. Cum de glaciandum est, ut in vultum aut crurum, cum p. ach. & quod cum in introitu lecti ter quater de glaci. tussit, initio in principio tussis cessauit, neque alijs remedijs opus fuit. Præter Reni bur- elius, cum de tussi mentis heret, dicebat se omnem tussim in curare pono exaunato, & melle rosato inpleto, supra prunas vias affato & sub noctem leuorato, quod seipsum semper, tum alios plurimos à tussi curatissime iactabat.

S C H O L I A.

Tussis licet ab omnibus & visu & auditu, teste Aristotele, percipiatur: attamen a quibus sit oriatur, id non omnibus, sed medicis periculis signa quædam innoteant. Ideo diligenter percutiendus, quibus de causis tussis inceperit, unde & signa specialius distinguimus. Si ex nimia caliditate, tum in parte pectoris aut capitis, seuor quidem facili percipitur, cum tui & faciei rubore, tum aëre frigido gaudet, pallus maris excutitur. Si enim ab intemperie calida fuerit, necesse fuit præcessisse causas externas, ut in diatribis obser. præcedentibus ostensum est, aut tamen præcedentes in corpore, ut febrem ardentem, catarrhentem. Si adit humil materia calida vel destillatio acris, ea quoque facile dignoscetur ex his, quæ de destillationibus acris, & de ratione traria apparent, pallor faciei, frigiditas capitis sine siti, cum & calida prodesse sentiuntur, salua aut aquosa est aut acetosa, & victus ratio his subscribere creditur: Acidum enim, inquit Trallianus, magis quam amarorem sentiunt, neque salum expuunt. Præcedit hos potius frigiditas, quam ardor solis: item intemperiorum balneo- rum, potum, & ciborum frigidorum usus. Si autem materiam admixta, & quis sit humor à capite destillans in fauces, asperam arteriam, in pectus, vel pulmonem, & ex his, quæ de destillatione & catarrho diximus, numquid lentus, viscidus, pituitosus, bronchiis infusus, vel acris, mordens, salius, vel tenuis, ut aqua, etiam ex spūto cognoscemus: Si à bile, erit citrinum, subrubescens, aderit amaritudo oris, sitis, tussis, molestia, magisque

sonora. Si ex sanguine vel plenitudine, facies rubet, venæ tenduntur, pulsus grauis est & mollis, sputum rubrum cum dulcedine oris. Si si à pituita sit, facies albescit, sapor insipidus, aut salus, sputum album, viscidum, aquosum. Sic tussis à sola intemperantia sicca est. Si ex materia quæ à capite fluit, uti coryza siue grauedo indicat. Si in pulmonis vias defluerit, spirandi difficultatem facit, febrem inducit. Hinc si ab obstructione sit, erit vehementior & magis impetuosa, & si signa alia destillationis adfuerint circa fauces, nares, oculos, vel etiam totum caput, aut sonitus aliquis sentiat in pectore, certo id significatur. Si ab asperitate, causæ exasperantes aderunt vel præcesserunt. Si à morsu, iam dolor ipse manifestat, & eo magis si de mordente aliqua causa certi sumus. Si non sit affectus obstructionis, moderatiores tussis sunt. Porro tussis, quæ ex influxa materia superueniunt, ea re innotescunt, quod copiosa expuantur, sed ex quib. particulis materiam transmittantur, distinguendum, num à capite. Tunc n. irritatio- nem quandam in vna vel aspera arteria concitari, necesse est. Si ex inflammatione pulmonis, ex spirandi difficultate, febre acuta, lingua scabra, genis rubris & sensu grauitatis, ut latius de pulmonia dicitur. Si biliosum exspuatur sine grauitate & angustia, ab erysipelate pulmonis. Si strepitus elidatur cum grauitate pectoris, ex pectore. Et si à pleuritide, signa huius præcesserunt. Si ab vlcere vel tabe, huius signa quoque aderunt. Ita si tuberculum sit in pulmone, accedet angustia maior & spirandi difficultas, modo subito, modo paulatim: nihil expuet. Streptum aliquem aut stridorem sustinebit: quæ euenire nequeant dum pituita incocta sit & nondum rejiciatur. Si autem æger angustiam subito citra molestiam febris sitimque nullam percipit, stridorem autem quandam cum tussi experitur, interdum etiam humoris educationem, crassum viscosumque in pulmone humorem contineri, & ex capite, aut alia quadam particula, eo confluisse liquet. Caput vero materiam thoracis influentis causam existere, inde manifeste cognoscitur, quod irritatio quadam & gargarismus circa vnam præcessit. Si ex vlceratione, ruptura, erosionem, propria habebunt sua signa. Si à vitio stomachi, tussiont in crapula magis quam in fame. Ex abscessu iecoris, lienis, ex propriis quoque signis. Vir quoque ex Tralliani historia (vi antea quoque mentionem fecimus, cum de lingua loqueremur) calculum exquisitè figuratum expuit. Meminit & Galenus aliquem non calculum, sed grandinibus similia expuisse. Causæ itaque primitiuæ, uti & externæ, ex relatu ægri & assilientium facile habentur, ex iis quoque, quæ præcesserunt siue à pulvere, fumo, cibo, potuque aut alijs rebus ortæ. Internæ ex intemperie & materia abundante, tum ex iis, quæ diximus, cognoscuntur. Quæ per essentiam sunt membrorum spiritualium & maxime pulmonis, habentur ex continua & laboriosa tussi. Quæ vero per consensum à toto post febrem consequuta, cuius augmento augetur, & diminutione diminuitur. Si à capite per catarrhum dignoscitur, ex signis catarrhi, defluentis modo per tracheam arteriam ad pulmonem, qui cum per nasum exire deberet, nunc in pectus defluit. Si ob splenem, hepar, ventriculum, aut ab alijs membris, id læsiones & dolores eorundem indicabunt, tum signa ex propriis locis petenda. Signa præsentia autem præsentia tussim, sunt corpora pectoris minus lata, collumque longum ac humeros eleuatos inlata alarum habentia, debilia: & quæ

thymo, calaminta, aut sceniculo, aut reliquis eiusmodi extenuantibus. Pilces vitandi omnes, quantum fieri potest, nisi laxatiles potius ad saporem concedantur. Vitabis in genere fructus, ac omnia, quæ crassos & lentos humores procreare possunt. Vini potus, iuxta Galenum, tibi conuenit substantia tenuis: nec exiguus eius potus tribuendus erit, imo multus, ut ipse inquit: nam humectatione multa opus habet, quo faciliè efferatur per tussim, id quod in bronchiis continetur. A ceruicis crassa abstinebis, sed pro potu si mulsæ uti cupias aliquando, vel melicrato cum cinamomo clareti iustar, concedo. Somno autem moderato, præcipue nocturno utere, cupitque in lecto subline habeas: id & Celsus iubet: & diuturnum fugias. Præstat autem anhelosos altioribus stramentis, thorace atque capite subleuato, loco lucido atque calido decumbere. Clysteriisq; aliusducenda, vel glande irritanda. Præsertim ubi natura eadem humecta non sit. Prodest & ambulatio lenta, penè usque ad lassitudinem: frictio quoque multa, præcipue inferiorum partium, vel in sole, vel ad ignem, & per se ipsum, & per alios usque ad sudorem. Exercitio uti quoque debes ante cibum, & nequaquam subito, quod complures hac ratione exstincti sunt. Animi perturbationes fugiendæ, maxime vero mæror, & ira. Præter cibos superius dictos, quidam commendant aliquas carnes à proprietate anhelosis conferre, ut bubonis, ericij, vulpis, ut habetur apud Gradum: sed non stratis non sunt in usu. Quod ad medicamenta, breuiter me his quoque expedit: alia rationem habent materiæ contentæ in pectore, alia vero eius, quæ sunt, & adhuc fluxibilis est, & nondum fluxa. Et sic non minus capitis ratio tum catarrhi habenda, quam pectoris aut pulmonis, & membrorum spiritualium, quippe cum curatio asthmatis quid commune obtineat cum aliis morbis: nempe ut redundantia humoris hæc vitia procreantis absumatur & cibo aboleatur. Secundo, cum proprium quiddam obtineat, ut si ab humoribus crassis ac tenacibus, oriatur, malum per extenuantia & extergentia medicamenta curetur. Omnium primo igitur vniuersalem euacuationem instituemus. Sed quia crassa difficulter solutuntur, prius materia coaptanda ad expulsionem cum decoctis conuenientibus glicyr, marubij, hyssopi, herbarum capit. scabiose, betonicæ, passul. caryc. & sinulim, adiectis syr. de hyssopo, prassio, de glicyr. rhizæ, oximelice, vel syrupi per se dandi. Deinde vna vniuersalis euacuatio administranda. Sed quia solutium hyemale transit, & in hyeme somus, & in sene, potius pharmaco vtendum, quam venæ sectione: à purgatione leui incipiendo, ut hoc modo. *℞. agaric. optimi 3j. rhabar. selecti (quia dominatio tua hepar calidum habet) 3j. zinz. alb. 3j. schenamb. 3j. infunde per noctem, fusa prius leni ebull. iove in 3 v. decoct. pect. mane fortiss. express. adde syr. de liquoritia 3j. electuarij lenissimi, diapheñici ana 3ij. misce: desur in diluculo. Vel si manus pilulas, *℞. pilul. de agarico 3j. rhab. optimi 3j. cum aqua sceniculi, sicut pilule vij.* Præterea cum etiam adeit catarrhus, unde & asthma, duo præcipue membra in curatione respicienda, nempe cerebrum tanquam mandans, primo vero & pectus tanquam recipiens. Primo membro, nempe cerebro, debetur exsiccatio ac roboratio, nec humor catarrhalis generetur: mox & humoris incrassatio, vel potius suspensio, ne amplius fluat, postea ut humor diuertatur, & per aliam viam fluat. Si itaque catarrhum fluere sentias, fiat sacculus ex sale tosto cum fursure, & capiti imponatur, ad capi-*

tis exsiccationem & roborationem. Ut a. incitasetur, si opus est, detur pil. vna ex olibano in introitu lecti, alij ex olibano fumum recipiunt per os: illud tamen asthmaticis suspectum. Quæ autem auertunt humorem fluentem: sunt hæc: radix gentianæ naribus imposita, cucurbitula quoque scapulis admotæ. At suscipiens membrum trachea arteria, pulmo, pectus, præter communem purgationem etiam pectoris cum agarico, proprio quoque remedio indiget, quodque materiam in pectore existentem expulset, extenuet, tergat, & partim per sputum expectorationem educat, qualia sunt decocta rad. helij, iridis, hyssopi, prassij, vngulæ caballinæ, scabiose, ficuum & vuarum passularum. Eccelegmata de pino, de botryde, loch sanum, loch de caulibus, loch de pulmone vulpis, etiam scyllinum. Interea & pectus inunges cum oleis calfacientibus, lilaceo, irino, vng. dialthæ, peroral. Quibus cum vltus fueris, cum in Flagant. Comitis accessero, si malum non cesserit, reliqua medicamenta addam: cum ad alios euocamus, te quoque inuisam. Hæc pauca pro tuo affectu annotasse sufficit. Ex nostro Musæo Delphis 23. Decem anno 1559.

Petrus Forestus Almarianus, Delphensis Reipubl. Medicus.

S C H O L I A.

Asthma est affectus, qui respirandi difficultatem cum magno conamine præ se fert. Latini crebrum anhelitum, vel anhelationem dicunt. Nomen est à symptomate sumptum, etenim species est vitij in respiratione: & est actio deprauata, non secus ac tussis, & sternutamentum. Moeuenim natura, sed irritata à causa præter naturam & morbosum affectum sequitur. Qualis autem sit vitiosa respiratio, describunt, quoniam creber est, instar eorum, qui vehementer sunt moti. Crebet autem dicitur, ubi exigua quies interest inter utrumque motum, dilatationis & depressionis pectoris. Galen. aph. 6. comment. 4b. Multæ, inquit, sunt spirandi difficultates, sed solam illam Hippoc. consuevit Asthma nominare, in qua contingit satis crebrum anhelitum tum fieri: estque difficultas respirationis, qualis iis, qui diu cucurrerunt, ex quo ad quædam, anhelare, id quod in cursibus & vehementioribus exercitiis fit. Vide de his plura apud Galen. 7. de compos. medic. secund. loc. cor cap. 6. Dicuntur autem tales, qui citra febrem dense respirant, dicuntur tales anhelosi seu suffocati, pirioli, Aëtio & Paulo testibus, & Galeno auctore 3. de difficultate respirationis. Intera spirationis difficultas, si modica est, *δυσπνοια* Græce dicitur. vide Gal. lib. 4. de loc. affect. ubi amonæ, quæ si non spirationem dixeris, dumtaxat à quauis alia respirationis oblatione seiunxit. Sic & Galenus lib. De difficultate respirationis, tum etiam 6. de morb. vulgar. cum Hippocrates *δυσπνοια* spiritum densum crebrumque licet, non valde difficilem respirationem, intelligit, à reliquis seiungam, asthma videlicet & orthopnoea. At cum vehementior sit, & spirare æger sine anhelitu & sono non potest, tunc *ἀσπυα* vocatur: si vero accidat in spirando, ut non nisi recta ceruice spiritus trahatur, tunc *ὀσφύα* nominatur, estque hæc maxima, ut ægri iacentes suffocentur. Hæc inquam tres differentie communicant, quod videlicet febre careant, ut patet 3. de morb. vulg. & 6. ruf. dem. De his noster sermo est, & non de iis, quæ cum febre sunt, ad alias videlicet seu in flatu ma-

tiones spiritualium, seu reliquarum partium subsequentes, sic enim difficultas respirationis fit & angusta quoque peripneumonici, suppuratis, & pleuriticis, sed cum febre, à quibus facile distinguuntur prædictæ anhelationes difficiles, quæ sine febre hüt, & ideo facile distinguuntur. In quibus etiam non facultas ipsa respirationem efficiens, neque usus per se afficiuntur, sed instrumenta ipsa, & inter ea aspera ipsa arteria, quæ in collo & thorace continetur, seu eius propagationes, quæ in pulmones distribuuntur: id quod sæpius accidit, sunt enim strictiores, propterea promptius obstruuntur, ac constinguntur, seu angustiores redduntur: quemadmodum liquet 4. de loc. affect. de compos. med. secund. locos. & comment. aphor. 26. lib. 3. quamuis non semper huius symptomatis causa, siue morbus ipse in fistulis aut canitibus pulmonis consistit, ut experientia constat. Anno enim, inquit interpres Hollerij, 1549. mense Septembri, monachus quidam in collegio vulgo de Arras, breui asthma interij, corpore dissecto abscessus repertus est, in vena arteriosa & sine pari, integris omnino pulmonibus. In quodam (nominè Bruno) asthma mortuo plumo tanquam spongia, imbutus multo humore pericuitoso, inuentus est. Similem fere casum cum superiore refert Dodonæus de difficultate respirandi cum suffocationis periculo, cap. 19. in suis Obs. in medicinalib. de quodam nobili defuncto, in cuius pulmonis inferiore sede ac basi, quæ septo transuerso incumbit, reperti sunt abscessus duo, vnus in dextra, alter in sinistra parte, per meatus pulmonis purulentus ferebatur humor, qui in scitilo pulmone ex ipsis profluerebat. At Beneuenius, de abduis morborum causis, cap. 61. corpus etiam incidit in orthopnoico, in quo inuenit non parum atræ bilis & sanguinis nigrioris in eius corde coijisse: unde etiam per venas diffusus, non est mirum si corruptum eo spiritum ipsum, hominem ad festinam mortem deduxerit: quod etiam auctore Galeno alias contigisse nouimus. Interea quod quis difficulter spiret, tres causas ponit Galen. 4. de loc. affect. vel ex virium imbecillitate, dum spiritus ex solis naribus emittatur, & narium pinnae manifeste per inspirationem contrahi videntur: vel aucto in corde & pulmone calore, calido frequenti spiritui exsistente. Vel ob spiritualium instrumentorum angustiam, toto thorace magna ex parte celeritate & frequenter dilatato, sed nec spiritum efflante, nec calidum emittunt, ut illi faciunt, qui ob cordis vel pulmonis calorem, musculis thoracis maxime agentibus, difficulter spirant. Hic vero agimus de iis, qui ex spiritualium instrumentorum angustia difficilem spirationem habent: ita ut cunctæ istæ affectiones, de quibus paulo ante diximus, ad symptomata referantur functionis voluntariæ, respirationis inquam, non quidem ablatæ, sed oblatæ ut in apnoea quidem debilitate seu imbecillitate, aut intermiquoque deprauate, & in orthopnoea, licet raro. Separatur autem vna ab alia quibusdam proprijs indicijs. Namque in ea, quam dyspnoeam nominamus, isque modice citra sonum & anhelationem apparet. In asthma vero seu anhelatione, præter spiritus densitatem maiorem, æger sine sono & anhelatione, inquit Celsus, spirare non potest. At in orthopnoea, nedum spiritus crebrietas maior percipitur, sed ita affecti, non nisi recta ceruice spiritum trahere valent, & cum decumbunt, seu iacent, suffocari seu strangulari videntur.

tur. Symptomata autem hæc ad mortum in via succedunt, quamuis interdum via ipsa obstruantur, per quas aer inspiratur: interim constinguntur ac coarctantur pro causarum diversitate: de quib. postea agemus: atque hæc omnia exemplis illustriora enadent.

OBSERVATIO VIII.

De viro pituitoso dyspnœa paulatim correpto;

Vir annos quadraginta natus, obesus, & pituitosus, cum in hyeme, tempore nivoso, iter faceret, paulatim anhelitus difficultatem incurtebat. Erat a. huic spiritus quidam densus citra tamen sonum & magnam anhelationem, ita ut potius dyspnœa laborare videretur, quam asthma: nam calido tempore hic iuuamen sentiebat, veluti thetmarum vapore, vel si in cubiculo paulo calidiore sederet, melius se habere fatebatur. Verum cum hic pituitosus esset, & non sine catarrho, ne in asthma aut grauius malum incidere, huic imperauimus, ut in aere calido & sicco versaretur, & exercitium leue, nempe ambulationem lentam ante cibum, ad lassitudinem fere concessimus, & somnum moderatum, & ut diuturnum vitare præcepimus, vinoque tenui vel aqua mulsæ aut cinamomi, in qua aliquid prassij, vel hyssopi incoctum esset, loco potus vteretur, mandauimus, & ad materiam frigidioris concoquendam, ut oxymella simplicis comp. & syr. prassij & hyssopi aquis hyssopi, betonicæ, prassij, vel decocto similiter vteretur, iussit. atque mox illum purgauimus cum diaphœnico. A venæ sectione, quia in hyeme eramus, nec sanguine abundaret, abstinuimus. Postea vtens racch. enulato, etiam thetmarum veteri 3j. cum vino, & vinctu calfaciente & exsiccatante, etiam assumptis iij. aut quatuor guttis destillationis anisi cum vino, ab hoc symptomate probe curatus fuit.

S C H O L I A.

A primitiua causa, nempe ab aere frigido, hæc dyspnœa ortum habebat, postea etiam accedente catarrhocum paucum humore, pituitoso in pectus collapsio: sed facile cessauit malum, sicuti enim dyspnœa, ita & asthma & orthopnoea ab iisdem causis oriuntur: quanquam asthma à grauioribus, & orthopnoea, à lenioribus vero dyspnœa. Asthma itaque, tum reliquæ dictæ affectiones, multas causas habere possunt, licet à Paulo vna tantum assignetur, quæ quidem potissima existit. Potest namque angustia hæc citra febrem excitari, aut à tuberculo copiam iuxta asperam arteriam orto, eamque coarctante, aut à lœtis crassissive, seu multis succis in bronchijs ipsis existentibus, aut eisdem ab alijs partibus ad eadem delatis, ipsam asperam arteriam obstruentibus alij volunt causam esse tuberculum aliquod crudum in pulmonibus genitum. Nam & Gal. aphorif. 46. lib. 6. fieri significat aliquando à tuberculo nato in spina, ut in gibbis: quod si magnum est & durum siue crudum, asthma facit, si non ita durum & aliquid defudat in arteriam, tussim. Aliquando etiam suppuratur, & interimit. Si fuerit in collo, asperam arteriam coarctat, in dorso, pulmonem & vicina corpora, sub septo, & renes & lumbos, vrina quoque intercipit. Malum quoque hoc quandoque generat sumus argenti vini, aer cauernarum, à quibus metalla effodiuntur: ab ijs etiam vaporib. contagi-

Q iij pul-

pulmonem nimium exsiccari: ut & ex metallo-
rum cuniculis, ex navis carina, ubi multa cor-
rumpuntur: dicitur n. odorem emittit triticum,
quo superuenientes multi suffocati sunt: etiam
in navibus occlusis cereuisia onustis aut in furni-
bulis, quib. cinnabaris factitius, aut similia con-
fici solent, aut arsenicum, argentum vivum, vel
reliqua metallica sublimantur. Si sit à resiccatione,
ut in aurificibus, chymistis, fabris ferrarijs,
& similibus, quibus addi possunt, inunctiones
& remedia à morbo Gallico. *Rhas. libr. 4.* Conti-
nentis adiecit pectus strictum & paruum pul-
monem: Qui natura talem constitutionem habet,
iugiter (inquit) sit asthmaticus, vel si quid in-
caute in spiritalem fistulam, veluti in alienum
tramitem, exciderit, ut refert Benedictus. Veron-
nem, de quadam Lucretia Veneta, quæ nucem
Ponticam in pulmonis fistulam imprudenter ad-
misit. Victus quoque intemperantia, nec non
corporis crassities, otio aut natura contracta, an-
helosus subinde facit. Omnium autem frequen-
tissime sit à pituita crassa & viscida, quæ in as-
peræ arteriæ ductib. inuiscata hæret, huc aliunde
influat (quo tempore saepe subito spirandi difficultas
oritur) huc ibi generati sint: saepe enim spirandi
instrumenta (ut nunc diximus) sui mali principium
habent, cum scilicet multæ superfuitates in ipsis
generantur, quæ aliquando tempore, vi caloris,
in pituitam vitream aut gypseam permittuntur,
hinc quoque tempore in grandinem atque calculos
degenerant: tales enim aliquando calculos
ex pectore tum pulmone expullos esse diximus
lib. 14. scholio Obs. 26. cum & in asthmatico fru-
stum carneum electum vidimus, de quo eodem
loco mentionem fecimus: quem & nos probe cu-
rauimus, qui & post carnem illam electam me-
lius multo spirare pomit. Neoterici vero cau-
sam huius procacitatem esse volunt, calidita-
tem vel frigiditatem aëris, casum, percussione,
nimium corporis motum, fumigium argenti vi-
ui, & quæcumque odorem pectus contringentem.
Antecedentem vero dicunt esse malam in-
temperiem, frigidam, coarctantem vel obstruen-
tem, vel materiam pituitosam in pulmone vel
eius bronchijs infarctam: & causam coniunctam
volunt esse humores infarctos in arterijs & venis
pulmonis. Signa per se tum vniuscuiusque gene-
ris per se facis patent, tum ex iis quæ scholio præ-
cedente diximus. At signa causarum probe sunt
distinguenda, ob curationem. Si sit ex tubercu-
lo, inter respirandum stertere videtur: nihil
expuit, malum semper augetur, circa arterias
pulmonis gravitas sentitur, veluti Antipatro
medico contigit: demum temporis diuturnitate
asperas pulmonis arterias coarctans spirandi
difficultatem facit. Iam quoque sine manifesta à
capite fluxione, sine sputo aut humida tussi illud
patitur. Si vero sterendo strepitum fecerit
respiratio, lentorum crassorumque humorum
peruaciter impactorum, multitudinem pul-
monis brouchia infestare, indicium est. Sed nec
generatim verum est, quod ex humore crasso
aut viscido semper fiat, sæpe n. vidimus (inquit
Iacchimus quoque) à tenui destillatione fieri, & ra-
tio dicitur: quoniam omnia corpora, quæ replent,
spiritum impedire possunt: sic his fieri diximus,
qui metallica tractant, qui etiam aliquando præ-
focantur, ut Galenus in Cypro accidere dicit circa
chalcanti venas: sic & carbonum fumus præ-
focat. Videntur igitur hæc fieri potius qualita-
te attracti aëris, quam quantitate: ut autem
externus aër hoc efficit, ita & vapor venenosus

Signa cau-
sarum.

internus. Sed adhuc quæritur, quæ ratione fiat
hic creber anhelitus? An quia multum refugit
eius respirationem, ideo crebro ad inspirandum
revertitur ob necessitatem? tandem vero præfo-
cat, cum nihil inspiratur, vel cum cor refrigerat,
re nequit, quia non admittitur? Hoc euenit etiam
in aëre cauernis incluso, & ita putrescente. Hæc
facile habentur ex causis prægressis & sermonib.
ægri aut astantium. Iam quoque vehementissimo
asthmateprehenduntur laborantes ex vtero. De
ea quæ mulieribus accidit causa, nihil forte in-
conuenit dicere: quod afficitur pectus per confen-
sum vteri: etenim genitalia pectori multum con-
sentire Gal. ait, *1. epid. 13.* & causam ibi exponit:
ideo ab vna parte ad alteram abscessus fieri ait
facile. Cognoscitur a. ex proprijs signis: si ex de-
stillatione, quam primum ab angustia sensu quis
difficiliter spirauerit, id vel à cerebro, vel à vici-
nis sedibus in pulmonem irruentem fieri, porten-
dit, idque sæpius ex manifesta causa accidit, pro-
prijs destillationis signis existentibus: pingui
etenim (ut inquit Theodorus Priscianus, *lib. 2. ad
Timoth. c. 12.*) & frigido phlegmate pulmonibus
adhærente: cauernæ vel meatus, quibus natura-
liter spiritus redditur, & accipitur, concluduntur:
& ex hoc impedimento suspirium, vel an-
helitus molestissimus nascitur, ut sedendo magis,
quam iacendo respirent. Verum si prædictæ affec-
tiones ex alijs quibusdam præter iam dictas cau-
sas, interdum oriuntur, ut ab hepate, splene, sto-
macho, vel diaphragmate inflammatis, vel pul-
monem distendentibus, vel à ventositate, vel
quouis modo per consensum, vel à vertebra dis-
locatis, vel gibbosis, vel à vaporib. sanie, cruo-
re, sanguine trumbofo, vel ab angina, peripneu-
monia, pleuritide, empyemate, aut ex tumore
aliquo abscessui simili in pulmone genito, seu
alijs eiusmodi, licet de his nunc non sit sermo, ex
proprijs tamen prædictorum affectuum notis in-
terfingenda sunt, potissimum quod non citra
febrem erunt, cum & de his postea acturi simus
in proprijs quoque suis locis, ut de sanguinis spu-
to, pulmonia, pleuritide, & empyemate, &c.
Nos nunc ægre spirantes intelligimus sine febre,
cuius rursus exemplum adferamus.

OBSERVATIO IX.

De Asthmate difficili, hereditario, amiquo & periodico
habente ex succis crassis & viscidis.

Asthma plurimas differentias in se continet,
cum aliud nouum sit ac recens, aliud rursus
sine periodis, aliud vero periodos habens, diutur-
num quoque & antiquum: quale Iusta Teylingia,
vxo-
ris meæ soror, matrona mehercule proba, pa-
tiebatur, per certas periodos, tempore potissi-
mum pluuiofo, niuoso magis & nebuloso, cum
difficili anhelatione, adeo sonora, tanquam per
fistulam aër cum magno conamine exsufflaretur,
ut etiam extra cubiculum subinde sonitus exau-
diretur. Insuper & hoc malum erat heredita-
rium: pater enim eius Augustinus Teylingius hoc
eodem malo afficiebatur, vti & duo fratres Bar-
tholomæus Teylingius Prætor Alcmarianus, &
Augustin. Teylingius iunior frater. Filia quoque
eiusdem Iustæ, virgo. Ideo peius malum erat, &
hereditarium, & diuturnum: & quia iam ætate
satis prouectiore, difficulter in talibus asthma
curatur. Etenim de signis prognosticis difficul-
tatis illud commune est, quod in ætate decrepi-
ta non sanantur, neque diuturnæ iam, propter ma-

magnam infirmitatem, quam viscus contraxit,
sicut nec diuturni dolores articularum, nec aliud
malum vllum eiusmodi quod ad multam infirmi-
tatem partem trahat: propterea in iis, qui male
formato sunt pectore, ut angusto thorace, vel in
iis qui natura ad hunc morbum inclinant (ut hic
quidem, & morbo hereditario, viscus imbecillum subat,
& à leui causa leditur ob angustiam mado sepius re-
pente & diuturno, ex frigidis humoribus orto) ita in
valde senibus si excitetur, iuxta aphor. 40. lib. 2.
ex commento Galen. eos sepe comitari solet ad mor-
tem. Hyeme magis corripiebatur: nam, Cælio
Aureliano teste *lib. 3. cap. 2.* magis grauat atque
premit hęc passio mulieribus viros, & iuuenibus
scies atque pueros, & durioribus corporibus na-
tura teneriora hyberno tempore atque nocte
magis, quam die vel æstate. Omnes autem isti,
de quibus diximus, asthmate laborabant ex pi-
tuita viscida & crassa, arteriam tracheam, tum
pulmonem cavitatemque pectoris implente, si-
mal & tussi quandoque grauiore pituitosum
quid expuentes, modo difficili anhelatione tan-
tum sine tussi. Fratribus vero, qui iuniores erant,
vena tempore veris commode fuit secta, idque ex
Pauli & Celsi, tum Galeni decreto, cum vires ve-
næ sectionem admitterent, quæ à Cælio & Prif-
tiano quoque laudatur. Reliquam curationem,
quæ plurima cum tussi communia habet (ut in can-
tis & afflictijs natura communicat) post totius corpo-
ris prouidentiam absoluiamus cum iis, quæ ma-
teriam viscidam & concoquent, & deinde eua-
cuarent. Interca prius distinguendo aliam esse
curandi rationem in iis, qui iam in accessione
sunt, aliam in tempore medio, cum hoc malum
periodos haberet. Ideo tempore medio & ante
accessionem diligenter victus rationem institui-
mus, ut cibos concoctu facilessumeret, & qui
tenues succos gignerent, & ut omnem crudita-
tem vitaret: in ea enim caput pituita repletur,
vinumque modice sumptum, tenue, aquolum, &
pallidum, quod minime caput tentaret, conces-
simus, & ut aërem clarum eligeret, mandauimus,
à paludibus semotum, siccum, apricum, in-
solatum, & exercitium ante cibum. Per inter-
ualla pilulas ex hiera simp. vel compos. de agari-
co, & assuet (quæ neque diarridiam neque myrobala-
re. prouent) exhibuimus. Aliqui & hic singulis
mensibus vomitum laudant, præsertim si facile
vomant, alioqui præstat per aluum purgatione
viri. Deinde etiam decoctis extenuantibus & ex-
pectorantibus (capite prius quoque expurgato & ro-
borato ob eas arduum) utebatur: & syrups pecto-
ralibus, prius quoque auersione & diuersione fa-
cta cerebro: & post pilulas dictas etiam theria-
ca, cuius vsus (vix & diacalammbes & oxymelitis
scillini) eximius est præ omnibus, ut prorsus à pe-
riodo liberare queat. Dum extra paroxysmum es-
set, ad nares quoque materiam deriuare conten-
debamus. Vtebantur omnes oxymelite scillino,
inula campana condita, & similibus. In accessio-
ne (causam antecedentem inspicientes) si copia
sanguinis adit in corpore & magnitudo affectus
suscitaret, venam secamus communem, ut in duo-
bus fratribus fecimus, mox purgamus, sed prius
ten. purgatione, quæ à capite attrahit, & à supe-
rioribus reuellit, ut est hiera cum agarico: qua
purgatione vsi sumus in his duobus, tum mulie-
re. Vniuerso corpore repurgato, caput etiam re-
purgauimus: deinde & pectus repurgauimus, ideo
& oxymel aquosum dedimus, hyssopo incocto.
Non desunt qui commode cerebintine 3 ss. ex-
hibebant ex oleo amygd. dul. pectus & aluum li-

mul purgant. loch etiam de scilla dedimus, &
confectiones quæ ex helenij radice conficiuntur,
tum loch de pulmone vulpis. Sed & huic matro-
næ egregie contulit, quod urgente spiritus dif-
ficultate, petifando sumpsit aliquot guttas vini
ardentis è vino Rhenensi per destillationem de-
purati (vulgus aquam vitæ vocat) vel cum sub no-
ctem sumeret buccellam paruum panis macerati
in tali vino. Post materiam paratam & incisam
ac concoctam fratribus quoque egregie profuit
apozema ex folijs senæ, & agarico, cum herbis
pectoralibus aperitiuis: sumebant subinde &
rad. althææ conditas, & enulæ, vti & vinum
enulatum egregie quoque contulit, (post festina-
nem venæ & purgationem) M. Adriano Wentzio
consiliario, cognato nostro, qui pectoris & in-
terscapulij dolore afficiebatur, & asthmate ex
compressione diaphragmatis, oris ventriculi re-
pletione, ut aliquando in via sistere deberet nec
progredi posset, ob anhelitus difficultatem: qui
nostro consilio vtens, tum Martini aditui Am-
stelrodamensis, istis & similibus remedijs bene se
habuit. Hic tamen post aliquot annos in platea
concidit ex asthmate, & subito mortuus est. So-
lebat enim bis in anno sese purgare, nostro con-
silio, quod cum iam intermisisset, quanquam ad-
monitus, subito exstinctus est.

SCHOZIA.

Prima differentia, scilicet, dyspnœa (Celsi teste)
diutius trahitur, duæ vero insequentes, asth-
ma & orthopnœa videlicet, acutæ esse consueve-
runt: ob vehementissimas etenim accessiones in-
terdum ægros strangulare solent, id quod
dyspnœa proprie dicta, nequaquam efficere va-
let, cum modica in ea consistat spirandi difficul-
tas, si asthmaticis quoque deliquium animi fre-
quenter superuenit lethale augurium facit. Et
quibus gibbi ex asthmate (teste Hippoc. Aphorism.
47. lib. 6.) aut tussi sunt ante pubertatem mo-
riuntur: vti euenit filia Iodoci Francisci cereui-
farij Delphensis, quam longo tempore ante me
Henricus Vergerius medicus Haghanus in cu-
ratione habebat: atque cum ego deinde etiam
accitus essem, curationem impossibilem esse di-
ximus: quando enim magis confirmatur, tanto
eius cura, secundum Auicennam, difficilior est.
Ego enim plurimos tales vidi, ut etiam Gradus
fateretur, nunquam curatos: licet etiam cum ma-
gna diligentia tractarentur. Ideo quædam in ea-
dem puella, ut matri & huic complacereimus, re-
tauiimus, sine spe tamen curationis: cum illi, qui
non ex tuberculo, sed ex ictu aut casu gibbi sunt,
melius restituantur, vel si restitui non possint,
diutius uiuant. Sic ego memini in Iusta Neobur-
chia cognata vxo-
ris meæ Alcmariana: quæ cum
decimum septimum annum ageret, ex casu facta
est gibbosa, idque paulatim, cum propter pu-
dorem parentibus se cecidisse non indicauerit:
cumque chirurgum non aduocasset, gybbus tan-
dem inualuit, ut parentes tunc prius animad-
uerterent, cum tota incuraretur filia, alioqui
pulcherrima. Cõuocatis tunc medicis atque chi-
rurgis, restitui non potuit, ut ob gibbum, quam-
uis nobiles annos habens, vitam celibem deinde
transfegerit, factaque paulatim asthmatica diu
vixerit cum magna miseria, vsque ad annum 38.
ætatis suæ: tunc ex asthmate in pulmoniam lapsa,
mortua est. Maximum enim periculum imminet,
cum asthma in febre acuta euenit, vel vna cum
asthmate iungitur. Etenim à calore febris, modo
si supapte

Signa præ-
gnostica.

si suapte natura sit difficilis secretur, multo red-
ditur difficilior siccatione plurima. Præterea
cum ea egeat multa inspiratione frigidi aëris,
hæc autem ob angustiam fieri nequeat, breui pe-
riclitari vni vitalem esse necessarium. Adde
quod febris irritatur maxime: minimum vero fe-
bri adiuncta læduntur, qui ex aquosa pituita id
patiuntur: nam crassescit & excreatur: tunc ve-
ro maxime periclitantur, cum viribus sunt inua-
lidis: cito enim in syncopen aguntur & mortem.
Proximos igitur morti iudicabimus, cum inæ-
quales admodum sunt pulsus, præsertim si inter-
mittant, idque in iuvene. Hæc ex adiunctis af-
fectibus. Ex pituita frigida ortum malum, super-
ueniens febris sanat, & varices quoque enata id
curant. Imbecilles asthmatici non diu viuunt. Id
malum quoque si vertebrarum vitio contingat,
si introrsum id fiat, nunquam sanatur: atque is
morbis, ut iam diximus, in peripneumoniam
transitum facit: & si diuturnus est, ægrum ad he-
patis læsionem deducit & hydropem: & qua pe-
riodos habet, præter opinionem subito sæpe in-
terficit. Quamvis in pueris permutatione ætatis
sæpe curetur, ob victum calidiorem & materiam
frigida consumptionem: quæ huius mali causæ
existerant, cum & crescentibus anhelitus orga-
na melius dilatentur. At periculum maximum
imminet, cum omnes musculi intercostales, su-
periores scapulæ & omoplata trahuntur, virium
inbecillitas, vehemens calor, angustia partium
spiritalium conspicitur. Vbi omnes aut plures
concurrunt, æger morti proximus est: vbi duæ,
non facile seruari potest.

OBSERVATIO X.

De Orthopnea.

O Orthopnea adeo graui subinde laborabat
M. Hieronymus presbyter Almarianus,
& vxoris meæ auunculus, ut in ipsa accessione
adeo difficilis fieret respiratio, ut etiam in
platea, si exacerbatio contingeret, staret toto
tempore accessionis parietem innitens, ut ita anhe-
litum traheret. Posteaquam accessio conquies-
set, melius respirare potuit, & quocumque libuit
abire. Attamen cogebatur leuiter incedere, alio-
qui facile periodus reuertebatur. Hoc autem ma-
lo multis annis detinebatur: quem alius Medicus
ante nos curabat. Malum aliquando adeo inua-
lescibat, subinde reuertentibus paroxysmis, ut
cum parietem alicuius domus, primum obuiam fa-
ctæ inclinans, erectus stare cogebatur, à pariete
se se mouere non posset, etiam si domus fuisset co-
busta, donec accessio quiesceret. Multa huic re-
media frustra adhibita fuere, cum tempore iu-
uentutis apud amicos crapulæ vtrumque indul-
sisset, cum etiam Veneri, concubina domi alens:
quam cum relinquere nollet, malum frequentius
recurabat, anno 1548. sub finem Decemb. atro-
cissimo obrepente paroxysmo, ita ut per duos in-
tegras dies & noctes corpore erecto in pedes sta-
re cogebatur, imo sustentari à duobus robustissi-
mis vicis: alioqui lassus si sederet, suffocationem
incurrebat. Hic cum me ante cum medico alio
in consilio adhibuisset, primo die cum hoc malo
tam saevo corripetur, eundem alium medicum ad
se vocauerat: cumque eo tempore ego apud do-
minum de Schagen ex hydropis periculose de-
cumbentem agerem, ab eo reuersus ægrotum in-
uifens ita misere paroxysmo diuturno detentum
animaduerti, spirationemque tremulam adesse,

pulsusque inæqualem ac valde inordinatum,
sæpiusque intermittentem ac deficientem, tan-
dem & languidum magisque tardum, ita ut sub-
inde syncopen incurreret. Iam quoque spiritus
paruus, tardus & frigidus ex ore prodibat: cer-
tum indicium, ægrum non diu superuicturum,
pulsu quoque ex tardo in nimis crebrum, & val-
de languidum permutato: ita ut amicis astanti-
bus mortem præ foribus adesse prædixim, me-
dico tamen altero spem salutis ægro pollicente,
quod is breui sanaretur. Cæterum cum paroxys-
mus adeo violentus & atrox continuos quatuor
fere dies permaneret, atque ipse fatigatus, am-
plius ita erectus à viris sustentari non posset,
mortem breui adfuturam pronuntiaui, ex præla-
gio doctissimi illius Leonelli prædicti, cuius ver-
ba ita habent: Anhelitus per os & nares exiens
frigidus, mortale: & in asthma seu orthopnea
anhelitus tardus & paruus, vel frigidus, vel syn-
copis, vel si cogitur super pedes stare, quia an-
helitum habere non potest, mortale. Hæc cum ad-
esse viderem, ut si quæ agēda essent ægro hic emi-
graturo, id consultum iudicabam, cum presbyte-
ris curatio desperata esset: quare extrema inur-
dione peracta, lecto nunc incumbens cum am-
plius stare non posset, mox exspirauit: ex cuius
augurio non minorem honorem habui, quam si
ægrum curassem. Ita quoque Franciscus Guiliel-
mus de Bodegem, cognomento Heerius, vir circiter
octoginta annos natus, singulis fere noctibus
hoc eodem malo pressus, recta ceruice spiritum
trahebat difficillime. Ab hac quidem molestia
subinde per me & Cornelium Ericum anno 1559.
subleuatus, quamquam per totam noctem peris-
sellæ insidere cogebatur, sæpe apozemate in-
cidente sumpto & pilulis agarico ad 3 s. tres pilu-
las conficiendo aliquot dies, miraculi instar or-
thopnea cessabat. Attamen in senē, cum tempore
paroxysmi vel pituitosum quid vel viscidum, me-
do etiam cruentum quid exspueret, citius acces-
sio terminabatur: alioqui, si nihil exspueret, pro-
trahebatur. Extra paroxysmum nunquam tale
quid cruentum vel viscidum exspuebat. Hic tamē post
aliquot menses paroxysmus reuertentibus, cogeba-
tur rursus sellæ insidere: & si se ad lectum compo-
neret, mox redibat accessio. Quid multis: post
annum vnum, post sonitum campanæ nocte indi-
cantis, incendium in vrbe esse (scilicet nocte 10.
die April. anno 1560.) expectatus & terretus, in
paroxysmum vehementiorem incidit: adeo ut
antequam ex lecto euocatus illum adirem, eundem
(quod antea sæpius de morte inopinata in senē præ-
dixeram) suffocatum ac mortuum repererim.
Libenter autem mortuum corpus secuissemus,
cum causam mortis vel tuberculum, vel absces-
sum in pulmone arbitrareremur: sed amici id ad-
mittere nolabant.

SCHOLIA.

Quid sit orthopnea, iam antea diximus, cum
non nisi recta ceruice in ea spiritus duce-
tur. Causas easdem habet cum asthma, licet ef-
ficaciores: estque symptoma multo periculosius
asthma. Fernellius adeo lentum humorem habere
quandoque putat, ut in grandinem concreseat,
atque hæc rursus in calculos veros, quibus inter-
dum dissectos pulmones confertos deprehendit,
alios prædutos, alios solidos in casei substantiam
concretos, incipientes, alios gypsea duritie, om-
nes quidem propria cysti obduetos. Ita vir qui-
dam Fernellio occurrebat, qui quoties exerce-
tione

tione incalebat, concitata tussis calculosè pul-
monem adit, prædutos, eosque excrebat hor-
rento modo, modo pisi magnitudine. Bona tamen
is valetudine fruebatur, præterquam quod paulo
ante illius spirabat, & in medio thorace graui-
tatem admodum pondus percipiebat. Apud Brie-
lenses quidam per quatuor annos ex pulmone ta-
bi 1000 ans, quatuor vel quinque lapillos ad pi-
li magnitudinem fere albos induratos calcis in-
lar exspuebat, ut nos vidimus. At vir ille apud
Dodonæum, 36. plus minus ætatis annum agens,
orthopnea laborabat, cuius accessio subinde sin-
gulis mensibus, quandoque rarius, & bis aut ter in
anno, invadebat, & per humidam frequentius,
quam per siccam aëris constitutionem: cui & dif-
ficilis in accessionibus, erat respiratio, stabat toto
tempore mente aut tabulæ alicui manib. inni-
tens, & sic rebatur, ac profluebat ex ore humor len-
tus viscidusque: cibum vix, potum ægre admit-
tere potuit: sæpe toto accessionis tempore stans,
aliquæ cibo & potu copiores horas transigebat,
in accessione finita libere spirabat, & quocumque
libuit abibat: quatuor aut quinque milliaria
quædamque vno die pedes perfecit, sed decum-
bere non valuit: quociescumque enim iacere co-
nabatur, mox omnia circa respirationem mole-
sta. Noctu sedendum illi erat in sedili aliquo,
nec aliter somnium capere aut conquiescere illi
integrum erat. Agarico purgatus, visus est me-
lior, sed ab exiguo tempore. Protulit
tamen vnde diacymion & diaspoliticum. Vbi
autem comen sit, sponte & absque vllis re-
medijs à molestia orthopneæ liberatus hic est:
cuius malum tempore exacerbationibus, tan-
dem periculum iacendi fecit: quod cum citra in-
commodum succederet, relicto sedili, in lecto
per noctem decubuit. Tenax erat humor, asperæ
arteriæ ramulos obstruens, ac meatus interclu-
dens: quo superabundante, morbi accessio conti-
pit, quæ tantisper durans, donec portio eius
per os expurgata esset. Sed cur intermissionis
tempore iacere, aut in lecto decumbere non fuit
hæc grama: An quia non omnis humor excretus &
decumbendo minus liberi sunt pulmonis me-
atus, atque coarctari sic contingit, & idcirco
quoque à lenito humore facilius obstrui? Decum-
bentibus enim pulmo (ut Gal. 4. de loc. affect.)
in se concidit: erecto vero thorace non amplius
ipsam grauatur, tunc enim omnes asperæ arteriæ
in paginas dilatari contingit, & interiore in pe-
ctus regione augeri: ut in commentarijs
Prædicticon idem scribit. Idem Dodonæus nar-
rat de meri tore quodam etiam iuvene, correpto
finidi orthopnea, in quo nullum remedijs genus
inuentum relictum est, sanguis sæpe detractus,
& frequenter purgatus bibebat & aquam fontis
Leodiensis, sed nullo succedente fructu, tandem
calculo in renibus, doloribus ac podagra corre-
ptus, ab orthopneâ liber factus, decumbere po-
tuit, cum antea aliquot non paucis annis, in sedili
somnia capere debuerat. Cæterum curatur
orthopnea, ut asthma, venæ sectio adhibetur uti
in asthma, si vires admittant: materia deinde
digeritur, prout tenax est. Verum licet ea sint
adhibenda, quæ humorum crassitudinem ac vis-
ciditatem attenuent, incidunt: & detergent, ea
tamen rursus tussim mouent, ut ex 7. de comp.
med. secundum locos & 5. de simpl. med. facul.
coarctat. Bechicis etiam opus erit, sed non iis, quæ
materiam incrassant, verum opus habent multa
humectatione, ut melius expectorent: quale dixi-
mus esse melicratum, oxymeli, & ptisanam, &

ideo etiam Aëtius à multum calidis, tum Gale-
nus, abstinebant, ne calore viscosiores & glutin-
osi humores difficulter auellerentur, vitando &
refrigerantia & astringentia. Ideo & scillam asi-
sam cum melle laudabant, nos syr. de hyssop.
glycy. de prassio, med. ros. antea laudauimus:
Deinde purgationem ex cassia, agarico trochif.
& diaphenico. Postea & chlysteres validiores ad
aluum eluendam: quales & Donatus commen-
dat, mox & diapenid. diaphyllop. diaireon. Ex-
trinsecus cataplasmata, iuxta Paulum, Aëtium,
ex sicibus, hordeacea farina & lollacea cum re-
sina & melle imponenda: vel vnguentis & vapo-
rib. calidioribus vtendum: quorum copiam inue-
nies apud Guainerium cap. proprio: is iubet ab-
stinere à fumigijs, quæ arsenicum continent.
Non desunt; qui & vitiones & cauteria laudant:
quale & ab Aëtio describitur lib. 8 c. 57. de Asth-
mate. Si ex tuberculo, eadem fere conueniunt, quæ
in cruda, viscida, pituitosa, ut Galenus Antipa-
tro (4. de loc. affect.) præscripsit, qui grauidines
expellebat, quamvis tandem mortuus. Si per
consensum, ut à materia venenosa vel vaporibus
venenosis curatio eiusdem est causæ abscessio: ut
si ab vtero, eidem succuratur. Si à causis exter-
nis, vel ab aëre corrupto amoueatur, excitentur:
vinum sorbeant vel aquam cinamomi: si ab in-
ternis abscessibus, illi quoque curentur: si à ven-
tositate, resoluantur: si ex gibbo recurratur ad chi-
rurgiam. Reliquum curationis apud alios aucto-
res longo sermone inuenies.

OBSERVATIO XI.

De cruento Sputione sæpius recurrente.

Monachus quidam ex Diui Francisci ordi-
ne, iuuenis annum trigimum agens, spu-
to cruento quorannis fere, cum destillatione, Alca-
mariz afficiebatur. Huic statim, cum eum ad ius-
sem, venam internam basilicam tundere iussi:
Deinde aluo soluta cum cassia, cui pulueris rha-
barbari exiguum adiectum esset boli modo.
Etiam per os decoctum herbæ acetosæ, plantag.
polygoni, portulacæ cum syr. ex portulaca com-
mode propinavi. Insuper elegmata sæpius gustaba-
bat ex syrupo myrteo, portulaca, bolo armeno
vero & terra sigillata, ac zaccharo penidiarum
inspersis captiti quoque ob destillationem, qua
frequenter laborabat, quæque tussim incitabat,
cucula imposita ex maltiche, ros. siccis, sandra-
ca. Quibus remedijs hic probe curatus fuit: quæ-
admodum & alter Almarianus, qui in vere po-
tissimum solitus erat sputo cruento laborare, id-
que ex plenitudine quadam. Huic vere incipien-
te statim sanguinem detraxi, mox & alijs
commodis remedijs exhibitis, optime conualuit,
cui & anno sequenti antequam sputum appare-
ret, vere quoque incipiente, cum sanguis detra-
ctus esset, in posterum ab hoc malo præseruatus
fuit. At valde cuidam tussienti, cum sputum
sanguinis redderet, post venam sectam ad vncias
quatuor, imperauimus, ut paulatim lambendo,
hunc linctum deglutiret, quod egregie profuit:
℞. conferua rosa, antiqua, electuarij diatrags. frigs. an.
3 j s. boli arm. veri, loti cum aqua rosa. 3 iij. amyli 3
ij. excipiantur cum syr. in rubino & myrteo, & sua eleg-
ma. Multis quibus sputum valde copiose redde-
batur, neque medicamina iuuabant, drachma
vna philonij Persici, cum aqua plantag. & portu-
lacæ ante cibum propinata profuit: vti & ius fri-
gidum decoctorum ziziphorum, in quo candens
ferum

serum extinctum fuerit: omniaque actu frigide fumenda.

S C H O L I A.

³ **S**anguinis excretio quæ à Græcis *αἱμορρία*, & *αἱματὶς κίσις*, nuncupantur, à Latinis sanguinis exspuitio, seu reiectio, seu cruentatio spuitio dicitur. Dicitur *αἱματὶς κίσις*, *αἱμορρία* Græcis, quasi *αἱμορρῶν*, sursum ferentes, qui ex inferioribus partibus per os sanguinem reiciunt. Et sic cum ad tussis genera quædam facile sanguinis sputum accidit, insuper & ad disrupta tubercula, ideo de hoc affectu quidam post tussim agunt: quidem affectus inevitabilem sæpe mortem inducit, non quidem subitam, sed diu misere contabescere corpore. Et quod ad hunc affectum attinet, cum multiplex sit, ut de sanguine profluente naribus diximus, & cum symptoma sit potissimum in excrementis, cum externatur id, quod non debet, & ea parte, qua non debet, ideo & hæc cruenta spuitio, non modo inter alias sanguinis expulsionem, verum etiam inter alios præter naturam affectus difficilior existit: nam pessimorum longorumque morborum magna ex parte causa redditur, Alexandro teste cap. 1. lib. 7. Nam quælibet sanguinis eruptio toto genere præter naturam esse censetur, ex excepto sanguinis flore, qui mulieribus ab utero defluit, cum videlicet, modum in quantitate non excesserit: ut 3. de caus. sympt. Gal. testatur. Nulla enim excretio sanguinis à natura est instituta, excepta ea, quæ per menses fit. Quod si 5. Aphor. 33. solum profluuium è naribus laudatur, intelligit Galen. comparatione aliorum, quæ ex ore fiunt: quoniam ex eo, aut nulla, aut faciliè evitabilis noxa adest: neque quantum in se est (ut etiam doctissimus Iacchius medicus annotavit) noxam facit, sed fere multitudine excretionis. Sed de sanguinis profluio narium prius dictum est. At hic affectus (de quo nunc loquimur) ex ore quælibet sanguinis excretio est. Sed rursus sanguis ex ore profluens, de multis partibus evenire potest, unde & Prognosticon quam maximè evaiat & curatio: hinc primum oportet distinguere, quæ sit pars quæ afficitur, & qua sanguis profluit. Pars igitur hæc sunt, iuxta Galen. 4. de loc. affect. (quem & alij Græci cum Arabes ac Latini sibi sum) nam aut è gula, ventriculo, aut spiritalibus partibus, thorace videlicet, pulmone, seu aspera arteria, aut ex faucibus & gurgulione, vel ex ipso proprio ore, seu ex gingivis expellitur: per narium etenim communes palati meatus in os descendere potest: secundo à faucium venis: tertio à lingua & gingivis, ut lib. 14. Observ. ostendimus: quarto ex pectore, vel pulmone, venis, arterijs: vel ab arteria ipsa: quinto è stomacho, qui etiam distinguitur, quoniam vel à liene est, vel à iecore, vel à mesenterio. Vidimus nos & ab utero mensibus repressis sanguinem per os regurgitare, ut suo loco sumus dicturi. Illud tamen animadvertendum, ut inquit Cælius Aurelianus cap. 9. libro secundo, quod differt fluor sanguinis à sputo, quod neque fluor sanguinis sputus dici potest: parvam enim materiam significationem sputus refert, fluor plurimæ neque sputus sanguinis fluor, supradicta ratione: parvam enim materiam sanguinis ex gingivis, aut vena, aut faucibus emissam, sputum magis quam fluorem rectè nuncupamus. Differt ergo fluor sanguinis sputo ratione plurimæ aut exiguæ quantitatis sanguinis ac partium diversarum, ex quibus profluit. Hæc

omnia exemplis infra dicendis clariora evadent: etiam methodo distinguendi affectum patrem illustrat fiet.

OBSERVATIO XII.

De cruenta sanguinis floridi spuitione ex vena rupta pulmonis per rasm validam.

Theodoricus de Loey, Regius consiliarius, annum 32. agens, cum apud Haghanos sanguinem floridum valida tussi expueret. (Nieuenius medicus in curatione assistebat) me arque Cornelium Ericum collegam meum ad consulendum de huius spui origine vocavit. Ex signis tunc præsentibus unanimiter conclusum est, hanc sanguinis spuitionem cum valida tussi originem suam habuisse à vena pulmonis disrupta. Ideo ter sanguis per vices exigua quantitate ex cubiti vena interna detractus est, iuxta Galeni decretum 5. methodi medendi. Verum cum non perpetuo, sed subinde talem reiectionem sanguinis pateretur, imperavimus, ut æstum, soles, ignem, pulverem, thermarum actiones, sulphuratas aquas, frigora, niues, septentrionum flatus vel Euri calidiores vices vitaret: merorem præcipue, cum gener eiusdem Adrianus Leydius Pensionarius Delphensis tabe laboraret, in cuius ædibus hanc spuitionem contraxerat. Insuper consulimus, ut declinaret iras, iurgia, contentiones, clamores ac vigilias, minime ut purpuram & coccum, ex Galeni sententia, intueretur. Acris quoque omnia & salsa & amara & supra modum acida in cibis damnavimus: licet & concesserimus moderate vnam acerbam, citrea & mala punica medini saporis, pruna & actia cerasa, similiter & thus Syriacum in condimentis, panem quoque simlagineum, oryzam far, punicum, milium, lentem, fabam & amyllum: carnem agniam, vitulinam, veruccinam, hædinam, omniumque intestina, iecora, pulmones, cerebella, perdicis, coturnices, phasianos, attagines, turtures, turdos, merulas, pavones, pullos, alaudas, & his similia, sed in parva quantitate: nam abstinencia hos iuvat in principio, ne abscissus imminet: præterea & cotonea mala, quemadmodum & pyra & sorbas, & mora admissimus: cum & alij mespila & palmulas, & myrti baccas extollant, & ex hortis portulacum, cucurbitam, endiviam, leetucum, ciclorium sine aceto. Lac item decoctum exempto butyro, quod & macie confectis prodest: quidam & in eo commode candente ferro vituntur. Dedimus & casum recentem (nam sine sale valde efficax habetur) & ona sorbilia postea, triticeamque pulcem eodem lacte: alij ex vino austero dant, vetulam tamen minime prodest: quibus addunt & vinum rubrum in parva quantitate, modo febris absit, postea admixta aqua ferrata & celesti. Valde damnavimus & Venetum & crapulam & famem: somnum autem longiorem concessimus, & ut erecta ceruice dormiret, aut in latus incolumem, insimus. Et ita proba victus ratione huic symptomati congrua præscripta, & adhibitis remedijs incrementis. sanguinem & refrigerantibus, ut syr. de portulaca, myrtino, ex pap. cum aqua plantag. & ungula caballina, & decoctis & elegatis, ex syr. de portulaca, diarrag. frig. & bolo armeno vero, prius repurgato ex 3 j. cassia & 3 j. rhubarb. pul. in bolo bene habere cepit, rotulis quoque paulatim in ore detentis & deglutitis, in hunc modum præscriptis 24. anag. dulc. syriacum prius repurgatum. an. 3 j.

ptor meus Benedictus Faentinus cap. proprio nos admonerat ex decreto Galeni, cum sanguine aliquando ex cerebro & gurgulionis partibus interius affatim descendat, & subito gutturi irruens (quod caput est a sphaera arteria) rursus moveat, & deinceps tussiendo per os educatur: quo fit ut sanguis is à spiritali instrumenti cum tussi exeat, nullo disrupto in eo vase, ita ut instrumenta spirationis primogenia affectione non lædantur, sed solo defluxu materiam à cerebro ad spirationis vias: ideo diligenter nos adhortatur præceptor meus: ut illud diligenter notemus, cum viderit præstantissimos medicos, hanc eruptionem periculosissimam fore pronuntiantes, ut exela vena in organo spirationis vel pulmone, prædicat inde phthisin ac mortem, cum tamen altero adveniente die æger sanus evadat: medici iudicio errante, ipsoque in vulgi fabulam confidente. In contrarium & illi labuntur, qui sanguine à pulmone prodeunte, & cum aliquid sanguinis ad nares regurgietur fanitatem promittant, non diu post phthisi subsequente ac morte. Atque is error peior est priori. Quare hoc unico præcedente signo id dicto non erimus contenti, considerabimusque affectionem, num per consensum pars aliqua sit affecta, ut caput, & num ex aliquo loco oris, aut gingivarum (ut antea ostendimus) simplici exspuitione expuatur. Quod si quid per nares feratur, clariora res erit: caput vero vel calefactum, vel omnino dolens hoc mittere solet, & quamvis subito ex gurgulione in pettus irruere possit, ut nunc diximus, verum ex dicendis patebit, quæ via id intertingui valeat, quamvis nonnunquam etiam accidat, ut pluribus ex ordine diebus (quemadmodum & antea meminimus) quispiam sanguinem excreet & emungat, idque citra capitis vel dolorem vel gravitatem præsentem, siue præteritam, neque aliquo præcedente ictu, propter deformatam hirundinem, in ea oris parte adhaerentem, qua ad nares foramen tendit. Quare hanc partem, & totum per nares meatum accurate, & sæpius considerare oportet, præterita quoque semper interrogando: namque ex his rei ipsius veritatem facile conicies: eadem ratione ex ventriculo quoque epota hirudine, cruor euomitur: verum is siue ex ventriculo, siue ex naribus, siue ex ore feratur, tenuis erit, sanieque speciem refert, eodem Galeno teste. Cæterum si per consensum in pettus sanguis prolatur, sicuti intuenti ad solem hirudo affixa faucibus, inspicitur, ut & sanguinolentæ fauces & gurgulio, si inde excidat: sed & tussis leuissima erit: solum enim levis quædam gutturi proritatio est: motus vero excernens secretus: cognoscimus autem, non posse ex tussi adeo levi quippiam ex petore educi. Quod si sine tussi, ut secretum, vel vomitum, statim certo scimus, ex pulmone aut pectore non esse, & ita arguere negative est validus. Distinguere igitur, num ex faucibus an ex pectore eveniat, coniectura certa non est: ideo sæpe medicos inter se certare videas, ut Iacchius referebat. Verum idem mox addit. Sed ex multis præcedentibus conijcitur, præter operum læsionem, quam diximus, puta ex affectibus capitis, partium oris & pulmonis vel pectoris, neque enim subito ex his fertur sine aperta causa. Cæterum ex faucibus & gurgulione (ut libro præcedente ostendimus) secretum effertur: vel ipsius primario affectis, aut per consensum à cerebro sanguine ad ipsas partes contingit. Verum si à capite (ut & Domatus ex Galeno annotavit) descendat, præter id, quod secretum, seu tussim interim injicitur, aderit ipsius palati titillatio, ac frequens excretio, irritantur ægri ad tussim,

S C H O L I A.

Quoniam à diversis partibus sanguis rejicitur, diligenti methodo pars affecta erit distinguenda, ut egregie nos admonuit Galen. Ideo operationes læsas primo considerabimus, si quæ sunt, quæ sensibiliter lædantur, ut motus præparatus sunt, exempli gratia, respiratio: num continna sit, & secundum naturam, an contra se habeat, si enim vitiosa sit, aliquod ex instrumentis illis servientibus laborare est necessarium, arteriam scilicet vel pulmoneum, vel thoracem, vel septum. Postea excrementa spectabimus, atque in primis excernendi modum: num cum tussi, an sine ea fiat. Qui enim cum tussi sit, ex membris spiritalibus deferentibus educi videtur: & ratio est, quoniam irritatur natura ad propellendum, & hoc signum satis facit quibusdam, ut Rhafis & Avicenna, sed signum est inefficax. Etenim (ut Gal. 4. de loc. affect. habet) is, qui a faucibus sit, omnino à capite descendit, tussim facit: id etiam nos in praxi sæpe observavimus: unde plurimi tum vulgares, tum medici frustra sunt perterriti. Idem præceptor meus

tussim, licet non valde tussiant: præsertim vbi quippiam subito gutturi irruat: aderitque capitis gravitas, aut calor, aut frigiditas, aut dolor. Ex dolore vero sedes affecta dignoscitur, vt circa fauces & guttur: dolor, pruritus, titillatio, si ex partibus capitis aderit & aurium sonitus, faciei rubor, venæ frontis emicant, vertiginesque accedunt, præcessitque nimius capitis ictus, frigiditas vel calor, seu ebrietas, interim consueta per nares sanguinis excretio cohibita. At si absque his cum

17

Ex ore & gingivis.

Ex stomacho.

18 Ex ventriculo.

Spiritalia membra affecta quomodo distinguenda.

19

20

screatu sanguis educatur, faucesque seu gurgulionem sanguinolenta inspexeris, atque veluti exulcerata, eas partes per se affectas esse non dubitabis: de quibus & antea diximus, de gingivis sanguifluus, veluti si simplici expuitione sanguis expellatur, ex ore seu gingivis profuit, vt recensuimus, nec minus sensus dijudicat. Interim vero accidit, vt à capite per gulam, seu stomachum sanguis in ventrem defluat, vomituque rejiciatur. Verum præter id, quod euncta iam dicta capitis symptomata præcedunt, sanguis hic levis, æqualis, atque immixtus erit, nec adeo crassus, & colore nigro, & cum excreatione statim se in linguam infert, rotundus, facileque rejicitur per sputum. Sed de aliis partibus ad ventriculum facilis, & certa est agnitio. Nihil enim sine vomitu ex eo ferri potest. Si enim è stomacho educio fiat, præterquam quod vomitione excernitur, non magna erit sanguinis erupcio, graciles etenim sūt stomachi venæ, vt inquit Aëtius, & cum nausea quoque sanguis effertur, ac in deglutendo mordacitas percipitur, maxime si adstringentia aut acra deglutiantur. Si vero ex ventriculo educatur, nausea plurimè committantur & vomitus: & si à cibo sumpto educio contingat, sanguis cibis permixtus, aliquando etiam pituita & bile effertur, ac si hepate vel splene sanguis in ventrem deferatur, & ex eo demum vomitione expellatur: in alterutro viscere aderit tumor, ac dolor, impleque sanguis grumulosus, ac niger erit, & magis si à splene, ac si ex pectore, ibi dolor aliquis erit. His ita spiritalia instrumeta (vt paulo ante diximus) distinguimus, sed adhuc certi non sumus (vt rectè dicebat Iacchimus) quæ pars labore ex his. Quod igitur ad actiones attinet, exigua nota & obscura haberi potest, clarior vero ex excrementis: primum ex modo. Nam tussis minor multo ex aspera arteria: vehemens & diutina ex pectore, medio modo quæ ex pulmone; semper enim è longinquo spatio motus quoque diuturnior est, si eadem facultas moveat, maior etiam vis, quoniam per angustiores vias pertransire debet, extremas scilicet bronchiorū scissuras. Deinde ex qualitate eorum. Nam spumofus sanguis efficax coniectura est, quod per pulmone proveniat, & est signum Hipp. 5. Aph. 13. vbi vero Galenus ait, non esse signum pulmonis absolutè: Nam sæpe, inquit, educus est è pulmone, ob externas causas irrupentes, bene coloratus & plurimus sanguis: vnde eum à vase rupto educi est verisimile: sed significat, inquit, esse ulceratam veram pulmonis carnem. Et quidem in animalibus, diffectis apparere, incidenti eius substantiam, eiusmodi sanguis emanare spumæ similis, id est, bullis exiguis plenus, & albicans ex rubro. At. 4. de loc. affect. dicit Galen. efficax esse signum. Caterum et sic efficax signum est (vt sentit Iacchimus) si ex spuma de pulmone arguamus, sed non negativè: quoniam à vasis pulmonis spumeus non educitur. Aliud vero ex colore sumitur, qui tamen observari debet, cum in præsentem educitur astante medico. Etenim, qui ex pulmonis vasis, bene coloratus est, inquit, Galenus 5. aph. quo verbo & spumeum

excludit & pectoris: spumeus enim bene coloratus non est, quoniam albicat: qui vero pectoris, bene coloratus non est, quoniam nigricat: At qui in pulmone, egregie sanguinis naturam refert, quoniam est maximè elaboratus, & florentem illam purpuram repræsentat: tali enim sanguine nutritur, vt 5. de usu par. habetur. Præterea sanguinem à pectore latum, necesse est liuidum expui, & admodum alteratum, quod à longinquis educitur: etenim & extra vasa fertur, & in bronchiis diuturno manet, vnde & trumbosus fit, & color mutatur. Ille vero tenuis, & floridus, quod cito educitur, & tali secundum naturam colore est. Attamen iuxta Iacchimum, dubitat primo, num ex spumeo sanguine efficacissime significemus pulmonis videri, quoniam Avicenna dicit, etiam ex pectore talem educit, & ex arteria: vnde multum laborant expositores: sed reuera nisi iungatur aliquando pituitosum sputum, non repræsentat spumam, neque vndique quasi spuma quædam visitur: magis tamen ex calore & colore distinguitur, vt Galenus quinto meth. & ratio dicitur. Propterea quod è vasis vasis egreditur. Dubitant & de thrombis, & fabulantur multa. Etenim non coagulatur, nisi in bronchiis, vt querendum non sit, quomodo coagulatus subeat poros pulmonis. Ad exercendiam modum attinet considerare, num facile vel difficile, sic enim conijcimus ex pectore, vel pulmone: vt si confertim fluat, ex pulmone potius: contra ex pectore, mox ex doloribus, & eius in pulmone est, aliquando nullus, vbi caro multum afficitur. In pectore dolor adeo ob membranosam & musculosam substantiam. Sed huc vsque concludimus, excludentes pectus: sed num ex arteria, vel pulmone? Signum primum erit ex modo excernendi: nam exiguus est, qui ab arteria & leui tussis educitur. Secundo ex doloris situ. In spiritalibus itaque partibus, licet tussis ejiciatur sanguis, inuestigandum tamen erit, num ex thorace, pulmone aut aspera arteria educio fiat: nam si thorax affectus erit, neque multus, neque ruber sanguis erit, sed nigricans ac grumulosus, ac minus calens, seu è longinquo veniens. Dolores insuper circa eum: intensiores sunt, cum ad ipsum multi adveniunt nervi, quibus facile dolores percipi possunt: musculus præterea ossibusque thoracis abundat, vt inquit Gal. Interim sanguis, qui ex thorace effertur, foetidum odorem de se præbet, & aliquando pure admixtus est. Si vero spumans & subalbidus, floridus, fervens, confertim, multusque circa dolorem (vt Cypriano medico collegimus) sive, qui posse ad talem devenit & motum) aut eo multo remissiore existente, cum tussis sanguis rejiciatur, pulmone affectum esse notum est, ex eiusdem Galeni sententia, tum 4. de loc. affect. tum 5. meth. medendi. Est namque pulmo laxus & ab affectione tutus, à 6. duntaxat nervorum cerebri coniugatione duos perquam tenues nervos per eius membranam dispersos excipiens, qui haudquaquam per viscera profunditate extenduntur. At si paucus sit, quid cum tussis sanguis affertur, ægrique doloris sensum iuxta aliquam arteriarum partem percipiant, sitque sanguis sic quodammodo pure permixtus, aderitque etiam paucitas sputi, ac tussis non valida, aspera arteria affecta erit. Hæc prius consideranda, antequam curationem instituamus. Quæ, inquam, omnia clariora evadent exemplis infra dicendis.

OBSER-

OBSERVATIO XIII.

SCHOLIA.

De spū sanguinis ex compressione & vena rupta in thorace.

TRIBUS modis, vt iam alias diximus, è vasis sanguis profuit, aut eorum osculo aperto, aut ipsis ruptis, aut erosis. Quod si ex vasorum ruptura fiat, ex multi sanguinis fluxione ac confertim facta deprehendimus: idque ab externis vel internis causis: vt si quis ex alto, vel in ludo, vel certamine ceciderit: aut cum alter sub alterum cadit, vel ex iuvenitatis corporis, aliquod grave, vel lapis vel lignum hominem offenderit: item cum ira cum exclamacione præcessit: citharcedis quoque ac tragedie certantibus, acuta vehementique voce vasa interdum rumpuntur, vbi vehementer clamare conantur, non præmissa pulmonis lectione per præcedentes exclamaciones, vt testatur Galenus. Et quod ad causas externas attinet, quarum nunc vnum exemplum adferemus, facile ex his, quæ præcellerunt, & sermonibus ægri percipiuntur. Sic anno 1566. mense Maio cum curri regeret Leonhardus Nicolaus Delphagius rusticus, equis concitatis, ex curru excussus est, atque intra murum circa thoracem compressus, vt duæ costæ quasi contractæ ac compressæ fuerint, sputo sanguinis subsequente, eoque nigricante satisque grumoso & minus calente, vt quilibet facile conijcere posset in thorace venam aliquam ruptam esse, tussis valida superueniente. Chirurgus hanc primo tractabat. Verum cum citra tertium diem dolor ingens thoracem occuparet, & tussis satis valida esset, minusque sanguinem cum sputo redderet, neque venæ sectio facta esset, neque vllum medicamentum exhibitum, & iam tertius dies esset, quod alium non deponisset, libenter clysterè iniecissem, & in eo statim venam secuissem, cum nunc prius ad illum accitus essem: quamvis id ab initio prius factum oportuerit. Clysterem noluit amittere. Ideo vt dimidium huius potionis statim à meridie (cum eo tempore vocatus essem) fumeret, mādau. 22. cardium rubr. fanicula artemisia, meale, caball. caryophyllata, an. m. ij. capill. Ven. polytrichi, herdei mūd. an. m. b. sem. 4. frig. maior. seminis meale, an. 3. ij. folior. sene 3. b. rhubarb. seleti 3. j. scab. m. b. 3. j. vinar. passul. encl. 3. j. liquoris vasa 3. b. bullis in aqua communis pro 3. viij. huius fortiss. express. dimidm capis, in quo dissolue elect lenit. diacat. an. 3. j. mumiæ 3. j. syrup. infusor. oxymellis simpli. (ne sanguis in pectore grumulosus fieret) an. 3. b. misce. Fuit autem exhibitum statim à meridie: multaque excrementa putida & male olentia, insular sanguinis excreti, deiecit dolore thoracis nihil sedato. Mane tamen (ne febris subsequeretur, & propter sputum cruentum) lecta fuit vena ex vena basilica in brachio, è regione costarum dolentium. Si in principio aduocatus fuisset, statim post venæ sectionem, id quod sequitur dedissem. 22. mumiæ 3. j. rhab. 10. resacti, boli armen. 3. p. di. ter. sigill. an. 3. b. syr. cydon. 3. b. aquæ plantag. 3. iij. misce. hanc potionem commendat vnice Goainerius cap. proprio in sputo sanguinis ex casu, offensione vel percussione. Caterum die subsequenti cum dolor adhuc in pectore hæreret, reliquum potus sumpsit, 3. ij. sene adiectis, & expressioni syrup. capill. ven. ad 3. i. immixto, & ter plurima excreuit, & dolor sedatus est, sputo sanguinis cessante. Post inunctionem prius olei ros. & myrtæ, postea & olei hypericonis, chamæmillæ, costis in sine adhibuit chirurgus oxycroceum: & bene habuit.

Pet. Foresti. Tom. 2.

HAUD noui (inquit Alexander Trallianus) alius æque difficilis sit affectus, ac sanguinis excreatio. Non enim ipsa per se, dum immoderatam vacuationem inducit, vitam adimere consuevit, sed pessimorum longorumque morborum magna ex parte causa redditur. Quare incumbendum est, vt vitium hoc prius internoscamus, vnde causam traxerit, & quo in loco incidit: atque ita curationem tentemus, neque eam differamus. Quippe mora & dilatio cum in omnibus morbis nocua sit, tum vero magis in sanguinis educatione plurimum nocet. Scire hic ante omnia conuenit, sanguinis reiectionem tribus de causis palam excitari, vasorum ruptura (aliqui πυρροχασμὸν Græcè appellant) cuius nunc exemplum posuimus, aut erosione (Græci διάτρων vocant) vel cum ore referantur (Græci nominant ἀναστροφὴν) vel cum sanguis raritate sua transcolatur sudoris instar (Græci διαπιδνόν dicunt) vt etiam antea de sanguinis narium profluvio annotatum est. Ruptura itaque vasorum vel in pectore, vel in pulmone facile cognoscitur, vt nunc exemplo ostendimus, ex aliqua causa primaria seu externa præcedente, casu, ictu vehementi, aut si pondus aliquod graue æger sustinuerit: aut etiam à causa interna, quam nunc hic addemus, ab ingenti frigore, in quo æger versatus fuerit, aut ex plenitudine sanguinis; aut ex flatibus descendentibus. Potest enim (teste Galen. 4. de loc. affect.) nulla ex prænarratis manifesta extrinsecus adueniente causa, vas aliquod, tum in ceteris corporis particulis, tum in pulmone disrumpi, ob sanguinis abundantiam, vel per se, vel vna cum crudo vel frigido & flatuoso spiritu venas extendente, cum videlicet vas ipsum extensioni resistit, aut ob frigus à vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem, quemadmodum & ipsa aqua frigida, Hippoc. auctoritate venas frangit 4. Aph. lib. 5. verum non per se (vt docte etiam annotauit Altomarus) ruptiones facit, sed quia venarum tunicas frigiditate sua duras, & extendi contumaces reddit, & vt rumpatur paratior efficit. Erit igitur ruptionis causa, aut interna, vt quibus vehemens motus, aut humorum abundantia, seu sanguinis copia, vt diximus: vtrisque vero commune existit sanguinis effusio repente. At quæ sanguinis reiectiones ex eo vase eueniunt, diabrosin Græci vocant: Primum sane (inquit idem Trall.) inde cognoscas, quod excreationes paucæ fiant: deinde cum vala magis excendantur, multæ simul vacuentur: postea vero & quod præcellerit, aut destillatio aut salforum, & valde acrium esus, aut tristitia immoderata aut inedia. Idem Paulus ait, quod præcedat acrium prauorumque ciborum usus, vel inedia. Quod si etiam (inquit Trall.) cum sanguine camosæ quædam particulae siue membranosa permixta appareant, sine dubio sanguinis reiectionem particulis, quæ respirationi inserviunt, excelsis fieri existimandum est. Exco itaque vase sputa cruenta non confertim, sed paulatim per interualla rejiciuntur. Solet enim, teste Galeno, præcedere sanguinis expuitionem exigua sputa atque acres in pulmone à capite fluxiones, si ab eo sanguis profluat: temporis vero diuturnitate, multi sanguinis intertusendum eruptio fit, vt 5. meth. & 4. de loc. affect. & potissimum si nulla præcellerit ex prænarratis externa causa: quocirca diligenter considerare oportet, num quippiam spumofum simul educatur:

P ij id

id enim efficacissimum erit indicium, quod proprium pulmonis parenchyma fuerit exulceratum, haud secus ac si bronchi pars quædam aut arteria, aut venæ tunica ejiciatur, eadem ipsius pulmonis partes exesæ sunt, quemadmodum *aph. 12. lib. 5. & prædicto 4. lib. de loc. aff.* scripsit Gal. Sin autem ore vasis ad aperto sanguinis exspuitio venerit, primum sane inde notatur (inquit Trall. & Galen. ante illum quoque meminit, uti etiam Paulus postea) quod nihil eorum, de quibus prius dictum est, præcesserit, sed potius calidioris, humidiorisque victus, & frequentium balnearum abusus; item ex eo quod æger in calidioribus ædificijs præter consuetudinem, aut loco calidior immoratus fuerit. Nam si horum prædictorum aliquod adfuerit, sputumque sanguinis modicum & paulatim fiat, sanguinis cursum patefacto vasorum ore accidisse cognoscitur. Hac igitur ratione causam, unde sanguinis educio incitum traxerit, internoscere poteris: locum verò unde profuit, iam satis scholio præcedente enarravimus. Quod si plura de causis & signis desideres, perlege caput proprium præceptoris mei Benedicti Faurentini in magna sua Praxi. Nunc aliud exemplum interponamus, ut ita melius quid certi de hoc malo minime contemnendo prædicere possimus, antequam curationem uniuscuiusque absolvamus.

OBSERVATIO XIV.

De spitione cruenta ex acri catarrho, pulmonis vasa, deinde et substantiam erodente, cui in fine etiam bronchia aspera arteria in pelum ejiciebantur.

I Vuenis Alcmarianus supra annos triginta natus, cum ex destillatione acri erodente vasa pulmonis, longa spitione cruenta laborasset, & variis vsus esset medicis, in fine etiam me vocavit, cum bronchia aspera arteria una cum sputo cruento in pelum rejiceret; aliquando particulas substantiæ pulmonis corruptas. Cui mortem prædixi: nam cum ad eum venissem, vix per octo dies supervixit.

SCHOLIA.

2 R. Et dixit Galen. *lib. 4. de loc. affect. ca. 6.* ob raucam erosionem sæpe plurimum sanguinem intertussendum fuisse reiectum: atque non pauci sic affecti pulmonis quasdam particulas simul cum sanguine reiecerunt. Quocirca diligenter considerari oportet, an spumofum quippiam educatur: Id enim efficacissimum fuerit indicium, quod ex pulmone facta sit excretio. Haud secus si bronchi pars quædam, aut arteria, aut venæ tunica, aut etiam pulmonis ipsius caruncula ejicitur. Quæ cum viderem, mortem prædixi, præter id, quod reiectioni sanguinis vlcera pulmonis superuenire solent ac consueverunt, ut idem eodem loco dicebat Galenus, quæ etiam plerumque & per se lethalia sunt. Scribit Dodonæus pictori cuidam, cum valida tussi non ex vase aliquo rupto aut ex pulmonis vlcere: sed ab ipsa pulmonis substantia ac parenchymate sanguinem nigrum adeo spumofum esse reiectum, ut concretus & vnde- quaque porosus spongiam aut pumicem referre videretur: in quo reperta fuit pulmonis pars nigricans & sphacelo corrupta, in qua magnus & profundus sinus. Et ichthyopolam quoque, tum ceruicæ coctorem, eundem sanguinem exspuisse

narrat, atque pulmonem eodem affectu corruptum fuisse: pictoremque plus quam mensem superuixisse: ceruicæ coctorem bis euasisse sed in denique tertio exspitione subito periisse: veluti & ichthyopola, qui & in sanguinis sputo defecit. De huiusmodi sanguinis sputo sensisse videtur Hippocrates *Aphorismor. 13. lib. 5.* Quicumque autem spumofum sanguine exspuit, iis est pulmone educio fit. Nam qui ex vase disrupto, aut vlcere profunditur, haudquaquam spumofus apparet. Fate- tur Galen. in commentariis se sapius vidisse sanguinem plurimum bene coloratum exspui, quem ratio, ait, dicitur ex aliquo pulmonis vase prodire. Sed hunc spumofum, fuisse non addit. Spumofus sanguis, vel, ut Hippocrates *apud Trall. & Galen.* naturam ac figuram eius retinet, unde abscessit. Pulmonis substantia laxa, rata, & porosa est: talis & sanguis, quem cum tussi profusum scripsimus: cui parenchymatis partem coniunctam & commixtam fuisse apparet. Hæc Dodonæus. At iuuenis noster etiam vlcus in pulmone habebat, etiam bronchos exulceratos, quas cum tussi, & pure, & subinde sanguine admixto reddebat, & non diu post superuixit. Considerare igitur oportet, ex qua causa sanguinis fiat reiectionis, & qualiscumque fuerit affectus, ut eiusdem curationem statim aggre- diamur, propter imminens (ut Paulus admo- nebat) ex immodica euacuatione, periculum: si- quidem copiose euacuatus sanguis, quemadmo- dum in his, qui iugulantur, mortem inferit præse- tantem: si affectus remanet, in talem transire mi- natur. Cæterum prognostica signa, primum se- cundum Galen. & alios recte ex natura affectus distinguemus: erosio n. grauius malum est quo- niam minus glutinationem suscipit: est enim ne- cessarium cauum vlcus esse ac sordidum, quod erosum est aliqua enim tunc carnosa portio, tum membroso perit. Namque sanguinis euacuatio (*Paulo teste*) quæ fit exesæ vasorum tunicis, nun- quam commode cadit, facitque valetudini, etiam- si ex pulmone non fiat, etenim grauius nocet, ut Celsus dicebat. Simpliciter vero affectus resolu- tionis minus est periculosus: nam astrigentibus facile sistitur Gal. auctore 5. method. Et huic in sa- lubritate proximus est affectus apertionis: nam vacuato multo humore sistitur: quamvis sæpe multitudine lardere possit, & etiam, quod non conuenienti regione vacuatur à natura. Aggregati enim & vacuari per eas partes commodum non est: tū ob tussim, quæ necessario sequitur tum ob partem, quæ facile afficitur si mala qualitate ali- qua sanguis sit præditus. At diuisio continui ex aliis causis mediam naturam obtinet: nec enim periculosa est, ut erosio, nec secunda adeo, ut apertio, & exudatio: Simpliciter tamen periculosus admodum est morbus: quoniam Galeno teste, non facile glutinatur vulnus in his partibus, ob per- petuum motum. Quod si vulnus iam inflamma- tionem senserit: vnde & pus contraxerit, tunc multis modis periculum augetur: nam expurgari pus oportet, idque tussi, vnde & continue vulnus dilaceratur motu illo violento: ideo, inquit, ex- gua spes salutis est. At in cruento vulnere spes est aliqua sanitatis: ex sede quoque affecta secundo magnitudinem periculi conijciemus. Ex pectore enim minus periculosum profluuium, ut Galenus *affirmat*: primum quod venarum vulnus, quod parua sint, facile coalescit: neque enim impedit sanguinis copia: quod si non sanatur primum, ut dicebat Iacchius, sed vlcus faciat: at hoc pericu- lum non adfert, ut vlcus pulmonis. Nā & magna quoque pectoris vlcera sanantur, & restituitur caro,

varo, ut nos multis exemplis vidimus: Vlcera vero arteria ob siccitatem facile sanantur: plurimum enim ex erosione sunt. At erosio sanatur, ubi pu- tredo facile sistitur. Sistitur vero facile, ubi sic- cum præualeat, ideo 5. meth. eiusmodi partis vl- cera sanari ait. Hic autem cum bronchia tussi redderet æger, tabe obiit; ubi vero iam phleg- monem contraxit vulnus, coniectura est ex tem- pore, primum, ex quo laborauit, mox ex febre, quæ necessario ad phlegmonem sequitur, ob vis- ceris calorem & cordis vicinitatem, præsertim si pulmo sit. Denum & quod sanguis paucus, non florens, saniebat, admixtus effluit, utpote qui iam putrescere incipiat. Hinc Hippoc. dicebat *Aph. 13. lib. 7.* à sanguinis sputo, puris sputum malum esse: nam purulentum sputum (ut Galen. in commen- tariis) non omne sputum sanguinis sequitur, sed quod malignum existit: tale autem omnino est ex pulmone, ex quo proveniente sanguinis reiectione, neque quæ inter tres dies non curatur, phlegmone deinde adueniente, omnino incurabilis affectio erit, potissimum si ex erosione ortum doceat, eodem Gal. teste 5. meth. Ideo difficilis est iudicanda cu- ratio eorum, quibus à pulmone sanguis profuit, ex Sorano, non impossibilis omnino: hoc intel- ligendum esse puto, quod statim curetur non sub- sequenter phlegmone. Veluti rursus cuilibet patere poterit, sanguinem ex ore gingiuis pro- fluentem à cæteris minimum periculosum esse, quemadmodum si ex faucibus, interioribusque partibus processerit, & metus maior est, & cura maior adhibenda, Celsus etiam auctor: at si ex- tiore sanguis profuit (ut iam dictum est) mino- ris est periculi, quam ex pulmone, ut edidit sumus 5. meth. & 4. de loc. affect. ca. 6. Quod sit (ut etiam Celsus testatur) quod modo minus, modo plus pe- riculi habet sanguinis exspitio: etenim ex capite veniens fluor generaliter est curatu facilissimus: ex stomacho vel ventre aut faucibus, curabiles fluo- res approbat ulceratione factos curatione diffi- ciles: ita & grauior atque difficilior, qui ex pul- mone fluit; ob iuge spirationis officium; ut vi- dere quoque licet apud *Calium Aretium, lib. 2. cap. 12.* Cur vero à 18. anno vsque in 35. vasa pecto- ris & pulmonis rumpantur & sanguinem fun- dant, vide ad longum Benedict. Faurentinum præceptorem meum de signis prog. hæmoptoi- cæ passionis: qui hanc causam tum alios aphorif- mos ad sputi sanguinis reiectionem pertinent- tes, longo sermone explicat.

OBSERVATIO XV.

De quibusdam ex casu, sputo cruento Libantibus & curatis.

Simon monachus, portæ Egmondanæ Abbatiæ scultus, qui à vulgaribus Griseus abbas vocabatur, eo quod Abbatem quasi regere dicebatur, ex curru equis concitatus prolapsus, rota per torum pectus circumducta, animam quasi agere videba- tur, sanguinem ex pectore extulsiens. Medicus, qui primo accitus erat, venæ sectionem præter- misit interpositis aliquot diebus, cum & ego ac- citus essem, venam libenter aperuissem, sed quia valde debilis erat, neque venæ sectionem admit- tere volebat, mumia & spermatis ceti, an. 3. lib. cum cere, iussa butyrea propinaui, pectore inuncto oleo ros. & myrteo, puluere myrtillorum asperfo, vi & Amato fecit in D. Alphonso Alecastrensi, supren. o apud Iulium Pontificem Maximum ora- tore grauiissimo, qui intra domum, quam trans

Tiberim habitabat, ex equo calcitrone ceciderat, ex casu in coltis versus spinam dolebat: quem lo- cum, et si nullus in eo apparetur tumor, aut liuidi- tas nigricet, ex oleo myrteo, adiectis pulueri- bus myrt. & ros. inungi fecit, ac fascia optime fasciari: sequenti vero die simile modo, quum circa eundem locum doleat, internam eiusdem lateris, ubi erat dolor, aperire fecit venam, & ex ea sanguinis uncias quinque fluere permisit: à qua sanguinis missione paulatim conualescere co- pit, donec integram consecutus est sanitatem. Sic iuueni Leonhardi Cornelij cereuicarij filio eue- nit, qui cum ebrius curru regebat, pede à temo- ne gliscente, à curru prolapsus est, utraque rota per ventrem ac pectus circumuoluta: ita ut in do- mum semimortuus deportaretur. Ad eundem cum nocte accitus essem, in ventre inferiore po- tissimum dolebat, & in hypochondrio dextro: san- guinem extulsiens, qui proculdubio ex pectore prodibat. Illico post casum biliosa vomuit: & ab assumpta ptisana, quam præbueram, & cibū cru- dum, ut ebrius, & potum quoque euomit. Lo- cum dolentem inunxi oleo rosaceo, cum ne- que liuor exterius, aut quid luxatum apparet. Mumiam & spermatis ceti cum ebibisset, non reti- nuit. At mane crapula edormita, & experrectus ad se rediit. Venam brachij dextri internam seca- ri fecimus ad uncias quinque sanguine extracto, & egregie profuit. Venit mihi tunc in mentem ægrotus ille apud Galenum, qui in palestra graui- plaça accepta, fere duas cotylas sanguinis ex- spuit, qui statim secta vena & adhibitis istis re- mediis conualuit, & in posterum supervixit. Ve- rum cum noster hic iuuenis etiam in ventre dole- ret, commode post venæ sectionem enema injice- re mandauimus: aliique remediis aptis, etiam per os sumptis, hic, ut etiam monachus præcedens, cu- ratus fuit. Quemadmodum & alius rusticus di- ues, Ysbrandus Paingius dictus, annos supra 56. natus vir robustus: qui cū in Pago Limensi dicto, non procul ab Almaria scenum in horream seu granaria, spicas cum aristis conderet, & scala præ- rupta ceciderit supra pectus, & collisus syncopen incurtebat, quem omnes morituum putabant. In- genti dolore cum circa pectus afficeretur, & san- guinem exspueret, ad eum accitus illico hoc quod sequitur exhibui: 2. mumia, spermatis ceti an. 3. lib. de- coct. pectoral. 3. i. v. mellis ros. oxym. simplicis, an. 3. B. pulu. adiecto butyro, quam potionem cum retineret, vena quoque statim secta fuit in brachio: pectus si inunctum oleo ros. & myrteo, & alia commoda reme- dia adhibita, & hic pristina sanitati fuit restitu- tus: uti & Vincentius monachus apud regulares Alcmarianos portæ custos, qui similiter ex scala in pectus ceciderat, & spitione cruenta afficeretur, post sectam venam, puluere quoque adhibito ex mumia & rhabarbato, quo Guainerius uteba- tur. Elidæus præceptor meus Bononiæ sequentem puluerem dabat cum decoctione pullæ nigre in sanguine coagulato à casu aut percussione, ut vi- dimus: 2. mumia, 3. lib. selest. an. 3. i. rub. tinctor. 3. i. misc. sæpe enim obseruatione cōspeximus pericu- losa signa in sanguine conglobato in pectore aut pulmone hærente, cum extrema frigore corripe- rentur, & venarum pulsus interciperetur, anhel- tusque creber fieret, anima exitialiter deficiente. Nec mirum hoc alicui videri debet, quod humor naturæ familiarissimus, tam subito affusus speciē veneni gerat. Ideo in sputo sanguinis, siue ex casu, concussione, collapione aut vulnere, aut etiam alio modo oriatur, quatuor semper timenda sunt: primum, nec nimis superfluat, secundum, nec sui

multitudine subito suffocet: tertium, ne in ali- que parte coaguletur: quod maxime obseruan- dum est, si ex percussione fiat. Quartum, ne se- quatur vlcus propter ipsius sanguinis constri- ctionem & putrefactionem, aut quia vlcus non consolidatum, fiat vlcus. Sed quia hæc etiam ad chirurgiam pertinent, de iis latius suo loco dice- mus: quamquam hæc exempla hic potius ponere libuit, cum omnes isti prædicti etiam spūto san- guinis laborarent, & recte curati fuerint.

SCHOLIA.

6 **C**um vero ad profluuium sanguinis factum & ad cruentam exspuitionem accesserimus, & iam certi sumus de affectu, quem varium esse diximus, atque diuersam causam habere, non vnam & eandem curationem postulat, neque vnā victus rationem, sed quodammodo diuersam: Nam aliter curatur spūtum cruentum ex disrup- tione, cuius nunc exempla posuimus, aliter vero ex apertione vel refectione vasorum: aliam quo- que curationem exit erosio, de qua ultimo dice- mus; cum priores duo affectus communem, quasi victus rationem desiderant, de qua pauca quæ- dam adferemus. Aër itaque frigidus, & ad siccum parum vtgens confert, calidus & humidus decli- nandus: qua ratione & austrini status virandi. Aestate ad frigidum inclinet, hyeme vel finire vel temperatum eligere oportet: calidum enim qualecunque fuerit, sanguinem fluere facit, *Aphor. 7. lib. 5.* Potius in obscuro loco degant ægri, & res atras inspiciant & fusco colore: hæc enim purpureus aspectus, præsertim splendidus. Somnus moderatus hic locum habet, præsertim nocturnus, diurnus vero fugiendus: caputque cubantis in sublime tendat, præsertim, si ex spiritalibus sanguis profluat, neque conclauis calidum & in- clusum existat, aut mobile. Motus vero omnis in- terdicatur: non loquantur, respirationem cohi- beant quantum possunt, quanto magis tussim: nisi ubi pectus expurgare opus sit. Hic enim magno- pere conuenit quies, securitas, ac silentium, Cel- so teste *Idem & Gal. 5. methodi medendi vult, vt mo- rum ac exercitium, præsertim ubi ex spiritali- bus sanguis profluxerit, declinent, atque vt ma- gnam ac frequentem respirationem vitent, imo sensim respirent, semperque silentium agant, ac reliquam omnem quietem eligant. Animi affe- ctus inmodicos omnino fugiant, iram præsertim, pariter & Venerem. Nam omnes animæ ve- hementes motus nocent, quum & sanguinem & spi- ritus moueant, quæ conuenit esse immota. Quare (vt paulo ante diximus) somnus iuuat, ideo ali- quando est prouocandus: non tamen ita, vt alio- diu dormiant, ob sanguinis coagulationem in bronchiis, vnde postea non nisi multa tussi edu- catur. Alui quoque excrementa quotidie natura aut arte, clysterib. præsertim lenibus, excernantur. Quod ad cibum potionemque attinet, eligendi sunt, qui emplasticam vim habeant & refrigeret, eodem Galeno auctore. Atque si valentior sit æger, omne fere nutrimentum circumcidendum erit, sin- aliter, forbitionis, quod satis est exhibendum, po- tissimum ubi pulmonis vas fuerit disruptum. Sit autem (inquit Alexand. Trallian.) omnis cibus, qui & leuiter astringat, & mediocrem vim obtu- randi habeat. Cremor igitur alicæ aut pisanæ hic est idoneus. Longe autem melior, valentiorque erit forbicio, si amyli frumentacei, & mali coto- nei paulum cremoribus simul incoquas. Hoc namque & obturabit magis, & leuiter astringere*

poterit: quod etiam maxime in iis requireremus, qui ob rupturam vasorum exspuunt. Inopia vero pisanæ, etiam eo vtantur, qui apud Romanos vocatur farris cremor, vel eo, qui ex similiagi- ne ipsa violenter decocta factus est. Item mace- panis tepida aqua imbutæ, & onorum lutea, se- quid aliud, his sunt accommodata. At neque forbi- tiones, neque aliorum ciborum quippiam cal- dum offerre conuenit, sed omnia potius sint tem- perata, & ad frigidius declinantia; etiam a cū, li- cet non vehementer (vt & Aëtius admonet) ne- que nimiam humectationem inferre debeant: pyro quoque vel alio pomo austero incoctis, vel malipunci granis immixtis. Item placenta furni- nalis, iuxta Trallianum, non alienus his cibus est; sed & ipsa opitūrali potest, si absque sale & mul- to oleo confecta fuerit. Ex oleis, assumant ægri maluan, ante citra salem prope elotam; item la- ctuam decoctam, in poscam aquosam ipsam in- tingentes, similiter intybum & portulacam & ar- noglossam, etiam Paulo hoc ipsum cum Tralliano iubente. Horum inopia post septimum diem curæ gallinas non admodum pingues fumant: quin & perdicum, attagenarumque pectora comedant, nec non gallorum testiculos. Etenim præterquam quod valentes breui tempore nutrant, augeant- que vires, adhuc etiam laeuigandis obturandique facultatem obtinent: Quod, si venter copiosiora excerneret, alii quoque citra salem fumantur: sic namque comestis ventrem non perturbant, cum id, quod serosum in eis est, inter assandum abiecerint, & præterea etiam suauiores redduntur. Iam ante- rum non adeo veterum alæ offerantur, nec non ventriculi ouæque ipsorum, abiectis albuminib. Etenim cum probe nutriunt, tum obturandi fa- cultatem habent: sed non recte concoquantur, vt quidam calumniantur. Vbi sanguis etiam exspui- deserit, etiam pedes suum, & pisces saxatiles, aceto inter coquendum adiecto offerantur: le- guminibus autem halica, & chidron admodum decocta, eaque ipsa ex longiore intervallo, & quum non vehementer ægri febricitant. Nam ubi febris abest, etiam si lac simul incoctum ipsis de- deris, nihil nocebis: præsertim iis, qui etiam per sanitatem assumere consueverunt. Ex fructibus pomaceis exhibeantur, qui modice astringant, ve mala præcipue cotonea decocta, pyra, sorba, mel- pila, et si admodum siticulosi fuerint ægri, etiā pe- pones, & cucumerū medulla, vnaque pensilis ex- hiberi debet. A sicub, bellariis, pistaceis, maximo amygdalis & malo punice abstineant: raro autem nuces pini & uas passas simul assumant, eaque ipsa post sanguinis reiectionem. Potui autem aqua tepida per totam morbi curriculum exhibeatur, eaque non calida, sed temperata. Quod si diu tepe- da potioni insistere nequeant, imbecilles se ven- triculos habere dicentes, concedendum ipsis etiā paulum omphacomelitis, aut hydrososati, aut hy- dromeli ex cotoneis, semel aut bis assumere de- bent: in aliis horis rursus tepidam, aut poscam aquosam. Hæc Trallianus de cibo ac potu. Eadem se- re & Paulus habet, quamuis is pro potu, si febre Lib. 1. careant, concedit vinum aquosum modicum alio- qui, si febris adest, dat hydromeli Sybariticum. Verum Iacchius doctissimus. Quod ad victum attinet, non expedit, inquit, hic catalogum cibo- rum numerare: quod quidam faciunt: cum, dum symptoma vrget, & quousque cesset, sæpius into- gram inediā seruare expedit. Multa ergo fru- stra inter se disputant de acerbis, de aceto, de car- nibus, quæ omnia præter propositum sunt. Vel enim nihil dandū est, si vires ferunt, vel sola forbi-

tionem, & ea exigua contenti esse debent. Nec enim augere sanguinem, sed minuire expedit: & mor- bus maxime vrget ab initio. Extreme ergo tenui victu est vtendum, & sic Galen. facit, quando ha- licam vel pisanam propinat. Potu vtetur medi- cam vinu habente. Illa vero diligens ciborum dis- quisitio iuuabit forte in præseruando, sed etiam in alijs profluuijs. At in hoc est inutilis, præser- tim, si ex ruptione fiat. Nam post priuam de ero- sione dicemus. Hæc Iacchius. Interea si malum non statim curetur, victum conuenientem, vt nunc diximus, adhibebimus. Et quod ad alia re- media attinet, cum sanguis ob rupturam vaso- rum sursum eruperit, vena cubiti iuxta Trallia- num omnimodo secari debet, non quidem vna vi- ce, verum duab. aliquādo tribusve horis interpo- sitis tentari: præsertim si primaria causa sangui- nis copia fuerit, aut spiritus multi & statulenti collecti, vel vas aliquod fuerit ruptum ex casu vel offensione. Sic & Galen. cubiti venam inter- nam statim secare præcipiebat *lib. 5. meth.* & post ipsum Paulus & Aëtius, bis terve gratia diuer- tendi. Si vena in conspectum non veniat, Alexan- der etiam ex talo commode mittit, cum ad longiores partes diuerso fiat. Hollerius vero vi- ribus integris, internam brachij angusto vulnere mittit modica quantitate, sed bis aut ter vna die, aut duabus detrahi iubet: si plenitudo in causa est, largius, si supplevis mensibus, vena- turis aperienda: Vnde Rondeletius distinguit à qua causa fiat. Si ob rupturam vena, maiorem quantitatem sanguinis vel vnica vice vel itera- tis vicibus: Postea danda ea, quæ vim astringen- di habent. Causa quoque diuertendi, artus omnes fricandi vinciendoque imo vincula brachij & coxis ad articulos, & in eisdem frictio adhiben- da. Etiam aliqui cucurbitas hypochondrij affi- gunt, ilibus atque inguinibus: & sanguisugas pe- tori affigunt. Sanguine detracto iuxta Trallia- num ægrum conuiescere cogemus, compelle- musque ne magnam respirationem edat: Vbi ve- ro respirauerit, aquosam poscam ipsi superforbe- re præcipimus, quo, si quis in viscere trombus, id est, eror concretus latet, resolutus exspua- tur: atque hoc nihil vetat bis ternis horis facere, vt idem Gal. asserit. Poterimus autem eiusdem poscæ 3 iij. vel iij. aut salem iij. qualibet vice ex- hiberere. Quod autem in bronchijs sanguis co- gatur aliquando, manifestum est experientia. Quod etiam coactum apprimere ledat, imo acci- dentia praua efficiat, omnes norunt: & ponitur ter vena: igitur studendum est, vt educatur. Quoniam vero non facile educeretur, si trombus foret ob crassitiam, ideo medicamentum propi- namus ex his, quæ trombos dissolunt. Etenim cum non nisi tussi educi possit, studendum est, vt quam minimus motus fiat. Poscam igitur dilu- tam & tepidam exhibet: dilutam ne acetum pro- trahat; tepidam vt melius operetur. Patet autem, vt Iacchius quoque annotauit, quod & sensum dimittenda est, vt in viscus aliquid eius penetret. Auicenna dicit & quandoque Galenus ponit, quasi semper eodem vtendum sit. Hic vero in visu aceti contendunt auctores. Sed errant, inquit Iac- chius, ex Auicenna & Auerrhoe, qui poscam le- gunt acetum cum aqua: ignari esse eam mistio- nem, quæ potui iucunda sit: vnde experientia monstrat, quod tussim non facit. Est autem ne- cessarius vias ab accidentia dicta. Mirum vero videtur, si Auerrhoe non viderit, necesse est medico, vt contrarijs simul indicationibus satis- faciat, præterligendo eam, quæ magis vrget, & al-

teram non negligendo, quod & hic facimus. Ca- uere enim oportet grumos, & si sunt, dissoluere, neque expectare, donec eorum evidentes notæ adint, & symptomata graua inferant: quando etiam valentioribus vti oporteret, vt coagulo le- potis, vel hædi, quibus vis inest maxime dissol- uendi, vt omnes restantur, & acerrimum est vi- ribus. At posca mitissima est, quod maxime sane experimur, dum bibimus. Et scimus eam in in- ternis vulneribus ad glutinationem maxime fa- cere: ita etiam bibita faciet, vnde tantum abest, vt eius vim pertimescat Galen. quin potius etiam ad medicamenta glutinantia propter eius dedu- ctionem vtatur. Est ergo tunc ea vtendum, cum iam magna parte fluere cessauit, quod cognoscitur, quia rarior fuit, & iam colore non adeo floridus est. Hæc de pulmone. Nam si malum in arteria sit, vel in pectore, nihil obstat, quin to- to vtaris. Non ergo, vt Auicenna ait, quandoque vtendum est; quo pectus expurgetur, vt Gal. vo- luit. Hæc Iacchius. Nos vero ad sanguinem congelatum commoda dedimus mumiam & sperma ceti. Donatus etiam post poscæ assump- tionem commendat pul. sequentem, *℞. rhubar. 3 j. vel 3 iij. mumia gr. v. vel vij. rub. tincto. iij. vel iij. dabat cum astringenti vino rub. aut aqua plantaginis, exiguo aceto iniecto.* Hoc medica- mento non solum concretus sanguis resolutur, sed foras propellitur atque expurgatur, ruptum- que vas seu resectum sanatur. Quamquam mu- miam & sperma aceti Laugius *lib. 2. epist. 31. his* verbis vituperare videtur. Si (inquit) præcipiti ex abrupto, vel equo, casu vel violenta corporis succussione, aut vena in pectore, vel sub cranio ruptura, aut iugi sanguinis in ventriculum vel pulmonem destillatione, putridi cruoris, gru- mos in corpore coaceruari conieceris; ne viroso cruoris habitu cor cerebrumque infestetur, ope- ra pretium erit, hoc pharmaco delibere grumos, ac per lotium aut alium expurgare: non, vt vul- gus chirurgorum imperitum assolet, carbonibus tilix, aut Arabum mumia vel ignoto veteribus spermate ceti, sed subscripto puluisculo. *℞. rad. angelica 3 ij. conuli leporis 3 ss. succini 3 ss. farinæ orob. rub. 3 ij. exacte confusacibus excernantur, ac de illius pulueris faragine 3 j. dissoluantur in stilla- tio charesfolij, aut ginsidy liquoris 3 iij ss. & oxymel- lit. 3 j. fiat haustus.* Oxymel quippe, vt Galen. com- pertus est per se absque adiuncto haustum, san- guinem concretum dissecat, expectorat, vel per lotium prolucit: quem postquam oxymelite inci- deris, tum commode ex aloë & rhubar. catapo- tiji per aluam expurgabis. Quod Paulus quoque *lib. 3. ca. 37.* Agineta his verbis suadet. Sanguine inquit, cir- ca ventriculum concrecente, coagulum leporis porandum dabis: aut ex cinere ficus lixiuium, addita aqua charesfolij aut thymum, vel thymi- bram cum aceto, quos lacte aut aloë quoque euacuabis. Qui autem hoc puluere vti velit, po- test; licet eos optimo successu in præcedentibus ægris spermate ceti & mumia vti sumus; quibus & præceptores mei in Italia vti sunt. Post hæc procuranda est omni ingenio glutinatio cum em- plastris & astringentibus: quorum prima illa sic- cant solum sine astringitione, vt multa terra gene- ra & lapidum, vt Lemnia terra, & boles arme- nos, & alia eiusmodi. Astringentia & nota sunt, tum simplicia, vt symphyti rad. decocta ex Tral- liano, portulacæ succus vel herba ipsa vel rubi fructus, tunica glandis putamini subiecta, poly- gonij succus, & alia infinita, tum quædam com- posita, vt troch. de terra sigillata, de spodio, & similis.

similia : nam astringentibus etiam emplastica adiungimus , cum sine morfu siccant. Trallianus quoque tum Paulus ac Aëtius , externis quoque remediis vtuntur ; etiam superfusionibus thoraci extrinsecus accommodatis per lanas ex rosaceo , aut melino aut myrteo cum aceto modico , aliisque vt apud eosdem videre licet.

OBSERVATIO XVI.

De vena rupta & tussi in pectore.

Maxime verendus videtur casus , cum ex tussi vena rumpitur in pectore , magis vero & in pulmone : quod maxime euenit , vbi refrigerata sunt partes pectoris , & inde tussis : nam hic contrarij oriuntur indicationes , sistendi sanguinem , & tussis sedandæ. Quod equidem cum contigisset cuidam mercatori Delphensi , Philippo Vergoesio dicto , fratri Prætoris Delphensis , in foro frumentario habitanti , 5. Septem. die , anno 1571. cum nocte præcedente ex frigore contracto tussiret , vena in pectore rupta est , & semiscutellam sanguinis extussit. Vnde terrore percussus , Cornelium Heydium , collegam meum ad se vocauit : sed is cum in Hagham-Comitis ad alium agrum accitus esset , me vocauit , & statim basilicam venam in brachio dextro aperire iussit , sanguine moderate extracto. Deinde , vt sequenti condito vteretur , mandauit , cum & ego eodem tempore Hagham-Comitis accedere cogerer. *℞. conseru. ros. 3 j. diatrag. frig. 3 ij. boli arm. 3 j. cum syrupo ex ros. sicco , sicut conditam : quo cum vsum esset , & post venæ sectionem , cum ex Hagha statim ad prædium rediissem , melius habuit , sanguinis sputo non amplius apparente. At sub noctem hora decima cum vehementius rorsus tussiret , sputum sanguinis rediit : ita vt tunc Heydium ex lecto , tunc me quoque vocaret. Cum etiam catarrho tunc laborare quoque videretur , & urinam vtrumque tinctam haberet , cum renum calore , & aliquantulum biliosus esset , etiam melancholicus , & calorem quandam sentiret , licet non febricitaret , iuleb. sequens ad sanguinem reprimendum & restringendum præscripsi. *℞. aqua buse pastoris , plantag. portulacæ , an. 3 iij. aqua vngula caballina 3 ij. lapid. hematit. subtilissime pul. 3 j. boli armeni veri pul. 3 j. syrupo myrrill. (qui etiam ad tussim facit) 3 iij. misce , fiat inieb. capiebat frigide sapor cochlear vnum aque alterum in nocte , quo remedio minus sanguinem expuebat. Pectus vero inuiximus linimentum sublequenti. *℞. olei myrrill. 3 j. olei viol. ros. an. 3 j. olei amygdal. dulc. 3 ij. ceræ albæ modicum , sicut linimentum ; 8. Septembr. diatrag. frig. in tabulis fuso cum aqua ros. saepe utebatur pro tussi. Et quia sputum sanguinis tum vix apparebat , capiebat subinde myrobalanum vnum empeliticum conditum. Et glande sequenti , cum aluum non deponeret , eam irritauimus. *℞. Pul. Specier. biere picæ 3 j. trochisc. albandul. 3 j. fals. & mellis q. s. fiat elax. Resolue ac lumbos inuiximus vng. ros. cum autem ex glande stercora dura deiecisset , decimo die Septembris hanc potionem ebibit. *℞. folior. fene , myrob. indor. (quia valde melancholicus erat , & ante à longo tempore lienosus fuerat) an. 3 ij. myrob. ciuinor. rhab. selecti , an. 3 j. sem. anil. 3 j. schœnanthi 3 j. infunde in 3 ix. aqua fumaria per noctem , facta prius ebullitione , deinde fortissimè expressione addendo syr. myrrill. de epithymo , an. 3 j. clarificetur , & fiat potio pro 12. dosibus. vna adhibita , probe ventrem deciecit 13. die Septembr.*****

Propter catarrhum , ne sputum sanguinis quoque rediret , sapissime utebatur conser. ros. ad libitum. 14. Septembr. tam ad somnum conciliandum , quam ad tussim ac catarrhi incrassationem , hordeato utebatur. Verum eodem die rursus in maiori quantitate rediit sanguinis sputum. Quo valde denuo perterritus æger ac multum melancholicus , sibi metuebat de phthisi. Quamobrem imperauimus , vt ex decocto sequenti saepe fumeret. *℞. rad. consolida maioris 3 j. burse pastoris , portulacæ panicula , pyrolæ , polygoni , an. m. j. sem. end. acetos. portulacæ , urticæ , an. 3 j. fiat decoctio , vt artis est in aqua comm. pro 15 j. colatura addendo 3 iij. syr. myrrill. clarificetur , & sicut inieb. loco sem. urticæ ego libenter vsum fuisse succo urticæ , qui pro arcano habetur contra sanguinis sputum , vt collegæ meo referebam ex Amati historia Cent. 6. capit. 4. Nam omnes , qui sanguinem ex pectore reiecerant , & à Medicis tanquam deplorati habiti sunt , solo urticæ succo ebibito conualuerunt : post multa enim machinata remedia , nullum remedium ita contulit , vt sanguis hic cohiberetur , ac succus urticæ , quem ad quinque vel sex dies ebiberunt , Singulis namque diebus , singulas quatuor vncias ieiuno stomacho bibebant , imo & ipsam urticam incostam iure pulli aut veruicis saepe comedebant : ex iis alter prædicti Bucignolæ nepos erat ; alter vero Ragulæus , Patritius quoque. Urticam hoc minus conficere posse , difficile creditum est. Dioscorides tamen de ea ita inquit : Urticæ folia profluuiarum cum succo sistant (quod & nos experti sumus) trita inposita ; & vltimo urinz succus , gargarizatus vnam reprimat. Maluit tamen Eriicius semine vti ; quamuis idem fatebatur se succo urticæ fluxum in vulnere restrinxisse. Seniori tamen hac in re nolui ita resistere ; quamuis libentius succo vsum fuissem. Verum , cum ex præscriptis remediis sputum sanguinis nondum ex integro cessaret , & catarrhus ad pectus etiam deflueret cum tussi : vnde vena licet contracta & consolidata de nouo aperiebatur , & sanguinem fundebat ; ideo & hanc cucufam vna præscripsi. *℞. flor. ros. vrb. flor. nenuphar. an. p. j. sem. coriand. præpar. 3 j. B. sandaracæ , masticeis , an. 3 j. samal. vrb. ciuin. an. 3 j. puluerisemur omnia crassiuscule , & bombaci inspergantur , & sindone rubra cooperiantur , & fiat cucufa rotunda intersua , sicut coronati applicanda. Decimo sexto Septembris cum sputum sanguinis nondum cessaret , sequens eclegma præscriptum est. *℞. conseru. ros. veris 3 j. B. gummi tragacant. albi solut. in aqua portulacæ 3 j. boli armeni veri 3 iij. trochisc. de spodio , de carab. de terra sigill. an. 3 j. sem. portul. confusa 3 ij. B. com. syrupo myrrill. fiat eclegma. capiebat cum baculo liquir. ad libitum : subinde & cochlear vnum syr. de portulacæ , non qui sit ex succo end. & sem. portulacæ qui valde mucilaginosus est , neque illitum aliis multis placet , sed qui ex solo succo portulacæ & saccharo clarificato paratus est. Vicissim hoc syrupo vrens , tum conser. ros. & portulacæ , in cibis etiam viridem masticando ac deglutendo , tandem sputum sanguinis desit , & opime habere cepit. Hic tamen postea melancholicus , & rursus catarrho acri destillante in pectus , tabem incurrebat , ac phthisi obijt sexto Martij , Anno 1572.***

SCHOLIA.

Sanguinis autem reiectio , quæ ex apertione osculi alicuius vasculi contingit per eas , quæ dilatatum

latatum os obturant , curari debet , Galeno auctore 7. de compos. medic. secundum locos. Obturant autem osculum (vt etiam Scholio præcedente diximus) dilatatum medicamenta , quæ vim habent adstringendi : eius vero (vt etiam exemplis antea ostendimus) quæ ex valis ruptura fit , curatio per eiusdem conglutinationem perficitur : atque conglutinatur ruptum per eadem medicamenta astringentia , & quæcunque ipsi in compositione miscentur citra mordacitatem rehecantia , & glutinosum quiddam habentia , vt & alicui dictum est ; quæ idcirco , quod ex lentia , & illaque substantia consistunt , meatus obstruunt , & Graeci *μυστασι* vocant , vt 5. method. med. & 4. de simpl. medic. facult. liquet. Id vero in vtriusque prius animaduertendum (vt Donatus quoque nonnulli adnotant) numquid causa ruptionem aut apertionem efficiens desierit , vel adhuc maneat : namque si desierit , primum sistere sanguinem expediet ; post vero (vt inquit Galenus eodem 5. method. med.) perruptum vas aut resectum , sanare eo conglutinato vel obstructo. Si autem permaneat efficiens causa , vt pote abundantia , ea quidem prius curanda erit : etenim manente ea , vas etiam plus rumpitur , aut resecatur : hinc sanguis reprimendus , moxque vlcus ipsum vas , vel eius apertio curanda. Desinente igitur efficitrice causa , primum sistere sanguinem expediet , Galeni decreto , post vlcus sanare : obturato quidem , quod perruptum est ; auerso autem atque aliorum translatum , quod per id ferebatur : quando si id eo , quod inter initia , impetu confluat , osculumque valis pari modo pateat , citius plane moriatur animans , quod profluuium laborat , quam sanguis cesset effluere. Siftitur porro , quæ valis profuit sanguis , aut propterea quod amplius non confluit , aut quod oclusa diuisio sit , seu conuiscat id , quod resecatum est , vel propter vtrumque vt inquit Galenus eodem lib. 5. method. medendi , id quod ipse dicit tutissimum. Hæc quidem sunt communes curandi indicationes cuiusvis ruptionis expuitionis , ex diuisione seu apertione vasculi cuiuslibet partis : est insuper & aliud commune omnium internarum partium affectarum , vt idem Galenus lib. 4. method. medendi. alit. & ea eligantur , quæ animalis naturæ maxime sunt familiaria , siue ea cibi sint , siue medicamenta , fugiantur respicianturque huic contraria. Interea partes affectæ aliquo modo priuatim curationem variant. Si ex refrigeratis spiritibus instrumentis sanguinem reiecerint , his è vestigio sanguinem vena secta extrahere conuenit , vt Scholio præcedente diximus , bis eodem die , vt Galenus lib. 5. method. docuit ; alioqui , modo atas vel vires non prohibeant , paulatim euacuatio facienda , vt etiam Aëtius admonet : deinde & ligationes , & frictiones peragenda. Diximus autem hunc casum , si ex tussi vena rumpatur , partibus pectoris refrigeratis , ob contrarias indicationes curatu difficilem esse. Nam quæ tussim à frigore sedant , necesse est calida sint , vt inspiratio & ea , quæ extrinsecus calida applicantur ad intemperiem tollendam. Quamquam in hoc nostro ægro etiam catarrhus aderat , neque intemperies ita frigida. Calida itaque sanguinem fluere faciunt , vt supra diximus. Galenus igitur historiam ponit iuuenis , qui tussibus ex refrigeratione pectoris sanguinem excrauit. Cura vero fuit hæc : primum enim procurauit , vt sanguis sisteretur , quod magis urgebat , secta vena , & vinctis & frictionibus : mox medicamento soporante , diaspermatum est vlcus : secunda iterum detraxit. Sed pe-

ctori mox emplastrum ex tapfia apposuit , ad tollendam intemperiem pectoris , sed diu morari non sinebat , ne multum calfaceret. Noui ego medicum quendam alioqui doctum , qui cum ægro suo ceratum calidum pectori applicuisset , & peregre profectus diutius eum reliquisset , pectus adeo exulceratum fuit , vt ad interiora vlcus pertransierit , & æger non diu post obierit , quo factum est , vt deinceps ille Medicus omnem auctoritatem amiserit. Alio similiter die Galenus apposuit , licet etiam tunc non diu morari sinebat : itaque per interualla , & vacabat symptomati tussis , & spatium naturæ præbebat , vt glutinaret ; nec adeo calfaciebat , vt venam aperiret : & semper medicamentum diaspermatum dedie vsque in quartum diem. Sed dices , quæ de causa ? Respondet Iacchinus , vt tussis symptomati occurreret , sensum heberando , & ita proritationem ; & vt sanguinis fluxorem sisteret. Deinde ad Tabias misit pro sicanda magis cicatrice , vt firmior esset. Si ex aliis causis eadem vasa rumpantur aut resecantur , etiam tunc vena incidenda est : ex mente Galeni , Pauli & Aëtij ac Tralliani , vt Scholio præcedenti diximus : artusque fricandi & vincti , atque posita tepida exhibenda , mox medicamenta emplastica & astringentia. Illud tamen perpetuo seruari debet ex Galeni decreto , lib. 4. method. medendi. & 7. de compos. medic. secundum locos , quod congruenti mensura prædictis medicamentis , in his qui ex pulmone , aut thorace , aut aspera arteria sanguinem reieciunt , miscantur tum calida , tum tenuium partium existentia ; quamuis vasorum rupturæ ac resecationi sint infestissima , gratia scilicet distributionis ipsorum medicamentorum : etenim astringentia & viscosa , ac tenacia sibi ipsis vias præcludunt : quare opus habent facultate ipsis viam strante , ac præparante. Quapropter omnibus medicamentis , quæ thoracis & pulmonum vlcibus sunt destinata , mel admiscendum erit : est namque ipsum veluti instrumentum quoddam digestionis eorum in corpus , ac ceteris transitus : veluti vehiculum , vt patet eodem 4. lib. method. medendi. Quod si ex acri destillatione , vel ex catarrho vena aperiat vel resecatur , aliter curandum erit , & catarrhus prius tollendus erit , vt exemplum sequens docebit.

OBSERVATIO XVII.

De spuo sanguinis ex catarrho thoracis , potius insipido quam acro.

Tussis aliquando ex catarrho descendente à capite in pectus vel pulmonem , sputum sanguinis inducit : quod equidem bifariam contingere potest ; vel enim ex tussi sit continui solutio ob partium distensionem , vel quoniam catarrhus erodens sit , ideo vlcus facit. Si enim insipidus sit catarrhus , sola tussis causa esse videtur : vt istis diebus iuueni euenit , vt ex tussi cum catarrho tamen insipido , sanguinis sputo laboraret ; & quia plenitudine hic iuuenis aliquo modo laborabat , & satis robustus erat , venam incidere iussi ; moderate tamen sanguine extracto in cubito. Ad diuersionem quoque à capite , postquam leuiter purgatus esset cum pil. ex aloë & rhab. etiam cucurbitulas scapulis admodum iussimus cum scarificatione , etiam vinctis membrum extremis inieciis , & adhibitis frictionibus. & capite mastiche & olibano inspersit. Pæceptot meus etiam canterium adhibebat capiti , coque

hic roborato theriaca d ij. *dabat cum succo arnoglossi vel portulacae.* Nos autem ad constrictionem dedimus lapidis haematit. *cuius se laugui, & in puluerem tenuissimum redacti d ij. cum aqua sola tepida, & egregie comulsi:* hoc enim modo Trallianus dabat in iis, in quibus sanguis copiose (*ut hic*) non euacuabatur, alioqui in his, qui largius sanguinem reiciebant, cum succo mali punici & granis, vel cum succo polygoni dabat. Hoc enim modo sine theriaca aliisque pretiosis antidotis multos curauit, lenibus utens medicamentis, & praesertim lapide haematite. Dat autem ex eo ita leuigato, vel sit aëreus & vento persimilis, d iij. *& paulo amplius minusve.* Exhibuit etiā iis, qui pus exspuere inceperant: ac mirum est, quomodo vlcus excisicari sanaueritque ut non amplius pus generaretur, neque aeger a tussis infestaretur. Ideo etiam in catarrho acri corrodente utebatur. Spectauit autem & alium quendam ex his, quibus vas exesum erat, non modo particulas quasdam ex faucibus, sed etiam asperam arteriam exspuentem: ac mirum, quomodo in hoc quoque lapis hic maximam efficaciam indicauerit: nam & hic curatus est, illo ipso non admodum etiam sperante. Exhibuit autem aegro potui medicamentum frequentius, ut commodius distribueretur. Quare, cum crebro ipsum bibisset, tandem sumere ipsum fastidiuit. Excogitauit autem huiusmodi rationem: redactum in tenuissimum puluerem panniculo lineo impoluit, & diligenter ipsa vndeque constrictionem, colligatumque in poculo, quod vinum odoratum modicum haberet, suspendere permisit, idque per totam noctem iam inde ab ipso vespere: extraxit autem tenuem aëreamque eius partem, ut aeger solam vini qualitatem perciperet: ex hoc bibere, quantum mane bibere solebat, ei praecepit. Atque hoc sane agendo, bibendoque continue, sanitatem recepit. Hoc autem morbo liberatus, idem praeseruationis causa facere pergebat, bibebatque donec etiam corpore probe permutato, consueta agendo viribus se constare sentiret. Hæc de lapide haematite, haecenus à Tralliano visu & vsu comprobata, hic recensere nobis vtile visum fuit: cum & nos hunc lapidem cōtritum in tenuissimum pollinem cum aqua plantaginis vel burfæ pastoris saepe transfusum, & deinde colatum, ut aqua rubedinem acquireret, accepimus, immixto syrup. de portulaca vel myrtillo: ac ita ad sanguinis sputum commodè exhibuimus.

S C H O L I A.

4 **S**i itaque insipidus catarrhus sola tussis causa fuerit, facile cognoscitur, & etiam facilius curari poterit. Si vero falsus vel amarus, & flauum quid exspuitur, de erosione suspicio est. Galen. autem posuit vtriusque affectus curationem, ac primum eius qui ex sola tussis fiebat, ut in illa nobili Romana. Nec enim illa erosione pulmonis reiecerat. Nam hi, ut mos habet, insaniabiles sunt, & curam nullam admittunt, nisi ut vita prolongetur. Et errarunt multi in hoc (uti etiam Iacchinus doctissimus annotauit) quia crediderunt historiam illam & curam conuenire erosioni ex catarrho: vnde frustra de multis dubitant circa eam curam, quomodo apposuerit capiti calido, toties calidum emplastrum. Et ego alias (inquit idem Leonardus Iacchinus) de hoc dubitabam: & respondi, laborare Galenum contra symptoma. Sed reuera optima est curatio, quæ tollit causam, nec lædit: quoniam siccatur

calefacit: in capite laborante destillatione, est vtile: ubi si esset arrodens catarrhus, profecto malum esset. Mirum non considerasse hunc locum Veteres, qui historiam referunt, quasi catarrhi erodentis. Mesue & Rhafes nullam historiam æque admirantur, & colunt: cui tamen morbo mædeantur prorsus ignorant. Vnde iuuenis ille, qui tuniculam gutturis exspuit, ex catarrho erodente id passus est: neque in hoc hanc curam posuit, sed longo tempore curatum: nempe ratione, quam postposuit: quoniam succi vitium corrigere oportuit purgatione, & alimentis, idque non potest, nisi longo tempore fieri. Quod historia mulieris sit catarrhi frigidi & humidi, patet: primo: quia cito sanata est: ergo non erosione. Præterea erosionem dicit esse insanabilem. Præterea etiam post agglutinatum vulnus, ad caput taphia vitur, ut pateat non aduersus symptoma pugnasse, sed aduersus causam. Quod si dicas, cum præcauet catarrhum acrem, & erodentem, adhibet capiti taphiam: Respondetur, potest esse sine talida capitis intemperie: sed potius cum humida, cum reliquum corpus plenum esse vitiosis humoribus, qui caput petunt. Sed si esset ex capitis intemperie, hoc non fieret. Verum ad catarrhum prius accedamus: atque curationem ex Galeno ita instituemus. Primum itaque, ut in eiusmodi aliis affectibus, sanguinem mittere decreuerat, quod id morbus exigeret, tum ad minuendam materiam catarrhi, tum ad reuulsionem, & derivationem à parte. Sed alia dissoluebant, nempe quatruidi inedia: forte vero & gracilis erat, & æstiuo tempore, & alia aderant contra indicantia: sat nobis est affectum id exigere. Post modum qui eam dimiserat aliis reuulsoribus ingeniis vitur, clystere acri, scilicet & vinculis, & fricat calfaciente pharmaco, ut puta sinapi ex aceto. Hæc enim auersio maxima est. Huc vlque auersio: mox ad causam tussis proximam accedens, raso capite emplastrum ex columbino stercore imposuit, ex recenti, inquam, in turribus collecto, cui maxima vis in est calfaciendi & succandi, & attrahendi catarrhum ad extimam eutem. Hoc vsus per horas tres est, ne scilicet exurere nimium. Sed caput pro tempore idoneo operimento contegit, hoc est, quatenus externo aëre non læderetur, mox in balneum duxit. Hic vero dignum consideratione est, quomodo in balneum deducat eos, quibus sanguis profluit, cum vniuersum calidum promoueat profluuium. *aphor. & priuatim balneum ea augeat, 1. ad Glasc. c. de accid. & in historia Metonis 3. 1. Epidem. ad sanguinis profluuium augendum caput lauat Hip.* Præterea in hne curæ, dicit in balnei abstinentia cum continuisse, ut scilicet siccaret. Respondetur: Primum, quod reiecerat exiguum erat: itaque ruptum vas erat exiguum: sed potius timor erat futuri, quam presentis affectus. Præterea inedia præuocata ea non videbatur timor fluxionis, & ideo resisterat. Vel dicito, non esse eandem rationem laborantis pectoris, & capitis. Calidum enim balneum caput replet, ideo sanguinem è naribus fluentem proritat. At à pectore reuellere videtur: non secus atque alui profluuium ab intestinis. Hic nota solum lauat, cum capiti emplastrum apponit. Et Auicenna dicit, propter medicamen, id est, ad tollendam acrimoniam eius, non vngit caput, sed lauat: quoniam vnguenta plus morantur & humectant: & quia quod attractum est, exhalare non sinit, 6. de sanis. iuend. Ut ergo frictione vit potuit, cur non & balneo? Caterum hæc responseones ad logicam quidem disputationem viles forent,

OBSERVATIO XVIII.

De destillatione acri à capite in pectus cum tussis, ex qua vena pulmonis corrosa fuit cum sanguinis cruenta spuitione.

Vir quidam annos circiter quadraginta excedens, cum longa destillatione acri laborasset, neque satis tempestiue de remediis cogitaret, & tussis valida afficeretur, tandem sanguinem subito excreauit spumolum, rubrum, humiditati euidam admixtum: quamquam vltimo paucus, viuulus, nulli rei admixtus exierit, quem ex vena pulmonis vel prope pulmonem existente, effluxisse existimabam: assidua enim humoris destillatione à capite in pectus vena quoquo modo corrofa intelligenti illa tussis aperta fuit, vnde sanguis ille effluxit: tunc enim prius me vocauit, cum iam macilentus & extenuatus ex longo morbo præcedente: sanguinem hic mittere ausi non fuimus, cum ad hecticam tendere videretur. Et quamquam destillante acri humore, præsertim ad pulmonem aut pectus, toti corpori consulendum sit, quo listatur erosio Galeni auctoritate 5. meth. med. Interea Paulus & Alexander præcipiunt cauere debere sanguinis missionem; præsertim ubi admodum acris fuerit destillatio. Nam magna ex parte corpus eorum, qui ex erosione sanguinem reddunt, & gracile ac persiccum est, quale hic erat, cum & diutius male habuisset, ideo sanguinem non detraimus. Si autem ab initio iam prius sanguinem exspuisset, Galeni auctoritate fretus (*cod. 5. lib. method. med.*) ubi validus fuisset aeger multique sanguinis, statim à principio sanguinem detraxissem: id quod nec Alexander, nec Paulus negarunt. Et si parum sanguinis habere viderentur, ij ad quendam succum probiorem victus ratione reduci debent, deinde sanguis detrahendus, si res ita suaserit. Verum hic cum sub noctem acciti essemus, ut sciquens sumeret mandauit: *syrup. pap. myrtini, ana 3 ss. boli armeni orientalis 3 ss. misc.* mane cum spiritum salum sentiret, atque hic vitiosus succus corrigendus esset, atque primo alterandus & cōtemperandus, licet omnino longo tempore opus sit, ut Galenus dicebat, quo succi huiusmodi temperentur, & corrigatur vitium. Cum & tales acri sanguine decocto ab initio (quod nunc præternitulum erat, cum diutius laborasset) tum reficiendi sint, tum purgandi ac rursus post purgationem reficiendi. Quæ omnia tempus habent: Post exhibitum hunc syrupum, 22. *syrup. violarum. papauer. myrtini. ana 3 ss. aquæ decoct. bordei 3 iij. deindus 3 j. cassia recens extratta cum sero lactis.* Deinde ad sanguinis sputum, boli armeni veri d ij. cum lacte. Postea etiam lac caprillum dedimus, cum de phthisi metueremus: nam tales maxime lac requirunt, qui maxime insanabiles sunt; præcipue, ubi à capite aliquid defluerit. De quo Alexander in hoc Gal. imitatus. Omnes autem, inquit, lacte vtuntur, molli recentiq; caseo, præsertim caprillo aut bubulo. Est valde accommodum à balneo aquæ dulcis sumptum. *Gal. 7. meth. med. vult,* ut calens à mammillis ab aëris sugatur: & ut mellis tepidi pauxillum immisceatur, ne in ventriculo cogatur aut concreseat. Verum, licet multis & aptis remediis vsi simus post semiannum tandem mortuus est ex tabe.

SCHOLIA.

4 **S**I ex acri destillatione cum tussi, cruenta spu-
tio contingat, medicamentorum copiam, &
cap. de destillatione tum de tussi, requiremus. Il-
lud tamen perpetuo in eorum exhibitione ser-
uandum, ut quæ magis familia ac leuia sint, eli-
gamus, vitæque acriora, calidiora, ac siccio-
ra: quæ insuper non semel tantum propinabi-
mus, quin imo bis & sæpius, ubi oportet: nam
longo tempore (ut diximus ex Gal. auctoritate)
omnino opus est, ut succi contemperentur, &
corrigatur vitium; potissimum si ex eo in pul-
mone erosio facta fuerit. Quapropter Galenus
eos, qui plane deplorati non sunt, omnes serua-
ri fatetur, per hæc tria, per sanguinis videlicet
missionem & purgationem, & ea, quæ caput ro-
borant: non enim in huiusmodi affectibus à par-
uis auxiliis incipiendum est, veluti Erasistrato
visum fuit: nam in morbis, in quibus periculum
non imminet, à paruis auxiliis incipiendum est:
quod si nihil profecerint, aggredienda maiora
sunt. At ubi periculum maximum impendet, à
maximis quoque auxiliis exordium est: Nam
ad ultimos morbos ultima prorsus remedia ma-
xime valere Hippocr. decretum reliquit. Ea de
re non immerito statim circa initia venæ sectio-
ne (si nihil prohibeat, at hic in nostro agro pro-
hibebant diuturnitas mali, macies, & vires deie-
ctæ) ac purgatione utendum, nec minus & capi-
ti confectum prospiciendum, ne ex eo in pulmo-
nem aut peetum aliquid defluat: in quem vltim
conducit si 3 b. infra scripti pulveris, ex Donati
sententia sumatur: 2. sem. hyoscyam. & pap. alb.
an. 3 b. sem. coriand. preparati 3 j. corr. thuris g. ij.
massicis g. 4. pul. hirundinis preparati 3 b. sacch. 3
iii. Tèpus autem sumendi est post duas vel tres
horas ante somnum à cœna, vel pilulas duas de-
uorent ex pilulis de cynoglossa Nicolai, loco me-
dicaminis, quod diapheraton à Galeno prius
appellatum diximus, quo is utebatur. Is quoque
thapsiam (ut scholio præcedente retulimus) capi-
ti imponebat: alij sinapismo aut ignito canterio
utuntur. Sed aduersus Galenum Trallianum defen-
dit, non ut temperiem capitis calidam curaret,
sed ut humiditatem acrem, quæ à capite deflue-
bat partim exsiccaret, partim etiam ex interio-
ribus foras traheret, & per cutim euacuaret, id-
que etiam in principio, ne materia deflua ad pul-
monem, & tussim excitet, ex quo maius pericu-
lum, quam propter reuulsionem & exsiccationem.
Quam rem etiam doctè prius Iacchinus scholio
præcedente, & ad amissum interpretatus est. Vbi
vero hæc pericula non impendent, in calida flu-
xione post redundantium humorum vacuatio-
nem, ea quæ infrigidant, pro eius alteratione ca-
piti ad mouere hæsitaret nemo, & nō calida cum,
ut caput ex calida intemperie male habet, talia
medicamenta nocent: Vt igitur temperamen-
tum melius reddamus, præstat ipsum rosaceo pe-
rungete: atque æstatis tempore præstantius erit,
eo quod ex crudo oleo, quod omphacinū vocat,
componitur, uti: quemadmodum idemmet Gal.
præcipit 6. de sanit. tuenda. damnamus medicamen-
tum, quod ex thapsia & sinapi componitur, cum
ex calida capitis intemperie fluxio fiat: eosque
balneari iubet, frequenti balneo potabilis aquæ,
quo & calidos vapores, qui in capite sunt, euo-
cat, & totum capitis temperamentum melius

ergando à
paruis, &
quando à
magnis au-
xiliis inci-
piendum est.

Cic. arce
fensum co-
tra Ale-
xand.

reddamus: nec minus balneum ipsum prædictis
lib. 5. in eb. med. commendauit. Prædicti quoque
sunt (eodem Gal. teste) qui maxime lac requirunt,
neglectoque eo omnium sunt insanabiles, præ-
cipue ubi ex capite aliquid in pulmonem defluat.
Alexander quoque de lacte imitatur Galenum, ut
obser. præcedente sub finem diximus. Horum aucto-
rum loca ipsa perlegere poteritis, cum Galenus
& Alexander de sputo sanguinis curando nihil
intactum reliquerint. Si autem lactis quantitas
ab 3 iij. ad vj. pro diuersa corporum natura, ætate &
consuetudine, ac reliquis: melius autem vel ro-
sacei mellis, quo & ego vti soleo, quarta pars,
aut medietas viciæ vnius. Hoc modo & Donatus
uitur.

OBSERVATIO XIX.

De quibusdam ex vasorum exesione sputo cruento
liberantibus.

Godefridus Petrus Beaumontius cerevisia-
rius, annos (plus minus) 59. natus, cum ali-
quando diu asthmate laborasset, tandem tussi va-
lida correptus, etiam febre continua satis, ut de
phthisi metus esset, tandem & sputo sanguinis
correptus est: quod cum in notabili quantitate
cum febre prodiret, multum sibi metuebat etiam
de tabe, quamquam prius sputum non purulentum
sed pituitosum vna cum sanguine extulisset:
postea vero subinde nigriusculum, ita ut ex ero-
sione venæ peetoris prodiret, cum pure quasi
tandem permixtum. Tale autem sputum cum fe-
bre solet esse semper suspectum: nam febris pu-
trecedens & corruptionem maiorem arguit: &
quamuis maius periculum inducit sputum san-
guinis arterialis quam venalis, etiam si sine febre
fluxerit, suspectum habeatur: tamen omne spu-
tum sanguinis, si cum tussi ex peetore aut pulmo-
ne erumpat, cum febre & line febre, malum sem-
per est: deterius tamen ex pulmone, ut mox alio
exemplo docebimus; & magis ex subacta ipsius,
cum ducat ad phthisin: quod ex peetore est, sanatur:
quidem velociter: si minus, habet malignitatem
vltimis pulmonis, cum fiat fistulosum frequenter
rediens cum sanguinis sputo. Ad hunc in princi-
pio accitus cum febricitaret & valde tussiret, &
nondum sanguinem exspueret, sed materiam pu-
tidam pituitosam, & aliquandiu etiam lenta fe-
bre correptus esset, ut longo tempore foras pro-
dideret: ubi enim magis cepit febricitare, me vo-
cauit mense Maio, propter febrem; & quia quor-
annis consuetus erat sanguinem mittere, quamvis
paulo macilentior, tamen multi sanguinis. Post
acceptum holum ex cassia, aluo satis soluta, die
subsequente vena basilica in brachio secta fuit,
& pro tussi ac febre continuo lambebat ex syrupo
viol. nam maciem contraxerat, & de tabe me-
tuebamus. Deinde ex hoc decocto tam ob febre,
quam ad vitiosos humores contemperandos his
in die ciathum simebat. 2. corticum rad. cicchorij
demis leonis, glycyrrh. rosa, an. 3 b. flor. cord. p. j. vin-
gula cab. seu beechij, solior. viol. aciesia, cicchor. capill.
ven. polytrichi, ana m. j. bordei mundati. p. j. sem.
quat. frigid. maior. an. 3 j. prun. damasc. nu. g. vinar.
passul. enucl. 3 j. vinar. corimb. 3 b. inisabarian sebesten.
recent. an. 3. s. fiat decoct. in aqua communi pro 3 b. j.
coletur, & adiecto rursus saccharo cando disto, ad me-
liorem saporem, de nouo ebulliam ad modum iuleb. Interea
quoque pro tussi & calore febrili subinde capie-
bat ex tabulis diatrag. frig. Sub capite sunt, euo-
cat hordeatum in hunc modum concinnatum:
2. bordei

2. bordei mundati p. j. amygd. dulc. depilat. 3 b. sem.
pap. alb. 3 j. sem. 4. frig. maior. mund. an. 3 b. fiat bor-
deatum pro 3 b. j. saccharo parum dulcoretur, ut artis est.
Hoc multis diebus sub noctem simebat: interea
leuiter cum purgauimus cum syr. rosa. pallid. &
sero lactis. Et rursus apozema, ut superius, adie-
cis scabiosa, pulmonaria & hyssopo, ut sputa me-
lius exirent: & cum dormire non posset, tempora
inunximus vng. populeo, & oleo pap. & mandra-
goræ simul mixtis, & utebatur suo diatragac. Et
cum ad mensem Iun. peruenissemus, & in lumbis
doleret, eos iungi iussimus vnguento rosato. Po-
stea sanguinem extulsi: primum quidem tu-
brum, postea pituitæ immixtum, deinde etiam
purulentum, ut de corrosione venæ suspicio esset,
sputo aliquot diebus perdurante: quamuis hista-
bulis frequenter vrens tam pro tussi, quam pro
sputo cruento, etiam subinde consueta ros. acce-
pta cum exiguo bolo immixto & syrupo mytteeo,
tandem sputum sanguinis desit. Tabulæ tales
erant: 2. specier. diatrag. frig. 2 ii b. boli armeni veri
prius puluerisati 3 j. sem. port. 3 b. dissolutis in aqua
vngula caball. q. s. sacchar. albis. 3 j. admixtis, fiat
confectio in tabul. Interea si aluum non deponeret,
glande tantam irritauimus, absque alia purgatio-
ne. Et ubi sputa minus prodibant, hoc syrupo
le go sæpe utebatur, aliqui tabulis suis vel con-
seruam dicta, si magis cruentum esset, glycyrr.
rosa 3 iij. vngula caball. pulmonaria, solior. viol. bor-
dei mundati, an. m. j. sem. quatuor frigid. maior. an.
3 b. vinar. passul. ab arillis repurg. 3 j. vinar. corimb.
3 b. datyl. pinguium nu. 3. inisabarian sebesten recentium,
an. 3. s. fiat omnium decoctio in aqua communi pro
3 b. j. col. dulcoretur saccharo candi, & fiat ad modum
syrup. longi, vrsus ebulliendo. Continuabat & suum
hordeatum sub noctem. Quib. tandem cum mul-
torum admiratione, cum in fine pro tabido quasi
haberetur, fuit curatus. Eodem modo fere Mach-
thilda Alphonsa mulier Delphensis, non tamen
fabricitans, tertio quoque anno inciderebat, licet
vetula, in sanguinis sputum ex corrosione venæ
peetoris cum catarrho salso: quæ & isdem fere
remediis fuit curata, magis tamen astringentibus,
cum ex erosione hæmorrhagia profusius contin-
geret: tunc enim iis utendum medicamentis ve-
hementissimis, quo ad vehementis eius impetus
frangatur: reliquo vero tempore iis utebamur,
quæ acerrime erosionem lenire poterant, & mo-
die sicarent, & vlcera ad cicatricem ducunt:
quare & pulvere lapidis hematitidis (de quo prius
dictum est) utebamur, radice symphiti condita,
& bolo armeno & terra Lemnia vera, quam &
egregie iuuabant rotulæ sequentes. 2. boli arme-
ni veri 2 j. specier. diatrag. frig. 3 b. cum aqua vng-
ula caballina & portulacæ, adiectis 3 j. sacchar. hant
rotulæ ponderantes 3 ij. & quotidie tres pluresue
rotulas capiebat, & fuit curata. Quamuis hæc
in la. m. annos septuaginta attingeret, rursus ex
catarrho salso incidit in venæ pulmonis rosio-
nem; ita ut sanguinem rubrum ac purum & spu-
mosum exspueret, postea vero vnam cum sanguine
etiam purulentam materiam, idq; longo tempo-
re, ut tandem etiam tabe consumpta, ex eodem
malo sæpius recurrente, vitam valde vetula finie-
xit. Eodem modo David Georgius longo tempo-
re asthmaticus, diu in sella sedens, sputum cruen-
tum extulsi: valde nigrum: multis tamen ad-
hibitis remediis, & hic quoque senex tandem
obiit. Cyprianus vero medicus, & collega meus,
qui post obitum Cornelij Ericij in eius locum
P. i. Forst. Tom. 2.

suecessit, in sputum sanguinis ex erosione venæ
pulmonis incidit, & longo tempore laborabat,
& aliquando floridum sanguinem & copiosum
ac spumosum profundens, cum vltus esset multis
ac variis remediis, aliquando vena videbatur con-
solidata, & cicatricem contraxisse: postea rur-
sus ex tussi vehementiore particulam seu cru-
stam cicatricis, cum in peluum expectoraret, de-
nuo sputum sanguinis violentius subsequen-
tur, & deuorato subinde diacodio, & aliis
medicamentis aptis paulo constitit sanguinis
sputum: verum cum sæpius malum rediret &
exasperaretur, materiam quoque purulentam
longo tempore expellens, hic tandem tabe
etiam consumptus, nullis remediis ad tabem
valentibus illi conferentibus, extremum diem
clausit.

SCHOLIA.

Qui vero ex erosione laborant, si quidem iam
sanguinem reicere cœperint erosa vena
prorsus insanabiles esse videntur. Et quanquam
prior nolter æger curatus fuit, hoc Dei quoque
beneficio factum existimamus, cum ab omnibus
fere, qui illum inuisebant, pro deplorato habere-
tur: & quamquam mulier illa vetula bis per me
curata fuerit, etiam ter, tamen in extrema senec-
tute, cum malum ad pulmonem serperet, illa
quoque, licet in extrema senectute, obiit. Et alij
duo reliqui ex vena erosa mortem quoque incur-
rerunt. Quod autem tales sint insanabiles, ratio
dicat: cum sanguis erodens & vitiosus sit, ex
prauis saniebus admixtis. Eiusmodi autem cor-
pora breui & facile attemperari nequeunt, quo-
niam temperatio non fit, nisi vacuatione & re-
nutritione. 9. method. Hæc autem longius tempus
exigunt. Quare cum causa erodens cito tolli non
possit, opus omne medici frustabitur: plus enim
proficiet ea exulcerando & erodendo, quam tu
attemperando. Præterea cum catarrhus à bron-
chiis ad venas peruenire debeat, siquidem exul-
ceret, & interim inter mediam pulmonis carnem,
qua venæ circumdantur, exulcerasse verisimile
est: sed nec ipsum venæ corpus subito quasi ictu
quodam fecit, sed sensum erodit, itaque vlcus
esse purulentum necesse est, & inflammatum.
Quare, ut impossibile fere erat talia sanare, ita
& vlcera ex erosione non poterunt. Præterea re-
sarcire carnem oportet, est enim cauum vlcus: id
autem breui fieri non potest. Si qui vero seniores
sunt, & siccio corpore, hi in longius tempus per-
durant, vt evenit huic vetulæ, & Danieli Geor-
gio Melissæo. Et, ut apud Arabes legitur, vitam
multo tempore protrahere possunt: & quidem
multos vidimus, præter hanc vetulam, qui vsque
in extremam senectutem vixerint. Ita soror M.
Iacobi Musci Dordraceni, cum sputum sangui-
nis ex vena pulmonis pateretur, ac quasi pro mor-
tua haberetur, nec ullis remediis restringi posset,
ita ut frequenter syncopen incurreret, ut ex pro-
fusionem sanguinis pro deplorata quasi habere-
tur, cum frustra medicorum quorundam opem
experta esset, me tandem vocauit, ac Dordra-
cum accessi 4. Iulij die, ann. 1576. quam reperi
vires plane habere exhaustas: ideo ad restrin-
gendum sanguinem hæc præscripsi; Recipe rad.
symphiti conditi 3 j. sanguinis draconis, lapidis hema-
titidis. an. 3 j. boli armeni. veri 3 ii b. terra Lemnia ve-
ra 3 j. pul. specier. Haly contra phthisin 2 ii b. diatrag.
Q. frig.

frig. in tabul. 3 iij. confer. ros. 3 i b. pulvisanda pulvisentur, ut alcohol. seu in tenuissimum polinem, & radices pistantur, ac omnia probe simul misceantur cum syr. de portulaca, & syr. myrtil. q. s. & in eclegmate coquantur, sumat cum baculo liquor. ad libitum, modo sumat particulam unam rad. symphyti. Atq; hic pulvis patet: 2. boli arm. veri 3 i b. lapidis haematitici 3 i. terrae Lemnia vera. 3 b. corall. rub. gr. vij. fiat pul. subtilissimus ad modum alcohol. & dividatur in tres partes, & una pars exhibita fuit cum vino rubro vel ceruisia, quibus eo tempore vena fuit consolidata, ita, ut ad tempus quasi videretur curata, ac deinde domum reuersus sum. Verum post mensem unum atq; alterum redibat sputum sanguinis sed iis remediis rursus deficiebat sputum, ut postea per senianum deinde redierit, & tandem tabida & macilentia euasit: consulimus tunc ut subinde 3 j. pul. Helycontra tabem cum lacte sumeret: modo cum syr. viol. vel in iunbino: & praecipimus, ut amygd. dulces recentes conditas, saepe comederet, & ut pro tussi subinde radices althaeae saccharo incrustatas fumeret: atque ita cum multis deinde & commodis remediis vteremur, ad vitam solū conseruandam, adhuc tabida per tres annos superuixit, & macie ac marcore tunc consumpta obiit. Et ita plurimos vidimus ad extremam fere senectutem peruenisse, quamquam aliquos etiam iam consistentes aetate perisse conspexerimus. Quibusunque tandem partibus ex vasa exco relictio sanguinis fiat, per renutritionem eroforum curabimus, Gal. auctore 7. de compos. med. secundum locos. Renutritior autem corrola (ut ipse inquit) per cibos boni succi, & pharmaca carnem gignentia (sarcotica à Graecis appellata) ea dere (ut testatur Alexander) non amplius medicamentis, aut cibis admodum astringentibus, aut acidis, sed potius alicui, qui temperare & alterare humoris, quietationem excitarit, acrimoniam possunt, ut oportet, nisi profusus haemorrhagia fuerit: nam tunc iis, quae vehementissime astringunt, utendum medicamentis est, quoad vehementius eius impetus frangatur, ut auctor est Galenus quoto meth. med. Quapropter pitana aegros alere conuenit, aut alica, seu reliquis cibis, quibus nihil adfit, aut saltem, aut acidum, imo nulla alia qualitas, sed e contra, quae magis implentem obturantemque ipsam reddere queant, ex mente Alexandri: velut est amyllum frumentaceum, Ex oleis compentunt intybum, cichorium, buglossum, lactuca: procedente vero tempore, ubi vires infirmas habeant, citra salem offerre expedit carnes gallinarum, pullorum, caponum, perdicum, phasianorum, sturnorum, tordorum, ac reliquarum montanarum auium: interdum haedorum, seu castratorum, ut ita dixerim, aut suillorum pedes cum pitana decoctos assumant, ut summam dicam, cibis vtantur boni succi, ut antea etiam diximus, qui etiam humoris influentis acrimoniam obtundere, & crassiores reddere possint: potissimum ubi ex acri destillatione pulmonis seu thoracis erosio fiat, ab acidis, salis, potissimum veteri ca seo praesertim captillo aut bubulo (ut Alexander inquit) commode uti possint, tanquam vitili exillente. Pro potu aqua vtantur decocta cum semine coriandrorum preparatorum, pauco cinnamomo, aut glycyrrhizae radice: vino quoque (ubi assueti fuerint) uti aquoso, aut parum rubeo substringenti conuenit. Reliqua petagenda (quod ad destillationem acrem attinet corrodentem) ut dictum est scholio praecedente,

OBSERVATIO XX.

De sanguinis sputo vehementiore & violento, cum copioso pure.

Perus de Diack capitaneus, cum miliciam dissequutus esset, & intemperanter vixisset (ut milites solent) & praeter id quod multum vini saepe ingurgitasset, saepe scanno, nequaquam lecto incumbens, longo tempore sic pernociasset, ut in lecto postea vix dormire posset. Homo procerus & aliqui robustus, circa 42. annos natus, cum sese orio dedisset, militiae peritus, nunc economi quasi officio functus (Galli concierge vocant) incidit ex tussi vehementiore (cum aliquandiu prius circa thoracem dolorem persensisset) in enormem exspuitionem cruentam, adeo copiosam, ut totam peluim sanguine impleuerit, cum pure admodum male olente, ut vix aliquis in cubiculo apud ipsum permanere posset, ut abscessus in pectore esse coniceret, ad eum in nocte accitus; ita, ut quotidie fere peluim plenam cum sanguine, & pure expectoraret. Cui itatim lotium medicamentum ex decocto hordei communis cum syr. ex infus. ros. communi exhibui ad detersionem puris: & iussi ut hanc pitana pro potu biberet: Recipe hordei mundati p. j. glycyrrh. rase 3 iij. ruar. passul. enucleat. 3 j. fiat decoctio in aqua communi pro 3 iij. & parum saccharo candi dulcoretur, semel ebulliendo: quo vtebatur pro siti: plurimum enim sitiebat, & non sine febre erat. Et quia valde tussi afflictebatur, saepe capiebat frustum unum ex diatrag. frig. in rhombis seu rotulis concinnatis, & ex eclegmate sequenti, ut sputum non solum cruentum & purulentum, sed & pituitosum subinde melius expectoraret: 2. syr. de liquir. 3 i b. syr. capill. ren. 3 j. lach sam 3 iij. syr. viol. 3 b. fiat eclegma, & sumat cum baculo liquor. ad libitum. Cum autem alium non probe deponeret, & hoc lenitium exhibi: 2. electuarii lenitissimi 3 iij. dracm. ibulici 3 iij. dissolue cum 3 iij. aqua vngula caballinae syrapi ex infus. ros. capill. ren. an. 3 b. misc. & accipit in diluculo. Postea magis febricitauit sub noctem, eratque febris satis continua: & quia robustus erat, tam ob sanguinis sputum, quam ob febre, venam secimus in brachio dextro ex basilica vena, sanguine utrumque extracto, & videbatur paulo melius habere. Decocto sequenti vtebatur: Recipe hordei mundati m. j. vngula caballina m. ij. glycyrrh. rase 3 iij. ruar. passul. enucleat. 3 iij. ruar. corinth. 3 b. ficum nu. 5. fiat decoctio in aqua communi pro 3 iij. col. adde syr. intubini. pap. viol. an. 3 j. ad temperandam acrimoniam, misc. Et semper bibebat ex sua pitana loco potus. Et pro tussi vtebatur diatrag. frigido in tabulis, & post aliquot dies etiam hoc eclegmate: Recipe syr. intubini. 3 iij. syr. de liquir. 3 iij. syr. capill. ren. 3 b. sacchar. penid. 3 iij. diatrag. frig. 3 iij. misc. fiat linctus, sumat cum baculo liquor. ad libitum: & quia dolebat in pectore, totum thoracem inuexit cum oleo amygdal. dulc. & longo tempore sub noctem (ne ex acrimonia materiae & ex pure fieret vlcus canum, & ad pulmonem procederet) vtebatur amygdalato in hunc modum parato: 2. amygd. dulc. depilat. 3 iij. sem. quat. frig. maior. an. 3 b. cum aqua sars. fiat amygdalatum pro 3 iij. dulcoretur parum cum sacch. perlato. Quibus remediis cum videretur euasisse, & melius habere, post mensem subito rursus incidit in sanguinis

sputum copiosum floridum, ita ut suspicio esset ea vera pulmonis corrosa euasisse, cum maximo in petu, ut totam peluim impleret. Quare coacti sumus astringentibus uti, & dedimus bolum armatum vena bis aut ter ad 3 j. cum vino Gallico rubro adstringente, & vtebatur continuo decocto astringente in hunc modum: 2. rad. symphyti 3 j. bellidi minoris, pulmonariae, vngula caballinae, portulacae, plant. g. an. m. j. sem. acetosae, portulacae an. 3 j. fiat decoctio in aqua communi, pro 3 iij. colaturae aqua syrapi de portulaca, myrtill. an. 3 i b. misc. continuo etiam fumebat syr. de portulaca: & portulaca continuo in cibo suo vtebatur, etiam conditis ex confus. ros. veteri, rad. symphyti conditi, adiuncto bolo cum syr. de portulaca: & tandem spatium sanguinis cessauit: hac etiam confectione in tabulis frequenter vtebatur: 2. specier. diatrag. frig. 3 iij. boli armeni veri 3 j. dissoluit in aqua vngula caballinae, adiecto sacch. albiss. 3 i b. fiat confectione in tabulis. Postea cum minus sputum cruentum exiret, & tamen adhuc valde tussiret, subinde tenuio capiebat sult ex diatrag. frig. in tabulis, etiam ex hoc syr. longo huius tenore reuerato: 2. vngula caballinae, m. ij. canium rub. pulmonariae, veronica an. m. j. ruar. passul. enucleat. 3 j. ruar. corinth. 3 b. fiat decoctio in aqua vngula cab. pro 3 iij. dulcoretur saccharo albiss. & utrum buliat ad consuetam syrapi longi. Postea in huius patam sanguinis cruenti reddebat, & ne tussiret, imper subinde vtebatur hoc hordeati: 2. bor lei mundati p. j. amygd. dulc. depilat. 3 i b. sem. quat. frig. maior. mundati. an. 3 b. fiat hordeatum pro 3 iij. dulcoretur parum cum saccharo perlato: 2. confer. na bonae. ros. an. 3 iij. manus Christi cum perlu 3 iij. b. syr. intubini, myrtill. ana 3 iij. misc. sumat ad libitum, etiam post assumptam confectionem in tabulis ex diatrag. frig. cum bolo (& quia adhuc sanguinem expectoraret) cochlear vnum atque alterum si binde tuncbat ex decocto sequenti: 2. rad. consolidida maioris 3 j. pyrolae, bugulae, vngula caballinae, polygoni. an. m. j. liquiritiae rase 3 b. fiat decoctio in ceruis. communi pro 3 iij. Inceps fuit idem decoctum reuerteratum, & vtebatur omni die ter aut quater 3 b. confer. ros. veteris: & pectus inungebat ac locum dolentem oleo amygd. dulc. & myrteo: & sapissime fumebat particulam unam rad. consolidida maioris conditae. Quibus intra duos menses (morti destinatus & ab omnibus pro deplorato habitus) curatus fuit. Quamquam postea post aliquot dies cum foras exisset & bene se habuisset, Dordracum profectus est ad celebrandas filij nuptias, & cum rediret, ac curru Yselmondam peruenisset, flumine traiecit, pedestri itinere Delphos venit, defatigatus, & iterum in sanguinis sputum cum magno impetu haemorrhagiae incidit: qui tamen, cum de eius vita alij ac ipse desperaret, iisdem remediis supradictis conuuluit. Et quia postea adhuc tussi afflictebatur, post eclegmata conuenientia, ut subinde lacte captillo vteretur (ne in plurius incidere) concessi. Atque his probe curatus, etiam nunc sane viuit, dum huc rursus recolligeremus anno 1590.

SCHOLIA.

Edandae tussi, cui sputum sanguinis est admixtum, medici egregie commendant syr. myrtill. quo & nos in hoc agro frequenter vti sumus. Valde etiam syrapius de portulaca in sanguinis sputo, ita & loch de portulaca, quo frequenter praecipitur. Forest. Tom. 2.

ptor meus Elideus Bononiae vtebatur, cum phylonio persico: nam (ut memini) idem Bononiae ad puerum quendam vndecim annorum vocatus erat, qui sputo cruento laborabat: cui (me & aliis studiosis praesentibus) ex vena hepatis cum sanguilugis extraxit vncias tres sanguinis: & postea eidem praescripsit, ut saepius hoc electuario vteretur: 2. phylonii persici 3 j. loch de portulaca 3 b. dedit etiam diatrag. frigidum cum bolo. quibus remediis idem sanatus fuit. Matthaeus Gradus dat 3 iij. phylonii persici vna vice. Hispanus medicus insignis Bononiae dabat coralli rub. pul. 3 j. cum aqua anaglossi. Giberius Horstius Praeceptor meus Roma in nosocomio Mayra Consolationis dabat 3 j. vel 3 i b. lapid. haematitici subtiliss. pul. cum succo granat. vel vngulae pastoriae. Benediculus Faentinus Praeceptor meus dabat steroris muris pul. 3 iij. cum aqua plantag. Haec mirabilem effectum habent consolidandi venam ruptam, vel quando cum impetu sanguis erumpit. Vbi autem simul vlcus vel abscessus adfuit, ut in hoc nostro agro praecedente prius erat, opus quoque abstersione, & ut materia ex pectore educeretur: quod etiam exemplum sequens docebit, cui etiam ex sputo cruento materia viscida adesse possit, vel etiam pus, quae & expurgari & detergeri debent, atque postea rursus cum impetu fluens astringi debebat.

OBSERVATIO XXI.

De muliere sanguinem putridum, nigrum, & viscidum ab eruptione pectus ibiuracis exspuente.

Margareta Anna Suskenia dicta, mulier annos triginta quatuor vix excedens, quae Almaria in platea Homilia vocata habitabat, Anno 1546. in fine Veris in pectoris quandam angustiam ac dolorem collapsa est: & tandem longo tempore sanguinem putridum, nigrum aliquando & pituita admixtum expectorabat, quae proculdubio symptomata originem habere ex vena in pectore corrosa, prius etiam catarrho utrumque falso & corrodente praegresso, ut ab ipsa postmodum intellexit: verum cum ita misere vitam traxisset sine medico, tandem cum phthisin metueret, me accersiri iubet. Ad hanc cum intrassem, & eandem reperissem ex hoc diuturno malo progressu, valde debilem esse, venam non secui, sed leuiter omnium primo eam purgaui, cum cassia extracta in bolo, & loco venae sectionis altero die ad materiae catarrhalis diuersionem cucurbitulis scapulis cum scarificatione applicari iussi, sanguine mediocriter extracto. Praeterea cum copiosa materia in pectus illapsa esset & valde tussiret, sputum sanguinis inhibere nolimus, neque eius impetum impedire, & subito restringere: sed potius nobis visum fuit uti le, iis uti, quae ad expectorationem facerent, & cum sanguis, quae exspuebatur in pelui referuatus, crassus esset & niger, viscidus quoque nonnullum cum pituita mixtus, non tantum opus erat mundificatione, verum etiam leui incisione obpinitam: insuper & quadam leui lenitione, tum abstersione, ut sputum commodius exiret, & simul materia detergeretur, ne vlcus tantum ex ea oriri posset. Quare & hunc syrupum post ventris deiectionem ex cassia propinaui: 2. syr. viol. in iunbino, an. 3 j. syr. de liquiritia, de hyssopo, ana 3 b. aquae saniculi. Q ij hyssopo,

byssopi, scabiosa, ana ʒij. misc. pro ij. dosibus: & quia satis ex holo aluum deposuerat, & aliis postea non ita dura resisteret, purgationem aliam non exhibui: sed ut melius sputa exirent & detergerentur, eundem de hunc syrupum ebil it: syr. de liquir. ʒij. mellis ros. colati pro maiori absterfione, syr. de byssop. ob pituitam tenaciorem, ana ʒb. aqua feniculi, borag. byssopi, ana ʒij. misc. pro duabus vicibus. Vtebatur quoque inunctione vnguenti pectoralis, nostrae descriptionis. Erat autem in quotidiano usu apud Adrianum Dodonaeum pharmacopoeum nostrum, quod ita conficitur: Recipe olei amygd. dul. ʒiiij. butyri sine sale. ʒij. axungiae gallinae, olei chamemilli, viol. ana ʒij. axungiae anatis, medullae crurium viridis, vel bouis ʒj. cere albae. ʒi b. hic cere alba magis conveniebat ob aliquam roborationem & attritionem quam citrina, ut paulo post dicemus) mucilag. seminii psyllii, lini seu ungviati, albicae, ana ʒi b. gummi tragacanthi; arab. an. ʒi b. confice sic: gummi tragac. & arab. ponantur in f. q. aquae viol. postea colentur per cribrum, & adduntur vnguento post concussionem & permutationem mucilaginum & usui referentur. Valerius Cordus simili quodam utitur, cuius haec est descriptio: ʒb. mucilag. sem. psyllii, tragac. gummi arab. sem. lini, seu ungviati, ana ʒj. adipsi & dilata, medullae crurium, butyri recens loti cum aqua viol. ana ʒi b. olei viol. olei amygd. dul. ana ʒj. cere albae q. s. fiat vnguentum: mitigat dolores pectoris & tussim, digerit, maturat, faciliat sputum & resolvit pleuritidem. Loco autem vnguenti pectoralis, cum Delphis in usu non sit, utimur commode vnguento resumptivo, quod apud eos ita conficitur: ʒb. axungiae porcinae recens ʒij. axungiae, gallinae, anseris, anatis, ana ʒj. cyperi humid. ʒij. olei viol. chamemilli, uerbini, ana ʒj. cere albae ʒij. gummi trag. sem. cydon. ma. cil. sem. lini, albicae, ana ʒij. sem. fenugraeci, ʒij. gummi arab. ʒij. fiat vng. secundum artem. At alij duo pharmacopoei seniores relinquebant gummi arab. & mucilag. cydon. quo & nos communiter utebamur. In istis vnguentis relaxantibus, Rondeletius ponit ceram citrinam, unde plura apud eundem in sua Officina. Sed in hac muliere potius alba addi debuit. Ceterum inunctione pectore postquam & subinde holo cum diatrag. frig. vsa fuisset, sanguinem minus excreabat: sed ob materiam mucofam quasi purulentam, ideo & hoc eclegma continuo lambendum dedimus: ʒb. diatrag. frig. in tabul. sacchari candi ana ʒb. loch de pino ʒvj. loch sani. ʒij. syr. de liquir. q. s. fiat eclegma; deinde continuo utebatur tam pro absterfione quam consolidatione confectu, ros. duorum annorum: valet enim egregie, uti & saccharum ros. quo solo mulierem ravidam Auicenna curavit. Quibus quidem remediis & hae mulier, cum omnes eam tabe affectam & consumptam iudicaret, etiam victus ratione probe observata, quam descripsimus scholio precedente, cum multorum admiratione curata fuit.

SCHOLIA.

Quod si adhuc non est factum vlcus tunc cum catarrhus descendit, potest hic providentia adhiberi, sistendo catarrhum acrem, ut paulo antediximus, vel eo modo, ut cap. de catarrho scriptum est. Quod si illa in principio fuisset peracta in hac muliere, non ita diu laborasset, & malum eo progressum non fuisset: quamvis nunc

cum maiori periculo evaserit. Nam & in catarrho & in erola vena corpus purgabimus educentibus excrementa acra, siue biliola sint, siue exusta: vel serum putrefactum, & temperabimus sanguinem, & in hoc purgatio ex sero lactis inuat: & potus postmodum lactis, & balnea & cetera, de quibus dictum est, quae temperant acritudinem. Aliquando tamen nec in pectore, nec in pulmone est malum, sed in aspera arteria sit vlcus ex catarrho, quod sane insanabile non est. Cur autem potius hac parte sanetur, causa est, ut similiter annotavit Iacchinus, primum quod medicamenta facile applicantur, tum extrinsecus vlcus siccantia, tum intrinsecus, sensim delapsa & sunt ea, quae addimus ad cruenta sananda, tum emplastica, tum linctus, ut consolidare maioris radix, & portulaca, & terra lemnia: si sordidum, exergente & siccante est opus. Secundo, quoniam pars natura sicca est, ideo leuiter putredinem suscipit. Situs quoque facit lubricus, ut non facile ibi figantur acres humores. Hinc Galenus recitat multos sanatos lib. 5. meth. d. med. sed praecipue eos, qui ex febre pessilenti in hoc inciderant mali, quod erant sicca vlcera & facilius similia, unde exigua ope sanabantur. Haec autem est vlcus eris curatio. Quod vero talia sunt vlcera, ex sputo monstratur, quo crassa & eductantur. Maxime vero ad horum sanationem facit, quod sane evenit, qui sunt corpore adhuc vegeti, siccare oportet, & curare cura catarrhi aeris & erodentis, cum siccantibus & temperantibus sanguinem. Sed hos securitatis gratia, ad Tabias & lactis usum demittebat Galenus, ut loco citato ad longum videre poteris. Videtur autem collem eadem describere, qualis ille est apud Iacchinum in sup. patria, S. Iuliani dictus, apertus, non procul a mari, & herbis siccissimis confusus, unde lac idoneum. Dicit autem Galenus Tabias in imo maxime siu esse, qui inter Surrentem & Neapolim conspicitur: magis tamen in latere, quod ad Surrentem pertinet. Reliqua vnde de apud Galenum loco citato. Sic enim Galenus monuit, qui primo die illi curandos permiserit, sanavit: qui vero post duos aut tres, non omnes curavit: sed aliquibus eorum insanabile vlcus fuit. Quotquot autem phlegmone sic occupati, ut iam febricitarent, horum nullus est in totum persanatus. Sed qui postea sic per omnia praesidia rite transierunt, vi siccaretur vlcus, ij tantum saltem lucrifecerunt, ut illud nec ultra progrediretur, nec maius fieret, sed siccatum, ac callo donatum, longiore vita frui hominem sineret. Sed illi, qui vlcus in pulmone habebant, insanabiles eadem videbantur.

OBSERVATIO XXII.

De sanguinis sputo per periodos recurrente.

Utridam annos quadraginta, vel paulo minus habens, bona constitutione, minime febricitans, conquirebatur, se iam ter sanguinis sputo vero instante laborasse, absque tamen pectoris dolore, cum tussi exigua. Quam rogavi nunquid sanguis de naribus fluere soleret, vel nunquid quando haemorrhoidum fluxione laborasset, quod cum didicissem & ab eo intellexissem, quomodo nunc sputo laboraret, quando me accedebat, illico sanguinem extrahere iussi ex brachij vena interna, & bene habuit. Venit mihi tunc in mentem

mentem similis casus apud Amatum cent. 2. curat. 25. descriptus de Angelo de Prato singularis doctorinae viro: qui haemorrhoides solitus erat habere, & copiosum sanguinem emittere: qui sanguis per remedia adhibita ex toto cohibitus fuit. Vnde veris statuto tempore sanguinis reiectio illi superveniebat, cui post venam internam brachij sectam, cum bene haberet, deinde imperavi, ut singulis sequentibus annis antequam morbus ipsum invaderet, venis haemorrhoidibus dictis hirudines admovent, sanguinemque traherent quoad deciderent: qua sane diuersa evacuatione, homo absque sanguinis ex pectore reiectione, sanus & incolumis perseverabat. Idem quoque consului, ut noster aeger faceret.

SCHOLIA.

Erat haec anastomosis, quam evenire diximus, ubi fusus sanguis, & ita rucis in venas, & replens tandem minores, ora aperit, vel natura prostrata, tractat profusum sanguinem evenire solent: quibus in mulieribus cessantibus, ut ait Hippocrates, mala evenire solent: ita & haemorrhoidibus congestis his evenit, & ita haec anastomosis simili ratione contingit, quod nos pluries vidimus. Curatio eadem est, qua utimur in sanguis profusus aliis. Primomigitur resolutione valida uti licet, non adeo levi, ut in rupta. Sed si a multitudine si tio facta sit, utimur ad remota valida. Hic autem remissio non modo, ne multus minimum vacuetur sanguis, sed & quia per regionem convenientem non fertur: ideo tametsi evacuatione est opus, at ea tamen non strienda est via, sed alia utimur. Utimur etiam aliis remediis, quae dicta sunt. De hinc & apertioni medebimur, hoc autem fiet adstringentibus tum ebibitis, tum foris apposis, & sunt ea omnia, de quibus supra mentio facta est. Hic & diapedesis curatur: poterit & aeger simili modo purgari, ut de erosiione dictum est, interea sanguis magis retinendus & glutinantibus & obstruentibus, quam obtundentibus acrimoniam. Solet enim hoc fieri vel ob venae raritatem, ut diximus, vel ob sanguinis tenuitatem, & ob id laudantur alimentia, quae emplasticam vim habent, & obstruentem, ut polenta cum lacte, & omnia, quae ex lacte & farina parantur.

OBSERVATIO XXIII.

De sanguinis sputo ex ore & gingivis profusente.

Sanguinem ex ore & gingivis simplici exspuitione diximus posse expelli, quod & sensus duadicat, cuius exemplum posuimus obs. 17. lib. 14. Ita etiam mulier mania, quae Delphis in agere novo habitabat, anno 1565. cum epulidas nigras tumidasque ac plumbeas haberet, ex ore, gingivis & palato sanguis continuo emanabat. Chirurgus carcinomate affici, & noli me tangere, affirmabat. At nos hac infra scripta cum adhibuissimus remedia, mulier mania & melancholica curata fuit: Recipe, flor. borag. summitatum lupul. coctlear. bekabungae, nasturij aquarici summarie, an. m. j. sem. anisi ʒi b. rad. ferni. perov. cibarii, an. ʒj. glycyrr. rasa ʒb. folior. senae ʒj. epibymi. ʒb. polypod. querc. ʒvj. vuar. passul. enucleat. ʒb. coquantur in aqua communi pro ʒb. j. fient infusa per nasum, & colat. adde syr. de epithymo ʒij. syr. de Pet. Forest. Tom. 2.

summarie. ʒj. misc. pro ʒij. dosibus matutinis, quibus quotidie ad minus sexies valde melancholica & copiosa excrementa deiecit: Recipe, plantaginis, equiseti, bistortae, bekabungae, ana m. j. flor. ros. rub. coctleariae, ana m. b. coquantur in aqua servata pro ʒb. i b. aluminis, ʒiij b. semel ebulliant & iterum colentur, addendo mellis ros. colati ʒiij b. syr. sceleris noster ʒj. misc. quo gingivae fortiter abluantur, ut sanguis corruptus egregie defluat. Demum hoc linimentum gingivis sanguifluis inunctis non amplius sanguis effluit: Recipe, succi bekabungae (alij caprazam vocant) ʒij. succi coctleariae (alij telephium esse putant) ʒj. succi sumariae ʒb. balanst. ros. rub. exsiccatorem & pulverisatum, an. ʒb. pul. salinae siccae ʒj. aluminis vsti ʒij. mellis q. s. fiat linimentum.

SCHOLIA.

Vanquam haec ad Scutbutum malum pertinet, de quo suo loco dicemus, si idem Curatio malum fiat absque scutbutto, exiguum est: nam ubi ex gingivis sanguis exit vel spuitio cruenta sequatur, portulacam manducasse (Celsus auctoritate) satis est, vel os ad gingivas colluemus cum stipticis acerbis & gingivas roborantibus, ut decocto plantag. ros. gallar. portul. balauft. ex gargarismis, vel ex iis linimenta parata adhibemus. Si ex ore sanguis fluat, proderit continuisse eo merum vinum, si id parum proficit, acetum, quo & lingua secta, si sanguinem nimium profundat, inuat, adiecta aqua. Celsus, si impetuosae ab ore profusae, cucurbitulam occipitio admovent: si id mulieri evenit, incisus inguibus admonenda. Conveniunt & collutiones ex alstringentibus cum vino rubro. Alij sanguinem etiam mittunt ex vena humerali, alioqui in talo in mulieribus si menstrua non ferantur. Si vero ex locis circa fauces aut gurgulionem sanguis feratur aut per palatum, gargarizare iisdem oportet, & alstringentia fronti & capiti admovent, & ea quae ex naribus sanguinem fundentibus accommodantur, Paulo teste. Et si sanguis ex gutture fluat, saepe ad rem fecit sola portulaca manducata, profunde & gargarismata constringentia, de quibus satis dictum est, cum de malis gutturi loqueremur, cum & de sanguisuga gutturi inherente diximus. Si à capite sanguis feratur, multusque sit, qui defectur, evacuatione opus erit, ex Aetij sententia, vel per nares vel vena secta, derivando ad propinqua, aut ad longinquas partes divertendo frontem quoque accipitio, ex Caelij Aureliani sententia, apponemus. Et licet nihil periculi adferat, si tamen vires deiecit, cephalica incidenda, & gargarismis alstringentibus utendum, & cibis stipticis & vino rubro. Si autem defluat à capite ad pulmonem, curabimus, ut prius dictum est de spuitione cruenta ob destillationem.

OBSERVATIO XXIV.

De vomitu sanguinis.

Sanguinem è iecinore aut liene quandoque per ventriculum vomitione reieci, testatur Galenus lib. 5. cap. 5. A quocunque autem viscere, siue à quacunque parte in ventriculum infuset, semper cum molestia, violentia, magna virium

Q. iij. prostra.

prostratione, ac vomitu evacuatur: frequenter enim in ipsa vomitione, ægri deficiunt, veluti Guilhelmo Iohanni Prætori Alcmariano, aunculo vxoris meæ, contigit, qui cum vina calidissima in secundis nuptiis filij sui largius bibisset Anno 1574. ipso D. Augustini Festo subito sublatuſ est, cum ingenti impetu sanguinis, nescio quot heminas infra & supra deieciſſet. Nos autem cum Oudtgero Medico seniore Amſtelrodamenſi ad eum ingreſſi, venam cauam ex multitudine vini acris ruptam eſſe exiſtimauimus, cum tantum sanguinis profuſiſſet, vt & integram ſtulam repleuiſſet. Facile quoque deficiant ægri, præſertim ſi ex iecinore efferatur: veluti etiam accidit cuidam M. Guilhelmo Braſſerio Theologiæ Licentiato Delphenſi, cui ſanguis ab hepate ad ventriculum deſcendebatur, & ex eo demum vomitu expellebatur. Huic enim dextrum hypochondrium dolebat, & tumor aderat, ſanguinemque modo grumolum, modo purum euomebat. Hic bis à me curatus fuit, cum plus quam tres heminas ſanguinis tam ſupra quam infra deieciſſet. Hic autem vino admodum calido & potenti delectabatur, cui valde indulgebat, quamvis per me admonitus, vt ab eiſmodi vinis abſtineret. Cæterum his admonitionibus poſtpoſitis, apud amicos cum largius iis recretur, tandem in idem malum cum tertia vice prolapſus eſſet, & per ſuper-na ac inferna ſanguinem adeo copioſe profuſiſſet (non aliter quam boſ iugulatus ſanguinem effundit) & cum magno impetu indefinenter euomuiſſet, mox è vita ſublatus eſt.

Iohannes Bekellus Delphenſis vino repletus cum ex menſa ſaltaret, incidit in vomitum ſanguinis enormem, vt pluſquam ſex vel plures heminas ſanguinis euomeret, adeo vt pro mortuo haberetur: fuit hic tamen per me curatus, quam poſtea ex nimio illo ſanguinis vomitu, cumque ſanguinem copioſe ſimul per anum excreuiſſet cum magno impetu, hepar debilitatum fuit, neque bonam victus rationem obſeruans poſt vnum atque alterum menſem cepit venter intumeſcere, neque tunc mea opera, nec aptis remedijs vtens, tandem ad hydropem deuenit, & Medicum quandam Paracelſicum ad ſe vocauit, qui ei ſanitatē pollicebatur, varijs & multis præſidijs vtens, iſſeque vehementiſſimis, in dies in peius vergebat, & venter quotidie in maximam molem increuit, vt iam aſcite confirmata laboraret, viribus paulatim abſumptis, tandem poſt ſex menſes alium Medicum adhibuit: cum nec ille aliquid proficeret, me tunc in conſilium vocarunt: etiam alio Chirurgo præſente, qui vna cum Medico altero paracenteſin proponebant, qua & ſalutem ægro promittebant, quam ego tamen admittere nolui, certis rationibus adductus, cum vires iam proſtratz eſſent, & cum ſanguis prius copioſe & ſine menſura effuſus eſſet, vnde poſtea aſcites, & nunc vires deiecit, vt æger ex lecto ſe mouere non poſſet, quin animo deſiceret, validis medicamentis prægreſſis: & ideo nequaquam paracenteſin fieri debere, nec tantam tyrannidem ſuſſerre poſſe dixi; & ſi fieret in homine in partibus ſuperioribus iam macie conſumpto, facie nigra, temporibus collapſis, quod intra 24. horas mortem ſubiret. Itaque cum paracenteſin nequaquam admittere vellem, me reliquerunt. Interea tamen abſtinent ad tempus à paracenteſi: quam poſtea apud ægrum vrgentes perfeceſſit; ſed cum vtriuſque ignominia, adeo, vt cum aqua profuſa altero

die æger exſpirauit, ita, vt prædictionem meam veram fuiſſe, pro dolor: parentes ſerius experti fuerunt. Qui vero à vomitione ſanguinis in aſcite prolabantur, ex eadem pereunt. Ab hac autem neminem, etiam ſi ſanguis ex liene fundatur, Dodonæus quoque ſeruatum nouit: cum idem referat mulierem quandam poſt frequentes vomitiones in aſcitem incidiſſe, quæ licet ſanitati reſtituta videbatur, & ab aquoſo humore liberata; pauld tamen poſt, denovo ſanguinis vomitione ſuperueniente, extincta eſt. Ita & alius quidam vir ex frequenti vomitu ſanguinis aſciticus factus fuerat: per prominentem vmbilicum laneo filo ſive licio tranſmiſſo; aquoſus humor ſenſim aſfluxerat, ſed nihilominus non multo poſt mortuus eſt. Quibus verd ex liene ſanguis funditur, raro in prima vomitione deficiunt, ſed vel recurrence ſubinde ſæpius vomitione, pereunt, veluti cuidam accidit, cum tertia vice, vomitione ſanguinis ex liene vtcumque copioſa, laboraſſet, & hic quoque obiit. Qui cum vino Hiſpanico libenter recretur, admonui illum, vt ab eo abſtineret, alioqui eum, cum bis atque ter à vomitione curatus eſſet, ea redeunte, moriturum: quemadmodum eidem, non obtemperanti noſtris monitis, contigit. Verum Andreas Monachus in Abbacia Egmondienſi, Anno 1550. menſe Auguſto, iuuenis annos viginti tres natus, in vomitum enormem ſanguinis cum incidiſſet, pluſ quam tres integras matulas ſanguine puriſſimo repletas vomuit. Quod equidem multi mecum & famulus Pharmacopœi Alcmarianus viderunt. Cum aluum non redderet, ad diuerſionem glâde indita aluum depoſuit: & quum debilis eſſet, ſanguinis vomitione violenta exiſtente, ita vt nulla ſanguinis detrahendi (quod nonnulli præcipiunt) occaſione lieta eſſet, diuerſiones, veluti brachiorum ac crurum frictiones, adhibuimus, & vnice laborauimus, vt vires conſequerentur & laſa repararentur: nam tales (vt iam diximus) creberrime in ipſa vomitione, & citiſſime deficiunt. Et hunc ſyrupum ebibit. *℞. ſyr. ex roſ. ſiccis & de end. an. ʒj. ſyr. de cichor. cum rhubar. (ne in grumum ſanguis conuerteretur) ſyr. de portulaca, an. ʒj. aquar. end. portul. plantag. an. ʒij. miſc. pro ij. doſib. Cum autem plurimum ſuſtinet, capiat ex ſyrup. de ribes, & rob. de ribes, & ſyr. viol. Poſtea verd, cum & ſanguinem concretum euomeret, & plurimum augetur noluimus ſubito ſanguinem aſtringere: ideo aquam decoctæ hordei communis dedimus cum ſyrup. ex inful. roſ. communi pro abſterſorio medicamento. Sed paucis horis interiectis, cum iterum copioſe ſanguinem euomeret, hanc potionem ebibit: *℞. ſyr. ex roſ. ſiccis, ſyr. cydon. an. ʒj. mella roſ. colati ʒij. aquar. plantag. ſcabioſæ, vngula caball. an. ʒij. miſc. pro ij. doſibus. & pro paulatina reſtrictione ex hoc condito utebatur: *℞. conſeru. roſ. antiqua ʒj. conſer. bugloſſ. capill. vner. an. ʒj. pul. ſpecier. trionſ. ʒj. trochiſc. de carabe ʒj. cum ſyr. myrtos, ex roſ. ſiccis. q. ſ. pro condito. Quibus cum ſanguis nondum reſtringeretur, & ruſſus integram matulam euomeret, & animo ſere deſiceret, quaſi iam moriturus, vltima inunctione rhonitus, vt hinc emigraturus, attamen hanc potionem infraſcriptam dedit: *℞. mumiæ ʒj. ſucci equiſeti ʒj. aqua plantag. equiſeti, an. ʒj. totum frigide cum ebibit, ſanguis reſtrictus eſt, neque amplius vomuit: venter tunc quoque exterius inuncto cum oleo myrteo & cydon. alio deinde ad quatuor dies adſtricta remanente. Et cum debilis eſſet, neque ex****

lecto moueri poſſet, medicamentum aluum mouens aut leniens per os dare minime auſus fui, ne vomitus ſanguinolentus denovo rediret, quare in hoc clyſtere, ter quaterque aluum depoſuit, in hunc modum parato: *℞. iuris galli decrepiti, lbj. caſſia munda ʒj. olei amygdal. dulc. viol. an. ʒij. ſals ʒj. miſc. pro clyſtere: quo ter quaterque exercimenta prius dura, mox mollia depoſuit, cum maxima alleviatione, virtute roborata, vomitu non amplius ſubſequentē. Cæterum cum parum tuſſiret, & minus dormiret, ne iterum in vomitum incidere, eclegma ſequens ad libitum ſumpſit: *℞. ſyrup. myrtos ʒij. (ſedat tuſſim & vomitum compeſcit) ſyr. pap. ſyr. inulbini, an. ʒj. melleag. cydon. extrahe cum aqua vngula caball. ʒij. ſyr. viol. de liquor. ana ʒij. diatrach. frigid. in tabul. ſacch. pend. an. ʒij. probe mixtis: fiat loch. Interea in ore ſubinde tenebat modo ſacch. candum, modo diatrach. frig. in tabulis, eaque paulatim deglutiebat. Pro ſomno inducendo tempora illinebat oleo pap. mandrag. granis tribus opij adiectis: & eclegma ſequens ſub noctem ſumpſit: *℞. Succo ſyr. neroph. albi depurati, ſyr. pap. an. ʒij. miſc. Quibus remedijs tuſſis ceſſauit: neque vomitus rediit, ſuique miraculi inſtar curatus. Quamvis poſt duos annos paneraticæ viuens, vt mihi poſtea relatum eſt, ex catarrho acri ad tabem tandem deuenit, & cum fruſtra à Gallo Medico (nam ad eum illo tempore non accitus fui) ſanaretur, phthiſi obiit.***

At vxor Iacobi Schot mercatoris Delphenſis, cum febre ſacis continua laboraret, & dolorem in hypochondrio dextro ſentiret, ſanguinem tandem euomit, modo concretum, modo magis purum, & per inferiora ſanguinem quoque deſcendebat, mulier valde obefa. Ad hanc vna cum Buſennio doctiſſimo collega meo menſe Decembr. Anno 1584. accitus, cum ſatis robusta eſſet, illico venam in brachio dextro ad diuerſionem, & etiam ad febrem ſecari vna iuſſimus, medicocriter ſanguine extracto, & ſatis contulit. Hypochondrio dextro ceratum admonuimus ex vnguento ſantalino, cui pauillum olei chamæmil. roſ. & anethini: ob dolorem, admixtum eſſet; pauca cera alba, & exigua reſina adiecta, vt melius adhæreret. Et cum poſtea ex ſanguinis reiectione valde debilis eſſet, ſumebat ex his tabulis bis in die ʒij. vel ter. *℞. ſpec. diatrach. abb. ʒij. ſpec. trionſ. ʒj. ſpec. diatrach. frig. ʒj. diſſol. in aqua boragin. & portul. adiecta ſacch. albiſſ. ʒij. fiat conſectio in tabulis. Poſtea & hypochondrio dextro ſolum ceratum ſantalinum apponebatur: & hoc condito (redeunte ſubinde vomitu, & cum per inferiora ſanguinem excreneret) utebatur: *℞. Conſeru. roſ. antiqua ʒj. diacydon. ſine ſpecieb. ʒij. ſpecierum trionſant. ʒij. ſpodij ʒj. marg. ſubſiſſime trituratum ʒj. ſyrup. cydon. q. ſ. fiat conditum: utebatur pullo cocto portulaca adiecta, & nodulo ex rhu obſoniorum iniecto: iis poſſimum ſumebat, vel eiſdem colaticionem. Cum circa ſtomachum etiam doleat, hanc mixturam capiebat, quæ & hepati conueniebat: *℞. conſeru. abſinthij Romanij ʒj. conſer. ſolior. acetofæ ʒj. ſpecier. diatrach. abb. ſpecier. trionſ. an. ʒj. fiat mixtura. Similiter & hæc poſtea capiebat: *℞. conſer. ſol. acetofæ, conſer. abſinthij Rem. an. ʒj. conſer. bor. roſ. an. ʒij. ſpec. diatrach. an. roſ. ſine miſco. ſpecier. trionſ. an. ʒj. fiat mixtura. Et febris eam relinquebat: & vomitus deſiit, tamen ſubinde tunc ſumebat ex ſyrupo melleo, & quia hæc valde obefa eſſet, ne in hy-****

dropem incideret, ad hepatis roborationem & eiſdem deobſtructionem focu quoque uſi ſumus, in hunc modum parato: *℞. mentha, ſlor. roſ. rub. an. m. j. abſinthij Romanij p. j. ſem. myrtilli. ʒj. coquantur in aqua communis & vino rub. pro lbj. poſt colaturam addendo acetof. ʒij. miſce. ſumebat & ad roborationem ventriculi ſyr. menthaceum & byzantinum, duo cochlearia bis in die. Et cum poſtea adhuc dolore ventriculi afficeretur, & toto ventre, cum lubrica aluum haberet, ad roborationem ventriculi: *℞. vnguenti ſtomach. ʒj. olei cydon. roſ. an. ʒij. poſtea & huic linimento guttas ʒj. olei Caryoph. & olei cort. limonis, ad meliorem odorem odorem adieciſimus. Cum circiter menſem decubiſſet, cum multorum admiratione ſanitati fuit, reſtituta Ob debilem ſtomachum ceratum vltimo ex ſola maltice vtriuſque noſtræ conſilio ventriculo impoſitum fuit.**

S C H O L I A.

BRaſſetio ac Iohanni Bokello, ac mulieri vomitus ſanguinis, & per inferiora eiſdem deiectione, procul dubio ab ipſo hepate originem habere: nam in dextra parte (vbi hepar ſitum eſt) aderat dolor & tumor, cum & ſanguis ipſe grumofus ſubinde exiſteret, atque in ventrem, ſeu ventriculum deſerretur, cum etiã copioſe & cum impetu expelleretur: ſanguis n. ſi à ſtomacho educatur, præterquam quod vomitione excrenitur, non magna eſt ſanguinis eruptio: graciles etenim ſunt ſtomachi venæ, vt inquit Aëtius: & cum naſcea quoque ſanguis efferatur, ac in deglutendo mordacitas percipitur, maxime ſi aſtringentia aut acrida deglutiantur, vt antea dictum eſt, & ſanguis quoque aliquando cum cibo, modò etiã cum pituita aut bile permixtus, efferatur. Hoc modo Theod. Foreſtus fratres meus (cuius mentionem quoque fecimus in lib. Obſ. de febr.) ſanguinem cum cibo & pituita, ſed in exigua quantitate euomebat, hic & melancholia hypochondriaca multis annis laborans, à me curatus fuit. Alius ſanguinem ex liene, in ventriculum delatum euomebat, grumolum & magis nigrum, qualis à ſplene in ventrem fertur. Scribit Dodonæus, ſe multos cognouiſſe ſanguinem vomitione ex liene reiicientes: qui pallentes fuere, & in quibus ſæpenumero ſiniſtro hypochondrio tumidus ſplen manifeſte (vt in illo qui ſanguinem copioſe ex liene euomebat) ſentiebatur, ſed ante vomitionem: nam ex vomitione, exonerato iam ſplene, ſubfederat tumor, nec deprehendi poterat. Plerique horum tertia aut quarta vomitione, vel etiam frequentiore (multis inter ſingulas menſibus, vt plurimum intermedijs) perierunt: ſic & æger ille, de quo in obſ. præcedente dictum eſt, poſt tertiam vomitionem, alij poſt crebras vomitiones in aſcitem lapſi, tandem & mortui ſunt; Refert a. idem Dodonæus vnum aut alterum ſuo conſilio poſt vnicam vomitionem ſeruatum, & quidem frequenti abſinthij quoquo modo uſu, vt in ſuis Stirpium hitorij cap. de abſinthio ſcripſit. Verum Bokellus noſter & copioſo vomitu ſanguinis aſciticus factus, neque paracenteſis villo modo profuit, cum ſtatim poſt eandem peractam obierit: ita neque in viro illo, de quo meminuit Dodonæus, qui à frequenti vomitu ſanguinis aſcitem incurerat, per prominentem vmbilicum laneo filo tranſmiſſo, licet aquoſus humor ſenſim effluxiſſet, quicquam profuit, cum & poſtea

SCHOLIA.

Nullus est morbus adeo decantatus, ut pleuritis. Etenim Hippocrates lib. de acutorum vitu, fere huic vni dicant priores, quando eo vitur pro exemplo in instituendo libro primo; & rursus libro secundo priuatim curationem exponit ordine. Quod factum etiam Iacchius putat, eo quod frequentissime euenit, multamque inuehit difficultatem symptomatum. Argentarius medicorum consultationem describens, pro exemplo pleuritidem ponit: in quo totam consultant rationem comprehendit: nobis satis erit pauca hic adferre, cum & Galenus in libro de constitutione artis, inter omnes morbos pleuritidem pro exemplo sumit: in quo demonstrat, quoniam pacto morbi & pars affecta cognosci & curari possint: quod ideo factum existimo, tum quod frequentissimus sit & insignis hic affectus, tum quod multas differentias, causas & symptomata obtinet: præbendique rationem difficilem ostendit; & denique plurima possulat præsidia. Nomen vero quamuis à costis deductum: quasi costalem morbum dicamus, Latini tamen à situ partis dolentis, laterem morbum vocant. Ut tere huius nomen, quod per se nullum priuatim affectum significat, sed communem, institutione post modum sit, ut particularem quendam morbum significet, quemadmodum phrenitis à phrenib, & nephritis à renibus, ita & pleuritidis nomen à latere sumptum, quoniam est in membrana succingente costas, & quia passio est in ea parte, propterea pleuritis à loco appellatur, & ut rem breuiter explicemus, nihil aliud est quam inflammationis eiusdem succingentis costas membranae, ut apud Galen. 5. de loc. aff. lib. 1. 4. de causis pri. videre licet. idem & 2. de crisi. quem etiam sectati sunt Paulus & Aetius in propriis capitibus, ad quem lectorem relegamus. Constat igitur in exquisita pleuritide membranam, quæ costis subreunditur, affectam esse. Insuper cum notas habeat cum phlegmone, erit morbus magnitudine, intemperie, ac soluta continuitate: ea ratione ex necessitate symptomata habebit, tumorem præter naturam, ruborem ac dolorem: quorum duo, tumor, videlicet & rubor, nunc sub sermone non cadunt: relinquitur ergo dolor solus, qui ad costas firmatur pungensque sit. Cuius notas etiam nullo narrante, methodo ex natura affectus, & partis affectæ accepta, facile accipere est. Primum enim membrana necessitate quadam dolorem punctorium sentit, & hic dolor membranarum à materia in vno loco collecta, distenditur ad partes vicinas ob membranas, modo ad iugulum pertingens, modo ad infernas costas, quæ hypochondria attingunt. Et ita primum signum sumitur à doloris specie: nam dolor affectum significat, species sedem. Rursus aliud signum ab accidentibus sumitur, spiratione scilicet: nam ea membrana quod annexa sit spiritalibus organis, ea quoque organa necessario vna afficit. Fit autem spiratio parua, quod æger cohibet pro dolore multum pectus eleuare, atque ideo fit frequens; nam frequentia minimum percipit dolorem, multum vero: siue multum eleuet pectus, seu velociter eleuet. Superuenit & necessario febris ob affectus naturam: nam phlegmone (ut recte etiam annotat Iacchius) consistens in vicina cordis parte: præsertim ad aliquam magnitudinem aucta febre faciet acutam & vehementem, pulsus quo-

que ac febrem sunt velociores, frequentiores & maiores, & ob partis naturam quæ nervosa est, duriores, & species pulsus est, quæ veluti lenat, tatum. Tensio enim arteriis communicatur, unde species ea duritiei sit, quæ tensiva dicitur, non quod vasa ipsa induruerint. De pulsu tamen 5. de loc. aff. cap. 3. ait Gal. pulsus paruos facere, & ratio dicitur. Hæc ergo est contradiçtio. Apertem de contrit. art. dicit pulsant per tot. 2. lib. de caus. pul. ob tensionem inquit, minor est, quæ febri conueniat. Igitur sic solues. Sed maior est, quam sibi sano conueniet, non sic respiratio, quoniam velutaria est, & ab animante prohibetur. Tussis quoque seorsum ab affectu non potest, quod aliquid necessario per membranam affluat ab initio: & ita pulmonem afficiat, unde ad tussim proritetur: sed non semper exerceant: ideo quoque dura membrana est, unde parum affluit, vel quæ materia praua est, & contumax solutu: unde fit, ut proritare quidem possit, sed nihil sensibile educere: & tussis hæc hec dicitur. Hæc itaque sunt propria & inseparabilia signa, quoniam ex natura rei consequentia sunt. Ceterum quamuis tussis ab affectu ipso separari non possit: si ratio tamen post tussim inseparabilis quidem minime est, sed magna ex parte sit. Verum si exerceat, colorabitur sputum necessario, licet non semper eodem colore inhiatur, sed pro diuersa natura excrementi in inflammata parte contenti, diuersas excretionis adfit color, ut in causarum dignotione dicemus. Nam cum in inflammata parte multa simul ac tenuis fuerit humiditas, & ipsa parua plurimum ex ea foras effluit; cum vero contra fluxus paucus crassiusque, & spissum corpus fuerit, minime ad tussim irritat, & nihil sputum veluti & cum prouenit copiosissimum, tussim plurimum: nec pauca exspuant, ut patet eodem de const. art. At cur modo dolor ad clauiculam perueniat, & interdum ad hypochondria, inter assidentia morbi lateralis signa referunt: fieri enim poterit admodum parua inflammatio ad medullam costarum, ut neutram ad partem efflatur: quandoque vero magna, in qua ad utramque perueniat, tum propter laxam particulæ naturam, tum inflammationem, quæ dolorem efficit extendendum: ut prius dictum est: necessario tamen vnum quodpiam ex prædictis consequetur, ut vel sit sum ad clauiculam, vel inferne ad hypochondrium dolor erumpat. Ad idem quoque genus assidentium pertinet, quod æger facilius in latu patiens, quam in alterum decumbat: nam euenit interdum quod minus dolore afficiatur, si in non affectum latu decumbat: interdum vero, si in vtrumque decumbat, similiter dolor excitatur: licet vnum ipsorum necessario pleuriticos comitetur, ut eodem lib. de const. art. med. Galenus facit. Nam cum duplex sit succingens membrana, ut etiam à Docto citatur: si pars eius exterior circa ossa valentius phlegmone infestetur, facilius in oppositum declinant ægri: opprimuntur enim si super affecta cubant parte. Quod si pars altera, quæ interior est (id quod magna ex parte fieri conuenit) infestata est, in oppositum magis decumbentes dolent; suspensa enim est ipsa pars phlegmone vitata, si in latu affectum minus, non enim ad ossa comprimitur, nec pendet, sed ab horum vtroque libera euasit, ac super in offensa parte altera firmata est. At affectus ambabus succingentis costas membranae partibus super latere vtroque similiter decumbunt. Non ab re igitur inter assidentia signa hæc à Galeno committuntur, quorum natura est, non esse à morbo inseparabilia, sed aliquando simul inuadunt, aliquando superueniunt, nonnunquam autem neque omnino veniunt, ut patet Comment. aphor. lib. 12. & lib. 1. de const. art. med. quoniam ex his sunt, quæ sæpe morbis accidunt, ut idem Gal. inquit 3. de morb. vulg. Ex his iisdem omnibus (ut Alcinarus refert ex Galeni mente) magnitudo prædicti morbi lateralis desumitur, magnitudo videlicet, seu paruitas in specie sua potissimum: nam si ingens fuerit dolor, isque punctorius, valde, maxima anhelitus difficultas, valida febris, ac ingens quoque tussis, ascenderitque simul dolor ad iugulum, ac ad hypochondrium pertineat, decumbantque laborantes super vtroque latere difficulter, nihilque cum tussis exspuant; maximam fore inflammationem indicant: sic, si exigua prædicta fuerint, dolor videlicet febris, anhelitus difficultas, ac tussis, cum qua aliquid exspuant coloratum: ac promptestatem, ad neutramque partem dolor efflatur, ac non ægre sub vtroque latere decumbant, exiguum fore pleuritidem, manifestabunt: nam species quidem morbi ex propriis accidentibus dignoscitur, magnitudo vero ex eorumdem quantitate, Galeno teste 3. de crisi. Hæc omnia exemplis clariora euadent.

quoniam solutiuum pharmacum humores mouet: ideo damus in principio lenientia, & etiam in quarto vel quinto: nos vero sequens dedimus, alij in septimo idem faciunt. 2. diacaboli 3. vj. cassia recens ex camis tracta 3. lb. dissolue in iij. decocti. pect. syr. capill. ven. 3. j. misce. qua quinquies plurima excreuit, & deinde melius habere cepit. Interea ad maiorem sputi quoque & faciliem excreationem, plus de syrupo liquir. admiscuimus, & fuit curatus per expectorationem, sputo paulatim magis albedo & concocto euadente.

SCHOLIA.

Exquisita pleuritidis causæ Gal. teste de const. art. med. 2. de crisi. ac 2. de loc. aff. 2. de diff. feb. ac plerisque aliis in locis. affluens sanguis est, aut optimus, mediocremque crassitudinem habens, aut biliosus, aut pituitosus, aut melancholicus, quamuis sæpenuero magis biliosus sit. Quum enim phlegmone esse dicemus, necessario (ut etiam Iacchius annotat) nisi vox transmutatur, causam esse sanguinem dicemus, id est, materiam in qua sanguis dominatur, quamuis modo sincerior sit, modo admixtus magis alteri humori, necessario tamen calido & bilioso, ut Galenus scribit: differentia eius à pulmone, quoniam causæ humores nequeunt membranam efficere. Quod si dicas, Gal. 5. de loc. aff. 2. de const. art. meminit pleuritidis pituitosæ, & melancholicæ: ergo non est verum, quod semper à sanguine puro, vel bilioso fiat. Respondetur, ut ipse ait in lib. de const. art. medica. Cum materia illa, nempe vel pituitosa, vel melancholica, in musculos & venas vicinas infarcta est, tum ex putredine quam ibi acquirit, tum ex dolore, quam excitat, accersit fluxionem sanguinis, unde afficitur membrana: non quod ab initio inflammatio ex eo humore dominante foret. Et hoc innuitur etiam 6. aph. 33. ubi ait Gal. Non valde pleuritide capiuntur pituitosi acidum eructantes, quoniam non est nata extendi his membrana. Sed possumus dicere, musculos & venas vicinas illum humorem continere, unde erit phlegmone illa diuersa in suis partibus, ut biliosior in membrana, in alia parte poterit pituita, vel atra consistere. Galenus tamen videtur hic fateri posse à quatuor humoribus fieri, id est, ex eorum mixtione dum naturam seruent phlegmone, id est, sanguis superabundet. Neoterici vero in tres causas distinguunt: & sic pleuritidis primitiæ causæ esse possunt, casus, percussio pectoris, atque denudare post laborem in aere frigido, venti Septentrionales, aquæ frigida, potus & similia. Causæ antecedentes, ut humorum influxus, vel eorum superabundantia, vel retentio superfluitatum consuetarum exire. Causæ vero coniunctæ sæpius erunt sanguis & bilis, inflammationem actua producentes, raro pituita, rarissime melancholia, quia quod densius, raro ad hæc membrana penetrat. Gignitur vero hic morbus, ut omnes aliæ fluxiones cotpotis, vel ex interna causa, cum natura refertur habet venas, & de parte in partem transiunt. Fluxionibus vero gignendis occasio est, tum externus calor fundens, tum frigidus exprimens; unde & vere sunt maxime à calore, Autumno vero exeunte à frigore: vtroque vero tempore scaturit corpus. Vere quidem multitudine bonorum acervata per hyemem, Autumno vero prauis acervata per æstatem. Sic 4. de visu, meminit in angina facta. Plura si de causis pleuritidis cognoscere

OBSERVATIO XXVII.

De pleuritide satis exquisita.

Vir ille qui cupas conficiebat, annos 32. natus potui deditus, pleuritide satis exquisita detinebatur; difficulter n. spirabat, tussis aderat, & febris continua, dolor vehemens, in latere dextro vehementer pungens, ad clauiculam ascendens, pulsus durus, & serræ modo asper. Ad quem tertio prius die accitus: cum alium non deponeret, libenter hunc clysterem iuicissem. 2. malua viol. mercurial. parietaria, an. m. j. herbes mundati. p. f. prun. dam. s. m. ix. fiat decoctio, & huius accipe lb. j. adde cassia, zacchari vrb. an. 3. j. olei viol. 3. iij. salis parum, fiat clyster. Verum cum eum admittere nollet, balneo alium irritauimus: & statim eodem die ex vena iecoraria in brachio eiusdem lateris dolentis sanguinem extrahere fecimus ad vocias sequem, & quia incipiebat exspuere sputum rubrum & cruentum (quod quidem indicium erat sanguinem exuberare) & quia dolor post sanguinis detractionem adhuc vrgeret, licet parum mitigatus, hunc solum præscripsi. 2. folior. maluar. cum radic. bismalua, stor. chamæmill. meliloti, viol. an. m. j. sem. lini 3. lb. fiat decoctio in aqua communi pro lb. j. & decoctum calens in vesicam impositum lateri dolenti admoveatur semel atque iterum, deinde iungatur vnguento infra scripto. 2. olei amygd. dulc. viol. chamæmill. an. 3. lb. pingued. gallinae, caponis, an. 3. vj. cere modicum, fiat vnguentum: atque hoc modo dolor sedari cepit. Interea ad sputi facilem excreationem hunc syrupum bibebat, & eclegmate sequenti utebatur. 2. syr. viol. iuiubini, de liquiritia, an. 3. j. aquar. scabiosæ, bug. an. 3. vj. misce. pro iij. dosib. 2. zacchari penid. diuulg. frig. in tabul. an. 3. lb. syr. viol. iuiubini, de liquiritia, an. 3. j. misce pro eclegmate. Ad materię coctionem utebatur apozemate ex decoct. boid. mund. vuar. passul. elyzyrb. ad 3. ix. adiecit syr. viol. capill. ven. iuiubini, an. 3. j. lb. misce. Quinto die purgationem exhibuimus: nam solutiuum pharmacum hoc in affectu minime conuenit, nisi ubi materia fluxit, quod die quarto plerumque factum est,

gnoscere velis, lege Benedictum Faentinum præceptorem meum capite proprio.

OBSERVATIO XXVIII.

De iunene post exercitum ex aque frigida potu in pleuritidem incidente.

1. Veneris annos circiter viginti natus, apud Pithueros in Gallia, cum ibidem praxim exercere, in sphæristerio reticulo ludendo cum impense sese exercitallet, & supra modum concalescit, in gravem pleuritidem incidit. Hic cum biliosus esset, & macilentus, & sputum postea vergeret ad flavedinem, cum in principio ad eum acciti essemus, secta vena media, quæ magis apparebat in brachio eiusdem lateris, sanguine utcumque extracto, qui & putridus & postea biliosus erat, clystere emolliente prius injecto; deinde vena incisa dolor plurimum mitigatus est. Locum affectum interea inungi iussimus, cum vng. refum. & oleo amygd. dul. & ad materiam præparationem exhibuimus decoctum viol. *hordei mundat. vng. ole. caballina. capill. Ven. vng. passul. ab avillis repurgatum & glycyrr. additis syr. iudub. viol. & capit. Ven.* Et quia sputum subflavum erat, ad eiusdem excretionem primum exhibuimus hoc lambitium *℞. diatr. sicc. in tab. zacch. penid. an. 3. B. syr. iudub. viol. an. 3. i. B. postea addendo syr. cap. Ven. materia parata post sextum diem hanc purgationem exhibuimus. ℞. cassia recens extracta 3vj. elect. de succo ros. 3ij. syr. mal. infus. ros. an. 3. B. cum 3. iij. de celi. suprascripta fiat potio. qua quinquies alium depoluit. Et quum quotidie magis magisque expectoraret, postea etiam concocta & alba; & quia hic cito sputum apparebat, hac pleuritidis concocta materia, quæ paulatim per sputum elucebatur, intra decimum quartum diem fuit. Voluit, pleuritidem quatuor vel quinque modis terminari; vel enim resoluitur humor, vel per sputum educitur; alioqui suppuratur aut induratur, aut in alias partes transfertur, ut postea exemplis quoque docebitur. Alij quintum modum addunt, quod vel putrefiat vel corrumpatur.*

SCHOLIA.

2. CVM iam paulo ante brevius demonstratum sit, quomodo pleuritidis dignoscatur, scilicet legitima, de mendosa & spuria postea dicemus. Nunc vero & illud addendum, quomodo eius causæ distinguantur: huius distinctio præcipua est ex colore, cum exspuunt, eodem Gal. auctore, cum color naturam humoris significet. Sed & antea conicere ex victu est, & ambientis statu, & modo doloris, & febris vehementia. Ita hanc biliosam esse pleuritidem cognovimus ex dolore admodum pungente, sed non perinde distendente, pulsu duro, crebro, & febre vehementiore, tertianam imitante, ex creberrima respiratione, ex sputo & vrina ad flavedinem tendente, cum & tales facile delirent quoque subinde, ut in aliis multis observavimus. Ad hæc habitus corporis, ætas, victus præcedens biliosus, iuvenes lædentesque causæ & similitudines idem ostendunt. Ita quoque si à sanguine fiat, dolor erit vehemens, distendens, febris simplicior, vehemens tamen, & quæ nullas accessiones habeat, sputum vero rubrum, & vrina rubra, citaque maturatio & expurgatio, ruber in corpore color, & venæ tumida, habitus corporis bene constitutus, carnosus, sanguineus, victusque præcedens delicatus, valde

corpus augens, quique sanguinem plurimum procreandi vim habuit, tempus vernal, regio humidior ac calidior, ætas iunior, atque homo succi plenus, cui consuetæ evacuationes retentæ, ut sunt sanguinis narium fluxus, hæmorrhoides aut menses suppressi. Nec non iuvenes, lædentesque causæ & similitudines idem docebunt. Si ex pituitoso sanguine, sputum spumans & candidum erit: rarius tamen contingit, si contingat, pituitosam pleuritidem sequitur remissior & humidior febris, quæ quotidie exacuitur, color non admodum pungens, sed potius cum quadam gravitate hominem vrgens, pulsus molliores tardioresque sputum spumans, ut diximus, candidum ac viscidum, & quod non admodum tarde procedit, & nonnunquam sopor & reliqua huiusmodi symptomata, quæ indicia sunt pituitæ redundantis. At hæc causæ, quæ pituitam gignunt, iuuant, aut lædunt, & similitudines præbeant sua indicia. At melancholica omnium rarissime evenit: melancholicam vero testantur, febris remissa, sed maligna, & accidentia prava & magna, vigilia ac animi corporisque malæ actiones. Exspuunt & hi parum & difficile, illudque vel nigrum vel livescens, dabitur & in hac pleuritide suas notas, causæ & similitudines, ut in aliis. Sed hoc postea aliis exemplis clariora evadent. Quoniam vero quidam sunt affectus phrenitidis admodum similes, ut quibus multis signis illi communicant, hinc fit ut notis quibusdam distingui oporteat. Sunt enim dolores pectoris multis modis, 6. Aph. De dolores pectoris quantum differant, perdiscendum: hoc enim tum ad curationem, tum ad præcognitionem facit. Primum ergo accidit, ut musculos exteriores dolor occupet, ipsi inflammatis, unde & spiratio similiter frequens fit & parva, & febris adest, sed distinguuntur tussis, & febris magnitudine (hic enim leuior est) & pulsu, qui hic durus non sentitur. Sæpe vero dolor ad extrema & tangenti, & præmenti dolet, & demum suppuratione ad extrema præparatur, & inciditur, vel resolvitur. Est & alius affectus, ubi catarrhus cum febre multus est, & flatuosi sæpe dolores circa latera sunt, & tussis adest. Hi igitur pleuritides non sunt, & concocto catarrho cessant. Distinguuntur sputi natura, quæ profluxu pituitosa est: distinguuntur & febris magnitudine: nam non est acuta, ut pleuritidis: quamvis hi periclitentur, ne in veram incidant pleuritidem. Modum vero Galen. posuit in lib. de consil. artis medend. quod ex dolore sæpe ad affectas partes materia trahitur, & processu fit phlegmone. Hic tamen lectionem admonere oportet: quod si non aderit inflammatio, sed status inclusus in membrana, vel musculis intrinsecis, videbitur, quod sit pleuritidis, sicut contigit D. Marco Antonio Genovæ, qui laboravit circa latus dextrum dolore quodam: quem, cum tractaret Montanus doctissimus medicus, cumque considerasset ex signis, an vera pleuritidis esset, animadvertens, quod neque pulsatilis dolor ita adest, qualia solent apparere in vera pleuritide, sed valde remissa & quod febris per intervalla rediret, dolore augescere, illi quidem signis agnovit, non esse veram pleuritidem. Propterea eidem perpetuo vinum exhibuit, quia solus erat in curatione, & rexit cum, sicut reguntur illi, qui flatu affliguntur; & febris potius erat ephemera ratione doloris: quia illa remittebatur, & evanescebat ad remissionem & evanescentiam doloris. Ideo diligenter signa sunt investiganda, neq. statim pleuritidem adesse indica-

indicabimus, ut vulgus facit, ubi modo latus dolere videat: neque etiam dolorem omnem ad ventositatem referemus, ut vulgus iudicat, nobisque proponemus aliam quoque historiam Gradi de medico pleuritico, qui suo & aliorum iudicio putabat dolorem ventosum esse, cum vera esset pleuritis, utensque calidioribus confectio-nibus, Mediolani exiens, brevi vitam finiit. Sin illis etiam est iecinoris phlegmone, habet etiam signa omnia pleuritidis communia: nam & dolor circa spurias costas sentitur, quibus alligatur, & febris acuta adest & tussis, & spiratio vivatur ab distentionem diaphragmatis: tussis vero succedit, quoniam exsudat intra diaphragma nonnihil humoris, quæ parte contigit, distinctio est statim, ubi tussis humida adest. Nam à iecinore humida non fit, quia exiguum est, quod tractatur. Præterea & malus color corporis commutatur, & dolor infra hypochondria descendit, al. 2. de loc. affect. & Paulo testib. Neque in iecinoris inflammatione punctorius adest dolor, neque pulsus adeo durus, qui & serræ modo tangitur, sicut in morbo laterali: & si affectus, qui proprie iecorarius nominatur, cum iecinoris inflammatione adest, erunt alii sedimenta similia aqua, in qua nuper mactata caro fuerit abluta, id quod haudquaquam in pleuritide evenit: ab egi quoque tussis irritatur, qui hepatis inflammatione laborant, eaque per petus heca erit. Ac si orace affecto tussis increvit, & eo tempore omnia apparent, quæ tussiendo exspuuntur, Gal. lib. 2. de loc. affect. nec non lingua, facies, & vultus corporis color alteratur, iecore affecto: ac pallidi sunt, decoremque amittunt, Paulo & Tralliano testibus: aderitque dolor ad notas costarum in dextro laborantis latere, gravatius magis, ut interim ægri ingulum ad infernas partes detrahi sentiant. Sic itaque loco, pulsu, dolore, colore, & tussis differunt: Loco, quia infra costas in dextro tantum parte sentitur durities, tumor: pulsu, quia in inflammatione hepatis vndosus est: dolore, quia non acutus, sed gravis: colore, quia facies male colorata: tussis, quia adest sine screa-tione: spirationeque maiori, contra vero in pleuritide: hisce notis inflammationem iecinoris à pleuritide intertingere poteris, quemadmodum Gal. à Glaucione philosopho ductus ad Si-culum medicum iecinoris inflammationem laborantem, cognovit, quem prius, tamquam pleuritidem, curaverunt medici, velut 5. de loc. affect. scripserat in reliquit. Quidam tamen hic, ut Auicenna inflammationem diaphragmatis ad saevissimam pleuritidem referunt: & tales quandoque sentiunt dolorem in extremitatibus costarum, & in extremitate ossium pectoris, scilicet ubi si-niunt spiritalia: & accidentia illa quinque suprascripta, quæ pleuritide semper adeste solent (de quib. antea dictum est) dicunt fore valde sæva & intensa, ut ægrum ad insaniam ac mentis alienationem deducant. Membrana (inquit Hollerius) thoracem quoque distinguunt, si inflammantur, par negotium vitæ faciunt, atque verus lateris dolor. Sæpe etiam in inferioribus costis inflammationem, diaphragma atque hinc stomachus graviter laborat, magno periculo. Morbus hic proximo vere (anno 1551. ante pascha) plurimos, & eos maxime, qui vel temere vel negligenter curati erant, sustulit. Si vero in septo aut mediastino inflammatione contingat, (tres enim membranae continentur intrinsecus in pectore, ut *transversaria*, id est, subcingentes Latine, inde diaphragma: textio quæ recta per medium thoracis ad ingulum se-

runtur, *diaphragma*, id est, interspicentes, barbari mediastinum vocant) dolor communicatur antea usque ad ossa pectoris, & usque ad collum transit, plerumque per medium pectoris in longitudine: aut dolor sentietur posterius communicans spondilibus pectoris, & accidentia quinque suprascripta valde intensa sunt, & ægrum magna ex parte ad delirium trahunt, & mentis alienationem. Anno 1567. sub finem anni, tali septi inflammatione laborare videbatur Ioannes Godscalcus dictus, qui insigni viri ferrei, nempe in foro Delphis habitabat: nam per medium pectoris dolebat, aderat febris continua, subinde delirabat, & omnia signa, quæ in saevissima pleuritide apparere solent, illi aderant: insuper & sputum cruentum expectorabat, pulsus erat ferrinus & minime vndosus, & dolor sentiebatur per medium thoracis. Quinto die, cum nihil esset actum, amici me ad illum deduxerunt, sanguinem in cubito copiose detrahere iussimus ex vena basilica: deinde adhibitis iis, quæ pleuritidi conveniunt, præter spem multorum 14. die curatus fuit. Non erat hæc peripneumonia, quæ à pleuritide distat: nam in peripneumonia, pulsus est vndosus, & genarum malæ rubent, ac si fuso delinearentur: neque dolor punctorius adest, sed grauius tantum ob sensum exiguum, quem pulmo sortitus est tantum in membrana: pulsus quidem vndosus est, pulmone humido existente: difficultas spirandi quoque maior, & anhelitus constrictio, & aer qui expiratur calidior, qui non euentatur, vel vaporibus calidis resolutis ex pulmonis apostemate. Habet & pleuritidis signa quædam communia cum phrenitide, in permixtione intellectus potissimum, iuxta Auicennam & eius sequaces, pleuritidis diaphragmatis, vel, si maius, eiusdem inflammationis, & in alienatione mentis & anhelitus frequentia, in sitis vehementia, ac multitudine rixæ, & alteratione coloris faciei ad diversos colores transmutati & febris vehementia: ideo hæc dispositiones inter se distinguendæ. Primum signum id distinguens ex se manifestum evadit: nam mentis alienatio aut intellectus permixtio in phrenitide statim ab initio adest, deinde succedunt reliqua signa iam dicta, & in processu vehementiora, ut anhelitus frequentia, sitis vehementia, & febris, & alia iam dicta. Contrario modo fit in pleuritide: nam prius incipit difficultas anhelitus cum dolore punctorio & tussis, & tandem succedunt deliria: & hoc ipsum quoque raro est, nisi in ea, quæ est in diaphragmate: imo, ut dicebat Auicenna, hoc ipsum non evenit, nisi morte instante. In phrenitide anhelitus quoque non æque difficilis. Propria quoque signa rubedo & ad phrenitidem consequuntur, ut oculorum superiora eorumdem attractio. In phrenitide pulsus rarus est, & eodem modo ob falsas eorumdem imaginationes. In pleuritide ferrinus: & deliria, quæ in pleuritide contingunt, potius paraphrenitides sunt, quam phrenitides veræ. Hæc de signis distinguendis pleuritidem ab aliis affectibus. Propria eius signa & inseparabilia iam dicta sunt, & quæ assistentia signa existunt. Si autem copiosam tractationem de omnibus signis ad pleuritidem spectantibus desideres, perlegas Montanum, quæ de pleuritide commentatus est supra Rhafem, & Argenterij libellum de ratione consulendi,

OBSERVATIO XXIX.

*De muliere pleuritica, in qua signa lethalia
adebant.*

Sub finem Iunii anno 1545. tempore in iuventute
Sineque atque primo anno cum praxim cepissem
exercere, accitus sum ad mulierem quandam
quingagesimum annum agentem, in civitate
Bonna, duobus miliaribus ab urbe Pituetensi in
Gallia; (in qua tunc agebam, & praxim exerce-
bam) distitam, & pleuritide gravissima corre-
ptam, ut ab astantibus ex signis ab iisdem relatis
intelligere poteram. Erat iam decimus dies,
quo graue hoc malum mulier incurrebat: nihil,
ut prius, exspuens, imo sputum in gutture ple-
num feruere visum est, atque multum in eum stre-
pitum in pectore edens, viribus collapsis, ut illud
exspuere non posset. Cumque vitæ periculum
adesse animaduertirem, incepti omnia signa dili-
gentius inquirere: nam cum carpum contingere-
rem, reperi pulsum non iam ferrinum, sed vermi-
culantem adesse, difficultatem anhelitus extre-
mam, & ab ore anhelitum frigidum exeuntem,
nares quoque tum aurículas exangues præ frigi-
ditate, insuper & sudorem frigidum madidum-
que emanantem, frontem intensam, & urinam vi-
tro profluentem. At hæc longe post morbi prin-
cipia, infirmis iam viribus alium fulam, ex qua
non corporis inquietudo, non ipse spiritus allevia-
batur: ita ut & nunc sterora ipsa sponte prodirent.
Febbris vehemens erat, vires deiectione, ad in-
terrogata vix respondebat, mentis minime con-
stabat: nam materia translata ad cerebrum in hoc
morbo sola insania ipsa occidit: magisque cum
sputa in pectore cum murmure detinerentur.
Hæc cum animaduertissem, mortem illico adfu-
turam prædixi, & quod nocte subsequente cum
plenilunio, vndecimo die existente à morbi ini-
tione, moreretur. Quod cum amici astantes audis-
sent, iisque prius obiurgatis, quod omnia sangui-
nis detractione aliis remediis neglectis in princi-
pio, cum ex me rogarent, ut penitenterem, & ali-
quid præsidij adhiberem, respondi nullam spem
esse repositam in arte medica, morte instante, cum
tales prognostici signis sint relinquendi, iuxta
Hippoc. 1. præfag. ut calumniam euitemus. Atque
sic equum ascendo, & vna cum famulo domum
redeo, sacerdoti, & præcipue Deo, cura reli-
cta: cum eadem hora vndecima noctis è vita
decessit. Ex cuius præfatio cum eodem tempore
iuuenis praxim prius exercere inceperam, lau-
dem haud exiguum consecutus sum, & vulgo ma-
gis innotui.

SCHOLIA.

Quam utilitatem signa prognostica præstent,
alias in Obser. de febribus declaravimus: Et
ideo non satis est essentiam morbi dignoscere: sed
& mores ipsius. Qui enim vult profligare inimi-
cum, oportet prius ut ingenium eius ac mores co-
gnoscat, & quomodo is molitur illi insidias: ita
& nos qui contendimus cum morbo, idem facere
debemus, ut exemplo quodam docuit Montanus
medicus ille doctissimus, de pleuritide, cuius mo-
res varij sunt, ac penes tria consistunt, scilicet locum
affectum, materiam, cruditatem, & coctionem.
Et post mores idem considerat motum morbi, &
terminum considerat numquid resoluatur, vel
suppuretur, vel in alium morbum mutetur, vel

interficiat: quæ omnia ad signa prognostica fa-
ciunt, ut apud eundem in lectione de pleuritide
supra Rhaf. videre licet. Quæ vero motum mor-
bi significant, plurimum quoque faciunt ad tem-
porum cognitionem, & quæ & viam prognosticis
signis aperiunt, cum eadem mere signa pro-
gnostica sint. Hunc sputum in pleuritide longi-
tudinem & brevitatem morbi significat, iuxta
Galen. de crilibus, & iuxta Hippoc. 1. lib. 12. Aph. 12.
Si sputum statim appareat in pleuritide, morbum
breviat: si postea, producit. Si circa iuvia appa-
reat, intelligit per principium non instantaneum,
& circa latitudinem, nec prout est vnum de qua-
tuor morbi temporibus, sed prout extenditur vs-
que ad tertium diem: triplici namque modo iam
dicto principium ipsum intelligi potest, ex Ga-
leni comment. prædicti, aph. 12. lib. 1. num. 1. de
crilibus. Quapropter crudissimum esse lateralem
morbum idem ait Galenus, in quo nihil exspit-
tur, quem & incoctam pleuritidem nominant,
ita ut celeriter hominem rapiat, vel longo tem-
poris spatio finiatur, ut 5. de loc. affectis etiam
liquet. Secundum ordinem (ut etiam Alcinarius
ex Galeno annotavit) obtinet ille morbus latera-
lis, in quo sanies tenuis exspititur: tertium in quo
crassior: & quartum in quo perfectam habet co-
ctionem. Quod si apparuerit circa tertium
vel quartum diem, non contingit morbum tran-
scendere septimum: in aliis vero similiter neces-
se est, ut pro concoctionis modo mensura tempo-
ris consequatur: quamvis magna ex parte ter-
minum suæ iudicationis habet, quartum deci-
mum iuxta Aphor. 8. lib. 5. Quicumque morbo
lateralis laborantes in quatuordecim diebus non
repurgantur, ij ad suppurationem vertuntur.
Et iis quidem terminis per exspuiones pleu-
ritidis est, non numerando ab eo die, quo æger
cepit exspuere, ut Fuchsius putabat: tunc enim
falsum esset, quod Anaxanoris historia 3. Epid.
demonstrat, non enim 14. die iudicatus fuisset,
sed ferre 24. quia 11. cepit prius exspuere. Vor-
de & Alcinarius dicit magna ex parte 14. diem
pleuritidis terminum esse: & si non hunc, saltem
omnino 20. ut eodem comment. Aphorism. 13.
lib. 1. patet: idque verificavit etiam in Ana-
xione, de quo Hippoc. 3. de morb. vulg. scriptum
reliquit, quamvis ad 34. diem extensus fuerit
morbus, quoniam ab initio non exspuebat, ut
& octavo die tussis sicca subsequēbatur, ut
Hippocrates inquit eodem loco. Longitudo
præterea & brevitatem ex materia quoque habetur:
si ex pituita, longiorem, uti & à melancholia: à
bile vel sanguine, breviorē: sic etiam ex ve-
locitate motus vel eius tarditate. Si velociter
moueat, ut ceteri acuti morbi, cito terminum
attingit. Sin tardius, serius: motus velocitatem de-
prehenditur ex eius veloce augmento in sym-
ptomatis, quodque cito appareant coctionis no-
ta, ut iam diximus ex Hippoc. de sputo cito vel
tardè apparente: iam & coctio materiam, ut &
paulo ante meminimus, sequitur: & sicuti tem-
pora ex materia seu sputo cognoscuntur, ita quo-
que & ab accidentibus innotescunt: cum enim
fluxio & dolor fieri incipiat, principium est, &
cum nihil exspititur, ubi symptomata augentur,
& sputum melius procedit, augmentum est, do-
lore ad vigorem progressio, status, ubi remittun-
tur accidentia, declinatio: si etiam sputum si-
mul totaliter remoueat, accidentibus cessantibus.
Et ideo sputum maxime in pleuritide con-
siderandum est, cum ex eo cognoscamus
principium, augmentum, statum & declina-
tionem.

tionem, coctionem, cruditatem, malitiam & ma-
lignitatem pleuritidis, & bonitatem ipsius, lon-
gitudinem atque brevitatem. Ideo cum morbus
materialis sit, & circa thoracem versetur, excre-
menta illa, quæ ex pectore educuntur, maxime
consideranda sunt. In quibus diligenter animad-
vertemus, ea quæ Hippoc. 2. prognost. enumerat:
primum, ut prompte, cito secretur: prompte in-
quam, id est, facile, & leuiori tussi & breviorē.
Ita enim benignitas humoris significatur, ut qui
neque lentore inhereat, nec crassities quibus ali-
quando ægros præfocari contingit: cito vero,
id est, non longe à morbi initio, ut aphorism. 12.
lib. 1. dictum est. Et ita si sputum statim appa-
reat, & reliquæ conditiones bonæ non desint, non
solum salus speranda est, sed & brevis optima. Si cito
eveniat, è conditionibus & hæc optima est: se-
cunda equidem conditio sumitur ex calore: nam
rubra admodum salutaris est 4. Epid. & 47. text.
sincera omnia mala, excepto sanguine: tum quia
humor benignus est, & simpliciora symptomata
invehire solet; tum quia cito coctionem admit-
tit. Sed si biliosus humor multus addit, siquidem
succus sit, & non permixtus, & temperatus aliis,
malum significat, ut si liuet, vel nigricat: pravi
enim natura sunt hi humores, & cum sinceri ex-
secretur, magnum eorum dominium significat.
Contra vero si sint alii temperati, præser-
tim vero niger, qui modis omnibus infalubris est,
quia multo fluo peior. Secretio itaque sine dolo-
re prompteque facta, mitissimum quidem est
pleuritidis signum, potissimum ubi permixta
apparet cum secretionem admodum fluam bilis,
Hipp. auctore 2. præf. At si quod exspititur con-
coctum fuerit, adhuc magis mitissima erit, Gale-
no teste de consil. art. med. Nihil vero exspuere
(ut etiam paulo ante meminimus) exitiale est,
partim quod fluxum declarat à phlegmone de-
vinctum, partim quod totus (propterea quoniam
intus maneat) corruptur. Ex diverso item ex-
secrationis colore, prout diversam indicat in-
flammationis causam, possimus indicia progno-
stica assumere: nam perniciosissimus est melan-
cholicus humor præpollens, id quod indicabit
sputum nigrum aut lividum; tum quod & prædi-
cus sit ipse morbus pessimis, & maxime etodat,
concoquatque ægre, nec facile expurgetur, ut
constat apud Gal. eodem libro; tum quod pluri-
ma sit caliditatis index, à quo afflatus, genitus est.
At æquissimus (iuxta eundem, & citatur ab Alti-
maro) omnium est sanguis per cruentum (pu-
rum, ac rubrum indicatus, ut pote, qui dalsissimus
existat, & concoctus facilissimus. Reliqui vero duo
humores inter hos medij sunt, quod ad simplici-
tatem malignitatemque attinet. Tertio etiam
prognostica signa habentur ex modo substantiar
crassa enim & glutinosa omnia, mala. Contra ve-
ro, quæ mediocritatem habent in crassitie & re-
munitate, bona sunt. Sed quibus notis coctionis si-
gna distinguantur, vel in nullas vel latentes, vel
obscuras, vel manifestas & perfectas, iam quasi
diximus: reliqua vide apud Iacchinum: quamvis
cruditas signum sit neutrum, eo quod merito sui
neque salutem neque mortem significat. Coctio-
nes vero, ut Hippocrat. ait, certam citamque sa-
nitatem annuntiant. Sed de his vide alios aucto-
res. & Galenum 1. de crilibus. Cæterum quod ad
pulsum attinet, si in pleuritide pulsus fuerit ma-
gnopere durus, parvus etiam atque creberrimus,
indiciū erit lethale, ita ut pleuriticus cum
tali pulsu nemo fuerit servatus, ex Galeni de-
creto, 4. de præfag. expulsi. Maximum quoque si-
gnum fore, ut 2. de præfag. Tom. 2.

gnum prognosticum ipsius pleuritidis, præbet
pulsus terrinitas. Nam si ea remissa sit, mollem
& prope maturandam inflammationem indicat;
si vero magna, difficilem & admodum crudam:
quæ si cum imbecilli facultate coniuncta fuerit,
periculum; si cum firma, aut tarde conquo-
quetur, aut ad suppurationem deflectet, aut tabidus
eam excipiet marcor, ex Galeni sententia lib. de
puls. ad pyrenes, & 4. de causis pulsuum. At hic qua-
ritur numquid urina aliquid faciat ad temporis
cognitionem, an sit mala, vel cocta vel incocta.
Si fuerit bona cum suis conditionibus & in sub-
stantia bene cocta, in residencia, colore ac liquo-
re, quod ad pleuritidem refert, nihil prorsus fa-
cit, quum in pessima pleuritide & in inflammatione
rebelli, urina bona existere possit, licet æger mori-
atur. Equidem fieri potest, ut totum corpus bene
habeat, & inflammatio pessima sit natura. In-
terea, si urina malas in se condiciones comple-
ctatur, pessimum signum est. Si enim tenuis
& subtilis fuerit, nec habens aliam malitiam,
indicat materiam raptam esse ad locum inflama-
tum, quemadmodum in pleuritide, cum uri-
na talis apparere contingat, etiam mortem no-
tat. Si vero fuerit crassa, indicat aliquod domi-
nium humoris maligni. Mala est, quia indicat ca-
cochymiam esse in corpore, quæ sub ratione cau-
sæ antecedentis nocebit, fluat ad locum inflama-
tum: ideo semper malum dum urina est mala:
tum etiam si sit bona, quoad inflammationem,
bona non existit, si ea ipsa inflammatio pessima
sit naturæ, ut iam dictum est. Ad prognostica
etiam pertinet Aph. 23. lib. 3. Hyeme vero morbi
lateralis, &c. Et aphor. 33. lib. 6. Qui acidum eru-
ctant, non valde morbo laterali corripiuntur.
Item morbo laterali, si pulmonis inflammatio
superuenerit, malum est, ex Aphor. lib. 7. Causam
reddidit Galenus in commento: quo etiam loco af-
ferit: quod non admodum consequi solet mor-
bus lateralis ad inflammationem pulmonis. Qui-
bus autem pulmo colitis affigitur vel adnascitur,
atque illud quidem rarissimum est, & semel tan-
tum vidi in corpore dissecto, pulmone plumbeis
maculis infecto ac corrupto, utrinque colitis affi-
xo: alij tamen id quoque ante me viderunt. Talis
plerumque vel ex asthma, vel ex tabe tandem
commoriuntur: pulmo enim (spirandi organum
existens, ut in præfatione diximus) tunc qui-
dem afficitur, ut nec aërem inspirare, nec libere
expirare possit, corde etiam tam per distensio-
nis motum, quam contractionis, minus officium
suum obeunte. Hi quoque si in pleuritidem ven-
tam incidant, præter illud quod difficulter enren-
tur, facile in peripneumoniam eamque lethalem
dilabuntur, cum pulmo membranae costas suc-
cingenti ex parte adhaesus vel affixus, facilius in
se virus recipit, & minus à se propellere potest,
citiusque inflammatur. Sed & aph. 16. lib. 6. dicit
Hippocr. A morbo laterali vel pulmonia habi-
to, alui profluuium adueniens, malum: quod
quidem intelligendum est de fluxu non regulato
(ut ita dicam) à natura. Nam qui à virtute re-
gulante sit etiam in principio, bonus esse potest,
nisi aliud accedens accesserit virtutem proster-
nens. Sic & Avicennam fluxum in principio bo-
num esse existimavit. Quicumque vero ex morbo
lateralis suppurantur, si in 14. diebus, purgantur, à
die, qua sit eruptio, liberantur, si minus ad ta-
bem transeunt. Refert Avicenn. pleuritidem pro-
pinquam cordi deteriore esse, & parti sinistra,
sed maturationi convenientiorem, at remotio-
rem à parte sinistra, salubriorem quidem, sed ex
R ij parte

*Si pulmo co-
litis adnasci-
tur, perien-
tosum.*

parte resolutionis & maturationis magis inobediens. Pleuriticis quoque sanguinis fluxus narium eueniens pro optimo signo habetur: non tantum à naribus, sed ab hæmorrhoidibus quoque & matrice, ut sæpe experientia vidimus in in communi praxi, quod quidem & à Galeno 10. method. capit. 5. laudatur.

OBSERVATIO XXX.

De pleuritide in prægnantibus.

SI pleuritis prægnantibus contingit, valde perniciosa est, ut Avicenna pronunciauit, quem admodum & decrepitis: Solet enim hominem interimere, vel ex præfocatione, vel ex symptomatum vehementia; ob quam causam prægnantes præcipue moriuntur: decrepiti vero, ob debilitatem virium in spuendo. Senes vero cum frigida sint natura, morbos concoquere, etsi diuturnos, non valent: cumque sanguinis & prægnantes pleuritice & decrepiti missione egeant, & tenuissimo victu; hæc neque prægnantes, neque decrepiti ferre possunt: unde sæpe in vtriusque ad mortem comitatur pleuritis. Nos tamen aliquas prægnantes magna cum industria curauimus. Ex quibus mihi occurrit quædam nomine Remula, mulier si quæ altera, pulcherrima, viginti quatuor annorum, Alcmariæ decumbens, anno 1549. ad quam 18. die Octobris accitus fui. Quæ cum sanguinea & boni habitus esset ac robusta, & in nono mense grauida, & partum quasi nunc expectaret, sæuissima pleuritide correpta, sanguinem expuebat, & circa mammam laeuam in latere, insigni dolore afficiebatur, qui ad clauiculam adscendebat cum tussi valida & continua febre. Ad quam cum intrassem, plurimum hæsitabam de venæ sectione, ob aph. 31. lib. 5. Hippoc. sic dicentis. Mulier viro gerens sanguine misso ex vena, abortit. Ab altera parte venæ sectionem vrgebant febris continua vehemens, & inflammatio vrgens, dolor insignis, virtus fortis, mulier bene habita & sanguinis missione consueta, quam & ipsa petebat: itaque alio prius per balneum expurgata, venam secari iussimus ad vncias quatuor, ex eodem, in cubito nempe basilicam: Adeo autem profuit, ut dolor magna ex parte sese remiserit; adhibitisque denuo decoctis pectoralibus, & aliis remediis aptis post septimum diem pleuritide curata est, cum optime expueret per eclegmata præscripta. Septimo die oborta est exterius inflammatio manumillæ sinistræ cum intensa rubedine: cumque per externam inflammationem terminaretur pleuritis, nolui mammæ inflammatae repercutientia adhibere: sed inuncto loco affecto cum oleo viol. & exiguo populeo, inflammatio cessauit, & perfecte conualuit. Deinde post duas septimanas, cum optime valeret, peperit feliciter filium optime sanum & robustum. Ad alteram eodem tempore accitus etiam in ultimo mense imprægnatam accessi, debilem, pituitosam; ob quam causam sanguinem extrahere non audebam: septimo die abortum patiebatur, & 14. die obiit. Quamquam Pithueriensis mulier cum propensionem mensem grauida foret valde debilis, venæ sectione non admittens, adhibitis optimis remediis, etiam foris ad dolorem sedandum, circa quartum diem melius habere visa est, cum in principio nihil expueret, nunc quædam concocta expuens, dolore lateris nonnihil consopito. At sexto die febris audita est, & in septimo omnia vehementiora, ita ut vi infantem peperere-

xit, cum in nono mense esset, sed non supernixit infans ad tres dies. A partu vero dolor lateris omnino sese remisit; quamuis sub noctem intensissimus dolor pectus occupauerit cum ingenti angustia & anhelitus difficultate vehementiori, ut suffocatio immineret, ac pro deplorata haberetur. Octauo die delirauit & tandem obtulit, sacra inunctione, ut sacrifici solent, munita Nono die delirium increuit. Postea melius habere visa est, ac concocta expuere, & sub noctem, post symptomata maligna sedata, incidit in somnum profundum, & per noctem ac diem integre dormiuit. Vndecimo die compos mentis facta est, bene & concocta expuebat, & melius spirabat. Vnde magna salutis spes emergebat: nam si somnus delirium sedat, teste Hippocrate, bonum est. Post vndecimum diem, qui erat quartus dies à partu, purgationes per se magis subleuebantur; plurimæque crassa & rubra, postea & pituitosa biliosaque per vterum excreuit, vsque in 14. diem ab initio pleuritidis: atque tunc crassam vrinam mingens & pituitosam, conglobatam, inuiscatam, & in partu bene repurgata, spurto albo & concocto apparente, hæc quoque sanitatem cum admiratione multorum conuegiturata est. Verum in alia muliere, quæ Delphis commorabatur duos supra viginti annos nata, cum prægnans in octauo mense esset, in asperissima hyeme (cum multæ alie, tum viri pleuritide corripiebantur, anno 1565.) commode quoque in pleuritide sæuissima (quemadmodum & aliis multis prægnantibus) vena secta fuit in brachio, & directo loci dolentis: aliisque deinde aptis remediis adhibitis ad pleuritidem conferentibus, tum decoctis, eclegmatis, inunctionibus & fotibus convenientibus præscriptis, etiam & hæc sanitati restituta est.

SCHOLIA.

QUOD in prægnantibus venam secare possumus, id quidem multis exemplis alias docuimus, ut lib. 2. obseru. 28. de continua tertiana in prægnante, in cuius scholiis ad longum ex diuersis auctoribus, numquid prægnantibus euacuatio & venæ sectio conueniant, illustrium medicorum sententia, tum rationibus eorundem adiectis docuimus. De qua re etiam obseru. 29. eiusdem libri, in scholio pertractauimus: etiam obseru. 22. lib. 15. quomodo etiam in angina mulieribus grauidis sanguis demitti possit. Ad loca citata lectorem relegamus, ne opus sit hæc eadem hic repetere. Quamobrem cum de causis & signis pleuritidis satis egerimus, nunc ad actionem ipsam seu curationem deueniendum est; quæ recte institui nequeat, nisi certis scopis propositis, in quos omnia referantur, & nisi certa adhibeamus instrumenta, quorum bene cōsumos scopos assequi liceat. De scopis ipsis alias diximus, qui ab auctoribus variis modis sumuntur, ut in lib. 3. de incerto vrinarum iudicio fleuimus, à quibus denuo indicationes sumuntur. De quibus quidem loco exempli de pleuritide egregie pertractat Argenterius in libello suo de consultatione: vti etiam facit Montanus de pleuritide in lectionibus suis supra Rhafem. Quibus si lector ipse, tum iuniores sese exercere velint, habebunt latissimum campum, quomodo pleuritidem curabunt. Nos autem breuiter (cum alij hanc curationem longo sermone tractarunt) in primis victum commodum instituemus: Duo autem apud veteres, iuxta Hippoc. erant cibi-

cibi genera, pituitosa integra, & cremor. Si sine periculo videatur, inter initia pituitosa vtemur, alias, si adsit periculum, & morbus magnus est, cremore vtemur: cibis enim maxime tenuis & leuis, præcipueque sorbitio, Celsi placuit: potissimum sorbitio ex pituita nihil vero detur (ut inquit ille) quod aut retrigeret corpus, aut fauces asperet: quæ ratione acris, acida, salia, & astringentia vitanda sunt. Ita & Alexander pituitam cremorem largiter decoctum, donec id, quod statuosum est, deposuerit, pro cibo commendat. Nos etiam si humor ægre ducatur, amygdalata purgata leuigataque pituita incoquimus, quo humor magis educitur patetur: ac commodè vtimur subinde & hordeato: & sic mane, iuxta Alexandr. pituitam cremorem; vespere amygdalarum succum offeremus. Si sit ex pituitoso sanguine, paululum mellis adijcit idem Alexander. Quoties vero dandum sit, & quantum in ea, consuetudo seruanda, tam ad ægros & sanos, ut habet aphor. 18. lib. 1. inter initia tamen exiguum & tenuem non tanti alimenti seruare oportet. At nostræ regiones tam exactam in ediam, ut Itali & Hispani, non ferunt. Et sic in nostris ægris aliquando amygdalata expurgata & cōtusa & mulsæ cum aqua exhibemus, vel panatam (ut parant Itali) & si vires imbecilliores fuerint, in gallinarum iusculo panis micæ decoctas pro cibo commodè damus. Interea olera vitamus, nisi lingua scabra, sticculosaque & febris ingens appareat; tum etiam Alexander ante malum aut intybi decoctum exhibet. Possunt & pleuriticis mala dulcia cocta exhiberi, apia dicta. Initio igitur aqua hordei & hordei pulicula; principis liquidior, post etiam crassior: deinceps mixtis amygdalis, tum amygdaloga: post etiam eadem ex pulorum iusculis dissoluta: tenella pulorum carnes in fine, ubi vires deficiunt, intrita madida, quæ & infriatas carnes & synerimata appelles licet, vulgo collyria & collaticia iuscula dicta, expressiones quoque, quibus deficiis viribus vtiuntur, alioqui integra satis virtute tenuius nutrimus. De quibus ad longum quoque videas Benedictum Fauentinum præceptorem meum cap. proprio de curatione pleuritidis. Pro potu vtimur aqua hordei, vel radicem glycyrrhizæ seu paucum cinnamomum in ea decoquimus. Quidam (teste Alexandro) aquam tepidam propinat; alij aquam mullam in pleuritide ex pituitoso sanguine. Vbi paululum morbus sese remisit, alimenta pleniora exhibent. A viuo tamen abstinendum censo, nisi viribus admodum imbecillibus: etiam vini aliquid Celsus dat. Præceptor meus Benedictus Fauentinus non dabat, nisi extrema iudicatione pleuritidis transacta, quæ 14. die sit, idque aqua permixtum: quod si pleuriticus non fuerit iudicatus 14. die vinum non exhibet; rationem loco citato explicat. I luc etiam pertinet æter, qui temperatus rigendus est, parum tamen ad calidum inclinans: nam frigidum nervosis partibus, eisque affectis est inimicum, teste Hippocrate Aph. 18. lib. 5. dolorem quoque insuperabilem facit. Somno quoque potius longiori vtantur quam vigilia. A motu omnino abstineant, iniungendaque quies erit: ideo à coitu abstinendum, cuius habemus exemplum apud Amatum de pleuritico, qui post venæ sectionem & sputi reiectionem sanum se dicebat; quamuis sequenti nocte cum vxore cum rem habuisset, facta recidua & dolore reuerso intra biduum in fine sexti diei obiit: quicumque enim recidiam patiuntur, etiam ex victu inordinato, tales quoque iuxta Avicenn. commoriantur.

Pet. Forest. 1 tom. 2.

Hinc quoque summopere cauendum à stypticis, cum & Rhafes 4. Continentis narret historiam de quodam medico imperico, qui cum pleuritide præ manibus haberet, & videret pleuritidem iam perfecte in declinatione esse, ac ægrum iam quasi sanatum, crassiore diætâ vtebatur: atque ægro suo exhibuit, lenticulas cum aceto confectas, vnde illico cessauit sputum, ob impedimentum illius nutrimenti, ita ut errore medici miser ille nocte subsequente à vita discederet. Sic ego quondam cum habetam pleuriticum præ manibus, & iam quasi curatus esset, me incito salsamentum piscium ebibit: vnde denuo suborta tussis, dolor lateralis reuersus est, ut astantes illum moriturum existimarent; & nisi ego statim adhibuissem eclegmata dulcia, tum alia remedia expectorantia, æger succubuisset. Veteres, ut paulo ante diximus, pro potu dabant mullam aquosam, vel aquosum oxymel, ut sputum facile educeretur. Nos commodè vtimur aqua hordei mundati, in qua radices glycyrrhizæ, & vix passulæ ab arillis repurgatæ, incoctæ fuerint. Sed à frigida aqua abstinendum, quæ sputum incrudescere facit; & subito (ut videmus) suffocari sunt quidam ex hominibus plebeis, qui cum sitirent, frigidam bibissent. Hæc obiter de vitæ instituto. De medicamentis (alio interiecto exemplo) postea dicemus.

OBSERVATIO XXXI.

De pleuritide legitima.

VXOR Magistri Henrici cognomento Rabbi, annorum 43. mense Iulio, anno 1549. Alcmariæ pleuritide vera corripit: aderat enim dolor punctorius in latere sinistro ad clauiculam ascendens, supra modum tussiebat, sputum erat rubrum pituita mixtum, difficilem anhelitum trahebat, continuo febricitabat cum capitis dolore, pullus durus atque ferrinus erat. Quarto die ad eam primo ingressus, iubeo ut in loco lucido mediocriter elato collocaretur, & ut molli culcitra capite ac thorace subleuato decumberet, cumque in pedes decideret, lignum aliquod, aliudve corpus pedibus obijcerem, ut in ea figura perlisteret. Deinde cum nostri in ediam ita non ferant, & iam quartum diem attigisset, quod ad victus rationem attinet, poma allata dulciora concessi, & hordeatum, & amygdalatum, & panatam cereuisariam vulgariam more paratam, absque vino, quod quoque interdixi, eo quod nostri rustici statim in omnibus pectoralibus morbis ac tussi vino dulci vtiuntur, apud nos Romano dicto, existimantes à frigore tales affectus semper oriri: ut istis diebus mihi euenit, cum extra urbem in pago Diui Eligij dicto, colonum pleuriticum præ manibus curandum haberem, atque eidem omnia vina interdixissem: cumque is nostris præsidii melius haberet, post nostrum discessum stupidi homines etiam præter vinum, aquam vitæ ægroto propinarunt, vnde febre denuo accrescente, & sputo ob calorem retento, intra quatuor pluresve horas miserrime extinctus est. Ita & taxor quidam Delfensis prope nosocomium decumbens ex grauiissima pleuritide, cum aquam vitæ ebibisset, etiam grauissimis symptomatis obortis, & ventris proluvie, nono die sua incuria obiit. At in hac nostra ægra, cum in quarto die acciti essemus, & sponte per se aluum deposuisset, ex vena basilica in brachio sinistro sanguine copiose extracto, dolor

R iij mirum

mirum in modum sedatus est, loco affecto etiam linimento infra scripto inuncto. *℞. vaguenti nostri pectoralis, dialibæ, olei viol. amygd. dul. an. ʒij. misce: similiter & hoc decocto vel huius æmulo ter in die utebatur. ℞. foliorum viola. scabiosa, malua, buglossæ & borag. cum toto, an. m. ʒ. florum papau. sylvestris rubros flores habentis. p. j. Volunt autem quidam hos flores proprietate quadam pleuritidem curare; & ita medicos quosdam noui, qui syrupum præparatum habeant, & confectum ex succo papaueris floribus rubris sylvestris, & zaccharo partibus æqualibus, quem exhibent cum decocto pectorali, scabiosæ, vngulæ caball. vel cum aquis iisdem destillatis. Refert autem Rondeletius à tota substantia decoctum papau. rub. in aqua scabiosæ vel pimpinellæ conferre, vel cineres priapi tauri cum vino, vel cum aqua hordei in hunc modum. *℞. flor. pap. rub. m. ʒ. aqua scabiosa ʒss. aqua pimpinellæ quart. ʒ. concoquantur leniter, adde sacch. parum, fiat ad formam iuleb. dentur à principio bis vel ter in die. Vel, ℞. cineris priapi tauri ʒj. detur, si febris sit remissa, cum vino, alioqui cum aqua hordei. Memini enim (ut etiam in scriptis Gisberti Horstij medici Romani & nosocomij Mariæ consolationis, cum Romæ agerem, legi quendam pleuriticum derelictum à medicis & pro deplorato habitum, cum sumpsisset pimpinel. ʒij. cum tribus ʒ. aqua flor. pap. rub. sylvestris, & calide cubisset, sudore euocato, conuulsisse. Sed reuertentes ad nostram decoctionem, adieciimus capill. Ven. vngulæ caball. an. m. ʒ. glycyrr. vasa ʒss. prun. damasc. num. ix. iunibar. sebesten. recens. an. num. v. semin. malua ʒj. passul. ab avill. repurg. hordei mundati, an. p. j. concoquantur in sero lactis ad ʒss. misce. Interea & eclegmatica lumbat in hunc vel similem modum: *℞. syr. viol. iunibini, capill. Vener. de liquiritia, ana ʒj. diatrachac. frig. in tab. ʒss. zacchari candi, zacchari penid. an. ʒij. fiat linctus: postea relicto diatrachacanth. etiam admiximus loch. sanum. Sexto die hoc solutuum coepit. ℞. castia recens extracta diacatholici, ana ʒss. diaprums lenius ʒj. cum ʒij. decoct. supra scriptæ, fiat haustus: quo quinquies aluum depoluit, & dolor sedatus est, ac melius & magis concocta expuebat; febre etiam inclinante, ita ut vndecimo die fuerit curata. Quamquam postea leuis dolor in capite remanserit; qui leuissimo remedio cessauit ex decocto simplicium herbarum, videlicet betonica m. j. viol. borag. bugloss. scabiosa (propter tussim leuem, qua adhuc detinebatur) boides mund. p. j. fiebat decoctio in ceruissa communi (cum apozemata in officina postea abhorruerit) & post colaturam zaccharo dulcorabatur. Ex quo decocto bis in die bibens, 14. die ex integro fuit curata.***

SCHOLIA.

5 **P**Roba victus ratione descripta, statim etiam de aliis remediis cogitandum est: maiora vero remedia, quæ adhibentur, ut sæpe diximus, sunt purgatio, & venæ sectio. Sed hic statim celebriores medici inquirunt, num perpetuo insigni vacuatione morbus lateralis curari debeat, quæ aut per ventrem aut venæ sectionem fit: quidam volunt, si levis sit pleuritis & sanguis per halitum digeri possit, & extra corpus educi, frustra auxilia fortiora tentanda; ut in toto corpore non sit abundantia humorum: tales Hippocr. fomentis calidis curat. Si nos puerum 13. annorum apud Henticum Iunium pædagogum anno 1560. cum post columellæ inflammationem & tonsillarum

in morbum lateralem incidisset, curauimus fota infra scripto, cum debilis esset, & per quatuor dies nihil edulij prius transglutire potuisset: bifariam enim fots iuuant, teste Galeno; & quia partim rarefaciunt & molliunt, & quia sanguinem in halitum ducunt. Fots hic erat. *℞. flor. chamemill. meliloti, an. m. ʒ. folior. malua summaturum anethi, an. m. ʒ. rad. alibæ ʒss. sem. lini ʒij. coquantur in aqua communi, & fiat fots cum spongia expressa: quo solo puer à dolore euasit, & à pleuritide curatus fuit: qua curationis ratione ipse quoque Galenus se quendam ægrotum meminisse citra venæ sectionem curasse, cum mini pleuritide laboraret, ut videre licet 6. de morb. vulgaribus. Cuius sententia & Celsus & Alexander Trallianus existunt, quos & Paulus & Aëtius sequuntur. Alij volunt hanc curationem esse tentatiuam, ut Barbari quidam; quod rursus alij negant cum Hippoc. idem faciens minime ignorabat exacte morbum lateralem fuisse, priusquam calida fomenta adhibuisset, id quod de tanto viro haudquaquam asserendum erat. Hæc simul patefaciunt eorum incertitiam in curandis inflammationibus, in quibus momentum omne ex mente Galeni consistit in vacuatione sanguinis, qui in parte ipsa continetur; & extra corpus educunt sanguinem, ut sunt eiusmodi fomenta tenuantia, ac per halitum digerentia. Interea spe etiam numquid indifferenter in omni morbo laterali, nulla precedente insigni vacuatione, possimus calidis fomentis uti, nondum habita adhuc notitia distincta; quod in toto corpore humorum redundantia non adsit: quibus respondet Alexander, quod iis uti possemus, cum ea ratione maxime copiam manifestabunt, utpote si fomentis dolor non mitigetur, & ab iis abstinerebimus ulterius, ne dolor augeatur propter attractionem: idem sentiunt & Hippocrates & Galen. 2. de rat. vitæ, in morbo acuto. Et tunc ubi dolorem non dissoluant fomenta, diutius non erit calefaciendum: quoniam in toto corpore humorum redundantiam adesse indicant; & propterea corpus totum insigni aliqua euacuatione præuacuumus: si vero dolor his moderatior fiat, cum fiducia adhuc fomentis utemur, Alexandro etiam iubente; & ideo medici celebriores securissimum esse volunt, & in omni pleuritide momentum esse adhibendum, tamquam omnino aliquam adferens utilitatem, vel ut causa sanitatis, auxilium corpore non existente pleno, vel tamquam signum ad dignotionem (nec minus eo tempore aliquod afferens mediocre leuamen) ex quo nos dispositionem comprehendentes, ad totius corporis vacuationem peruenimus, ut Donatus ait: quemadmodum pro curatione doloris oculorum, commento aphor. 31. lib. 6. decretum quoque reliquit. Recte itaque dicit Hippoc. non absolum esse tentare, an dissolui possit, quasi vellet, non semper spem esse, ut iis dissoluatur: quin potius aliquando à focius deterius æger habet, & aliis remediis est opus. Curationem igitur doloris lateris à fomentis orditur; siue statim inter initia sit ortus, siue postea superuenerit. Tentandum igitur, ut sic curetur pleuritis: scimus enim phlegmonem ex 13. method. qua phlegmone est, curari his, quæ resoluunt, & materiam per halitum digerunt: quod est tentandum primum. Sic Galenus, ut iam modo diximus 6. aphorism. 31. & in lib. de venæ sectione, phlegmonas oculorum fouet, tentando an possit dissolvere. Si sit multa copia & malum increfcit horum vfu, ad alia remedia se vertit: scilicet, curatione cause ante-*

antecedentis vtens, à qua phlegmone augetur & fouetur. Quam utilis sit fots, id etiam experientia sæpe vidimus, non tantum in principio, dum vocemur, sed etiam postea. Sic memini me in curatione habuisse Almariz Abbatis iam satis vetulam Clarissarum graui pleuritide affectam: quæ cum venæ sectione & leui purgatione, cum aliis aptis remediis, curari non posset, extremo dolore lateris permanente, & cum eadem propoluimus fots esse adhibendum (quem ratione religionis suæ admittere nolebat; cum vestes ex huius ordinis decreto exuere non posset) tandem post duos vel tres dies dolore semper incrementum non ui, nunquid vestes circa locum affectum deiciere possemus, vestimentis non exutis, cum & post fots facile iterum suendo coniungeretur, quod cum annuisset fots adhibito, præter aliarum monacharum opinionem, cum morti destinata videretur, à dolore & pleuritide sana euasit. Cæterum exempla fots quatuor sunt: primum morsu proctus caret, & tutissimum (ut etiam Iacchinus doctissimus annotauit) esse videtur, ex aqua calida, nos commodè anodyna & emollientia; ut in puero præcedente, adieciimus. Modus vero applicandi ex vtriculo aut bubula vesica, est commodissimus: vel cum spongia, ut nos feliciter utimur, prius expressa & calide admota: quo etiam ad acutissimas & biliosas valde pleuritides vtendum Galenus ait: quoniam à sicis, & calentibus proritate humor ille, qui contrariis temperari debet; ideo humescere & mordentes humores morsu carentibus mitigari. Sed & quia tutissimum est, quod mitissimum: tutius eo in omnibus vteris, inquit Galenus, cum coniecturam de humore, qualis sit, certam facere non poteris, mox ad alia te transferes. Ad modum quoque applicandi attinet, ut circumuestiatur linteo, quo calor plus perduret, neque halitus ad laborantis pulmonem feratur vna cum aëre inspirato. Alia vero fomenta primum eruo, postea, cocto vel hordeo, ut Galenus notat, humori glutiñoso & contumaci vtile erit; ut si flatu adfuerit, & dolor ex phlegmone, cui multum pituitæ sit, quoniam fecat, discutit & siccat. Alia vero siccæ sunt, id est, sine humore admota, ex millo & sale, quæ ambo siccant; sed hoc differunt, quod sal vim acrem habet, & plus discutit, unde & humori contumaciori conuenit; cuiusmodi est pituitosus. Milium vero solum siccatur, sanguineo magis vtile. Plura de fomentis, quæ scripsit Beneditus Faentinus, cap. proprio de Pleuritide, videas: cum alios auctores, qui hanc rem copiosius tractant. De venæ sectione (quæ statim est adhibenda, si dolor non sedetur in principio cum fomentis) & de purgatione, scholio subsequente dicemus.

OBSERVATIO XXXII.

De fabro lignario ter in quatuor mensibus pleuritide vera correpto, & curato.

Augusto mense anno 1545. faber lignarius Pitheuriensis, annos natus triginta sex, satis robustus, & mediocri habitudinis, cum in pleuritidem veram incidisset, & per duos dies aluum non deposuisset, me vocauit. Statim communi clysteri iniecto, cum bis ex eo aluum deposuisset, mox secta vena cubiti dextri à directo loci affecti & sanguine utcumque copioso circiter uncias decem extracto, deinde syrupis pectoralibus ebibitis, & leniente postea medicamento

assumpto ex castia & diacathol. an. ʒss. cum sero lactis soluta, paucis localibus remediis adiuuatus, cum eclegmaticis aptis ad spiritum educendum, post septimum diem egregie curatus fuit, ac sanus vixit. Post mensem tamen denuo in pleuritidem suam & acutam cum grauioribus accidentibus prolapsus est: & quarto die ad eum accitus, rursus cum phlebotomia adhibere instituissem, amici ægrotantis refragabantur, cum vix mensis præterisset, quod sanguis illi detractus esset: ratione tamen persuasi à me, venæ sectionem admissurunt. Ita denuo sanguine detracto ex vena basilica eiusdem lateris ad uncias octo, mox, rursus conualefcere coepit, & ad consueta munia demum reuersus optime se habuit. Sed, quod miratu dignum videtur, post duos menses iterum in pleuritidem relapsus, denuo sanguine demisso ex cubito lateri dolenti correspondente, illico & præter spem conualuit: ita, ut hic æger inter quatuor menses ter legitima pleuritide laborauerit, & semper sanguis detractus fuerit ex latere eodem: cuius venæ sectionis beneficio, adiunctis & aliis præfidiis commodis mox sanitatem recepit. Quo quidem exemplo manifestum euadit, auxilium citius sanguine ex latere eodem demisso, quam ex opposito contingere.

SCHOLIA.

Omnes quidem medici in hoc consentiunt in 3
Omni pleuritide, existente humorum redundantia in toto, semper curationem exordiantur esse à venæ sectione; quamuis in dubium vocant, ex qua vena id fieri debeat, nunquid etiam ex eodem latere vel opposito. Et de hac controuersia non solum Arabes cum Græcis, ac ipsimet Græci auctores inter se, verum etiam iuniores medici, etiam hi, qui Galeni doctrinam profitentur, magnopere digladiantur; ita ut adhuc sub iudice lis esse videatur; & si auctoritatem ac numerum spectes, vix scias, penes quem sit victoria; num penes Græcos, Arabes, Barbaros, Latinos, veteres aut iuniores victoria consistat. Hinc tot concertationes, tot Apologiæ, tot libelli conscripti de venæ sectione vsque ad iurgia fere & obiectiones. De qua quidem re disceptarunt celeberrimi quique medici nostri temporis, ut Petrus Bristorus vir in vtraque lingua doctissimus; & Leonardus Fuchsius, & ante illum Matthæus Curtius vir integerrimus, qui quæstionem de hac re non spernendam scripsit; & Manardus Ferraricus medicus eruditissimus, & Campegius, qui in hoc negotio defendendo partem Græcorum non parum temporis consumpserunt, dum venam secandam esse volunt ex eodem latere, contra Arabum partes, qui ex opposito latere sanguinem promunt, validissimis rationibus ac auctoritatibus non spernendis defenderunt: ut Dionysius medicus Lusitanus, Hieremias Thriuerius quondam præceptor meus Louanij: Dominicus à Melguria medicus Romanus, Andreas Turinus, qui aduersus Curtium scripsit. Neque hæc noua hæresis est, sed per multos etiam ante annos agitata quæstio: ita ut Auenzoar ille gloriosus medicus lib. 1. Thyrsi. tract. 16. c. 3. taxet medicos nouos sui temporis, qui secabant venam ex eadem parte ægritudinis. Huius quoque opinionis sunt & Auicenna, Rhafes, Haliabbas, Mesue, Auerroes, & omnes Auicennistæ & illi potissimum medicinam barbaram sectantes, & qui in Rhafem commentati sunt æque scripserunt. Hi omnes à latere diuerso sanguinem de-

R. iij. munt.

Pet. Foresti, Tom. 2.

munt. Et inter Græcos Archigenes ipse inquit, Si latus inflammatur circa mamam, & ad clauem dolor peruenerit, in opposito cubito venam secabis, & sanguinem detrahes citra animæ defectū; tum peripneumoniam, inquit, non extimesces; pulmo enim, qui rarus & calidus est, laterique vicinus, facile virus contrahit: at expedit per intervalla extrahere. Eundem & Aëtius sequitur. Alij Græci, ut Hippoc. & Galen. & post eos Oribasius, ab eodem latere miserunt: & Cornelius Celsus inter Latinos præcipuus lib. 2. c. 9. taxat medicos, qui in dolore pleuritico faciunt diuersionem à longinquis: & Constantinus ille Casianensis medicus, ex mente Isaac lib. 3. Viatici c. 12. in pleuritide venam, quæ ex directio loci affecti est, secandam docuit: quamquam & is Arabs non deuiavit, ab opinione Græcorum: quamuis alij quoque non desunt, qui nituntur Arabes cum Græcis concordare, ut Nicolaus Monardus Hispalensis medicus. At nos etiam insequendo præcepta præceptorum nostrorum, commode semper in principio quoque ex latere eodem sanguinem misimus, non solum in hoc fabro, sed in alijs fere omnibus. Idem Amatus in multis Anconitano, præmissis clystere basilicam eiusdem lateris dolentis secare fecit, ad vncias octo sanguinem extrahens, idque primo die, ut videre poteris, cent. 1. curat. 59. & in mercatore Arimineni ad vncias decem in eodem latere, cent. 3. curat. 68. Et in puella annos 17. nata iniectione clystere, eodem die bis axillarem venam secuit ad vncias viginti sanguinis, centuriandem, curat. 69. idem iussit fieri in alio, centuri. 4. curat. 88. Et in textore ad duas libras, vbi & in scholio se cum Brisorto Gallo, Matthæo Curtio & Fuchio convenire testatur, rationemque ibidem addit longo sermone, curid faciat. Interea neque illi audienti sunt, qui docent semper faciendam esse in parte dextra, quod vena azygos, magis ad partem illam vergat, quam ad aliam. At Donatus & Argenterius magis quoque inclinant ad illos, qui ex latere eodem sanguinem demendum esse tradunt, quamuis uterque illud tamen non vult perpetuum esse præceptum, quod nunquam in latere opposito fieri deberet: de qua re vide prædictos auctores, & præcipue Donatum. Sic istis diebus etiam memini me secuisse saphenam in iuencula octodecim annorum, cui cum menses fuissent, & subito adstricti essent, & in pleuritidem collapsa esset, mox alijs remedijs hæc ipsa sanitati restituta fuit: nam vbi facta fuit saphena, aperti sunt menses, & melius pleuritide evasit: & quamquam in hoc casu iuvabat, si tamen menses non subito fuerint restricti, sed forte longiore tempore, vix video in tam vehementi malo, quomodo tam longinqua diuersione prodesse possit: licet Holerius eam laudet, sic scribens: Suppressa aliqui per partes inferiores vacuatione, vbi malum inde ortum est, in insigni plenitudine, in materia virulenta, cumque statim in initio materia in cunctis putripitur, ac mentem commonet, è venis cruentis eiusdem lateris, sanguis demendus est; alioqui è basilica eiusdem lateris: & ideo debet fieri (ne hic multa verba profundamus) secundum rectitudinem, quod Hippocrates, & deinde Galen. appellat *ἡμὴν*: & ita eligit Hippoc. venam internam eiusdem lateris, quod hæc, ut Galenus ait, reuellit, & celerrime, & vacuat à partibus pectoris superioribus. Cum ergo in acutis morbis celerrima auxilia exigamus, hinc eam præciligamus, & ea non apparente mediam. Nam quæ ex

opposita vena sit, aut exiguum præstat auxilium, aut non cito sentitur, sed serius. At nos velociter iuvare ægrum volumus in morbis acutis. Sed antequam reliqua explicemus de venæ sectione, aliud exemplum proferamus.

OBSERVATIO XXXIII.

De pleuritide valde periculosa in senē, & de muliere pleuritica, in qua non ante octavam diem fuit secta vena.

Alfon Langius Hyperanus, vir insigniter doctus, Scholæ Delfensis Rector, familiaris noster amicus, annum agens 64. anno 1589. mense Octobri in pleuritidem seuissimam incidit: ad quem prius tertio die accitus fui, nempe 23. die Octobris, cum sputum crudum, viscosum, cruentum, subinde & biliosum exspueret, cum ingenti lateris sinistri dolore, ut morti vicinus videretur, glande vix aluo soluta cum tribus diebus nihil excreverat, neque vena secta fuerat, & iam tertius dies esset, venam in brachio sinistro, nempe basilicam, secari præcepi, sanguine ad vncias septem, vel paulo plus in sene extracto: interea hoc decocto utebatur. *℞. rad. liquiritia vasa 3 lb. hordei mundati p. j. viol. bechij, scabiosæ, capill. Ven. polytrich. an. m. lb. sem. anisi 3 j lb. vuar. pass. enucleat. 3 j. iuvibar. recent. numer. vi. fiat decoctio in aqua communi pro 3 ix. colatura addendo syr. capill. Ven. 3 j lb. misce: locus inungebatur linimento sequenti. ℞. olei amygd. dulc. 3 lb. olei chamamel. butyri recentis, axungia gallina, an. 3 ij. misce. Pro expectoratione hoc elegmate utebatur. Recipe syr. capill. Ven. 3 j. syr. de liq. viol. an. 3 lb. zaccb. penid. 3 ij. fuit locb. 14. Octob. cum alium non deponeret, glans acuta iniiciebatur: sed nihil effecit: & rursum assumpsit hoc lene medicamentum laxans. Recipe syr. ex infus. ros. pallid. cum folijs sene 3 j lb. electa lenitini 3 j lb. aqua vngula cabali. seu bechij 3 ij lb. misce: sed nihil effatu dignum eduxit: ideo hoc apozemate utebatur. Recipe hordei mundati p. j. folior. malua, viol. vngula cabali. capill. Ven. polytrich. an. m. j. flor. cordalium p. j. prun. damascen. numer. xii. vuar. passul. ab acrimia repurgat. 3 j. iuvibar. recent. numer. vij. folior. sene Alexand. à stipitibus repurgat. 3 j. sem. anisi 3 j lb. polytrich. quer. 3 lb. fiat decoctio in aqua communi pro 3 ix. fortiss. express. adde syr. vngul. syr. ex infus. ros. comm. & pallid. an. 3 j. misce, fiat apozema pro tribus dosibus matutinis: cum vnam sumpsisset, ter alium deiecit: dedimus 26. Octob. altero die rursus dosim cepit. At dolor non mitigabatur. Quare & hoc totum utebatur. Recipe rad. alibæ mundat. 3 ij. folior. malua, viol. flor. chamamel. meliloti, an. m. j. seminis malua 3 ij. semin. lini 3 ij. coquantur in aqua communi pro 3 lb. fiat sors cum spongia, ut artis est: & rursus cum vng. suprascripto cepit dolor mitigari: & nono die sputum melius exibat: fumens quoque ex lincto syrui capill. Ven. & liq. antea quoque ex syrui iuvibino de liquiritia, adiectis tabulis diatrag. frig. eo quod sputum biliosum erat. Sed 27. Octob. syr. capill. Ven. de liquir. Decimo quarto, sputo bene exeunte iam melius habebat, vtens hordeato: & post 14. diem sputo magis exeunte in sene, circa 20. diem, perfecte curatus est à pleuritide seuissima, cum omnium admiratione, cum pro deplorato habitus fuerat. Interea in dubium vertitur à quibusdam, numquid post quartum diem sanguis demendus sit in pleuritide: quam quæstionem mouet Valescus lib. 3. c. 8. de pleuritide: & auctoritate Rhasis & aliorum, ac*

ac Aulicennæ concludit, cum tunc adit augmentum & materia incipiat digeri & expelli sputo apparente & melius exeunte, quam prius, venam minime esse secandam, ne impediatur apostematis maturatio. Neque propterea id fieri iubet, nisi aliorum medicorum præsentium consensu; & quæ admonens ut opinor, ut calumnia dechocetur, modo vires admittant. Huius p. tamen in Anaxione octavo die venam secuit, ut etiam ex commento Aphor. 12. lib. 1. apud Galenum constat. Eius huius historiam ad longum habemus 3. de met. 1. vulgaribus, licet etiam tunc medici (refertente Galeno in eodem comment. 3. Epid.) quædam lege ultra quartum diem venam non secabant. Sed quod octavo die prius venam secuerit, & quæ referuntur rationes à Galeno, vel quod Hippoc. citius non esset vocatus, vel quod materia esset cruda: quæ tamen rationes Montano non satisfaciunt, ut ad longum explicat in commento supra Rhaf. de pleuritide: sed & hanc rationem meliorem esse putat: non misit in quinto, quia erat dies maioris afflictionis, neque in septimo potuit; quia hi dies erant maioris afflictionis, cum pleuritides plerumque habeant affectiones de tertio in tertium: in sexto quoque non misit, quia tunc delirabat, & habuit suam accidentiam ideo necessarium fuit in octavo mittere. Reliqua vide apud Montanum. Quod Hippoc. hoc prius in octavo die fecerit, oportet, ut aliquam ex his dictis causam habeat: Cum enim in pleuritide merbi & viribus indicatio mittendi sanguinis sumatur (ut 9. methodi habetur) optimus igitur factum est, id quod nos semper (inquit Galen.) facere vidit, statim non numero dierum, sed vni virium robori in febribus eius generis (Synochos præcipue intelligit, sic & acutæ, ut est pleuritis) attentum esset: quippe quod si seruatum est, non solum sexto septimone, sed etiam sequentibus diebus sanguis est mittendus: & ita si tardius vocati fuimus ad pleuriticos, etiam post quartum diem, & omnia fuerit venæ sectio, sanguinem demittemus, modo vires adhibuit, ac dolor ac febris vixit, & sputum nondum manuerit: & sic ego aliquando in muliere pleuritica & vidua annos quadraginta nata (quæ in agere tunc in Delphis decumbebat) octauo prius die venam secari feci, cui facies pustulis repleta erat, pulsus utcumque fortis, idque ex eodem latere; quæ postea alijs quoque adhibitis remedijs, & elegmatibus ad sputum facilitandum vtens, per modum resolutionis sputum commode expectorans sana euasit, cum alijs nullis, cum anno 1565. mense Ianuario vsque ad Martium, cum aspera hyems esset, quam plurimi ex pleuritide decumberent. Venit & mihi tunc in mentem Oliverius pleuriticus apud Amatum, cui in principio tantum vncie quatuor sanguinis detractæ fuerant: & postea Amatus ad eundem accitus 10. die, vncias octo detraxit: deinde rursus 13. die vncias sex; qui tandem euasit 27. die, ut apud eundem videre licet cent. 1. curat. 21. Hoc tamen exemplum non semper imitari oportet, cum & vires considerandæ sint, quæ non semper toties repetitam venæ sectionem ferunt: sed potius in principio, cum vires adhuc fortes sunt, & exitus sputi non impediatur.

SCHOLIA.

Quantum ad sanguinis detractionem, postquam Hippoc. quando sanguis sit detractus, & ex qua vena docuisset, mox de quantitate

tate agit, dicens: tantum sanguinis auferendum, ut color permutari cœperit ipsius effluentis. Est autem permutatio hæc, ut si prius albidior colore sit, ut in pituitosiore habitu contingit, rubidior euadat, id est, plenior purpure colore: si vero calido sanguine æger sit & purpureo, loco eius linidus exeat. Iam n. hoc signum est, detractionem eo peruenisse, ut euacuaret sanguinem circa partem impactum in exilibus venis, qui etiam eo modo alteratus est à calore phlegmones. Nam calor ita colorem alterat exurendo; quod aperte in febricitantibus videmus, & ætate exercitatis euenire: sed contra quam hic; in illis enim sæpius mutatio coloris fit ad melius, propterea quod sanguis in extimis venis manens exurit, qui vero in visceribus, benignior est (ita procurrente natura in febribus, ut excrementitius ad cutem tendat, contra viscera potius fruantur) præterea quod exiguus est, & in exiguis venis facile exurit. Ignari vero medici cum eam mutationem vident, Hippocratis exemplo sistere volunt. At non eadem ratio est, ut etiam doctissimus Iacchinus annotauit. Hic enim plurimum educetur, priusquam eductio ad locum perueniat: itaque bonum erit ibi sistere. At hic vacuare plenitudinem volumus, & non solum, qui in extimis est, sed qui in visceribus: itaque non statim sistere oportet. Horum autem dictorum Hippoc. Galenus reddit rationem in 2. de rat. viis & in lib. de curandi ratione per venæ sectionem. Non tamen, secundum eundem Galenum, sanguis semper mittendus in pleuritide ad caloris mutationem, ob infirmas vires, quæ tantam copiam vacuare prohibent, aut ob phlegmones prauitatem. Quibus & Galen. isdem locis, & 1. de art. curat. ad Glauconem, adiungit laborantis temperiem calidam & humidam: nam suapte natura talia corpora distillant, uti & pueris. Et licet Græci in pueris vsque ad 14. annum à venæ sectione abstinuerint, Arabes (ut alias diximus lib. 1. scholio, observat. 21.) etiam in pueris eam aliquando non reliquerunt. Sic nos in pueris 9. annorum pleuritide laborantibus venam secimus, etiam in quodam 13. annorum agente. Quidam medicus Bruxellensis felici successu quarto anno venæ secuit: Galenus ubique prohibet, vsque ad 14. annum, Amatus venam secuit in puero obefulo, sanguineo, quatuor annorum. In pueris tamen pinguisculis (vbi venæ angustiores sunt) quidam sanguisugis vtuntur, decurtata harum cauda, ut vacuationis modus certo finiatur. Ideo & mensura obseruanda: in pueris parcius, in adultis copiosior adhibenda: & tantum, ut alias diximus, detrahendum sanguinis, quantum postulat vehementia affectus & copia humoris redundantis, sed non ad syncopen, ne sputum retineatur, aut humor postea regeatur in affectam partem; præstatque sanguinem, (ut alias diximus) in peluiculis demissis spectare, & eius colorem & consistentiam considerare. Atque hæc sectio fienda præsentem medico, ut & colorem spectet, & vires ex pulsu metiatur. De tempore iam paulo ante diximus, & latius lib. 1. Schol. Observat. 12. Sed hic aliquis dubitare posset, quod aliquando non tantum ob imbecillitatem virium sanguinis missio fieri non debeat, sed etiam ob aliam causam, ut si natura euacuet satis per hæmorrhoides vel sanguinis fluxum è naribus aut menstrua purgatione. Sic ego quondam in nobilissima domicilla Terlongia, iuencula quindecim annorum, quæ ex pleuritide in Campo regio decumbebat, eo scilicet tempore, cum publicæ pleuritides grassarentur,

rentur, ad quam quarto die prius accitus eram, quo tempore mentes aperti erant, & largiter fluebant, à sanguinis missione abstinenti: quæ postea (mensibus apertis sanguine satis copiose profuente, sputi expectorationem non prohibente) adhibita leui ventris lenitione, & eclegmatibus ad sputum facilitandum & lenimentis, absque venæ sectione conualuit. Quod si tamen non satis profuissent (ut alias fecimus in quadam famula iuxta Aëtium, cum non satis videretur purgari per menses) commode venam in brachio c regione dolentis secamus. Sed hæc de venæ sectione dicta sufficiunt: cum integri libri de eadem re, de pleuritide curanda, conscripti sint. Sed nunc de purgatione etiam quid adiciamus: & primo à medicis doctissimis quaeritur, num ea utendum sit. Hippocr. solum ea utitur, ubi dolor inferna affligit. Galenus huic non repugnat, & fatetur vsui esse, sed non esse tutum propter febrem, propterea quod non nouimus semper ægri naturam, ut se habeat, ad purgationes, & alia incommoda, quæ ibi enarrant: ideo præligit & hic venæ sectionem, quem sequitur Rhales. Hinc quoque Rondeletius potius clysteris contentus est, cum viderit aliquos perire ob medicamenta laxantia; cum & Hippocr. alibi dixerit, inflammationes internas laxantibus medicamentis non esse curandas, quia nihil à parte inflammata euacuet, & sanas colliquefaciant, & ideo in solo morbo pituitoso, qui per catarrhum siue defluxionem fit, laxans medicamentum alibi exhibet Rondeletius. Nos tamen dicimus cum lachryno ex communi methodo 4. meth. & 13. in cura phlegmones patere, quod si æger vitioso succo abundet, esse etiam adhibendam purgationem, sed quæ minime angat: cuiusmodi sunt leues purgationes, quarum multa sunt exempla: & multi iis vtuntur; præsertim, si morbus non prorsus constituit, sed adhuc semper augeatur. Aliquando igitur ea vtetur, aliquando sat erit clysmate vti. Galen. autem præligit phlebotomiam respectu purgationis acrioris, quæ sit à peplio & helleboro. Hippocr. vero, et si sub septo transuerso partes doleant, per inferiora ventrem purgare præcepit 2. de rat. vi. & 4. quam sententiam etiam post Hippocr. sectati sunt Paulus, Aëtius, Alexander, quod quidem seruari duobus duntaxat prius consideratis perpetuo potest, modo non sint correpti validissimis febribus: nam iis medicamenta purgatoria dari non debent, donec febres remiserit. Vnde & (videtur esse Aphor. 24. lib. 1.) in acutis morbis raro, & in principiis tantum medicamentis purgantibus utendum. Iam quoque ex Gal. 2. de rat. vi. & 4. ipsius laborantis natura cognita esse debet, ut paulo ante dictum est: si eius naturam cognouerimus, & dolor inferioris partes thoracis infestet; & febris non fuerit vehemens, medicamentum purgans iuxta Hippocr. & Galen. dari poterit. Sed quia sapissime febris vehemens, pleuritidem comitatur, etiam dolore partes inferiores infestante & natura incognita plerumque sit, Galenus ea ratione tutius semper venam secari iubet: quam opinionem ad longum etiam Donatus explicat. Hinc & quidam raro utendum purgantibus voluerunt, iisque leuibus in principio, morbo pituitoso per defluxionem; & si materia fluat ab hepate; sed tutius adhuc clysteribus agitur. Sed quia nostra medicamenta multo tutiora sunt quam veterum, lenientium purgatio etiam ab initio non erit metueda, quæ leniendo purgant, & tussim non aduersantur, qualia nostro æuo sunt castia, manna syrup. ex

insul. ros. aut viol. soluius, & diaphanum simplex, ali- quando, adiecto diacatholico vel electuario leniente, ut exempla curatorum ostendunt. Sic ventrem lenimus & materiam minoramus, digerimus cum syrups & decoctis & purgamus cum leuibus iam dictis. Sed à vehementioribus solutiuis abstinemus, & non vtimur pilulis, ut quidam ineptus medicus (ut Guainerius refert cap. 12. de pleuritide) qui nobili pulcherrime iuuenicula pleuritide affecta dedit 3 j. pilularum fortidarum cum gr. iij. diagr. quibus in syncopen sæpius prolapsam Guainerius restituere non potuit: ita ut in brachiis eiusdem expirauerit misera. Sic & quidam alius pleuriticus cum pilulas accepisset, postea curari non potuit. Vomitus hic quoque nullo modo confert, nimis etiam pectus exagitat, & sua commotione malum augeat. Ideo & vulgares pessime faciunt, qui in pleuritide semen cataputia exhibent. At clysteres emollientes viles sunt, & statim iniiciendus emolliens, si tempus patiat; deinde fiat sectio venæ, vel post. Formulas habes apud Rondeletium & alios. Hæc de euacuatione. De aliis remediis, quæ sputum promoucant, & intus & exterius adhibentur, mox dicemus: quæ inquam dicta, & iam dicenda exemplis multo illustriora erunt.

OBSERVATIO XXXIV.

De pleuritide mihi benigna qua facillime fuit resoluta.

Alida, Petri Opmeri filia, puella 14. annorum plus minus, gracilis & biliosa, ac raræ constitutionis anno 1665. 16. Ianuar. die, cum ingens gelu esset, & venti boreales flarent, Delphis apud patrem habitans, vera pleuritide correpta est. Ad quam secundo die accitus, cum parum coloratum expueret, atque omnia signa pleuritidis veræ adessent, sed benignioris, atque dolor latus dextrum contorqueret, cum balneo aluum deposuisset, ac bis stercorea licet dura excreuisset, post duas deinde horas, cum dolor clauiculam ascendere, venam basilicam in cubito eiusdem lateris tundere feci, sanguine ad uncias quinque vel paulo plus extracto. Plus vero extrahere ausi non fuimus in puella 14. annorum, tempore valde frigido existente, & in gracili corpore. A sanguinis detractione mox dolor mitigatus est: & post inunctionem loci dolentis cum vnguento resumptiuo, & à sanguinis detractione fudauit, & plurimum febris mitigata est: & tunc sub noctem hordeato pro cibo vsa est. Die vero subsequenti anhelitus liberior & dolor ex toto fere sedatus. Sed quod omiseram, à venæ sectione eodem die hoc iuleb. ebibit. 2℥. decocti. pectoralis 3 iij. syr. viol. iuuibini. 3 ℥. misce. Tercio die ab initio morbi melius spirabat, ut dictum est, & sputum optime procedebat, licet paucum & sine dolore, cum & materia admodum exigua videretur, & minime rebellis. Sed cum ventrem non bene deliceret, dimidium huius potionis sumpsit. 2℥. solior. senæ 3 vj. bulliam in 3 ix. decocti. pectoralis & sint foris expressio, addendo syr. viol. capill. ven. iuuibini. an 3 ℥. misce. Cum dimidium huius ebibisset, bis excreuit liquidiora. Interea ad sputum facilitandum hoc lambitiuo continuo utebatur. Recipe diarag. frig. in tabul. syr. viol. iuuibini, an 3 ℥. 2℥. ch. penid. 3 ij. postea & syr. capill. ven. adiectus est. pauca expuebat, sed mediocriter sudabat, & cum inunctione insensibiliter materia resolvebatur. Quinto die reliquum decoctionis senæ sumpsit, & bis denuo excreuit: sexto die nisi cum glande.

OBSERVATIO XXXV.

De pleuritide sanguinea per sputum, deinde & per menses critica expurgatione finita.

SCHOLIA.

Quamuis autem hæc pleuritis mitis esset, hoc tamen tempore à mense Ianuario vsque à Martio, continuo pleuritides grassabantur, etiam saeuissimæ; nonnullæ quoque peripneumonix, quæ in senioribus magis lethales erant, & multæ pleuritides in peripneumoniam lethalem conuertebantur. Atque hæc omnia videbantur enenire ob aquiloniam constitutionem, cum & per totam hyemem & vltra decem septimanas continuo gelu erat & glacies, & ante natiuitatem Domini gelu atrocissimum vsque ad secundum diem Martii perdurans, quale tempus hybernum neque ipse vix in vita viderim. Quod tunc erant pleuritides & peripneumonix, nihil miratu dignum, cum antea ex Hippocr. dixerimus ex Aphor. 27. lib. 3. Hyeme morbos laterales & pulmonis inflammationes fieri: eoque magis, cum venti frigidissimi spirarent: nam & versus orientem & aquilonem flabant, hinc dolores lateris & pectoris incredebant, in 14. Aph. 17. lib. 3. cum aquilo iuxta constitutiones pectoris dolorem augeat, quod & Aphorism. 5. lib. 3. ostendit. Plurimi tum temporis suamet negligentia perierunt, cum non satis tempestiue medicum vocarent, alij vero nimis nasuti sibi ipsi medentes medicamentis calidioribus (cum tamen febre acutissima afficerentur) necem quoque intulerunt. Cæterum (quod ad curationem attinet) de euacuatione iam dictum est, & de maioribus remediis, nempe purgatione & phlebotomia; interea alia præstidia non erunt negligenda, quæ ad facile excretionem, & ad thoracis expurgationem valent, quæ etiam diuersa esse debent, prout humor quoque varius sit, qui pleuritidem intulerit: sic in biliosa confert syr. viol. iuuibini & adianthi, etiam in sanguinea & syr. de glycyrrhiza de Hippocr. de præstidiis ex crassioribus succis originem traxerit. Huc pertinent & decocta pectoralia, & eclegmata, & epiglottida dicta de tussis & catarrhiorum medicamentorum copiam habes apud Rondeletium, Hollerium & alios præcticos: vti etiam de vnguentis, linimentis, foetibus, & aliis, præsertim apud eos, qui Arabum decreta quoque sequuntur. Et sic in vera pleuritide curanda, quæ per sputum vel resolutionem terminatur, curationem tertis quibusdam intentionibus absoluit, victum commodum describentes, materiam diuercentes, & digerentes, mox euacuantes & sputum facilitantes & materiam vitio resolucentes ut apud Gateneriam, tum alios videre licet. Et sic omnibus modis augmentum apostematis inhibent, & secundo quod fluxum est resoluunt. In his tota curatio consistit. Si vero per collectionem terminetur, supradictis quatuor intentiones addunt, maturationem,ruptionem, absterisionem, & consolidationem. De quibus videas Valecum & Arculanum; & quamuis in numero discordare videantur, in re ipsa satis concordantes sunt. Per exempla hæc ipsa manifestiora euadent.

SCHOLIA.

Sanguineam pleuritidem minus biliosam lethalem esse prius diximus: quamuis considerandum veniat, quod aliquando vna cum pleuritide purus sanguis expuitur, venam ruptam significans in pectore, cuius curatio, teste Rondeletio, insanabilis quasi habetur, cum & iuxta Auicennam in phthisin mutetur. Sed & Bertrius de huius curatione meminit, dum præscribit ea, quæ partim leniter sputum educant & simul conglutinent: de quibus dictum est de sputo cruento. Verum in sanguinea pleuritide, in qua

qua etiam albedo quædam vna cum spoto apparet, liberalius sanguinem mittimus, alio respondente, alioqui clystere emolliente præmissio. Deinde cum sanguis non digeratur, sed sua ebullitione facile in bilem transeat, in crassantibus syrups utimur, uti & in biliosa pleuritide, sed minus tamen in crassantibus in sanguinea quam biliosa. Ventrem cum cassia lenimus, adiecta pulpa thamarindorum, & in principio utimur decoctis detergentibus & lenientibus aluum, ex passulis, prun. dulcibus, iunib. & sem. 4. frig. maor. malua & glycyrr. vngula & caball. viol. adiecto syrups viol. postea addimus syr. capill. veneris, purgamus cum syr. ex infus. ros. pallid. & decoct. pectorali immixto, ita & in materia calida utimur elect. diatrag. frig. diapenid. sine speciebus, ex quibus etiam eclegmata paramus, adiectis syr. viol. & iunibino, & si maiorem in crassationem desideramus, etiam adiciamus syr. pap. adiecto syr. adianubino, ne nimis in crassaret: de quibus videas Rondeletium & alios. Porus, vnguenta & alia hic ita calida esse non oportet ut in pituitosa, & fetus magis humidi conferunt, ut dictum est prius: atque talis vel simile vnguentum. Recipe olei viol. amygd. dulc. an. 3 j. b. b. n. y. recentis 3 j. m. f. c. alta tamen magis conveniunt in principio, alia in statu & declinatione: de quibus omnibus vide iam dictos auctores.

OBSERVATIO XXXVI.

De pleuritide biliosa.

Vir qui ad pontem auenarium Delphi pleuritide biliosa correptus erat, post vini ingurgitationem febre validissima affligebatur, cum ingenti lateris dextri dolore ad superiores costas descendente, sputum subflavum vix sanguine tinctum huic aderat, plurimum angebatur, inquietus erat, & subinde paraphrenitidem incurrebat, capite dolebat, vigilabat, manus tremulas habebat, ideo & venæ sectionem volebat admittere, quamvis alia vice per venæ sectionem simili pleuritide laborans per me curatus fuisset. Secundo die cum ad eum accis sum, venter illi satis copiose ex sero lactis soluebatur, decocta pectoralia præscripsi, adiectis syr. viol. & iunibino, locum dolentem inunximus vnguento resumptivo, & ad sputum promouendum zacch. viol. exhibuimus, & diatrag. frig. At in quarto, cum venæ sectionem noller admittere, & dolor non sedaretur, eundem cum vellem relinquere, tandem sectionem admisit: & vena secta ex brachio è directo loci dolentis, & sanguine copiose effluente, ad vncias fere octo satis nigro, melius habuit: quinto die peius. Sexto deliravit. Sed eidem postea copiose venter fluxit: plurimum & tunc angebatur, ut astantes ægrum moriturum existimarent. Septimo tamen die facta est crisis per ictum, & totus croceus evasit: at post sudores & copiosas deiectiones urinæ, cum sputa satis commode exirent, decimo quarto die sanus factus est.

SCHOLIA.

Quod septimo die ictus & postea totus croceus evasit, bonum fuit signum: Nam & Hippocr. (ut etiam à Celso citatur libro tertio, capite 23.) pronuntiavit, post septimum diem febrem ægro Regium morbum superuenire, tutum esse, mollibus tantummodo præcordiis subsistentibus. Diocles ex toto, si post fe-

brem oritur, confirmabit etiam prodesse: si post hunc febris, occidere: Hæc autem pleuritis, cum materia esset biliosa, citius terminabatur, cum eius terminus iuste sit 14. dies, ut alias dictum est, Quod ad curationem attinet pleuritidis biliosæ, si tæces sint indurata, molli clystere utimur, ex decoct. malua, bera, viol. bordei ad lb. j. cui adiungimus cassia, zacch. rubr. an. 3 j. olei viol. 3 iij. salis 3 j. m. f. c. alioqui si enema abhorreat, 3 j. cassia propinamus, cum decoct. viol. borag. hordei mund. pass. & iunib. & sebesen, venam secamus, sed non copiose, ob bilem. hic autem, cum sanguis nigrior efflueret, ad 3 viij. In pleuritide à bile post cachectiam, si ob imbecillitatem vel ætatem sanguis mitti non possit. Rondeletius leniter purgat cum decocto aliquo vel iam dicto, adiecto syrups ros. solutio. Dams & syrups viol. cum aqua hordei, melonis aut cucurbita. Syrupus ex lucco viol. magis lenit: & de cucurbita biliosi sanguinis feruorem exlinguit, Eclegmata quoque insipissantia in principio conveniunt supradicta, vel in hunc modum parata. ʒ. syrups. iunib. viol. an. 3 iij. diatrag. frig. 3 iij. zacchari penid. 3 j. m. f. c. Torpescis quoque remediis commode utimur, ut totum ex decocto clystere, vng. resumpt. vel pectorali ex adipibus, adiectis oleis viol. & amygd. dulc. In statu vero quæ magis resolunt, & in declinatione quoque ut ad longum videre licet apud Arculanum & alios auctores. Nunc ad exemplum pituitæ pleuritidis accedamus.

OBSERVATIO XXXVII.

De pleuritide pituitosa.

Mulier utcumque pituitosa, hyeme quoque asperissima, pituitosam pleuritidem experita est, cui dolor lateris sinistri paulo remissior aderat, non ita pungens, ut in præcedente, febris quoque mitior, quamvis continua & quotidie affligens: pulsus aderat paulo tardior ac mollior, sputum spumofum, viscidum atque album. Ad quam vocatus primo die, cum aluum non deponeret, clysterem iniiciendum præscribo, in hunc vel similem modum. Recipe solv. malua, bera, parietar. mercurial. summitatum caulium an. m. j. flor. meliloti. p. j. fiat decoct. pro lb. j. in qua dissolue cassia 3 j. zacchari rub. 3 lb. biera picra 3 iij. olei communis 3 iij. salis 3 j. b. fiat clyster. mox facibus eductis, eodem die per chirurgum venam secari iussit ad vncias sex ex vena media, cum basilica minus appareret in brachio sinistro. Postea & hunc syrups propinavi: ʒ. syr. capill. ven. de liq. an. 3 j. j. syr. viol. oxym. simpl. an. 3 lb. cum ʒ ix. decoct. fetid. fiat iuleb. pro iij. dosib. purgavi bolo sequenti. ʒ. elect. lenitum 3 vj. diacatholici 3 iij. anarici trochisci 3 lb. fiat bolus asperso zacch. Ad expectorationem hoc eclegmate prius utebatur. Recipe syr. capill. ven. 3 iij. syr. de liq. 3 j. zacch. penid 3 lb. m. f. c. postea etiam uti bar. locb. de pino, & locb. sano, addito syr. de liquir. Postea etiam ob materiam viscosam, syr. de hyssopo ad maiorem incisionem. Fotu quoque usus sum ad dolorem sedandum (qui potius gravolus erat quam pungens) ex decoct. althææ, malua, flor. chamæm. meliloti & fenugr. commo- de utebar postea & hoc linimento. Recipe olei amygd. dulc. chamæm. anethini, lilacei. an. 3 lb. extra- gis gallina, anatis, butyri recentis, an. 3 lb. cere q. s. fiat vng. quibus remediis hæc probe convaleuit.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

In pleuritide curanda, ut iam ostensum est, aliter procedimus, si ex sanguine bilioso vel aquoso fiat, aliter si à crassiore & viscosiore sanguine vel pituitoso. Ab his duobus humoribus pleuritis frequentior fit, rarissime vero à melancholico humore: à quo si fiat (ut etiam dictum est prius) raro aut nunquam curatur, & fere semper in tabem transmutatur, ut cuidam Petro Guilhelmo copiarum fabro Rotterodamensi evenit, ex cuius adibus, cum foris cupas igne torreret (ut moris est) sub tempore ventoso, ingens incendium ortum est anno 1563. 10. Iulij die, ut testia fere pars vrbis Rotterodamensis conflagrata fuerit, unde coactus Delfos accedere: cui, anno 1566. mense Maio ad aqueam fossam decumbenti ex pleuritide à melancholia contracta, debili existenti, sanguinem ex vena basilica è directo loci dolentis extrahere feci, sed minus copiose ob debilitatem. Die vero sequenti cum 3 j. elect. lenitum in bolo exhibuissem, aluum mediocriter deposuit: & locum dolentem inunximus vng. resumpt. & eclegmata ex conf. viol. borag. syr. viol. & borag. & capill. veneris sumebat, quibus sputa, sed nigra, expectorabat, & statim bene habere cepit, ita, ut amplius mea opera sepe minime indigere diceret. Quamvis non die tertio oborto insigni dolore me recitavit: qui cum nullo modo neque fomentis, neque aliis remediis sedari posset, iterum sanguis tractus est, sed niger & valde corruptus, idque in mediocri quantitate: à qua venæ sectione iterum melius habuit, & febris multo mitior facta est, & dolor totu convenienti post venæ sectionem sedatus: adhibitis etiam eclegmatibus, ad sputi facilitationem. Sed cum per decimum quartum diem non ex toto per sputum solueretur pleuritis, nullis deinde remediis iuvantibus & cum melancholicus in dies debiliior fieret, suppurationem metuerebam, & tandem tabem. Et ita circa 20. diem purulenta expuebat, & paulatim in tabem mutata est pleuritis, & tandem ad hecticam devenit febrem, & mortem multo antea prædiximus, sub finem suborto vomitu bilioso ex atra bile fluxu ventris subsequente: & postquam sex septimanis decubasset, viribus consumptis, vitam finit. Sed inter curandum præcipua quoque ratio habenda est symptomatum: quia plerumque in pleuritide solent esse: vehementis dolor, sitis molesta, fluxus ventris, vigiliarum instantia, subeth, seu caros, anhelitus difficilis, mentis alienatio, alvus sicca, synopsis, calor ingens, fluxus sanguinis naturalis, alcola. In principio dolor lateris aliquando totu tollitur, qui si non iuvat, sepe venæ sectione prociat. Sic ego memini textoris cuiusdam Alemani, cui agnomen Spanckius erat, viri, si quis alius, voracissimi: qui circa annum ætatis sue trigessimæ levan, in pleuritidem gravissimam incidit, cum febris acuta putrida, ita ut etiam vetnes deliraret. Cum dolor ingens esset, quarto die prius accitus sum, & sponte aluum d. iij. & tonsor, cum plenilunium esset, & luna denolueretur, venam minime secare, nos tamen sanguinem extrahere iussimus, magna copia à qua sectione venæ dolor cessavit: & aliis præsidiiis utens commodis, curatus est: quanquam ad tempus à se venæ brachium rigidum permaneret, & tonsor putabat factum ob lunam brachium

Pet. Forest. Tom. 2.

respicientem. In morbo vigente, Astrologia locum non habet. Verum postea rigiditas illa solum cessavit. Quidam etiam hic utuntur cucurbitula, sed post septimum diem, si eodem modo dolor persistat: Et sic Aëtius cucurbitulam lateri affigit: manifestissima enim in pleuritis (ut ipse refert) vitilicatio ex cucurbitulæ appositione apparet. Celsus vero ubi lenior sine vetustior fuerit lateris dolor, ad cucurbitulas confugiendum esse (ante summa cute incisa,) præcipit. Verum, ne in errorem incidamus, in cucurbitularum adhibitione, servanda erit Alexandri sententia: qui dixit commodius & tutius esse hæc uti curatione, in quibus parva copia est vacuanda, nam per eam, quod in affecta parte continetur, ex alto extrahitur: atque hoc facto mirari licet, quomodo inde etiam dolor, qualiscunque fuerit, licet vehementissimus, conquiescit, ut neque fomento, neque alio præsidio indigerit. Sic ego in alio quodam textore, octavo die prius accitus, non in loco affecto, sed in naribus cucurbitulis, cum scarificatione usus sum: cui in principio vena secta fuerat per alium medicum in brachio opposito, & nunc in debili viro existente cucurbitulas admovi, qui & in 11. concocta expuebat, & in 14. sanguis è naribus fluxit, & cudo restrinatus fuit. Is quidem sanguinis fluxus criticus genus, cum esset, nullo modo erat restringendus, nisi quando non admodum excessisset: idem, etsi non sit criticus, sed propter exuberantiam sanguinis confert: imo si non satis excerneretur, venæ sectio utilis esse posset. Propterea si in die critico fiat, post signa coctionis, ut hic, bonum præfagit, nec inhibendus, nisi vires ad extremum decideret, tunc restringi potest: & quando fit ex vehementi ebullitione, cum exstringentibus & ebullitionem sedantibus inhiberi poterit, ita tamen ut non compingatur materia, & sputum exhibeatur. Si in principio contingat, ex multitudine materię à natura regularæ, & anhelitus inde minoretor, & febris vehementia cesset, utilis quoque esse potest, ut non sit inhibendus: si contrarium eveniat, & symptomata non allevientur, contingit plerumque ægrum mori in quarto. Verum quod ad dolorem lateris attinet, si is, cum tussis, & difficultas anhelitus, cum expurgatur materia, vel cum iam ad maturationem degeneret, & ad sanem reducta fuerit, perseverent, vel augeantur, pessimum signum est. Nam in principio minus timorem incutunt hæc: neque in generatione puris aut sanici, quando dolores & febres magis accidunt, ut Aphorism. Hippoc. habet. Sed in aliis temporibus declarant materiam esse corrosivam, & valde pravam ac malignam: & tunc scilicetandum est ad mitigationem horum symptomatum in causa calida, cum syr. viol. & aliis, quæ ad tussim valent, & embrochis, & fotibus dictis, cum oleo amygd. dulc. viol. & ping. gallicæ & similibus in fug. addemus aliquid olei lilior. prout causa exigit, cum anodynis quæ dolorem mitigant. Sitis exstinguitur cum aqua hordei, citrulli, melonis, cucurbitæ, pponis, ut de siti & paraphrenitide dictum est: Vigilæ cum syrups viol. pap. nenuph. & inunctionibus sepe dictis: caucendo tamen simplici etiam in paraphrenitide: & sic potius utemur iis, quæ materiam auerunt: ut sunt frustiones extremorum, & lotiones: de quibus vide Mesuem. Caro seu subeth occurrat odorando acetum, vel tempora & frontem aceto liniendo, clysteres quoque & frustiones fortes, & vincula

S. in. d. a.

Aluus a-
liquis ni-
mii fluunt.

inicta, & ventosa scapulis appositae profunt. Si aluus stringatur, lenientibus clysteribus mollienda: aluus si nimium fluat, considerandum nunquid in principio morbi sit: quod duobus modis evenire potest, aut ex multitudine materiae natura fluxum regulante (ut ita dicam) neque tunc ut de fluxu sanguinis narium dictum est, restringi debet: nam ex tali fluxu sequitur anhelitus facilitatio & febris delitescens, & ideo non est malus. Aut est propter multitudinem materiae, praeter hoc quod reguletur a natura: imo est (dicente Arculano) sicut regurgitans, & malus est, praesertim cum non sedatur per ipsum difficultas anhelitus, & febris inflammatio: tunc enim forte superuenit mors in quarto vel ante: neque hic est restringendus, nisi modum excedat, sed potius obviandum erit malae qualitati humoris, siue occulte siue manifeste impediens naturam, ut regulare non possit: & natura seu virtus ipsa fouenda ut non cadat. Si vero acciderit fluxus in fine morbi, aut morbo procedente, talis quoque secundum alterum dictorum modorum, aut criticus expellens id quod nocet, vel separans id quod bonum est post debitam coctionem: & subsequetur aegri salus ac incolumitas, neque est restringendus, nisi mensuram excesserit. Vel accidit ex debilitate membrorum naturalium, videlicet contentivae & digestivae virtutis debilitatione atque prostratione, quem & mors subsequitur. Cui subueniendum roborando utramque virtutem per interius assumpta & exterius admoda: ita tamen ut haec ipsa non inhibeant sputum, & ita convenit syrupus myrtinus, & topica adhaerentia super ventrem. Si in principio contingat, & magnus sit, praescribimus poriones, quae neque ventrem irritant, neque expectorationem impediunt, ex decocto hordei, ex sem. 4. frig. maior. anisi, cum syr. capill. ven. & myrtini. Et ita quoque in principio, si vires debiles sint, neque sanguis demissus est, abstinemus a potionibus, & topicis remediisq; ventrem roborabimus. Quod ad syncopen attinet, diligenter considerandum, quare ratione contingat: nam potest evenire, quod rupto apostemate vel abscessu nondum maturo, acuitate materiae, vel eius multitudine rumpatur, ubi sit collectio, & ad cor materia subito ruat: ac tremorem & syncopen inferat, & aeger illico intra diem moriatur, ut aliquando scitavimus, quemadmodum etiam narrat Guainerius, duabus nobilissimis matronis evenisse, sed haec ad transmutationem pertinent, de quibus suo loco. Vel contingit ex virtutis debilitate: cui subueniendum exhibendo modicum vini dulcis lymphati, cum aqua hordei vel cum iure restaurante. Si vero fiat raptu humorum aut vaporum ad cor, auersiones imperandae, frictions, vincula, tum alia superius dicta: & cor roborandum, ac spiritalia membra odoribus bonis reficienda, quae & propriis capitibus de syncope desumenda. Si materia ad caput repat seu nervos, adhibendae frictions in latere contrario, clysteres iniciendi ad auersionem. Si nervi dolere incipiant, vel contrahantur, inungendi sunt oleo chamam. lior. vermium terrestrium, & lana succida inoleuendi. Si aleola ex vapore febrili & humore putrido, vel ex pectore membrisque spiritalibus sursum sublatis vaporibus, vel ex pulmone contingat, iisdem utere, quae caput. De aphthis dicta sunt: valde stiptica interim cavendo, ne iis sputum impediatur, quod multo aphthis deterius

esset. Lac in ore detentum, vel gargarisatum, quo nos utimur, convenit, & gargarismi ex decocto iunbar. diamor. & similibus, quae & aphthis profunt, neque sputum retinent. Haec facta dicta sunt de accidentibus corrigendis in pleuritide. Nunc ad alia eiusdem morbi exempla progrediamur.

OBSERVATIO XXXVIII.

De pleuritide in pregnante curata.

Dictum est prius, morbos acutos in pregnantibus esse periculosos: attamen praeter praegnantem paulo superius dictas, Maria Theodori, vxor illius Isbrandi Chirurgi loripedis Alcmariani, mihi familiarissimi ac coactanei, in quarto mense praegrans, pleuritide sua correpta, per me in hunc modum curata fuit. Haec cum sub finem mensis Septemb. an. 1555. pleuritidem ventram incurrisset, antea per duos dies, cum puerum e terra subleuasset, in dorso dolorem patiebatur maritus dislocationem in lumbis esse suspicabatur, quamquam dolor paulo post evasit, licet ab eo tempore urinam tinctam meieret sine febre, neque decumberet. At peractis duobus diebus, febre acutissima cum dolore lateris dextri admodum pungente corripit. Atque omnia illa adierant, quae in vera & sana pleuritide adesse solent: difficultas anhelitus, dolor pectoris, tussis valida, & pulsus tertius. Ad eam ingressus, cum amygd. dulc. chamam. & anethino locum affectum inunximus, & sacculum ex floribus chamamillae & sale tosto apposuimus, cum & ipsa tum maritus ventositatem esse existimarent. Verum cum iis dolor non sedaretur, sed a vena basilica eiusdem lateris in cubito, scilicet dextro, ad vicias fere sex, cum niger efflueret, & inter fluendum dolorem mitigari diceret, dolor plurimum sedatus est: ita ut deinde post tres horas in suavem somnum incidere. Secundo die, cum reuersus essem, dolor lateris ex parte sedatus: parum exspuere cepit: unde ego morbi breuitatem expectabam, ex Aphor. 12. lib. 1. Si sputum statim appareat, morbum breuiat. Quare & ad sputi facilitationem & febrem, decoctum sequens praescripsi, cum satis per se aluum deponeret. *℞. rad. bugloss. liquir. an. 3 j. passul. ab arill. repurgat. p. j. coquantur in aqua communi pro 10 j. zaccharo dulci coctum.* Interea & ex hoc eclegmate sumebat. *℞. syr. iunibin. (erat mulier imbecillis, propria natura biliosa, & rara textura) 3 j. syr. de liquorina zacchari penid. an. 3 j. misce.* & in ore tenebat, sepius deglutendo, ad tussim, Zacchar. candi dictum. At cum post meridiem reuenter, rursus dolor lateris acutus esset, ac febris inualuit: nec alium deposuit, nisi glande irritata. Forum pro loco affecto praescripsimus et m. sporigia. *℞. rad. althaeae mundat. 3 j. folios. viol. malae cum toto. fl. chamam. meliloti, an. m. j. coquantur in aqua, & fiat forus:* quo dolor iterum egregie sedatus est, & melius exspuebat. Nutriui eam poma aslato dulci, zaccharo aspero, sub noctem ne factus deieceret. Optime habuit ad mediam noctem; sed deinde inquieta, parum dormiuit. Tertio die sputum, quod in paropside referuatum erat, albi & quassatum apparebat, & bene exibat. Sed mox agitionem quandam circa praecordia pectusque & gustum sentiebat, cum anhelitus difficultate & calore

calore intenso. At urinam copiosam sed croceam instar ictericorum emisit, pannum lineum valde tingentem, ex hepatis calore & bilis ebullitione (de qua re latius in scholio) ideo tabulae praescriptae sunt. *℞. specier. diatrags. frig. absque campbo. va 3 j. b. Spectrum trionsan. 3 i. b. dissoluta in aqua cicbor. & vngulae caball. (tam pro hepatis calore, quam sputi facilitatione) & aqua viol. adiecto zaccharo albiss. q. s. fiat confectio in tabulis.* Quarto die melius exspuebat. Mane iterum sputum vrebatur; post meridiem eo abstinens, cum calor febrilis vehementior esset. At nocte praecedente quartum diem decretorium (licet dolor lateris cessaret, sed dolore magis crescente circa pectus) & circiter horam decimam noctis cum angustia & sputi incrassatione, symptomata adeo increvere, ut astantes illam morituram putarent, atque me inscio sacra inunctione eam more solito munirent, licet antea praedixeram, noctem illam, diem decretorium praecedentem, grauiorem fore. Caterum post mediam noctem sudor irrupit per pectus primo, deinde per totum corpus, quasi vniuersalis; a quo alieniabantur, ita ut mane optime dormierit, & melius habuerit. Quinto die plus tussiebat, sputo nonnihil recentio ob sruia accidentia praegressa: sed pectore inuncto vnguento pectorali, & sepius exhibitio syr. de liquir. melius exspuere cepit & concocta. Verum cum aluus non responderet, balneo faeces emisit, & decoctum sequens sumpsit. *℞. glycyrrh. rasa 3 j. b. folios. viol. malae cum toto, borag. bugloss. hyssopi, an. m. j. sem. anisi 3 i. b. prun. damasc. dulc. nuna. ix. rnar. passul. ab arill. repurg. p. j. fiat decoct. in sero lactis, & colatura zaccharo candi dulcoratur, quo sumpto bis excreuit liquida.* Sed cum ob serum lactis, ut illa existimabat, nauseam haberet ac ventris tormina, metuebat abortum: ideo amplius non exhibuimus. Post secessus dictos melius habere cepit. At a meridie, me inscio, comedit tria vel plura cochlearia lactis cum oryza, pectus inde constringebatur: sed eius vium inhibentes, sorbituunculas & poma aslata concessimus; & de nouo sputa melius exhibant. Sexto die copiose minxit urinam croceam, febre magis inclinante. Dietam auximus ob foetum, & syr. liq. lambabat, pectore inuncto cum vng. pectorali; & urina postea minus tincta videbatur. Septimo melius adhuc habuit, & vix febrem sentiebat & cessauit difficultas anhelitus, mox & lateris ac pectoris dolor. Tunc ad ius veruecis, cum pulli ius abhorreret, deuenimus, optima hypostasi in urina apparente, etiam minus tincta. Octavo die febris quasi nulla fuit, urina minus tincta, valde crassa & subsidens: bene exspuebat, & sponte aluum deponebat, & excrementa naturalia spectabantur. Nono die sanitati perfecte restituta est.

SCHOLIA.

Pleuritis in pregnante, ut ante dictum est, non sine periculo est, quamuis haec euaserit: cum & Hippocrat. praedixerit mulierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale esse. Causam huius declarat Galenus in Commento. Sed sanguine emissio (qui camen, Hippocrate teste, Aphorism. 31. lib. 5. facile abortum facit) melius habuit, cum & secundum eundem, & in quarto mense purgatio, imo magis sine periculo (ut alias ostensum est) missio sanguinis conferat.

Pet. Forest. Tom. 2.

Et quamquam hic urina crocea in tertio icteritiam notabat, non tamen illam, quae totum corpus inficit colore croceo, sed tantum urinam ex calore hepatis, non tamen ex inflammatione aut apostemate hepatis, nam nullus tumor durus aderat, & ideo haec icteritia non fuit ita indicatoria, cum totum corpus non tingeret, sed potius ex calore hepatis: neque fuit ex tumore aut obstructione, quia subito venerat, cum nec tumor exterius sentiretur, neque grauitas aliqua circa hepatis regionem. Dolor enim lateris, qui aderat, ad mammillam dextram tendebat, deinde ad partes superiores. Unde quoque non fuit tanta inflammatio in hepate, aut apostema, sed potius ebullitio caloris, quae urinam tingebat, vel si velimus urinam illam fuisse criticam, id quidem potest esse: nam nos alias diximus in obs. nostris de febre, etiam ictericos ante septimum in febre, euasisse: idem testatur & Amatus centur. 3. cur. 49. Ideo neque ille Aphorism. 62. lib. 4. superficie tenus intelligendus est, quod ante septimum icteritia accidens mala sit. De his vide loca citata. Sed hic aliquis dicit: quomodo urina flaua, & sputum album? potest pleuritis commixta esse cum calore hepatis & ebullitione bilis in ipso fonte: unde urina solum tincta. Sed sputum in pectore non flauum erat, cum ibi bilis non multa esset, ut sputum suo colore inficeret. At mulier cum videret lotium ita citrinum, metuebat sibi mortem, cum pater ictero obiisset, & mater pleuritide, & duo fratres ex phthisi. Sed sputo bene excente, illam optime sperare iussimus, & ita nono die absque abortu quoque, de quo etiam metus erat, fuit curata.

OBSERVATIO XXXIX.

De pleuritide in peripneumoniam conuersa: & quomodo ea fuerit curata.

PVella famulam agens, annos 23. nata, admodum robusta, nigriuscula & bene carnosae, febre cum horrore correpta fuit, quae quidem acuta & continua erat: in latere sinistro cum doleret cum tussi, & vix pauca exspueret & pulsus durusculus esset, & primo die dolor neque vehementis esset, sed secundo die magis & punctior, accitus secundo die cum per se excrementa deposuisset, in cubito sinistro basilicam tundere feci, sanguine ad vncias octo extracto: quo & dolor, cum vera pleuritide affecta esset, nonnihil sedatus est, & anhelitus paulo liberior factus. Interea & vnguento resumptiuo locus affectus inungebatur, & commoda lambitrua sumebat. Tertio die accidentia dicta magna ex parte fuere sedata, quamuis capitis dolore afficeretur, & minus dormiret. Tempora inuncta fere vnguento populco, & oleo nymphaez commixto: & hordeatum ad nutritionem exhibitum. Quarto die dolor lateris iterum vehementior, febrisque validior cum maximo aestu totius pectoris. Sed rursus latere inuncto, dolor nonnihil mitigatus est, qui & pectus magis inuasisit. Tunc & liquida per se excreuabat. Quinto, dolore lateris punctorio cessante, & cum parum exspueret, pituitosum quid ac subflauum in principio vix cruentum: febris postea aucta est, & anhelitus difficultas increbuit, malae ac oculi rubere incipiebant, & dolor grauians totum pectus occupauit, & sexto die in pectore grauiora omnia sentit; pulsu vndoso, ut pleuritidem

S ij in

in peripneumoniam conuertendam coniecerem, cum & cogeretur in dorso iacere, minusque in latere materia ad pulmonem reperer, cum & sputum cum murmure quodam ex pectore prodiret. Quinto die lenituum medicamentum cum decocto pectorali exhibitum: quo satis aluum depoluit. Septimo die, uti prædiximus, pleuritis in peripneumoniam conmutata est: & cum aluum non redderet, balano imposito excreuit. Octauo die pessime habuit, grauissimis accidentibus oppressa: vigilabat, noctem inquietam egit, nonnihil delirabat: pectus inunctum olco amygd. dulc. & liliaceo, eclegmata sumpta & decocta pectoralia ebibita. Nono die quanquam sputum utcumque expelleretur, post meridiem pessime habuit, sacram synachismum sumpsit, & prodeplorata habita est. Sub noctem tamen, cum redirem, pulsum altum reperi & valde inaequale: horrorem quoque sentiebat in lumbis & circa inguina & inum ventrem: delirabat, plurimum angustia afficiebatur. Ego vero sperabam crisin futuram (vina concocta apparente prius, nunc perturbata & nigriuscula, qualis plerumque moritur cum menses expectantur, sputo quoque concocto excreuit, quamuis cum maiori molestia) per mensuras purgationes, quod equidem euenit: nam nocte subsequenti aperti sunt menses, & largiter fluxerunt, & paulatim anhelitus difficultate cessante, ac tussis delitescente, & febre euascente, 17. die, magno cum nostro honore, sanitati restituta est, non solum à pleuritide maligna, sed etiam à pulmonia, mensibus largiter profusis, neque minus miratu dignum erat, cum etiam sanguine per nares effluente, præter mentem medicorum, quædam lethales peripneumoniarum (teste Aëcio) sanare facerent.

SCHOLIA.

Pleuritis quandoque in peripneumoniam transit, modo subito, ut in hac puella contigit, quum scilicet humor facilis est ad motum, & pulmo ad seceptionem aprissimus, modo paulatim id fit, quando scilicet contraria adfunt, ubi vero transit pleuritis in peripneumoniam, ex Galen. quarto de causis pulsuum, dolor cessat lateris. Et licet pulmo sit insensibilis, sentit grauitatem quandam æger circa pectus & durities & ferrinitas pulsus cessat, & sit mollis, & inæqualitas maior euadit, quia materia colligitur in membro magis cordi propinquo: & ideo magis opprimitur virtus, restrictio anhelitus augetur, febris increfcit, & accidentia peripneumoniarum succedunt, de quibus etiam latius capite. proprio. De pulmonia dicemus. Et quanquam hæc nostra puella euaserit, plurimos ægros vidimus succumbere, unde etiam rectè dixit Hippocrates. Aphorism. 11. libr. 7. à morbo laterali inflammatio pulmonis, malum. His enim dictis, inquit Galen. in commento. Hippocrates innuere voluit, peripneumoniam vehementiorem & maligniorem morbum esse pleuritide: nam morbo lateris re cedente inflammatio pulmonis malum: sit enim tunc inflammatio ad motum & periculosiorem morbum, quæ propterea pectus cordi locum obtinet quam pleuritis, & maiorem colligentiam habet pulmo cum corde, cum magis spirationi ceteruiat, & ob id causam pulmo inflammatus morbo est periculosior, quam pleura, dicens Galen. 4. de præf. ex puls. cap. 2. Celestissimam

cordi & omnium maximam noxam dat pulmo, & maiorem difficultatem spirandi efficit, & maiorem angustiam inducit, teste Galen. 4. Aphor. comment. 34. & ita siue pulmonis inflammatio laterali morbo superuenerit, siue laterali morbo abeunte, ipse in pulmonis inflammationem transmutetur, semper malum est: quamuis peripneumonia in pleuritidem minus mala est. Difficultas tamen Galenus admittit peripneumoniam in pleuritidem conuertri, quod primum materiam a pulmone in costas transeat, æger itaque gulatione pereat, atamen fieri posse, quamuis difficultas, idem admittit 7. Aphorism. 11. de qua re ad longum videas Benedict. Fauntin. præceptorum meum. Cæterum quomodo peripneumonia euadit inflammatione ac peripneumonia agemus: vnde autem quidam eodem modo curari ut pleuritidis, nisi quod magis sputum subilantia sint exhibenda in pulmonia, & maior sollicitudo in mundificando sputum: & medicamenta, iuxta Auicennam, quæ exterius admodum sunt, magis in profundum transeant: de qua re, vide Aëcium & alios auctores, & sic si ad pulmonem pleuritis transeat, peripneumonia curationi interduendum. Interea quod ad venæ sectionem attinet, si peripneumonia ex pleuritide accidat, si in principio pleuritidis sanguis sit detrahitus, & si meatur magna debilitas, tunc venæ sectio non erit iteranda, vel si ab alio chronico morbo, vel ab angina aut pleuritide fiat iuxta Rhod. 1. Continens, & Paulum & Gradum supra Rhod. 1. & commendant: tunc potius clysteres & cæcæbiulas cum scarificatione supra pectus, de quibus videas Arculanum. Valeseum & alios auctores, quamuis, ut alij sentiunt, si in principio non sit demissus sanguis, & vires adhuc consent, vel in principio non satis extractus sit, in sanguinea euadit trahi poterit. In hac famula abstinuit inusitata sectio, debili exitu re & in affluente frigiditate, & hybertotempore. Quod ad reliquam rationem peripneumoniarum attinet, postea quædam sumus. Nam & pleuritidis exemplum adducimus, quæ ad suppurationem peruenit, & quomodo illa ipsa curata sit.

OBSERVATIO XL.

De pleuritide conuersa in suppurationem.

Scribit Fernelius doctissimus, ex destillatione squenquam in veram pleuritidem posse incidere: quod equidem filix Iodoci Berendrecht annu 14. agentis euenit, admodum gracili, ex tria mutum habitanti Delphis, cum septimus dies esset, quo laterali morbo correpta esset, atque iam ad eam accitus esset, & sputa vix exierent ob debilitatem; sanguinem in puella prius valitudinaria & longa tussis laborante, mittere non ausuimus: & cum dolor neque fotu, neque linimentis & aliis commodis remediis non recederet, neque resolveretur, & in loco fixo maneret, mihi suspicionem præbuit futura suppurationis, cum febris ac dolor auerterentur, & etiam in aplythas incidere. Quare ad promouendam suppurationem, emplastrum præceptoris mei Benedicti Fauntini ad maturationem faciens, in eis Empirica descriptum, ut loco affecto apponerent, consului quod ex foliis malæ cum radice

& radice althææ ac lilior. alb. & enulæ ac flor. chamæm. & meliloti constabat, bullitis ac colatis, & adiectis farina scenugraci, frumenti, & in sine exiguo fermenti, pingued. porci, butyro, & oleo communi ad impinguandum emplastrum & decocto siccum, vuar. pass. liq. rad. malæ, althææ, intus vtens, zaccharo adiecto: tum aliis commodis remediis post quatuordecim dies: dein aliquot diebus interiectis, dolor cepit sedari, & crosa membrana ac perrupta sanies non admodum multa in pectus collecta est: tandem cum aptis remediis saniem expurgantibus ante quadagesimum diem curata est, pure paulatim per bechica medicamenta & eclegmata excreto, ut in tabem non tranferit, consului statim ab eruptione, ut ter quaterue in die naturali aquam hederæ terrestris (post decocta hordei, melis ros. syr. ros. & ros. communium, & alia eclegmata pectus regentia) ad 3 iij. pro vice sumeret, id enim, iuxta præceptorem meum loco citato, disruptum apostema pleuriticum à sanie repurgat, ne ex empyemate in tabem æget incidat.

SCHOLIA.

Dictum est prius, si pleuritis in 14. diebus non resoluatur insensibiliter, vel sese mundificata do per sputum, tunc transit in suppurationem, iuxta Aphor. 8. libr. 4. Quicumque morbo laterali laborantes in 14. diebus non repurgantur, ij ad suppurationem vertuntur: materia enim artis beneficio vel naturæ si non absoluitur, in pus vertitur, atque erumpens pelliculam interinsecos costas regentem in thoracis cavitatem intrat, & aliud genus morbi gignit, ut Galenus testatur. De caus. pulsuum, cap. 7. & 5. De locis affectis, cap. 2. & consil. artis medica, & 1. Aphorism. 12. Pleurionem enarrat: licet rarius materia forte ante collectionem vel melius post collectionis ruptionem; defluens per vesicam vel ventrem exoneretur: quemadmodum etiam enarrat Amatus centur. 3. curat. 64. de quodam mercatore Arimensi, qui pleuritide affectus per locum sanium quinto die emisit, & in septimo à pleuritide euaserit: Idem Beniuenius narrat de abditis rerum causis. cap. 43. de quodam Antonio; in quo cum pleuritidis ad maturationem peruenisset, euacuato per veinam pure, penitus sanatus esset. Sed hæc in suppuratione raro contingunt, cum potius per sputum expurgentur. Ideo pleuritici post collectionem membrana disrupta, nisi in 40. diebus (iuxta Hippocrat. libr. 5. Aphorism. 8. & Galen. locum citatum) per sputum repurgentur, in tabem transeunt. Ideo diligenter signa notanda, quæ suppurationem futuram indicant: si enim dolor fixus in loco manet, (ut in hac nostra puella contingeat) vel etiam incendatur vna cum febre, haud exiguum indicium est futuræ suppurationis: sputum præterea non ita procedit in pleuritide, quæ suppurari debet, aut pauca omnino est, quod excreuit, illudque maxime sanguineum, nequaquam vero malignum: & ita magis pleuritides & proprie sanguineæ magis suppurantur, & pituitosæ minus. Non desunt tamen alij, ut Gradus, qui etiam volunt in frigida tæpe suppurari. Vnde, hæc pleuritidis à destillatione orta, licet magis ab humore pituitoso credo id euenisse ob salsedinem in pituita admixtam, & acrimoniam habente. Vnde corrode-
F. Forst. Tom. 2.

bat membranam, & licet materia pauca, citius rupturam fecit: nam circa septimum diem à collectione, ex signis prædictis, suppurationem metuimus: & huius coniecturam fecimus ex Hippocrat. 2. prognost. tex. 52. sic dicente: Si dolor perdurat, & nullis auxiliis sedatur, sed etiam naturæ ope per sputum, expectanda est suppuration. Intellige, si nihil exitiale appareat, puta, nec vires inuadant, nec alia signa praua: sic enim mors esset expectanda. Ratio est, quoniam collecta est plurima materia in parte, quæ etiam, cum non posset à natura educi per conuenientes vias, abscessum per faciliores partes molitur, disrumpitque membranam, nisi dicas disrumpi multitudine & acritudine humoris distendentis, & eam erodentis. Nam in ea, quæ tite solui debet, pleuritide, semper excernitur, & excretio multo amplior fit in dies, adeo ut multo plus excernatur quam influat. At in hac, seu nihil excernitur, siue exiguum præ multitudine, necesse est multum colligi, & tandem disrumpi. In hac nostra puella 7. die à collectione, facta est: neque mirum, cum & lacchinus meminerit se vidisse aliquando in tertia factam præ influxu multitudine, & cum in præcedente morbo vis esset inuadida, præfocatus cito periit. At nostra hæc puella licet prius destillatione affecta facilius in tabem transisset ex suppuratione, tamen ante 40. diem repurgata, aptis præsidis curata fuit, neque in tabem transit. Ideo non reseruatur tota materia, quæ ad collectionem deducitur, ad vnâ criticam expulsionem, ut quidam putarant: verum aliquando pars materiæ per tempus sensibilibiter resoluatur per sputum, postea à pars collectionem facit: & ubi iam rumpitur abscessus, paulatim etiam per sputum excernitur, & repurgatur intra 40. dies, & si non perfecte repurgatur, tunc fit tabes. Quum vero iam fit suppuration, certa adfunt indicia ex rigore, qui necessario omnes internarum partium suppurationes comitatur. Pulsus præterea suppuratorum in his apparere incipiunt, qui prius conspicui sunt, dum facta suppuratio est: quam monstrant & dolor qui minuitur, & febris & respiratio, & virtus. Principium autem collectionis habetur ex vehementia doloris & difficultate anhelitus, & restrictione eiusdem ac febris vehementia, & vigiliis, mentis permixtione, & prauitate, quæ in loco sentitur, & adest tunc tussis sine sputo, ob materiæ inobedientiam, & velaminis spissitudinem, & virtutis debilitatem. Eadem fere habent & Hippocrates & Gale. 2. Prognost. & Alexander Trallianus cap. De purulentis. Nam dum pus conficitur, dolores, ac febres accidunt, magis quam iam confecto, ex eiusdem Hippoc. sententia, Aphor. 47. libr. 2. Adest & tunc grauitas pectoris, tussis valida & secca cum dolore, ut in hac puella erat, aliquando etiam cum humiditate, ob quam releuati quoque videntur, ut Paulus refert. Verum licet confecto pure & febres mitiores & dolor fierent, tamen instante tremore disruptionis ipsius vehementius cum horrore iterum febricitant, ac in sermonis proprietate conturbantur, offendunturque spiritus (quod huic puellæ 11. die circa noctem fieri astantes narrauerant) adeo ut difficilius quam antea spirent, ex eiusdem Pauli testimonio. Sic & Auicenna inquit: Cum rumpitur apostema, accidit tremor diuersus, & dilatur pulsus cum diuersitate sui, scilicet fit tremor diuersus ab eo, qui communiter in principio
Signa disruptionis
S iij paroxys-

paroxysmorum fit: nam qui in principio paroxysmorum euenit, totius corporis communis est: qui vero sequitur rupturam, fit solum circa membram vicina abscessi, ad quam materia saniosa affunditur: aut fit propter punctiorem & acuitatem materiam, & eo tempore cadit virtus, & debilitatur anhelitus, & multoties accidit febris vehemens, & hoc propter dolorem aut materiam mordacitatem. Et hæc ruptio fit ut plurimum in pectoris concanitate: unde sæpe fit empyema, de quo postea: nunc autem aliud exemplum pleuritidis in suppurationem conuersæ adferamus.

OBSERVATIO XLI.

De pleuritide in suppurationem lethalem conuersa, cum variis symptomatibus.

Pleuritis quæ in suppurationem tendit, quam periculosa sit, iam diximus, & quibus notisprehenditur, si 14. die non resoluantur, etiam enarrauimus, & signa quoque eruptionis in pus conuersæ enucleauimus, & quod ad tempus eruptionis attinet, illius suppurationis, quæ fit à natura & non arte, plerumque fit septimo die, scilicet, à principio collectionis, ut in puella præcedente euenit. Sed est ex iis, teste Auicenna, & qui eum sequuntur, quæ raro euenit: & addit, quod plurimum vsque ad 20. & 40. & 60. tardetur: quod & neoterici sequuntur. Idem voluit Hippocrates 2. Prognosticorum textu 57. cum ita dicat: Aliæ suppurationes fere rumpuntur 20. die & 30. & 40. & ad 60. diem deueniunt. Sed de his latius in scholio. Sic istis diebus, anno 1587. 23. Iulij ad mulierem prægnantem in septimo mense accitum sum, sæuissima pleuritide correptam, annos circiter 30. natam in foro Delphis habitantem, cui cum chirurgus purgationem fortem adhibuisset, adeo aluum deposuit enormiter cum torminibus & vomitu, ut abortus metueretur: ad quam post octauum diem, cum pleuritide sua correpta esset, accitus, adeo debilem eam inueni, ut illico illam morituram altantes putarent, & abortum subsequiturum. Sectio venæ in hac prætermissa erat, neque nunc ob fluxum & debilitatem ea uti nobis tutum videbatur. Dedimus autem amygdalatum, ad factus nutritionem & virium refocillationem, & syrupum myrtinum, qui pectori conuenit & sputum non impedit, viribusque paulatim refocillatis, sputum utcumque excrescebat. Sed dolor lateris neque linimentis, neque aliis anodynis sedari potuit, & cum fluor alui aliquo modo cessasset per amygdalata, semper tamen peius habuit, febre magis incrementum, & dolore aucto: ita, ut cum post 14. diem pleuritis non resolucretur, de suppuratione metus fuerit, cum vehementius semper febricitaret & siti afficeretur, noctesque insomnes ageret, postea similiter & deliraret, ac in aphthas incideret, & sputum minus exiret, collectionem faciens. Varia remedia, prout accidentia postulabant, præscripta sunt. Pro siti enim & febre bibebat pitisanam vulgarem ex hordeo mund. glycyrrhiza confectam: & pro somno utebatur hordeato cum semin. 4. frig. maioribus mundatis concinnato, zacccharo perlato addito ad saporem delectabiliorem: & pro febre iulebos acceperat ex decoct. hordei mundati, adiecto syrup. de limonibus & iuiabinò, & viol. & pro inflammatione guttatis, cum aphthæ

metuerentur, lingebat syr. granat. & diamorani cum baculo glycyrrhizæ: & gargarismata apta, ex decoct. viol. bellid. minoris, & hordei communis ad maiorem absterfionem, & visus pass. & semin. coton. præscripta sunt: quibus & syrup. granat. adieciatur, & latus inungebatur vng. resumpt. & oleo viol. primo: postea, cum ad collectionem tenderet, adieciimus magis maturantia. Pro sputo, quia valde febricitabat, syrup. iuiabinum, & viol. lingebat frequenter, & cum aluum non redderet, hac leni purgatione, vel potius lenitione, vsi sumus, ne subsequeretur abortus. 22. diaprun. lemnini, seu simplicis, 3. vj. pulpa rhamarind. recentis extrahit cum aqua malua 3. ij. syrup. ex infus. ros. 3. ij. aqua cicorij 3. ij. miste. quo probe aluum deponebat. Et quia valde dolebat in lumbis, ne fieret abortus, inunximus vnguento ros. Si alius paulo durior esset, & nihil excerneret, glande ex hiera, melle & sale irritabatur. Pro dolore lateris, præscriptimus fortis ex rad. althæe mund. foliis malua, viol. flor. chamæmill. mehiloti, semine malua, & similibus: sed antequam apponeretur, horrore affecta & valde delirans & febricitans, facta est eruptio collectionis in nocte, circa 20. diem à collectione, cum tanto metu, ut omnes illam morituram putarent: nam & in syncopen incidit paulo post, cum materiam plurimam purulentam post eruptionem subito effluendo expueret: solet enim materia plurima aliquando, quæ subito à vomica euomitur, facta eruptione subito effundi circa præcordia, & cum virtus tunc debilis est, sæpe inducit mortem per viam suffocationis: & sic aliquando pleuritis ad syncopen permutatur, quod etiam cognoscitur à tremore cordis, seu palpitatione vehementi, à pulsu & à syncope subito adueniente & suffocante. Verum hæc per frictiones à syncope releuata (quod mirum est) non passa est abortum: sed quia valde debilis erat, conditum sequens præscriptum, 22. conferuæ boraginis, buglossæ, viol. an. 3. ij. corticum citri conditi, 3. ij. s. manus Christi cum perle 3. ij. syrup. de succo boraginis 3. s. miste. Inter eos dolor lateris remissus est, inpto abscessu, & effuso pure inter thoracem ac pulmonem: & quamquam tunc febres quiescere solent, & magna ex parte dolor quoque, licet indefinenter febricitent habituali quadam febre, uti & hinc nostræ mulieri euenit, atque indies debiliior fieret (licet nunc operam daremus, ut paulatim reliquum puris expurgaretur, ne in tabem incideret) semper debiliior facta est, & tandem etiam in octauo mense existens, valida tussi subinde etiam correpta, cum quotidie plurimum puris pessime olentis expueret, partus conamina accessere, & peperit infantem quidem viuum, sed diem non superuixit. Et sic etiam pure in concanitate pectoris collecto, granitatis autem sensus remanebat intus in profundo thoracis: simulque aliquando aliquid transfluere apparebat, iuxta multipliciter reclinacionis permutaciones, & maxime cum ab vno latere in alterum decumbunt, tunc sane multitudo puris manifestatur, & fluctuationis cuiusdam sonitus sæpe sensibilibiter in reclinacionibus ipsorum auditur, prout legitur apud Galenum libro quarto, De locis affect. & Actium libro octauo, capit. 65. Sed hoc notatu dignum, cum suppuratio sit puris in thoracis capacitate collectio, in cuius illuue pulmo totus immergitur. Eo autem influxit, vel ex argina, vel ex peripneumonia, vel (quod frequenter

contingit) ex pleuritide, de qua nunc loquimur; his enim tussi non expurgatis, abscessus exoritur; & quo tandem rupto, pus sæpe vniuersum in thoracis capacitate influit; eoque etiam diu postea è sordido vlcere stillat, dum tandem ingens ac pene suffocans copia cumuletur, interdum ex abscessu pus sursum in os irrumpit, expulsiurque, ac tum suppurationis periculo liberat, ut sæpe in quotidiana praxi obseruauimus. Cæterum febre magis incrementum, & non desinente, & siti accedente, tum sputo nigro & limido apparente, talia signa (ut postea de suppuratione & empyemate dicemus) lethalia sunt, si febris denovo recalcscat. Quæ omnia nostra mulier expectabatur: nam aliquando & pus per tres dies, vel plures retinebatur: mox rursus plerumque plenam extuffiebat cum tanto fetore, ut perdurare nemo apud illam posset: unde rursus ex putredine febre incrementum, & aphthis deinde oborientibus, & purulenta fætida ad tempus cum expulsiur, viribus consumptis, & ad extremam maciem reducta misera, postquam duabus mensibus decubauerat, & quotidie purulenta fætida male olentia expectaret, rasset, etiam ab initio facto prognostico, tandem obiit.

SCHOLIA.

Mltis quidem ingeniis suppuratio rumpi potest tardius vel citius. Sed de ea ruptione hic non loquimur, sed postea: verum de ea, quæ à natura fit vel septimo, vel 20. vel 30. & 40. vel 60. ex Hippocratis mente. Sed harum differentiarum omnium communes habentur ex commento Galeni libri 2. prognost. text. 57. ob quas spatium temporis euariant inter se ex affecta sede, & idem nocuo humore: sedes enim calidior ac mollior, citius suppuratur, frigidior vero, durior: ac glutinosior, tardius: item ex humoribus, calidior citius, frigidior tardius. Hæc igitur rei ipsius differentie sunt. Porro accedunt extrinsecus ea quæ ab ætate ducentur, natura temporis, terræ conditione, ac viribus ægri. In omnibus his calidus humor citius, frigidus tardius suppuratur. Hæc igitur vniuersim scire (inquit Galenus) de omnibus suppurationibus bene est, sed mihi (idem ait) videtur operæ pretium nunc quoque scire de iis, quæ in thorace ac pulmone fatigant. Eadem fere Auicenna ex loco Galeni desumpsit, quæ & gradus longo sermone explicat. Sed aliquis verum & præfixum tempus eruptionis definire non potest, quamquam in pleuritide post 14. diem, si non resoluatur, postea sequitur collectio puris, deinde eruptio, temporibus iam dictis, prout materia sit multa, calida, acris, et odens. vel frigida & contumax. Et ideo hæc non sunt quasi absolute intelligenda, sed quod plerumque istis temporibus fiat eruptio, facta computatione à die collectionis, quæ tamen tardius vel citius aduenire poterit, secundum occursum causarum eruptionem facientium: & ideo illud principium considerandum, quo tempore collectio fiat, quod facile dignoscetur cum infirmus diuerso modo se habere cœperit, modo magis frigere videatur: modo plus calere, & quod antea fiebat excreatio, nunc veroretentio, tum alia iam ante dicta. Ideo Auctores cum videant pleuritidem non terminari 14. die, amplius resolutionem non sperantes, sed collectionem & suppurationem, ex signis iam dictis, statim maturationi intendunt, & ubi abscessus maturus est

ad ruptionem deueniunt, & abscessu perrupto ad absterfionem & repurgationem, & ultimo consolidationi, & quartæ intentioni animum adhibent. Maturationem complent res temperate calefcentes, & communiter humectantes cum viscositate quadam, inhibente tamen fortem resolutionem: & ita puris confectio seu concoctio iuuanda, iuxta Paulum. Nam concoctio vnum quid ex naturalibus operibus existit, estque ea, (iuxta Galenum 5. de simplic. facult. med. & primo de differ. febrium. in pus conuersio. Hæc vel intus sumuntur, vel exterius applicantur. Intus iuuant decoct. rad. bismal. liquir. scabios. hordei mund. passule, dactyl. ficus & cremor pitisanæ, & elegmania ex mucag. ficum ping. butyr. recent. & oleo amygd. dulc. zaccbar. candi, & penid. adiecto: qualia habes apud præceptorem meum Benedictum Fauentinum & Rondeletium, ac alios descripta. Cibi quoque adhibendi tempore maturationis molliores, ut iura ex malua, beta, spinachia, ex oleo amygdal. & butyro confecta, ius caulium, aqua hordei crassior: ficus sicca, passula, dactyli, poma dulcia. Exterius valent foris ex decoct. malua, althææ, fenugr. semin. lini, emplastra ex viol. mal. farina bor. fenugræ, butyro, axungia porci, & cataplasmata ex rad. liliorum, ficibus, farina lini, fenugr. & similibus. Inunctio dialthææ, olei lilior, ex dyachilo, & alia innotata apud auctores iam dictos, cum alios practicos descripta. Sed hic queritur numquid venæ sectio conueniat tempore maturationis, quam quæstionem longo sermone Gradus explicat, cum dicat non esse iterandam phlebotomiam, cum sit intentio ad suppurationem, ne congeletur materia, quod equidem intelligi voluit, virtute iam debilitata, vel propter euacuationes præcedentes & sectionem venæ vel victum tenuiorem, & accidentia prægressa quæ virtutem deiecerunt. Sed constante virtute, & in corpore robusto, ex quo in principio collectionis accidentia augeantur, dolor scilicet ac febris, reiterari poterit modica detractio sanguinis ad diuersionem & infrigidationem: hoc enim modo magis, quam alio vilo ingenio mitigabatur dolor, tum & Auicenna dicat phlebotomiam plus conferre doloribus vincentibus: attamen cum cautione hoc faciendum, prout vires ferunt, & venæ sectio copiosa præcesserit. Sed ubi vires fortes sunt, aliquando iuuile experti sumus statim in principio collectionis, ut in famulo quodam annorum quadraginta, robusto, stante dolore vehementissimo, & febre valida, ut anhelitum vix docere posset, exiguo detracto sanguine dolor imminutus est; & melius ad suppurationem deuenit, aliis aptis remediis: idem intelligendum de ventris solutione cum lenitiuis, etiam si antea præcesserit. Ceterum ubi iam maturatum cognouerimus apostema ex remissione doloris & febris, & grauedine existente in loco collectionis, tum omnibus modo rupturam promouebimus, vociferatione, clamore, & forti locutione, motuque inordinato. Deinde & medicamentis id efficientibus, nempe calidis lenientibus, subtilitantibus, tam inus sumptis, quam extra admotis, utemur, sed non nisi præcedente maturatione & signis eiusdem, ut est syrup. de hyssopo, de prafio: in causa magis frigida, in calida oxymel propinquant. Auicenna succo scabiosæ utitur, vel eiusdem aqua, & theriaca, modo non fuerit febris nec debilitas aut extenuatio. Exterius emplastra, apponunt ex supradictis, adiecto fimo columbino, vel ex butyro, adipe antiqua, melle & fermento, fimo columbino, vel rad. althææ, ircos, axungia

sem. lini, fenugraec. olei lilior. & pauco adiecto fermento & fimo columbino, formulas vide apud auctores iam dictos hoc tempore, quod ad cibum attinet, dentur sorbitiones cum melle, panis fermentatus, passulæ, ficus, dactyli, aqua mulsa, & ova sorbilia, vomitus valet & sternutamentum. Volunt quidam, si circa 20. diem à collectione hoc modo non rumpatur, ægrum desperatum esse: alioqui si per syncritica medicamenta non rumpatur, volunt phlebotomo vel cauterio aperiri, priusquam corpus contabescat: de quibus videas Rondeletium, & Arculanum. Sed quia difficile est invenire locum saniei, id nequaquam faciendum, nisi aliquis tumor aut qualitas mutata manifeste exterius appareat, cuius postea exemplum dabimus. Quod ad tertiam intentionem attinet, facta eruptione oportet abstergere, lavare, mundificare, & repurgare. Sed considerandum, num sanies expellatur per pulmonem cum tussi, vel magnam venam ingrediatur, & refudet ad hepar, & expellatur per renes: vel ad locum concavum hepatis transiens ad intestina, pus effluat, cum hæc omnia posse evenire antea dixerimus. Quod si in concavitate pectoris coarcescitur, post eruptionem tandem tabem inferet, ut dictum est, si in 40. diebus non repurgetur. Ideo quæ detergant conferunt: ut aqua zacchari, aqua hordei & mellis, syrup. de liqu. & decocta in asthma & tussi descripta, & lambitua ex penidiis, melle rosæ, succo enulæ, & pulmone Vulpis, tum alia apud præceptorem meum in sua Empirica descripta, & apozemata, & syrup. apud Rondeletium, tum alios relata, & exterius adhibita fomenta quæ resolvant, tum alia topica. Si pus ad vias urinae decumbat, decocta radic. apij asparagi, feniculi, alk. kengi, & cicero iura prosumt, vel cassia dissoluta in eodem decocto. Si ad intestina pus defluerit, valet ius galli antiqui, decocta hyslopi, caulium, & radic. ireos, & clysteres leniter lavantes & abstergentes: & in fine syrupi aliqui astringentes, quibus intestina exulcerati prohibeantur, ut decocti plantag. 3. 19. syr. ex ros. ficis 3. 16. Si diutius pus per sputum expurgetur, aliqui theriacam dant, alij 3. 6. diaphoritis, ex quo si sequatur exsiccatio, corriguntur cum humidis, ut Melle docuit. Quod ad cibum attinet, eo tempore dandi cibi abstergentes pus, ut ius cicero, pisorum, caulium, galli antiqui, cibaria zaccharo & melle condiantur. Si ad vias urinae transfluat, asparagi, ciceres, pineæ crustatæ zaccharo, aqua mellis, hordei, vel passul. Post repurgationem sequitur consolidatio, cum lacte alinæ, capræ. Sed cautio adhibenda, quod subinde incarnantibus utendum, mox rursum detergentibus: prout affectus postulet, vel simul mixtis. Lac igitur plurimum casei continens plus consolidat, & contra plus feri habens, magis detergit & mundificat: cibi tunc conferunt, pedes vituli, partesque viscosæ, porcellorum, & casens recens non salitus, farina hordei: orizæ. Prodest & syrupus myrtinus. At si in putredinem pleuritis convertatur, vel pus ad corruptionem tendat: tunc augentur lethalia signa, abeunt vero quæ salutem aliquam promittebant, apparetque subinde latus lividum aut nigricans, aut virescens: nam cum ad mortem tendit, & in corruptionem mutatur, quia perneat, calorem innatum suffocat, gangrenam efficit, & sphacelum, syncopam, & defectum. Si in cancrum transit, (addit Arculanus) augebitur febris, aut saltem non minuetur, & sequitur dolor quidam fulmineus, id est exurens cum gravitudine, & si idem

Alisteris & repurgatio

Si pus ad vias urinae decumbat.

Consolidatio.

Signa per mutationem ad putredinem, corruptionem, cancrum.

ulceretur, emittetur per sputum virus valde foetens; & ubi terminetur ad putredinem, sputum apparebit lividum, & tandem viride ac nigrum, valde foetens, cum reliquis malis signis, & magno anhelitus tætere, ut in hac postea muliere postea evenit, ut ipsamet foetorem, dum sputum egrederetur, ferre non posset. Sed tales semper fere succumbunt, quamquam nonnulli scribant in hoc casu prodesse oxymel, sua acritudine corruptionem inhibens. In cancro opus est tantum cura blanditoria, cum tandem moriantur. De pleuritide quæ induratur, pauci mentionem faciunt, excepto Arculano, cum raro contingat, neque ego vidi: si contingat, caliditas & febris paulatim declinant, ita & anhelitus diffinit, donec in totum auferantur: nam sputum diu retinetur & aboletur remanente gravitate in loco affecto. Tunc procedendum emollientibus intus assumptis & extra admotis, qualia ad scirrhum scribuntur conferre. His alij etiam addunt conversionem ad phrenitidem, quæ habetur ex vigiliis: dolore & delirio, sputo deficiente: vena tenui, subtili, & anhelitus parvitate & frequentia, pulsu raro & intermittente, & alij exsiccatione: ea adhibenda quæ phrenitidi, delirio & vigiliis conferunt, abstinendo tamen ab iis, quæ sputum retinere possunt. Si ad nemos apparebit aliquis nervorum affectus, stupor: tremor, spasmus, paralytis, dolor pectoris & lateris desinit, & manifesta euacuatio. Curatio petenda ex propriis locis. Ita quoque si permutetur ad membram exteriora, collum, axillas, inguina, quæ per se patent, materia iuvanda est, cum attrahentibus, tum reliqua absolunda, quæ auctores de curatione apostematum exteriorum ponunt: si ad pulmonem, curationem iam ex parte diximus, & latius dicemus, cum peripneumoniam aliis exemplis declarabimus: & si ad tabem, eius curationem innotuimus de phthisi. Et ita absolvimus omnem curationem de vera & legitima pleuritide: nunc etiam vnum atque alterum exemplum addemus de pleuritide mendosa.

OBSERVATIO XLII.

De pleuritide mendosa ex statu.

Quibus modis pleuritis vera discernatur, non solum ab aliis affectibus, verum etiam ab illegitima & mendosa, satis superque diximus scholio obser. 28. cum & sæpe fiat dolor lateralis à destillatione, qui & prægressam habet causam & manifestam: dum in cervice vel scapula primum affixit: deinde in latus delapsa est destillatio, in quo pressu contractuque exacerbatur: tales sæpe in praxi habuimus, qui dolor non tollitur fomentis, sed potius iis remediis quæ ad destillationem faciunt: atque horum dolorum nulla febris comes est, nisi aliunde fortasse accersita; quamquam ex diuturna destillatione aliquando vera pleuritis subsequuta sit, ut prius ostensum est obser. 40. huius libri. Fit etiam pleuritis mendosa in musculis externis: ut scholio citato enarrauimus, ipsi inflammatis; cuius etiam exemplum postea adferemus; iam quoque à statu dolor lateralis & pleuritis mendosa oriri potest: ut Montani exemplo recensuimus in Marco Antonio Gennensi. Si istis diebus cum vix quidam ichthyopola intensè dolore lateris laboraret: cernis epota, in qua flores chamæmill. incocti erant; prius colata: ex nostro consilio ebibita,

OBSERVATIO XLIII.

De pleuritide spuria, ab externa membrana costas succingente, tum musculis intercostalibus externis inflammatis.

Vix quidam apud Clarissas sorores pleuritide non exquisita, sed mendosa & spuria dicta corripiebatur: inflammatio costas succingentem externam membranam & intercostales musculculos exteriores infestabat. Exterior pars thoracis dolebat dolore extensivo & pulsatorio, adeoque tussis exigua, vel nulla, nec respiratio admodum difficilis, quamquam in expiratione æger maius percipiebat nocumentum, quam in inspiratione: pulsus non admodum durus erat, & supra idem latus affectum decubitus difficilis erat, obtinuo febricitabat. Venam statim huic secui ad uncias fere sex, cum bonæ habitudinis esset, fotuque adhibito ex viol. malu. flor. chamæmill. flor. ros. rub. & meliloti, oleoque rosaceo, amygd. dulc. chamæmill. & anethi, dolor sedatus est, facta resolutione, ut aliis remediis opus non fuerit.

SCHOLIA.

Similem quoque curationem fere ponit Amatus Scentur. 3. curat. 67. in qua axillarem venam dolentem locum respicientem secare fecit, uncias sanguinis octo extrahens: deinde secundo die ultro admonuit fomentum ex ros. mala, pæteriti, chamæmill. anethi, sem. lini, fenugraec. decocto, in sine adiectis 3. iij. olei ros. mox loco affecto inuncto hoc vnguento. 2. axumie gallina, butyri recentis, ana 3. j. pul. chamæmill. 3. 6. olei ros. amygdal. dulc. ana 3. 6. cera q. s. ad ignem misce. & fiat vnguentum molle, & cucurbitulis loco affecto affixis ex toto intra octo dies inflammatio resoluta fuit. Solet hæc inflammatio ad cutem aliquando devenire, adeo ut necessum sit tumorem aperire, ut 5. de loc. affectis cap. 3. Galenus refert, id se semel observasse in quodam Lusitano, idem Amatus ait, quem tumorem scalpello incidi fecit; idem & Zoargloriosus se fecisse narrat in muliere quadam, ut lib. 1. sui Theisr. cap. 4. tractat. 16. videre licet. Rondeletius omnia fieri in mendosa pleuritide vult, ut in vera ipsi dolor vehemens urgeat omnibus consentientibus venam secare iubet, nisi ætas & cruditas materiam obliterit, vel aliud impediatur, apponit ventosas supernates sine scarificatione, si materia omnino frigida sit, vel cum scarificatione, quando est permixtio sanguinis: additque curari pleuritidem iisdem fere remediis, ut vera, nisi quod in parte externa fortiora remedia sunt adhibenda, ut emplastra, facelli, vnguenta, quorum formulas apud eundem descriptas videre poteritis. In hac pleuritide idem laudat cucurbitulas supra affectam partem positas, prius vero natibus admotas, ante lenito ventre & misso sanguine. Si vero ad partem externam trahatur, & vertatur in saniem (quod patet ex inundatione, & partis inflammate pulsatione) aperiatur locus, ut in aliis abscessibus, vel utendum emplastro de meliloto, vel alio digere, ut materia potius per insensilem transpirationem, quam per manifestam euacuationem educatur. Si muscoli pectoris externi circa latera dolent, & adit inflammatio, curetur ut aliæ inflammationes, & si in abscessum terminentur, curetur.

SCHOLIA.

Similem quoque curationem fere ponit Amatus Scentur. 3. curat. 67. in qua axillarem venam dolentem locum respicientem secare fecit, uncias sanguinis octo extrahens: deinde secundo die ultro admonuit fomentum ex ros. mala, pæteriti, chamæmill. anethi, sem. lini, fenugraec. decocto, in sine adiectis 3. iij. olei ros. mox loco affecto inuncto hoc vnguento. 2. axumie gallina, butyri recentis, ana 3. j. pul. chamæmill. 3. 6. olei ros. amygdal. dulc. ana 3. 6. cera q. s. ad ignem misce. & fiat vnguentum molle, & cucurbitulis loco affecto affixis ex toto intra octo dies inflammatio resoluta fuit. Solet hæc inflammatio ad cutem aliquando devenire, adeo ut necessum sit tumorem aperire, ut 5. de loc. affectis cap. 3. Galenus refert, id se semel observasse in quodam Lusitano, idem Amatus ait, quem tumorem scalpello incidi fecit; idem & Zoargloriosus se fecisse narrat in muliere quadam, ut lib. 1. sui Theisr. cap. 4. tractat. 16. videre licet. Rondeletius omnia fieri in mendosa pleuritide vult, ut in vera ipsi dolor vehemens urgeat omnibus consentientibus venam secare iubet, nisi ætas & cruditas materiam obliterit, vel aliud impediatur, apponit ventosas supernates sine scarificatione, si materia omnino frigida sit, vel cum scarificatione, quando est permixtio sanguinis: additque curari pleuritidem iisdem fere remediis, ut vera, nisi quod in parte externa fortiora remedia sunt adhibenda, ut emplastra, facelli, vnguenta, quorum formulas apud eundem descriptas videre poteritis. In hac pleuritide idem laudat cucurbitulas supra affectam partem positas, prius vero natibus admotas, ante lenito ventre & misso sanguine. Si vero ad partem externam trahatur, & vertatur in saniem (quod patet ex inundatione, & partis inflammate pulsatione) aperiatur locus, ut in aliis abscessibus, vel utendum emplastro de meliloto, vel alio digere, ut materia potius per insensilem transpirationem, quam per manifestam euacuationem educatur. Si muscoli pectoris externi circa latera dolent, & adit inflammatio, curetur ut aliæ inflammationes, & si in abscessum terminentur, curetur.

lob. de succo farsara, zaccari, viol. penid. ana 3 ij. diuag. frig. 3 ij. misce, & diatrageam. frigid. in tabulâ sape capiebat. Sexto magis expectorabat. Sequens decoctum præscriptum. 2℥. viol. malua com. roro, hordei mundati, ana m. j. semin. 4. frigid. maior. ana 3 j. semin. malua 3 iv. seminis anisi 3 j. liqui-
vire vase 3 ℔. fiat decoctio in aqua cucurbita, (sed quia non habebat pharmacopœus, in aqua vngulæ caballin.) prius adiectis iunibis & sebesten recenibus, scilicet num. vij. pro 10 j. colatura addendo syrup. viol. 3 ij. & syrup. iunibini, capill. vener. ana 3 ℔. misce. peetus inungebat ad refrigerationem oleo viol. & amygd. dulc. pauco adiecto olei de semin. cucurbitæ, vel melonum, modo ad manum esset. Septimo die deliravit, & metus erat de phrenitide: non dormiebat, astantes illum pro deplorato habebant. Hic rursus coquus me ignorante male in die decretorio electuar. de succo rosarum propinavit: & quamquam tantum 3 ij. exhibuerat, ter alium deposuit. Vnde & peius habuit, materia cômota, & non omnino educta: nolui tamen aliquod medicamentum adhibere in die decretorio: sed tantum tempora sub noctem, cum vigil permaueret, inungi feci oleo papaueris: & syrup. violar. per se lambendum dedi, & subinde partem vnam diatrageant. frigid. in tabulis. At in octavo dedi decoctum ex sero lactis ex prunis paratum, viol. malua & hordeo mundato, liquoricia, cum zaccaro dulcoratum. Quo potu etiam prius quotidiano vsu fuerat, quo probe etiam alius soluta fuit, & magis cocta cepit exspuere, etiam hordeato sub nocte assumpto, & prunis suffocatis & coctis in aqua utebatur ad oris siccitatem. Postea poma assata cibi loco sumpsit. Decimo die bene expectorabat, minusque delirabat, paraphrenitide magna ex parte ledata. Interea & hunc linctum sumebat. 2℥. syrup. de liquor. iunibini, viol. zaccar. penid. ana 3 ℔. misce. Undecimo vero die & 17. concocta magis expectorabat, & in 11. delirium ex toto cessauerat, & mente conlatabat. Decimo quarto die ab initio morbi plurimum sudavit per totum corpus, bene lotium reddidit ac excrementa, sputo sine molestia quoque exeunte. Nocte sequente bene dormiuit, & magno nostro honore sanitatem consecutus est, neque amplius febricitauit, ac cum optime se habere diceret (nisi quod adhuc quandam caliditatem in pectore sentiret) id circo, vt colophonem huic curationi imponerem, hoc conditum illi præscriptum est. 2℥. conferue viol. l. oragin. bucllosa, ana 3 ℔. zaccar. viol. 3 iij. pulueris diatrageantis frigid. recemer parati 3 j. syrup. viol. iunibini ana 3 ℔. misce. Quibus remediis pristinae sanitati restitutus est.

S C H O L I A.

4 **H**æc inflammatio pulmonis biliosa erat, proxi-
me accendens ad pulmonis erysipelas, quod & sitis & deliria, cum alia in obseruatione dicta indicabant. In erysipelate magis vruntur: & sape in phrenitidem mutatur, vt cœnit Ioanni Henrico Statori Almaziano, qui & perpetuo delirio moriebatur. Non solum hæc, sed & biliosa exitialis habetur, quamquam hic procurator euaserit, cum in 14. egregie sudasset: solet enim hic morbus magna ex parte solui sudoribus, vt iuuenibus fluxu sanguinis narium, largæ & frequenti exspuitione: & ita in muliere illa uenacula quoque (de qua egimus obseruatione XLV. huius libri) menstrua purgatione pulmonia fuit. Ita & puto etiam solui hæmorrhoidi-

dibus fluentibus, signis coctionis prius in sputo & vrinis apparentibus, & debite in diebus decretoriis contingentibus. Ex quouis igitur redundante fiat succo id genus morbi (inquit Celsus) periculi quam doloris habet. At si creatio flaua non multo permixta sanguine inter initia excernatur, salutaris admodum pulmonis inflammatio est: si 7. die pigrescat, minus secuta est, eodem Hippocrat. auctore 2. prognost. Quæ vero peripneumonia cum virtutis imbecillitate sit, perniciofa est, Galeno teste 3. pro 10. method. medend. namque vna salus, tum pleuritidis (vt ipse refert) tum peripneumonias, adde etiam synanchicis, ipsum virium robur. Harum etiam partium, (vt etiam citatur à Donato) inflammationes, veluti etiam ventriculi, & iecinoris, non modo iis, qui ita imbecilli sunt viribus: sed etiam iis, qui valentiores ipsis sunt, mortifera esse solent. Si vero quid per rissum efferatur in peripneumonia, spumofum ac biliosum est, & aliquando cruentum, & floridum vehementer, vt Actio placuit, quod etiam pessimæ significationis existit: & si mortale quidem malum fuerit, vigilia amplius aderunt, aut somni breues, stuporem ac delirium inducentes, & imaginationem vicissim perturbante non sentiunt valde præsentia mala: extremitates frigide, vngues liuidi incuruantur: quarta aut ad summum septima die hi moriuntur. Verum si ad salutem permutetur morbus (vt idem fatetur Actius) sanguinis eruptio ex naribus abundanter sequitur, aut alui exturbatio, multis exeuntibus biliosis, & spumosis humoribus. Verum licet Actius dicat pulmoniam fluxu sanguinis narium terminari, Galenus 3. de Crisib. contrarium videtur docere, cum dicat: Contingit aliquando propter languinem à naribus fluentem phrenitidem fieri: non tamen lethargus aut peripneumonia fluxum sanguinis amat. Sed si quis attente dicat, Galeni inspiciat, intelliget eum loqui de peripneumonia, quæ a pituita fit, in qua sanguinis fluxus à naribus non conuenit. Sed in biliosa & sanguinea, prodest, vt in phrenitide: & argumento est Galenum de pituitosa intellexisse, ex eo quod lethargo coniunxit: lethargus enim pituitosa est inflammatio, in qua sanguis non ita euacuari debet, cum in deterius vergunt post fluxum sanguinis pituitosa inflammationes. Sed in peripneumonia biliosa & sanguinea sape fluxu sanguinis finitam vidimus. Præterea cum Actius scribat pulmoniam terminari alui perturbatione biliosis multis excrementis, id videtur esse contr. aph. 16. lib. 6. vbi Hipp. pronuntiauit, à morbo laterali vel pulmonia habito, alui profluvium adueniens malum esse. Et licet ita se habentibus id soleat aduenire (Galeno dicente in eodem comment. to) non potente hepate ad se trahere alimentum, neque conuertere in sanguinem, & quandoque ventriculo idem alimentum corruptente: idem tamen Galen. in mediocri morbo laterali atque pulmonia affirmat prodesse posse ratione euacuationis, & magis cum signa coctionis apparuerint inesse passionibus: neque adest timor sed morbus est citra periculum. Sed in morbo vehementiori, nullo signo coctionis apparente, neque in sputo, neque in vrina, & cum venerit vin crubi, pessimum signum est: & quando per seuerat, pessimum quoque est, ratione curationis. Nam illa, quæ aluum retinere debent, cum constriquant sputum in pectore, retinent quod pessimum est: cum enim dulcibus & eclegmatis opes est, quæ expectorant, aluum magis fluidum faciunt,

faciunt, quæ in his morbis facile vires proster-
nunt, & minus conueniunt, fluxum irritantes. Quod si alia ex causa veniat, vt cibo aut potu aliquo, & non vi morbi, tunc eiusmodi profluvium alui non ita malum est: ac malignæ peripneumoniz superueniens, aut pleuritidi sæuæ, lethalis esse solet: vt in muliere illa asthmatica & pituitosa valde crassa, quæ extra portam, qua Schidamum itur, decumbebat, plusquam 50. annos nata, quæ in hyeme Anno 1562. pleuritide pituitosa correpta esset, cui & portio bilis & atra bilis admixta erat, vt ex sputo modo nigrescente, modo flauo & subalbo, parum sanguinis mixto, constabat, cui vena secta quidem fuit in brachio è directo loci dolentis, & cum sanguis nigrescens & valde corruptus fluxisset & limosus, pessimum signum erat, & plerumque mortem prælagens, cum aliis signis malis: quod quidem ego longa experientia in praxi quotidiana animaduerti, præcipue vero in pleuritidis, pulmoniacis, & aliquando in inflammationibus hepatis & iecinoris, si sanguis demissus è vena corruptus, niger, limosus, tenuisque infundo, & in parte superiori aquosus, corruptus, pituitosus, ac non nihil liuidus cernatur, neque ab aere externo congeletur, sanguine nullas fibras habente, qualis in lue Gallica subinde apparere solet. Talis enim sanguis in diuersa vascula receptus arguit maximam corruptionem, & humorum putrefactionem haud exiguam, & tandem calorem naturalis extinctionem, & in multis mortem ipsam. Est autem talis sanguis limosus in fundo, qualis est atramenti limositas, & non congelatur aut crassescit sanguis, vndique liuiditatem & nigritiem habens, quæ non spissatur. Eodem tempore & alius pleuriticus extra portam habitans, qua in Haghiam-Comitisitur, cui in vena vena dimissus fluxit, & quinto die etiam sanguinis multitudine à naribus erumpebat, morbo nondum concocto, & vrina cruda existente (utque in die non decretorio) pessime sputo crudo vix exeunte, septimo die fluxu quoque ventris oborto, morbo crudo permanente, non die obiit. Ita & alteri mulieri similis sanguis fluxit: etiam in nono obiit: quemadmodum & in muliere, (de qua paulo ante diximus extra Schiedamam portam habitanti) contigit: Quinto enim die febris aucta, sputa nigriora, vrina cruda in sexto: septimo vero die lateris dolor in totum euauit, sed pectoris auctus: atque obtutus sensus, malis rubentibus in peripneumonia pleuritide conuersa, superueniente fluxu ventris, cum fetida nigra, quasi partes pulmonis excerneret, viribus delectis, in vndecimo facto prognostico obiit: Ceterum pulmonia tamen, si ex phlegmate sit, minus pestifera est: verum diuturnior, sicut & ex atra bile: biliosa vero, vt ante meminimus, exitialis habetur, quoniam ocys ad cordis peneralia peruenit virus: cum remedia foris intusque imperata minus proficiunt, frigiditate ante penetrationem fere euania: nam hæc, sicuti erysipela, tordes phlegmone, ex feruenti oritur materia: & ideo inter acutos morbos enumeratur, qui quinto vel septimo die hominem interimit: quemadmodum euenit vxori Ianionis Delphensis, quæ cum anno 1598. mense Februar. in biliosa pulmonia incidisset, & in quinto die prius vocasset, cum nulla remedia admodum annosa tentasset, & astantes putarent illam peste laborare, cum plurimi hoc tempore morerentur: hæc sexto die, cum prætermilla esset vena sectio, &

vigiliæ tum deliria eam vrgerent, mortua est. At Auicenn. ex mente Hippocrat. testatus est, si in pulmonia appareant pustulæ circa mammillas & crura, & rumpantur, bonam esse significationem: materia ad exteriora conuersa. Sed intelligendum, modo minuantur accidentia maligna, & tales vel similes abcessus fiant circa aures vel inguina, modo post signa coctionis cum bonis signis appareant: at delitescunt carbunculis, febte acuta perseverante, pessimum pronunciat Hippocr. 2. progn. Vide egregia & plura de his 2. progn. à text. 64. donec peruenieris in textum 69. in commentariis, quos Benedictus Faentinus præceptor meus edidit. Sed & hoc his adiungendum, quod aquilonia tempestate pleuritides & pulmoniz, iuxta aph. 5. lib. 3. magis orientur: nam hoc tempore cum hic procurator, de quo diximus in obseru. præcedente, decumberet, passim lethales pleuritides & pulmoniz oriebantur, eiusmodi temporis constitutione per duos fere menses perdurante: quo tempore etiam euocatus Almazianus ad Mariam sororem mihi carissimam, cum eam à pleuritide & aphthis curassem, in pagis vicinis vulgus referebat nouum morbum grassari, nempe pulmoniam & pleuritidem, ex quibus multi non satis tempestiue medicos consulentes, non nouo, sed veteri morbo, nempe pulmonia vel pleuritide, exstinguebantur. Si igitur à calida causa pleuritis eueniat, sanguis liberior detrahendus in sanguinea aquam biliosa: attamen hæc ipsa neque in biliosa statim in principio negligenda: valent & clysteres secunda & tertia die lenientes & alterantes, vel in debilibus etiam glandes, si aluum non deponant: atque in hac opus est maiore extinctione, quam in pleuritide ob membri caliditatem & cordis vicinitatem: non tamen stringentia, ne sputum retineatur: vt est aqua melonis, cucurbitæ, & eclegmata ex mucag. sem. cotoneorum extract. cum aqua viol. 3 j. & emuls. sem. 4. frigid. maior. 3 j. & zaccaro candi, penid. cum syrup. violar. q. s. ad formam lochi, tenuissimo quoque vietu vtendum (qui humectet moderate, refrigeret sine astrictione) & quo acutior est morbus, eo magis ad tenuitatem debet accedere. Quare sint contenti tremore hordei, aqua bullita cum syr. viol. vel de cucurbita in biliosa, alius si constrixta sit, sollicitanda clementibus: sed solutius fortibus, non irritanda: nam si fluxus ventris superueniat, mortem significat, & leuiter refrigerantibus & constringentibus sistendus cum iis quæ etiam sputum non impediunt, vt de pleuritide quoque prius dictum est. Sed in biliosa exterius non applicentur emplastra, quia diu immorantur calefaciunt: sed potius vnctiones ex oleo violaceo conueniunt. Arculanus tamen in puro erysipelate ad epithemata confugit, ex qua viol. cum pauco aceto. In frigida vero & præcipue pituitosa, magis incidentibus opus est, & sanguis in minori copia trahendus, & in senib. si mitior est, & post alios morbos, potius cucurbitulis secundum alios in emunctoriis inferioribus vtendum, ne sanguis ad partem affectam descendat: nam si pituitosus affectus sit ex morbo præcedente, frigidior redditur, neque concoquere neque expellere, ob virium imbecillitatem, possunt, iniiciendi & clysteres & decoctiones lenientes in principio. Valet decoctum hordei cum syr. capill. ven. aqua mulla, hyssopi decoctum cum sicibus, postea & pro cibo ius pulli: & topica debent magis esse attenuantia quam in calida ex oleo amygd. amar. irin. Postea & aliis topicis vtendum, de quibus

Calida peripneumoniz curatio.

11

Frigida & peripneumoniz curatio.

12

quibus vide Paulum & Aëtium, & quæ Donatus commendat ac alij; & quæ Benedictus Veronenſis cap. 40. lib. 8. ſcripſit valere in materiâ phlegmatica & melancholica.

OBSERVATIO XLVII.

De peripneumonia ex catarrho præcedente.

- 1 **P**etrus Bronckhroſtius, in Hagha-Comitis habitans, diu catarrho laboravit: quem parui faciens, febris acutiſſima cum horrore eum inuaſit, & ſubito inflammatione pulmonis oborta, ſputum cruentum magna cum moleſtia & anhelitus difficultate ac peſtoris gravitate expuebat. Hugo Nieuenius Haghanus medicus cum eidem affligeret, electuarium lenitium exhibuit ad faeces communes expellendas: die ſequenti venam ſecuit, & ſanguis valde corruptus fluxit. Tertio die ego accitus ſum: decoctum peſtorale præſcriptum, & eclegmata apta ad ſputum facilitandum. Septimo die peſſime habuit, & dolor latius occupauit: ſed ſacculi adhibiti ex milio, ſtatim profuerunt. Die octauo acceſſit & alius quidam medicus Amſtelodamus, cum autem in ſudore eſſet, & melius haberet, nihil innovatum, quamuis decoctum agarici, rhab. & coluteæ cum peſtoralibus propinandum propoſuerat alius ille medicus: ſed ſatis fecit colutea cum peſtorali decocto; & ſeceſſum habuit. Nemo melius habuit, ſed non ſatis purgatus: nodulum ex agarico, rhab. ſenæ cum ſuis correctoriis in ceruiſia infundendum per noctem, & expreſſum, libenter alius illi propinaſſet: ſed quia debilis erat, & calor febrilis vehemens, caſſia ab Hugone & à me propoſita in bolo ad 3 j. deuorata eſt; & quinquies multa bilioſa & pauca pituitoſa excreuit cum allicuiatione. Duodecimo die cum eam rursus expeteret, denuo exhibita; & optime eduxit, & ita profuit, vt à febre liberaretur; & ſputa ſumptis eclegmatibus, magis concocta procedebant, alba neque cruenta: & vrina cocta cernebatur. Decimo tertio die & decimo quarto bene ſudauit, & ex integro curatus eſt, cum à multis pro deplorato haberetur. Hinc in principio diæta tenuis erat: & ſolo hordeato contentus fuit ad ſeptimum diem: deinde ad panatam cereuiſariam & poma deuentum: primo pro potu vitens piſana, & poſtea inclinante morbo ceruiſia tenuiori: & poſt vndecimum diem victum auximus, & ad ius pulli, deinde ad ova forbilia venimus; & per totum morbi decurſum à vino abſtinuimus.

SCHOLIA.

- 3 **C**uratur tamen peripneumonia, vt iam dictum eſt, vt pleuritis, miſſione ſanguinis & alui deiectione & expectoratione, atque hoc quidem intereſſe voluit (vt Rondeletius) quod in pleuritide reſtitudo ſeruanda, in peripneumonia ex vtraque parte fuit ſanguis. Diſſert etiam (eodem auctore) quod in peripneumonia prima detractio minorem copiam, ſecunda maiorem requirat: & ſi in aliquo morbo, in hoc copioſa faciendâ eſt detractio ſanguinis, quia affectus magnus eſt & circa cor poſitus. Fit tanta deſluxio vel attractio ſanguinis, tum ob cordis calorem, qui trahit, tum ob venarum frequentiam, tum ob ſanguinis tenuis copiam, quæ in cordis ſinibus eſſe ſolet. Ob partis affectæ dignitatem, & interni affectus magnitudinem, trahendus eſt ſanguis, & hæc à ſanguine vel bile naturali, in pituitoſa,

vt dictum eſt, minus. Ita & Celfus & Paulus dicunt, ſtatim venam ſecandam eſſe, ex quacunque cauſa ac quouis modo genita ſit peripneumonia, idque in cubiti externa ac ex vtroque brachio, ſi vires admittant: quamquam Paulus ex aliis morbis ſi obrepat & diu in ſtatu fuerit, & ſanguis in principio dimiſſus ſit, detractationem diſſuadeat; ita vt videatur Aëtij ac Celfi ſententia diſcordare: minime quidem, cum Paulus non prohibeat, ſi diuturnus morbus fuerit & inter initia ſanguis dimiſſus, ſed quod vires imbecilliores prohibeant; ubi enim valent, id etiam licet. Sic ego quondam feci in peripneumonia, quæ ex ſe ipſa incepit, in quodam liſtore, qui faciem rubram puſtuloſam ob craſſæ ceruiſiæ potum habebat, & ex nimia ingurgitatione in eam inciderat, & ex ſuis combibonibus quendam empiricum ad ſe vocauerat, & potionem infra ſupraque multa deturbauerat, prætermiſſa venæ ſectione, neſcio quæ medicamenta ebibens, cum res ad reſtim deuenerat, vndecimo die ad illam accitus ſum virib. mediocriter adhuc conſtantibus, cum ſputum cruentum eſſet, venam ſecari iuſſi: deinde aptis remediis 17. die ſanitati reſtitutus fuit. Quidam vero ſi quid venæ ſectionem prohibuerit, thoraci cucurbitulas admoouere iubent, ac lateribus deſigunt, quib. tantum ſanguinis eliciunt quantum vires ferunt, vt Paulus facit vel acri clyſtere aluum ſubluunt, n elius in principio emollient: quibus ſi morbus non cedat, leuioribus purgationibus vtuntur, & eclegmatibus & decoct. ad expuitionem, adhibitis topicis digerentibus & diſcutientibus, de quib. ſatis dictum eſt, tum de pleuritide, tum paulo ante. Sed aquoſitas illa, de qua prius mentio facta eſt, quæ non reſertur ad legitimam pulmoniam, vt quæ in pulmone vel thorace collecta eſt, iis remediis educenda quæ aquoſitatem ducunt, vt eſt ſuccus iſeos ad 3j. cum aqua mellis exhibitus. Si autem in pulmone bothor vel alia puſtula parua vel apoſtemata generentur, vt alia apoſtemata & vt peripneumonia vel pleuritis ſanguinea curatur, interea propter paucitatem materiæ & paruitatem eiſdem eſt facilis curationis & citæ terminationis: quamquam vt plurimum eiſmodi apoſtemata parua, vel tumores ſuppurentur: & ideo ipſo erupto regendum erit æger diligenter cura vleris, vt prius de pleuritide diximus in ſuppurationem verſa: & accuratiſſime ſunt repurganda, ne aucto vlcere ad malignitatem conuerſo in tabem tranſeat: quod neque mirum alicui videbitur, cum ex eiſmodi paruis tumoribus in abſceſſum tranſmutatis phthiſis ſubinde orta ſit; imo ex variolis pulmonem occupantibus tabidos quosdam factos vidimus. Et ideo magis ad honorem medici, tum ægri vilitatem pertinet, tales morbos plus periculi poſſe adferre, neque eos parui facere, vt & ipſe diligens ac prouidus, quo ſuis ſiniſtros euentus præmeditans, omnibus ſymptomatibus ſuccurrere poſſit; ne id quod ſolidis cõtingit, ubi mala ſubito irrepunt, dicant ſe hoc noui putare: eſt enim homo omnium animalium præſantiſſimus, quæ ſunt iuſta cauam orbis lunæ, qui ſemel occumbens deum non reuiuſcit, niſi in nouiſſimo die. Ideo omnibus modis operam dabit peritus & pius medicus, ne pleuritis aut pulmonia (de qua nunc agimus) in ſuppurationem tendat; omnibuſque modis ſolutioni operam dabit: ſi tamen ſuppuratur paulo (cum facile in vomitum tranſeat) illa curanda erit, vt cito run-patur vel apexiatur,

rupto abſceſſu citius repurgetur, ne in tabem tranſeat: quod etiam prius dictum eſt de pleuritide ad ſuppurationem tendente & in eam conuerſa.

OBSERVATIO XLVIII.

De empyemate ſeu ſuppuratione.

Adoleſcens Hornanus, nomine Ioannis Garbrandi inſignitus, cum annum 23. ageret, vulnusque illi anno 1551. 29. die Menſis Maij inſectum in parte peſtoris anteriori, eoque vulnere non ſatis repurgato & nimium cito consolidato, puris collectio paulatim facta eſt in peſtoris concauitate, vt aliquot menſibus quotidie pus, ad extremam materiam redactus, expueret. Circa 12. diem. Sept. materia copioſa in vnum latum magis collapſa, dolorem & anguſtiam inferbat; duob. medicis tum chirurgo præſentibus, falſa opinionione deceptis, pleuritidem eſſe iudicantibus. Sed ſecta vena & foru adhibito, tum aliis remediis nihil profecerunt; dolore magis augeſcente & anhelitus difficultate, quare pro deplorato ægri habuerunt, quem & Euchariftia & extrema inunctione muniendum eſſe duxerunt. Cumque ob purulentiam etiam heſtica febre conſumeretur, & vigilia vrgerent, ſemper in lecto erectus manebat; alioqui præ nimia copia puris ſuffocari videbatur. Decimo quinto Decembris die ipſe Hornanus accitus, toto peſtore nudato iuuenem inſpicio; & animaduerti cicatricem ex vulnere inſectio, & vt locum mihi affectum monſtraret rogo: & cum tangerem, reperi etiam foris tumorem (qui quatuor aut quinque digitorum craſſitudine in eodem loco diſtabat à vulnere intermiſſe curato) intra coſtas apparentem, vt ſimul etiam puris fluctuationem perſentirem, quare hoc totum malum à vulnere ortum habere dicebam, nulloque modo pleuritidem eſſe: neque poſſe curari niſi locus ille tumidus inter coſtas latum ſcalpello aperiretur; alioqui pure non effluente, ægrum ſuffocatum iri, neque ægrum per tres dies poſſe ſuperuiuere. Prima vice neque æger neque aſtantes vel amici hoc genus operationis admittere volebant, medicis præſentibus: ſed rationibus explicatis, cum Paulus, Aëtius, & ante illos tum Hippocrates, tum Galen. hoc ſuadeant, antequam pulmo corrodat, nullum aliud quam hoc ſuperſeſſe remedium, tandem admifere, & idem modum faciendum cenſebant. Facta tamen prius inter nos conſultatione, num id viſione vel cauterio aut ſcalpello, peragendum, cum prædicti auctores, & præcipue Arculanus, de his omnibus mentionem faciunt, quamquam tutius & citius eorundem auctoritate, tum Auiſennæ, poſſe fieri ſcalpello, oratione ſatis longa demonſtrauerim, ita vt in hanc meam quoque ſententiam irent, cum & Benedict. Veronenſis lib. 9. c. 26. idem probet. Tumorem itaque ſcalpello aperiri iuſſimus, pure per vices albo (quod bonum erat) effluente, ne vires deſicerent, præſentibus decoctis quæ pus intus repurgant, & vnum curationis, vt tandem vulnus occluderetur, Chirurgus reliquimus; & ita his optimis præſentibus ſanitati reſtitutus fuit: quamquam poſt Chirurgus longo tempore, cum vulnus occludere non poſſet, tamquam in fiſtulam vlcus præter longam puris fluxionem & ob debilitatem puris mutatum eſt: nam per ſem. annum & ultra puris ex vulnere fluxit antequam conſolidaretur. Forſſ. Tom. 2.

daretur, cum diuerſi chirurgi ſuſtra conſolidationem tentarent. Quare cum denuo me accederet, conſului vt victu exſiccante vteretur, & decoctis etiam ad fiſtulam facientibus, ex agrimonia, pilofella, centauro minore & capillaribus aliſque remediis aptis ad fiſtulam; de cuius curatione videas Arculanum & alios auctores: his probe conualuit: cuius quidem curatione haud exiguum adeptus fui honorem, cum ab omnibus pro deplorato haberetur. Deo habenda laus, qui ſuis gratiam impertit ſanandi.

SCHOLIA.

Similem vero caſum ponit Amatus cẽnt. 1. c. 61. de muliere nobili, empyemate laborante; pro cuius ſalute cum in conſortio doctorum hominum eſſet, conſultum fuit, vt inter tertiam & quartam coſtam ſectio fieret: à qua mulier bene habuit, in qua Arculanum reprehendit, qui præcepit, quod inter quartam & quintam fieri debeat. Neque hoc nouum genus eſt curandi: cum Rondeletius cap. altero de purulentis ſub finem, de iuvene quodam à ſe liberato narret, qui per annum pus in thorace collectum poſt pleuritidem geſtauit, & quaſi abſumptus erat; qui tamen vltus fuit, & per vulnus pus purgatum: Adhuc, inquiens, ſuper eſt, & dicitur Salomon: ſicuti & multi quorum nomen ſupprimo. Et hoc de ſuppurationis vnum theorema addens: Omne pus factum & in quacunque parte collectum expurgandum eſſe. Quod per emiſſarium à natura inſtitutum expurgandum, ſiue trahendum & faciendum, vt in abſceſſib. partium, apertione facta, vel ruptura, vel phlebotomia. Si ſub cranio, trepano; in ventre, punctura. Si in thorace punctura vel viſione: punctura melior eſt, vel, vt nos fieri iuſſimus, ſcalpello. Quod ſi hæc pati quis noluerit, tamquam deploratus (vt idem ait) prognostiſis relinquendus eſt. Ita & Amilius quoque medicus inſignis Alcmarianus, Alcmariæ ante me praxin exercens, quendam Nicolaum Delium ex vomica in peſtore laborantem & in thorace ſuppurationem habentem facta incifione curauit. Hanc formam curandi deſcribit Gal. comment. Aphor. 27. lib. 6. & eam fortuna iuuentam eſſe aliqui putant: nam miles quidam cum de ſua ſalute desperaret, ad bellum acceſſit, & ab hoſte punctum laſus eſt in thorace: pus fluxit, & liberatus fuit. Ceterum *Purulentos* vocant Latini, quos Græci *ἰμύρονες*, communiter eos, in quorum corpore vniuerſo pus eſt conditum: proprie vero medici ſolent vocare eos, qui in thorace & pulmonib. pus habent; ex quo tabidi ſunt, niſi cito excernatur. Morbus qui à Græcis *ἰμύρον*, à Latinis Suppuratio, ſeu Purulentia dicitur (& propterea qui hoc modo laborant, *ἰμύρονες* & *ἰμύροι* Græce, Latine vero Suppurati & purulentia appellantur) non vno duntaxat modo in Hippocrat. & Galeni doctrina intelligi debet: nam interdum ſignificat omnem tranſmutationem, quæ fit ad pus, in quacunque parte fiat; vt patet Aphorism. 8. 5. & 45. lib. 7. & 2. & 1. Prognostiſicon: interdum vero ſolos eos, qui in thorace ac pulmone vniuerſum pus contentum habent (prius tamen prædictis partibus inflammatione affectis) *Purulentos* nominant: vt dicatur ſuppuratione hoc modo tranſmutatio ſeu alteratio prædictarum inflammationum ad pus, vt antea quoque dictum eſt; vel etiam liquet Aph. 8. lib. 5. & 2. Progn. Tertio ſignificat illam quæ proprie

Quot modis dicitur ſuppuratio.

T iij dicitur

7 dicitur Suppuratio; non siquidem conuersionem inflammationis lateris seu pulmonis ad pus, sed collectionem seu effusionem puris in spatio thoracis atque pulmonis intermedio, post prædictæ suppurationis disruptionem. De ea igitur agemus, non de primo, sed de iis, quæ pus in spatio thoracis inter thoracem & pulmonem habent: etiam per transennam de altera, licet proprie dicta, suppuratione, aliquo modo faciemus mentionem, quamuis de ea diximus scholio obler. 40. huius libri, cum de pleuritide loqueremur in suppurationem conuersa, quæ tamen non præcipue suppuratio aut purulenta proprie dici possit. At in vere purulenti perpetuo thorax afficitur, præsertim secundum eius cavitatem, hoc est, inter

De qua suppuratione hic tractatur.

Parti afficitur.

8

Suppuratio proprie dicta quid sit.

Quis afficitur præsertim.

9

Suppuratio nis propria dicta signa.

gna suppurationis proprie dicta apparent: vehementes febres quiescunt, & magna ex parte dolor quoque licet indefinenter, ut prius quoque dictum est, febricitent, habituali quadam febre grauitatis autem sensus remanet intus in profundis thoracis, simulque transfluere aliquid apparet, iuxta multiplices reclinaciones permutationesque & maxime cum ab vno latere in alterum decumbunt: tunc sane multitudo puris manifestatur, & fluctuationis cuiusdam sonitus sæpe sensibilibiter auditur, prout legitur apud Galen. lib. 4. De locis affectis. Et apud Aetium lib. 8. cap. 65. totumque thorax isdem attollitur: & si neque calidus sit ipsorum spiritus, neque exsufflando emittatur, nisi aduersus fortasse febres accesserit, ut idem testatur Galen. potissimum ubi magna quantitas puris collecta sit. Educitur quoque eisdem pus nunc purum, nunc sæculentum, ut inquit Paulus. Ex pulsu item poteris diuersa suppurationis tempora interstingere (ut etiam à Donato citatur) nam initio suppurationis statim suppurati pulsum habebant, qualem habere solent in vigore inflammationis; nam hoc tempore initium est suppurationis: erit itaque pulsus durior quam antea, & vibratus magis; sed minor, quam dudum, non tamen languidior, quin etiam crebrior, ac celerior nonnunquam etiam erit inæqualis & inordinatus: verum omnibus erit hecticus; quoniam perpetuo est illa in motu arteriarum agitatio, donec fiat eruptio; licet cum pus prope maturum sit, æqualior sit pulsus; cum vero eruptio fiat, languidior, latior, tardior & rarior pulsus redditur, ut lib. de pul. ad 13. Et 4. de causis puls. scriptum est. Hippocr. vero eodem 2. lib. Prognost. omnes purulentos dignosci his indicibus fatebuntur: nam principio febris non dimittit, sed interdum tenuior, noctu vero vehementior est. Copia sudoris elicitur, ac tussendi cupiditas adest, quamuis nec quicquam commentatione dignum exspuant. Oculi cavi redduntur, genæ rubent, vngues curuantur, digiti vero, potissimum summi, calefunt, atque in tempore; neque cibum appetunt, ac pustulæ circa corpus erumpunt: quorum omnium Galenus eodem loco causam reddit, ut apud eundem ad longum videre poteris.

OBSERVATIO XLIX.

De suppuratione ex catarrho prius orta, deinde in tabem lethalem conuersa.

Cum suppurationum diuersa sint differentia, video & plures quoque causas habet, ut Galen. 2. Progn. comment. 57. docuit: nam ex inflammatione in pus versa & demum disrupta sine subcingentis, aut alterius thoracis membranae, in pulmonis, fieri potest, ut de pleuritide & peripneumonia in suppurationem conuersa diximus; veluti etiam ex iam dictis liquet; ac etiam Galenus, Paulus & Aëtius ac alij auctores testantur. Sed & propter sanguinis eruptionem, vlceris ad cicatricem non perducto oriri poterit, ut idem Paulus asserit. Sed & ab externis causis alterantibus, ut ictu, contusione, percussione, casu ab alto facto, vel ab obuiatione rei duræ, cum impetu & violentia membra thoracis lædente, fieri potest: & cum quævis alia dolorem excitant, horum ratione humores toto corpore & potissimum à vicinis membris ad thoracis locum læsum confluunt, teste Gal. 5. Aph. comment. 53. Et 3. qui ob membri læsi debilitatem relinquuntur ab

S C H O L I A.

ab opere naturæ membri, illicque inflammationem erigunt in putridum versum: qui inflammatio ne disrupta a die ruptionis incipit pus lentim accuari in medio spatio inter thoracem & pulmonem. Et hic modus est, quo suppuratio ab externa causa erigitur, quæ in thorace & pulmone fatigat, sed ab ea non sumitur indicatio curandi, nisi firmet causam præcedentem, cuius sunt actus & intentiones modorum curandi. Ex angina quoque (ut antea de angina diximus) cum ab ea ægri liberantur, & ad pulmonem vertitur, si non in septem diebus pereant, sed eos effugerint, suppuratio fit; quemadmodum Aphor. 10. lib. 5. ab Hippocrate & Galeno scriptum est. Sed hic memnisse oportet, quod ab angina & à peripneumonia suppuratio in utrumque fere capacitatis latus diffunditur: pleuritide in alterutrum duntaxat, in id quippe quod dolore vexatum est. Quandoque etiam per consensum ad pulmone disrupta vena (ut sæpe in praxi vidimus,) exspuitur enim sanguis primo, & inde pus, iuxta Aphor. 15. lib. 7. à sanguinis spatio, puris spatio; indeque suppuratio fit. Quæcumque vero prædictarum causarum suppurationem excitauerit, haud ægre dignosci poterit ex propriis eorundem affectuum signis: ut si pleuritis, aut peripneumonia, aut sanguinis eruptio, aut vuluora, offensiones, seu angina præcesserint. Ex confluxu etiam de capite ad thoracem manante (ut Paulus asserit) ortum ducit quandoque suppuratio; seu (ut inquit Aëtius) ex seroso aut pituitoso humore, ex reliquo corpore in vacuum thoracis delapso isticque putrefacto: id quod confirmari videtur ab Hippocrate simulque Galeno Aphorism. 38. lib. 7. cum dixit Hippocrates: Destillationes in ventrem superiorem suppurantur intra viginti dies: & lib. 1. De morbo ad eodem Hippocrate, dum asseruit, suppuratos interdum fieri, cum pituita de capite copiosa & acerrima in superiorem ventrem fluxerit, quæ ibi putrefcit & in pus vertitur: nec minus huius causæ notitiam habebis, si præcedentem destillationem considerabis, ac eiusdem signa pernotabis. De delapsu pituitosi præsertim & seriosi humoris, multi dubitant, cum pus generetur ab inflammatione ex effusione aut collectione puris in thoracem & pulmonem; aut ubi confusa caro fuerit, aut ex humore, qui phlegmonem produxit (ut 5. de simpl. med. facili. Et 1. de diff. febr. de generatione puris per inflammationes & phymatotes) tumores omnes superante quidem natura, quemadmodum in humoribus intra vasa putrescentibus, id quod subdit in vrina proportionem puri correspondet: respondent similes puri reddi, & non in pus verti. Vel erit non immediata, sed mediata causa suppurationis, destillatio. Sic nouimus mulierem & vxorem cuiusdam ceruicarij, ex catarrho subito in pectus colapso ibique putrefacto tandem (cum statim non adhiberet apta remedia) ad suppurationem devenisse, & per aliquot annos quotidie magnam copiam puris in concavo pectoris diu morantis tussiendo expulisse, & tunc varios medicos consuluisse, nihilque confecisse, donec per octo annos pus continuo extulliret, pulmone quoque corrupto & exulcerato; ut ita miseram vitam trahens ex tabe obierit. Hanc autem suppurationem ex catarrho ca. proprio De causis suppurationis præceptor meus Benedictus Fauentinus fieri dicebat per consensum, magis autem senibus asthmaticis tussi & destillationibus obnoxii, cerebri vitio etiam consuetante.

Quidam vero fieri suppuratos volunt, si pituita ex capite destillat ad pulmonem, ex qua temporis progressu exasperatur pulmo, & intus exulceratur à pituita inhaerente, ac putrescente, ut visum fuit Hippoc. lib. De morbo. 1. quos tamen aliqui potius tabidos vocari volunt, quam suppuratos. Caterum in suppurationis diligenter signa prognostica sunt examinanda, cum aliqui ex suppuratione, vel paulatim vel subito pereant ac suffocentur, & quod plurimum suppurati pereunt, & nonnulli eorum supersunt: Potissimum vero hi supersunt (ut inquit Hippocrates secundo Prognosticorum) quos febris eodem die dimiserit post eruptionem, ac cibum citius appetunt, & siti liberati sunt, & venter exigua ac consistentia deiecit, & pus album lene, concolorque est, ac vacana pituita, & absque labore ac valida tussi expurgatur: tale enim pus, quoniam optimum est, futuram suppurati indicat valetudinem, & quod valida tussi pus expuunt, id indicat thoracis facultatem expultricem supra morbum & causam validam fore, & materiam eidem obedientem, & vias ad propulsionem patentes & paratas; & ij quoque supersunt, quorum spiratio & reliqua accidentia mitigantur. At horum quibus alia adueniunt, alia non, ij partim in multo tempore incolumes euadunt: verum ex iis incidiis omnibus, quæ in iis existunt, de cæteris quoque vniuersis coniecturandum: nam qui prioribus indicibus omnibus tentatur, proculdubio celerrime liberatur. Ita optime quidam sic ac celerrime vindicantur, quibus ad hæc proxime accedunt, moriuntur vero ij, quos febris non deserit, aut cum videatur deserre, denuo recalcenscens innotescit, & sitiunt, nec cibum appetunt. Aluius humida est, pus viride liuidumque spumant, vel pituitosum spumolumque: pereunt purgosi hac adsint. Quod autem pus nigrum ac viride 2. prædict. tex. 63. malum sit, eo quod natiui caloris extinctionem, & offensam partis corporis mortificationem significet. Seniores quoque suppurati ob facultatem expultricem debilem non restituntur. De iis vero suppuratis, ac purulentis, qui ex pneumonia fiunt, eodem 2. Prognost. Hippocrates sic scriptum reliquit: Quod si maiores natu fuerint, potius intereunt: per alias vero suppurationes, minores natu potius moriuntur. Et enim (ut inquit Galenus in commento, & citatur à Donato) purulenti ex pneumonia, quia propter excrescentiam sanari debent, viribus propterea egent validioribus, & ob id potius minores natu, quam maiores seruantur. In cæteris vero suppurationibus, iuniores natu antea moriuntur, propter vehementiores dolores ac febres, quæ magis dum suppurationes fiunt, illis accidunt: quo fit, ut propter magnitudinem februm ac doloris morte præoccupentur. De iis vero qui ex morbo laterali suppurantur, talem protulit sententiam Hippocrates, ut prius quoque dictum est, Aphorism. 15. lib. 5. Quod si in quadraginta diebus purgantur, à qua fit eruptio, liberantur; si vero non, ad tabem transeunt. Conuersa autem inflammatione lateris aut pulmonis in suppurationem, rumpitur nonnunquam sursum versus, quomodo etiam periculosior est, Aëtio & Paulo testibus: aliquando vero deorsum, ut antea quoque diximus: si sursum, & non quam citissime pus per sputum reiciatur, tabidi fiunt, Aëtio teste; & Paulus id idem confirmat, nisi eisdem

T. Iij dem

dem summa adhibeatur diligentia, protinus purulentia illa collectio tamen accersit, pulmone exulcerationem contrahente. Quæ vero suppurationes inferius tendunt; rumpuntur, non adeo periculose existunt; cum in aluum & intestina (ut antea quoque diximus) aut in vesicam transfundantur per vasa quædam, transmissione ad ea membra facta, ut *disertissime Galen. 6. De locis affect. et comment. Aphorif. 30. lib. 7. docuit. At suppurationi*, quibus propter magnam puris copiam inter thoracem & pulmonem collectam totus thorax in respiratione attollitur, celerime suffocantur ex Galeni testimonio 4. *De loc. affect.* Tum ob affectum ipsum, ut ipse refert; tum quod vires omnibus suppurationis defesse (si quidem propter pugnam ex necessitate) imbecilliores redduntur.

Quæ puris
generatio
epilepsia.

Quod ad curationem attinet, quomodo illi curentur, quibus suppuratio incipit, diximus prius scholio obler. 41. huius libri, & quomodo puris collectio seu concoctio sit iuuanda, & ita fomentis per spongas natura, ex Paulo, adiuvanda, nempe hydrelæo, etiam farina triticea pura aut pane puro modice cocto cum hydrelæo, adeps foetus, vitulinus, gallinaceus, seu anserum cum malua seu althææ radice permixtus: vel cataplasma ex caricis decoctis in retardantibus suppurationibus, hordeacea farina, althææ radice, columbino stercore, & modica resina thebinthina, ex Paulo & Aëtio: & cerata ex butyro, ruta, iride, baccis lauri, & Aëtius iubet, adiectis radicibus malua, althææ; & adipe, prædicta farina hordeacea, triticea, oleo communi, amygd. dulc. chamamel. & cera adiecta. Formulas horum & cataplasmatum & emplastrorum vide apud Rondelet. *cap. altero De purulentis*, & alia quæ intus dantur hoc tempore & decocta & eclegmata.

Quæ compo-
sant puris
genio.

Quæ autem pure genito competant, eodem scholio obler. 41. diximus, quibus modis fiat ruptio: eo tempore danda mulla sorbitio, interposito tempore & ptisana cremore vtendum cum melle, & in valentioribus, ex Paulo, decocto hyssopi, & thymi cum melle commendat & salforum esum, & pilulas de hiera ex colocyntide, à quibus tamen abstinere censeo: potius darem syr. ex hyssopo, marrubio, idque crebrius. Conducit quoque non parum ad abscessus rupturam, super sanum latus decubitus. Pluribus cibis & salis ac pinguibus & vino austero vtendum, & tussis inducenda ex Hippoc. *lib. De locis in homine*, & excreationem facere oportet. Extra, iuxta etiam confert cataplasma ex solo stercore caprino præsertim ubi ruptura tardauerit. Verum rupto abscessu adiuuare oportet puris excretionem, quocumque repere cognoscatur, ex decreto eiusdem Aëtii: si ad aluum, magis emollientia danda; si ad vesicam, ea quæ vrinam ciunt: si per tussim puris repurgatio fiat, ut loco citato antea diximus. Vallet ptisana cum melle mixta, & iuxta Paulum hyssopi, iridis aut dulcis rad. decoctum in mulla diluta, & Aëtius quoque sentit, & radicis dulcis succus commanducatus. Aëtius ea quæ vrinam ciunt, cibis commode mista laudat: contra Galen. nimis actia medicamenta vrinam cientia, aduersa scribit puris ex thorace exspuitioni, *lib. 5. de simp. med.* sed intelligendum quæ minus calida & actia sunt, etiam in cibis administrata, nempe humidis, iuxta Aëtium prodesse, & cum potionibus & sorbitiunculis. At ubi diuturnior affectus & vires imbecillæ, & calor febrilis moderatior euaserit, neque thorax multum puris contineat, iuxta Alexandrum lac dandum, asinum præcipue, ubi fœdum, ac fœdi odoris pus expurga-

Quæ compo-
sant medi-
camentis
suppuratio-
ni proprie
dicat.

10

tione indigens existat; post ipsum, equinum, & tertio loco bubulum & caprillum, calculis fluuiatilibus candentibus iniectis coctum. Sed de his plura, cum de vlcere pulmonis ac phthisi agemus. Reliquam victus rationem quæ suppurationis conuenit, apud Paulum & Aëtium inuenies, & præcipue apud eundem Alexandrum Trallianum, qui copiose de hac re scripsit.

OBSERVATIO L.

De suppuratione à sanguinis sputo.

DICTUM est prius ex Aph. 15. lib. 7. ex sanguinis sputo puris sputum malum. Dicit Galen. in commento, neque omne sputum sanguinis sequens habet sputum purulentum: sed quod malignum existit. Tale autem omnino est ex pulmone: tales vix euadunt, cum omnes, ut sæpe in praxi vidimus, ad tabem perueniant & moriantur. Et quanquam Galen. dicat ex pulmone id fieri, non negat tamen ex vena thoracis perrupta vel erosa posse euenire, & intus erosa vena vel perrupta, sputo sanguinis postea succedat empyema vel suppuratio, pure in concavitate pectoris coaceruato. Nouimus enim quædam annorum circiter 35. ex sputo sanguinis, ex vena pectoris exesa, in tantam suppurationem deuenisse, ut subinde, integram peluim puris fœdi odoris, ac fœdissimi exspueret: qui tamen nostra industria euasit præter omnium hominum opinionem, qui eundem salutandi causa inuisebant. Iubebam ut aërem siccum in calido ac frigido temperatum quem & iniquete diligenter custodiui: cui & imperari ne motum aut exercitium iniret, sed potius somno temperato vteretur, ac singulis diebus excrementa excerneret natura, vel arte, si per aliquot dies dura manerent, clystere præsertim leni: namque exonerata natura ab eiusmodi excrementis, promptius suppurationi vacat, expurgando. Deinde ut immodicas animi afflictiones vitaret, consului; præsertim vero metum & tristitiam. Pro nutritione, cum debilis esset, ptisanæ succum dedi, & mullam, non vniuersam sed paulatim, & totam ptisanam & cremorem cum iure gallinarum seu pullorum gallinaceorum, phasianorum aut perdicum, & columbarum, ut vlcus magis detergeret, ventrem humidiorum efficerent, modo thymo, hyssopo aut fœniculo adiecto, brassica subinde aut asparago: & ut carnes eorundem animalium ederet, concissi. Porus erat aqua hordei vel mulla: aliquando vinum (licet febrili habitu laboraret, sed non valida) ad dulcedinem declinans, lymphatum cum aqua hordei, vel admixto zaccaro candi, si dulce non adesset. Iridis radicem, hyssopum cum melle decoctum & sicibus, adiecto syr. capill. ven. hyssopi & marrubio ad magis abstergendum dedi. Nam ad pus fœdi odoris & si fœdum exspuitur, sanguis cremorem cum palmulis pinguibus decoctum Aëtius propinat, & horum inopia sicus siccus modicus incoquebat. Lac asinum etiam ut daretur consului, quod & fœdum ac fœdi odoris pus (ut ex Tralliano antea diximus) egregie expurgat: sed cum deesset, eius loco caprillum dedimus, cum febrilis calor moderatior esset. Atque his & similibus prædictis curatus fuit.

SCHOLIA

SCHOLIA.

Hic ita totam copiam puris (ita ut in aliis suppurationibus sæpe vidimus) sæpe extulsi, ut in multis vidi tantum puris eiecisse, ut tota peluis ad puris exspuitionem vix sufficeret. Quod mirum quis mirabitur si locum Galeni 5. *de locis affect. et de suppurationibus aduersus Erasistratum* perlegerit, tam velut non paucos petire, ita & alios complures seruari viderit Galenus: quorum si quis per singulos dies reiecti puris quantitatem collegit, interdum sex aut octo heminas, interdum quatuordecim, atque interdum plures totam summam æquare inueniet. At suppurationum per exspuitiones purgationem eodem loco Galen. exprobat, atque exspirationis tempore, inquit, venter thorace vehementer contracto per vasa tenuissima (line qua fieri nequit) pus quod intus ipsum, & pulmonem continetur, comprimitur, & cogit, atque pulmonem ipsum impellit, conueniente pulmonis membrana, eiusdem puris, ac similiter cuiusvis alierius excrementi penetrationem, etenim thorax vehementer admodum hoc tempore pulmonem omni ex parte comprimit: & denum cum & maiores sint in eam excremitate alperæ arteriæ partes, quam venæ, & arteria lenes, ac multo ampliora habeat orag, nec ita coarctant, neque omnifariam concludantur, propterea quod cartilagineæ sint, in asperas ipsius pulmonis arterias recipitur, & non in lenes, & venas, & deinceps exspuitur. Hæc satis de curatione suppurationum: plura de his vide apud Benedictum Veronensem *lib. 9. cap. 22. et 23. De remediis quibus veteres medici ad purulentia vti solent*, sic & *ca. 25. addit curationem quæ manu fieri solet*. Inter costas, inquit, scalpello infixo vomica subito aperitur (ut nos fecimus obler. 48. huius libri) idque à medicis laudatur plurimè. Hippocrates inuri docuit, aut experimento: sed cauendum est, inquit, ne plurimum puris subito effluat, ne anima deficiat, atque id remedium tempestiuum esse debet, antequam pus pulmonem erodat: sed si latus sinistram feriendum est, & dextram cauenda. Si in utroque latere vomica fuerit, utrumque latus, non tamen eodem modo perforamus: ab eo tamen incipiendum est, quod magis tumet. Idem in pectore medio fieri quidam iubent, & deinde quæ ambustis præfata, in ponenda sunt. Denique pure, vomica emenda est nullo aut hydromelite, donec perpurgetur. Hæc ab Arculano mutuatus est.

OBSERVATIO LI.

De suppuratione seu vomica totius pulmonis.

Pulmonem exulcerari nouum non est, sed totam eius substantiam in pus conuertri, & nihil aliud quam pus esse, & sola membrana succingente pulmonem contineri, ut in cavitatem ea minime rupta defluerit, id rarum esse existimo. Id equidè euenit Domino de Abbenbrouck ætate nunc tunc existenti Regi Hispaniæ ac Angliæ, qui cum longo tempore catarrho ac in pulmonem collapsio, tabe consumptus in domo Regia in Hagha-Comitis decubisset, variis afflictus symptomatibus, potissimum arthritide & gonorrhæa, tenui calculo, & pulmonis vomica: variis præscriptis remediis per duos medicos Haghanos, utque in nihil proficentibus, dum &

hæctica febre consumeretur, ego tunc Almariaz habitans, ad eundem accitus, primo Ianuarij die, anno 1555. perueni. Tunc nihil nisi ossa pelle circumducta restabant: cum nulla medicamenta inuarent, dudum facto prognostico quod moreretur, ultra mensum apud eum hæsi. Cum alium medicum ablegasset, & alter ipse morbo detentus illum non amplius inuideret, solus in curatione permansi. Sed paulo antea eius mortem locum ad quandam medicum transmissum, cum ex hepatis debilitate potius quam abscessu per vnum aut alterum dicem sanguinem per aluum reddidisset, quod clam medicus intellexerat; quare iudicabat apostema in hepate latere: ita ut Domina de Abbenbrouck filia Domina de Bergen; me tum alios medicos, qui paulo antea agrum tractassent, ignauia accusauerit, quod apostema illud in hepate minus agnouissemus. Ego vero inqueiebam (cum alij non amplius ægrum accederent) id autem post mortui incisionem minime reperietur, sed tantum malum esse in pulmone, & calculos aliquot nos inuenturos rebus ipsis infartos: quod & postea incisio demonstrauit. Nam 10. Februarij die mortuus est, ægens 38. annum: & cum Domina de Bergen, & vxor Domini de Abbenbrouck filia eiusdem Domina de Bergen, mihi cum chirurgo inuixissent, ut cadauer prius incisum à nobis balsamo (ut moris est) condiretur; corpore dissecto inuenimus pulmonem nihil aliud quam vomicam esse, & renes calculo infartos: hepar quidem integrum esse, sed flaccidum, nullo abscessu corruptum, ita ut forte ante mortem organum sanguinis ex debilitate sanguinem retinere non potuerit: pulmo enim plane suppuratus & putrefactus, membrana integra existente, maculis tamen plumbeis & carneis interstinctis: quam ipsemet digitis cum attingerem, perrupta membrana tanquam vomica magna, pus instat olei amuræ erumpebat valde fœdum & corruptum; adeo ut totus pulmo nihil aliud quam purulentia esset: quæ & mortis causa censenda erat.

SCHOLIA.

Hæc vomica totum pulmonem occupabat: sed vomica illa pulmonis, quem abscessum Lib. 5. 1. exiguum pulmonis vocat Fernellius, ab hac plurimum distabat: nam Fernellius ita appellat puris in pulmonis parte aliqua collectionem, quod membrana propriaque cysti arte adeo concluditur, vix ut quicquam de se terrum in cor exspiret. Hæc frequens est in tabidis; sed & plerumque sine tabe fit, quum sanguis ex aperta, rupta, aut exesa vena, in partem quandam pulmonis regionem secedens, illic putrescit, sensimque mutatur in pus, ac per summa siccificans, sibi cylindrum efformat. Latens profecto & in primis abditum vitium, sæpe nec laboranti nec medico notum, quo laborans ipse nec consueta munia intermitterit, nec se morbo teneri putat, causamque interitus sui nesciens intus gerit sub pectore. Adolescens quidam à paulo vehementiore excreatione, quum acerba tussis, nullo puncto temporis intermisso torqueretur, vomicam integram columbini oui magnitudine excreauit: in qua aperta pus exquisite album & aquale deprehensum est: cruenta excreatio integrum biduum persistit, magna febre magnaque corporis perturbatione. At nihilominus seruatus is est, atque sanitati restitutus. Nō pauci inopinatio è viuis horæ quadrante erepti sunt, in quibus disse-

Historia
Fernelij de
vomicâ pul-
monis.

G15

Etis non alia mortis causa comparuit, quam repentina vomica disrumpio in pulmonibus, e qua pus in cordis arcem penetrauerat, ipsius vim exstinguens atque obtruens. Quamquam ex his duo (inquit Fernelius) medici essent percelebres, atamen nec febre nec inappetentia, nec alio vilo symptomate, impendentem sibi diem vitæ supremum præferunt. Id mihi quidē persæpe eius loci memoriam refricauit, quo inquit Hippoc. quibus suppuratio in corpore abdita non innotescit, ea propter crassitudinem, vel puris vel loci delitescit. Etenim haud raro efficit obvoluens membranæ densitas, vt nihil tetrum à pure in cor, vitæ fontem, inspiretur. Omnibus tamen sic affectis multo tempore, antequam vomica rumperetur, cruenta excreatio processit e pulmonibus, eaque cum tussi: adfuitque spiritus granis ac fœtidus, corporis granitas, pectoris leuis oppressio, & spiritus difficultas, quibus tabes raro comes. Sed hæc quidem signa aliorum quoque affectuum communia sunt. Hactenus Fernelius. Sed vomica, de qua nos nunc loquimur, non erat in aliqua regione pulmonis, sed in ipso toto pulmone; quæ etiam ad suppurationem pulmonis referri potest: dicitur enim Vomica ab Alexandro Benedicto Veronensi à vomendo, cum virulentum quid vomat: & sub empyemate quoque continetur, vt aliæ omnes abdite collectiones in aliorum viscerum partibus, pectore, iecore, liene, ac vluva, vt tradit Aegineta; quamuis proprie (vt ante dictum est) suppuratio collectionem in pectore notat. Differabat igitur à vomica ipsius Fernelij duplici modo, cum neque cystim haberet, neque tam exigua esset, neque sine tabe: imo hic phthisis erat, non sine vlere ipsius pulmonis, cum etiam pus cum pituita quotidie excrearet, quod quidem vlus suppuratiōnem totius pulmonis induxit, manente intra pelliculam ipsius pulmonis pure: sed dissecato corpore, pellicula perrupta nil nisi pus effluxit olidum, vt quis in loco, in quo sectio fiebat, vix permanere poterit. Atque hæc causa mortis fuit.

Sive igitur velitis vlus appellare in pulmone purulentum, vel suppuratiōnem pulmonis, mihi perinde est. Et quamuis in principio, dum nondum quis febris in habitu laboret, qui pusulentum vlus habet, neque sensibilis sit extenuatio, aliquando Galenus tentauerit curationem, tamen non semper perfecit. Est enim difficillima, nec de glutinatione spes est, vt aliqui somniant, qui ægrum eō curatione, quam imaginantur, deducunt, vt vlus purgetur, & glutinetur, quasi id fieri possit sine tussi, & tussis non dilaceraret partes pulmonis, vt dixit Galenus. Si tamen sicemus id, vnde & putredinem sistamus, tunc facile præseruabimus corpus illud, ne interius labatur. Callosum ergo & siccum quo ad labra vlus hec, & velut sicca quædam labra habens, vnde neque sanguis profluat, neque sanies, nisi re-crudeat accidente aliquo. Quod si eius prouidentia semper habeatur, poterit sic diu perdurare, perfecte sanari est impossibile: quamuis enim vlus semper aliquid tenuis saniei transmittat, vt vetusta, & callosa vlcera facere videmus; id tamen exiguum est, neque tale, vt febrem accendat: & quidem vidi sæpe diu sine febre perdurasse. Tales autem priusquam magna accederet putredo & febris, imo cum vlus purulentum sit, seu eius sit suspicio, Galenus ad Tabias mittebat omnes, cum à mari non longe abisset hic mons, & prope edius sit, nec ventis nimis sit expositus, & humidis nebulis irroretur, nec è paludibus

fluuiisque proximis id accipere possit: ideo Galen. aërem eligebat siccissimum, quod maximum auxilium adferre putabat, cuiusmodi describit eum, qui ad Tabias erat: nam hic collis Tabiarum etiam hoc commodum habebat (vt & Mafsetanus collis qui Pisas Lucamque interiacet, & Florentiæ Vesulanus mons) quod constitutus esset fruticibus & herbis siccis & odoratis, quæ ad sananda vlcera multam vim habent. Secundum remedium erat lac, vlus abluens & detergens, ad siccandum præualidum, ex herbis depaltis, quæ sunt rubi, arbuti, lentisci, myrti, abrocani, cysti, hederæ, cysti; quibus nullæ sunt, quæ æque siccant, & partem adstringant & roborent: ideo ad eiusmodi lac sunt mittendi. Et hoc primum quoque remedium est, quo vitur Rhafes. Galenus præfert alinum, mox caprinum, cuius vsum exposuimus, 4. lib. obs. nostrarum De febr. heclicis: facile nutrit, eo quod natura familiares succos celeriter vincat & trahat, & ob id illo ad extenuatos commode vitur: & ideo veteres mulierem lactantem his, qui tabe consumerentur, altare voluerunt. Tertium remedium erant medicamenta vehementer siccantia, vt Theriaca, mithridatium; & laudant quidam zaccharum rosæ & purpureis confectum rosæ: Vetus enim illud siccant, extergit, astringit, & non est calidum: vnde potest aliis dictis admisceri ad contemperandum. Hic tamen multum obsuit has curationes miscere: neque enim omnia in omnibus laudantur; sed & multa prioribus nocent, quæ subsequenter iuuabunt: de quibus etiam diximus de febr. heclica, sunt enim quibus febris iam adest, & extenuatio, sed non confirmata, id est, perfecta, quæ solida inuaserit. Hic enim non modo vlceri attendere oportet, sed & febr. heclicæ & extenuationis quamobrem lacis vsum exquisitissimus hic esse debet, de quo satis superque diximus 4. lib. obs. nostrarum De febr. heclicis. Sed & lacis vsum abunde est expositus 4. method. & loco iam citato. Verum cum vlus pulmonis tabem inducat seu phthisim, atque ea ipsa sit vlcerosa dispositio in pulmone existens, de ea nunc exempla quædam adducamus, quæ ad maiorem huius affectus explicationem, tum etiam curationem, plurimum iuuabunt.

OBSERVATIO LII.

De vlere pulmonis & phthisi, ex sanguinis sputo prius male curato.

Scribit Rondeletius magna ex parte phthisim (quæ sit à sanguinis sputo, cum sanguis remanet intra pulmones, & illic putrefactus acquirat acrimoniam, qua erodit substantiam pulmonis vnde & vlus eiusdem) euenire ob medicorum imperitiā defluxum ibi retinent; cum debeant potius aquam mullam, aut poscam dare, & postea quæ constringant. Quod illis diebus euenit cuidam mulieri, quæ cum ita perperam per empiricum curaretur, in phthisim postea incidit, adeo vt nullo modo curari potuerit, cum tardius ad eandem ingressi essemus. Ideo quoties timemus phthisim à sputo sanguinis, debemus ea vltimam partem (vt antea quoque de sputo sanguinis docuimus) post sanguinis detractionem & diuersiones, quæ venam consolidant, vel sanguinem sup-

supprimunt, cum facultate dissoluedi sanguinem coagulatam; vel quæ per sputum pulmones expurgant, vel contraria commiscantes, tale medicamen consicientes, quod vtrumque possit tum abstergere, tum venam consolidare: cuius exemplum antea posuimus, cum de sputo sanguinis egimus. Habes alias formulas huic rei accommodatas apud Rondeletium cap. 12. De vlere pulmonis & phthisi: vbi etiam ad vlus pulmonis curandum tum phthisin egregia habes medicamenta.

SCHOLIA.

Quamuis Cornelius Celsus (vt ostendimus in libro obseruat. 97. De crurum atrophiam lib. 10.) tabem tres species distinxerit, in atrophiam, cachectiam & phthisim; nos hic de tertia specie longè omnium periculosissima loquimur, quam Græci (vt idem Celsus inquit) *phthisin* nominauerunt; quemadmodum Hippocrat. nonnullis in locis, præsertim Aphor. 16. 7. lib. licet hanc etiam Græci potissimum Athenienses (vt Galen. in commento refert) *phthisin* appellent: *phthisin* quidam scribentes, per *v*, à *phthisis*, quod est sputo, deducunt: alij melius (vt Iacchinus censebat) per *d* deducunt à *phthisis*, quod est absumo & corroumpo, quod vniuersus corporis habitus in his corruptatur. Latini Tabem dixere, & Tabescentes & Tabidos. Quæ autem melior etymologia sit, patet. Non enim solum phthisis ad sputa cruenta & puulenta sequitur, sed ad alias causas, vt febres ardentes, & siccitates quarundam partium, quæ multam vim altericem tribuunt vniuerso corpori, significat igitur id nomen, morbum in magnitudine, & ab obeso distinguitur. Adeft vero vna & alius affectus, nempe corporis siccitas; & erit si phthisis sicca intemperies: atque his affectibus phthisis describitur: Est enim siccitas corporis. Sed pressius tum eum videtur à scriptoribus, vt solum dicatur de ea siccitate, quæ vlus pulmonis consequitur: alias vero Marasmos solos appellauit; vt marasmus genus sit, hæc vero species quædam, licet nomina id significant. Possumus & definire tabem vniuersam, vt Gal. facit, quod sit animantis vel etiam viuientis interitus exsiccitate, lib. de Tabes. Tale enim quid hic contingit, quæ laborant, quæ per naturam seni continentur, quæ etiam arctatio, inenitabilis est, vt Galen. de iur. 1. De sanitate tuenda. Solida enim partes arescunt; quarum humiditas propria restitui nequit. Est hæc siccitas modo sola & simplex tabes, cum actiue qualitates mediocriter se habent, modo cum alteri qualitati iungitur, idque bifariam: si calori, tunc torrida tabes appellatur; si frigori, ex morbo senium, quoniam sic afficiuntur, vt senes refrigerati, secundum partes omnes, & siccant. Dicitur autem iuxta Iacchinum, secundum partes omnes: nec enim tabes de vna parte dicitur, sed totius est morbus: vnde necesse est, necessario principem partem, scilicet cor, affici. Neque enim potest vniuersalis aliqua intemperies euenire vniuerso corpori, nisi cor afficiatur, vt sæpe ait Galen. Potest tamen hic morbus primo à corde ipso oriri; vel ab aliis partibus, quæ cor in consensum trahunt, ob vicinitatem, vel multam colligantiam, quæ partes à Galeno numerantur 10. meth. & 7. vi iecur, mox & ventriculus, tum hoc, tum vicinitate, iecur autem citius siccatur in consensum trahit alimentum ratione: reliquæ partes, vt septum, renes, vicinitate vel colligantia similiter. A pulmone hoc modo tabes

fieri non solet, inquit Galen, quod humida pars sit, nec facile ariditatem sentiat: quamuis id prorsus non neget, cum & vlus patiatur pulmo; & eius ratione potest facere, quod cordi calorem impartit, & tempore heclicam febrem facit. Ex istis iam dictis habemus morbi naturam, & causas: nam siccatio hæc totius habitus, modo solum affectum cordis sequitur, vt in febre heclica; modo ab aliis partibus siccitas cordi communicatur, vt in sicca ventris & iecinoris intemperie. Febris vero illa heclica alias insequitur vlus pulmonis, vt Hippocrat. inquit, A sanguinis sputo puris sputum; à puris sputo tabes. Sed num ex aliis quoque vlceribus pectoris? Profecto ex fistulis pectoris diuturnis non sanatis id fieri vidit & Iacchinus. Sic & nos vidimus in milite in nosocomio Delfensi vulnerato in pulmone sæpe per fistulam in pectore multis annis pus regurgitasse, & ad extremam maciem deuenisse, & postea in tabem & mortem. Tum alium vulneratum in pulmone (de quo mentionem fecimus lib. 2. obs. De febr. scholio obs. 37. de febre typhode) etiam spectauimus, qui deinde vlceratus obiit. Post eius obitum facta sectione, causam mortis inuenimus mediam partem pulmonis consumptam à pure. Et in altero vulnerato in eodem nosocomio, qui ultra annum cum dimidio ibidem decubisset, etiam facta sectione post eius mortem, totam substantiam pulmonis (siue *parietyema*) in pus conuersam & paulatim excretam, membranæ pulmonem succingentibus in globum solum relictis, cor denudatum, sine pulmone, (dictum mirum) spectabatur. Quod paulatim ita per vulnus in pectore pus euomere vidimus, non solum ex fistulis pectoris eiusque vlceribus non sanatis & diuturnis; id quoque sæpe spectauimus ex fistulis aliarum partium, superueniente his heclica febre, quæ vlus ipsum exsiccet. Et 5. Aphor. 15. non alia ratione Hippocrates videtur dicere, quod ex empyemate post quadraginta dies tabes succedat: nisi quia pectus exulceratum est; quæ cum sordidum & insanabile sit vlus: quamuis Galenus dicat in eo casu pulmone quoque exulcerari ex putrescente pure: cum vero multis modis tabes contingat (vt longiore sermone diximus lib. 4. obser. nostrarum de febr. heclicis) non de omni, sed de phthisi solum loquimur, id est de ea, quæ ad purulentam è pulmone sputa succedit, vel etiam quacunque parte pectoris: Non obstant quod *phthisis* seu tabes non vno modo iuxta Galenum dicatur, quum & tabidos nominat omnes, quomodocunque extrema macie confectos, & illos, quibus pulmo vlceratus est, & eos, qui prompti ac prouisi seu apti sunt ad hunc morbum; velut videre licet comment. 10. & 13. 3. lib. & 8. 4. & 1. De morbis vulgaribus & sexcentis aliis in locis. Nos vero per tabidos audiri volumus, non eos, qui extreme emaciati sunt quomodocunque, nec eos, qui parati sunt ad hunc morbum, vt pote angustio & restricto thorace existentes, vt à tergo in morem alarum promineant, operata scoptula, quos proprie Græci *phthisicos*, quasi alatos vocant, & quibus à capite ad pulmone fluxio defertur (namque hi quoque facile tabescent, cum caput facile impleatur, spiritusque organis multas distillationes demittat, Galeno teste eodem lib. de morbis vulg.) Verum nos eos duntaxat, quibus pulmo exulceratus est, Tabidos, veluti per tabem intelligi volumus vlcerosam dispositionem in pulmone existentem, quam idem Galen. describens comment. præcitati Aph. 16. lib. 7. totius corporis hic trahit extenuationem esse dixit, cum febre tenui, seu exigua,

exigua, consequentem ad insanabilia pulmonis vlcera. Huius itaque rursus exemplum adferamus: nam satis nunc de nomine egimus.

OBSERVATIO LIII.

De vera phthisi & ulcere pulmonis.

Matrona nobilis, vera & exquisita tabe cum vlcere pulmonis laborabat, ut ex sputo pululento cognoui & totius corporis macie. Videbatur enim complicatus affectus; etenim in toto siccitas aderat, & erat affectus magnitudinis & intemperies solidarum partium, & pulmonis vlcus, & febris hectica. Interea cum hic vlcus esset, cum erosione, & cum erosione insanabilem esse (quibusdam amicis id indicantes) sciremus; attamen non erat plane dimittenda, cum nondum ad extremam tabem transgressisset, & tales diu detineri in vita possint, cum nondum magnitudo vlcis eo pervenisset, ut mortu illico vel brevi futurum significaret, ut in illa cum qua vasorum frustula exspuuntur; vel etiam articularum iam erosio: hoc enim vlcus siccitatis pro magnitudine nequit. Sic enim putris pulmonis portio Clara Adriani uxoris Augustini Teylingij sororij mei contigit, quae antequam tabe moreretur, per sputum eiciebat: etiam duobus fratribus tanquam ex morbo hereditario laborantibus, similiter contigit, qui & bronchia pulmonis & asperae arteriae corrofa & putrilagine infecta paulo ante mortem excernebant, quibus & sputum carbonibus iunctum aut etiam per se graueolebat: nam & illud saepe halitus contagione imprudentes inficit, ut quidam volunt. Hinc & nonnulli sunt, quos imaginantur occultas causas habere, tanquam hereditaria consequentia ex principis generationis, propterea & commiseri cum talibus coniugio coitant. Quod igitur filij parentibus similes sint, & ut quo ad externa lineamenta sunt similes, nihil obstat etiam quo ad internas similes partes: quoniam formativa vis naturalis extensa est per seminis corpus: ideo iuxta seminis partes, potest & partium oriri varietas. Sic & elephantici tales saepe gignunt; & debili cerebro debiles, sic & articulis. Attramen cum formationem & temperamentum longe distare viderimus a parentibus, quid prohibet etiam longe a periculo morbi distare? At inter initia vitae fere manifestantur iis expositi (ut paulo ante diximus) ex capitis temperamento, & figura: & similiter pectoris, & corporis totius temperamento & habitu. Quod vero & contagione quadam iij, qui vna versantur, affici solcant, fama est apud omnes, & Gal. fatetur. Causa etiam prompta est (quam & Iacchus adferebat) quoniam putridum spirant. At putredo illa vapore si per aërem trahatur, male potest pulmonem afficere. Et sic Iacchus quoque nullum vidit contagio perisse. Ceterum istis tribus cum & capilli defluerent alimēti inopia, inualecente febre, & vngues in manibus curuarentur, malaeque liuescerent, tetra vapore en sublato, mors non diu post sequuta est. At matrona nobilis, de qua nunc agimus, longo tempore superuixit, bona victus ratione utens praecipue. Aërem commendamus purum, ad siccum vergentem; in calore vero & frigore temperatum, cum nobis locus ille desit, cuius meminit Galenus, Tabiae scilicet inter Surientum & Neapolim, 5. methodi. medendi ab eodem Galeni descriptus. Nos autem ut solem tum frigus vitaret, consulimus; & austeri statim caliginisqque

aëre, vel pluuium, qua ratione autūmnus phthisicis inimicus est: nam & septentrionalis status acerrimus obest, si sine pluuiis fuerit: siccitas enim inuolat hunc morbum: montana propterea laudantur, & contra paludes ac plana damnantur: & propterea imperavi, ut pluuiis dieb. in conclau calidiuiculo sese contineret, in quo largius respirandum: vtilissime enim iuuat attactus per seueranter spiritus ex Galeno, assueverante tota medicorum schola. Et quia frictiones ac deambulationes vel gestationes initio morbi valent, ideo si vires ferrent, iis ut vteretur concedebam. Hinc medici quoque illustres longas navigationes & celi mutationes laudabant: ideo apertissime Alexandriam ex Italia iri Celsus dicebat, potissimum ubi de stillatione Tabidi fiebat. Nunc etiam cymba vehi molli ac delicata iuuat, quali Venetiarum vrbs atate nostra incluya (ut nos vidimus cum Venetiis ageremus) inter delicias vitatur. Ad decem enim millia (ut refert Benedictus Veronensis) nauicularum singulis diebus peragantur innumeros canales, cuiusmodi deliciae praeter onerarias & traiectionibus distributas: multum enim virum adijcit haec navigatio, & corpora implet. Interea a cibo quietem imperavi, nec nisi post duum horarum intervallum agra dormiret, & ut somno potius indulgeret, nocturno tamen, eoque moderato. A vigiliis abstinendum & modicis exercitiis, sed potius ambulationibus lenibus utendum, praesertim ubi febris sese remiserit, vel lenibus frictionibus ante cibum, tussique ut ab ira, tristitia, aliisque immodicis animi affectibus, tum a negotiis omnibusque rebus, quae sollicitare animum possunt, abstinere, & ut omnem crudelitatem vitaret, & ut foribitionibus ex pituita, alica, amylo vel oryza, lacte adiecto, vteretur; vel ut eiusmodi foribitiones cum lacte amygd. gallinarum seu pullorum iure, componum, perdicum, phasianorum conficeretur: simul cum pedibus vitulorum, haedorum aut castoreum decoqueret: vel praedictas carnes confusas, aut earum succum sumeret, quem ius consummatum appellant; adiecta pituita aut eius cremore exiguo. Amygdalas quoque amaras ut cum pituita decoqueret, imperavi: eo enim vitatur & Aëtius: nam & ea eligenda, quae maxime nutriunt, ut iecora gallinacea, gallorum testes, perdicis, attagenes anniculi, columbaei pulli non alites, merulae, tardi, alaudae, haedus, ac vitulus, omnia astra potius quam elixa (ut vlcus magis exsicceat) ex succo arantiarum aut mali granati sine vix acerbis succo laudantur. Alio vero praecipiti (quae imbecillis agris periculosa) conuenit casci recens, & panis ex vino mali putrici acri, aut cydoniorum succo. Aliequi aluonimis alitricae, atriplex, beta, asparagus, & quod spinachium a spinoso semine, dicitur dari potest, ac melopepones, in elca enim cucumis ac curbita laudantur. Interea aluus lenis licet conferat, non tamen hic immodice cienda erit. Sed & caneros fluuiatiles, crudos, tritos & cum lacte potandos concessi, aut coctos in cibomani ius eorum insuper absorbere laudat Aëtius. Admittuntur & cuniculi, leporesque iuniores aut capreoli: oua sorbilia, ius brassicae & amygdalinum ferendum. Laudantur & saxatiles pisces, & cochleae in cinere coctae; testudines item, aut ranarum crura; mire enim recolligentibus vires conueniunt: ex quibus etiam morselli & in formam pignolati parantur in hunc vel similem modum: 26. carnis testudinis, & cancrorum ana 3j. nucleorum pini maceratum in aqua ros. vel vngulae caballi 3j. b. pul.

ipsum similiter eisdem siccitati oporteat: absque enim principis membri passione fieri non potest; ut animal in toto afficiatur, ut libro de Marasmo decretum reliquit Gal. quamvis non aequaliter singulae corporis partes tabescant: verum cor & jecur minus quam partes aliae attenuantur in tabidis: cor siquidem, quoniam facultate trahendi vehementer pollet, ea propter sanguinem vehementissime attrahit, & non prius quam vltima sit membris omnibus inopia, ipsum alimento caret: jecur vero, quod sanguis totus inde initium habuerit, ut apud Gal. legitur praecit. lib. De marasmo. Id vero quod in singulis partibus, & praecipue in corde (ut diximus) per tabem primo deperit, est humor in eisdem insitus, ac per loca media partium similarium dispersus, ex quo membra primum aluntur: verum quousque in corpore cordis aliquid ipsius seruetur, licet propius veram tabem accedant, tabidi reuera appellandi non sunt. Cum vero ad carnosam genus consumptionem pertransit aut ad fibrosam, seu membranofam substantiam, omnimoda facta consumptione, ob ebullitionem iam dicti humoris insiti, exquisitus tunc marcor existit, ut legitur apud Gal. 7. & 10. meth. ac primo De diff. feb. Nos vero vna cum Donato, qui adeo exacto sermone de extenuatione nunc loqui non intendimus nam longiore sermone de ea diximus lib. 4. De febris hectica) et si de ea loquamur, quae vlcera pulmonis, asperae arteriae aut thoracis consequitur, quoniam exsiccatio humoris duntaxat dispersi per loca media partium similarium, cordis praecipue ac totius corporis, eiusdem corporis exsiccatio quadam, ac extenuatio fit, adhuc tabem eam esse dicimus; nam licet perpetuo exulceratio procedat, non tamen ex ea confestim carnosarum partium, aut fibrosarum seu membranofarum consumptio sequitur, sed prius nuper dictus humor consumitur. Ex tussi itaque ac anhelitus difficultate aliquam praedictarum partium affectam esse conicere poteris; quae a. earum sit, percipies ex aliis signis postea dicendis, nunquid pulmo sit exulceratus, vel asperae arteriae vel thorax. Affectus vero hic cum exulceratio sit, morbus plane erit in soluta continuitate. Sed antequam de signis agamus, prius quadam de causis adiungamus, quamvis causa & morbi natura ex praecedentibus iam fere nota sint. Phthisis itaque ex variis causis oritur, ictu vel ex alto lapsu, vulneribusque perfanatis, forti ictu, aut percussione: nam eiusmodi causae alterant corpus extrinsecus, & excitant praecedentes; sicuti vulnus in thorace factum in partibus pulmone vicinis, aggregat in se paulatim materiam, quae sensim intrans pulmonem, in eo vlcerosam inducit dispositionem: ita & fortis ictus seu percussio, aut casus ab alto supra easdem partes, a quibus soluta unitas in pulmone sit, & inde dolor, qui rursus attrahit multitudinem superfluitatum ad pulmonem; quibus & putredo accedit, & sui putrida acrimonia pulmonem corrodit, & dispositionem vlcerosam inducit; uti & fortis calor, sub radiis solis canicula aestuante cerebri humiditates colligens, quae in pulmonem defluentes putrescunt, & acrimonia sua pulmonis substantiam vlcérant. Et ita fere oriuntur acipit tabes, inde in pulmonem destillat; huicque exulceratio accedit ex Celsi decreto: etenim quae capitis destillationes tussim primo concitant hominibus, & rauedinem, neque tandem consistunt; tabem generant, Galeni teste 1. De morbis vng. Cuius duae maxime sunt differentiae,

SCHOLIA.

Quamquam Hippoc. praeter eas species tabis, de quibus diximus, lib. 2. De morbis. & li. De internis affectionibus, tres alias quoque posuit, quarum primam a pituita scribit fieri, & capite ad pulmonem fluente, secundam a latere; tertiam a spinali, seu dorsali medulla, quae maxime corripit recentes sponso, & veneri deditos: sed his posthabitis, cum aliis iam dictis, de tabe illa, quae vlcerosa pulmonis dispositio est, loquimur: nam & hanc exquisitam tabem esse dicimus, quae est corporis consumptio, seu colligatio cum fibra lenta, ex pulmone vlcere: quamvis auctor libri De definitionibus medicis per tabem propriam dictam, nedum pulmonis vlcationem, verum etiam thoracis, vel faucium subintelligi voluit, quam & tussicula, & debiles comitantur febres, atque in eis corpus conficitur; & licet dicamus, in exquisita vna cum pulmone vlcere adesse & corporis consumptionem; improprie tamen ac non exquisitae, tabes nuncupari possent ea quoque totius corporis demolitio, seu extenuatio, quae thoracis, aut faucium, seu asperae arteriae vlcera comitatur, praesertim ubi non exaequum adeo sermone occasio requiratur, licet re vera, qui hoc modo laborant, tabidi non sint; eandem tamen curationem exigunt: Tabescit siquidem & in his temporis progressu corpus totum, veluti in propria dictis tabidibus; praesertim si in thorace aut asperae arteriae exulceratio fiat: propterea quod cor

differentiæ, ut ipse refert: una ex illis quos caput demittit, fluxibus constat, altera, quæ ab ipsius pulmonis malis proficiscitur, omninoque postquam exspuitur sanguis, potissimum vase rupto; sepe numero etiam fluxione impleto viscere hoc; alia de causa ex partibus aliis non ex capite. Et sicuti ex calore, ita & ex forti frigidityte per viam expressionis superfuitatem, quæ ad pulmonem devenientes intrant (que eius substantiam; in eo generant ulcerosam dispositionem, atque hæc causa externa phthisis appellari consueverunt, ut Galen. inquit, 1. De procatarticiis causis, & lib. De causa morb. cap. 2. Causæ vero præcedentes sunt quæcunque intus corpus alterant, ut catarrhus, qui sub tenuitate penetrans in pulmonem sui acrimonia mordens, vlcus in eo gignit; & ita fit ex destillationibus acutis, abscessibus peripneumoniciis pleuriticisve aut synanche, aut vomitis introitum erumpentibus, vel ex propinquis pectoris partibus, diaphragmate (ut quidam volunt) nobilissima membrana, vel altera quæ medium dividit pulmonem dissepito dicto, & in ipsa quoque pulmonis substantia hæc pestis oriri potest. Aliqui ad hanc etiam contagium referunt. Vel possunt hæc ipsa vltima, ut pulmonia (tum relicta dicta, ut præcedentes causæ phthisis) cum putruerit & in saniem versa est, & ulcerata, causa continens esse ipsius phthisis, ut Benedict. Favent. præceptor meus cap. proprio declarabat. Ab aliis igitur partibus quoque evenire potest hoc malum. Sic & Aëris pulmonis exulcerationem ad sanguinis spucationes consequi fatetur; cum videlicet sanguinis eruptione suppressa, vlcus non fuerit conglutinatum, neque cicatrix indurata, Paulus quoque & ante illum Hippoc. Ex vomica, inquit, si ex toto non perpurgetur, in phthisin protinus aget rapitur, tabescente pulmone. Quo autem modo interstinguenda sint prædictæ tabis causæ, facile patere poterit, si quis eas, quæ prædeceperunt destillationes, sanguinis reiectiones, suppurationes, vomicas, peripneumonias, & pleuritides ac anginas, ex his quæ in propriis earum affectionum capitibus hæcenus retulimus, consideraverit. Nunc ad alia signa progrediamur, primo adherentes exemplum pulmonis ulcerati.

OBSERVATIO LIV.

De ulcere pulmonis ac tabe, modo cum sanguinis sputo, modo sine eo pus exspuente.

Cyprianus medicus doctissimus, collega meus melancholia diu affectus, longa & diuturna tussi & catarrho, tandem in sputum sanguinis, mox & in tabem & pulmonis ulcerationem incidit, licet longo tempore vitam protraheret, antequam decumberet: tandem prædictis nihil inquantibus vix 47. annum excedens, vera tabe ac pulmonis ulceratione obiit: nam signa, quæ perpetuo illi aderant, vlcus esse pulmonis & tabem significabant, tum ex frequenti tussi per quam pus excrebatur interdum & cruentum aliquid; quod & Celsus ad animadvertit. Hæc enim incipiente frequens tussis molesta est, quæ cruentum aliquid sine sensu doloris extunditur: hoc interdum subsistit etiam, dicente Fernelio, tussique sordidum quiddam editur, deinde purulentum. Tussi perpetuo perdurante dum subinde sputum cruentum esset, subinde purulentum, ruc-

sus vero cruentum, denno vero purulentum, non dubitavimus hoc vlcus in pulmone pati: cumque febris fixa, licet pusilla, semper tui similis eveniret, eo certius signum habuimus huius affectionis, multoque magis; cum prius præcessisset sputum sanguinis, & nunc etiam saniem exspueret; & ideo cum sputum cruentum subsisteret; & tussi sordidum quiddam ederetur, & febricula levis adorta; cuius nulla fiebat intermissio: quæ tandem etiam hæc facta est, mox à cibo aliarum enim ore inualecente, & sensim universum corpore liquecente, certius adhuc indicium huius mali habuimus. Comitatur enim necessarium aff. cum hunc totius corporis extenuatio, ac catenium contumptio, & febris quædam lenta seu exiguua, ut patet commentatio Aphorism. 16. lib. 7. potissimum ubi pulmo exulceratus fuerit: nam & iuxta Celsum, febricula levis, etiam cum quiescit, tamen & repetit. Sed quod modo cruentum modo rursus purulentum excrebatur, id idem & Fernelius refert in hunc modum: Vlcere magis magisque serpente & sordescente pus excrebatur, sitque, quod dixit Hippoc. à sanguinis sputo puris sputum. Hoc quum syncerum est, aquæ inustum minimè alterius ritu innat, sed (si purum est) in immum descendit subsidetque. Ac nihilominus quoties vel labore, vel tussis impetu vel exandescencia vlcus puris lentore obdormit refrigeratur, cruenta excreatio redit. Vti & nostræ collegæ eveniebat. Consummato ac iam in meratente vitio, putris pulmonis portio tandem exibat (viti & Laurentio Adriano Alematiano contingebat, de quo antea diximus) & sputum catonibus iniectum, aut etiam per se, grave olens; sæpe etiam halitus contagione id impudenter labefactat. Quod cum in aliis quoque æpæ spectavissimus, pulmonis parenchyma iam ulceratum esse cognovimus, quod ex eiusdem pulmonis essentia proprietate percipimus, cum ipsius pulmonis caruncula per tussim reieceretur, hæc & secus quam bronchij pars quædam tussiendo ab ipso Laurentio Adriano reieciatur, ut exulceratio pulmonis secundum asperam arteriam processerat. Hoc enim proprium pulmonis ulcerati indicium erat (ut ipse Galen. 1. & 6. De locis affectis docuit) si vocatum tamentum, seu crustula quædam eius particulæ, à qua excernitur, Græciæ ephelis dicta, spiritalium instrumentorum, tussiendo excernatur; proprietate vero essentia eiusdem affectæ partis proprium indicium est. Quod de sputo carbonibus iniecto diximus, plerumque hoc modo discernunt purulentum liquorem, ut ex Cælio Aureliano liquet 1. lib. cap. 14. Phlegmata carbonibus imponentes, quo exusta probentur: nam terti odoris esse necesse est, omne quod natura fuerit mutatum, velut ex fluxione carnis veniens: ite in aquam mittunt ægrotantium sputamina: etenim naturalia facile solvantur, vitata vero atque mutata perseverant, quadam tenuitate coacta, & subsidunt siquidem sint gravia, & contra naturam ex defluxione carnis venientia. Verum tunc prius confirmatam tabem cognovimus præter carniū consumptionem, quod genæ liquecerent, tetro vapore eo sublato & innalecente febre vngues in manibus curvarentur, & exalbidi & pallidi euaderent: & malo iam vincente capilli è capite profluabant, idque alimenti penuria, alvique profusum supernebat, quæ pessima signa ab Hippocrate quoque numerantur: iam & præcordia sursum con-

uelli. Bartora

siellebantur; cum & costarum extrema siccitate (ut Fernelius refert) sursum quandoque revelantur, dum tandem corpus omne consumptum contabe fiat, calorque natiuus exhausto pabulo intereat. Sitis quoque illum magis tandem consuebat, & fastidium urgebat, & id, quod sursum vergebat, ac per sputum reiciebatur, vehementis ac sædi odoris erat, quale & Paulus extreme laborantibus adesse scribit, pulsusque eidem, ut omnibus tabidis, languidus erat, ac parvus, propter imbecillitatem virtutis seu facultatis; non nimium celer, ut plerique febricitantes habent, quod non detineantur vrente febre. Aderat & pulsus hæcticus, talem enim tabidi pulsus habent, hoc est, vnde quaque similem: quoniam & scire habent hæcticam; sicut enim à febre, quæ in universum corpus habitum occupavit; appellatur pulsus, ut lib. 4. de causis pulsuum Galenus scriptum reliquit.

S C H O L I A.

Signa igitur pulmonis ulcerati, ex hac observatione satis cognita sunt. At signa hæcticæ febris habenda sunt ex capite proprio & de marasmo & eius, tum hæcticæ, spicibus, ut longo sermone 4. lib. observ. De febris hæcticis, in quibus & divisiones febrium hæcticarum posuimus & marasmi, per gradus quosdam, ut horum signa non opus sit denno repetere. Verum quod ad signa asperæ arteriæ exulceratæ attinet: sicut enim in ulcere pulmonis carunculam pulmonis per tussim aliquando reieci diximus, haud secus, si bronchij particulam reiciant secundum asperam arteriam, pulmonem tunc exulceratum existimamus: ita quoque, si arteria quæpiam aut vena in ea exulcerata fuerit, ipsarum quoque portionem aliquam (præsertim ubi frustum vasculi haud parvum fuerit) tussiendo ex-pui oportet. Orto vero in asperæ arteriæ ulcere, præter hoc, quod sputum purulentum apparet, dolorem quoque in loco affecto, laborans sentire consuevit: ipsum vero per ea, quæ screantur, quia exigua sunt, ab ulcere, quod in pulmone natum est, discerni potest; quippe ab ulceribus pulmonis plurimum reieciatur. Ita quoque videmus interdum per exulcerationem excreari ex gutture corpusculum aliquod à lingua (Græci & ὑγνὰ ἴδα vocant) cum pars ipsa afficiatur, id vero non solum hoc indicio deprehenditur, verum etiam ex eo, quod in ulcerato loco doloris sensu laborans insatur, veluti de aspera arteria dictum iam est. At si nullus in prædictis partibus dolor sentiat, nec aliquod iam dictorum signorum adit, verum cum purulento sputo in thoracis parte aliqua manifeste sensus doloris adit, thoracem affectum esse censeto. At hic medicus non sine cruenta excreatione tabe resolutus est. Magna autem inter scriptores controversia est, possit ne quis citra cruentam excreationem tabe resolvi? Nonnulli post solam screationem humoris liquidi & subtili, levi febricula correpti tabescere ceperunt, ac multo post tempore etuoris exiguum quiddam cum pure reiecerunt: ita & alius quidam flavam bilem excreat erat, & exili vel minori febre correptus, ac tussi purulentum exspuit, deinde cruentas excreationes: inualuit subinde febris, ex qua membra tabescebant: demum sanguinem reiecit; vnde tabefactis membris & deficientibus viribus,

Pet. Forest. 1. com. 7.

mortuus est: vlcus enim, ut tradit Galenus, occultum, irremediabilem morbum reddit. Alius quidem sex mensibus sic affectus obiit: quidam vero pluribus vitam miseram traxerunt, donec morerentur. Sed non paucos animadvertit etiam Fernelius tabe sensim sublato, in quibus omnino nihil etuoris toto morbi decursu comparavit: & nos tales quoque in praxi quotidiana vidimus phthisi enecatos, solum pus exspuendo. Volunt quidem hoc fieri vix posse; neque ex catarrho, qui in phthisin labuntur, quin prius aliquid sanguinis exspuant. Vide de his lacchinum. Potest tamen fieri citra sanguinem, ut in externis vlcibus, quæ citra sanguinem pus habent sæpe. Tunc ergo aliis notis investigare oportet, num vlcus adit, sputum considerando quale sit. Etenim cum id ex catarrho accidat, color concocti in pectore catarrhi, & pus adeo sæpe inter se similia sunt, ut peritos quoque fallant colore & consistentia; sicut & fallit vrinæ hypostasis, quæ saniem refert, aut crudum succum. Primum igitur febris ipsa aderit necessario, hæctica in processu, quæ signa evidenter referet, quæ de hæcticis alias diximus. Deinde sputum considerando, quoniam saniem refert: nam in globum & rotunditatem multam se colligit sputum pituitæ: vnde & talia damnantur in prognosticis: At saniosum dispergitur, utpote minore visciditate, & crassitie iunctum; vnde & minus albeat ex incluso aëre, quantumvis coctum sit, secundo lib. 46. ubi candida, glutinosa ac rotunda sputa appellat: ut vero facili diuisionem agnoscat, in aquam spicere iubet. Nam materia facili medium diuidens descendit; quæ vero non descendit, crassa & glutinosa est. Sæpe tamen admiscetur; & impeditur agnitio: tunc ego sputa in aquam calidam fundi iubeo; atque baculo aliquo concutiendo, puris partes dissolvuntur & subsidunt, & pituitæ superius natant & coherent. Aliud purulenti sputi signum est (etiam à nobis dictum præcedente observatione, quod ex 5. Aphor. 12. etiam describitur) ex fœtore, qui tum alias, tum maxime sentitur, cum supra carbores proicitur sputum effumando. Sic fœtorem annotavit in vesicæ ulcere. Nec obstat quod dictum est, optimum esse pus albumen, & minime fœtus 1. progn. vltimo. Neque enim sine fœtore est pus, cum sine putrescentia non fiat, & vestigia habeat putridi caloris: sed sicut graveolentia, ut Galenus ibi ait, est putredinis, non coctionis indicium, ita & modice fœtere bonum signum est: ideo non simpliciter pus eiectum vult esse olidum, sed tunc sentiri, cum exurit. Sic enim maxime odores tetri, & boni quoque sentiri solent. Præ omnibus vero saniem significat colligi facile, & dissipari in aqua: quod pituitæ ob viscositatem non potest contingere: nam pus residuum est eius, quod est exustum in phlegmone partis, ut prælag. ex pulmone dicitur, & ita vrinæ hypostasis vera, non crudum humor. Illud tamen indicium ex sputo & pure, non semper significat verum, ut quidam annotarunt; cum ex empyemate & aliis vlcibus pectoris & non pulmonis tussi reieci possit. Illa tamen sanies, quæ expectoratur cum vehementi tussi, phthisin veram designat: & quando sputum saniosum sequitur sputum sanguineum proprium signum vlcis vlcis corrodentis: sicut & contra quandoque ad sanguinem sequitur saniosum. Sed ubi cum pure simul crustæ (quas in collega vidimus) vel aliud ex pulmonis substantia excreatur, tunc minime dubitandum

V ij

est de vera phthisi. Iam quoque falsedo arguit vlcus corrosiuum. De differentia vero puris & pituitæ, eadem fere refert Gradus, quæ superius attulimus; quem legere poteritis. Et ita signa demonstratiua phthisis satis enucleauimus: quæ etiam trium sunt generum, vt in locis diuersis ex Galeno colligitur; & per ordinem à Benedicto Fauentino præceptore meo in sua Praxi declarantur: quum primam sit indicantium eos, qui inclinati sunt, vt sua natura apte ad phthisin perueniant: secundum autem eorum, qui iam facti sunt phthisici: tertium vero, à quibus generantur caussæ & humoribus ipsi phthisici, vt ad longum ipse explicat: quem consulere poteritis. De quibus quidem signis quoniam satis nunc egimus, ad prognostica signa progrediamur; sequenti tamen exemplo prius interposito.

OBSERVATIO LV.

De quibusdam phthisicis longo tempore superviuentibus & tandem mortuis; & de quibusdam præter spem curatis.

Refert Gradus cum loqueretur cap. proprio De phthisi & vlcere pulmonis, de induratione & exsiccatione vlcis, se mulierem quandam cognovisse Mediolani, quæ tamen non vtebatur medico, nisi regimine communi, sed quasi continuo igni adsistebat, & in locis valde siccis, cum carnaria esset; fuitque phthisica plus 28. annis, ambulabat per domum & laborabat, atque perpetuo cibano aderat cum panem coqueret; vnde siccitas plurimum indurando & exsiccando vlcus, vitam multis annis prolongavit. At ego etiam mulierem Dordracenam novi, uxorem illius Petri Gualteri cerenisiarj Delfensis, pro cuius ædibus ciuitas Dordracena pro insigni erat; quæ octo annos phthisica superuixit, continuo quid pituitæ aut purulenti quid exscreans, licet tandem tabida obierit. Sunt & alij, qui ad 15. annos vel plures, eodem Grado teste, vitam protraxerint; sed de his latius in scholio. Non defunt quoque Historiæ, quondam phthisicos esse curatos: sic Arculan. suo tempore egregius medicus, dicit: Vbi phthisis parum impresserit, neque fiat vlcus ambulatiuum, neque pendeat à causa incorrigibili, sanari potest: sed non apud negligentem neque stolidum aut imperitum: vbi vero maxime processerit, vt plurimum cura cassa est & vana, nisi iussu Dei omnipotentis id contigerit; quemadmodum euenisse Mediolani monacho cuidam Franciscano scribitur, qui post annum quartum quo phthisi correptus fuerat, ex sanguinis spuro, pluries reiterato, tandem peruenit, post multam corporis tabem, ad impotentiam expulsi cum ore gremone: & cum credideret ipsum esse morti proximum, miraculo quodam cunctis impinguit. Refert etiam Valefcus cap. proprio, se quendam monachum etiam phthisicam verum curasse cum puluere Haly contra tabem (quo & nos vsi sumus in fratre meo Theodoro Foresto ex tabe & hæctica laborante; & etiam curatus fuit, cum pus longo tempore subinde expueret; cuius historiam, tum aliorum etiam à marafino curatorum, posuimus lib. 4. obs. nostrarum De feb. hæctica) cuius agritudo per annum durauerat, quæ videtur interdum partem pulmonis cum spato elicere: cui & tantus factor aderat, vt nullus monachorum, neque in

refectorio, neque in mensa auderet illi appropinquare; ita vt perfecte adessent signa veræ phthisis: qui etiam per me (inquit Valefcus) & multos alios, fuit iudicatus de proximo moriturus. Sed cum illi esset amicus, curationem diligenter inuit, atque remedia ibidem descripta continuando, Dei iussu (inquit ille) curatus fuit. Auicenna quoque ponit historiam de muliere phthisica, cuius iam parabantur funera: & frater eius (vt etiam citatur à Gradu) cum eidem superuenerisset, eandem curauit cum zaccharo rosacco.

SCHOLIA.

Queritur nunquid omnis phthisicis hæctica sit, vt magna ex parte medici celebriores sentiunt. Id tamen quidam contendunt, vt Gradus, non semper verum esse; cum aliqui vixerint x. aut xxi. annis, imo pluribus, vt iam diximus, licet Gentilis de xxi. annis meminit de his, quæ vlcus pulmonis habebant cum hæctica adiuncta: quod vix fieri nonnulli credunt, inde colligentes vlcationem pulmonis hæcticam non subsequi, nisi vlcatione illa fuerit admodum magna, prava & saniosa. Sed Gradus potius respondendum putat etiam hæcticos antequam ad gradum debilius siccitatis perueniant, vsque ad 15. aut 20. annos posse superuolare, videntes victu restaurante. Sed vbi hæctici ad illam siccitatem peruenierint, quod capilli defluant, & aluus profuat, mors iuxta Hippocrat. proxima est; quia adeo sunt siccata solida, vt nutrimentum pilis non adsit. Quod albus vero profuit, id contentericis venteris imbecillitate fit: intestina grauata facile depellunt, vt nec alimentum in corpus distribuatur. Cum igitur vlcus præ magnitudine siccari nequit, tunc magnitudo vlcis mortem significat, licet iam diutius superuixerint, vt cum vlcus fori frustula exspuntur, vel etiam arteriarum iam erosa, tunc moriuntur. Diu autem vivere possunt, antequam eo res deueniat. Ita in rusticis quadam vulnerato in pulmone, in pago Scermerio dicto, ad quem accitus, cum etiam ebrius & in vlcus pulmonis malum conuersum signis præsentibus intelligerem, nec curari posset; nostra tamen industria vita ad semiannum protraxit: ita vt filius, qui patrem vulnerauerat, veniam sollicitaret, ac cum minori mulcta à principe gratiam inierit. Sed verum vere phthisici curari possint, multi hæsitant: quamquam id fieri exemplis & auctoritate medicorum illustrari posse ostendimus. Constat autem (teste quoque Benedicto Veronensi) innumerabilibus exemplis phthisicos cura & diligentia à medicis sanatos fuisse, & zacchari rosacci (vt scribit Galenus) auxilio: audita enim eius remedijs causa est, nec nisi experimento cognita. Attamen non defunt quidam, qui curationem vlcis pulmonis nequaquam admittunt: alij rursus dicunt discolter curari, vt liquet 4. De locis affect. tum. 5. method. medend. nam & ipse Galenus difficillima sanatu pulmonis vlcera esse fatetur, vt quæ nec citra tussim expurgari possint; & si tussim excites, laceraueris: itaque quasi per mutuas operas, malum illi in orbem redit: tum etiam quod eas quæ idonea vlcibus medicamenta sunt; contingere vlcus sicuti in ventriculo, non possunt: adeo vt per medium intervallum, fere vim suam amittant, & præterea quod præter id, quod colendo lacerantur, respirando etiam mouentur.

Et proinde concludebat eodem 5. meth. med. quod cum in pulmone ruptum vas est, scire aperte licet (nisi protinus antequam phlegmone excitetur, glutinatum sit) id postea insanabile fore: quod si aliquando curetur, relinquitur tamen in ipso res quædam callosa fistulosaque, quæ tractu temporis à leui occasione expelli solet, vt 4. De locis affect. liquet: quamuis si exanthemata quædam in pulmone sint orta propter vlcum siccitatem, sanari possint; præsertim vbi aspera & scabiosa fuerint, vt idem Galen. testatur. lib. 5. meth. medendi, quemadmodum & omnino insanabiles sunt, qui ex succi vitiosi erosionem vlcus in pulmone habent, cum longo tempore omnino opus sit, vt succi corrigatur vitium. Interea pro notitia specierum phthisis (vt Arculanus medicus insignis dicebat) sciendum est, vlcera membrorum spiritalium aliquando fieri in pleura; quod & prius ostendimus, cum pleuritici non soluntur, sed ad suppurationem vertuntur: nam si illi in quadraginta diebus, vt dictum est, non repurgantur, teste Hippocrate, in tabem transeunt: quamuis idem Arculanus refert se in duobus ægris vidisse vlcus pleuriticum non repurgatum in quatuor annis, nec tamen ad phthisin peruenisse. Quod licet forte contigerit rarum est, imo rarissimum. Verum hic loquitur de pleura, ex qua fit, dum in ea suppuratio contingat, phthisis: modo etiam in musculis intrinsecis pectoris & ossibus eiusdem cum eorum corruptione; aliquando in diaphragmate, aliquando in mediastino, aliquando in canna pulmonis; quandoque in pulmone ipso. In quibus omnibus & phthisin & vlcera fieri contendit, quæ etiam ad tabem seu phthisin referuntur. Attamen deteriora, inquit, cæteris patibus, sunt illa, quæ sunt in pulmone, deinde in diaphragmate, deinde in mediastino, deinde in pleura & partibus ei continuis: ita vt quidam arbitrentur, nunquam vlcera pulmonis posse consolidari, eo quod est in continuo motu: quibus Galen. 6. De ingenio sanis. contradicit, motum non impedire consolidationem, cum vlcera pectoris & diaphragmatis, quæ sunt in continuo motu, possint consolidari. Sed materiam limitando dicit, quod vlcera munda siue pura superficialia pulmone consolidantur; putrida vero corrosiua, apostemosa, valde sordida, aut virulenta, & huiusmodi non possunt consolidari. Cui sententiæ Mesue consentit: hinc & Conciliator (quem & Gradus sequitur) voluit vlcus factum ex vulnere, vt ex ruptura, præsertim in canna pulmonis vel in partibus vicinis canna, posse consolidari; licet Auicenna testetur se tempore iuuentutis quendam curasse, in quo caro pulmonis plurima dissoluta esset. Quamquam tales (vt etiam mulier illa, quæ licet 22. annis vixit, tandem tamen tabe obiit) vt patet ex 5. de locis affect. omnes fere tandem extincti sint. Quod si de confirmatis dicatur conualuisse, id potius monstruosum esse quidam voluerunt. Sed tantum solutione facta in venis & arteriis, Auerrhoes id fieri posse credit; & assentit quidem posse fieri, eo quod filij Auenzoaris simile illi nararunt, & retulerunt; scilicet quod in pluribus hominibus idem viderunt. Interea etiam credimus quosdam esse curatos, cum ex pure thoracis tabem patebant, & pus longo tempore expuerint, cum medici etiam illos veros phthisicos esse putarent. Sunt etenim aliquando eo progressu ægotantes, vt euidentissima signa extremae maciei & tabis

Pet. Foresti. Tom. 2.

præ se ferrent, & tamen præter medicorum illius opinionem sanati sint: ita vt in iudicio quandoque expertissimi medici sæpe aberrent, quod & doctissimus Iacchinus medicus de se ipso fatetur ingenuè, id sibi euenisse in filio egregio equitis, Cæsaris nobilis, qui præter spem est sanatus. At quæ in thorace vlcera sunt non omnino, veluti iam dicta, curationi resistunt, etiam si diuturna fuerint, vt eodem 4. de loc. affect. liquet. Et enim, quæ in thorace edacuntur, triplex compendium, p. iii. quæ ex pulmone euacuantur, habent: nam & vasa ipsa multo sunt minora, & sanies in spatium interius effluit, & in summa magis carnosum est pectus, quam pulmo, vt patet eodem 5. meth. medendi. Sic etiam refert Arculanus, Vlcera pectoris & immunda siue impura consolidantur multis de causis: Primo, quia pectus est carnosum. Secundo, quia est cum paruo motu. Tertio non habet substantiam mollem, pronam in corrosionem & putredinem. Quarto non habet carnem spongiosam, in qua sanies retineatur; imo quod ab vlcere pectoris resudat, aut per aliam viam expellitur, super diaphragmate colligitur, si non expuatur; postea paulatim expellitur secundum plurimum. Quinto non est multum subiectum catarrhis. Sexto, non nutritur sanguine calidissimo, multæ cholæræ admixto, impediens consolidationem. Septimo, non habet venas magnas & amplas sicut pulmo. Octauo, non ita cordi inseruit sicut pulmo. Causas vero declarauimus antea cur pulmo difficulter curetur: addit Arculan. præter id, quod medicamenta exterius admota pulmonem num attingunt, & intus sumpta si transglutiantur, multum transmittantur, & vis earum diminuitur, antequam ad pulmonem veniant, etsi in ore vel lambendo sumantur, parum de ipsis ad pulmonem penetrat: ita & calida febrem augent; frigida sputum impediunt, & tardius penetrant, si sicca, idem præstant & nocent hæctice febris; humida vlcere obsunt. Si vlcus ad membranam transeat, dolorem augeat, & rursus dolor impedit consolidationem, humores attrahendo: quare raro & ob motum & alias causas superius ex Gal. citatas, vlcera pulmonis consolidantur, nisi fuerint munda, & superficialia, & non valde antiqua: quæ tamen exigunt medicum prudentem & diligentem. Profundiora vero ad substantiam pulmonis penetrantia, difficillime curantur; & si ad cartilagine perueniant, curationem non recipiunt. At crustosa superficialia & pauca saniei facilius resuscitantur; & si non perfecte liberentur, longissimo tempore ducant; ita vt tale vlcus, iuxta Auicennam, tempus prolonget ipsius phthisis circiter 23. annos. Cæterum vlcera, quæ in asperæ arteriæ interiore sunt tunica, & potissimum quæ summæ eius parti, quam nāprya vocant, sunt vicina, aut etiam ipsa; hæc & curationem recipiunt, & nos non paucos (vt Galenus præcitato loco inquit) eorum, qui ita sunt affecti, sanauimus: quorundam autem eorum historiam ibidem conscripsit, potissimum vbi interna eiusdem asperæ arteriæ tunica exulcerata fuerit: namque ea sanatu est facillima, ac omnis, qui in ea ortus fuerit affectus, facile sedatur, nisi forte aliquando à putredine aliqua magna ipsius portio corrola cartilagine nudam penitus destituerit. Verum si ipsius cartilagine exulcerata sint, aut insanabiles, aut sanatu difficillima erunt: V iij namque

Cur non omnes
nina citat
tioni respo
stant thorac
cia vlcera.

IO

Cur pulmo
vltimatus
raro cura
tur.

II

Vlcera af
finum quæ
summa eius
partem, quam
nāprya vocant,
sunt vicina,
aut etiam ipsa;
hæc & curationem
recipiunt, & nos
non paucos (vt
Galenus præcitato
loco inquit) eorum,
qui ita sunt affecti,
sanauimus: quorundam
autem eorum historiam
ibidem conscripsit,
potissimum vbi interna
eiusdem asperæ arteriæ
tunica exulcerata fuerit:
namque ea sanatu est
facillima, ac omnis, qui
in ea ortus fuerit affectus,
facile sedatur, nisi forte
aliquando à putredine
aliqua magna ipsius
portio corrola cartilagine
nudam penitus destitue
rit. Verum si ipsius
cartilagine exulcerata
sint, aut insanabiles,
aut sanatu difficillima
erunt:

namque cartilaginum affectus (*ut Galen. testis est, lib. 7. De usu partium*) omnino insanabiles sunt aut sanatu quam difficillimi. Qua de re priusquam malum ad cartilaginem peruenit, asperæ arteriæ ulceratio protinus etiam ut sanetur, laborandum erit. Vlcera vero diaphragmatis in parte cartilaginosa (inquit Arculanus) rectificantur, nisi utrimque penetrer; sed in parte nervosa, si sint aliquantulum profunda; raro vel nunquam cutam recipiunt. Vlcera vero mediastini facilius rectificantur, quam vlcera diaphragmatis; & adhuc facilius vlcera pleuræ & musculorum intercostalium, & costarum, etiam si sint corruptæ; sed opus est sectione aut cauterio in parte extrinseca, ut perueniatur ad costam corruptam. Sed de his prius dictum est, quomodo sectione aliqui curati sint, antequam phthisin veram incurrerent. Sed hæc iam dicta etiam ad signa prognostica pertinent, sicuti illa quæ etiam sequuntur.

OBSERVATIO LVI.

De sacrificulo vlcere pulmonis lethali laborante, & ex pilulis mercurialibus sumptis subito vitam finiente.

1 Sacrificulus quidam apud nos Alcmariæ, cui à puero facies combusta erat, facie admodum pallida & macilentus, & propria natura debilis; ex continuo catarrho falso in vlcus pulmonis incidit: ad quem, cum diu decubisset, accitus sum; & pus olidum expuebat, cum totius corporis extenuatione, imo ut iam crustulas spiritalium membrorum, nempe pulmonis, expueret. Quæ cum vidissem, & sorori prædixissem, fratrem non posse ab hoc morbo sanari; illa cum hæc audiisset, me statim ablegauit, atque in mandatis dedit, ne amplius redirem. Postea tamen minus prudens soror tonsorem empiricum quendam ad fratrem vocauit, qui se discipulum Paracelsi iactabat, atque sacrificulum lue Gallica infectum dicebat, ob faciem decurpatam (ut existimo) quam ex combustionem ignis cum puer esset, ut paulo ante diximus, contraxerat; atque iactabundus, ut hoc solet hominum genus, illico ægotantem se curaturum pollicebatur. Cum enim videret sacrificulum pallidum esse, & quod pili de capite fluere (quod tamen inopia alimentum ex tabe lethali contingebat; de qua re latius in scholio) pilarellam (ita enim vocant de fluxum capillorum ex lue Gallica) esse existimabat, certum morbi Gallici indicium, homo insulsum ac ineptus medicus, quamuis medicinam sibi falso arrogabat, ignorans quod malo vincente in tabe confirmata capilli de capite defluunt, cui & alui profluuium succedit, auctore diuinissimo nostro Hippoc. ut mox latius dicturi sumus. Verum quid de prædictionibus Hippoc. dicam, cum eiusmodi Theophrastiani omnes prædictiones contemnant, ac suo malo (signis omnibus aliis posthabitis & neglectis) omnem morbum etiam quantumuis lethalem se posse curare apud miseram plebem iactant, uti hic Empiricus sibi persuaserat, & constanter ægro promiserat: hinc deprompta una pilula mercuriali, ex sua chymica officina, ex argento viuo parata, quam omnibus aliis ægotantibus indifferenter præbebat, adeo illam extollens, ut illa sola, omnibus aliis præditiis relicta, sufficeret ad quosvis morbos curandos. Quam cum suo ægotanti obtulisset, alius supra

deorsum adeo perturbata est, ut iam pro morbo æger haberetur, ac extrema inundatione munitus ad superos remeare crederetur. Sed postquam paululum quasi reuiuiscere cepisset, ut colophorem curationi adderet, post octo dies iterum bis misero sacrificulo extrema macie confecto pilula obtulit: quam cum deglutisset, enormi subeunte & vomitu & euacuatione, eodem die exspirauit.

SCHOLIA.

Omittamus istos Paracelsistas, qui egregias prædictiones Hippoc. ident: quasi si hic Cacus intelligisset, non ita hallucinatus fuisset in cognoscendo morbum hunc fuisse lethalem, & ideo minime curandum, sed prognosticis relinquendum, vel saltem iis præditiis protrahendum, qui vires tantum restaurarent; quas ad extremum debiles, ipse suis pilulis facile extinxit, & mortem maturius attulit. Cum enim huiusmodi præcipua mala adessent, ut sputum graucolens, iuxta Hipp. aph. 11. lib. 5. deinde capilli defluentes, indicium certius, ex decreto aph. 12. lib. 5. facile perceptum erat, huiusmodi tabidi mortem fuisse in ianua (ut dicebat præceptor meus Bened. Fournier, c. proprio. De phthisi & vlcere pulmonis.) Quod si hoc intellexisset insignis ille Paracelsista, tertium indicium non opus fuisset suis pilulis committere, cum & alui profluuium accedat, & tandem tertium indicium mortis esse solet; etiam duo prædicta in diuturno vlcere pulmonis confirmata, & in homine plane extenuato vera tabe, ad significationem necis phthisici sufficere sent: ubi autem citra hæc alui profluuium comitatur vel contigit, ocyllima mortis indicium existit; quoniam alui profluuium (ut idem præceptor meus aiebat) comitatur dolor, & assiduus labor subsidendi, timorem ingerit defectionis animi. Quæ multo vehementiora hic fuisse ex perturbatione illarum pilularum, lyncopa vera accedente, cui illico mors subsequuta est: & ideo rectè dixit Gal. in commento 14. aph. lib. 5. a tabe habito profluuium alui superueniens, lethale: multoque magis morti propinquum sunt, si tria hæc in vnum conueniunt, videlicet male olentia sputa, & alui profluuium, & capillorum de capite defluxus. Tabe itaque laboranti si sputum, quod extus sunt graue oleat iniectionem carbonib. & capilli de capite defluunt, lethale: & iis alui profluuium superueniente moriuntur, ut aph. 11. lib. 5. & 14. lib. 5. patet. Verum idem Hippoc. de tabidis scriptum reliquit 16. aph. lib. 7. a puris sputo phthisis & fluxus; cum vero sputum retinetur, moriuntur: modum siquidem ostendens in hisce verbis (ut Gal. in commento refert) illorum qui ex tabe moriuntur: eo usque n. extenuati viuunt, donec per ea quæ expuant, possunt pulmonem expurgare: cum vero intus manent, obscurantur quidem viæ spiritus, patientes vero strangulantur. Moriturus vix anhelitus auditur, & qui non suffocantur, inter colloquia moriuntur: quib. vngues incuruantur, cum cibi radio, difficultate anhelitus, nulla propulsione, ventris profluuium, & pedum tumore, subito moriuntur. Et quamuis in principio aliquando tuti videantur, postea tamen moriuntur, ut patet exemplo apud Gal. cum sic dicat: Phthisicum curare ausus sum vel curiosus: odoramenta primum, quale spicatum vnguentum est, & alia per ter exsiccantia naribus indita sunt diu nocturne.

Ac in potu Mithridaticam aut Theriacam, & Athanasiam antidotum obtulimus: ægro vitam per annum prorogauimus: sed tandem phthisicus interijt. Videt etiam exemplum apud eundem de Antipetro medico Romano, qui annos quinquaginta excellerat, prius ephemera laborans, ob tuberculum in pulmone per sex menses tandem difficillima suppuratione oborta, resolutus tandem fuit. Ita & nos phthisicam mulierem Brielensem quandam habuimus præ manibus, quæ cum per interualla pus expueret, & subinde tanquam calcem induratum in calculos, licet diu supervixit, tamen postea & hæc tabe obiit. Quamquam & inter exempla monstrificam pulmonis naturam Gal. refert, quod ægrotus quidam tussiens viscosam primum materiam excreabat: deinde per aliquot dies in duritiem coacta, in calculos duriscebatur, qui grandinis modo eiciebantur. Hunc C. L. veluti asthma cum curauit, qui de cætero erat laxatissimus, guttule ac rarè eiecit. Carcerem Hipp. lib. 2. Prædictionum, hæc de tabiditate quoque scripta reliquit: Oportet enim eum qui probe liberari vult, facile sputum per tussim reiecit: & id esse album & æquale, & eiusdem coloris, ac ab inflammatione alienum: quod vero a capite defluit, ad nates conuertit, febrem autem non inuadere, ut ne a comis prohibeatur: neque sicut, ventrem autem egerat quotidie, & id quoque scriptum est: ut autem laudem conuenit quatuor, & huiusmodi: & os ipsius parum sit, & robuste canotum: quicumque enim hæc omnia habuerit, maxime superstes erit: qui vero nihil horum habet, interitum proximus est. Ideo considerandum num naturæ ad tabem pronæ sint tales autem sunt (ut paulo antea diximus) quorum humeri eleuati, & pectoris partes deprimuntur, ita ut à qualibet occasione pectus egeat dilatione, ipsum in motu illo aliqui violentiam patitur, ob oppugnantiam, quam inducit pectus per sui depressionem: quo fit, ut cogente violentia, aut in pectore, aut in pulmone vena aliqua disrumpatur, facile expuere faciat, inde pus & postea tabes, ut ex Gal. epi. comm. 1. colligitur: ita & asthmaticos plurimos noui ad tabem deuenisse, & multos cognoui eo non progressos, subito tamen extinctos etiam in platea: uti contigit M. Adriano Vventio Consil. & Hugoni Grotio, utrisque in platea extinctis: quos sæpe admonueram hoc illis euenturum, si temporis sibi non prospicerent. Carcerem in tabem quoque maxime incidunt iuuenes, auctore Hipp. aph. 29. lib. 3. in eam tamen & potissimum (ut Gal. in commento) quæ ad sputum sanguinis consequitur. Illud vero non ob ætatis imbecillitatem, sed ob incontinentiam, seu intemperatum victum. Hoc idem confirmat Hipp. aph. 9. lib. 5. cum dixit: Tabes sunt præcipue ætatis à 18. usque ad 34. annos, & Celsus morbum hunc ætate firmissima maxime oriri censuit, id est, ab anno 12. ad 25. ubi quoque iuuenes tabem incurrunt, difficultatis primo in vase: quoniam in vita & eius functionibus male morigerati existunt, ita ut male tractentur. Interea tamen licet maiores natæ difficultatem iuuenes in tabem concidant, ob difficultatem vasorum, eorum disrumpituri obilitatem, difficultius quoque restituuntur, ob inopiam di glutinosi, quo solita sunt membra densa disrumpata consolidari: vel elicitur ex Gal. 5. method. med. & 3. & 4. eiusdem. Minore natu iuuenibus, difficultas rebescent, facilius

vero suo habitui naturali restituuntur. Difficilius inquam, ob humidum in iis abundans; tunica valorum cedens: facilius autem restituuntur ob abundans humidum glutinabile in iis vigen, ob vicinitatem quam obtinent ad prima semina, ut colligi potest ab Hipp. in lib. de genitura, & Gal. in lib. 2. de femine. Infantes itaque ac adolescentes ad pulcritudinemque facile phthisi liberantur. Mulieres quoque ac viri robustiores, senesque durioris substantiæ haud difficulter sanantur. Diutius perdurat phthisis, qui materiam bene maturando expuit, Gal. auctore. Verum non omnes, inquit, quibus trium mensium spatio exulcerantur, pulmones sanari possunt: quoniam altius insedit vitium. Acuti humores erodentes, vlcera magis exasperant: pari modo vlcus irremediabile, si in ore marina salugo aduerit. Quicumque tabe molestantur, si eorum febri prauæ biliosa febris acuta superuenierit, malum: tum quoniam ex adolescente febrili calore; ut præceptor meus Benedictus Faustinus dicebat, & sicco eius, vehementer tabidus exsicabitur: ita ut alimenti inopia, phthisicus pereat. Et qui tabidi facti sunt cum lenta febre, & si iis accidat quartana febris, ut aliquando contigit cuidam matronæ nobili, deterrimum est: tum quoniam ex abundanti sicco ab humore melancholico prodeunte, tabidus ocyus perimetur, ut eidem matronæ euenit, vel eius siccitas augebitur, & tabes in longum prorogabitur: cum quoniam tabido acquiritur intemperantia frigida & sicca, cum qua vita hominis diu stare nequit. Quicumque vero tabe corripuntur, si iis pituitosa febris acciderit, minori cum periculo est: quoniam ob pituitæ frigiditatem in iis remittitur calor habitualis factus, & in iisdem sicum humido infringitur: periculum tamen est ob pituitæ humiditatem, ne à debili calore phthisici in putredinem vertantur, sub qua vires corporis perimuntur. Atque hæc ipsa satis de signis prognosticis esse puto.

OBSERVATIO LVII.

De pleuritico suppurato, qui cum non repurgaretur, in phthisin incidit, qui etiam postea obiit.

Pætor in portu Delfensi pleuritide correptus cum in principio neglectum haberetur, neque tempore remedia abhiberet, cum tandem medico adhibito, frustra remedia adhiberentur, neque pleuritidis resolui posset, facta est suppuration: & cum illa non purgaretur intra 40. dies, ad tabem deuenit. Tunc & secundus medicus eum tractabat, vlcere tamen pulmonis semper in peius vergente, ac febre habituali magis accrescente, autumnus iam magis appropinquante. Inter anni tempora autumnus grauisissimus est, auctore Hipp. commoriantur enim ægri, quum plurimum decidit arborum folijs: eo tempore plerique etiam phthisi corripuntur: & autumnus tabidis malus, iuxta 10. aph. lib. 3. tam pulmone vlcerato, ut ait Gal. in Comento, quam omnibus aliis quomodocumque tabefactis. Ad huc quoque sub finem accitus fui: cumque viderem in homine extreme extenuato, & viribus iam dudum lapsis, atque viridesque excretaiones, & quæ colore fuscarentur, procul dubio mortiferæ erant, cum & carbonibus iniectione grauiter olerent, & cum capillorum præterea & barba ac superciliorum defluio, mortale pronuntiaui apud amicos: eoque magis cum & ventris fluxus accederet. Et ita

facto prognostico, tantū illa esse adhibenda dixi: quæ vires restaurarent, vt sunt martij panes, pignolata, hordeata, amygdalata, & iura restaurantia, & confectioes ex carnibus cancrorum, consummata & colatitia, de quibus satis superque diximus in nostris lib. de obs. de heetic. & marasma al. celsi: & cum ita discederem, paulo post hic obliit.

S C H O L I A.

3 **H**ic malo inter initia protinus occurrere necesse est, ex Celsi decreto: neq; enim, vt ipse inquit, facile is morbus cum inueterauit, euincitur. Ceterum quomodo suppurati tam ex pleuritide, quam ex peripneumonia curentur: iam prius dictum est, & cum de sputo sanguinis verba fecimus, cruentorum adhuc vulnere, tum pulmonis, tum aliorum instrumentorum respirationi deseruiuntur, curandi modum docuimus, & quomodo pleuritici curentur: si ad suppurationem conuertentur. In eis igitur qui pus iam excreant, & in via sunt, vt tabidi fiant, aggredi curationem oportet. Nam spes est siccato debitis remediis vlceri, prius tamen repurgato, cessare febrem, & ita consummationem multis euenisse Gal. testatur. Sed eos qui iam ad tabem peruenierunt, stultum est aggredi. Et cum neque in illis integram sanitatem restituere possimus, neque id polliceri: sed solum vitam protrahere, sistendo causas siccationis: ideo semper continua præcautione vti oportebit, vt in his omnibus, qui dubia sanitate fruuntur, & perpetua egent medici opera. Quibus autem modis vlceri in eisdem partibus orta curentur, iam ex parte diximus: & quamuis, quæ in pulmone hæserunt, vel difficiliora ad curandum sint, vel eorum curatio perfici omnino nequeat, propter iam dictas causas: ne tamen tanquam deplorati desiliuantur. Quomodo hi tractandi erunt, ac reliqui, qui in aliis partibus iam dictis ab vlcere oblasi, curandi sint docebimus: id tamen prius commonefacientes, quod etsi nonnullæ traditæ sint pulmonis, thoracis, seu asperæ arteriæ vlcerum causæ, de ipsis haudquaquam sermo faciendus erit, cum in præcedentibus singulatum causarum curationem exemplis quibusdam ostenderimus. Quare si qua earum adhuc permanferit, ex iam dictis curationem petas: nunc autem de tabe duntaxat quædam addemus, quatenus vlceri pulmonis, thoracis, seu asperæ arteriæ consequitur, deque ipsis vlceribus agemus. De victus ratione satis superque diximus obs. 35. præc. hoc semper commemorantes, quod generalis curatio vlceris sit exsiccatio, iuxta Gal. 4. meth. med. cap. 5. siquidem vlceris, qua vlceris est, sanatio; modiocris siccatio est, 2. art. cur. ad Glau. cap. 2. Ad quam intentionem exsiccationis perueniemus, teste Gal. 3. & 4. meth. med. exactis duabus communibus intentionibus, mundificatione videl. & absterfione, ad eas enim sequitur exsiccatio vlceris. Post exsiccationem vlceris propensius sit: vt consolidetur & in cicatricem vertatur. Itaque initio abstergendum, siue repurgandum, atque reficcandum: vbi iam satis deterfum est, atque iam nisi saniosum repurgatur, glutinare oportet. Sed dum hæc sunt, extenuatio corporis restauranda est. Vtuntur ergo quidam mulla initio ex aquæ potabilis lb. j. mellis 3 j. s. per omnia, vbi detergendum, melle crudo quidam vtendum volunt, vbi glutinandum, melle cocto. Aliqui hic quæstionem mouent, mullum non conuenire he-

cticæ febrī: sed diluta non nocet, cum abstergat vlceri, & marcori nec febrī obstat. Hanc quæstionem longius prosequitur Altimarus, quem perlegere poteritis, & de lacte exhibendo, cum paulo co zach. & mel. ros. vt minus in ventriculo cogatur: maxime caprillum. Initio dat 3 iij. vel iij. procedente tempore quantitatem augetur, de lacte dictum est prius, etiam 4. obs. nostrorum de feb. heet. Lac dandum est vacuo ventriculo, & mundato ventre. Quamobrem non imitandi illi qui lac præscribunt non purgato ventre: cum sua natura lac facile acefcet; maxime in ventriculo. Ergo si opus est, ventriculus purgetur decocto galli antiqui, addita aliqua parte hordei mundati, vel integri iam semicocti: vel detur manna cum decocto galli: & ideo si aliud resistat, possumus tunc quidem vt leui purgatione, cum materia adhuc fluat, vt manna cum iure pulli, vel cassia; cum semine anisi, vel decocto galli antiqui, in hunc modum parato, ʒ. passul. min. in iubar. ana num. ix. sebesten 5. medulla sem. caribani 3 s. bis venter galli impletur, & coquantur in aqua com. viatur ille in fuculo mane. Et si satis non leniat, adde manna 3 j. potest quidem capere: modo venter non sit supra modum laxus & solutus: nam vbi consumptum est, tunc omnino omittenda sunt medicamenta purgantia, quæ exsiccant corpus, & ad tabem perducunt: his enim fluxus contrarius est, ideo iis tantum vtendum, si duriore sint aluo, quæ solum leniunt, & vires non deliciunt. His igitur qui sunt parati ad hunc morbum, & qui incipiunt laborare, summum est remedium, hordeatum mandatum dare, cum zach. ros. post tres horas, post cenam in introitu lecti. Nam qui obnoxij sunt huic morbo: calido sunt hepate, vel ventriculo, vel corde, à quibus eleuantur fumi acres ad cerebrum, qui cum mixti pituitæ, penetrationem addunt, & ad pulmones demittunt. Hordeatum mundatum obtundit acrimoniam vaporum, & eos incrascat: & prohibet ne aliquid sursum ascendat, nec minus pulmones absterget, & corpus vniuersum humefcat, vel vtatur confectio ros. antiqua à cibo, maxime post cenam, aut alio qua alia confectio, quæ consimilem effectum præstet. Tota enim cura medici esse debet, vt paulo ante diximus: in præcautione, ne morbus fiat, vel si factus sit, ne crescat, nec citissime augeatur. Nam illos perfecte curare, difficillimum esse diximus. Pro curatione vlcerum vtuntur lacte asininio, vtprius diximus, quod quidem absterget vlceri, & corpus tabidum reficit: sed si fieri poterit, citissime mullum accipiat. Alteratur facillime lac & corrumpitur. Lac etiam præparare oportet: nam interdum maior est intentio abstergendi, interdum consolidandi, alias refrigerandi. Cum refrigerare volumus, capram vel aliam nutrimur herbis refrigerantibus, vt salice, foliis vitis, lactuca, si autem abstergere, damus eis hordeum integrum: si magis nutrire volumus, hordei farinam, vt tritic, si plus consolidare sit intentio, nutriatur oryza, & halica, & carnibus viscosis, & nutriatur capra foliis quercinis, pyrorum, rubi, & similibus sic etiam profecto multo magis constringet. Quinum quoque & vacinum, quia crassiora magis nutriunt & consolidant, vt Auic. testatur. Statim mullum vel tepidum dandum eo modo, quo dictum est, neque superdormiant, vel alium cibum sumant, donec sit concoctum: quod cognoscetur, si stomachus nihil eructet. Imo quidam ita lac commendant, vt solo eo quasi vtendum sit, etenim cum pane filigineo, modo febris vehemens, & putrida non

prohibeat, & torrida: tunc prisanam præbent, & febre remissa denuo ad lac redeunt. Alij ad detersionem imponunt parum mellis vel zachari, ad consolidationem boli armeni momentum. Sed vinum nunquam cum eo miscendum more Anglorum, qui vinum cum lacte coquunt, & serum huius febricitantibus omnibus dant. Lac vero cum amylo, vel tragac. magis glutinat. Aliqui & oxygala vtuntur, si valde siccant & febricitent, ad caloris extinctionem. Cum tussis valde subinde molestiam afferat, in ore semper detineat diatrag. vel diapenidiazum, vel saccharum candi: & noctu zachar. ros. tabulatum, quo non est aliud præstantius in hoc morbo. Alij vero in principio post mullam, dilutam exhibitam, scilicet græci decocto, loci subinde, abiectioni priori aqua vtuntur, in qua octaua pars, vel zachari in calidior conditione, vel alioquin mellis dissoluitur: & vbi magis detergendum est, conficiunt eclegmata ex succo marrubij & caulium, cum melle: vel man. j. marrubij. decoquant in lb. 6. aquæ ad dimidium: colaturæ addendo lb. j. mellis plus minusue, idque totum decoquant ad crassitudinem. Similiter & butyro, melle, & terebinthina duobus horum aut tribus mixtis. Eclegmata conficiunt: nam varianda remedia eiusdem generis, ne fiat satietas, diuersi vero generis sumenda, cum mutantur indicationes. Sed vt summam rem complectamur, medicari pulmonis vlceribus oportet (vt Aëtius refert) eo apparatu, quo facile sursum efferantur humores, cura simul adhibita, ne alij congregentur. Excogitata autem à medicis proinde sunt, vbi expurgatum ex pectore & pulmone pus est fortissimè, vt inquit Gal. 1. met. (quæque maxime dissecant) pharmaca: in quem usum summo pete conducti, præter iam dicta, aqua mulla per se, & cum amylo, aut iride, & rad. dulci in ea decoctis, vel hyssopo marrubio, aut costum hord. non decorticatum, si in eacoquatur: ita & syr. ex glyc. & ex diantho, hyss. aliaque eclegmata, & pulmone vulpis & pinorum alia de tussi & asthmare dicta, & præcipue de suppuratione. Atque dum hæc sunt, hordeatis cum sacch. aut melle, lacte amygd. vino albo tenui & subdoli, aliisque rebus quæ vires fouent, vtendum. Iam purgato vlcere instauratis viribus: alimentis partim mediæ materiæ, partim resiccantibus & glutinantibus vtendum est. Consolidant hæc casus recens, lac vitulatum, testæ cancrorum siccili vase cremate: ita enim glutinando seruatur, bol. arm. terra sicil. carabe, gum arab. coral. rosæ: dantur ex vitellis ouorum, & alia quædam ex lacte vitulato, & propter tussim conficimus ex ijsdem eclegmata, adiecto aliquo syrup. ad tussim, quale est iuiub. vel myrtinum, vel de sputo sanguinis dictum est. Iam quoque pro vlceris exsiccatione: quæ quidem eorum communis finis est, valida non existente febrī, veteres tabidis per inueteratam Mithridatis antidotum, aut Theriacam exhibebant: quod & posteriores quoque fecerunt: Aëtius nimirum & Paulus: nec non & Ambrosiam & Athanasiam: quibus omnibus, pro forti pulmonis exsiccatione, vsus fuit Gal. vi. præc. 4. de lac. aff. qua via tabidi id saltem lucrificabant vt vlceri non vltra progrediretur, nec maius fieret: sed siccatum, ac leu callo duratum longiora vita eos frui sinebat, si omnia præsidia rite fuissent administrata. Extrinsecus quoque per initia, vbi conquieuerit malum, Paulus & Aëtius applicant cataplasmata ex althææ foliis, & sem. lini, tritis tenuissimum pollinem, cum decocto. fenugrac. & althææ vel maluæ, oleo ac melle permi-

sta. Et post temporis intercapedinem ad cerata transeunt, ex butyro, oleo laurin. ac cera, & tempore repurgationis ex Aëtio, ex terebinte. oleo cyprino. butyro, medulla ceruina, & adipe taurino, iridisque farina, & æsipo, æqualibus omnibus partibus commistis: loco autem cyprini olei, si desit, irino, vel violaceo vtendum. Tempore autem quo cicatrix obducitur, oleum myrtin. aut ros. extrinsecus thoraci inungendum, adiectis acacia, alumine, malicorio, & aliis apud Aëtium descriptis: etsi tussis molesta grauius, thimus tritus: & hyss. cum suc. rad. dulc. ac melle cocto excepta, formataque sub lingua tenenda dentur, vt iidem auctores sentiunt. Verum tum medicamentum hoc, tum & quoduis aliud humidum, quod ad eiusmodi curanda vlceri faceret, ægro supino cubanti exhiberi debet; & iubent id in ore continere, paulatimque permittere in asperam arteriam defluere, ex Galen. decreto 4. & 5. met. med. Qua ratione non solum pulmonis vlceri, sed & thoracis, asperæ arteriæ ac gutturis curari debent: influit enim sic sentim ac paulatim de medicamento aliquid subtiliter & manifeste in ipsam asperam arteriam, & per eam ad pulmonem ac pectus, Alioqui veteres, desperatos vrebant aut relegabant ad matrem seu Tabas. Attamen in tabidis non est vtendum caute-
rio, ex iis quæ actū, neque ex his quæ potentia inuendi vim habent, nec capiti vllum adhibendum, nisi malum à fluxu acrimie humorum ex capite factum sit: his tantum Gal. doctrina 5. meth. med. capiti admoendum, præferim qua parte sagittalis sutura coronali committitur: aut occipitio, inter primam & secundam vertebra, quo loco tutius fiet, non exiguo commodo, reliquis vero nequaquam vtetur, cum extenuationi eorum nullo modo profint, imo maxime abstant; & ideo ab eis abstinendum.

OBSERVATIO LVIII.

De monacha phthifica, pro deplorata habita, & quomodo euaserit, de altero monacho quoque euadente.

Monacha quædam phthifica pro deplorata à medicis relicta, vt Romæ nobis relatum est cum ibid. agerem, sequenti remedio intra 2. menses sanitati restituta dicebatur. Pullum exenteratum capiebat, ac in ventre 3 iij. sach. ros. ponebat, ac demum aqua lèto igne in olla cooperta coquebat: illoque decocto. supra cineres per totam noctem ollam relinquebat: mane vero ex pullo confuso cum suo iure manens in lecto sumebat, super dormiens, quo quidem remedio sana euasit. Alius monachus, cui ossa præ macie crepitabant, vt postea lecto decumbere coactus fuerit per singulos dies: is quoque à medicis pro deplorato habitus, duo oua recentia igne aduerso affabat in foco calido tantum, vt albumina vix coalescerent, albuminibus reiectis, vitella in scutella ponens: addebat pulu. sulphuris viui ad sabæ quantitatem maiusculæ, saccharo cando asperso eadem mensura, & salis momento: quæ simul mixta cum vitellis ouorum capiebat hora vna ante cibos alios: & desuper bibebat vini optimi dulcis cyathum vnum: modo sumebat aquam roris solis vna cum vitellis ouorum: interim & pro tussi vtebatur syr. de liq. viol. diatrag. frig. eclegmatis modo interim & aliis confectioibus destillationem inhibentibus. Idem destillabat limaces teneros ante ortum solis in vinetis collectos: cuius & cochlear cū duobus vitellis ouorum subinde capiebat: ita vt macie confus. p. q. s.

consumptus, pinguis paucis mensibus euaserit, & præter spem quoque sanus factus sit.

S C H O L I A.

Scribunt veteres medici, sulphur linctis prodesse tussientibus purulenta, hinc & huic monachæ profuit cum vitellis ouorum. Eisdem purulentias pulmonis, pectorisque, & ab eo graueolentia halitus, butyrum efficacissime iuuat; cum pari modo mellis atticis decoctum, donec rufescat, & matutinis horis insumptum ad linguæ mensuram; quidam & laticis resnam, ut ante dictum est, addunt. Sed hic pulvis descript. Haly contra tabem, valde commendatur, quo & monachus ille de quo dictum est, prius à Taran-tano curatus fuit. *℞. pap. albi 3 x. gummi arab. anag. 3. anag. 3. iij. sem. portulacæ, sem. althææ, mal. ana 3. v. sem. cucum. melon. sem. cucurb. citrulli, sem. cydon. ana 3. vj. spodi. succ. liq. an. 3. iij. penid. ad pond. omnium fiat pul.* Felicissime ergo & diuerso modo hoc pulvere in multis usus sum, modo cum vitello oui, modo cum syrup. pap. vel iuiub. inde etenim conficio morfellos & confectioes in tabulis, qui pulvis complet omnes intentiones; prohibet enim descensum pituitæ ad pulmones, incretando, ob sem. pap. albi admixtum in magna quantitate, & quatenus iuuatur à gum. arab. & tragac. lenit pectus, & materiam humectat, ut facilius per tussim extrahatur, exsiccat autem pulmo à spodio. Fieret autem pulvis hic præstantior iuxta Rondelet. *℞. sem. pap. albi 3. j. b. gum. tragac. & arab. farinæ orobi, ana 3. j. si. sem. althææ, portul. cucum. melonum, citrulli, bombacis, ana 3. iij. b. cin. caner. fluuiat. coral. alb. vsti, succi glycyrr. an. 3. j. b. zaccb. ros. tab. ad pondus omnium fiat pulvis: denarium 3. iij. cum syr. de pap. vel iambino.* Hic pulvis est efficacior altero, quia semen bombacis recipit, ac alia, quæ magis humectant, ut semen citrulli, cucumeris. In minori quantitate recipit pro spodio quod conficitur ex ossibus equi vel alterius animalis) cineres cancerorum, qui multum laudantur, in cancro & in morfu canis rabidi: & in hoc affectu, ob exsiccationem & similitudinem, quam habet eorum caro cum pulmonibus ob id eius decoctum multum laudatur. Coralli & cineres cancerorum abluantur leuiter cum aqua hordei, post adfensionem. Nec oportet accipere affaces fluuiorum (vulgo *Eserenices*) qui habent similitudinem cum cancri: cancri tamen non sunt, ut dicebat Rondelet. ut ex Arist. constat, qui inquit solos cancores carere cauda, inter ea, quæ tenui testa integuntur. Sed adhuc affaces præstaret capere, quam leporem marinum, ut facit Syluius in suis Succedaneis: Est enim prorsus venenum, & sua natura pulmonē lædit. Ob id qui noxij sunt huic morbo, loliginem non edant, quia lepus marinus illis commiscitur: ita ut vix ab ea discerni possit: nisi retro suo odore. Sed pro cancribus fluuiatilibus qui passim reperiuntur in Italia, capiemus cancores marinos vel stagni, qui eandem habent facultatē, quamuis imbecilliores: ut docuit Diosc. c. 10. lib. 2. Neque reticiantur ob falsedinem: nam ea adfensione deponitur. Cum autem in cibo vel iusculis apponuntur vel assumuntur, debent prius ablui aqua hordei, & caro & iusculum assumenda sunt. Valent etiam contra venenum leporis marini potum. Non me latet: inquit idem Rondelet. in exemplaribus Græcis pro cancro marino, legi leporem marinum: sed corruptus est codex, ut patet ex Diosc. c. de cancri. lib. 2. & ex Plinio: & pro lepore legendum cancrum. Vtitur quoque ut iam diximus, non

Pulvis Haly contra tabem valde laudatur.

Pulvis Rondeletij.

Spodium.

Sylui error.

4

solam aqua cochlearum terrestrium, sed & decoctio eorumdem testudinum nemoralium. Vide de testudinum nemoralium & cancerorum condimentis apud auctores & apud Bened. præceptorem meum in sua Empirica, de vlcerebus pulmonis & sputo saniei: quibus ego felicissime aliquando usus sum ut de hæcicis febribus diximus. In sua vero magna praxi ad phthisin peruenerat: sed vira defunctus non potuit ultra procedere, cum Bononiæ in celeberrimo gymnasio in Italia per 30. annos & amplius publice docendo floruit: cuius & ego auditor fui cum Bononiæ agerem. Is & plura edidit commentaria, in Aph. Hipp. & in prædictiones, quibus clarissimum tanti operis testimonium nobis reliquit: ac veluti ideam cum ipsa ratione medendi: cuius & iucunda familiaritate vti sumus: quem nos apud Deum, nunc multo celebriorem esse speramus, cum & præfatio eius in Empirica pietatem erga Deum verum declararet. Verum quantum ad curationem attinet ipsius phthisis, seu vlcere pulmonis, quamuis nunc satis de ea dixerimus, si hæc nobis nondum satisfaciunt, poteritis illos adiungere, qui in Rhaf. scripserunt & potissimum quæ longo sermone narratur ab Arculano vel breuius à Gatenaria: Primo videndum præscribunt convenientem, qui & causæ phthisis resistat: & hinc primo abscondunt causam, quæ agitur ad phthisin deducere possit, curando causam, vel etiam anginam, pleuritidem, pulmoniam, sputum sanguinis, empyema: vel similia, si in causa fuerint. Sed horum curationem iam diximus. Interea ista curando etiam habent rationem phthisis, Sed rationem causæ aliquando habentes, etiam ventrem solunt, & aliquando sectionem venæ adhibent, ut videre licet Arculanum. Sed vlcere iam facto, nullo modo conueniunt: neque phlebotomia, nisi noua fiat exspulsi-o sanguinis, aut venæ alicuius tecens aperta metuat, & vires ferant: sed iis deiectionibus & ex-tenuatis: neque solutiva, neque venæ sectio conueniunt. Et vbi vlcus est pulmonis, duas præcipuas intentiones ponunt, nempe abstersionem seu mundificationem, & consolidationem: quibus & tertiam adiungunt, correctionem accidentium. Vlcus in pulmone abstergetur cum syr. facilitantibus sputum, ut est syr. de liquiritia, hyssopo, marrubio, cum decoctis pectoralibus, eclegmatibus, potionibus. Deinde consolidant: quamuis magis studium esse volunt, in abster-gendo, cum postea natura ex se ipsa sapius incarnet & consolidet: ideo præcipue vtuntur zaccbaro ros. Interea pro consolidatione vtuntur pulueribus supradictis, ex terra sigillata, bolo, & aliis apud Mesuem, tum Arculanum, & alios descriptis, cum lacte, aqua pluuiali, vel chalybeata: cum syr. è miva cotoneorum, & succo myrti, & similibus: cautionem tamen adhibent, quod si ex eiusmodi astringentibus sputum retineatur, exhibent cum syr. de hyssopo, de liqu. vel cum decoct. pectorali & similibus. His & alijs adiungunt adhuc intentionem exsiccandi & resoluedi cum iis, quæ lambuntur & suffumigantur: de quibus vide Arculanum capite de tussi. Huius etiam fumigij mentionem facit Rondeletius. Hic tamen canonem observari volunt, etiam cum de tussi loquerentur, quod non sine administranda, nisi cum febre careant, vel exigua sit materia. Quare cum cautione istis vtendum, & videndum nouum quid sputum retineant. Habes formulas descriptas ad vlc. pulm. apud Rond. de med. int. fol. 147. & ad alios affectus. Volunt tamen quidam, ne his vtantur in vlcere pulmonis, & vbi multa

saniosa in pectore, uti Gradus admonerat c. de tussi ideo & Arculanus cum ea suspecta sunt, non lebat uti nisi leuioribus ex gummi cedri cum melle, adiecto exiguo galbano: & licet etiam ad hæc intentionem Gal. vtatur theriacalem: eadem ut sufficiens, illi suspecta erant ob hæcicam. Sed Gale-num Theriaca vsum fuisse credendum, febre non admodum valida existente. Vltimo addunt correctionem accidentium: & præcipua duo ponunt, nempe fluxum ventris, & extenuationem: quibus alij addunt tussim validam, sputum sanguinis: constipationem ventris, fastidium, & breui putridam, ut Arculan. facit, nonnulli & sitim addunt, fluxui ventris occurrunt cum pul. descripto apud Rhaf. c. proprio, qui sit ex pul. cum. arab. spodi. bol. armen. sem. myrti, an. p. aqua. vel 3. j. contritis in farinæ modum: ex ex syr. myrtino vel pap. saluberrime datur drachmæ pōdere. In phthisi igitur rationem accidentium habere oportet. Sic pater meus charissimus Iordanus Forest. vire nobilissimus, p. m. cum senex annum 65. fere attingens, ex tabe moretur: licet toto morbi decursu nihil cruoris expueret, circa finem vitæ gurgur quasi in statum erat, per abscessum, ut videbatur: sed eo iterum delitescente, in alui profusum incidit, cui statim occurrebamus, cum iure restaurante ex capone & perdice, adiectis pyris & pomis cotoneis & semine berberis, adiecta pauca aqua ros. & sumach. & his similibus: ut magis constringeret, & exiguo vino cotoneorum, ut illum simul restaurare possemus: etiam ventrem innoximus vnguentis refrigerantibus: nam fluxus ventris, ut recte admonerat Rondeletius, magis iuuatur ad extra astringentibus ventrem, vel remedijs insulis per sedem: quæ si per os sumantur, faciunt anhelitus difficultatem, & tussim excitant: vel sputum retinent, conferua tamen ros. cum terra sigillata vera, vel bolo cum syr. myrtino, minus nocet. Sed cum talis fluxus plerumque lethalis sit, præcipue in fine, ut diximus, parum in patre meo charissimo iuuerunt: ita ut vir & senex admodum pius, anno 1559. vltim. febr. die in Domino quieuerit, postquam benedictione vltimo habita, nos filios suos tum filias Deo commendauisset Abrahami modo. Extenuationi vero occurrunt restaurantibus, de quibus iam satis dictum est, quale illud est; quod habet aliquod carnis resudinis mundatæ, & cancerorum fluuiatiliū in aqua herdeacea decoctum, nunc pinearum. Piliacionum, amygdal. dulc. passul. mundat. seminis cucumeris satius & melopeponis purgati: singula separatim conerito, penid. addito & sacchari perpurgat albisimi q. s. ex aqua cochlearum destillata ad vnitatem redigito. Quidam adiciunt superstitiosius, ut putant aliqui, gemmarum quarundam farinam, porphyrie marmore vitram, vel aurum: sed diligenter videndum ne aliqua fraude officinarum lapides illegitimi pro veris & pretiosis immisceantur. Sed de nutrientibus & roborantibus antea dictum est & auctorum libri his sciant. Tussi autem subueniunt, ut cap. proprio de tussi dictum est: ita & sputo sanguinis: de quo prius satis egimus. Si igitur in vlcere pulmonis denuo sputum sanguinolentum appareat, vel superueniat, vel præcedat, ad caput de sanguinis sputo recurrit. Constipationem ventris, quæ tamen non est adeo timenda in hoc malo: facillime occurrimus cum

enemate leniente, infrigidantē & humectante, uti ex lacte, zaccbaro, vitello oui, & oleo viol. & si necesse est, cassia adiecta, vel melle viol. idem præstat: lac sumptum cum multo zaccbaro, & iure gal-linarum cum zaccbaro. Fastidio autem & deiectioni appetitus obuiant exhibitione cotoneorum & miva, & emplastris ex cotoneis & vino ac aceto rosifque, momento galliæ muscatae adiecto (modo non sint mulieres, quæ morbo vterino laborant) ventriculo appositis: ego vtor solo cerato ex mastiche ad ventriculum roborandum. Febris subuenitur aqua hordei & ptisana hordeacea. Si inualescat febris putrida, constante virtute, digeratur humor febrem faciens, & euacuetur secundum exigentiam: sed leuibus ob extenuationem. Et si adit hæcica sine putrida feb. succurrit balneo, eo modo de febribus hæcicis ad longum docuimus. Vigiliis subuenimus emulsione papauer. & syr. eiusdem: qui optimus est in hoc morbo, si non retineatur materia intra pulmones & crassitiam: nam tunc vbi sputum retineretur, ab eo abstinendum, & potius linimentis soporiferis circa tempora vtentur: syr. viol. cum aqua hordei: dabimus, si sputum retineatur, & relaxantibus vnguen. pect. iungemus, & eclegmatib. sputum expectorantibus iam superius dictis. Nunquam adeo attentum oportet esse ad id, quod magis vrget, ut omnino negligatur morbus aut aliud symptoma minus. Siti occurremus cum iis, quæ de siti diximus in febris & pilulis sub lingua ex mucagine cotoneorum, phylli, semin. q. frigid. maior. mund. & succo glycyrrisæ. & diatrag. frig. quæ omnia etiam ad phthisin & tussim ac exsiccationem faciunt. Si vlcera sint in aspera arteria, vel ut alij scribunt, in canna pulmonis: curantur ut vlcera pulmonis cum medicamentis abstergentibus & consolidantibus, quæ potius ut eclegma lambendo diu in ore detinenda, & paulatim deglutienda, ut in asperam arteriam descendant sine tussi: ut diatrag. cum pauco melle vel syr. conuenientibus ad consolidationem, diatrag. cum bolo, vel terra sigill. cum syr. myrtino: ita & in vlcere pectoris procedendum, ut de pulmonis vlcere dictum est: si nec ita sanetur, sed in fistulam transeat, quales nos multos annos superuixisse vidimus: nulla alia est via in curatione, ut antea dictum est, nisi aperiatur exterius, vbi tumor est, vel cauterio, vel scapello aut phlebotomo, ut antea dictum est, & egresse pure, & repurgato vlcere, consolidetur. Quod si aliquid costæ sit corruptum, pars eius corrupta mediciniciis, vel cauterio actuali euellenda; postea rursum repurganda & consolidanda. Nouimus tamen in multis post aperiionem, exterius vlcus non potuisse consolidari, & perpetuo virus è pectore euomuisse, & diu ita vitam protraxisse: imo noui quosdam ita fistulas in pectore habentes, alio qui bene valere (ut in quodam Cornelio Ioannis apud Delphenses puerorum magistro) præterquam quod fistula tale virus modo plus, modo minus euomat vsque ad vitæ finem sine incommodo viuentes, quanguam misere vitam trahunt ob virus & pus quod ita perpetuo euomitur & effluit. Et ita absoluius omnia thoracis ac pulmonis vitia ac morbos, tum partium vicinarum, quibus hunc librum finendum duximus, & ad cordis mala accedendum.

Finis Libri decimi sexti.

14

Vlcera aspera arterie seu canne pulmonis.

Vlcera pectoris.

OBSERVATIONVM ET
CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber decimus septimus.

DE CORDIS AC QVIBVSDAM MAMMILLARVM AFFECTIBVS.

OBSERVATIO I.

De cordis palpitatione, variisque exemplis eiusdem, & de quodam vulnerato vehementissimam pal-
pitationem cordis incurrente.

Palpitationem cordis (quæ nihil aliud est quam immoderata concussio venienti diastole ac sistole molesta) veteres vel in sanguinis exsuperantiam retulerunt, vel in humorem copiosorem in pericardio infixum, ut Fernellius conserbat: & secundum eundem etiam reitorrida bilis aliquando eandem peperit: quæ alias sponte vacuari consueverat, in arterias effusa. De hac meminit Fernellius, duos à valida pilæ exercitatione repentina morte sublato, cum in illis deprehenderit bilem in topi nigri speciem concreuisse. In cæteris vero causam animaduertimus bilem esse perassatam: interdum in præcordiis, sæpius in liene congestam. Quamobrem in hoc symptoma plurimum propensi sunt, qui hypochondriaca melancholia laborant, ut sæpe animaduertimus: atque his diebus iuuenem quendam nobilem Mansardum nomine, valde ingeniosum, doctum, sed melancholicum præ manibus habuimus, qui frequenter palpitationem cordis incurrebat, idque sæpissime ex tristitia. Vehementer exasperatur hoc malum immodica exercitatione: astu, balneis, venere, crapula, excarescentia, meracioris vino. Is enim si præcipue vinum Rhenanum, quia subtile ut arbitror, sumeret, magis hoc malo tentabatur: & præcipue ex metu & tristitia: & quamvis sæpe per me curatus fuerit, ex leui causa in melancholico hoc malum redibat: apertis autem his remediis eo tempore à me curatus: quamquam idem postea hinc discedens, ut audio, non sine melancholia viuat, etiam hoc tempore anno 1590, cum hæc rursus colligerem, frequentissime contingit à flatuosis, fumosis, malignis, crassis vaporibus atque spiritibus in pericardio magna ex parte, aliquando etiam in sinibus cordis conclusis, qui aut in corde generantur, aut aliunde inferuntur: nimirum ex hypochondriis, in hypochondriaca melancholia, ut nunc diximus, & in iis quibus lien bilis atque copia turgescit. In his etiam circa lienem & pancreas conspicua, & molesta percipitur arteriæ palpitatio: ex eoque loco per arterias, quibus multis lien perfusus est, rater, atque vapor prompte in cor vicinum, subit, cuius vi & malignitate irritatum, vehementiori pal-
patione nititur: quod noxium est excutere: haud secus atque cerebrum in epilepsia. Iam etiam hoc malum oritur subinde ab utero, ventre, aliisque corporis partibus male dispositis: ex partibus n. prædictis facile multi feculentis, fuliginosisque vapores per arterias in cor subeunt. Sæpe quoque fit ab aquoso putridoque humore, vrinæ simili, à quo malus odor quoque efflorescit, qui maiori copia

pericardio concluditur, quam ut cor libere se dilatare possit. Et licet ab ira, exercitio; tum supra dictus sæpe irriteretur: animi & corporis quiete remittitur: contigit equidem cor à prædictis causis irritari, tuncque nititur, ut iam diximus, id quod noxium est valida pulsatione expellere: potest idem malum nasci ex tumore aliquo aquoso, sanguineo, vel caroso in pericardio enato, vel à tuberculo, abscessu, vermibus, aut vellicantibus, subita evacuatione, imprægnatione, ut postea exemplum ponemus, inflammatione, item ab aqua tunica inclusa, & humore putri ac male olente, lapillis, venenosa qualitate in illa tunica hærentibus; aliqui addunt & à veneno, quod tamen negat Iacchimus: Ego, inquit, omnes naturas venenorum legens, sine copas quædam facere audiui: cordis palpitationem non audiui. Ab halitu tamen & vapore flatuoso educto ex vitioso humore fieri volunt ob eandem causam & ictericis & splenicis melancholicis fere omnibus, & cachexia laborantibus puellis & similibus, & qui in aquam intercurrent incidunt. Sed & interpres Hollerij etiam venenosa qualitate & spirituoso halitu, tum aliis omnibus iam dictis oriri asserit, siue ab extremis, siue ab externis, siue in ventriculis cordis: siue in pericardio, siue in peticardio, siue in arteris causa subsistat, siue accidat extrinsecus, ut utero, liene, hepate, ventriculo. Quæ omnia iam prædicta ab Hollerio obseruata sunt. Sic Archidiaconi, hoc malo interempti, corpore dissecto abscessus in substantia cordis inuentus: in alterius pericardio, aqua: in Britone quodam inflammatio cordis: in alio abscessus in vena arteriosis: in multis pericardium flatu distentum, qui tandem in aquam solet con-
cretere: nisi cordis calore dissoluatur. In muliere quæ quatuor mensium spatio incredibili vrinæ cruciatu laborauerat, duo calculi reperi in corde cum multis abscessibus: integris renibus & vesica. Sed notatu dignissima historia Præsidis primarij Rothomagensis, nomine Remon, qui abeunte ætate ad annum quinquagesimum quintum, quo obiit, cordis palpitatio corripit solebat, præsertim à summo meridiano, & ubi artius tibus constrictas habebat: Sensus quidam tremulus, erat ad carotidas: huic pulsus vel nullus, vel parvus, & sine ordine. Soluebatur paroxysmis edito crepitu, ructu, clystere, dolore in mediis claviculis excitato, deinde in fronte, vel tussi satis violenta sponte mota. Relictis tibiariis vinculis, & summo melius habebat. Eadem symptomata in muliere nobili apparuerunt. Vtrisque hepar calidius, ventriculus frigidior. Hinc multa fuliginosa excrementa, spirituosusque vapor & crassus, in arteriis interceptus, continebatur, qui in cor exhalans, incutiebatur tremorem vel palpitacionem: donec motu, attritu, aut calore, quod ad id non sufficeret facultas vitalis, dissolueretur, aut aliunde exitum haberet. Eodem modo, & ob eandem causam paulo ante & ictericis, splenicis & mel-

lancholicis fere omnibus & cachexia affectis euenire diximus: eodem modo & Galenus, ex balneo & vitiosis lignis accensis mulierem solitam animo debere & palpitacione cordis laborare, scripsit: alteram ab utriusque affectibus idem pati: cuiusdam, si vel per horam lauaretur, idem addere, nisi prius panis aliquid assumpisset: hominem, dum exsolueretur: & cor fortiter palpitaret, repente interire. Sed omnibus neque eadem causa, neque eadem pars affecta modo enim in ore stomachi, modo in corde fit principium defectus animi. Palpitatio quoque non semper causam habet in corde, sed pars affecta est, cum qua mutuum habet consensum, ut pericardium, & arteriæ, præsertim maiores & viciniotes, inde vterus & similia. Causa autem modo per se morbum efficit, ut tuberculum, lapillus, aqua, inflammatio; de quibus paulo ante dictum est; modo aliquid commouet, quod morbum efficiat, ut balneum & ligna succensa in muliere, cuius meminit Galenus, & hepar ac ventriculus in præside Rothomagensi, quam causam Hippoc. manifestam appellat aphorismo adducto, sicut priorem non manifestam, è qua periculum mortis repentinæ imminet, non ab altera, licet tandem quoque interficiat. Ob idque vitam præles ad 55. annum produxit, cum cæteri eodem morbo, sed causa dissimili, breui perierint. Verum hæc euenisse compertum est: sed quod nunc referam rarissimum & minus à multis visum, quod iuueni cuidam accidit robusto, vigesimum octauum annum agentis. Hic in pago Schaga dicto, an. 1549. mense lunio vulneratus fuit in dorso sub scapula sinistra, vulnere thoracem transeunte; qui mox febre valida continua acuta correptus est, & in cordis palpitacionem adeo vehementem & violentam incidit, ut etiam extra domum, in qua eger decumbebat, à transeuntibus (potissimum, si fenestras oclusas aures admovent) palpitatio cordis exaudiretur: ut in vita similem casum neque audierim neque viderim, neque à præceptoribus meis obseruatum compererim: quamquam Fernellius, medicus, si quis alius, clarissimus & doctissimus, scribit huius tantam vim esse, ut sæpe sit animaduersa thoracis vicinas costas effregisse; sæpe & eas, quæ supra mammam sunt, de propria se de dep. lisse; sæpe etiam arteria foras dilatasse in aneurisma, contracti pugni magnitudine, in quo & tactu & visu conspicua erat pulsatio. Ita quidem affecto corde arteriæ omnes vehementius pulsant ac interdum dilatantur, præcipue vtero, quæ supra iugulum sunt. Ad hunc iuuenem cum ingressus essem, hanc grauem palpitacionem animaduerti ortum habere ex sanguine intus remanente, vel ibidem concreto: quamquam chirurgus (ut ij homines solent) omnia venæ sectione potiones vulnerarias & sanguinem dissoluentes exhibuerat: cum tamen venæ sectio in recenti vulnere facta (nisi in ventre consistat) statim fieri debeat, & expediat quoque ipso vulnere statim sanguinem plus minusue effluente: quippe phlegmone sic minus tentabitur, tum vlcus ipsum, tum quæ circumposita ei loca sunt: & ideo etiam statim venæ sectionem adhibere oportet. Male igitur tonsores nostri, vel qui chirurgi esse volunt, in vulneribus magnis interiora penetrant, statimque tanquam ad sacram anchoram confugio ad suas potiones vulnerarias consuetas, easque subinde admodum calidas propinant, quibus a methodi perpetuo vtentes febrem ad phlegmonem inducunt, mortis causam inferen-

tes. Siue igitur multis sanguis deflueret ad cor (nam & à multo sanguine obstructionem faciente palpitatio oriri potest) semper & ratione febris & potissimum palpitacionis conueniebat venæ sectio, idque in iuvene robusto, licet vulnerato, in quo sanguis non satis ex vulnere fluxerat: cū & vulneris quoque ratione venæ sectio in eunda erat, ut 4. methodi medendi Galenus ex Hippocratis decreto docuit. Iam quoque multoties Galenus subito palpitacionem cordis sine alio accidente, aut vulnere euenientem detractione sanguinis curauit: imo omnes palpitacione correptos (ut 5. de locis affectis habetur) venæ sectione sanauit: & quendam quotannis verno tempore incidentem in palpitacionem eodem modo præseruauit, cum tales, si ab ea abstineant, magna ex parte subito quandoque intereant. Memini non ita pridem rusticum quendam vulnèratum in pago Scermerio dicto etiam in palpitacionem fere similem incidisse, & ob sectionem venæ prætermittam subito interiisse. Quare venam sinistri brachij runderè feci, sanguine satis pro viribus extracto; & illico à detractione sanguinis, incio chirurgo, melissam viridem & boraginem accipi, contritas inquam herbas, ne ab astantibus, cognoscerentur, easque supra regulam mundam ignitam posui, aqua rosacea & acetici momento irroratas: qua cum cordis regioni admonuisset, miraculi seu incantamenti modo, illico cessauit cordis palpitatio omnibus admirantibus, qui præsentibus erant; adeo ut vix aliquis vulneratus in eodem pago (cum tunc Alcmariæ in patria praxin exercerem) si postea decumberet vel male haberet, me non vna cum chirurgo in curatione admitterent, & tempestiue, ad quosuis vulneratos vocauerint. Hoc autem arcano, nulli nisi vero Pythagorico reuelando, aliquando uti videram præceptorem meum Elideum Forliuensem, vel Paduanum, in praxi versatissimum, in nosocomio Bononiæ vulgo appellato Vitzæ. Verum is solo melysophyllo utebatur; nos boraginem hoc tempore adiecinus. Cæterum licet palpitatio curata foret, nec amplius rediret: at tamen ratione febris tum vulneris, cum postea aluum non satis deponeret, sequens leniens medicamentum propinaui: ℞. discaibolici ʒ vj. electuar. de succo ros. ʒ i. b. dissolue cum ʒ iij. decoctionis infrascriptæ: ℞. vngula caballina viridis, consolidide viridisque & maioris, & bellidis scabiosæ, bugle, sanicula, capill. veneris, agrimon. viol. ana m. j. radice. feniculi, bugloss. glycyrrhizæ rasæ ana ʒ j. cicurum rubr. ʒ ij. fiat decoctio in sero lactis pro ʒ j. saccharo colat. dulcoretur, sumptis autem in diluculo lenitius iam diste cum ʒ iij. huius decoctionis: altero die post venam sectam optime aluum excreuit, febre cessante nec palpitacione cordis redeunte. Interea pro vulnere reliquo decocto bis in die utebatur ʒ j. inter ebulliendum rubia tinctorum adiecta, & pro tussi, quæ tunc leuis aderat, modo ex syr. sequentibus, modo ex diatrag. in tabulis exiguum quid sumebat: ℞. syr. viol. glycyrr. an. ʒ ij. borag. ʒ j. postremo & his herbis in ceruina decoctis & colatura facta bis in die pro vulnere repurgando & consolidando utebatur: ℞. caninum rub. sanicula, buglossa, vngula caballina, artemisia rubescentis, melisse an. m. j. incise in ceruina communi coquantur: quibus remediis vulnere intus repurgato, opera deinde chirurgi, breui vulnus sanatum est, ac nutu Dei æger conualuit.

SCHOLIA.

Hic quidam antequam ad cordis affectus descendant, cordis naturam describunt, eiusque structuram & situm, ac cordis & cerebri opera, de quib. quia nos in præfatione nonnihil diximus, deinde etiam, quia Galenus, De usu partium abunde de his egit, & post eum alij auctores, ut Arculanus & Iacchius, tam alij plures, eos perlegere poteritis, & Bened. Veronensem. Sed quia hic breuiter de cordis affectibus agere institutum est; Cordis igitur mala hæc plerumque sunt, palpitatio cordis frequens, animi defectus, cardiacus morbus, habitudinis corruptio, sicut est hæctica dispositio, de qua satis dictum est in libris nostris, De febribus hæcticis & marasmo. At vlcuscula non patitur membri nobilitas, teste Paulo Agineta, subducuntur spiritus, & extrema sudore profuunt, & frigore corripuntur exitiali: imo auctore Plinio quouis modo læsum mortem adfert. Mulier tamen quædam Clara nomine & genere, apud Beniuenum c. 35. cordis dolore interdum vexabatur, quem medici à malo ipsius cordis habitu fieri arbitrabantur. Sed cum pluribus iam annis connubio iuncta non conciperet, & sterilitatis causam quæreret, ac tollere conaretur multis prædiis, ita demum dolor ille cordis increfcere cepit, ut perpetuus fieret. Ex quo sapius etiam mulier ipsa deficiens, recreari vix poterat, donec, eo iam magis magisque inualefciente, è medio sublata est. Cæterum mortuæ corpore inciso, & frustulum nigrioris carnis in sinistro cordis ventriculo supra arteriam, quod mellipili formam haberet: & vulua à medio infra versus iniam eius partem iunctis oris obcalluisse reperiata est, quare ut tuberculum illud mortis, ita hoc sterilitatis causam fuisse cognouimus. Callum quoque cuidam in arteria magna, loco cordi proximo, natum obseruauit Dodonæus medicus mihi familiaris. Multis hic annis cordis palpitatio obnoxius crebro fuerat; sex vero ante mortem mensibus in sinistro carpo pulsus tam exiguum habebat, ut nullus frequenter apparuerit, ac sæpe sentiri non potuerit. Fuit quoque, palpitante corde, difficile admodum huic potum admittere, ita ut vix vnciam simul bibere potuerit. In pectore huius spatio sublutei coloris humor collectus quoque fuerat. At vulnus cor penetrans statim lethale est: uti meo tempore euenit in iuvene illo, fratre cuiusdam chorauli Alemani, qui à quodam Veneo dicto vulneratus in pectore iuxta mammillam sinistram, protinus sanguine effluente mortuus est. Galenus hoc ipsum confirmauit, necesse esse hominem mori, idque præcipue si sinistra partis cordis ventriculus vel venter fuerit vulneratus. Si vero non ad ventrem vsque pertingat, sed in cordis substantia consistat vulnus, ex ita affectis aliqui non solum ea die, qua vulnerati fuerunt, sed sequenti quoque nocte vivere poterunt, qui oborta deinde inflammatione exstincti sunt; ut vir ille in Scermerio pago, de quo diximus obs. precedente, etiam mortuus est. Sed ij quam diu vixerunt, mentis compotes inuenti sunt: unde euident sibi testimonium sumit Galen. & eiusdem cordis substantia secta, negat rationalem animæ vim in corde consistere. Mirabile tamen quid refert Beniuenus, de abditis rerum causis, cap. 42. De cordis parte patefacta: Lucio inquit, abcessu, qui supra septimam vertebra inuatum longo temporis intervallo suum fecerat,

intimamque membranam sua sanie prorsus erofarat, minima ipsius cordis pars oculis cernentium patefacta est. Verum cum hominem summa & diligentia & solitudine curaremus, in pristinam redactus est sanitatem. Hic tamen cor læsum non videbatur, licet aliqua pars ipsius oculis cerneretur; nam sicut cor vulnera non sustinet, ita nec eius membranz inuolutum, cuius aquosus humor effluit: eo quoque abundante macies subsequuta fuit in sima secta apud Galen. ut de Marasmo diximus in 4. lib. febrium hæcticarum scholio obs. 10. quæ cum ad extremam maciem deuenisset, vitam cum morte mutauit, cum & palpitatio cordis ex eadem aquositate abundante heri possit. Refert tamen idem Beniuenus istum in cordis tunica conuulsi in quodam iuvene à fractura lethalia adierant, quem idem ad sanitatem perduxit, cum eius cordis tunica tantum leuiter fuisset ex vulnere perfracta. Huiusmodi vides historiam eodem lib. cap. 65. Verum hæc ad vulnera pertinent. Sed nunc de cordis palpitatio agamus, prætermittis iis vitiis, quibus, ut Agineta refert, etiam cor afficitur, nempe ex phlegmone, erysipelate, cæteris vehementissimis distemperantiis, acutissimis febribus, de quib. in libris nostris obs. de febrib. egimus: cum multi ex animi moerore, terrore & subita ingenti & insperata lætitia animo defecerint, & extincti fuerint. ideo vtile est ex quibusdam notis qualitates cordis prius dignoscere; de quibus Gal. in primis consultio in libello, qui titulo Artis paræ cūcumfertur, & de calidi, frigidi, humidi & siccicordis signis; quæ ad longum etiam à Ben. Alex. Veronensis lib. 10. c. 3. referuntur. Sed illud valde admirandum, quod Beniuenus refert de quodam Iacobo latrone, qui è patibulo, quo suspensus fuerat veluti iam mortuus, cum tamen adhuc viueret, depositus atque curatus conuulsi. Verum ut erat homo ingenio malo prauoque, ad eadem statim scelera reuolutus, quib. antea extremum promouerat supplicium, iterum capitur atque suspenditur. Quare hominis admirati (inquit Beniuenus) nequitiam, mortui cadaver incedendum curauimus: & inuentum est cor eius ob extremam caliditatem vndique pilis repletum. Hoc idem inuentum est in corde Aristomenis Græci, qui solus perhibetur integras acies pugnando in fugam vertisse. Est ergo non tantum scelesti ingenij signum sed quandoque etiam raris fortitudinis. Ita & alius quidam Iacobus apud Amatum c. 6. curat. 65. pilos in lingua genitos habebat, satis longos. Sed & Ferrariz idem videtur alium conscriptum, cor pilis circumspectum habuisse, eumque insignè quoque latronem & grassatorem. Verum quod ad palpitacionem cordis attinet, cuius iam causas fere omnes retulimus, hanc Galen. à frigidis tantum causis euenire putat, & ac extenuantibus remediis, tum attenuante victu curabant. At Arabes, & iuniores medici quidam, etiam qui Galeni doctrinam profitentur, ex calida posse oriri contendunt, Vtrinque inter se disputantur. Sic alij priorem partem defendunt ex frigore solo oriri, uti longo sermone videre licet apud Altimarum, & etiam Iacchinum, & alios non paucos. Alij & ab intemperie calida fieri contendunt, ut Rondeletius, qui & contra intemperiem calidam, si ab ipsa oriatur, diamarg. frig. & diatrag. frigidum præscribit. Holerius quoque ab utraque intemperie posse fieri, ut & omnes, qui Arabum decreta sequuntur, autumat. Medici quoque etiam illustiores quidam confundunt palpitacionem cum tremore. Diximus autem obseru.

pitacionem cum tremore. Diximus autem obseru. 99. lib. 10. (& scholio eiusdem, cum de tremore manuum loqueremur) tremorem à palpitacione & iectigatione (etiam scholio obseru. 100. cum de palpitacione & iectigatione in musculis ageremus) multum differre; cum tremor (ut etiam Gal. scriptum reliquit libro De palpitacione, tremore, rigore & conuulsione (Græcis τρεμος dictus, sit motus inuoluntarius sursum & deorsum motuum partium ab inuicem, ut patet apud Galenum præcitato loco; ut à palpitacione discrepet, quoniam non idem est sursum ferri & eleuari, neque deorsum ferri & deprimi: cū palpitatio sit partium eleuatio quædam præter naturam atque depressio, eodem Galen. auctore loco citato. Et intra tremor cum alio priorem locum mutat; eleuata vero & depressa in palpitacione seruant antiquam sedem, utrisque tamen commune, quod moueantur non sponte, sed inuoluntarie & præter naturam: sed proprium palpitacioni, maiorem & minorem locum, non relicto primo, occupare: proprium vero tremoris, primum locum relinquere. Tremoris motus quoque mixtus est & compositus, qualis est arteriarum pulsus, & præsertim pulsus formicantis non abinilis. Nam tanquam in hoc pulsu arteriæ motus in minima spatij intercapedine agitur, sic in tremore animalis, particula quæcunque ab imbecilla virtute mouetur; vicissitudo autem motus non ab una proficiscitur natura, sicut in arteriis, sed ex pugna virtutis & ponderis corporis: & quamuis omnino huius symptomatis generatio cum conatu sit mouendi: est tamen cum virtutis infirmitate. Neque idem locus in tremoribus ac palpitacionibus afficitur: nam tremor inualidæ virtutis actio est; in ipsa vero palpitacione, facultas haudquaquam lædiunt, sed instrumenta seu partes ipsæ quæcunque præter naturam dilatari possunt & rursus subidere, ut in cute sæpe incidit & subiectis musculis, postremo ventriculo, vesica, vtero, intestinis, iecinore, liene, septo transuerso ac arteriis & corde, de quo nunc loquimur, quod afficitur per se vel ex locis vicinis, ut iam diximus. Tremor autem est impotentis symptomata, cum imbecillitas sit virtutis motuæ corporis; neque una cause species, quæ tremorem efficiat, reperitur veluti palpitacionum, ut quidam volunt: quarum ortus est à nebuloso, crasso, vaporosoque spiritu. Neque remedium vnum genus tremoribus & palpitacionibus, ut lib. citato apud Galen. constat de palpit. trem. quo item loco ac lib. 2. de causis, symptom. & de morbis vulg. diuersis tremoris causas conscriptas discere poteris. Ideo errant, qui palpitacionem cum tremore cordis etiam confundunt, licet nonnulli de hisdem vno capite tractent: & quidam etiam velint, tremorem ex leui causa fieri, palpitacionem vero ex grauiori. Differt quoque palpitacio cordis à pulsu, cum palpitacio nihil aliud sit, quam ipsius eleuatio & depressio, ut diximus, præter naturam, vel ipsiusmet cordis dilatatio præter naturam. At in pulsu est secundum naturam diastole & systole. Palpitacio itaque est symptomata deprauati motus pulsantis cordis præter naturam, sequens morbum consimilem, nempe malam & inæqualem temperaturam cordis essentialiam, vel ipsi aliunde communicatam. Altimarus vero ait sequi intemperiem frigidam cordis: alij & calidam, & ex lib. De palp. dicit etiam ad vnitatis quodammodo solutionem conseqni, cum vel tumor præter naturam in eadem ambiente cor tunica, dura siquidem, fieri possit, Per. Forst. Tom. 2.

aut humorem in se continente, qualern pustulæ, quas Græci hydatidas vocant, emittere solent. Facile autem cognoscitur ex ægri relatione: quæ præter namque cor ipsum præter pulsum palpitare sentiunt, quem proprium motum cordis appellamus: affectus, & insuper & medici ipsi manu adhibita supra thoracem, loco quo cor ipsum situm est, tum tangendo sentiunt, qui adeo grauis fuit in nostro vulnerato, ut etiam exaudiretur, ut dictum est. Adest quoque spiratio exigua & rara, & pulsus inæqualis, ex eo, quod cor affectum est per se vel per consensum, ut iam satis in obseru. præcedente declarauimus.

OBSERVATIO II.

De palpitacione cordis ex sanguinis multitudine.

Iuuenis quidam tempore veris, integra valetudine vtens (licet antea, ut ab astantibus intelligere potui, multis alimentis multum sanguinem gignentibus vltus esset, etiam copioso vino, & carne multa) cum subito in cordis palpitacionem incidisset, atque ad eum acciti essemus, statim mihi in mentem venit illud Galeni dictum, libro 5. De loc. affect. capite 1. quod palpitacio cordis, pluribus integra valetudine degentibus, tum adolescentibus, tum adultis, subito sine alio manifesto accidente euenire visa est, atque omnes eos sanguinis detractio inuit. Atque hoc accidente plane liberati sunt, qui post missionem sanguinis tenui victu, medicamentisque similibus vti sunt: quos vero rursus huiusmodi accidens inestituit, eadem via curati sunt. Cæterum noui quendam (inquit idem Galen. eodem loco) quosdam annis, verno tempore huiusmodi palpitacionis accidente vexatum: qui eum per tres annos à sanguinis detractioe se adiutum intelligeret, anno quarto, antea quam accideret ipsum inuaderet, sanguinem misit: idque pluribus, deinceps annis faciendo, illa quæ post sanguinis missionem facere oportuit, diligenter obseruauit. At nihilominus hic quoque ante senectutem morte præuentus est: sicuti & reliqui omnes, quorum alij quidem per acutas febres, alij vero cum sani degerent, astatim syncope intercepti, interierunt: quamuis vnus vel duo, citra syncopam, alia quadam mortis specie perierint. At vero si affectorum magna pars, ætatem agebat quinquaginta quidem annis inferiorem, sed quæ quadraginta annos excederet. Hæc Galen. cuius verba diligenter animaduertens, statim in inuene carnoso, (virtute ac ætate, seu alio quopiam non inibente) venam internam dextri cubiti secari iussi, cum totius corporis plenitudo adesset, quæ si non adfuisset, in sinistro misissem: & quia hic sanguis in bene valente facis multus esset & crassus, sua copia obstructionem faciens coarctatorem, victu attenuantem & medicamenta deinceps attenuantia & cordialia præscripsi, & mandauit ut in aëre mediocriter calido & sicco degeret, grauisque odoris experte, quinimo ut suauiter oleret arte id pararet. Omnia odorata cordi familiaria sunt. Somnum vero moderatum amisit, iubens tamen ut vigilias immodicas vitaret, & maxime immodicos animi affectus, præcipue mortificationem & meum atque etiam lætitiā immodicam, motique vehementiorem & Venerem præcipue: & si leui exercitio vti vellet, illud quidem temperatum concessi; & ut alium leuem seruaret arte vel clysteribus aut balanis, & ut cibos eligeret immodice humiditatis ac flatu expertes, sed boni nutrimenti faciliq; concoctionis vt sunt

carnes pullorum gallinaceorum, starnarum, gallinarum, phasianorum, perdicum, merularum, turdorum, cuniculorum parvorum, ac aliarum avium parvarum montanarum, vitulorum, leporum; eiusque vteretur præcepti modo assis, modo elixis, hyssopo, serpillio, satureia, & præcipue melissa, borag. bugloss. pimpinella, & similibus adiectis, & in carniū iure caryophyllis vel macere aut cinnamomo & exiguo croco iniectis, quæ cor refocillant: & ad recreandum vires vino exiguo vteretur tenui & dulci mediæ ætatis, cum aqua boraginis, melissæ diluto, vel subinde iniectis floribus boraginis, buglossæ, vel ipsa pimpinella, si virides haberi possint. Deinde exhibui syr. de pomis, de epithymo, de corticibus citri ex insus. ros. cum decocto melissæ. Leniente medicamento deinde vtebar, fumendo ʒi ss. vel ij. syr. insus. ros. pallid. cum solis senæ cum ʒiij. aquæ melissæ. A purgationibus fortib. oportet abstinere. Adhibui quoque medicamenta attenuatoria, vt diambram, diamol. dulc. & amar. subinde & diacymamomum. Postremo etiam theriacam dedi ad ʒi ss. superbibendo parum aquæ melissæ. Exterius etiam epithema hoc vel simile cordi apponebam: ʒl. aquæ melissæ. florū caryophyllorum, modo habere possit, vel eius locū aqua borag. an. lb ss. aquæ ros. ʒiij. maceis, caryoph. cymamom. ligni aloes, corticū citri an. ʒ ss. seminis ocym. ʒ j. croci gran. v. vini odoriferi ʒiij. amblyæ, mosci an. grana iij. (modo non sit mulier vterino malo laborans, tali etiam vtimur maxime in viris) fiat epithema cordiale. Quibus remediis vel his similibus non solum hic iuuenis, sed alij multi conualuere.

S C H O L I A.

Signa demonstratiua palpitatiōis per se nota sunt: at causarum & specierum quibusdam notis indigent, ita hic à sanguinis quidam copia, crassioris scilicet, non adeo calidi (alioqui febrem intulisset) hoc malum originem habebat, eratque similis casus à Galeno iam descriptus. Vbi enim sanguis valde calidus est, æger maiorem æstum sentit, respirationem viciatā ac magnam & velocem. Sed hic erat potius crassus, vt pote sapius eueniens & in sanis, non præcipiti periculo, ita vt curam suscipere possit: nam altera, quæ sit ex sanguine admodum calido, periculosa est. At præter hæc, quod à sanguine obstruente continget, monstrabat anni tempus (quemadmodum & apud Galenum, eo quod vere euenit, cum funduntur humores, & per corpus mouentur. Sed & copiam animaduertimus in venis, quæ potius crudiores sanguinem significabat, etiam ex ætate, temperamento, victus ratione, colore corporis, symptomatis somni, inappetentiæ, & aliorum, de quibus in lib. De plenitudine agitur. Si vero à melancholia, vel ab humore melancholico, aderunt & symptomata melancholica, tristitia, sollicitudo, metus & alia, quæ de melancholia diximus. A frigore vero & humorib. frigidis & pituitosis, causæ præcellerunt, cor calorem inatatum extinguere solent, vt aer frigidus, & alia, quæ etiam per accidens calorem innatum extinguunt, vt euacuationes excedentes, cibi frigidi: aderunt & pulsus tardus, rari, prauus, & anhelitus similis etiam extra paroxysmum; frigoris sensatio, & alia signa addunt, quæ frigidus, crudus, pituitosusque humores abundare notant. Qui autem etiam à bile fieri volunt, causæ præcedentes exsiccantes calfacientesque & ægitudines biliosæ id demonstrabunt, pulsus, anhelitus magni, ve-

Signa à causa sanguinis crassioris vel calidi.

Signa ab humore melancholico.

Signa frigoris & pituitosis humoris.

loes, frequentes & duri, inflammatio, sitis, & reliqua, vt anni tempus, habitudo biliosa, æstus, qui & fame sitique & exercitio lædantur, vt pituitosi ab iisdem iuuantur. Aliquando ex aquositate in pericardio contingit: neque enim mirum videri debet, tantam humoris multitudinem cumulari aliquando (vt Galenus dicebat lib. 5. De locis affect. c. 1.) in ambiente cor tunica, vt ipsum ne attollatur, impedire possit. Quippe in animalibus affectis vidimus plerumque plurimum humoris, vtriusque speciem referentis, in eo, qui ipsum inuoluit, panniculo contineri. Etenim simia quædam, quum emaciari indies videretur, eam tamen necessariis nostris negotiis impedit, secare in tempore non potuimus; post mortem vero, reliquis corporis partibus omnibus illæsis, inuentus est in ambiente cor tunica tumor præternaturam, humorem in se continens, qualem pustulæ, quas Græci hydatydas vocant, emittere solent. Atque in gallo quoque vidimus cordis tunicam, huiusmodi tumore, & quidem duro, affectam, perinde ac si plures crassæ membranz inuolutæ altera alteri fuissent: verum in eo nihil humoris continebatur. Vnde verisimilis coniectura elicitur, homines etiam similibus posse affectibus infestari. Quod autem de simia dixit Galenus, id quoque de aliis aquositate habentibus in pericardio intelligi potest, nempe hominibus, quoniam & sine manifesta causa emaciantur & tabidi fiunt. Sed curid eueniat, Galen. non dicit. At causa emaciationis est, quoniam succedit hectica febris: nam ex cordis angustia febricula fixa necessario oritur: nam supercalchieri est necessarium, si non libere attrahit aërem. Alij & hoc signum addunt ex ægrotum relatione, quod ipsis videatur quasi cor aquæ innatet, & inde comprimitur, & deterius pulset. Gignitur vero & accenditur auctis causis naturalibus, vt scilicet densa admodum tunica sit, multaque humiditas circa viscum, vt in mulier. plus aggregari accidit, & animalibus humidis, sicut patet ex dissectione. Si vero consumitur humiditas existens in capsula cordis seu pericardio, corpus exsiccatur, vt Arculanus vult, & arefit indies absque febre; vbi enim fit à caliditate superflua, id per inflammationem in corde perceptam notatur, modo non fuerit fixa: si autem fixa per inflammationem sanata ante fixationem, pulsus anhelitus sunt magni, veloces, frequentes etiam extra paroxysmum, ac causæ præcellerunt calfacientes, vt febris, motus fortis & similia. A statu vero fieri indicant repentina accessio, asthma, motus tremulus in genis aut palpitatio in genis oculorum, vel in aliqua parte, aut dolores repentini, qui statim cessant sponte sua: oculi etiam quodammodo obtenebrantur, sonitus aut sibilus aurium his solet accidere: excitatur n. leuissima corporis motione, & tandem asthmatici fiunt. Si ab obstructione, per diuersitatem pulsus magni, parui, tardi, velocis dignoscitur. Ita & à debilitate non facit pulsus fortis, estque cum priuatione signorum repletionis. Si ex malo situ aut compressione, cor suffocari & constingi videbitur: ita & solutio continui per proprias causas nascitur, vel apostema, dissectio immediata demonstrabit. Si per communitatem totius, vt in febribus, id febres indicabunt: nam iis decrecentibus discedet. Si per consensum aliorum membrorum, vt à ventriculo fiat, id nausea, bilis vomitus, & similia facile aperient, & circa stomachum dolor. Ita & de aliis membris censendum. Et si à crisi, signa critica

critica aderunt. A vermibus, punctiones id quoque indicabunt. At signa, quæ præfagiunt futuram palpitatiōem, habentur ex causis occurrentibus, & malum cordi imprimentibus, atque cordis temperamenti excessu, & aliis causis disponentibus. Prognostica quoque nunc fere patent ex prædictis in obseru. præcedente: nam licet quiddam videantur ab hoc symptomate liberati per venæ sectionem, victumque extenuantem, à medicamentorum ope, nihilominus permulti (vt ex Gal. ostendimus) post annum vel plures menses eodem malo rursus correpti, aut senectutem morte præuenti sunt: alij per acutas febres, alij sani degentes, syncope correpti & extincti sunt; periculum enim repentinz mortis impendit, si diutius superflueque affligat, crebroque repetat. Hoc malum quoque familiare est syncope correptis: quam ægitudinem & antecedere, & in quâ etiam mutari solet. Et iis quoque quibus lien tumidum est atrofæculentoque sanguine, & qui hypochondriaca melancholia laborant, meticulosi mæstique quoque hoc malo familiariter perturbari solent. Et licet adolescentibus tum adulescentibusque magis tamen accidit iis, qui ætatem agunt quinquaginta quidem annis inferiori, sed quæ 40. annos excedat. Si quoque in pericardio multam generet materiam, vel humiditatem consumat, vel apostema adfit, subitas mortes infert. Ad ea, quæ ex statu vel vaporesque sit, aut per consensum, minus periculosa est: sed quæuis confirmata periculo non vacat, & quouis modo fiat, circa initia curatio non est negligenda: nam aucta vel perdurans in syncopen (vt diximus) permutatur. Sed hæc, quæ de signis diximus, clariora exemplis sequentibus eruant.

OBSERVATIO III.

De palpitatiōe cordis à frigore & materia pituitosa.

Diximus frequentius à causa frigida & pituitosa, iuxta Galenum, palpitatiōem fieri, vt ex eiusdem curatione liquet, cum medicamenta potius attenuantia & dissiccantia quam frigida præscribat: ita istis dieb. mulier valde pallida, si aliquo frigore tentaretur, in palpitatiōem cordis incidebat: caputque huic graue erat, frigeat, crudisque humoribus frigidis abundabat, eratque hyems valde pluuiosa & nebulosa, cum ad illam accitus essem, & cordis palpitatiōe afflictebatur, quæ & antea quoque correpta fuerat, vt ipsamet narrabat, præcipue si frigore aliquo modo obrueretur. Pulsus huic valde tardus erat: cui & hoc epithema statim præscripsi: ʒl. aquæ. bugloss. melissæ an. lb ss. vini maluatici ʒiij. pul. specier. electuar. de gemmis, caryophyll. an. ʒi ss. pul. diambry. (cum faceret morbo vterino nunquam se obnoxiam fuisse) ʒiij. ss. sem. citri, beben albi & rubri, q. s. de corde cerui an. ʒ j. croci ʒ ss. fiat epithema; quod calide cordi cum panno rubro scarlato applicabatur. Cum parum frigeret, hubebam etiam tum maris, vt pedes panno calido calseri; quo paroxysmus ad tempus cessauit. Verum, ne rediret, materiam pituitosam, adiectis etiam cordialibus, hoc modo vel simili digerendam esse, proposui: ʒl. syr. de bugloss. mellis ros. colari, syr. de byzantiis ana ʒi. aquæ melissæ betonice, hyssopi an. ʒiij. misce syr. syr. p. ij. distibus, viatur cum syr. ʒiij. pro vice elect. diambry. dulcis in tabulis. Sympum adhuc semel cepit, deinde illam purgaui hoc modo: ʒl. syr. ʒiij. et. Forest. Tom. 2.

ex insus. ros. pallid. cum solis senæ ʒi ss. diaphanici ʒ j. aquæ melissæ. borag. & vorisinarum ana ʒi. misce, fiat potio: quibus optime aluum deposuit: postea dedi theriacæ optimæ ʒiij. conseruæ florū borag. ʒiij. capiebat postridie mane sex horis ante pastum, & melius habere cepit: quamuis post mensem iterum eo malo apprehenderetur, sed non ita fortiter. Iussi vt singulis mensibus caperet has pilulas: ʒl. pilul. de hiera simplici, pilul. alephang. agarici trochiscati an ʒ j. cum syr. conseruæ. citri, fiant pilule vij. mane sumende. Interea quoque præcepi, vt ex hoc condito omni mane sumeret: ʒl. corticū citri ʒss. conditi, conseru. summatū melissæ, conseruæ borag. an. ʒi. conseru. flor. anthos ʒ ss. spec. laxificantis Gal. pul. diambry. diambry. dul. an. ʒi. seminis citri, osis de corde cerui an. ʒ j. myrobal. vnum emblicum conditum, fragment. omnium lapid. perios. ʒ j. cum syr. conser. corticis citri q. s. fiat electuarium moderate liquidum. De quo sumebat mane & vespere tribus horis ante pastum, ad magnitudinem parvæ castaneæ: quo deglutito, vt parum vini maluatici minime diluti biberet, consului. Interea etiam si vellet, & si magis delectaretur solido electuario, vt modo hoc, modo præcedente vteretur, mandaui: ʒl. specier. elect. de gemmis, specier. laxific. Gal. diambry an. ʒi. dissolui. in aqua melissæ, adiect. ʒss. ʒiij. singaturque electuarium solidum in tessellarum figuram; singule singulæ ponderis ʒiij. & sumatur vna mane, altera vespere, duabus aut tribus horis ante pastum; mox cochlear vnum vini maluatici superdeglutiebatur. Quibus hæc optime se habuit: interim ei præcepi, vt optimo victu attenuante (de quo superius dictum est) vteretur, ne recidivam incurreret.

S C H O L I A.

Hic autem mulieri, cum in hyemē essemus, venam non secimus. Attamen instante vere, cum morbo hic magnus esset, venæ sectio, vt fieret, imperauimus, saltem ratione partis affectæ, etsi intemperatum ad frigidum in hoc affectu sit cor, tamen quia princeps viscus est, & cum ipsa venæ sectio secundum Galen. saltem reuulsionis gratia conferat, prohibens ne ad ipsum excrementa consuât, tum quod imbecillum sit, tum etiam, ne propter hunc præter naturam palpitatiōis motum excrementa quoque trahat, ideo vt fieret venæ sectio iussimus, ex sinistri cubiti vena lienari dicta, eo quod plenitudo totius corporis non adesset: interea tamen iubebam (vt etiam aliquando in principio facere consueuimus) ne multa sanguinis copia per venæ sectionem vacuaretur; cum & alias, si opus fuerit, potius iterandum esse ducimus: nam quanto maiorem in numerum particulas auxeris detractiones, tanto reuulsionem efficaciorē effeceris, vt à Galeno decretum est lib. De curat. per venæ sectionem. At in valde debilibus, frigidis & exanguib. vt valde senibus, à venæ sectione aliquando abstinuimus. Ita frater meus carissimus, Nannius Forestus, septimi Senatus Consiliarius, cum anno 1589 palpitatiōe cordis in hyeme afficeretur, iisdem fere remediis supradictis sine venæ sectione, cum annum 62. superauerat, vt mulier præcedens, curatus fuit; vir exanguis, debilis & melancholicus, ita vt à venæ sectione, cum facile in syncopen incideret, eo tempore abstinuimus. Sed huic mulieri tantum semel, instante vere, vt sanguinem, non tamen multum, detraheret, consului. Facile enim tales deficiunt.

X iij

si plus æquo detrahatur: imo & pituitosos & melancholicos vidimus, si eis tres aut quatuor uncias auferebantur, præsertim si paulo debiliores essent, animo deficere. Sic cum Mansardo nobili melancholico (de quo in 1. obs. huius libri mentio facta est) in vere palpitacione cordis sæpius obnoxio vix parum sanguinis detrahere-
 6 Si pituitosus
 redundans
 humor, quo-
 modo in præ-
 parandis
 et deinde
 purgandis
 sit.
 tur, illico animo deficiebat, ut statim vena oc-
 clusa in palpitacionem cordis & syncopen satis
 frigidam incurreret; à qua frictioib. & aqua in
 faciem conspersa, magna cum difficultate ad se
 redierit, etiam vertiginosus. In quibus tum pal-
 pitantibus, maxima huius ratio habenda est, ut
 pulsus tangendo, si is minuat (vel nos hic fe-
 cimus) venam occludi iubeamus. Si itaque cum
 frigida interperie, frigidorum quoque humo-
 rum sit abundantia, antequam ad valde atten-
 nuantia medicamenta perueniamus, à vena se-
 ctione, ea quæ iam dictos succos concoquendi
 præparandique vim habent, tribuenda sunt; &
 deinde purgandum: & sic in pituitoso conueniet
 mel. ros. oxymel. simpl. compositum, aut scillinum, cum
 syr. de cor. citri. aut de hyssopo, & decoctio sam-
 plicij, origani, melissæ, additis syr. cordialibus, de bu-
 glosso, de borag. capill. ven. & similibus: deinde pur-
 gandi cum myrobol. embi. vel infus. agarici, aliquo car-
 diali addito; abstinendo à colocymbide, quia cor læ-
 dit; aut hoc modo: R. agarici trochisc. in vino albo
 infusi 3j. exprimatur fortiter, & cum decoct. pass. &
 flor. cord. in aqua borag. decoct. fiat potio; addendo man-
 ne 3j. vel 3i. & si non sufficit, adde decoctioni
 summitatum thymi & seminis cathami contusi
 an. 3b. A purgatione vero, ut vult postulat, me-
 dicamentis cassiacentibus & attenuantibus, ut
 xylo aloë, diacalamentho, dianiso, tum aliis su-
 pradietis, vtitor. Eriam electuaria vel opiata ex
 diamar. calid. de gemmis & de hyacintho, con-
 sect. alkermes, conseru. rad. bugloss. borag. &
 florum roris. bugloss. & helenij, conueniunt: quæ
 etiam valent in humore melancholico. De quo
 postea etiam exemplum dabimus.

OBSERVATIO IV.

De palpitacione cordis à materia calida biliosa.

Palpitacionem quoque fieri à materia calida &
 biliosa, non solum Rondeletius & Holerius
 admittunt; verum & Fernelius, & multi alij, de
 eadem exempla posuere: nos autem vnum tan-
 tum adiciemus. Iuuenis quidam biliosus, cum
 circa caniculam lusu pilei incaluisse, in syncopen
 quasi incidit cum cordis palpitacione, qua & po-
 stea ex leui incandescencia aut animi motu vehe-
 mentiore corripiebatur. Hic autem consultandi
 causa me accessit: erat admodum rara constitu-
 tionis, qui ægre sanguinis detractionem fere-
 bat: nam cum illi vena aliquando secta esset,
 animo deficiebat; quare sanguinem detrahere
 nolui. Nam recte Rondeletius dixisse arbitror.
 Sunt qui (inquit) in omni palpitacione laudant
 missionem sanguinis: qui laudandi non sunt, si
 fiat iis, quibus non competat phlebotomia, sed
 tantum euacuatio. Cum igitur à bilis copia hu-
 ius mali origo fieret, consultius mihi videbatur,
 primo syrups vii, & refrigerantibus & alteran-
 tibus; deinde leuibus medicamentis; cum cor
 fortia laxantia non sustineat. Quare ut hunc sy-
 rupum vel similem per triiduum biberet, manda-
 ui: R. syr. de succo acetosæ de acetos. citri, de ribes ana
 3i. & aqua cichorii, borag. bugloss. an. 3iv. misce. & ie-
 iunare per triiduum in diluency bibat. Postea hoc infuso

rhabar. illud leuiter purgavi: R. rhab. selecti 3i
 3b. spica 3b. infunde per noctem facta prius leui ebul-
 in aqua cichorii 3v. mane huius fortiss. express. accipe
 3iij. addendo syr. ex infus. ros. pallid. 3j. palpa-
 marind. cum aqua borag. extracta 3ij. misce, fiat potio.
 detur in diluculo; qua satis bene excreuit. Va-
 cuato corpore consului, ut quotidie matutinis
 horis vteretur electuaria. sequenti iij. horis ante
 pastum, ad parum castaneæ magnitudinem: R.
 conserua ros. vniu. anni, conserua viol. conserua rad. bu-
 gloss. an. 3b. conserua summitatum melissæ 3ij. pul-
 specier. diuers. abb. trionfani. diamar. frig. an. 3ij. of-
 fis de corde cerui, sem. citri ana 3j. diamar. frig. lapid.
 pretios. commun. ana 3i. corall. rub. 3b. cum syr.
 rap. de acetos. citri; fiat elect. molle. Sed & hoc epi-
 thema vel huius æmulum similiter præscripsi: R.
 aque ros. 3b. aqua borag. bugloss. ana 3ij. aqua me-
 lissæ 3iij. corall. versuque omnium sanal. specier. dia-
 mar. frig. an. 3j. caphura 3ij. croci 3j. aceti vini
 optimi exiguum; fiat epithema cordi mane & ves-
 peri ante pastum tepide admoendum. Consului
 quoque, ut sacculum pyramidalis figura de serico
 panno raro, cui & pulueres sequentes infunderet,
 cordi apponeret: R. florum ros. rub. exsicc. florum
 bugloss. borag. etiam siccorum flor. viol. siccorum ana 3j.
 folior. melissæ exsicc. 3b. omnium sanal. ana 3i. li-
 corall. rub. ofis de corde cerui pul. ana 3b. eben. alli &
 rub. ana 3j. misce, & fiat pul. qui sacculo, ut dictum
 est, infundatur. Irrigetur cum aqua ros. & bugloss. &
 regionis cordis applicetur. Talia, ut etiam epi-
 themata in materia frigida obseruatione præce-
 dente descripta, aliquando adhiberi possunt, vr-
 gente palpitacione cordis, extrinsecus, corpore
 etiam nondum vacuato.

SCHOLIA.

Materia, quæ cordi conueniant, præcipue in
 palpitacione & in syncope, alia frigida
 sunt calida: conuenientes; alia calida in
 frigida, quæ & medicamenta cordialia appellan-
 tur. Ex frigidis vero, violæ, nymphae, rosa, santal.
 li, caphura, acetum, omphacium, berberis, cerasa, prima
 acidula, acetosa, succus malorum granatorum, citri, li-
 monum, citrangelorum, pomorum odoriferorum, persica,
 carabe, coriand. præpara. cydonia, pyra, lac acetosum
 diuod. abb. sine speciebus. diamar. frig. trionfani. con-
 dita ex his, conserua & syr. Ambigua, aurum, argen-
 tum, margarita, coralli, os de corde cerui, unicornis, frag-
 menta hyacinthi, smaragd. blata, byzantia, spodiolum
 doricum, melissa, borag. buglossa. Sed horum quæ-
 dam ad calida referri possunt, Hollerio teste. Ex
 his trochisci comparantur; sunt epithemata, po-
 ma odorifera, stragula & vestes suauis odore im-
 buuntur, potionesque & elect. solida, quæ &
 palpitacioni & cordi conueniunt. At calida, in
 ambra, storax, calaminta, muscus, lignum aloë, ca-
 ryoph. cynam. cortex citri, & citrangelorum croci,
 nux muscata, macis, sem. maior. basilici, vniu. aromati-
 zeriferum, enula, feniculum, petrosel. galanga, zedoaria,
 riam, amomum, cardomomum, cubeba, rosariurus, micuba,
 polium, calendula, theriaca, milhydratum, elect. lacti-
 fic. Gal. & Rhas. diambra, diamar. calidum, diuod.
 cum speciebus. alipra moscata, gallia moscata, pluis ser-
 coticon, capus, perdis & volatilia. Similes vero cor-
 diales medicina descriptæ sunt ab Auicenna, cu-
 ius catalogus recensentur ab Arculano; & harum
 rationes adduntur, & qua ratione ita dicantur,
 vel quod sint temperata aliquæ ex iis, vel quod
 confortent virtutem secundam, ut stipticitate vel
 odore, ut rosa & muscus; & à proprietate oc-
 culta, adiuta à qualitate manifesta, ut spica, cro-
 cus,

cus, per aromaticitatem (ut medici loquuntur)
 & caliditatem, & temperamentum & stipticita-
 tem, vel per proprietatem occultam adiuta ut
 hyacinthus, & similes. Veræque cordiales sunt
 temperata medicina, alia theriaca vel be-
 zoartica dictæ. De quibus ad longum videas Ar-
 culanum supra Rhas. cap. 73. De passionibus cordis.

OBSERVATIO V.

De monacho melancholico sæpe ex inani metu palpitacione cordis incurrere.

Monachus quidam ex ordine Carthusiano-
 rum, & is, quem Procuratorem vocabant, natura
 melancholicus, & etiam ordinis ratione
 (cum & solitarij fere omnes tales melancholici
 eundem) ex inani metu subinde palpitacionem
 incurrerebat. Hic enim cum tempore pestis pere-
 gre proficisceretur, domum forte ex improviso
 accedens, in qua nonnulli peste extincti essent,
 adeo horrore corripiebatur, ut statim accederet,
 seque ex metu peste infectum conquereretur,
 qua tamen minime laborabat; & ut hanc imagi-
 nationem quamvis falsam ab eo depellerem; re-
 media quædam apta, tum euacuacionem leuem
 per pharmaca ad præcaucionem facientia præ-
 scripsi: quibus licet bene habere coperit; inanis
 tamen ille metus per multa tempora, etiam men-
 ses illi adhæsit, ut si solummodo de peste cogita-
 ret, melancholia etiam laborans, statim horrore
 concutiebatur, & palpitacionem cordis etiam
 grauem postea incurrerebat, & tandem totus me-
 lancholicus euasisset, si vel stramina præ foribus
 acri exposita ad euacuacionem cerneret, ali-
 quem ibi mortuum esse ex peste sibi persuadebat,
 & imaginabatur, neque ædes transire audebat; &
 nunquam à longe tantum stramina per plateam
 dispersa videret, quin mox palpitacione cordis
 corriperebatur. Cum itaque succus melancholicus
 huius palpitacionis causa esset, ut humor conco-
 querebatur, pro huius mali curatione præscripsi syr.
 sequentes: R. syr. de pomis, de corticibus citri, de
 furo borag. an. 3i. decoctionis melissæ, borag. injulo-
 rum 3ix. misce. pro iij. dosibus matutinis. Coctio lu-
 more præparato purgauimus cum decoctio senæ
 & syr. de epithymo. Postea etiam sanguinem
 in moderata quantitate, cum in Aprili hoc sym-
 ptomate afficeretur, & in vere essemus; extraxi-
 mus ex vena basilica cubiti sinistri: & postea ea-
 dem adhibuimus remedia, quæ ad melancholiam
 hypochondriacam valere scripsimus. Eodem mo-
 do & curationem institui in nobili quodam
 iuvene Mansardo, diu melancholico & palpi-
 tacione cordis affecto, de quo prius diximus. Post
 syr. exhibitos ex succo borag. bugloss. de pomis,
 de epithymo, & betonica cum decoct. melissæ,
 cardui benedicti, borag. bugloss. & summitatum
 lupul. eundem purgauimus hoc modo: R. syr. ex
 infus. ros. pallid. cum folijs senæ 3i. aqua melissæ
 3ij. elect. lenitius 3ij. misce: reiterauimus sæpe
 syr. supradictos, & è corticibus citri, cum de-
 coctis cordialibus; & iterum illum purgauimus
 in hunc vel similem modum: R. syr. ex infus. ros.
 pallid. cum folijs senæ 3j. confectiois hamech. 3iij.
 aqua melissæ 3ij. misce. qua portione quinquies vel
 sexies alium deiecit. Dedimus condita ex conser-
 uat. buglossæ, melissæ, betonica adiectis diamar. &
 lid. diambra, diamar. cum syr. de limonibus, & cor-
 ticibus citri: & ad succos cord. & elect. ad solida
 superius dicta commode deuenimus: quibus
 subinde palpitacio cordis cessabat, licet læpius

reciduum pateretur, ob diuturnam, & longam
 melancholiam confirmaram. Aliis quoque simili
 malo affectis consulimus, ut aliquando pilulas
 caperent de lapide lazuli ad 3j. in paulo robu-
 stioribus: deinde ut ad attenuantia medicamenta
 superius descripta deuenirent, cordialibus medi-
 camentis semper adiectis.

SCHOLIA.

Si autem palpitacio cordis fiat ab humore me-
 lancholico, eodem fere modo curatur, ut me-
 lancholia hypochondriaca, adiectis semper iis
 cordialibus tum attenuantibus, quæ etiam ad pi-
 4 curatio a
 tuitam valere diximus, interim humorem me-
 lancholicum prius concoquendo & expurgando.
 Si fiat à flatibus cuius signa antea posuimus, pri-
 ma ventriculi concoctio perfecta procurari de-
 bet, & status qui in ventriculo & intestinis sunt
 collecti, discutiendi: idque duabus intentionib.
 perficietur, & materiam illam pituitosam ex-
 purgando, & aqueam, ex qua status gignuntur,
 pilulis aromaticis, de hiera & syr. materiam
 concoquentibus cum syr. dictis in decoctis, ad-
 diendo aliquid anisi: & rursus euacuando cum
 pilulis fortioribus, ut sine quibus, vel aggrega-
 tiuis. In crastinum danda theriaca antiqua vel
 confect. arom. ros. ut causa illa efficiens corrigan-
 tur, nempe calor diminutus. Huc referenda om-
 nia illa remedia, quæ dicuntur capite, De infla-
 5 Ab obstru-
 ctione.
 ctione ventriculi. Si sit ex melancholia flatuosa,
 etiam illa adhibenda, quæ de hypochondriaca
 melancholia diximus, additis semper status dis-
 cutientibus in maiori quantitate: & si fiat ab
 obstruptione, addenda deobstruentia. Fere ead-
 em ratio erit curandi hunc affectum ab obstru-
 ctione, cum illo qui fit à pituita: sed istis deco-
 ctionibus addenda erunt, anis. fœniculi & alia
 status discutiencia, ut galanga, garyoph. macis.
 Nam magna ex parte morbus hic ex generantibus
 status accidit, illis hominibus qui patiuntur
 obstructions hepatis & lienis, ut licet videre in
 puellis patientibus cachexiam, ut antea memini-
 mus, & male coloratis. Detur etiam theriaca, cum
 aqua buglossæ & melissæ. Post purgationem con-
 ueniunt & electuaria vel condita superius de-
 scripta, & epithemata etiam in melancholicis,
 & alia topica, ut olea, nempe costinum, nardi-
 num, quibus & pulueres addendi, vel ligni aloës,
 cinnamomi, maceris, croci momentum, & ceræ,
 ut in vnguentum coeant, paucis addito vino odo-
 rifero. Quibus regio cordis iungenda statim
 post epithemata; eodem modo & sacculi supra-
 dicti ex cordialibus compositi. Rodeletius opti-
 mum medicamentum parat & alimentum ex
 corde porci (in quo inditi sunt garyophylli) in
 veru assato, vel super prunas prius coctis in aqua,
 ut caro tenerior fiat, alioqui dura est, quia fibro-
 sa: ut Recipe cordis porci n. ij. cordis cerui vel bovis,
 nu. iij. garyoph. galanga maioris & minoris sem. basil.
 6 Aqua mi-
 p. j. florum aurbo p. iij. temperentur in vino maturo
 per noctem, & defillentur omnia in alembico. aqua
 vtili seruetur. Recipe aqua prædicta 3iij. sacch. pa-
 rum fiat iuleb. Aqua illa valet in omni passione
 cordis, à materia frigida, flatuosa, vel à vapo-
 ribus, & in melancholica passione: sed in mate-
 ria non frigida adde aqua ros. partes æquales, &
 vtatur cum aqua buglossæ vel boraginis. Dosis
 huius aquæ est 3b. superbibendo vini hypocrati-
 ci 3ij. Sacculi ad foveas cordis, qui etiam ab eo-
 dem magis laudantur quam emplastra vel epi-
 themata,

themata, sunt hoc modo: Recipe caryoph. ros. flor. anhos 3 ij. cortic. citri, sicci, macis, ligni aloes, sumali albi, & rubri & muscati, lini, seminis ocymy ana 3 j. spica celtica & lanendula foliorum lauriana 3 lb. contundantur, & fiat pulvis, & ex eo sacculus interfectus, ut artis est, pro corde paretur: irroretur cum vino albo, & aqua buglossae vel melissae; applicetur calfactus. Est & hoc optimum: Recipe florum cordial. ana. p. j. caryoph. maioris, id est, anisophylli 3 j. decoquantur leniter in aqua buglossae & melissae in lb. j. decoctionis, adde vini albi vel clari lb. iij. caryoph. 3 j. cardam. 3 lb. sacch. q. s. fiat syrup. aromatizetur cum 3 j. cinnamomi. Si à serosis humoribus autis fiat palpitatio, danda est opera, ut euacuentur, qui in venis continentur. Nam id, quod collectum est in pericardio, si nil aliud in illud refudat, & venis, calore cordis absumentur. Scrofi autem humores, iuxta eundem Rondeletium, euacuantur visu seri caprini, vel asini, vel succo ros. decocto, brassicae marinae, seminis carthami, foliis fenae, & aliis medicamentis capit. De hydropne & cachexia. In hoc tantum differt, quod haec remedia sunt imbecilliora & magis cordialia, & ea, quae minus cordi aduersantur, usurpantur: Recipe rad. graminis, vni, asparagi an. 3 ij. rubiae maioris 3 ij. galan. & cypri an. 3 lb. berb. capill. finnar. cicb. end. an. m. j. sem. anisi, apij, peros. an. 3 iij. medulla sem. carthami, polypodi querc. fenae orient. an. 3 ij. cicerum rub. p. j. sem. bederae, rad. uridis an. 3 j. fol. brassicae marinae m. j. flor. anhos, bugl. an. p. j. fiat decoctio in sero caprino ad lib. j. cui adde suc. ros. & syr. ros. lax. an. 3 iij. sacch. soluti 3 vj. fiat sy. medica decoct. capite 3 vj. pro dosi, alternis diebus vel quotidie, prout magis vel minus operabitur. Si paretur tempore calido, paretur sine sero, quia facile acefcit, & syrup. corrumpit. Praeter illa remedia, deferenda cap. de cachexia, sunt adhibendi sacculi supra pectus, qui vim habent siccandi. Recipe cort. citri, santal. omnium, galanga, cypri ana 3 ij. pul. de gemmis, & diamarg. frig. ana 3 j. capill. 3 lb. bombace excipiantur, & fiat sacculus mervallatim, qui irroretur vino & aqua melissae. Idem etiam potest apponi, si à causa flatulenta fiat affectus, addendo tantum anisum vel cuminum, vel aliud flatus discutiens. Opiata etiam cor magis respicere debent, quam quae in supracitatis capitibus describuntur: ut Recipe cort. citri conditi cum zaccob. 3 lb. conferv. anhos 3 j. conferv. stachad. & florum cicbory an. 3 iij. confect. aromatici ros. 3 j. pul. diagalang. & diamarg. calidi, vel de gemmis an. 3 j. cum syrup. confervationis corticis citri, fiat opiata. Hic advertere oportet, quod neque conseruas violarum, neque buglos. vel borag. addimus, quia nimis humectant; & hic potius siccandum quam humectandum. Caphura in hoc morbo magnam vim habet, etiam in collo suspensa, à quacunque causa proveniat. Optima victus ratio in hoc morbo est maxime necessaria, quae magis exlicca sit. Rhases autem etiam, si ex aqua in pericardio fiat, sicci & calidis curat, sed non quibusvis, sed aromaticis, ut trochiscato muscato, quem in potu exhibet; & diamoschum pretiosum ad syncopen valens & ad tristitiam cordis & tremorē. Sed horum usus utilis quidem priusquam marasmus inuadat, nam tunc alia ratione hic affectus curandus. Refert Amatus pulcherrimam historiam cuiusdam monachae Florentinae, palpitatio cordis ab humore aquoso laborantis, & curatae, cui & assueti menses fluebant. Sanguinem detrahe ad libram semissem, & syr. propinauit ex succo melissae Zaccob. puri 3 j. syr. de pomis Saboris, de mentha an. 3 vj. decoct. fenae cum additione pomorum

camusorum optime redolentium, ut Antuerpia inueniatur, vel eorum vice Apianorum in Italia reperiturum 3 v. cum albumine oui, clarificetur & 9 j. ligni aloes opt. aromatizetur. per aliquot dies continuauit. Vi-ctus ratio huic erat exliccatiora, attenuatoria, sed optimi succi. Potus vinum meracius. Materiam per octo dies praeparatam expurgauit phar-maco ex Rhob. & agar. concinnato: & si alium spon-te non redderet, clystere vel balneo soluebat: & post duos dies à purgatione cucurbitulam vnam magnam cum multa flamma ignitam regioni cordis affigi fecit, & tunc, post parua vulnoscula incisa, sale respergit sub finem, ex quibus hu-mor multus ad aliquot dies exsudauit: interim epithematis cordialibus saepe admotis in hunc modum descriptis: Recipe aquar. florum anisi, me-lissae an. lib. lb. Specier. diamosci, diambr. ana 9 j. creci optimi grana iij. vins maluatici 3 ij. gallia muscata 3 lb. 3 j. caryoph. corticis citri an. 3 lb. florum arantiorum, pseudodiptami ana 3 j. omnia in olla noua, ut decet tractentur, & ad ignem admota, in iis-dem pannus ruber de cocco vel charmusino infus-tus immergatur, & paululum expressus sic cali-dus cordi admoveatur, & saepe innouetur. Vsa est & conseruis ventriculorum & cor corroboranti-bus: etiam hoc sacculo cordi admoto, quem semper defererebat: 24. Specier. diamosci dul. 3 lb. diambr. 3 j. florum arant. melissae buglossae an. m. j. ylo-aloes 3 lb. cinnam. opt. & veri, caryoph. an. 3 iij. cor-ticis citri 3 ij. omnia in puluerem redacta, sac-culo infuantur, fiat sacculus serico interceptus. Quibus remediis haec intra mensem ex toto sana-ta est.

OBSERVATIO VI.

De palpitatio cordis ab vtero orta.

Mulier macilenta, procera, nigriuscula, atrar-biliaria, quae Delphis in intersignio Portus Delphi habitabat, vteri suffocatione subinde detinebatur, cum magna cordis palpitatio. Em-piricus puluerem (ut nos postea conspeximus) contra luem Gallicam ex argento viuo mixtum & cinabari, carbonibus ignitis inspergebat, fu-niglo facto ad nates. Quo malum ita auxit, ut etiam mulierculas medicas in consilium ad-hiberet, quae & puluerem succini nigri (nostri suerie amerens vocant) propinaxent, ita ut circa ventriculum ita angeretur, ut se veneno intor-catam clamaret, palpitatio cordis plurimum aucta, vna cum vteri suffocatione, ut pro mor-tua ab astantibus haberetur. At tunc prius me vocauit. Frictionibus partium infernarum per me statim adhibitis, & vinculis circa femora in-fectis, ad diuersionem globulum infrascriptum odorandum naribus obieci: Recipe assa foetida 9 j. castorei pinguis 9 j. cum panis lino; fiat globulus, in-frictus quoque odoriferis subiectis, vmbilico emplastrum appoli. Recipe emplastrum contra matricem 3 lb. ducatur supra aliam rotundam, paulo ampliore daleto, & in circuitu galbana obducatur. Quibus remediis ad se redire cepit. Sed & tunc pro palpitatio cordis, usus sum iis, quae vapores dissipant; & licet aliquid aromaticitatis haberent, interim & amara essent, cum vterus vix aromata fera, si dul-cia sint. Repurgato corpore & vtero cum pilulis mastichinis & dehieta, dedi decoctum florum chamomillae in cereuisia decoctum. Rustibus autem emissis plurimum iuuabatur. Exhibui quo-que conseruam florum torismarini, puluere zedoariae exiguo adiecto, postea etiam theriacam

circiter 3 j. cum aqua melissae. Quibus bene se ha-buit. Rursum etiam purgavi cum infuso sequenti: Recipe flos. fenae 9 j. lb. 3 lb. agarici trochys. 3 lb. fenae m. j. feniculi, carui an. 3 lb. cinnamomi 3 lb. infunde per noctem in sacca prius leui bullitione in 3 v. deolett. communis, cum flor. cordialibus & mane fortissimè exorseioni adde syrup. de artemisia syrup. ab-sinthij ana. 3 lb. misce & quinquies alium depo-suit, quia debilis & facilis solutionis optime tunc habuit, ut per multos dies malum non fue-rit reuersum: ita ut amplius illam non inuilerem. Postea vero, cum iterum sentiret cor palpitare ac tremere, mulier ignaua nec sui rationem ha-bens, ex muliercularum consilio decoctum feni-puridi, granorum myrrillorum, & aliarum her-barum fermentum in vrina valde olida, subius-vitum excoquebat: unde iterum ad illam in-feras, blidam illum vaporem & fetidum sen-tiret, regavi, quae circa illam acta essent: quae vix potuit, respondit se ex iam dictis re-bus tantentibus sedentem in sella perforata, sub-tus vaporem illum excipere. Stultam autem mu-lierculam increpans, quae sibi necem ex inspera-to intulisset, ea omnia amoueri iubeo; rursumque per elix. is supradictis adhibitis, à paroxysmo ac vteri suffocatione tunc cordis palpitatio libera-ta est. Mox illam refecimus cordialibus medi-camentis, & iterum ceruicia ebibita, in qua flo-res chamomillae incocti essent, rusticibus emissis recte deinde habuit. Interim cum malum hoc ab vtero originem habuisset, & nunc in hyeme ex-isteremus, consului, ut instanter vere vena mal-leoli pertusa sanguinem, moderate tamen, extra-heret, ne idem malum incurreret.

SCHOLIA.

SI palpitatio cordis per consensum fiat, consi-derandum nunquid per communiatem to-tius fiat, ut in febribus, curatur tunc febrium eu-ratio, & roboratione cordis, & restitendo ma-litiae interperici, impressae, vel à febre aut causis eiusdem, quae secundum plurimum est calida, & indiget frigidis cordialibus intra assumptis & extra admotis: licet aliquando sit frigida, sicuti in syncopali humerosa, cuius exemplum posui-mus lib. 3. obseru. 29. De febre syncopali humora-li, de muliere syncopen & palpitatio cordis incurrente. Si autem fiat per crisi, eius finem at-tendere oportet; tamen cor tuendo secundum quod expediat. Curatio vero à membris particu-laribus, duabus intentionibus perficitur, habendo rationem membri communicantis, euacuan-do materiam, & diuertendo eandem vel vapores, & removendo malam intemperiem in ipso mem-bro existentem, vel alterius cuiuscunque nocu-mentum. Secunda intentio debetur cordi, ipsum confortando, & restitendo nocumento impresso, & impruendo in ipsum, secundum quod est ex-pediens. Refert Rhases carnem accipitris à pro-prietate valere ad cordis palpitatioem, ex hi-toria viri cuiusdam ex Syria. Si igitur à ventri-culo, vtero, liene, vel hepate, aut aliis mem-bris fuit, horum nocumenta prius curanda: & ro-borantur membra, ne transmittant, & ne cor re-cipiat. Sic de ventriculo, & aliis propriis locis dicitur: ita quoque (ut quidam volunt) si fiat à peste, aer alteretur, & curetur, ut de peste feci-mus. Et si à venenis assumptis; curetur edu-ctione eiusdem per vomitum aut pharmacum, exhibeantur antidota propia & bezoarica, &

insistatur cordis roborationi. Si à vermibus, in-terficiantur sem. zedoariae, & educantur, ut cap-proprio De vermibus dicitur. Si ab aliis causis primitiuis, remoueantur, & cor roboretur. Si à rarefactione pororum & sudore diaphoretico, balneo, aut exercitio vehementi, fiant inunctio-nes refrigerantes, cordiales & modice astringen-tes, ut vng. ros. adiectis ros. fantalis puluerisatis ad maiorem constrictionem, inuncta spina, dor-so, pectore, pulsa, & hypochondriis. Cum cau-tione tamen, etiam zaccob. rosaceo exhibito. A so-lutione continui vel cordis apostemate non cu-ratur, nisi in principio inflammationis, cum san-g. detractione, euacuatione, & diuersione. Si à dolore cordis, per remotionem causarum do-loris curatur: ita si & à sensibilitate fiat, danda aromatica frigida, prohibendo omnes causas po-terentes laedere cor, & ipsum cor roborando, & iis, quae sensum remittunt. Sic etiam à debilitate remouendo causas debilitatis, & cor quoque ro-borando. Sic matrona nobilis de Loo, vxor Pen-sionarij Delfensis: cum diuturno fluxu menstruorum laborasset, cordis tremorem passa est; sed re-staurantibus medicamentis, & iure restaurante & cordialibus recreata & constrigentibus; etiā cucurbitula sicca mammis apposita, iuxta Aphor. 50. lib. 5. ad tempus restringebantur: quamvis haec per annum eo malo laborans, viribus pro-stratis, hecticam tantum & marasum incur-rens, frustra medicorum excellentium ope vtens, vitam finijt mense Octobri, anno 1562. Et con-struam si fiat ex vapore sanguinis corrupti, ut men-struorum aut haemorrhoidum retentione, pro-ducuntur, & vena ex talo incidatur. Domina de Merode, soror Dominae de Somerdyck, cum altaret sorori morienti, ex tristitia me presente in animi deliquium incidit, & vteri suffocatio-nem, ac cordis palpitatioem, & vni brachij tremorem; ut astantes, cum ipsa, apoplexiam me-tuerent: statim dedi exiguum theriacae optimae, cum oxymelite scyllino; & hunc puluerem cum ceruicia: Recipe rad. gentiana, seminis ostruij an. 9 j. semen. dauci 9 lb. misce: coque assumpto, miraculi instar ad se rediit. Fuera tamen antea iidem symptomatibus obnoxia, ut referebat Domina de Cornes, vxor Domini de Asperen, quam Do-minam de Asperen, alias cum praegnans esset, à dysenteria & vrinæ retentione curauimus. Fre-quenter etiam & haec praegnans, & alias cum grauida non foret, cordis palpitatioem vehemen-tiori afficiebatur, ita ut in apoplexiam, vertigi-nem vel epilepsiam incidere metueret. Maritus cum apud Dominum Principem Auracum age-ret, consultandi causa pro hoc malo me accessit. Conditum sequens per me descriptum vxori misit, quo omni mane utebatur ad magnitudi-nem castaneae; cuius usu, ut postea idem ille Do-minus de Asperen mihi retulit, ab illa palpi-tatione cordis in totum liberata fuit: 24. conseruae borag. buglossae, conseruae foliorum melissae, (nam haec vltima saepe ad cordis palpitatioem sola nobis sufficit) ana 3 j. corticis citri conditi 3 vij. myrrab. emblic. conditorum 3 iij. spec. latiscantis Galeni 3 j. manus Christi cum perlis 3 lb. syrup. conseruationis cor-ticis citri, syrup. de limonibus ana 3 ij. misce, fiat electuarium molle. Quod praegnantes aliquan-do palpitatioem cordis incurrant & syncopen, forte fit à vaporibus ex vtero delatis; cum eo tempore ob fatum menses retineantur. Sic me-mini matrem meam carissimam, Margaretam Nanniam, ex familia Baierorum, cum praegnans esset, facile syncope tentatam fuisse, si modo al-tius

Cent. 3. an-
ta. 43. De
monacha
curata à
palpitatio-
ne cordis ab
humore a-
quoso in pe-
ricardio
inuenso.

6
A saluatio-
continui, a-
postemate
A dolor
cordis.
A sensibili-
tate.

7
A debilita-
tione.

7
Historia ali-
quos milia-
rum nobilit
cordis pal-
pitationis ex
diuersis cau-
sis laboran-
tium curat.

8

zui sederet: sed sale ori imposito ad feredibat, quo mulieres nostrae passim vtuntur, magno iuamento, forte ideo quod sal dissipat vapores tetros ex vtero eleuatos. Et ita omnem curationem palpitationis cordis absoluimus, iuxta veteres & neotericos medicos: quanquam aliqui, vt ante diximus, palpitationem non velint fieri ex causa calida, vt Altimarus quoque sentit, licet alij ex verbis Galeni, *Aph. 65. lib. 4.* velint ex maximo incendio vitalis facultatis, quae in corde consistit, palpitationem oriri posse; vbi Gal. ponderans verbum *καρδιασμός* ab Hippoc. positum, ipsum bifariam intelligi posse indicat; vno modo, vt idem significet, quod *καρδιασμός*: secundo modo, vt nonnullis visum est, motum quandam, cordis palpitationi similem per *καρδιασμός* intelligunt, hoc est, cerebrum & velocem cordis motum, & praecipue similem palpitationi, de hoc quoque malo agit Paul. *lib. 3. c. 34.* Sed de forti cordis palpitatione vult Altimarus Paulum loqui; nihil aliud intelligens, quam cerebrum & velocem cordis motum, similem palpitationi existentem, & non de vera palpitatione. Et sic idem, atque alij nonnulli, hunc morbum cardiacum, & cardialgiam, & cardiogmon, ad oris ventriculi morbum referunt, de quo postea. Quamuis & hic morbus cardiacus etiam a doctissimis medicis confunditur cum cordis palpitatione; vt ab Alexandro Benedicto Veronensi fit, *qui lib. 10. cap. 5.* De cardiaco morbo modo refert ad palpitationem cordis, cum ita scribat: Cardiacus morbus, etsi sine dolore, tamen periculosissimus est; praeternaturalis est: supra modum enim cor palpitatur, contremiscere exinde sentitur, tum diffatur spiritus, ac in totum subducitur & paulo post asserit fieri ex causa calida modo frigida: vocaturque cardiacam calidam, modo frigidam: quibus adiungit cardiacam diaphoreticam, quae in febrili sudore iungitur; de qua cum de febribus diximus. Vocat & aliam capit. sequenti cardiacam stomachicam ob vicinitatem oris stomachi euenientem: quam paulo ante ad Cardialgiam retulimus: de ea nos exemplum posuimus *lib. 7. De sympt. feb. obser. 12.* Nunc ad syncopen progrediamur, quae subinde palpitationem cordis sequitur, vel aliam ob causam fit: de qua licet longiore sermone egimus *lib. 7.* iam citato, de symptomatis febrium, & multa exempla ac varia in medium adduximus, & licet ea tyronibus medicis sufficere videantur, tamen pauca hic adferemus, ad maiorem huius mali enucleationem.

OBSERVATIO VII.

De syncope ab vtero orta, ventriculo etiam simul patiente.

Mulier admodum prolifica, ita vt 23. proles suae quinquagesimo, etiam menses non deficiebant, illis subito restrictis, post aliquot dies in stomachi dolorem incidit, valde nauasabunda, & praecordii simul dolentibus subito syncopen passa est. Frictionibus & ligaturis partium infernarum, a paroxysmo leuata, loqui coepit. Verum cum haec syncopis mox a cibo assumpto istam apprehendisset, & ad vomitum procliuus videretur, hordei decoctum repide cum zaccaro & exiguu butyro adiuncto exhibui. Quo postquam plurima pituitosa vomisset, post horam vnam alius quoque per se soluta fuit, atque ab omni dolore subleuata. Quamquam inter auctores quidam quaestionem mouent, num in syncop-

pi vomitus competat, tandemque concludant competere quidem, his conditionibus, si aeger ad vomitum facilis sit, vel materia syncopen efficiens in motu sit, & nauasam & subuerfionem (vt hic fiebat) incitet: quo & dolor ille circa ventriculum & praecordia cessauit; quamuis altero die, sed leuior, rediret absque syncope. At exhibita 3j. pil. hierz simplicis Galeni, cum huic matrone alius facile moueretur, quinquies & pituitosa & pauca biliosa deposuit, ita vt dolor amplius non redierit: quamuis & huius postea semel menses fluxere; idque naturali modo. Ab eo tamen tempore defecere, nec amplius viti sunt, defectu naturae, illa ipsa deinde valida ad sana permanente.

S C H O L I A.

De syncope acturi, si omnia denuo excutere vellemus, quae de hac ipsa diximus in *lib. 7. De symptomatis febrium*, magis hic occurreret campus disputandi, quam in alio quocumque affectu. Primum propter causarum varietatem, quas in pauca capita non facile esset reducere; & tamen est necessarium, siquidem summa causa quaerenda est apud Aristoteleni. Remota n. propria naturam rei non aperit, neque ab illis indicatio curandi sumitur, cum saepe recesserint, vt in ea, quae ex ira, vel aestu balnei fit. Praeterea neque exacte declararunt scriptores (teste Iacchino) quid per eam vocem intelligant, & qualis sit aegri status, & quo modo differant ea nomina *ελαφύς, ἀποθυμία, λιποθυμία, σπασμός*. Nam si haec confundamus, magnam ambiguitatem faciunt, *ελαφύς*, Latini nominant Exsolutionem: non defunt qui velint neque ipsam *ἀποθυμία*, ab eo affectu quam Graeci *ελαφύς* nominant, Latini, Exsolutionem, dissentire, auctoritate quadam freti ipsius Galeni, *lib. 1. De arte curat. ad Glauconem*; etsi eo loco aliorum medicorum auctoritate loquatur: nam quod inter se discrepent, ab Hipp. decretum est *aph. 8. lib. 7.* cum dixit, *ὅτι φύματος ἰσχυρῆς ἐκ τῆς ἐμψυχῆς ἀποθυμίας*. Similiter a Paulo *c. 34. lib. 3.* qui inter syncopes indicia cum exsolutionem, tum animi defectum connumerat: *ἀποθυμία* vero nomen compositum est a verbo Graeco *ἀποθύω*, quod Latine sonat Linquo seu Deficio; & *θυμός*, Latine animus, Deliquium, seu Defectionem animi significat, qua ratione quidam putarunt aliud esse *ἀποθυμία*, a *ἀποθύω*: cum *ἀποθυμία* animi defectum, *ἀποθυμία* autem non animi, sed animae defectionem significet: compositum etenim nomen est a verbo *ἀποθύω* & *ψυχή*, quae non animus, sed anima Latine dicitur. Verum quamuis nominum significata insipienti dissentire videantur, reperitur tamen Hippocratem interdum vno, quandoque altero vsum fuisse, volentem in re idem intelligere, vt patet *23. Aphorism. lib. 1. c. 8. lib. 7. quod Galenus primo, De arte curat. ad Glauconem c. 12. meth. meden.* Nam in primo praecitato loco, verbo *Leipothymia* vtitur, & *lib. 12. meth. ἀποθυμία*, idem per vtramque intelligens: ideo praedicta nomina haudquaquam dissentiant, sed inuicem confunduntur, ex Hippocrat. & Galeni sententia: nam eadem pars, quae afficitur in vtriusque idem symptoma ac eadem dispositiones seu causas consequuntur; & ita quicquid de vno dicitur, de reliquo dictum putato. Nam nihil aliud per ea significare volumus, quam animi defectum, per animum intelligentes, animam ipsam animosam, quae ex Galeni decreto sedem in corde habet.

bet. Cum itaq; deficit animositas, tenor ac promptitudo haec animae, ex quacunque causa ortum habet *ἀποθυμία* aut *ἀποθυμία* appellatur. At quod Graeci *σπασμός* nominatur, a verbo *σπασμός*, Latine *Ferio*, verbero, seu concido, derivatum est, ita vt etiam animi concisionem, latine significare possit, licet Latini proprio nomine careant, etiam syncopen appellant, licet cum alijs dictis affectibus magna ex parte communicet, & quasi similis sit animi deliquio, ab eo tamen discrepat. Nam (vt Galen. inquit) defectus animi praecedere consuevit syncopen ipsam; vt patet eodem primo, *De arte curat. ad Glauconem c. 12. meth. meden.* inter *lipopsychiam* & syncopen differentiationem tradit, cum maiorem causam syncopen requirat, quam *lipopsychia*, etsi eade possit vtriusque esse, tamen prout maior, aut minor existit, vnam vel alteram affectionem efficit. Idem refert Aetius *lib. 5. cap. 96.* Nam animi deliquium (vt ipse inquit) derepente incidit, sensu & motu hominem priuans; & omnino non sudant: syncope vero & vigilantes & dormientes inuadit, & omnino cum sudoribus, qui *σπασμωδία* appellari solent. Cum igitur ex eadem causa proueniant, & non alia ratione curentur, ideo etiam cum de syncope verba facimus, quamuis maius sit malum, patebit quoque & defectus animi curatio. Syncope igitur nihil aliud est, quam praecipitium lapsus, & animalium, quoniam sensu & motu priuatur homo, cum syncope afficitur; ac primo omnium vitalium, cum & cor ipsum laeditur, vel per se, vel per consensum: nam pars affecta est ipsum cor; id, quod patet ex praecipiti omnium virium lapsu, ex imbecillitate paruitateque pulsus, ab extremorum frigiditate. Est autem symptoma pertinens ad actionem laesam omnium facultatum; omnium tamen primo vitalium, est enim syncope praecipitium virium lapsus; malumque morti finitimu, cum sit solutionis initium ipsius naturae: *lipothymia* autem praecedens syncopen, significat animi quidem defectionem, absque sudore tamen, frigescitibus tantum extremis corporis partibus; suntque tunc spiritus dissoluti, vel aliqua ratione vitali, facultate vitiati non omnino dissoluta existente. At in syncope lapsus grauior est, quod etiam Galen. significauit per vocem *εὐθ*. Nos enim multos vidimus, dum longo tempore (nam sunt iam 46. anni) praxim exercuimus, qui nihil a mortuis differre videbantur, quamuis postea reuiuiscunt: nam pulsus sunt modo insensiles, vel exigui, vt plurimum, languidi, inaequales, vt *4. De caus. pul. 12.* saepe intermittentes, quod mortis aliquando signum existit: debilis quoque respiratio, aliquando & frigida. Vbi vero acutissima est, & morti proxima, motus deficiit, saepe & sensus, vel valde obtusus fit. Abiecit & omnis flos faciei, tum in figura vultus, tum in colore, quem statum describit *Gal. 10. meth. in illo iuvene*, quem scinerat syncopen incidere, qui prorsus sine pulsu erat: vix sentiebat impellentem: refrigeratus totus non loquebatur. Sed vt rem melius complectamur, lapsus hic magis minusque suscipit. Quamuis enim quilibet subito fiat: at multa est differentia, maioris & minoris, quod experientia saepe visum. Nam alij haec accidentia omnia habent; & inter hos, alij mitiora, alij vehementiora, alij quaedam horum tantum, quae synptomata a prioribus plurimum grauitate vincuntur. Igitur syncopen auctores grandem affectum esse significare voluerunt, terribilem, & qui mortis speciem multum referat: & ita leuioribus affectibus vel dissolutionibus, vel

animi deliquia dixere Graeci suis vocibus. Nam & gradu ab his differt syncope. Quod non aduertentes quidam, vt Auerrhoes, arbitrati sunt vacuatione Galenum ducere aegros ad syncopen: quod nunquam dixit ipse vel Hippocrates: sed *semere inq. μίχρα νορμοσυλάς*; & sic rationes Auerr. contra Galen. inefficaces sunt. Interea (vt diximus) cor laborat aliquando per se, cum videlicet nullus alius affectus antecessit, nullumque signum praecessit alicuius alterius partis affectus. Id autem accidit aut propter magnam eius intemperiem, tunc autem subito non perit animal: aut propter vitiosum venenosumque aliquem humorem. Subinde quoque fit propter inflammationem tumoremque ab aliquo alio humore excitatum; tunc plerumque subitanea comitatur mors. Alias laborat per consensum, quem habet cum ore ventriculi, diciturque tunc syncope stomachica, & tunc vomitus, nausea, aut dolor eiusdem partis, seu morsus quidam praecessit: sic quoque affectus primo reliquis partibus, vt vtero, vel aliis, corde vero consentiente, dicendum erit. Ex quibus etiam facile constat, ad quos cordis affectus consequatur syncope, nempe cordis intemperiem vel cum vitioso seu venenoso humore, vel erysipelas, vel inflammationem, aut quempiam praeter naturam tumorem, si per se fiat, vt patet *lib. 5. De locis affect.* & simplex intemperies minus nocet: sed ea, quae ad instrumentales partes pertinet, subito enecat, ad similes minus: instrumentales subito id praestant, prius tamen praecedentibus quandoque signis quibusdam, quorum vnum meminit Hippoc. *Aphor. 41. lib. 2. sic dicens.* Qui saepe & multum exsoluuntur, sine causa manitesta, ij repente moriuntur.

OBSERVATIO VIII.

De syncope, ab immodico mensum profusio abortu.

Cum syncope sit praecipitium virium lapsus (vt diximus) idque ex insigni spiritus euacuatione, alteratione, interceptione; euacuatur spiritus, quia subtilior factus est, quia corpus rarius est in acri vehementique calore. In vehementi animi motu, cum iis, quae excernuntur immodice, doloris grauitate, morbi magnitudine, fame, abscessus eruptione, & maxime in parte principe, aut quae arteriis plena est, neruo aut neruosa parte, affectis longo labore, ore ventriculi insigniter affecto. Iam etiam virium lapsus, qui ad solidorum corporum digestam substantiam succedit causam habere potest longissimos praecedentes morbos, extenuato aegro ex atrophia, id est, nutrimenti defectu: praeterea ex febribus acutis, quae corpus liquant, excitari contingit. Sic Galenus magnum causarum chaos ponit *1. ad Glauconem*. & ita fieri quotidiana experientia monstrat. Nam ad immodicas omnes excretiones succedit (vt a causis manifestis ordiamur) seu sanguis euacuetur, seu quilibet alius humor; tamethi aliquando noxia materia sit, vt de his quibus aqua extrahitur per paracentesin. Sic nos aliquando vidimus in iuvene quodam Delfensi, cui Ioannes Bokelli nomen erat, qui cum ex nimio vomitu sanguinis, incidisset in syncopen, per nos tamen recreatus, post aliquot menses, idem in hydropem ascitem incidit: de cuius ratione cum desperarem, multis deinde aliis adhibitis medicis & empiriis, semper peius habuit, ita

ut habita consultatio fuerit, nunquid paracentesis fieri posset: quam minime admittere volebam, ob certas rationes, cum eo debilitatis deuenisset, ut illam ferre non posset, altero vero medico cum chirurgo eam suaderentibus, à curatione excludor, ob veritatem quam prætulim. Post duos itaque menses facta paracentesi, & aqua copiose effluxa, mox syncope æger hic magna cum prædictorū ignominia extinctus est anno 1579. Ian. mense, qui præ macie niger erat, plane exāguis, & viribus deiectis, antequam in hydropem incidisset: quam curationem homo extreme debilis & macilentus, spiritibus iam dissipatis, ferre non potuit. Ita quoque contingere potest in iis, qui vtuntur in empyemate, 6. *aph.* 2. 7. et si abscellus rumpatur: vt Bellarmato, & uxori Boëthi accidit. Qui autem in syncopen inciderunt ex dolore, eorum exempla posuimus *obs.* 1. & 3. & 4. *lib.* 7. & qui ob calorem febrilem animo defecerunt. *obs.* 7. & qui ex fluxu, vomitu enormi syncopen incutere, *obs.* 8. & 9. ex sudore nimio in febricitante, & *obs.* 10. ex sanguinis detra. & 13. de muliere, quæ in syncopen incidit ob exsiccationem in febre hectica, *lib.* 7. iam citato, quibus exemplis euacuationum facile causæ syncopis & deliquij animi innotescunt, ac eorundem curationes. Sic etiam ab hæmorrhoidibus, tum mensibus nimium fluentibus contingunt syncopes & animi deliquia, cuius nunc vnum exemplum proferemus. Sic mulier quædam Alemariana, cui nomen Cornelia Cannia erat, anno 1547. mense Octobr. cum filia eiusdem in carcere detrula esset, & ibidem detineretur: hoc per nuntium ad eam delato, statim passa est abortum, cum grauida foret; & subsequutum profuuium adeo immoderatum, ut in syncopen grauissimam lapsa fuerit, cum loquelæ ablatione & sudore frigido, astantes eam pro mortua habentes, vltima inunctione tanquam hinc statim emigraturam munierunt. Interea & ego ad illam accitus sum: & factis frictionibus in partibus superioribus, nempe brachijs, & vinculis iniectis ad diuersionem, ad se rediit, ab orco quasi in lucem reuocata: & cum iā loqui coepisset, submisit tamen, ut vix intelligi posset, confectionem manus Christi sumpit: & ex hac mixtura sequenti, ad fluxus inhibitionem & virium restaurationem: 2℥. *confer.* *ros.* *vet.* 3 j. *manus Christi perl.* 3 iij. *fragmentorum* 3 ℔. *pulu.* *sem.* *an.* *ros.* *rub.* *an.* 3 iij. *confer.* *bu.* *gloss.* 3 iij. *cum syr.* *coron.* *sua mixtura*, *superbibebat* 3 iij. *vel v.* *vini Gallici rubri* & *syrpici* & *linimento* subsequenti ventrem & lumbos inungebat: 2℥. *olei myrtini*, *ros.* *mostichini*, *coron.* *an.* 3 ℔. *misce.* quibus prædictis virtute roborata fluxus cessare cepit, simul & hoc eleuatio solido vtens, 2℥. *sem.* *plantag.* *exsic.* *sem.* *sanguinariæ trochisc.* *de carabe an.* 3 ℔. *pul.* *frag.* *lapid.* *pretios.* *gr.* *xx.* *specier.* *diarod.* *abb.* *trionf.* *an.* 3 j. *dissol.* *in aqua plantag.* *adiecto zacharro albiss.* *q.* *syr.* *ar.* *ris est*, *sua confectio in tabul.* *dos.* 3 iij. *superbibendo cochlear vnum vini rub.* *syrpici sui* à syncope liberata, & fluxu plane confusio, perfecte curata est, ut eandem amplius non inuiderem.

S C H O L I A.

Sicuti quosdam ex insperata læticia scimus mortuos, ut etiam apud Valerium legitur, sanguine & spiritu subito ad exteriora retractis: sic etiam ex tristitia, sanguine & spiritu cor opprimente, syncope fieri potest, ut ex omnib. animi vehementibus affectibus. Et sicuti sit ab eu-

acuatione nimia, ut nunc diximus, ita fieri potest à multitudine ventrem grauante, seu sola multitudine sit, vel etiam materiei prauitas: ut in eo qui bilem æruginosam euomit; & omnino ex praua substantiæ cibis, ut fungis, sunt, uti aliquando contigisse nobis relatum fuit, nobili cuidam, ut ex venenis lumps fere omnibus. Finit quoque, ut iam diximus atque exemplis ostendimus in *lib.* 7. *obs.* nostrarum, ex doloribus vehementibus, non in intestinis solum, & ileo, sed & circa alias partes valde sensitiuas, ut in venteribus quoque circa capita musculorum. Præcedunt & comitiales morbos, & apoplexias: veteri quoque strangulatus comitantur. Accidunt & in paroxysmorum initiis, ut etiam exemplis ostendimus in *lib.* nostris, de febribus: & in statu quibusdam etiam inclinante febre, & in febribus acutis malignis, citra manifestam causam: ut quibusdam adhuc sanis statim irruunt, & prægnantibus, ut sæpe conspeximus. Comitantur quoque crises laboriosas, præcipue prauas, quæ ad necem finiuntur, vel periculum inducunt. Accidunt & ventris inflammationibus, illo affectu, ut *obs.* 3. & 4. *lib.* 7. retulimus, & validis intemperaturis stomachi, cordis etiam, & post longas palpitaciones, ut iuueni nobili Mansardo contingit, & fratri meo Nannio, consiliario, à me curato; de quibus & antea dictum est. Ex immodico æstu vel frigore, etiam eueniunt iter agentibus, ex vigiliis, inedia, exercitiis fortibus: ut qui fugati sunt in bello, cum correrent, quod his nostris temporibus (proh dolor) nunc per viginti annos bello grassante sæpe visum est. Eadem porro genere causæ faciunt, si leues sint, leues affectus; si vero graues, grauiore, ut modolipothymiam modo syncopen facere dicantur. Omnes autem hæ causæ non primo agunt, sed necesse est (ut Iacchius supra Rhafen dicebat) aliquo vno genere vel pluribus comprehendit, quibus primo conuenit id efficere: eruntque illæ primæ, & summæ causæ, quas querere opus est. Videntur igitur vires concidere, vel quia grauantur nimium, & opprimuntur vel suffocantur calor innatus, vel quia eius vehiculum, spiritus scilicet, absuntur & pereunt: vel quia inepti sunt ad actiones, propter alterationem; quæ alteratione, aut est in qualitate euidenti, quia caliditate nimium sunt, vel siccitati, vel refrigerati, aut in occulta, quoniam venenosa qualitate inficiuntur: vel aliter vitiosus est sanguis à quo generari debent: ut si ex parui succi cibis sit genitus, vel in corpore corruptus, quod contingit in humorum corruptela. Igitur ad præfocationem pertinet, quæ in principio paroxysmorum euenit, ob id, quod calor omnis & sanguis in viscera confluit: quod si crudi sint & frigidi, ut non cito, sed sero incalescant, præfocatio talis fieri potest, ut prorsus opprimat, si leuior, syncopen faciet. De hoc vide Gal. 3. *de crisib.* Similiter accidunt hoc, ubi magna phlegmone interna fuerit, ut in lypuriis dictis, ut dicit Galen. de infam. iecinoris vel stomachi 1. ad Glauc. Ad hoc etiam genus pertinet, quæ per principum partium obstructions sunt: nam calor innatus, ubi ventilatio prohibita sit, suffocatur & perit. Sic apoplexiam comitatur, & comitiale prauum, id est, qui ad apoplexiam tendit, & illi est proximus: opprimatur enim copia obstruente calor innatus. Huius generis est, qui ex humoribus frigidis os ventris grauantibus euenit: infrigidatum enim & molestatum ab his, molestiam quoque communicat. Omnis autem molestia communicata cordi, potest

test syncopen facere, ipsum debilitando. Venter autem communicat adeo (dixit Auicenna) ob vicinitatem, etiam ob sensus acritudinem, unde valde molestias sentit. Alia causa est, spiritus resolutio; de qua obseruat, præcedente ex parte egimus: resolutur enim nimium tenuitate cum raritate corporis. Et hinc fit syncope, in quibusdam febribus, digesto à calore febrili spiritu; præsertim si sit æstas, & æstuosus ut quibusdam exemplis in libris nostris, de febribus ostendimus. Resolutur & nimio motu, primum corporis, ut in exercitiis, etiam in Venere nimia, ut in syncopen quosdam compertum est hac ratione incidisse: præsertim quibus molle corpus est & rari. Unde delirantes sæpe incidunt in id malū. Resolutur & ex animi affectibus, qui motus quidam sunt, sed exire non proueniunt, nisi præfocatio accidat ex conferto motu, vel ex bile motus ventris mordeatur. Resolutur, ubi paucus est spiritus in læticia expansus: in consternatione vero metus intro latus, & frigidus factus opprimetur, ideo ad primum genus pertinet. Non mouetur igitur ad externa, sed intro cogitur, & suffocatur, vel ab affectionibus animi vehementioribus, ut ingenti tristitia, anxietate, mœrore, dolore, cura, & similibus, unde sæpe syncope & interitus, ut Galenus docet de symptomatum causis. Vel sit à corpore, ut respiratione prohibita, multitudine & crassitie crudorum humorum exiguos meatus obstruentium; unde syncope: aut si non obstruant neque onerent, amentia oritur, ut Galen. docet 12. *method.* Huc referri possunt tumor aliquis præter naturam in corde vel pericardio, ut in distictio, cuius ex Galeno. *memor.* Philothens, tunica inclusa in ventriculo cordis, plena humore putri male olente; tum alia, quæ aliquando obstruunt. Resolutur quoque ex doloribus, dum natura multo motu mouetur, ut opem ferat, vndique sanguinem & spiritum perpetuo mouens impetu: sic ex morfu ventris. Resolutur quoque in vacuationibus (ut iam diximus) immoderatis omnibus, quia vna vtile quoque excernitur, siue sit vacuatio per naturam, seu per artem. Quod si sit per naturam, ut in crisi, si laboriosa sit multum, resolutio commotione multa, & agitatione spiritus. Sic in sudoribus, alui profuuiis, sanguinis fluoribus, etiam in partu, euenit. Sic & motu à corde affatim & repente aliquando foras dissipatur spiritus, & evanescit, eodem modo, quo intro cogitur; vel ab affectu animi vehementiore, ut in gaudio, voluptate, ira, vigiliis, risu: vel causa in corpore contenta (ut iam diximus) nempe insigni euacuatione, purgatione per medicamenta, quod sæpe vidimus à Paracelsis fieri, qui antimonio, turbit minerali, tum ex iis alij colocynthide, ventrem inanunt, non purgant, syncopen sæpe & mortem inducentes, vel concurrentium ad aliquam partem dolore affectam vehementi, aut erolam, ut os ventriculi valde sensibile, suppuratione, aut ruptione apostematis vel tuberculi, siue introrsum facta, ut in ventriculum, siue extorsum, ut in aqua in hydropicis educenda, ut paulo ante diximus: simul enim exhauritur spiritus, & vna cum ruptione evanescit, ut *aphor.* 27. *lib.* 6. & 8. *lib.* 7. in partibus quoque exsolutionem fieri, ut vacuatione sanguinis, ita & puris, 2. *Epid.* Sic & Hollerius testatur se vidisse syncope mortuos in huiusmodi ruptione à liene. Dissipatur etiam spiritus (ut modo diximus) pluribus moti-

bus, tenuitate, raritate corporum ipsos continentium, tenui humore & calido, sudore nimio. Alia vero & tertia causa erat, spiritus alteratio: unde vel ineptus sit ad opera naturæ, vel etiam inimicus; ut qui venenolam qualitatem acquisiuit, ex ebibito veneno, vel ex mala aëris infectione. Ad hoc genus pertinet euaporatio facta ex odoribus malis, ut cadaverum & aliarum putredinum, ut eorum, qui in foueis tritici præfocantur: sic & euaporatio à matrice sublata: praua enim putredo in ea gignitur, & per multitudinem arteriarum multum cordi communicat. Ita & alterantur spiritus, tum ex vitiosis abundantibus succis, tum ex ambientis malitia, qui alias alia de causa in hunc est mutatus, utpote ex metallis, caminis, aut barathris, aut ex leguminibus & eorundem putredine, olerum vel animalium, aut si halitum ex stagnis, vel paludibus, vel fluminibus recipiat, & ex venenatis facultatibus, aut animalium, quæ virus reieciunt, venenis. Cum itaque vires sint in spiritu calori nativo iuncto, & temperamento solidorum partium calore insito & humore primogenio siue radicali constante; ergo in tam præcipiti virtutis lapsu, vel spiritus vitalis, vel temperamentum, vel utrumque collabatur. Spiritus autem vitalis cum sit in corde, duplicemque motum habeat, vel intro, foras: vel foris intro (ut iam ostendimus) deficit, vel non generatur, vel corrumpitur à proprio receptaculo, propter intemperiem fortem cordis, ut scribit Galenus 1. *libro quinto*, de locis affectis: vel defectu alimentis, vel alteratur, vel non mouetur, vel dissipatur, ut iam ostendimus. Cunctæ igitur causæ, aut cordis spiritus vel solidum eius corpus offendunt: quæcunque enim causa syncopen excitat, aut prædictorum corporum solidorum, aut spirituum essentiam corrumpit, vel saltem eorum temperiem mutat, quemadmodum apud Gal. legitur, 12. *method. med.* namque in his duabus substantiis virium essentia consistit: quæ insuper sic custodiendæ sunt, ut tum qualitate, tum quantitate (quod fieri licet) naturaliter se habeant. Iam vero quomodo alterentur spiritus, ex vitiosis succis, vel ambientis vitio vel veneno; & quomodo corrumpantur, iam etiam diximus, ex ingenti dolore, crebris motibus, vigiliis, & defectu alimentis. At quibus causis digeratur solidorum corporum substantia, id quoque ex parte dictum est, ob longissimos præcedentes morbos ægro extenuato, ob atrophiam & defectum nutrimenti, ex feb. acutis corpus colliquantibus, cuius exempla etiam posuimus in *lib.* de febribus. Alterantur autem intemperie mutata, immodica ventris inanitione: de quibus omnibus vide Gal. *de caus. syncop. lib.* 1. ad Glauc. & Martinum Acaciam, qui in eundem librum commentaria egregia scripsit. Morbi enim tam diuturni quam acuti temperamentum partium solidarum destrunt. Et hæc plusquam satis dicta sunt de causis syncopis.

OBSERVATIO IX.

De syncope ex nimio sanguinis fluxu à naribus & de alia post medicamentum purgans oborta.

PVlla cum vehementer sanguinem funderet à naribus, nec vilo modo restringi posset, ad eam cum intrassem & syncope corripetur; crura, iuxta doctrinam Galen. 1. ad Glauconem, pluribus & valentibus ligaturis stringere iussi; Y jecori,

jecori, cum de nate dextra cruor emanaret, ventosam magnam affixi; quibus praesidiis à syncope liberata, etiam sanguis, qui affarim profuebat, restrictus est. At iuveni valetudinario, cui medicamentum vehementissimum ab empirico propinatum erat, ex nimio alui profusio & fluxu concitatore syncopen patienti, supra lectum posito, faciem aqua irrorabam, vel potius conspergebam, ut ita excitaretur. Brachia, tum crura vinciebam, manibus etiam pluribus & vehementibus vinculis inictis: talia enim ad se humores reuocant. Interea & frictionibus partium supernarum utebar, & exiguum theriacae recentis propinavi: haec enim (ut Rondeletius vir doctissimus asserit) valde confert syncopi obortae post medicamentum nimis purgans; quod si non adsit recens, antiquam exhibet, addendo opij gra.ij. cum vino: sed cum recentem haberemus, annum vix excedentem, dedimus ʒ ij. cum vino. Interim oleo quoque sequenti ventriculum tum ventrem inunximus: *℞. olei cotoneor. myrsill. ana ʒ j. olei absinthij ʒ iij. aceti parum. Alteri dedi ʒ j. terrae sigillatae verae, & micam panis vino intinctam*, cum viderem ex nimia purgatione signa animi deliqui futura, ex faciei pallore, ac pulsus varietate & deficientia: nam signis praesagientibus syncopen, vel eam praecedentibus (de quibus latius scholio sequenti,) apparentibus, statim animum intendere oportet ad remotionem causae syncopis futurae, ne ea ipsa confirmetur.

SCHOLIA.

Signa praesagientia syncopis.

Deliquium praecedens.

Signa praesentia syncopis.

Inter signa vero (de quibus nunc agendum, cum omnes causas enucleauerimus) syncopen praesagientia, non erunt omittenda ea, quae deliquium praecedunt; nam haec ad praecautiorem valde vilia cententur, priusquam quis graui syncope prehendantur. Haec quidem cognoscuntur ab excessu temperamenti ipsius cordis, & à strictione viarum ipsius cordis & pectoris, & raritate totius corporis etenim calida, rara, facillime resoluntur, & sicca & qui subtile humores habent, latoque poros, & acuti sunt sensus; tales enim facile syncopen incurrunt: macilentia quoque corpora & extenuata, & sudoribus, & euacuationibus resoluta, & ex infantibus & senibus, qui difficulter famem ferunt, tam aegri quam sani, & maxime in aetate, potissimum macilenti, extenuati, aut longo morbo consumpti, cum id malum peculiare existit pueris senibusque micropsychisque omnibus conualescentibus, & fame laborantibus, & firmioribus quoque, nimio sudore profusis. Deliquium quod à repentina causa non oritur, languidos prius arteriarum pulsus reddit, facies pallidiores videtur, palpebrae resoluntur, extrema frigescent, frigido sudore rorescit cutis, tremulum redditur cor, ac languet cernix, oculorum debilis adest motus, & liuor, imaginationesque non consuetae, visui obiciuntur, ex motu spirituum inordinato: tum ex vaporibus ad ipsos eleuatis, impotentia loquendi accidit. Signa ipsius syncopis praesentis, ex se nota sunt, tum ex illis, quae diximus, ex facie homini mortuo simili, pallida, cineritia, cum sanguis intro ruat, frigens extrema & sapor frigidus erumpit, anxietas suboritur & animi perturbatio, & tandem animus deficit, ita ut corpus resolutum sentiendi mouendique vi destituatur, in tantum, ut stans cadat: pedes, nec non manu s,

plicabiles manent. Hoc etiam mihi semel in lecto contingit, cum nocte lotium in lecto existens rediderem, & genibus incumberem, subito lapsus in syncopen, matula, manibus cadente, lotio profuso & corpus vixoris meae attingente, atque ita ipsa exprobrata, me syncope affectum sine loquela arripit, unde excitatus reuiuiscere coepi. Bene dixit omnium nostrorum parens omnipotens, hominem solum existere non esse bonum: si enim Eua mea & nomine & te ipsa, mihi non adfuisset, syncope ita extinctus fuisset. Spectra quoque noua, malo inuadente, visui offeruntur; impotentia sequitur ad loquendum, & bene respirandi facultas intercipitur, palpebrae concidunt, pulsus fit rarus, obscurus & quasi abolicus, nec non formicans. Signa vero causarum, & quae syncopen inferat, & quo modo affligat, facilius in promptu cuique sunt. Nam si causae vacantes praecesserint, scimus ad inanitionis generis pertinere, seu profusio, seu doloris, vel animi affectus, vel latitiae, vel metus, vel inedia, vel vigiliae, vel ambientis aestus. Si immanifestae sint & non praegressae, statim suspicio incidit, esse succorum tenuitatem, & corporis raritatem: ideo naturam corporis contemplaberis: hoc enim tibi statim aperiet, ut si gracilis sit, calida & sicca praeter modum temperies: quanquam nec sic syncopen faceret, nisi alij qua dissoluens causa iungeretur, ut febris, vel ambientis aestus nimius. Sed erunt haec tales, quae in alio corpore id non facerent, ideo in eas occasiones referuntur ex habitu scilicet corporis. At si quis adeo praetentus succos & spiritus habeat, ut oculissime exhalent, adeoque imbecilem habeat per vniuersam corporis molem retentricem facultatem, expulsiuam autem immoderatus concitatus, ut propter ea in syncopen incidat in eiusmodi affectibus, mortifera illa species in facie celeriter apparebit, natus videlicet acutus, oculi caui, astricta tempora, & reliqua quae deinceps ab Hippocrate prognost. sunt conscripta: quamuis alius non multum excreuerit, neque vigilauerint, aut tristes fuerint, aut fame affecti aegri ipsi: ex his namque minus malum est, quamuis absque his emaciati fuerint, eodem Hippocrate auctore, & Galeno cum prognost. tum 12. method. medend. quem sectati sunt Aëtius cap. 98. lib. 5. & Paul. cap. 37. lib. 2. Si vero ex grauatione, pulsus monstrant: habent enim proprias inaequalitates: sed si iam premittitur multum aeger, & pulsus, affectus ratione, sunt inaequales, conitices copiam, & copiae qualitatem, scilicet cruditatem & frigiditatem humorum: praeterea & multa stomachi nausea praecessit, & cibi fastidium; & color corporis, ut ait Galenus, id monstrat. Si itaque ex magna humorum crudorum copia ex cruditatibus vel alia quapiam occasione congesta syncope exciteretur, vna cum oris ventris (quod stomachum vocant) offensione, his namque & praecordia inflata, & totum corpus ampliori mole, quam pro naturae modo cernitur: tum calor aliis ad albidius, quam pro naturali habitu, & aqua intereunte laborantium magis simile, est mutatus, nonnullis etiam ad nigrius, aut liuidius, quos medici plumbei coloris appellant. Omnes vero pulsus minores sunt, quam pro caloris ratione, si febricitauerint: praeterea obscuro, omninoque inaequales saepe ea inaequalitate, quam systematicam Graeci vocant; semper vix ea, quae in vno est affecto primo ac consentiente corde, curationem

cap. 46. lib. 3. ac Paulum cap. 36. lib. 2. Eos vero, quibus ex flaua bile, quae os ventriculi infestet, syncope incidit, tum ex reliquis, tum etiam ex assidua oris ventriculi mordicatione, anxietate, vellicatione ac dolore cognosces. Si itaque ex vitio stomachi, nauseae antecedunt, ac varij oculos colores subeunt: ex cerebro, vultus & iccore vitia aut offensiones antecedunt, & aderunt hominum propria signa: ita ex tinctis seu vermibus eadem aderunt, quae de vermibus dicuntur: praeter dolores & crebras punctiones, etiam dentibus stident, importuneque clamant, & ij per superna vel inferna quandoque emittuntur. Quod si ab apostemate, signa eius quoque aderunt: si ex obstructione principium patium, hi vero subito concidunt, ut ait Hippocrates, & in accessione signa habere non potes: sed si releuantur, ex pulsibus hoc dignosces, ut Galenus in medico illo sentit. Si ex alteratione spirituum, si ab externa causa, ex comesta nota erit: si ex euidenti aeris qualitate, similiter: sed si ab occulta, si ab aëre, communis erit multis. Prognostica autem haec sunt, inquit Paulus, ut etiam Iacchius annotauit: Si affectus vehemens, si magna syncope, omnino peribit; nec est remedi locus: neque decipias, quia aliquando ex conatu naturae rursus reuerti videntur; statim enim leui motu facto concidunt. Significabit prauitatem, quod licet leuati sint, pulsus caret, vel exiguum & obscurum habent; praeterea neque color vnus redit, neque sani facies: frigerat quoque vehementer. Quae vero significant prope aduentare (praeter illa signa, quae superius diximus) pulsus sunt, ut Galen. docet in lib. de venae sect. cum ad obicitatem & inaequalitatem tendit. Praeterea antecedunt crebrae animi deliquia vehementes illas syncopes, dum de lecto assurgunt, dum caput attolunt, sensus quoque hebetantur. Mortis etiam signum est, si calor non reuocatur. Ex speciebus vero, quae per consensum salubriores esse videntur, ut omnis per consensum affectus generatim. Verum si syncope valida, medicinae locus non est, ut idem inquit Paulus cap. 34. lib. 3. ut etiam Altimarus annotauit. At si vires adhuc tantillarum constant, aliquando ad sanitatem recursus est, ut ipse refert: Ceterum ubi cor proprio affectu laborauerit in syncope, valido existente animae robore, ex quibusvis animi affectibus, ipsa excitatur, numquam aeger succumbet, Galeno teste 5. de loci affectis. Si vero propter eius intemperiem syncope eneniat, perniciosior erit, quam ex cerebri intemperie: quemadmodum haec periculosa est, quam si jecur primum effectum fuerit, ut testatur Paulus cap. 38. lib. 2. & Aëtius, cap. 94. lib. 5. quamuis non ita subito syncopes necare possint, quae ex cordis intemperie oriuntur, quam illae, quae instrumentales eius morbos secantur, ut patet eodem lib. de loc. affectis. Pestifera autem est syncope illa, quae extenuato spiritu ac sanguine originem trahit; potissimum ubi imbecillitas ad sit retentricis facultatis totius corporis, ac expulsiuam immoderatus concitata fuerit. Proterius autem c. iniosa syncope erit, si corpore succis crudis referto generetur; aut ex redundante flaua bile os ventriculi infestante: siue ex extenuatis succis, ubi jecur vel ventriculum phlegmone obfederit, quemadmodum scriptum reliquit Gal. eodem 12. meth. medend. Verum si citra phlegmonem stomachicae syncopes fiant, ventriculi ore affecto primo ac consentiente corde, curationem

magna ex parte admittunt: nam minus periculosa sunt, quam si exsiccatæ fuerint ex aliquo trium principiorum; quemadmodum colligi potest ex Galen. *verbis praecitatis, lib. 2. meth. medend.* Arabes vero confirmatam syncopen ex causa confirmata incutabilem constitunt, quae ad ultimam malitiam (ut illi referunt) deuenit, in qua facies viridis apparet, calore innato extincto, vna cum colli connexione, virtute motiua fami debilitata; ut caput eleuare non possint ad inspirandum aërem, ita ut constructo pectore mors subsequatur. Sed ab vtero licet frequens sit, ut plurimum salua; & ab aliis membris modo causa ad extremum fixa non adsit. Omnis vero, quae frequens est: & vehemens, damnatur, quoniam oculissime interimit. Longo quoque morbo consumptis frequentius animus deficit, ac lethalis est is morbus, & apoplexiam quandoque denuntiat. Ex febribus, (ut etiam in libris de febribus egimus) maxime acutis, periculosa animi defectio, sicut ex carbunculis vel phlegmonibus pestiferis, sub principibus membris, ut in peste Delica saepe obseruauimus, de qua egimus lib. 6. nostrarum observationum. Pueri quoque & imbecilles, praeparci animi, ex animi morore vel leui deficiunt: & iis euenit, qui in maioribus musculis, vel genu praecipue, vulnerati sunt, & qui ex causa tacita interna oritur, hominem frequenter rapit, magisque si certo ordine ac saepius redit. Cor praeterea, quo magis angustum est, eo magis ab ea peste tutum est. Animae quoque defectionis conclamatione indicium faciunt, vana sternutatoria naribus indita: pulsus formicans, exiguum praesagit spem. Quibusdam tamen senibus pulsus penitus conciderat, quo exinde reuocato, diu postea vixere. In vndis submersi post octo & quadraginta horas recreati reuixere. Feminae aliquando in vuluere cruciati elatae in sepulchris ad vitam redierunt: quo pro alterius mortui sepulchra detegere locum mutauere, atque ita miserum mortuae inuentae sunt. Septuaginta propterea & duas horas antequam homentur decedere: patia quoque interualla debent iis, qui animo deliquere sine manifestata causa.

OBSERVATIO X.

De syncope ex nimio sudore.

Quidam cum cursitando valde laborasset, sudore largiter à corpore emanante, animo delinquebat: cui neque frictiones adhibui, nec vinum propinaui, cum talia magis sudores moueant, cum potius sint meatus cutis obstruendi, ut sudor sistatur. Faciem irrorari iussi aqua rosarum etiam frigida, & apertis fenestris, ut aër intraret. Sicuti olim valde febricitans ex nimio sudore nobilis quidam syncopen incurrerat. Imperaui, ut leuiter operiretur & euentaretur, atque ut per cubiculum herbae frigidae spargerentur, ut folia falicis & vitis: quibus praesidiis & hic quoque ad se rediit, aqua quoque frigida in faciem conspersa. Huius & aliud vides exemplum à nobis positum lib. 7. obs. 9.

SCHOLIA.

Cum causae sint diuersae, propterea non vnus modus curationis cuiusvis syncopis est, sed singulæ earum propriam curam desiderant, ut ad

Y ij longum

In quibus
conturbatis
omnes syn-
copes pro-
curantur em-
endatione.

longum docuit Galen, 1. ad Glauc. pro diuersitate causarum, ex quibus excitantur. In vno tamen omnes communicant: quod si deprehensus syncope cubans est, omnis sollicitudo medentis ad symptoma vertitur: si necdum premittitur, vtriusque curam habebit, vt & symptoma non incidat, & vt moribus paulatim discutiatur secundum Galen. 12. lib. 12. meth. medend. Nec minus & in alio quoque inueniunt, quod siue per essentialiter orta syncope, siue per consensum affecto corde, semper ipsi prospiciendum erit, cum & principalissimum viscus sit, saltem quo ad vitam: & propterea robur eius perpetuo seruandum erit; nec syncope aliqua gigni potest (vt prius diximus) nisi & ipsum cor afficiatur. Hanc etiam ob causam alij curationem in tria capita distinguunt: vel etiam imminet accessio syncopis, vel actu incidit, vel releuatus est ab accessione, sed non perfecte, vt facile relabatur: & in his omnibus quoque diuersam curam exigit. Nam si imminet, solum affectum summouebimus, a quo incipit: & ita hic incipiendo de resolutione, si sit ex euacuatione nimia, sistemus, cum primum aduentare ex signis iam superius dictis sentiamus. Si ex calore, educemus agrum; hoc saepe fit in febricitantibus, cubiculi ratione nimis calidi, cuius exemplum posuimus lib. 2. obseru. 30. de domino de Lokhorst: ita vbi ex distemperantia calida contigerit membrorum principalium, contrariis occurrimus remediis. Si ex odore malo, hunc tollemus bonis, & in vniuersum aërem alterabimus. Si corpus quia ratum est, & tenuibus succis resoluitur, non sinemus, quin ante accessionem cibemus, vt possit sufficere, idque cibis, qui non facile dissoluantur, qui enim ob prætenues succos syncope opprimuntur, accedente quoque corporis raritudine, diuersa ratione curantur, quam illi, qui ob crudorum humorum copiam laborant. Huius curationem quoque explicauimus lib. 2. obs. 4. de febre syncopali continua à bilioso humore, & lib. 2. obseru. 19. de febre syncopali intermittente, à bilioso humore orto. & obser. 5. lib. 7. de febre continua cum syncope ex aceti & tenui humore, ventriculum vellicante, vbi & in scholio huius curationem, tum ex Galeno & Actio exposuimus. His frigidus aër astringensque conuenit ex rosas, aut myrti foliis seu vitium pampinis, in domo substratis, corpusque rarefactum pensandum. Vgendi quoque, si opus est, vnguentis astringentibus, rosaceo, omphacino; & refrigerantia, præcordiis & stomacho apponenda, cataplasmata ex ros. palmulis, hypocistide, & cibi dandi, qui non admodum prompte effluant, vt est sorbitio ex alica, fructus austeri, vt cydonia pyra, mala punica (de his vide Galenum, Paulum & Aetium, & vitellum oorum 12. meth. od. & testes gallinaceorum, qui lacte sunt aliti. Et si syncope sit ex flava bile, quæ os ventriculi infestet, contrario modo curanda, quam illa, quæ ex crudorum copia fiat. Aër frigidus adhibendus, vt in obseru. citati ostendimus; somno liberaliori indulgendum; cibis frigidis & potu frigido vtendum, præterea cremore, pane non multo sed modico, ex vino aquoso frigida diluto: bilisque, quæ ventriculum lancinat, calida aqua vel exiguo aceto adiecto, aut syr. aceroso simplici, vomitu leuiter expurganda, vel alius cienda thamarindis, vel manna, aut rhab, cum cautione, si opus est, cum exquisitas euacuationes non ferant, vt in obseru. citatis latius docuimus. Ventriculum roborabi-

mus syr. granat. acidorum, ex acetos. citri, oxy-zacchar. quidam hic post purgationem exhibent decoctum abinthij. Sed videndum, si vna febris adest, ne nimium calefaciat. Si ex animi affectibus, hos & contrariis mitigabimus, nimium latos tristi nuntio, dolore animi afflictos, consolationis, & amicorum præsentia. Timor, qui syncopen facit, quod inspirato eueniat & casu, prævisionem habere non potest, vt fortes nec animi affectus. In summa, quibus ex resolutione syncope imminet, scopi sunt causas tollere & dissolutionem, quæ facta est, refarcire cibis: quod facile fieri adhuc poterit, quia vires infirmæ hæcenus non adeo sunt. Si ex ingenti dolore, curanda causa doloris erit. Huius syncopis posuimus exemplum lib. 7. obseru. 4. de muliere ex ilei dolore syncopen grauissimam incurrente: ideo si ex dolore affectus summouendus, si id facile possit, si periculum intet syncopes, etiam neglecta tantisper causa. Symptoma respicientes, solum stupefacientibus vtinur; cum cautione tamen, hoc enim est proprie aduersus symptoma pugnare, non aduersus causam symptomatis. Hæc lib. 12. method. Fugimus hic præsens periculum resolutionis, quam per se facit dolor ob commotionem in spiritu, per accideas vero vigiliam, quam inducit; quæ & ipsa motus quidam est. His omnibus obuiam hæc eunt; nam & dolore leuant, & somnum conciliant. Quod si dolor à causa calida sit, vt bile mordente, nihil oberit etiam esse, vt eodem lib. Galen. testatur: nam temperat sua frigiditate bilis acrimoniam. Sed cum dolores diuersi sint, & diuersam causam habeant, ea semper erit tollenda quæque, vt latius docuimus scholio obseru. 4. lib. 7. Si sit ex fame, saepe paulatim nutriemus, & leuibus cibis: contingit hoc in obsidionibus aliquando, quod nostro tempore in his bellis, quibus (pro dolor) affligimur, contingit in obsidione Hader mensi & Leydana. Restituimus vero, quod antea resolutum est, tum alimento, tum aëris temperie, tum alterando hunc prout oportet, tamen etiam gratos odores adhibendo. Nam & aëris spiritus alitur. Hanc enim providentiam exigit (vt etiam Iacchius docte expressit) qui mox à syncope releuati, in periculo tamen sunt, ne leui momento recidant. Nam & in his causis summouere oportet, dissoluentes, & refarcire quod est amissum, tum cibo, tum aëre, qui inspiratur. Sed maiore negotio instare oportet, quod maior est motus; & exquisitiore diligentia, quod si vires imbecilliores. Primum igitur si ex vacuatione resolutæ sunt vires, cum primum releuatur: si cessauit (quod in multis euenit) vt sanguinis fluore & ventris, tunc nihil circa hoc erit negotij; sin persistit, tentandum est propriis ingeniis succurrere; primum auersionibus, non per vacuationes, quia non ferunt; sed frictionibus (vt paulo antea docuimus) contrariarum partium, & vinctis. Iuvat & ad auertendum, cucurbitulas affigere contrariis, quæ recte respondeant, vt in sanguine à naribus, hypochondriis eas applicare; in eo, qui per vterum fertur, mammillis; si ex hæmorrhoidibus, non dicunt, credo, ratione bona, quod hypochondriis: nam ad superna trahere oportet, & in principia, vnde est fluxionis origo. Sed quomodo sistere oporteat, prius diximus, & aliis quoque exemplis ostendimus lib. 3. obs. nostrarum de symptomatis febrium. Sed vt subita & prompta remedia habeamus, si sit à naribus, astringentia

astringentia & frigida fronti & temporibus ad-mouenda, & per nares traicienda; & facies frigida saepe spargenda: & si astringens sit, melius erit vt ex myrti floribus, vel ligustri, vel rosar. etiam syluestrium, quæ sunt rani rubi. Medicamentum quoque Galeni 5. method. optimum est ad sanguinem sistendum, ex aloë, thure, albo oui, & pilis leporis. Ita & in sanguinis missione (huius quoque exemplum posuimus obseru. 10. lib. 7. De animi deliquio ea sanguinis missione in febre accepta eueniente) ægros præseruamus à deliquio, si supinis mittitur sanguis, ac naribus odorata subdita fuerint, rosacea, vino & aceto permixtis: vino quoque granato madens panis, si deuoratur, salutaris est. Si sit ventris profluuium, ea quæ capite proprio scribuntur, nempe astringentia, adhibenda, & fluxus cohibendus: si vero ex sudore & digestionem multa insensili (quæ euenit in febribus, his qui tenuissimum sanguinem habent, & continenter spiritum, & raro admodum habita sunt) tunc similiter profluuium sistere oportet, idque astringentibus, & vna frigidis, aërem alterando, tum aqua inspersa, & sæpius aëre stibellis innouato, & admisto aceto, & aqua rosacea: etiam proderit stratum sternere Germinebus frigidis astringentibus, vt & cucurbitulis irrorare iisdem. Similiter & vnguentis eius corporis habitus densandus, quæ astringant. Vomitionibus exhausti, vino aqua frigida permixto recreandi: verum febris ex capitis ratio habenda est. Si animæ defectus ex vomica aperta, aut hydrope soluta oriatur, quæ spiritus recreant, protinus danda sunt. Tales omnes & sudores solutos non oportet mouere, sed iacentes in omni quiete retinere. Iuvat veto & his saepe extremis refrigerantia adhibere, & pectori frigida epithemata, & vnguenta, maxime ad cordis regionem in iis, qui sudore diaphoretico resoluuntur frigus enim densat & sistit, & crassiora reddit, quæ tenuia sunt. Quomodo vero refarciatur, quod resolutum est, patet, quoniam prima materia spiritu generandi est sanguis bonus; ideo vt hic restituitur procurandum est. Qualis debeat esse cibus, Galenus exponit, id est, qui non prompte diffuset, hoc est, à quo sanguis ille adeo tenuis, & diffusibilis non generetur; & dat exemplum de alica, quæ sit ex zea, cibarium ex farre. Et cibi astringentes, vt fructus & panis. Contra ea, quæ tardas habent excretionem, sæpe quoque nutriunt. At hic veloci nutritione opus est. Respondetur, Non est hic tanta necessitas, quando releuatus est, sed datur spatium concoquendi interim, vnde hoc est interim mederi affectui, qui est succorum tenuitas: sic enim crassior redditur massa sanguinea, vt optime dixit idem Iacchius. Aliud est, cum syncope accessit. Cum vero iam validior redditur, etiam validioribus vtetur. De vini potu Galenus dicit, his vinum aquosum dari: ipse vero paulo ante eodem libro vniuersim in omni syncope vult dari flauum, & quod celerrime nutriat. At hoc exiguum nutrimentum præbet (νύκτε πρίν) & non ita celerrime ducitur, vt tenue flauum. Auicenna his dari vult vinum nigrum, crassum, austerum: ratio est potest, ob quam Galenus quoque his austeram pomam dedit, vt languidas partes firmaret, & astringeret corpora. Paulus in hac cura vinum aquosum accipit. Respondeo, aliud est in accessione, vbi solum contra symptoma pugnamus: aliud extra, vbi etiam causam respicimus.

Pet. Forest. Tom. 2.

Loquebatur prius Galenus in omni accessione, hic vero extra eam. Quoniam vero communiter in his affectibus celeri nutritione est opus, ideo & aqua carnis vtinur, quam quidem gratissimam conficimus, capos non saginatos capientes, & irrorantes, dum assantur, aqua rosata, & aceto ros. vel succo granatorum: postea exprimimus. Si etiam febris absit, loco aceti vinum flauum admiscemus. Quantitas eius 3 ij. cum modico vino. Huius generis est vitellus oui. Vino austero crasso vtitur Galen. in fluxu sanguinis à naribus: quoniam tenuior calore & fusione potest affectui nocere: in cæteris calidum & tenue præligit. Hic quoque extra syncopen intelligit: nam in ea est alia ratio. Si enim vinum dandum, tenue & calidum dandum. Sed num actu frigidum? Gal. in hoc respicit consuetudinem & aëris temperiem, & corporis naturam calidam vel frigidam: & sic calidum vel frigidum propinat: vbi nota quod veteribus mos fuit temperare vinum calida: vt Horat. Quis aquam temperet ignibus, & c. Britannicus in calida venenū hausit. Nota etiam ex Galeno condiciones, quæ faciunt abstinere à vino, scilicet febris ardens, cruda, quia concoquendis succis iuuabit, 11. meth. lædet aliter calore, fusione, et si adsit apostema, quoniam auget illud: sic si delirium instet, vel capitis dolor grauis: Auicenna addit, & si resolutio ex inedia non sit; lædit enim merum iuuenes, ob id, quod nervos lædit, vnde spasmus, vel delirium: eius loco aqua carnis semper & in syncope, & extra vel simul admista. Si ex morfu ventris, vbi affectum curaueris, iisdem vtitur. Debet enim interim causa tolli. Concludendo igitur, in euacuatione nimia reficiendus æger, vino diluto, theriaca recenti, irrigatione aquæ frigida in ipsa accessione, extra & ante, ventriculi linimento, frictione partium superiorum: & excretio, vt in cæteris, retinenda.

OBSERVATIO XI.

De quibusdam à difficili syncope reuelatis & curatis.

Quoniam syncope extraordinarium malum est, ac saepe præsentissimum, omnia saepe morbi origine, deficientes excitandi sunt protinus remediis, & spiritus reuocandi ad extrema, modo aqua frigida, modo rosacea, aceto mixta, vel vt alij volunt, aqua rosacea moscata, si ad manus sit alioqui sola aqua frigida in faciem sparsa, de qua latius in scholio. Odoratus ad nares, frictionesque adhibendæ, prout ratio dicat, & pro varietate causarum. Sic mulier nobis vicina, ex violento partu & foetu mortuo dum vi pareret, sanguine etiam per inferiora copioso profuso, in syncopen validam incidit, vt omnes illam mortu vicinam iudicarent. Ad hanc subito ingressus, cum nihil capere posset, factis frictionibus digitorum, vinum pro odoratu naribus obiciens, & digito intincto in aquam frigidam, cum nihil ad manum esset, & in faciem confersa ea aqua, & temporibus conficatis cum vino & aqua rosacea, quæ tunc adferebatur, oculos aperuit: mox cum videretur aliquid posse sumere, dedi cum cochleari exiguo parum aquæ cinnamomi, quæ fuit excitata, & ad se præter omnem opinionem rediit vino atque odoribus gratis, cum nodulo caryophil. Postea etiam aqua carnis & vino rosellata, optimis aliis prædiis adhibitis, non

Y ij amplius

amplius redeunt syncope fuit probe curata. Cui-
dam, qui ex fame in obsidione, spiritibus resolu-
tis, in syncope incidit, aquam frigidam non
inpersi in faciem; sed vino & odoribus bonis
naribus admotis quieti permittit, panisque
frusta, tum cum ad se nonnihil rediisset, vino di-
luto immersa exhibui, quod cum adhuc ex synco-
pe nondum perfecte releuatus, comedere non
posset pulli insorbendum exhibui, & aliarum
recentium carnum cum vino. Et hic quoque dein-
de leuibis cibis, tum vino utens, diluto etiam
cum pane, firmam sanitatem consequutus est. At
fororcula apud Clarissas, quæ adhuc uiuit, cum
mammillam cancerosam chirurgus funditus exci-
deret, me & Cornelio Heydio collega meo præ-
sentibus, tam ex fluxu sanguinis, quam ex ingenti
dolore animo defecit: sed odoribus vini, &
temporibus ac fronte cum aqua rosæ, & aceto
dilutis, irrigatis leniter cum leui frictione, ran-
dem excitata, & emplastro restringente mani-
millæ appposito, optimis deinde aliis prædiis
adhibitis, & alimentis bonis ac lenibus rescilla-
ta, etiam ad sanitatem peruenit, carcinomate
quoque egregie curato, eadem adhuc viuente
anno 1591. mense Octobri, dum hæc in ordinem
redigeremus.

S C H O L I A.

3 **A**D syncope accessionis & irrucis curatio-
nem deueniendo, statim præsidia optima,
quæ egros reuocent & excitent afferte oportet,
ratione id dictante, ne statim succumbant. Hi ergo
bifariam se habent: vel enim adeo oppressi
sunt, ut nihil possint capere, vel ut possint; qua-
lis erat ager ille iuuenis apud Gal. lib. 10. meth.
medendi, cuius historiam legere poteritis: pri-
mo modo erat Boëthi vxor. Hic vero primum
generalia quædam proponant medici, ut & Iac-
chinus doctissimus annotauit in omni scilicet ac-
cessione: & sunt excitatio (est enim velut tor-
por quidam facultatum) prohibitio resolutionis,
& quanto citius fieri potest restauratio. Galenus
ita eos tractat: primum frigida faciem spargit,
& est remedium mulieribus vtilissimum, quo
passim in quaque syncope vtuntur, & illud ex-
perientia videmus excitare. Non desunt tamen
aliqui, qui volunt, ut in syncope si causa frigida
aut immodico alui fluore, non fiat, quem frigida
intus comprimens auget, & in fame quoque ab
ea abstinere volunt. Sed in aliis, ut demittatur in
faciem, iubent, ut sopiti spiritus excitentur, & si
qui adhuc in partibus externis remanserint, re-
solui prohibeant: & hanc præcipue imperant, in
iis, qui ab æstu, aut febris incendio, aut alia cau-
sa calida oriantur. Sed expositores hoc præsi-
dium cum legerent apud Auicennam, non exci-
tandi gratia fieri credere, sed densandi, ne scilicet
exhalent spiritus, sed detineantur: facies
enim ea est, ad quam multi concurrunt. Sed
prior ratio sanior est, quoniam maxime sensibilis
pars & nervosa, ideo subito illo occursu maxime
commouetur, & spiritus ad eam vertuntur, si-
quidem omnino his destitutum cor non sit, ali-
ter peribit. Assiduare igitur vult Iacchinus do-
nec excitetur. Secundum remedium est, eos no-
mine compellere ad aures, donec excitentur.
Nam ex sono feriente vis sensitua aurium excita-
tur, & reuocat spirituum mensuram, & caloris.
Subdit Galenus & nares apprehendere similiter

ad excitandum, in cura vxoris Boëthi. Alij & os
& nares; ut comprimantur iubent, ut inspi-
tus aer interiora petens, & paulo mox egredi vo-
lens, calefactus ad cor redeat, ipsumque calfa-
ciat, spiritusque resiciat & excitet: id forte in
causa frigida magis conducit. Addit Galenus &
odorata naribus adiuuenda: quæ ea sint, non
scribit. Hæc vero tum ad vim euigilantem, tum
ad spiritus restaurandos faciunt: quæ tamen hoc
casu eligi debent, quæ grata illi esse solent, ut
vim animæ alliciant, nec refugiat. Vinum ergo
maluaticum, aut aliter maxime odoratum conuo-
nit. Auget vero vim eius, si tostum panem assu-
mas talidum, ac perfundas: quod si fortorem
odorem velis, etiam acetum acerrimum rosacea
temperatum, & garyophyllis, & santalis simili-
ter offeres, & in faciem irrorabis: quod si cam-
phora grana iij. addas, vehemens erit odor &
gratus. Sic & Aërem totum cubiculi odoratum
reddes ex rosacea, & garyophyllis. Componun-
tur quoque poma ex speciebus epith. cor. cum la-
dano, sed reuocatis deseruiunt magis. Hic alij in
causa frigida spiritus instaurant aluntque, qui
non solum naribus ægotantis adiuuent, ut ol-
faciant, sed etiam instando naribus immittunt
odoramenta in tenuissimum puluerem redacta:
algalia, moschus, styrax, calanica, ladanum, &
id genus alia permulta boni odoris, ad hanc rem
sunt idonea. In causa calida odoret santala, præ-
sertim citrina, rosas, caphuram. Interea cautio ha-
benda, si à præfocatione vteri fiat, vel mulieres
(ut ex interrogatione astantium discere licet, si
non loquantur) ei sint obnoxie, à iucundis illis
odoribus abstinendum, quin grauiter olentia na-
ribus quidem iniucunda, ac vuluæ suauiter olen-
tia adiuuenda. Quidam altis vociferationibus
& clamoribus spiritus circa cor sopitos excitant.
Prodest quoque ad excitationem artus confric-
re & ventrem: artus quidem ut calor rursus ad
externa redeat, qui ob paucitatem in cor erat re-
tractus, idque si ad brachia fiat, vino calente odo-
ro, optimum erit. Sic & in historia Boëthi Gal.
facit. Ventrem vero odoratis confricat, ut erit
quondam nardinum vnguentum: ego potius no-
stro spicaceo vterer: nam iuuare sæpius vidimus
ventris affectus. Hoc fit, ut ventrem roboret, qui
sæpe lædi solet in synopes affectu ex confluxu
bilis, & sine ea affligi cordis consensu: præterea
cum valido sit sensu, eius contractio ad euigi-
landum facit. Sed quid iuber, ut vomat? an quasi
humor in ventrem confluxerit? At hoc acciden-
tarium est, neque enim ex ventris morfu, vel do-
lore statuimus synopen euenisse. Aut similiter ut
excitet, nauicam excitando: Nam nec vomitum
dat Galenus, hoc casu, sed prorit solum: simi-
liter ad excitandum postrema sunt, quæ sternu-
tionem mouent, zinziber & piper: illa vehem-
entiora sunt. Sed quibus modis curetur synco-
pe ex bile flaua, iam prius quoque diximus: sed
quando ea tentantur, vinum etiam flauum tenne,
vel aquosa & antiqua vina propinant Gal. alij &
panem in vino granato madentem dant. Et ita
prohibere ne amplius resoluantur, fiet remouen-
do causam (ut etiam de febricitantibus diximus)
etiam externam, si adsit, ut calor aeris, & alteran-
do: præterea & auersiones ad vacuationes fa-
ciendo ad contraria, quamuis fisti soleant, sudore
excepto, imo hic augeri ex debili contentrice
naturali corporum, vel etiam raritate. In sudore
igitur vtuntur his, quæ ad præuisionem dicta sunt.
Cum

Cum vero à syncope releuatus est ager, causam,
si adsit, respicere oportet. Habes exemplum apud
Iacchinum de dolore, si causa existat, à quo ager
leuari debet: alioqui recidet. Causa tollitur aut
mitigantibus, aut lenientibus, aut stupefacienti-
bus: cum cautione, vt 5. simpl. 18. & 12. meth. 8.
& 5. meth. Reliqua vide apud Iacchinum, & quæ
nos de dolore diximus lib. 7. obser. de feb. Auicen-
na, si sit materia dolore faciens ipsam vacuat,
causam tollendo, vomitu, clysteri, vel sectione
venæ: cum à syncope est releuatus ager. Verum
id videtur fieri non posse: nam virtus necessario
est debilis: ideo vacuatio nocet: si ita debilis ma-
net, tentanda non est: sed cum à symptomate re-
sicitur: at non nisi sedato dolore, semper enim
dissoluitur spiritus. Quod si dicas, quomodo de-
bilis stante sanguinis copia in venis? A sanguine
enim vires. Respondetur, non esse necessarium:
sed primo à spiritus copia (non enim semper vi-
res augentur) vt in lib. de plenitud. Vnde & Gal.
cum de synocha loquitur, quam fieri ait in bono
habitu, & multi sanguinis, cum sanguinem vult
mittere, addit, si vires ferant: stat enim cum
sanguinis copia, spiritum multum vacuatum, vel
alteratum, vnde vires labant. Si stupefaciendum
vtuntur philonio, vel pilul. de cynoglossa, vel
theriaca noua sex mensum, modo robusta sunt
corpora natura & colore, dant theriacam fere ad
5 j. pueris vero ciceris forma. Sed Philonis anti-
dotum fortius est, cum restinguat, sistat: somnum
faciat. De aliis causis, ut vacuatione immodica,
certum est quod retineri debeat, si sequatur: sed
de his suo loco, & cap. de dysenteria, cum &
quasdam sponte desicere diximus. Sudores quo-
que prolequuti sumus. Si animi affectus, ut paulo
ante admenimus, contrariis sedandus, aut moni-
toris præceptis vtendum: ubi vero timor, ne eue-
niat ad causam maxime respiciendum, eam tol-
lendo: tollitur vero propriis remediis: quæ his in
affectibus enumerantur. Si Auicenna dimittit,
& dolor si est similiter sedandus, primum ten-
tando causam remouere, aut per paregorica, alio-
qui stupefacientibus. Si ex febris vehementia, ad
ipsam refrigerandam accedemus, ut de febris
diximus. In resolutione itaque spirituum, ali-
menti optimi succi: facile & cito nutrientia, hu-
meantia. Diogenes Laertius scribit Democri-
tum multos annos et fluentem spiritum retinuisse
medulla panis albi intincta vino optimo, ut Cre-
tico, & conspersa puluere menthe, appositaeque
stomacho & naribus. Ita quoque si ex febris &
inordinatis motibus fiat, quies iniungenda, ex
respirato prohibito, respiratio procuranda, ex
animi affectibus statim ab eo affectu reuocandi.
Si vero ex aliqua trium principiorum intemperie
fuerit excitata, per contrariam intemperiem, mo-
derate tamen vindictam, syncope curabitur. Si
ob inflammationis magnitudinem, aut vehemen-
tis febris malignitatem, synopes generetur pro-
priis curationibus, inflammationis scilicet, aut
febris, curandæ sunt, tempore quo syncope de-
prehensi cubantes non sint: quous enim modo
fiat ob defectu spirituum post labores, vel mor-
bus, vel medicamentum: nutriendus erit ager
alimentis optimi succi, cito nutrientibus, & hu-
meantibus, de quibus vide auctores. Ad causa-
rum genus pertinent ea, quæ calorem suffocant:
ut si copia solum in viscera irruat, aliquando &
ea frigida sit; aliquando non quod copia sit, sed
quia exilis est calor, ut ager lib. 10. meth. Causæ
vero sunt, quod vel ex victu in visceribus acer-
uata est, vt is qui crapula vtuntur, & in oxio de-

gunt vitam: sæpe vero & intempestiue exercitan-
tur, ut humores fundantur crudi: & viscera pe-
tunt: sæpe ex retentis vacuationibus. Causas co-
piæ videre licet lib. proprio de plenitudine. Ad
hoc genus pertinent obstructions factæ in mem-
bris principalibus: sic quidam in iocinore tales
obstructions habebat, & crebro exsoluebantur,
quem & Iacchinus curauit. Fit ex confluxu etiam
confertim facto, ut in timore, & februm princi-
piis: vel ob prauitatem vel caloris incipiam in re-
solutis, vel apostema. Ex apostematibus autem
magnis, vt 4. Aphorif. 48. Eadem intentiones
in eiusmodi curatione, causam remouere: nem-
pe multitudinem, & euigilare, & calorem ex-
tinctum restituere. Primum autem & secundum
scopum explent, quæ euigilare faciunt: retrahunt
enim ad externa humores, qui in viscera fereban-
tur, & qui manent. Id facimus per eadem inge-
nia: aqua tamen non inspergimus, ut monet Aui-
cenna, sicut in superiori: sed extra vehementius
fricabimus (nam sæpe crudorum copia in eo est)
& ventrem odoratis inungemus, & nares ut oleo
iasmino, benzoïno, styracino, sunt enim hæc
acriora. Hic quoque sternumenta magis iuuant.
Sic & cordi calida epithemata adhibemus, ut
melissæ, cardui benedicti, & samfuchi aquam
cum vino aromatico & speciebus diambæ: & ca-
lide actu apponimus. Tertia intentio calorem ex-
tinctum excitat & restituit. Quod si sponte sua
fiat, ut in febris, laborandum non est: sed fe-
bris curanda remediis propriis. Si non fiat, sed
adhuc langueat, vt in timore, & causa tollenda
est, & cibo & potu calido sanandus ager. Sic si
sit oppressus calor ex debilitate: quamquam præ-
stabit antea id fecisse, vt 10. meth. med. Gal. ait.
Si vero ex inflammatione, vel febris malignita-
te, Galenus abstinere iubet prorsus, & euigilan-
tibus vt: nam si dederis, inquit, necabis: quam-
quam exitialis affectus non debeat à medico tra-
ctari. Si vero ex crudorum copia, hic varius esse
videtur, illorum artus plurimum fricat, calfacit
ac ligat. Ceterum à vino & cibis temperare iu-
bet, atque etiam à balneis, si febris adsit, & ut
contenti sint mulsæ potu, in qua thymum, ori-
ganum, pulegium, vel hyssopum concoctum sit,
Confert autem & acetum mulsam. Mulsæ varie
apparantur: vide Acakiam in Commento supra
Gal. ad Glanc. Abstinere igitur cibo & vino Gale-
nus, potat incidentibus medicamentis. At lib. 12.
vinum & cibum dat quo periculum in præsens
cuiet. Si tamen vehementer non febricitent, aquo-
sum vinum statim exhibet, & in eo panem dila-
tum, modo in aliquo viscere non adsit phlegmo-
ne. Vide de his ad longum Altimarum, quæ ipse
tum ex Galeno, Aëtio, Paulo, ad synopen ex
crudorum humorum copia refert. Dubitatur &
de inflammatione: nam perpetuo accidentibus
vires præseruantibus vtendum est, & dandus ci-
bus. Respondetur, cum dicit abstinendum, in
copia recte dicit, indicans causæ medelam, non
symptomatis. Itaque distinguendum est, prout in
accessione est vel extra. Signum quod hoc velit:
quoniam subdit dandum oxymel, & mulsam cum
herbis illis incoctis. Et sunt remedia, quæ ad
hunc affectum Galenus affert, quæ causam respi-
ciunt, ut recte dicebat Iacchinus, & ita vtilia
sunt quando à syncope est excitatus. At in acces-
sione cibi aliquid offert, si potest, & vini, 12.
meth. Contra affectus eget distractione. Imo er-
rant, inquit, grauiter, qui his, qui ex dolore, &
morbi magnitudine deliquitum patiuntur, cibum
offerunt, sed potius detrahendum est 2. de vitæ

48. Respondet. Ipse, concedo: sed id facimus, ut periculum euitemus: & hoc annotauit Auicenna cum ait: & non cogas sumere cibum, nisi vinum: quoniam à syncope cogimur, & recitat curam affectus, idem ut Galenus & Galeni verba, quod multi ab ignavis medicis pereunt, dum robur addere viribus volunt, & præfocant. Patet autem quod vinum calida mixtum dari debet, nisi æstus impediatur. Quæ autem sit integra affectus crudorum curatio in lib. de febr. diximus, lib. obs. 26, de feb. syncopeali humoralis: ubi & egregium exemplum habes de muliere egregie curata. Et lib. 7. obs. 6. de muliere pituitosa febricitante; in syncope incidentem, ex collectione humorum pituitosorum in stomacho. Si vero adsit febris, horum curatio, dum adhuc modum non creat magnum, ad 4. lib. sanitat. spectat: si synopen affert, ad hunc locum: contra si accidentia vires deficiant, dandus est cibus, 1. Aphor. 8. Respondetur tantum ut remedium sit, non ut sanguinem & copiam augeat: & ubi cuitauerimus periculum, ad abstinentiam reuertimur. Contra cur non, ubi inflammatio? An duplex est periculum à cibo, & ratione inflammationis, & ratione principij febris præfocantis? Vnde si oneretur virtus, prorsus præfocabitur: hic vero non nisi cruditas: nam si esset motus principij, prorsus non darenus, etiam in hoc: sed enenit his syncope, etiam sine retractione, quæ sit in principio. Contra cur his syncope affectis tribuis, non illis? quomodo viuificabis vires? Respondit Galen. 12. meth. cap. 13. quod si deficiuntur alimentis: quoniam crudi succi non nutriunt priusquam concoquantur: ideo noui aliquid damus in præfens. At in illis non est alimenti inopia, sed copia. Sat est ergo reuocare ad extremum spiritum, & calorem: habent viscerum quo alantur. Præterea nisi detur aliquid, stomachus languet, & in afflicto alio corpore, & debili virtute: facile synopen accerset, hoc prius non accidit. Nam & in cruditatibus; maxime à ventriculo offenso, & ita imbecillo facto eius ore: synopas euenire inuit. Gal. 12. meth. 8. Querendum etiam est, num quod vulgo suadetur, faciendum, ut in timore: postquam animi affectus ablatus est, vacuationem aliquam moliamur? Respondetur, visum esse, ne fiat, sæpe magna euenire mala, ut in quartanario vidit Iacchus, subita respirandi difficultate & palpitacione, & syncope mortuo. Sed quid potest facere timor, ut hæc exigat? An ex confluxu illo, aliqua obstructio in valis, vel in plegmone, vel abscessus aliquis fieri potest: quamuis multæ copię nota non appareat, est faciendum. De causis vero quomodo obuiam euindum, ne rursus in synopen decident, ex propriis capitibus habendum quomodo tollantur.

OBSERVATIO XII.

De syncope ex vtero.

3. PVella nobilis, octodecim annos nata, cum vteri suffocationi sæpius obnoxia esset, in grauissimam synopen incidit: huic enim crura potius quam brachia, iuxta Galenum 1. ad Glauconem, deligauimus, atque præfocauimus, & quia infusum reuulsus retroctusque in latus vterus esset, cucurbitulas femoribus apposuiamus, & naribus obiectimus grauissimos odores, ex castoreo, ex assa fœtida: vtero vero suaves, atque circa vterum olea relaxantia & calfacientia adhibuimus, quibus præfidiis mox restituta fuit, & à syncope re-

leuata. Vterum repurgauimus cum pistulis mastichinis. Sed & postea viro copulata, ex nostro consilio, amplius hoc malo: admodum prolifica non corripiebatur.

SCHOLIA.

ANimo destituuntur mulieres (ut de causis diximus) quibus vel sursum, vel ad latus retrahitur vterus, & quibus large menses fluunt. In priore affectu crura deliganda sunt, ac perfri-canda, ut humoris copia, quæ hos affectus parit, foras euocetur. Communitatem enim vterus per venas, per quas possit is humor derivari, cum cruribus habet, hac ratione inguinibus & coxis ad-mouendæ cucurbitulæ sunt, quibus potenter tra-hendi facultas inest. Naribus quoque obiectenda sunt quæ grauitate olent: vtero vero quæ suauem spirant odorem. Natura enim ad id quod obicitur, si iucundum familiareque est, monetur, sin-triste alienumque, auersatur à tetro odore nari-bus obiecto; inferius depellitur in locum suum, ad suauem vero inferius admodum se se conuer-tit. At in largo vteri profusio, ut obs. 8. huius libri diximus: brachia liganda: & vinculis con-stringenda, & mammis cucurbitulæ affigendæ sunt. Ita & in alicuius partis sympathia, topica, vinctiones, cordis roboratio, partis affectu curatio, ex stomachi quidem imbecillitate: im-po-nenda, iuxta Galenum, quæ roborandi vim ob-tinent: emplastra ex palmulis confecta, vino, polentis, croco & aloë: & mastiche, oleo absyn-thino, mastichino, nardino inungendus. Mituan-te stomacho aliquid refrigerans admiscendum, ut cucurbitam, lactucam: portulacam, & vultu acerbæ succum. His vero qui alicuius frigoris sen-su afficiuntur, diatrion piperon exhibendum, aut absinthium in potu. Si vitiosissimi humores os ven-tris mordeant: aqua calida epota, vel hydraleo vomitus imperandus. Si non facile vomant, prius partes stomacho adiacentes, & manus & pedes calfaciendi sunt. Quod si nec sic vomant, immis-sis in os pennis vel digitis: stomachus irritandus est: si nec sic, rursus oleum calidum adhibendum, quod non solum vomitum prouocat: sed ventrem quoque emollit. Postea absinthij coma, aqua mula-sa incocta: in potu danda: deinde vinum, modifi-que omnibus roborandæ partes sunt, tum medi-camentis forinsecus impositis, tum absinthij potu. At non perinicia, sed repurgato ventre, quando succos continet, non abstergendus, sed calfa-ciendus, ut prius dictum est. Si pituita in ore col-lecta, multam dabimus, in qua vel hyssopum vel id genus aliud maduerit, & acetum mulsum & piper: & postea diatrion piperon: plurimumque stomachum fouebimus oleo; in quo absinthium decoctum sit: victumque attenuantem adhibebi-mus. Plura vide 1. ad Glauconem, De arte curat. apud Gal. cum ibidem ad omnes causas præfidia vitilia ad synopen ad longum referat.

OBSERVATIO XIII.

De syncope à veneno assumpto.

Mulier quæ pisces in foro Delphi vendebat, interficeret 3 ij. antipigmentum ceruicia sumpsit quæ post grauissima symptomata, ut ventris tor-siones, conuulsiones: tandem in synopen inci-dit: sed frictionibus à mulierculis adhibitis à syno-pe quidem releuata, pessime angebatur. Hoc tempore

tempore cum in Hagha Comitibus essem, accersitus est pharmacopæus, qui oleo oliuarum propi-nato vomitum prouocabat, & mox theriacam po-tandam dabat: qua me in simili casu recte vsum fuisse viderat. At me reuersum meridie ex Haga vocant, quæ tunc pro deplorata habebatur, tam ob continuum spasmodum, quam ventris torsiones, supernas quoque ac infernas deiectiones: sitibun-da æstu se præfocari clamabat: ideo decoctum sequens propinavi. 2℥. folior. maluæ, viol. borderi mun-dari, ana. m. j. sem. maluæ, cotoneor. ana 3 j. sem. lini 3 ℥. coquantur in aqua communi pro 1 ℔ j. colatura, adde syrup. viol. 3 iij. quo iulebo & ventrem deliciebat & vomebat, syncope non amplius reuertente. De-dimus etiam lac calidum. Illud enim iuxta Aëtium lib. 13. ca. 40. si assiduo vomitu reiecent, valet his, qui calcem, sandaracham & auripigmen-tum potarunt: nam hæc dolore ventris & in-testinum, cum vehementi morfu inducunt. Iu-uantur etiam eodem Aëtio auctore, succi maluæ potu, ut feminis lini, aut orizæ, aut halicæ, pin-guibis iusculis potatis & aqua multa. Cæterum symptomatis dictis cessantibus, decocto iam di-cto, pro corroboracione & sili continuo sumebat ex diatr. frig. & subinde syr. violar. Omnia enim lenientia hic valde commedantur, ut oleum amygd. dulce, expressum, quo non solum in hac, sed in aliis (ut de venenis dicturi sumus, si Deus me superstitem fecerit) commodissime sæpe vti sumus: propinando quoque in indefinenter butyrum cum ceruicia, huic negotio admodum conueniens. Quibus quidem præfidiis hæc mulier euasit: quauis postea post annum vnum atque alterum ad cachexiam deueniret, & postea obierit.

SCHOLIA.

3. HOC genus synopis à veneno vel ab aëre in-fecto, ut in odoribus, seu cibis, ut esu fun-gorum, ex praua horum putredine, pertinet ad caput de alteratione spirituum: siue prauitatem in corpore acquisierint: & qualitatem veneno-sam: ut cum corripuntur succi aliqui, ut de hi-stericis quoque Galenus habet 6. de locis affectis, vel etiam venenū potatum sit, vel morfu relictum: fere enim omnibus superuenit hoc symptoma. Fit etiam maxime in frigiditate: vnde ad frigi-dum distemperantur, ut in vltu stupidorum eue-nit. Nam à calore potius resolutio multa esse vi-detur: ab aliis qualitatibus longi potius morbi sient, quam syncope, quod tardæ sint actiones. Cum igitur de natura causæ certus fueris (quod hic facile est) quod quidem ad eius summotio-nem attinet, dum æstu est implicitus æger ad fri-gidum affectum: calidis vteris, aere, epithematis, odoribus, frictionibus, fouendo ventrem, & om-nibus modis hos excitando: mox vino maluatico; & aqua carnis & ouis restitues. Si vero venenosa qualitas sit, si quidem ab vtero, eisdem modis reuocanda erit, pessis, suffitu, odore tetro ad nares, infernorum frictionibus, cucurbitulis ad coxas: & pubem, vinculis, ut scholio præcedente docui-mus. Cum vero resipuerint, causa spectanda: & ei obuiandum. Si materia venenosa, ut in vomitu ætuginoso (de quo etiam mentionem fecimus in lib. de febr.) ea quæ abluunt propinanda: etsi adfue-ris antequam incidat, quæ temperent exhibenda, ut aqua & oleum dulce: vel amygdalinum, mul-sa. lac potare debent. A vomitu, terra sigillata exhibenda, & theriaca: naribus odores, cordi epichemata. Si vero iam inciderit in synopen, exigua spes est, si sit valida: tentandum tamen

iisdem, facto prognostico, ne remediis vacui vi-deamur, ob artis honorem. Si extrinsecus acce-ferit ex odoribus malis, communibus auxiliis vtemur, excitando, & odoribus gratis instando, & cibo & alteratione temperando. Nam & pro-focatos ex fumo carbonum nos restitimus, qui robustiores erant, etiam nautas in nauibus con-closos, ceruicia ebulliente: quosdam subito ex-tractos è navi reuocauimus: quamuis & hoc mo-do subito extincti sint quidam in navi permanen-te. Si ebibita venena, proprias habet notas & curationes, de quibus suo loco. Rondeletius in syncope ab hausto veneno, statim vomitum pro-uocat, eoque prouocato dat theriacam, aut Mi-thridatium, & postea si sentitur ardor & acrimo-nia ventriculi, vel punctura, exhibet lac, buty-rum, vel pul. cord. ex refrigerantibus & acrimo-niam obtundentibus, ut 2℥. diamarg. 3 j. tro-chisc. de camphora, confect. de hyacinth. ana 3 ℔. aque ros. nymphaeæ, bugloss. ana 3 j. syr. de aceros. citri, vel de limonibus 3 j. misce. siue potus: detur pars media altera post aliquot horas. Si autem venenum frigidum sit, vel affectus frigidus inducat, fiat sic. 2℥. confect. de hyacinth. 3 j. pul. de gemmis 3 j. aquarum meliss. leion. bugloss. beleni, ana 3 j. syr. de bugloss. 3 j. deuenir ij. vicib. Si deprehendatur quale fuerit venenum, dentur propria antidota, alioqui zedoaria in om-ni veneno valet, uti & tormentilla ad omnem synopen. Quibus modis excitentur à syncope in paroxysmis febrium: de febribus diximus.

OBSERVATIO XIV.

De paralysi satis vniuersali, animi deliquio leui assidue.

Iacobus Iunius quæstor Dominide Wafanaer: apud Haganos, senex annu sexagesimi octauis iam attingens, alioqui vit minime melancholi-cus, hilaris & facetus, subito incidit in paraly-sin quasi vniuersalem, cruribus, tum brachiis, ac manibus resolutis, loquela etiam nonnihil impe-dita, valde debilis, ut animi deliquium quauis in-curreret, cum afflrmare subinde ac pectoris an-gustia. Ad quæ primo accitus est Antonius Schinckelius medicus Haganus, qui aqua lauendulæ tempora & membra paralytica irrorari & con-fricari iussit, & eidem syrupus infra scriptus ali-quando exhiberetur. 2℥. syrupi de starchade, de beto-nica, rosacei soluiui. ana 3 j. olei vitrioli guttas nouem, misce. Hæc præscripta fuere 16. Augusti. Altero die me vocarunt: cumque euadem reperissem in hoc statu & debilem, neque aliud deponeret, vi-sum mihi fuit: ut glans statim iniiceretur ad di-uersionem & alui subductionem, quod cum medi-co præfenti quoque vtile videretur, hæc glans, inie-cta fuit. 2℥. pulueris specierum hieræ pictæ: trochiscorum albandul. ana 3 j. salis parum, mellis q. s. fiat glans seu suppositorium, quo bis terve alium deposuit, at-que hæc glans, cum facili solutionis esset, secun-do vel tertio quoque die reiterata fuit, ut 20. Au-gust. 27. & 6. & 14. Sempremb. Deinde reliqua subsequencia medicamenta, vna præscriptimus: statim quoque à venteris solutione, cum prima glande, inunctionem sequentem. 2℥. olei samfuchini, olei castani, ana 3 ℔. misce. Inungatur mane & vespere tota spina dorsii, à nucha incipiendo, vl-que ad os sacrum. Interca cum paulo melius me-dicamenta ferre posset, has pilulas vna præscri-psimus. 2℥. pilul. cochiar. 3 ℔. pilul. anem. 3 ℔. siat pilul. vj. maiores deuorare difficile poterat, & deuenirent. Habuit inde vij. sedes: cum admodum facilis

facilis solutionis esset, vt paulo ante diximus. Postea 20. Augusti etiam & hoc solutium exhibiti fuit. ℞. syrup. ex insus. ros. cum foliis senae 3 j. B. agarici trochisc. specierum benedictae laxati. ana 3 B. aquae saluae 3 j. B. misce. qua potione ultra sex habuit secessus: tunc etiam imperauimus, vt crura & membra paralytica hoc linimento inungeret, saltem bis in die. ℞. olei samfuchini, olei castani, ana 3 B. aquae vitae 3 j. misce. 21. Augusti. hoc apozema praescriptum est. ℞. corticum radic. cichorij, peonia, ana 3 j. florum stachados, rotisimarini, ana p. j. herbae paralytici, betonica, maiorana, salvia, origani, foliorum lauri, ana m. j. prun. damasc. m. xij. vuar. passul. ab arillis repurg. 3 j. semin. caribani parum contusi 3 B. folior. senae a stipitibus repurgatorum 3 vj. poly-podij quercini 3 j. seminis anisi 3 j. B. coquantur in aqua communi, pro 10 j. colatura addendo syrup. de beton. ex ssta betonica confecti: oximelitis simplicis. ana 3 j. B. misce pro quatuor dosibus: deinde & hoc quod sequitur. Recipe confer. florum betonica, salvia, borag. rotisimarini, ana 3 B. nucis muscae conditae 3 iij. confectio mithridatica 3 iij. oximelitis simplicis, syrup. de succo betonica, ana 3 j. B. fiat conditum: ex quo capiebat bis aut ter in die, ad magnitudinem castaneae 2 j. Augusti sequens etiam conditum praescriptum ℞. conferuae boraginis 3 j. conferuae betonicae, salinae ana, 3 B. manus Christi cum perlis, propter lenedeliqum animi 3. iij. misce. erat autem valde exiguum illud deliquium, vti & asthma, quo subinde afficiebatur, vt prius dictum est, cum pectoris angustia: pro quo accidente lingebat aliquando syrupos sequentes. Recipe syrup. capill. ven. 3 iij. syrup. de hyssopo 3 j. misce pectus inungebat cum oleo amygdal. dulce. Quibus remediis dicta symptomata cessabant. Sed rursus ad paralytin, quae omnium grauissima erat, 24. Augusti decoctum infra scriptum in officina fieri iussimus Recipe corticum radicem cichorij, dentis leonis (cum breuiter febricitaret) ana 3 j. B. florum cordialium p. j. cichorij, boraginis, betonica, capill. ven. palitric. herbae paralytici ana m. j. sem. 4. frigid. maiorum, ana 3 j. passul. ab aril. repurg. 3 j. coquantur in aqua communi pro 3 ix. colatura, adde syr. capill. ven. (ob tussim, licet leuem, quae aderat) syr. de beton. ana 3 j. misce fiat apozema pro iij. dosibus. Postea & hoc decoctum sumpsit, cum adhuc febricitare videretur. ℞. corticum radic. cichorij, dentis leonis, ana 3 j. B. florum cordialium p. j. herbae paralytici, betonica, cardus benedicti: chamad. ana m. j. sem. 4. frigid. maior, ana 3 j. seminis caribani parum contusi 3 B. vuar. passul. ab arillis repurg. 3 j. fiat decoctio in aqua communi: pro 10 j. colatura, adde syr. rasaei solutini 3 iij. misce. fiat. apozema pro iij. dosibus matutinis: semper ad minus ex eo bis in die excreuit. Et cum aliquando dormire non posset, hoc hordeato sub noctem aliquando vti sumus. ℞. hordei mundati 3 j. B. sem. quat. frigid. maior mund. ana 3 j. seminis lactuce 3 B. fiat hordeatum pro 3 viij. dulcoretur xacch. perlato, vt aris est. Hoc hordeato tantum bis aut ter vltus est, cum paralytis magis calidiora requireret, & sicciora & attenuentia, vt est diambra, diamoscus, confectio mithridatica: qua prius vltus fuerat, & theriaca. Quamobrem cum iam bene dormiret, & febricula eum non amplius apprehenderet, & supradicta symptomata cessassent, ad paralytin omnino curandam magis attenti sumus. Et sic 28. Augusti pilulas supradictas iterum exhibuimus, & 30. Augusti, vt magis sudaret, accepit mane 3 iij. theriacae optima cum pauco vino Rhenano, & egregie sudauit, alioqui rursus exhibuimus ad 3 j. Deinde continuando inunctiones suprascriptas, manus iam ad caput mouere poterat, & simul sustentata,

tus a famulo per cubiculum leuiter inambulabat. Septimo Septembris ad paralytin & maius robur membris paralyticis inducendum, hoc quoque apozema praescriptum est. ℞. rad. peonia 3 B. florum rotisimarini stachados, ana p. j. salvia, betonica, maiorana, herba paralytici: folior. lauri, cardus benedicti, ana m. j. vuar. passul. ab aril. repurg. 3 j. sem. coriand. praeparati 3 B. cubebat. 3 j. coquantur in aqua communi pro 3 ix. stent. infusa supra herbas, mane colatura, adde cinnamomi selecti 3 j. pro aromatizatione, addendo syrup. de stachade, de betonica, ana 3 j. misce. apozema ad modum clareti, pro iij. dosibus. Hoc apozemate bisterue reiterato, & conditis supradictis, & istis omnibus remediis cum vltus esset, continuando inunctionem quoque iam dictam: ad membra paralytica destinata, non solum loquela, sed omnia membra paralytica incrementum suo robori restituta sunt, adeo, vt hic senex miraculo quodam perfecte sanatus, non solum recte incedat, & omnia membra moueat, sed quouis modo, quo velit, ambulet & proficiscatur, nullo vestigio paralyseos relicto, & nunc anno 1592. 2. Iunij, cum haec rescriberem atque colligerem, optime ac pancreaticae valet. Hic autem inter curandum fuit obsequensissimus, & strictus quae ad victum tum potum probe extenuantem & exsiccantem conueniebant, & vt sitim toleraret, imperauimus: quod hic maxime utile est. Haec, inquam omnia quam diligentissime obseruauit, ne latum quidem digitem ab amborum nostrorum praescripto discedens: quae equidem maxime ad curationem iuuerunt, & cum venter per se satis solubilis esset: & lenibus quoque pharmacis adiutus: topica remedia & continuata inunctiones membris paralyticis eo magis robur addiderunt.

SCHOLIA

Quantum ad animi deliquium attinebat: valde leue erat, & vix effatu dignum, a quo facile euasit remediis ad asthma valentibus, vt syrupo de hyssopo & similibus: vt filius Procuratoris Regij apud interpretem Hollerij, de quo ante dictum est, qui asthmaticis remediis quoque curatus fuit: quibus & hic asthma, quod similiter leue erat, facile discussum est. At paralytis omnino vniuersalis multo vehementior erat quamquam & haec magna cum nostra laude in se ne curata a nobis sit. Ceterum licet lib. 10. obliuistratum, aliunde diximus de paralyti, tamen cum & hic senex nobis familiarissimus, alique viri non minus graues quam docti, me instigauerint, vt hunc casum hic infererem, quique hunc virum ita laborantem & viderent & norunt, voluerunt, vt hac curatione eximia librum meum quoque condecorarem. Quod nullo modo omit-tendum duxi, cum in vita nunquam expertus fu-erim curationem feliciorē hac ipsa, licet 47. annis nunc medicinam fecerim. Imo id ipsum libenter egimus, idque in laudem medicinae, & potissimum omnipotentis Dei, cui non solum haec, sed omnia alia nostra debemus. Hoc enim casus: licet difficillimo, mecum & alij omnes medici docentur, ne statim animum abiciant in morbis difficilibus curandis, qui & continuam ac indefessam diligentiam & maiorem, quam caeteri morbi, qui minus contumaces sunt, requirunt. Quod etiam infra scriptus casus, non minus admirabilis & rarus, quam iam dictus: indicabit.

OBSER-

OBSERVATIO XV.

De praegnaue, quae peperit infantem sine osse coagulato à cubito usque ad humerum, qui infans egregie curatus fuit.

A Leida de Renes, matrona nobilis, vxor Ioannis de Oestrum, viri nobilitate clari, & quondam vrbs & arcis Wordenae praefecti, anno 1587. Delphis habitans in aedibus Adriani Ioannis Ichthyopola in platea Frandrica dicta. Quae quidem praegnaue mane ancillis suis absentibus: audiens plorantem infantem, subito ax lecto surgens per scalas ad modum praecipites inferius descendens: inopinato cecidit supra latus dextrum, & dextrum cubitum versus humerum, & circumuoluta etiam in caput prolapsa est, non sine contusione eiusdem cum vulnere. At paulo post restituta sanitati 8. menses cum dimidio in Haga Comitum tunc agens in domo Praepositorum, anno 1588. 3. Iulij die peperit puellum: cum brachio dextro à cubito usque ad humerum non tantum resolutum; sed omnino osse non coagulato, vt brachium instar lori in omnem partem flexile, flac-cidumque concideret, ita vt in brachio à cubito usque ad humerum os abesse videretur. Ad infan-tem ego accitus vna cum magistro Ioanne Quar-tellario & Iacobo Tinano Capitone dicto, chi-rurgis. Ex communi consilio adhibuimus medi-camentum defensum & conglutinans (vt in of-fum fracturis communiter fieri solet) ex bolo ar-meno, farina volatili, puluere myrtillorum, oleo rosaceo, & albumine oui concinnatum, mox su-perimpofitis ferulis, primo ligneis (quas infans ferre non poterat) deinde chartaceis, ex charta pau-lo duriore & crassiore (quas nos magis laudamus) insuper super inductis debite fasciis à cubi-to usque in humerum: vt ita os paulatim coagu-lari posset. Quibus remediis praeter omnium ho-minum opinionem hic infans (cui Bruynne de Oestrum nomen erat) miraculose intra tres sep-timanas sanitati restitutus est, non solum osse coagulato, & paulatim indurato, tum brachio etiam valido existente, verum etiam belle puel-lus nutritus, si quis alius, inter multos infantes & robustissimos & pulcherrimos euasit, adeo vt ad libitum etiam quo velit brachium moueat in omnem partem, non sine admiratione eorum qui puerum viderunt & nouerunt.

SCHOLIA.

Casus hic apud omnes Haganos celebris ac notus, certe dignus est, vt tyronibus medi-cis & chirurgis, nec non & aliis omnibus inno-tescat, vt sciant quid medicina & chirurgia praestare possint, etiam in illis morbis, qui in vtero materno originem habent; modo opitulante Deo ab artis exercitatis recte & debite tractentur. Hic autem omnes puerum nunquam ad sanitatem pos-se peruenire censebant. Attamen Deus Opt. Max. suam benignitatem in puella restituendo demon-strare voluit, qui semper laudandus in mirabili-bus suis, & qui medicinam caelitus ad nos demis-sam ad sanandos aegros eum colentibus, liberali-ter concessit. Sed mirabitur hic aliquis, vnde puer in vtero tale vitium contraxerit. Cui facile re-spondebitur, cum aliam causam ignoremus, non ali-ter quam ex metu vel imaginatione, vt in praegnantibus subito metu percussis, ex improvisis diuersa stigmata pueris in vtero materno existen-

tibus imprimuntur, vel alia vitia in vtero con-trahunt, tantum valet imaginatio subito expres-sa, vt longiore sermone dicturi sumus: lib. 28. nostram obser. de mulierum morbis. Si Deus me su-perstitē fecerit. Placuit igitur hunc casum hic in-terferere, quamuis proprie ad illa loca, vbi de praegnantibus & puerperis agemus, pertineat, ad quae etiam transferri poterit: cum ex professo de iisdem impressionibus tunc agemus. Ita puellae ex casu matris in vtero existenti tale vitium in bra-chio inflictum fuit, vt os à cubito ad humerum usque non recte nec debite coagulatum fuerit. Sed rursus alius inferet: cur non etiam in capite puellae aliquid vitij relictum est? An hoc ex metu primo & subitaneo per imaginationem factum, cum mater prius caderet in latus dextrum supra cubitum, postea circumuoluta in caput, ita vt primus metus & subitaneus, vel prima imagina-tio vehementior fuerit secunda cum in caput pro-laberetur. Nam & alia stigmata quam plurima ex momentaneo metu, vel subita imaginatione con-tingunt pueris in vtero matris existentibus, quae & natis in diuersis partibus corporis per totam vitam permanent: quanquam hic puellus à tam insigni malo recte curatus fuerit. Deinde cum puerpera, scilicet mater ipsa, recte habens & be-ne valens puellum optime lactauerit, & commo-da victus ratione vsa fuerit, cibisque boni succi, & optimi nutrimenti, iisque quae & lac augmen-tare solent, vnde quoque magno cum successu, etiam adhibitis remediis ad hoc aptis, puellus citius sanitatem consequutus fuit, cum & domi quoque natrix adesset, vt infans modo lac matris modo nutritus fogens, debite nutrire-tur, ita ro-bustior euaserit: & attracto nutrimento ad os iu-sum, admodum breui intra tres septimanas, vt diximus, debite & recte coagulatum fuerit. At omnibus morbis & symptomatibus cordis paulo ante absolutis, nunc ad nonnulla mammarum vitia progredimur, quae post pectoris & cordis mala etiam ab aliis auctoribus explicari solent.

OBSERVATIO XVI.

De lactis defectu.

Cum thoracis affectus ac cordis absolueri-mus, etiam mammillarum aggredi consen-taneum est, quae cum thoraci incumbant, & cor attingant (Galeno teste de vsu partium. lib. 7.) de his quoque agemus, non tamen de omnibus, cum nonnulli mammillarum affectus ad libros potius pertineant de tumoribus praeter naturam. Mam-mae itaque & ipsae pectori impositae: cordi praesidio sunt, ipsum subiectum contingentes pariter & calore fouentes, glandulosa substantia, in quo loco in mulieribus copiosum benigni alimenti superfluum colligi potest: lac videlicet, cuius causa extiterunt. Propterea & mammarum ac vteri maximus consensus est: ita vt neque lactatio, ne-que menstrua purgatio simul esse possint. Quomo-do autem generetur ex optimo sanguine, ex Ga-lenico loco citato, quis intelligit. De albatum qui-dem natura, licet ex sanguine: ne videretur cru-dele, inquit Rondeletius, pueros sanguine nutri-ri. Reliqua de his apud Gal. loco citato, & Ron-deletium. Nos autem hic primo de lactis defectu agemus. Cum igitur lac in mammis ex sanguine generetur (idem enim est cum sanguine, colore tan-tum differens. Et cum sanguis sit lactis materia, mu-lieres quae lac habere volunt, multo sanguine praeditae esse oportet, & vt sanguis ad mammas fluat, curantur.

suillis, saepeque & vini dulcis potu reficere conuenit: omne vero lac viriosum, siue crassum siue acre fuerit & foetidum, puerum, qui prius fuxerit, eadem qualitate inficit. Lac autem acre numquam ieiuno exhiberi debet. Foetorem eius vinum odoratum & cibi dulces (eodem Paulo auctoritate) emendare possunt. At pari ratione nigra bilis, si ea causa viriosi sanguinis fuerit, ac defectus lactis, expurganda erit medicamento, quod talem vim habeat, nec tamen exsiccat; veluti est diacatholicum seu syr. Domini Augustini, si cum manna aut cassia fistula ea permisceas. Verum si pituitosus fuerit sanguis, medicamenta requirit, Galeno teste, exsiccantia, aut primo aut secundo ordine, non tamen desiccantia; & inter ea potiora sunt medicamenta nutritoria, ut scniculum & anethum, virentia tamen & humida; radix & semen feniculi pitante incocta, iuxta Paulum. Et ideo si lac crassius fuerit, pituita vomitu elicietur, epoto oxymelitelaboribus cibum praecedentibus eadem extenuabitur: & in cibo conducunt hyssopus, origanum. Ad lac quoque generandum valet, pastinaca radix; ita & lini semen cum melle linctum; iuxta Aëtium. Sic & radices siccis, caryota cocta cum iure pulli, & comestæ, lac praestant.

OBSERVATIO XIX.

De lactis redundantia.

Redundantia lactis laborant mulieres primis diebus post partum, quia multus sanguis mittitur (inquit Rondeletius) & non absorbitur, aut quia non fugitur. Quando enim plus alimenti ad mammas defertur, adeo lac redundat, ut ex eius ampliore plenitudine mulier grauetur ac doleat, ita ut copiam eius ferre nequeat: praesertim cum è mammis non effluat, & propterea intus detinetur. Contingit autem saepius puerperis, non raro autem reliquis lactantibus, ut in scholio latius dicturi sumus. Sic nutrix quaedam ad nos venit a lacte abundans, ut mammae dolerent, lacte intus retento. Huic statim occurrendum esse putauimus in inflammationem mamillarum incideret, vel casei instar lac coagularetur, seu in grumos vertetur: facile enim, si & lac vitiatum fuerit, mammarum vasa exulcerat, scabiem, panos, & papularum eruptiones quoque inducit, ut Aëtius annotauit, & nos quoque saepe in praxi quotidiana vidimus. Quapropter ut lac minueremus, paucissimos cibos minusque alentes ut caperet, consulimus, exiguum quoque potum & cernisiam tenuem; ita & crassiores & vinum inhibuimus: partium vero infernarum exercitia concessimus, & quia sanguine abundabat, & vires ferebant, venam mediam in brachio secari iussimus. Sic quidam, si in toto corpore sanguis abundat, fieri iubent, vel internam venam secant: postea & tali venam incidunt, modo vires serant: imo circa initia, si quid non impediens, proplitis vel tali venam secant, copiosumque sanguinem ex ea vacuant, per eam enim fieri inflammationem prohibent. Et si altera mamillarum magis oblata sit, è directo venam secant, potissimum autem id seruari iubent in puerperis, ubi menses retineantur, totisque viribus praeter venae sectionem, eos prouocare vincunt: nam quibus menses mediocriter feruntur, ut prius dictum est ex Galeni sententia, iis lac in mammillis, multum praesertim, non colligitur. At si intus retenti sunt, mediam vel internam secant.

Post venae mediae sectionem spongia puram, molli posca egelida imbuta expressamque super mammas, fasciis accommodauimus, atque linteam aceto imbutum imposuimus, & assidue iuxta Aëtium humectauimus, ita ut non sit subsequuta inflammatio: & corpus etiam purgans medicamento non admodum calfaciente, in hunc modum. *℞. syr. ex n. fuf. ros. pallid. cum agaric. ʒi. l. aqua de nouena ʒiij. n. c.* & victu attenuante vtens, ac incidente, & copiam sanguinis minuente, à dolore mammarum ex lactis plenitudine sanata fuit.

SCHOLIA.

Lac autem ut plurimum colligitur, oppletis sanguine communibus venis, quae à mammis pertingunt ad vteros. Id etiam contingit mulieribus vtero gerentibus, interdum ob conceptus imbecillitatem, interdum vero cum neque grauida est, neque peperit, sed ei menstrua defecerunt. Hipp. auctor *Aph. 39. & 52. lib. 5.* de quibus modo noster sermo non est, cum de his verba facimus, quibus à partu, aut reliquo lactationis tempore, adeo creuerit in mammillis, ut propterea mulieres grauentur, ac doleant, ita ut metus sit, ne vbera inflammatione corripiantur. At in mulieribus, quae primis diebus post partum hac redundantia laborant, Rondeletius fundet, ut potius ante partum aliqua repellentia apponantur supra mammas, ne tantam sanguinis copiam recipiant. Nam postquam lac multum receptum est, non potest repelli, sed per mammas euacuari debet, aut suctu aut alia ratione. Attamen Soranus ubi mammas assidue doleant, scribit non debere à mulieribus neque infantibus exsuggi, nam suctione plus materiae attrahi allerit: id quod Paulus confirmat *cap. 35. lib. 3.* Altimarius ex Aëtij sententia, *cap. 34. lib. 16.* ab adultis ac peritis mulieribus mammas puerperarum leuiter exsuggi posse scribit: praesertim ubi non immodice doleant, seu inflammatae sint: ceterum namque foras leni hac exsuctione, quod in mammillis lac continetur, neque plus materiae ad eas trahitur, & propterea inflammationem fieri per eam prohibetur, potius quam irritetur. Prohibetur quoque lactis exsuperantia, dorsum trahendo, & appositione cucurbitularum in emunctoria: & periculis, si sufficienter non fluat sanguis: deinde linimento in circuitu mammarum & sub alis impolito, ut *bols arm. ʒij. spongia bedeg. rad. bistorta, an. ʒb. cum oleo ros. & pauco aceto reducuntur ad formam linimenti: illinantur praedictae partes.* Supra mammas cataplasmata digerentia ex hord. far. cum oxymelite, vel ex herbis digerentibus cum quodam adhaesione apponenda, & mentha, absinth. & aliis. *2. mentha sicca, m. ij. absinth. m. j. fiat decoct. tumulans, et per cribrum excipiamur: quibus adde farina fabarum vel orobi vel lupinor. an. ʒiij. cum decoct. & pauco vino fiat catap.* Supra papillam vitile erit. *rad. chiodon. maioris decoctam & conueniam apponere, si hac non inuenit, cerusam, litharg. cadumam in vinum extra reducere, commodum erit, & alia adhibere, quae citra calfactionem digerunt, & medicamentis pituitam purgantibus corpus vacuare, & tenui victu attenuante & incidente vtendo, copiam sanguinis absorbere.* Aëtius palmulam, cum pane ac petica tritam apponit: deinde eas moderate vincendo constringit, vel ouo toto cum rosaceo inducit, vel lentes aqua marina incoquit, & cum decocto mammas abluat, lentefque contusas imponit. Quod si lac omnino restringere volueris, alu-

alumen & psyllium cum aceto & coriandri succo ac rosaceo adhibere, ex eiusdem Aëtij testimonio. Hæc tamen in puerperis, quæ vltro lactis exsiccationem postulant, ut sequenti Obser. dicemus, cum cautione adhibenda existimo: nam saepe vidimus, quæ multa repellentia mulierum mammas post partum apposuerit, pessima symptomata induxisse: praesertim si asthmate vel ex pectore laborent, ut euenit Barthildæ Verlanæ, vxori Bartholomæi Teylingij sororij mei: cui cum appositum esset ex alicuius medici aliqui doctissimi consilio, emplastrum supra mammas post partum exsiccantium, facta est deinde magna obstructio in membris spiritalibus, etiam oborta tussi cum catarrho ad pectus destillante, ut per sex deinde annos continuo pessime habuerit, perpetuo catarrho ac tussi obnoxia, ut tandem tabida quasi euaserit, & ad finem perpetuo valedudinaria vixerit, licet nostra industria, Deo auxilium praebente, longius vitam protraxerit.

OBSERVATIO XX.

De lactis exsiccatione in puerperis nobilibus.

Non desunt delicatae & nobiles puerperæ, quæ proles suas minime nutrire velint (quod tamen praestantius esset) ita ut à partu statim lac in mammas exsiccare iubeant, vtque mammae solidiores maneant sine lactatione: ideo quædam obsterices mammas oblinunt melle, hoc enim modo Gheertrudi Bronkhorstie cognatae nostræ lac exsiccatum fuit. Noui & alias, linteam aceto inculcatum, in quo prius ebullierat crocus hortulanus, commode applicuisse: nonnullas & folia viridia nucum apposuisse. Sunt & qui prohibent lactis generationem in mammillis, cum vnguento populeo, aut panno lineo, succo menthae inculcato & appposito: aut cataplasmate indurto, ex radic. caulium, farina fabarum & lentium, cum croco & sale, & nucis cupressi. Matronæ Verlanæ, quæ crescere mammas non patiuntur à partu, inhibent lactis prouentum (teste Alex. Bened. To Veronensi, lib. 11. c. 16.) emplastro ex melle, croco, terebinthina confecto, mammas imposito. Atque eo tempore iuscula non sumunt, neque vinum album bibunt, neque tenue. Sed & aqua marina soti prodest. Obsterices Delfenses lac exsiccant in puerperis panno lineo, oleo raparum intincto, vndique mammas imposito: aliumque pannum lineum melle intinctum vel illinitum primo panno superimponunt: interim sub parte inferiore incipiendo mammas debite constringunt, ut minus propendeant, illud in Iodoça Teylingia cognata nostra experti sumus.

SCHOLIA.

Mulieribus nobilibus ac ditioribus, quæ à partu lac omnino restringere petunt, praestat minus repellentibus ac reprimentibus uti, sed tutius iis medicamentis, quæ ipsam siccant atque digerunt, adhibitis, tamen prius per vincula, cucurbitulas, frictions, seu venæ tali sectionem, modo vires ferant, prout postulat usus. Tale habes medicamentum per Altimarium expertum, miraculo quodam id praestans, sine metu futurae inflammationis. Habet autem feniculi, apij, petroselinij, maluarum & altheæ cum rad. an. p. j. foliorum lauri, storacis chamæmelis, an. m. ʒ. quibus in aqua arte decoctis, ac in largiori vase proiectis, rectis

Per. Forst. Tom. 2.

desuper panno lineo mammillis, eas fouere præcepit: deinde eodem decocto mammas abluat, ac post abluitionem, rosaceo omphacino illinit, quo tempore, ut leuiter quoque exsugantur, permittit, ut reliquum quod in mammis continetur lac fusum ac liquatum promptius foris effluat, nec materia aliqua ad eas trahatur. Resinæ terebinthinæ deinceps quantitatem, quæ satis sit, assumens, vino albo & odorifero, ac aqua ros. saepius abluere iubet; cui duo aut tria oua tota, ac croci ʒj. adicere permittit, & in emplastri formam seu cerati, cera addita, redigit: quod super lineo linteo, eoque crasso extensum (perforato tamen in duabus partibus, ex quibus mammarum papillæ extra prominere possint) imponit, ac fasciis circumligat moderateque constringit. Singula autem dicta iterari facit bis saltem in die, videlicet mane & vespere, ante cibum, ita ut prius mammae foueantur, abluantur deinceps & illinantur, exsuganturque leniter, & demum emplastrum dictum imponatur: & fasciis moderate constringatur, ac ligentur. Elidæus Paduanus medicus & præceptor meus Bononiæ, lac exsiccat inurctione olei ros. & menthae, etiam mammas emplastrum de mentha imponens.

OBSERVATIO XXI.

De lacte in grumos conuerso.

Apartu aliquando, teste Paulo, lac in mammillis casei modo coagulatur, vel in grumos concreuit: quamquam hic affectus neque idem sit, ut aliqui sentiunt, neque eandem causam generationis habeat, cum lac in grumos concreuit ex sola causa frigida, sed tantum coaguletur in speciem casei causa calida, ut ad longum videre poteris ex mente Galeni, Pauli & Aëtij apud Altimarium: & ambo affectus pertinent ad morbum in numero seu magnitudine, & facile ab inuicem distinguuntur, grumescens quidam à frigida intemperie, & lac coactum casei modo, à calida. Vterque autem affectus statim curandus est: inflammationem pariat aut ulcerationem mamillarum, praesertim, si etiam vitiatum lac fuerit. Ita Maria Ioannis, vxor Iacobi Teylingij, sororij mei, cum post partum lacte in mamilla dextra abundaret, & inter sugendum mamillam nimis nudasset tempore admodum frigido, mamilla indurata est, & dolorem incurrebat. Cum itaque suspicionem haberem lac in grumum esse conmutatum, præcepi ut mamillam inungeret oleo liliaceo anyg. dul. & butyro recenti simul mixtis, addita adipe gallinacea: quo remedio dolor imminutus est, & durities mitigata, ita ut denuo effluente lacte infantem lactare poterat.

SCHOLIA.

Ambos, nempe coagulatio in caseum vel grumum, modo sunt ex lactis copia, modo ex lactis crassitie: vel potest lac concrevere in mammis, post vsum medicamentorum refrigerantium, vel nimis calfacientium, aut post contusionem aliquam. Hæc facile innotescunt, ut iam diximus ex ægræ sermonibus, & temperie: lac enim, teste Gal. non aliter quam sanguis extra vasa existens, in grumum conuertitur frige factus. Et quia ex variis causis sunt, curatio etiam varianda. Si enim ex crassitie lactis eueniat, extenuante victu vtendum. Si ex redundantia lactis, & nondum in grumum conuersa, à peritis mulierculis,

Z ij vt

Curatio ca-
fesi lactis.

4
Lactis in
grumos con-
uerfi cura-
tio.

ut prius dictum est, leniter exsugendum, atque sensim mentha & fenugraci succo illinenda, & alia peragenda, quae de lactis exuberantia diximus. Si ab immodico calore caesatum sit, victus ratione ad frigidum inclinante instituta, eisdem fere medicamentis, praesertim circa initia, utendum erit, quae scholio Obs. 17. De lactis exundantia diximus, ex Paulo & Actio: priuatim autem Aëtius furtives in aceto coctos, cum decocto rutae mammis imponit, vel mentham cum polenta, aut iuglandes cum ruta ac melle: vel cuminum cum polenta, & crocum cum lacte, aut apium viride, vel folia solani seu haliacabai, cum brassicae foliis, pauca myrrha ac croco adiectis, & exiguo aceto iuant & epithemata ex fenugr. sem. lini & althaeae decocto, cum oleo viol. & exiguo aceto. Si in grumos sit conuersum lac, victu extenuante vtendum, ad calidum inclinante, lentium decocto, & aqua marina fouenda, aut oleo calido dulci: inungenda cum oleo amygd. dulc. aneth. amygd. & polline farinaceo, cum sem. lini apposito, coagulum leporis potum, vel paucum aceto, butyro mixtum cum oleis dictis illinenda. Alij cataplasmatib. & vng. incidentibus & detergentibus lac dissolunt: vt 2℥. succi apij quart. ij. oxy-mel. 3 ij. farinae cicerum rub. & cryza, an. q. s. ad incorporandum fiat cataplasma. Si his medicamentis non dissoluatur, vel glandulae indurentur, & suppurentur, tunc suppurantibus iuuanda est natura vt rad. althaeae. lilior. alb. an. quart. j. ficum paru. xx. decoq. in aqua donec mollescant quibus adde axungia porcina non salita, vt butyri recentis quart. ℥. coquantur, & cocta contundantur, & fiat cataplasma, adde olei communis parum. Quando materia est suppurata, aperitur locus, & curatur postea vt vlcus sordidum, de quo postea. Est & aliud quoddam vitium in ipsis mammillis, Graece γειρα. Latinis Pilare malum dictum: cuius & meminit Aristoteles lib. 7. cap. 2. de quo & Benedictus Veronenis medicus etiam mentionem facit lib. 11. cap. 12. Plinius & pilos in mammis e partu innasci tradit: eos mastos herba (inquit) sanat indita. Gisbertus Horstius medicus nosocomij Mariae consolationis Romae, cum ibi ossem, hoc malum fieri dicebat, tum puerpera pilum hauserit, tumque dolor magnus mouetur in mammis, nec sedatur donec pressus exeat, vel sponte, vel cum lacte exsugatur, vtebantur in nosocomio vng. ex lithar. aceto, & oleo, sed praestantius est, vt exsugatur.

OBSERVATIO XXII.

De dextra mammilla inflammatione.

Puerperae bene purgatae in parte inflammatio oborta est, post tres septimanas in mammilla dextra: in febrem tertianam quoque incidit haec ipsa. Ad quam acciti, cum mammilla rubicunda esset, cumque aluum non deiceret, lenitium exhibuimus: deinde altero die, cum minus febricitaret, internam gibberivenam secumimus, moderate sanguine extracto. Quod si in principio mentes non satis fluxissent, & retenti fuissent, ex tali vena id fieri iussissem. Mammam quoque statim inunximus vng. popul. & ros. simul mixtis. Sed cum inflammatio non sedaretur, rosacco vi sumus, etiam succo solani cum aceto, postea etiam adiecto decocto chamamelis & sem. lini. Cum autem transacto inflammationis principio nondum cessaret malum, spongiis in hoc decocto maris lactis, & etiam cum lentis lineis impositis, id

mitigare in hunc modum studuimus. 2℥. folior. maluae, viol. an. m. j. flor. cl. manill. meliloti, an. m. ℥. rad. althaeae 3 j. sc. althaeae, lini fenugr. an. 3 ij. summatum anethi m. ℥. bulliant in aqua communi. q. s. adde olei ros. chamam. an. 3 ij. aceti 3 j. misce. postea ex farina hordei, lini, fenugraci cum panetrito in oleo sesamino & aqua decoctis, adiectis duobus vitellis ouis & croci exiguo, fiat emplastrum, quod mammis apponatur. Et cum rursus purgata esset cum infus. rhab. febris cessauit, & topicis dictis ab inflammatione etiam liberata fuit, neque ad suppurationem malum deuenit.

SCHOLIA.

Mammæ, vt ceterae partes corporis, saepe inflammationem incurrunt, non solum confluente ad eas sanguine, verum etiam ob lactis copulam vel coagulationem casei instar. De quibus dictum est prius, & propriis signis facile terminoscuntur. Quae à sanguine sit, omni tempore euenire potest: reliqua non nisi puerperis & vetererentibus, vel quibus menses detenti sunt praeter naturam. Ex quacunque causa fiat, non est spernenda eius curatio: nam cum latior & ad nosa earum substantia sit, nec multum obteineant innatum calidum; metus est, ne in scirrosam tuiorem & demum in cancerosum vergat, aut ea suppurata, ac ad abscessum progrediente exedens vlcus consequatur. Iuuat autem hic in principio, modo vires ferant, vena sectio, vt iam diximus: etiam purgatio, quae leniendo purgat, vt manna, cassia, elect. lenit. diacatholicon. Postea hæc ad topica confugiendum, quae reprimunt & repellunt: non tamen valida, vt madescenti linei ex aceto, vini albi & aqua gelida mammis impositi, saepe reiterati. In incremento, farina hordei cum oleo rosaceo, repellentia cum digerentibus permiscendo, vt farinam hordei cum succo semperuini, olei chamamill. & pul. ros. postea in statu addendo magis digerentia, vt oleum aneth. chamamill. acetum, cum decocto. rad. alth. & seminis lini, & emplastr. ex sem. lini, fenugraci & rad. althaeae: & in declinatione etiam de mucilaginis. Quibus si non discutitur, & ad suppurationem veniat, tunc erit iuuanda suppuratio, vt exemplo sequenti docebitur.

OBSERVATIO XXIII.

De inflammatione seu apostemate mammilla sinistra in suppurationem conuerso.

Mulier intra moenia Delphi, ad fossam aqueam dictam, decubens, cum inflammationem mammillae sinistrae pateretur, quae neque resoluí posset discutientibus, & ad suppurationem tenderet, illico suppurationem adiuuandam esse diximus, idque medicamentis temperate calidis & humidis emplasticam vim habentibus, quae & maturationi & suppurationi, iuxta Gal. 5. De simpl. medic. facult. opitulantur. Ideo post fotum emolliente ex rad. althaeae & foliis maluae rad. lilior. & foliis viol. ac flor. meliloti, etiam sequens cataplasma mammillae impositum. 2℥. folior. maluae, an. m. ij. rad. althaeae, 3 ij. rad. lilior. alb. 3 ij. coltis & confus. adiecta farina triticea, a. b. de i. far. bar. an. 3 j. butyri recentis, 3 ij. sem. fenugraci, cas. ovis porci crassati. an. 3 j. olei liliacei q. s. fiat cataplasma. quo hinc incisione ruptus est abscessus, alioqui inflammatione in pus permutata ad disruptionem ferro vel actionibus medicamentis deuenit.

OBSERVATIO XXIV.

De scirrho mammarum, & duritie.

deuenissem. Quomodo in istis diebus in nostra vicina, filia Ioan. Montfortij Machilda nomine, praecipimus, vt scalpello aperiretur: quam empirica mulier tractans, cum ingenti dolore & febre magis afficeretur, etiam postea ex pure corrupto, noluit adhibere, nisi prostrepto coacta eam admisit, & scalpello per chirurgum aperta pure effluente, nocte subsequente egregie dormiuit, cum multis antea dieb. dormire non potuisset. Et ita huic, tum alteri mulieri supradictae, repurgato vlcere, chirurgica ope ad consolidationem tandem abscessus deductus est. Libet hic apponere quoddam arcanum, licet superstitiosum, ad inflammationem mammillarum, vt si quis occiderit manu dextra 25. ranas, manumque mammillae postea applicuerit, idque in principio, curabitur inflammatio sine suppuratione. Aliud quod non est minus superstitiosum, si quis manu tenendo talpam occiderit, tam diu comprimendo donec moriatur, is si manum leuiter ad mammam apposuerit initio; & hic inflammationem curabit absque suppuratione. Talem fuisse in Hagha-Comitis virum constat, nomine Cornelium, cognomento Cannium, mercatorem vestium holosericarum, vt nobis retulit matrona alioqui honesta. Numquid verum sit, penes matronam sit fides.

SCHOLIA.

Apostema calidum, praemissis vniuersalibus remediis, in principio sanat aqua solatri, cum aceto & oleo ros. concussa & apposita. Apponatur emplastrum ex far. fab. foliis solani, oleo ros. aceto & melle paratum, coctum cum succo caulium. Discutit & resouit materiam paratam & dolorem sedat. Alioqui si non resoluatur, 2℥. far. fabar. fenugr. sem. lini, medullae panis, farina hordei an. 3 ij. croci 3 i. rad. bisuluae coctae & confusae 3 ij. vitellor. anor. num. vj. olei viol. chamam. an. q. s. fiat emplastrum. Valet in augmento & statu. Vbi maturum est, aperiatur: mundificetur cum melle & succo apij & vitello oui; vt linamentum imponatur, & curetur vt aliud vlcus. Si sit frigidum, non conseruit repercutientia sola in principio, nisi misceantur cum resouentibus & corpore prius purgato. Chirurgus quidam magna cum experientia in apostemate pituitoso vtebatur emplastro ex rad. lapathij acuti, maluae, rad. fenic. in lacte decoctis: quidam in principio adhibent fotum ex vino albo, aqua & aceto spongia tepida admota; postea & emplastro, iuxta Auicem, ex foliis apij bullitis cum vino, atque contusis. Si maturandum, fiat emplastr. ex caricis pinguib. rad. lilior. & cum farina fenugraci & lini, & axungia porcina: illud enim maturat & dolorem mitigat. Maturum aperiatur, vt dictum est. Amatus aperit candente ferro, vt in vxore Eduardi cent. 1. curat. 47. Sed is admonet, quod raro mammilla affecta ad sanitatem reducat, nisi altera sana à lacte exsicceat. Exsiccabitur autem lac, si modo infanti mulier lac sugendum non dederit. Idem si lineis pagnis frigida madescentis, mammillam frigeferit, vt super eam puliculam ex fabis & aceto paratam imposuerit. Nec enim timeas de lactis exsiccatione: quia bene habente mammilla, vel facillime lac reuocabis; praecipue infantis attractione succuae. Visa enim sunt mulieres, quibus menses ob aetatem grandioreni suppressi erant; & tamen illis lac copiosissimum ad mammillas deuenit, solo puerorum lactu; quo postea lactarunt, & ad annum & plus, atque ita ac si eos pepererant, 2℥. Folior. 1 om. 2.

tractarunt. Ex iis autem mulieribus, ab Amato vna Ferrariensis, aetatis quinque supra quinquaginta annorum visa est: altera vero nobilis apud Lusitanos Santaranensis, nata annos prope sexaginta. Lac aliquando in mammillis virore admodum calidorum & carnosorum, in exigua quantitate visum est; sed rarissime, vt quidam medici referunt,

Scirrus mammarum fit post inflammationes, aut concretiones lactis, aut diuturniorem vsum repellentium, quae materiam congelant; aut post fortiter detergentia, quae id quod tenue est, euacuant, & quod est crassarum partium, crassius reddiderunt. Si autem glandulae indurentur, strumae, siue chercades à Galeno dicuntur, cum adenes induratas ait Zoleadus esse. Curatur a scirrho eadem ratione, vt in aliis partibus, nempe partim emollientibus, repellentibus & digerentibus: ubi enim inflammatio ad duritiem vergat, ea quae molliendi vim habent, adhibere conuenit: in quem vsum laudauit Aëtius, cap. 38. lib. 16. semen lini aut fenugraci, cum aceto multo coctum & impositum, aut sesamum illorum modice tostum, cum melle tritum, & calidum appositum: vel sterus caninum album, terebinthina exceptum superimpositum. Ceterum si ex coagulato lacte inflammatio fuerit excitata, eisdem circa initia vtendum medicamentis erit, quae paulo ante de coagulato lacte conferre diximus. Verum si neque eis inflammatio cedat, ad ea, quae modo commemorauimus, medicamenta progrediendum erit. Et si ad duritiem tendat, ea ipsa quoque adhibenda, quae modo retulimus. Sic mulieri, cui mamma ad duritiem peruenit, ceratum ex mucagine foliorum liliorum alborum & bisuluae, cui oleum liliaceum incoctum cetera erat, modica addita, sparadrapum instar liquata, per pannum lineum rarum seu detritum nonnihil tractum, mammae apponere iussimus. Est egregium medicamentum, ad omnem duritiem, etiam conferens puerperis, si puerum ab lactare velint; ad lactis quoque resolutionem: nam appositum non solum mammam induratum emollit, verum etiam lac intra 24. horas resouit, & in apostema vt transeat, praecauet, et si videantur suppurari, estque leniens atque emolliens medicamentum & leue maturatiuum. Vt quoque ad mammarum duritiem cerato de mucilaginibus. At Barthildae Verlanæ, de qua alias diximus, puerperae existenti, mammillarum apostemate correpta, cum ad suppurationem veniret, & abscessus per chirurgum scalpello apertus esset cum pus postea non bene exiret, dum repurgantibus medicamentis vteretur, duritie quoque oborta in mammilla exulcerata, pus minus effluebat, oborto quoque dolore. Chirurgus cum pulvere ex farina filiginis cum vngu. populeo mammis imposuisset, dolor magis increuit, duritie etiam aucta, neque pure debite effluente. Ad quam accitus, febrem metuens, amota pulve hoc emplastrum admoueri iussi. 2℥. rad. alth. 3 ij. rad. emulae campanae 3 ℥. folior. maluae, viol. flor. meliloti, an. m. j. coltis in aqua ad molliem, & confus. adde farin. hordei & olei amygd. dul. quod satis est ad emplastri formam; eoque mammillae prius oleo amygd. dulc. bene inunctae apposito, durities cessauit, ac dolor & pus, quod antea crassum erat ac retentum, commode effluere cepit; ita vt breui facta vlceris mundificatione, ope chirurgi deinde probe curata fuerit.

Z iij. Schol.

S C H O L I A.

⁴ *Ad duritiem*
in v. m. m. l.
Triticum ad molliem coctum & contusum cum sabulo, quod ex cotib. in lintribus, dum ferre acuntur, defluit, inmixtum & appositum, iuvat ad duritiem mammarum: & dialthiza cum vnguento Agrippæ ros. oleo simul mixta & inuncta. Et quod habet *farina hordei*, *fd. v.* an. m. j. *farina sennæ*, *lini*, an. $\frac{3}{4}$ b. vel m. b. *olei ros.* $\frac{3}{4}$ iij. *croci* $\frac{3}{4}$ j. *misce.* & mammis duris imponantur. Nodi vero ac glandulæ foliis persici mali recentibus & ruta vna contritis sanantur, vt quidam referunt: tragac. gummi arab. vitella ouorum simul mixta cum oleo viol. imponantur. At in muliere mammillas vlceras habente cum duritie, cum pus retineretur, emplastrum emolliens & simul maturans apposimus: & pure effluente, rupto abscessu eandem, vt vlcus, curari imperauimus. Ad vlcera mammillarum corrodentia scribit Tharantanus eadem valere, quæ ad linguam & os vlcera conueniunt & ad aphthas, ponit lotionem ex mente Auicennæ ex decocto vini nigri styptici, sumach tinctorum, nucis cupressi, cassie lignæ, gallarum & agrimonie. Bayrus ad vlcera mammillarum componit cataplasmata ex foliis hederæ, & cum decocto vlcera foueri iubet. Refert & cannabem syluestrem tusam cum axungia tumores & durities mammillarum curare, saniem expurgare, & dolorem auferre, mammis impostam. Ad fistulas mammillarum ex Valesco valet quotidie bis cum decocto agrimonie, aluminis & myrrhæ lauare, & vnguentum cum tenta imponere. *℞. succi agrimonie* $\frac{3}{4}$ j. *aloes*, *myrrhæ*, *sarcocollæ*, *aluminis de pluma*, ana $\frac{3}{4}$ j. *cum melle incorporatur vnguenti instar.* Vlcus sigillatur puluere sequenti. *℞. aloes*, *hepat. myrrhæ*, *sarcocollæ*, *thuris*, *farinæ volatilis*, *sanguin. draconis*, *terra sigillatæ*, *aluminis rocha combusti*, *corall. rub.*, *myrob. citrinorum*, *balanst.* ana $\frac{3}{4}$ j. *fiat pul. subtilissimus.*

OBSERVATIO XXV.

De mammarum incremento.

¹ **M**ulier nobili, cum imprægnata esset, consilium petenti, ne mammillæ supra modum crescerent, præcepit vt panno duplicato in medio perforato, per quod transiret papilla, tepide balnearet hoc liquore. *Recipe aqua portulacæ* $\frac{3}{4}$ iij. *aceti* $\frac{3}{4}$ b. *misce.* Hoc modo ante me Ioannes Tyngius medicus Amstelrodamensis, idem ponebat supra mammillam eo die, quo mulier cognouerit se imprægnatam esse, vsque quo sentiat infantem. Alij aquam pomorum arboris quercus in alembico destillant, & panno lineo inculcato apponunt, ne mammae augmententur; quod etiam à partu fieri iubent, ne lacte repleantur. Idem præstare volunt aquam tegulæ ignitæ & sapius extinctæ.

S C H O L I A.

² *Consi. cny*
in v. m. m. l.
Mammæ non solum crescunt prægnantibus vel puerperis ex abundantia lactis; verum etiam puellis, postquam ad eam magnitudinem sepe peruenierint, ad quam natæ sunt peruenire: vel quia incipiunt pinguescere, ob redundantiam alimenti, vel quia multus sanguis ad eas partes præfluit, ante mensium eruptionem. Aliis quoque increverunt mammae, quia aluntur flatulentis alimentis, vt castaneis, rapis: quod mulieribus

monticolis accidit, vt refert Rondeletius; quæ mammae admodum indecoras & magnas habent. Quare si quis velit earum incrementum prohibere; sanguinis attractionem impediat, & partes illas densas reddat, vt non facile sanguinem influentem recipiant. Commendatus succus cicutæ (*prohibet enim incrementum*) aqua myrti, peculi rosar. & aqua destillationis pinearum, cum pauco aceto, & alumine posita super mammae, intinctis pannis. Vt mammae parue & duræ maneant, nouem diebus mane & vespere cum succo cicutæ fomententur; & herba trita superligetur. Gale. nus spongiam ex aceto madentem superimponi iubet. Erigit mammillas pannus lincus madefactus in decocto gallitrici, mammis superpositus. Valtiores minuit, iuxta Paulum, cuminum tritum ex aqua impositum; & spongia aceto madens superimposita, & fasciis alligata. Plura vide apud Valescum, Gordonium, & Benedictum Vetonensem, *cap. 17. lib. 11.* At extenuatæ mammae non ita facile augmentantur, facilius est enim exsiccare, quam secum humectare, teste Gal. *7. method.* Frictionibus in principio augmentantur, contrectationibus, & emplastro de pice, & omnibus iis, quæ sanguinem augent, & illis, quæ ad atrophiam antea valere scripsimus. Vide Bero. Bononiensem de *ingrassatione & extenuatione mammillarum*. Verum hic minime prætereundum, quod papillæ mammillarum puerperis intus lateant absconditæ, vt pueros lactare non possint; quod pauperculis molestum est, multoque magis si puellæ exstiterint papillæ frictione in totum aboleuerint. Quib. autem latent, phialam vitream (*vt Amatus inbet cent. 5. curat. 51. in muliere Veneta nobili*) oris non admodum latam circumferentiam habentem, feruenti aqua impleri iubemus, ac illico ab ea aquam totam deponi: cuius phialæ sic calentis os ad papillam admoveamus (mirum in modum attrahit) qua attractione papillæ formatæ manent. Quamuis huius phialæ attractio prius dolorem patiat: quem facile postea contemnunt mulierculæ, cum tantum iuuamentum se inde consequutas videant.

OBSERVATIO XXVI.

De mammarum cancro.

³ **Q**uamquam hic affectus ad chirurgiam pertineat, pauca hic adseremus. Cum enim tumor durus sit cancer, qui sensim incipit, scirrhus similis, nisi quod dolorem parit: scirrhus vero sine dolore est. Licet graue sit malum, solet aliquando diu protrahi antequam vlcere: vt euenit Catharinæ Bokelli Delfensi mulieri, septuagenariæ, quæ per sex annos cancerum non vlceratam in mamma sinistra habuit; postea etiam vlceratam: quo cum integro anno correpta esset vetula, mense Augusto, anno 1650. me prius in consilium adhibuit, cum hæcenus nullis prædiis vsa esset, re iam deplorata, ita vt neque opera manuali, nempe abscissione, curari posset in tam senili corpore, neque enim eradicari poterat sine periculo mortis; cum neque Bertapalia viderit cancerum curatum, etiam incipiente (*quamuis multa de eius curatione me viderant*) & nunc quidam temerarij multa præstabant absque incisione. Sed vidi, inquit, eam instar ciccris in muliere pulcherrima; & amicorum, totali incisione & ruptorio tumore extirpanti: & partim mihi male successe; & nunc reuerius fui ad curationem, cum euacuationibus

S C H O L I A.

¹ *ij. camphura* $\frac{3}{4}$ b. *ducantur in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo, adiecto oleo ros. q. s. pro vnguento: de super ponebatur vnguent. diapom. bolygos, postea vng. priori vng. ros. & simul oleum ouorum, ad $\frac{3}{4}$ b. aliquando succ. solari cum oleo ouorum. etiam postea adiecto oleo cheirino, in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo. Aliquando ex oleo ouorum solo cum cera, in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo agitatis. Sed etiam febri continua lenta paulatim cum magno fetore & miseria vitam tandem clausit, anno 1589.*

⁶ **C**arcinofitumores in omnibus consueverunt fieri corporis partibus; sed præcipue in mammillis mulierum, quando potissimum naturali sua purgatione priuantur, vt testatur Galenus *lib. 2. art. curat. ad Glauc. cap. 10. & lib. 14. method. medend.* maxime vero in monachis religiosis & melancholicis, vt in hac vitima domicella de Meer dicta in Campo regio quondam canonica. Vidimus innumeras religiosas apud Clarissas Delfenses hoc malo laborasse, & etiam obisse; & vnam quæ adhuc viuunt, quæ abscessu cancro restituta fuit, nostro consilio, de quo alias diximus. Huius etiam exemplum quoque habes apud Amatum, *cent. 3. curat. 32.* Quorum originem etiam ad dignoscendirationem ante Galen. diuinus Hippocrat. prosequitur *lib. 2. de morbis mulierum*. Zoar vero in crucibus potissimum caneros nasci *lib. 2. sui Theor. capit. 27. comendit.* In cruribus ego tantum mulierem affectam vidi; & Amarus vnum tantum se vidisse commemorat in crure cancerum patientem. Vidi & rusticum, qui in mento & circa labia cancerum habebat: quem Guillelmus de Dalen chirurgus, me præfente, excidit & curauit. Vidimus & mulierem in nosocomio non solum cancerum circa mentum & nasum, sed per totam faciem habuisse, ex lue Gallica prius ortum: & nunc totam faciem exederat ita, vt monstrum potius, quam mulier videretur; quæ longo tempore vitam misere protexit, donec cum horribili dolore moreretur. In locis quoque arenosis, maxime vero in collo, axillis & inguinibus, euenisse visum est. In corporis quoque partibus penitioribus sæpe in nascuntur, palato, sede, & vtero muliebri, vt sæpe vidimus (præcipue in duabus mulieribus Delfensibus, ex qua vna obiit & altera misere vitam traxit, donec moreretur) quod & Gal. *testatur lib. 6. Aphor. 38.* quos & caneros occultos appellat, non solum eos qui absconditi sunt, & non apparent, sed & eos qui apparent, & sine vlcuratione fiunt.

⁸ **P**ræcipue tamen contingunt in sceminarum mammae, quæ quia fungosæ & inanes, ideo materiam promptè excipiunt: sed in eas, tum & carcerum mammae, tum ex vtero facilis est decursus. Huius obscura sunt rudimenta, ac plerumque tumor exoritur ciceris magnitudine, cum dolore & calore, quasi ferientis candentis acus (ita hisce quoque diebus Hæzæ Cæfareæ vulgo dictæ in mamma originem habuit) interdum etiam dolore multo: hinc fabæ, deinde iuglandis & cui magnitudinem æquat (ita & in eadem Hæza seu Hæstet vetula muliere iam dicta admodum biliosa & melancholica exercebat) dum tandem in ampliorum molem astollatur & increseat. Vidimus sæpe totam mammam occupasse in tribus religiosis seu monachis, vsque ad axillas, quæ omnes tandem misere vitam hauserunt. Quam iam illius materia

tionibus debitis præcedentibus, & bono regimine & localibus remediis, quæ meo iudicio putabam conuenire. Sed qui aliter se incommittit curationi, vitam ægotantium ad mortem deducit. Et narrat quomodo vetula post illum in curationem admissa saluam pistam & dentibus masticatam apposuerit, & præter spem sanata fuerit; vt sic ipse habuerit laborem, & altera honorem. Et quamquam Galen. fateatur, *2. ad Glauc.* se recentes caneros curasse: confirmatos tamen nequaquam; ideo prognostico habito, hanc nostram septuagenariam curari non posse prædixi. Idem & mecum sensit Henricus Vergerius medicus Haghanus doctissimus, qui vna mecum ad consilium accitus fuit. Post purgationem materiæ melancholicæ (quamquam incipienti sanguinis infusione & purgatione & topicis remediis, iuxta Rondeletium aliquando curari possit, vel abscissione si fieri potest) sectionem venæ hic in vetula libere nolimus: sed purgationem potius, sed leuitem, in vetula: deinde & hoc medicamento ut prius communi consensu vsi sumus, ad palliationem vt vocant: *Recipe succi solari repurgati seu despinati*, & diu in mortario plumbeo, pistillo plumbeo contriti ad leuem spissitudinem $\frac{3}{4}$ viij. *Recipe iuxta vulgaris decies tota in aqua solari $\frac{3}{4}$ j. plumbi vsti & similiter loti, vt supra $\frac{3}{4}$ j. olei ros. $\frac{3}{4}$ b. succi solari, vt supra repurgati q. s. in mortario plumbeo ac pistillo plumbeo ad lenientem formam ducantur.* Sic Gal. *lib. 2. ad Glauc.* solani succum imponi hoc enim medicamentum est eiusdemmodi affectibus, vtilissimum. Quod si ægotus, inquit, tam liquidum medicamentum imponi nolit, præsertim cum domo exire, solitaque opera exercere cogitur, medicamentum ex pompholyge imponendum, quo ad vlceros caneros me vti (inquit Gal.) vidisti. Ita neoterici quoque vtuntur vti albo de turia, de plumbo, de pompholyge. Ceterum longiore tempore hæc vetula sic tractata, nec vlcere admodum præcedente, superstit, donec annosa obierit. Memini istis diebus videri virginem nomine de Meer, quæ cancerum vlceratam in mamma non haberet: cui consului, vt nullo modo vteretur iis, quæ cancerum ad vlcurationem deducerent, cum iam satis longo tempore eodem malo laborasset, licet satis confirmato: sed vt venæ sectione vteretur, cum vires satis constarent, & non adeo vetula esset, & purgationibus insisteret, & iis topicis vteretur, quæ ad palliationem cancri facerent. Sed nostro consilio minime auscultans, ad empiricam mulierem lapsa, & mammillæ vltione vsa est: & magna facta eschara locus apertus fuit: vnde vlcus magis serpens, totam mammillam occupauit vsque ad alas: & tandem totum brachium inflatum fuit, & magna miseria & dolore exhausta, cum cruciati ingenti, misere vitam protulit, donec moreretur. Eodem fere modo Margareta Cornelij in insigni Rosa Delfis, mulier crassa & satis vetula, cum cancerum occultum in mamma habebat, ac consuluissim, ne eum medicamentis irritaret, vel aperiret, ad empiricam mulierem conuersa, ad cancerum confirmatum exedentem & vlceratam deuenit, cum tanto fetore, vt quis ad eam vix consistere posset, etiam ad alas & brachium inflatum deueniens, misere tandem vlcere sectionem & purgationem, cum denuo nostro consilio vteretur, his medicamentis ad tempus pro palliatione chirurgus vtebatur. *Recipe mibi dissolui in aqua solari $\frac{3}{4}$ j. vii. Plumbum* (propter dolorem & erosionem) *non*

materia aut vetustate, aut errore viuendi, aut medicamentis incalcescit, dolor calorque citra inflammationem vehementer exercet: pars conspicue liuescit, aut nigricat, venæ in ambitu crasso nigroque sanguine turgent. Huius continens causa est bilis atra, sanguisue feruidus ac retorridus: sæpe ex suppressis menstruis, aut hæmorrhoidibus, nonnunquam ex quartana febre cumulatus. Quo pigrior & ignauior humor est, hoc mitiorem cancerum infert: grauiorem vero, quo is calidior acriorque fuerit. Sic cancer latens citra vlcus, secundum Gal. ab humore melancholico miti oritur: at exulceratus ab aciori & contumaciore fit, vt Galen. *de vna bile & variis locis docuit*. Ille non nisi irritatus excandescit, diu citra perniciem consistit, vt in vetula illa septuagenaria. Hic vero coerceri vix potest, qui breui exescente se detegat, fiatque cancer exulceratus, vt postea eidem septuagenariæ tum domicellæ supradictæ euenit. Sed domicellæ propter irritationem, in qua & corruptæ carnis speciem tumor exhibebat, cum fectore & fordida illuue, horrido aspectu (vt quibus cancer exulceratus) labris præduris & inuersis. Ex quo & sanies tenuis, nigra aut fulua manabat: vapor enim cordi exspiratur cerebroque grauis, febris assidua (vt Fernelius doctissime annotauit) eaque læta inest, frequens animi defectio, quam præsertim cancer mammis inhæret: exesit sæpe venis sanguis profunditur (vt in domicellâ prædictâ & monacha apud Clarissas) & nisi malignitate ocyus interimat, longe lateque prorepat. Curatio clarior euadet exemplo subsequenti.

OBSERVATIO XXVII.

De cancro mammillæ per modum Consultationis.

MAlū hoc, quo vxor tua laborat, vir doctissime, cancer est, toti mammillæ inhærens, vt eam quoque apprehendisse videatur: qui licet nondum serpat procedendo, est tamen occultus & latens, quamuis sit tumor inæqualis liuescens & aspectu teter. Incepit autem per se (licet alias scirrhus succedere soleat) quantum ex tua carissima vxore intelligere potui: licet primo exiguum locum tenuerit: nunc tantam in molem excreuit, vt totam mammillam occupauerit instar cancri animalis fluuiatilis (vnde nomen habet) cum in isto pedes ex vtraque parte sint corporis, ita in hoc malo venæ opplent, & in ambitu tenæ, pedes huius animalis repræsentare videntur: vel quia adeo pertinaciter hærent loco, quem apprehendunt, vt cancer animal. Puto hoc malum ab atra bile originem traxisse, etiam à mensibus suppressis: nam præter id, quod menses suo tempore non debite fluxere, etiam vxor tua sterilis est, cum nunquam proles susceperit: supra modum etiam melancholica esse videtur. Et quamquam hoc malum per sui initia, priusquam in membro figitur, curari potest: tamen vbi in molem satis insignem attollitur, insanabile efficitur, nemoque illud sine manus opere curabit. Idipsum accidit propter sui crassitatem: nam nec repelli nec discuti potest, nec totius corporis purgationi cedit: sed tanta eius vitij malignitas est, vt mitiora plane contemnat remedia: vehementioribus vero irritetur, excandescatque atque efferatur. Præterea cum ipsa iam longo tempore vltima sit optimis remediis per insignes medicos adhibitis; & sanguinis missione & purgatione, & parum medici inuariant, vix sperandum est, quod curari

possit medicamentis: neque etiam abscissione, cum iam multum locum occupauerit: quoniam si cum paruus esset, neque altas radices egisset ac abscindi posset, sectionem admittere noluit: certe nunc minus sectio est admittenda, cum nullum iuuamentum adferre potest. Sola igitur palliatione vtendum: atque trib. scopis; primo humorem atrabilem prohibendo, cum victu conuenienti & concoctu facili, & sanguinem bonum generante, vtendo carnib. gallinæ, caponis, hordei, ovorum luteis, cremore hordei, borag. buglos. malua, betæ, atriplice, sero lactis, & piscibus saxatilibus; abstinentiis à carnibus bubulis, salis, fumo induratis, ceruinis, leporinis, caseo, & ab omnibus cibis melancholicis & flatulentis. Secundo humorem genitum, & per totum corpus dispersum vacuabimus, prius eundem præparando cum syr. de fumo terre, de pomis, de epib. de acetos. de buglos. deinde euacuabimus, semper à lenioribus incipiendo, vt cum epib. in sero lactis syr. ex melle. ros. pallid. cum foliis senæ postea cum elect. lenit. confect. hamech. diacath. Idque sensim & per intervalla. Et si medicis præsentibus visum est, menses enocabimus; etiam secta vena in talo. Tercio humorem, qui in particulam affectam procubuit, digeremus, & particulam firmabimus, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat. Regerendi vel repellendi quod influxit, tempus accommodum est in principio, tam in ipso purgationis tempore, quam ante. Vbi vero totum corpus exquirit purgauerimus, tunc digeremus. Vt poteris vng. de tutia seu pompholyge: & mihi videretur commodum, laninam illam plumbeâ, quam diu gestauit, relinquere; quia virus & mammilla exhalat, ita vt breui ulcerabitur & aperietur: nam cancer hic magnus est satis, & videtur materia in eo satis collecta esse & putrefacta: satius itaque erit materiæ exitum dare, & non retinere per laminam, aut materiam illam putrefactam ibidem relinquere: cuius habemus egregium exemplum apud Rondeletium: nam experientia (inquit ille) didicimus, materiam illam grauissimos dolores inferre, qui post operationem mitigantur. Adde, quod ex dissectione nouimus, thoracem repleti sero sanguineo, nimio vsu repellentium: quod superiori anno 1553. mercatori cuidam euenit in Montagnac. ciuitate Galliarum Narbonensis, qui priusquam moreretur, laborauit magna anhelandi difficultate: nihil aut parum exspuebat: tandem vita discessit, & in thorace reperta sunt feri amphoræ quatuor. Quod accidisse puto propter laminam illâ plumbeam, quam semper gestabat, & medicamenta fortiter refrigerantia, & repellentia, quibus vsus est, etiam post suppurationem. Argumento est sanguinem resudasse in pectus, quia tumor maximus erat, qui detumuit & longe minor factus est post vsum illorum remedium: & cum prius laboraret difficultate anhelandi, ab eo tempore difficultas anheluit, donec è vita discesserit. Serum illud erat sanguineum, id est, videbatur sanguis paucus in sero dissolutus, nec tale esse, quale reperitur in peritonæo & pericarpio. Ideo chirurgus vel medicus, qui vxori medetur, admonendus erit, vt à valde repellentibus & refrigerantibus absteineat. Audio medicum apponere aquâ cardui benedicti; illa quidem non ita refrigerat & repellit. Non defunt Neoterici, qui ad palliationem apponant herbam Roberti, scabiosam, chærefolium, caprifolium, tapsum barbarum, puluerem stercoris humani, cum anetho. Nonnulli procedunt cum appositione carniū gallinarum propter

propter quod vulgates Lupum appellabant, eo quod cancer in die gallinam vnam comederat; quam si non comederet, agrum comedisset. Sed caro talis facile putrescit, & putredinem, qua cancer ulceratus facile afficitur, auget; ita vt eiusmodi remedia muliercularum, quæ & carnem crudam collo apponere iubent in dolore capitis, fectorem inducendo, plus noxæ quam commodi afferant. Hæc sunt, vir humanissime, quæ ad palliationem huius mali, quo vxor tua laborat, valere putamus: quæ in commune hoc tempore consilium volumus. Vale. Raptim Delfi, 26. Iulij, anno 1585.

SCHOLIA.

Hæc mulier Amstelrodami habitabat: verum non diu post, cancer hic exulceratus fuit, cum tanto fectore, vt vix quis adesse potuerit, totam mammillam occupans, ad axillas vsque; ita vt post duos deinde annos misere quoque vitam trahens (vt postea mihi relatum fuit) tandem elideretur. At causa cancri vlcera eadem est cum superiori, ex humore atrabiliari, sed aciore, vt diximus; & ideo exulcerat. Signa quoque in hoc solummodo differunt, quod in cancro vlcera, præter dolorem, duritiem tumoremque, vlcera etiam inæqualia conspiciuntur, plurima ex parte fordida, labris prætumidis, aspectu horrenda, & concreta humorum, colluue ingrata. Iisdem ideo & remediis curatur, venæ sectione, purgatione humoris atrii acioris; & in mulieribus menses defuncti, tali venæ incisione; vel menses tuocentur. In viris hæmorrhoides prorutandæ, si modo eas pati consueuerint. Locum laborantem firmabimus cum supradictis topicis. Insigniter etiam leniunt, & solantur plurimum in ipsis exacerbationibus, & cruciatu tempore, malua aut althæa in mulso subacta liquefactæ, & rosaceo paululo lenigata, instar cataplasmae illita. Quod ad abscissionem attinet, modo paruus sit & altas radices non gerat, hæc ad chirurgiam pertinent: de quibus suo loco: hoc tantum nunc admonito, quando abscinditur, oportet sectionem incipere à parte sterni proximior, procedendo ad superiorem partem, propterea quod venæ maiores vltimo loco sint abscindendæ. Nā copia sanguinis vtriusque (scilicet venarum & arteriarum) agrum seu agrum & assistentes perterret, & agri seu agræ vires deicit: ideo oportet hoc modo incidere. Deinde cauteriis vel potius caustico medicamento constringente (vt nos in lithotomo Guillelmo de Dalen vidimus) sanguinem sistere. Neque statim compescendus est sanguis, propterea quod vtrumque infectus, est euacuandus. At Rodolphus lithotomus, cum nostro consilio mammillam cancerosam in Gertrude Nicolai excinderet, quæ frustra causticis remediis curabatur, ita vt denovo cancro mammilla multo maior intumesceret vlcera, cum acu filo perducto, vt manu vna mammam eleuaret posset, cum nouacula dextre abscindebat, venasque sanguinem effluentes filo alter minister cōstringebat; & radices cancro cum tota mamma abscisso, mox restrictorium medicamentum applicabat; postquam crassiorē sanguinem ex ipsis venis expressisset, deinde aliorum vlcera modo curabat. Hæc autem mulier habitabat Delfi in Elephantæ, quæ recte per abscissionem fuit curata: vti & altera mulier è Viar, me præsentē, & tertia satis vetula. Hæc petitis chirurgis committenda. Cuius modum abscindendi apud alios au-

stores, qui de tumoribus præter naturam scripserunt, tum apud chirurgiæ scriptores inuenies, ita vt non opus sit hæc omnia hic commemorare: quamuis ille modus excindendi, quo Rodolphus supradictus utebatur, præ cæteris mihi placebat.

OBSERVATIO XXVIII.

De fissuris papillarum.

Papillæ aliquando finduntur vel vlcerauntur, vt puerperæ & nutrices pueros præ ingenti dolore fugere non permittant aut ferre possint. Sic Atalia vxoris Hugonis Iacobi pharmacopolar, papillarum scissuras habentis, oleo liliaceo, in quo pul. tutiæ immixtus esset papillæ inunctæ sunt, inperso deinde puluere tutiæ exiguo, & superimposito folio violaceo viridi, ne camisia adhereret: quibus præstidiis sana facta est. Vxor Joannis Foresti fratris mei, in puerperio æturgia canina inuncta sola profuit: & anno sequenti etiam pomatum album. Sed & in alia vltus sum feliciter vnguento ex pul. tutiæ lotæ in aqua ros. & vng. ros. sumit mixtis. Vxor Adriani pharmacopœi nostri, gummi tragacanthæ dissoluto in aqua ros. inuncto exiguo tornesol, vt magis rubeat, ad spissitudinem mellis soluto, inungebatur, & statim sanata est, Retinuit hoc remedium in officina semper paratum; quo etiam ad lichenes, vulgo (Hæmorrhoides) utebatur magna cum experientia, vti & nos sæpius experti sumus. Commendatur præterea oleum de spermate ceti, si eo papillæ vlcerae & fissæ inungantur. Bickerus quidam solo zaccharo papillis inperso vxorem suam curauit, super imposita argentea capsula ad papillæ formam eleuata, ne camisia adhereret: Zaccharum enim vim abstergendi & mundificandi habet: ideo vlcera leuia ac vulnera minuta, nequaquam effectu digna curat: post absterctionem natura ipsamet postea eadem consolidante. Ita & vulnera in manu cultello leuiter incisa solo zaccharo inperso idem curabat: sed huius rationem ignorabat, quam eidem aperui, propter absterctionem hoc fieri. Sibi satisfactum dicebat.

SCHOLIA.

AMatus ad papillarum dolores & fissuras hoc vnguentum commendat cent. 6. curat. 28. 2c. vng. populei, vng. de plumbo, an. 3 j. op. rhodome. gr. v. misce fac vnguentum, & eo inunge. Nam papillarum papillas: quas cum mulier lac dactyloluerit puero, vino diluto lauet, & postea iteret, est sane remedium hoc certum & indubitatum. Aliud Petri Spinolæ quondam pharmacopœi nostri, nunc Dordraci agentis, quod in officina præparatum erat, ad fissuras papillarum (& ideo à mulieribus vulgo vocatum Tepel salf.) valet etiam ad vlcera inueterata, tum crurum vlcera, & ad noli me tangere. Recipe lapidis calaminaris præparati (scilicet in vrina pueri non polluti, igniti, & ter quaterque extincti, & in pollinem seu puluerem subtilissimum redacti) 3 iij. terra sigillata 3 j. oliban. cerussa, cerebinthina, cera, an. 3 j. massicis, aluminis vlti. olei ros. lini, an. 3 ss. seui ouilli 3 ij. axungie porcine recentis seu insulse 3 ss. vini Rhenensis 3 ss. fiat vng. vt artis est, vel ad formam emplastris; & super pannum lineum ducatur, & papillis applicetur. Illa quoque valent, quæ obser. 1. lib. 14. scripsimus vtilia esse ad fissuras labiorum. Sed illud hic minime prætereundum puto, quod labra infantium

S C H O L I A.

Imbecillitas stomachi seu ventriculi, fit multis de causis, non solum studiosis, ut istis duobus euenit: verum & conualescentibus, & aliquando sanis. Conualescentibus vero frequens est: magis etiam ab imperfecta crisi: in quo reuocanda sententia Hippocratis: Si à morbo cibum assumens quis non corroboratur, largiori alimento corpus uti significatur. Quod si non astanti cibum hoc accidat, scire oportet, quod indiget euacuatione. Conualescentes à morbo aliquando multum appetunt, ob extenuationem membrorum, non solum ab inanitione spiritus & humoris, balneo, profluuium (quod & interpret Holterij recte animaduertit, & nos in praxi quotidiana sepius vidimus) sudoribus quoque & insensibili perspiratione, colligatione, & similibus: sed etiam à ieiunio, inopia alimenti, calore languesciente, ut flamma quæ in elychnio insita, ab oleo & aëre fomitem & pabulum sumit. Aliquando vero appetentiam habent deiectam, ob vitiosos humores relictos. Vtrique saepe, nisi accurate tractentur, in recidivam incidunt. Priores quidem, quia cum extenuata membra multum appetant, non tamen sumpta conficere potest imbecillus calor. Nota est enim historia multorum, qui à longa inedia sese repleuerant, adeo, ut inde suffocati fuerint: uti nos cognouimus nostro tempore, tam in obsidione Harlemensi, quam Leydana præcipue contigisse: quando obsidione liberati citius victu plenior se replentes mortem quam plurimi incurrerunt. Posteriores vero, quia reliquias morbi tandem natura stimulat aggredi cogit: Quanto enim plus nutriuntur, tanto magis læduntur: donec accrescente malo, morbus repetit. Hi igitur curantur euacuatione, ut docet Gal. De sang. miss. contra Erasistratum, & historia 6. Erit. Illis vero remedia sunt, verum non naturalium commoderatis labor, cibis, potus, somnus, Venus, omnia medicaria: deinde longo tempore substantia reparatio per alimenta pauca, bene nutritia, facilia coctum, sepius exhibita. Nam pauca non sufficiunt, nimia non coquuntur. In conualescentibus ergo, quibus reddita est appetentia, imbecillitas ventriculi non potest tantum concoquere vel conficere, quantum appetit. Modica itaque quantitate, sed breuius interuallis cibi boni succi & qui facile coquantur reficiendi sunt. In aliis, quibus appetentia non redditur, reliquias morbi in causa sunt: quæ optime vel rhubar. vel hiera picra, ex decocto cicero aut absinthij, repurgantur. Sed de conualescentibus satis diximus, & exempla posuimus de febricitantibus: at nunc loquimur potissimum de sanis: in quibus imbecillitas est vel à sola temperie. Ventriculus enim varios morbos patitur, & symptomata varia, quæ à diuersis morbis nascuntur. Morbi autem sunt, intemperies calida frigida, humida & sicca: sine materia, vel cum materia: eaque pituitosa, biliosa, vel melancholica. Quare, si quis velit symptomata occurrere, morbos agnoscat oportet: quod ex dolore, functione laesa, & alui recreationis dignoscetur. Difficilius vero dignoscuntur, quam curantur. Intemperatæ sine materia rato huius: quod si hanc, diu sine ea esse non possunt, ut ostendimus in istis duobus iuuenibus. Nam omnis intemperies ventriculi nata est coctionem impedire. Quod si frigida intemperies vel sicca præsens sit, cruditas facit, à qua multa pituita asseruatur in ventriculo. Si calida

Intemperies
sine materia
ex parte non
potest.

vel cibos vrit, vel corrumpit, vel aliam cruditatem facit. At frigida indicia sunt frigoris sensus in parte infirma, nulla sitis, saluatio, aliquando multi ructus acidi: quos & sequitur appetentia & coctionis tarditas. Cui valent vina generosa & antiqua, præallumpta duabus aut tribus horis ante paltum, vinum Hippocraticum dictum, vel cui addita sint piperis grana aliquot, confect. aro. ros. diagal. diacinnamomum, rosata nouella, plirissarcot. diamos. diambra, diatriopipereon, diospoliticum: quæ & calfaciunt, & ventriculo grata sunt. In tabulis vel opiatas, confect. anthos, stœchad. & superbibant aquam menthæ absinthij, cum vino generoso, syr. de mentha, de absinth. hic conferunt, propter caliditatem & adstrictionem, quæ grata est huic parti & necessaria. Calide signa sunt, æstus in medico corpore, sitis assidua, lingua arida, iactatio corporis, à cibo nidorosi ructus: licet sitis magis siccitatem notet. Valent refriger. opiatæ, ex confect. viol. ros. flor. cicbor. trionfan. diamar. frig. diarsagacant. frigidi, & lactuca condita, & carnes cucumbræ conditæ, quæ refrigerant, ventriculo & palato gratissima sunt: abluantur aqua frigida: & per duas horas ante paltum dentur: superbibendo parum aquæ: & fiat hæc vel similis opiatæ: Recipe conf. ros. 3 j. conf. flor. cicbor. venuph. ana 3 B. pul. trionf. 3 ij. diarsagacant. frig. 3 i B. diamar. frig. 3 j. conf. viol. 3 ij. cum syr. end. simpl. fiat opiatæ vel conditum. Humida vero intemperies fluctuationem & sitis inappetentiam, & coctionis tarditatem facit. Curatur facilius sicca intemperie: quia partes humida facilius vim medicamentorum suscipiunt quam sicca: sicca enim propterea quod partes conciderunt & densiores factæ sunt, non facile (ut dacebat Rondeletius) cedunt medicamentis. Adde, quod medicamenta humida, non multum agunt, neque multum resistunt. Curabitur igitur humida intemperies, inedia, aut victu tenuiore aut exsiccante: abstineat à multo potu vini diluti: & potius generoso meraciori utatur: vel posca, vel oxymelite, hydromelite parum coctis, & multum dilutis, ut magis detergant & minus nutrant. Abstineant iusculis, utantur carnibus & piscibus salis, pane biscocto, cum multo sale. Rondeletius commendat cineres viperarum: vale pul. galangæ, cinnamomi, piperis, & cineres hirundinum, conferva acori, saluie, anthos, & vinum antiquum, cum aqua absinthij, ceratum masticeis, & alia, ut apud Rondeletium videre licet. In sicca intemperie tarda etiam fit concoctio, adest lingux siccitas, corporis extenuatio, saluæ paucitas, sitisque vehemensissima. Intemperies sicca omnium difficillime curatur, ut omnes alij morbi: quæ enim consummata est, insanabilis existit: sed quæ sanari potest, curatur vsu lactis, quia humectat & nutrit: & balneo: & statim à balneo, oleo dulci inungendum: & in lectulo à balneo, ubi quiescit, lac propinandum: de quibus diximus lib. 2. De feb. besticis: de quibus etiam vide ad longum Iacchium doctissimum, supra Rhaf. cap. 43. De affectibus stomachi, à quibus vitatur concoctio. Habes ibidem egregia ad omnem intemperiem conferentia, tam sine materia quam cum materia: quæ etiam ad causam, signa, & curationem spectant, de imbecillitate stomachi, & ibi historiam egregiam ponit, se eiusmodi affectum curasse ex nimia circa ventrem diligentia in parco victu, & sæpe longa abstinentia, medicamentis ad roborandum ventrem datis: ac præfecto ed deueniat, ut mortuum deambulare credidisset.

diffus. Sed & ex vacuatione talis euaserat, quod senex iam & gracilis iuenculam duxerat: hoc autem maxime corpus siccet, curatus autem est iisdem prædictis, quæ Galenus ponit: id est victu humectante. His valent vinum dilutum non antiquum: iuscula pingua ex capis, gallinis, carnibus vituli lactantis, hædi, adiecto vino exiguo, ad faciliorem distributionem, & concoctionem: cremor ptisanæ, cum oleo amygdalæ dulcis lactuca, violis, boragine, in iusculis decoctis, inunctiones ex oleo violarum amygdalarum dulcium adiecta axungia gallinæ, pro linimentis, lactucæ conditæ, cucumbræ carnes conditæ, confervarum violarum & similia, vel si olea dicta nimis relaxant, adde parum olei rosarum cotoneorum: & tempore inunctionis guttas vini ad penetrationem. Si composita fuerint, signa vitulique posita coniungenda. Verum si intemperies fuerit cum materia, copiam vitiosorum humorum nauica, vomitus, grauitas ventriculi, & ructus potissimum à cibo ostendunt. Ideo videndum quomodo adesse materiam distinguamus. Primum, ergo materiam frigidam adesse status monstrant, quod etiam sine cibi assumptione sentiuntur. Secundo percepta grauitas quædam & angor, præsertim si os ventris opprimant valde sensibile. Tertio grauitas capitis, & dormitatio: præsertim si eruda pituita sit: à qua etiam appetentia tollitur, ut Galen. lib. De pleurid. ad finem testatur: & de resu partium ad principium, quod scilicet opprimant & grauent. Contra acida, quæ tenuis est, appetentiam facit, ut de canino appetitu diceamus: quod si nauset vel vomat, erit apertum. Pituita quoque nullam prius ventriculi erosionem excitabit, nisi salsa fuerit: hinc & acidi ructus, nulla sitis, tensioque ventriculi adsunt. Quod si flaua bilis, & nauica & vomitus accidunt, & tristitia & morus: & iracundi sunt: aperitur eius qualitas per vomitus, caput vero dolet: vel somnos turbatos efficit & breues: & sapor amarus sentitur, præsertim si plaseulum ieiunauerunt. Hippoc. 2. De vitis. Et sic si atra bilis abundet, tristitia metusque, ructus & excreta fecitidæ, pilicisq; olentis, somnus cum acensione imaginationum alienari, contractioque & dolor poplitum & furarum. Sed num in ipso dignantur, aut aliunde influant, apparet primo De loc. & 2. de temperamentis ad fin. Distingues considerando temperamentum principum partium, si tale sit biliosum: & si ut in ventre, ita & in intestinis continetur: quod ex deiectione reprehendes, considera à quibus partibus potest ventrem recipere. Demum excrementi qualitas consideranda est, si euomat: nam porracea in ventre; in jecinore vero flaua vel pallida gignitur. Erit etiam pulchra tentatio, nam si à sola intemperie, si cibos dederis, qui resistant, non vitiantur: si ex humoribus, quoniam illis admiscetur, vitiantur. Sed illarum partium notas & affectus perpendes. Hæc quidem exemplis clariora euadent.

OBSERVATIO III.

De imbecillitate ventriculi ex laxitate & mollietate, in quo pituita postea conuertitur in fæc.

Scilicet Rondeletius, ventriculi aliquando imbecillitatem fieri ex partis mollietate & nimia laxitate, citra intemperiem aliam, vel citra materiam.

Pet. Foresti. Tom. 2.

riam; ut ipse colligit ex Galeni verbis 1. ad Clauconem: ubi ait, lyncopen fieri ab imbecillitate ventriculi: quam solis curat astringentibus appositis supra ventriculum, quam affectionem fieri autumat Rondeletius post muleas comestationes, quæ ventriculum multum distenderunt; aut quia ventriculus suapte natura est magis laxus, aut maior quam oporteat: & quia vsus est æger nimis relaxantibus. Omnes istæ causæ distentionem ventriculi faciunt; quæ facit ut minus bene cibos amplectatur: quod si non facit, non bene concoquit. Apponenda igitur medicamenta primis qualitatibus temperata & astringentia. Quod si minus proficiunt, sunt augenda frigida astringentia, quia magis astringunt quam calida, & ad intra repellendo calorem excitare possunt. Post cibum assumenda, quæ per partem superiorem ventriculum possunt contrahere, ut sunt pulu. astringentes, ex ros. cinnamomo, cort. cyperi, corallo & aliis. Sed quia ventriculi infrigidatio magis periculosa est, calida etiam adiungenda, ut galanga. Sic nuper puella laxitate ventriculi laborabat: cui à cibo præscripti cotonea mala, pyra cocta, vel condita, & extrinsecus cum oleo myrteo, cotoneor. & absinthij, ventriculum inungebam. Verum cum eiusmodi ventriculus laxus imbecillis non diu sine coacervatione materie persistere posset, uti huic puellæ euenit, pituita coacervata est in ventriculo, ut intemperies materie accesserit, quæ non aliunde pendebat: quæ plerumque frigida & humida est: nam generatio humorum plerumque atinet pituitæ, lib. De atra bile, & 2. De facult. naturalibus, fit enim ex citis, qui ob frigiditatem & humiditatem, caloris ventris frustrantur actionem: præsertim si natura venter sit debilis. Erat autem hæc pituita in spatium ventris, non autem iuxta tunicis inhaerens; eratque pituita aliquantulum crassa. Ideo oxymel simplex, postea & scyllinum dedi, deinde ut vomitu leuiter pituitam expelleret, consului ut acciperet nullæ potum cum oxymelite, eo quod pituita minus contumax esset, alioqui deuenissem ad decoctum raphani. Postea exhibui syrupos magis incidentes, & exsiccentes, & roborantes, syr. acetos. compos. & syr. de byzantiis: & purgavi cum pilulis mastubinis, & alephanginis & stomachicis ana 3 j. cum syr. menthaceo, fiebant pilule vij. Deinde vsus sum iisdem remediis, quæ diximus conferre ad intemperiem frigidam & humidam: nempe calida & sicca, ut sunt aromata omnia, intro assumpta & extra; ceratum ex mastiche & speciebus aromaticis. Adhibui quoque sacculos, & fomenta ex absinthio, mentha, schœnantho, rad. cyperi, & caryophyllis composita; cauendo hypochondria: vsus sum & diatriopipereo, ex mente Galeni: quia hæc puella subinde extensionem ventriculi percipiebat, ex flatu. Talibus enim flatus gigni solent, & succedere: unde duplici ratione concoctio vitatur, tam ex intemperie, quam ex mala cibi comprehensione. Huc enim facit historia illius, qui post horas quatuor cibum euomebat, ob flatum: ut etiam eueniebat fratri meo Theodoro Foresto. Ideo diacyminum exhibui subinde, carnibus assis & aromaticis conditis utebar, vino generoso aliquando, prout sumptus ferre posset: alioqui quissiam absinthitem concessi. Vitmur & oleo anisi. Quidam pro arcano habent (ut Matthæus de Gradi refert cap. de dolore & apostemate stomachi) ad consumendam ventositatem 3 j. aquæ vitæ.

A a Sed

Sed considerandum nunquid adhuc caliditas hepatis vel renum tunc enim valde suspecta est. Noui ego studiosum quendam Louanij, cum ibi adhuc studerem, qui omni mane pro humido & frigido ac debili stomacho utebatur aqua vitæ, licet admodum pauca: ita, ut tandem maximam ventriculi siccitatem incurreret, & vna hepatis calorem: ut vix tandem corrigi potuisset.

SCHOLIA.

Primum vero in sananda intemperie, quam humor aliquis in ventriculo collectus fouet (quæ etiam frequentissima est, ut diximus) videbimus an ex ipsa ventris intemperie & frequenti cruditate sit acervatus: ita, ut venter ipsi sibi malum foueat. Hanc autem materiam plerumque frigidam & humidam esse constat. Si ergo pituitum pituita in ventre; si crassior, in spatio ventris: altera inheret tunice affixa, viscidorum modo. Sint & tenuiore irrigatæ & madidæ ventris tunice, unde & intemperatæ sunt. Hæc ergo omnia simul iungi possunt. Ideo à prima causa ordiendâ curatio: hoc est, à vacuandis humoribus, qui in spatio ventris continentur, qui si continuata fuerint. Galenus adhibet, oxymel aut scylliticum: & si æger nauseabundus ad vomitum, per vomitum educit, cum melle & oxymelice, ut nunc diximus, aut cum decocto raphani. Id bis facere utile est, si tunice humores infixi, cum hiera expurgata; cuius hæc magna est utilitas: ut & aloës, licet bilem purgat; etiam pituitam, ob speciem admixtas in hiera. Quod si bilis sit in causa (prius dictum est quis nam bilis modus in ventre gignatur) statim expellenda erit; quia facilis suapte natura est, ut expellatur. Est enim venenosa, syncopen faciens, & per consensum convulsiones. Expelleretur vero vomitu quod potest: quod si quid inhæsit, per hieram; exhibendo, non ut prius solam, vel ex vino, vel aliquo decocto extenuante, scilicet ex aqua. Ventriculi itaque intemperies calida, frigida, humida, sicca, cum materia, eodem, quo supra, modo curatur, nisi quod frequentius utimur pilulis, vel pulueribus laxantibus humores redundantes; qui magna ex parte sunt, bilis pituita, & aliquando melancholica, sed raro. Euacuatur autem vomitu, si nihil prohibeat, ut affectus thoracis, aut corporis constitutio. A cibo facilior est vomitus: ante cibum plus materię euacuatur. Si bilis vacuanda, post iuscula multa, vel post potationem liberaliorem provocandus est vomitus. Nam bilis, ut oleum his supernatat, & ob id facilius euacuatur. Adde quod acrimonia eius temperatur mixtione harum potionum. Datur syrup. viol. cum aqua tepida, vel iusculum pingue sine sale, aut decoctum betæ, cum oleo viol. vel communi, vel amygdal. Si autem pituita euacuanda sit, mane ante cibum euacuatur: quia pituita semper est in maiori quantitate, quam bilis; & in fundo ventriculi magis hæret: ob id vomenda ante cibum, vel si lenta sit & nimis hæreat, syrup. acetos. simpl. dilutus aqua vel decocto betarum vel parum agarici, vel asari, propinandum erit; prius relaxata regione ventriculi, oleo liliorum, vel amygd. inuncto, aut immisso digito, aut penna oleo intincta. Quod si fiat post corporis agitationem, vel frictionem super ventriculum in gyrum, facilius & plus vomit. Pituita pilulis de aromate, aut de hiera cum agar. euacuanda, sine aliquibus adstringentibus. Bilis

Curatio intemperiei cum materia.

Vomitum biliosum.

Vomitum pituitosum.

autem rhabarb. infuso, syr. ros. & aliis mitioribus purgantibus bilem. Lenissima medicamenta obduas rationes sunt usurpanda: tum quia materia è longinquo non est vacuanda; tum quia ventriculus non est vexandus fortioribus: clysteres ad id multum faciunt: sed acres esse oportet. Hanc autem agnosceret ex supradictis, & ex oris sapore; amarus bilem puram vocat: salus bilem & pituitam permixtam: acidus pituitam & atram bilem: insipidus pituitam aqueam, vel dulcem: id melius deprehenditur ex vomitu. Atra bilis commodissime euacuabitur decocto polypod. vel senæ, vel epithymo decocto in iure galli antiqui, vel pulli, vel decocto mercurialis Syrupi ad concoctionem vel alterationem sufficiunt: ad bilem end. simpl. vel absinthij cum aqua end. vel cum syr. de cichor. simpl. hab. aut cum rhab. vel cum syr. ex infus. ros. si volumus euacuare bilemque detergere. Syr. ad pituitam valent, hydromel. cremor border. cum melle, aut oxymelice. Incidentes magis sunt syrup. acetos. simpl. & de byzantiis, qui leuiter incidunt, attenuant & detergunt. At si materia aliunde influit, tunc intentio esse debet, ut hanc affectum tollemus, donec affectus mitigetur; interim causa non neglecta. Ita in copia crudorum humorum 12. meth. horret purgationes sed eas curat frictionibus & inedia: & optimum erit semper recellere humores ad contraria, & derivare fluxiones ad alias partes, ut ad inferiorem aluum clysmatis; ad vrinam, post extenuantium usum. Causam non negligemus, ut in pituita inedia impetrando, potum exiguum, cibos siccios, calidos, & reliqua quæ pituitæ generandæ sunt contraria, alioqui si parati sunt humores postea leuiter purgauerimus cum hiera, quæ à longinquo aut remotis non attrahat. A sanguine melancholico si oriatur, & si is sanguis in toto abundat, Galenus sanguinem mittit, cum nec facile corrigi possit, nec absumi præ crassitie. Si fluxio biliosa, purgabitur similiter in stomacho, primo vomitu, mox absinthij decocto, vel hiera. Quoniam vero venter est, qui recipit, non debent præter suas horas hi à cibo abstinere, cum præsertim non soleant famescere. Unde præceptum illud Auicennæ (ut recte dicit Iacchinus de diffinitionibus) suspensum est: quod ad cibum famem expellenda sit. In cibo vero oportet præcedere lenitatem: & vinum adstringens sit, album, tenue, ut per vrinam bilem expurget. Patet autem, quod vniuersa victus ratio esse debet, quæ biliosa excrementa non generet, id est, frigida & humida, in cibis, balneo, somno, quiete: quæ omnia vni aphorismo comprehendit Hippoc. 6. Epid. In calida natura, refrigeratio, aquæ potio, quies. Sic vero & temperabitur bilis, & quæ circa jecur est, per intestina repurgabitur. Num vero purgantibus instandum sit, dubitatur: credunt alij quod non, nisi lenientibus, ut natura bilem tradocero habitus corrigatur. Quod si influxus bilis in ventrem sit naturalis, ut ex portione pori fellei ad ventrem tendente: quem errore naturæ in quibusdam maiorem esse contingit, quam oporteat; malum est incurabile. At si pituita à capite descendat (& est casus, qui crebro euenit. Florent enim apud nos Batavos & Hollandos; ratione regionis)

regionis) ipsi providere oportet, postquam ventrem melius habuerit: etenim humoribus in ventriculo collapsis & expurgatis, post derelictam malam membri intemperiem, ipsum roborando, ne facile recipiat, ipsi capiti quoque tanquam membro mandanti providere oportet, postquam providentia erit per contrariam intemperiem. Quoniam vero multa pituitosa excrementa generat, erit exempli gratia, intemperies eius frigida & humida, caput igitur calefaciemus & siccabimus. Sic enim & alimentum bene concoquet: unde nec ex alimento pituitam generabit, & quæ ab inferiore susceperit excrementa, expurgabit per insensiles transpiratus, & etiam per sensiles vias: neque etiam prompto suscipiat ea, iam fixatum. At qualis providentia capiti frigido & humido debeat, dictum est de morbis capitis. Capita vero eorum sunt, ut si adest multitudo pituitæ, vacillat, si est communis toti, per totius providentiam: si partis solum per notas vias, per quas caput purgatur: per nares, inquam, & os, & insensilem transpirationem, & per ea quæ calore & siccitate siccant, cum noctu assumunt. Si vero melancholicus est humor, si totius vitio, dictum est supra quomodo prospiciendum: sin partis, ut supra, quoniam male affectus, humorem melancholicum expurgabimus, eodem modo, ut dictum est; & victum instituemus, quo maxime eius succi generatio evitetur: & licetis affectum curabimus.

OBSERVATIO IV.

De Cardialgia, seu oris ventriculi dolore, cum quodam morbo, cui bilis vomitus subsequatur.

Pater mens charissimus Nannius Forestus, si aliquo vehementi exercitio vteretur fatigatus, vel ieiunium paulo diutius toleraret, & præsertim cum curru veheretur, iuuenis biliosus, in cardialgiam aliquando incidebat, seu oris ventriculi dolorem, cum morbo & erosione bilis, vomitu erodente subsequente, ita ut syncope facile apprehenderetur, cum os ventriculi valde sensibile haberet. Hic panem ex vino albo tenui frigi loque ac diluto, ut caperet consulebam; cum succum mali punici acidi: cui & lactucam cum aceto concedebam, pullosque gallinaceos, & perdicæ, cum omphacis & succo limonum. Sic Hippocrates libr. 2. vulg. mulieri cui os ventriculi dolebat, & nihil remittebat dolor, polentæ polinem in mali punici succi inspersum, semel in die in cibo tribuens, ipsam curavit: & non remouebat, ut ipsequit. Et quia ad vomitum pronus esset frater ex natura, consilium ubi bilis roderet, syrupo acetoso vel oxyzacch. cum aqua limpta facile vomebat: alioqui ubi syncopen metueret, micam panis mediocriter torrefactam maceratam in vino austero tenui & albo, & de gumulis fortiter expressam sumebat: huius vini singulis tribus horis ut caperet 3 iij. iubebam, idque frigide, donec pulsus robustior fieret. Propterea iussi, cum facile afficeretur cardialgia, ex ieiunio vitaret. Et quia ex natura melancholicus esset, & facile ex morore flava bilis in ventriculum confluere, & vehementi exercitatione, præsertim morione curus idem pateretur, præcepi ut mororem & vehementiorem exercitatio-

Pet. Forest. Tom. 2.

nem & vestationes in curru vitaret: & ut continuo apud se pyxidem conferret consului, in qua rosæ rubræ & myrtilli ac santali pulueres cum aqua ros. & vino odorifero aspersi, inclusi essent: vel spongia hoc odoramento (quo Celsus vitetur, liquido immersa pyxidi inclusa, 2℥. aquæ ros. & myrtill. ana 3 iij. vin. odoriferi 3 iij. santalorum 3 iij. & fiat odoramentum: vel huius æmulum medicamentum, ut conficeretur utile duxi.

SCHOLIA.

Kardialgia ut Alemarus ostendit, perpetuo affectus est oris ventriculi, eiusque infestum symptoma à succis mordentibus eueniens: nam dracmas vero interlin, non oris ventriculi, sed eius visceris, quod in thorace continetur, est affectus. Cardiacus quoque perpetuo oris ventriculi morbus, sed cum febre, eaque acuta; quæ etiam ratione differt à cardialgia. Et ideo cardiacus morbus cum in acuta febre & maxime æstuosa sit, perpetuo particulum minatur: confirmat id eius causæ, cum à rodentibus ac venenosis succis fiat, seu ab alicuius visceris inflammatione: adeo, ut quidam os ventriculi valde sensibile statim ex eo intereat, teste Alexandro, nec minus particulosus est à lumbricis ascendentibus ad ipsum os ventriculi, quibus nonnihil roduntur, & statim intereunt. Frequentius iuuenibus enenit in augmento ægritudinis circa sextum diem: & quam maxime eo tempore, quo æstas calidior incanderit. Cardialgia etiam in febribus mala iudicanda: de qua 7. lib. De febr. diximus. Quantum ad curationem spectat, cum prædicti affectus ratione maioris minorisque differant, ideo communis ratio tam victus, tum medicamentorum instituenda: ac frigidus eligendus, & domus depressior, nec alta, nec valde lucida, fenestris patentibus, ut perflatus accedat, leuique veste contegatur æger, in cardiacæ præsertim morbo. Pavimentum folijs vitis & ros. conlternatur. Vigiliæ vitandæ; somnus moderatus competit; & quies motuque omnis interdicendus, alius natura vel arte sit lenis, valent pyra, persica, vua, & quæ moderatæ refrigerant. Sed de his diximus De febribus. Potus sit aqua hordei. Acrius præsertim succum aut alicæ per clysterem infundit, reliqua vide apud Aërium & Alemarum. De vomitu leui iam dictum est. Si vomere non possunt, lenia medicamenta adhibenda, rhubarbini, infusum rhab. vel syr. ex infus. rosæ. & topica ventriculo adhibenda, ut inula, cotonea, cum pane vel plantagine, vel polenta cum palmis. Exsudantibus sudor inhibendus cum oleo myrteo vel melino, myrto insperso. Extremæ corporis partes refrigeratæ, concalfaciendæ, cum multa frictione ipsarum partium, linteisque calidis adhibitis. Quod si ex visceribus quoddam inflammatum, unde cardialgia aut cardiacus morbus, eadem inflammatio curanda erit. Si ex ascendentibus lumbricis, ca tribuenda quæ ipsos interficiunt, & ex corpore expellunt: amarum expellas, iuxta Gal. 14. method. medendi. Hoc autem vitium, ut etiam sequens, ad os seu ventriculi ostium pertinet, in quo ciborum sit appetentia. Atque hæc prima ventriculi pars est: uti secunda (quam eiusdem ventriculi spatium seu cavitatem appellamus) in qua eorumdem ciborum sit concoctio: de qua parte etiam postea suo loco.

OBSER.

OBSERVATIO V.

De appetentia canina.

MOnacha apud Delphenes, cum longo tempore cibum deuoratum euomeret, & in fine acida quædam & aquea, rursusque appetentia incitata iterum cibum assumptum cum rursus euomeret (quod vitium canibus solet accidere;) facile intelleximus eandem canina appetentia laborare; atque hanc causam internam esse ex sapore eorundem, quæ euomebantur, etiam ex ægræ relatu cognouimus, tum ex ructibus præcedentibus vomitum, tum ex acido sapore oris, dum acida euomerentur. Cum autem hæc multis medicamentis vsa fuisset, nec per alios medicos curari posset, cum valde debilis esset, vt has pilulas leues quidem sumeret præcepi, cum ad eam accitus essem mense Martio, anno 1563. *℞. pilul. de hiera simplici Galen. ʒ j. rhab. optimi pulu. ʒ l. cum syr. ex infus. ros. fiant pilule 5. valde exiguae.* Quas cum in diluculo deglutisset, bis aluum deposuit, quas cur. iterum atque semel cepisset, stomacho corroborato, vomitus desit. Vomebat autem hæc primo non solum aqua, verum postea & acida, vt diximus; sed in fine vomitus sentiebat aliquid amarulentum, quod & gulam vellicabat: idco rhab. ʒ 8. pilulis de hiera addebam, iisque deuoratis malum, quod irremediabile videbatur, atque diu durasset, miraculi instar cessauit. Ita & quendam alium iuuenem, hoc eodem malo, solis pilulis de hiera, liberaui.

SCHOLIA.

Quatuor sunt accidentia ordine quodam sefe consequentia, quæ ventriculi appetentiam præcedunt, cum secundum naturam quis appetit. Primum namque omnium totius corporis inanition, seu vacuatio est: secundum, naturalis euacuationum partium: tertium, ventriculi succus: quartum ipsius succus sensus: hinc sequitur iam dicta ventriculi animalis appetentia. Si hæc præter naturam vitiosa redditur, modum in quantitate excedens, dicitur tunc canina appetentia, 1. *De caus. symptomat. & comment. aphorism. 21. libr. 2. a canibus sic appellata, apud Alexandrinum Trallianum, lib. 7. cap. 5. Egri vomunt pituitam, & cibum, cum assumunt, quem retinere nequeunt; & post vomitum alium appetunt: estque vehemens & insedabilis ciborum appetentia: in aqua afficitur os ventriculi, vt 1. De caus. symptomat. & 5. De locis affectis.* Affectio vero symptoma est in genere noxæ functionum animalium, atque ipsius sensus tactus: ipsa quidem functio est deprauata, non diminuta nec ablata. Egri enim plus cibos appetunt, & cum appetitum cohibere nequeant (teste Aetio lib. 9. cap. 21.) in ingerendis cibis modum excedunt: deinde multitudine eorum aggravati, & absumptos citra nocumentum ferre non potentes, ad vomitum diuertunt: deinde rursus cibo si expletes, iterum ad vomitum reuertuntur, quemadmodum canes. Volunt autem hunc morbum fieri, vel propter intemperiem solam frigidam, vel ob pituitam acidam vel ob melancholiam, vel ob totius corporis dissolutionem magnam. Trallianus etiam à caliditate fieri scribit. Iam quoque à causis procatactis incitatur, vt à nimia æris infrigidatione; quod acci-

dit iis, qui per montes frigidos & nivosos iter faciunt. Ita & bulimon fieri volunt, de quo postea. Sic & ex potu aquæ frigidissimæ refrigerato ore ventriculi. Ob id scripsit Hipp. aquam & ætrem facere voracitatem; sed magis aquam, quam & voracem appellat. Fit & cum æger nutritus alimentis exigui nutrimenti, vt si vescatur oleribus, fructibus acidis, asparagis, radicibus, leguminibus, aut aliis alimentis imbecillioribus. Fit etiam ob longum vsum alimentorum detergentium, vt ficuum vel gari; quod se Rondeletius in se ipso expertum scribit: qui cum me vellem (inquit) cogere ad vsum piscium, vteretque frequentissime gato parato ex lycoctoniis (vulgo Gallice Anchovy vocat) & oxylyzo, fucus etiam Massilienses fere omnibus horis comederem, ita fuit pituita illa ventriculi & intestinorum deterfa, vt mihi superueniret appetentia canina, deinde bulimos; qui me adhuc hodie infestat. Hæc Rondeletius. At causæ præcætaræ huius affectus deprehenduntur ex re latu ægrotantis, & his, quæ præcesserunt. At si ex frigida intemperie, egestiones multæ ex ipsorum ventribus procedent, crudis exstentibus, nimium cibis aut semicoctis. Si vero adfuerint acidi quoque succi, aderunt simul cum his acidi ructus: nec mirum si frigida intemperies, frigidique vitiosi succi in ore ventriculi redundantes propter frigus, alimentum & non potus desiderium excitant. Ex imbecillitate retentricis facultatis in toto corpore, si contingat ob caliditatem, contraria magis iis (teste Tralliano) qui ob frigiditatem immodicam appetunt, euenire videntur. Neque enim siti carent, neque acidum humorem vomunt: unde & his magis aluus stricta est, quam citata. At iis qui ob retentricis in vniuerso corpore facultatis infirmitatem laborant, cibi minime cocti, copiosi, & subinde alterationem non experti excernuntur. Quare etiam tales continuis illorum corruptionibus laborant. Plura de his vide apud Gal. 4. 4. & De locis affectis, & 4. de sympt. caus. Hi autem facile, iuxta Paulum lib. 2. cap. 51. dilabuntur in cæliacum affectum, aut dysenteriam, & aquam intercurrentem, si ad consuetudinem vomendi peruenierint; cum & alios ingerant cibos cum priores nondum sint concocti. Et si diu perdurent, in bulimon permutatur; interdum in soporem & interdum ad mortem. At canina appetentia, quæ ex immodica dissipatione ortum ducit, si peritiam quam ad summum peruenerit, cognoueris (teste Gal. 6. De locis affectis) non difficile curabitur. Si itaque ex frigida intemperie vel succis frigidis oriatur, ær eligatur ad calidum & siccatum vergens. Videntur vigilie immodicæ & somnus allicientis exercitium moderatum confert, alui excrementis prius arte vel natura depositis. Declinandus timor & inestitia. Vini potus his, non cibi multitudo, remedium est: statum quidem vel rubrum adstringens id vinum sit, & merum: edulia pinguis, oleosa, ex Galen. & Alexand. & phasianorum femora, & carnes lullæ. Multos equidem Galenus sanauit, qui indefinenter famecebant, vinum abundanter exhibens, statum, vel rubrum adstringens: & primum offerre pinguis oportet. Potus ante cibum multus calidus, ex Aetio, cerebella; pulsetque cum melle & oleo, sorbitionesque appetitum destruentes. Ex fructibus, pistachia, naces pineæ, colymbades, & oliuæ ex melle; allium, porrum, & herbæ dissecantes, thymus, satuecia: ex medicamentis oxymel simpl. scil. mel ros. Vo-

mitus ex iusculis pinguibus, cum decocto raphani.

OBSERVATIO VI.

De grandi fame, quæ Bulimos Græce dicitur.

Si impacti humores pituitosi, hiera danda. Sufficit aliquando levis euacuatio, & reiterata: quia multos humores non continet ventriculus, ob frequentem vomitum. Deinde electuaria propinanda, quæ calefaciant & robovent ventriculum, ex cinnamomo, arom. ros. diagalanga. Et exterius inuncto ventriculi ore, oleo nard. absinth. mastich. & vino maluatico pattem fouebis, cum aliis de imbecillitate ventriculi dictis. Si sit ab intemperie sola frigida, alterabimus calefaciendo, & leuiter constringendo medicamentis & fasciis. Si dat ex immodica corporis dissipatione, abstinentiam à continenti calido ac vini potu, & ab omnibus, quæ tum extrinsecus, tum intrinsecus calefacere possunt, ex Aëtij mente. Aër frigidus eligatur, quies iniungatur, somnusque mediocritas, & vigilie immodicæ vitentur. Alij volunt, si propter resolutionem magnam totius corporis fiat; aut quia vsi sunt alimentis detergentibus & euacuantibus immodice, optimis alimentis illos ali oportere; vitellis ouorum, succo carnis optimo, & generoso vino, pane intincto in maluatico vino, vel Hippocratico, vel muscatellino. Hæc alimenta differunt ab iis, quæ ad bulimon præparantur, quod in bulimo dantur (vt sequenti exemplo dicitur) multum alentia & multum satiantia: atque ob id eligimus pinguis, quæ sunt fugienda in appetentia canina, quod vomitum proritent, vt & oleaginosa omnia, & magis liquida, quæ suapte natura facillime vomuntur. Isthis tantum alimentis vtitur cum volumus ab initio augere vomitum. Si propter alimenta, aut medicamenta plus iusto detergentia hæc affectio acciderit, viscosa sunt danda, vt cremor alicæ, ptisanæ, decoctum pedis veruecis, aut aliorum animalium. Alexander iis, qui ex caliditate appetitus canino laborant, vinum non dat; sed cibos, qui ægre conficiuntur. Calida his inimica sunt, qui ex pipere parantur. Quibus enim ex immodico calore dissipatio fit, elytheribus lenibus vtendum: animi immodici affectus declinandi, & potissimum ira: cibique stabiles & ægre corruptibiles dandi, aquæ potus vel sem. cotiand. præpar. decoctum. Cuiusque condensabimus oleo ros. omphacino & myrteo astringente. Valent lauacra frigida, si nihil prohibeat. A balneis calidis abstinentium. Vnguenta restringentia & refrigerantia profunt. Curationem retentricis facultatis infirma ex frigiditate, Alexander absoluit cibis & medicamentis calefacientibus, brassica vino percocta, cinara, pulset ex alica, cum vino, olyra, 2. a. perdice, attagena, carne leporina; inter bellaria, vis passis: vntionibus, epithematibus ex laudano, myrtha, alois & similibus. Dat theriacam; & balneis calidis vtitur, & quæ mediocrem habent adstrictionem. Exercitia commendat, gestationes, navigationes, & longas peregrinationes. Ad facultatem retentricem imbellem ex calore, oia dura exhibet: inter olera lactucam, intybum. Ex auibus gallinam cohortalem non admodum costam. Anserum alas & pectora, & phasianorum. Ex piscibus, dura carne præditos, orphum, glaucum, cuculum & sepias. Ex testaceis, astaces, buccina, pectines, cochleas. Ex leguminibus, phascolum, fabam, oryzam. Ex fructibus pomaceis, mala dulcia, citria, vnam dura carne præditam: peporum carnem, cucumerum medullam, lycimora, duracina & persica. Balneas aquæ dulcis commendat, naturales refugit. Aliqui his addunt curationem à melancholia: in

Dei. Forest. Tom. 2.

qua lienis ratio habeatur: & purgaretur humor melancholicus, & stomachus roboretur exterius. Vide de his ad longum Alex. Benedictum Veronensem lib. 1. 2. cap. 22. De curationibus variis implebilis auiditatis.

Iuuenis quidam Brabantinus, cum iter longum per frigora & nives faceret, vel externum frigus aliquod pareretur, illico ore ventriculi affecto, bulimon incurrebat, & ab eo statim syncope afficiebatur. Quod cum illi in itinere ter contigisset, ita vt vix à syncope à sodalibus, qui illi in via aderant, leuari potuerit, hunc casum famulo meo hoc tempore in Brabantia existenti narrauit: & is reuersus ad me, cum & Dietsen sis esset, ac huic iuueni familiaris, eius nomine me consuluit. Præcepi vt iuueni rescriberet, vt omnium primo cum syncope incurreret, ex mente Galeni, tum Alexandri Tralliani, extremæ partes constringerentur, continerentur, & pungerentur vndiqueque; & attantes aures perfricarent, & capillos attraherent, atque odoramentis ex aceto vel pane vino, intincto ægrum reficerent. Hoc enim plerique idiotæ sciunt: vtuntur autem ad vitalem facultatem, quæ digeritur, recreandam recolligendamque. Ex iis autem quæ odoratum mouent, est panis potissimum in vino imbutus: ægroque reuerso ad se, & defectione animi finita idem panis cum vino imbutus ante omnia dari debet. Reliquo tempore celerius nutrire, & quicquid ægre mutatur conficiturque ipsi exhiberi oportet: necnon quod confirmare potest: Ab eiusmodi namque, inquit Trallianus, iuuantur, & temporis processu ad bonam temperiem redeunt. Generatur enim hoc malum, ex Galeno & Aëtio, ex stomachi frigiditate ac virium imbecillitate: quæ semper fere ab externo frigore ortum ducit, vt hic. Hinc, teste Galeno, aucta oris ventriculi frigiditate immodice, propter eius exactum sensum, ac ratione viciniam, eam ipsi cordi impertitur, ipsumque valde refrigerat. Non abs re igitur causa existit, vt animo deliquium accedat. Imo propterea Galenus hanc affectionem dixit nihil aliud esse, quam animi defectum. Et cum hæc fames ingens ab externo frigore oritur, propterea peregrinationes (vt inquit Aetius) & itinera longa maxime per nitem facta (vt hic) affectionem hanc inducunt. Propterea & huius curationis ratio exigit, ne iuuenis iste neglectum habeatur, cum & quidam in locis desertis, aut in balneo in hoc malum collapsi ex instanti perierint, auxilij facultate destituti. Quapropter auxilia confestim pro eius curatione adhibenda. Namque assidua etiam bulimix & exsolunt, & in animi deliquia inducunt ægros; quibus ægre auxilium reperitur, ex eiusdem Aëtij auctoritate. Et quia affectio hæc nempe frigiditas adiuncta est siccitati, vt Gal. asserit 5. De simpl. med. facult. ideo calidis tum humidis cibis, tum medicamentis vtuntur. Itaque ægrum reuocabimus (vt etiam Galen. docet 8. De compos. medicam.) odoramentis aceti aut pulegij, etiam recenti pane odorato si ad manus sit. Vltro etiam panem cum vino maceratum offeremus, & oua sorbilia & carnes suillam. Valde commendat Rondeletius-Lucanicas Bononienses, quæ cum integro pipere parantur: A a iij multum

multum enim alunt & ventriculū calfaciunt. Bulimon enim eodem modo curari scribit, quā ap-
petentia canina: in hoc tantum differens, quod
alimenta oporteat esse duriora, & tardiora ad
concoctionem, ut alimentum inde factum diutius
duret. In his oportet cauere longiorem cibi dila-
tionem ac inedia, & singulis horis simplicissi-
mum modicumque cibum offerre. Hæc sunt quæ
iuuenci huic valde vitia esse putamus.

S C H O L I A.

4 **V**entriculi ostium indigentia simul ac refrige-
ratione & imbecillitate virium laborans, in-
currit symptoma, quod à Græcis βήμωσις, à Latini-
bus ingens fames vehemens esuritio dicitur (teste
Pav. affecta Gal. lib. 1. de sympt. caus.) βή etenim Græca dictio,
adicta vocibus, vim habet augendi significatio-
nes earum. Os ventriculi hic afficitur, ut 1. de
caus. sympt. constat: & eius affectus est symptoma
ex genere noxæ functionem propriam ipsius appe-
tentia deprauata. Differt autem à canina appe-
tentia, quæ vniuersalis est: Bulimos magis spe-
cialis atque particularis, & deliquium accedens
habet. Etiam causa differt: nam à frigore perpe-
tuo fere accidit bulimos; canina appetentia ex
nonnullis aliis causis, ut diximus. Signa per se
nora sunt, cum adest fames & deliquium sequi-
tur. Modum generationis & causam iam dixi-
mus, & etiam curationem. Quibus adiunges, ea
quæ & Galen. & Aëtius de hac afflictione scripse-
runt. Volunt tamen aliqui & in febribus hanc
affectionem oriri, ut Aëtio & Paulo visum est:
licet ea raro accidat. Inspiciendum tunc quo ac-
cessionis tempore contingat: nam si in remissione
seu declinatione febrium exacerbationum
accidat, intrepide eis cibi sunt offerendi, quos
diximus. Si vero in principio eueniat, aut in vi-
gore apparuerit, conabimur eos primo reuocare,
potissimum pane calido, vaporem adhuc emi-
tente, vel polenta, aqua seu posca madefacta. Fri-
ctio quoque tunc temporis extremarum partium
adhibeatur, & cataplasmata ex palmis, cotoneis,
in vino diluto decoctis, ventriculo applicentur.
Atque hæc usque ad remissionem facere oportet,
ut oportune cibum offeramus. Quod si ex his
nihil melius habeant, audendum est per cibo-
rum ingestionem auxilium offerre, vnam atque
alteram in vino madefactam buccellam panis tri-
buendo; ut exinde refollicitati, usque ad remis-
sionis tempus perueniant: in quo tum corporis
curatio, tum sufficiens cibum ordinetur. Nam ne-
que Galenus ipse veritus est in principio, incre-
mento ac summo vigore exacerbationum fe-
brium potissimum calidis siccisque corporibus,
quibus etiam stomachus fuerit imbecillus, cibum
offerre, non vni duntaxat, aut alteri, sed pluri-
bus, ubi usus postularet; præsertim panem ex
vino diluto, ut liquido constat apud eundem lib.
10. meth. med. Si vero à frigidis in ore ventriculi &
siccis succis redundantibus hæc affectio fiat, iudè
prius concoquendi, præparandi ac expurgandi
sunt. Propterea, si bulimos fiat ab humore acido,
euacuationem tentare oportet: sed cum maiore
cautela id faciendum quam in appetentia canina.
Nam hi, ut dictum est, facillime in animi affec-
tione incidunt, post euacuationem. Sunt au-
tem statim (ut iam dictum est) rescindi vino &
rebus odoratis,unctiones & omnia alia præ-
scripta cap. De appetentia canina hic conueniunt.

6
A frigulis
siccis succis
quomodo
curantur.

Id quoque considerandum, numquid à vermibus
contingat: cuius habemus egregiam historiam
apud Alexand. Trallianum, sic scribentem: Noui
mulierem quandam, quæ cum multa & immode-
rata assumeret, omniaque concoqueret, & nun-
quam satiari se diceret, rosonem vero in stoma-
cho experiretur, & capite doleat: medicamen-
tum purgans accepit: erat autem hiera. Facta igitur
euacuatione vermem proiecit, qui longitudi-
ne duodecim cubitos, & plures habere putaretur.
Atque tunc immoderata & furiosa appetentia
conquieuit. Innouit igitur non bulimum, sed
bestiam fuisse, quæ ad cibum sumendum compul-
leret, omniaque conlumeret.

O B S E R V A T I O VII.

De Citta sine Pica & Malacia.

Pvella annos nata 19 filia illius Theodori Cor-
nelij mercatoris frumentarij Delphensis di-
tissimi, habitantis in foro frumentario. Hæc qui-
dem facie admodum pallida, statura exigua, cit-
tam seu malaciam patiebatur: frumentum enim
& triticum crudum & cretam in maxima copia
comedebat: uti & Maria Petri Sasboti filia,
prægnans, in maxima copia cretam vorabat. Et
enim hoc symptoma & puellis & prægnantibus
familiare aliquando, ut in scholio latius dicturi
sumus. Sed quod ad hanc puellam attinebat, cum
deprauata appetentia ex causarum promotione
tollatur, nempe prauorum succorum purgatione,
ad eam curandam, ex communi consilio Hentici
Vergerij Medici Haghani doctissimi, qui vna
mecum ad curationem accitus erat, post syrupum
de absinthio sæpius propinatum hoc sequenti in-
fuso vi sumus; ʒ℥. pul. folliculorum fenæ ʒij. infusa
de per noctem in aqua betonice (cum & capite doleat
ret) aque sumaria, absinthij, boraginis ana ʒj. mane
post expressionem adde pul. Specier. hieræ picæ simplicis
ʒ℥. ʒ℥. syr. borag. viol. (qui & vomitum incitat) ana
ʒ℥. ʒ℥. misce sumebat mane hora vj. in disticulo: & post
tres horas soluta est alvus: his aluum deposuit,
& semel egregie vomuit. Deinde stomacho ex-
terius corroborato, oleo cotoneorum, nardino,
& mastichino, & cerato stomachico superiunt
posito, hæc sanata est.

S C H O L I A.

Affectio quædam est, Græcis νίστα & νιστία
à Latinis Pica: quæ secundum quosdam à
pica auicula nomen recipit; vel à picæ avis va-
riante (ut Paulus ait lib. 1. cap. 1.) vel quod ea-
dem subinde hoc malo corripiatur: secundum
alios ab hederæ similitudine, qui νίστα Græcis vo-
catur, nam sicut illa variis plantis (prout occur-
rit) se implicare solet; ita mulieres ex pica labo-
rantes, varia edulia appetunt, atque ea contraria,
quæ tum voluptatem tum insauitatem gustandi
exhibent, Aëtio teste lib. 6. cap. 1. Malacia vero
dicitur, quasi mollities. Pica enim corrupta est
appetentia, quæ vtero gerentibus frequens est, &
potissimum accidere consuevit tertio à conceptus
mense: nam tunc foetus (teste Paulo lib. 1. cap. 1.)
omne quod ratione alimēti ad ipsum fertur, tam-
quam imbecillior, nequit consumere: unde fit, ut
cum varia ex eo recrementa in stomacho grauidæ
redundent, varia & naturæ aliena appetat: exter-
ni gratia, carbones extinctos cretam, cimoliam,
aliaque

aliaque complura, ut etiam terram, carnem cru-
dam. Nouimus & nos aliquas mulieres graui-
das crudas angillas deuorasse, & nuper istis die-
bus Delphis pellem ouillam crudam vna cum la-
na, aliam comedisse percepinus: alteram vero
Alcmariz picem naualem cochlearibus excepisse
atque deglutisse. Hæc non solum mulieres, sed
& pueros & viros omniumque infestat. Tanta
vis malaciæ est (inquit Fernel.) ut vir quidam no-
bilis edendæ calcis viux desiderio iam diu pres-
sus, illam tandem pugni magnitudine vorauerit
recreatus: nulla ventriculi, nulla viscerum offen-
sione. Vidimus & infantes & pueros aliquos adul-
tiores, carbones, cineres & arenam & cretam de-
uorasse, & calcem à lapidibus excussam. Contingit
& puellis cachexia laborantibus, ob mensum
retentionem, aut seminis, à viciatis & corruptis
humoribus in ventriculo collectis. Atque ex his
iam dictis facile patet, & quæ sit pars affecta &
qualis affectus. Constat autem ventriculi ostium,
ut 1. de causis sympt. & 5. De locis affect. constat. Est
que symptoma ac noxa eiusdem appetentia, quæ
deprauata est in qualitate tamen, & non in quan-
titate, velut canina appetentia, excedens: ut 1.
de causis sympt. habetur. Aberrat facultas appeten-
di, cum non cibos, quin imo prauas appetat qua-
litates, ut acida, acerba, acris, cimoliam terram,
leates, & iam dicta. Ita puella nata annos 12. apud
Annum cent. 3. cur. 86. facile pallida & gracili,
indilcrete lapillos, terram, calculos, cretam, gos-
sypium, lanam & varia similia comedebat: & ita
eiusdem delectabatur, ut inter suendum eius pul-
vinaris, super quo mulieres suere solent, gos-
sypium suauis appetentia comederet: tamen à
matre & assistentibus increpabatur. Nec enim
predicta tantum comedebat, sed absurdissimos
alios cibos, quæ & ab eodem curata fuit, ut ibi-
dem videre licet. Apparet etiam taliter affectis
assiduæ expiratiores, oris ventris morfus, ac an-
xietates. Insequitur autem prauam eiusdem oris
ventriculi intemperiem: cum eius iunice prauo
aliquo excremento fuerint imbutæ: quo fit ut mu-
lierulis vitioso humore repletis, euenire solet
affectio hæc: maxime cum vterum ferunt. Pro
uarietate autem, peregrina edulia appetunt: &
propterea alio signo non indigent pro eorum di-
gnotione: quamquam etiam per vomitum iidem
manifestari consueverunt. Contingit autem &
puellis cachexia laborantibus, ut diximus, & à vi-
ciatis humoribus in ventriculo collectis, ut ho-
minibus aliquando accidit melancholia laboran-
tibus, aut diuersis humoribus. Nam fere euenit,
ut Rondeletius existimat, ut ventriculus appetat si-
milis alimenta humoribus in se contentis: ut si
atra bilis non vltima in ventriculum effusa sit, acida
appetunt: si vltima sit & incinerata: carbones, ci-
neres & alia alimenta sicca appetunt & assument,
& illis delectantur: qui falsos humores, falsa, qui
alios, alia: ita ut ex eorum appetentia humorem
coniciamus collectum. At Iacchius hos sic affe-
ctos remedium querere putat ex assumptis: re-
media vero quæ per contraria. Hinc alij qui vis-
cidis abundant, acida petunt: qui frigidis: mul-
tæ acris: qui calidis, acerba: qui indolentibus qua-
litate, etiam indolentibus qualitate cibos. An &
hinc mōstruosa libidines in iis, qui semen retinet:
Sed cur fieri dicas, ut in retentis mensibus con-
ceptionis tempore eueniat, non grandioribus,
cum sponte detinentur: Vtrumque tamen per na-
turam. Respondet, semper si intra tempus pur-
gationum naturale detineantur, noxam faciunt
prognostica, hanc: non si extra. Natura enim alio ea excre-

menta in senioribus sensim deducere assuecit: &
eiusmodi excrementa in senioribus non adeo mul-
ta gignuntur. Solet autem hæc affectio contin-
gere iuxta Aëtium, vtero gerentibus, fere circa
quadragesimum diem à conceptu: & sæpe usque
ad quartum mensem durat, vel compluribus, teste
Galen. usque ad secundum & tertium mensem:
in quarto vero quiescunt, partim quod vomitio-
ne vitati humores expurgantur: partim quod con-
coquantur, ut pote exiguum cibi tum sumente
muliere, ob fastidium: partim etiam quod multi-
tudo vacuatione sit diminuta, quippe primis
duobus mensibus foetus paucum ad se sanguinem
attrahit, eo quod parum adhuc auctus sit: ubi ve-
ro iam creuit, tunc plurimo indiget alimento:
atque tunc non id, quod optimi est à venis al-
licit, verum etiam: quia maiorem alimenti co-
piam requirit, aliquid vitiosum simul attrahit: &
ita fit, ut vniuersum corpus plenum esse desinat,
& minori humorum vitio crucietur. Idem ta-
men affectus cum viros inuadat, ut diximus, ob
humorem vitiatum ad os ventris delapsum, ne-
quaquam etiam despiciendus est. Vicius autem
hic instituendus pro varietate vitiosi & prauis
redundantis humoris. Sed hoc cum his commune est
ut cibis vtantur moderatis, & qui non facile cor-
rumpantur. Sic panis succo cotoneorum aut ma-
lorum puniceorum maceratus confert, & cicho-
rium. Ex quibus neque pingues, neque virosæ,
pedes maxime ac rostra, & ventriculi porcorum: &
eriuacii marini recentes cibi sint quantitate mo-
derati, & si cibos auersentur, obsoniorum varietate
ac iucunditate illectentur. Abstineant tamen à
dulcibus oblonis: verum iis, qui terram appe-
tunt: nihil ita prodest, veluti amylium recens. Cum
est ante cibum confert oliuas albas, muria condita
cum pane molli exhibere, atque quinque vel
septem anygdalas amaras: post cibum autem vix
pallæ, mala punica ac pyra præbenda. Potus sit
moderatus, ne alimenta ventriculo innascent, ac
vinam fuluum, odoratum antiquum & subastrin-
gens bibant. Si vinum auersentur aquam ex ciinna-
momo decoctam potabunt: nostri vero, qui vi-
num non bibunt, cercuisiam: non tamen recen-
tem, sed defæcatam. Quod ad medicamentum at-
tinent: quidam hic dant magis digerentia, quam
fortiter laxantia. Si vero stomachus ab acris, aci-
dove, aut falso humore mordetur, ad excitandum
vomitum tepidam aquam bibere poterunt: ut hu-
mor affligense euomatur: alioqui si difficilis sit vo-
mitus, aliquid aceti seu syr. acetosi addendum
volunt. Si crassus fuerit, quod euomunt, & ob
difficultatē, difficulter excernitur: raphani etiam
decoctum cum aceto mulso exhibebimus. Nam
omni studio conandum, ut infestus humor citra
molestiam per vomitum educatur: præsertim ipsi
vtero gerentibus, quibus nec medicamentum pur-
gans dandum iuxta Aphor. 1. lib. 4. cum in pri-
mis mensibus hic affectus oriatur. Sed viris si ac-
cidat, neque per vomitum sedari possit: purgans
medicamentum dandum, prius tamen syr. qui-
busdam adhibitis, pro ratione redundantia præ-
ui succi: oxyrach. acetos. vel oxymel, vel scillitum:
deinde hieræ picæ purgandum, vel agar, & shabar.
alij vomitum à cibo frequentem iuuare aiunt: &
medicamenta laudant, quæ ad anorexiam com-
mendant, ut cass. thamar. diachaul. & triph. persic-
cam, syr. ros. laxat. de sumet. compos. & serum lactis
cum infus. myrrabal. vel fol. fenæ: quæ frequenter ex-
hiberi volunt, nempe quatuor vel quinque
vicibus (ut Rondeletius iubet.) Deinde ventri-
culi intemperiem corrigunt, si qua sit contraria
Aa iij ex recre-

8

Curatio.

vicius va-
tio.Medicamē-
torum ratio.

10

Topica.

excrementis, idque topicis remediis, prius de intemperie ventriculi dictis, cum de imbecillitate eiusdem ageremus. Aëtius euacuato humore vitioso, lib. 9. cap. 23. exhibet mali punici dulcis succum, mentha sicca inspersa, & portulacæ cremorem, & ipsam quoque in cibo, & alia quæ apud ipsum inuenies: & forinsecus topica languido stomacho imponit, cœnanthe, balaustrum: ros. & cicinum cum vino cataplasmatim modo, aut absynthium cum palmarum carne, vino incoctum vel cotonea cum posca & rosaceo, vel nardino cerato excepta: tum alia quoque quæ ipse commendat.

OBSERVATIO VIII.

De anorexia seu inappetentia, vel cibi fastidio.

Ioannes Theodorus Harperus, consularis vir apud Delphenses, cum inappetentia laboraret, ad incitandum appetitum vna cum Henrico Vergatio medico Hagiano, sequentia præscripsimus. ℞. syrupi de limonibus: de aceto, citri ana ℥ ij. syr. acetosi simplicis, syrup. ros. ex multis infus. vel sacchari ros. ana ℥ j. syr. membræ ℥ j. β. Capiebat omni mane duo cochlearia, paucis vino Rhenensi addito. Egregie profuit. Verum post discessum alterius medici, cum medicamenta abhorreret, macerabam per noctem absynthij Romani comam, & dentis leonis radicem vnam atque alteram paululum confusam, in vino Rhenensi, mane vinum expressum propinabam. Et dictu mirum vir septuagenarius, vermem mortuum, postea & viuum deiecit, & appetitus miraculi iustar rediit.

SCHOLIA.

1. Si functionis sensus in ore ventriculi pereat (teste Galen. 1. De causis sympt.) vel functio non fiat, aut corpus ipsum non inanitur, affectio excitatur à Græcis communiter dicta *anorexia*, & à Galeno: modo *anorexia*, ut patet comment. aph. 17. lib. 4. ab Hippocr. autem prædicta aph. 3. lib. 6. *Anorexia* nuncupatur: & aph. 61. lib. 5. *Anorexia*, cibi fastidium ab Hippocr. & Galeno appellatur: à Latinis modo cibi fastidium, interdum inappetentia dicitur: quamquam inter *anorexia* & *anorexia*, hæc differentia tradatur à Galeno 1. De morbo, vulg. ut etiam Donatus annotauit, quod illi appetentia carentes, cibum non sumunt: alij oblatio fastidiunt, quæ quidem affectio contraria exillit canine appetentia. Namque in illa modice appetunt: in hac nullo modo, ac nihil appetunt. Appetentia nedum oblata, sed absoluta, pertinet ad symptoma in genere noxiæ functionis animalis, & proprie pertinet ad affectum. Estque pars affectus, os ventriculi, nempe pars affectus, & huius curatio etiam deseruit ad existimam, & quæ oblatio fastidiunt. 2. Si functionis sensus in ore ventriculi pereat (teste Galen. 1. De causis sympt.) vel functio non fiat, aut corpus ipsum non inanitur, affectio excitatur à Græcis communiter dicta *anorexia*, & à Galeno: modo *anorexia*, ut patet comment. aph. 17. lib. 4. ab Hippocr. autem prædicta aph. 3. lib. 6. *Anorexia* nuncupatur: & aph. 61. lib. 5. *Anorexia*, cibi fastidium ab Hippocr. & Galeno appellatur: à Latinis modo cibi fastidium, interdum inappetentia dicitur: quamquam inter *anorexia* & *anorexia*, hæc differentia tradatur à Galeno 1. De morbo, vulg. ut etiam Donatus annotauit, quod illi appetentia carentes, cibum non sumunt: alij oblatio fastidiunt, quæ quidem affectio contraria exillit canine appetentia. Namque in illa modice appetunt: in hac nullo modo, ac nihil appetunt. Appetentia nedum oblata, sed absoluta, pertinet ad symptoma in genere noxiæ functionis animalis, & proprie pertinet ad affectum. Estque pars affectus, os ventriculi, nempe pars affectus, & huius curatio etiam deseruit ad existimam, & quæ oblatio fastidiunt. 3. Si functionis sensus in ore ventriculi pereat (teste Galen. 1. De causis sympt.) vel functio non fiat, aut corpus ipsum non inanitur, affectio excitatur à Græcis communiter dicta *anorexia*, & à Galeno: modo *anorexia*, ut patet comment. aph. 17. lib. 4. ab Hippocr. autem prædicta aph. 3. lib. 6. *Anorexia* nuncupatur: & aph. 61. lib. 5. *Anorexia*, cibi fastidium ab Hippocr. & Galeno appellatur: à Latinis modo cibi fastidium, interdum inappetentia dicitur: quamquam inter *anorexia* & *anorexia*, hæc differentia tradatur à Galeno 1. De morbo, vulg. ut etiam Donatus annotauit, quod illi appetentia carentes, cibum non sumunt: alij oblatio fastidiunt, quæ quidem affectio contraria exillit canine appetentia. Namque in illa modice appetunt: in hac nullo modo, ac nihil appetunt. Appetentia nedum oblata, sed absoluta, pertinet ad symptoma in genere noxiæ functionis animalis, & proprie pertinet ad affectum. Estque pars affectus, os ventriculi, nempe pars affectus, & huius curatio etiam deseruit ad existimam, & quæ oblatio fastidiunt. 4. Si functionis sensus in ore ventriculi pereat (teste Galen. 1. De causis sympt.) vel functio non fiat, aut corpus ipsum non inanitur, affectio excitatur à Græcis communiter dicta *anorexia*, & à Galeno: modo *anorexia*, ut patet comment. aph. 17. lib. 4. ab Hippocr. autem prædicta aph. 3. lib. 6. *Anorexia* nuncupatur: & aph. 61. lib. 5. *Anorexia*, cibi fastidium ab Hippocr. & Galeno appellatur: à Latinis modo cibi fastidium, interdum inappetentia dicitur: quamquam inter *anorexia* & *anorexia*, hæc differentia tradatur à Galeno 1. De morbo, vulg. ut etiam Donatus annotauit, quod illi appetentia carentes, cibum non sumunt: alij oblatio fastidiunt, quæ quidem affectio contraria exillit canine appetentia. Namque in illa modice appetunt: in hac nullo modo, ac nihil appetunt. Appetentia nedum oblata, sed absoluta, pertinet ad symptoma in genere noxiæ functionis animalis, & proprie pertinet ad affectum. Estque pars affectus, os ventriculi, nempe pars affectus, & huius curatio etiam deseruit ad existimam, & quæ oblatio fastidiunt.

supra modum calfaciunt, appetentiam deiiciunt: calor enim solida corpora laxando dissoluit, atque ad attractionis functionem reddit imbecilliora. Nam ut frigus appetitum auget, sic caliditas eundem destruit: quemadmodum & medicamentata, calida, dulcia, pinguis, & vina generosa, ut Hippocr. scripsit: Torex is famem sedat. Vinum autem quia calfacit, & subito nutrit, famem auferre dicitur. Quare qui cenam aut prandium à potu vini inchoant, hi parum aut nihil comedunt. Bibones quoque raro appetitum habent. Pinguis vero, quia ventriculum relaxant, & quodomodo resupinant, appetitum deiiciunt. Deiciunt & post morbos acutos: in quorum principio multum alimenti assumptum, id quod Hippocr. scripsit aph. 32. lib. 2. Omnes fere qui male se habent, circa initia cupide comedentes, nec quicquam proficiunt, ad postremum nihil appetunt: qui vero circa initia cibum fastidiunt, postea bene appetentes, hi in melius euadunt. Post chronicos etiam morbos fit, quod ex his facultatum naturalium vis sit deiecta: in morbis præterea, in quibus non est facta insignis euacuatio per ventrem: item in omnibus internis inflammationibus, ob calorem ventriculi: in fluxibus præterea ventris, vel propter imbecillitatem, vel quia recrementa defluunt in ventriculum: ut quando pituita à cerebro in ventriculum descendit, & excrementa sunt spumosa. Deiciunt & appetentia ob reliquum exercitium, aut quia nulla est, aut parua sit resolutio, ut in multis obessis: in iis qui consueverunt frequenter coire, & non amplius coeunt. Aliqui cibos non appetunt, quia priusquam esuriant, iuscula, aut alia alimenta assumunt: quod sæpe ægotantibus contingit, ob muliercularum importunam diligentiam. Vidimus in morbis quibusdam adeo creuisse inappetentiam, ut nihil vel modicum sumperint. Sic Religiosam quandam apud diuam Barbaram Delphis, annos 65. natam, anno 1562. iustero morbo correptam (cui fluxus ventris perpetuo aderat) instar saponis nigra deiicientem, cui & vrina veneta, nigra, pastosa, copiose profluebat, corpore squallido & exliccato, post sex septimanas plane exhaustam decubuisse, nihilque bibisse, aut edulij lumpsisse: præter grana quedam malorum granatorum, illa in ore detinendo, & exiguum succum sugendo. Ad quam pater illius conuentus me deduxit, non sanandi, sed miraculi causa, quod iam diu vixerat sine potu ac cibo: quamuis altero die quo ad illam me deduxerat pater, hæc obierit. Sed & illud quod nunc referam, magis admiratu dignum esse existimo. Puella erat annos 27. nata cum dimidio, quam anno 1566. 11. Maij vna cum Chirurgo inuimus, ad partem orientalem ipsius vrbis Delphensis decumbentem. Hæc autem ab annis 16. ætatis suæ perpetuo lecto decubuerat, atque iam vndecim annis nihil aliud sumperat, quam casei momentum vulgari lingua Stolkij dicti, muliere assistente nobis narrante: nihil enim liquidi aut potus deglutierat, licet medicoribus mingeret: verum singulis octo diebus tantum semel aluum deponerat. Insuper cæca nata erat: quamuis medicoribus valetudine frueretur ad annum decimum sextum ætatis suæ. Ab eo autem tempore, terrore correpta, in hanc malam corporis dispositionem lapsa fuit, ita ut vndecim deinde annis subsequens, nunquam lectum egressa, etiam nunc lecto decumbat, ac semper in deteriorius malum pregressum fuerit: adeo ut anno ætatis suæ vigesimo, venter in tumorem haud exiguum attolleretur, atque omnes eam eo tempore (ut assistens muliercula narrabat) pro hydropica haberent.

berent. Sed paulo post detumuit, venter, præter calorem, & subortus est rugitus in ventre vehementior, ac murmur quoddam, tanquam ranæ viæ crocitantis in ventre latitasset, cum motu quodam ingenti ac vehementi sublatione, mox depressione tum ventris, tum thoracis, instar fluctuum maris se se commouit: qui motus adeo validus erat, ut etiam nos manum ventri admoventes, eundem cohibere minime potuerimus: ita ut is motus manum nostram attolleret. Rogavi puellam nunquid dolorem sentiret? Immo tantum, respondit. Insuper aiebat (quod recte admiratu dignum erat, etiam muliercula assistente idem annuente) quod motus ille ad plenilunium augeretur, & simul cum affluxu maris, in maiorem elevationem totus venter tum pectus mirum in modum attollerentur: & maris fluxu recedente simul motus ille decreveret & minueretur. Hic autem motus septem annos durauerat. Mirum quod puella tota vitiosa superuixerit. Rogabam quomodo nunquid mensis tempore consueto fluxus esset. Sed pudica, ac mente constans rubore quodam suffusa non respondebat: muliercula tamen assistente annuente, singulis decem septimanis certa quasi periodo profluere: sed admodum corruptas purgationes esse referebat. Cum autem animaduertirem portentosum morbum esse, minimeque naturalem, licet astantes causam referrent, in terrorem, à quo male habere prius coeperat: ideo habita huius puellæ genitura, qua nata diebus 1538. 25. Octobris die, circa quartam fere horam post meridiem, iuxta Astrologorum decreta perscrutari volui numquid ab astris aliqua causa probabili coniectura haberi possit. Erant autem tunc in medio cæli stellæ nebulosæ, quæ sunt cum oculo sagittarij, & in occasu nebulosæ, quæ est in aculeo scorpionis: luna in octaua, & Sol in septima, in loco opposito vitæ. Hæc cæcitatem decernebant, iuxta Ptolomæum. Sol quoque cum cauda Draconis, & Saturnus in sexta, & Luna in octaua, & Mars dominus ascendens, decumbens cum venere, portentosam, & valde vitiosam genituram declarabant. Solus Iuppiter in tertia domo in quadrato Saturni vix vitam sustentabat. Ita ut hæc miserâ videatur & brevis vitæ ac valde vitiosa: licet ad hoc usque tempus vixerit tamen morbo. Sed hæc extra metam medicina, cum ad Astrologiam pertineant. Coniecturalibus enim signis ac causis non ita insistendum, ut iis, quæ ad medicinam faciunt. Hoc tamen pro miraculo, aut magis pro ostento habetur, quod tam diu sine potu vixerit, solo modico caseo vtens. Ideo à curatione destitimus, cum & illa omnia remedia tum medicos ipsos respuerit. Multa certe apud nos latent: ut etiam de illa triennali inedia puellæ Spirensis, de qua meminit Ioannes Langius medicus doctissimus 2. epist. suarum miscell. epist. 27. Quæ quidem causæ adeo obscuræ sunt, ac soli Deo cognitæ, licet ex terrore (ut hanc puella continet) pessimos posse oriri morbos sciamus: ut etiam ex ista bombardæ, ut alias narrauimus: militem enim cognouimus, qui ingenti eius fragore cum bombardas admodum magnas emitteret, in perpetuam maniam inciderit. Narrat etiam Benedictus Veronensis medicus insignis 46. diebus continuis, quandam Venetiis ieiunium habuisse, habitudine membrorum frigida, crasso phlegmate intus & incocto, meatibusque corporis adstrictis. Pudet etiam (inquit) referre de virgine sacerdotali, quæ ætate nostra in ediam pluribus mensibus sustinebat. Illa quoque in miraculum patribus Romæ venerat, vade experi-

mentum; pluribus custodientibus dedit, Colimbæ nomen. Sed ad causas anorexiæ reuertamur, quas iam paulo ante enarrauimus: quæ ipsæ etiam exemplis subsequens facili innotescunt, ut quibus modis eas ipsas distinguamus: & sic etiam melius curemus.

OBSERVATIO IX.

De anorexia ex humore bilioso, cum ventriculi intemperie calida.

Appetentia amissio quamuis contingat, si corpus non inanitur, vel ob calidam ventriculi intemperiem, vel à sanguine immoderate misso; aut si venter intestinaque immodice fluxerint: plerumque tamen appetentia proficitur, humorum aut biliosorum, cum intemperie ventriculi calida: aut pituitosorum cum intemperie frigida in ventriculo contentorum vitio. Sic iuuenis valde macilentus, ob biliosos humores cibum auersabatur, cui & sitis tum nausea aderant, & præcipue ventriculi morbus. Quem hoc modo curauimus: cum enim mordaces humores bilioli ventriculum lancinarent, & hic nauseabundus, & in vomitum satis procliuis esset: statim ieiunio ventriculo ℥ vi. aqua tepida propinauimus, ℥ j. β. syr. acetosi simplicis adiecta: digitos in os & fauces demittendo vomitus commode eliciebatur. Aliqui hic, ut Paulus & Alexander, priusquam aqua tepidam cum aceto; vel syr. acetoso exhibeant, tepide ægro alimenta humectantia: veluti pristinæ cremorem, vel ouorum lutea dant: deinde exiguo tempore interpolito, vomitum prouocant: nam is sine noxa iis est utilissimus, teste Alexandro Tralliano. Alioqui, si difficilis æger vomuerit, melius est materiam ad ventrem prouocare, copiosiore temperatoque alimento prius humectatam, ut idem Alexander refert. Sic alteri, qui difficile vomebat, aquam hordei, paucis zaccaro immixto, cum syrupo viol. modo aquam hordei solam cum syr. viol. ex infus. ros. & de succo eichorij, aliquot vicibus dedimus: quæ etiam huic, post vomitum, ad contemperandos humores, & alterandos, exhibuimus. Deinde pro leui purgatione propinauimus syr. ex infus. ros. palid. ℥ ij. cum ℥ iij. feri lactis: qua potione breui, bene excreuit biliosa: alioqui exhibuissim rhabbar. infus. vel mannam; aut cassiam, cum decoct. thamarindorum. Bilioso humore euacuato: calidi ventriculi intemperiem in hunc modum alteraui: ℞. syr. de succo acetosi citri, & granatorum, acidorum an. ℥ ij. dentur ℥ ij. ante pastum, his & confere syr. de persicis. Et pro alteratione & roboratione miua cotoneorum, & cotoneum ipsum zaccaro conditum, & syr. citri acidus, cum aqua hordei. Imperaui quoque, ut persicam in principio pastus assumeret: hæc enim maxime appetentiam incitat, si à causa calida prostrata sit: ut hic erat. Serapionem vero de persicis hunc in modum fit, quo uti possumus in tali casu. ℞. succi persicorum, quæ nouum plenam maturitatem sunt affecta ibi iij. decoquantur usque ad dimidij consumptionem: permixtantur subside facies: deinde addeantur succi malorum pomorum ℥ vi. zaccaro q. l. simul per se decoquantur, deperantur, adiectisque famulis citrinis q. s. suauiore odore reddantur. Dantur ex hoc syrupo ℥ ij. mane & vespere, duabus horis ante pastum. Si persica defuerit, pro illis sufficere potest succus pomorum acidorum redolentium, minime dulcium. Interea hoc condito vsumus, ℞. conferva acetosa ros. ana ℥ j. β. coricis citri conditi ℥ j. β. disce-

dory sine speciebus, 3 j. pul. specier. viciis. 3 j. corall. rubr. 3 j. cum sy. up. ex malis punicis, vel persicorum, si adfit: fiat conditum molle. Capiebat ad magnitudinem castaneæ, mane & vespere: horis duabus ante pastum. Modo etiam capiebat rob. de ribes, & rob. granorum Veenlandiæ, apud nos egregie incitans appetitum: ex causa calida deiectionum, & ad stomachum calidum & sitim extinguendam valens: quod in multis felicissime usus sum. Exterius vero forum adhibuimus: 2℥. ros. rub. m. j. fetor. acetos. & in ybi satui latioris ana m. j. absinthij sic. & communis Romani ana p. j. semin. coriand. præp. 3 ij. sumach. bacchar. oxyacantha ana 3 j. specier. diaphan. abt. 3 j. decoque in f. q. aqua, adiectis succis corneorum 3 ij. aceti ros. parum: fiat totus cum spongia immersa & expressa. Ea que calente ventriculi regio foueatur mane & vespere ante pastum: deinde vngu. infra scripto vngatur. 2℥. olei cydon. ros. monti ana 3 j. olei absinthij 3 j. corall. rub. coriand. præp. scutell. citrin. & rub. ana 3 j. flor. ros. rub. puluer. 3 ij. roch. de capbara 3 ij. aceti parum, cera q. s. fiat vngu. Deinde apposi ceratum santalinum. Victu quoque refrigerante utens: & moderato somno, & quiete & cibis refrigerantibus (Panis autem dat panem posca imbutum, etiam in potu) ut lactuca & cichorio, ex aceto, ex volucris montanas fumendo, pedesque suillos, tum alia (que etiam ab Alex. commendantur) hic recte deinde valuit.

SCHOLIA.

6
Signa.

Signum vero quæ calidam intemperiem notant, Siam antea diximus: adest enim sitis, oleosusq. rubor, Paulo auctore. Quibus si & biliosi humores accesserint: etiam ventriculi rofiones, nausea, & sitis, subinde & febris hos sequitur. In intemperie frigida, contraria superius adesse diximus: illi enim non sitiunt, & acida eructant, si simul adint crassi viscosique succi, ij neque rofionem ventriculi, neque sitim experiuntur, & si in sinu humores exsiliunt, nausea & vomitu premuntur. Si infanti tunicis inhaerescunt, nausea solum, non vomitu afficiuntur. Immodica autem corporis plenitudo, præsertim humorum crudorum inanitionem prohibens, si inappetentia causa fuerit, quemadmodum vris, & quibusdam latentibus animalibus cuenit, quæ per multum tempus à cibo abstinent: maxime hyberno tempore, haud difficulter dignosci poterit. Similiter etiam si propter quampiam aliam causam, ut pote cutis densitatem, aut otiosam vitam impedita fuerit inanitio, & per consequens excitata inappetentia. At si calidi fuerint viscosi succi, totum corpus occupantes; præter alia signa, rigor aderit, & febris cum cibi fastidio, seu inappetentia: quæ haud negligenda erit, cum sit ad vitam necessaria ipsa appetentia, Gal. teste aph. 3. lib. 6. Quamvis si iuxta principium morborum accesserit, aut iuxta vigorem: cum vires adhuc sustinere possent: nihil molestiarum infert, Aer. auct. cap. 20. lib. 9. modico tunc alimento ægri opus habent. Si vero in declinatione totius morbi appetitus perditio accidat, aut in diuturna imbecillitate aut viribus debilitatis, aut ex immodica euacuatione, periculi non vacat, ex eiusdem auctoris sententia. Augmentum etiam affectio hæc ab ætate: incommode enim pueri hoc malo afficiuntur, ut pote qui voraces natura sunt, & assiduo fomite opus habent. Quare magnus præter naturam excessus significatur, si pueri perditione appetitus fuerint affecti. Quomodo autem curetur calida intemperies, iam diximus: nempe victu refrigerante:

7
Prognostica.

eligendo aërem frigidum, & singulis diebus excrementa alui educendo, natura vel arte: nempe clysteriis: vitando anxietates & reliquas animi perturbationes. Quidam hic commendant cibum refrigerantem, etiam oua sorbilia, testes galiorum: & ex volucris non graueolentes. Alij conantur & appetitum reuocare per odoramenta, ex posca aut vino diluto, aut malorum cotoneorum, seu odoratorum pyrorum decocto: vel aquæ rosæ, 3 ij. aceti vini albi 3 j. santalorum omnium 3 ij. miscantur, & fiat odoramentum. Extrinsecus quoque, ut iam ostendimus, stomachum fouemus, corroboramus, & intemperiem calidam altemus: ut oleo ros. omphacio, cydoniorum, adiect. succo lactuca, cichorii, portul. vel solani 3 j. santalor. & corall. rub. 3 j. cum pauco aceto & cera exigua. Fiat vnguentum, vel cydonium posca decoctum & conustum stomacho apponito. Eo tempore valet & frictio corporis atque pedum, manuumque palpitatio & contritatio moderata, teste Aetio, & sacelli, de quibus sæpius dictum est. Si adint etiam humores biliosi, curatio iam satis constat exemplo superiori. Quomodo autem curetur intemperies frigida, etiam cum humore pituitoso sequens exemplum ostendit.

OBSERVATIO X.

De inappetentia ex pituitoso humore, cum intemperie frigida ventriculi.

Pituitosa, mali habitus, ventriculo frigido cum afficeretur, pituita etiam collecta fuit in stomacho, unde ructus acidi, & ventriculi inflatio subsequabatur: nulla firi premebatur, feruentia amabat, pituitam crudam sæpe euomebat, quæ appetentiam adeo læserunt, ut dulcia omnia & vinctuosa & insipida, & omnem cibum tandem abominaretur. Ad quam curandam admissus, tentabam nunquid pituita vomitu educi, indeque auelli posset. Siue enim is humor in ventriculi tunicas sit impactus, siue secundum internam spatij latitudinem in eo contineatur, experiendum, an vomitu educi ac euelli possit. Et quia videbatur, non admodum difficulter vomere, dedi aquam tepidam, cum oxymelite: digitorumque immisione cibum cum pituita simul euomuit: quæ tamen erat tenax, quamquam aliquando contingit, ut biliosa & pituitosa quadam enarrantur, quæ perdit appetitum in quibusdam sunt causa, & que ita ab hac accessione liberantur. Cum hic igitur humor pituitosus esset, qui que vomitu non perfecte educus erat: nobis utile visum fuit, ut is incideretur, atque extenuaretur in hunc modum: cum crassus & viscidus esset. 2℥. oxymel. simplicis scyllini, mellis rosæ colati ana 3 j. aqua absinthij, mentha feniculi ana 3 ij. misce. pro ij. dosibus. Fuitque hoc repetitum bis tertie, donec materia probe cocta videretur: quam tunc ita purgauimus. 2℥. elect. hiera picra Galen. 3 j. dissolue cum 3 ij. iuris cicetum rubr. & detur in diluculo: quo medicamento alium satis bene deposuit. Alias ob amaritudinem damus pilulas de hiera, & ita postea, cum hæc ipsa nondum satis purgata esset, post tres aut quatuor dies subsequentes pilulas deuorauit. 2℥. pill. alephani. de hiera simplicis ana 3 j. cum aqua absinthij: fiat pilula v. postea etiam ex 3 j. pilularum dictarum confectimus pilulas vj. de quibus tres per horam ante cenam semel aut bis singulis septimanis sumpsit. Vltimo tam medicamentis assumptis quam admotis ventriculum roborauimus: sumebat enim singulis diebus duabus horis ante pastum mane

mane & vespere duo argentea cochlearia syr. absinthij, per se: vel cum liquore stillatio chamamelii. Dedimus quoque diacalamintum, vel diatriam, ad 3 j. modo tabularum arom. ros. sinensis, duabus horis ante pastum 3 ij. Sic alteri viro eodem malo laboranti, post vniuersalia remedia comode exhibui 3 j. iheriac. At nostra puella etiam hoc condito utebatur. 2℥. conf. absinthij 3 j. corticum cum roch. conditi 3 j. specier. arom. rosæ sine musco, specier. diacalamintum ana 3 j. cum syr. opuntiorum ana 3 j. ut conditum molle: capiebat omni mane ad magnitudinem paræ castaneæ: duabus horis ante pastum: & superbibebat parum vini meri. Exterius vero ventriculum inunximus vnguento sequenti. 2℥. olei nardini, masticini, ana 3 j. olei absinthij 3 j. mentha sicca, ligni aloes, caryoph. pulueris ana 3 j. olei maceris 3 ij. cere q. s. fiat vnguentum. Vti sumus, & ante inunctionem totum ex decocto absinthij, mentha, calamintæ absinthij, cui specier. arom. ros. 3 ij. vel 3 ij. in fine post colaturam injectæ erant in vino mero decoctis: in quo calidæ spongia, aut lana succida, madefacta & expressa, ventriculus mane & vespere ante pastum inungitur. Deinde inuncto ventriculo, vltimo emplastrum apponebatur: Recipe emplastrum: emplastrum masticis, ana 3 j. coralli 3 j. olei maceris 3 j. galangæ 3 ij. subigantur cum oleo nardino & menthaeo, & fingatur emulsum vel ceratum (adiecta cera si opus est, & admodum facilitatem & coherentiam ad seculum formam, quod ventriculo post totum vel inunctionem applicetur. Auferebatur autem, cum cibum agrotus sumeret, hoc est, prandij & cenæ tempore, ne sua stypticitate cibum in ventriculi fundum descendere prohiberet. Præterea præcepimus, ut postus initio patet alio cum vino macerato, adiecto pauco zaccaro vteretur: in patet vero sine pulvere sequenti, aut huius æmulo. 2℥. coriandri præparati 3 j. diacardones cum specib. 3 j. absinthij, cinnamonomii selecti ana 3 j. pelliculi, ventriculorum gallinarum præpar. 3 ij. zaccar. albiss. ad pondus omnium: fiat puluis: quo in fine pastus utebatur. Hoc enim modo non solum hæc puella, sed alij plurimi appetitum deperditum ex intemperie frigida cum humore pituitoso receperunt.

SCHOLIA.

Hæc affectio curatur contrariam causam inducendo: si enim ex intemperie calida, ut iam præcedenti scholio diximus, oriatur, curatur eam tollendo & alterando cum frigidis. Si adint humor simul vitiosus, nempe biliosus: vomitu: tum deiectione vacuandus, ut iam diximus, quibus etiam conuenit: decoct. tamarind. pran. acid. & sebesten. cum syr. rosæ vel thabar. In crastinum medicamentum duabus horis ante pastum, quidam propinant aquam frigidissimam, modo ventriculi imbecillitas, aut aliud non prohibeat. Cibi conuantur multis acidis, omphacio, succo aranciorum, oliuæ, capparæ, feniculi, maris & conditi & salita conueniunt, & pisces salsi non pingues ex aceto. Clysteres iniiciantur, quibus recemata intestinorum abluantur. Et, ut breuiter dicamus, in quibuscumque deficit appetitus ob causam aliquam ventriculum calefacientem, ut medicamentum, & alia refrigeratione curantur: ita quoque si ob frigiditatem comedere nequeunt, ieiunent: quibus vero ob plenitudinem ventriculi appetitus tollitur, totius corporis euacuatione curandi; quibus ob relictum exercitium: aut venetum:

exerceant se & coeant modice. Si frictiones solent non fiant, iterum procurentur. Qui ob rectamentum in ventriculo collecta hoc morbo teneantur, sunt euacuandi vomitu, aut deiectione. Si vero ob frigidam intemperiem fastidiunt, contrarius etiam medendi sunt: tum cibi tum medicamentis. Ab Alexandro commendantur ius columbæ, vix pastæ, pro potu vinum vetus, decoctum rutæ: anisi, feniculi, aut cinamomi, aut si ex frigore piperis ex aqua, diatrionpipercon, diaspolidi: cum: ex Gal. 6 de sanit. tuenda, & theriaca iuxta vias curatio. Alex. & succi absinthij potio & syr. medicamentum ex zizimbere & pipere confecta, de quibus videas Donatum. Extrinsecus stomachus corroborandus totu, sacculo vng. & ceratis: ut iam antea ostendimus. Si vna adest pituita, curetur, ut iam in obseruatione præcedente dictum est: quibus valet syrup. acetos. incidendo & detegendo pituitam & vomitum prouocando. Valet oxymel & capparæ, cum oxymelite, & oliuæ ex muria, vel oxymel. conditæ, vel oxymel Iulianum, iuxta Papiam & Alex. Profunt & pilulæ ante cibum sabellinæ, de hiera & compos. ex hiera picra 6. de sanit. tuenda. Etiam illa, quæ postea corroborant, tam inutus assumpta, quam extra admota: ut iam exemplo præcedente ostensum est. Si vero ex virium imbecillitate appetitus perditio contingat, considerare oportet qualis intemperies vires resoluat, & per rium siue contraria eam ipsam corrigere. Ita quaque si post euacuationem aut morbum, reuoluit. Si in febre, vel post febrem appetentia auferatur, vel diminuat, recurrere ad exempla, quæ in libris nostris de febribus retulimus. At si propterea quod succio non sentitur, cibi fastidium accidat, cichorio aut neruis ab eodem ipso stomacho distributis, prospiciendum erit, & cognita eiusdem causa, eam prius auferre necesse est. Si autem propterea quod totum corpus plenum existat, eiusdem corporis inanitione non peracta inappetentia fiat, idem vacuandum est, diuersimode tamen, pro varietate redundantis succi: quo casu etiam valentiores exercitationes conferunt, iis etiam quæ eum rarefaciunt: ut pote balneis ac frictionibus uti oportet, ubi ex cutis densitate etiam inanitio fiat. Ceterum si ob alicuius visceris inflammationem aut obturationem appetentia deperdat, illius etiam haberi curam conuenit, ut siate, inquit Aet. At si ex vlcere in stomacho aut ventriculo existente ortum ducit inappetentia, ab omnibus acerbis & cibis & potionibus abstinere oportet, ac uti medicamentis quæ leniunt: putamachi, cum forbitionibus absque oleo, tum iis quæ ex amylo, rasio, lemnia terra, & lacte, vel quæ melle paucissimo conficiuntur, ut quæ purgent citra rofionem, ex Pauli mente Extra vero ex palmulis, & cydoniorum carne, & polenta, epithemafacies, & ceratum ex melino, vel rosaceo cum ammoniaco & thure. Reliqua vide de cibi fastidio apud Alex. Trall. lib. 7. c. 7. Oportet autem in omnibus habere rationem causæ: Ita rusticus quidam post continuum fluxum sanguinis narium, tandem in stomachi dolorem & imbecillitatem incidit, & acribus hepatis obstructionem (quod color citrinus totius corporis indicabat) quasi iam ad dispositionem cachecticam tendens, appetitu omnino deiectione. Hic ad me, cum Alcmariæ adhuc habitarem, consulandi causa accessit, cum variis & multis medicamentis imperitorum ac Empiricorum usus esset. Cui licet ob purgationes adhibitas venter satis fluere, nolimus tamen constringentia adhibere, cum obstructio adesse videretur in visceribus, & fecibus adhuc apparentibus corruptis,

pit, cum hepatis oppilatione, quæ appetitum deiciebat. Ideo apozema sequens præscriptum. *℞. corticem rad. peruv. fœniculi, apii, cichorii, ana ℥ ss. ab-
simbis Romani, denis Iconis, cum rad. cichorii, mentha
rub. flor. ros. rubr. ana m. j. flor. cord. p. j. sem. coriand.
præparati ℥ j. folior. fenæ à stipitibus repurgatorum ℥ vj.
sem. anisi ℥ iij. myrob. d. curvor. Indorum obfluxum
ut paulo minor procederet evacuatio, ana ℥ iij. vnam
cum arill. ℥ j. fiat omnium decoct. in tribus part. aque
communis, et vna parte vini Rhenensis odoriferi. Et ra-
tione artis decoquantur in duplici vase ad ib j ss.
stent deinde per noctem infusa, & confectis ma-
nibus fiat colatura cum forti expressi, addendo
syr. de cichor. N. ali. cum rhab. syr. de mentha, de ab-
simbis ana ℥ j. cum albumine oui : depuretur decoct.
ac secundum artem clarificetur, & in eo pendeat
nodulus infæscriptus. *℞. rhab. seletis incisi ℥ ss.
anar. troch. specier. arom. ros. descript. Galienis, specier.
d. arid. ab. ana ℥ j. spiceæ, schœnamb. xing. b. ana.
gum. iij. fiat nodulus filo constrictus : exprimen-
dus dum potio sumatur : quotidie vero in dilu-
culo ex eo decocto sumens cyathum vnum tribus
horis ante pastum, modo ter quaterve quotidie
aluum exercebat : etiam foetida excrementa de-
iciens. atque ita profuit, ut aliis medicamentis
opus non fuerit, imbecillitate ventriculi cessan-
te, atque hepatis obstructione ablata. Simul to-
tius corporis citrinitas, tum etiam cachexia ita
cessarunt, ut illico conualuerit.**

OBSERVATIO XI.

De siti immensa.

Vir quidam biliosus immensa siti laborans, cum maximam caliditatem & siccitatem oris ventriculi pateretur, huic aquam solam exhibui-
mus cum paucis vino, nam aquam ferre non po-
tuit : sicuti alius, qui optime illam tulit sine vi-
no. Alteri autem, cum nec vinum ferre posset cum
aqua, aquam cum aceto multum dilutam com-
mode dedimus, & syr. viol. cucurbitæ, aliaque
refrigerantia & humectantia illis dedimus : qui
ab usu rerum salutarum admodum scitibundi euase-
rant. Multi sunt ventriculo imbecilliores : qui ne-
que aquæ potum, syncho vel febre ardente la-
borantes : ferre possent, etiam sani existentes.
Vide de his exempla à nobis relata lib. i. de febr.
scholia obser. 12. de syncho. non putrida. Quibusdam
enim frigidissima potio cordi infedit : cuius ex-
emplum quoque habes apud Beniuenum de ali-
tis rerum causis, de quodam Blasio suo familiari.
qui cum ardentissimo Sole iusu pitæ incaluisse, &
& in cellula vinaria subterranea frigidissimum
vinum ob sitim bibisset, illico defecit, quem ta-
men non sine gravi noxa restituit. Noui etiam, in-
quit Galenus, qui exhausta siti cruciabantur cum vi-
peram deuorasset (forte fuit dispas) & messor, qui
forte fortuna vinum biberant, in quo quedam fere sue-
rat extinguita : & eum qui ex veteri vino fuerat inebria-
tus : item & eum, qui seum tolerare decreuerat : deniq;
eos qui in nauis deficiente aqua, maximam aquam bibere
aut sunt, quod siti immoderatore, quam reliqui crucia-
rentur : etenim soluta aluo, ac torminibus vehementer
cruciat, celerius quam reliqui interierunt. Noni etiam
quendam ardente febre laborantem, qui incrementum etiam
nunc morbo, aquam frigidam liberaliter bibens, satiare
non potuit, donec moreretur. Itaque circa ventriculi ap-
petentiam huiusmodi euenire possunt errata. Hæc Gal.
Scribit Amatus cent. 2. curat. 62. de tribus qui ob
potum frigidæ aquæ mortui sunt.

In siti immoderata, vel vehementi perpetua, *quæ
triculi affectum est, quamquam non semper pri-
mario, sed quandoque per consensum vel ieci-
nore, & maxime sima eius parte, vel pulmone i
mesenterij venis seu ieiunio inflammatis : ex loco
cuius Galen. & apud Alexand. c. 8. lib. 7. Est itaq;
ingens sitis symptoma in genere noxæ functio
num, atque ipsius appetentiæ deprauatæ. Nec
pro eius symptomatis notitia alia conscribenda
sunt indicia, cum res ipsa ex laborantium rela-
tione pateat. Quod ad sitim inexplebilem atti-
net, quidam siticulosi sunt consuetudine conti-
nuata, ita ut nonnulli continuo bibant & conti-
nuo vitium mittant, inter potores ingenti pal-
ma. Græcia etiamnum potores maximos effert,
ebrius vero damnat. Neque Germani, ut Itali,
aut Hispani ebrietatem pro vitio habent. Apud
Græcos tamen, matronas vinum bibisse iniuria
est; inter nuptias in Creta solis viris datur vinum
inter mulieres lagenæ aquæ circumferuntur. Eam
commendationem bibendi L. Piso virbis Romæ
curator à Tiberio factus tulit, quod biduo duabus-
que noctibus per potationem continuauerat apud
ipsum iam Principem, Tricongijs rara gloria, in-
quit Plinius, quando & hæc ars suis legibus con-
stabat, non labasse sermone, nec leuatum vomit-
ione, & similia diligenti legum scito, contra
bibendi fallacias : namque bibendi consuetudo
aviditatem auget. Scitumque est Scytharum le-
gati, quanto plus biberint, tanto magis sitire Par-
thos. Inuentumque est mira victorum solertia, ut
aqua quoque per Hispanias : Galliasque, ac vlti-
mam Britanniam, Germaniamque, cum frugibus
suam ebrietatem faceret, Delphica vrbis (in qua
iam 34. annos medicinam feci : dum hæc secundo
colligerem anno 1592.) ea gloria clara est, ob cer-
uissam, quæ ad alias vrbes deferretur. Sed Cre-
tense vinum (inquit Alexand. de Benediculis Veronenis)
Moromiticum dictum, gratiam certissimè ademit,
magno pretio ebrietas apud exterarum nationes emi-
tur, 30. aureis dolium venundatur. Veteres in ea
bibendi gloria varia quærebant sitis incitamenta
punicis laniam, aut cicutam : ut metu mortis
bibere cogerentur. Hoc in vino instituto Macho-
metus, aliqui salacissimus legum conditor, non
damnandus est, quia vinum gemibus lege sustu-
lerat, ut ebrietatis portento fami libidinem, iucū-
dumque in homine nefas adimeretis halitus ter-
tidi non sunt, nec aliam quarunt ebrietatem : vn-
de iurgia & vulnera oriantur, nec mortifera lo-
quuntur, non obliuio fit, faciei pallor, non tur-
riales somni, non tremulæ manus effundentes ple-
na vasa, sunt : intereptis non putrida iecinora in-
ueniuntur : unde frequens morborum iniuria ha-
betur. De hac siti locuti sumus, schol. obs. 29. de cap-
dolore ab ebrietate lib. 10. de qua siti nunc non lo-
quimur, quæ ex mala consuetudine fit : sed de ea,
quæ ab aliquo vitio in corpore latente, aut aliunde
orto fiat. Sitiunt itaque ob oris ventriculi calidam
vel siccam, vel vitæque intemperiem, vel ob hu-
mores vitiosos in ore ventriculi putrescentes, bi-
liosus atque falsos : & non tantum ob ventriculi
os, sed etiam ob calorem iccoris, pulmonis, & ie-
iunij intestini, tam à causis internis quam exte-
nis calfacientibus & siccantibus : fit ab humido
deficiente, aut calido superante. Adipascio serpen-
te morbi, inexplebili siti ardente : etiam in diabete
& ii qui veteri vino indulgent : sic feruus apud
Gal.*

Gal. ex veteri vino inexplebili siti laborans, insō-
niculosus factus, febre ardente oborta cum mentis
alienatione, interit. Contra iter in ardenti febre
& accrescente morbo, multa frigida epota, & in
ventre subinde ebulliente, sitim validissimam
passus est, ita ut inexplebili demum aquæ potu in-
teriret. Sitiunt & vulnerati sanguinis defectu. Alij
quoque ex cibis & potionibus calidis venenatis, ex
piscium salsamentis, garo, carne salita : etiam in
phlegmatica febre, magis vero ex falsa pituita, in
hydropis. Signa generis per se nota sunt : sed
causarum indigent distinctione. Dignosces a. cu
per consensum ab aliqua prædictarum partium
inflammatione os ventriculi fuerit affectum, ex
propriis signis inflammationem earumdem par-
tium. At si primario oblesum sit, nullum tale ap-
parebit indicium inflammationis prædictarum
partium. Si ex intemperie calida & sicca, ex iis,
quæ superius diximus, facile dignosces : etiam si ex
humoribus biliosis vel falsis contigerit : falsi enim
& biliosi ventrem mordent, ut diximus. Si quoque
ex humoris inopia exciteretur, facile ex infirmi lo-
quela, tum ex iis, quæ præcesserunt, percipies (ita
quoque de diabete) & tam causis internis quam ex-
ternis. Nam ex caliditate & siccitate copulatis, siti
premutur in feb. ardentibus, & adutentibus om-
nibus, ac æstare, grani æstu. Plurima in lib. de feb.
nostris habes exempla. Causæ etiam externæ à vi-
no veteri, tum aliis calfacientibus, & exsiccanti-
bus, ab ægris vel astantibus cognoscuntur. At si ex
contrariis causis sitis nulla est, hoc fit, quia sen-
tiendi facultas demortua est in ventriculo ; idque
in febribus ardentibus & maximis exitu denun-
tiat. Est cum, præsertim iusta causa sitis, non si-
tiant, tantum qui febricitant : tum quia, ut modo
dicebam, extincta est sentiendi facultas ventricu-
li, tum quia à capite humiditas defluit, atque inde
irrigatis partibus, unde sitis incendi solet, non si-
tiunt. Verum ingentis sitis, de qua modo loqui-
mur, non parui facienda curatio est, cum si nimium
inualescat, ex ea ægri perire possint : quemadmo-
dum Gal. nonnullus vidit immodice sitientes pe-
rire ex diuersis causis, ac modis quoque diuersis, ut
pater apud eundem lib. 1. de caus. symp. Quomodo
sitis curetur, passim in libris nostris de febribus ali-
quando diximus, & præcipue lib. 7. obser. 24. de
siti valida in feb. biliosa, præcipue in scholio, non
solum quomodo sitis curetur in febricitantibus,
verum etiam quomodo illi curentur, qui ex sic-
citate sitiunt, & qualia illis vtilia sunt : deinde
qui ex copia caloris sitim experiuntur, vel ex sic-
citate & caliditate sitiunt, vel ex humore bilioso,
vel pituita falsa, aut ex partium inflammatione.
Sed quod ad præsens negotium attinet, causæ ip-
sæ sitis considerandæ. Nam sit ut aliquis sitiat
post cibum, vel solet contingere iis, qui carnes sal-
sas vel aliud quippiam falsi ingesserunt : sin ante cibum
aliquis sitiat, oportet alterum duorum esse, aut
humorem biliosum vel falsum in ventriculo colle-
ctum, aut siccitatem ob insignem aliquam euacua-
tionem vrinæ, aut sudoris, aut aliam à medicame-
to factam. Si propter siccitatem pulmonum aut
tracheæ arteriæ proveniat, tunc sit vel à febre ca-
lida & ardente, vel ab aere inspirato nimium ex-
siccante. Curatur itaque sitis : si sine materia sit,
potu humido, aut aqua sola, ut paucis vino per-
mixta, aut aceto etiam multum diluta, aut syr. viol.
de cucurb. & aliis humectantibus & refrigeranti-
bus. Idem faciendum, si ab usu rerum salutarum fiat.
Sin ob exsiccationem tracheæ arteriæ & pulmo-
num fiat, magis inspiratione aeris frigidi : quam
potu recreantur : ob id oportet fenestras aperire,
Pat. Forest. Tom. 2.

per quas aura lenis ingreditur, ad aeris cubiculi
refrigerationem & agitationem. Inspergere oportet
folia salicis, lactucæ & aliorum frigidiorum &
humidorum, maceratorum prius in aqua & aceto. Si
à falsis humoribus, vel biliosis, euacuatione illius
humoris, & alteratione opus est, quæ fiet frigidis
& humectantibus. Si igitur humor (inquit Alexand.
Trall.) in ventriculo habetur biliosus aliquod refrigerans
& humectans adhibere : quemadmodum etiam, si pituita
sua fuerit, & id quod redundat, facit & sitim, falsum, ea
quæ eiusmodi humorem repugnet, & abstergeant, offerre.
Ego sane (inquit idem) non eiusmodi sitim à falsa pi-
tuita ortam, per falsos cibos sumam fuisse, ut salsamenta
& capream. Quare non semper refrigerantibus humecta-
ntibusque utendum est : sed ubi causam accurate distinxeris
atque internoueris, tunc tandem congrua adhibenda cura-
tio est. Proinde iis qui ex siccitate, humectantia ; il-
lis autem qui ob caliditatem, refrigerantia ; aliis
vero, qui ob falsam pituitam detergentia conue-
niunt. Ita quoque si post largam aliquam euacua-
tionem fiat, cremore hordei, vino bene diluto in-
sperso, aut iusculo pulli sine sale sedabitur, in quo
decocta sint semina frigida maioris & herbæ hu-
midæ. Si ob linguæ & palati siccitatem, abluant
sepe os aqua frigida, additis duabus vel pluribus
guttis aceti vel vini albi. Ad mitigationem sitis in
febribus, cum timemus nimium potum, vel ob hy-
dropis periculum, vel ob fluxum ventris, impera-
mus ut teneant in ore vel pruna, vel cerasa sicca
macerata in aqua frigida, & frequenter mutant,
aut frustum pomi, aut ex mucilag. cydon. & psyl-
lij vel gummi Arab. extract. cum aqua viol. reme-
dia paramus : potius quam cum aqua ros. cum illa
exsiccat : sed propter odorem gratum nonnihil
eius apponi potest nisi dolor capitis addit. Radix
glycyrr. recentior è terrâ euulsa masticata, sitim se-
dat. Vide apud Alexand. catapotia ad sitim arden-
dam, & ad febricitantes, quibus parum bibere conducit :
item ad insolatam & profectioem ubi sitis urget dulc.
radicula 3 vj. semin. cucumer. satini 3 iv. irag. 3 ij. le-
uigata in vnum misceto, & albuminibus ouorum adiectis
subigito, singulaque catapotia, sub lingua commenda.
Si plura desideres de feb. vide lib. 7. obser. 24. & quæ
Donatus ex Galeno, Aëtio, & Paulo collegit. Si ex
defectu potus contigerit, abundanter tribuatur
viribus consentientibus. Si ex diabetica disposi-
tione, ea curetur. Si ex caloris copia ob edulia ca-
lida, vel metum vinum, medela erit frigidi potus,
ex Gal. De morbis vulgar. & Aëtio lib. 4. cap. 11. Si
stomachus æstuat, succus rad. dulc. vel radix ex-
aquæ & thyræ lactucæ codicæ. Si ex inflammatio-
ne iccoris vel aliorum viscerum illa prius curetur :
ita quoque si ex pulmonia fiat. Si à veneno, illud
prius curetur : deinde adhibeatur quæ sitim sedat.
Et ita quoque si aliorum membrorum communi-
catione fiat, blandiendi sensim est : donec morbi
eurentur. Et quæ ex œsophago & gula arefacta
euenit, somno (ut Hippoc. scribit) sedatur. Profunde
& gargarismata, hordeacea, & cibi frigidi assum-
pti. Hæc de siti : Si plura desideres, vide Alexand.
Benedictum Veronensem med. lib. 11. cap. 7.

OBSERVATIO XII.

De Singulis.

Os ventriculi aliquando cōuulsionē affectū,
quæ à Græcis *σπασμός*, ab Hippoc. aliquando
dicitur, à Latinis *Singultus* : & est quidam mo-
tus vehemens ac violentus stomachi, quo rem infestam
expellere conatur, ex Gal. 3. De causis symp. & com-
men. aph. 39. lib. 6. Forcipior & vehementior est
Bb ipso

Singultus
quid a vo-
mitu differat

2
p. 156.

3

4

ipso vomitu: Nam quæ vomitu expelluntur, in capacitate stomachi continentur: In singultu vero villis stomachi impactus est humor. Atque hoc modo differt hic motus à vomitu. Afficitur hic os ventriculi, ut 3. & 5. de loc. affect. constat, eo quod sit exactior sensus: quamquam, iuxta Galen. comment. aph. 3. lib. 7. non solum os ventriculi, sed totius ventriculus ipse & pars ea, quæ proprie stomachus appellatur (gulam nominant) affici potest; licet non adeo exacti sit sensus. Continetur autem sub communi genere motuum illegitimorum seu depravatorum 2. De causis symptomatum; & sic est symptoma in genere noxæ functionum naturalium ipsius stomachi depravatarum; duarum nempe, tam expultricis interdum quam re- tricticis, primo expultricis motus non legiti- mus; secundo loco re- tricticis, de qua vide Galen. & Donat. Bifariam autem generatur, vel ex re- pletionem, vel ex inanitione; aliquando & febrici- tantibus oboritur, ut exemplo ostendimus lib. 5. De feb. obs. 15. ubi etiam in scholio agitur de singultu, qui erat ex repletionem. & lib. 7. obs. 31. de singultu cum febr. acuta. Addemus & hic unum exemplum: pastor ille in pago Ryfwickio, homo crassissi- mus, statura oblonga, per antiphrasin Nicolaus par- tus dictus; vir si quis alius ventricosus & gulæ deditus, post febrem satis continuam & fluxum ventris ac vomitum, incidit in singultum. Huic, cum ab omnibus pro deplorato haberetur, deco- xi semina anethi, carui, & portulacæ, & papav. albi in cerussa tenuiore. Ex quo decocto tantum cyathum unum bibens, miraculi instar, præter omnium opinionem, à singultu hic curatus est. Quamquam idem valde ingluvie deditus & inordinate vi- uens, quod ad potum & cibum, alioqui homo sa- tis senex, post annum in hydropem incidit, ex qua etiam obiit. Sed illi, qui singultum in tertia- na habebat perdurantem 3. diebus ac noctibus, Ioh. Tyengius decoxit m. j. semm. anethi ligati in globulo, in duobus pintis cerussæ, quam æger bibebat calide. Prius tamen illum purgauerat cū cassia & diacatholico, cum decoct. end. cicchor. viol. fum. borag. ba- gloss. hordei mundati semin. 4. frig. maior. prun. & se- ne, ob febrem, in sero lactis; & post decoctum ane- thi sumptum stomacho applicabat sacculos in aqua calidæ positos, & expressos ventriculo ap- plicabat: ʒ. flor. chamæm. meliloti, anethi ana m. j. orig. calamith. ruta, ana m. ʒ. incidantur, & fiant duo sacculi; quibus remediis cessavit singultus. Oportet autem in singultu curando (ut in scholio huius) causam prius animadvertere. Sic ille, qui singultum habebat ex ventositate, sequenti me- dio euasit: ʒ. philonij ʒ. j. diagalange ʒ. ij. detur cum vino. Alteri & hoc sequens profuit: ʒ. theria- cæ optima ʒ. j. pul. diptami ʒ. ʒ. exhibitur fuit cum vi- no exiguo. Quemadmodum alteri cuidam An- tverpiano, qui per continuos 10. dies ac noctes singultum habebat, frequenter exhibitum est cochlear unum calide ex sequenti decocto: ʒ. rad. imulæ recentis ʒ. ʒ. coquantur in aqua fontis ad lb. j. dul- coretur saccharo. Deinde sub noctem una vice ac- cepit ʒ. ʒ. philonij Romani: & statim cessavit sin- gultus: quamquam & stomachus inunctus est oleo mastich. carmeor. & tereb. & absinthij; corpore tamen prius repurgato cum electu. de dactylis & succo ros. Noui vetulam octuagenariam, matrem uxoris illius Ortelij à regina Angliæ missi ad comitia Batavorum: quæ per semi-annum subin- de singultebat; remediis nihil iuvantibus, nisi deuorato loci sano, quo se tantum iuvare asserbat. Quæ vetula postea relicto singultu, etiam nunc gustum hunc addiderem, vivat; quamquam post duos

annos lecto perpetuo incumbens, viribus exha- stis vitam huius.

S C H O L I A.

Singultus causæ inanitionis & repletio. Qui ab inanitione, fere lethalis est. Sequitur insignes evacuationes, ut sanguis è vulnere, è locis mulie- ribus, aut aliunde: sequitur dysenterias, diar- rhœam, & cætera eiusmodi: ardores quoque & graves inflammationes viscerum. De quo prius- quam præfagium instituas, vide num sit à reple- tione: minus enim periculosus est, sæpeque cum multa per ventrem euacuantur, singultus à reple- tione est; quia pars materiæ, quæ à reliquo torpo- re confluit in ventrem, tunicis ventriculi imbibit- tur: quod etiam huic nostro ægro, viro ingluvie dedito, eveniebat; licet multa per vomitum & fluxum expelleret: & quum adhibita essent par- tim ventositates expellentia, partim quæ bilio- sam materiam reprimerent, ut sem. portul. pap. hic curatus fuit. In febre licet periculosus est singul- tus, nisi sit criticus, & signa coctionis manifesto appareant: sic enim sæpe indicat crisis vomitione futuram. Ita hic singultus primo ante vomitum, postea etiam post vomitum, nihil mali intulit. Cum tamen vomitus, qui remedium esse debet, singultum gignit, ab inflammatione cerebri vel stomachi metuendum. Et hic vomitus malus cen- setur, ut singultum gignat; quemadmodum à san- guinis fluxu singultum malum ait Hippocrates. sed Galen. recte addit, ut plurimum. Quod & Hollerius vidit in nobili quodam quinquagenario, vel so- niore, & familia D. d. Amurges, cuius ille erat oco- nomus. Effusa enim incredibili sanguinis copia, euasit à convulsione, deliquis animi, singultus, ad- hibita cucurbitula: & sanus superuixit. In histe- ricis vero ab utero non ita periculosus est singultus. Ab inflammatione vteri deterior: à musculis & ossibus tempotum lethalis. In inflammatione he- patis sæpe etiam lethalis, ut experientia his autem vidimus. Curatur multis modis, pro varietate cau- sarum. Si à frigidityte, calfacientibus, teste Galeno & Aetio; tum cibis, tum medicamentis. Ruta in potu cum vino, apium, cuminum, calamintha, pulegi- o dictamnum, nardus celtica, quodlibet per se aut mixtum aqua melle decoctæ: vel etiam seseli & daucus, & castoreum ex Galeno Aetio & Pauli- etiam sumendo diacalaminth. vel arom. rosa. vel dia- cinnam. ʒ. j. cum paucis vino. Ventriculus quoque for- uendus oleo rutaceo, vel in quo cuminum aut ab- sinth. decocta sint, vel exterius inungendo cum oleo nardino, castino, mastichino: & sacculi ex utraque membra, abs. calamitha pulegio an. p. j. mace- re, caryophyllis, ligno aloes, mastice ana ʒ. j. vino albo as- persi & apposti. Si etiam ex frigidi humoris copia, & viscosorum, tenuantibus & incidentibus vteri- dum, oxymel. scillino iuxta Trall. Aetium & Paulum, & ita si pituita viscida sit infusa in tunicis, qua- illam incident, detergeant, euacuent, propina- da, etiam per vomitum, cum aceto syr. simpl. & oxymel. simplici & scyllino: & si non vomant, latis, pilulæ de hiera exhibendæ: & si ægre vomant, per inferna, ex hiera & agarico, vel per clysteres (quod tutius est) purgabimus. Si diuturnus est morbus, concoquendus melle ros. oxymel. syr. de hy- roentis, de flor. chade, si sine feb. fuerit: fugienda quæ adstringunt, ut syr. menth. absinth. nisi facta iam evacuatione humoris, tunc enim conveniunt ad corroboracionem ventriculi; alioqui materiam infartam magis impingunt. Concocto humo- re, rursus euacuandum cum pilul. cochis, de hiera

alietis iij. ʒ. ʒ. castorei. Post illam evacuationem syr. de absinth. convenit cum aqua menth. & diagal. & diacyminum, & exterius fatus iam dicti calfa- cientes, discutientes flatus, ex oleo abs. aneth. ruta- cro: & post fatus vel inunctionem fascia diligen- ter venter comprimendus. Egrege iuvat aeris re- tentio ex Galeno, ita & stentatio curat singul- tum ex plenitudine, teste Aetio, cuius exemplum posuimus De feb. lib. 5. obs. 15. & in scholio ratio- nem attulimus. Erysimachus medicus in conuivio Platonis Aristophanem singultientem docet tria remedia singultus: Continere spiritum (de quo lege Gal. de difficult. spirandi 3.) colligere fauces frigida (conuato ad interiora calore, vel obuso sensu) irritare stentamentum in vehementi, nec aliis auxiliis cedente. Id (inquit) si bis aut semel feceris, etiam fre- quentissimus est, tollitur. Respondit Aristophanes non prius cessasse singultum, quam stentamento represserit. Galenus in aph. distinguit, si singultus fiat à con- clusis humiditatibus: eos enim, qui ex inanitione sunt, qui sunt variiores, non sanas stentatio: concussio enim capite & ventre, tam reliquo corpore, maxime nervoso, excutitur materia, quæ singultum facit. Sicuti eadem caliditas succensione, tenuitateque, partim vacuata & dis- cussa, partim transata in partes ignobiles singultum facit; ut scribitur quarto De rat. vict. in acutis. Sunt quædam vulgaria; ut experimentum, quod inter- pres Hollerij probari vidit, compresso vrinque ad latera medico digito dextero, vel trisistis narratio aut in- solutio timor, alio videlicet seducta virtute animalis, quæ resistit actionem facit. Cuidam nullis remediis cede- bat singultus, nisi vino Hippocratico albo: cui res- pigitur itum fuisse ventriculum par est. Si singultus sit a caliditate, refrigerantibus curatur. Si autem via ad sint humores biliosi, acres, corrupti, rodentes, vel corruptis cibis biliosis, si contingat, id ex præcedente victus ratione dignoscitur, & ex ru- tibus, vomitione, sapore, colore flauo, & calore. Quæ non minus erit provocanda vomitio, quam in iuvantibus humoribus. Sed his detergentia ma- gis danda sunt, quam incidentia. Humor enim est nimis tenuis, & sua tenuitate ventriculum pene- tra- do, & actimonia pungendo, singultum facit. Galenus & Aetius vomitum medelam esse satis putant. Syr. end. simpl. vel compot. dari potest ad iuv. oris concoctionem, & vomitus provoca- tionem. Sed quando ad vomitionem datur, cum aqua tepida vel aqua decoct. hordei in magna quantitate & tepidus est propinandus: post cuius assumptionem debet corpus moveri, & ventricu- li regio saltem confricari. Quod si non vomant, Rondeletius exhibet cyathum unum decoct. glycyrr. vel passul. cum syr. distis, aut cum multo saccharo, aut hydromel bene dilutum. Quod si opus est leui pur- gatione, adhuc detur infusum rhab. cum decoct. pas- sul. vel hordei vel glycyrr. vel cum syr. ros. lax. iij. Val- lent & clysteres, à quacunque causa fiat singultus, ad humoris deriuationem. Trallianus ubi recre- menta rodentia & corrupta fuerint, videri con- temperantibus & abstergentibus: vinum his cir- comcidit, & omnia acrida decocta: vtitur aqua temperata & pane ea imbuta, prisana, copiosa, pil- cululo qui aceti paululum habeat, & pullis co- lumbari. Abstinere à purgationibus. His valet in- tybi succus potatus, cucumeris semen exortica- tum tritumque bibitum, & lactuca semen & por- tulacæ succus, vel ipsa portulaca in cibo sumpta, & myxarum decoctum in potu. Lac asinum, ca- prillum, syr. viol. nymphaeæ, pap. Sic & à serosis humoribus medicatisque & mordentibus vomitu præcedente: quibus si mordacitas non alteretur, abstergetur, discutietur iis, quæ sensus stupefa- Pet. Forest. Tom. 2.

tionem inducunt; opus erit, ex decreto Galeni & Aetij, ʒ. j. philonij vel theriacæ recentis, sed cum cautione. Exterius valent oleum rosaceum, corom, pap. nympha. Si ab alimentis vel medicamentis acerbis factus fuerit singultus, citra magnam plenitudi- nem, præsens remedium est, oleum amygd. dulc. re- cens, vel oliuarum, vel butyrum assumere, vel prisana cremorem, vel multum aqua frigida bibere, modo ven- triculum non habeat imbecilem. Extinguit enim medicamenti acrimoniam, & sensum mi- nuat. Ligaturæ fere in omnibus causis fieri pos- sunt, quia inducendo dolorem singultum sedant. Verum si ob ipsius ventriculi aut alterius visceris inflammationem singultus fiat, ex eiusdem in- flammationis curatione sedabitur: ita nos in quo- dam rustico inflammatione hepatis laborante & postea singultiente fecimus: qui prius secta vena & aliis remediis adhibitis ad inflammationem hepatis, & frigida ventriculo adhibendo, curatus fuit. Ita quoque si ex abscessu vel vlcere ventricu- li contingat, eius curatio petenda ex propriis lo- cis. Recte dixit Trallianus. Si ob enacuationem aut febrem singultus accedat, non dubie etiam firmius perse- verans, tunc ob siccitatem immodicam affectus oritur, & talis merno quidem periculosus est. Quare in eius- modi humectantibus & refrigerantibus auxiliis, præfer- rim temperata aqua creberrima, vultione, & omnibus quæ euacuat adhibentur, utendum. Noui autem quen- dam (inquit idem Trallianus) ex iis, qui ob hanc in- temperiam singultum, frigida subitione conseruatum. At in inflammatione, ea, quæ actu frigida sunt, vitari debent: magis etiam continue tepida uten- dum, paulatim eam sorbendo: extremas autem manus calidissimæ frequentius madefacere oportet: & pedes deligare, continereque non est alie- num. Eadem cauenda, quæ de ventriculi ac he- patis inflammatione dicuntur. In inanitione etiam desperata res est, iuvandus tamen æger destilla- tis, colaticis, iusculis & expressionibus, cibis hu- mectantibus, inunctione docti & ventriculi, ex oleo viol. hydrelæo quoque. Ita etiā si ex euacu- atione ortus fuerit singultus, curabitur per alimenta conventionis assumptionem, & per ea, quæ de- fectum explent, Aetio teste: & si perseverauerit adhuc immodicus sanguinis fluxus aut alui pro- fluxum, iisdem prospiciendum erit. Inanitione etiam conducit oleum amygd. dulc. potum per se, aut cum aqua tepida pariter: & prisana cremor per se, vel cum confusa pullorum carne. At ægro- tanti, quem hisce diebus inuimus, singultus ab ileo ortus, malum portendebat, ex aph. 12. lib. 7. & magis, iuxta Aetium, singultus in altiore sopore, aut animi deliquio; aut tetanis obortus, mor- tem non longe abesse præfagit. In hemiosis seni- bus sæpe sunt singultuosæ febres: in quibus sin- gultus non curatur, nisi reposito intestino. At si febris, reponas vi, paulo post moriuntur. Anno 1547. (ut referi interpret Hollerij) iuxta ædem S. Stephani de saxis, puella assidue singultiebat: nihil deglu- tiebat, dolore facto in œsophago. Antea pulmo- nibus bubulis largiter vsa fuerat. Huic grauitas in stomacho, nausea, vomitus. Frustulum tamen pulmonis, quem ederat, in œsophago restiterat. Cucurbitulis & idoneis remediis tandem reie- ctum frustulum: sicque liberata est. Refert quæ- dam remedia Trallianus contra singultum phy- sica: sed quia superstitiosa, ea relinquemus.

Ab alimen-
tis vel me-
dicamentis
acribus.

Ab inflam-
matione
ventriculi
& alterius
visceris
ratio.

12

Si ob febrem
singultus
accidat.

13
Ex inani-
tione curan-
do.

14
Singultus
in febre.

OBSERVATIO XIII.

De Nausea, ex lacte concreto in stomacho, cum pessimis accidentibus.

Mulier 25. annum agens, Amstelrodamo Alemariam venerat, mense Maio, anno 1550. recreandi se causa, vna cum marito, & vt cum amicis se oblectaret. Quæ cum copiose florem lactis seu crema deuorasset, ac vinum rubrum stypticum superbibisset, lac in ventriculo concretum, pessima symptomata intoxicati similia prodixit: inprimis nausea sine vomitione afficiebatur, cum ingenti ventriculi dolore, adeo vt syncope subsequeretur & anhelitus præfocatio; ita vt astantes illam morituram putarent. Ad hanc accitit (que tunc ad fossam novam in adibus Laurentij Gualtherij cognati nostri decumbebatur) statim decoxi florum chamemille m. j. sem. anisi feniculi an. 3 j. in aqua communi: & huius colaturæ capiebat 3 iv. cui addebat acetum vini modicum, & zacchari nominibus ac totum tepide propinaui. Quo remedio lac concretum dissolutum est, atque illa ipsa in vomitum prorumpens lac concretum vna cum vino euomuit; & accidentia iam dicta magna ex parte sedata sunt. Glande etiam imposita ex mellis 3 j. pulu. hiera picre 3 ij. dyscyd. 3 ij. salis parum, ad diarrhoeam: aluum quoque excreuit. Insuper his tabulis vtens statim conualuit: 3 pul. calamenthi 3 ij. specier. diacymni 3 j. marg. perfor. & non perfor. subtiliss. tritar. an. gran. iij. dissolutis in decoct. aque stor. chamemill. & meliss. adiecto zacch. q. s. fiat confectio in tabulis. Venit nobis tunc in mentem, id quod Gilbertus Angelicus lib. 7. De venenis cap. de sanguine & lacte concreto in stomacho, scribit, quod sentiantur frigus corporis & præfocatio anhelitus, vti autem mulieri contingeat. Is abstinere iubet à salitis, quia faciunt calcitatem. Dat acetum cum aqua in potu, cum succi calamenthi 3 v. Quia statim resolutum lac, & prohibet lac à conglutinatione. Sed quia flores chamemille erant ad manum, commode iis vsi sumus: cum ad nauseam faciant, & præcipue ad dolorem stomachi. Sed eo non vitur Villanovanus in grauidis; in quibus abortum mouet, vt ille refert. Sed hæc grauida non erat. Aliquid calamenthi in tabulis probe miscuimus.

SCHOLIA.

Quod ad lac concretum attinet, ad venena pertinet. Quod autem nauseam incitat, quæ nihil aliud est, quam appetitus vomendi sine effectu, signum erat iam lac concretum, vna cum vino, in ventriculi tunicis fuisse intartum, vel intra tunicas collectum. Verum cum vomitio succederet, nausea cessauit. Quæ etiam fieri solet, vel ob obiectum nobis parum gratum; vel ob alimenta putrida & male olentia, quæ asilumere ventriculus refugit; vel ob recrementa pauca tunicis ventriculi adherentia, aut intra tunicas collecta. Quare si nausea à viscidis humoribus adherentibus hat, oxymel. dandum, vel syr. acetosus. Si à bile detergentia sola sufficiunt, vt decoctum hordei, cum zaccharo, vel cum syrup. end. simpl. vel addendo parum succi ros. dilusi aqua tepida; vel magnam copiam decoctionis pulli, cum multo zaccharo assumere, & postea digito in os immisso vomitum provocare. B'lis facile euacuatur. & detergetur: pituita magis continua est. Quare decoctum raphani cum syrup. acetoso dandum, vel cum decoct. rad. & oleo vel butyro rancidis, vt vomant facilius: sed magna

quantitas est propinanda; vel vinum vel ius multum assumendum est, vt eorum copia ventriculus stimuletur ad vomitionem. Deinde pilulæ dandæ de hiera, cum agar. formandæ cum oxymel. dandæ vero mane sunt, & detur decoctum asari pro vomitu, ante vsum pilularum: deinde ventriculus corroborare oportet. Alij sub vno capite tractant de supinitate, Græce *ὑπὸ στήθεσσι*, de stomachi subuersione, quæ à Græcis vocatur *ἀναστροφή*, & nausea, Græcis *ναύση* dicta, quam alij *ναύση* appellant, & de vomitu. Differunt tamen hæc voces, licet ad deprauatum motum ventriculi pertinet, prout diuersimode offensus ventriculus ipse à diuersis causis fuerit, *ὑπὸ στήθεσσι* Latine supinitas stomachi appellatur: qui effectus contingit quandoque iuxta intemperiem quamcunque ipsius stomachi, circa tamen vitiatos humores: hic etiam propter humiditatem multam quidem, non tamen malignæ qualitatis, vt constat ex Galeno 8. De compos. medicam. secundum locos: Irregularis enim stomachus (vt ipse inquit) per longam humectationem, similiter vt ligamenta nervorum lassatur. *Ἀναστροφή* à Græcis, à Latinis subuersione dicta, indifferenter duo significare poterit, ex Galeno. Nam quandoque appetitus perditionem sic appellare possumus; interdum vero nefas affectiones ab accepto cibo fientes: contingit etenim quandoque hoc vnum solum symptoma accepto cibo; vt si paulo fortiori motu moueantur, statim vomunt; vt fratri meo Theodoro Foresto contigit. Appellant etiam aliqui tales stomachicos. At si anorexiam, hoc est, perditionem appetitus, significat, antea eius curationem conscripimus. Si accedat sumpto cibo, paulo fortiori motu, & statim vomant, tunc curabitur, vt nausea, & vomitus, cum parum à nausea discrepet; quando à modice vitata humiditate exoritur. Verum si ob oris ventriculi solum fiat imbecillitas, curabitur vt supinitas. Supinitas autem facillime curabilis est, quia aut astringentibus solis, aut quæ siccare humiditatem possunt, ac constringere laxatum corpus, tollitur. Græci vero *ὑπὸ στήθεσσι*, à Latinis vomitus dicitur. At hic vna cum nausea (quam Græci *ναύση* seu *ναύση* appellant) magnam cognationem habet, ac vnus affectus reliquum præcedit. Nam nausea vomitionem præcedit; licet non perpetuo ad nauseam vomitus consequatur, cum nonnulli nauseam searint, nec tamen vomuerint, Gal. teste 2. De caus. sympt. & Paulo c. 1. lib. 2. Nonnulli vero turbantur, sed nihil euomunt, humore ipsis tunicis imbuto: qua nausea deprauatus est quidam expultricis facultatis ventriculi motus: quo venter ipse, quæ eius corpus contrahant, quam citissime per stomachum euacuare appetit. Vel breuius, irritus quidam est conatus ad vomendum, & inanis quedam vomendi irritatio, quæ interdum ad vomitum impellit, interdum & citra vomitionem fit; vt ex Galeno declaratum est. At vomitus, parvus quoque est eiusdem facultatis expultricis ventriculi motus, quo ea, quæ in eius capacitatem, seu latiori spatio existunt, ac ipsum contrahant, & in se fluitant, rejiciat quam citissime per stomachum, eodem Galeno auctore, lib. 2. De caus. sympt. In vtriusque afficitur (vt ibidem liquet, & 5. De loc. affectu) os ventriculi: vel est affectus totius ventriculi cum ventriculus per se & quandoque per consensum afficitur. Est autem vtriusque symptoma modo expultricis facultatis, præter naturam, modo naturalis, vt ex Galeno constat, & longiore sermone ab Altmayo explicatur cap. proprio. At nausea cognoscitur, quando ipsa in illa inani vomendi irrita-

irritatione lancinat tantum ventriculum ipsum, & nullum humorem educit, teste Actio. Distinguitur etiam à subuersione; quoniam ea non nisi cibo assumpto; hæc autem sine cibo assumpto fit; iuxta Paulum, lib. 2. c. 54. Quamuis Galen. aliam præter hanc afferat diuersitatis causam, quoniam ea aut propter solam ventris debilitatem, aut cum vitiatæ alicuius, modice tamen, humiditatis complexu fit: hæc vero ex multa, & etiam valde vitata, citra quoque cibum afficitur. Vomitus autem signa frustra quispiam conscribere tentauerit. Verum à nausea ipse differt quia per vomitum perpetuo aliquid excernitur; per nauseam nequaquam, vt iam diximus: quamuis eam vomitiones interdum consequantur, vt diximus; interdum vero non. Et, vt summam complectamur, nausea & vomitus causæ duæ sunt præcipuæ, nempe copia; vel humorum vitium seu prauitas; copia nempe ventriculum graundo; prauitate morsum inferendo. Vide plura de his apud Galen. 2. & 3. De caus. sympt. & 8. De compos. medic. secundum locos, & apud Alexan. cap. 13. lib. 7. & reliqua apud Altmayrum. Quæ causæ facile innoscent exemplis sequentibus de vomitu, quales sunt succi, qui eam moueant. Ita biliosi vel fetosi in ore ventriculi in nausea absorpti sunt; viscosi vero ori ventriculi infixi, vt Trallianus docet. Ex quibus modis nausea curatur iam diximus. Vide eundem lib. 7. c. 13. De nausea & vomitu. Copiosos euacuabimus; prauos & vitiosos contemperabimus, & malignitatem ipsorum imbecilliorum reddemus; præsertim ubi biliosi & melancholici fuerint: pituitosos extenuabimus, & crassos & viscosos; crudos vero in solo ventriculo redundantes & non ex toto insistentes, medicamentis non sollicitabimus, sed victu curabimus, & humores in ipso contentos immutabimus. At si ex toto corpore insuant in ventriculum, medicamentis maioribus vtetur, modo per sanguinis extractionem, si abundet; modo per purgationem, si magna prauitas humoris existat. Si in nausea nihil efferatur, humores iam imbibiti sunt ventriculo: qui vomitu, vt diximus, expellendi, &c.

OBSERVATIO XIV.

De Vomitu, & Nausea præcedente vomitum.

Rigidos succos puella ex esu fructuum hortariorum in ventriculo longo tempore collectos habebat: vnde in ore ventriculi frigus sentiens, immodice cibum appetebat, minimeque siticulosus erat, & sæpe sentiebat in ore acidam qualitatem, ita vt cibi quoque in ventre acrescerent. Adeo & huic aliquo tempore pondus quoddam, & tensio quadam circa ventriculum; ita vt subinde cibum ferre non posset ventriculus, & nausea afficeretur. Ad vomitum excitabatur, & cibum subinde euomebat, vt nobis narrabat. Ita vt hæc pallida, & cachexia quasi affecta, si cibum copiosius sumpsisset, nausea & vomitu corripere. Nullam medelam adhibens, tandem & sine cibis tensionem & pondus sentiebat: ita vt coniecimus etiam copiam humorum adesse, nempe succorum frigidorum; quod postea etiam cognouimus, ex vomitu nauseam subsequente, cum humores pituitosos crebro intenteque, nulloque insigni spatio interposito, euomeret; ita vt & stomachum primario affectum esse petceperimus, & redundantes humores in eo esse genitos. Deinde, quia vomitus statim post nauseam oboriebatur, & citra vehementiam vomebat, intelleximus quoque

Pet. Forest. Tom. 2.

humorem noxium in lato ventriculi spatio esse, cum & in stomacho fluctuaret. Ideo cognita iam causa, succum pituitosum ac frigidum esse, præcepimus vt in aere calido versaretur: & quia iam in hyeme eramus, vt in cubiculo semper focum luculentum haberet, imperauimus: vt etiam somnus, quies ac inedia moderata essent: nam per moderatam inediam, iuxta Trallianum, non solum pituita alteratur, & extenuatur, verum etiam in sanguinem benignum probumque conuertitur; vt eiusmodi quoque humor per inopiam alimentum nutrire possit, præsertim ubi dulcis fuerit: sed hic parum acida appetitum edendi magis inferebat. Interea tamen, si vires inediam moderatam ferre non possent, carnes concessi potius assas, vt gallinarum; pullorum gallinaceorum. Columbarum iduenum, phasianorum, perdicum (cum satis diues esset) turturum, turdorum, merularum, leporum, adiectis quibusdam odoratis, caryophyllis, cinnamomo. Pro potu concessi vinum rufum, aliquando subaltringens & vetustius. Vinum namque adeo calefacit ventriculum, vt in qualitatis eius calorem non intendat; licet eiusdem substantiam augeat. Cervisiam abinthitem si aliquando bibere vellet, concedebam: & vt in fine mensæ exiguum diacydonij cum speciebus sumeret; nihil deinde superbibens aut edens. Excrementa quoque subdecebam alui, natura vel arte, fere quotidie: & imperabam vt omnes immodicos animi affectus vitaret. Quantum ad medicamenta attinet, si difficulter vomeret, dabam cochlear, vnum atque alterum oymelitis simplicis, modo scyllini. Sed quia facile vomebat, sufficiebat oxymel simplex. Interea decocto vsi sumus in hunc modum calfaciente & nonnihil indicente, & pituitam concoquente: 3 pul. calamenthi, mentha, hyssopi, serpilli, pulegi an. m. j. absinthij m. 3. rad. feniculi, cappar. ana 3 6. seminis feniculi 3 i 6. sem. anisi 3 j. fiat decoctio in aqua communi pro 3 6. coletur & aromatisetur cum 3 j 6. cinnamomi electi, & 3 j. arom. ros. sine musco, addendo oxymelitis simpl. 3 i 6. syr. menthaei 3 j. & clarificetur. Deinde purgavi ventriculum cum pilulis ex aloes lora, & hiera picra ana 3 6. componendo ex iis pilulas septem; quas mane deglutini. Postea dedi subinde syr. menthaei & absinthij, & species diacinnamomi, diacod. abb. & arom. rosati in vasis confectas; singulis 3 iij. ponderantibus: ex quibus vnum quotidie sumebat, parum vini absinthij superbibendo. Interea ceratum ex mastiche, olei nardini aliquot guttis additis, ventriculo imposuimus; prius inuncto oleo nardini, menthaei, & maceris, aliquot guttis olei caryophylli, adiectis. Quibus hæc probe curata fuit: quemadmodum altera mulier Alemariana, annuum 26. agens, quæ in insigni felis, in platea vulgo *Drakenordia* dicta habitabat. Laborauerat autem per vij. continuos dies vomitu pituitoso, vix aliqua interposita mora, cum ingenti stomachi dolore ac torsione. Ad quam ingressus, mense Octobri anno 1547. inprimis sequens decoctum propinaui: 3 decoctionis hordei communis galibene 3 i 6. syrup. de mentha, mellis ros. colati an. 3 i 6. mure coroneorum 3 j. misc. Primo die, cum cyathum vnum sumpsisset, euomuit. Secundo die, cum valde debilis esset, & continuo euomeret, sine febre, rursus dedi cyathum vnum, & retinuit: & ex reliquo sumebat bis in die. Deinde ad maiorem contrictionem, cum semper magis debilitaretur, præscripsi conditum sequens & vng. 3. confert. ros. veteris, confert. rosiferini an. 3 6. corticum citri conditi 3 iij. spec. diacymni, arom. ros. sine musco an. 3 6. species diacod. abb. 3 j. B b iij diacy-

diacydonij cum speciebus 3 lb. syr. menthacei q. s. fiat conditum: capiat sapius: 2l. coriandrum gram. sem. myrtill. sumach. cinnam. electi. mastich. corall. rubr. an. 3 j. flor. ros. rub. trochis. de carabe an. 3 lb. olei mastichini, nardini, absinth. menthacei an. 3 lb. cere q. s. fiat vng. Quibus remediis & hæc curata fuit.

SCHOLIA.

IN nausea, uti & in vomitu, diligenter causæ per signa sua distinguendæ sunt, antequam ad curationem accedamus: nam hæc cognitu necessaria sunt, & viro indigent exercitata considerationis. Sicut enim in succo frigido nullo modo agros siticulosos esse; aut ardore in ore ventriculi sentire & aciditatem contingit: ita in salsa sitis augebitur, minueturque appetentia, ac fortasse abolabitur; præter id, quod simile quoque sentiet in ore qualitatem. Si biliosi fuerint, oris amaritudo, sitis atque ardor simul cum morfu in ore ventriculi & inappetentia aderit, & assumpti cibi in amarum seu nidorofam qualitatem vertentur. Quod si vomitus ad has causas consequatur, facilius per vomitionem redundans succus dignoscetur, tum visu à medico, tum gustu à laborante. Ita & vitiosi cibi deuorati vel corrupti in vomitu, quoque facile percipiuntur. Et si fuerint saniosi, vel ferosi ac tenues humores, non solum ante cibos, sed & post acceptum cibum vomitum inducunt, ut Aetius refert 10. cap. libr. 9. Iam quoque considerandum num in ventrem fluxerint: si enim à toto corpore, plethoricum erit, & ex signis plethoræ habebitur: & vitiosis humoribus sit repletum, ex colore & eruptionibus papularum circa cutem cognoscetur; atque ex urina, teste Aetio. Si autem ab aliqua parte, ut capite, splene, seu hepate, humor ad ventriculum transmissus fuerit, æger ipse primum affecti membri læsionem sentiet, vel calorem, vel frigus, vel gravitatem, vel duritiem in tactu. Neque nausea intensa neque crebra excitabitur, & vomitus leuior, & insigni aliquo spatio interpositus, habitusque totius corporis considerandus: tum qua victus ratione sit usus, verum frequenti cruditati aut satietati incidit, idque in vita otiosa, ac præcipue præter consuetudinem, an contra, numquid & membrum certo temporum circuiu vexari solitum nunc non vexetur: vel aliqua excretio iis retenta sit: alioqui si crebro intenseque nullo interposito spatio, ut in puella nostra, contingat, certum erit ventrem per se & primario affectum esse, & redundantes humores in ipso genitos. Si nausea laborant & nihil notatu dignum vomant, humores noxii ventriculo infixi sunt; alioqui fluctuantes facile vomunt. Et ita humores mordaces si valde molestant, calidi vel frigidi singultum inferunt; sed non adeo mordaces, nauseam. At à vomitu singultus & oculorum robur, malum, ex Hippoc. aphor. 3. libr. 7. quemadmodum etiam à tuberculi introitus rupture vomitiones malæ, aphor. 8. libr. 7. & ab ileo malus est vomitus; quando ilei exitiales sunt, ut sæpe vidimus in heptiohis, maxime vero senibus, vomitu continuo expirabant. Nausea autem (ut quidam volumus) signum crismus exiit: interdum vero signum malum, ut in febribus pestilentibus: & quando in conualescentibus multiplicatur, indicat recidivam. Quod nausea in pestilentibus febribus sint perniciose, ratio est; quod qualitatem venenosam arguant. Nausea sæpe decernit vomitum; & vomitus superueniens nausea, eiusdem curatione sæpe exiit; si ma-

teriam adiunctam habet. At vomitus vilissima est, si pituita ac bili permixta quam maxime fuerit; si non multa nec crassa sit. Syncerior enim deterior est, siue fuerit porracea, aut liuida, aut nigra; quicumque ex his fuerit color, malum esse censendum est, teste Hippocrate. 2. Prognost. Vidimus tamen, inquit Alexander Trallianus, mulierem, inter exempla, mensis unius intervallo singulis diebus: miram porraceæ cholera quantitatē euomentem, & conualuisse. Accidit quoque (teste Arculano) febricitanti spasmus aut epilepsia; & euomit æger humorem floris aris similem, ut euasit: ut puella istis diebus (cum hæc scriberem) euenit, quæ in epilepsia eiusmodi humorem euomit Delphis, & sanata fuit. Hippocr. bis in mensis vomitum in corporibus sanis probauit. Aliis tamen sufficit bis in anno. Vere & autumno. Nam cum æqualiter fiat, ægrum præseruat à plurimis morbis, & renum & pedum vitiiis: diuertit enim ab inferioribus malis, & à superioribus. malum eradicat: vitiosus est omnibus morbis, qui à materia in ventriculo fouentur: & prodest, aut lute aut cæna, ægritudine in ventriculi materialibus, absque tamen apostemate aut ulcere. Ideo si rarus est, conuenit: assiduus vero ventriculum vitiat & debilitat, imbecillitate abducta: & veluti cloacam proluiet: vniuersi corporis facit. Quidam volunt bonum esse in apostematibus hepatis & propriis concavitatis ipsius, ac splenis, modo sit proportionatus materię apostematata facient, frequenter tunc bonus exiit; uti & in febribus. in die critica (ut multis exemplis ostendimus in libris nostris De febribus) modo non sint febres pestilenciales: in iisdem enim niger & male olens, subitam perniciem denuntiat. Exitiale quoque admodum est, si quis vomit omnes colores: & vomitio liuida graueque olens oculis mortem indicat: uti & omnis subputris & foetidus odor in omni vomitione malus est, eodem Hippoc. aut lute. Contingit tamen aliquando (ut scholia obser. 15. lib. 5. De feb. exemplo probauimus) eos curari qui nigram & atram bilem euomerunt. Niger ut fex sanguinis, malus: nisi in apostemate lienis, aut in fine veris contingat, ut Gradus annotauit. At excrementi vomitus, cum anhelitus foetitate, intestinorum abscessum denuntiat: in colicis & iliis pestifer est; quamquam vetula (cuius historiam posuimus lib. 7. De feb. obser. 4.) iliaca per octo dies recrementa rejiciens, per me curata fuit. Quod autem interdum vomitus valetudinis causa recte fiat, experimentis credens Celsus approbavit. Commonet tamen, ne quis, qui valere, & senescere vult, hoc quotidianum habeat: ut liquet lib. 1. c. 3. Vomitus quoque sæpe singultum clamorem curauit. Et si quis sine febre est, malus tunc esse non potest, quando robur naturæ sequitur: etiam si è cerebro vel toto corpore humor in ventriculum effluerit, vel à iecinore, à liene, aut mesenterio, modo eo tempore neque tumor in hepate, neque in liene sentitur. Et sic quoque spontaneus vomitus seu arte paratus, iuxta Hippocratem. aphor. 2. libr. 1. Si talia euomuntur, qualia oportet, & bene ferunt, sicuti alia quæuis euacuatio utilis est. Sed assiduus ventriculi nocet, peccatori, visui, dentibus, & antiquis capitibus doloribus, præter eum, qui fit per ventriculi consensum. Qui cum vermibus est, in feb. pestilentibus, malus, ob putredinem potissimum si mortui euomantur, cum & omnis vomitus pestilentibus febribus (ut de peste diximus) malignus habeatur. Aliquando in aliis febribus vermes reiecti nihil mali attulerunt, ut exemplis in febribus declarauimus.

OBSER-

OBSERVATIO XV.

SCHOLIA.

De vomitu, ob ventriculum non potentem cibum continere.

Vomitio aliquando fit, quando ventriculus cibum non potest continere. Non continet, vel quia alimenta sunt plura, quam continere possit, ut ebriis accidit: vel quia alimenta nimis sunt pingua, & lenia, aut ordine suo non assumuntur; ut si quis assumat (ut Rondeletius asseruit) magnam quantitatem incisorum, qualia sunt passillorum caro, aut quæ vulgo passer en pot Gallie dicuntur, vel si liquida multa ingerantur, post astringentia multa & dura, vel quia ventriculus plenus statibus, alimentum suspendum in superiore parte continet: aut quia multa dulcia super alia sunt assumpta, ut pepones, ficus, cerasa, & omnia alia dulcia, vel quæ parantur: cum multo oleo, lacte vel butyro: vel si cum suspicione alimenta aliqua assumpta fuerint: vel ubi ex immodica humiditate ventriculi, etiam citra vitiatos humores fiat, sola quantitate & copia affligente & veluti irriguum os ventris seu ventriculi redolente: adeo ut totum ventrem ob eandem multam humiditatem exsoluam ac laxum habeant laborantes: uti iuuenis quidam, ad me veniens consultandi causa, laborabat; qui omnem cibum facile euomebat, præcipue si butyrum & pingua sumeret, quibus videbatur delectari. Hic autem omnia paulo ante dicta inhibimus, & quia videbatur humidus tantum interperies, & aliquantulum frigida, facile illum nos posse curare diximus, modo optimam victus rationem obseruaret. Quare eidem astringentia edulia & potus quoque astringentes, & quæ moderate calfacerent cum quadam alitricione, commendauimus, ut cuniculos paruos assos, & pullos galinæ, & columbas iuuenes. Si elixis quandoque necesse esset uti, ut adiceret quædam odorata, ut caryophyllas, cinnamomum, ex quo omphacio addito aut vino odorato. Sicuti enim graueolentia omnia stomachum subuertunt; ita odorata eundem corroborant. Quod si carne veruena, vel aliis elixis vteretur, id faceret quidem, cotoneis vel malpuncis granis incoctis. Et si vino vteretur, concessi rubrum & astringens. Omnia enim his, quæ ori grata sunt, & actu frigida vel calida, erunt adhibenda; & minime tepida, quæ vomitum prouocant; uti & omnia pingua vitæ debent. A cibis cotonea mala vel pyra allata, abique tamen saccharo, commendabam. Medicamenta vero calfacientia, & quæ stomachum roborarent exhibui, & diacotoneum cum speciebus, & aromatis, ros. superbibendo exiguum vini absinth. & exterius ventriculo adhibui linimentum & vnguentum; quæ statim transeunt, & citius operantur quam emplastra, quæ tardius vim suam exerunt: quæ hoc est vng. Recipe olei masticum, nardini, absinth. ana 3 lb. mentha sicca, cinnamomi, maceis, galangæ, flor. ros. rub. ana 3 j. mastichis 3 j. cere medicam, fiat vnguentum, ut artis est. Etiam apponebam crustam panis vino & aceto irroratam, asperso pulvere caryophyll. maceis, cinnamomi, calami odorati, ligni aloes, modo puluerem inspergendo, modo irrorando. Adeo ut his relictis hic iuuenis, tum alij plurimi (quibus vomitus tandem cessauit, & ventriculus roboratus est) curam sanitatem consequuti sint.

Vomitum non vno modo, sed diuerso ac vario curatur, ut antea diximus, cum plures eius existant differentie: Nam alius Spontaneus est: atque is rursus vel Criticus est, & laudabilis quidem, ex quo speratur salus morbi, ut quibusdam exemplis ostendimus in libris nostris De febribus: Nam criticus plerumque terminus existit multorum morborum; potissimum febrium acutarum, apostematum hepatis, quæ sunt in cœcauo ipsius, & similium: neque hic retinendus, quem admodum sæpe dictum est in obseruat. nostris De febribus: & ideo sinemus naturam operari, si ex coctione præcedente & virtutis tolerantia videatur fore sufficiens, neque enim cibo nec alio remedio impedimus, imo si fuerit diminutus, aliquando iuuandus, cum leuibus tamen medicamentis. Si vero excedat & omnino virtutem deiciat, ita ut mors subsequeretur, constringendus erit. Symptomaticus autem vomitus etiam ad spontaneum pertinet, qui etiam accidit magna ex parte in accessione febriana: vnde modo Naturalis est, modo Violentus. Et quamquam aliquis laudabilis esse possit, omnis tamen est præter naturam, ut nos docuimus de vomitu, qui in febre fit: sicuti enim fluxus symptomaticus vites deiciit, ut scholia obseruat. 13. lib. 2. diximus, & raro aliquid boni adfert: ita & vomitus symptomaticus: quamquam aliquando iuuare possit, modo non excedat; & si excellerit, restringi quoque poterit, uti alia excretionis symptomaticæ, de quibus in febribus diximus. Atque ex iis exemplis facile discas num sint constringendæ nec ne: & quando symptomaticæ excretiones sint bonæ vel malæ, ut scholia obseruat. 26. libr. 2. numquid etiam sint impediendæ nec ne, inuenies. Alius vomitus est Naturalis, quo natura alleviatur: alius Quietus, qui accidit stomachicis & facile vomitibus: alius vero Violentus, acutus & astuosus, ut in cholera, qui & præter naturam est. Alius est Artificialis, qui præcauet ægritudines futuras, vel præsentis curat. In quo quædam sunt obseruanda ante vomitum, & in vomitu ipso, & post vomitum. Ante vomitum tunc in primis cauendum, ne vomitus iis prouocetur, qui sunt inepti ad vomendum, de quibus minus vomitus confert, uti prægnantibus: si enim fortia vomitua ceperint, facile abortum patiuntur. Difficiliter quoque vomunt, qui stricti sunt peccatori, & villos latitudinales tunice extrinsecæ stomachi debiles habent. Parati vero ad vomitum sunt, habitudinis mediocres, lati peccatori, stricti colli, neque apti ad sanguinis spiritum, stomachi robusti, scilicet fundi, & debiles secundum os ipsius: & si sine assueti. Ideo Aui-cenna, præter iam dicta, quatuor proponit obseruanda ante vomitum: Primum, ut insueti ad vomendum assuescant, lenibus vomitis: ne subito fiat transitus ad inconsuetum, quæ corpus plurimum immutat. Secundum, ut ante vomitum præcedat ventris lenitio facibus communiibus sponte eductis, vel arie, balneo, aut chylmate, aut pharmaco leniente. Tertium, ut ante vomitum cibetur cibis diuersarum virtutum, mixtis ex incindibus, detergentibus, viscosis, dulcibus, acidis, sed maxime pinguibus, & his, quæ diuerso modo parantur tam frictis, assis, quam elixis. Quod si metus sit vomitum futurum diminutum, ex difficultate euomentis, vel ex humorum ineptitudine, misceantur cum iisdem cibis aliqua vomitum irritantia seu vigorantia: uti est erica, raphanus, ficus, arida, pingues, cape, porum cum aqua bordei & melle; melo-

B b iij

cholicus quidam, qui circa lienem subinde dolebat, per certa quadam intervalla humorem melancholicum, sæpe etiam atrum, vomebat. Huic igitur consului, cum remedia contra hoc fœdum malum & molestum à me peteret, cum in autumni principio essemus, & etiam videretur aliquo modo laborare sanguine melancholico (licet quadragesimum annum ageret, vir tamen niger & hirsutus ac venas satis amplas habens) ut paulo ante vomitum, qui fere certis periodis illum infestabat, post leniens medicamentum sumptum, altero die sanguinem in brachio sinistro ex vena lienari sibi detrahare iuberet. Mox atrabilem expurgavimus, cum decocto sene myrob. indor. fumaria & flor. bugloss. boraginis. Deinde splenem tum ventriculum roboravimus. Ita ut facile is tandem curatus fuerit. Et ut magis deinde vomitus constringeretur, mandavi, ut syr. menth. acerb. cum aqua melissa, adiecto exiguo vino mali punici, sumeret.

SCHOLIA.

Hic vomitus, nisi immodicus fuerit, non est inhibendus, præmissis vniuersalibus remediis: si superfluat, vel alius excedens, est constringendus. Solet plerumque hic vomitus contingere, si melancholia facialis multipliciter, & non descendat ad intestina, sed copiosius transuat ad stomachum, illum grauando, vel morsu irritando. Maxime atra bilis vomitum infert: qui equidem vomitus ubi excellerit, nihil præstantius est imprimis, quam humorem illum inferius clysteri ad intestina retrahere, non tamen acris: & stante repletione sanguinis melancholici, venam incidere. Et ideo etiam, quia hic in liene dolebat, basilicam sinistram secare fecimus. Et propterea aliquis mirabitur, cur aliquando venæ sectio in vomitu conueniat: imo etiam Græci, præter Arabes, id suadent. Ita Alexand. Trallianus c. 13. De nausea & vomitu, lib. 7. inquit: Sin autem ex toto corpore veni, paulo influent, tunc medicamentis utendum maliculis. Interdum enim & sanguinis missio requiritur, si is superare videatur? & purgatio, si magna humoris prauitas existat. Quod si ambobus videantur abundare, tum venam secare, tum purgare oportet. Si igitur adsit repletio totius, & adsit omnium humorum qualitas, aut si mens dominetur, fiat venæ sectio ex vena communis: alioqui si ex hepate originem habent, ex basilica dextra; ut à liene ex sinistra: vel ex saphena, si à repleto sanguine menstruo, vel ab hæmorrhoidibus. Huius exemplum posuimus de moniali iuencula 25. annum agente, lingulis periodis menstruum purgationem per vomitum reicientem, à me curata, lib. 16. obs. 25. Refert quoque, fere incredibilem historiam de moniali quadam Matth. de Gradi, Papie commoranti; quæ tribus annis delicatissimum, quantumvis cibum semper euomebat, cum humorum aquosorum haud exigua portione: quæ deinde exaltans maximo dolore afficiebatur, ut furiosa & phrenetica impetuose admodum sese moueret: aliquando & in syncope collapsa per semihoram pro mortua hibeatur; ita, ut nulla diuersiones iuarent, nisi post quatuor aut quinque horas: deinde per se alleviatur. Huic frequens sanguinis missio facta est ex vena communis dextri brachij, ita ut singulis tribus diebus per duos menses semper extracta fuerint ad minus semper septem uncie sanguinis pro vice, cum etiam viueret septendecim diebus absque cibo & potu, sumendo tantum modicum vini Veruacini singula die. Postea de quæto in octo dies demissus est sanguis, & quod

magis admiratum dignum erat, bona habitudine læta ac iucunda videbatur, cum tamen nihil cibi retineret. Fuit tamen hæc phlebotomia curata, præter spem medicorum omnium excellentium, qui eam viderunt. Vnde Gradus infert, hunc vomitum à toto originem habuisse, ab humore in os ventriculi delato: & hinc quoque sanguinis detractionem iuuisse credebat. Recte Auer. 7. Collestanteorum suorum dixit, c. de curatione cancri, quod sicut in natura sunt monstra; ita & in medicina monstruositates apparent: de quibus multa refert Rabbi Moyses part. 24. suorum aphorism. In vomitu igitur sæpenumero sanguinis missio non improbat: nam si corpus morbidum est, ac venæ sanguine turgant, plurimum fracta vena ex stomacho reicitur, vel duarum librarum interdum pondere (ut nos lib. 15. retulimus & exemplis approbavimus) tum à iecoraria vena incipiendum est; quæ acuto scalpello secanda est, teste Alexand. Veronensi medico) ne latiore vulnere spiritus vitalis subducatur. At scemina sanguinem euomentes, profluentibus mensibus, protinus liberantur, auctore Hippocr. Verique sexui sanguinem euomenti, narium aut hæmorrhoidum profluuium subuenit, si parcius, tunc phlebotomia prodest. Sæpe etiam in vomitu melancholico, ut hic in sinistro brachio vena vulnerata, auxilium attulit, ex liene facta flexione in ventriculum, ut à iecore ex basilica dextra: propterea si sit vomitus humoralis, periodicus, tunc plenius vel à toto, vel à parte per consensum stomachus afficitur, humorem ad se fluentem recipiens: & curandus est eo modo, quo dictum est. Sed antequam stomachus in vomitu confundatur, ea primum diligenter obseruanda sunt, ut materia, in diuersum trahatur, ut iam diximus; & ut membrum recipiens validius fiat, & membrum, à quo materia fuit cori igitur. Ante accessionem dandi syr. refrigerantes acetosi & parum styptici, si materia fuerit calida ac mordens. Tum die integro deiectio ventris, ex thamarindis prunisque nostratibus fieri potest: vel venter clysteri molliori. Et stomacho ac iecori deinde imponenda emplastra ex santalis, ros. rub. myrti baccis, ciper. mastich. spondio & similib. cum oleo ros. & cera compositis, confuso aceto acerrimo. In phlegmatico melancholico humore, qui periodice effunditur, valent balani Indici seu myrob. epithymum, agaricus cum sale Indo, finita accessione, & lienis imponendum emplastrum de meliloto, myrto, ac ladano ex vino meraco vel aceto. In phlegmatico quoque humor deiciendus, ac alio propellendus, & stomachus confortandus est, ac cerebrum, si inde emanat humor, firmandum est. Si vomitus à pharmaco excitetur, pharmaci imprimis educendus est, & venositas detergenda, vel vomitu, vel per alium deiectionem: nimium enim stomachi tunicas lancinat, aut mordet: huic curatio omnis necessaria est, quæ supra de bilioso humore posita est. Quod si vomitus venerit ab apostemate, vel ulcere, aut dolore ventriculi, tunc curatio petenda ex propriis capitibus, de quibus mox agemus. Si contingat à ventriculi raritate, vniatur & roboretur stomachus; cauendo à solutivis & iis, quæ vomitum incitant: & à vomitiis & valde resolucentibus. Et intus sumantur, quæ stypticam viscositatem habent, ut coroneum, pellicula interna stomachi, & vinum moderate stypticum, tum alia viscosa, de visu dicta, & ab auctoribus latius explicata. Si sit ex oppilatione pylori, si naturalis, non recipit curatiorem: alia causa remouenda: & ideo si ab humore crasso & viscoso, uti magna ex parte

euenit, curetur abstergentibus, incidentibus, & exhibitione hieræ picæ, in forma elect. de quibus iam antea dictum est. At nunc pauca de vomitu sanguineo adiciamus, quamvis de eo prius loquuti sumus lib. 16. De cruenta spuitione.

OBSERVATIO XVIII.

De sanguinis vomitu.

Vir ille, qui ex ventriculo sanguinem recentem naturalem per vomitum reiciebat; cum ut compellerem à me postulauit. Quod efficere studiui primo sanguinis missione, etiam diuersione per ligaturas & cucurbitulas in cruribus, postea sequens exhibui: Recipe trochis. de carabe, de terra sigillata ana ʒ ʒ. aqua bursa pastoris, porulacæ, plantag. ana ʒ ʒ. misce. quæ illico iuuerunt. At alter iuuenis, cui exhibitum fuit medicamentum acre per empiricum, sanguinem, laxatis venis seu venarum orificiis, vomuit. Huic commode consulimus, ut lactis heminam cum vini dimidia aut tertia parte, idque paulatim & continuo haustum sumeret. Hoc enim virus medicamenti mitigat, eluit & pariter conglutinat, Alexandro Veronensi medico teste, lib. 13. cap. 10. Valet & syrupus ex mali punici succo: aliqui acrolum præferunt, niue refrigeratum, ut torpescere membrum faciat, & punctiones obtundat. Acetofus namque conglobatum, si quis intus relictus fuerit, sanguinem disciuit.

SCHOLIA.

EVomit nonnunquam sanguis ventriculi venis à copia sanguinis cum impetu mentis apertis (idque maxime, si venarum ora imbecilla fuerint) etiam à vitioso acrique sanguine erosis. Assumpto quoque veneno plurimi vomitionibus perierunt. Quidam cathartico epoto vomitorio sanguinem euomuerunt, antequam morerentur. Iona scuntur etiam interdum in stomacho caruncula hæmorrhoidibus simile: ex quibus per intervalla sanguis villiter profluat: ratio tamen id euenit: ut etiam ab impacta gula sanguisuga vel sit iis, qui aquam palustrem vpa cum belliola incaute bibunt: & interdum sanguis ex capite, & iecore, liene, in stomachum profluit & transfertur, vel in scemina mensib. suppressis aut hæmorrhoidibus, aut sanguinis missione vel venere intermissa, ut viduis & religiosis etiam pluribus contigit: vel ab ictu hæmorrhoidis serpentis: pluribus corporis partibus, & à stomacho sanguis profluit, vel intus ad longum lib. 16. De sanguinis spuitione docuimus, & præcipue obs. 25. eiusdem libri; ut non opus sit ea hic repetere, aut diuini huic curationi insistere. Quod ad præsens attinet, satis est, quod is sanguis, qui ex ventriculi venis vomitur, concretus non est, nec inde magna sanguinis eruptio potest contingere, quod graciles ventriculi venæ sint. Aliquando qui vomitur sanguis, à remotis corporis partibus in ventriculum deferretur: ut si cui membrum quodpià excisum fuerit, natura non minus sanguinis quam antea generante, sanguis quo membrum illud ali debuit, ad ventriculum deferretur. A toto, adeo plenitudo. A iecore aut liene, tunc adeo in dextro aut sinistro latere tumor. A mensibus suppressis vel hæmorrhoidibus, aut hæmorrhagia, ex astantibus dignoscitur, & euacuatione solita suppressa. Et qui ex aliis partibus deferretur ad ventriculum, qui euomitur, concretus esse solet, vel facile concretus. Sanguinis itaque vomitus nisi fuerit periodicus,

cum corporis robore, periculum præfigit: cui nisi protinus subueniatur, animi deliquium affert. Ex venæ scissura diu emanans, vlcera minatur, & abscessus, ob eam causam (ut Gal. demonstrat) medico opus est sceleri & ingenioso, magnæque experientia. Si itaque sanguinis vomitus ob membrum aliquod excisum fuerit, aut ab vniuerso corpore in ventriculum deferatur, incidatur dextri cubiti vena media: si ab hepate, dexteri interior cubiti incidenda: à liene, eadem incidatur vena, sed in sinistro cubito: si à mensium suppressione, à saphena pedis dextri: si vero ab hæmorrhoidum consuetu fluxu retento, ischiadico vena in parte sinistri pedis minimo digito vicina, ut quidam volum: si ab hæmorrhagia è nariibus solito fluore suppressa, ex exteriori cubiti vena sanguis mittatur eiusdem lateris cum nate, unde sanguis fluere solebat. In hoc pathemate, quacunque à causa ortum sit (quoniam vires eo laborantis imbecilla plerumque esse solent) modicæ venæ, dum inciditur, diductio fiat; ne maior quam pars sit, spirituum resolutio fiat. Parcè præterea detrahatur sanguis, idque repetitus vicibus, si opus est. Ante venæ sectionem, si alius resistat, sequens enema aluo infundatur, vel si sua sponte (ut conuenit) excrementa non deiecerit: R. castæ extract. ʒ ʒ. rub. ana ʒ ʒ. olei viol. ʒ ʒ. salis parum, cum decocto quatuor remolliuorum prun. & bordei: fiat enema, quod ante partum iniiciatur: deinde fiat venæ sectio, ut dictum est. Deinde tam intrinsecus, quam extrinsecus adstringentia adhibeantur: qualis hic pulu. est. R. lapul. hamatæ. ʒ ʒ. baccar. myrti ʒ ʒ. acaciæ, boli arm. veri corall. rub. ana ʒ ʒ. sit pul. subtilissimus, ad modum alcohol; & sumatur ʒ ʒ. cum aqua plantag. adiecto exiguo aceto: idque mane ventriculo vacuo, & vespere, si opus est, adiecta ʒ ʒ. syr. ex ros. siccis, vel R. conf. ros. yperic. conserv. rad. symphytæ maioris ana ʒ ʒ. boli arm. loti in aqua ros. ʒ ʒ. lapidis hamat pulu. ʒ ʒ. corall. a. n. ʒ ʒ. cum syr. cydon. fiat elect. molle: capiat ad magnitudinem parvæ castanæ, trib. horis ante partum. Valet rob. cerat. syluest. acid. vel oxyacanthæ, & syr. ex cotoneis, & de agrestia: si duo cochlearia sumantur. Extrinsecus crura fricentur valide: iisque vincula dolorifica iniiciantur, ipsique cucurbitulæ sine scarificatione affigantur. Si ab hepate sanguis deferatur, supra hepar cucurbitula defigatur, si à liene, supra lienem: si à matrice, supra matricem. Sumpto cibo, si ægrus ipsum retinere nequeat, cucurbitula ventriculi regioni affigatur. Si neque restringatur sanguis, deinde fori sequenti vel simili utendum: Recipe balast. pidiæ, gallarum, rbois d'osoniorum, baccarum myrti, ros. rub. ana q. s. decoquantur in aqua plantag. & aceto, in quo decocto calente spongia madefacta & expressa, ventriculi regio foueatur: deinde & hoc vnguento sequenti inuncta: Recipe olei myrti, coronei, mastich. ana ʒ ʒ. B. hypocyssed. boli arm. corall. rub. acaciæ, baccar. myrti ana ʒ ʒ. aceti parum, cera mondicen, fiat vng. quo ventriculi regio mane & vespere post fotum inungatur. Reliqua vide lib. 16. obs. 24. & 25. & alios auctores.

OBSERVATIO XIX.

De vomitu atra bilis; una cum veribus & scabiebus;

Cum Balduinum Kerck vveruium Brilensensem mense Octobri, anno 1567. duplici tertiana correptum, curassem, deducor ad puellam annum 22. attingentem, quæ vomitu continuo longo quidem tempore laborauerat, & bilis tantam

quam picem valde atram vna cum vermibus deiebat, quos tunc spectauimus ad palmam fere in longitudine, coloris cineritij: & paululum ante meum accessum nouem numero euomuerat, omnes fere mortuos. Atram vero bilem picis instar, quam spectabam, prima fronte sanguinem concretum esse putabam, qui ab vtero in stomachum transmissus esset: sed cum statuto tempore menses prodirent, atram bilem esse intellexi. Verum, cum esset bonæ constitutionis, neque febricitaret, & circa stomachum doleret, nonnihil appetitu quoque deficiente, hoc ipsum ex humoribus corruptis fieri existimabam: Vnde & vermes generabantur: eo quod fructibus autumnalibus valde crudis antea vsa esset. Alium non probe deiebat, nisi duobus diebus tantum semel; & stercorea quidem dura faculenta satis naturalia & minime nigra. At vomitus admodum frequens erat. Medicus assistens dederat pilulas ex aloei verum parum profecit. At apozemate sequente per me descripto, vomitus, qui prius creber erat, nonnihil cessauit; postquam plurima nigra recrementa per inferna deiecit: vnde & melius habere videbatur: Recipe absinthij communis, centaurij minoris, agrimonie, portulacæ ana manip. ℥. semin. anisi portulacæ ana ℥. j. foliorum fenæ ℥. ℥. rhubarb. sele. ℥. j. schenamb. ℥. j. glycyrr. rasæ ℥. ℥. passul. enu. cleat. vj fiat decoctio pro ℥. viij. colatura zaccharo parum dulcoretur. Dimidium cum sumpsisset, bene excreuit: primo faeces. mox atram bilem copiose: ac vomitus & ventriculi dolor nonnihil cessauit. Die intermisso, reliquum sumpsit. Interim ad appetitum incitandum capiebat duo cochlearia subinde ex syr. sequentibus: ℥. syr. de limon bu. syr. absinthij, de scolopend. syr. capill. Veneris (quia parum tussiebat) ana ℥. ij. sumebat ℥. ij. ex tabulis hoc modo descriptis: ℞. specierum diarod. abb. ℥. ij. specierum diarag. frig. ℥. j. semin. zedairæ puluisat. rad. tormenill. puluisat. ana ℥. ℥. dissol. in aqua portulacæ & agrimonie, adiecto zaccharo optimo qu. s. fiat confectio in tabul. Et istis remediis utcumque habuit. Verum anno 1568. 18. Iulij die, rursus ad Cornelium Philippum Consulem vrbs illius ex febre continua acuta decumbentem euocatus, puellam denuo inuisi: quæ licet utcumque nunc se haberet, tamen paulo ante scarabeos vomitu reiecerat (res portentosæ & incredibilis, nisi ipse conspexisset) quos mater nobis ostendit, præsentem Petro chirurgo Brieleni, & viro consulari, amico nostro haud vulgari. Referebat & mater viuum scarabæum reiecit, qui per duos dies supervixerat: referebatur autem ad incantationem hoc malum.

SCHOLIA.

Vermes vomitione reieci, haud insolens est nobisque non raro visum. Testatur & idem Amatus Lusitanus *cap. 5. §. 6. ac 10. cent. 1.* Generari autem posse in ventriculo, ut Amatus existimat, difficile fuerit affirmare; verisimilius & ad ventriculum peruenire. Vide Beniuenum de *crasore pituita expulsa*, & cum ea etiam verme, longitudinis digitorum quatuor, satis pleno, capite rubro, leni, rotundoque, pili magnitudinem excedente: cætero corpore lanugine quadam contexto, cauda furcata ad similitudinem nouæ lunæ: pedibus quatuor, duobus in anteriorem, totidem in posteriorem partem coaptatis. Admiratus Beniuenus vermis formam, medicis eruditioribus ostendit. Nullum inuenit, qui monstrum simile se vidisse ynquam fateretur. Aderat tamen senior

quidam, sed medicæ artis imperitus; qui testatur est similem se vidisse vermem, vomitu quoque propulsum, ab Alexan. quodam cenobita: qui statim, ut ille aiebat, pro iecto eo, mortuus est. Vocitabat autem hoc monstrum cordis vermem. At contra æger ille Beniueni circa cor & ventriculum dolens, cum medicamento vomitionem fieri iussisset, ut primum vermem ipsum euomit, ad pristinam reuersus est sanitatem. At vermes reiectos sape vidimus: sed scarabeos, nisi hoc tempore, nunquam: quāquam alij quoque videntur vidisse, cum & Gordonius medicus suo tempore illustris, scribat part. 5. cap. 20. De vermib. vermes, serpentes, scarabeos generari ex putredine in corpore humano; sicut exira in mundo vermes & muscæ ac similia generantur. Sed & Iulianus (teste eodem Beniuenio) medicam artem professus, dum grauitè ægrotaret; & aduenienti medico dolorem, quo circa ventriculum miserabiliter cruciabatur, exponeret, tangente illo (ut sit) ac manibus locum perfractante, erupit in vomitum: quo & ipse frustum carnis ad parua pilæ magnitudinem, in quo vermis, non secus ac bruchus in siliqua recludebatur, reiectans, ad pristinam statim reuersus est valeitudinem. Ego quoque Delphis puellam monialem in curatione habui, quæ cum diris doloribus per integrum annum afficeretur, se tandem præ angustia circa ventriculum mori exclamabat, & nisi in vomitum prorumpere posset, se morituram vociferabatur. Quare medicamentum vomitorium cum adhibuissim, frustum magnum carneum albo colore, albuminis oui instar, magno conatu reiecit, ita congelatum ac induratum, ut cunctello acutissimo vix diuidi posset, & ab omni dolore statim liberata, deinde sana vixit. Carnis quoque frustulum, cum de pectoris morbis ageremus, tussi reiectum à muliere, ex Beniuenio scripsimus, & quod etiam nos in aduocato vidimus, de quo alias diximus. Sed, quod æque admiratu dignum, refert Bened. Veron. lib. 12. c. 22. de generib. vomituum, quendam lapidem, necis iuglâdis magnitudine, euomisse. Refert quod Nicolaus c. proprio de vomitu, inter reliqua admiratu digna, lapidem oui magnitudine vomitu reiectum esse. Cæterum qui cuiusmodi vomunt, non oportet vomitum inhibere, cum omnia talia præter naturam sint. Et sic qui hæc vel atram bilem vel vermes vomitu reieciunt; ut hæc puella faciebat, non oportet inhibere, sed eius causam tollere, & talia quoque medicamenta præscribere, quæ vermes necant, & expellunt: de quibus latius suo loco dicemus, cap. proprio De vermib. hisque expulsis ventriculum quoque roborare oportet. Hæc de vomitu. Si de iis plura desideres, quæ vomitum excedentem & reprimunt & constringunt, vide Aëcium, tum alios auctores, iam superius citatos, & qui supra Rhasem scripsere.

OBSERVATIO XX.

De stomachi dolore.

IChthyopola Delphensis, qui in Flandrica plures commorabatur, ingenti stomachi dolore afficiebatur, cum insigni clamore, ut sese quietum tenere non posset, ob nimiam angustiam, qua affligebatur. Ad hunc accitus, cum decoctum florum chamæmille in ceruicia communi præbuissem, emissis ructibus & in sudorem solutus, incantamenti instar omnis dolor euauit: ut nullis aliis præstidiis opus fuerit vti.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

OBSERVATIO XXI.

De ingenti stomachi dolore in potatore.

Omnium inter sæuissima symptomata habentur stomachi dolores; deinde inflammationes, inflationes, abscessusque molliores, ac vlcérations. Sed nunc de stomachi prius dolore agemus, qui interdum impatibilis est, & mortem sæpe accelerat. In eius ostio sæuior sentitur, quem & cardiacum quidam vocauerunt dolorem, alij cardiacalgiam vocant, de qua prius dictum est; quæ refertur ad intemperiem calidam, cum materia biliosa. At stomachi dolor interdum & morbus longus est; in quo affectu breuior sunt vitæ. Dolorem ipsum aut inflatio sequitur, aut ardor modo inflammationis, intercisiones tortionelq; vel rosiones sequuntur, quæ tormenta stomachi alij appellantur. Est autem stomachi dolor, tristis & peruersa sentatio, ab aliqua lædente causa. Et dolor omnis, aut stomachum distendit, aut degrauiat, aut pingit, vel mordet eroditve; aut in uno afficit ventrem, aut mediu, vel ipso ostio. Dolor quoque continuatur, & interimit: aut periodicus est: qui interdum confecto cibo sedatur: interdum hominem exinanito ventre vexat. Aliquando assumpto cibo tortiones solent quiescere: modo ingens dolor est, cum cibustantum conficitur. Alius vero dolor vomitu bilioso sedatur aut acetoso, qui in terra ebullienti similis est; alioquin continua poena est. Aliquibus quotidiano pituitæ vomitu, mane præsertim, quiescit dolor. Acutum stomachi dolorem quædam consequuntur: frigidus sudor, cordis palpitatio, pulsus frequens, ac formicans, ac animi defectus. Dolor ventriculi, sensus est nociuus eiusdem, & symptomata tactus læsi. Quæ pars sit affecta, iam satis constat: vel in ore ipsius ventriculi, vel in ventriculo, aut parte eiusdem, nempe in concavitate, vel tunica ipsius. Atque hoc symptoma pendet à morbo; interperaturæ materiali vel immateriali: à materia quidem humoralis, vel ventosa, vel à lolutione continui. Hic dolor ratione suæ essentia distinguitur, grauians, extendens, perforans, pungens, mordicans; quamuis plures haberi possint, ut ex Montano c. de dolore capitis diximus. Sed dolores stomachi communiter, iuxta Neotericos, ad quatuor referuntur, ad grauantem, extendentem, pungentem, corrosidentem. Vel alia diuisio ex parte loci, partium stomachi læsarum. In toto, vel in parte, ut iam paulo ante diximus, ut in orificio vel fundo. Rursus quilibet ex his, intensus, remissus, mediocris, continuus, periodicus, & sine periodis. Et qui interpolatus est, ab euentu ipsius doloris varius quoque esse potest, dum cibus in stomacho est, vel descendit; vel stomacho vacuo, aut inanito, vel intenditur, cibo iam digesto, vel cum digeritur. Sedatur etiam (ut iam paulo ante diximus) vomitu, ructu (ut huic nostro ægro eueniebat) aut ventositatibus superius vel inferius emissis, vel sensibili expulsionem humiditatis aquosæ; vti contigit patri Io. Matth. de Gradi. Et nos hoc tempore puellam in curatione habuimus, cui idem eueniebat. Iam quoque dolores alij noui, recentes, breues, diuturni: quidam ad alios morbos succedentes, vel per se incipientes, vel simul concomitantes, cum aliis symptomatibus, ut fluxu ventris, spasmo, vel stomachi singulto. Hæc enim omnia ad morbi cognitionem, prædictionem, & curationem faciunt, ut exempla subsequencia ostendunt.

Pet. Forest. Tom. 2.

Albertus chirurgus Delphius, si quis alius potator egregius anno 1565. sub Martij finem, cum plurimos dies noctesque vario potu ventriculum impleuisset, modo vinum rubrum bibens impurum, modo ceruiciam crassissimam, eamque valde faculentam & recentem, cum pulvere zinziberis & zaccharo; domum rediens, post mediam noctem excitatus intolerabilem dolorem in stomacho pariebat, ut se veneno infectum clamaret: dolore enim adeo grauis erat, ut se in lecto continere non posset; cum totius corporis concussione, ut astantes hominem jamjam moriturum existimarent; ac pro deplorato habentes, extrema inunctione per sacrificulum peracta, ita illum in dolore relinquerent: donec mane ad eum accitus, deprehendi erra totumque corpus adeo tremore concuti, cum totius lecti commotione. At vix mihi interroganti locum affectum ostendere potuit: tandem ostendit se circa mucronatam cartilaginem adeo dolore torqueri, tanquam pugione perforaretur: astantes autem narrabant, post potum insignem & diuersum, hoc malum originem suscepisse. Urina quam tunc inspiciebam, minime tincta erat, sed admodum cruda: non stitibat, nisi exiguum potus flagitand, cuius si vel guttam in ventriculum demitteret, mox in gutture & in stomacho se suffocari clamabat; lingua minime arida existente, neque potu descendente. Aderat inanis vomitus, vel nausea, cum ad vomitum frustra incitans. Sequens igitur vomituum præscribit: ℞. bordei munda. dati p. j. flor. chamæmille (ob dolorem) p. ℥. semina anethi ℥. j. bulliant in aqua communi; & huius colat. accipe ℥. iij. addendo syr. ex infus. ros. communis oxymelitus simplicis, syr. de cicb. Nicoli, cum rhubarb. ana ℥. ℥. misce, sumebat tepide; & euomit ceruiciam satis copiosam & pauca biliosa. Dolore tamen æque permanente, vocatur & secundus medicus, Cornelius Ericius, collega meus. Pulsus erat contractus; & ne copia ceruiciæ & vini suffocaretur, sequens medicamentum vna præscripsimus: ℞. folior. fenæ ℥. vi. agar. semin. alb. leuis ℥. ij. cinnamomi ℥. j. semin. anisi ℥. ℥. bulliant in ℥. ix. decoct. communis; & fortiss. expressioni addendo ℥. ij. syr. ex infus. ros. communis misce pro ℥. dosibus. Vnam cum statim sumpsisset, medietatem potionis euomit, interim bis copiose excreuit multa biliosa; fœtida & aquosa, in maxima copia; & simul plura euomit. Ab huius medicamenti operatione mox incidit in somnum, deinde & sudorem: & bene se habuit. Interea ad ventriculi roborationem capiebat subinde ℥. ij. vel iij. spec. diarod. abb. in tabulâ. Altero die cum rediremus; nullo dolore torquebatur: vti & nocte subsequente: ut se iam sanatum diceret: ideo reliquum potius non dedimus, nisi tertio die alteram dosim: & alium commode reddidit, & perfecte sanus factus est, quamuis in primis ab astantibus pro mortuo habitus.

SCHOLIA.

Infinite sunt causæ doloris stomachi & interprocatarticas præcipue cibus potusque inordinatè sumptus; vti in hoc chirurgo: nam oriri causa potest

potest ex cibo, ut porro, capre, aliisque, & his similib. vento quoque septentrionali: vel si post labores sudoresque nudum fuerit corpus frigori expostum: nam & dolor ex gelida pota subito quandoque interimit, aut in colicum commutatur. Potionatis vero veneno, intolerabilior dolor habetur; & ex medicamentis valde adurentibus, vel solventibus, vel ex percussione, casu, offensione. Sic causæ mediatae doloris duplices esse possunt; vel Primitivæ, de quibus nunc diximus; vel Corporeæ: vel Immediatæ, ut interperies calida, frigida, sicca: humida, sine materia, dolorem non facit: vel est cum materia, aut acuta intus mordente, aut corrodente, & mordente intus humore, vel adurente, vel utroque modo, ut in calida inflammatione, ex humoribus simplicibus, aut compositis, quale est acetosum salsum crassumque phlegma, vel viscosum, vitreumque omnium terribilissimum. At melancholicus item humor acetosus dolorem excitat periculosum. Sed inter omnes cruciatus, qui inter tunicas insedit humor vitæ, facitiores pœnas excitat; vel oris stomachi præsertim. Ita & continui solutio, spiritus interclusus. Quod ad causas corporeas attinet, duplices quoque habentur: vel per consensum, ut à toto, quemadmodum in febris; de quibus satis dictum est in libro nostro de febris. aut crisi, aut à membro particulari, ut cerebro sibi communicante, aut absolute, aut mittendo materiam catarrhalem; ita à nervis, splene, atram bilem in ventriculum euomente vel mittente; à bile, ut in hepate seu felle vesica: ab intestinis, ut vermicibus, ventositatibus & vaporibus, ex facibus malignis elevatis in ventriculum: sic à renibus, ut in dolore calculi. Ab utero, ut mensum retentione, hæmorrhoidum. Per essentiam vero, sunt humores iam dicti in ventriculi fundo aut tunicis inhaerentes. Ad causas remotas referri possunt nocumenta concoctionis, & quæcunque intemperiem ventriculi labefactant. Hæ causæ perquirendæ certis signis, ut exemplis doceamus, antequam curationem instituamus.

OBSERVATIO XXII.

De dolore ventriculi intolerabili, cum hypochondriorum suspensione.

Extremis Bartholdi, cognata nostra, mulier si quæ altera pulcherrima, 30. ann. cum complensset, anno 1546. mense Junio intolerabilem dolorem stomachi incidit, cum hypochondriorum suspensione. Lotium huic extreme erudum & album erat, instar puræ aquæ. Cum variis medicamentis curari non posset, dolorque magis intenderetur, & difficulter alvus solueretur, post absinthij decoctum, cum liquida pharmaca plane & semper abhorreret, summo diluculo huic adhibui stomachici laxativi calidi in tabulis confecti 3 vj. unica dosi, cum difficilis solutionis esset: quo medicamento octies alium deposuit: & multa putrida & pituitosa excrevit. Et quia operabatur non sine torminibus & angustia; pro ablutione pharmaci dedi cyathum vnum iuleculi pulli: à quo postea cum vnum secessum adhuc habuisset, dormiuit per totam noctem subsequenter, usque in maximam lucem diei subsequentis, cum antea præ dolore per quatuor aut quinque dies, aut noctes non dormiisset. A somno au-

tem surgens, ab omni dolore liberata sana omnino evasit. Cæterum, quod ad stomachicum laxativum attinet, quod in officina à pharmacopœo paratum habebatur: hæc erat eiusdem descriptionis: ℞. sacchari optimi lb j. cinnamomi, zinziberis ana 3 ij. Caryophylli, galangæ ana 3 j. nucis muscatæ, spica, ligni aloes, cardamomi, macis ana 3 ss. Si vero laxativum facere volueris (quo nos hic uti sumus) addatur 3 j. scammonæ præparatæ, coquantur cum sufficienti quantitate aquæ saccharatæ; & fiat confectio in tabulis. Attamen hic cautio adhibenda, quod ea non liceat uti in magna dosi nisi in corporibus robustis, expertis & nris. Ideo cum hæc mulier (ut alias sæpe externi eramus) difficilis solutionis esset, & fortis admodum, dosim auximus ad 3 vj. alioqui vix 3 iij. aut iij, dedissemus. Est autem medicamentum forte ob scammoneam, & vehementis operationis; in hoc tamen casu conferens, ad pituitosos & crudos humores in ventriculo collectos habentes vitæ quoque illos, colicis doloribus à materia pituitosa vel ventositatibus crudis, nequaquam vero in morbis calidis; ut eo tempore medicus quidam, sed Empiricus in omnibus fero morbis, etiam calidis & febricitantibus, male dabat: & nunquam fere laxans pharmacum propinabat, quin aliquid & huius laxativi stomachici admisceretur. Præceptor meus Bononiæ, Elideus, medicus egregius, hoc sequenti in simili causa utebatur: ℞. electuarij de dactylis 3 ss. philonis Romani 3 ij. cum aqua chamæmille, fiebat potio benevis. In summo dolore dabat aliquando 3 j. philonis, prout particularia suadebant. Vide & hoc sequens: nam commodè ab ipso quoque adhibebitur aliquando fuit: ℞. elect. de dactylis 3 vj. philonis Romani 3 j. cum 3 iij. aqua florum chamæmille. At mulieri Brabantinæ, Alemariæ, 60. duorum annorum, simili dolore correptæ cum tabula post purgationem ex elect. de dactylis ad ventositatem & pituitam stomacho infartam & suspensionem hypochondriorum exhibitæ essent, & non iuvarent neque linimenta apta, neque ventositatibus applicatæ ventriculo (seu potius inter umbilicum & stomachum) solo hoc fotu tandem dolor sedatus est: qui ita habebat: Recipe rad. alibæ 3 ss. flor. rps. rub. flor. chamæmille, summitat. absinthij ana m. j. coquantur in aqua chamæmille, & aqua communi q. suf. pro lb i ss. in fine addendo vini Rhenensis optimi, aquæ ros. & aceti ana parvam, & sint foci, quo omnis dolor cessavit. Adeo illud medicamentum approbavit, ac divinum appellabat, ut memorie inscriberem, ut alios simili malo laborantes à dolore curaret. Ita quoque Margareta Cornelij Ioannis illius viri consularis filia, mense Novembri, Anno 1571. cum in dolorem stomachi intolerabilem incidisset, post purgationem vniuersalem adhibitam, hoc sequenti fotu ab omni dolore incantamenti instar fuit liberata: Recipe absinth. communi 3 ss. & Roman. flor. chamæmille ros. rub. menthe omnium exsecat. ana m. j. sem. sumach. myrtill. ana 3 ss. flor. meliloti p. j. coquantur in aqua communi pro lb i ss. colat. adde spec. diavod. abb. 3 ii ss. specier. arom. ros. 3 j. aqua ros. 3 ij. aceti ros. 3 i ss. iterum semel ebulliant: & fiat fotus pro ventriculo.

SCHOLIA.

Frigidam vero causam flatibus quidam habuissent, imperite iungunt: nam vehementer dolores, tensione eorum excitantur, Materia vero

statum pituita est. Ita in duabus istis mulieribus aderat pituitosus humor crudus, flatuosus, hypochondrium non minus quam ventriculum extendens. Est quoque pituita hæc crassior, unde turbidus vapor, multusque eleuetur, idque à tepido calore. Sic 12. meth. medend. Galenus cap. 8. ait: gravissimos à ventris flatibus dolores fieri: retinenter obstruente vel densitate loci, in quo cohibentur, ut transpirare nequeant: alias si soli humores sint crassi & viscosi, non fit dolor vehementis. Gignuntur vero flatus, cum calefiunt humores crassi & glutinosi: sic enim in flatu crassumque vaporem vertuntur. Neque enim necesse est exhalationem semper illam siccam esse & terrestrem, quam in meteorologicis materiam flatus dixit Aristoteles: sed sæpe est spirituosum & tenuem esse substantiam, præ ea, ex qua gignebatur. Agens vero est calor: locus autem (ut quidam volunt) in quo flatus includuntur, ventriculi tunica sunt. Nam si in medio spatio aeretur, facile vacuatur, ex ea vero parte diffillit, & longo tempore, ac non nisi vehementer extenuatus, & dissolutus: quod cum nonnisi calidis fiat, melius est, ne vixus plus, eorum rursus, flatu eleuetur, quam tollatur. Facit ad difficultatem cura, quod non sicut in acris humore, tuto sapientibus vix possumus, quæ & dolori profunt, & causa humorum sua frigiditate temperant: at hic causam augent, cum rebellem discussionem crassum spiritum faciunt, & tunicas densant, per quas debet excerni. Hæc fere Galenus de flatuoso dolore loco iam dicto. At 14. meth. cap. 7. fieri flatus ait, vel cum calor debilis est, vel cum humorum crudum, crassum & glutinosum humorem contineat. Unde excrementum, quod natura excrevit insensibiliter transpirare consuevit, iam non transpirat: præsertim si densa sit pars, in qua continetur. Quin subdit, Calor quoque antior hoc facere potest; dum tamen tantus non sit, ut digere possit. Idem etiam 5. Aphorism. vltimo: Est flatus vel imbecillitate caloris, vel ex crassitie humoris, ut hic fiebat. Ex quo patet, non esse temere admittendum, quod quidam sine discrimine dicunt, tepida esse, quæ flatus gignunt. Nam à valido calore ibi fieri aliquando ait, materiz ratione; & frigidis curat. Præterea id asserit lib. 12. cum multo melius curari colicos, ait, sine calidis sementis: quoniam ab illis sæpe augetur dolor, aucta doloris causa, ex 6. De locis affectis. Dolores à flatibus sunt, vel cum frigidus crassusque humor acervatus est in corpore crasso, & denso genitus, qui egredi nequeat, vel à flatuoso spiritu: has inquit causas esse probabiles. Retinetur crassitie, & densitate corporum: & humores tum alterate, tum tendere partem possunt, ut spiritus tendere. Quod vero imaginantur quidam, calorem plurimum extraneum facere flatum, cum naturalem minuit, fabulam esse putat Iacchinus, vir doctissimus. Quicunque enim calor vigeat, flatus tollit; nisi, ut diximus, qualitatibus materiz ratione etiam multos flatus faciat. Unde neque in febribus ventibus sunt, neque in auriginosis, inquit Aphorismum. Quod si in pravis febribus appareat inflatus venter, id venit, quoniam non sunt calore vehementes, & cum multa cruditate humorum. Materia vero aggregatur tum ciborum ratione, qui crassi natura sint & viscosi; tum ex multitudine & crebra cruditate: & in summa ex omnibus causis, quæ pituitam gignere possunt. Quæ vero calorem debilitant, vel spiritus resolvendo, vel per se refrigerando, ut frigidi potus, aut frigida vina, dolorem faciunt possunt, ut fieri frequenter videmus. Imo post frigida potum doloribus ventris quidam periclitantur, quibus scilicet id vilis natura erat imbecilla, Pet. Forest. Tom. 2.

cillum, & aderant materiz, & quibus flatus gigni poterant, in ipso ventris corpore aggregatz. Sic dolor ab externo frigore excitatur: præcipue si extrema patiuntur: quæ sunt partes nervosæ: & frigida, & exsangues; à quibus facile frigus pervenit ad ventrem. Auget etiam frigus dolores: quoniam densat tunicas adeo, ut non transpirat, quod in eis continetur: hinc magis dolor excitatur, cum flatus exitum non invenit. Et quia vna cum pituita flatus aderat, tensio sentiebatur ut distumpi putarent tunicas ventriculi: & etiam non tensionem sensu seu tactu percipimus, quæ etiam super abdominis musculos sentiebatur. Sed de ventriculi inflatione postea latius. Sed hic etiam aderat simul, ob materiam frigidam, gravitas ventris, sine siti atque ardore: & sentiebatur in stomacho quædam frigiditas. Nunc aliud exemplum adferamus.

OBSERVATIO XXIII.

De dolore stomachi, ex pituitoso humore ac tensione.

PVella admodum pituitosa, tempore hyemali, paupercula, cibo crudo utens, lacte, & aliis cibis pituitosis, incidit in dolorem ventriculi vehementiorem, cui aderat distensio quædam. Simul sentiebat magnam ventriculi gravitatem, propter quam spirandi difficultas accidebat, ventriculo distento septum transversum comprimente. Non sitiabat, neque aderat ardor aut calor: cibis quoque ad infimas partes ventris descendentibus lenabatur nonnihil: & flatibus sine ruboribus emissis, vel per alium exclusis, & calicis iuvabatur: ita ut facile intellexerim, ex pituita flatulenta, hunc dolorem originem cepisse, qui & summo studio statim anodynus placandus erat, ob os ventriculi exacto sensu tactus præditum. Ideo statim hunc fotum præscripsi: ℞. flor. chamæmille, meliloti ana m. j. absinthij, flor. ros. rub. summitatum anethi ana man. 6. seminis lini, fenugreci ana 3 ss. seminis anisi, carui, feniculi, ana 3 ij. coquantur in aqua communi q. suf. pro lb i j. in qua calida madefiat spongia: quæ deinde expressa ventriculo admoveatur; eaque foueatur: & deinde oleo sublequenti inungatur: ℞. olei chamæmille, anethi, li. lior. ana 3 ss. his commissis fiat inunctio. Quibus aliquo modo sedebatur dolor, gravitate adhuc permanente. Ideo & has pilulas deglutendas præbuimus: ℞. pilul. de biera simpl. mastichinarum, trochisc. agarici ana 3 j. cum aqua absinthij: fiant pilule xliij. tempore matutino dentur. Quibus optime alium deponebat. Verum cum adhuc materia tenacius ventriculi tunicis inhaereret, & dolor in totum non cessaret, licet nunc non ita vehementer esset; post decoctum absinthij, florum chamæmille, seminis feniculi & anisi in aqua decoct. addito oxymeli. simpl. & compos. hanc purgationem exhibui, cum satis robusta esset: ℞. diaphanici 3 ss. aquæ florum chamæmille 3 iij. misce, & sexies multa pituitosa excrevit, etiam ventositatibus emissis. Et dolor ita mitigatus est, ut vix de eo amplius conqueretur. Tunc ventriculum roboravimus intus sumptis tabulis sequentibus, seu rotulis: Recipe specierum aromatatum rosarum sine musco; specierum diacymini ana 3 j. dissolutis in aqua absinthij, & florum chamæmille, adiectis 3 iij. sacchari albisim. fiant rotule ponderantes 3 iij. vel 3 ss. & capiat ante primum iij. horis vnam. Præterea iussi, ut hunc pulverem in officina pararet: Recipe coriandri præparati 3 iij. Cc ij. anisi,

anisi, cinnamomi selecti, feniculi, carui ana ʒ ij. inace-
ris ʒ i. facchar ad pondus omnium, fiat pulvis, cuius
deur ʒ j. vel plus in sine passus: & præcepi ut eo
sumpto nihil biberet, neque amplius ederet. Ex-
trinsecus unguento sequenti ventriculum com-
mode inunxiimus: ʒ℥. olei absinthij ʒ ℥. olei nardini,
mastichini, cotoneor. ana ʒ ij. caryophyl. mentha sicca,
cardamomi coralli rub. mastichii, flor. ros. rub. ana ʒ j.
cera exiguum, fiat unguent. quo ventriculi regio
inungatur mane & vespere ante pastum: & po-
stea applicetur ceratum Galeni stomachicum, ad
scuri formam. Quibus prædiis ab omni dolore
liberata fuit.

SCHOLIA.

- 4 **Signa.** Signa doloris stomachi diligenter perscrutan-
da, antequam ad curationem accedamus. Si
fiat ex nuda intemperie, iam diximus signa, cum
de imbecillitate stomachi ageremus. Et si cum
materia, etiam ex parte signa declaravimus: qui-
bus hæc adiungere poterimus. Si igitur à causa
materiali frigida, gravitas ventris aderit, ut iam
diximus, sine firi ardoreque & in stomacho frigus
sentitur, calidis inuatur: quibus si ætas, tempera-
mentum, anni tempus & constitutio, victusque
ratio præterita respondeant, plurimum ad causæ
investigationem facient. Ex pituita falsa, in ore
salitudo molesta est, non sine firi valida. Ex
phlegmate acetoso vel melancholico humore (ut
Acida & melancholica, sepe iam dictum est) rosiones aderunt stomachi si-
ne æstuatione: aut vomitus acres acetosi melan-
cholicam demonstrant, quibus dolor sedatur, &
licet tumet, tum difficilis malaque concoctio in
ventre fieri solet, quod & ex phlegmate contingit.
A causa calida materiali, quæ hominem su-
pra modum inquietat, punctiones, intercisiones,
morfus sitisque ac oris siccitas, vel amaritudo,
stomachi ardor æstuans, & febris interdum sen-
titur, ac pulsus, ut in firi febris, coarctatus; tum
vomitus: alius biliosus est. At stomachi instabi-
les rosiones à jecore materiam effundi, indicium
sunt: inde pulsus ad interiora remittitur, ac ex-
trema frigescent, animusque linquit. Quæ præ-
terea (inquit Galenus) ægrum inuare solent, humoris
naturam denunciant: dolor à materia calida (ut
tradit Hippocrates.) hordeacea pulte sedatur. Ita in
frigida, castoreo cum aceto scillite. Si doloris
origo ex imo ventre oritur, nihilominus cibi de-
siderium aderit, illæso stomachi ostio: verum sin-
gultus ac erisiones molestæ erunt. At humoris
crassitudo, quo crassior est, eo maiorem affere do-
lorem atque tormentum, cum ventris gravitate;
unde pulsus inæqualior fit, & fomentibus ægris
pulsus ad temperamentum redit. Periodicos do-
lores patiuntur, cum plurimum melancholici, &
qui præcordiorum dolores sustinent. Ex vento,
adest status crepitusque ventris frequens ac sin-
gultus: tum nec in eodem loco figitur dolor: qui
tamen veluti clauus infixus hæret. Et cutim ex-
tendit: tum adnotæ cucurbitulæ profunt. In iis
tormentis extrema si frigescent, ut Hippoc. scribit,
malum augurium faciunt, si perseverant instan-
ter; si vero insuperabiles pustulæ ortæ fuerint nig-
ræ, ac protinus exulcerentur, lethales sunt: le-
thalis est & grauior somnus, sique præterea dex-
ter pes vesicam extulerit, exitialis habetur: ma-
gisque si æger dulcia adamauerit. Vtrum gestan-
tibus peculiare malum est. Dolor quoque qui ex
homine fuerit inter tunicas cohibito, ægrius cu-
ratur.

Dolor stomachi à causa externa vel primi-
tiua, minus malus: cum facile remoueri possit,
excepto illo, qui à medicamento ventoso aut cor-
rodente, vel veneno fiat, vel gladij percussione:
tales difficulter tolluntur, ubi etenim illi magis
mali, qui ex causa corporea oriuntur: minulque
malus ex vna causa, quam ex multis simul com-
plicatis, etenim si ex mordicatione febris epheme-
ra, vel alia subsequatur perdurans aut continua.
At dolores stomachi ex apostemate vel vlcere vis-
vel nunquam curantur, nisi nacti fuerint diligen-
tem & expertum medicum. Omnis dolor rodens,
acutus, aut diu perseverans, deducit ad syncope-
immo ad mortem, teste Gal. 5. De loc. affect. cap. 6. cum
ex eo narrat subsequutum spasmodum aut epilepsiam.
Ita hisce diebus cum puer sciunus esset, ac radi-
cem angelicæ sylvestris comedisset, ingenti dolo-
re stomachi correptus, mox epilepticus concidit,
corpore toto, ac manibus simul conuulsis ad
quinque horas: qui tandem d. fficulter à mo cu-
ratus fuit. Erat puer quinque annorum, alioqui
valde agilis. Prægnantes facile stomachi dolore
quoque apprehenduntur, ob menses relictos;
& facile tunc animo linqunt, ut matri meæ cha-
rissimæ Margareta Nannæ, ex Baiatorum fami-
lia, contingere solebat: sed talis momento in os
indito, mox reuiuiscibat; ut antea quoque dictum
est lib. 17. nostrorum obseruat.

OBSERVATIO XXIV.

De dolore stomachi à rebus calidis assumptis.

Mercator ille, qui in foro Delphensi habitauit,
tortura in ventre & circa utraque hypochondria
cum pateretur, ebibat plusquam dimidiam pin-
tam vini Romani vulgo dicti, cum ʒ ij. pulueris
granorum paradisi: nam hic aromataris erat, sed
eo vino ebibito incidit in ventriculi dolorem,
tum ventris crudelissimum & atrocissimum: ita
ut præ angustia & rumpi & suffocari videretur
neque euomere neque lecessum habere potuit.
Vociferabatur, se ignem in stomacho habere. Ad-
hunc eodem die accitus 20. April. die, anno 1563.
ac ead. m. hora, qua mori putaretur, statim dedi
ʒ iij. vel plures decoct. hordei, in qua ʒ j. seminis
anisi incocta erat, adiecta ʒ j. syr. ex infus. ros. Eaque
porione tepide sumpta, vinum euomit, & libe-
rius anhelitum trahere potuit: & à vomitu paulo
melius habere cepit; & incidit in somnum. Post
somnum, quamuis minus doleret, circa præcor-
dia gravitas quedam remanebat cum dolore: &
cum aluum non redderet, paulo plus quam dimi-
dium porionis sequentis propinavi: ʒ℥. fol. senæ
ʒ vj. femin. anisi ʒ ℥. vrb. selecti ʒ iij. schenanthi
ʒ ℥. ebulliant in ʒ℥. decoct. communis, & fortiss. ex-
press. adde oxycach. simpl. ʒ j. syr. infus. ros. ʒ ℥.
miste pro duabus dosibus: vna assumpta quinquem
aluum deposuit, & à dicto symptomate in totum
liberatus est: ita ut alteram dosim non sumperit.
Potus huic erat prisana hordeacea, eo quod seu-
breum timerem. Sed ea non superuenire, optime
deinde habuit.

SCHOLIA.

Cardamomum (quod vulgo granum paradisi
dicitur) ultra tertium gradum calidi in & sic-
cum est, vel saltem in tertio gradu. Habet enim
vni

um valde excafactoriam. Diolcor. potum ex aqua
ad comitales, ischiadicos, tussis, nervorum resolutiones,
rupta, vultu, tormina, latus ventris itaas valere,
scribit; & ex vino potum venibus, difficultati vrinæ,
à scorpione iello, auxilio esse. Vtrum hic aromataris
cum in substantia sumpsisset, præter iustam do-
sim, plurimum obfuit, & pene hominem nece-
uit: quamuis eidem alias (ut narrabat) ad simi-
lem dolorem in minori quantitate sumptum pro-
fuerat: nunc autem plurimum, & ad interitio-
nem fere læsit. Cæterum dolor stomachi cum ex
variis causis fiat (ut diximus) vario modo quo-
que curatur. Si enim ob intemperiem calidam,
vel frigidam doleat, eodem modo curatur in-
temperies rebus contrariis & alterantibus. Sic &
dolor ex vento frigido, aut aqua gelida aut epota,
contrariis remediis sanatur. Stomachus enim pa-
ne calido sæpe fovendus est, aut laferis aslere ca-
lectato, aut cupressino, aut piceo: alij feruente
cinere vtuntur in sacculo. In potu vero betonicæ
farina cum vino efficaciter sumitur, si sine febris
fuerit; alioqui cum calida aqua datur. At hic ob
cardamomum sumptum, aqua hordei, & eius
cremor conueniebat: inuabat & vomitus, quia
calore & copia ventriculum extendebat: ita &
tortura ac rosiones ex malo cathartico, vomit-
tionibus inuuantur, clysteribusque; ita & ex cibis
pariter acutis fieri debet, pinguique cum insipi-
dis dari iubent. Ex malo medicamento, venen-
ato, erodente, æger vomere debet, atque pro-
uocari ratione remedia communia ac particula-
ria ex libris veneratorum querenda sunt: sicuti
& veneficiorum auxilia ex iisdem libris haberi
debent. Vbi dolor vehementissimus est, & sus-
picio sit de aliqua materia venenosa aut medica-
mento venenoso assumpto, theriacam recentem
dare potest. Si ex quavis causa primitiua vel ex-
trinseca venerit, ea ipsa tollenda. Et si ex intem-
perie nuda, siue calida, siue frigida, curetur, ut
de imbecillitate ventriculi prius dictum est. Si
dolor sit à materia frigida, huius curationis
exemplum posuimus. Hic in cibis, porionibus,
styptica vitanda tradit Galenus, ante stomachi
exinanitionem, si pituita nimium redundet. Nam
crassæ, duræ, sicæ, terrestres sunt materiae, (ad-
siplante Zoar) quæ dolorem stomachi inferant.
Iis exiguis cibis ac potus offerendus, facilis
concoctionis, bonique alimenti, aluique vtili-
ter exinanitur. Sed prius necessarius, modo in
ieiunio, modo post cibum vomitus, vtilis exerci-
tatio, gestatio, nauigatio, siestioque. Nihil
edendum, aut bibendum nisi calidum, vitatis
tantum iis, quæ pituitam contrahere consue-
runt. Sed in iis considerandum est, an stomachi
duntaxat causa fiat, an alterius membri propin-
quitate fuerit? Primum igitur materia digerenda:
ac exinde purganda; vltimo stomachus on-
nino recreandus est. De vomitu vero, leuibus
concitandus est, aqua tepida cum aceto syrupo
simplici, aut composito: si id fieri minime potest
alius commode mollienda est, nam aluum tra-
here violenter, periculolum est, quandoquidem
materiam vndeque contrahit. Aquosa pituita
hydromelie ac syrupo acetos. simplici compositio apte
præparatur, vel menthe syrupo: ad viscosum phleg-
ma axymelie compos. vel scilicet; vel si ex jecore
fluxerit materia, vel venis. At quamquam dolori
ventriculi à causa frigida calidis medicamentis
succurratur; tamen si hepar calidum est, venen-
dum, ne dum vni mederis, alteri noceas; & cæ-
Pet. Forest. Tom. 2.

lidis medicamentis ventriculum inuans, hepatis
caliditatem augeas. Mitigetur itaque dolor ano-
dynis supra descriptis: cauendum tamen ne he-
patis regio fomentis illis vel vnguentis tanga-
tur. Mitigato dolore, pilulæ exhibendæ ex hiera,
adictio rhabarb. Si à cerebro vero, stachad. syr. di-
geratur. Digeita materia aquosa, deiciatur cum
aloë lota. At quod in tunicis ventris impactum
est, hiera quoque perpuratur: vel si valde vis-
cosum, hieris maioribus. Deinde stomachum, ut
prius, tam sumptis quam admotis roborabimus:
ut speciebus arom. ros. & similibus, & cerata sto-
machica, emplastra, linimenta apponemus; &
inungemus: vel sacculos iam sæpe dictos adhi-
bimus: quorum copiam vide apud auctores &
præcipue apud Arculanum, vel Benedictum Ve-
ronensem, qui ea magis Latina in vsum suum
trantulit. Si à bile dolor stomachi; rosionibus
æstuat: solent autem, qui tentantur stomachici,
interpositis quibusdam diebus, hunc humorem
euomere. Sed qui perseverat dolor perniciosus
est, & interdum hominem necat. Iis recte alius
ducitur, poriones absinthij dantur: & si calida
sit materia, in continuato dolore poriones ex vio-
lacco & rosacco, syr. nymphææ, & papauerinus,
ex albo semine, ac calyce. Si autem bilis ventri-
culo innatet, vomitu euacuanda aquæ tepidæ ʒ vj.
syr. acetos. ʒ i ℥. misce, & post cibum bibantur,
digito inde aliquanto in os post & fauces immis-
so, aut penna vomitus eliciatur. Si vero ægrotus
suaapte natura non facile vomat, euacuetur sum-
pta porione sequenti: ʒ℥. syr. ros. laxatus ʒ i ℥.
rhabarb. puluerisat ʒ j. cum aqua cicchorij & absinthij,
fiat potio, quæ hora quarta matutina sumatur. Si
vero bilis ab hepate in ventriculum per interual-
la transmitti videatur, hoc eleduario vtet: ʒ℥.
diacydonij sine spec. ʒ j. conseru. ros. acetosa ana ʒ ℥.
pul. elect. trium santal. dyad. abb. ana ʒ ij. ℥. cum sy-
rup. ex ros. socci, fiat electuarium molle: capiat ʒ ℥. tri-
bus horis ante pastum. Extrinsecus malua iuuat ex oleo
rosarum vel violarum addita santalorum farina, &
inungatur oleo myrteo, & cotoneorum. Experimento
valde ventris gallinacel interior membrana are-
facta in facinam, ob eam causam, tunditur & da-
tur. Quibus prædiis si non cedat dolor, sopori-
fera non sine metu danda sunt. Si dolor sit ex atra
bile, iis necessaria gestatio, nauigatio, si longus
morbus est, ac diebus interpositis accedat: & si
fieri possit, ex nausea vomitus. Vitanda cruditas
est, sumendi cibi faciles & stomacho non alieni,
vinumque austerum bibendum, interea humor
digerendus cum siliquis senæ, polypodio, & alijs
melancholiam digerentibus; & ventres repurgan-
dus pilulis ex hiera & indis. Deinde roborandus
stomachus. Et si ex liene veniat, eius ratio quo-
que habenda, ut prius dictum est. Reliqua vide
apud auctores.

ANIMADVERSIO.

IN Scholio obseruationis huius, Lector beni-
gne, diximus Cardamomum à vulgaribus quod-
dam granum paradisi vocatum fuisse. Sciendum
tamen, quod granum paradisi sit semen diuer-
sum à cardamomo vero, quamuis pro cardamo-
mo maiori quis accipere posset, cum videantur
eiusdem fere esse virtutis. Cæterum granum pa-
radisi, vulgari nostra lingua Grana appellatum,
ab Arabibus vero Mellegetta, aut Millegitta
dictum, à semine crebro, pharmacopœis tum
C c iij medicis

medicis satis notum, & in officinis etiam nunc ab Aromaticis frequenter venditur, & nostri quoque hoc semine in pulverem redacto aliquando cibos suos condunt: ita ut non opus sit eius loco cardamomum sumere, cum & frequentissimum sit, & hodie magna copia ad nos aduehatur. Verum quod ad cardamomum attinet, quatuor eius species nunc in officina habentur, maius (inquam, minus, medium, ac minimum. At minus pro vero habetur ac sumitur. Quamobrem cum mentio sit in aliquibus confectionibus aromaticis de cardamomo, intelligunt cardamomum minus. Et ideo cum simpliciter cardamomum scribunt auctores, cardamomum maius, ut vsuale, accipiunt. Plura de his si desideres, vide Matthiam Lobel, in aduersariis fruticum, subfruticum, cremorum & arborum, pag. 443. & in observationibus stirpium, pag. 616. & commentar. Andr. Matthioli in lib. 1. Diosc. c. 5. de cardamomo eiusque consideratione.

OBSERVATIO XXV.

De dolore ventriculi & pylori, per modum consultationis.

- 1 **R**egnerus insignis Iurisperitus & Aduocatus, quondam Pensionarius Amstelrodamensis, consilium a me petiit, de dolore ventriculi fundum occupante, paulo supra umbilicum, diuturno & per intervalla recurrente. Cui hanc scripsi: Ut à dolore illo paulo supra umbilicum, vir doctissime, liberari possit, quamvis medicorum illustrium multis remediis usus fueris, radicem huius mali omnium primo inuestigare oportet. Dolor hic ex ventriculi fundo, ob reple iorem & obstructionem, nascens, uno tamen tempore subinde magis affligens, quamvis raro omnino à dolore videatur plane liberatus; oritur quoque videtur etiam ab exortu intestinum, quem ex pyloro intestinum recipit. Quidam tamen hunc non prius vocare intestinum dignantur, quam in abes anfractusque circumuoluatur: atque ideo alij simpliciter productionem, alij cum appendice duodenali digitorum, Graeci ἐκ τοῦ δωδεκάδακτυλου appellant. Cum autem hic dolor saepe sua intermilla habeat, longinque protrahatur, locum affectum & causam diligenter indagare oportet: antequam curationem moliamur. Locum affectum, iuxta circumscriptionem doloris, videtur esse in locum dictum. Est in vis loci quaedam obstructio seu impedimentum, quae etiam ob imbecillitatem locorum dictorum facile redit; cum loci dicti iam longo tempore affecti facile recipiunt, non tantum nouum humorem, verum etiam sua imbecillitate eundem, nempe pituitosum, gignunt vel foment: qui cum crassior existit, diutius ibidem moratur, ac difficiliter soluitur: unde malum diutius quoque protrahitur; cuius causa etiam concoctio impediunt, quae sit in ventriculi fundo: & sic ventriculus crudum humorem quoque dimittit ad pylorum. Atque huius consequto, videlicet ex illa materia pituitosa, etiam ventositates crassiores & tenaciores, loca affecta extendunt, usque ad umbilicum fere, & maiorem dolorem inferunt. Verisimile est ac concludimus, quod sic pituita inhaerens fundo ventriculi, deinde quoque adherens & pyloro & intestino iam dicto. Nam sapienter quidem putuita in cerebro, in ventriculo, & in intestinis gigni consuevit: sed in cerebro tenuis & aquosa in his vero crassa atque lenta: haec enim peculiaris est ventriculi & intestinum excrementum, non sex aliorum; quippe quae ceteris extremum est commune: etenim cum illorum substantia frigida sit atque membranosa, crassum certe ac viscosum de se excrementum pro-

feret; quale est pituita lenta. Haec igitur secundum naturam gignitur concretioque in intestinis: de quibus cernitur alias sponte fecibus circumiecta descendere, alias purgatione vel chyliere manifeste deduci, alias dysenteriae vi corradis. Quum autem partium ea vacuatur sensim aucta calor vis, in vasis tandem crassescit, ut prorsus obstruens intestina quasi infarciat, huiusque latentium diffusibiliumque morborum causa. Talem pituitam crassam ego in fundo stomachi, tum intestino iam dicto collectam & adnatam esse existimo, magis tamen uno tempore, quam alio: ex qua etiam status gignuntur: unde etiam sensu sentitur. Sed cum fomentum causam magis habeat ob pituitam inclusam crassamque; ideo hac ipsa remedia aptius detergenda & purganda erit: deinde loca ipsa affecta roboranda quoque erunt, ne eadem gignant vel foveant, recipiant, colligantque. In curatione itaque (ut in omni stomachi oppilatione) damnum astringentia, & quicquid crassum humorem generat; sed potius attenuantia, aperientia, simul detergentia & incidentia, ob pituitam crassam. Erit itaque utile oxymel simplex, etiam compositum & scyllinum, & pilula ex hiera. Quare cum hunc vitum inuideremus in Hagha Comitibus agentem, & apozemata incidentia & detergentia, & simul pituitam expurgantia praescripsissemus, melius habere cepit. Egrege profuit post pituitam crassam purgatam, vinum absinthites, & ceruicia absinthites; etiam stomacho exterius postea corroborato.

SCHOLIA.

Dolore urgente, quoad possumus, cibo & potu abstinemus; quoniam concoctio bona esse nequit. Postea dabimus cibos tenues, & qui vim extenuandi habeant: eritque exiguo potu contentus aeger, & meracior; vitabitque frigus in toto corpore, sed extremis praesertim: & cum materia adhuc absit una cum dolore & statu propter obstructionem; licet fomenta (de quibus paulo ante diximus) dolorem sedent & insensibiliter vacuent, nequaquam iis vtemur in hoc casu; quoniam affectum magis proritant, ubi adfuerit oppilatio & materia infixa est, vomitu non educemus, cum illud adeo crassum sit, ut educi non possit, nisi prius extenuatum fuerit, & via aperitur. Transiunt vero inter lienem & stomachum, si ibi adit oppilatio, iis parare debemus: de qua agemus, cum de ictericis atris loquemur; & de iis, quae ad lienis tumores faciunt. Bilis autem atra repurganda, ac ne eadem regeneretur, victus rationem emendabimus. Si via quoque inter stomachum ac bilis folliculum, ex morbi regij curatione, praeclosa fuerit, remedia perquiremus, sicuti ad intestina, ubi praeclosus transitus est, ab iliis & colicis doloribus. Ita & iis vtemur, quae vias inter iecur & stomachum, vel mesentericarum poros aperiunt; humores incidendo, si crassi sint, & detergendo & repurgando. Durescit & interdum stomachus sine abscessu vitio: unde aegre in coquendo rugas contrahit, maleque digerit. Ex frigore oritur, aut materia frigida in tunicularum meatibus combibita, atque in altera eorum infixa. Verum interior magis officit, apostemati quam simillima duro: in eo tactus durus est, difficulterque inclinatur aeger: nam in poris tenuibus malum infusum est: tum demum stypticis dissoluentibus vtendum: & in duritia sine abscessu has potiones vtiliter damus, ex mentha, calamintha, & absinthio, & catapota, ex hiera cum agarico: & emplastrum vtiliter imposuimus.

ex mastiche, croco, meliloto, spica, bdellio, cera, & oleo limo, vel oleo ex violis luteis. At de dolore ex abscessu calido, vel frigido, & ob stomachi vomitam, postea latius.

OBSERVATIO XXVI.

De dolore stomachi ex casu oborto.

Quidam Sacerdos (cui nomen erat Gerardus Ba-korus) Almariz in via Regia dicta habitans, cum anno 1546. à scala cecidisset, cubiti radium fregit: quem chirurgus tractabat. Huic autem post octo dies superuenit stomachi dolor vehementior, & totum pectus occupans. Lotium hanc crudum erat; non febricitabat. Ideo hunc syrupum propinaui. ℞. oxymelis simpl. cis 3 j. b. aquae hyssopi, foniculi, scabiosae ana 3 j. misce: & cum aluum non deponeret, ita eundem purgari: ℞. diacatholici 3 vj. casiae recens extractae 3 ij. mummiae 3 j. b. dissol. 3 iij. decoct. pellorae. addendo sy. capill. vener. 3 j. misce. Et sexties aluum deposuit, & dolor magna ex parte cessauit. Et sequenti die, cum adhuc aluum deponeret, cyathum vnum iuris puli dedi. Cum adhuc exiguus dolor in stomacho permaneret cum appetitus deiectione, cum vngu. inuncto dolor cessauit: & ventriculo corroborato appetitus rediit. ℞. olei mastichini 3 j. olei absinthij, menthae ana 3 ij. stor. ros. rub. puluerisatorum, corticis granat. corall. rubri, cinnamonomi, mastichis ana 3 j. & exiguam. Fiat vnguentum. Quibus praestituta dolore fuit in totum liberatus.

SCHOLIA.

Hic dolor licet post octo dies à casu prius aegrum affligebat, non est dubitandum, quin aliquo inodo cadens à scala stomachum laeserit, & si nos in principio fuisset accitus, ea de causa sanguinem detraxissemus: sed quia lotium nunc crudum erat, & aluus resistebat, hac purgatio satis ad rem fecit. Quomodoque stomachus laedatur siue casu, siue offensione, siue percussione, vel ictu: periculosum est. Nam refert Alexander Benedictus Veronensis, lib. 11. cap. 9. ex ista, propter membri nobilitatem permultos perisse mortuos. Nonimus, inquit Beniuenius libro suo de abditis causis morborum capit. 125. fullonem quendam nomine Petrum, qui vnicuique stomacho cuiusdam iuuenis violentius imperio, hominem interemis. Caterum in eiusmodi casu inedia aeger continendus est, ac protinus sanguis demendus est ex iecoraria vena, modo vires serant: in cibo prafana vel alica danda est siue vino: aluus singulis diebus mollienda est ac materia extrema auertenda est. Alij suadent leniter astringentia dari in cibo & potu. Et quandoque ex eo ictu sanguis erumpit: prodest rhabarb. cum vino styptico vel rubrica lemnia, emplastro impolito ex farina hordeacea; scilicet 3 iij. ladanij 3 j. ros. 3 iij. doct. 3 vj. cum succo plantaginis & oleo limo. Si sanguis coagulatus sit, curetur etiam aliis dictum est. Interea quoque sciendum, quod stomachus interdum vulneratur, aut compungitur, aut mordaci humore exulceratur: vel sciunditur: sed incaute acicula acuta deuorata, vel acu vel vitro: quandoque perforatur & vento: ut prius diximus, aliquando intus inclusio, magno distenditur cruciati. Vidimus (inquit Alexander Benedictus Veronensis lib. 11. cap. 7.) mulieres duas, quae acus pariter crinales vitri frosta, capillosque (ut nos quoque vidimus.) vomitu reiecerunt: quarum altera, ut refert idem Benedictus, exanimata interijt,

altera tres ingentes caudae caninae arefactos nodos euomuit, qua ratione, aut quomodo prius ea hauserint veneficia, in dubio est. Sic nos quoque vidimus pannum, clauos, ferramenta, & nescio quae vomitu non reiecta. Sic etiam Beniuenius. De abditis morborum causis scribit capite 20. Mulierem quendam, aeneam acum deuorasse, quae nulla inde noxa percepta, integrum annum, ita ut erat sana, permansit. Quo peracto cepit dolor satis acutus mulierem ipsam circa ventriculum urgere. Cum remedia à diuersis medicis nihil proficerent, & sic annis iam decem tali dolore, miseram vitam traheret, ecce acus illa terebrato ventriculo, & paruo demisso foramine profuit. Quam acum Beniuenius vidit, & mulierem curauit, quae paucis post diebus, vniuitate vulneris facta, in pristinam sanitatem restituta est. Accidit & huic, quod Ioannes Langius epistol. 40. lib. 2. refert, in gynaeacio, ait, Duxis Iuliacensis, virgo dum sese exornaret, perterrita ingemiscens, acus quique quas in ore mordicus tenebat, deglutiuit, & per vrinam illa eadem reddidit. Idem Benedictus Veronensis refert de virgine veneta lib. 2. cap. 9. & causam huius reddit lib. 5. cap. 13. in suis Anatomicis libris. Ergo quoque vidi mulierem Delphenensem, in insigni calcaris, ad quam accitus sum cum altero medico: quae cum in gutture doleret: Chirurgus incaute stylo immisso (vulgo probam vocant) ferro è manibus elapso in ventriculum: saepe dolore tenebatur, & paulatim macie consumpta, cum praesidia hic nihil iuuare possent, tandem obiit. Vti & iuuenis quoque Harlemensis, qui cum squillas (vulgari nomine garnaren dictas) circa oceanum mare cum puellis luderet, degluisset viuas, oborto dolore in ventriculo: hic quoque mortuus est. Caterum illis qui ex veneficio acus & alia enormia reiciunt, tum crines, quidam genistae flores recentes aut arefactos in poru dedere, ut concitatis vomitionibus, omnia ex faucibus erumpant. Nos quoque vidimus puellam Delphis in ventriculo dolentem, per inferiora modo excrementa, picis instar nigra, vti saponem excreuisse, & lapillos & ossium frusta etiam per vomitum: quae longo tempore laborans, & macilentior facta, tandem etiam interijt. Ea vulnera aut alteram tunicarum duntaxat laedunt, aut ambas lacerant. Latoria stomachi vulnera, quae pro Hippocratis sententia exitalia sunt, singultus & bilis vomitus sequitur, sanguisque per aluum interdum: & si quid cibi vel potionis assumptum est, ex patefacto vulnere redditur: venarum subinde pulsus elanguescunt, sudores tenues oriuntur, per quos extremae partes exitaliter frigescent. Signa tunicae interioris laesa sunt, dolor vehemens, assumpto acetoso aliquo, vel acuto, vel salso: tum vomitus, aut excrementa sanguinea, tumet deinde venter, ac dolet, non sine febre. At si circa os stomachi punctura fuerit aut vulnus, ubi malum granatum est, in anteriori parte, ad decimum tertium spondylium vehemens dolor infigitur, vel magis aliquo acuto assumpto, tum anhelitus difficilior redditur, animus linquit, sudore extremorum pergelido. At si vna ventris pars percussa fuerit, minus periculi facit: tum supra umbilicum dolor habetur: & aluus sanguinea reddit. At in medio si offenditur venter, inter utrumque augurium est. Leues stomachi ictus, Galeni verbis sanari possunt. Aeger primum temporato conclamari: non in plano, sine vento, famoque collo-candus est, animo securus, sine multo sermone, sed tacitus quiescat, vel resupinus dormiat. Cibus liquidus damnatur; quippe plurimus, ac difficilis concoctionis: laudatur stypticus, aridiusculae substantiae,

stantia, non multi alimenti, & ad septimum vsque diem à vini potione abstineat. Ex actis septem diebus, stypticum nigrum extincti sapius chalybis aqua dilutum, prodest: quo nec nimium à siti vindicari debet, ante septimum: ex eadem aqua: cum syr. rosato; aut rhodo zaccharo vetere, vel cum syrup. myrtino interdum bibat, & parcius: tum & vinum mali punici, saporis medij, modice bibat. Alius, iniecta glande oneranda est, aut clystere mollienda. Eo membro vulnerato, sanguinis protinus missio necessaria est, aut venter lenis deiectione, ex aloë lae: ac rhubarb. torrefacto, aut myrob. ciuim. Vomitus hic damnatur. Aut si humore mordaciori contigerit malum, eundem matutinis potionibus præparabis, ac deinde cathartico perurgabis: deinde iis, quæ leuiter vulnera agglutinant, dabis: nec differendum est: mota enim difficiliora redduntur vulnera. Profundiora stypticis sanantur balast. plantag. ros. & similibus. Agglutinantia styptica sunt, terra Lemnæ, bolus Armen. thur. mastix, traasac. aut emplastrum ex resinis impolutis. Sed quia hæc ad chirurgiam pertinent, ex iis petenda, quæ & vulnera ventriculo extrinsecus inflata sanant.

OBSERVATIO XXVII.

De Stomachi dolore, à parte dorsi posteriore ad anteriorem transiente.

Iuuenis quidam Delphensis, Ioannes Vandera-
mus dictus, intensissimo dolore dorsi afficie-
batur, è regione ipsius stomachi, tanquam
pugione perforaretur, cum ingenti clamore. Dolor
autem à parte posteriori incipiens in dorso, ad
partem anteriorem stomachi transibat, cum ma-
xima difficultate anhelitus: ita ut ex punctione
vehementiore, tum dolore suffocari videretur.
Ad hunc in nocte accitius sum: cum sine febre es-
set, cum polsu aequali, licet parum veloci, & ut-
cunque magno, minime tamen duro: & vrina te-
nuis, cruda, parumque subspecta spectaretur,
nequaquam tincta decoct. flor. chamamill. 3 iij. &
syr. ex infus. rosa. 3 j. exhibuimus, & quia tempus
valde frigidum erat, inunximus tam partem po-
steriorem, quam anteriorem oleo anethino, &
chamamelino. Mane cum rediissem, licet melius
dormierat, dolor tamen nondum erat sedatus.
Ideo hanc potionem sequentem propinaui. *℞. foli-
os. fenæ 3 iij. seminis anisi 3 ss. bulliant in 3 v. decoct.
percolat. & foris. express. adde electuarius lenis. syrup.
ex infus. rosa. ana 3 ss. misce. qua ter quaterve ven-
trem deiecit: ac post excrementa deiecta, & ru-
ctibus emissis, illico hic dolor sedatus est.*

SCHOLIA.

Dolor stomachi non semper in parte antero-
re hæret: sed etiam è regione ventriculi
dorsum fatigat: ut saepe vsu venit, cum dorso
incumbat: quemadmodum etiam euenisse Mariæ
Comitissæ illustri, filiz Domini Principis constat,
cum de tali dolore & inappetentia apud me con-
quereretur. Valde etiam quidam, si dolor sit in
parte anteriore, dorsum quoque inungunt, vel
cataplasma applicant: quod & nos frequenter
cum magna utilitate fecimus. At alij cuidam, qui
simili dolore afficiebatur, vomitorium medica-
mentum dedimus, & egregie cõtuli. Refert Ama-
tus Cernus. l. curat. 73. de ingenti ventriculi dolore:
Venerabilis Abbas, inquit, cum gravissimo ventriculi
dolore infestaretur, ut alia voce exclamaret: post multa

adhibita remedia, vomitorium ex belleboro illi propina-
uimus: quo alba quadam ororum albo similia eueniunt, &
sanus illico factus est, veluti nobilis quidam Neapo-
litanus, qui cum simili dolore premeretur, post
ebibitam integram libram aquæ florum Naraziorum
tepidam, similia euomuit, & sanus factus
fuit.

OBSERVATIO XXVIII.

De ventriculi dolore ab assumpto veneno.

In pago quodam non procul à ciuitate Pithu-
riensi, in qua vrbe tunc praxin exercebam, iu-
uenis existens, cum ex Italia, ex Iacobi Syluij
medici Regij commendatione Anno 1545. Pi-
thueros accessisset: eo tempore tres comede-
rant ex vno pastillo, & veneno infecti sunt, at-
que omnes dolore intensissimo circa stomachum
corripiebantur. Vnus autem ex iis lotium ad me
misit, quod cum spectassem, tenuis substantia
erat & viridis coloris: suspicionem veneni præ-
bens. Nam vrina viridis, teste Auicenna l. b. i. seu.
1. summa 2. doct. 3. c. de significatione vrine viridis.
Spasmodum in pueris significat, aut venenum in po-
tu sumptum: & si fuerit in ea hypostasis, spes
erit vitæ: alioqui metum incurrit. Cum is, qui
vrinam adferrebat, rem gestam narraret, magis
suspicionem agebat. Præscribo itaque vomito-
rium medicamentum, & vt simul pingua deno-
raret, quibus, vt postea intelleximus, statim ab
omni dolore euasit, & curatus fuit. Alter vero,
antequam consilium peteret, subito interijt.
Tertius autem cum intellexerat priorem per me
sanatum, tardius tamen & ille lotium ad me
transmisit, in re tam seria ludens. Huic quoque
vomitorium præscriptum est, ex decocto rapha-
ni & oxymelite, vel simili, & sumpta theriaca,
& hic conualuit. Est enim theriaca commune re-
medium contra venenum sumptum: proprium
antidotum præscribere non poteram, cum non
scirem, cuius generis venenum esset. Quibus re-
mediis consopito stomachi dolore: vterque cura-
tus est.

SCHOLIA.

Veniebat eo tempore mihi in mentem histo-
ria illa, quæ anno 1538, mense Iulio Bono-
niæ contigerat: de tribus fratribus nobilibus &
valde diuitibus, in vnis adibus, cohabitantibus,
& duobus uxorem & liberos habentibus. Quorum
fratrum natu minimus, nescio quo odio aut si-
multate, vel hæreditatis desiderio impulsus, duos
fratres, tum uxores ac liberos veneno perdere de-
creuit, & fere totam familiam perdidit, arseni-
co in vini cadum iniecto, ex quo bibebant igna-
ri. Postquam longo tempore ex eo vino bibissent:
cœperunt tandem veneni symptomata in ventri-
culo ac ventre & venis persentiscere. Quando &
amicorum quidam ab iisdem conuiuio excepti
deprompto ex eodem cado seu vase vinum libera-
lius bibissent, statim & illi, vbi domum redeunt,
dolorem & puncturam in ventriculo sentiebant:
atque mordacitatem quandam & corrosionem &
inextinguibilem sitim tandem senserunt, nam hæc
plerumque sunt symptomata arsenici: est enim
calidum & siccum, vt refert Auicenna cap. proprii.
Horum vna suborta veneni suspitione, statim
epoto oleo euomuit, & liberatus est: adiit tamen
ad propinquos, eos de veneficio instigulans. Hi
se excusant, atque stupiliter iam dies aliquot se
affligi

affliguerunt. Exanthesis exploratisq; omnib. de-
nique in cado vinario arsenicum inueniunt, quod
in fundo crustas effecerat. Comperta re statim me-
dici accersuntur. Cum iam malum in venas graf-
fari cœpisset, & putredinem vnâ cum febre crea-
uisset, Dominus Matthæus Curtius, medicorum
in Italia tunc facile primus, consuluit ad repri-
mendam putredinem, intentionem exsiccandi ha-
bendam. Ergo bolum Armen. cum zaccharo rosato,
exhibuit item syrup. de corticibus citri, acetosum, li-
monem, & anteriorum & granatorum succum, & id ge-
nus acidorum per se edere, tum cibis miscere ius-
sit. Quod si inter initia, dum adhuc in ventricu-
lo venenum hæretet, fuisset vocatus, humectan-
tia & lubricantia conducere dicebat, ad expellen-
dum vel vomitu, vel alui deiectione: perire ex
isto veneno tres. Hispanus tamen medicus, qui
adhuc meo tempore vivebat, cum Bononiæ age-
rem, quem & saepe in praxi comicabar, cum con-
silia haberentur, humectantia & infrigidantia
intentione vtendum esse suadebat, & iis dabat,
quibus in hoc casu succurebat, pharmacum ex
ac. n. trochisc. 3 j. ss. habarb. tantundem, diacassie 3
vj. elect. de succo rosar. 3 iij. sacchari 3 j. Hæc iuue-
ni robusto viro exhibita bene eduxerunt, & eun-
dem febre probe liberarunt. Agaricum tamen in
aqua nenupharis infudit, & eam expressam mis-
cuit. At tormina quæ in intestinis manserant,
clysteribus lubricantibus est vsus. De veneno
pulcherimus est locus apud Galen. de loc. affect.
lib. 6. cap. 9. vbi inter reliqua, ita inquit de ve-
neno per os assumpto. Cum enim homo suapte natura
probris humoribus abundans, ac sanorum more educatus,
de repente moritur (vel lethali assumpto veneno fieri
solet) deinde corpus aut tumens, aut nigricans, aut va-
rium esse, aut diffusum conspicitur, aut præ marcorum fœ-
dum, molestumque reddit odorem, tunc venenum sum-
pisse aiunt. Memini ego puerum apud Delphenes,
cum pulcem ex arsenico, qua glyres interficiun-
tur, incaute sumpisset, solo vomitorio ex oleo &
iufculo puli venenum euomendo statim curatum
fuisse. Solent in Italia in principio hausti veneni
assidue lac bibere, cum oleo amygd. dulc. Et hoc
quidem iam saepe expertum est Auicennæ De cura
ictus in fine excerptum. Ego solo oleo amygd.
dulc. epoto cum ceruicia butyrea in multis vsus
sum, quos carui: de quibus suo loco dicemus cum de
venenis agemus. Narrat Amatus cent. 2. curat. 65.
de puero, qui epoto arsenico post annum prius
obierit. Atego noui, qui multos annos superui-
xere: sed in magna miseria, cruribus resolutis,
vt vix incedere possent: & mulierem post duos
annos tandem vita orbatam. Ita & Religiosa quæ-
dam Delphis veneno infecta, longo tempore, sed
misere, superuixit.

OBSERVATIO XXIX.

De ventriculi dolore ex obstructione hepatis, & vteri
inflatione.

Elisabetha Guilelmi, 36. annos nata, vxor
Ioannis Stopij, Almariz anno 1551. dolore
intolerabili ventriculi afficiebatur, & circa hypo-
chondrion dolebat, parum ab hepatis obstructio-
ne, partim ab vteri inflatione, qui dolor admo-
dum vehemens ab imo ventre vsque ad stomac-
chum ascendebat, quæ eiusmodi doloribus alias
obnoxia ex ventositate: quibus valde agebatur.
Ad illam ingressus, libenter enema inieci: sed
cum nullo modo admitteret, decocto sequen-
ti bis in die vtiebatur: cum aluus resisteret, ℞. fen-

biosæ, feniculi cum toto: viol. capill. ven. melissæ flo-
rum chamemilla, meliori, ana m. j. cassia, agymo-
nia (ob hepatis oppilationem) ana m. j. rad. gly-
cyrr. 3 ss. semin. anisi, cayui, ameor, ana 3 j. semin. fen-
niculi 3 ss. flor. cord. p. j. follicul. fenæ 3 j. epythimi 3
iij. polypod. quer. 3 ss. prun. damas. num. xv. vuar. ab
arill. repurg. 3 j. bordei mundati p. j. iuinbar. sebesten,
ana num. v. coquantur in sero lactis, pro lb j ss. zaccha-
ro dulcoretur colatura: in qua pendeat globulus se-
quens, exprimendus tum potio sumeretur. ℞. rha-
barb. selecti 3 j. (erat enim ipsa magna ex parte bi-
liosæ, quamuis nunc etiam pituita præcipue erat
collecta) agarici trochisc. 3 ss. spica, schamamibi ana
gr. m. vj. fia nodulus. Aluus utcumque eo decocto
soluebatur, dolor tamen non sedabatur. Locis igitur
dolentibus inunximus vng. sequenti, prius fo-
mento infrascripto vtentes. ℞. vnguenti nostri pe-
toral. dialthæ, olei chamemelini, anethini ana 3 ss.
misce. ℞. rad. alibæ 3 ss. folior. malua, flor. chama-
milla, meliori ana m. j. artemisia, abimbij, cassia, ana
m. j. sem. lini, fenugr. malua, anisi, ana 3 j. sem.
feniculi 3 j. coquantur in aqua pro lb j ss. pro foru in fu-
ne decoct. addendo vni Rhebenis optimi parum & aceti
3 j ss. Quo & hypochondrium dextrum & ventri-
culus, & imum ventris circa vterum fouebantur
cum spongia calide immersa & expressa. Et aliquo
modo dolor remissus est. Verum cum rursus al-
uus non deponeret, hoc modo illum purgauius. ℞.
diacatholici 3 ss. diaphanici 3 ij. agarici trochisc.
3 ss. pul. zinzib. gran. ij. dissolue cum 3 iij. decoct. su-
perascriptæ. In aurora cum sumpisset, egregie aluum
deposuit, multa pituitosa deiecit, & emissis mul-
tis ventositatibus, dolor sedatus est. Die subse-
quente tamen rediit, & cum balneo rursus aluum
deposuisset, rursus sequenti fomento vti sumus: ℞.
flor. meliloti, chamamill. ana m. ij. artemisia m. j.
abimbij p. j. rad. alibæ 3 ij. sem. fenugr. 3 j ss. sem.
anisi: feniculi, malua, ana 3 j. aceti 3 ij. coquantur in
aqua communi pro foru: etiam hoc deinde emplastro
infra umbilicum imposito versus dextram par-
tem, vbi tunc dolor erat. Recipe flor. meliloti, cha-
mamill. summaturum anethi cum flor. ana m. j. sem. mal-
ua 3 ij. semin. feniculi 3 j ss. rad. alibæ 3 ij. coctis
in aqua ad mollitudinem & comestis adde farinæ sem-
lini, fenugraci ana 3 ss. olei lilior. amygd. dulc. ana 3
j ss. olei anethini, chamamill. scorpionis ana 3 ss. misce.
Ventriculus tunc minus dolebat: sed magis do-
lor erat circa imum ventrem, versus dextram par-
tem, sed inferius, vt locum hepatis non atin-
geret. Interim pro corroboracione stomachi cum
oleo absinthij, ventriculi regionem inunximus.
Vrina huic minime inflammata erat: ideo obstruc-
tio illa, quæ in hepate erat, potius erat ex humo-
ribus frigidis quam calidis: & quia dolor ad vre-
teres tenderet, versus inguina, etiam ad regio-
nem rethum: ideo commode aliquid olei scorpio-
nis adieciimus: & egregie profuit, & liberata ab
illa obstructione: quæ locos dictos affligebat,
plurimum lorij profundeabat, & tandem cataplas-
mate seu emplastro appposito, dolor iterum cessa-
uit. Interea his tabulis vtiebatur. Recipe specier. dia-
cimini triasant. (vt hepar minus calfieret) ana 3 iij.
diab. (ob vterum) specier. aram. ros. ob stomachum,
ana 3 ss. dissoluit in aqua artemisia & absinthij, adiect.
zacch. albi q. s. fia confectio in rotulis, ponderantibus
3 iij. sumebat ante spatum per ij. horas, dolore
non amplius redeunte. Eodem fere tempore alia
mulier, illius quoque vicina, iisdem malis cum
affligeretur, iisdem fere prædiis, vel parum
immutatis, & hæc similiter conuuluit.

SCHOLIA.

Dolor ventriculi si ex vitio aliorum membro-
rum fiat, siue ex vtero, iecore, liene, patet
ex iam dictis: quod illis membris prospicere oportet:
& in qua minera mali, seu materia lateat,
& ad ventriculum transferatur: primo tollenda
est: & quia hic erat materia frigida atque flatuosa,
& educa difficiat, cum dolor quidem remitteretur,
sed postea rursus rediret, repetenda
erat purgatio. Interea & ventriculi quoque ratio
habenda erat: eundem roborando oleo abstin-
thij exterius inuncto, ne vapores flatuosos reci-
peret. Ideo & diaciminum & arom. ros. conuocantur.
Quare cum talis morbus aliquando per inter-
ualla huc mulierem reuerteretur, de præservatione
consului, vt optimam victus rationem insti-
tueret: vt minus pituita gigneretur, neque ven-
tositas accederet ex iis quæ fomitem præbeant:
quare imperari vt omnia frigida & crassa vitaret
olera, carnes vetulas, duras, & molles nimium,
fructusque frigidos, legumina, & vt somnos lon-
giores fugeret & vigilias super suas, quæque vis-
cera grauant: vt & extrema membra ac ventrem
potius calida conseruaret quam frigida, præcipue
pedes, & iis vteretur, quæ status dicerent: &
pituitam attenuarent modice, non tamen valde
calfacientibus, ob hepatis caliditatem. Et ita nunc
fere omnes dolores stomachi absoluiimus: quibus
distinctis remedia sunt petenda ab affectibus su-
praenumeratis. Quod si dolor fiat à nimio sensu
vt qui facile in animi defectionem incidit, non
erit præter rationem imperare vsum theriacæ re-
centis, factis quibusdam prius euacuationibus
per clysteres & pilulas conuenientes. Cæterum
si dolor fiat ab inflammatione, apostemate, ab-
fcessu, vel vomica, aut vlcere stomachi, de iis
nunc per ordinem dicemus: cum scilicet de iis-
dem tractandum sit.

OBSERVATIO XXX.

De ventriculi phlegmone seu inflammatione.

Cum stomachus, veluti cætera corporis par-
tes, inflammatione tentari possit, modo in
ore ventriculi, vt in 1. obs. huius libri diximus, mo-
do in alia quavis ventriculi parte: id ex dolore si-
mul cum posito dignosci potest: quæ pars affecta
similiter & ex proprii eiusdem partis muneris
oblatione: appetentiæ, si quidem in ore ventri-
culi: concoctionis autem, si in eius cauitate exci-
tetur. Sic iuuenis occurrat, qui nobis proponeba-
tur curandus: qui cum continuo febricitaret, ac
loctum valde rubrum haberet, dolorque immen-
sus ac assiduus in ventriculo adestet, qui nullis
medicamentis admodum mitigari poterat, tumo-
rem manifeste conspiciens; & ætiam tactu perci-
piens, cum & manifesta grauitas ei aderat, simul
& febris continua, vt diximus (qua omnia inflam-
mationis ventriculi signa sunt) inflammationem adef-
se percepi. Quare tenui & exquisito victu præ-
scripto, vt Galen. met. lib. 13. Method. prifanz cre-
more contenti, à carnibus, vino & aliis cibis ca-
lidis abstinuimus, potuque aquæ hordei munda-
ti & glycyrr. vtentes, malisque acidis, aeremque
temperatum seu parum ad frigidum vrgentem,
elegimus, & somnum moderatum aut paulo bre-
uiorem admisiimus: nam si longior fiat, quam opor-
tet, potius inflammatio augetur, detento simul
in tali somno intus non solum præternaturam ca-

lido innato, sed alieno, & eo qui præternaturâ est
ad quorum detentionem non immerito inflam-
matio (vt diximus) augetur. Similiter quietem
inuicimus, & vt motum omnem vitaret præce-
pimus. Nam prima sunt in curatione ipsa (vt Galen.
lib. 4. lib. 4.) quies & abstinencia: ideo & im-
modici animi affectus non parum nocent, & pro-
pterea vitandi sunt. Et hac quoque de causa man-
dauimus vt parum loqueretur. Quod ad medica-
menta attinet, confestim, cum nihil prohiberet,
ex vena interna cubiti dextri sanguinem viciu-
que detrahere iussimus. Deinde oleo rosaceo, & ci-
neorum, puluere rosæ, siccarum adiecto, vel huius amu-
lo, cum panca cera, ventriculum inuicimus. Purga-
tionem eo tempore non dedimus, cum in prin-
cipio essemus: sed frictionibus & ligaturis ad di-
uersionem commodè utebamur: & si aluum non
redderet, vt lenibus clysteribus ea tantum lenire-
tur, consulimus, mox & fori ex floribus rosæ, rubear.
et iunthij Romani, & portulacæ decocto parato, vt ute-
reor præcepi, & vt per os exhiberetur id quod
sequitur. Recipe syr. de end. ex succo acetose, syr. de
vibes ana 3 j. aquæ plantag. ros. acetosæ ana 3 iij. vini
granat. acetosæ ana 3 j. misce pro iuleb. tam ob situm,
quam febrem. Postea cum materia magis fluxa
esset, ne aliqua lumeret, quæ intus materiam con-
stingere possent. Quare & hunc syr. vel similem
cepit. 2. syr. viol. ex infus. rosar. rub. syr. de aceto, ci-
tri ana 3 j. aquæ end. cicchor. horag. ana 3 j. b. aquæ ab-
sinty, feniculi ana 3 b. misce pro iij. dosibus. Et nunc
prius pro leui purgatione cassia accepta, quam
antea dare tutum non erat. Oleis suprascriptis
olei chamæmilla, & absinthij parum addidimus. Fo-
tum quoque adhibuimus ex floribus chamæmilla, me-
liloti, rosæ, absinthij, viol. maluæ rad. alibæ & sem.
fumar. decoctis in aqua rosæ, & chamæmilla, addito
in fine panco aceto: & dolore sedato, inflammatio
cessauit, eum febris ipsa, apostematis resolutione
facta. Tunc quoque præscriptum, ad ventriculi
roborationem diatæ. abb. in tabulis, & perfecte
conualuit. Venit tunc mihi in mentem historiam
la Amati de mercatore, quem Anconæ curauit,
qui in ore ventriculi inflammationem patiebatur:
qui scilicet alioqui morbus sæpe est: à quo qui
evadit Iouis filij, & alba cornu dicendi sunt. Le-
ni itaque clystere sacibus eductis internam venâ
dextri brachij pertundere iussit, sanguine ad vici-
cias decem extracto, & loco dolenti sequentia ap-
posuit. 2. olei cydon. myrrill. ana 3 b. pul. myrob. ci-
tri 3 j. boli Armen. 3 b. coque tepide locus affect. inun-
gebat. At cum his parum proficeret, & dolor in-
gens, cum anxietatibus & nausea perseveraret,
ex eodem vulnere brachij iterum sanguis missio
ad viciias octo repetita fuit: & emplastrum hoc
admotum. 2. farinæ hordei 3 j. ros. rub. siccar. san-
tal. rub. ana 3 b. pul. fumar. 3 j. hyssop. 3 j. ana 3
ij. olei rosæ. omphacini, succi omphacii, ad est æres 3 j.
3 b. cum succo end. & ros. q. s. fiat emplastrum: quod sic
frigidum, ob intensam caliditatem, dolenti loco
admovebat, & sæpe innovabat: quo vir ille me-
lius habere cepit, neque dolor ita intensus eun-
dem vexabat. Porro vt alius iugulis diebus res-
ponderet, admodum sollicitus erat præcipue le-
nibus clysteribus, vt hoc sequenti. 2. iuris pulli,
decocti maluar. 3 xv. olei ros. viol. ana 3 j. vitelli ou-
rum numer. ij. zaceb. 3 j. b. cass. extractæ 3 j. salis com-
munis 3 j. misce: fiat clyster. Elapsis vero quinque
diebus: locus, vt antea, male affectus, fomento
ex ros. & chamæmilla parato fovebatur: ac postea
hoc aliud emplastrum apponebatur. Recipe acanthi,
id est brancae v. sine, rosæ, rub. rad. maluanici ana p. j.
in aqua fiat decoctio: & abiecta aqua in mortario mar-
moreo,

oreo omnia optime pistentur, quibus adde farina hor-
dei, chamæmilla, seminis lini, fenug. ana 3 b. san-
tal. rub. alb. ana 3 ij. cum oleo ros. & chamæmilla, &
panca capi pinguedine sine, emplastrum, & loco dolenti
tepidum admotum fuit. Tertio die post admotionem
emplastri, ruptus & phlegmon, & æger per vo-
mitum saniei parum reiecit: veluti per egestionem:
se tunc multo melius habere sensit. Sequentibus
aquam mellis ad viculauandum bibebat: cui quæ-
damque thuris mannæ, Galeni consilio miscbat:
quibus intra 10. dies sanitatem obtrinit. Cibus
huic pisanus erat ad octo præcipue priores dies,
cuius vice ad amygd. multa destillatitia rosacea
paratum, quandoque veniebat: postea vero ius
pulli gallinæ ille largiebatur, aut ex eo para-
tam panatellam: vel eius carnibus continuatum
censum. Potus vero aquæ hordei per se, aut
mixtum illi granatorum vinum erat. Sed & aer
circumdans, frigidus quoque erat. Hæc Amatus
cent. 3. curat. 93. At iuuenis de quo prius dictum,
per modum resolutionis curatus, ruptionem non
fuit expertus.

SCHOLIA.

Ventriculos secundum suas tunicas, siue in-
ternam, siue externam, potest pati tumores
quater naturam: & præcipue phlegmonem: quam
quidam volunt fieri ex calidis succis, vt ex san-
guine, vel ex bile, vel ex utroque humore per-
mixto; idque in ore ventriculi, vel in alia qua-
vis eius parte: quam ex dolore simul cum posito
dignosci volumus (vt paulo ante diximus) & ex pro-
priis eiusdem partis muneris oblatione, appeten-
tiæ si quidem in ore ventriculi: concoctionis in
eius cauitate. At quod ipse morbus compositus
sit in magnitudine primo, & secundo intemperie,
& tertio in soluta continuitate, patet apud Ga-
lenum, lib. de diff. morb. cum 3. de temper. lib. de ina-
quali intemperie, ac reliquis perijque locis. Quapro-
pter non abs re eam insequuntur: tumor præter
naturam grauitatis, ac multi calor sensus & do-
lor circa partem affectam. Accedunt ad hæc sitis
valida & febris ardens. Tumor autem & calor
etiam tactu à medico iudicari queunt. Nausea quo-
que consequetur, propterea quod inflammationis
causa in ventriculi tunicis continetur. Verum ubi
biliosus magis redundet succus, ita vt inflamma-
tio erysipelatis naturam referat, vehemens erit ar-
dor, sitis immoderatio, ac ardentissima febris:
sed minor tumor ac grauitas. Ex quibus etiam si-
gnis interlingui poterit diuersa causa eiusdem
inflammationis: præcedente victus ratione, æta-
te, temperamento, anni tempore, ac reliquis non
prætermittis. Est omnium horum tumorum eadem
generatio, scilicet ex superuacua materiæ afflu-
xu, siue ab initio inutilis sit, siue utilis sua nata-
ra, sed parte molesta. Influxit autem generatim per
venas, per quas nutritur. Quod si sanguis sit, pri-
mum maiores tenduntur, mox minores, donec re-
sudet in ipsam carnem humor, eamque spongia-
rietu madidam reddit, ac spatia quæ fibras inter-
iacent, & in quibus arteriæ non moventur, replent:
vnde durus repletionem tumor sit & tensio, & re-
necitum comprimendi, & dolor adest. Calor vero
tum ex natura humoris gignitur: tum quia colle-
ctum in arcto loco impactum, non transpirat: vnde
necesse putrescit. Putredo vero calorem gi-
gnit: qui in ea parte sit, quæ vel ob vicinitatem,
vel ob præstantiam cordi calorem communicare
potest, febrem facit, aut ephemeram aut putridam
prout maior vel minor est communicantia. Vnde

10. Method. 6. febres ex phlegmone aliquo modo
dici possunt putridæ, si causam respicias, licet re-
vera sint ephemera natura: quando solus calor co-
municatur cordi, non autem putridus vapor, vide
1. De feb. diff. 5. & de vena sectione ad inuicem. Sed
nunc sicut ex sanguine plus iusto influente, phleg-
monem in eo gignitur: ita & ex aliis humoribus tu-
mores alij fieri possunt. Videtur enim quod simili-
tatione fiat generatio, iuxta Iacchinum doctissi-
mum, eodem scilicet influxu, ex 13. meth. 1. & de
vena sectione. Quod si res ita habet, cur ergo au-
tores phlegmones solius meminere? Responde-
ret Iacchinus. At qui erysipelatis stomachi alibi
fecerunt mentionem, vt 10. Method. & 4. de viff. 2.
Quod vero scirrhus tumores fiant, nos, inquit Iac-
chinus, vidimus in dissectis: vt Florentiæ in mu-
liere è domo puccina. Respondetur primo sub
phlegmones voce, comprehendit etiam erysipelat, ubi non
est ex parte loquendum. Alij vero tumores raro acci-
dunt, quoniam in membranas duras non facile
confluere potest crassus & viscidus humor, præter-
tim in internam. Aliquando in externa constite-
re, & meminimus (inquit idem Iacchinus) me ad tactum
scirrhusos tumores sensisse, duos inquam, sine
dolore. Hi ergo si accidunt, ex communicatione
cutandi scirrhus, curantur, addita solum curatio-
ne à parte: quam in vno exemplo phlegmones mô-
strare sat erit, & iure: quoniam maxime pericu-
losa est, & curatio multum artificij exigit. Sed
hic videndum, etiam ventriculum posse in tumo-
rem eleuari ex solo vento: cuius habemus exem-
plum apud Beniuenum. De abditis causis cap. 40.
Annum 16. agenti Petri Guicciardini filio ita ceruix
ventriculi sine ulla doloris sensu eleuabatur, vt magni-
tudinem cydonij p. mi agnueret, nec manifesta causa osen-
debat, cum omni nutrimento careret. Quare rem ad-
modum diligenter resigere cepi, adinuicem quoniam
abditæ huius mali cause esse possent. Sed cum nullam
provis præter ventum inuenire, à quo, ventriculi ca-
pitæ paulatim eleuato, ita eiusmodi fieret tumor, & vt
offa talem situm adeptæ, nec vltra ad pristinum statum
reuerfa, figuram illam illis impressam, tanquam natu-
ralem custodirent: ferrea demum lamina, quæ ex cingu-
lo quoque surgebat ferreo, stomachum comprimi iubeo:
quo paulatim ad sedem suam retrocedere cogeretur: quod
factum est. Nam baud multo post hoc vno tantum præsi-
dio ita repressus est tumor ille, vt ad pristinum ac natu-
ralem formam ipsius ventriculi ceruix penitus reuerfa sit.
Hæc Beniuenus. In iliaco dolore, cum extremis
ta per os redduntur, ventriculus quoque in tumo-
rem quandoque attollitur (vt nos vidimus) partim
quidem ex flatibus, sed magna ex parte ab excre-
mentis eo perlatis. Quandocunque autem tale
aliquid contingit, non modo spes vitæ superest:
sed mors fere imminet. At stomachum induresce-
re diximus paulo antea scholio obser. huius libri,
eiusque curationem, sed breuem adieciimus: sed
durities illa non est omnino sine dolore. At erysi-
pelas: licet æque aut magis periculosum, quam
scirrhusos tumor ventriculi præcepta tamen cura-
tiua habet simplicissima, scilicet solis frigidis in-
tus, & extra ad motis. Sed nos de phlegmone prius
agamus, id est: tumore factio à mediocri sanguine
& vili. Hic ergo in partem influit ex maioribus
venis, quæ eò confluunt: confluxus vero causa est:
vel ex ipsa parte attrahente, vel ex quapiam alia
transmittente (inquit enim modo suspiras Galeni de-
monstrationes 13. Method. in Epitomen cogere.) Quæ
transmittunt, robustiores necessario sunt: vel na-
tura: vel ex accidente aliquo suspicientibus com-
paratæ. Transmittunt autem, quia ipsa se grauati
sentiunt, vnde vi videntur noxiorum, seu eneroso-
rum

Quomodo
tumores
stomachi
aut ex alijs
humoribus
vt ex san-
guine fieri
possunt.
Scirrhus tu-
mores post
dissectionem
in stomacho
inueniunt.

Duri tumores
vt in parte
externa ali-
quando con-
sistunt.

10

11

Erysipelas
stomachi.

Phlegmon
ventriculi
ex sanguine
mediocri &
vili conflu-
ente.

12

rum expultrice. Quæ vero grauant, aut quantitate molesta sunt, aut qualitate viscosa & noxia: ut calida, frigida, acida. Ex altera parte, quæ attrahunt confluxum causant: attrahunt vero calore partis, aut dolore. Opus vero caloris Asclepiades nobilebat attrahentem dicere, ut Galenus scribit: ipse vero vult attractionem dici: cum ille influere humores, non autem attrahi in partem calefactam diceret. Et quidem non facile decernitur (dixit enim Lactius) quis horum rectius sentiat. Asclepiades calore, ut puto, considerauit fundi & liquari circumstantium partium succos: aperti partis meatus ac laxari. His facilis sit confluxus, ut contra frigiditatem arceatur. Nec Galenus aut ratione, aut experimento monstrabit, quod colore attractio fiat. Nam quod in magno mundo à sole sursum teratur vapor, attractio non est: si quidem per se mouetur sursum, ex forma quam à generatione acquiriuit. Ratio vero, solum rarefactionem & heterogeneorum solutionem à colore non inuenit. Secundum De diff. feb. 11. loquitur distinctius, quod calor vel attrahit, vel recipi facit. Adde, pro Asclepiade, quod calor, cum intemperiem efficit, dolorem efficit. At dolorem non propriam attractionem reducit Galenus, sed ad transmissionem, ut iam dicemus: Dolor enim, inquit, confluxum excitat, quoniam natura dum causam contrahentem expellere tætat, si quidem primo impetu non prospere succedat: maiore impetu uixta, sanguinis aliquid & spiritus eo trudit. Sic ad dolores plagarum, tumorem insequi cernimus. Hoc ergo non est dolorem attrahere, sed doloris occasionem esse, ut humores in partes transmittantur. Quod si 2. De diff. feb. & alibi cenies attrahere dolorem, inquit, non proprie de attractione loquitur: sed cum ea similitudinem habet, quatenus pars dolens ipsa dolore repletur. Ideo rectius loquitur. 3. method. cum inquit. Dolor est fluxionis causa: non dicit fluxionem trahit. Et rursus 6. de v. sup. partium, attractionem triplicem ponit: vacuo calore, familiaritate: doloris vero non meminit: sed hoc quia non erat ad propositum, cum de attractione cordis ex arteriis loqueretur. Considero ex eo loco expectum attractionis caloris: ut flamma ex ellychnio oleum attrahit, & hoc caloris vi ex lucerna: unde eam exauriri videmus. Aut non videas magis num sic ratione attr. hat, an calidi: Sicca enim humidum attrahere vehementer videmus, ut spingiam, lium: hinc ergo ellychnium. Sed tunc aliam causam attractionis dare oportebit: nempe quæ à siccitate fit. Præterea si hæc esset attractio, tunc siccup, id est, igneum, humidum sibi contrarium attraheret: contraria vero se refugunt. Sed hæc alias. Signa phlegmones ventriculi, si ex ipsa natura haberi, partim affectus natura sapient, partim affectus partis. At qui affectus signa hæc sunt: dolor primum, qui ex solutione continui fit, facta ex materia replente, & tendente sensitiuas partes: mox tensio, seu enixus partis, quæ repletionem accedit. Cum enim durum vniuersum sit, quod tactui: non cedit, 5. De frigidit. alia dura erunt concretionem: cuiusmodi est phlegmone. Quod vero materia, à qua fit, sit sanguis, necessario calor aderit parti: & non solum ex natura materie: sed etiam ob putredinem, quæ ex necessitate sequitur. Semper enim humida & calida corpora cum in calido loco manent, non perflant citissime putrescunt. At non perflantur: quod omnes meatus, per quos transpiratio fit, sunt adstricti, vel obstructi. Unde & probe Thessalici phlegmonem adstrictam passionem dicebant. Rubor vero ex natura humoris

Hæc doctrina multis partibus transmittitur.

15

accidit. Hæc indicant omnem phlegmonem, quæ sub sensum venit: sed si interna sit, non omnia hæc sentiuntur: quædam tamen. Primum ergo dolor sedem affectam demonstrat, si præsertim non extimas partes attingat, quod tactu distinguitur. Unde internas partes afficere monstratur: quæ & ex vehementia eius coniectura sit. Mox sensus tactus aut visus tumoris circumscriptionem sentit: sed hoc non semper euenit, ut cum remotas partes obsederit. Ideo, quod dicit, & apostoma manifestum fuerit, id est, tumor apertus: est: quæ quidem nota est, sed quæ non semper sentitur. Fit tertio coniectura ex febre, quæ necessario adiungitur. Est autem necessitas generationis ex putredine: ut in lib. de vena sect. habetur, & 1. de diff. feb. 5. Quæ cum necessario putridum calorem exciter in parte: si quidem pars illa, vel quia vicina est, vel quia nobilis, multis valis abundans, vel ob multitudinem materie collectæ calidæ communicabit cordi calorem suum igneum: unde vniuersum corpus incallescet præter naturam: & ita fit morbus febrilis. Quod si non modo calorem, sed putridum vaporem insuper in partem possit, iam non febris modo: sed putrida fiet. Cum igitur venter vicinam positum habeat, & teritæ & iecinori facile febrem faciet, & eam putridam & continuam: cuiusmodi sunt omnes febres (ut ostendimus in libris nostris de febr. b.) quæ ex viscerum tumoribus & inflammationibus fiunt. Hæc Rhases. Sed super eundem scribens Iacchimus (cuius verba habemus v. sup.) coniecturam, inquit, solum affectus facit, nisi & alio. ut addatur calor loci perceptus, & ab ægio & asanibus, cum palmas ventrem attingunt. Adde & sitim, quæ necessario euenit: nam cætera symptomata, quæ Galenus numerat, insequuntur, præcipue os ventris afflictum: ideo adaugent coniecturam affecti loci: sed non affectus. Siue enim conuulsio seu delirium sequatur, siue cibi horror: omnia, inquam, ad ventris morbum sequi dicuntur: sicuti & deliquia. Ob has causas Auicenna vage quædam signa addit, ut certificet coniecturam: Si, inquit, dolor remediis non soluitur, & durat, significat apostoma. Sed signum est inefficax, nisi intelligatur continuas calor: hoc enim aliquid facit ad agnitionem cum reliquis. Similiter & vitia pulsus & anhelitus, communia aliis causis esse videntur, non propria phlegmones. Hæc de signis phlegmonem indicantibus. De prognosticis postea dicemus.

OBSERVATIO XXXI.

De ventriculi phlegmone, seu inflammatione lethali.

Graviter & continuo febricitabat Harko iuxta Sacellum Sancti Spiritus, ex phlegmone ventriculi decumbebat, & ex continuo singultu, qui procul dubio etiam ex inflammatione ortum habebat: Ad hunc cum circa quartum diem prius accitus essem: vix remediis adhibitis, facto etiam prognostico, eodem die obiit. Neque admirari dignum, cum morbus hic semper periculosus sit: nam & de morbi magnitudine quid attinet dicere, cum & per se lædat plurimas & necessarias actiones: ut nutritionem, & dolorem prostermentem vires inferat: habetque id præcipuum, ut principes partes in consensum maxime trahat. Sed de his latius in scholio.

SCHOLIO.

SCHOLIA.

Vbi Stomachus inflammationem sustinuerit, magna opus est diligentia, resse Alexandro Tralliano lib. 7. cap. 14. quoniam maximum morbum & necessitatem corpori affert. Quod si imbecilles fuerint vires, iis, qui ea laborant (ut hunc seni erant) mortifera ut plurimum esse solet. Quamuis non solum iis, sed etiam qui valentiores ipsis sunt, ab ea interitum consueverunt. Nam quibus vel iecur, vel ventriculum phlegmone obidet, veluti pleuriticis, peripneumoniacis ac synanchicis, vna salus est, videlicet ipsum vtrumque, ex Galeni decreto 10. meth. med. Curatio quamquam ex communi phlegmones curatione pendeat, ut augmentum inhibeamus, & factam phlegmonem curemus: ea tamen oportet ad ventriculi phlegmonem accomodare. Prescribimus itaque victum refrigerantem (ut iam diximus) & tenuissimum, & si naturam erysipelatis magis referat, magis refrigerantibus vitandum, ut lactuca, cichorea, vel endivia, vulgo scirilla dicta, in aqua hordei decoctis, & pisana, postea in iure pullo- rum gallinaceorum decoctis: abstinentes à vino & carnibus, ut dictum est. Venam quoque statim secabimus, præcedente clystere emolliente, si alius strictior: pariterque ad diuersionem frictionibus, ligaturis, cucurbitulisque ac reliquis diuersionibus vitetur circa initia: abstinentes à medicamento purgante, ne materiam ad locum affectum & inflammationem trahamus: ex Galeni decreto. Huius habemus historiam apud Grad. supra 9. Almansoræ, cap. proprio, de puella iuvene robusta, quæ cum die 3. ab initio apostematis medicamentum solutium, contra opinionem alterius medicis, cepisset, 5. die obiit. Vomitus hic perpetuo etiam euitandum voluit, cum ventriculum dilaceret: alij tamen tempore maturacionis conuenire existimant, ut rumpatur, præstat tamen ab omni vomitu abstinere. Quod purgatio non conueniat in principio, constat ex Gal. 13. meth. medendi. Post hæc ad ea, quæ extrinsecus applicentur confugiendum, & mixta curatio debet esse, ex astringentibus & laxantibus: quamuis circa initia semper astringentia intendi debeant, iuxta eundem Alexandrum: & si eis duntaxat vitæ eo tempore, non peccabis, ex Galeni auctoritate 13. method. medendi. Valet itaque oleum amphacitum, rosaceum, cydoniorum, vel de absinthio, si valit: non fuerit inflammatio, aut feruor: vel ex rosaceo absinthio. p. j. flor. chamemel. radice, ac foliis althææ pimedia in aqua pluviali decoctum facit, & paucis acetum aut vino albo sunt epithemata vel vnguent. ut iam ostendimus exemplo paulo superius dicto. Et ubi iam laxantibus magis indigeas, utpote incremento aut vigore, adde prædictis laxantia, & augcas ut chamamelum, althæam, semen lini, melildi & fenugraci & adipem asnerinum, oleum chamemel. anethinum, lilaceum, & mastichinum ac turrisque amygdal. iis omnibus aut quibusdam simul permixtis, varia medicamenta compones, ut vltus postulat, & epithemata, cataplasmata, & vnguent. De quibus vide Aëtium & alios auctores. Vbi moderata fuit inflammatio, etiam ceratum Galen. 4. method. sufficit: & ubi stomachus magis corroborari postulet, aloem augere conuenit, admisce- reque cum eo succum absinthij, aut cenanthem, aut succum capreolorum vitis. Caterum ubi phlegmone prorsus inclinauerit, & alius non deiecitur: tunc poteris exhibere mannam, rhinanthum, syr. ex infus. ros. viol. Vbi vehemens sentia-

Rel. Forest. Tom. 2.

tur ardor, vel cassiani, cum scichorij aut hordei decocto. Et quamuis Galen. 13. method. & filiculam & corticem nigri veratri approbat: iis hoc tempore præstat abstinere. Si quid vero scirrhosum relictum est, uti phlegmone est, ita ut emollientia requirat, etiam corroborantia ac astringentia cum eis permisceri debent, ex Tralliani decreto: quorum medicamentorum magnam copiam reperies apud eundem, & Aëtium & Paulum. Si itaque durus tumor appareat: siue quia ab initio vera phlegmone non erat: vel erratum est in remediis, resoluendo fortius quam expedit: tunc malagmaris est vitandum: quale ex meliloto fit. Cuius generis est & illud à Rhase, vltimo loco descriptum. Egregie valent, cum & vini abstringentem adiunctum habeant. Oportet ut illa medicamenta, quæ ventriculo vel iecinori apponuntur, habeant aliquid adstrictionis, ut Galenus monet in historia ex Theogene Philosophi Cynici. Est namque ventriculi (ut paulo ante diximus) sicuti iecinoris, maximus, & toti animali communis vltus. Stomachum enim, providentissimus artifex, Deus in medio totius corporis profuit, tanquam ciborum receptaculum, aut promptuarium quoddam, ut ab eo cætera membra nutrimentum sibi ipsis exposcerent, caperentur. Ideo semper roborandum est. At erysipelatis intentio magis est refrigerandi, ut phlegmones vacuandi, 13. meth. & 14. hinc fit, ut eius curatio sit refrigeratio: quali vitetur 10. methodi 5. & 9. method. 4. Modice tamen fiat, id est, quantum exposcit affectus, ne forte in affectum frigidum transmigret: sic enim scirrhij gignuntur.

OBSERVATIO XXXII.

De apostemate frigido ventriculi ac diuturno, in abscessum & pus transmutato.

Puella paupercula 18. annos nata, in platea diui Petri dicta, Alemariæ habitans, per integrum annum circa stomachum intolerabili dolore cruciatur: quæ cum medicis non vteretur ob paupertatem, forte fortuna me transcurrentem vicini ad puellam introduxerunt. Magnum tunc tumorem circa mucronatam cartilaginem conspeximus, valde eleuatam & duriorum, tactui resistentem. Quem locum cum leniter attingerem, ferre non poterat. Crura autem cum reliqua membra stomacho non concoquente, macie consumpta videbantur, nutritione minus accedente. Præ nimio dolore misera exclamabat, se apostemata ac abscessum in stomacho habere: quod & signa præsentia indicabant. Astantes mulierculæ nescio, quæ non adhibuerant ad dolorem tollendum: prius existimantes, hunc dolorem tanquam ventosum se posse auferre tegula calefacta apposita: modo etiam tabula lignea, ut vulgares facere solent: eaque externa causa vel simili, sua caliditate materiam ad stomachum conuertunt: eaque attracta, cum non possit debite à natura regulari, porositates concauitatesque medias stomachi subintrat, ac vnitatem soluit, ac apostema per se aliquando inducit: talis error plerumque ab astantibus imperitis inducitur: etiam subinde à medicis indoctis, dum ventosam magnam ventriculo, corpore impuro existente, apponunt, vel pannos calidos, aut frictions fortes ventriculo adhibent: idque in principio existimantes omnem dolorem ex ventositate oriri. Cum hæc itaque integro anno dolore confecta ad extremam

D. d. maciem

maciem deuenisset, facile ex signis presentibus intelleximus, ibi abscessum diuturnum frigidumque adesse, cum nulla sit premeretur, quamquam subinde leuiter febricitare videbatur. Et quum iam longo tempore aluum non deposuisset, & libenter clysterem emollientem prius iniecissem, quem nullo modo admittere volebat, mandari ob dolorem, ut talis fons fieret, prius epoto decocto sequenti, parato ex foliis senæ, foliis caulium rubrorum, scabiosæ (que omnia apostematam inueteratam resoluunt vel maturant, vel rumpit: quod non solum in hac puella, sed etiam in alio abscessu interno sine pectoris seu alterius cuiuscunque expertus sum.) sicubus adiectis & uis pastis absque arillis, dentis leonis (ob febriculam) foliis maluæ, & rad. althææ, decoctis in fero lactis: qua bis in die, cum paupercula esset, utebatur ad aluum emolliendam. Quæ licet in principio minus conuenissent, ut scholio præcedente dictum est: tamen hic, cum in declinatione diu malum extitisset, & maturatione opus esset, commode hoc decocto usi sumus: tum fori ex decoct. folior. maluæ, rad. althææ folior. chamæmill. mentha, & absinthij virisque tam ad dolorem sedandum, quam ad maturationem; reliquiis contusis, & butyro recenti mixtis, cataplasmatibus modo stomacho appositis. Et præter spem intus ruptum est apostema; & abscessus ille annuus, vomica instar: & euomit sanie sanguinolentam: & per inferiora satis copiose sanie excreuit, tumore detumescente, & dolore omnino consopito. Quare statim ad deterfionem puris, usi sumus decoctione hordei non excorticati, pauco melle rosato adiecto, ad detergendum vlcus: & egregie hæc ipsa conualuit, cum admiratione multorum. Quidam vulgares eo tempore, qui tunc aderant, huic puellæ dedissent oleum oliuarum pro vomitorio, etiam post abscessum disruptum, ad leniendum vlcus, ut illi adferebat: quibus restitit, neque admittentem: auctoritate Galeni edoctus: qui nos lib. 3. meth. med. ita admonuit: *Ceterum (inquit) qui de ventriculo eluere pus volumus, non sine periculo vomitum promouemus: sicuti si aliter infixam illi pituitam per oxymentum & radicula detergerem.* Turius itaque est deiectione uti, cum vomenti periculum sit, ne & quod vlcus sit, dilaceret, & succum quempiam inuilem ex vicinis utrahat. Absque mora itaque continuo decies in hora capiebat cochlear vnum atque alterum, vel paulo plura ex decocto hordei, cum pauco melle ros. cum subitanea eiusmodi vlcera indigeant mundificatione, ne profundantur, aut tunica stomachi penetrent. Hoc enim modo hanc miserâ & pauperculam puellam, vlcere abscesso, sanitati pristina restitimus, diuina gratia nobis assistente.

SCHOLIA.

Apostemata & abscessus, iuxta iuniores, qui Auicennam sequuntur, & supra Rhafem scripsere, sunt, vel per modum congestionis paulatim; vel per viam defluxus, ab omnibus humoribus: vel ex vno, vel duobus simul mixtis, & calidum quidem ex sanguine vel bile; frigidum ex pituita vel humore melancholico: cui nonnulli addunt apostema ventosum, si & ventositas simul adsit. Si igitur calidus est abscessus, aut ex cholera, et sanguine oritur, aut utraque humore, æqualiter, aut inæqualiter. In bilioso abscessu, dolor tactu vel uti clauus infixus, inest feruentissimus, cum ardenti febre, naturalique circuitu, siti audissima, cibi tardio, vomitu quandoque bilioso, cum furpre phlegmatico, vtina citrina vel flaua

conspicitur. Et sanguineo vero abscessu ventris superior pars magis tumescit, ac extenditur, cum maiori pulsu, ac gravitate; vrina purpurea cernitur, venarumque pulsus maiores sentiuntur, tumor ipse mollior efficitur: si vitium vetus fuerit, corpus ac macie conficitur, cavi oculi sunt, vrina subfistit, aluus liquida redditur; & assumpto cibo stomachus male afficitur. Abscessus frigidus, nempe humore congesto mala concoctione, nimio otio, humoreque eodem conflante fit. Ex pituita abscessum grauitas sine siti indicat absque ardore stomachi: tum nulla febris adest vehemens, vel periodica tantum, os salua abundat, venter ac macie pallent, turgent sine duritie, nullum cibi desiderium est, pulsus mollis, vrina crassior, alba, corpus graue redditur, ac torpore quodam afficitur, qualis lethargicus euenire solet, lasa ex aliqua parte memoria. Ex melancholica apostema durum est in quo dolor non perpetuus est; sicuti neque cibi appetitus: venter in eo quandoque sponte fuit: sed semper corpus macie conficitur, ructusque acidos edunt, ægri insomniculosis: vrina tenuis, ad glaucum vergens, pulsusque tenuis est, ex abdita febris: iis anhelitus grauis est, ac animus tristis, ac semper morrens. Ostium ventriculi, præsertim in abscessu calido, seuissimo dolore afficitur: animus enim vel primo die protinus linquit, non aliter quam præcordiorum abscessu: unde neruorum distentiones, mentis animique furor oboritur: multi namque & attoniti sunt, ex cerebri & cordis haud dubia communicatione cum ore stomachi, in quibusdā nimia inedia sensibilitate adeo obfuerit, ut similiter caderent, spasmatibus membris omnibus. Maxime mentis alienatio comitatur si sit apostema calidum: si frigidum, caros, stupor: Si sit in fundo stomachi, dolor est minor, & excreuit, non immediate post cibum, sed per horam post eius assumptionem: tumor quoque & dolor prope umbilicum, per duos digitos aut tres, aliquando declinans magis versus dextrum, modo sinistram: magisque læditur concoctio quam appetitus: & in fundo magna ex parte subsequitur maior lubricitas ventris. Si in parte anteriore, magis subiacet sensui, & dolor in parte anteriori sentitur: & non tolerat æger compressio: Si in posteriori, contra dolor in posteriori parte sentitur. Si sit in omnibus partibus, accidentia omnibus partibus sunt communia. Si in tunica interna, symptomata valde intendunt: ut dolet supra modum, appetitus deficit: syntocis, tremor ob cordis consensum sequuntur: & vomitus, si in superiori parte; vel secessus si in fundo: ut licet in contrarium euenire posset, dolor augetur, quasi immediate sumpto cibo, & in descensu: & dolor circa spatulas, ob cæphagum seu gulam extensam per deorsum. Si ex terna tunica, accidentia magis remissa, neque fit dolor maior sensibilitate post assumptionem cibum; nisi esset multæ quantitatis. Tumor & durities exterius magis percipiuntur; neque aliquid sensibile per vomitum aut secessum educitur de apostematis materia: neque ita læditur virtus appetitiua aut coctrix: modo habent ventrem inoleum, modo duriores, deficiente virtute retentiu, aliquando expulsus. Hic addunt signa temporum apostematis & resolutionis, maturationis, ruptionis & indurationis: de quibus de pleuritide dictum est. Reliqua vide apud Arculanum, tum reliquos.

Prognostica signa ex superius dictis etiam præsentent, quod confirmatum ventriculi apostema, vt

vt plurimum interficiat, calidum tamen velocius quam frigidum. Et si ad maturationem & exituram tendat, sæpe desperationi propinquior quam spei est. In cancroso nulla spes relicta. Pituitosum magis quam biliosum sanatur. Et in tunica externa minus malum quam in interna: exterius medicamenta imposita magis iuuant: & in tunica interna magna ex parte calida sunt per viam defluxus: frigida per congestionem. In fundo minus mala quam in ore, imo pessima. Ratio in promptu est: fundum minus sentit, & fortius est in resoluendo, ob caliditatem. Hæc quoque mala censenda, si frigus membrorum extremorum accedat, imo lethale, iuxta Hippocratem, si frictionibus & pannis calidis non remoueat. Biliosum quoque deterius sanguineo: & melancholicum pituitoso. Interna quoque si ad saniem pertineat, vix vel nunquam curantur, ob membrum nobile: quamuis hæc puella curata fuerit, est ex raris contingentibus. Ita & Gradus in toto tempore suæ præteritæ, tantum bis terque curatus vidit. Quomodo calidus abscessus seu apostema curetur, iam ex parte dictum est. Cælo primum frigidum & humido æger contineri debet, ubi sine animi perturbatione, sine lectione, balneo, sine frictione stomachi degere oportet. Nec somnus longior conuenit. Valet & cibis facilis coctionis: ac paulatim frigidæ ac humectæ naturæ: tum actus, tum potentia offerendus est. Vinum ebullit & carnes, & omnia tragemata ex saccharo & melle. Valet syrup. viol. ros. chamæmilli & pul. hordeaceæ, cum succo panici: & syr. ex succo rymphææ: vitæque iam dictus vsque ad septimum deinde atteriplex, cucurbita in cibo danda. Suppurato abscessu, refrigerantia & adstringentia paulatim remitti debent. Aluus lenienda clystere tantum molliente. Et si ex sanguinis vitio sit, valet syr. ros. oxyrachis: In bilioso, viol. nymph. pap. & protinus vena secanda, vt diximus. Sed à cathartici abstinentum: Parti affectæ frigida prius imponenda, leuiter adstringentia: in crescente malo partim dissoluentia, partim adstringentia: ubi constitit morbus, dissoluentia & laxantia augenda: tamen, vt non careant restringentibus, ob partis nobilitatem. Inclinant malo, ad maturationem, & dissoluentia veniendum. In fine demum, si non resoluatur abscessus, suppuretur, maturantia ac emollientia conueniunt: adiecto tamen leui constringente, & ventriculum roborante, vt succo absinthij. Prorumpente demum pure, vlcus curatibnes sequuntur. Quorum copiam præsidiorum inuenies apud Alexand. Benedictum Veronensem: quæ magna ex parte ab Arculano excepit. At in abscessu frigido, si initio discutientibus non curantur, (sicuti priores abscessus) materia enim crassa est, ac parum obsequens diaphoretica plurimum valere volunt, hoc est, resoluentia. Quidam ea admiscere ausi sunt: quod alij minime censent; nisi commixta quoque cum calida materia foret. In phlegmatico igitur conuenit in principio oleum ros. & absinthij æquis portionibus, imposito emplastro ex far. sanæ, lini, hordei, lupinorum, meliloti ana 3j. absinthij, schænanthi ana 3ij. ros. rub. myrti, aloes ana 3iv. tula & cribrata rosaceo excipiantur, adiecto adipe gallinaceo, anserino, & succo plantag. sanguinalisque. Alij sacculis vtuntur duobus, aut spongiis decocto perfusis, & expressis inter duas tabulas, ex decoct. ros. culiculorum myrti, mentha, absinthij, santal. schænanthi, nardique paribus portionibus, exiguo vino austero decoctis, & percolato succo. Interea rhodomel in potu iuuat, cum plantag. & absinthij aqua: In cres-

Pet. Forest. Top. 2.

cente abscessu inungemus oleo inf. chamæmel. mentha. no, nardino ana 3b. cere quod satis est, adiecto spica, maceris, schænanthi exiguo, & superimpolito emplastro ex farina lupinor. sanæ, ana 3ij. ros. meliloti, chamæmill. mentha, ana 3b. cum brassicæ succo, & oleo chamæmeli. In statu, vtuntur oleo nardino cum spica, schænantho, cyperio & aceto, & emplastro ex melilot. chamæmill. radic. alth. armoniaco, adipe anserino & gallinaceo, & similibus: & si ad collectiones, veniat radice liliorum cocta & imposita, & quicquid collectiones aperiat, si suppuretur. Sed vnum imprimis animaduertendum est: si venter intempestiue fluat, tum emollientia plurimum obsunt: sed adstringentia imponenda sunt, donec subsistat aluus, & pal-mulis emplastro frigido, aut calido pro abscessus qualitate cum succo vineæ acerbæ aut absinthij, aut si opus sit, materia mixta vtrumque commiscimus. In abscessu melancholico, inter initia, rosaceum, lilinum, lincæarumque violarum, aut narcissinum cum aceto commixta valent, inuncto stomacho, & subinde hoc emplastro imposito: 3℔. farinæ sanæ, lini, althææ ana 3ij. meliloti, rosæ, anet. myrt. ana 3b. ex iisdem oleis cum adipe gallinaceo, ac anatro miscantur. Cum increuit tumor, inungimus violaceo oleo ex luteis viol. lilin. adipe anatino, anserino, addito croco. In statu, ex adipe anatino, anserino, gallinaceo, ceruin. viulm. ana 3j. styracis liquid. bdell. myrt. spyc. mastic. cyperi, cartham. sem. interioris ana 3b. amyg. amar. 3j. gummi in vino dissoluuntur: deinde tulas amygdalas conijciet, & reliquas species; adipem postremo infunde: id emolliet, discutit & confortat. Si phlegmone indurescat, valet emplastrum de meliloti & Nilei malagma, quo veteres utebantur, quæ gloria sua fraudandi non sunt.

OBSERVATIO XXXIII.

De ventriculi vlcere.

Puella 19. annorum, per biennium fere cum dolore ventriculi conquereretur, anno 3. tumorem manifeste viderunt parentes in eo loco: neque tunc quicquam consilij aut remedij tentatum. Hinc ruptionem animaduertent: excreuitque puella materiam biliosam, pituitosam ac saniosam per aluum. Ex his apostema apparuit. Hæc cū Bononiæ in Italia decumberet, tunc prius vocatus est Elidæus, medicus hospitalis Bononiensis Vitæ dictæ, præceptor meus. Is indicatione sumpta ab ætate, virtute, temperamento, loco male affecto (quamiam locus vehementer sensibilis existit) continuique solutione; iudicauit necessarium exsiccantibus abstergentibusque vtendum esse, ac magna opus fore diligentia, tum quia locus est principalibus membris subministrans; tum quia toti corpori nutrimentum præparans. Quare loco potus & digestionis, præscripsit aquæ mellis vsum. Cibum vero facillimæ coctionis, exiguæ quantitatis, ex hordei cremore nonnumquam ex panata, exiguo cinnamomo adiecto: & aliquando vinum in pauca quantitate admisit. Pulsus huic erat creber, debilis, paruum habens inæqualitatem vt sit in affectibus ventriculi: vrina alba, crassa, non coctæ. Stomachum inunxit oleo mastichino, cum lana succida applicando. Tertio die vidit eam henteria laborare: & quemadmodum Gal. 6. par. aph. 1. causam eius fore dicebat, vel imbecillitatem virtutis retentiu, vel vlcerationem ventriculi & intestinorum; sed præceptoris certo persuasum fuit, hanc provenire ab exulce-

De ij ratione

ratione stomachi, ob loci dolorem, ruptionem & saniosam materiam; non ab ipsius virtutis debilitate. Ideo adhibuit fomentum exsiccatum & constrictum; nempe ex *absinthio, mont. flor. ros. maricorij gallis, balanst. myrrill. mellech. oliv.* exhibendo præterea miam cotoneorum, cum quibusdam adstringentibus. Hinc tandem excrementa melius cocta visa sunt, & sanata est.

SCHOLIA.

Exulceratur sæpe stomachus, leuiter tactu tunicarum superficie; modo grauius ambabus tunicis, erosis, vel perforatis lethaliter. Exulceratio alia recens est, alia inueterata, ex acutis humoribus in stomacho congenitis, aut capitis acutis destillationibus, aut abscessum adaperito pure (ut in hac puella tum præcedente) aut pustulis in eo ortis, ex quibus pestifer exit liquor. Ex vulneribus quoque præsanatis, aut perperam, vel per incuriam relictis. Venena item philtre potione exulcerant, & stomachum & intestina omnia, sicuti & cathartica ab imperitis oblata; veluti scammonium & euphorbium. Refert Benedictus Veronensis obiter exemplum vnum cuiusdam religiosi vicinorum quendam in podagrae auxilio præsentissimo curaturum se promiserat: audierat enim hic bonus homo, pilulas, quæ ab euphorbio in officinis nomen habent, huic morbo sæpe profuisse; ex solo igitur euphorbio confici pilulas à speciatario non minus quam ipse erat imprudenti, inuit: assumptis catapotis, dysenteria eo die æger correptus fuit perniciose; atque altero sepultus. Exulcerato stomacho febris adest, subinde lingua aret, sitisque viget, animus quoque subducitur, si vlcera ingentia fuerint, & in ostio præsertim stomachi. A cibo falso præsertim quoque frigido, aut calido, vel acuto, veluti sinapi, aceto assumpto, summus dolor. Purulentia præterea vel cruentæ vomitiones, immixtis tunicarum crustis indicio sunt. Oris item graueolentia ex crudis veluti pilicibus, vel adultis ossibus, & ventris lienteria adest molesta. At exulcerationis varietas, magnam differentiam habet: in primis oris stomachi summum dolorem ac accidentia sequuntur terribilia; difficultas anhelitus, sudores extremorum frigidi, ac animæ demum defectus: cibus quoque deuoranti cum os stomachi pertingit, maximum dolorem infert; delapsus exinde, quiescere statim permittit ægrum. At quæ in imo ventre sunt vlcera, minus lædunt: sed male digerit æger. Verum si vlcus in œsophago infederit, inter scapulas (ut narratum est) dolor figitur, ac in deuorando cibo exerciatur æger, minus tamen, quam si in ostio fuerit. Intestinorum gracilium, ac stomachi vlcera cum in eodem fere sint confinio, doloris loco fere non differunt: tempore tamen cruciatus, differunt, gracilium enim intestinorum tormenta sæuius sentiuntur, ac inter excrementa tunicarumamenta conspiciuntur; sicuti inter vomitiones vlcera crustæ cernuntur ex stomachi vlcerebus: qui acri cibo assumpto, protinus læditur, quo intestina tenuia non læduntur. Quibus stomachus supra modum exulceratur, numquam sanantur: & si vetus vitium est, lienteriam inducit, aut ex acutis humoribus vel corruptionibus, dysenteriam minatur: his plerumque os graue olet, uti apud Dodonæum cap. 25. de honesta matrona constat, annos (plus minus) 40. nata, quæ ex ore foetentem spiritum multis emiserat annis; quæ longo tempore morbo confecta è vita decessit:

& ventriculus extërius ab omni parte superficie tenus inuentus est exulceratus, & quæ ipsum contingebant vniuersa, non tamen alia, quam qua ventriculo contingua erant, parte. Exulcerato stomacho (ut Paulus scribit) in omnibus quidem edulis oblonisque acris vitanda sunt: atque eadem pariter in potionibus. Sed mitigatoria vique laudantur, quales pulles sunt sine oleo; ex amylo, hordeacea farina, ac terra Samia Lemniacæ rubrica, ex lacte aut melle. Et quoque sine medicamento mordaci purgandus est æger. Noltri recentiores, præter aëris temperamentum, animi securitatem laudant, ac temperatum somnum. Ac inter cibaria quicquid actu vel potentia leuiter exsiccat, qualis panis similagineus est, sine sale, sineque multo fermento, ac ptisanæ, alia, far ac amylo, lens excorticata, oryza, & faba fracta, Auiculæ quoque prolunt, ut *galeria, perdicæ, atagenes, phasianus, turturæ, turdi*que; inter quadrupedes, *leporis imitares, capreoli, bœdi, vtilis, veruicæ*que imenes: laudauere & intestinorum hædi ac viruli ex aceto conditura, ac eorumdem extrema pariter condita, tum oua forbilia in aceto cocta, aut caseum recentem: vel ipsum lac, cum abstergere volumus, cum ferro ignito aut lapidibus ignitis vlcera sanat, vinum rubrum subactum, vularum virium, ex aqua in qua chalybs ignis multoties extinctus fuerit; vel ipsa eadem aqua cum syr. ros. valet & in ipsis cibariis posita. Initio enim abstergenda sunt vlcera tum cibo tum potione: tum styptica damnant. Tum cum vlcera persananda sunt, styptica damus: prodest panis cum mastiche, aut balauitii confectus: & caro ipsa veru assata, ex cydoniorum succo, aut mali punici vino, vel cum omphacio vix. Sorba quoque immatura arida in puluerem redacta dantur in ædulis. Ex potionibus, quæ mordacem humorem compescunt, singulis propinamus. Interea vomitiones & cathartica vitamus. Si purgandus, sufficit cassia. Quibusdam valentibus adhuc, prolunt venæ sectio, vel vrinam ciere. Si eueniat ex destillationibus, his succurrendum, ut dictum est. Abstergunt zaccarum cum aqua; vel mel, vel mulla, cum passulis. Si vlcera sint in gula aut ore stomachi, adglutinancia admiscemus: ut antequam in ventrem descendant, hæreant, quale gummi arabicum est aut tragac. ac si in imo fuerint pura, vno haustu assumi debet. Rupto vero apostemate, lac caprinum mane in potu valet, si recens ac tepens fuerit: ante conam vero duorum horarum intervallo hordeaceam cum zaccaro rosaceo aut melle damus. Quæ in omnibus fere vlcera generibus calidis ac æstate offerimus: hyeme vero ac materia frigida, rhodomelite vitum salubriter percolato: aut hyssopi decocto cum melle. In phlegmate vero falso, aqua brassicæ opus est, aut oliuarum muria: modus est à quatuor ad sex uncias. Mundis & absteris vlcerebus, quæ vulnera consolidant damus, pastillos ex succino. Quæ ad œsophagi vlcera valent, priusdictum est: reliqua vide apud Arculanum, & Alexandrum Veronensem, qui eadem habet. Balnea ferrata & aluminata laudantur. Vlcerebus vetustis, ex quibus corrupti humores fluunt, oliuæ & rutæ folia, ac agrimonie in nigro vino cocta ad duas partes, percolato decocto, mane & vespere detur ad 3vj. vlcera enim omnia interiora sanat. At si stomachus erosionibus perforetur, his præfidiis vtetur, quæ in sanguinis vomitu diximus. Si fluxus acciderit ventris, valent trochisci ex spodio: quo tempore adstringentibus opus est. In vehementi vlc-

vlcera tormento, philonium ocyssimo præfidiio iuvat: exi. cando plurimum refragatur vlcerebus, ac absumendo humores fluentes. Alij ethanasiæ compositionem prætulere: & ad vlcera & ad nuxum Paulus dat cydonium malum cum pulce.

OBSERVATIO XXXIV.

De stomacho natura angustiore.

Vidi, inquit Gal. lib. 2. *arvis parua*, ventriculum cuiusdam ita paruum, rotundum, ac pensum in illa, ut propria circumscriptio perspicue appareret spectanti & attrectanti. Ita & apud nos puella quædam Delphica perpetuo mala habebat in stomacho: nam à natura angustior factus erat. Quem his notis deprehendimus: nam plurimo cibo distensus stomachus lædebat: sed exhibitio exiguis cibo, idque frequenter, minus offendebar, & commodius tunc cibum concoquebat. Hoc autem innatum vitium, iuxta Galenum, immutabile iudicauimus: & ideo eandem incuratam reliquimus. Tandem in mandatis dedimus, ut parum & frequenter cibum concoctu facilem sumeret, ut minus dolore afficeretur.

SCHOLIA.

Sunt autem & naturalia vitia incorrigibilia: ut si stomachus natura angustior factus fuerit: cuius notas nunc posuimus. At si venter natura laxior est, cibus in eis importune innat: nec in coquendo quod satis sit, corrumpitur stomachus: ita enim à natura materia diminuta, aut nimia efficitur: plurimum tamen cibi sustinet magnitudo stomachi, si instrumentarij morbi sunt. Pareni offensionem habet stomachi rotunditas, in quo cibus grauior sentitur, qui ad ima haustus protinus delabitur. Ventris quoque positus notatur: nam si ad extrema vergat, aut nimium diaphragma supprimat, damnatur: quoniam ille concoctioni, hic respirationi aduersetur. Inter instrumentarias quoque affectiones annumeratur flammis leuior contextus; vnde & naturalis calor infirmior redditur: textura tamen aliqui crassior quam par sit, ad concoquendum incongrua est: rugas enim eo modo difficile contrahit: tenuitas ipsa, aut ex humilitate laxante; aut siccitate consumente generatur, aut calore continuante absumitur; ut in morbis longis accidere solet: ex frigido quoque (et si raro contingat) extenuatur venter. Est & aliud stomachi organicum vitium, nimia quædam stomachi asperitas, aut aliquibus leuitas importuna, qua cibus ad intestina citius quam opus sit, labitur. In illa venter asper est, veluti in bubus, denticulatus callus est in ore, & in ventre, ubi crenes maxime conspicuæ sunt: in homine multo minoris ad os stomachi, ut scobina fabri, leuior asperitas, sicuti pyloron versus in medio in modum rubri ad consiciendos cibos extans callus cernitur: nec in omnibus pares crenes (ut vidimus) apparent: esse etiam Alexandro Veronense. Noltri recentiores non ad concoquendum cibum, sed ad retinendum facere putant: vnde nimia asperitate, qua diutius cibus retineatur, siue nimia leuitate, qua cito profluat, corpora facile consumi tradidere. Asperitas pinguibus, molli- busque cibis, altera stypticis leuatur. In positu aliquid quoque vitium est naturale, qui tumor ventris dicitur: extrinsecus enim prominet, proli-

Per. Forest. Tom. 2.

OBSERVATIO XXXV.

De ventriculi cruditate.

Puella annos 24. nata, textoris filia, nobis vici- na, aliqui pulcherrima, facie supra modum pallida, ventriculi cruditate longo tempore laborabat; cibum non concoquebat, neque recte permutabat: Lotium in ea valde crudum, album, inconcoctum, sine hypostasi spectabatur: ructus perpetuo emittebat, & subinde acidus: si nulla premebatur, hæc cum adesset, facile intellexi, hanc cruditatem procedere ex ventriculi frigiditate, & simplici intemperie frigida, etiam humida admixta: nam facile cibus in stomacho crudus innatabat; quem subinde euomebat, tamen rarius, frigiditate magis superante. Vix fuerat longo tempore cibus crudus; & ut ab aliis intellexeram, victus rationem non obseruabat. Hanc autem, ne in maiorem cruditatem incideret, admonui, ut neque in multitudine, neque in qualitate eorum, quæ in cibo accipiuntur, neque in acceptionis oportunitate, neque in ordine delinqueret: & ut quæcunque concoquere valeret, eam tantum ingereret; & non quæ appetitus expositularet. Propterea recte dicebat Aëtius, ne quis in cruditatem incidat, cautone in omnibus prædictis est vitandum, ut neque in multitudine eorum, neque in qualitate, neque in ordine sumendi delinquat; & ea tantum ingerat quæ concoquere possunt. Mensuræ itaque ut maxime omnium curam habere imperaui, & appetentiam refrenaret, neque plus quam vires tollerarent, acciperet. Iuxta quoque tempus accipiendi cibi neque impetuose, neque acuatim neque solidis partibus, aut absque commanducatione eos ingereret: neque etiam potus cibum interpellaret, id enim vniorem ciborum impedit, singulosque ventri innatare facit: ut idem Aëtius refert. Iussi præterea, ut & ordinem præposteriorum cauere, ne scilicet mala cotonea aut punica, aut aliquid aliud tale in primis ingereret, deinde vero olera assumeret, aut alia quæ aluum emollirent: nam & intempestiuam assumptionem euitare oportet: ne antequam hesternus cibus probe descenderet, pranderet, aut etiam præter consuetudinem horam. Cum enim nulla exercitatione sese exerceret, peius habebat, nam sedentaria erat, & sartrix. Tales enim semper desides, hoc malo magis afficiuntur, quam alie puellæ, quæ ambulando vel aliter se exercent. Concoctu difficilia quantum possit vitaret, etiam admonui: ut sunt carpes nature dura, salsa, fumo indurata, bubule, aut etate seniores. Et ideo abstinere iussi quantum posset à pinguibus, salitis ac vetustis, & ab oleribus frigidis, quæque flatu pariunt, à cibis corruptis, foetidis, ac graueolentibus, ac fructibus, dulcibus flatuque generantibus, & immaturis, bellariisque quæ difficile concoquuntur, & cibis peregrinis & inconcoctis, placentis. Deinde ut post assumptum cibum, motus inæquales ac conturbantes vitaret, consului, & æstum nimium, ac refrigerationem: hæc enim concoctioni ciborum resistunt. Sed ut præcipue hypochondria ac pedes moderate calidos custodiret: manuque inter dormiendum os ventriculi apprehenderet: id à Gal. magis

laudatur, s. de mod. simpl. fac. cap. 5. quam calor ille, qui à fomentis paratur. Somnus & quies his conferunt, & erectior decubitus: & ea quæ capiti subijciuntur sublimius insternantur, & reclinatio ipsa in sinistram latus fiat. Frequentes agitationes etiam si vigiliis instentur, cibos perturbant, intestinaque inflata reddunt. Sed cum hic intemperies frigida esset & humida, tam aer quam cibus, & alia magis ad caliditatem & siccitatem vergant: & sic potius assis quam elixis & valde humidis vteretur, iussimus. Et cum intemperies simplex facile tollatur, amotis causis, ut de imbecillitate diximus, ideo hanc frigiditatem calidis curare nitendum esse diximus: & cum vna humiditas adiuncta esset, etiam siccantibus: ideo & aromata concessimus, & carnes assas cum atomate conditas. Et exhibuimus diatrion piperon & diacalamentum cum vino, vel, quia non satis diues, cum ceruisia, in qua decocta erant hyssopi, mentha, absinthium, & calamintha.

5 Sic alteri puellæ eodem malo laboranti, magis diuiti, sequens claretur commode dedimus: *℞. cinnamomi electi ʒ ss. zinz. ʒ j. maceris ʒ ss. nucis muscata ʒ j. caryoph. piperis longi, granor. paradisi ana ʒ ss. cum vini Rhenani vel alterius odorati lb ij. fiat claretum, addito ꝛacch. ad ʒ viij. Puellæ vero priori, cum non ita diues esset, etiam dedimus decoctum absinthij in ceruisia coctum: & ventriculum commode inunximus oleo nardino, nastichino, & absinthij: adiecta cera exigua: apposito cerato ex mastiche, speciebus aromaticis quibusdam adiectis, & oleo nardino. In eiusmodi male coloratis & non concoquentibus cibum, hoc pulvere commode utimur: *℞. anisi ʒ ij. seminij fœniculi, cinnamomi, cardamomi, zinz. ana ʒ j. spice croci, basiliconis, carui sem. apij, petros. ana ʒ ss. limaturæ ferri preparatæ, ad pondus omnium adiecto ꝛaccharo, fiat pulvis: detur ante prandium ʒ ss. Appetitum excitat, cibum concoquit, stomachum calefacit; ventositates dissolvit, frigidos crassosque humores ad intestina pellit, colorem plumbeum corrigit, bonumque reddit, ac sanguinem purificat. Hic pulvis quoque sæpe expertus dicitur ad male coloratos: *℞. limaturæ ferri preparatæ ʒ vj. cinnamom. ʒ ij. spec. diatod. abb. succini ana ʒ j. ꝛacch. ʒ ss. fiat pulvis. Hic quoque valet decoctum azari. & alia diuretica, cum in talibus sanguis aquosus fiat ob improbam concoctionem. Etiam his sequens decoloratis conualecentibus prodest. *℞. specier. diatod. abb. carabe, cinnamomi ana ʒ ij. sem. anisi ʒ j. galicæ ʒ j. limaturæ chalybis preparatæ ʒ vj. ꝛacch. lb ss. misce.****

S C H O L I A.

7 **C**omplura sunt, quæ concoctricem facultatem lædant: sicut enim concoctio alteratio est, qua stomachus sibi cibos assimilatur: ita cruditas, seu mala concoctio est, ubi à scopo illo degenerat. Hoc autem fit trifariam, inquit Galenus, vel quia nihil immutantur cibi: & hanc quidem proprie cruditatem dicunt: vel, quia non mutantur perfecte: & hæc bradypepsia nominatur, quando etiam semicrudi manent: vel, quia in alienam qualitatem mutantur: quæ dyspepsia dicitur. Hæc vero duplex est: vel enim in acidam qualitatem vertuntur, (ut iam sepe diximus,) etiam de stomachi imbecillitate: vel in nidorofam. De his vide Galen. & præcipue de alteratione seu concoctione (quam nihil aliud est, quam ciborum in convenientem animalis qualitatem alterationem) lib. de diff. symptom. Cæterum accidit quandoque frustratio: quæ qui-

dem alterationis, seu concoctionis symptomata est, eodem Galen. teste 3. de causis symptomatum. Verum quum frustratur, propterea, quod nulla omnino alteratio fiat, id symptoma præcipue à Græcis *ἀνψία*, à Latinis *cruditas* nominatur (modo quo in animi functionibus immobilitas, & insensibilitas dicitur,) significantibus his vocibus actionis amissionem ac priuationem. Quandoque vitiosa alteratio fit, quæ iterum à Græcis *ἀνψία*, à Latinis quoque *cruditas* appellatur: significatur tamen non sicut prius priuatio, sed deprauatio duntaxat ipsius alterationis. Atque hæc rursus deprauatio duplex esse potest, vel quod tarde & non convenienter mutationem cibum suscipiat, vel quod corrumpatur omnino, ita ut naturæ gratiam prorsus recipere nequeat. Priorem quidem Græci *βραδυψία*, Latini *tardam concoctionem* nominare solent: secunda vero nomen proprium non inuenit: ut patet eodem 3. de causis symptom. Sed quamvis diximus *ἀνψία* nominari posse tam priuationem concoctionis, quam etiam eius deprauationem: tamen æquiuoce, quæ vitiosa facta est, cum ea, quæ omnino non fit, sic nominatur. Propterea clarioris doctrinæ gratia priuationem alterationis *ἀνψία*: eius vero vitium *βραδυψία* sicuti tarditatem seu imbecillam alterationem *βραδυψία* nominabimus. Omnes tamen vniuersali vocabulo, poterimus iuxta Alimmarum vocare *cruditates*: cum in qualibet earum concoctio ipsa frustretur: & ex eisdem fere causis oriatur: maioris duntaxat & minoris rationibus dissidentibus. Venter hic secundum eius spatium seu cavitatem oblatas est: cum & ipsum concoctionis instrumentum sit à natura fabricatum, quomodocumque concoctio vitiosa fuerit, modo vitia eiusdem à quopiam externo errore non proveniant. Fieri namque poterit cruditas aliqua (ut dicemus) absque hoc, quod ventriculus afficiatur, ut apud eundem Galenum liquet 1. & 5. de loc. affect. tum 3. de causis symptom. Et tunc itaque facultate ipsa oblata prædicta symptomata in genere noxæ functionum naturalium, alteratricis videlicet. Verum in vno symptomate, ut puta in *βραδυψία* ipsa actio erit diminuta: in *ἀνψία*, ablata, & in *βραδυψία* deprauata. Duo autem priora symptomata facile dignoscuntur: nam ciborum assumptorum qualitas, siue ructus velint, siue vomere, plene seruat: licet in *βραδυψία* acidum quandoque ructus fiat: interim ventriculus habituosus impletur spiritu. Verum depravatam concoctionem victus iucundus proueniens, manifeste indicabit: qui modo vnum, modo alterum vitiosum saporem præ se fert. Et si per alium corrupti cibi deiciantur, necessario aderit deiectionum graueolentia. Exempla infra scripta hæc melius indicabunt.

O B S E R V A T I O XXXVI.

De duobus ægris ægre cibum concoquentibus.

Stomachus (ut iam diximus) aliquando ægre cibum conficit & immutat, aut ferius, quam naturale sit, concoquit. Ut nuper accidit in iuvene quodam, qui consilij causa nos accedebat & conquirebatur de gravitate & præcordiorum inflatione, & quod diutius indigestus cibus in stomacho detineretur, nobis notam vehementioris imbecillitatis ostendens: decem enim horis quandoque incoctus permanebat: idque vitio humoris calidi: nam stomachus morderi, ac erodi, in nauseam effundi videbatur, vento inens

4 **murmurante**: ructu quoque ad os ex imo ventre, prorumpente, fumido & grauiter olente: caputque huic graue erat: & quiescere nesciebat: siti urgebatur, volæ utraque feruebat, cum cibi tædio. Huic longum somnum vtilem esse diximus, & ut in quiete maneret, sine excitatione, & ut in latere sinistro dormiret. Id enim mire ex Aristotele conuenit: & rursus in ventrem redormire, plurimum ad concoctionem facere, quidam volunt. Attamen, qui in dextro latere somnum ineunt, alio magis cōsulant. Sed ambulationes somnum antecedere debent, quoad cibus ad inum ventrem resideat. Et quia videbatur huic materia aliqua biliosa, erodens, & quod nauseam pateretur, ubi cibus inconcoctus permaneret, nec alio auxilio iuuaretur, aqua hord. tepida cum syr. viol. expellenda esse proposuimus: quod si difficulter vomeretur, ob nauseam: infusum chaf. vel syr. ex infus. ros. pallid. cum rhab. ut lumeret præcipi: & ventre exonerato, ut stomachum roboraret, vino mali punici, medijs saporis sumpto: ac ut edulis acerosus acidulique iuuaretur, vinoque austero nullarum virium epoto, & aqua ante infrato. Propter capitis dolorem etiam fronti adhibui oleum ros. exiguo aceto infusum. Ac stomachum inunximus oleo ros. myrt. emplastro imposito ex malo cotone, bacis myrt. santalique farin. & spod. pulu. imperfit, oleo ros. vnctis & cera q. s. vel absque malo cotone. Quibus prædictis hic iuuenis bene habuit. Quem admodum & alter, qui ex humore frigido acidum ructum emittebat: ac sapor in ore acidulus erat. Huic, cum pituita etiam ventriculum gravaret, decoct. absinth. sumpto, cum oxym. cumque ad vomitum procliuor esset, decoct. raphan. exhibui, cum oxymel. tepide. Rursus post ment. calam. melissæ, absinth. decoctum, purgavi cum pil. infra scriptis: *Recipe pil. de hier. Gal. pil. stomat. ana ʒ j. pil. de agaric. rhab. electiss. ana ʒ ss. cum syr. de ment. fiat pil. vij. detur mane. Postea capiebatur aromatic. rosa. & subinde utebatur vino generoso, & diatriopi. & stomachum inungebat ol. nar. & spic. Atque iis tum alijs, his vel similibus remedijs, à mala concoctione & imbecillitate stomachi à causa frigida, conualuere.*

S C H O L I A.

4 **C**ausa autem eorum symptomatum (etiam de illorum scholia præcedente) communis, alteratricis facultatis frustratio est. Prima vero eiusdem frustrationis causarum genera duo sunt, ut Galen. lib. 3. de causis symptom. inquit: Alterum ex facultate ipsa læsa: alterum ab externo quopiam errore proueniens. Virtutis autem læsio adhuc bifariam esse potest: aut culpa propriæ substantiæ, ex aliqua primarum qualitarum intemperie: ut pote cum præter naturam calefacta, infrigidata, humectata, aut exsiccata fuerit. Vel læditur virtus ipsa ab aliquo instrumentali morbo, ut erysipelare, phlegmone, œdemate, scirrhus, abscessu, & alijs eiusmodi: quorum omnium occasione, venter facultate ipsa concoctricem oblatas male concoquit. Verum in eiusmodi ventriculi temperamenti vitii propria eius substantia labefacta, concoctio læditur: in cæteris morbis, qui tantum sunt instrumentales, duntaxat impedita. Qui vero ex intemperie simul, & instrumentali morbo composui affectus sunt, utroque modo subito noxij, ex sententia eiusdem Galeni prædicta loco. Ex tot itaque internis causis affectus ventriculi male cōcoquit: ut doctè etiam annotauit Alimmarus cap. proprio de cruditate. Verum ipso minime affecto, à nonnullis

etiam causis concoctio impediri potest: ut propter cibi ac potationis immodicam copiam; vel propter eorum qualitatem alienam; aut summionem intempestiuam: intelligo acceptionem ciborum, antequam prior cibus probe subiret, ac etiam præter consuetam horam, similiter propter incongruum ordinem, vel somnum exiguum, & immodicas vigilias, exercitationesque mox à cibo factas: aut vitiosum excrementum. Quamquam si ex eo concoctionem frustrari contingat (etiam ventriculo minime affecto) inter internas causas connumerari debet. At si ex immodica cibi ac potationis copia, vel praua eorundem qualitate, seu intempestiuitate, vel incongruo ordine aut exiguo somno, haud ægre à laborante ipso seu astante percipi poterit. Interim vero, ubi corruptela assumptorum sequatur, ex ipsa corruptionis differentia alimentorum qualitas præsumpta argui poterit: nam si in fumosam qualitatem corruptela vergat, argumentum est ex calidioribus magisque biliosis cibis prouenire: si vero ad acidam, ex iis, qui frigidiores natura sunt, magisque pituitosi. At si in ventriculo cibi non suapte natura in fumum transmutentur, & quispiam fumosum ructum emittat, efficientem huius causam, calidam ipsius ventriculi intemperiem esse, coniciendum erit. Si vero sapore acidum referunt, eam frigidam esse necesse est: quamvis similiter in excrementis fiat, cum in ipso ventriculo contineantur. Nam acidas qualitates quidem creant, quæ pituitosa sunt & frigida: fumosus vero, quæ calida & biliosa, ut liquet eodem 3. de causis symptom. Ut vero distinguas, utrum intemperies aliqua duntaxat calida vel frigida, an vitiosus quispiam humor ventrem infestet, dare oportet cibos, qui suapte natura, modo incorruptionis, quam maxime aduersentur, ex Galeni auctoritate 1. de loc. affect. ut panem illis, qui in fumum transmutare cibum consueverunt, mel autem iis, qui acidum à cibo saporem percipiunt. Deinde considerare excrementa, tum ea, quæ euomuntur, tum quæ per anum deiciuntur: num humor aliquis cum illis quidem biliosus ac calidus, cum iis autem pituitosus ac frigidus excernatur: an nullo vacuato humore, ipsa exigua quidam mutationem habeant. Nam si sine humore, perquam exigua in ipsis facta mutatione, deici videbis, intemperie duntaxat ventriculum laborare percipies. Si vero humores quoque deiciantur, qui cibum corrumpere possit, videbis cibos huiusmodi humore submersos, & ab ipsius ventriculi actione manifestius alteratos. Verum ubi in tunicis ventriculi impactum contineatur excrementum, id quod ex inani nausea, sine vomitu, quæ irritat duntaxat & nullum humorem euacuat, dignoscet: si calidum fuerit, præter nauseam, sitis vehemens aderit (ut iam sepe dictum est) & interdum febris, si frigidum, maior ciborum cupiditas excitabitur, nec siti, nec febri affligentur. Intemperie calida aut frigida breui eo perducitur ventriculus: in humiditate & siccitate non ita actionem amittit, nisi prolixo temporis spatio: eodem Galeno teste 3. de symptom. causis. Signa hæc intemperiei & humidæ, uti & frigidæ & calidæ, diximus de imbecillitate ventriculi. Humidam itaque intemperiem, præter ea, quæ ibidem diximus, lividrops plerumque præcedit: uti & siccam, senium vel marasmus: eodem Galeni auctore. Si vero ab instrumentalibus quibusdam morbis prædicta symptomata oriantur, ex eorundem instrumentalium morborum proprijs indicijs cognoscantur: de quibus satis in præcedentibus quoque

Signa cum summi ab errore commissa.

Ex corruptela assumptorum. Si ob calidam aut frigidam intemperiem ventriculi fiat cruditas signa.

7

8

De sicca & humida intemperie.

Signa morborum instrumentalium.

Pd iij. dicitur.

*Causa br-
dyptica.*

*Causa pro-
pria ap-
pensa.*

*Causa dy-
pptica.*

Prognostica

30

31

32

diximus. Sed, quæ ex iam dictis symptomatibus magis parata sunt hæc incitare, videndum est. Sciendum est autem, quod promptius *Causa br- dyptica* oritur exiguus somno, ex cibis, qui difficulter corrumuntur, & si vltra, quam vires tolerant, suinuntur; iuxta *Galenum* & *Aetium* capit. 24. lib. 9. Quæmadmodum, ubi citra corruptelam concoctionis omnino privatio sit: ita, ut quales accepti sunt cibales permaneant, iuxta omnem eorum qualitatem, proprièque *ampla* dicitur, scire licet prorsus superatum esse ventriculum, aut ob immodicam ciborum multitudinem, aut ob virtutis imbecillitatem, aut à valido frigore, aut ob vehementem in siti caloris refrigerationem; *vi apud eosdem liquet*. Adeo enim in tali statu venter non concoquit, ut etiam concoquere prorsus non teneat. Circa mediocres etiam, & consuetos cibos, si nihil in totum effecerit ventriculus, maximam eiusdem esse intemperiem prodit. Cæterum si cum corruptione cruditas oboritur, quæ propriè *ampla* dicitur, ex calida vel frigida intemperie, præsertimque ex calida excitatur, tum nullum esculentum calefactum durare impetere possit, *ut constat apud eundem Galenum*. Similiter oritur ex recrementis calidis aut frigidis, aut vitiosis ciborum qualitibus iuxta ventrem consistentibus: aliquando etiam ex inordinata sumptione ciborum, aut potuum, aut intempestiuitate sit, *ut apud eundem Aetium patet*. Ex quibus itaque causis, quodlibet prædictorum symptomatum oriri paratum sit, ex his liquido constat. Nunc ad prognostica accedamus. Cruditas assidua maxime vitanda, cum ex ea vitiosi humores, morbi que gignantur, siue ex boni, siue ex mali succi cibus fuerit orta: quanquam ea deterior sit, quam vitiosi succi cibaria effecerunt: *ut liquet apud Galenum lib. de cibis boni ac mali succi*. Equæ mala quoque est in amara bile redundantibus cruditas: scitissime enim febrem accendit: quodcumque tamen prædictorum symptomatum ex cibis oritur, ex facili corrigetur. Mala quoque intemperies stomachi, postquam est inueterata & antiqua & confirmata, curationem non recipit. Quod autem ex vitio virtutis collapsus in henteriam, aut tympaniam hydropem finiatur, testis est *Galenus*, eodem 3. de causis symptomatum. Omnes quoque magnæ ventriculi intemperies, veluti & aliarum partium, virtutem deiciunt; *ut ibidem patet, & comment. aphor. 20. 2. lib.* Et propterea cum circa mediocres, & consuetos cibos nihil in totum effecerit, maximam ostendit ventris intemperiem. Pessima in amara bile; in qua cibi in nidorulentam & fumosam qualitatem corrumuntur: quando ea, quæ in acidam vertit, ut raro talibus naturis contingit, minus nocet, *Galenus* auctore 8. meth. med. Nidorosa ac fumosa cruditas tunc minus noxia est eisdem, si alius lubrica fuerit: sin astringitur gravis est: si quidem ex adstrictione eius vitiosæ naturæ, in febres prompte incidunt; præsertim si ad solita conuertuntur opera, eodem *Galenus* teste. Omnia etiam prædictorum trium symptomatum pessimum est *ampla*, si vitio facultatis fiat: sicut *secundum* illa minus affert periculi. Ex assiduus cruditatibus colicæ & iliace passionis contingunt. Ex corrupta digestionem seu concoctionem, *hydrops, carcinomas, herpes, noma, erysipelas, viriligo, lepra, scabies* & similia, *ut quidam volunt*, oriri solent. Sic ex corrupto succo sanguis cum cæteris humoribus corrumpitur. Et sanguis corruptus, omnium pessimus est. Quod ad curationem attinet, qualis vitus omnibus communis sit, *Obferu. 34. præcedente diximus*. Diuersa tamen

ratio vitus pro causarum diuersitate, uti & medicamentorum, præscribenda est. Quæ autem conueniunt frigidæ, calidæ, & siccæ, & humidæ intemperiei, ea petenda ex iis, quæ imbecillitatem ventriculi curare possunt: & si sit cum humorum abundantia, ex iis quoque, quæ ibidem diximus, tum etiam de nausea & vomitu, quomodo tales sunt curandi, facile intelliges. De imbecillitate itaque ventriculi, tum etiam, quæ dicta sunt de nausea, vomitu, quæ alterant, purgant, ac roborant & corrigunt intemperiem, & quæ excrementis corrigendis satisfaciunt, conscripta inuenies. At si ex aliquo instrumentali morbo prædicta excitentur symptomata, nemini dubium est, quod in eorum curatione, & ipsa quoque delectur: aliam enim inflammatio, aliam erysipelas, aliam abscessus, & scirrhus requirit: *de quibus omnibus in præcedentibus dictum est*. Verum, ubi ex alimentorum multitudine, quæ concoqui nequit, aut eorum vitiosa qualitate cruditas fiat, confestim procurandum erit, vomitu, aut purgatione per infernas partes, ipsos expurgari. Eiciendus etenim est cibus, si coeuit intus, aut computruit, *ex Celsi auctoritate, lib. 4. cap. 5. modo suapte natura vomant: nam cogere eum, qui vomere non potest, absurdum est ex Galeno. 1. de loc. affect.* Si facile vomant, ut promptius id fiat, danda illis sunt aquæ tepidæ multæ, paucæ aceto aut syr. acetoso permixto, seu oxymelite: at si vomere haudquam valeant, præsertim ubi multum aut corruptum nutrimentum notabiliter ad inferiora ventris sit motum, adiuuandum est, ut citius descendat, aut glande subdita, aut leui per inferius infusione, per clysteres videlicet, *ut 8. meth. medend. à Galeno scriptum est*. Veluti etiam, si crudum, aut diminute concoctum in superiori ventriculi parte alimentum adhuc consistat, modo concoqui possit, aliquid diatrion piperis dabis, simplicissimo quidem modo, quo ab eodem *Galeno. 4. de sent. tuend. scriptum est*, vel si id haberi nequit, tantundem piperis longi aut albi, si hoc ad sit, aut nigri exhibere conuenit. Similiter extrinsecus adhibitis concoctio iuuanda erit, ut si ex pansa manu (*ut paulo ante admonimus*) os ventris apprehendatur, aut puerulus carnosus admo-ueatur: ut *Aetius* refert. Vide de his *Galen. 9. de simpl. & 7. meth.* ubi scribit, & humanum corpus ille impostum iunxisse. Alij in quiete paruos catellos ventri imposuere. Sed puellus ne sit humectatus; sudore profuso refrigerant potius quam calfaciunt, inquit *Gal.* Valent & calida exterius adhibita: quorum sylum inuenies in præcedentibus, & apud *Gal. 8. meth.* conscriptam. Quod si non modo ex alimentorum praua qualitate, sed intempestiuitate, aut inordinata eorum sumptione, seu exiguo somno, eum corruptela cruditas generetur, non alia ratione curari debet, quam si ex prædicta alimentorum vitiosa qualitate, aut multitudine fuisset excitata. Illud tamen particulatim attendendum erit, quod quibus ob fluxu bilis copiam in ventriculo contentam, vel calidam admodum eiusdem intemperiem *secundum* illa, seu cruditas cum corruptela accidit, cibos corruptu difficiles, difficileseque concoctu offerre conuenit. Nam quæ concoctu difficilia sunt, non facile alterantur, ac corrumuntur. Sed si in multum calorem inciderint concoquuntur magis, quam si moderato occurrerint, ex *Galen. de creto 1. de aliment. facult.* quod etiam confirmavit *Celsus* eodem cap. 5. lib. 4. Hæc libuit hic addere ex *Altimaro*. Sed exempla subsequentiū variā esse curationem pro causa adhibendam ostendēt.

OBSER-

OBSERVATIO XXXVII.

De quodam ex cibo corrupto in stomacho existente, laborante digestionis corruptione.

Quidam hoc tempore cum circa stomachum male haberet, & cum excrementa, aut ventris crepitus statusque supra modum & præter naturam olerent, corruptam digestionem seu concoctionem animaduerti. Hic enim præcipue ex edulis quibus delectabatur, nempe piscibus, rutilus acidus emittebat: quod signum erat frigidæ intemperiei ipsius ventriculi. Deinde cum ex lie-ne (*nam subinde in hypochondrio leuem obstructionem seu dolorem sentiebat*) melancholicus humor ad ventrem effunderetur, cibum magis corrumpebat: quod non solum vitiosus acidus, sed ea, quæ cum cibo euomerentur, subinde aciditatem habebant. Quamobrem huic, eum nauseabundus esset, per vomitum prius cibum corruptum, deinde per ventrem educere decreui. Post cibum assumptum dedi decoctionis betæ, auriplicis, sicum 3 iij. syr. acetosi simpl. 3 j. oxymel. 3 ss. prius inuncto ventriculo, ut paulo laxior esset, cum oleo amygd. dul. ut melius euomeret: facile enim vomebat. Postea dedi decoctum beronica, mentha, absinthij, hyssopi, ad-*desto* syr. acetosi simpl. & compositi: & commode eum purgaui cum pilulis de hiera cum agarico, & pilul. arom. mastich. ana 3 j. cum syr. menthae; consi-ciendo pilulas septem. Lienem inungebam eum oleo de cappariibus. Et ventriculum quoque cor-roborabam cum speciebus diagalangæ, & aroma-tico rosato; extertus inungendo cum oleo men-thaceo, absinthij, & maceris prædicta pauca cera: superimposito deinde emplastro seu cerato ma-stichino.

SCHOLIA.

Diximus digestionis corruptionem fieri, cum in stomacho cibus boni succi corrumptur, aut aduritur, aut acore, vel tetro sapore vitatur, quem exinde natura refugit. Cibi vero qualita-tem acidam faciunt pisces, caroque gelu coacta: uti & qualitatem fumosam, mel, raphanus, allia, nasturtium, sinapi, & similia; & oia stricta faci-le in fumum mutantur. Sæpe vero in conuales-centibus, materia acetat & reciduat minatur, reliquis putrescentibus: quod in acutis febribus male pronunciat ex caloris defectu; at in longis morbis diuturnitatem morbi præfagit. Contingit aliquando, imo sæpius, & ventriculi debili-tatem & malam concoctionem siue ciborum cor-ruptionem relinquere in conualescentibus, morbo acuto seu longo superato; aliquando quidem tantam, ut neque assumat alimentum, aut assum-ptum non elaborat: estque indicium reliquias morbi relictas in causa esse, quod suctionis sen-sium non percipiat: alias autem quoque accidit, ut suctionis sensum percipiat quidem, quæ à membris extenuatis ipsius corporis sit, eaque ra-tione alimentum expetit; elaborare tamen as-sumptum non potest, ob debilitatem relictam. At in sanis hæc eadem contingunt ob nudam in-temperiem, ut diximus, vel cum materia: sicut enim aculeant rutilus ex causa frigida, *ut diximus*, ita & fumosæ superfluitates sine cibi vitio, ex calore malum oriri significant. Agneta ex cali-da habitudine frigidam cum omphacij succo dari suadet, aut cytoniorum malorum decoctum. Sed de his, uti etiam de bile, si cibos corrumpt,

illa ipsa, aut vomitu deicienda; aut leuiter per aluum expurganda, denuo roboreto ventriculo, ut iam sapius dictum est: quibus adiungere pote-ris ea, quæ nos de imbecillitate ventriculi prius diximus, & quæ ad longum referuntur apud Be-nedictum Veronensem lib. 13. c. 2. & 3. de imbe-cillitate stomachi eiusque moris & curationibus, & quæ idem de ægre concoquentibus & vitiosa conco-ctione agit in eodem libro. Interea diligenter cauendum, ne frigidissima etiam in bile, aut ex temperie calida stomacho affecto applicentur: cuius vide exemplum apud Beniuenum de abiliis morborum causis cap. 15. de quodam, cui ex incuria medici emplastrum frigidissimum stomacho ap-positum fuit, morte subsequente; & cap. 15. de quodam interempto ex frigidissimo aquæ potus de quibus alias diximus, tum aliis quoque & lib. 1. obser. nostrarum de febr. scholio obseru. 13.

OBSERVATIO XXXVIII.

De stomachi resolutione.

Vis aliquando in stomacho attrahendi, vel ex toto corrumptur, vel læditur: aut enim (*ut Galen. docet*) nil attrahit, aut ægre, aut parum trahit, ita ut ex toto auferatur aut diminuat, aut omnino corrumptur. Id vitium aliqui resolu-tionem vocauerunt, quod œsophago (*ut alias dixi-mus*) plurimum euenit: morituri enim aut omnino defecti viribus, nihil deuorant, aut difficulter assument. Idem & in perniciosos febribus vel ipsa instate crisi extraordinaria & præter naturali fri-giditate vel humida addita resoluente; aut calida & sicca rarefaciente, ut in acutis contingit febribus, in quibus sine alio faucium vel gutturis vitio neque cibus, neque potus aut œsophago ca-nicula apprehendi potest. Mirum est, (*inquit Be-nedictus Veronenfis*) nec tamen abs re, quod cibum nonnunquam cathetlica videlicet ita resoluata, capiunt; potum autem nequeunt. Hoc quidem ma-lo, ex imbecillitate stomachi laboranti cuidam spica & nuce muscata, adiecta exigua mastiche, cum paucis vino rubro sumptis, recte occurreba-mus: nam calidis & siccis vis attrahendi confer-uatur: caryophyllo, cinnamomo, cymino & iis similibus iuuatur: sicuti in ardenti febre succo, cucumeris aut cucurbitæ decocto. Refert Benio-nius se nobilem quendam, Iohannem nomine, Neapolitanum (*cap. 66.*) hoc vitio diu affectum, eum à medicis aliis curari non posset, curasse (*cum ex calidioribus habitibus ventriculi vitium contraxisset indicis intellexisset*) iis, quæ aridum ac iam tabe consumptum corpus desiderat. Primo die solas lactucas ex aceto & oleo comanducare præcepit, veruecinam carnem potius quam auem exhiben-do, & vinum frigidum & aulterum: ac genere vi-ctus frigido ac frigidioribus medicamentis vtens, intra duos menses agrum restituit.

SCHOLIA.

Pessimum vitium est resolutio stomachi à La-zinis dicta, cum cibi non tenax est; quo corpus (*ut Celsus tradit*) non alitur, sed tabe consumitur. Sed qui hoc vitio, seu imbecillitate ventriculi laborant, stomachici quoque appellantur: quam-vis & illos quoque, qui nec cibum continent, nec desiderant, aliqui & dissolutos inuadidos voca-vere: vel textura ratione affecti, imbecilliterque attrahentes, vel parum appetentes, stomachi in-validi etiam dicuntur. Quamvis etiam vulgus eos

*3
Stomachici*

quo.

quoque stomachicos vocat, qui appetentiam perdiderunt; vel quibus post cibum ventris os gravatur; & quibus nausea contingit, & ad vomitum impelluntur, cibique corrupti sunt, & nidorosi vel vitiosi, & eos quibus ructus molestiam parit, vel cibi vix descendunt. Quorum tamen curationes (ut iam ostendimus) pro varietate causarum tum affectus perficiuntur. De imbecillitate stomachi vide Benedictum Veronensem lib. 12. cap. 3. habes ibidem diversas curationes, tam ex frigida & humida causa: & quæ studiosis videri ratio conveniat: cum fere omnes, uti religiosi & togatorum fere magna pars, stomacho sint infirmiores, cum plurimum sine corporis exercitatione vivunt. At de resolutione agit cap. 9. & 10. ubi quædam selectiora remedia breviter quidem enumerat. Si retentrix vis sit laesa, vel quia stomachus nihil retinet, aut parum comprehendit, nec concoctionem aut digestionem opportunam expectat: aut si pertinacius quam opus sit retinet, vel digesto etiam cibo, retinet tamen interdum, sed tremulo, ut dictum est, modo, vel spasmoso, siue singultu. Sic in lenteria cibis non continetur. Summa retentrix corroboratur stypticis frigidis. At vis expultrix laesa vel ex toto sublata, inertem in ventre cibum derelinquit; sicut in illo morbo: aut debilitatur & lassescit; ita, ut serius irritata cibum expellat, vel partem duntaxat, aut modum exsuperat irritata virtus, aut corrumpitur, unde ructus, vomitus, fluxus. Expellendi vi concitata, cibum non diu patitur concoctum, & pravi humorem expellit, & cibum indigestum emittit. Nimio enim frigore vel humore laxatur, combibito inter tunicarum flamina, ut dictum est. In causa est & membri leuitas, humoris mordacitas, leuitas gravitasque, abscessus, aut fluxus bilis inopia, vel si pylororum nihil recipiat, & arida sine putu & styptica. Expultricem corrumpi rarum est; rariusque evenit, ut ex toto cibis expellatur, præterquam in vomitu symptomatice: at si expultrix infirmior, digestionem corrumpit; vehementior vero, ut in lenteria, concoctionem affert: remedia de lenteria dicemus. Sed si nihil expellat, ob frigiditatem, laxantia quædam umbilico imponunt, ex succo cyclaminis, cucumeris erratici, colocynth. cum felle vaccino, & aliis. Ex caliditate & siccitate, ex herbarum mercurialis succo, & in ebulli rad. cum oleo viol. & cucurbitino, & similibus, diacrydio adiectis. In communi expultrix potentia ex calido & siccato laeditur: frigidis & humidis succurritur. Interea sciendum, quod non omnibus eodem modo cibis in ventre moram trahit; quidam, quoties assumunt in die, toties ventrem exonerant; alij semel, alij sæpius, quidam alternis diebus; nonnulli quarto aut octavo quoquo die. In stomacho plurimum à sex horis ad 12. usque, ad quintam, usque decimam moram trahit, pro stomachi, ac aeris qualitate, & modo, proque corporis exercitatione. Causæ variae ex cerebri affectu, læsa animali potentia, aut studiorum occupationibus, aut retentrice vi validiore, vel imbecillitate expultrici, aut ventris exterioris musculorum infirmitate, vel si bilis in ipsum ventrem non effusa fuerit: plurimum facit ea, de qua dictum est, leniens, aut nimia cretinarum asperitas: obest & spiritus intus inclusus, abscessus, vermes intestinorum, ac varia membrorum oppilatio. Huc spectant styptica cominanducata ante cibum, retardantia digestionem. Quæ autem duriorem alium emolliunt, iuvant ad expulsionem, ut caro pinguis pulli, ouum sorbule,

De potentia
retentrice
laesa.

De expul-
trix.

De motu ci-
li in ventre.

De motu
n. operum.

adiecto zaccaro, emolliens: pingue, lac recens, ius gallinæ naves veteris, aut gallinæ, ventrem cathartici modo turbat: pruna, cerasa, mora, ficus recentes, arida præpingues, & carica, vna matura alba, & passula. Ex oleis bus bera, acirplex spinachium, blicum, mercurialis, brassica semicotta, vel efficacius, si nudis pedibus æstate pavimento aqua aspersa ambulauerit; duranti enim alium emolliet, nec alio auxilio quandoque levatur; lupulus quoque iuvat. Frequentius in prandio bibere alium liquidum reddit, pruna Damascena matura, & dulcia Hispanica leniunt ventrem: ex ptunis compositio simplex & cassia, & syr. viol. butyrum vero recens, aut adeps galinaceus, aut anserinus, cum psyllij decoctio lentore, vel althææ, illinitur ventri; asperitatem enim stomachi emolliunt. At si bilis flava interclusa fuerit, aperientibus opus est, ut possent de interclusis dicitur. In intestini oppilatione, quæ iliaci profunt damnis. In summa, calida & humida in communi expultricem vim corroborant; sicuti per intervalla acuta & amara salsaque excitant in prima mensa, propterea copiarum & sinapis usus, piperque longum quandoque assumptum prodest. Cibus vero ex stomacho citius defluit, ex nimia nervorum cerebri ad ventrem perveniunt debilitate; sed rarius: frequentius vero retentrice infirma, aut nimium valida vi expultrice, & humida quandoque stomachi habitudine immateriali, vel cum humore falso, acuto vel aceroso aut lubrico, aut ulcere innato, ab exiguo naturali calore prope extinguitur; cibis protinus, Galen. teste, profuit. Hic videtur ratio prior morbo similis esse debet. Prodest animi securitas & quies: cubiculo calido ac siccato, temperantia proximo, uti debet, somnoque longiore; à cœna vero statim procumbendum est, in sinistram fere semper latus ante cibum fricari supremas partes convenit. Panis ex similibus ne conficiendus est, parumque fermentari debet: exigi o sale addito vel nullo: mastichicis polinem ingerito, ac coriandrum præparatum. Pro plebe sorba arida tunsâ misceri iuvat. In oblationis aucula, turtures, phasiani, perdices, turdi, lepores & similia, assa præsertim. Vinum rubrum adstringens bibendum, aqua ferata temperata. In prima mensa, quæ leuiter adstringit offerimus frigidiuscula, si calida causa fuerit; aut contra si frigida; stomachus oleo lentificino, mastichino illinendus.

OBSERVATIO XXXIX.

De ventriculi inflatione, cum ingenti dolore.

Inflat aliquando venter, crasso intus incluso vento, ex dampnatis cibis; qualia sunt legamina omnia & dulcia, vna recens, ficus, poma, mastum, allium, cape, eruca, brassica, bulbi, lac, omnisque caseus; aut si cibis, qui facilius concoquuntur, secunda apponatur mēsa, aut Venus crudo stomacho frequens: vel summam, si infirmus fuerit calor cum crassus & crudis humoribus, vel melancholicis, ut in hypochondriaco affectu. Sic pistor quidam Alcmarianus familiaris noster, cum in autumno flatulentis cibis veteretur, & subinde multum bibisset, annos 28. natus, stomachum quoque debilem habens, incidit in ventriculi dolorem intollerabilem, cum eiusdem inflatione etiam exterius apparente; quæ & tactu sentiebatur. Ad hunc accitus, cum medicamentosis potionibus omnes, quæ in officina pharmacopœi parantur, respueret, nec ulla admitteret, imperavi ut chamæmillam com-

communem & Romanam concisam, adiecto momento seminis auti & cari, decoqueret in ceruisi communi: quam cum bibisset, flatum per superna & ventris crepitum emisit, & illico levamen sentit, præcipue ventositatibus vna cum ructibus superius emissis. Sed cum dolor nonnihil adhuc perfectaret, certis tandem rationibus persuasus, pilul. vij. ex 3 j. pilul. hieræ simplicis Galeni, deuoravit. Quibus ter alium deposuit; & ventriculo mox inuncto oleo chamæmelino, anethino, rutaceo simul mixtis, tumor atque inflatio ventriculi cessavit. Interea tamen iubebam, ut ad magnitudinem fabæ maiusculæ omni mane ex hac mixtura fumeret: 2℥. pul. seminis dauci, petroselin. 3 j. sem. anisi 3 ij. B. confer. singul. 3 j. confer. flor. rorsini. 3 ℥. specier. diagalang. 3 j. syr. de coriob. citri parum; hac mixtura. Etiam sumebat diagalang. in tabulis, duabus horis ante cibum 3 ij. vel 3 j. Quibus prædictis hic sanitati probe restitutus fuit. Huic tamen lætæ vsum interdixi, quo maxime delectabatur; minime enim iis convenit, teste Hippocrate, quibus præcordia plurimum præduntur; magis si sonant intestina, ex multa intus materia.

SCHOLIA.

Accidit quandoque (ut etiam Donatus recensuit) ipsi ventriculo, ut instrumento coctionis, retentrice, seu completente ipsius facultate imbecilla existente, affectus quidam, qui à Græcis, præsertim à Paulo cap. 38. lib. 3. & à Galeno 3. de caus. symptom. in duabus rebus dicitur; quævis quandoque ab eodem Galen. (ut patet 14. meth. med.) in quibusdam nuncupetur; à Latinis autem inflatio ventriculi appellatur: qui affectus nihil aliud est, quam eiusdem ventriculi distensio & dolor, ex flatuoso spiritu: Flatuosus enim spiritus in eo gignitur, aut per os excernitur, & sic ructum creat; aut per sedem. In ea autem venter seu ventriculus ut coctionis officina afficitur. At affectus à Galen. 14. meth. med. inter morbos reponitur in quantitate seu magnitudine. Differt tamen ab eodem, quoniam eadem prementibus nobis cedit, digitique admodum alte in ipsum descendunt: inflatio vero digitis pressa, vestigium non retinet, ac sonitum veluti tympanum reddit, ex eodem Galen. 14. meth. med. Grauitas quandoque & distensio non solum circa ventrem ipsum, sed iuxta totum pectus: aliquando vero retro, iuxta collum, ac deorsum, & ad ipsa vertebra irruit; sæpe autem utriusque occupatos tenet; aliquando & tumorem circa os ventris efficit; ructusque inanes sunt, modice alleviantes; & inhibito flatuum, qui per alium externi confluunt. Quibusdam eorum dolores accidunt, ac appetitus perditiones, ac capitis dolor, ut patet ex Aetio, Archigenis auctoritate. cap. 27. lib. 9. Si vero ante perfectam restitutionem cibum accipiant, amplius membra ipsa inflantur, & cum dolore distenduntur: leuantur autem alimento inferne subeunte, & flatibus siue per ructus, siue per intestina exclusis, ut idem Aetius inquit. Vbi vero flatuosus spiritus per intestina movetur, multiformes edit sonitus: quorum non omnes nomina sunt sortiti: verum prudenti viro ex diversis sonitus differentiis, quale quantumque excrementum sit, ac quo maxime loco voluatur, patere potest: ut eod. 3. de caus. symptom. apud Galen. legitur. Quomodo spiritus flatuosus vel flatu ipso generetur, iam ex parte diximus scholio obser. 22. huius libri. Breuiter, cum inflatio ventriculi fiat à multis flatibus, qui solent fieri à debili calore

tantum à causa efficiente: ab alimentis flatulentis & humidis, vel à pituitosis succis: alij volunt fieri spiritum flatuosum à mediocri calore: vel (ut alij volunt) ex humoribus, vel cibis languida caliditate in vapores dissolutis, in ventriculo generatur, iuxta Paulum in Aetio: nam refrigeratio, (inquit Paulus) hoc nomine, quod extenuare & dissolvere non sit idonea, nullos flatus procreat. Vehemens caliditas cum non tantum extenuet, sed etiam discutiat, flatus generationem impedit: minor vero caliditas, diffundit quidem & transmutat alimentum, verum minus quam opus sit: unde flatus excitantur. Verum si ex flatuosis cibis inflatio oriatur, ex exiguo, & brevis temporis spiritu flatuoso orto, qui vno vel altero ructu vacuatur, comprehendere poterit. At si ex eisdem cibis natura si quidem non flatuosis, sed in vapores per mediocrem caliditatem resolutis inflatio fiat, ab assumptione eorumdem, paulo post tempore, inflatio generabitur: & proinde ex laborantium, seu altantium sermone id prompte percipies. Verum si neque assumptio ciborum præciserit natura flatuorum: pituitosos humores in ventriculo contentos ac in halitum solutos, inflationis causam existimabis. Nam si ex atra bilis in eundem ventriculum effusione flatus quidem generetur, quam affectionem hypochondriacam, ac flatuosam nominant, præter reliqua peculiariter metus & mœstitia aderunt: quæ admodum de melancholia cap. proprio diximus. Sed exempla infra scripta hæc melius docebunt.

OBSERVATIO XL.

De ventriculi inflatione, cum dolore, ex succis pituitosis.

Ventriculi dolor (ut alias diximus) à flatibus in ipso generatis plerumque fit, aut ex pituitosis humoribus in eo contentis, aut ex cibis in vapores ab imbecillo calore resolutis. Atque hæc ipsa ventositas raro sine ventriculi dolore est. Hoc malum in me ipso expertus sum anno 1556. mense Iunio, cum imbecillo stomacho laborare, tormina ventriculi vna cum ventositate sentiens, ingentem stomachi dolorem passus sum. Cum itaque cibos flatulentos non sumpsissem, ex pituitosis excrementis dolorem & flatum ortum coniciebam. Ergo, ut huic symptomati occurrerem, omnium primo causam auferre decrevi: nempe medicamentis pituitam deicientibus, leuiter laxantibus: intemperiemque auferendo, ut & calor naturalis diminutus augeretur. Ideo optimum duxi pilulas sequentes fumere, quæ verumque faciunt, scilicet leuiter purgant & calorem ventriculo suppeditant: 2℥. pilul. commun. seu pestilentialium, aut Russi 3 ij. pilul. de hiera, 3 j. cum aqua senic. sicut pilul. v. Quas mane hora nona deuoravi: & cum tardæ operationis essent, mane sequenti quatuor prius secutus habui, valde copiosos & pituitosos, & corruptos, cum emissione ventositatum: quibus tormina, dolor atque rugitus & flatu magna ex parte cessavit. Sumpsi quoque decoctum flor. chamæmil. seu camini & anisi in ceruisia communi: quibus ventositates expulsa sunt, & à dolore fui liberatus. Alioquin si non cessasset, omnino post pilulas illas leues, ex hiera vel aromaticis (quæ idem fr. sunt) pituitam coquendo accepsissem: & vna ventriculum roborassem cum symp. de mentha, de confermat. ex coriobis citri, cum decocto mentha, byssopi, beton. absinth. flor. anisi, & similibus. Deinde rursus præteritis pilulis, de-

munia accepissimam attenuantia calida, flatusque discutientia, vi decoctum cymini vel seseli, cum mentha vel hyssopo in vino decoctis. Quibus etiam in rusticis felicissime usus sum. Sic Anno 1565, hortulanum curavi, cui ventriculus ex ventositate probinebat, ita, ut fere abscessum metuerem. Cui cum medicamenta flatus discutientia propinassim, adiectis quibusdam amaris & detergentibus praesidiis, idem per vomitum & feces post multos ructus, vermes plurimos reiecit, ventriculo mox subsidente. His hortulanus iste, dum maximo ventriculi dolore & distensione torqueretur, egregie conualuit.

S C H O L I A.

Hic affectus minime contemnendus est: nam Inflatio ventriculi, ubi diu perseverauerit, metus erit, ne in hydropem siccam praecipue terminetur: & si multiplicetur ventriculi inflatio in conualescentibus, recidivam significabit. Namque, qui a morbis immodice se fatiant, flatuosis, ac toto corporis habitu turgidi redduntur, ut 3. de caus. symptom. Gal. nos docuit. Quod vero, qui morbo regio laborant, non multum ventosi sunt, ab Hippocrat. 72. 5. lib. scriptum est. Indicatio vero curativis (ut et Alimarus ex 14. method. medendi annotavit) inflationum omnium communis est, ut quod praeter naturam est vacuetur, in quocunque id contineatur loco. Propria veritas indicatio post hanc communem est, ut tenuissimis & calidis potestate medicamentis id perficiatur: ut aere calido, somno longiore, qui ex toto affectus leuat, teste Paulo, & mirifice coctionem iuvat, ut habetur 12. meth. med. Et primo exercitatio levis, deinde maior adhibenda, maximeque ea, quae superiores partes moveat, quod genus (ut Celsus refert cap. 5. lib. 4.) in omnibus stomachi vitiiis aptissimum est. Frictiones item extremarum corporis partium, si exhibeantur, conferunt. Alius omnino sic levis, & ubi adstricta, statim clyster infundendus, ut Aetius iuber. Interponenda quoque abstinentia, iuxta Celsum: praecipue vero, teste Aetio, ubi ex dissolutis in vaporem cibis orta fuerit inflatio. At si eam ferre non possint, cibi exhibendi sunt calidi, attenuantes, minimeque inflantes, boni succi & cocti faciles, quitate exigui. Diuidantur autem ex mente eiusdem Aetii, ita, ut prandio tertiam, in cena vero reliquas duas accipiant partes. Fructuum vero ac olerum humidorum esum semper habeant suspectum. Potus cibum non interpellat. Per omnem tamen cibum vinum meracius exhibeatur, aut non multum. Nam multum potum, tanquam infestissimum hostem, deuitent, ut Aetius admonet: & si non ita diu ante cibum sumpserit, aut cibum fuerit natura flatuosus praesumptus primum vomere praecipit, cum iis, quae iam saepe commemoravimus: post vero vomitum, eos fouere oportet, ex oleo, quod tenuium sit partium, quodque rutam habeat incoctam, aut aliquod calidorum seminum, ut cumini, apij, petrosi, ex Gal. 14. meth. Interea profunt calida & sicca fomenta, ex milio & fure: praesertim si dolor sit mediocris: vel ex semini hordeacea, & loliacea farina, cumino & semini anethi, aut apij, aut feniculi, oleo rutae, aut hyadromelitis, cataplasma conficiatur, modo adiecto oleo laurino vel centaureae coma, aut eryngij semine, vel lauri baccis, & melanthio. Cucurbitula cum multa flamma admoventur, bonae magnitudinis, umbilicam vndique comprehendentes, egregie iuvant incantamenti instar, teste Paulo & Ga-

leno 14. method. med. & 12. Glandes etiam supponendae, ex sem. rutae, cumino & melle confectae, sale addito. Et clysteres ex decoct. folior. rutae flor. chamem. puleg. calamim. fursure, adiectis seminib. fenic. dauci, & cumini, & caricis: & in tb. j. adiciendo olei anethini, chamamel. rutae ana z j. diaphe. diacarb. benedict. laxat. ana z b. sale addito, fiat clyster. His addere poteris quae apud Celsum, Aetium, Paulum scripta sunt: ut castorei quoque z j. cum aceto scyllino, iuxta Aetium sumpta. At si ex pisuitosis humoribus in halitum solutis contigerit stomachi inflatio, succi prius digesti euacuentur. Euacuabuntur autem vomitu, si aegri in illum proni sunt; sin minus & per inferiorem ventrem, per clysteres paulo actiores, teste Galeno: vel per purgans aliquod. Galenus & hic, ubi dolor urget, ex spiritu flatuoso genito ex praedictis humoribus ante purgationem cucurbitulam adhibet, cum multa flamma copiosa: deinde humorem euacuat, ut videre licet 12. meth. med. Humore iam repurgato, eadem topica, quae iam dicta sunt, & ab aliis auctoribus descripta, conveniunt, ut emplastrum de baccis lauri, supra totum ventrem & supra stomachum, emplastrum stomachicum Galeni: & intus exhibenda potio absinthij, hyssopi aut rutae. Paulus dat ouillum talum vltum: confert & diacinnamomum, diacyminum, dianisum, diaxyloaloes, diacalamenantha aut diatrionpiperon, cum exiguo vino diluto. Nunc aliud exemplum addamus.

OBSERVATIO XLI.

De stomachi & hypochondriorum inflatione ex humoribus melancholicis.

ANNO 1588. mense Februario Serenissimus Elector & Episcopus Colonienfis, qui hoc tempore in castello Honselredickio dicto agebat, incidit in ventriculi inflationem ac hypochondriorum, non sine magno dolore; ita, ut me accersiri iuberet. Sentiebat etiam tensionem quandam in hypochondrio sinistro, ex lienis inflatione & obstructione, ut melancholicam: quam procul dubio ex variis suis aduersitatibus contraxerat. Hypochondria ac ventrem cum tangerem, valde distenta erant: injecto clystere carminante ventositatem, prima vice parum profecit; tandem cum & dolor urgeret, & totum fere ventrem occuparet; & urina aliquantulum tincta esset (credo ob dolorem) cumque ructus subinde experiretur, sed difficulter exeuntes: & nihil per ventrem neque flatum emitteret, clysterem partim emollientem (eo quod alius durior esset) partim dolorem sedantem, & partim ventositatem expellentem, in hunc modum praescripsi: cum & circa lumbos se dolere diceret, etiam calculo suspicius obnoxius: Recipe rad. altheae mund. z j. folia brantiae vrsinae, pavietariae, maluae, mercurialis, florum chamamel. meliloti, summitat. anethi ana m j. seminis anisi feniculi, carui, ana z i b. rutae m b. sem. lim z ij. coquantur in aqua communi pro tb j. colat. adde castorei clysteribus z j. diacathol. z b. benedicta laxat. z ij. olei chamamel. anethini ana z j. olei rutae, amygdal. dulc. ana z b. utellum vnius vini, salis z j. misc. fiat clyster: eoque diutius detento, ter alvum excrevit flatibus quoque multis tam per superna quam inferna emissis. Vetriculum postea etiam repurgavi, cum sequenti potione (prius etiam carminante potione ebibita) quae ita habebat: ℞. syr. ex infus. ros. pallid. cum foliis senae z i b. diaphe. z ij. aquae decoct. flor. chamamel. z ij. misc. stomachum inun-

inunximus, deinde cum oleo rutae, mastichino, & maceris. Postea & hoc vng. ℞. olei mastichini, coron. materis ana z ij. cerat. stomachici Galeni. z ij. olei caryophyl. gnt. iij. cera q. s. fiat vnguent. Interea & hac confectione utebatur: ℞. Specier. aromatici ros. diacalamenb. diarod. abb. diacumini ana z b. dissolut. in aqua absinth. adieci. zacebar. albiss. z iij. fiat confectio in rotulis ponder. anethi z iij. vel z b. Egregie haec iuvabant. Alioqui addidissim aliquot guttas olei anisi, in dicta confectione; quibus uti soleo: etiam oleo ipso cum modico vino per os sumpto, commode vrer ad ventositates expellendas, etiam in colico dolore. Hypochondrium sinistrum inungebam linimento sequenti: ℞. olei de capparibus, olei rutae ana z b. olei amygdal. amar. emplastr. de meliloti & (quia levis durities aderat) emplastr. de mucill. ana z ij. olei caryophyll. (ob meliorem odorem) guttas tres, ammoniaci dissolui in aceto z ij. cera q. s. fiat vnguentum. Interea quoque imperavi, ut Excellentia sua abstineret a multo potu, & a multis iusculis, leguminibus, & oleribus, niuisque dulcibus: quia talia flatus gignunt. His autem malum cessavit: alioqui diatrionpiperon dedissim aut theriacum.

S C H O L I A.

Hic ventriculi inflatio, ob melancholicum humorem in ventriculum infusum, pertinebat ad hypochondriacam affectionem, quam alias flatuosam appellavimus: quod etiam ex signis cognovimus; cum mastichia adiuncta esset. Ceterum cum de huius curatione prius dixerimus: hic nihil addendum: nisi quod materiam melancholicam flatulentam digerere debeamus cum oxymelite & decoct. ceratib. scolopend. rad. cappar. thamaris. & anisi, etiam menthae, melissophylli, chamem. thymi, & similibus. Quidam hic laudant pro purgatione hieram Russi, cum exiguo mastichis. Deinde etiam in tumore melancholico solum commendant, per spargium, ex aceto, cumino & ammonio, potiusque fontentis vtuntur quam vnguentis, ne cera metus obstruat; ideo irinum & rutae cum oleum quidam & nardinum cum castoreo ventriculo admovent.

OBSERVATIO XLII.

De ructu ventriculi cum aliis symptomatibus.

Cum inflatur aut distenditur stomachus, vapores malos & indigestos, Galeno ita tradente, per os eructat, & acidum internum aut graeolentem ructum emittit, quibus emissis aliquando gravis dolor statim consopitur. Quod vixori cuiusdam calcearii Delphis evenit. Hae equidem non solum circa lumbos & retem dextrum vehementer dolebat gravida duorum mensium, verum etiam dolor ille totum ventriculum & os eius occupabat, & tanta vehementia stomachum & diaphragma comprimebat, ut praerangustia vix anhelitum trahere posset, & spiritum a pectore educere. Existimabat autem se pleuritide laborare: cuius causa me vocabat, ut certo sciret, quo morbo laboraret, & simul a dolore sublevari posset. Cum autem hac me praesente plurimos ructus emitteret. quibus nonnihil videbatur sublevari, mox tamen dolore redeunt: ideo cum potione sequentem ebibisset, ac multos ructus cum ventositates per superna, flatusque & ventris

crepitus demississet, atque locum dolentem linimento infra scripto unxissemus, paulo calido deinde admoto, miraculi instar omnia symptomata dicta cessarunt: non obstante, quod metus esset de abortu, ob nimium dolorem & angustiam: ℞. sem. anisi fenic. anethi ana z i b. glycyrr. ros. z b. vuar. passul. enuct. z b. maluae, ob dolorem renum, m. b. bulliant in aqua communi q. s. & huius express. accipe z iij. addendo syr. ex infus. ros. continu. syr. de eschor. Nicot. an. z b. mase: ℞. olei libacei, anethini, ping. gal. hne an. z b. misc. pannis calidis admovent, praeter omnium opinionem absque purgatione aut alio remedio, tantum ructibus & ventositatibus remissis, cum nocte sequenti sudasset, & deinde bene dormivisset, sanitati restituta fuit.

S C H O L I A.

Solus homo inter animantia, ut tradit Aristoteles, flatum ructumque emittit; quod ex stomachi humiditate contingit: ventres enim aliorum animalium aridiores sunt. Verum, ut Plinius refert inter morum exempla, Pomponius consularis, poeta, nunquam ructavit. Id vitium ex crassioribus fumidisque vaporibus vi quadam erumpit, ab imo (ut aiunt) stomacho: at enormiter quadam gloria potioribus per ora evolvitur. Censura igitur dignos quidam putarunt, qui ex crapula eructant. At ructus cum plurimum fiat ex indigestione stomachi, aut ex frigore, aut vento: mulieribus saepissime vulvae vitio, saepe cum ventus includitur, nec effari per se potest, quae ructus commouent, damus: qualia sunt anisum, origanum, cymium & similia. Verum si multa subest pituita prius perurganda esset, alioquin in continuatos verteretur ructus. Sed hic non opus fuit purgatione, cum tantum ventositates hanc mulierem torquerent. Verum, & antea dictum est, exiguo suo calore inflatur stomachus: copiosiore in ructus prorumpit, ructusque pariter instantibus, ut de inflatione ventriculi diximus. Sunt & alia, quae effluvia excitant ructum: sicut raphanus, & synapis: quaedam materialiter in ventum & fumidum vaporem convertuntur: ut ouorum lutea, si friguntur, ac ipsum lac: omniaque cruda magis quam cocta instant: & stomachi caliditas lac arescere facit. At de ructu acido atque fumoso, & quibus signis, si adsit materia frigida, pituitosa vel melancholica, distinguantur, iam antea dictum est. In materia melancholica adest gravitas, lienque subinde dolet & intumescit: & venter cum cibi indigestione, acidoque ructu. A bile ex oris amaritudine sitique; graeolentisque ructus in pestilentia sunt, ex corrupto quoque cibo, potu pe- nifero, ut ex lepore marino, aut interioribus visceribus aut abscessibus, aut infantibus ex tinea. At ruginis dirus sapor, compunctionibus, ardoribusque indicatur. Canosi ructus, quicquid non mutatum referunt post horas septem, imbecillitatem concoctionis reddunt. Acidus sapor perdurans hydropem minatur. A vento nullum sapor indicium facit: vel si ex frigore aut frigidis nationibus. Omnium primo, quod ad curationem attinet causis primitivis, & antecedentibus observandum est: deinde iis, quae inflationem stomachi discutunt. Si ex crasso succo, ut antea dictum, oxymelite leuatur: deinde hiera; postea & diatrionpiperon, ex aqua vel vino; in ructu quoque vaporoso & fumido absinthii & hiera piers.

E e Reliqua

Reliqua ad ructus dissoluendos vide apud Aven-
lanum & caput proprium Valsci lib. 4. c. 1. de evulsa-
tione: ubi ad longum causæ, signa, prognos &
curatio explicantur. Non tamen semper acidus
ructus ex causa frigida oritur: sæpe etiam ex ca-
lida, ut apud Trallianum videre licet. Et vide apud
eundem quomodo tales curentur.

OBSERVATIO XLIII.

De muliere cholera morbo correpta.

- 1 **C**holera morbus est acutissimus, sine febre fe-
bre, quæ vel vno die, vel altero, vel certe pau-
cis diebus hominem rapit: substantia corporis
effusa, partim assiduis vomitionibus, partim in-
dem deiectionibus: nisi medicum peritum ac sa-
gacem inuenerit. Sic mulier quædam Alemaria-
na, vxor cuiusdam fabri ferrarii, prope sancti Spi-
ritus facellum conuorantis, mense Iulio, ætate
vigente anno 1548. cholera morbo corripit: cumque
& vomitionibus & deiectionibus
multa aquosa liquida corrupta & euomeret, &
simul deiceret, cum tanto impetu, ut humoribus
multis spiribusque vacuatis vires conciderent:
vnde subito sudore frigido ac tremore cordis,
in syncope lapsa est: adeo ut astantes illam pro-
deplorata habentes, curationem sacerdotibus re-
liquissent, eumque munita esset extrema inun-
datione, tandem de remediis cogitarunt, atque me
ad ægram deduxerunt: mox per me odoriferis
naribus adhibitis, atque digitorum frictionibus
factis, ad se paululum rediit. Sed, quia adhuc
valde nauseabunda apparebat, vomitum illico
noluimus constringere, ob materiam venenositatem.
Quare adhibito cyatho vno decoctionis hordei
communis, pauco saccharo adiecto, pro medicamento
absterfio & lotorio. A quo cum rursus vomitum
cessasset, & secessum habuisset, mox hunc sy-
rupum propinauimus: ℞. syr. cotoni. 3 ij. syr. de ribes
3 j. syr. de cicuta. Nicot. cum vhabar. syr. menthae
an. ʒss. misce. Cepit autem circiter cochlearia duo:
Postea solum syr. de ribes, menthae & cotoneo-
rum dedimus, & saccharum ros. perlatum. Postremo
capiebat aliquando pro roboratione & maiori
constrictione, diacotoneum sine speciebus. Ventre ac
stomacho inuncto oleo masticino, & cotoneorum,
symptomata cessarunt: ita, ut illis tantum reme-
diis, promortua habita, sanitati fuerit restituta;
cui & exiguum panis biscocti in vino rubro sty-
ptico macerati, pauco cinnamomo asperso dedi-
mus, aliquando & succum granatorum expres-
sum: & sana euasit.

S C H O L I A.

- 3 **R**ufes, & qui cum sequuntur, statim post
syncope, de cholera morbo agunt: eo quod
sæpe syncope tales afficiantur, ob nimiam eu-
acuationem, & ob ventriculi consensum: & alij
vero de hoc malo, cum plerumque ventris per-
turbationem, & simul fluxum habeat, scribunt,
cum de affectibus intestinum agunt: verum
cum etiam ad ventriculum referatur, de eo quo-
que malo in hoc libro tractandum esse æstimamus.
Multi hic de nomine contendunt, & à causa
nomen accepisse putant, à Gnidiis medicis:
quamuis non ex propria sententia, ut Galen. fate-
tur 2. method. medend. eum parum id est, bilem cau-
sam esse arbitrati sunt, ut & Cornelius Celsus

lib. 4. c. 1. sentire videtur: cum tamen non so-
lum à bile, sed cibi prauitate & corruptione hu-
morum fieri soleat. Trallianus potius à materia,
quæ cum per ventrem adfertur, ex intestinis vi-
detur excerni, fieri putat: Intestina vero chola-
das, veteres appellabant, ut etiam Homerus te-
statur his verbis, *ἰσχυρὸν γαστὴρ χολάδες*, quod est,
Fusa erant humi intestina. Cum totus igitur ventri-
culus ab aliquo, quod morsu ponderare contri-
stet, vexatur, idque statim eicere cupiat, superno
infernoque ore ad excernendum utens, affectus
quidam hic gignitur, qui à Græcis *χολέρα*, 3. de
caus. symptomat. à Latinis similiter *cholera* dicitur:
quamuis Barbari hunc affectum *cholericam pesti-*
nem vocant. Est hæc affectio nihil aliud, iuxta
eundem Trallianum, quam immoderata pertor-
batio, quæ per aluum & vomitum, propter sto-
machi submersionem, ac eiusdem offensionem
provenit. Paulus describit quoque cap. 39. lib. 3.
cani esse immodicam ventriculi perturbationem,
supra infraque erumpentem. Et quamquam Cel-
sus hæret, num intestina vel stomachus lædan-
tur, cum utriusque commune vitium esse posse pu-
tat: iuxta tamen Gal. loco citato, secundum to-
tum hic ventriculus afficitur, *ut etiam docet Ali-*
marus. Et ita quoque symptoma est in genere
noxæ facultatum naturalium, & proprie expul-
tricis deprauatæ: quæ proprie cholera dicitur.
Nam quandoque citra eiusdem facultatis noxam
fit, licet perpetuo aliquem præter naturam affe-
ctum consequatur, veluti supra de vomitu dictum
est; quamquam tam non proprie cholera nomi-
nantur, ut si fiat propter ciborum qualitatem,
Alex. Trall. an. 1. Hippocrates 4. de rat. vi. in
morb. acutis & Galen. in commento, duplicis chole-
ræ meminerunt, & aridæ & humidæ. In utraque
perturbatio est ventriculi immodica infra supra-
que. Differunt causa & symptomata: arida enim
fit ex spiritu flatuoso acro, qui siue egeratur, siue
retineatur, lancinat, & mordicat partes ventris
nervosas, venter inflatur, strepitus fit, dolor in
lateribus, & lumbis, alui nihil deiecit, sed ad-
stringitur. Eiusdem curationem vide loco citato
apud Hippoc. Alia est humida, quæ gignitur ab ali-
menti corruptione prauitate, vel à medicamentis,
& plerumque à vitiosorum humorum copia, vel
à bile admodum corrupta, aut à pituita salia cor-
rupta: de qua nunc agimus. At Neoterici quidam
distingunt species secundum humores, qui deie-
ciuntur ac vomitu expelluntur: & sic quædam est
aquosa, ex phlegmatis genere: altera biliosa, ut
cholera prælinæ, æruginosa & similium; vel
melancholica corrupta, aduersionem participans
diuersarum naturarum & colorum. Alij aliter di-
stinguunt: vel quod per se incipiat, aut alios mor-
bos subsequatur, modo critica, vincente natura;
modo symptomatice. Alia rursus in corpore de-
bilis ventriculi, vel aliis virtutibus debilibus: alia
in corpore forti: quædam acuta, habens acciden-
tia grauissima, medico metum incutientia. Alia
vero non ita acuta. Quæ quidem differentiæ per-
tinent ab ipsis symptomatibus: quemadmodum
& alia à tempore, quod ea ipsa sit in principio, in
augmento sui motus, vel in statu, aut declinatio-
ne. Penes materiam, vel quod sit in ventriculo, vel
in partibus vicinis aggregata, vel transfluxa: mo-
do nocens quantitate, aut multitudine, aut indi-
gestionem, alterationem, putrefactionem, mordicationem,
cum præsentia ciborum acrimia, mordicationem
aut alterius humoris: vel ex defluxu à toto vel à
membro

membro particulari ad ventriculum & intestina.
Atque hæc ipsa modo à causa primitiua sola, mo-
do juncta cum materia circa stomachum. Sed
hæc ipsa ex causis tum exemplis subsequentibus
manifestiora euadent.

OBSERVATIO XLIV.

De cholera ex medicamento assumpto.

- 1 **C**um excitetur cholera (teste Paulo & Trallia-
no) non ex vna causa duntaxat, sed etiam ex
multis: ideo causæ illæ prius perscrutandæ, ante-
quam curationem instituamus. Et quamuis fiat
ex magna alimentorum prauitate, ut ab illis præci-
pue, quæ succum crudum, flatuosum vel acrem
procreant, quæque ægre concoquantur ac tarde
permeant, ut intestina suilla, sanguine infarta,
capis, pipere, pinguedine, quibus nihil difficilius
coquitur: qualia etiam sunt suilla caro, bubula,
caprina, animalium ventres, & caseus, & quæ-
cunque facile putrescentem succum, vel humidi-
tatem acrimoniæ coniunctam habent. Verum
præter alimenta & vitiosos humores, ut latius in
scholio subsequente dicemus, etiam medicamenta
hunc affectum excitant, quæ sua natura vomitum
eicunt, & perturbationem tam per superna quam
inferna concitant, vel excrementa ad ventricu-
lum trahunt, ut veratrum. Sic mulierem noui,
quæ cum diu circa præcordia male habuisset, em-
pitricus eius cognatus ʒ ij. rad. elebori albi in salio-
lis incis. acceperat, & vino per noctes infuderat
tres. Vinum expressum cum muliere bibisset, in
vomitum enormem atque cholera incidit, ac
animi defectum, & anhelitus præfocationem. Ad
quam accitus, poculo inspecto, ex quo potionem
sumperat, inueni radices elebori albi in vino
infusas. Statim adhibeo decoctum hordei com-
munis in aqua pura, adiecta pauco saccharo, id-
que tepide, ut melius euomeret: & pro veneni
absterfione, mox propinabam ʒ ij. solum neruph.
albi pulverisatum (hoc enim proprium eius est
remedium, teste Guainerio) cum ceruisia, pro-
pter calorem; cum venenum, seu veratrum, cum
vino sumpsisset. Quamquam Guainerius dat eum
vino, uti & theriacam seu gentianam cum vino.
Mox roborato ventriculo exterius cum stypticis
emplastris, & rob. de ribes per os, tum syr. cotoneo-
rum exhibito, postquam satis euomisset &
ventrem deiecit, hæc tandem curata fuit.

S C H O L I A.

- 3 **M**edicamenta acia subinde cholera mor-
bum procreant. Sic Galenus comm. aph. 1.
lib. 3. dicit ex eleboro albo instar cholera per-
turbationem fieri, & vomitum, & tandem, pro-
pter ipsam euacuationem, supra modum ipsis
purgatis conuulsionem aduenire: sicuti & cho-
leram patientibus, contractiones frequenter ad-
ueniunt, & sæpius ac maxime eorum, qui sunt in
furis musculorum. Et tunc conuulsio fit per con-
tracti ad os ventriculi societatem. Sub vera-
tro, nempe albo, reliqua pharmaca violenta sub-
intelligenda sunt, quæ ex euphorbia, colocynthis, &
scammonio, ex osula seu lathyride consistunt: ex quibus
non tantum cholera seu perturbatio ventris, sed
& conuulsio tandem euenit, si huic malo non
statim occurratur. Ideo recte dixit Rondelietus.
Ret. Forst. Tom. 2.

Excitant hunc effectum medicamenta, quæ sua natura
eicunt vomitum, aut ad ventriculum trahunt excremen-
ta, ut veratrum, colocynthis, scammonium. Variæ
igitur causæ ipsius cholera sunt, ut dicere cepe-
ramus. Ideo recte dicebat Alexander Trallianus, 4.
lib. 7. cap. 16. de cholera. *At non solum de vna sit
causa, sed etiam multis: nempe ob cibum copiosum as-
sumptum, & quia concoqui non potuerit, corruptum i-
tem ob prauorum humorum, aut ciborum, aut potionum,
præsertim stomachum offendentium, qualitatem; qualis
est pepon, & pinguis dulcesque & oleosi cibi. Gignitur
etiam ex copia bilis, naturam suam aut infra ad ex-
cernendum irritans; necnon ob nonnulla frigida appli-
cata, ut epithemata quædam, aut frigidarum aquarum
ysum, si eas bibant, aut in eis diu nataverint. Corrum-
puntur alimenta seu cibi facile, si acres fuerint: 5.
nam acrimonia sua fluxiones irritant, & officia
vasorum ventris mordicant, & vomitum atque
deiectionem inferunt. Corruptuntur etiam ali-
menta; vel, quia ad id apta erant: vel, quia in
maiori quantitate assumpta fuerunt; & non po-
tuerunt concoqui, sed corrupta sunt: vel, quia eo
ordine non sunt assumpta, quo debebant; ut cu-
cubita putrefacit facile, si aliis cibis misceantur,
sic & pepones & melopepones. Alimenta præte-
rea facillime corruptuntur in corporibus intern-
peratis, quæ in temperatis coquantur facile, ut
dulcia, aut quæ excitandæ cholera apta sunt pe-
culiariter, ut pepones, mala armeniaca, chryso-
mela (abrics Galli vocant, iuxta Rondelietum) nu-
ces amygdalæ; acia, ut cæpe, allium. Corrum-
puntur etiam bona alimenta, quamuis ordine re-
cto, & quantitate iusta fuerint assumpta, ob in-
temperiem ventriculi calidam, & ob prauos hu-
mores in eo contentos, & maxime bilem. Rur-
sus frequenti crapula corruptuntur humores, &
ex intemperata qualitate materia; etiam ex aqua,
ut paulo ante ex Tralliano diximus, quod Galenus
docuit. Ex qua pituita aut flava bilis, aut atra ge-
neratur continuato victu; qui etsi protinus mor-
bos non adferunt, tamen coaceruat intus ex
longo usu humoribus, vitia contrahuntur inextri-
cabilia: imo aliquando tales morbos inferunt,
qui in octauum quandoque protrahuntur annum.
Cæterum alij omnes istas causas iam dictas refe-
runt ad duas generales causas, ad materiam, quæ
lædit suo acumine aut multitudine: alteram ad
laborem virtutis in expellendo. Interim & re-
motas causas diuidunt rursus in internas aut ex-
ternas: externas eas vocant, quæ nauseatiam
satiætatem (ut vocant) & ad corruptionem cibi
quouis modo iuuent, ut est aer extreme frigidus
coctionem impediens vel debilitans, quantitas
cibi nimia, motusque inordinatus post cibum,
vigiliæ excedentes, animique affectus maxime
tristes, resoluentes & coctionem debilitantes, coi-
tus statim à cibo, cibique omnes malæ qualitatis,
acuti, pungentes, corruptibiles, & ad putredinem
parati, ut carnes mortuorum, & quæcunque fa-
cile in venenosam qualitatem vertuntur, ut per-
sica iam dictæ, indebita præparatio eorundem
ciborum, vel eorundem præpostera assumptio,
ut iam diximus. Internæ sunt, quæ per essentiam
lædunt, aut per communitatem: per essentiam
vero, quælibet interperies simplex vel composi-
ta, sine materia, immediate faciens ad indigestio-
nem & materiam corruptionem. Cum materia, ut
humores in stomacho lædentes. Ad quas causas
etiam referri poterunt apostemata, abscessus, so-
lutiones continui; etiam vulnera in stomacho ten-
tentia, & ij. existen-*

existentia, quæ ad causam etiam per essentiam pertinent. Per communiter vero à toto vel membris particularibus, ut hepate, splene, cerebro, aliisque materias malas ad ventriculum seu intestina transmittentibus.

OBSERVATIO XLV.

De cholera ex cibo diverso & corrupto assumpto, orta.

1. **I**nuenis quidam biliosus, vigente ætate, cum in vna mensa diuersis cibis usus esset, cepis, atque pepionibus, & raphanis, atque pinguibus dulcibusque edulis, incidit in cholera. Ad quem accitus cum prius cibum corruptum cuomeret, & simul per inferiora deiceret, cum ventriculi maxima angustia & grauedine, atque intellexisset ex eius sermonibus, quæ in prandio sumpisset, & quod largiore satis potu usus esset, atque iam malum adhuc in principio esset, nolimus statim vomitum & alui fluxum cohibere. Nam si quis in principio, aut coarctatim ea, quæ afferuntur cohibere aggreditur, is maioris mali facile auctor est, teste Aetio cap. 12. lib. 9. Inutilia enim cum sint (ut ipse inquit) euacuatione opus habent. Ideo auctores, si hoc malum ex corruptis in ventriculo cibis, siue propter copiam, siue prauam qualitatem, eueniat; aqua tepida exhibita ægrum vomere iubent. Nos autem docuimus aqua decocti hordei non excocti, paucis zaccis admixto. Quo satis vomebat, & aluum deiciebat, Alexander Trallianus multa vitur, quæ aluum & vomitum sine noxa irritat, eodem auctore. Cum autem euomisset, astantes plurimum adhuc metuebant ægro. Attamen in hoc morbo prudentis medici est, terrentia statim non reformidare; quando nulli morbo minori momento succurritur; ac protinus æger, ubi ista coeperunt, aqua tepida vel nulla vomere cogendus est. Nisi enim quid impedimenti fuerit, celerrime rursus ad naturalem statum reuertuntur: potissimum si corruptio ob copiam ciborum fuerit oborta: quanquam & humiliorum affectum proprie cholera non esse velint. Hic tamen etiam postea per vomitum & aluum quædam mucosa, pituitosa, nidorosa, inter quæ incocta quædam & semicruda videbantur, euomit: ita, ut hic affectus ad cholera referri possit. Tunc enim mihi venit in mentem similis fere casus apud Amatum Cent. 2. curat. 3. de Caspare de Robertis, genere nobili, qui cum v. gente ætate in cœna radiculis (quibus delectabatur) vesceretur, in cholera lapsus est: qui de ventriculi grauedine, ac in eo erosionibus perceptis quæ conquereretur. Cui & aquam tepidam bibendam dedit: quæ etiam multa mucosa; pituitosa, nidorosa & semicruda euomit. Repetita vero eadem tepida aqua, nihil præter aquam ipsam euomit, aut deorsum egessit. Quare tunc ventriculum roborans cerato quodam ventriculo admo, & intus minam cydoniorum cum speciebus sumens, & panem biscoctum in vino generoso & astrictionis particeps irroratum dabat: & in tribus diebus & rebus davis concoctis, difficilibus. Et ita nostrum quoque ægrum curauimus. Vomitu & secessu postea desinente, à somno paulatim cibo refecimus: & ut crudelitatem auerteret imperauimus: tollimusque panem cum vino mali punici commode dedimus: & ventriculum extius roborauimus, pullosque gallinaceos camacore sen omphacio, piscesque saxatiles cum exiguo & suauis aromate præbuimus: & mox sanus factus est.

SCHOLIA

Cum igitur ex variis causis cholera exoritur, diligenter signa perscrutari oportet, tam ea, quæ hunc affectum præfagiunt atque demonstrant, quam quæ causas ipsas distinguunt, & quæ mera prognostica sunt. Nam iis cognitis de curatione cogitandum, quæ ad vnamquamque huiusmodi causam accommodetur. Præfagientia signa habentur ex vitæ instituto præcedente, tum vitæ ratione, quæ corruptionem ciborum, & humorum nimiam repletionem inferre solent, per motum quoque inordinatum post cibum assumptum: & ex assumptione corruptibilium rerum: de quibus in causis abunde dictum est: potissimum si naturalis stomachi debilitas adiuncta fuerit, vel innata, vel accidentalis, ob causas dissoluentes diminuentisque virtutem. Sic coitus superfluous ventriculum debilitat, quemadmodum & febres morbi que diuturni: quibus si accedat nauseatua satietas (ut vocant) cum accidentibus prædictis, immediate futuram cholera prædicere poterimus, si adfuerit punctio doloris circa ventriculum & intestina. Ita & ætate atque Autumno cum mali humores generantur; eo quod fructus crudiores comeduntur, si supradicta adfuerint, cholera præfagimur. At signa demonstratiua & præsentia indicia, sunt (teste Aetio lib. 9. cap. 12.) vomitus biliosus, & nidorosis, & acidus, ad plures horas continue perseverans; & venter inferne eadem excernit, sequiturque sitis ex luctatione, impeditur pulsus, musculorumque manuum ac pedum, maxime vero surarum, contractio & tensio: & (ut refert Celsus) non solum bilis supra infraque erumpit, sed primum aquæ similis, deinde ut in ea recens caro lota esse videatur, interdum alba, nonnunquam nigra vel varia. Ex his quasi tempora eiusdem cognoscimus ex Arculano. Incidit enim primo cum lenitate, deinde statim augetur, cum dolore, & punctione in ventriculo & in intestinis: & quæ sunt minus maligna primo expelluntur, ut cibi corrupti: deinde humores aquosi & biliosi & citrini, subflauis, tandem & virides (ut in nobilissima domicella Hentera, filia Domini Præsidis Hollandiæ, conspeximus, quam etiam curauimus) postremo nigri. Et in processu perueniunt ad spasmodum seu convulsionem & singultum: & postremo ad casum pulsus, sudorem frigidum, syncopen & mortem: & hoc usque ad quartum vel septimum diem. Est enim ægritudo peracuta: cuius terminus ad salutem aut mortem à quarto ad septimum diem. At symptomata ista mala, ut est extremorum frigus, & circa faciem frigidi sudores, & facies terribilis, & pulsus ad prauitatem & inæqualitatem tendentes: & quæ ad hæc succedit syncope, aliquando vero & convulsionem: illa quidem ob vacationem & otis ventris laborem: hæc vero vel similiter ex ore ventris, cui cerebrum & nervosæ partes consentiunt (& exit consilio per consensum) vel ex siccitate, quæ pessima esset & lethalis. Sed hic notandum (ut Iacob. doctiss. quoque admonet) quod hic casus non fit, nisi ex calido & bilioso succo, cum corruptione aliqua, id est, mala qualitate acquisita. Vult tamen Rhazes, ut fortis animo simus, & remediis instemus, neque desperemus statim de salute. Attamen prædictione te à culpa servabis immunem: ut exemplum sequens te docebit. Conuelluntur enim aut succi mordacitate, aut expultrice

SCHOLIA

expultrice concitata, vel resoluta retentrice. Verum antequam ad signa prognostica veniamus, prius omnes causas distinguenda. At facile omnes interstingui poterunt: nempe ob alimentorum assumptionem copiam, aut eorundem (ac etiam potionum) prauam qualitatem, quæ omnia ex laborantis, seu astantium loquela percipies; veluti etiam si præcesserit usus frigidarum aquarum, aut frigidorum medicamentorum ab extra adhibitorum. Verum ubi ex copia bilis, seu aliorum pravorum succorum redundancia, cholera fuerit excitata, ex propriis eorundem humorum signis, ac sapienter iam dictis, eos discernes. Sicuti igitur biliosam cholera significabant initio, ea quæ de siti, dolore, punctione, vigiliis & bilis vomitu diximus; ita pituitæ vires præsentiam, in ventre pondus, frigus, & sensum grauitatis, indicabunt: uti & phlegmatica falsa ex salsedine, sicuti bilis ex amaritudine, ut iam frequenter dictum est, percipitur.

OBSERVATIO XLVI.

De cholera lethali ex bilis copia.

P Vella iuuenicula, biliosa, sitibunda, quamuis certis intervallis natura sese vomitu ac secessu bilioso exoneraret, tamen ob impetum humoris biliosi erumpentis, salubri humore simul cum bilioso foras expulso, male subinde habebat. Humiliorum homines à Græcis χαλκωμοί & χαλκωμοί dicuntur, Plinio vero biliosi. Cæterum hæc puella, cum ætas esset, & victu calidioris usa esset, & aluiis & capis, bilem adeo copiose nunc infra, nunc supra deiciens, & tensionem & caliditatem circa ventriculum percipiens, cum præcordiorum dolore intensissimo, extreme decubuit. Ad quam prius tertio die accitus, cum ea vidissem, quæ per aluum & vomitum efferebantur, omnia biliosa esse, ægramque vehementer sitire, & linguam scabram habere, non sine febre ardente, cholera ex bile prauissimam esse intellexi, viribus iam omnino collapsis: cumque tribus istis præcedentibus diebus ac noctibus bilem porraceam euomisset, illam in periculo esse pronuntiaui; & cum medicamenta parum proficerent, atque nunc etiam cura manusque contraheret, si is accendebatur magis, & anima deficiebat: adhibui ea, quæ animam refocillarent. Sed omnibus illis signis malis concurrentibus, mortem prædixi; Nec mirum, cum tales subito moriantur, verum non prius, quam nates acuantur, & tempora extenuentur, & oculi cavi fiant, faciesque decorem amittat, & extrema frigore & sudore corripiantur. Quæ cum animaduerteterem, & simul ex toto corpore subito ad stomachum & intestina humores confluere, leues quidem superna petentes, & graues ac corruptos ad intestina, cum continuo impetu defluentes, viresque prosterntes; cumque iam sine somno esset, & anima frequenter deficeret, & facies quadam formidine percussa cerneretur, & nates acutæ essent, & extrema sudore & frigore corripenter, & singultus inquietaret, pulsu modo ablato, modo redeunte, mortem de proximo futuram prædiximus, materia virulenta ad intima præcordia confugiente: ita ut in quarto die hæc obierit.

Pet. Forest. Tom. 2.

Recte dixit Alexander Trallianus lib. 7. c. 16. cholera acutissimum affectum esse, syncopen infensam, immodicamque virium resolutionem inducentem, signa præfagientia, & celerrime curari, merito postulas. Etenim dilatio in omnibus acutis morbis nociva est: in hoc autem affectu etiam exigua, ac lenis curandi mora, baud simplicem offensam, sed etiam absolutam subinde habet, quæ phibita dicitur, conciliat. Hæc Trallianus. Non mirum igitur, quod in hac puella, cum ad tertium usque diem, ne de remediis quidem cogitasset, subito ita vires conciderint, ut talem faciem incurreret, ab Hippocrate descriptam, qualis tabidis contingit, ac paucis diebus, ut quarto die, viribus exhaustis interierit. Idque Celsus confirmauit quippe cum hic affectus toto genere periculosus sit. Vbi enim signa prædicta adfuerint, ut subita extenuatio, præsertim faciei, & frigus & pulsus mutatio, & syncope ac convulsionem in debili corpore; magis lethalia habentur, si etiam in fine dolor perseveret, & punctio, cum virtutis debilitate, arguunt corporis consumptionem. Attamen non semper desperandum est, iuxta eundem Celsum, cum idem dicat, Neque tamen ulli morbo minori momento succurrere modo (ut nos quoque addamus) temporis medicamenta apta adhibeantur. Cholericæ vero istæ affectiones magis in ætate fiunt; & febres intermittentes, & quibus errores accidunt, & quandoque malignæ fiunt, & ad morbos acutos perueniunt, ut 7. de morb. vulg. Hippocr. scriptum reliquit. Autumno etiam frequenter contingit, ob eum fructuum, ut diximus; raro vero in hyeme. At si ex procatactica causa, id est, quæ recentem impressa sit, ut ciborum ratione eueniat, quomodocumque erratum sit, facilius affectus videtur, quam si ex totius malo. Quæ vero magnitudinem affectus monstrant, & morem, hæc magis aperient, præsertim ad vires comparando. Cum enim affectus toto genere periculosus sit; grauius periculum euadit, ubi ea comparuerint. Sunt autem, quæ superueniunt, & morem significant, ex superflua motione symptomata, ut extenuatio subita, tum alia supradicta. Vrinæ quandoque copia. Pueros & adolescentes voraces, plurimum infestat: viris cum euenit periculosior est, si lacertosi præsertim fuerint. Assuetis id malum minus periculosum est, ex quo aquam euomunt. Qui cum frequenter incurrunt, facilius eam tolerant, materia non existente tam copiosa aut maligna: qui vero raro, difficulter sanantur, ex causis contrariis; & ideo infantes citius curantur. Et quamquam hæc puella alias hoc malo bis aut ter affecta, facilius curabatur; attamen nunc existente materia maligna cum febre satis ardente, antea stomacho imbecilli existente, & nunc viribus deiectis, quarto obiit. Quæ vero originem habuerit ex cibi corruptela, aut alia causa primitiua, modo non fit causa venenosa, & quæ ex materia pituitosa & aquosa sit (cum hæc facilius corrigantur) etiam si accidentia in principio terrorem incutiant, minus periculosa habentur. Ex opposito, mala est, quæ in corpore forti, non consueto aut hyeme fiat, & ex multiplici corruptione, non tantum in ventriculo, sed in vasis totius & membris in processu virtute deficiente cum cæteris malis symptomatis iam dictis. At, ubi restringitur cholera, sepe declinat materia subito ad vias urinæ, & accidit urinæ ardor; & mala

Ec iij

(ut diximus) subito levatur. Est hæc passio cholericæ dicta ut plurimum salubris, si debite tractetur, sed non apud tardos, & negligentes (ut Arculanus recte dicebat) neque apud imperitos: celeritate enim indiget. Nam mora, uti in hac puella, se ipsam negligente, mortem intulit. Quod facile in principio curetur, infra scripta exempla docebunt.

OBSERVATIO XLVII.

De cholera cum sanissimis symptomatibus & recte curata.

Maria Gerardi, vxor illius Magistri Remi Astrij, Mathematici insignis ac Philosophi Alcmariani, mihi admodum familiaris, mense Septembri, anno 1551. in acutissimam choleram lapsa est, vna cum syncope vehementiore: pituitam prius multam & aquosam; deinde & bilem prasinam æruginosamque, simul euomebat & per inferna deiciebat. Statim accitus, & ad eam ingresses, frictions adhibui, & ligaturam brachiorum: mox à syncope releuata, hoc sequens medicamentum propinaui. *℞. decoctis hordei non excorticatis 3 iij. syr. ex infus. ros. rub. magis apertorum 3 j. misce*, quo facile vomuit, & læcessum habuit: noluius enim in principio ea, quæ efferebantur, cohibere: Quin imo, cum adhuc nauseabunda esset, hæc tepide propinaui: & euomit. Nam sola aqua tepida cum syr. acet. simplicis, satis officium suum in tali casu præstitit. Interea etiam dedi hunc syrupum. *℞. aquæ decoct. hordei mund. 3 iij. syr. de ribes, syrup. cydoniorum, an. 3 ss. syr. ex infus. ros. 3 ss. misce* Syrup. iste vltimus non erat paratus ex ros. pallidis seu provincialibus dictis, qui magis laxat, sed ex ros. rubeis parum apertis per infusionem, cum & aliquo modo detergat, & lauet ventriculum & intestina. Materia itaque maiori ex parte vacuata (quod in horis 24. plerumque fit) leuiter huiusmodi cohibitionem incipere licebit. Ideo imperaui huic nostræ agrotanti, ut tempore satis ebiberet aquam coctam cum syr. de acetos. citri, ex cotoneis, & syr. ex ros. succis, æquis inter se portionibus cum aqua cocta mistis. Et ut frequentius vteretur ad maiorem roborationem ventriculi & constrictionem, iubebam ex condito sequenti, vel eius æmulo. *℞. conserve ros. antiq. conserve acetosæ, rob. de ribes, ana 3 ss. diacydonij sine speciebus 3 vj. semin. acetosæ, semin. ceteri puluerisator. an. 3 j. manus Christi cum perlis 3 ij. specier. rionfant. 3 ij. cum syr. conf. myrobal. emblicarum & syr. menthaeo, fiat conditum mediocriter molle: de quo sumebat instar dimidiæ castanæ, per horam ante pastum, mane & vespere; etiam extrinsecus hoc vnguento ventriculo roboreto, ac temperate calide inuncto, mane & vespere ante pastum. *℞. olei myrti, cotoneorum, an. 3 ss. olei mastichini 3 ij. corall. rub. ros. rub. hypocyssid. acaciæ, ana 3 j. santali citrini 3 ss. ceræ exiguum, fiat vnguentum.* Et quia prius facile in syncope inciderebat, frustum manus Christi subinde dedimus, super forbendo cochlear vnum succi granatorum acidorum. Sed cum leui frictione, ut dictum est, cessaret syncope, reliquam curationem cum supradictis perfecimus; alioqui si accidentia terrentia non cessassent, dedissem vinum tenue, odoratum, cum aqua frigida fractum. Sic anno 1588. Iuuenis quidam in febre continua biliosa cum supra modum bilem euomeret, & infra deiceret, & in syncope incidisset, cum su-*

dore frigido, parum vini Rhenani dedimus cum aqua fractum: quibus syncope cessauit, & ad se rediit, cum astantes illum morituri existimarent, cum nocte subito ad iuuenem vocatus essem. Cum itaque in muliere hac humorum excretio quiesceret, cibis probi succi utebamur, parum restringentibus; adiciendo ad ventriculi roborationem, columbacum pullum perdiceque, & gallinaceos, cum acore, ut omphacio: vel pisces saxatiles cum aromate suauis. Et ita probe restituta fuit sanitati, cum vera cholera laborasset, sine febre.

S C H O L I A.

Pro morbi diuersis temporibus, proque casuum & causarum diuersitate; hic varia curatione opus est. Et licet in communi, æger currendus sit conclauis obscuro & temperato, variisque odoribus grato, citro, malis cydoniis, aliisque similibus pomis; tamen in iis ægris oblectamenta querenda sunt, quandoquidem aliis panis odor fastidiosus est: ita & aliquos noui, qui odorem pomorum cydoniorum respuebant. In primis animi securitas, ac somnus omnino magnam curationis partem possident: quæ tanto sonoque queritur, secundum aliquos. Attamen ægri ita male habentes, strepitum illum sæpe ferre non possunt. Et non solum hic leuiter adstringentia, etiam in cibis ipsis permisceri debent, aut parum ante assumi; sed etiam post eos, cum simul ingruat vomitus, & alui fluor, quamquam & ea moderata esse debent, nec à principio. Nam in principio (ut iam diximus ex Aetio) quæ effertur, cohibenda non sunt: nam inutilia (ut idem refert) curatione opus habent. Sic quidam huius mali tres status faciunt: Primus est, cum corrupti in ventre cibi molestiam inferunt, & notæ corruptionis adsunt, sed adhuc natura ad excernendum non impellunt: tunc enim leuiter irritare vim ventris oportet, priusquam per se irritata vehemens sponte eueniat: hinc enim nullo modo incommodum eueniet. Signa erunt huius status, cum nauseam patitur, sentit morsus & rugitus, & angorem circa ventrem. Sic, si cibos venenosæ qualitatibus sompfit, vel purgantes cibos, vomitus tunc à mulsa fiet, vel aqua hordei tepidis, idque donec ventris bis vacuetur: à quibus fouendus est venter absinthio oleo vel mastichino calido, ut vomitu relaxatus roboretur. Si vomitum recuset, vnguentum conficiemus addita cera, corallis, mastiche, aloë, & similibus. Quod si æstuat & astas sit, oleo cotoneorum (melinum appellatur) vtemur. Mox ubi quiesuerit, cibum dabimus, assum magis: sed mollem, ex his quibus assuevit, eligendo. Sæpe vero & ventrem proritare itidem expediet. Hinc etiam alia comoda, quod causa ipsa, hoc est, humores mitigantur. Quod si corruptio status excitaueit, quod sæpe fieri solet, aliquid quod discutiat status propinabimus; & extrinsecus pulueres aromaticos vnguentis admiscemus. Hollo-rius huius causa exhibet cochleare medium seminis cumini, aquæ incoctum. Cæterum si sponte natura coepit excernere utrumque (& est secundus status) considerabimus num talis corruptio totum inuaserit, an ventrem solum, & primas venas, quæ inter ventrem & jecur sunt. Nam si ad has partes solas attinet, sufficient ea, quæ diximus, vno excepto, quod calida aqua potabimus. Hic enim intentio non est vomitum proritandi, sed

de saluendi excrementa iis, quæ infixa & inhærentia proritant, & temperare ea faciunt, ne mordcant. Ita nos in iuvene priore dedimus: ut etiam in muliere, quæ medicamentum ex veratropumpisisset, aquam decoctionis hordei communis cum zacch. Tertius status est, cum in toto corruptela viget: itaque quamuis à ventre incipiat, prosequetur expultricis impetus. Hic vero considerare oportet: quod motus hic symptomaticus est, non prorsus naturalis, ut sunt excretiones, quæ per naturam fiunt. Ut igitur illas semper finire oportet, quia modum non excedunt (est enim lenis proritatio) ita hic distinguere oportet. Quatenus enim praua sunt: & à natura excreta, sinenda sunt, quatenus modum excedunt, sistenda. Initio igitur eadem calida potione vtemur, in eisdem intentiones, ut proritatio sedetur: ita enim moderatior vacuatio. Sed si malum ingrauescat, cogitandum de remedio est: priusquam symptomata adorianter. Intentio igitur erit fluxionem sedare, quod duos scopos habet, ut & omnis affectus qui è fluxione fit: Primus alio humores auertere: secundus roboreare partes, quæ recipiunt. Primum ab auersione incipimus, quam modis supra expositis iam sæpe faciemus, vincendi scilicet extremos artus: nam & frictions per manus adhibita quietæ & mites. Præterea extremorum deligaturæ eisdem conducunt: & si quidem alius vrgat, plures brachiis & iuncturis, quibus illa cum manibus committuntur, cum frictions, tum vincula iniicienda sunt. Sin autem vomitus magis vrgat: tum femora, tum talos constringere, paululum ipsa dissoluendo, rursus deligare oportet (ut patet quoque ex Tralliano) quo materiam semper in contrarium reuellamus. Nam & eo dolore natura ab opere expellendi auertitur, & ad eam partem humorum copia attrahitur: etiam cucurbitulas admoendo. Mox & roboreantibus vtrumque extrinsecus. Hic tamen naturam causam animaduertere oportet: nam si æstuat venter, & sicut multum: & biliosa sunt, quæ euomit æger, applicare oportet & actu & potestate frigida: cauendo tamen excessum frigoris. Exempli gratia, succum intybi, vel oxalidis, vel porinacæ, vel semper vini: vel coryledonis, ex hordei farina: sic ex granatis totis expressum succum, vel panis bis succis immersus, vel ex linteis sæpe renouatus cum incauerit, vel cotonea mala aut pyra, vino austero, vel aceto macta, & tusa in limbo extenso apposta, vel rubi & soliorum & vitis germina & rose ipsæ contusa & emplastra: parua applicentur. Quod si non adeo magnus calor appareat, cum hac materia aliquod aromaticum admiscebimus, ut inter herbas mentham siccam, silybrium, mastichem, cyperi radicem tussam, rosas siccas. Sic & panis assus aceto infusus, & mentha rosas & cænanthe conspersus. Vbi vero signa caloris & æstus non adsint, ut quod materia frigidior corrupta sit, calidiora in eandem intentionem afferre oportebit, quale est Gal. emplastrum, 1. ad Glauco. ex cotoneis palmulis vino coctis, aloë, mastiche, croco & farina hordei. Possumus & superiorum aliquo videntes, ut cotoneis ex vino aromat. ros. puluerem inspergere: hæc extrinsecus: quorum copiam inuenies apud Alexand. Trallianum & Rondeletium & alios. Intro vero sumantur in eundem usum ea, quæ à ratione cibi aliena sunt, sed grata, ut scilicet quantum fieri potest, retineantur. Si igitur æstuat, lactucam & intybum, cum aceto mandenda dabimus, aut limones, aut citri carnes, aut cotonea. Sic & Trallianus ob copiam bilis, causam efficientem obseruans, per contraria semper curandum esse dicit: per ea quæ

refrigerant & humedant, tum cibos, potus, & epithemata, quæ eiusdem sunt facultatis. Proinde peisanæ cremor refrigeratus his est idoneus: item lactuca eodem modo refrigerata, paulo acceti adiecto. Nos quoque thyrus lactucæ conditis commode vtimur, similiter & is commendat intybum & panem ex aqua sumptum. Inter testacea conferunt, peccines & buccinalora sæpius: astacum bis coctum, & pisces duriores. Ex fructibus, qui non admodum maturi sunt, & adstrictionem mediocrem habent, præsertim mala, pyra, mala punica & vua penilis. Ex bellariis hic conducit vua passæ & castanæ. Poterimus & panem ex acerba vua succo, vel punicorum dare, & aquam frigidam: sed id parum, quæ non vniuersa, sicut Trallianum: sed paulatim & in cibi modum mediotempore bibatur. Sic & corna; mscipila gustent, & ex cerasis austera, quæ morella dicuntur: conferunt & grati odores astringentes naribus obiecti. In censu vero medicamentorum astringentium, erit acacia, hypocyssis, in vino dissolutus, & terra Lemnia & bolus armenus; muna quoque simplex dicta, & syr. è myrto. Quod si affectus his non sedatur, & timor est synopes, somnum inducere expediet: eo enim sedatur prorsus fluxiones hæc idque potius exterius oleis frontem & tempora inungendo. Vel dandum diacodion, hinc duplex commodum: nam sedatur proritatio expultricis vis, & humorum modus sistitur. At si nihil horum continere queat, cucurbitulam magnam ventri admoemus, & est maximum prælidium ad vomitum sistendum. Nam valde retrahendo eiusmodi cucurbitulæ vomitum prohibent. Præterea si diutius adhærent, etiam concoctionem iuuant: & ventrem ne amplius profluat, cohibent, eodem Alex. teste. Interea aluo adhuc egerente (ut inquit Aetius) amyllum cum decoctione capitum papauerum, per clysterem infundatur: simul etenim cohibet & refrigerat, somnumque inducit, ut ipse refert. Nihil enim his præstantius est quam somnus & quies. Si vero iam symptomata eueniant, illis succurrere oportet quamprimum, ut antequam æger in syncope incidat, vinum exhibere, vel aquam carnis, in hunc usum paratam, quod etiam ubi syncope accesserit, faciendum: præter alia remedia, quæ vniuersim ad synopas heri diximus, excitantia. Si conuellitur ex inanitione, morandum non est: sed prædicto periculo extremæ partes aqua & olco dulci tepido fouendæ: similiter maxillarum musculi, per spongas. Post hæc si malo profligato vigilia vexant, moderatus somnus conciliandus: si inappetentia, ventrem roboreantibus, & cibis gratis excitabimus. Ex his iam dictis constat, quomodo curatio in genere: ratione causarum & symptomatum, & temporum, sit varianda. Quæ particularibus exemplis supradictis, & iam adhuc dicendis multo clariora euadent.

OBSERVATIO XLVIII.

De duabus mulieribus cholera sanissima laborantibus, & curatis.

Catharina Ioannis Harpadi Consulis Delphensis filia, nuper nupta, & circa tertium mensem prægnans anno 1558. 23. Iunij incidit in cholera grauissimam, ita ut abortus metueretur. Ad quam nocte accitus, illico dedi decoctum hordei communis, cum pauco zaccharo: à quo rursus cum satis vomisset ac aluum reddidisset, cumque extreme debilis esset: ut sæpius deinde

ex condito sequenti vteretur præcepimus. *℞. cor-
ti. cum citri conditi ℥ ss. medulla citri condita ℥ ss. con-
ferue, summitatum absinthij Romani: confer. ros. ana ℥
iiij. specier. diarod. abb. & arom. ros. sine musco, ana ℥
j. cum syrup. menthaceo & coroneorum, fiat conditum.*
Ventriculum inunximus oleis sequentibus, & cum
lana stomachum fouebamus cum iisdem oleis. *℞. olei
coroneorum. ℥ ij. olei nardini, absinthij, ana ℥ ss. misce.*
Præterea ne abortus fieret, totum ventrem infe-
riorem inungi iussimus cum vnguento Comitissæ.
Et ne vapores maligni fursum repere: cum pau-
lo melius habere visa est, capiebat à cibo grana
septem vel plura seminis cotiandri præparati, sim-
plici tunica zaccharo incrustati. Altero die, cum
redirem, cholera cum sedata esset, conquereba-
tur de calore circa renes, quibus inunctis cum vn-
guent. infrigidante. Gal. cumque astantes illum
pro deplorata haberent, non solum à cholera cu-
rata fuit, verum & ab abortu præseruata. Vti
etiam Petronella, vxor Salsoti Bokeli, ceruici-
satiij Delphensis, quæ tamen non erat grauida.
Hæc enim anno 1560. 19. Martij die, cum in cho-
leram noctu vehementiorem incidisset, cum tor-
minibus ventris; doloreque intolerabili, & maxi-
mo cruciatu & angustia: ita vt suræ ac crurum
musculi valde conuellerentur, frigidumque ex-
sudaret, ita vt me ex lecto tunc vocauerit, cum
animaduertem simul flatu adeste, statim exhi-
bui cmin i parum puluerisati cum ceruicia: dum
in officina decoctionis dedi ℥ iiij. addendo pro ma-
iori diuisione syr. ex infus. ros. ℥ j. mellis ros. co-
lati ℥ ss. misce. & deinde totum ventrem inunxi-
mus cum oleo anethino, & chamamelino simul
mixtis, ob dolorem, quibus præfidiis statim mi-
raculi instar fuit curata: vt aliis remediis vti opus
non fuerit.

SCHOLIA.

Hic morbo medemur, vt paulo ante diximus, si
syncope aut aliud symptoma tale non impe-
diat, ablata causa. Quoniam primum vnquam-
que causam abscindere oportet, postea ad intem-
periem venire. Sed quomodo sit auferenda cau-
sa, & per quam regionem, docet Hippocrates:
Quo natura respit, &c. In hoc affectu cum fiat excre-
tio per vomitum & secessum, ante omnia erit pro-
spiciendum, an æger vomat facile vel difficile:
num sine conuulsione & syncope: nam ipsis pri-
mum esset occurrendum, vt grauioribus & magis
vrgentibus. Et quamuis prima mulier facile vo-
mebat: nolimus vomitum nec secessum irritare:
sed contenti fuimus abluione cum decocto hor-
dei & zaccharo. Et ideo materia illa absterfa ven-
triculum roborauimus, & ad constrictionem le-
uem deuinimus, ne fieret abortus. In altera ve-
ro muliere, quamuis erant statim in principio ac-
cidentia mala: nempe conuulsio, nolimus sta-
tim constringere: & ideo abstergentibus vsi fu-
mus, cum facile vomeret, & secessus satis ha-
ret, syrup. ex infus. ros. dedimus cum melle ros.
in hordei decocto: & quia aderat flatu, dedi-
mus etiam cuminum: & cessante fluxu ac vom-
itu etiam cessauit conuulsio: alioqui etiam ad con-
uulsionem præfidia adhibuissimus. Quod si vo-
mitus fuisset in his difficilis, parum adiuuissimus
cum leuorib. vt mulla. Sed si bilis in ventriculo
fuisset, vel alimenta adfuerint in bilis natura cor-
rupta (quod per miderosus ructus intelleximus) ab-
stinuissimus à melle rosato vel calidioribus, &
ab illis: quæ bilem augent & intemperiem. Aqua

tepida contenti fuissimus, non tamen in parua
quantitate (sic enim versum in bilem) sed copiosa:
tum ne bile scat (vt ait Hippocrat.) tum vt ventricu-
li partes omnes abluat & citius reiciatur. Æger
autem sinendus est vomere, donec vitiosus hu-
mor totus, aut maiori ex parte reiectus fuerit:
nec antea medicamentis adstringentibus est vten-
dum: quoniam materia, quæ agitata est, & qua-
si fursum elata: retineri non potest, nec etiam de-
bet, ne humoris corrupti vacuatio impediatur.
Siue igitur corruptio ob copiam ciborum fuerit
oborta, siue alimenta fuerint corrupta, siue hu-
mores corrupti, conuenit aliquando in principio
iuuare excretionem, nam per vomitum, quam
aliquando per sedem, leuoribus tamen purgan-
tibus medicamentis, prout diuersus humor requi-
rat. Ita viribus integris recte faciunt, qui modice
detergentia exhibent, ut quicquid reliquum est
humoris, euacuetur: vt in materia calida dant
aquam hordei cum pauco zaccharo: in frigida,
cum pauco cinnamomo. Si adhuc humor super sit,
in calido capiunt myrob. cin. ℥ ij. fiat decoctio in
aqua hordei, & in ℥ iiij. colaturæ sacchari parum
dissolunt: in frigida, p. lul. de her. vel arom. sed
ab iis abstinerent, ad vomitum magis conseruiunt,
quam ad choleram morbum: qui tere totum hu-
morem, & pluriusquam sat est, euacuat: nam hæc
excretio quamuis vilis sit: si modum non exce-
derit, periculo non vacat, cum prostratis viribus
mortem afferre possit. Vbi igitur vitiosus humor
in principio adiutus leuiter, totus, vel ex parte
sit reiectus: tunc ventriculus est corroborandus:
ne attritus à partibus vicinis excrementis, vt à
liene, iccore, ac intestinis, ea quæ præter na-
turam est vacuatio, continuetur. Ideo ventricu-
lus potius ad motum quam sumptis est roborandus:
quoniam admota melius corroborant & sustinent,
citra ventriculi nausæam, vel subuersionem. Quæ
vero sumuntur, siue medicamenta, siue alimen-
ta fuerint, reiciuntur propter agitationem. Pro-
pterea æger quiescat: & interitum, quod ad motum
est, non erit otiosum. Somnus, si heri potest, con-
ciliandus, vt qui & concoctionem maxime iu-
uat, & excretionem retineat. Admota perpetuo
debent esse adstringentia: sed calida in frigida,
& frigida in causa calida. Quæ vero admouentur,
vel sunt emplastra, vel sacculi, vel foci oleorum,
vel decocta herbarum, vel succi earundem, &
fruct. & pulu. Formulas vide apud auctores, &
præcipue apud Rondeletium, tam in causa calida
quam frigida, & apud Hollerium.

OBSERVATIO XLIX.

De cholera cum syncope & conuulsione.

Choleram cum syncope & conuulsione, om-
nium sæuissimam esse diximus: quæ cum
Ioann. Boethum, ceruiciarium, in foro frumen-
tario Delphis habitantem inuasisset, adeo grauis
fuit, vt ex continuo vomitu ac secessu in synco-
pen incidere, deinde in conuulsionem manuum,
pedum, & præcipue surarum, & propemodum
in omnium musculorum contractionem, & non
solum musculi pectoris (vt vidimus) motu con-
uulsio afflictebantur: sed & gutturis, dorfi, tum
ventris contrahebantur, vt simile in praxi nun-
quam viderim, cum tanto dolore & animi defe-
ctione, vt hominem illico morituum dixisses.
Ad hunc 23. Martij die, anno 1563. in nocte vo-
catus, illico hæc medicamentum deterforium de-
di vino prius naribus obiecto, & facis friationi-
bus

bis extemorum, vt à syncope releuaretur non-
nihil. *℞. decoct. hordei communis ℥ iiij. syrup. ex infus.
ros. rub. comm. ℥ j. misce.* Eoque assumpto euomuit
plurima biliola, & secessus plerimos habuit. Cum
autem lipothymia non cessaret: imo syncope obo-
raretur, ad vinum confugiebam, tenue, odora-
tum, cum aqua frigida fractum: quod paulatim
sorbendum dedimus, nempe cum molli panis sum-
ptum. Modo dedimus panem feruentem, vino pu-
nico infusum: quod cum vomitu reieceret, rur-
sum dedimus. Interea ob deliquia animi refecimus
eum tostæ carnis succo expresso, cum vino pui-
ci, malique cydonij. Præterea ad impetum ipsius
cholera, ad vinum inhibendum, tum pro siti
enormi, ac syncope, vt continuo ex hac mixtura
sumeret, mandauimus. *℞. rob. de vibis ℥ j. rob. ce-
raforum, syrup. cotoneorum, ana ℥ ss. mucus Christi cum
pulis ℥ vi. misce.* Ad contractiones vero continuas
in omnibus fere locis linimento infra scripto iussi
iungi. *℞. olei irini, vernum terreste, ana ℥ j. castorei
puluer. ℥ ij. misce.* & per totam noctem loca con-
uulsione affecta continuo eo linimento parum
calfacto inungebantur: ita vt maximo quasi mi-
raculo mox hæc omnia mala symptomata cessa-
rent. Postquam autem malum nonnihil inclina-
set, nueriuimus illum lacte amygdalato, cum
aqua fursuris confecto, modico zaccharo per-
lato, ad mediocrem dulcedinem, adiecto. Dein-
de & cibis optimi succi cum quoque restauraui-
mus; nempe pullis gallinaceis, columbis, perdi-
ce, cum acore: pyra, tum mala cydonia, modo
cocta, modo allata præbimus. Postea, cum ex
toto quasi omnia accidentia prædicta cessassent,
post duos tresve dies adeo venter restrictus est,
vt nihil excrementorum deliceret: qua de causa,
vt omni mane cochlear vnum syrup. ex infus. ros.
sumeret præcepimus: ita vt postea semel in die
naturaliter excreuerit: calore & siti post morbum
relictis etiam cessantibus. Doluit tamen subinde
in ventre inferiore versus pubem, vt ægre lotium
redderet: at pube sapius inuncta cum oleo cha-
mamelino, idque calide, copiose deinde lotium
reddidit, & sanus factus est.

SCHOLIA.

Curationem plerique, vt diximus ante, duo-
bus fere modis absoluunt; vel causam remo-
uendo, vel symptomatibus occurrendo. In remo-
uendo causam, rationem habent materię fluen-
tis, num ea digna sit euacuatione: eamque diuer-
tunt, in contrariam partem trahendo: hinc &
quidam balneo vtuntur, vt materia ad partes ex-
ternas trahatur: sed melius ligaturis tum vincu-
lis, vt iam dictum, tum frictionibus. Habent
etiam rationem materię fluxæ: vt moderate, quo
natura vergat, eam vacuent per vomitum aut se-
cessum: alioqui, si superfluat, & vires deiciat,
restringunt & roborant ventriculum, & vitæ in-
stitutum præscribunt. Sic alij causam remouent,
diuertunt, humores incrassant, viasque & ductus
constringunt: de quibus satis iam dictum est. De
quibus videas Gradum, Gainariam, Arculanum,
& alios qui Rhazem aut Auicennam sequuntur. Sym-
ptomatibus occurrunt, qualia hæc fere sunt. *Sitit
syncope, singultus, commotio, vigilæ.* Sitim restingi-
mus aqua hordei, cum succo granatorum, vel iule-
bo rosæ. Succo granato & syrupo eiusdem, tum
illis quæ ad sitim valere scripsimus in libro nostro
de febribus. Syncope curamus eo modo, quo
antea de syncope diximus lib. 17. & quorū exem-
pla etiam posuimus lib. 7. de feb. sympt. & ita syn-

copi intendimus, asperzione aquæ frigide in fa-
ciem, vino subtili odo. ifero, non tamen multum
vinoso, aquæ permixto: paulatim absorpto, iure
carnis, & similibus: interea si extrema frigescent,
pannis calidis fouemus. Et viribus deiectis consu-
limus vino austero prius naribus admoto, vel as-
sumpto succo carniū, vino granatorum admix-
to, prælo expresso, buccella panis vino imbuta:
naribus admota, vel deglutita, modo possit. Sin-
gultui proprie ex inanitione, subuenitur frigidis, cum
stomachum roborantibus vacuationem inhiben-
tibus, vino & miva cotoneorum, exterius empla-
stris ex cotoneo, vel fotu ex aqua chalybeata, in
qua rose & santali & similia incocta fuerint, ci-
bisque facile digestis, frigidis & roborantibus.
Reliqua de singultu cap. proprio petenda. Con-
tractioni manuum, pedum, & suræ, intra pau-
lum, oleum calefactum musculis panno imponen-
dum, vel cerota liquida addito castoreo. Si ex
inanitione, oleo tepido dulci & aqua, partes fo-
uendæ extremæ, & musculi maxillarum, per spon-
gias, si contrahantur: alij hyeme inungunt oleo
nardino, liliaceo: æstate, violaceo & ros. Qui-
dam ex inanitione partes fouent lacte tepido cum
pannis admoto: at nos commode in muliere, si
sumus oleo irino; & vernum terreste. Vigi-
liis occurrunt soporiferis, vt diacodio; & aliis
de quibus vide auctores.

OBSERVATIO L.

De cholera mutata in colicam morbum, seu colicam affectionem.

Prætor Rheniburchius, Delphis decubuerat
in foro, in Mechliniæ hospitio, ex cholera sæ-
uissima; ad desperationem fere: à qua licet nostra
industria euaserit, postea tamen, hyeme existen-
te, cum intemperiem frigidam ventriculi habe-
ret: vnde pituita multa congesta, præcedente
cruditate, & in ventriculi cauitate coacturata:
quæ in dies intemperiem magis fouebat, in co-
licam tandem affectionem incidit. Ad quem ac-
cedens anno 1559. die 2. Ian. huic optimam victus
rationem proposui obseruandam, qualem nobis
describit Trallianus: ex Philumeni medici anti-
quissimi decreto, cum & coliaci ita curentur:
nempe cibis non nimium aluum reprimentibus
sed qui adstringentes facile concoqui, & in to-
tum corpus distribui possunt: qualis est panis be-
ne elaboratus, probe coctus: vinoque astringenti
instinctus: nec non lenticulæ. & oryzae sorbitio-
nes: pisces vero dura carne prædiri, & ex aui-
bus quæ non sunt pingues, præter palustres. Ita & pa-
nis cum malis cotoneis & myrtis coctus: exhibi-
tus. Vitella quoque ouorum assa, & acero instin-
cta, & lac scissile propinatum, carnes leporinæ,
aut ferinæ, ac alia, quæ in fluidis affectibus pro-
sunt. Quod ad medicamenta attinet, cum liqui-
da incocta excerneret, modo pituitosa, modo bi-
liosa, & quasi fluida & creuenta, sine acrimonia
tamen: licet huic ventriculus frigidus esset, hepar
tamen illi calidum erat: quod & venæ apparen-
tes indicabant, & constitutio ipsa parum maci-
lenta. Prima vice vt ventriculus ab eiusmodi hu-
moribus liquidis lauaretur, hanc potionem sum-
psit. *℞. decoct. hordei non excocti ℥ iiij. syr. ex ros.
fecis & cotoneorum (ad maiorem repressiorem & roba-
rationem) an. ℥ ss. misce, demum unica vice.* Deinde su-
mebat ad placitum ex hoc condito. *℞. confer. ros.
onice ℥ j. miva cotoneorum ℥ ss. corticum citri conditi
& medulla citri condita (ob sitim quam experiebatur)*
an. ℥ ss.

ane 3 ij. myrob. empel. conditor. & cirrinar. an. 3 j. b. specier. diatrd. abb. 3 b. specier. avon. ros. sine musco. 3 b. cum syr. coctioeum: fiat conditum. Interea semper ante cibum sumebat 3 b. diacydoni sine specieb. & sub noctem amygd. cum aqua oryzae confectum, ut melius dormiret, & minus liquida excerneret. Interea & ad maiorem restrictionem & stomachi roborationem, utebatur etiam sequenti mixtura. ʒ. confer. ros. antique 3 j. trochisc. de spodio cum semin. acerof. 3 ij. trochisc. de carabe 3 j. rob. de ribes. syr. de agrest. syr. menthacei. an. 3 b. misce. Verum antequam hæc sumeret, cum circa ventrem non nihil doleret, & tormina experiretur, hoc enema injectum est. ʒ. decoct. hordei comm. rorefacti ʒ. j. olei ros. ambracini, sacchar. rub. an. 3 j. vitellum minus ovis: fiat clyster. vix tepide iniiciebatur, ac clystere injecto materia in melius commutata est. Tunc utebatur mixtura supradicta, & linimento sequenti ventriculum inungi curauimus. ʒ. olei masticini, cydonior. myrtini, an. 3 b. pul. ros. rub. mentha sicca, macis an. 3 b. cera medicum: fiat linimentum. Atque hæc valde profuere. Nam hic morbus curatione statim adhibita, teste Alexandro Tralliano, facile tollitur: postea difficilis: ubi enim inuenerat, tarde remouetur. Similem fere casum habes apud Amatum Lulianum de coliaci morbo & catarrho, & atrophia cent. 3. curat. 78. in quo loco plurima remedia reperies: quamquam æger ille longiore tempore hoc malo laborauerit. At noster æger statim adhibitis remediis citius conualluit, spatio vndecim dierum. Verum curato utcumque coliaci morbo ac fluxu dolorem & caliditatem circa renes passus est. Sed facile hoc symptoma repressum cerato infrigidante Galeni lūbis imposito. Verum non diu post pustula quoque oborta illi sunt circa palatum & linguam: quæ breui tamē hoc collutorio cessauit. ʒ. decoct. l. o. dei comm. aquæ plantag. ʒ. j. semin. cydonior. 3 j. bulliant leuiter, & coquantur colaturæ addendo diatrd. 3 j. b. mellis ros. colat. 3 b. misce. Sed cum tempus hybernū esset, cum frequenter egeretur alium deponere, ex frigore & ventositate dolorem cum torminibus circa hypochondrium sinistra expertus est: qui tamen mox ablatus inunctione olei de cappar. anethini, chamamel. simul mixtis. Sed à coliaci morbo breui curatus, post aliquot dies idem tussim incurrebat: syr. peccoral. tum eclegmata, ne iucideret rursum in morbum coliacum, præscribere non fuimus ausi: sed lacte amygd. vntes, cum aquam farfaræ & zacch. parato: ut continuo masticaret glycyrrhizam viridem recentem, à cortice exteriori repurgatam iussimus. Quibus remediis etiam à tussi liberatus est: & quamquam is diceret se habere contra tussim infallibile remedium, nempe pomum excauatum, melle rosaceo repletum, & parte superiori prius abscissa, & eadem cooperta, supra prunas assum, & sub noctem deuoratum, quo seipsum frequenter à tussi curauerat, nunc tamen eo non vtendum iussimus: ne rursus affectionem coliacam incurreret: & satis amygdalatum sub nocte sumptum ad rem fecit, tam tussim quam coliaci malo conueniens.

S C H O L I A.

COELIACA affectio, licet vna cum lienteria, diarrhoea, dysenteria, ad immoderatas alui fluxiones pertineat: tamen cum etiam ad ventriculi affectiones, secundum quosdam referatur, de ea hic dicendum esse putauimus. Quamuis hæc ipsa à lienteria differat: tamen cum eadem sape

confunditur, & quidam sub vno capite de iisdem tractant: cum iisdem fere remediis curentur. Græcis vero κοιλια, à Latinis coliaci seu ventriculi affectio dicitur, ab ea quæ afficitur parte. Cuius nomen assumens, ex Aetij mente cap. 37. lib. 9. Venter quidem est exitus eorum: quæ per os assumuntur: verum non omnino crudorum & incoctorum. Nam in ea affectione solum leuia & humecta excrementa egeruntur, ventre pro imbecillitate ea digerere nequeunte, ut ipse inquit: quapropter ne concoquuntur omnino, nec digeruntur alimenta: sed humectia, imperfecteque cocta redduntur: neque ita celeriter ea, quæ assumpta sunt: in coliacis, egeruntur: quemadmodum in lientericis. Dicitur itaque morbus hic coliacus, non tunc nomen, ventrem siue stomachum significante, in quo potissimum sit: non tamen melaret & venter apud Hippocratem quandoque ventriculum, quandoque vero alium significat: vnde etiam Amatus testatur, non tam ventriculi passionem, quam gracilium intestinorum esse, & D. Fernellius doctissimus inter symptomata intestinorum, non autem ventriculi solum enumerat, cum dicat: Ex imperfecta chyli malique distributione fieri, quam mesenterij lenis aut iccoris obstructio, vel trahentis facultatis imbecillitas, vel alimentorum maximeque fructuum fugacitas, & potius immoderata copia peperit: hæc enim distribui tota nequit, sed maxima ex parte in abdomine subsistit. Ab his causis multa congeritur illuvies, quæ tenum in tenuioribus intestinis aucta, vel in ventriculo, vel in mesenterio, vel circum viscera tempore corrumpitur. Quumque sua copia grauis esse coeperit: vel sponte infra interdumque supra prorumpit, vel à natura lacellita propellitur: nonnunquam leuissimum clysteris, medicamentive irritamento exit. Et quamquam hic, uti & in lienteria, amborum, nempe ventriculi tum intestinorum, sit affectus, ut etiam docuit Donatus, ex Galen. 6. de loc. affect. & aphor. 12. 4. lib. & ambo sint symptomata in genere noxiarum functionum naturalium, reuenticis videlicet: in coliaci tamen diminuta (in qua cibos non completuntur usque ad consummatam concoctionem) in lienteria vero abolita est. Qua ratione etiam differunt & inter se communicant. Iam etiam, ut 6. de loc. affect. pater lienteria seu leuitas intestinorum subito euenire non potest: propterea coliaci præcedere eam solet, ubi ventriculus frigidior fuerit: leuia autem & humecta excrementa egeruntur, ventre præ imbecillitate ea digerere nequeunte, & non cibi crudi, & incocti inferne procedunt in coliaci affectione, ut Aetio visum est. Sequitur autem coliacos assidua egestio, aliquando foetida, cum animi deliquij sensu, cibumque auersantur: ac decolores & vehementer graciles fiunt, ut etiam Paulus testatur. Languida cum sit, & imbecilla ventriculi facultas in coliacis nec concoquuntur, nec digeruntur alimenta, sed cruda, humectia, imperfecteque redduntur, alio continentur fluida: quamquam quæ assumpta sunt (ut paulo antea diximus) non ita celeriter, veluti in intestinorum lenitate egerantur. Fernellius hæc addit. Pulsus frequens & celer existit, tanquam febris affigeret, & deiectiones leuissimæ defecationes obrepant. Ante eruptionem abdomen distenditur, venterque puominet: bisque succedens spontanea perturbatio, quæ coliaci affectio est. Ita & Alexander Trallianus. Coliacus est affectus ex ventris ipsius cruditate generatur, dum ipse de præ imbecillitate cibum concoquere, & corpori suppeditare nequit. Quare liquida & non bene concocta, variis coloris: nec non cruentæ facies, veluti ex vase destillante per alium excurrantur. Nihil igitur mirum est, quod sanguis

sanguis non probe concoctus in ventrem recidat, recurre vice facultate amissa aut vitata: vnde longo tempore frequens ventris resolutio, cum assidua decoctione perdurat: erumpit exenuntur vi alias consumptum: cruentas, rosque, & tormina ventrem affligunt, & cibi fastidium comitantur. Hactenus Alexand. Sed hic sciendum, Cornelium Celsum longe aliter hunc morbum scripsisse, quam nos hactenus fecerimus: cuius & meminisse Alexander Benedictus Veronenlis lib. 20. cap. 7. de coliaci morbo, inquit Celsus lib. 4. cap. 12. morbum hunc pylori, id est, sanitoris proprium esse ait, in quo venter induratur, & torminibus premitur, aluique adeo nihil videtur, ut ne spiritus quidem infra, sed nec supra erumpere possit. Cuius etiam meminit Benuenius, 106. in libello suo de abditis morborum causis, cum Paulum patrem suum clystere ex solo lacte in ventrem injecto, ac multis subinde strigmentis depositis, ab hoc malo curauerit. Sed hic lector admonendus est, locum illum apud Amatum sub finem scholij, curat. 7. centur. 3. nuendolum esse, cum dicat patrem Benuenij obisse, quum tamen idem Benuenius patrem suum ab illo morbo referat à se curatum esse. Ceterum non loquimur de illo coliaci morbo: sed de eo, qui ad ventriculum pertinet, & subinde ad vtrumque nempe ventriculum & intestina, in quo humida & incocta egeruntur. Quæ affectio aliquando cito curatur, & non diu durat. Nam, ut scribit Fernell. aliquando vacuo humore superfluo, profluuium hoc sponte conualesceit: interdum postero aut tertio die. Attamen, secundum alios, non statim per se desinit: imo diutius durat, & vix remediis cedit; & propterea si diutius durat ac protrahatur malum, ad magnam omnino desperationem progreditur, ægris ad conuenientem dietam pigrescentibus. Et si affectus autumnio incipiens ad hyemem usque se extendat, difficilior omnino curatur, ex Aetij sententia, præcitato loco. Cum vero inseparabilia symptomata sunt celeris exitus ciborum (qui ad diminuatam concoctionem consequuntur, propter iniustum completendi tempus) deiectionis humiditas & digestio in corpus diminuta, ut constat ex Galeno lib. de diff. symptomatum: si eadem coliaci prorogabitur, necessario atrophia consequetur, propter diminuatam in corpus alimentorum digestionem; quod exemplo sequenti ostendimus. Ideo, ut ex Tralliano prius diximus, morbus hic curatione initio adhibita, facile tollitur, postea difficilior. Vbi autem inueterauerit, tarde remouetur.

OBSERVATIO II.

De coliaci affectione cum Atrophia.

Vir sexagenarius, cum in hyeme paulo diutius coliaci affectione detineretur, macilentior factus, in consilium cum me vocasset, quibus modis curari posset, animaduerti eundem etiam atrophiam affectum, ob diminuatam in corpus alimentorum digestionem. Hic autem liquida subalbida, male cocta, humectia, sed non foetida, longo tempore deiecerat, vnde & coliacam affectionem esse cognouimus, ex intemperie frigida ventriculi totum corpus album erat, quasi cachexia affectum, cum atrophia ita ut non nutriretr. Huic autem, cum etiam pituitam in stomacho coaceruasset: consuiui, ut prius cochlearia duo oxymelitis acciperet, ad deterendum: cumque nausea-

bundus esset: eo assumpto leuiter enomuit, alioqui dedissem decoctum raphani cum oxymelite. Mox ad pituitam magis digerendam & præparandam imperavi, ut decoctum absinthij & menthae sumeret, cum syr. ex absinthio, mentha, melle ros. Postea ad leuem purgationem dedi potionem sequentem. ʒ. myrob. abul. 3 ij. flor. ros. rub. p. j. absinthij Rem. m. cap. j. bull. in aqua conuall. f. ita ex. pres. in 3 ij. dissolue syr. ex infus. ros. j. l. d. ʒ. d. r. r. trochisc. 3 b. fiat potio. Interea dum hæc operantur, exterius iussimus ventriculum oleo reticillari, nardino videlicet, masticino, absinthino & mentha, succida lana exceptis. Mox & tertium apponi iussimus, ex sola mastiche, altquot guttis olei absynthini adiectis, pistillo calido supra alutam ad scuti formam redacta. Post diem vnum aut alterum similiter imperavi, ut 3 j. theriae optime acciperet diacydon. cum specieb. præcipue ante cibum, & videretur cibi boni succi, pullis columbinis domesticis, ficculis, phasianis, turtore & cuniculis paruis, & confectum acciperet, & succum ex carnibus prædictis, adiecto aliquo puluisculo ex cinnamomo, caryophyllis, & exiguo croco: & ut etiam in fine Martio pane & vino zaccarato vteretur. Et vinum concessimus rubrum: etiam cynaram cum suo iure, & in fine ut vteretur iis, quæ leuiter vtriam curant. Quibus remediis & hic tandem bene se habuit.

S C H O L I A.

COELIACA affectio & lienteria, fere iisdem remediis curantur, quamuis seorsim Trallianus de coliacorum curatione, ex Philumeno scripserit. Is in potu dat radicis quinque folij decoctum, & ubi radicis similiter: nec non salicis arboris: hæc in calida intemperie magis conferunt, ut & syr. myr. de ribes, ex succo cichorii, cotoneorum, oxycacch. cum decocto acetose, sed & levis purgatio ex myrob. cirrini, thamarindis, vel syr. ex infus. ros. pallidar. cum thabar. Idque in principia, quando vires non sunt deiectiones. Deinde astringentia adhibenda, ut semen plantag. Valet egregie, iuxta Aetium & Paulum gallinarum ventriculus desiccatus ac tritus, & potui inspersus, nec non apij, fœniculi, anisi decoctum, & eodem tempore, quæ vrinam ciunt: sed eorum quantitas minor esse debet, nec eorum vltus largus commendatur: sed & vomitus si in ventriculo humores collecti, modo ad vomitum proni sint: alioqui minus proritandus. Deinde topica astringentia adhibenda, & cerata, & saccelli, ut de vomitu bilioso diximus. Si simplex sit intemperies sine humore, prædicta conueniunt, excepta purgatione. Si ex frigida intemperie, curationem præcedente obseruatione iam diximus. Cum autem eodem medicationis ductu vtendum sit in leuitate intestinorum ac in lienteria, quod ad coliacos & dysentericos (ut Aetio refert) propterea quæ auctores scribunt, de vnius curatione, etiam alterius subintelligenda erunt. Quamobrem complura remedia ponemus de curatione lienteriae, cum de alui profluuiis quoque agemus. Hæc de coliaci affectu, qui etiam ad stomachum pertinebat, dicta satis esse puto. Si plura & veterum remedia desideres, illa ipsa tum reliqua videas apud Trallianum, lib. 8. cap. 8. de coliacis, quæ ex Philumeno excerptæ. Et ita stomachi ac ventriculi malis absolutis, huic libro finem imponentes, ad iccoris mala transeamus.

Finis Libri decimi octauis.

OBSERVATIONVM ET
CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber decimus nonus.

DE HEPATIS MALIS AC AFFECTIBVS.

OBSERVATIO I.

De calido imbecilloque Hepate.

M Ir quidam, qui ex iecore calido & imbecillo laborabat, cum pauper esset, ad nosocomium Delphense deferrebat, ad quem acciti sumus. Huic cibi nullum desiderium aderat, siti infestabatur: urinam fulviam longo tempore (ut narrabat) minxerat, & biliosa subiinde euomuerat: fereque cum pulsuum attingerem febriebar. Vnde tandem iecore contabescere, humores eidem colliquebantur: mox & ipsius visceris carnes, bilemque crassam, graviter olentem: valideque coloratam, per aluum deiciebat, & febris tunc adaucta fuit. Quae, inquam, omnia ad calidi distemperamenti notas referuntur, & ad habitudinem iecoris corruptam, eiusque magnam imbecillitatem, morbo iam magis confirmato. Nam quoque simile quid lotura recentis carnis deiciebat, vnde & tabe conficiebatur. Venit mihi tunc in mentem Pauli dictum: *viscerum, inquit, contabescit, vniuersum tabe conficitur corpus: febris ex astat. cibi & adio elanguescit: bilem euomit. Si cum stomacho incolumis humida ac liquida venter sunt: egre decoquente iecore vires eius infirmas esse diiudicari necesse est. Si vero lotura recentis carnis simile est, quod effunditur, commutari vim ad sanguinis generanda minus inuolida esse haud dubium est.* Cum itaque huic hepar calidum esset, ideo calida vitanda proposuimus: qualia sunt loca aestuosa, ignis, multaue vestimenta, & vestes pellibus sublatæ. Sed illa vltima minus imperauimus, cum ad ditiores pertineant. Concessi refrigerantia, ut ex herbis oxalida, lactucam, portulacam, intybum, ex fructibus: cerasa non dulcia. A prunis abstinuimus, cum aluum satis fluidum haberet. Animi perturbationes, iram, furorē, moerorem, excreta interdiximus, vigilias, edulia acta calida, viscosa, crassæ materiae (qua maxime nocent, cum illi optime iecori consulant qui potius aperiant) qua etiam de causa, lactaria, mellaria & aromata omnia damnauimus. Et inter obsonia bubulam, carnemque hircinam, & ouillam, agnina, arietinam, & inter pisces quicquid sine squama est, quales sunt anguilla, muraenæ, accongrui: oua etiam dura tosta & omnia pingua, vinumque dulce & mustum: famem quoque cum ea corpus inflammaret: & inter cibaria cucumeres: & aquosa omnia & putredini obnoxia. Iecurora inter cibos laudauimus: ut sunt pulli gallinacei, auiculæ, & perdices, atagenes phasianosque commendauimus: sed quia pauper erat, contenti fuimus cuniculis & similibus, atque al audis, & torture. Et quia ex calida intemperie hic affectus hepaticus erat: aerem quoque elegimus ad frigidum vergentem: & fomnum moderatum atque nocturnum, & quietem imperauimus. Et cum in vniuersum cibi medicoriter refri-

gerantes & minime obstruentes, teste Paulo, sint eligendi: quique probe distribuuntur, & robore temperiemque inducunt, & vim abstergendi viscerum, aperiendique efficaciam habent: aliqui hic commendant ptisanam & eius cremorem, seridem & cichorium, modo crudum, modo coctum cum coriandro assumptum: etiam succus ipsius epotus, calidis & frigidis iecinoris vitis opitulatur. Interea multa iura & pingua detestanda. Saxatiles pisces concessimus, & cotonea, & malorum puniceorum grana ante cibum, cum pane, & pyra astringentia, & uvas passas, ex Galeni A vino abstinuimus, ob febrem: tamen dilutum aliquando & *ἀλγος*, ex Paulo (si adsit magna stomachi imbecillitas) datur. Sed quia hic erat pauper, ceruissiam chalybeatam, ob fluxum dedimus, modo etiam ob febrem aquam hordei, cum succo puniceorum: aliquando & eam, in qua cichorium aut seris incocta erant: adiectis coriandri seminibus præparatis. Potiones vero, quod ad medicamenta attinet, viles duximus refrigerantes, detergentes, leuiter aperientes, & astringentes, ut decoctum seridis: cum syr. de end. ex ros. siccis, adiectis santalis & diatrionis. & pro leui expurgatione rhabarb. modo in infus. modo in substantia, cum decocto end. scariolæ, cichor. & syr. de portul. de limonibus acetos. citri, de granatis, oxyzachth, etiam acetosam, lactucam, portulacam in iure carniū decoximus. Cum autem male hepar inuixisset, ex Empirici consilio, oleo laurino, & aliis calidis remedijs, cumque etiam dolorem aliquem in regione hepatis sentiret, eo relicto statim nos inuiximus cum vnguen. santalino, & epithema imposuimus, vel huius æmulum, ex aqua plantag. solatri, acetosæ, endiu, cum aceto & santalis. Postea cum & fluxus adesset, contrahentibus vsumus, ut ros. siccis, eiusque syrup. & de portul. valet etiam syrup. de agrestia cum supradictis aperientibus & refrigerantibus. Hepar quoque inuiximus vng. ros. & santalino simul mixtis. Quibus hic postea bene habere cepit. Verum, prohi dolor: magistris nosocomij non admittentibus amplius vltiorem curationem, cum viderent magnos sumptus, & quod non statim perfecte curaretur, ab omnibus remedijs cessatum est: ita ut postea hepate contabescere hic æger quoque contabuerit. Et tandem fere per annum aut plures menses in nosocomio manens, sine remedijs, mortuus est. Neque mirum cum huius affectionis curatio haud quaquam despicienda sit: quoniam nonnulli, propter curandi infirmitatem (ut Gal. inquit 4. de ar. per. iur. Nam & hic in principio perperam ab Empiricis fuit tractatus. Quomodo autem in causa fuisse medicum, ut ægri morerentur: ibidem declarauit Gal. Hic autem ex calida intemperie, iecinoris imbecillitas fiebat, quæ rite curari debet: nam temporis spatio colliquationes ex ea sunt, primum humorum: deinde etiam carnis ipsius hepatis: quin imo totum corpus absumitur, ut ex Gal. & Paulo

liquet.

liquet. Iecore enim, quod membrorum naturalium regimen possidet, cuncta animalia viuunt. Propterea de eius affectibus sollicitus admodum medicus esse debet: Sanitas enim magna ex parte (ut Hippocr. docet) ex iecoris bona valetudine constat. Quod si negligitur, facile periclitatur homo. Atque ita hic æger, cum prius in manus empiricorum incidisset, postea curari non posuit.

SCHOLIA.

Quod iecur sit principale membrum, quodque eius sit officium, satis abunde diximus in præfatione huius libri, & in libr. nostris de incerto vniuersi iudicio: cum hoc viscus vniuerso corpori (ut sanguificationis organum) alimentum præbeat. Ideo multis vitiis excruciatum, simplicis aut compositæ primum habitudinis distemperamento: vel naturali simplici, vel pariter composito. Hinc intemperies tum simplex, tum ex humorum vitio, substantiæ corruptela, obstructio, scirrhus, inflammatio, abscessus, vlcus. Hepatici vero seu iecinorosi, non veteribus, qui hepatis inflammatione laborant, dicuntur: sed cum citra manifestum aliquem illius affectum imbecillitas sola acciderit ex intemperie. Hos enim proprie iecinorosos seu hepaticos medici nominare consueverunt: quando videlicet citra aliquod manifestum in viscere malum, in propriis actionibus debilitatur, ut liquet ex Gal. 5. de loc. affect. & 8. de compos. medic. secundum locos, & 3. de caus. sym. quem & sectati sunt Paul. lib. 3. cap. 46. & Aetius lib. 10. cap. 1. & Alexand. lib. 8. cap. 3. Iecur hic læsum est, ut ex lotura carniū cruentarum liquet apud eosdem auctores locis iam dictis. Et quæ symptomata in genere noxæ functionum naturalium, alteratricis scilicet: ac magis speciatim sanguificæ ipsius iecinoris, quæ non ablata est, sed diminuta ac imbecilla. Atque eius imbecillitatis causa quævis intemperies esse poterit, vel calida, cuius signa iam ex parte diximus in obseru. præcedente: vel frigida, de qua obseruatione sequenti dicemus. Cæterum quod ad calidam intemperiem attinet, ea ipsa sit ex cibis & potionibus calidis, & eorum conditis: & postea augetur ex præsentia biliosi humoris irrigantis carnem & venterum tunicas. Signa habentur calidæ intemperiei ex obs. prædicta, etiam ex colore totius corporis valde citrino, & bili attestante: nam & oculorum alba quandoque pallefcunt: testis vrina pallida, flaua, & mordax, si ieiunant, & iecicorum similis, bile tincta. Habitus illorum gracilis est: sitis adeo stomachi consensus: & corporis tactus calidus. Et si plurimum excesserint colliquationes iam dictæ biliosæ, crassæ, foetidæ, genitæ ex sanguinis aduisione, tum in iecinore contenti, tum in mesenterio, ut 5. de loc. affect. 9. mox caro colliquatur ex multo calore. Adest cruenta egestio, & colliquationes, ut in febr. pestilentibus & inappetentia febris, & fumorum vitiosorum vomitus, (8. de comp. med. sec. loc. & 5. de loc. affect.) vel æruginosus, & similes deiectiones: lingua scabra, corpus siccum, & gracile, iecore colliquescente: & incruenta sanies, contabescere. Et temporis spatio ex ipsa substantia tandem particulae longe foetidissimæ decernuntur, teste Alexand. c. 3. lib. 8. Sed & ex temperamento ægri, ætate, anni tempore, & prægresso victu, reliqua innotescent: nam temperamento calidi sunt, & tenues habitu, pilosque densos habent, curis dediti, & animo iracundi. Prognostica etiam diximus in fine obseru. licet periculum ex affectus magnitudine iudicari.

Per. Forst. Tom. 2.

tur. Magnitudo vero affectus cognoscitur, primo ex magnitudine symptomatum: secundo ex diuturnitate, tertio ex eo, quod remedijs rite adhibitis non cedit. Transiit autem in hydropem, aut in febrem tabidam, quando cum calore viscus etiam siccius euadit. Curatio vero calidæ intemperiei facile constat ex obseruat. dicta, ubi adiungere posset exemplum puellæ Lucensis curatæ à lachino. In ea primum erat intemperies calida: cuius ratione hepatica dicebatur. Erat extenuatio, qua in tabem tendere videbatur. Aderat & sicci-tas solidorum, quæ incrementum corporis tardabat. Cui tamen succuri non poterat: attamen prohibere eius augmentum opus erat, vnde minus incrementum corporis impediretur: erat enim in media adolescentia. Necesse itaque erat, ut in complicito affectu, ad id, quod causa erat, maxime spectaret: nam sine eius sanatione, neque alterum sanari poterat, id erat intemperies calida & sicca: in cuius sanatione, ex longitudine affectus verisimile erat acruata esse, excrementa biliosa, & id omnia testabantur. Ideo cepit primum vacuationem moliri medicamento, quod minime excalfaceret: cuiusmodi fuit aqua Villica, quam septies propinavit, ea ratione, qua docuit aquas propinari solere. A purgatione ad alterationem transiuit, succis herbe cichorij vtens, ex Gal. 8. comp. med. secund. locos: quos succos cum modico zacchar. per 10. dies illi dedit, quousque caloris signa remittebantur. Optima victus ratione utebatur, refrigerante, oxalide, lactuca, portulaca, intybo, & ex fructibus, prunis, cerasis: euitando salsa, dulcia & pingua. Exterius etiam cataplasma imposuit, ex farina hordei, & succis supradictis: vel epithemate eiusdem generis vsus est, ac illinitione ex cerato santalino dicto, aut cerato simplici Gal. Demum ad extenuationem curandam, accessit ad lactis potionem, cuius vsus antea docuimus. Atque his adeo profecit, ut non modo carne repletetur, sed colorem supra, quam credi potest, mutaret ad melius. Reliquum curationis vide apud Gal. Paul. Aët. & Alexand. locis citatis. Nunc exemplum frigida intemperiei proferamus.

OBSERVATIO II.

De frigida hepatis intemperie, cum eiusdem imbecillitate.

V Ir quidam post longam & largam sanguinis fluxionem è naribus, totum habitum refrigeratum habebat: vnde & iecur multum pituitæ contraxerat: corpus tactu frigidum & subitum: dum erat: facies etiam ei albida euaserat, & intumescens. Et cum pauper esset, aquæ frigida potu intemptiuo vsus fuerat, tum cibis frigidioribus: quæ omnia temperiem frigidam indicabant, & eam auxerant: vrinae tenues & albæ procedebat. Cruda quoque per aluum deiciebat, post longam excrementorum retentionem: verum non valde olida, at debito liquidiora. Sed non adeo ac prioribus erant assidue excretiones, neque ita multæ: durabat, tamen hic affectus diutius: Deinde per aliquot dies venter maiori copia profluebat. In fine minus graueolentia excrenebat, speciem putrefacti sanguinis non colliquati habentia: & quod excrenebat, veluti sanguis niger apparebat: quæuis tamen diligenter consideranti non niger erat sanguis, neque grumus, sed velut limus quidam sanguinis crassi, prope ad atram bilem accedens. Id vero, quod ad ipsū iecur prius ferebatur, pituita

F f totum

tosum & crudum ac semicoctum efficiebat. Neque facies ita in eo collabebatur, quamvis febris subinde languida apparebat; temperamento ipsius corporis ad frigidius inclinante; victum nimirum frigidiorē praeedente, ac vita otiosa. Hæc cum animaduertērem, ut in aere calido tum cubili sublimi versaretur consului, & omni victus genere calidiusculo cibisque cocto facilibus & boni nutrimenti vteretur. Paulus & Alexander panem cum vino assum sumere laudant: & idem Alexander ex oleribus brassicam, bis terne coctam, cum iure gallinarum, sternorum, aut turdorum: & auculas ipsas paruas, & anserum ventriculos; in quarum carnium iure serpillum, saturcia, hyssopum, foniculum, samplucus, oreoselinum & similia incocta sint, laudat. Possunt & iura cinnamomo & caryophyllis condiri. Interea assas carnes comedendas proposuimus, si dictas fastidiret. Verum cum & hic pauper esset, simplicem victum eumque calfacientem instituiimus, & medicamentosum: ita ut apio, nasturtio, mentha, salvia, semine apij, petros, anisi, & similibus in cibis vteretur, mandauimus: & zinzibere, croco, galanga maiore, & inter herbas etiam melissa & absynthio, & multa brassica cum cymino, & quæ calida sunt & tenuium partium. Quæ obstruunt frigidam sunt. Vix enim reperies in lignis frigiditatem hepatis, sine aliqua obstructione. Ob id quæ tenuium sunt partium, conueniunt, quia aperiunt, & ab obstructionibus liberant. Ideo & cicoris rubei ac atrii ius dedi, etiam passulas, quæ efficaciter iecur iuuant: idque in prima & secunda mensa. Quidam & hic cochleas in cibo cum aromatice, & vinum generosum dant, sed optimum est tenue ac parum dilutum. Sed quia hic pauper erat, ceruissiam absinthiten concessi. Et quia hæc intemperies etiam pituitam admixtam habebat, ex causa frigida, ideo dedi decoctum sequens, loco iulebi.

℞. decoctionis absinthij, agrimonie, centaury minovis, cassiæ, end. lb. j. syrup. de eupatorio, absinthij, ana 3 i b. syrup. de end. oxymellis compof. an. 3 b. misce pro quatuor dosibus. Deinde dedi hanc purgationem. ℞. folior. fenæ 3 vj. agarici semm. albi 3 i b. xymib. albi 3 b. sem. anisi, foniculi, an. 3 j. infunde per noctem in decoct. absinthij, marubij, comar. capill. vener. schænanthi 3 ix. & fæta express. huius accipe 3 vj. addendo syrup. de eupatorio 3 ij. misce, fiat potio pro ij. dosibus. Postea ad maiorem roborationem adieci mus ras. rub. & spicam & absynthium, & exhibuimus dialaccam, diacurcum, diamsum, aromaticum ros. rosat. nouell. & condita in hunc modum vel similem descripta. ℞. conferv. flor. rosmar. 3 j. conferv. absinthij viridisque, ana 3 ij. corticem citri conditi 3 b. iecoris lupi exsiccati 3 j. specier. diarod. abb. diarod. ana 3 b. trochisc. de absinthio 3 j. uuar. passul. coninsatum, ab arillis repug. 3 b. semm. anisi 3 b. cum syrup. de eupat. fiat mixtura seu conditum. Exterius vñ sumus hoc vel similem fœtu. ℞. folior. agrim. marubij, absinthij, ana m. j. florum chamæm. p. j. spicæ nardi, schænanthi, ana 3 ij. rosmarini m. b. cum vino & aqua coctis paribus aequalibus, fiat fœtus hypochondrii dextri. Deinde inungatur hoc vnguent. ℞. olei nardini, absinthij, mastichini, an. 3 b. olei ros. 3 ij. sic

nardi Celtica, caryophyl. schænanthi, an. 3 b. succi eupatorii 3 b. aceti & cera parum: fiat vnguent. vel loco aceti adde parum vini cum inunctio sit. Atque his remediis optime se habuit.

S C H O L I A.

Frigida hæc intemperies fit plerumque vsu rerum frigidarum, ut intempestiva aquæ frigidæ potione (ut huic viro conigit) aut nimio rerum frigidarum vsu, intus vel extra: post longam & largam sanguinis fluxionem, tam per vterum, quam per hæmorrhoides, quemadmodum & huic pauperi euenit, sanguine supra modum è naribus effluxo. Ita & cuidam consuli Geerttrudebergensi, dum hæc transcriberem, accidit: qui non solum in iecoris imbecillitatem ex frigida causa incidit, verum etiam in totius corporis malum habitum & cachexiam. Quæ quidem sanguinis fluxio totum habitum refrigerat & potissimum iecur. Signa vero intemperiei frigidæ hepatis iam ex parte diximus. Obser. iam dicta, quæ calidæ contraria sunt. Pendunt autem omnia ex mala concoctione sanguinis, ut tactus corporis frigidus, & corporis albedo totius, & cedematæ, & punitosa felices, & tumida sæpe facies, præsertim oculi & curva, vrinæ tenues, alba: excrementa per aluum cruda, valde liquida, aquosa, & non diu ventrisque profusum certis temporibus. Et huius frigidæ intemperiei curatio non minoris faciendæ est, quam calidæ: nam tractu temporis corruptio etiam in viscere sanguine, febris superuenire solet: quæ tamen ab imperitis medicis vsque adeo negligitur, ut laborantem interdum nequaquam febricitare putent: quinimo si vltro ea intemperies frigida augatur, permurabitur ad aquam intercutem, quemadmodum Galen. docuit 5. de loc. affect. Et quouis modo antiqua debilitas hepatis, difficillime emendatur temporeque aut in malum corporis habitus, unde debilitas totius corporis fit, aut in hydropem vertitur, potissimum si à frigida intemperie ortum habeat. Frequenter quoque contingit in hac iecoris imbecillitate (ut longa experientia vidimus) sanguinem vltro è naribus profundi: aliquando id fit per vterum, interdum vero per hæmorrhoides, nonnunquam etiam per vrinarios meatus, ut aliquando quoque spectauimus. Ideo & hepatici ex frigida causa diligenter etiam curandi sunt. Curatur autem hæc intemperies frigida, iisdem fere remediis, secundum aliquos, quibus ventriculus ipse imbecillus ex intemperie frigida: quin & breui persistere non potest, quin habeat adiunctam humiditatem. Sæpius vero & humores obstruentes adsunt, geniti ob vitiatam concoctionem: unde remediis obstructioni dicatis egebit. Transis autem hæc in hydropem, ut diximus: quamobrem vbi corpus expurgaueris per agarici potionem, hieram, diaphanum, vicius rationem ad calidam inclinante institues, & siccantem, si multa humiditas iam sit iuncta: cihos exhibebis actu & potestate calidos, & potiones, tum naturæ, tum conditura. Mox & medicamenta propinabis magna, ex his quæ sæpius diximus, theriacem mane ad 3 j. & dialaccam & diacurcum. Extrinsecus vero adhibebis vnguentæ ex nardino oleo & speciebus diamofci. Demum aromata omnia, quomodo cunque corpori applicata, hanc sanant intemperiem: præcipue vero, quæ & alstrictione participant, ut macer, nux muscata, caryophyllum. Expedi & his ob excrementorum copiam eontinuo offerri, quæ vrinam mouent (de quibus dictum

est in obseru. præcedente) atque in exercitatione, regionis mutatione, negotiosa vita, curam omnem reliquam constituere. Probatur maxime cyphæos compositio, ab Andromacho descripta. Reliqua vide apud Galen. Paulum & Aetium & Donatum. Præter olea, cerata, vnguenta, extrinsecus admota, valent & intra, concoctiones aromaticæ, ut arom. ros. diarod. caryoph. cum confervis, ad modum opiæ: superbibendo parum vini dilut. aqua absynthij, vel marubij, vel betonica. Hæc intemperiem castigare poterant, & imbecillitatem, quæ ab intemperie frigida fit. Eadem etiam humidam intemperiem castigant. Hæc autem his notis cognoscitur. Sicut nullam adferre, lingue adest humiditas, vultus totumque corpus non ita collabitur, sed tumidum atque pituitosum apparet, tum excrementa, deiectionesque aquosiores. Hic tamen augenda est dosis resiccantium, ut si nardij aliquid opiæ addatur, ex spongia bedegaris, vel cornice ui, vel inestinis gallinæ & lupi, vel ex corall. aut ebove. Viciusque ratio magis efficacis hic esse debet: tum ea danda, quæ ad hydropem (in quam facile mutatur) valent. Si sicca sit intemperies (licet rarius eueniat) recrementa sicciora erunt, corpusque siccior & tenuius: sitis aderit; & deiectiones alui pauca & crassiores apparebunt. Hæc autem difficile curatur: nam difficile est rem siccum humectare; tum quia quæ agunt, debilia sunt; & quæ patiuntur, multum resistunt: partes quoque exsiccatae concidunt densioresque redduntur: & medicamenta non possunt penetrare, ob imbecillitatem facultatum naturalium, & maxime concoctionis in substantia membrorum solidorum: ideo & in marasmo, vitium irremediabile, incurunt. Ne igitur radices agat, cibis humectantibus curabitur, lacte butyro, vitellis ouarum, vino, succo eorum, pisana, lacte, amygd. balneis & inunctionibus. Atque tales regendi, ut de hæctica, marasmo & tabe diximus. Ad quæ loca lectorem relegamus. Cæterum simplex intemperies diu sola non consistit, quin breui post tempore humoris vitium accersat: sic calida bilem, & frigida pituitam. Ideo & horum humorum respectus habendus, ut in sæpe ostensum est.

OBSERVATIO III.

De hepatico seu iecinoroso, ab empirico quodam pro pleuritico perperam iudicato.

Ioannes Petri, cognomento Rex, qui Almariz in Aggeris via prope pontem habitabat, cum duobus fere mensibus ex hepatis calida satis intemperie cum obstructione quadam tum inflammatione, attamen non vehemente, tendente ad apostema cum dolore eiusdem ac imbecillitate, laborasset, ad eum prius vocatus sum sub finem mensis lun. anno 1553. in lecto decumbentem, & antea à quodam empirico pro pleuritico habitum, & longo tempore male curatum, sanguine quidem demisso, at aliis perperam medicamentis adhibitis. Ad eum ingressus, reperi eundem ad extremam debilitatem devenisse, ac ab assistantibus amicis tunc pro deplorato habitum: quime tunc prius accerseri, tum vxor, iusserunt. Ad quem diligenter respiciens, inueni hominem ex continuo dolore vigilisque adeo debilitatum, viribusque consumptum, ut ossa tantum restare viderentur. Aderat enim dolor in hypochondrio dextro, qui aliquando ad diaphragma, aliquando ad ventriculum extendebatur. Per. Forest. Tom. 2.

Et quantum ex signis presentibus colligere potui, hominem non pleuritico, sed iecinoroso iudicavi, non sine inflammatione, vna cum obstructione & hepatis caliditate & imbecillitate ad apostema quasi tendente. Aderant enim vigiliæ; & successit ventriculi debilitas, postea etiam aliqualis lienis durities; totumque corpus macilentum euadebat: hoc est, quod paulo antea ex Aggrieta diximus. Si iecur contabescit, vniuersum tabe conficitur corpus: febris exstuat ager, cibus & adio languescit: quæ inquam omnia huic aderant, quamvis febris lenta erat, quasi hæctica consumens totum corpus. Pro variis accidentibus varia conscripsi mus. Pro vigiliis tempora hoc linimento inungi iussimus: ℞. vnguent. popul. olei mandag. papau. an. 3 b. opij thebaici 3 j. croci 3 ij. cera q. s. fiat linimentum. Interim pro hepatis obstructione, inflammatione, & pro vigiliis, bis in die ex sequenti decocto bibebat. ℞. cicchorij cum rad. dentis leonis, cum rad. acetosa, end. fumaria, lactuca nonella, viol. ana m. j. agrimonie, capill. ven. anethi viridis, ana m. b. sem. quat. frig. maior. ana 3 j. sem. anethi, portulacæ, ana 3 b. glycyrr. ras. 3 ij. fiat decoctio in aqua commun. pro lb i b. colatura adde syr. de cicchor. Nicolai cum rhab. syr. de end. ana 3 j. syr. viol. papau. borag. an. 3 b. arom. cum 3 b. spec. diarod. abli. & q. v. trochisc. de rhubar. fiat clareu inflat pro iuleb. Et cum cyathum vnum bibisset, capiebat 3 ij. specier. rionian. & diarod. abb. confecti cum aqua end. adiecto rhacch. ut artis est in tabulis. Pro dolore viebatur hoc fœtu, tam in regione hepatis quam diaphragmatis & ventris. ℞. folior. malua. (quia circa hepar & loca dicta erat quædā durities & tensio) m. j. folior. viol. man. b. flor. ros. rub. florum anethi seu summitatum eius, summitatum absinthij, florum meliori, chamæm. ana p. j. fiat decoct. in aqua commun. pro lb i b. in sine addendo necesse opinor & vini Rbenensis, an. 3 ij. specier. rionian. 3 i b. misce, pro fœtu. Mox inungebatur vnguent. sequente. ℞. vnguent. alabastr. olei ros. coton. an. 3 b. misce. Post fœtum & inunctionem dolor sedatus est, potissimum in diaphragmate & ventriculo, & in hypochondrio dextro: ita ut postea melius dormire poterit. Postea ad maiorem hepatis & ventriculi roborationem, ex condito sequenti utebatur. ℞. confervæ capill. vener. 3 b. succi iunij seu seridis 3 b. conferv. nenupharis (ad maiorem alterationem & refrigerationem hepatis) confervæ bugloss. ana 3 b. conferv. ros. flor. cicchorij, an. 3 ij. corticem citri conditi 3 b. rhacchar. ros. perlari 3 x. spec. diarod. abb. rionian. an. 3 b. cum syrup. de succo cicchor. & ros. fiat conditum. Postea etiam eodem vsus est, adiecta confervæ, viol. 3 b. & specier. arom. ros. 3 j. cum syrup. menibaceo. Et ventriculus inungebatur oleo mastic. cotoneor. & myrteo. Dedit prius 3 j. rhab. in substantia: nam alia purgatione vti nolimus, cum hic satis per se aluum fluentem (ut hepatici solent) haberet, & sæpe biliosa male olentia deiceret. Post aliquod tempus manifeste sentire potuimus duritiem quandam in hepate, inflammatione pedum non diu subsequente: ideo & de apostemate & scirrho metus erat. Sed loco dolente inuncto, haud exiguum leuamen subsequutum est, ut plurimum adhuc de eius salute sperauerimus. Linimentum tale erat. ℞. emplastrum de meliloto 3 b. olei cotoneor. amygdal. amar. ana 3 ij. vnguenti sancti dani (ob intemperiem calidam hepatis & imbecillitatem) 3 ij. gummi ammoniaci in aceto soluti 3 i b. misce. fiat linimentum. Vtebatur & his tabulis, cum maximo commodo. ℞. hepatis lupi incisi & contriti 3 i b. specier. diarod. abb. specier. diar. frigida. an. 3 b. pul. rhab. opimi, ammoniaci in aceto dissoluti ana 3 ij. dissoluuntur hæc in

decoct. cuscute capill. vener. cum aqua feniculi, bingloss. scabiose, lupul. adiciendo q. s. fiat confectio in rotulis, ponderantibus 3 iij. miraculose contulit, etiam in iisdem aquis hepate lupi bullito & expresso. Veteres dabant 3 j. hepatis lupi in pulvere, cum vino dulci, sine febre; alioqui cum succo feridis, vel cum aqua calida: nos commodum cum aquis distillis propinauimus. Nam & Galenus iecur lupinum medicamento ex eupatorio indidit, vt 11. de med. simpl. quamquam & eo solo vitur 8. & 6. de compos. med. secundum locos. Sua proprietate efficax est medicamentum, ex Asclepiade. At cum hoc electuario, tum linimento, aliquo tempore vteretur, dolor omnis in hypochondrio dextro cessauit, & durities simul euauit. Quamuis paulo post conquestus est de lienis duritie & obstructione: quæ tamen symptomata sola inunctione olei de capparibus mox cessarunt. Sed in conualescentia pedes cum inflati manerent, decocto sequenti adhuc utebatur: *q. agrimonie, ceruicæ, scolopend. ana m. j. decoqueb. in aqua & vino Rhenensi, & colatura expressæ quæcharo dulcorata, utebatur bis atque ter die, maximo suo commodo. Similiter & condito sequenti, omni mane ad castaneæ magnitudinem: q. conseru. flor. rorismarini 3 iij. conseru. buglossæ 3 ss. rad. saxifrag. conditæ 3 ss. corticum auantior. condit. & citri ana 3 ii ss. trochisc. de cappar. 3 ss. specier. dialacæ 3 iij. specier. diarod. alb. 3 i ss. cum syr. de cicchor. & oxymel. simplic. q. s. fiat conditum. Pedes inflatos fomentari imperauimus, qui œdematosi videbantur, cum aqua marina. Qua ablutione, lotionem ac fotu subsiderunt: ita vt ad pristinam valetudinem peruenerit. Interim pro colophone totius curationis etiam his tabulis utebamur: *q. specier. diarod. alb. trochisc. de capparibus ana 3 ss. specier. dialacæ 3 ss. dissolutis in aqua agrimonie, cicchorij & fumarie ac feniculi, adiecto quæchar. q. s. fiat confectio in tabul. dos. 3 iij. quibus vtens, quotidie secessum habuit. Et iecore imbecillo restaurato cepit in dies magis magisque conualescere, etiam carne accrescente: ita, vt dictis remediis, post diuturnas afflictiones, pro deplorato habitus, magna cum nostra industria, laude Diuina & Dei ope, cum regultorum admiratione sanatus fuisset.**

SCHOLIA.

7 **C**um hunc agrum præ manibus habet, venit mihi in mentem historia illa Siculi medici decumbentis, qui se ipsum iecinorosum, tum alij medici perperam pleuriticum iudicabant, apud Galen. lib. 5. de loc. affect. cap. 7. cum Galen. vna cum Glaucone post alium medicum ad illum ingressus, inflammationem iecoris laborare, eundem iudicabat. Similis quoque historia etiam narratur à Benuenio, de abditis causis morborum. cap. 75. de Antonio Brunellesco, à priore medico iudicato pleurítico, cum malum in iecinore esset, cum inflammatione, ab eodem Benuenio recte curato. In quo vehemens dolor à latere dextro in iugulum humerumque transmittitur: & bilem quoque euomebat æger, quem & singultus pene strangulabat. Verum cum huiusmodi vitij notæ eadem fere sint, quæ & lateris abscessum indicant, medicus cui primum cura demandata fuerat, eum curabat vt pleuriticum (vt videri empiricus;) Sed cum iecoris vitio laboraret, aliter eundem curauit Benuenius; quemadmodum & nos hunc agrum restituius. Oportet igitur medicum non solum morbum cognoscere, sed & locum etiam in quo sit, diligentius perscrutari; vt huic commoda medicamenta ap-

ponantur, & vt tales non vt pleuriticis, sed iecinorosi recte curentur, adhibitis iis quæ ad hepaticos vel etiam inflammationem iecoris (si adsit) conueniant, in quibus etiam canones auctorum obseruandi, de quibus docte & egregie scripsit Arculanus. Caterum quia frequens affectus etiam huius visceris est obstructio, ob multas causas. vt postea dicemus, ideo huius exemplum vnum nunc adferemus.

OBSERVATIO IV.

De obstructione hepatis, ex flatibus crassis.

Scribit Galenus lib. 5. De locis affectis, non solum à crassis humoribus iecinoris obstructionem fieri, verum etiam halituoso quoque spiritu ibi conclusio, cui non pateat exitus. Quod & Aet. confirmat lib. 10. cap. 2. cum dicat, iecinoris oppilationes fieri à flatibus nebulosis & concuctis difficilibus. Et sic secundum Galen. & Aetium dignoscitur hæc obstructio, cum vaporosi & crassi flatu multitudo coaceruatur, quæ exitum non habet: quoniam non grauitatis solum, sed etiam distensionis sensum sentiunt laborantes. Sic istis diebus vir in platea Flandrica habitans, insignem dolorem vna cum tensione patiebatur in hypochondrio dextro, cum tempore ventoso iter fecisset, & flatulentis cibis usus esset. Cum nulla febris adesset, huic dedi decoctum florum chamæmillæ, seminis anisi & fenic. cum viro tenui: & ne materia coaceruaretur, exhibui 3 ss. diaphanici, cum 3 iij. decoct. ciccorum rub. Externus inunxi locum dolentem cum oleo nardino, amygd. amar. & channamolino: & dedi diacominum. Vtebatur victu extenuante & carminante. Etiam fotu ex floribus chamæmillæ meliloti, summitatum anethi, cumini & anisi, & absinthij, cum recens esset affectio ad tollendam obstructionem vtens, facile curabatur. Hoc est quod Hollerius dicebat: Opilatur hepar à crassis flatibus sed facile discutitur: non ita facile à crassis viscidisque humoribus, vt postea suo loco dicemus.

SCHOLIA.

Inter alios instrumentales affectus, quibus crebro iecur laborare contingit, potissimum is est, qui à Græcis *ἰκτερίτις*, à Latinis Obturatio, oppilatio seu obstructio dicitur. Est autem ea, latio seu amissio prædictarum iecinoris cavitatum, ex infarctu alicuius substantiæ; humoris scilicet seu flatuosi spiritus, vt ex Galen. 5. de loc. affectis & aliis multis locis colligitur: idque in extremis vasorum partibus, non autem in propria eius substantia (vt Arabes quidam senserunt) quæ manifestum dicitur, quod ipsum ad longum Donatus ostendit. Atque hic affectus, morbus existit non in intemperie, sed instrumentalis est morbus, in via seu cavitare. Obstructio autem admodum familiaris est iecori, nullumque viscus hoc æque vitio tentatur, eo quod vena è portis per iecoris substantiam in ramos tenuissimos dissipata obliteretur: & quod huc alij rami non minus tenues è caua vena conueniant, per quos omne debet alimentum traduci & exportari. Et ita secundum alios obstructio fit in venis capillaribus hepatis, per caua & gibba disseminatis à vena porta, vel caua, ob eorum angustiam & flatum, vel etiam crassum & leni humoris copiam, vt pituita in frigore temperamento. Biliosis etiam temperaturis parua victus ratione vtentibus, sæpe crudus humor

in ventriculo & primis venis colligitur, qui calore attractus ipsius hepatis obstructionem parit. Causæ sunt frequentissime: victus ratio ex crassis & viscidis, exercitium à cibo, crassiora alimenta in prima mensa assumpta, succedentibus calidis & tenuium partium. Nam ex his crudus humor intra venas rapitur, sicuti plerumque fit à medicamentorum aperientium usu, ventriculo crudis humoribus referto. Et sic humor crassus, lentus aut multus, qui interdum è cerebro procumbit in ventriculum, & deinde præterruit, seu sim in tenues iecoris venas cum alimento penetrat, easque obstruit. Fere tamen ex alimentis crassis, viscosis multisque fit obstructio, quum aut balneis, aut motu vehementiore mox à cibo in tenues venas vel rapiuntur, vel impelluntur: nonnunquam & bilis flaua in iecore præter naturam diutius coarctata, nec tempestiue expurgata, mire crassescit, grauesque & admodum periculosas iecoris obstructions inducit, vt quæ interdum etiam in cysti lapidescat, vt aliquando post incisionem mortuorum deprehendimus. Dux tamen præcipue causæ referuntur ex Galeno, Aetio & Tralliano, crassi & viscosi humores, vel spiritus halituosi in venis hepatis conclusi: & huius vltimi exemplum iam diximus, & quibus notis dignoscatur, scilicet non solum grauitate, sed etiam tensione. Nam grauitas & distensio, cum obtuso dolore, dextro insident hypochondrio, quod tum præcipue manifestum est, cum quis mox à cibo excitationem subit. Ea tamen sine tumore, & sine febre est. Talia etiam possent apparere ex humoribus crassis. Græci enim, (Galenum inquam, Paulum, Aetium, ac Alexan.) de obstructione tractantes, quæ per se sola citra alium complicatum morbum iecur exerceat (de qua nunc loquimur) duarum tantum prædictæ obstructionis causarum meminerunt, spiritus videlicet flatuosi ac crassorum viscosorumque humorum. Hæc cum multiplex non fuerit etiam sine febre excitari consuevit. At reliquæ, quæ mox à principio cum febre inuadunt, à calidiorum humorum multitudine ac putredine ortæ, non difficile cognoscuntur ex dolore vehementiore, tum febre: nec alium requirunt curationis modum, quam reliquæ, nisi quod non adeo calidiora attenuantia exigant. Quæ de re non ex propria obstructionis natura febris consequitur: sed cum ea multiplex fuerit, propterea bene dicebat Aetius, eam quandoque sine febre esse, quandoque cum febre. In recenti namque ac exigua, & non multa existente iecinoris obstructione, febris non excitatur: in diuturna vero ac multa, non mirum, si ea consequatur, magnitudinis tamen & diuturnitatis ratione. Quin imo idem Galen. 8. meth. med. dicebat, obstructionis magnitudinem discerni ex magnitudine febris, vt quæ ex maiore obstructione, maior, ex minore, minor fiat. Verum cum oppilatio omnis inueterata, non tantum in hepate, sed in omni membro, putrefactionem operatur, ac febre accendit vt Aet. inquit: breui etenim tempore putrefactio consequitur ad obstructionem ex vitiosis humoribus, in frigidis intemperaturis, propterea obstructions celerissime curare oportet. In calidis vero non cito, sed temporis progressu accedit, (vt liquet ex Gal. 8. de compos. med. secund. locos.) & consequenter ad putredinem febris. Si ex vitiosis humoribus contingant, eodem Gal. auctore, nec minus & aqua intercus consequi poterit: viscosi enim frigidis ac crassis humoribus diu in iecinoris vasis constitentibus, ex his vasa ipsa primo infrigidantur, &

demum iecinoris propria substantia, ad cuius infrigidationem perpetuo sequitur aqua intercus, vt constat 5. de loc. affect. Quod vero totius etiam corporis extenuatio, ex eius diuturnitate necessario consequatur, propter alimenti penuriam, cuilibet patere poterit, nec alia indiget ratione seu auctoritate. Et sic quoque obstructio ex calore hepatis, sæpe icteri causa existit, ac febris lenta & inflammationis, atrophie etiam in pituitosis, cachexie & hydropis, vt dictum est, & colici doloris, vt Artulanus & Gordonius testantur. Soluitur aliquando in concava parte, existente ventris fluxu: & est aliquando alius liquida, & subinde sanguinolenta, si caua pars laborat. Ita, si gibbosa, adest anhelitus difficultas, vrina vix redditur, aquosa est, tumens dextra præcordia, & iecore tumido supprimuntur: alius nihil reddit, aut taneum aridum: & si vrina crassa redditur, soluitur aliquando malum. At curatio generale quippiam habet, partim ex natura causæ proximæ, id est, humoris obstructis, quem etiam licet morbum nominare partim etiam ex causâ remotiore, id est, abundantia humorum in corpore. Obstructio autem tolli nequit, nisi eius prima causa tollatur: imo si quis ad obstructions tollendas accedat, non vacuata copia humoris in venis, potius augebit obstructionem, 11. meth. 10. & 8. Quod erit apertum, si consideremus, quid exigat prima ratione obstructio. Est autem eius indicatio apertio, quæ sit per ea, quæ contrario modo humores afficiunt, si lenti sunt, incendantur, si crassi, extenuentur, & vna euacuetur, quod præter naturam continetur in vasis. Sed quæ hoc efficiunt, vt plurimum sunt potestate calida, & fundentia sanguinem: quare metus est ne augeant obstructions, siquidem copia humoris addit in venis. Itaque præceptum est, ante medicamentum, quæ obstructione liberant, abundantiam minueret, idque vel vena secta, si sanguis abundet, vel humoribus ad calidum vergentibus, ac copia sua quoque molestantibus, potissimum ubi eadem obstructio adhuc fiat, ex interna cubiti vena, vt 11. meth. med. etiam in inueterata, si febre accendat Paulo teste, etiam si sanguis melancholicus vel crassus causam dederit modo vires ferant, alioqui si humores alij & crassi in causa sint, purgatio adhibenda. Quomodo autem purgatio sit facienda, id figura seu formatio, tum etiam situs eiusdem visceris, indicabit, per quæ scilicet loca eam facere oporteat. Nam quæ in simis iecoris sunt excrementa, ad intestinum: quæ vero in gibbis, per vrinas euacuabimus, Galen. auctore lib. de const. art. med. quamquam etiam eadem iecinoris gibba, si multo vitioso succo sint referta, per deiectiones & pharmaca deiectoria (*καθαρτικά* Græci vocant) expurgari debeant: si vero mediocri succo referta sint, per vrinarios meatus, ex Gal. 7. meth. med. Aliqui hic, si pituita abundat, per vomitum vel aluum educunt. Vitiosis succis medicocriter concoctis ac eductis, ad detergendas obstructions accedemus, vt 8. & 11. meth. In calidis infuso rhab. vtentur, cum decocto amygd. si crassi sint humores, adiciemus pro purgatione infusum agarici, vel vtentur pilul. ex agar. & rhab. vel ag. greg. si valde crassi sint humores. Deinde vtentur aperientibus, quæ ad intemperiem frigidam valere scribunt auctores, si ex succo frigido fiat: si autem calidi ad sint succi, vtentur iis, quæ ad calidam intemperiem valent, vti & exempla infra scripta docebunt.

OBSERVATIO V.

De hepatis obstructione, ex pituita crassa.

- 1 PVella pituitosa, cui facies discolorata erat, ac membra fere omnia pallore squallebant, genae tumescebant, & labia quasi emortua tum pal- lida spectabantur, ac pedes tumentes habebat, vrina clara, alba mingebatur: grauitas quoque cum diffensio cum obtuso dolore dextro infide- bat hypochondrio, & potissimum perceptibilis mox à cibo si sese moueret aut exerceret, quæ om- nia certissimum signum, in iecore obstructionem esse, ostentabant. Hanc vero suspicionem auge- bant causæ præcedentes: nam victu crasso & hu- mido longo tempore vsa fuerat: nulla tamen fe- bri correptebatur, neque adhuc in hypochondrio dextro tumorem experiebatur. Spiritum impe- dite trahabat, præsertim si scalas ascenderet, vel alta peteret. Pedes cum vesperti magis tume- rent, signum hoc erat quod partes distantes pri- uatæ erant alimento convenienti, cuius quoque causa facies pallescebat. Pulsus huic mollior erat, ac languidior: nulla sitis aderat, & os salua mada- bat, quæ inquam omnia ex pituita glutinosa ob- structionem arguebant. Curationem vero à vi- ctu ratione, nempe extenuantibus, instituius, vsque aerem frigidior, paludosum vitaret, vicosum, & austrinum siccumque eligeret, & cibos calidiores attenuantes gustaret, asparagum capræ, fenniculum, carnes pullorum, gallinarum, tu- dorum, merularum, perdicum, ac aliarum autum par- uarum montanarum, assatarum, vel coctarum cum hy- sopo, ovesellino, farineta, pulegio, apio, sampsucho & similibus. Inhibuimus cuncta cibaria glutinosa & crassa: materiam, veluti carnem bubulam, vac- cinam, agniam, hircinam, & inter pilces mol- liores: pestiferam etenim materiam præstant, vt mutæ, anguillæ, congi. Perniciosissima ha- bentur, lac, caseus pedes quadrupedum, & viscera, damnaque materia existimantur, præterea origanum, far, & omnia dulciana & lactaria, & lac quod crassius est ed nocentius, à quo serum exiguum excernitur: nam quod plurimum casei continet, hepaticis, calculosis & lumborum vitiis nocet: sic & pal- matum pinguium natura oppilat, si ex toto non maturæ sint, ita & siligo cum lacte in pulcem parata eadem vitia producit. Imperauimus quo- que vt sereno cælo ac calidiore habitaret, cor- pusque exercitatione aliquantisper vegetaret an- te cibum: nam exercitium conturbans à cibo sum- pro, noxium admodum est: eaque ratione quies tunc imperanda. Iussimus interea, vt ante cibum vigilaret: nimio enim somno torpescunt sensus, & ideo somnus sit nocte non turbatus, paululum- que sublimis caput, connexæque corporis par- te componantur tempore somni. Panem opti- me fermentatum laudauimus, qui si sale, cymino, fenniculo, aniso, vel similibus subactus esset, ma- gis commendatur. Vtiliter quidam & addi vo- lunt pro plebe, lupinorum farinam aut erui. Inter- rea cibum offerri voluimus, qui facile concoqui posset, in parua quantitate, & vt vnice caueret, ne plus quam vires tolerarent alimenti fumeret, & ne antequam hesternus cibus concoctus esset, alium gustaret, aut horam consuetam præuerteret. Concessimus & vinum tenue, cum & huic menses deficerent, aut minus fluere. Propterea etiam huic consuluimus, cum vires adhuc fortes essent, vt paulum sanguinis ex saphæna mittere- tur, & egregie profuit. Licet enim sanguinis

missio aliquando approbetur in obstructione he- patis, pro ventilatione in pituitosis ex basilica vena, tamen in hæmorrhoidibus & mensibus suppressis prodest venas cruris potius incidere, vt apud auctores videre licet. Quæ venæ sectione cum menses fluere, interea ea eligimus, quæ materiam inciderent, aperirent & detergerent, & simul ad euacuationem facerent: quale est se- quens decoctum. *℞. rad. fennic. petros. asparagi, apij graminis, ana ℥ j. origani, rorismarini, artemisie, (vt magis fluere menses) chamæd. ana ℥ j. centau- rei, cassia, agrimonie, chamæpiti, lupuli salutarij, fu- marie, ana ℥ j. sem. fenniculi, danci, pastinacæ an. ℥ j. vuar. passul. ab aril. repurg. ℥ j. glycyrr. vase ℥ iij. fo- lior. fenæ ℥ j. agavici semum. ℥ i. b. rhab. seletti (val- de enim hepatis prodest) ℥ j. schenanthi, cypri, cal- mi aromati, q. m. albi, ana ℥ j. coquantur in aqua com- muni pro ℥ j. colaturæ addendo syr. de byzantiis, oxy- mell. simpl. de duabus v. d. syr. de artemisia, de eupat. lu- rio, de quinque rad. an. ℥ j. b. mis. pro iij. aut iij. dosi- bus. Deinde dedi pilulas de hiera, & aromaticas, ex ℥ j. septem ante cibum. Postea & has pilulas prius assumptis syr. aliquibus incidentibus, vt oxymell. diureticis. *℞. agar. trochi. ℥ ij. rhab. optimi ℥ j. dag- gran. j. vel. ij. cum oxymell. fiat pilule v. vel vij. Mox dedi decoctum radic. silicis, cum oxymelle, radix enim hæc, sicut & semen securidacæ, ab antiquis plurimum probatur: nam & Gal. succum eiusdem radicis in compos. solebat ponere. Sed & condi- tum sequens præscriptum: *℞. confer. capill. vener. flor. heuonica, an. ℥ j. b. trochisc. de eupat. de rhab. ana ℥ j. b. specier. diarod. abb. trionfant. ana ℥ j. syr. de byzan- tiis, de eupatorio q. s. fiat conditum, diuisum ad magnitudi- nem nucis auellanae, superbibendo vinum dilutum cum aqua cassia & artemisia. Hypochondrium dextrum hoc vel simili vng. inunximus: *℞. olei nardini, amygd. amar. ana ℥ j. b. succi apij ℥ j. b. coquantur ad suc- ci consumptionem, addendo spicæ nardi & Celicæ, schenanthi, asari an. ℥ j. sem. apij, petros. ana ℥ j. b. cy- peri, ros. ana ℥ j. b. cera q. s. fiat vnguentum. Quibus remediis hæc puella melius habuit.****

SCHOLIA.

Q Vi venas habent restrictiores, vt frigidi tem- perie, plus obnoxij sunt obstructionibus tam ob venarum angustiam, quam ob copiam pi- tuitæ lentæ & crassæ. Sunt enim illa duo, causæ obstructionum potissimæ; nempe meatuum an- gustia, & humorum crassities, vel lentor, vel san- guinis copia. Quibus modis cognoscatur, iam di- ctum est, & quomodo etiam curetur, nempe opti- ma victus ratione, eaque attenuante & vlu me- dicamentorum incidentium, & febrilium materiam crassam, concoquentium, & demum pur- gantium: deinde vtendo medicamentis tollenti- bus obstructionem; liberatis obstructionibus, in- temperiem emedando, & viscus roborando. Sunt qui hic laudant vsum caprarum ex oxymell. vel aceto, vt Rondeletius facit: iuscula in quibus rad. apij vel petros. aut fenniculi incoctæ sint, ex syr. oxymell. vel aliquod diureticum: deinde lau- dant purgationem ex ℥ j. b. diaphan. cum aqua apij vel graminis, deinde inter aperientia trochisc. de eupat. diarod. dialac. de rhab. de ablinth. de curcuma probantur: longiore tempore his vten- dum. Quædam tamen ex his nimis calida & in- grata, & actia: quorum vlu mulier nobilis apud Rondelet. in vlcus renum incidit ex vlu composi- tionis de vino, excerptæ à Praxi de Taranta. Igi- tur eiusmodi calida frequenter non danda. Ob- structio hæc à nativitate ob viarum patuitatem,

curam

curam non admittit, quamvis bono regimine præseruari possit: à multis morbis, qui huic affe- ctum subsequi solent.

OBSERVATIO VI.

De hepatis obstructione, ex causa calida, cum hepatis caliditate.

V Ir quidam Delphis dolorem hypochondrij dextri sentiebat, vna cum ventris stipticitate: vrinam subtilem & rubram habebat, & plu- rimum suebat, & pruritus ei in toto corpore ade- rat; vtunque macilentus erat, & citrini coloris, cum pulsu veloci, & febre, licet exigua. Quem cum inuiserem, intellexi, illi à calida causa ob- structionem in iecore adesse: ideo venam basili- cam in brachio dextro secari iussi, sanguine mo- derate extracto. Mox hunc syrup. propinaui: *℞. syr. aciosi simplicis ℥ iij. aquæ decoct. endiuie, cicho- ry, hepaticæ, lactucæ, capill. vener. polytrichi, dentis leo- nis ℥ ix. fiat syrup. pro iij. dosibus. Postea eundem hoc modo feliciter purgaui: *℞. rhabar. seletti ℥ j. b. in- funde per noctem in aqua end. cichorij, fumarie q. s. adde expressioni electuar. de succo ros. ℥ ij. syrup. ex infus. ros. ℥ j. misce, & quinquies egregie aluum depo- suit. Deinde dedi trionf. vel diarrhod. abb. in tabul. modo vnum, modo alterum: & inuncta regione hepatis cum vnguento santalino, opti- ma victus ratione adhibita, breuiter & hic fuit restitutus.**

SCHOLIA.

S I si obstructio ex calida causa, vel succi crassi ad calidum tendant, conuenit syr. ex succo ci- chorij aut endiuie, quam scariolam vocant, oxy- zacchi, acerosus simplex, & ex rad. cum aceto vel è fumarie. Purgatio commoda ex infus. rhab. cassia vel mamma cum aqua cichorij vel inibi. Deinde passilli ex diarod. abb. trionfant. vel succi fumarie desiccatus, & in pastillo redactus: hic autem dolorem omnem soluit, etiam si febricitent. Reliqua vide apud Aëcium, Paulum, & neotericos: qui addunt, acci- dentibus esse occurrentium, siue atrophia suble- quatur, siue febris, siue cachexia vel hydrops; id- que ex propriis suis locis. De quibus & Arcula- num & Gateneriam & reliquos consulo.

OBSERVATIO VII.

De hepatis inflammatione.

E Licet, præter in oppido Schaga decumbens, Erapulæ satis deditus, inflammatione iecoris correptus est: Huic autem febris continua aderat, & dolor valde grauis in hypochondrio dextro, cum tussicula quadam inani. Cum enim hepar multo sanguine abundet atque illo nutriatur, multasque & magnas venas habeat, per quas ma- gnum sanguinis fluxum vel potius refluxum ad se patitur; ob id hoc viscus aptum est ad susci- piendas eiusmodi inflammationes: & magis in hoc corpore, vino ac poculis dedito. Præterea cum inflammatio hepatis tumorem, dolorem, fe- bremque necessario secum adferat, ex eo & res- pirandi difficultas oriebatur, tussicula inanis, vt dictum est, cum dolor ad clauiculam ascendebat; ita vt is pleuritidem falso esse putaret. Quod au- tem eiusmodi dolorem sentiunt ad iugulum vs- que, id ob membrana costas succingentis ten- sionem fieri volunt, quæ tenditur ob leperi trans-

uersi tensionem; & septum transversum tendi- tur ob pondus hepatis deorsum trahens. Sed hoc non nisi in magna phlegmone fieri volunt. At huic febris satis acuta aderat, & lingua arida ru- bensque, qualis in principio hic cernitur; postea autem nigrescebat (vt fieri assoler) & aspera fiebat. Habebat vero sitim inexhaustam, nauisam, & ci- bi fastidium, & singultum; quæ, inquam, omnia inflammationem hepatis indicabant, lotium quoque rubrum spectabatur. Ad hunc igitur ac- citus mense Iunio, anno 1548. venam basilicam illico tundere feci, ad vncias octo, vel paulo plus, sanguine effluente, cum eodem die secessum ha- buisset. Sed sequenti die cum non satis aluus responderet, lenitium sequens vt exhiberetur, mandavi: *Recipe cassia recens extracta ℥ j. rhab. pulu. ℥ j. fiat bolus: ex quo quatuor sedes vtunque biliosas habuit; ita vt ex hac leui purgatione & sanguinis detractione febris mitior euaserit, do- lore parum diminuto, sed adhuc vtunque per- manente. Inunximus regionem hepatis vnguen- to santalino, & pannum lineum eodem vnguen- to inunctum apposimus, sine calfactione. Intere- ra & hoc decocto utebatur. Recipe endiuie, cicho- ry cum toto, dentis leonis cum toto, acerosæ, viol. lactucæ nouella, an. m. j. fumarie, agrimonie, capill. vener. bo- rago, lugloss. an. man. b. chamæpityos, chamæd. (cum esset etiam quadam obstructio, tum cholera pan- lo crassior, quam leui purg. per aluum excreuerat) ana m. b. rad. graminis, petros. an. ℥ j. b. sem. a. frigid. maior, & minor, an. ℥ j. sem. anisi ℥ j. b. thamarind. ℥ j. prun. damasc. num. xij. vna. pass. ab aril. repur. ℥ j. liquir. ros. ℥ ij. boydei mund. p. j. fiat decoct. in aqua communi pro ℥ j. b. colaturæ addendo syrup. de cichor. Nicol. cum rhab. ℥ j. b. syr. viol. de limonibus, de endiu. ex infus. ros. commun. an. ℥ j. b. misce. Quo iu- lebo, seu apozemate, cum vlu esset, febris valde diminuta est, & quotidie aluum deponebat. Mor- bo autem magis inclinante, pro dolore vlu est sequenti epithemate, bis aut ter in die, atque ita dolor omnis euauit, neque ad apostema deuenit, de quo metuebat, sed sanus, cum nostra laude, ab astantibus pro deplorato habitus, euasit: *℞. en- diuie viridis, cichorij, an. m. j. flor. chamæmilla, me- liloti flor. ros. rub. an. m. b. summitatum abstinij p. j. coquantur in aqua communi pro ℥ j. b. in fine addendo aquæ abstinij, end. an. ℥ j. acetii optimi ℥ ij. specier. trionfant. ℥ j. b. Iterum ebulliant, & hac epithema pro hepatis regione. Eo peracto inungatur lini- mento infra scripto. *℞. olei amygd. amar. chamæ- mil. an. ℥ j. b. olei ros. vngu. santalini, an. ℥ ij. misce. Quod ad victum attinet, tenuissimum ptisanæ, la- ctucam, tum poma cocta administrando. Ptisana à Galeno maxime laudatur in cibo 13. meth. med. Abstinentium à dulcibus, quibus tum iecur tum lien intumescunt. Postea in fine ptisanam in gal- linaceorum pullorum iure concessimus, intybo & cichorio incoctis. Auctores enim hic à valde refrigerantibus ac astrigentibus abstinent: de quibus consule Alexand. Trall. & Galenum, tum alios auctores.***

SCHOLIA.

H Aud raro iecur inflammatione laborat, ob sanguinis fluxum & refluxum, vt diximus, quæ haud aliter in ipso quam in cæteris nostri corporis partibus gigni consuevit, nec etiam ab alia causa. Nam communis omnium phlegmo- narum generatio (teste Galeno 10. 13. 14. meth. me- dand. & in lib. de tum. præter naturam, & de inequali- tate) ff iij inem-

Causæ.

intemperie, de aliis plerisque locis) ex sanguinis influxu est copiosior, quam pars postulet: nam & caro hepatis, quam quidam Græce parenchyma vocant, in quam sanguis ex repletis vasculis hepaticis exsudat, inflammationem gignit, *autore Gal. 14. method. med.* Omnes igitur causæ tam internæ quam externæ, quod ad generationem inflammationis, tum causas, attinet, resumere oportet ex his, quæ de ventriculi inflammatione diximus. Addendæ & his causæ externæ ex libr. 11. Galeni. method. cum de cataplasmatis agit in pleno corpore: ut si quis etiam dolori sedando cucurbitulam affigeret, aut calida emplastra admoveret in pleno corpore, facile inflammationem adferre posset: quamquam inflammationes in fluxu sunt repletis venulis, & carne eius irrigata, & repletis spatii. Signa iam ex parte in Observatione præcedente diximus, quæ ad dignotionem partis affectæ plurimum faciunt: iecur enim ipsum inflammatione affici deprehenditur, ex dolore cum positu, quoniam in dextro latere ad nothas costas dolor à laborantibus sentitur, & cum magnam trahant spirationem, vehementius excruciat, sentiuntque in eadem dextera præcordiorum parte gravitatem, & interdum iugulum ad infernas partes detrahi, (nam id non omnibus commune est, sed iis tantum, quibus iecur costis alligatur) atque sic dolor, ad succingentem costas membranam petuenit. Quoniam vero de dolore mentio fit, distinguit Gal. 6. aph. 5. de situ phlegmones. Nam quæ est in profundo carnis, dolorem gravantem facit, id est, sentiet quasi pondus quoddam deorsum trahens viscus, & diaphragma: at dolor magnus non erit, nam pars, quæ proprie afficitur, sensum non habet. At si membrana patitur, erit dolor acutus. Addit, & si venas afficiat, dolor pungens & tensius fiet. Alibi tamen scripsit Galen. (vi 2. de loc. affect. 2. & inde sepe) venarum tunicas, & arteriarum non sentire, 16. de usu part. Provisus cavent, inquit, sensu sine insensibilis sine sensu. Respondet, uti & Iacchimus facit, locus est mendosus, 16. de usu, lege: Fiant insensibiles venæ & arteriæ, seu nervi inciduntur, siue vinculis excipiantur: Et quidem si venas subiens inflammatio dolorem acutum facit, non poterit evitari talis dolor, in quavis parte consistat: ubique enim venæ aderunt. Et tamen Avic. huiusmodi meminit distinctionis factæ à Gal. 6. aph. 5. statuens, quod si venas affligat, dolor erit acutus. Oportet igitur & alia signa habere, quæ & ratio ex natura rei sibi inveniunt, & experientia ex sensatis confirmat. Primum est, febris acuta, ut quidam sentiunt: alij & ardentem febrem adesse volunt, ut Rondelerius. Idem fatetur Aetius, quod febris adest acuta, inæqualis, quæ plerumque ad vespertam, & noctem exacerbatur. Quod vero febrem ad iecinoris inflammationem comitari necesse sit, à Galeno decretum est, 2. de loc. affect. Verum quod ea acuta sit, nequaquam factus est, nisi præcitato 5. lib. de loc. affect. ubi de erysipelate verba faciens, scriptum reliquit ardentem febrem, ac vehementissimam symptomata evenire, cum ipsum in iecinore, ventriculo aut pulmone fuerit ortum, vel inflammatio erysipelatis particeps fuerit. Quinimo lib. prorrh. 2. phlegmone in iecinore, vel ventre orta, quod non continuo ac perpetuo maligna, nec acuta consequatur febris, decretum reliquit. Nam inflammationum magnitudinem (ut etiam sentit Donatus ab Altomari) perpetuo febris ex proportionem sequitur. Et propterea nisi valenter iecur inflammari contingat, licet febris excitetur, quoniam princeps viscus est, tamen ea acuta non erit,

Signa.
5

6

Quod non
semper ieci-
noris in-
flammati-
oem comi-
tatur febris
acuta.

nisi eadem inflammatio magna sit. Pro cuius magnitudinis proportionem ipsa quoque & maior erit, & vehementius excitabitur: de qua forte Aetius intelligere voluit, cum dixit lib. 10. c. 3. quod accessionis tempore quidam delirio apprehenduntur, ac acre lotium excurrunt, & febris adest acuta, inæqualis. Sic quoque Alexandri Tralliani verba intelligenda, cum dixit, exiguum hepatis inflammationem, non statim febrem inducere, scilicet, vehementem & acutam febrem: aliter falsum esset. Nam orta inflammatione in eo, cum princeps membrum sit, uniuerso corpori impetit, & tensionem & calorem immodicum, qui febris est, eodem Gal. teste 4. de caus. puls. & propterea necessario (ut ipse 2. de loc. affect. scriptum reliquit, & ipsam iecinoris inflammationem febris comitatur. Secundum signum est, & gravitas in dextris præcordiis, deorsum trahi videantur cum ager assurgit, qui etiam aliquando ad iugulum (ut paulo ante diximus) usque protenditur, eo quod membrana, qua suspenditur diaphragmati & deorsum trahitur, ortum habet ex ea quæ costis subiacet: sed hoc non nisi in magna sit phlegmone. Iam quoque ex longis intervallis tussis exigua, arida, & qua nihil expuunt, molestare ægros solet, atque spiratio parva & crebra, quemadmodum 2. & 5. de loc. affect. à Galeno scriptum est. Adest, inquit, Iacchimus, & tussis sicca, vel quia ex gibbis partibus aliquid in thoracem effluit, vel quia calor molestus pulmonem afficit, vel demum, quia respiratio libera non est: unde natura noxam à respiratorii organo pellere volens, tussim excitat. Fit & respirandi difficultas, tum ob tumorem, tum ut Rondelerius vult, ob febrem, quæ maiorem refrigerandi necessitatem habet. Addit & ipse tussiculam inanem. Dolor vero sit gravis, quia non sentit, nisi in parte gibba: tunc obligamentum, quocum diaphragmate iungitur, ligaturque, dolor punctorius sequitur, & cruenta expectatio, in iis qui abundant sanguine. Sic ego præmanibus semel habui mulierem laborantem inflammatione iecinoris, cum dolore aggravante in hypochondrio dextro, quæ simul per alium sanguinem exercebat, valde plethorica: & quæ suis sanguinis detractione, tum aliis aptis remediis, tum topicis hepatis tempestive admotis probe curata. Sed nunc per tussim, quæ plerumque arida est, sanguinem reieciunt: id ego vix vidi, quod sciam. Alia vero quædam signa ab eodem Galen. 5. de loc. affect. tum ab Aetio, cap. 5. lib. 10. & Paulo cap. 46. lib. 3. referuntur, vtpote de lingua sicca & adusta, & de eiusdem colore rubro & nigro, de bilis fluxu vel synectæ bilis, tum eius quæ vitellis onorum assimilatur, vomitu, quæ postea æruginis aliquando colorem referre conspiciunt: item de aluo adstricta, nisi una cum visceris imbecillitate inflammationem excitari contingat, ut liquet eodem 5. de loc. affect. Gal. & locis ex Aetio & Paulo citatis. Sed hæc partim communia sunt symptomata, multis acutis morbis succedentia, partim non necessario adveniunt: ita & color corporis subvertitur in arquati morbi speciem permutatus, & singultus quoque consequuntur. Sunt autem hæc supradicta euenientia seu in gibbis, seu in finis: communia enim sunt utrique parti, quamquam vehementior sit, nausea, biliosarum sanierum vomitus, finis accidat magis contra respirationis vitium, & in respirando dolor plus gibbas partes insequatur, magisque tussis excitetur atque dolor usque ad dextræ partis iugulum, adeo ut detrahi videatur, cum gibba pars est affecta, ut à Galeno 5. de loc. affect. scri-

Si in
mano
gibba
partem
iicinoris
afficitur
signa
com-
prehendi-
tur.

lateralis. Tussis in iecinoris inflammatione perpetuo est sicca. At exempla infra scripta hæc melius doceant.

OBSERVATIO VIII.

De hepatis inflammatione admodum calida,
in parte gibbosa.

1. Licet idem testatur in neutra prædictarum partium exquisitè distinctam inflammationem posse consistere, nam omnium eius partium carnes inter sese continuantur. Si tamen ingens in parte gibba consistat inflammatio, vel solo tactu dignosci potest. At si marum partium inflammatio per alia potius symptomata quam per tactum inuestiganda, ut liquet 5. de loc. affect. Nam in finis sit magis fastidium, nausea, vomitus biliosus, satiusque vehementior. Et licet tumor circa partes gibbas hepatis, ex sanguine ortus, eiusque aggregatio facile tactu dignosci possit, si sit magnus, & præsertim in gracilibus, quibus abdomen non est crassum præcipue post secundam vel tertiam diem, cum ex febris vehementia siccatur, (teste Gal. 5. de loc. affect. c. 6.) tamen alias non sentitur, quod triplex ordo musculorum hepatis substantiæ superinducitur. Saepè vero imponit talis tumor medico, tamquam sit in iecinore affectus, cum tamen sit in musculis abdominalibus: quem casum recitat Gal. Stesiano cuidam euenisse, & nos aliquando vidimus deceptos medicos: & Hippocrates multos ait, ex eo quod ignorant, lucrum facere, quod credunt se curasse phlegmonas iecinoris, cum tamen sint musculorum. Ideo distinguendæ prædictæ affectiones. Etenim iecinore inflammato tumor secundum lineamentum rotundus, figura videlicet ipsius hepatis æqualis succumbit, ut Aetius fatetur: qui etiam ad corporis decubitu simul conformatur. Maior enim apparet corpore ad sinistram latem reclinato, minor autem tursus ad dextrum revolutus, nimirum hepate sub nothas cedente costas, neque visus, neque tactus similiter succumbente. Amplius autem (ut idem inquit Aetius) in hepatis inflammatione, incumbens cuticula naturali modo se habere conspiciunt: musculi autem inflammatis circumscribuntur, ut si quis digitis apprehensam attrahere velit, ea minime sequatur. Propriissime aut tactus discernet, nunc in alto nunc vero in superficie inflammatio ipsa consistat: restorum aut musculorum tumores præter naturam oblongi, atque per totum ventrem extensi videntur, umbilicum (veluti hæc quoque musculorum coniugatio) comprehendentes: quapropter haud obscura est eorum dignotio, vtpote quos & positus, & figura declarat, accedente ad hæc, quod ipsi à nullo exteriori musculo conteguntur. Galen. autem præcitato lib. 5. de loc. affect. Hæc autem obliquis quoque musculis, qui à thorace ostendunt, sunt communia, ut ipse inquit. Sed multo difficilior est notitia musculorum, qui iis subiecti sunt: difficillima vero transuersorum. Cum ergo iecur inter hos musculos sub peritonæo positum sit, cum tribus contegatur musculis, fieri non potest, ut tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi vel magna in ipso oriatur inflammatio, vel incumbentes ei muscoli extenduntur, ut liquet ex Galen. eodem loco, & ideo in Gibba tantum parte, si sit magna, solo tactu percipi potest, ut paulo ante dictum est. Distinguitur quoque non facile à pleuritide: quomobrem mirum non est, si medicus ille deceptus est 5. de loc. 7. Sæpius vero locus dolens distinctionem facit, & tollis humida, si eueniat, pleuritide monstrat, quæ sedem febris comitatur: idem de siti & nausea. Demum si ea, quæ vomitu excurrunt biliosa fuerint, vel æruginea, clarissimum de hepatis inflammatione est argumentum. Neque in inflammatione iecinoris adest dolor punctorius: neque pulsus adeo durus, qui & sæpe modo tactum fecit, veluti in morbo

1. Ix quidam istis diebus ex calida inflammatione hepatis laborabat, idque in parte gibbosa: quod ex istis signis percipiebam: in dextro hypochondrio quidem dolebat, qui dolor etiam tactu percipiebatur, signum satis magnæ inflammationis; at si in sinistram latem decumberet, magis dolebat, ita ut neque in dorso diu iacere posset: & inter spirandum dolor magis accrescebat, & ad dextræ partis iugulum ascendeat, tumore quoque exiguo ad figuram lunarem apparens; hoc enim soli iecinori proprium est, ut tumoris cumulum uniuersum habeat circumscriptum, ut diximus. Tussim præterea siccam pariebatur; adeo & sitis, ac febris continua, ita ut neque probe dormiret. Quo malo cum ultra duodecim dies confectus esset, metumimus, ne in abscessum aut duriciem, vel hydropem, malum terminaretur; nam vix aut difficulter posse resolutione terminare dubitabam: & quia principium videbatur transactum, magis de abscessu metuebam; atque suspensum me tenebat, numquid hic venæ sectio adhuc esset adhibenda: & quia ventrem minime laxum habebat, sed durum, nuncquid purgatio hic conuenire posset; cum potius si gibba pars hepatis laboret, lenibus urinam cientibus auxiliemur, sed non prius quam concocta sit materia: in caua autem eius parte, nisi procedente tempore, & non ante quartum, ut aliqui volunt, solutiva valida exhibenda sunt, cum usque ad illum diem humores in fluxu sunt, qui pharmaco solutiuo excitati ad magis fluentem excitarentur. Si cauum itaque eiusdem visceris afficiatur inflammatione, procedente tempore per ventrem eos vacuare licebit, ex eiusdem Gal. sententia, lib. 13. meth. quem sectatus est Paulus: licet eandem purgationem per aluum, cum iecur phlegmone laborare incipit, tanquam valde nocivam, cum maximam excitaret phlegmonem, eodem loco prohibuerit; quæ tamen vacuatio, cum videlicet phlegmone iam concoquitur vel inclinaverit, partim per clysteres fieri poterit, partim per ea medicamenta, quæ per os sumuntur, ut eisdem auctoribus visum est; quos clysteres primum quidem ex aqua multa cum sale fieri præcipiunt, postea vero, in remissione videlicet, hyssopum vel origanum vel minus centaury, ut enicum seu colocythidem imponi iubent. Sed tutius nos hoc vel simili clystere utimur. 2. folior. malue, altheæ, betæ, viol. an. m. j. mercurialis, centaury minor. an. m. b. prun. n. xij. coquantur in aqua com. pro lb j. addendo olei amygd. dulc. viol. cham. an. 3 j. mellis ros. 3 b. cass. mund. 3 j. diacath. 3 b. salis parum, fiat clyster. Vbi vero per clysteres phlegmone non curetur, Gal. audacter dat, 13. meth. med. in cibis viticam, mercurialem, epithymum, filiculam seu polypodium, & reliqua, quæ scribit modice aluum deicere. Verum in remissionibus tum iis ipsis audacius, quam antea utendum; tum vero, quæ iis sunt valentiora, partim in pituita coctis, partim tuis ac in molissimum puluerem redactis; quæ vel ex pituita, vel ex aqua exhibentur. Idem quoque Gal. filiculæ aliquid in pituita, ac nigri veratri corticem aliquando in-

cortis.

coxit, ac præbuit. Atqui nostris temporibus mitiora ac tutiora medicamenta comperiuntur, quibus uti poterimus; ut manna, cassia fistula, syr. ex plur. infus. ros. purpurearum tum persicorum, ac etiam rhab. Hic vero cum aluum siccam haberet, etiam in gibbo existente inflammatione, ventrem omnium primo emollire oportebat, cum iam principium transisset; & ideo etiam iuxta Auic. præstat hic ante omnia, ut venter compenter teneatur laxus; qui sic dicit: *Caveas dimittendo naturam restrictam, in hoc enim est maximum, & in ipso est horror: & non dimittas eam resolutam superflue, & cadat virtus, & gliscat natura: imo superest tibi, ut solas strictam cum qualitate, & conservas solutam cum aequalitate.* Bonum est ergo, licet inflammatio seu apostema sit in gibbo, ut venter teneatur laxus, cum suppositoriis aut clysteribus lenibus, aut cum diapruno, scilicet simplici, cassia fistula vel diacatholico. Cum igitur alvus hic adstricta esset, libenter hunc clysterem vel similem iniecitsem. *℞. malv. bifid. folior. viol. an. m. j. cucum. cucurb. an. m. j. pyr. scabell. nu. x. x. q. sem. frig. maior. an. 3 iij. sem. anis. 3 iij. flor. chamemill. viol. an. pug. j. fiat decoctio in lb. j. in qua dissolvat mel. viol. rhab. cassia an. 3 j. olei viol. 3 iij. misce, clyster hic mollis est, leuiter detergens, & refrigerans, seu siquid excrementorum evacuas: quem tertio quoque die Rondeletius, si alvus durior est, injici iubet. Et quamquam præcipue conveniat, si inflammatio sit in caua aut splene; valet tamen etiam si sit in parte gibbosa, ubi venter restrictus est: Verum cum clysterem non admitteret hic æger, dedi hanc potionem. *℞. syr. ex infus. ros. salic. cum rhab. 3 j. cassia fistula recens trita, diacath. an. 3 iij. aquæ cicchorij 3 iij. misce: fiat potio: qua satis aluum depoluit, & materiam biliosam excrevit. Altero die, quamquam venæ sectio in principio neglecta fuerat; tamen, considerando sanguinis abundantiam, & vires adhuc constare, sanguinem detrahare mihi utile visum fuit; licet omnes auctores & inter eos Auicenna, venæ sectionem hic tantum in principio commendent. Et quamvis principium iam transactum erat, ita ut aliquis timere posset de sanatione, ut ita dicam cum Auicenna: tamen venæ sectio etiam convenit egregie in dolore intenso, si sanguis abundet, & vires adhuc consent, eodem Auicenna auctore. Memini ex scriptis M. Ioan. Tyennij, quod ille in muliere 40. annorum, cum tribus mensibus apostemate hepatis laborasset, commode venam basilicam in dextro brachio misit; quamquam & illa tussis sicca laboraret: tamen aliquid sputi sanguinolenti (licet in gibba hepatis inflammatio & apostema esset) vna cum tussi emittebat; quemadmodum & filius illius licet rosi doctoris magnifici, ann. 12. natus, apud Amatum, qui etiam in gibba parte hepatis inflammationem patiebatur, vna cum tussi & sanguinis secreta: cui licet in principio ad vncias 5. vena cubiti secta fuisset, tamen postea cum in iecinore doleret, cum inflammatione gibbæ partis, post clysterem iniectum, denuo sanguinem ex vena, quæ inter digitum annularem & minimum repetit, vncias quinque sanguinis cum maxima utilitate detrahare mandavit: cuius totam vide historiam, quomodo is puer curatus fuerit, *cap. 4. cap. 1.* Postquam igitur venam in hoc nostro ægro fecari fecissem, exhibui decoctum sequens, ad modum iuleb. *℞. end. cicchorij, lactuca, acetosa, ana man. j. r. l. cicchorij, feniculi, ana 3 lb. sem. 4. frig. maior. ana 3 j. cassia 3 iij. spica nardi, schenanthij, an. 3 j. coquantur in aqua con. m. p. pro lb. j. colatur, adde oxycac-***

chara simplicis 3 iij. misce pro 4. dosibus. Postea addidi magis aperientia & diuretica: ut syr. de byzantiis, acetos. composum, & aliquando hunc syrupum: *℞. aqua end. absinthij, feniculi, ana 3 j. syr. de end. de byzantiis, oxycacchar. ana 3 lb. misce, fiat syr.* Oportet autem in declinatione (ut latius in scholio dicemus) etiam diuretica hic adhibere, ut syr. de end. compos. capill. vener. & de byzantiis, cum decoct. sem. 4. frig. maior. cum radic. graminis, apij, & perov. ac similibus. Interea purgavi etiam illum, ante diuretica, cum infus. rhabarb. adiecta schenantho. Et quia principium pertransierat, quo ad topica, licet ab initio magis repellentia profuissent, ut innectio olei ros. lentiscini aut melinij nos potius nunc oleo ros. adieci-mus primum oleum amygd. amar. & absinthij, deinde etiam cotoneorum & masticinum, aceto albo parum immixto: etiam hoc epithemate, vel simili vntes. *℞. ros. rub. cicchorij, end. an. p. j. flor. chamem. melilori, absinthij, anethi, ana p. lb. bulliant in aqua pluviatili: demum adde succi cicchorij 3 iij. aceti albi 3 iij. misce: fiat epithema.* Postea & hoc fotu seu epithemate, aut limili, vti sumus. *℞. flor. chamem. melilori, ana man. j. extremisatum absinthij, florum ros. agrimonie seu eupatori, centaurij minoris, ana m. lb. saungrac. sem. lini, spica, schenanthi, ana 3 lb. fiat decoctio in aqua pluviatili, pro lb. ij. adjiciendo aceti optimi 3 iij. pro fotu.* Facta fomentatione, cum pannis calidis locus exsiccatu his oleis inungebatur. *℞. olei chamemill. 3 j. olei amygdalor. dulc. & absinthij, ana 3 iij. misce, & innectio peracta apponabatur ceratum, ex duabus partibus emplastri, de meliloto, & vna parte cerati seu vngu. santalini.* Atque hoc modo accidentia postea ceperunt diminui, & anhelitus facilitari; & dolor minuebatur, somno ac appetitu redeuntibus, ac febre cessante. Interea tamen post purgationem, ad hepatis roborationem, & caloris alterationem, huiusmodi rotulam vnam specier. diarod. abbat. in tabulis. Et ita liberatus fuit ab inflammatione, per modum resolutionis, absque suppuratione.

S C H O L I A.

Quoniam de signis iam egimus, restant adhuc signa prognostica: quæ & acutorum affectuum hic generalia sunt: vnica enim salus est, virium robur, ut *10. meth. med. habetur.* Hinc noster hic æger, cum adhuc viribus valeret, ab hoc morbo, licet primo ingressu difficilis videbatur, sanatus est. Ideo viribus imbecillis, ut senes & graciles & biliosi, aut peribunt, aut in tabem transibunt, ut nos sæpe vidimus in multis; ut *constat. 3. epid. 2. 5. & 1. præsertim si ex erysipelate laborant, ut 4. de loc. 6. constat.* At sciendū, quod signa quoque erysipelatis sunt maioris & minoris ratione differentia; non modo enim acuta febris inde eveniet, sed prorsus ardens; & sitis, & reliqua de lingua, quæ æstum insistentur, longe graviora, unde & erysipelas periculum magis quam inflammatione decernitur; & in libris nostris de febribus ostendimus. Pessimum quoque hic, ut & in inflammatione, signum est, extrema refrigerari, cum medium corpus vritur; & cum pedes subinde nudant, cum sint frigidi. Sunt & aliæ quedam notæ quæ generationem in acutis ponuntur, *1. prog.* Vomitus vero niger, pessimus, ut & porraceus: magnam enim adustionem significant. Morti vero proximis intumescit venter; rupto abscessu: & sudant sudore frigido circa collum, & faciem; & linquantur animo, ut Bellarmato apud Iacchinum contigit. *Cene*

Generatim vero morbus periculum grande minatur. Spem facit sanguis de naribus large fluens, præsertim tempestive, id est, post coctiones & sudores, *3. de crisi. 3.* Coctiones vero in urinis cognoscantur, ut ibidem habetur. Hippocrates de hoc morbo *aph. 12. lib. 7.* ita suum prognosticum facit. In hepatis inflammatione singultus malum. Quod nos observavimus in rustico quodam, qui cum valde singultiret; & senex esset, mox moriebatur. Interea tamen non semper singultus iecinoris inflammationem comitatur, sed quando ea in magnitudinem attollitur ac feruescit: in quo feruore stomachus ad compassionem trahitur, nonnumquam propter neruorum communicationem. Quare, ut Galen. comment. *enust. dem aph. dicebat,* tunc solum compassio sit stomacho cum hepate, quando inflammatio & maxima & pessima, fuerit: nonnumquam etiam bile multum calida & multa, in huius visceris inflammationibus genita, ac confluente ad intestinorum principium: qua superfluitante, atque ad ventriculum recurrente, contingit os eius morderi, atque ideo singultire. Quidam autem arbitrantur magnitudinem inflammationis ventriculum premere, ac singultum facere, non habente exitum spiritui. Verum ex quacunque causa singultus fiat propter hepatis inflammationem, semper malum est; quoniam eam maximam atque pessimam esse significat, Galeni auctoritate, præcæto *aph. & comment. aph. 58. 5. lib.* Si vero iecinoris inflammationem vehementem atque acuta febris comitetur, malum quoque est: nam valenter idem viscus inflammatum esse ostendit. Quemadmodum si eadem febris exigua & non acuta fuerit, minus malum portendit, quia exiguum quoque inflammationem significat: propterea quod inflammationem magnitudinem perpetuo febris ex proportionem consequitur, *Gal. teste 2. proth.* At eadem febris acutissima, & vehementissima si fuerit, ac vehementissima scilicet laborantes excruciet, pessimum erit indicium, quoniam inflammationem erysipelatis participem, aut ipsummet erysipelas in iecinore ortum significabit, quæ febres magna ex parte (ut liquet *5. de loc. affect.*) in tabem transmutantur. Idemmet *Gal. 10. meth. med.* de iecinoris inflammatione scriptum reliquit, quod si in abunde calido & sicco corpore generetur, potissimum, si notatu digna fuerit, omnino æger morietur. Et quamquam sanguis de naribus fluens (ut paulo ante diximus) post signa coctionis bonum sit; & coctiones in urinis, tum alia signa critica sint salutaria: vidimus tamen nos aliquando, quibus labia ante coctionem exulcerabantur, periisse, & etiam post coctionem similiter mortem incurrisse. Ideo si in abscessum vertatur, lethale est, cum ad carnem usque hepatis corruptio pertingat, ut postea exemplo declarabimus: ut etiam si pus simile appareat faciei olei, vel ut amurca fluxerit, ex incocta putredine proprie illius sublegetur, ut exemplo ostendimus in lib. nostris de febribus. At si pus intra tunicas contineatur, nihil patiente substantia hepatis, vacuato pure liberantur omnes. Neque enim necessarium est hepate suppurato hominem interire, nisi magnum sit vitium. Unde dicit Hipp. *2. de morbis.* Pulmone suppurato, vel hepate, si album & purum pus effluat, fibris etiam cruentis intermissis, ægrum conualescere; si vitello oui simile, & subviride pus crassum ac subfortidum, mori. Nam pus album alteratricis robur ostendit, & victoriam naturæ. At phlegmon quoque seu apostema periculosum est in cauo, quam in gibbo: vomitum

enim excitat periculosum; & sitim, & colicos dolores, & nauseam mouet. Alij gibbi vomitum magis exitialem putant, ex loci nobilitate ac aëtionis dignitate, quoniam vis concoquendi ac dissolviendi dispensandique in ea parte à natura sita est: nam & principalibus membris annectitur: unde eorum communicatione cauo præfertur. Sed iecoris duritia omnibus affectibus deterior habetur, si malum præferim vetus est. Quicumque fuerit abscessus, qui in vomitum transiit, fere nunquam sanatur. In quavis quoque iecinoris inflammatione, si crudo etiam num morbo, & viribus infirmis, alui oritur profluuium, malum. Inimica etiam corporis liquatio, præcipue si vel raucitas, vel multa simul tussis accedunt. Mortiferum est spumantem sanguinem excreari, vel sputum statim subputridum, vel syncere biliosum esse. Sanguis tamen vomitione redditus salutem interdum denunciat: id semel vidimus in muliere annos paulo plus quam 40. nata: quæ etiam per inferius sanguinem excrevit, & fuit nulla industria curata. Ita & purulenta deiectio quibusdam salutem attulit. Verum si huiusmodi ventris fluxus superuenerit, nisi fuerit iudicialis, lethalis est. Si iecoris abscessus ad lienem transiit, tum fecerit, non improbat, quod è diuerso perniciosum est; nam vomica iecoris nunquam ferme sanatur. Ita & singultus, sequens (ut paulo ante admonimus) apostema hepatis, ut plurimum mortem prænuntiat. Et apostema hepatis si prolongetur, perducit ad hydropem, ut multis exemplis conspeximus. Ita si inueterato apostemate sequatur ventris solutio, lethale quoque malum est. Neque aliquis euadit ab apostemate duro & confirmato: multoque minus si carcinoma adfuerit. Nam velocius interficit, quemadmodum & exitura notabilis propinqua magis desperationi existit, quam spem. Quamquam alia apostemata hepatis, ut plurimum sanantur, si recte regantur, potissimum si neque in principio curationis error committatur. Quæ vero apostemata sunt dura, melancholica, diuturna, indurata, desperata habentur: quamquam secundum aliquos, ab initio curari possunt. Omne enim apostema hepatis, quod non curatur ab initio, causa hydropis existit. Ita omne apostema generat oppilationem: oppilatio indigestionem: indigestio aquositate: aquositas hydropem, teste *Gordonio: quemadmodum & citatur à Grædo.* Vbi maxime coniuncta est debilitas expulsiva hepatis, & in eo, quod ad saniem conuertitur, dicente *Auicenna,* non speres salutem, cum hepar sit fons virtutum naturalium; ad quarum perditionem sequitur mors. Post apostemata dura & ad saniem conuersa, difficilius curantur biliosa, ob sauitatem accidentium: deinde pituitosa, postea sanguinea; licet pituitosa habeant remissiora accidentia, quam sanguinea: sunt tamen deteriora, ob diuturnitatem & materiam inobedientiam. Sed hæc postea exemplis clariora euadent. Nunc quædam addamus quæ ad generalem curationem inflammationis hepatis pertineant. Exquisite timo omnium primo victu hic opus est, æque ac si ventriculus sic laboret (*Galeno teste*) quoniam munus eius visceris toti animali est commune, acciditque omnibus animalis partibus maximum incommodum, ubi non probe concoctum alimentum sit, siue non in sanguinem rite fuerit conuersum, ut ab eodem *Gal. 13. meth. med. decretum est:* qui alimentum ibidem tenue & non mor: *Vitæ ro-*

13

14

15

16

glutinosi cibis, qui obstruunt. Psisanam & eius cremorem, commendat: alij & in iure gallinarum pullorum coctam, si vires imbecilles sint, & phasianorum, & sternerum, iuuenum columbarum, perdicum, turdorum, merularum: tunc gustet, vel contusum earum carniū, intybo vel cichorio, lactuca, incoctis: præcipue si inflammatio feruens sit, seu erysipelatis participes. Ab astringentibus cauebimus; ut succo granatorum & alica. Quod cum vniuersaliter in omni phlegmone iecinoris sit verum, maxime tamen verum est, ubi causæ partes laborant: quoniam integris viribus adhuc eo alimenta perueniunt, siue astringant, siue obstruant: sed & meatus, teste Alexandro, quibus expurgatur bilis in iecinum, obstruunt, contrahuntque tumores, & ad discutendos difficiles ipsos reddunt. Adde quod semper fames elui debent, quæ in venas effluunt in apostemate: ob id malum punicum & Alexander & Galeus vitant. Sic & vinum pro potu summopere vitandū, ut quod omni feruente inflammationi in totum sit aduersum, eodem Alexandro auctore, sed pro potu aqua hordei vitandum, aut aqua, in qua prius cichorium aut intybum fuerit decoctum, vel etiam parum radic. glycyrrhizæ. Confert item, ut eiusdem visceris gibba fuerint inflammata, pro cibo psisanam, aut eius cremorem: cum apij decocto exhibere: quoniam modice vrinam mouet: & semina citrulli, peponis, & magni cucumeris. Hæc enim & per vrinam vacuant. Reliqua vero, quæ ad victus rationem pertinent, si ad caput de ventriculi inflammatione confugas, scripta reperies. Interea præcipue somnus in principio accessuum vitandus: quoniam fluxiones auget, quæ eo tempore maxime ad intra feruntur. Ut & cibare eo tempore maxime lædit, 11. meth. vltima. Quod ad reliquam generalem curationem attinet: curatio ipsa faciet eosdem scopos, atque in ventriculo: nempe ut inhibeatur generatio phlegmones, & sanetur, quod ipse est factum. Inhibemus vacuando & auertendo fluxionem: si ex ea causa oriatur: & astringendo & roborando partem ne recipiat. Fiet autem vacuatio & auersio ex vena basilica dextra, ut rectitudo seruetur. Sic enim natura optime agit, ut experientia monstrat in lib. epid. & testatur Galen. lib. de vena sect. & 3. de crisl. quod vena reuclat & vacuet, etiam docet Galen. 11. cap. 13. method. Quod si neque interna cubiti vena se ostendat, etiam media vel humeralis secunda. 13. method. quod & sequuntur Aetius, Paulus, & Alexander. Rondeletius quoque inquit: Curantur inflammationes hepatis & lienis larga sanguinis missione, è directo partis affectu. Iuxta eundem cucurbitulæ quoque sunt in vtraque affectione coxis affigendæ, ad diuersionem. Modum vero vacationis, tum ex redundantia modo cum ex ætate, tempore anni, natura, regione, consuetudine, & ante hæc ipsa laborantis virtute, inuenies: ut eadem Galen. visum est, quoniam, si id ferre queat, semel quantum satis est, detrahendum: si vero non per vires partium, teste Aetio. Hæc autem vena incisio opportune in prima & secunda die contingit: si vero dolores urgeant, & adsint vires, etiam si prima die vena incisionem facimus: ut ipse inquit; & nos etiam nunc exemplis docuimus, si malum adhuc magis protrahum fuerit, modo vires ferant. De purgatione satis dictum est in Obseru. præcedente: quæ licet in principio non ita conueniat, tamen quarto die faciendā. Etiam aliquando in principio, si alius adstricta est cum lenientibus tamen medicamentis.

Quod ad topica attinet, statim post vena sectionem in principio ad ea confugiendum est, quibus vacuari possit: id quod in phlegmone obfessa parte continetur. Hæc namque communis est indicatio curationis omnium phlegmonarum (ut sæpe diximus, nam priusquam totum corpus a recrementis liberum fecerimus, cauendum est, ne ea applicemus, ut Alexander inquit. Pessime igitur faciunt, qui in corpore repleto ante vena sectionem ea applicant. Si enim hepatis apponantur aliqua frigida, ante vena sectionem: metuenda est maior conculcatio humorum, quod postea malum minus resoluetur. Et ita in topicorum adhibitione duo perpetuo obseruanda sunt, quorum primum est, ne frigida admoueas, etiam si inter initia adhibeantur: alias magis noxæ, quam vtilitatis causæ erunt. Auctores volunt apponi eadem astringentia quæ ventri: tum fons ex tepentibus, ut Galenus scribit. Contra 10. lib. cap. 7. vitur etiam in phlegmone, contra rationem nostram supra, ubi diximus verificari de erysipelate dictum libri 10. Respondeo, verum est, quod diximus, securum vsum non esse, nisi in erysipelate: at in phlegmone non tuto fieri, sed cura coacta, præponendo minus malum: ut frigida potatur, ob periculum, ne æger incidat in marasmus. At lib. 9. capite 5. prohibet in phlegmone, suadet in erysipelate. In phlegmone itaque actu frigida non sunt applicanda. Secundum est, quod eadem medicamenta nunquam absolui debent ab his, quæ mediocriter astringendi vim habent, indicatione sumpta à parte affecta, propterea quod iecur animalibus alticis facultatis principium sit, & venosum ab hoc oriatur genus: ut ideo eius robur seruandum sit. Quo fit, ut etiam eo tempore: quo quicquam amplius non influit, nec illud quod in laborante particula continetur repelli possit: adhuc mixta facultatis esse debeant medicamenta, ut ex eodem Galen. liquet præcipit lib. 13. method. Nam coenitibus vna contrariis indicationibus, compositum quoque esse medicamentum oportet: illo etiam tempore clysteres, iidemque leues, injici debent; maxime si non sponte egerat aluus. Aetius in primis illinit regionem hepatis extrinsecus oleo rosæ, aut cœnathino, aut myrteo: procedente tempore, eodem oleo, seu cydoniorum cum mastichino aut chamæmel. & sumpta à situ visceris indicatione, parum aceti aut vini albi admisto. Eodem tempore adhibet cataplasmata, ut & Paulus facit ex farina hordei, scænugetæ cum palmulis, cotoneæ, melilori flor. ablinth. & chamæmelino aceto adiecto, vel in multa decoctis. Et si vehementior sit ardor, mala cotoneæ & rosaceum oleum aut cydon. vna cum foliis plantag. cichorij, intybi addunt; & fons parant: de quibus eosdem auctores consule & Rondelet. qui multas formulas habent. Cum autem iam remittitur morbus, ad ea, quæ dissoluant, mista tamen materiz cum adstringentibus, deueniemus; qualia sunt, quæ supra descripsi: cerata quoque & cataplasmata ad ventriculum. Illud quoque perpetuo animaduertendum, quod quantum inflammatio à principio suo recedit, in tantum relaxantia, seu digredientia vires praefidiorum adstringentium vitare debent; licet semper (ut diximus) ea mixta facultatis esse necessum sit. Procedente vero tempore, si in gibba visceris parte phlegmone consistat, ubi phlegmone iam concoquitur, non solum eis, quæ modice vrinam mouent (ut diximus quædam antea), sed etiam valentioribus

vti licebit; asato, inquam, nardo Celtica, phu, hoc est, valeriana, petros. smyrnio & meo ex Galeno auctoritate: insuper oxymel. dandum, ex Paulolo; vel cum decoctis herbarum dictarum, syrup. de byzantiis, de tribus radicibus de eupatoribus. Si in cauo, tempore procedente, potius purgabitur, eodem modo, quo antea docuimus. Verum ubi neque eisdem inflammatio conquieuerit, seu ad suppurationem permutetur, adiuuare naturam oportet, ut quam celerrime puris generatio fiat. Cum autem perfecta suppuratio fuerit, abfcessus quoque rupturam adiuuare oportet, & post eius eruptionem, per eandem viam per quam puris transmutatio contingat, iuuanda quoque natura erit, siue per sedem aut vrinam, aut etiam os, transmissio fiat; quibus vero medicamentis eadem perficere oporteat, copiosissime ab Aetio, cap. 5. lib. 10. scriptum est, ac etiam à Paulo præcæto loco. Si vero in scirrhi naturam prædicta inflammatio vergat, eius curationem postea docebimus. Quod si fluxionis ad ipsum iecur causa ex ipsomet oriatur, adeo, ut propterea ad ipsum multum confluat sanguis, ac phlegmone generetur, ne amplius phlegmone increseat, auferri hæc quoque causa debet primo. Hoc autem bifariam esse poterit, aut propter aliquem calorem præter naturam in ipso iecinore existentem (& huc transferri possunt, quæ de calida intemperie ante dicta sunt) aut propter eiusdem dolorem (quibus autem dolor auferretur, postea latius dicturi sumus, cum de dolore hepatis agemus.) Quæ vero ex his causis phlegmone excitat, eam prius pro eius curatione auferre tentabis, ut eodem 13. meth. med. à Gal. scriptum est: & deinceps ad prædicta topica medicamenta te conuertas. Quæ, inquam, omnia multo adhuc clariora exemplis infra dicendis patebunt.

OBSERVATIO IX.

De iecinoris inflammatione, cum obstruptione, & fibre continua, licet leni, tendente ad apostemam, in quo metus erat etiam de suppuratione.

Iohannes Georgij, faber, monoculus, vir triginta octo annorum, potor ceruicarius, si quis alius, egregius, Alcmariæ, in platea Lutconteropia sic vocata, habitabat: qui, cum apud amicos largiter bibisset, anno 1547. mense Maio, in hepatis inflammationem incidit, simul cum obstruptione, tendente ad apostemam; ita ut foris manifeste appareret tumor secundum lineamenta rotundus; ut ex hoc signo facile de iecinore inflammato, non autem de musculis externis, iudicare potuerim, Cui & aderat dolor vtrumque vehementer, licet lenta, & non valde acuta, ex materia biliola & pituitosa, cum paucis sanguine admixto, ut mihi apparebat. Ideo glande ex hiera picta, sale & melle, diagridij granis aliquot cuspidi impostis, aluum ad excretionem irritauimus, cum durior esset: mox sanguinem ex vena basilica dextri brachij ad vncias tantum sex extraximus, cum febris continua lenta esset, ex materia crassiore, pituitosa & biliola: & quantum plethora similiter laboraret, & victu plenior prius usus esset, tamen ad vncias tantum sex detraximus, cum temperamentum eius naturale ad bilem potius, quam ad alios humores inclinaret. Deinde imperavi, ut sequenti potione vereretur vsque in quartum diem, bis in die. ʒ. corticem radic. fanioli, glycyrrh. an. ʒ. i. Per. Forest. Tom. 2.

ʒ. ʒ. endiu. cichorea cum rad. ana m. j. cassia, scabiosa, dentis leonis, chamæpit. buglosse an. m. ʒ. flor. cord. flor. ros. rub. ana p. j. semina anisi, semina q. frig. maior. ana ʒ. j. hordei mundati m. j. primula m. ʒ. quant. j. fiat decoctio in aqua communis, pro ʒ. i. ʒ. colas. addendo syrup. de endiu. de cichor. cum rhod. syrup. de byzantiis, an. ʒ. j. misce. Interea extrinsecus locum dolentem inunximus oleo ros. cotoneæ, chamæmill. & anethino simul mixtis. Quarte vero die hoc præscriptum est medicamentum. ʒ. diaphorici (videbatur enim adesse materia pituitosa vna cum flatu) ʒ. iij. elect. de succo ros. ʒ. ij. diaphan. lenitini seu simplicis ʒ. ij. ʒ. dissolue cum ʒ. iij. aqua end. addendo syrup. capill. vener. ʒ. j. misce. qua potione septies exoneravit aluum, cum maxima alleviatione. Interim quotidie ter quaterne sequenti utebatur fotu, cum panno laneo in liquore infra scripto intincto, & expresso, idque moderate calide: ʒ. flor. chamæmill. melilori, flor. ros. rub. (rosas addebam ad raborationem visceris: nam tunc mihi in mentem venit illius Historiæ Galeni 13. method. cap. 9. de Attalo medico Sorani discipulo, qui perperam hepatis phlegmonem curabat: & similiter de apostemate ventoso, quod Gal. phlebotomia curabat, & humido pharmaco, ex chamæmelo, ruta & semine agni) ana p. j. semina anisi, scænuget. lmi, ana ʒ. i. ʒ. santalor. rub. ʒ. j. coquantur in aqua simplicis q. s. & colaturæ expressæ adde aceti optimi ʒ. j. aqua end. ʒ. ʒ. iterum bulliant leui & vnica ebullitione; & fiat epithema pro hepate. Quo solo miraculi instar inflammatio, tumor ac inflatio, & omnis dolor euauere; ita ut neq; apostema subsequutum sit aut abfcessus. Atque his tantum remediis dictis sanitatē pristinam æger hic noster consequutus est: quemadmodum & nauta ille, qui in nosocomio Delphensi longo tempore prius ex inflammatione decubuerat, quæ inflammatio ad duritiem conuersa erat, ita ut apostema in scirrhum mutaretur (post vena sectionem & alia remedia apta, etiam topica multa, & fons, & epithemata) cerato ex emplastro de meliloto, de mucilag. & vnguento seu cerato santalino, partibus æqualibus mixtis, adiecta pauca mastiche, ros. & oleo chamæmill. & liliaceo, etiam à duritie satis diuturna curatus fuit, ut in scirrhum non transierit, magna cum nostra laude, & à dolore & inflammatione, etiam tumore diuturniore, ac duritie, egregie curatus fuit.

SCHOLIA.

Apostemata hepatis, iuxta eos, qui Arabum decreta sequuntur, eisdem distinctionibus, differentias ac species fere habent cum ventriculi apostemate; quamuis & ea, quæ in hepate sunt, distinguuntur penes locum, ut nunc diximus, in quo sunt, vel in gibbo, vel in cauo, vel in partibus suspensoriis, vel in membrana hepatis cingente, vel in venis eius, vel substantia. De eo, quod cauum vel gibbum occupat satis diximus. In membranis autem magis dolent, & febrem ardentiorē experiuntur. In hepatis carne pulsus mollior, febris ex putredine diuersa, magis putrida, & dolor magis grauius: quibus modis differat à pleuritide, & à musculis abdominis, dictum est: nam tumor in apostemate myrach seu abdominis leui compressionē sentitur: hepatis vero, cum in profundo sit, magna compressione. In musculis visui subiiciuntur: in hepate minime, nisi in gibbo vbi hic in macilento figura lunari, in musculis oblonga, nec illi sita aut febre excruciantur. Differt quoque apostema hepatis ab apostemate

Differentia inter apostema hepatis & abdominis.

Differentia inter apostema hepatis & abdominis.

*apostematæ
hepatis &
venarum
mesaraicarum.*

apostematæ venarum mesaraicarum, quamvis in signis plurimum conveniant, scilicet febre, gravitate, dolore & similibus. Est tamen apostema venarum mesaraicarum cum minore febre, minori gravitate: & ipsum sequitur fluxus chylosus ut plurimum, & magis extenuatio quam cachexia aut hydrops, quæ hepatis apostema sequuntur, neque tactui subiacet, uti hepatis apostema. Alia quoque distinctio est penes materiam ipsam; nam est vel sanguineum apostema, vel biliosum, erodens vel pituitosum aut melancholicum, vel ventosum, modo per viam paulatim congestionis, modo per viam defluxus. *Vide Gradum 2° Arculanum ac alios.* Quibus & hæc divisio accedere potest, modo magnum, modo parvum, modo mediocre. Et quod ad distinctiones temporum attinet, aliud est in principio, aliud in augmento, statu aut declinatione; aliud recens, aliud diuturnum; benignum, malignum, corrodens, corrumpens. Quibus additur & differentia terminationis, ut per viam urinæ, sudoris, fluxus sanguinis narium, cum sensibili expulsiōe: idque in gibbo frequenter; in cavo per fluxum ventris, vomituum. Vel resoluitur, vel maturatur; ac abscedit, & in pus vertitur: vel in scirrhum aut duritiem transit; aut corrumpitur: qualia quoque de aliis inflammationibus & apostematibus dicta sunt prius, cum de ventriculo ageremus. In apostemate calido vel abscessu, oculi sanguine vel flava bile suffusi, lingua rubra, & crescente morbo nigra, facies decolor, & alius vario colore turbata: animus deficit, singultus & frigus in membris exterioribus: urina purpurea, subrubra, spissa, cum liuore, æger valde sitit, iuxta Hippoc. & in calido abscessu aut duro, dolor ad iugulum ascendit, & annexas scapulis costas; præcordia contrahit: æger supinus, aut in dextro latere tantum, quiescit: in sinistro magis dolet: febris importuna ac sitis; urina lucida, modo crassa. In frigido gravitas sub hypochondriis dextris, arida tussis, non sine febre ac siti, sed leviori, faciei que pallor. At in phlegmatico, color plumbeus corporis, facies ac genæ inflatæ, pulsus mollior; febricula levis, sine siti, urina crassa, alba; cibi tedium, nausea: quibus si vitæ ratio & alia consentiant, certius est iudicium. Si à melancholia, maior durities, pondus à cibo; urina, tenuis diluta; pulsus tenuis, nullum ciborum desiderium color fuscus totius corporis. Ex bile si fiat, ea, quæ de erysipellate diximus, huc transferenda: inflammatio ingens est, tabe membra conficiuntur; vigilæ, excedens sitis, ardor; lingua arida ceterina, febris continua, & de tertio die magis exasperans, pulsus durior. Ex sanguine, dolor minor, quam in bilioso, lingue color rubens, postea denigrescens: urina conturbata, rubra, superius liuescens: venæ extuberant; pulsus plenus, magnus, velox, frequens; potiusque viscidus quam ferrinus: maior tumor, minor gravitas, dolor magis extendens, quam pungens; febris conclusa, continua. Ventosum dignoscitur ex dolore extensivo absque grauedine, cum pauca aut nulla febre. Signa vero temporum apostematis hepatis, uti indurationis, resolutionis, permatationis, & maturationis, habentur ex iis, quæ de pleuritide à nobis tum aliis auctoribus dicta sunt. In principio accidit sunt remissa. Postea intenduntur: deinde remittuntur cum resoluitur. Et si dolor non diminuitur ex remediis aptis, tunc ad sanem convertuntur, & magna ex parte lethale habetur, ut de vlere hepatis dictum est. Hoc satis est hic admonuisse, si increvit phlegmone ac sentitur suppurare, dolor increvit,

Calidi apostematis & abscessus signa.

Frigidi.

Phlegmatici.

Melancholici.

Biliosi.

Sanguinei.

Ventosi.

Signa temporum apostematis hepatis, uti indurationis, resolutionis, permatationis, & maturationis.

hypochondria magis prætenduntur, frigore enormiter corripitur æger: cui in sinistro latere recumbere gravissimum est, aperto pure, per vesicam subito putris materia prorumpit, vel membrana disrumpit in concavum ventris labitur, ut de vlere latius dicendum. Si induretur, gravitas sine febre manet, & extenuatur corpus, & urina minuitur. De prognosticis signis dictum est prius: præsentia habentur ex corporibus habentibus venas strictas, qualia sunt corpora pingua, parata incurere obstructions, intemperaturas, dolores, & hepatis apostemata: & quicunque videntur cibariis crassis, viscidis, potu vini potentis, & à cibo inordinato motu, huic malo obnoxij sunt. Ex quibus iam dictis etiam facile causas omnes patent apostematum hepatis per essentiam; ut sunt, mala intemperies calida, humores ad se attrahens; frigida, debilitans coctionem & vim expulsiuam; oppilatio, retinens & figens humores in hepate; dolores, materiam trahentes ad locum. Vel sit per consensum, vesica fellea obstructa, & felle ad hepar regurgitante: vel humore melancholico ex splene ad hepar transeunte, vel ab aliis membris ex vtero mentibus restitris; ita & sit à naribus, vel ventriculo, chylo non bene præparato, ut sanguis ex eo fieret: aut ab hæmorrhoidibus restitris. Sed præter has alia etiam sunt causæ externæ; ut percussio, casus super hepar, ventosa corpore pleno hepate, ut sæpe contingit, à medicis imperitis admota in hepatis dolore, quæ attrahit materiam apostema inferentem, etiam in plethoricis ad sanguinis in membris exterioribus: urina purpurea, subrubra, spissa, cum liuore, æger valde sitit, iuxta Hippoc. & in calido abscessu aut duro, dolor ad iugulum ascendit, & annexas scapulis costas; præcordia contrahit: æger supinus, aut in dextro latere tantum, quiescit: in sinistro magis dolet: febris importuna ac sitis; urina lucida, modo crassa. In frigido gravitas sub hypochondriis dextris, arida tussis, non sine febre ac siti, sed leviori, faciei que pallor. At in phlegmatico, color plumbeus corporis, facies ac genæ inflatæ, pulsus mollior; febricula levis, sine siti, urina crassa, alba; cibi tedium, nausea: quibus si vitæ ratio & alia consentiant, certius est iudicium. Si à melancholia, maior durities, pondus à cibo; urina, tenuis diluta; pulsus tenuis, nullum ciborum desiderium color fuscus totius corporis. Ex bile si fiat, ea, quæ de erysipellate diximus, huc transferenda: inflammatio ingens est, tabe membra conficiuntur; vigilæ, excedens sitis, ardor; lingua arida ceterina, febris continua, & de tertio die magis exasperans, pulsus durior. Ex sanguine, dolor minor, quam in bilioso, lingue color rubens, postea denigrescens: urina conturbata, rubra, superius liuescens: venæ extuberant; pulsus plenus, magnus, velox, frequens; potiusque viscidus quam ferrinus: maior tumor, minor gravitas, dolor magis extendens, quam pungens; febris conclusa, continua. Ventosum dignoscitur ex dolore extensivo absque grauedine, cum pauca aut nulla febre. Signa vero temporum apostematis hepatis, uti indurationis, resolutionis, permatationis, & maturationis, habentur ex iis, quæ de pleuritide à nobis tum aliis auctoribus dicta sunt. In principio accidit sunt remissa. Postea intenduntur: deinde remittuntur cum resoluitur. Et si dolor non diminuitur ex remediis aptis, tunc ad sanem convertuntur, & magna ex parte lethale habetur, ut de vlere hepatis dictum est. Hoc satis est hic admonuisse, si increvit phlegmone ac sentitur suppurare, dolor increvit,

Signa per sanguinem.

Causæ.

Externæ.

Primitivæ.

Intervallæ.

Antæcedentes.

Coniunctæ.

Continuæ.

Caractæ.

Commissæ.

Coniunctæ.

Continuæ.

Caractæ.

Commissæ.

Continuæ.

Caractæ.

Commissæ.

Continuæ.

Caractæ.

Commissæ.

Continuæ.

Caractæ.

Commissæ.

Continuæ.

resolui possit; alioqui, si maturetur, eam iuvant, vi Arculan. facit. Tertiam intentionem, vtrique communem, perfructu curatione accidentium, & regimine sex rerum non naturalium, aliter tamen procedente in apostemate sanguineo, aliter in bilioso aut pituitoso, aut melancholico. Sed ne hic longiores simus, eosdem auctores consulito, tam de iis, quæ intus, quam extra adhibeantur, pro ratione humoris abundantis, & inflammationem aut apostemata inferentis.

OBSERVATIO X.

De hepatis apostemate in abscessum commutato, mox in vlcus malignum, deinde in fistulam, ac tandem in mortem.

FAmulus ceruissarij cuiusdam, Delphis misere vltra annum lecto incubuerat, in ædibus, quibus tria candelabra pro insigni erant, vir annos triginta sex natus. Hic per integrum annum dolore hypochondrij dextri conficiebatur, atque in autumno febrem habuit non observantem typum, lentam tamen; qualis in corruptela substantiæ jecoris fieri solet. Duravit deinde hæc febris, typum non retinens aut observans, per totam hyemem sequentem, quæ neque hominem in vere reliquit, & perduravit deinde ad ætatem vsque. Fuerat autem hic vsus plurimis & diuersis medicis, uti in morbis chronicis hic maxime fieri solet: idcirco ei plurima, eaque varia, à multis & variis descripta fuere. Cum autem per annum, quasi tabe consumptus foret, maximos dolores perpeffus, ac tunc faciem ictericis similem haberet, qualis contingere fere solet omnibus jecinorosis; tandem collegam meum Cornelium Eri-cium, alioqui medicum doctissimum, acceperunt. sed non diu: eog repudiato, cum opem non sentiret, variorum medicorum empiricorum opera vsus est; ita ut tandem ad extremam atrophiam deveniret. Cumque ita per annum tabidus miseram vitam traxisset, sub ætatem anni 1561. cum forte fortuna ad alium agrum inuisendum, qui in iisdæ ædibus, in quibus & hic famulus decumberat, accitus essem, me quoque consuluit. Sed homine inspecto admirari cepi, cum in vita virum magis consumptum macilentiorumque nunquam vidissem, cui tantum pellis rugosa vna cum ossibus restabat, vniuersa carne consumpta, non aliter quam pictores Divum Hieronymum macilentum & exanguem depingunt. Iecore enim ita contabescere totum corpus tabe absumptum conspiciabatur. Deinde huic quidem viro non solum facies erat citrina, sed vniuersum corpus flauum euaserat, etiam albedine oculorum in citrinum coloratem plane conuersa, quod & jecinorosis & ictericis evenire solet. Aderat & huic tussis sicca, admodum molesta, hominem omnino conficiens. Hypochondria deinde dextrum apparebat durum & valde subrumidum, & omnibus conspicuum, musculis abdominis plane extenuatis & consumptis. Urina vero tenuis erat, sed supra modum tincta ac ignea, ut vinum rubrum ac diaphanum videretur. Sed & oris siccitas eum molestabat, præsentem febrem hecticam, ac pulsu vix apparente, & magis sub noctem intensa. Id quidem recte docuit Gal. lib. 1. aph. 12. in commento, suppuratos tali febre laborare; cum sic scribat: Et morbo quidem laterali & phrenicidi magna ex parte per tertium diem accessiones sunt: suppurationibus autem, quæ ventri conveniunt, aut hepatis & tabi, quotidie & magis ad noctem: qui vero ex

liene laborant, & omnino ex atra bile, per quartum. Cæterum huic ægro modo alius adstricta erat, modo admodum liquida, & plurima biliosa liquationis instar egerebat: postea iterum fuit arida & sicca admodum aluo. Præterea aderat & cibi fastidium; sitisque inexhausta; ita ut aquam frigidam ac gelidam magna in copia præter consilium medicorum hauriret. Ad hunc, postquam ultra annum laborasset, ingressus, cum ab initio huic sanguinis detractio esset prætermissa, idque male in hepatis inflammatione, & apostemate; nunc id nullo modo licuit, in homine iam tabe & hecticæ febre consumpto, ipsoque humido radicali etiam absumpto. Ego vero apostema in hepate confirmatum atque incurabile pronuntiaui: & non diu post, meam opinionem confirmavit, cadaver sectum post mortem. Nam tumor admodum durus paucis diebus è regione hepatis ita in immensum excrevit, ut omnibus abscessus futuri: non sine dolore: quod signum erat abscessus futuri: nam si simplex scirrhus fuisset, minus doluisset. Quare prædicto prognostico eum pro deplorato habuimus, cum apostema hepatis confirmatum non curetur. At postea cum idem tumor laxior fieri inciperet, febre magis crescente, suppurationem expectavimus: ideo per chirurgum, qui tunc etiam aderat, ea apponi iussimus, quæ suppurationem iuvarent: nempe hoc cataplasma: *℞. rad. alibæ mundæ 3 ij. farina hordei 3 j. farina sennæ 3 j. sem. lini, pinguedinis asinæ, porci, an. 3 ℔. cyperi, schœnanthi pul. an. 3 iij. ammon. in aceto dissoluti 3 j. olei lilior. mastichin. an. 3 j. fiat cataplasma.* Postea cum apostema maturum apparebat, & materia satis deducta erat ad sanem, remittebantur quidem prædicta accidentia, gravitas tamen maior remanebat, cum materia in vno loco magis congregata videretur, & tactu lenitas & mollior sentiretur, duritie, quæ prius sentiebatur, in totum ablata. Statim autem cognovimus ex dolore redeunte, ruptionem appropinquare, punctione & febre rursus crescente, & gravitate maiore. Cum tamen per se non rumperetur abscessus, ut chirurgus ruptionem iuvaret imperavimus, & ut emplastris superscriptis, tum aliis maturatiuis, quibus ad tempus vsus erat, immisceret simum columbinum, fermentum, capras & narcissi radicem & similia; utque æger sese supra latus velociter moveret. Aliqui auctores, ut Gradus, ut facilius rumpatur, clysterem injiciunt (ut Gradus iubet) satis attractivum: & frictions adhibent versus partem anteriorem: quamquam illi (ut Serapio iubet) melius & tutius per viam urinæ, cum iis, quæ urinam ciunt, materiam deducunt. Quod etiam commodius, est hoc in loco, ut nos fecimus, cum apostema in gibbo magis videretur: in cavo tamen fecessus magis viles: de cuius partis abscessu etiam dubitabam, totumque hepate infectum esse; ideo per alium etiam materiam deduximus. Verum cum eiusmodi ingens apostema non rumperetur, chirurgum præsentem incitavimus; ut ad incisionem procederet; sed in corpore debili & exhausto id tentare noluit, vel non audebat: existimabat enim, quod tandem per medicamenta apposita rumperetur. Verum cum illud non succederet, & escharam quasi induxisset, denuo me in consilium adhibuit. Ego autem cum ex signis præsentibus animaduverterem, quod pus totam cavitatem ventris occuparet, potissimum è regione hepatis, ubi tumor ingens laxior apparebat (nam mox pus & fluctuatio quadam exaudiebatur) vlcus iam factum in hepate, malignum, putridum & corro-

Gg ij. suavit.

suum iudicabam; quod hominem subito è vita tolleret; nisi vltio (ut vereretur medicis facere solebant) vel incitio aut apertio statim fieret scalpello vel phlebotomo aliquo: quæ licet etiam in homine deplorato & viribus exhausto periculosa haberetur; tamen tentandum fore, ne æger statim ex putredine puris intus collecti exspiraret. Ideo & secundus chirurgus aduocatur, qui incisionem statim agendam censuit; quod & mihi vtile videbatur: præhabito tamen prognostico, quod cura coacta & periculosa foret; tamen tentanda, ne vlcus in peius procederet: interim si fieret, atque æger animo delinqueret, atque sic vitam finiret, id in manu nostra non esse; cum vires exhaustæ essent: interea potius anceps, quam nullum remedium adhibendum. Cæterum ægro ipso, tum amicis assistantibus consentientibus, chirurgus dextre suo officio functus est; prima vice post adhibitam incisionem, sanie virulenta & sanguinolenta absque pure exeunte. At cum vulnere impositum esset linamentum, quod secunda visitatione amouebatur, materia viscosa, purulenta, fetida, copiosa emanauit, cum tanto fetore, ut totam domum eo impleret, ita ut vix quisquam nostrum in cubiculo apud ægrum persisteret posset. Cum vero materia viscosa foret, ut eo minus exire posset, denuo coactus est incisionem ampliorem facere, quod etiam dexterrime peregit, neque interiora læsit: exiit tunc materia admodum fetida, & purulenta, amurcæ similis; unde coniecimus omnia interiora corrupta, & hepar similiter, & ægrum non euasurum amicis prædiximus. Illud enim proculdubio mortem prænuntiabat, iuxta aph. 47. lib. 7. in hunc modum diuino illo Hippocrat. inter medicos facile principe, prædicente. Quorum hepar suppuratum adurit, si pus purum fluxerit & album, euadunt, in tunica enim hoc pus continetur: si vero qualis amurca fluat, pereunt. Similem vero casum aliquando & ipse habui, cui & typhodes febris aderat, qui etiam ex eodem abscessu mortuus est, amurca post incisionem etiam effluente; cuius historiam habes lib. 2. observationum nostrarum, obs. 37. de febre typhode. Verum in nostro hoc ægro, de quo nunc agimus, tertio statim die ab incisione caro exterius facta est liuida, ac in gangrænam mortificata. Solet autem gangræna fieri ob magnitudinem inflammationis, quæ vitæ, sensus & motus partis extinctio ac mortificatio est; quæ tamen nondum integra est, sed iam futura. Quum vero aliqua pars ita languens, vitæ & sensu carere coeperit, tum opacitas (ut de splacelismo ipsius cerebri alias diximus) Græcis, Latinis Syderatio is morbus dicitur, ut Galeno visum est, in libello de tumoribus præter naturam. Qui distinguere videtur, quod syderatio sit solidorum corporum corruptio, ita ut ossibus quoque insit (ut & hic in ossibus costarum, corpore iam demortuo ac inciso apparuit, ut mox ostendimus) gangræna, etiam corporum solidorum, sed ossa non corripit. Cæterum non solum caro externa circa labia incisionis liuida & mortua erat, sed & interior: quod cognouimus ex ingenti putredine, & fetore, qui ex loco inciso exhalabat, dum vulnus reficeretur, non aliter quam ex homine cadaueroso & demortuo. Præterea dum chirurgus paulatim pus propelleret, & ad exteriora labia vulneris deduceret, tanta cauitas apparebat promptuarij instar, ut & intema tandem etiam corrupta spectarentur. Interea nos per interiora exhibuimus ea, quæ vlcus detergerent, & mundificarent: quamquam nihil proficeremus, ægro in dies debiliore euadente, ut

tandem nihil per os sumere potuerit. Et ut paucis rem absoluamus, septimo die ab incisione peracta hic mortuus est. Eoque demortuo, cadauer, amicis id consentientibus, à chirurgo incisum, probis viris tum me presentibus: Est in tota ventris capacitate repleta maxima copia puris valde foetens, ut presentes in cubiculo, in quo incisio fiebat, perdurare vix potuerint. Occupabat aliquando pus tam partem sinistram quam dextram sub toto abdomine, vsque ad imum ventrem; & repleto omentum à pure virulento confusum: peritonæum quoque disruptum & putidum conspiciebatur: similiter & intestina nigredine & plumbeo colore infecta spectabantur. Hepar autem durum videbatur, ingentis magnitudinis; albicans autem circa stomachum, sed in gibba sui parte, prope costas spurias, nigrum, exustum ac plumbeum in esthiomenon transmutatum: erat enim hepar circa illam partem, potius esthiomenon (ut ita dicam) quam vlcus; & in parte gibbosa paululum descedente à costis, gangræna infectum. Et vix pus in hepate conspiciebatur, potius vero in concauitate ventris, quod ab hepate disrupta membrana eo fluxerat. Præcipua autem hepatis corruptio erat in parte dextra, versus costas spurias, & circa musculos inter costales, qui etiam similiter nigredinem contraxerant. Costæ quoque spurie tanquam igne combustæ ex esthiomeno, nigritiem & exsiccationem contraxerant, ita ut carbonis instar nigræ adustæ frangerentur. Vlceratio vero ad musculos abdominis processerat, magis in parte dextra, qui musculi similiter tandem nigredine & gangræna infecti erant. In parte vero hepatis esthiomenata, potius virus & sanies spectabantur, quam verum pus. Mirum fuit, quod hic tam diu vixerit. Post eius obitum 11. Julij, anno 1561. facta apertione cadaueris, hæc spectauimus. Cæterum, ut tunc nobis quoque referebatur, antequam in illam tabidam & siccam dispositionem tum dolorem dextri hypochondrij incidisset, multis etiam antea annis fuerat valitudinarius. Verisimile est hunc prius inflammatione hepatis laborasse, demum duritiem subsequutam; postea apostemata: deinde abscessum, tum vlcus, ita ut ex gibba eius parte esthiomenata tum gangrænata, sanies ad partes circumstantes fluxerit, & partes adiacentes, ut costas ipsas esthiomeno infecerit. Et quia ingens fuit abscessus, etiam in parte concaua, facta disruptione pus etiam defluxit in capacitatem ventris, intestina, tum omentum ipsum ac peritonæum inficiens. Diaphragma tamen nullo modo lacerum spectabatur: quare & mente constitit per totum morbi decursum, nisi paucis horis antequam moreretur, cum falso imaginaretur se ceruissam coquere: solent enim morituri, ut longa obseruatione animaduertimus, plerumque ea imaginari, atque tacere, & illas actiones obire, quas in vita maxime exercebant. Ita hic cereuissarij famulus, omnia quæ in hoc opere, nempe coquendi ceruissam, obire solent, agebat, alioque famulos iubebat, & vergebat, ut munia sua quoque præstarent. Morituri enim, quæ ad actionem propriam spectant, plerique peragunt, præcipue morte appropinquante: quemadmodum etiam contigit cuidam sartori Alcmariano, nobis familiari (de quo egimus in libris nostris de Obseru. febrium) qui moribundus tanquam acu vestes fueret, artem suam sartoriam, gestibus, mox exspirans, exprimebat.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

14 Solet aliquando inflammationem, si in principio negligatur, vel perperam curetur, abscessus incurabilis hepatis subsequi: & hunc etiam vlcus magna ex parte lethale: cum & apostema hepatis confirmatum ad suppurationem vergat. Primum igitur sanguis collectio abscessus dicitur: erumpente deinde pure vlcus manet cauum ac fordium, si statim non reppergetur. Hac mutationis serie multa vitia ex vno eodemque fonte dimanant: quæ ut variis sunt nominibus insignita, ita & varias curandi leges habent. Inflammationis seu apostematis notas iam diximus. Abscessus vero (qui & vomica dici potest) & putrida sanies in pus conuertitur: dolores & febres, teste Hippocrat. tum cætera symptomata inualescunt; rigores sæpe nullo ordine, ut diximus, nullaque ratione inuadunt: quos sequitur calor exacerbat. Confecto iam pure, omnia quidem remittuntur, ipseque ardor deservescit: vires tamen relinquuntur multo imbecilliores, pulsusque frequens, parvus ac languidus, crebraque animi defectio. Quum rupto abscessu puris illuies prorumpit, eius tetro vapore cor obruitur, qui sæpe graui orta animi defectio ægrum de medio tollit: ex hoc enim vix quisquam seruari potest. At quum exiguus est abscessus, si vires satis consent, pus nonnunquam vomitione prorumpit, aut per aluum, ut per vrinas profunditur. Sed & interdum fissa vel exesa jecoris substantia (ut mme bis vidimus) id excidit in abdominis cauitatem. Huius quoque rei narrat Gradus historiam, cui fides vix adhibenda, ita scribens: Si dolor non minuitur ex aliqua re, tunc apostemata hepatis conuertuntur ad saniem (hic saniem intelligit pus) & fiet tunc prognosticon: quod eiusmodi apostema sit mortale: quia facta sanie & vlcere in apostemate hepatis, non est regularis curatio. Tamen vidi ego (inquit) in vno scholari Alcmario, post vlcus hepatis & educationem multa quantitate carnositas hepatis: de qua fecimus experientiam multoties, quia conensatione facta de eadem substantia in aqua calida cum virgula agitando remanebat vera carnositas hepatis, tum venis dispersis per eam. Et tamen in processu liberatus est, & eius color in melius mutatus, ita, ut curatus fuerit præter spem meam, & socij alterius medici. Sed tales enationes sunt monstræ in natura, quæ aliquoties fiunt in hominibus, ut dicit Auerroës, ut alias retuli in simili casu. Hæc Gradus supra Rhaf. cap. proprio de dolore hepatis. Verum vlcus ex abscessu contractum, quoniam alimento continenter alluitur, perpetuo colluue multa sordescit, neque vnquam potest sanescere, ut & sic dicebat Fernellius vir ille doctissimus. Ideo quoque plurimum dubito de illa Gradi historia, quamquam fide dignus suo tempore professor & insignis practicus, se id vidisse commemorat. Iecoris tamen solida substantia, spernatica cum sit, non magis quam pulmonis reparari potest. Vidimus nos in nosocomio Delphensi vulneratum militem, qui vltra annum cum dimidio ibidem decubuerat, longo tempore superuixisse, ac post mortem corpore inciso totam substantiam pulmonis prius per vulnus fuisse excretam, ut sine pulmone iam spectaretur, flabello cordis in totum ablato, cuius etiam mentionem fecimus lib. 2. observationum nostrarum de febr. scholio obs. 37. de febr. Typhode, sub finem. Vbi igitur vlcus hepatis est, tunc vitiosa est sanguinis con-

15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

stio; corpus non alitur, sed ferè tabescit; putrida, saniosa, & interdum cruenta est alui deiectio, ac sæpe quasi ex cadauere facta colliquatio. Vrina quoque sanie perfusa, aut si ea in abdominis spatium penetret, hydrops omnium grauissimus oritur, qui & inguinum pubisque grauitate & manifesto tumore se prodit; si quidem vires tam diu persistant, quod vix certe vnquam vlla obsecutio notauit. Ideo etiam huic nostro ægro hydrops non est subsequutus, quanquam etiam pus in spatium abdominis fluxerat: sed potius atrophia totius corporis est concomitata. Ideoque ob esthiomenum vlcus tam putridum partis gibbosæ, tum totius hepatis substantiæ, jecur (ve ego puto) nec vllum sanguinem bonum nec nutritioni vtilem, generare potuit; multoque minus potuit ipsum distribuere in venas: unde enormis illa macies totius corporis; quum nunquam in vita (ut paulo ante diximus) macilentiorum conspexerim. Cæterum quibus modis suppuratio iuuanda, & demum quomodo maturum apostema sit rumpendum, id satis declaratum est: sed rupta vomica, puris subsequitur repurgatio, & ipsius vlcus curatio. Si vomitu, vel per aluum reficiatur, aqua mellis calide danda, si ad vesicam & renes tendat, aqua mellis cum emulsione lactis seminum comm. frigidorum, vbi adfuerit caliditas & exasperatio, propinanda. Sin calor remissior fuerit, radices asparagi, apij, in aqua mellis coctæ adiungendæ, valet & aqua hordei non excortic. cum sem. mal. & zacch. & aqua lactis caprini, cum zaccharo, consolidamus cum thure, mastiche, bolo armen. & similibus, cum aqua mellis, zacchar. aut endiu. plantag. & similibus. Quibus videas tam veteres, quam iuniores.

OBSERVATIO XI.

De hepatis substantia tota purulenta & corrupta post mortem inuenta.

Amula quædam, Barbara dicta, Delphis apud Petronellum Brassariam habitans, cum longo tempore non sine febre decubisset, per me tandem vicumque restituta fuit sanitati, ita ut aliquot mensibus foras prodiret. Verum postea facta recidua, rursus aliquot mensibus decubuit; neque tunc vlla medicamenta adhibuit, nisi cum iam macie exhausta iaceret, cum febre lenta, siccique continua, & fluxu colliquante. Atque cum tunc ad illam accitus essem, tumor circa stomachum apparuit torundus, ita ut ibidem apostema esse videretur: atque instante iam quasi morte, & remediis aptis adhibitis, etiam extra appositis, nihil iuuantibus, & cum ex tactu pus sentiretur, constabat intus latere abscessum iam maturum. Chirurgus accitus incisionem in moribunda tentare non fuit ausus. At die vno atque altero subsequente, famula obiit die 4. Ianuar. anno 1592. & facta post mortem incisione inuentus est lobus hepatis supra stomachum ascendisse, totius hepatis membrana illæsa, quæ hepar continebat: sed ea incisa, tota substantia hepatis corrupta & purulenta, vomice instar, vndique effluat in capacitatem ventris cum tanto putore, ut quis diu apud cadauer iam sectum permanere non posset. Quæ quidem hepatis vomica causam mortis præbuit.

Gg iij SCHOLIA.

SCHOLIA.

Cum hic lobus hepatis supra stomachum ascendisset, & tumorem exterius rotundum effecisset, medicus aliquis, quantumvis doctus, ex loco affecto iudicasset ex rotunditate supra ventriculum existente, apostema in ipso ventriculo extitisse, nullo apparente tumore in hypochondrio dextro. Attamen hepate toto suppurato, propter magnitudinem abscessus, lobus ventriculum comprehendens eo ascenderat, quamvis non in ventriculo, sed in hepate abscessus repertus est, ut sectio post mortem indicavit. Ideo diligenter hæc consideranda, ne in simili casu quis fallatur, non obstante quod inflammatio seu apostema hepatis eodem fere modo curatur, ut ventriculi: nam vnumquodque apostema eorundem, tum abscessus, propria quædam remedia sibi que familiaria habent: de quibus satis nunc dictum est. Et facile quoque distinguitur iis notis, de quibus superius diximus: ita & inflammatio, seu apostema ventriculi. De quibus egimus lib. 18. de ventriculi affectu.

OBSERVATIO XII.

De hepatis insigni dolore, ex materia crassa, ventosa, intra membranam hepatis & eius substantiam collecta, ut metus quoque de apostemate est.

Erardus Nannius Alcmarianus, ceruissarum baiulus (nam cum tenuis fortuna esset, victus querendi gratia dolia ceruissaria deportabat, alioqui de nobili stemmate Zuylenorum oriundus) mense Augusto, anno 1546. in insignem hepatis dolorem ex materia flatulenta lapsus est; ita, ut de apostemate metus foret; quamquam se pleuritide existimabat affectum. Ad quem ingressus, statim ob insignem dolorem sanguinem ex vena basilica in cubito dextro detraxit, sanguine circiter uncias octo educto, cum aluum per se satis mollem haberet. Die vero sequenti, cum dolor ex integro non cesserat, ventosas cum scarificatione natibus admouit, ad diuersionem. Deinde cum semel hoc epithemate locum dolentem fouisset, miraculi instar omnis dolor euauit, qui ex inflammatione erat: ita, ut non opus fuerit purgatione. Et præter spem statim conualuit. Forus seu epithema tale erat. ℞. flor. melil. flor. ros. rub. folior. absinthij, viol. ana m. j. sem. anisi fenug. lini, ana z. iij. cocta in aqua communi (quia pauper erat) ex his præparatur fons, loco dolente etiam inuncto. ℞. olei ros. olei amygd. amar. olei de spica, absinthij, ana z. iij. misce. Interea tamen hoc decocto utens, sanus factus est. ℞. sumaria, agrimonie, cassiæ, cichorij cum toto, borag. bugloss. scabiosa, feniculi cum toto, ana m. j. rad. liquor. z. b. flor. chamemill. p. j. sem. feniculi z. iij. cicerum rub. z. j. inibar. sebesten. ana num. v. bordei mund. p. j. fiat decoctio in aqua communi, pro lb. i. b. dulcoratur sacch. bis in die ex eo sumebat. At alteri mulieri dolenti ex hepate, cum apostemate frigidior, præcedentibus vniuersalibus remediis, quarto die sacculus hic admotus, prius coctus in vino & expressus, illico dolorem sedauit. ℞. absinth. chamemill. an. m. j. flor. chamem. man. iij. flor. ros. m. j. sebestenanthi m. b. sem. lini, anisi, carui, an. z. iij. santali albi & rubri, an. z. i. b. fiat sacculus. Nocte rursus dolore ascendente, eidem lateri iterum appositus sacculus; & idem dolor sedatus est: at cum haberet maiorem dolorem anhelitus quam prius, & expueret materiam crudam, locus inunctus est

dialthæa, & pro oppilatione hepatis descriptum, quod sequitur. ℞. pul. arioni, z. i. b. dialthææ z. j. pul. diacapp. z. b. sacch. ad duplum pondus, fiat tragea, de qua sumens quotidie, & bis in die inungens cum dialthæa, septimo die fuit curata, cum sudore magno, & quasi continuo.

SCHOLIA.

Tunicam tantum velantem jecur, præcipue dolere quidam autumant: cum oppilatione tumet membrum, spixitu intus inclusio, aut abscessu duro, cum obcalluerit, aut phlegmone, ex lapsu ex alto, vel incussu hepar dolet, ut prius diximus. At extensius dolor, ut hic, à ventositate fit, vel vapore, vel humore multum flatuloso. Inflatum a. jecur ex cibis, qui in secunda digestionem flatum parant, ventositate in hepate retenta, vel ex crassis humoribus genita. Et dolor fortis est; vel ab apostemate, tunc adest febris: vel si fiat à ventositate, tunc sine febre est: nam febris si accedat, ventositatem sæpe resoluit. Ventositati proprium est, augeri & minui, mutari & interpolari: nec adest grauitas, sed potius tensio, & in gibbo extenditur ad pectus & dorsum: in cauo ad ventrem & intestina: & mutabilis est dolor, nec color corporis aut faciei, ut in apostemate mutatur. Hic autem in victus genere quicquid frigidum, ventosum est, damnatur: paludes ob eam causam vitandæ ac niuosa loca. Quæcunque ad inflationes ventriculi conferunt, hic transponenda. Valent diacyminum, diagalanga, pilulæ aromaticæ dictæ. Milium ex foru iuuat. Si vna cum ventositate adsint vapores, vel humores crassi, materia minoranda, digerenda, eradicanda, diuertenda clysteribus & aliis generibus diuersorum: viæ aperiendæ, ut ventositates exeant, & resoluendæ simul hepar roborando: & accidentia corrigenda, & vitæ regimen imperandum. De quibus vide Arculanum, qui huius doloris ventosi curationem proprio capite persecutus est.

OBSERVATIO XIII.

De scirrhus hepatis.

Videtur quidam Delphensis tumorem scirrhus hepatis, qui & tactu deprehendebatur, cum gracile & adipis expers esset abdomen; idque facilius erecto, vel in dextrum latus inclinato agro, quam decumbente supino: tum quippe non nisi pressu animaduerti poterat. Situ quoque & figura jecoris circumscribatur: cui etiam agro facilis decubitus dexter, sinister vero grauis erat, cum moles quædam velut suffocans in ventriculum & præcordia inuaderet. Hic autem tumor ex contumaci & inueterata obstructione paulatim originem ceperat. Ab ea quidem Fernellius semper fieri vult, raro, vel potius nunquam, ex inflammatione originem trahere, quod in viscere natura calido & humido omnis inflammatio in perniciosum abscessum desinat. Fit tamen aliquando ab inflammatione, ut alij volunt, imo sæpius, ut doctissimus quoque Iacchius recenset: quemadmodum & nos præter hunc virum in aliis, & in nosocomio Delphensi præcipue, obseruauimus: vidimus quoque mulierem ex hydrope mortuam, post mortem à me incisam totum hepar scirrhi modo induratum habuisse: de qua obseruatione sequenti egemus. Recte quidem

& auctores post inflammationem hepatis de scirrhus agunt: quamquam etiam & ab initio statim gigni posse, absque præcedente phlegmone, contendunt, vel paulatim collecto in viscere excremento crasso dum nutritur, vel à liene eo transmissio: quod sane utrumque fieri videmus quotidie: sed & Galen. in lib. de morbi temporibus ait sensim & latenter incipere. Post multum tempus sentiri, uti & in agro contingit. Ideo hic scirrhus, ut Fernellius ostendebat, à simplici tumore distat: quod non nisi longo diuturno numero, simplex vero tumor etiam breui procreatur. Humorem dicit auctorem esse obstructionis, qui primum tenues iecoris venas implens & infarciens, auctusque in omne viscere substantiam redundat, & eam perinde atque venas obstruit: quod si rursus multo plenior cumuletur, iecur in amplam molem distendit: tumque viscus turgidum ac tumens apparet. Tempore humor succedit, & vi caloris parte dissipata: reliquis totus obdurecit: cuius permixtione iecoris substantia labefactatur: versum tandem scirrhus emergit. Secundum eundem, modo fit ab humore pituitoso, ut huic nostro agro, modo à bilioso. Illum causæ antecesserunt, quæ crassum pituitosumque succum coaceruant, hunc vero, quæ biliosum; in illo dominantis pituitæ, refrigerati que iecoris, in hoc bilis exsuperantis, concafactæ que iecoris, signa illucunt: hic vero ictero succedit, & lentam febrem comitem habet: ille nequaquam: hic vnus in eum hydropem præcipitat: qui ascites appellatur: ille citra vllum incommodum genus diu persistit, aut duntaxat cachexiam leucophlegmatiam, ut infert. Cum igitur hic scirrhus ab humore pituitoso, & refrigerato hepate, originem haberet (nam & hic victu crasso pituitoso vsus erat, & subinde aquam biberat, cum pauper esset) ut hunc recte curaremus, victum talem instituiamus: quo in obstructionibus liberandis vtitur. Ideo cibos faciles concocti adhibuimus, & qui incisoria vim & repurgantem complecterentur, crassa, viscosa edulia, & omnia dulcia, hepatis nocentissima vitauimus. Materiam crassam pituitosam minorauimus hoc medicamento. ℞. syrup. ex infus. ros. cum agar. z. j. b. diaphanici z. iij. aquæ feniculi, cassiæ an. z. j. aquæ cichorij z. b. misce. Detur in diluculo: ter, quaterve excreuit aluum. Deinde ad humoris crassi & visceri preparationem, sequenti decocto vel huic simili vsi sumus. ℞. rad. graminis, petros. asparagi, feniculi, macerat. in aceto. an. z. j. rad. althææ z. b. marrubij, ceterach. cassiæ, capill. vener. agrimonie, scelopend. an. m. j. sem. anisi, fenic. an. z. j. b. folior. sene z. viij. agarici semm. albi lenis z. j. xinzib. albi d. i. vuar. passul. z. j. ficum ping. num. v. fiat decoct. in aqua communi pro lb. j. b. coletur adde syrup. de byzantiis. acetosi compos. de eupator. an. z. j. misce. deinde purgavi hoc pharmaco sequenti. ℞. agarici semm. albi lenis z. j. rhabarb. select. z. b. xinzib. albi d. b. sebestenanthi, spica, an. gran. v. infunde per noctem, salta prius leni bull. in z. v. decoct. suprascrip. te, mane fortis, expressioni adde diaphanici z. b. syr. de eupator. z. j. misce. Detur in diluculo: quo aluum optime excreuit. Interea inunximus hepar oleis amygd. dulc. lilior. chamemill. & mastichino simul mixtis. Sed quia non febricitauit: sanguinem non detraxi, ut Amatus fecit in Marci librij Veneti sororio, qui scirrhum iecoris habebat: vna cum febre. Vide totam eius historiam cent. 3. curat. 48. Post purgationem & olea dicta, hoc linimento regionem hepatis inunximus. ℞. emplastr. de melior. de muccill. cerati noster de ammoniaco, an. z. b. vnguent. samol. z. iij. pul. ros. absinthij. ana

z. j. b. olei absinthij z. j. b. fiat linimentum; aceto immixto ad ignem. Catapotia etiam confecimus ex ammoniaco, puluer. hieræ pictæ; vel quæ hoc modo fiunt. ℞. agarici z. j. myrrha, stirc. an. z. b. spica celtica, sebestenanthi, cinnamomi an. d. b. excipiantur terebinthina: & fiant pilulæ v. ex z. b. vel z. j. dentur mane in exitu lecti. Rursus dabam decocta magis incidentia & vrinam cientia: adiect. rad. irid. bisulphæ & semin. alkerkeni, etiam passul. & dactilis. Alij deinde dant pilulas de sagapeno, vel fortidas. Dedi autem pilulam vnam ex ammoniaco: & postea totus conuenientes, in hunc vel similem modum. ℞. rad. alth. z. iij. rad. irid. sambuci an. z. j. flor. cham. meliloti, sambuci, ana pug. j. anisinhij, man. j. spica vniuersæ, & xazvi, ana z. iij. fiat decoct. in aqua intestinorum, pauco adiecto vino, quia pauper erat. Deinde redibam ad vñctiones, cataplasmata, ex ammoniaco, bdellio, & aliis conuenientibus. Quibus remediis hic bene habuit: quamvis ex hoc tumore scirrhus in totum sanus non euaserit. Cum & Galen. ad Clau. c. 5. se scirrhum diuturnum nunquam sanasse, nec alium vidisse qui id potuerit: quæ de causa nonnulli consulunt, ut ad balneas eant, quibus vniuersa Italia ornatur. Vidi tamen Elideum Paduanum, medicum Bononiensem, præceptorē meum, medicum nosocomij Viæ dicti, curasse scirrhum hepatis, nunc temporis à Baptista medico haud vulgari tanquam incurabilem iudicatum, exhibendo intermissis diebus modo rhabarb. potione, modo pilulas de ammoniaco: interea etiam faciendo vñctiones, & cataplasmata loco affecto apponendo, ex ammoniaco, bdellio, & similibus, & exhibens hepar lupinum. Quibus remediis ille ager sanatus fuit. Post vniuersalia, tali electuario ad oppilationem hepatis commodè utebatur. ℞. rhab. selecti z. j. b. hepatis lupi præpar. diarod. abb. an. z. j. cum oxym. q. s. fiat electuarium. At vñctio his profuit ea, quæ partim aluum subducunt, partim vrinam mouent. Quibus egregie facit confectio ex amygd. & cnio: de qua Galen. 5. de sanitate tuenda meminit. Oportet autem cnicum contundere, & sic componere. Iacchius medicus doctissimus, scribit se feliciter vsu extrinsecus mollientibus, & intrinsecus potione salis aquæ, habet enim vim extergentem & extenuantem plurimam. Itaque alteri scopo satisfacit curâdis scirrhi, nempe vacuationi. Vnus etiam sum, inquit, potione ammoniaci, hoc modo: ammoniacum cum rutæ dimidio in pilulas confirmatum propinabam pondere drachmæ vnius vel scrupulorum quatuor. Habet enim vim emolliendi, & leuiter extergendi & exsiccandi. Iuuat vero & trochisc. de rhab. vsus & alia medicamenta aperientia egregie, & vrinam cientia, de quibus dictum est, cum de obstructione ageremus. Vide eundem cap. de obstruct. hepatis. Ad vrinam priuatim, inquit, sum vsu potione dictamini & asari. Extrinsecus adhibebimus ea medicamenta, quæ ad ventriculi scirrhus valent: qualia sunt illa, quæ ex bdellio, ammoniaco parantur ex meliloto & cypso. Hæc enim in cerati formam redacta apponuntur: habent utramque intentionem, molliendi nimirum & siccandi: quod quamvis ferius faciant; quam quæ solum siccant & acris sunt, id tamen tutius faciunt: ideo præzeligenda.

SCHOLIA.

Hæc duo viscera: iecur & lien, sunt oppor- tunissima ad scirrhum, ut Gal. docet 13. method. c. 15. & 16. in quo Attalum Thessalum me-

dicum Sorani discipulum reprehendit, quum Theagenem Cynicum interficeret, cum solis relaxantibus topicis vteretur. Quod minime faciendum est semper. In hepate quidem, cum limoso sanguine nutriatur, in splene, quod humorem recipiat crassum, & in renibus, quia sanguine spisso nutriuntur. Alibi tamen dicit Galen. splenem subtiliori sanguine nutriri solet. Vide Amatium, qui hoc dubium soluit *scholio centur. 3. curat. 48.* Duplex quoque scirrhi est differentia, *vi 2. de arte curat. ad Glaucon.* quarum una exquisitus dicitur scirrhus, tumor sensu priuatus, durusque, altera, non exquisitus. Qui omnino non insensibilis est, *vi patet vnam 14. method. medend.* Estque hic affectus morbus in quantitate, secundo intemperies, quoniam frigidus affectus: & tertio, in soluta continuitate. Quantum ad partem laesam, hepar hic affectum est, quod ex tumore duro quidem existente, cum exigno aut nullo dolore, & interdum sensu priuato cognoscitur: quandoque non omnino insensibilis. Duplex eius generatio, vel ab initio ex influxu humoris; sed rarius, vel quod frequentius, si sensim aceratur in venis: vel facta permutatione ex erysipelate aut phlegmone, ob multam & intempertiam refrigerationem, quod frequentius cernitur ait Galen. *2. ad Glaucon. cap. 5. nempe ex humore crasso, frigido, pituitoso, vel atrabiliario, aut ex his simul mixtis, ut liquet 4. method.* Si ex nigra bile, color totius corporis ad nigrum declinabit, si ex crassa lentaque pituita, ad albidum, vel plumbi colorem. Scirrhi vero exquisiti, in iecinore sine sensu persistentes omnino insanabiles sunt, *vi in ceteris partibus, teste Gal. 14. method. & 2. de arte cur. ad Glaucon.* quamquam neque is qui difficulter sentitur facile curationem admittat, eodem auctore: quamuis ab initio sapientius ipsum curauerit: sed ad plures dies extentum, neque ipse sanare potuit: neque alium vidit qui posset. Nam omnibus iis, qui ita affecti sunt, ex necessitate subsequitur aqua intercus. Pereunt autem quam plurimi in tempore longo: quidam etiam breui, qui ventris profluvio laborant. Curatio perficitur vicissim, teste Gal. *2. ad Glaucon.* nunc humidis mollientibus: nunc siccantibus. Si nimium calfaciamus & exsiccemus, indissolubiles, & ideo insanabiles, & similes lapidibus reddimus: si nimium molliamus vel humectemus, hepar dissoluemus: ideo emollientibus adiungenda, quae digerendi vim habeant, & parum costringant, ne vis hepatis labatur. Vide de his, & Gal. & Aetium, corpore prius euacuato & humoribus crassis, vel atrabiliariis, tum iis vtemur quae per vrinam deducunt materiam, de quibus vide Rondeletium. Exterius iis vtemur quae constant ex absinthij coma, mastiche, nardino, ac lentifcino vng. adiciendo thymiam, & bdellium, medullam anseris, & alia topica tam apud Galen. quam Aetium & Paulum descripta. Vide & formulas ad hunc effectum aptas cap. proprio apud Rondeletium & Altimarum.

OBSERVATIO XIV.

De hepatis scirrhi in hydropem lethalem mutato.

Mulier Alcmariæ grauida, etiam hydropem laborans: paupercula; tumore scirrhoso hepatis precedente ad me venit consultandi causa: cum diu hoc malo laborasset: quare curationem irritam fore iudicabam: quamuis ad solamen quaedam remedia paratu facilia, sed frustra praescriberem, quae tamen cum parandi tempus adesset,

felicititer peperit prolem: At decimo quarto die à partu obiit. Ventre autem matris post partum non detumescere: licet à partu utcumque purgetur: tamen illam morituram praediximus: & ita 14. die à partu è vita migravit. Mortuae autem corpus incidendum curauimus, eo quod obstetrix certo affirmabat secundum adhuc partum, ob ventris molem, in vtero hærere, cum ego eandem ex scirrho hepatis, quem hydrops subsequutus esset, mortem incurrisse pronuntiabam: quod & incisione mox indicaret. Incisione itaque peracta, praesente obstetrice, tum aliis nonnullis, integra cupa, qua mulieres pannum lauant, aqua citrinæ è ventre fluxit, plus quam viginti heminas effluxisse coniectabam. Omētum vero erat plane absumptum, & glandulae mesenterij induratae: hepar vero non solum in scirrhum mutatum: sed in lapideam quasi duritiem conuersum: nam sparsim in ipsa substantia hepatis fabae instar lapilli concreuerant. Vterus bene se habebat: vnde diuino quodam miraculo, & Dei providentia, fortis in vtero ad maturitatem iusto tempore parienti est seruatus: neque secundus partus inuentus, ut obstetrix existimabat, adeo anatomiae ignara: ut tentandi causa vesicam pro vtero eidem ostenderemus, ut vterum, quamuis loquax satis, à vesica distinguere non potuerit: quae haecenus diu artem obstetricandi: pro dolor, exercuerat, & in ea etiam consenuerat.

SCHOLIA.

Icitur autem, vel vnam aliquam eius partem indurari frequentius accidit: imo aliquando lapillis durioribus quasi concrecere cernitur. Meminit e. Dodonaeus, medicus doctissimus, se nonnullorum, qui ab ictero in ascitem delapsi erant, iecinora vidisse adeo dura & lapillis vndique plena, ut nouacula perferendi non potuerint. Simile narrat & Andreas Vesalius, in epistola de China ad Ioachimium Roelants de quodam Belloarmato Senensi, cuius icur proflus candicans, superficiei constabat non leui: sed admodum inaequali, & lenibus tuberculis exasperata, anterior vero eius pars & vniuersa sinistra, ad modum lapidis indurata. Refert quoque Antonius Beniuennius, quod in muliere nobili, quae ex dolore circa iecinoris partes diu afflicta erat, & tandem mortua, post corporis incisionem inuenti fuerint in iecinoris membranae parte decliuore congesti lapilli: figura & colore diuersi: alij enim rotundi, alij angulares, quadrati alij, prout positura & casus effecerat: maculis etiam rubeis, caeruleis albisque distincti. Hi sua grauitate, ex tunica sacculum longitudine palmi, latitudine vero duorum digitorum effecerant. Hanc autem nos mortis causam (inquit) arbitrati, disputare de obscuris vanum & inutile iudicauimus. At in vesica fellicis, ut alias diximus, & etiam cap. 94. ab eodem Beniuennio, dictum est: subinde lapides reperiri contingit, verum laxiorem reddi membranam iecinoris, atque in ea calculos dependere, ex rarissimis est. Sed quod in hac nostra muliere inuenimus glandulas mesenterij induratas & pancreas similiter, id quoque adeo rarum non est. Scribit enim Rondeletius cap. 35. de hepatis scirrhi sub finem. Id annotatione dignum est, quod ex frequenti corporum dissectione obseruauimus, omnes hydropicos, vel scirrhosos, glandulas mesenterij induratas habere, & pancreas similiter. Quare non erit inutile (ut idem admonet) totum ventrem oleis tingere, vel vnguentis, totumque ventrem fovere.

OBSER-

OBSERVATIO XV.

De ictero.

IACOBY quidam Alcmarianus, annum 27. agens, erapulae deditus utcumque, alioqui biliosus, anno 1548. sub finem mensis Februarii, nulla praecedente febre: neque alio morbo, totus palluit, & auriginosus factus est. Quod simplici ictero hic laboraret, qui ex obstructione meatuum ad bilis cystim pertinentium fiebat, facile percepimus: nam repente hominem adoriebatur, sine febre, ac sine magna corporis ac virium iactura, cum & deiectiones huic albidae essent: eo quod bilis illa in intestina, cohiberetur: vnde & vrinae admodum crassae, atque adeo rubicundae, ut prope nigrescerent, inerant & dextro hypochondrio grauitatis sensus: sine conspicuo tumore. Haec cum animaduertenterem, è vena basilica secta in manu dextra (cum in brachio non esset consuetum, nec facile admitteret) moderato extracto sanguine, non tamen multo, cum sanguis frænum bilis existat, mandauimus, ut diebus sequentibus bis in die ex hoc decocto sumeret. *℞. corticem radic. eichorij, feniculi, petroselin. ana ʒ i. rad. brusci, asparagi, ana ʒ ss. cassiae, agrimoniae, marrubij, an. m. ij. betonice, melissae ana man. j. sem. anisi, carui, feniculi, aneos ana ʒ j. semm. quatuor frig. maior. an. ʒ ss. cicerum rub. ʒ ss. schœnanthi ʒ ss. coquantur in lb i ss. colatura, adde syr. de byrrhio ʒ j ss. mellis ros. colari, (erat enim obstructio ex humoribus viscosis crassiss, cum cholera vitellina crassa admixta) syr. de eichor. cum rhab. an. ʒ j. misce, & fiat apozema.* Cæterum cum icterus fiat ex obstructione, ob vesicæ felleae oppilationem: ideoque in eo duo potissimum requirantur remedia, ut venæ sectio & purgatio vehementior: post præparationem & humorum extenuationem, sequentem purgationem exhibuimus. *℞. rhubarb. selet. ʒ j. spica schœnanthi, an. gran. ij. infunde per horas 12. in aqua lapuli, feniculi an. ʒ ij. fortiter exprimantur. Adde electuarij de succo ros. ʒ iij ss. diaprun. lenium ʒ j ss. agarici trochiscati in puluerem redacti ʒ ss. syr. de eichor. Nicolij ʒ ss. misce. Fiat potio: quae exhibita fuit in aurore, & habuit sex sedes, cum magno leuamine. Verum cum adhuc doleret ex grauitate in hypochondrio dextro, versus stomachum: foci sequenti adhibito dolor euauit. *℞. flor. chamemill. meliloti, summitatum absinthij, malue, cum toto an. m. j. sem. anisi, fenugr. sem. lini an. ʒ iij. coquantur in aqua communi: & fiat fons.* Sedaro dolore, & per purgationem egregie aluo soluta, ablata causa, mox ab ictero liber euasit. Vide Amatium de Perotij à Monte Sancto filio, annos 10. nato, qui tres vncias syr. ros. solutiui catura sumptis, cum aqua eichorij: & ab ictericia liberatus fuit.*

SCHOLIA.

Si excrementa in hepate non ritè, vel omnino non separantur, symptomata quaedam inducunt: ita ut per totum corpus cum sanguine diffuso bilis flaua, non omnino, vel non ritè, segregetur ac purgetur: qui quidem affectus, proprie icterus dicitur: licet etiam varia sortiatur nomina. Dicitur a. *icropor* à Græcis, teste Galeno, lib. de diff. feb. & 3. de causis, quem affectum Latini quandoque icterum, quandoque Auriginosum nominant, à colore auri, quem bilis per totum corpus diffusa representat. Verum cur Græci af-

fectum hunc *icropor* nuncupent, *Met. decl. rat. cap. 17. lib. 10.* Est enim *icropor*, inquit ille, à similitudine ad animalculum, quod *icel*, id est, viuerra appellatur. Est autem viuerra animalculum illud quo cuniculos excludunt venatores, vulgo *em/ves* dicitur: quod licet corruptum sit, aliquo modo ad Latinum nomen Viueræ accedit. Alij volunt illud animalculum esse mustellam syluestrem, quæ auricolores oculos habet. Celsus autem hunc affectum etiam Arquatium vocat, ab arcu cœlesti, eo quod eius colorem imitetur: ita & ab auro Auriginem quoque vocant. Idem quoque interdum & morbum Regium appellat, *ut liquet c. 24. lib. 3.* Hinc cecinit Serenus:

Regius est vero signatus nomine morbus:
Molliter hic quoniam celsa curatur in aula.

Hoc idem Celsus testatur, eumque regium vocari morbum, quia lasciuus, cantu, delictis, mulsa, vita soluta, curis, in aula curetur. Vulgus medicorum ictericiam nuncupat. Alij & icterum dictum volunt ab aue Galbulo dicta latine: quod aureo sit colore hæc auis. Insequitur vero accedens semper causam præter naturam proximam, hoc est, fusionem bilis per cutis exiguos poros: quæ cum incipit, apparet maxime in illis partibus corporis, quæ sunt vehementer albæ, ut oculi, mox in vniuerso detegitur. Huiusmodi rursus fusionis causa interna aliqua prior est, seu propria causa sit effundens, seu velut occasio. Quæ autem eiusmodi effusionis causæ, ex Gal. habentur 5. de loc. affect. 7. cum breuiter, tam ex Gal. 3. de causis symptom. & 5. de loc. affect. & ex Aetio & Paulo. constet ex triplici causa provenire: vel vitio partium, quæ excrementum ipsum expurgat, vel vitio ipsiusmet excrementi, & ideo in morbo regio non perpetuo idem locus affectus est, neque icur semper afficitur, ut à Gal. demonstratur 5. de loc. affect. nam modo icur afficitur, modo vesica bilis, modo vniuersum corpus. Ita in hoc nostro ægro potius vesica bilis afficiebatur: quod cognouimus ex istis signis, quia citra febrile hic morbus regius hominem occuparat, cum dextra præcordiorum partis grauitate, & excrementis albis exeuntibus, & vrinis biliosissimis, & effatis excretis: quæ omnia vesicæ bilis vitio talem morbum regium fieri indicabant. Verum & illud bifariam fieri potest, vel ob eius imbecillitatem, propterea quod biliosum humorem, sicuti consuevit, in se ex hepate non attrahit, & ob id impurum sanguinem relinquit: vel etiam contingit eandem nimis repleti, ut propter repletionis multitudinem idem excrementum expelli ad intestina nequeat, excretice simul facultate existente imbecilla. Poterit & secundo morbus regius fieri vitio viarum ex ipsa vesica ortarum, utpote cum ipsæ obstructæ fuerint viæ, per quas ex iecinore ad ipsam vesicam biliosum excrementum trahitur, vel ex, per quas ab eadem vesica ad intestina propellitur: quippe omnibus prædictis modis non expurgatur à bile sanguis, & in totum corpus diffunditur, ac morbus arquatius efficitur. Ex viarum vitio fit, cum propter earum obstructionem fieri contingit. Ex imbecillitate vero separatricis facultatis, si eadem vesica bilis in attrahendo, seu excrendo prædictum succum, propter aliquam intemperiem fuerit debilis. Namque folliculum, cum inter naturalia instrumenta connumeretur, vnicum habet, veluti reliqua, imbecillitatis principium, à partis intemperie ortum, ut eodem 5. de loc. affect. in fine Gal. visum est.

Atqui

Atqui interstinguens, si ob meatuum ipsius obstructionem fiat morbus regius, ut in hoc nostro aggro evenit: namque una cum albis excrementis: gravitatis cuiusdam sanus dexteriorum hypochondrium urgebit, citra febrim. At si propter eius imbecillitatem fiat, talia excrementa circa gravitatem deiciuntur. Vtriusque tamen statim urina biliofissima affatim excreuntur, ut inquit Paulus. Et ita hic post venæ sectionem humores vias illas obstruentes, edulis, potionibus, ac pharmacis attenuavimus, & obstruiones deopplavimus, ex præcepto Gal. 5. de loc. affect. & præcipue purgavimus, iuxta Aetium, auctoritate Ruffi, non in principio: sed prius materia attenuata, & vasis referatis, alioqui medici, qui bilem expurgant antequam sit extenuata, nec vasis referatis, maximi mali auctores sunt. Quæ autem attenuent & vias aperiant: & ictericis vitia sint, de iis vide Aetium & Paulum. Cæterum, si ab hepate, vel à toto malum oriatur, id exemplis infra scriptis patebit: cum & eorumdem affectuum diversa etiam curatio iuxta causas varias sit instituenda: ut exemplo nunc de ictero, ex calore iecoris una cum febre orto docebimus: & postea de iis, qui ex alia causa oriuntur, sumus acturi.

OBSERVATIO XVI.

De ictero ex calore hepatis, ac eiusdem visceris, levi inflammatione una cum febre duplici tertiana.

Cum in Zuytlandiam, pagum ultra Mosam situm, ita dictum, ad quandam mulierem accitus essem, anno 1568. cui febricitanti una die per Empiricum perperam sanguinis detractio tum purgatio adhibita fuerant: plusquam viginti hæc ipsa aluum deposuit: ita ut viribus prostratis animam agere videretur: quæ tamen à me curata fuit. Verum in iisdem adibus laborabat eiusdem maritus non diu post duplici tertiana, corpore etiam flavo tincto colore: ad quem prius decimo die huius mali accitus fui, qui primum octavo die venam sibi fecari fecerat, & suomet consilio seipsum foliis senæ purgauerat: cumque semper peius haberet, decimo die me prius vocavit. Aderat tunc dolor quidem in hypochondrio dextro: sed vix effatu dignus: quamvis in eodem loco sentiebatur calor intensus. Antequam in febrem incidere, etiam quandam gravitatem in eodem loco senserat: & ex parte etiam pallidus aut flavus evaserat, quamquam nunc multo magis: ita ut prius obstructione hepatis laboraverit: nam ex ea etiam solet morbus regius originem ducere: & nunc sine febre permanent ægri (ut Galen. testatur lib. 9. de compos. med.) nec non & gravitas quædam in eadem dextra parte præcordiorum adest: præsertim inter vehementer respirandum, & ea signa adsunt, quæ de obstructione hepatis prius scripta sunt: quamvis non solum ex obstructione iecoris: sed & scirrhus eiusdem morbus regius fieri potest: signis scirrhi tunc præcedentibus, vel præsentibus. Obstructio itaque hepatis, facile etiam calor accessit, bile per loca consuetanone expurgata: nam ex sola calida intemperie eiusdem visceris: cum multa copia bilis progignatur: quæ multitudine expurgari nequit, eadem per totum corpus diffusa, propter eiusdem excrementi copiam, icterus excitatur, ut à fellis folliculo vix recipi possit: tunc plerumque absque febre in dextro hypochondrio servor circa iecoris locum percipitur: alui excrementa bile perfusa videntur, urina crassa, crocea, pro-

funduntur, segnitie, spirandique difficultas concurrit, tum potissimum perceptibilis cum movetur: nam si icteritia ex copia bilis fiat, ab intemperie calida iecoris facta, meatusque ad folliculum fellis pertinentes aperti sunt: alui excrementa tunc biliosa erunt, eo quod portio bilis profundatur in aluum, & tunc vix febricitat æger. Sed non diu post successit febris duplex tertiana, satis valida, ita ut & iecoris inflammatio post obstructionem & caliditatem hepatis subsequuta fuerit: cum & ipse regius morbus interdum ex inflammatione iecoris oriatur: propter quam sanguis omnino à bile expurgari nequit: imo una cum sanguine bilis per totum corpus defertur, & hinc morbus regius generatur, propterea quod & eiusdem bilis copia ob eandem causam in eodem viscere gignitur, & consipatio quædam fit, seu angustia locorum, per quos ipsa bilis ex venis transferatur ad canales vesicæ: bilem recipientes: ut Galenus inquit comment. aphor. libr. 64. lib. 4. Cuius quidem morbi regii indicia sunt: præcordiorum dextra parte dolor, biliosa deiectiones, & febris, ut inquit Paulus. Namque ijomnino febricitant, Galeno teste 9. de compos. medicis secundum locos. Similiter & hic flava bile vehementer colorata videntur. Quæ quidem signa cum nunc in hoc ægro adessent, & iam per decem dies febricitasset, & sanguinem octavo prius die emisisset, ab ulteriori sectione venæ abstinendum duximus: quamvis & hic etiam in parte dextra capitis nonnihil doleret, quod ex inflammatione & calore hepatis bile sursum allata (licet toto corpore flavo existente, non per modum crisis, ut aliquando etiam fieri solet, ut suo loco dicemus) fiebat. Unde cum intemperies calida adesset & febris, etiam intemperiem illam sanare instituimus victu & medicamentis: quæ causam huius mali, tum inflammationem, tum intemperiem calidam, tum febrem respicerent. Et quia bilis abundantia aderat, tam ex intemperie & causis dictis: quam ex febre duplici tertiana (quæ omnia bilem abundare contestabantur) ideo non solum bilis erat purganda: sed & ipsa intemperies alteranda. Quare ad extinguendum calorem, tum febrem ipsam, hoc iuleb. præscripsimus. ℞. Symp. de endivia, de limonibus, de cichorea cum rhubarb. ana ʒij. aquæ end. acetosa, fumarie, ana ʒij. fiat iuleb. pro tribus dosibus. Deinde ita cum purgavi. ℞. electuar. de succo ros. ʒij. electuar. lenius, diaphænici ana ʒij. rhubarb. scilicet. ʒ. ʒ. spice grana quinque Symp. de cich. cum rhubarb. ʒ. ʒ. aquæ cichory ʒij. fiat haustus: quo multa biliosa deiecit, etiam choleram vitellinam. Deinde & diarod. abb. in tabulis exhibuimus, & hepatis inunximus vinum ros. & samolino simul mixtis. Et quia non dormiebat, ob febrem, & circa partem dextram capitis dolebat, ea parte tempora inunximus, etiam frontem sub noctem, cum vin. populeo, cui parum olei nymphaeæ & pap. immixtum esset. Postea 14. die egregie sudavit, & à febre liberatus est, & icteritia eundem reliquit.

SCHOLIA.

Icteri causas nunc ex parte indicavimus: sed aqua arte coniecturi sumus quæ causa affligat: nunc exemplo ostendimus de iecore: nam si levis suspicio huius mali adsit in iecore, à quo obstructio, inflammatio, vel scirrhus eveniat: causam ipsius facile inveniemus. Si adsit obstructio, albicant canum instar excrementa, urina est flava, viscusque præcedens aptus fuit gignendis obstructionibus. Auget & notitia struatur corporis:

ris: quoniam scimus angustas habere venas, & facile his capi solere. Si vero obstructio absit, considerabimus num causa aliqua bilem abundante fecerit: nempe iecoris intemperies, vel aliæ externæ. Sic enim causa nota erit: bilis abundantia: si acutus & biliosus morbus præcessit, causa parit, scilicet natura excrēmens: si enim ex copia bilis fiat, ab intemperie iecoris facta, meatusque ad folliculum fellis pertinentes aperti sunt alui excrementa tunc quidem biliosa erunt, eo quod portio bilis profundatur in aluum, & vix febricitat æger. Quod si nullum horum adsit, concludimus debilitatem fellis vesicæ esse. Num vero peccet vesica attractione, vel pulsione, coniectur hoc modo: quoniam si pulsione peccat, diu detinetur, & crerulea evadit: ob id etiam læchimus sæpe vidit in vesica fellis lapillos eius coloris, quod & nos ipsi sæpe vidimus: exurit enim tempore retenta. Num vero pulso repletionem impediatur, vel debilitate, inde ostenditur, quod quæ à repletionem est, multa simul deiecit, & malum statim cessat: at ubi debilitas est, diu durat, & forte non cessat: sicut & ubi attractiva debilitatur. Sic quoque, ut doctè annotavit Fernellius, cystis fellis occupant obstructio, calculi, repletio, inanitio. Obstructio autem eius est ductus, quo bilis à iecore prolicitur, aut eius quo è cysti in intestina eructatur. In utraque alius durior est, pigriorque: fæces albicant, urina flava, crassaque adeo sunt, ut sæpe nigrescant: bilis cum sanguine in summum corpus effusa ictero cutem deturpat. In priore tamen cystis proflus exhausta est: in posteriori illa bilis copia distenditur, variisque exsuperantia symptomata premittitur. Calculus in cysti fellis plerumque concretus niger, sed tamen levis, & qui aquæ immerfus innatat, neque ita ut ille qui à renibus aut vesica evellitur, subsidet in imo. Origo illi est à flava bile, quæ proprio conceptaculo diutius coercita nec tempestive vacuata, nec novæ bilis influxu reocata, mirum in modum obdurefcit. Id autem in primis accidit, cum uterque cystis ductus obstruitur. Huius quidem neque manifestæ sunt notæ, neque gravia symptomata, quibus certo ac facile detegi potest. At suspectus iis esse debet, quibus gravis & diuturnus fuit icterus. Deceperit quidam senex, in iram mire propensus, post decessum sine scelle ac sine cysti inuentus: in cuius sede calculus ingens concreverat. Quin etiam post diuturnum icterum oborto alui profluvio, huius naturæ innumeros calculos instar pili aut hordei in plerisque exturbati (inquit Fernell.)prehendimus. Nos quoque vesicam felleam in corpore inciso post mortem, lapillis plurimis viriditatem tendentibus, repletam conspeximus. Si non desunt alij qui testati sunt, in folliculo fellis inter resectiones calculum innatum fuisse eiusdem cum felle coloris, quod in boue frequentissimum fuisse asserunt, ut Benediclus medicus Veronensis testatur. Ita & Ioannes Langius epistola 57. lib. 2. inquit. Nec tantum in renibus & vesica: sed in fellis folliculo bilis quoque, hepatis adustione, in lapidem concrevit, in quo, dissecto Frederici Ducis Saxonie, Carolis Romani Liechtensteini corpore, tres instar molis lapides reperti traduntur. Neoburgi ad Danubium cum virgo Vettula continuis sub hypochondrio dextro torminibus affligeretur, & medici nec causam tam diuturni doloris reddere, nec opem ferre possent, defunctæ corpus Illustrissimus Princeps Ottenrichus Comes Palatinus dissectare iussit: In quo

cætera viscera præter hepar illa fuisse: de quo folliculus fellis pondere lapidis inclusi pendulus, in substratum intestinum procubuerat, quod mirum in offenso fellis viro, motu attrinerat. In muliere Diamantes vocata (ut refert Benivenius) unus, in tunica fellis, atri coloris, & magnitudine castaneæ aridæ inuentus est: & alij in paniculo, quo contegitur hepar: unde etiam veluti in folliculo dependuli sacculum effecerant. Solent autem isti aliquando luteo colore pallere, nausea & cibi fastidio laborare: & diutina adversa valetudine frui. Bilis porro in propria cysti nonnunquam tantopere exsuperat: ut hanc ingentem distendat magnitudinem, ac tunc sane infesta est gravitatis pondere, pressu ac suffocatione, tactu, ardore, siti, iracundia, & si quando forte computrescat, febribus intermitentibus. Ilic igitur gravissima mala prodeunt, nec certe leviora, cum affatim ea prorumpit. Cystis enim quum proflus exinanivit, omnemque bilem suam foras eructat, aut biliosus vomitiones, aut choleram morbum, aut diarrhæam, aut dysenteriam, aut alia his finitima symptomata concitat. Non pauci è viuis erepti sunt: in quibus non alia interitus causa comparuit, quam quod folliculus bile omnino esset exhaustus. Sed icterus qui ex obstructione meatuum ad bilis cystim pertinentium fit, repente (ut diximus) hominem adurit, sine febre, & magna corporis aut virium iactura. At ob iecoris inflammationem, totum quoque corpus biliosis excrementis perfunditur, propter magnam sanguinis incendium, urina & alui excrementa flava bile colorata sunt, febris cõcurrit vehemens variæ faciei color mutatur, sitiunt ægri, & in iecoris regione sensum gravitatis percipiunt: quemadmodum evenit Macchilæ Adriani, Delphis in duplici Cruce habitanti, acutissima febre ictero cum inflammatione iecoris ad necem usque laboranti, satis vetulæ, ad quam post tres septimanas prius ingressus eam, Deo iuvante, cum magna laude curavi. Fit etiam icterus per crisi in indicationibus febrium biliosarum, ut exemplis ostendimus in lib. nostris de febribus, etiam fit ex venenata qualitate sanguinem corrumpente: sed de his postea suo loco, nunc aliud exemplum proferamus.

OBSERVATIO XVII.

De muliere ileo malo correpta, & in icterum incidente; & chyta.

Potest aliquando icteritia fieri per communitatem ab intestinis, dum ipsa intestina sunt opilata, ut in colico dolore & ileo, in quo casu bilis in intestinis retenta a secedit ad stomachum per resolutiones intestinorum, & fit ardor in ventriculo, & corruptio digestionis, vertigo, & similia: uti nuper evenit mulieris ilei dolore in icterum incidenti: quæ cum ingenti dolore torquebatur, & simul ictero afflicta esset, clystere iniectostatim melius habuit. Deinde adhibitis remediis deopplantibus & ventositatem carminantibus quæ etiam ad icterum facerent, admodum brevis per nos fuit curata.

SCHOLIA.

Arculanus medicus insignis, cum varias causas icteritæ recenseret, tandem adiungit icteritiam fieri per communitatem ab intestinis, quando obstruitur extremitas meatus cystis fel-

OBSERVATIO XVIII.

De febre acuta, post septimum diem cum icteritia cessante.

lis ad ieiunum intestinum, propter phlegmata, quæ sunt in ipsis intestinis obturancia orificium dicti meatus: vel dum ipsa intestina sunt oppilata, ut in colico dolore, & ileo. Et licet secundum eundem, in duplici meatu possit fieri oppilatio, ex qua icterus oriatur: nempe in illo, per quem folliculus fellis attrahit bilem ad hepar, aut in illo per quem expellit ad fundum stomachi vel ad intestina: tamen cholera etiam crassa, replens intestina, potest esse causa: cur cholera existens in cysti non veniat ad intestina, quamvis meatus sit apertus: & in hoc casu aliquando cholera retenta in intestinis, ascendit ad stomachum, & sic ardor & nausea in stomacho, & symptomata iam prædicta, & in his casibus non habens descensum per intestina, reuertitur ad hepar: & postea spargitur cum sanguine per totum corpus, & est causa icteritiae. Hoc autem fit valde raro: & non nisi sopita expulsiva, vel destructa, & sopito aut destructo intestinorum sensu, vel etiam destructa operatione villorum latitudinalium ipsorum intestinorum, quod aliquando accidit propter nimiam ipsorum extensionem: unde colica est causa icteritiae, & antecedit eam, & aliquando icteritia antecedit colicam: quando propter oppilationem, aut aliam causam cholera retenta non venit ad intestina, ad stimulum expulsivam, & laudandum intestina. Et pendunt ambæ, scilicet icteritia & colica, ob eadem causam communi, ut puta ab oppilatione pori fellis, venientis ad intestina. Habetis & alia plurima apud eundem Arculanum de causis & signis icteritiae: quem perlegere poteritis. Est tamen dubitatio de eo: quod dicimus, icteritiam fieri cum doloribus circa ventrem: quod etiam facit Avicenna cum dicit colicam cum ea iungi. Et nos sæpe vidimus in praxi ad colicum dolorem succedere icteritiam & sublequi colicam ad icteritiam. Et ratio dicitur id fieri posse: quoniam causa obstruens potest etiam dolores ventrosos facere, si in aliam partem transmutatur. At Hipp. 5. aph. ult. aph. ait: Qui icterico morbo tenentur, non valde statiosi sunt. Exponit Gal. quoniam bilis materia non est generationi statuum apta. Gignuntur ergo solum flatus à calore debili. At aliter aphorismus exponit Iacchinus, & magis ad veritatem, quæ observatur experientia: quod verum est ex parte materiae biliose status non fieri: sed non ex parte pituitose, quæ obstruit. Si ergo icteritia solum sit sine alio affectu obstructionis, tunc flatus non fiunt; si cum obstructione, tum solum: cum est à crassis & viscidis & frigidis humoribus, quod sæpe contingit. Dubitatur secundo, pro curiosis verborum Gal. Nam si vis expultrix alienorum, vesicæ tribuitur: ergo & sensus quo percipiat, quod quantitate, vel qualitate est onerosum: ergo & nervis participat. At contrarium huius dicitur 3. de facult. c. 2. quod nullis nervis participat. Falsum videtur. Vetus interpretis prorsus affectus legit: sed causam non reddit, cur dicatur. Unde manifestum est, quod nervis participat. Sic ergo legitur litera: nec tamen id similiter se habet in vesica iccinoris, hoc est, non sentimus ipsam gravari quanto, vel quali bilis. Unde manifestum, quod exiguis admodum nervis participat, quod habet exiguum sensum: ergo exiguis nervis, quod etiam de visu partium facit Galenus.

Quomodo colica potest esse causa icteritiae, & vixus icteritiae causa colici doloris.

4. Dubium.

Solutio.

Mulier quædam Alcmariana, vidua, sapius icteritia obnoxia fuerat. Hæc cum acute febricitaret, & tertianam continuam haberet, post septimum diem tota palluit, & icterica evasit: & à febre, bile per crisin ad partes exteriores elata, liberata est. Quæ deinde cum nullâ sentiret gravitatem, tensionem aut dolorem, in hypochondrio dextro, manumque huic loco admoveas, cum perciperem neque tumorem, neque duritiem aliquam subsistere, atque viderem alui excrementa esse naturalia, incolore iecur: iudicavi bilem effusam per totum corpus, cutemque colore aureo defordatam per modum crisis: ideo & à febre per illam expulsionem liberatâ fuisse. Quæ etiam mox sudore evocato per cutem, paucis remediis ab ictero convaluit.

SCHOLIA.

Recte scribunt medici, icterum quoque per crisin posse fieri: quod quidem vitium febrientis agro, repente ac cumulatum superueniens febrem si fuerit crisin testatur: materia ex alto toras prorumpente, proriente nimirum ad cutem bilioso humore, ratione bonæ indicationis, ut ex Paulo & Galeno liquet: qui morbus regius, & excrementi vitio quoque generationem habet: eo si quidem crassiore existente potius quam multo: nam si tenuis eadem fuisset bilis, utique & in eadem crisi foras propulsata fuisset. Id quoque confirmant alui excrementa, & vrina, quoniam utraque secundum naturam se habebunt, & ob eam causam nullum visceris affectum declarabunt. Fit itaque ex infusione bilis, quæ per indicationem fit in febribus, ut etiam aliquibus exemplis ostendimus in libris nostris de febribus, de quibus Hipp. meminit 4. aphor. 62. & 64. Malum, inquit, est ante diem 7. icterum evenire in febribus: at die 7. & his, qui deinceps bonum est. Subiungit, nisi dextrum illud obdurerit, hoc est, nisi morbus eveniat occasione affectuum, qui omnes communi ratione morbum regium faciunt, eo quod obstruunt, ut Galen. ait, meatus fellis: sunt autem hi, ut diximus, vel illi meatus, quibus ex iccinore ipsa vesica attrahit bilem, vel quibus ex vesica truditur bilis ad intestina. Per duritiem ergo Hippocrates intellexit omnem affectum tumoris, seu phlegmone sit, seu scirrhus. Sæpe autem icterus fit ob aliquem affectum iccinoris: obstructionem nempe, inflammationem, vel scirrhum, ut scribit Galenus, quorum affectuum, cum nullus adfuerit, alteram causam adesse constat, naturam videlicet, morbos curantem; nempe quæ ex crisi fit. Significat ergo hæc sententia Hippocr. tunc laudari debere regium morbum, cum sola naturæ pulsione fit: & hæc est crisis, quam dicit etiam non semper laudabilem esse, sed solum à die septima, Cuius causam Galen. scribit. Quoniam, inquit, ante septimam diem non potest bilis efferi per viam crisis in cutem: itaque necessario accidet ob aliquem iccinoris affectum, inquit Galenus, qui tres sunt: obstructio, inflammatio, scirrhus. Hæc quoque ad signa prognostica pertinent: nam symptomata in qualitate mutata, insigne non est signum. Method. Nihil ergo lethale significat, nec curam exiguit, nisi ob fortitatem, à qua provenit. Curam exigunt: ut inflammatio venosi generis, ut

ut scirrhus, ut obstructio, ut vesicæ infirmitas. Interea tamen, si pulsione naturæ fiat, distinguunt Hippocr. & Gal. signa iam dicta, quod ante septimam non laudatur: sed post septimam, non necessario, quia tunc etiam ex affectu iccinoris potest provenire, qui etiam ultra septimam persistere posset, & mox bilis operationem operari. Intellegitur hic bona crisis, tempestive & legitime facta: alias crisis erat symptomatice dicta, quæ ante septimam evenire potest, quale erit malum, vel quia malam crisin significabit ante coctionem, vel malum iccinoris, aut vesicæ bilis affectum. Anteceptum tamen huius terminus videtur, cum & ante septimum salutaris aliquando fuerit, ut nos ex Hippocr. de Epidem. ostendimus, lib. 3. de febr. Scholio Observat. 10. Sic etiam apud Hollerium cap. 37. de morbo regio, anno 1545. quidam sexto factus ictericus, commota aluo biliosa deiecit, vrinis nigris & multo felle tinctis: febris expers iam ambulabat, quasi omnino liberatus, 14. recidiva, 17. obiit. Aliis duobus idem accidit. Quidam admodum robustus, ante septimum ictericus factus, ægerzime, & cum recidiva, evasit. Anno 1549. mense Aprilis & Maio (quo fere tempore Lutetia febre tertianæ exoritur) multis aureæ vrinae, & morbus regius primis diebus. Cuidam nobili ita affecto detrahitur sanguis ter ad octo fere vascula iteratis vicibus. Sanguis totus & spuma & consistens flavus. Viscus est convaluit 17. recidiva, alui profusum, bilis crassa & meracior, singultus levis, 21. obiit. Laboraverat aliquando luc venera. Multo quoque in epidemias ante septimam evasisse legimus: in Coacis salutarem esse icterum 7. 9. 11. 14. Si induretur, ambiguum. Galenus de rat. vict. in morb. acutis, in biliosa febre ante septimum ictero cum rigore vel horrore solui voluit: si vero absque rigore, & non nisi vaporem, lethale. Vbi criticum icterum, sine tumore, aut inflammatione hepatis, & excretionem consequentem, horrores vel rigores nomine intellexisse videtur. Plura de his vide apud Altimum, cap. proprio de ictero: & Amatum supra historiam illam, centur. 3. civat. 40. in quibus locis ad longum hæc res tractatur. Quod ad reliqua signa prognostica attinet, etiam & hæc adiungere possemus: Morbo regio laborantibus (secundum Hippocr. aphor. 42. lib. 6.) si fiat hepar durum, malum: nam & icteritia, quæ à lapide, & quæ à scirrhus, incurabilis: quidam ferunt & carnem & verrucam in meatibus increvisse: Sed & Celsus, auctoritate Dinclis, testatur, quod si morbus regius post febrem oria- tur, ex toto proderit, si post hunc febris, occidet. Icteritia si fuerit diuturna, periculum hydrops minatur, potissimum si vrina etiam diu fuerit aquosa: tunc equidem obstructio magna à visceris frigidityte provenit. At malum quoque est, prostratum appetitum esse & ægrum vigiliis molestari, delirioque affici, sermonemque cum labore formare. Hæmorrhoides vero in hoc morbo fluere bonum. Periculis quoque obnoxius est homo, si icteritia confirmata laboret, & non curetur, neque materia expellatur: subito enim tandem cor aliave aliqua nobilis pars opprimetur. Vrina innatans, quid simile orobi grano, malum, & vrina alba, parum tincta, vide de his Arculan. & Avicenn. sed crocea & tincta magis, salutem denuntiat. Turgidus venter in regio morbo malus, & valde tumescens lethalis magna ex parte, & secundum Gradum infectio crocea per transennam commissuræ capitis anterioris, lethalis, hepate inflammato. Icteritia etiam sine febre, iuxta Valesc. in senibus pinguibus, raro aut

Per. Forest. Tom. 2.

numquam curatur, ut ipse sæpè expertus, materia crassa viscosa existente. Citrina magna ex parte velocius curatur nigra, & citius generatur ac terminatur. Citrina frequentis crisis sunt signa & ægritudinum hepatis, nigra splenis, sed de nigra latius suo loco, quibus si hæmorrhoides fluxerint, præcipue in nigra bonum. Sed è splene nigra magis diuturna quam quæ à iecore: licet & hæc à iecore quandoque fieri possit: de quibus vide Arculanum, & etiam de viridi, cum triplicem icteritiam faciat: quanquam lien nunquam progignat icterum flavum. Quantum vero ad curationis rationem spectat, si icterici fiant ratione bonæ indicationis (de quibus nunc agemus) facile hi curantur (Galenus teste 9. de compositione medicamentorum secundum locos, & Aetio cap. 10. lib. 10.) ex aquarum potabilium balneis, ac olei disculorij affricione, & omnibus cutem rarefacientibus, quale est anethinum oleum & chamæmelinum, irium & amaracinum. Similiter, (ut inquit Aetius) rosmarinus herba, oleo incocta, ipsum plurimum disculorium facit. Cum his præterea vitæ adhibendus est humidior, qui humorum crassitudinem moderate attenuare possit, ut dicitur Galenorum est 5. de loc. affect. & Aetio præcæto loco. Quanquam idem Galen. eodem loco præceperit taliter laborantibus, ut aqua, suapte natura calida, & cui discutendi vis esset, vterentur: ex his namque quidam bonam valetudinem consequutus fuit, ut ipse inquit. Interea crisis cholerae ad cutem non est impedienda, sed potius adiuvanda aspectu rerum citrarum (ut Arculanus rubet) & induendo vestes citrinas, & cum educatione per poros cutis, cum frictione, balneo, & sudorem evocantibus.

OBSERVATIO XIX.

De ictero absque febre, sola purgatione & nodulo in cervicis dependente & expresso & cervicis ebibitæ curato.

Nobilis matrona Kerckwerua, non febricitans, & bene valens, toto corpore croceo facta 17. Sepe, die, anno 1587, consilij causa me adiit, cum subito ictero correpta esset, & excrementa alba & duriora essent. His duobus remediis miraculi instar statim convaluit: 36. syr. ex infus. ros. pallidar. cum foliis senæ 3 i s. diacaboli 3 ij. aqua agrimonie 3 ij. misce. detur in diluendo. Aluum egregie depoluit. Mox quotidie cervicis bibeus, expresso nodulo infra scripto, in cervicis dependente, convaluit: 36. manihy exsiccati m. j. rhub. optimi incisi 3 iij. schanabhi incisi gran. v. croci orientalis gran. iij. spec. diacaboli. abb. 3 j. fiat nodulus filo astrictus. Ita Margareta Teylingia, cognata nostra, ex solo decocto foliorum buxi in sero lactis, sine aliis remediis ab ictero curata fuit.

SCHOLIA.

Scribit Dios. succum marrubij è foliis confusus expressum, & sole coactum, cum vino & melle illitum, oculorum claritatem adjuvare, naribus regium morbum expurgare. Memini anno 1559. mulierem nobilem vetulam de Auizet, in Hagha Comitibus ex ictero laborantem, ex oppilatione cystis fellis, admodum diuturno, multis remediis adhibitis & purgationibus, & attenuantibus, & decoctis, per medicos doctissimos, non potuisse curari: cui continuum usum syrupi & succo folio marrubij confecti, cum zaccaro, admodum copulandam: quo cum die vna esset, ab omni

H h flagidine

ffluetudine icteri, qua per duos annos & ultra afflicta esset, curata fuit: ita, ut illum syr. pro curando ictero semper in summo honore habuerim. Sic quoque exsiccata herba in nodulo egregie profuit. Laudatur & apud Aëtium cremor absinthij, & succi cichorij cyathi bini aut terni per se aut cum vino poti, & verbenacæ rectæ aut oxalydis decocti. Sanguinem hic non detrahimus; mulier enim pituitosa erat, & catarrhis sapissime obnoxia. Sed hic videndum, ob auctorum verba admodum varia, num venæ sectione in hoc malo sit utendum? In lib. de purgantibus vi, sic scribit Gal. Si, inquit, morbo regio laborantibus sanguinem miseris, extremam in perniciem ages. Hoc etiam argumento utitur in lib. de atra bile, ad monstrandum medicamenta proprium humorem trahere. Alias, inquit, idem esset ac venam secare. Cur ergo nullus in his venam secare est ausus? Contra hanc sententiam est communis schola. Nam Aëtius, Duo maxima, inquit, sunt remedia, venæ sectio & purgatio. Sed venæ sectio, si sanguis abundet, adhibetur. Sic etiam Auic. Respondetur, Ictericis secundum se sanguinem mitti non potest, id est, si nulla eius causa addit, sed solus affectus mutati coloris, & causa quæ est morbus, scilicet bilis fusio. Hic enim bilis redundantia est: ergo purgatione opus est: hac iuueris, venæ sectione nihil iuueris. Contra vacuantur omnes humores, & 8. meib. secant venam in vitiosi succi abundantia. Respondeo, hæc est sequestrata à sanguine: secundo hæc fixa est, non mobilis per venæ sectionem: quare vacuabis sanguinem depuratum. At ubi addit causa antecedens, à qua continens fouetur, tunc distinguendum est. Nam si ex copia eius in venis, corpus cacochymum erit. Stultum ergo fuerit venam secare, quod ad eam copiam attinet. Si vero copia hæc habet adhuc causam, ut intemperiem, non secabis; at si sit à phlegmone, eius gratia, si vero copia sit, quia non expurgatur, tunc distingueas, quod non expurgatur ob imbecillitatem; quare tunc sanguinem frustra mittes: aut non expurgatur obstructione, quæ si à crassis & lentis, & sanguis abundet; secato venam: si à scirrho, vel lapidibus non secabis. Viso in quibus sanguis mittendus, nunc reliquam curationem explorare oportet. Hæc vero primo vertitur ad causam, ut Auic. recte inquit: postea ad iam factum morbum. Si ergo causa fuit naturæ impetus (ut fuit in obs. 17. precedente) in crisi, nihil nobis erit negotij circa causam, sed solum circa affectum derelictum: quæ erit generalis cura. Si vero ex bilis abundantia, vel ex intemperie, purgare bile corpus oportet, & intemperiem sanare. Purgatio ex diaprun. sol. de succo rosarum. Intemperiem sanare supra docuimus, victu & medicamentis. Si sit ex calida intemperie, siue materia, tantum alterabimus, ut recte apud Arculanum & Gradum inuenies; alioqui si vna adsit materia, digeremus, euacuabimus, & malam intemperiem remouebimus. Formulas medicamentorum videas apud eundem. Si ex immodico calore partium solidarum fiat, utemur cibis humidis, auctore Paulo, & medioeriter refrigerantibus præsana scilicet, in tybo, feri, cichorio, piscibusque, & vino tenui aquoso, frictione, exercitio moderato, balneis, ex aqua potabili tepida. Sed prius distinguere oportet, num ex vniuerso corpore bilis procreata sit; tunc enim neque dolor aderit, neque gravitas circa ilia, nec febris. Idque tamen bifariam esse potest, vel propter solidarum partium calorem immodicum, vel ratione alimentæ, quod ipsis distribuitur. Ex utraque tamen causa propter excrementi multitudinem icterus oritur, quoniam

cum expurgari nequit, vna cum sanguine per totum corpus defertur. Vna a. ab altera causa distinguetur, interrogatione facta eorum, quæ præcesserunt. Nam si multo tempore calidioribus cibis ac potibus usus fuerit æger, ciborum vitio tribuenda erit occasio. Vbi vero hæc non præcesserint, ex calida vniuersi corporis intemperie morbum regium excitari, audacter censeto. Eadem ratione, si ex alimento partibus distributo fiet. Fieri a. etiam potest ex veneno, vel aliqua causa externa, citra febrem, sanguine in bilem exagitato, propter corruptionem aliquam peregrinam, ortam ex noxij medicamenti portione, aut venenatarum bestiarum morfu. Actio & Pauli testibus, quod & exemplo probat Gal. 5. de loc. aff. cuiusdam imperialis serui, qui viperarum venationi deputatus erat: cum à vipera morsus erat, huic vniuersi corporis color fuit mutatus, adeo ut porri colorem referret: ex quibus causis si fiat, interrogatione astantium & ægri facile cognoscitur. Si igitur ex veneno sit, propria curatio veneni exigitur. Gal. Theriacen propinquit. Morfu venenosorum intendatur, trahendo venenum exterius, ut culo gallinæ viuens, & aliis, & emplastris, ut Arcul. iubet. Et partes tueantur frigidijs & stypticis, aqua rosæ, aceto & succis infrigidantibus, proprijs, debita adhibita strictura; & demum bezoartica propria: & caliditas ac siccatas superflua, impressa per venena remoueantur. Si intus venenum sit assumptum, adhibeatur vomitus, & secessus, & detur proprium remedium, si cognoscatur, frangaturque eorum acuitas proprijs præditijs; & membra nobilia tueantur, & extinguitur membrorum & humorum superflua caliditas. Idem indicium esto de alijs causis primitiuis; & remoueantur causas corporales, tum febres, si adfuerint. Si causa obstructio sit, ea remouenda: quare à venæ sectione humores parabimus, ut scribitur in lib. de vi purgantium, & 1. de natura humana. Hoc a. fit amouendo qualitatem, qua obstruunt, lentorem scilicet & crassitatem; quod fit dissoluantibus, & extenuantibus. Signum a. egregium, quod soluta obstructio sit, est facies tingi, vrinam vero reddi melioris coloris: quod aliquando fieri sensim videbitis; conuertitur aliquando, ut in hac nostra Kerckweruia cuenit, in matrona de Auizet valde sensim. Quæ a. sint deobstruentia, supra abunde diximus: acida, acris, amara, quibus utemur in cibis & potionibus, quoad possumus; interim & acerbis, uti clysmatis: post ea conducent ea, quæ crassam bilem & pituitam purgant: in quibus diaphanicon maius esse censetur, & elect. de succo ros. pilulis aur. cum turbit. & aggregatiuz. in fine & rhab. infusio. Rosticis laccharinus succum cyclaminis radicis propinat ad 3 ij. cum vino albo, post horas duas in stupham ducit, quæ & cutis tincturam per sudores purgat; qui etiam croci visuntur in strigili. Si vero ex imbecillitate vesicæ fellæ sit causa, primum corpus purgabimus, sæpe enim, ubi non adeo crassa est, sola purgatione & meatuum apertione tollitur. Mox victus ratione conuenienti, & potione, quæ intemperiem sanat, curabimus: similiter & extrinsecus admotis. Cum u. icterici sit annexa vesica fellæ, vix fieri potest ut imbecilla fiat, quin icterus vna patiatur: quare cura eius erit cura icterici. Post hæc ad iam factum malum descendemus, hoc est, bilera ipsam per summam cutem fusam vacuabimus. Id vero fit omnib. quæ ipsam in vaporem solunt, extenuando, & aperiendo poros, per quos debet expurgari. Optime itaque hic conducunt, quæ cutem rarefaciunt & sudorem cient, ut balnea dulcis aquæ, & frictiones, ex chamæmelo,

chamæmelo, & eius posio (ante balneum) ex vino vel aqua multa. Vide balneum conueniens apud Rondeletium, & errhina purgantia bilem, si in oculis & facie per seueret affectus. Aëtius anagalidis succo utitur, nos etiam betæ, vel cyclamini, aut melanthio cum aceto. Acetum vero acerrimum, si naribus attrahat æger in folio desidens, contineatque etiam pressis naribus paulisper, mirifice conducit, Paulo auctore. Addam adhuc exemplum de ictero ex obstructione jecinoris.

OBSERVATIO XX.

De ictero cum obstructione jecinoris.

Barthilda Verlania, mulier me hercle proba, vxor Bartholomæi Teylingij, sororij mei, anno 1551. mense Aprili, in iecore dolebat, sine febre, potissimum in hypochondrio dextro, qui dolor totum diaphragma occupabat, & ad ventriculum usque perueniebat: ideo ad vomitum proclius erat: sed nulla aut pauca euomebat: aluus retinebatur, albedine oculorum bile suffusa: & deinde tota cæca euasit. Lotium tanquam croco in eo infuso specce euasit. Lotium tanquam ventriculum cum ructibus & ventositatibus infestabat. Ex signis supradictis, cum ad tactum doleret, imo sine tactu, in hypochondrio dextro, dolore satis vehementi, cum grauitate, obstructionem in hepate esse cognoui; ex qua etiam icteritia orta est. Et quia aluus strictior erat, & ructus in ventriculo aderant: illico chysterem iniiciendum proponebam, sed illa abhorrente, ex glande satis acuta (ex hiera, melle, sale, & diagridio) subdita, difficulter, & tantum semel, aluum deposuit. Cum morosa esset, & omnia medicamenta respueret, post aluum solutam glande, licet libentius potionem purgatoriam dedissem, ad subleuandum tamen dolorem, hoc fotu coacti fuimus vi, cum & vna cum obstructione status admixti videbantur: 2℥. flor. chamæm. meliloti, summi autem anethi an. m. j. sem. anethi 3 iij. sem. feniculi 3 ij. sem. anisi 3 iij. an. 3 iij. coquantur in aqua communi, pro fotu, & bibebat hanc potionem: 2℥. flor. anethi, chamæm. scabios. an. m. j. sem. anethi 3 i. sem. feniculi, anisi an. 3 j. coquantur in ceruicia communi. Ructus emittebat quidem ea potione; sed dolor non mitigabatur: quamuis & locus dolens oleo chamæm. anethino simul mixtis inungeretur. Quo neque dolor cessabat, nisi fotu postea. Et tunc admixit medicamenta, & primo præscripsi hunc bolum: 2℥. cass. recens trita, diacathol. an. 3 ℥. pul. cinnamomi electi 3 ℥. pul. avom. ros. sine musco. 3 iij. pul. sem. dauci 3 ij. fiat bolus, quibus aluum deposuit. Hypochondria oblinebat sequenti vngu. 2℥. dialthæ 3 j. olei lilior. absinthij an. 3 ij. misce, & bibebat decocti artemisiæ 3 iij. cymini parum pul. incosti ad ructus emittendos & ventositates. Verum dolor nondum ex toto mitigatus est; sed magis increbuit: ideo vti sumus vesica fomentis impleta, & adhibita loco affecto, & sacculo ex iisdem rebus imposito, & emplastris ex rad. althææ flor. meliloti, chamæm. absinthij, decoctis adiectis, mucag. lini, sennæ, & oleo lilior. supraindultis, omnibus istis nihil iuuantibus. Quare purgationem quoque adhibuimus: 2℥. diacathol. 3 ℥. elect. de succo ros. hieræ picæ simplicis diaphan. an. 3 j. trochisc. de rhab. 3 i. 3 ℥. agar. trochisc. 3 ℥. aquæ feniculi, bugloss. absinthij an. 3 j. misce: sumpsit in aurora; & copiose eduxit pituitam. Et tribus magnis ventosis sub stomacho & hypochondrio dextro apposis, dolor incantamenti instar sedabatur. Remanente adhuc grauitate in hypochondrio dextro, sed leui; & Pet. Forest. Tom. 2.

dolore iterum, sed non tam graui, subinde redeunte; ad obstructionem tollendam & icterum, hoc decocto vtetur: 2℥. marrubij viridis, cichorij cum toto, dentis leonis cum toto, agrimonie, fæniculi, cassiæ, hyssopi, capill. ven. fumar. an. m. j. absinthij vtriusque borag. an. p. j. quinque rad. aperitiu. an. 3 ℥. rad. liquir. 3 iij. sem. feniculi 3 ij. sem. 4. frig. maior. an. 3 ℥. vuar. pass. ab arill. repurg. p. j. fiat decoct. in aqua communi, pro 1℔ ij. addendo syr. de quinque rad. 3 i. syr. acetosi compos. syr. de cichorea cum rhab. an. 3 j. misce. in eodem decocto hic globulus pendebat, filo adstricto, quem exprimebat dum potionem mane hora vi. & meridie hora quarta biberet: 2℥. rhab. selecti 3 i. 3 ℥. agavici trochisc. 3 ℥. spice schenanthi an. 3 v. croci orient. 3 iij. alb. an. 3 iij. crassius contusa in nodulo ligentur. Et deinde iterum accepit superiorem purgationem in aurora: quæ cum iterum copiose eduxisset pituitam & bilem vitellinam, ab omni dolore liberata est: & corpore exterius magis bile perfuso recte habuit. Interea post medicamenti operationem sumpsit ius pulli ad reliquias abstergendas, & excreuit denuo biliosa. Pro roboratione jecoris sumebat ex tabulis diarrhod. abb. & tandem ab obstructione hepatis, tum ictero, Dei ope, sanata est; cum astantes ob insignem dolorem, quo prius detinebatur, illam pro deplorata habuissent.

SCHOLIA

Videbatur hic obstructio esse in concaua hepatis parte, cum ictero; cum ad vomitum proclius esset, licet non vomeret, tamen dolor ad ventriculum ascendebat, neque febricitabat, ut filius illius Berosij doctoris apud Amatium centur. 4. curat. 87. annos natus quinque, cui & jecur dolebat, & in eius oculorum albo ictericia percipiebatur; cuius lotium eius coloris erat, ac si multum croci in aqua infusum esset, non nisi ad nigredinem vergens; & stercus album conspiciebatur: cum quibus ventriculus infestus erat, & ad vomitum proclius; ita ut puer ea, quæ comedeat, sæpe euomeret: si ea tamen retinebat, in putidos ructus, caliditatem extraneam arguentes, incurrebat. Cum quibus omnibus puer hic aliquantulum febricitabat, quæ omnia icterici concauas partes obstructas esse declarabant. Ideo pro victu præsana cum sem. melonis paratam dedit, aut amyg. cremorem, jusculum pulli; & pro potu hordei decoctum. Et hunc syr. exhibuit stomacho ieiuno: 2℥. syr. de end. lupul. ana 3 ℥. ag. end. cichor. lupul. an. 3 j. misce, & icterici hoc emplastrum apposuit: 2℥. far. bord. ros. rub. an. p. i. 3 ℥. absinthij lupinorum chamæm. an. p. j. schenanthi 3 ij. croci 3 j. olei ros. chamæm. an. 3 i. 3 ℥. cum decoct. chamæm. & ros. fiat emplastrum, quo breui optime va-luit; adeo ut sexto die epoto pharmaco ex rhab. cum manna, sanitatem integram obtinuerit, stomacho quoque inuncto linimento infra scripto: 2℥. olei coron. 3 j. ros. 3 ℥. cera parum, ad ignem fiat vnguentum. At nostra ægra validiora requirebat remedia, cum simul pituita cum bile vitellina eam magis affligeret sine febre.

OBSERVATIO XXI.

De ictero ex oppilatione meatus cystis seu pori fellæ, tendentis ad intestina, unde ingens colicus dolor sequitur, cum facum induratione.

Mulier Alcmariana, quæ in platea Diuæ Annæ habitabat, annos viginti septem nata, cum H h ij peperit.

SCHOLIA.

peperisset, optimè in partu habuit. At puerpera existens, post mensem à partu, cum forte non ex integro purgata foret, nimium cito sese aëri ventolo commisit: unde icteritia oborta, ex obstructione meatus vesicæ fellis, tendentis ad intestina: mox subsequutus dolor ingens colicus, etiam circa hypochondrium dextrum, versus partem inferiorem ventris; qui dolor postea ad ventriculum ascendebat, cum tanta angustia & vehementia, ut ab astantibus prodeplorata haberetur. Postquam muliercula varia adhibuissent remedia & purgationes, quibus omnibus nullo modo aluus movebatur, tandem coacta fuerunt me vocare. Ingressus ad illam mense Septemb. anno 1549. animaduertens huius insignis obstructionis & doloris causam esse materiam biliosam, & pituitosam ac flatulentam, omnium primo eam tollere decreui, nempe enemate infra scripto; cum illa quoque fateretur, se ante partum icteritia laborasse; ac nunc multo grauius, cum fecum induratione: & quod in partu minus purgata fuisset: unde malum ita auctum. Tale erat enema. *℞. parietaaria, malue cum toto, mercurialis, artemisia, centauræ minoræ, folior. viol. an. m. j. melissa florum chamam. melilori ana p. j. sem. lini, fœnug. anisi, carui, aneos, petrosel. communis & macedonici an. 3 j. coquantur in aqua communi pro lb j. adde cassia pro chylivibus, electuarij, hieræ picræ an. 3 lb. benedictæ l. x. an. 3 vj. oliv. amygd. dulc. chamam. an. 3 j. olei scorpionis (cum & lotium non bene redderet) 3 lb. salis communis 3 j. b. misce. Bis excreuit: primo liquibales duras, ac excrementa alba; secundo vero paulo liquidiora, cum exigua alleviatione. Deinde ut hoc decocto vteretur mandavi: *℞. melissa, inae muscata, chamapityos, cichor. end. marrubij an. m. j. menth. rubræ (ob dolorem stomachi) m. lb. flor. chamam. flor. cord. an. p. j. flor. ros. rub. (ad hepatis & stomachi roborationem) p. lb. cort. rad. feniculi, apij, petros. an. 3 j. liq. rassa 3 lb. semin. anisi, corian. præparati, agni casti, carui an. 3 j. calami arom. incisi 3 lb. cicerum rub. cassia futa an. p. j. hordei communis p. j. fiat decoct. in aqua communi pro lb j. sicut per noctem supra herbas, colatura adde syr. de artemis. de scolopend. de cichor. rhab. an. 3 j. syr. de byzantiis 3 lb. misce. bis in die ex eo sumebat. Sed cum rursus dolor vrgeret, hoc fotu vsi sumus: *℞. flor. chamam. melilori, absinthij, menthæ an. m. j. flor. ros. rub. p. lb. sem. anisi fœnug. lini an. 3 ij. fiat decoct. in aqua communi pro fotu, fiat fotus cum spongiis, ut artis est. At cum dolor nec eo sedaretur, à decocto supra scripto hanc purgationem exhibuimus (licet post fotum locus dolens inungebatur cum oleo chamam. aneth. ros. simul mixti) *℞. elect. de succo ros. 3 lb. rhab. selecti pulueris. 3 j. spica incisa & subtiliter pulueris. 3 ij. diag. 3 ij. cum aqua fœnic. lupuli, meliss. an. 3 j. fiat potio, quas satis foretis in puerpera: sed viribus bene constantibus, & cum iam per mensem à partu progressa esset, optime tulit. Oportet enim in ictero ab oppilatione meatuum, forti uti purgatione. Quam equidem cum mane in diluculo sumpsisset, septies alium deposuit: & tunc urinam valde tinctam reddidit; quæ & postea magis incrassata est, & crocea euasit, vique ad nigredinem. Et ideo rursus adhibito fomento, non tantum dolor sedatus est; sed ægra ab icteritia liberata, & pristinae sanitati (quamvis ab astantibus prodeplorata habita) restituta est. Sed quod iam mente fere exciderat; à purgatione cepit cyathum iuris pulli, pro medicamentis abstergere. Aliqui solo decocto rad. chelidonie curati dicuntur. Quo & feliciter vsus sum in muliere, in parte Orientali Delphis diuturno ictero affecta.****

Pro curatione huius mali, illud dictum Rhazis 7. Continentis circa principium, cap. de icteritia, diligenter considerandum puto, quod ipse ab alio medico magni nominis audierat, hoc ipso affectu nullum deteriore esse, si eius curatio dimitteretur, vel in ea levis error committeretur, cum vidisset multos hac ratione extinctos. Et ita non fuit mirum, quod hæc mulier, neglectis optimorum medicorum remediis, perperam muliercularum pharmacis nescio quibus vtens, in summum discrimen perueniret. Et ideo vulgus in remediis ictericorum facile fallitur, cum non vna sit causa huius mali, ut diximus, sed varia: quæ imprimis animaduertenda atque tollenda; & deum affectum amovere oportet. Vbi enim diu durat icterus, facile in peius vergit: cuius exemplum habes apud Amatum, cent. 1. curat. 83. de morbo regio, ictero dicto, ob crurum vlcera quædam oclusa eueniente, & postea in dysenteriam cruentam permutato, deinde in mortem, ob hepatis debilitatem. Et sicuti in puerperis hoc malum graue est, ita & in grauidis magis: quibus si forte eueniat, ut aliquando euenire solet, à fortibus purgationibus & aperitiuis abstinendum est. Rondeletius hic præscribit vltimum optimum, & hoc medicamentum carpis & pedum plantis admovent; quo sanitatem pollicetur: *℞. folior. visci in multo aqua communi pro lb j. adde cassia pro chylivibus, electuarij, hieræ picræ an. 3 lb. benedictæ l. x. an. 3 vj. oliv. amygd. dulc. chamam. an. 3 j. olei scorpionis (cum & lotium non bene redderet) 3 lb. salis communis 3 j. b. misce. Bis excreuit: primo liquibales duras, ac excrementa alba; secundo vero paulo liquidiora, cum exigua alleviatione. Deinde ut hoc decocto vteretur mandavi: *℞. melissa, inae muscata, chamapityos, cichor. end. marrubij an. m. j. menth. rubræ (ob dolorem stomachi) m. lb. flor. chamam. flor. cord. an. p. j. flor. ros. rub. (ad hepatis & stomachi roborationem) p. lb. cort. rad. feniculi, apij, petros. an. 3 j. liq. rassa 3 lb. semin. anisi, corian. præparati, agni casti, carui an. 3 j. calami arom. incisi 3 lb. cicerum rub. cassia futa an. p. j. hordei communis p. j. fiat decoct. in aqua communi pro lb j. sicut per noctem supra herbas, colatura adde syr. de artemis. de scolopend. de cichor. rhab. an. 3 j. syr. de byzantiis 3 lb. misce. bis in die ex eo sumebat. Sed cum rursus dolor vrgeret, hoc fotu vsi sumus: *℞. flor. chamam. melilori, absinthij, menthæ an. m. j. flor. ros. rub. p. lb. sem. anisi fœnug. lini an. 3 ij. fiat decoct. in aqua communi pro fotu, fiat fotus cum spongiis, ut artis est. At cum dolor nec eo sedaretur, à decocto supra scripto hanc purgationem exhibuimus (licet post fotum locus dolens inungebatur cum oleo chamam. aneth. ros. simul mixti) *℞. elect. de succo ros. 3 lb. rhab. selecti pulueris. 3 j. spica incisa & subtiliter pulueris. 3 ij. diag. 3 ij. cum aqua fœnic. lupuli, meliss. an. 3 j. fiat potio, quas satis foretis in puerpera: sed viribus bene constantibus, & cum iam per mensem à partu progressa esset, optime tulit. Oportet enim in ictero ab oppilatione meatuum, forti uti purgatione. Quam equidem cum mane in diluculo sumpsisset, septies alium deposuit: & tunc urinam valde tinctam reddidit; quæ & postea magis incrassata est, & crocea euasit, vique ad nigredinem. Et ideo rursus adhibito fomento, non tantum dolor sedatus est; sed ægra ab icteritia liberata, & pristinae sanitati (quamvis ab astantibus prodeplorata habita) restituta est. Sed quod iam mente fere exciderat; à purgatione cepit cyathum iuris pulli, pro medicamentis abstergere. Aliqui solo decocto rad. chelidonie curati dicuntur. Quo & feliciter vsus sum in muliere, in parte Orientali Delphis diuturno ictero affecta.****

OBSERVATIO XXII.

De ictero nigro.

Vir quidam in via molitoria Delphis habitans, cum per duodecim fere annos quartana laborasset (quod multis portentosum esse videri potest) totus niger euasit. Deinde cum nigro ictero etiam longo tempore cum quartana affligeretur, neque ab eo, neque à quartana liberari posset (quem quatuor annos, cum iam octo annis quartana laborasset, à plenitudine curaueram, quartana deinde post 14 diem à plenitudine curata redeunte, consului, ut bona victus ratione vteretur, neque amplius medicamentis se ipsum conficeret. Verum postea contra nostrum consilium, cum vxorem ad me misisset, cui interdixeram ne empiricis fidem haberet, forte fortuna incidit in Aegyptium quendam medicum (ut nostri vocant) qui illi pollicebatur ex vna potione sanitatem: qua cum

cum esset vitæ periculus, die sequenti à potione exhibita obiit.

SCHOLIA.

Quamuis icterus niger ad lienem pertineat, hic tamen etiam de eodem malo aliquid commentabimur. Cum enim amara bilis seu citrina, auctore Gal. 3. de caus. sympt. à vesica iecini in eumdem expurgetur; ita nigra bilis seu melancholicum excrementum à liene expurgatur, eod. Gal. teste, loco citato, & 2. de natur. facul. & 4. de vsu partium. Tertium vero in venarum concoctione excrementum expurgans renes, nempe per lotium. At nunc loquimur de nigra bile; quæ si non separetur, succedit symptoma à Paulo c. 49. lib. 3. iudic. impet. hoc est, niger icterus, seu ater morbus regius appellatur. Qui nihil aliud est (ut eodem auctore colligitur) quam delictum quædam sanguinis impuri, non expurgata ab eo nigra bile, in vniuersum corpus; vel proprii instrumenti expurganti imbecillitate, vel iis per quas expurgatur quomodocumque obstruitur, vel ratione ipsiusmet excrementi, cum immodica fuerit eius quantitas: Lienis actionem, tum eius vsum vniuerso corpori commodum habes 2. de nat. fac. 4. de vsu partium, & 4. de vniuers. fac. loc. & 6. de loc. aff. In ictero nigro totum corpus nigricat, & vlcera cicatrices nigra, 2. de fac. natur. suntque nigriores quam ab hepate 5. de locis affectis, & apud Paul. Lienem affectum esse notat dolor sub sinistro hypochondrio, teste Aëtio cap. 7. lib. 10. aut adest distensio, aut grauitas, seu tumor. Estque hic affectus symptoma in genere affectus corporis, & in eorum numero, quæ visibilia dicuntur, ac totius corporis, lib. de diff. feb. & 3. de sympt. caus. Hoc vitio affectus sequitur tristitia præter rationem, & mordacitas eorum, quæ circa ventrem sunt, difficultas spirandi: cibos auersantur & nigra lotia excreant: aliquando autem & per quædam interualla corpora ipsorum tepescunt: iterum vero chalcanti colorem referunt; & alius resiccat, ut liquet ex Aëtio, c. 17. lib. 10. Inter omnia signa præcipua existit, ater vniuersi corporis color. Si sit ex obstructione meatus, adest grauitas & distensio; vel etiam dolor lienem exercebit. Si sit ex attrahendi potentia imbecillitate, cunctæ intemperantiæ causæ esse poterunt, cum simplicibus tum complicitatibus. Fusissime distinguuntur causæ ab Aëtio c. 14. lib. 10. ab his, quæ eduntur, bibuntur, & ex eis, quæ foris in cuticulæ iuxta sinistram hypochondrium accedunt: vbi etiam declarat num conferant vel lædant calida seu frigida. Frigida intemperies ab omnibus frigidis leditur, & calida iuuant: contra sit in calida intemperie. Si ex inflammatione splenis vel scirrhi ater morbus regius excitetur, ex propriis signis indicatur, ut libro sequenti docebimus. Si fiat ex eiusdem excrementi vitio, ex victu prægresso melancholico dignoscetur, siue ex signis frigidis ac sicci hepatis. Quandoque etiam vitioque viscere laborante regius morbus euenire poterit, ut sequenti exemplo ostendemus, nigriore quam pro consuetudine veri morbi regij, subsequente colore, ita ut putaretur flaua bilis fuligini esse permixta, ut Gal. inquit, 6. de loc. aff. aderuntque indicia indifferenter affecti tum hepatis tum lienis. Quod vero omnino grauius afficiatur ij, in quibus atræ bilis humor vna cū sanguine ad cutem est delatus, quam in pallida, ab Aëtio scriptum est c. 17. lib. 10. Idem ater morbus regius, si diu perseverauerit, nec obsequatur medicamentis adhibitis accedat,

Quid sit icterus niger frequenter morbum regium.

Signa lienis affici.

Signa affici. Lienis præter naturam non solum icterus niger.

Signa catenæ.

Prognostica.

malum est. Nam consentiente iecino, aqua intercus succeder, ut liquet ex eodem Aëtio. Vrina vero, si suam seruauerit naturalem dispositionem in atro morbo regio, salubre erit indicium: exiguum namque indicabit lienis affectionem, nec adhuc eidem jecur consentire. Icteritæ nigrae euentus rarior est quam citrinæ, & magis prolongatur, & difficilior curatur. Si sit ex intemperie, ea corrigenda iuxta Aët. Et si sit viarum obstructio, & copiae nigrae bilis cum sanguine, vena interna cubiti sinistri, liene affecto secetur; non tamen copiose, sed per vices potius, si opus sit. Si vero nigra bilis redundet per vniuersum corpus sine sanguine, vel aliquid sectionem venæ impediat, purgatione exhaurienda est, eodem humore prius concocto ac præparato cum medicamento atram bilem expurgante; ut cum syr. de succo fumarie, de pomis, cum oxymelite, aqua lupul. &c. & cum purgatione folio. senæ, myrob. indor. epithymo, confec. hamech. Deinde extenuantibus sed validioribus quam in hepate, vtendum, cum aceto muls. cort. cappar. rad. thamaris, scolopend. Si sit ex inflammatione, seu scirrhi lienis, curetur, ut suo loco dicemus. Si fiat vitio alimentorum seu potuum vim habentium succum melancholicum gignendi, adhibeatur victus ratio contraria, ut cap. de melancholia scriptum est.

OBSERVATIO XXIII.

De icteritia nigra, ex vitioque viscere obstructo.

Barthilda Verlania, de qua ante dictum est, Anno 1554. cum per integrum annum quartana laborasset, & in accessu febrili, consilio pharmacopœi, accepisset destillatum agrimonie cum aceto (quo quidam vtuntur ad quartanam) ingens dolor postea obortus: & rursus laborare cepit icteritia ad nigredinem & viriditatem inclinante, tam ex lienis quam iecoris obstructione; sed hypochondrio dextro magis dolente. Cui hæc præscripta sunt. *℞. marrubij, agrimonie, cassia, ceterach, fumarie, an. m. j. cort. rad. fœnic. casibij an. 3 j. cort. rad. thamaris, cappar. an. 3 ij. end. capill. ven. absinthij Romani an. m. lb. sem. anisi 3 ij. follicul. senæ 3 lb. pran. damasc. nu. xv. epichyni, polypod. quer. an. 3 ij. fiat decoctio in aqua communi, pro lb j. colatura addendo syr. de cichor. cum rhab. de end. de epichymo an. 3 j. misce, ex eo bis in die sumebat, quando non febricitaret: & quia eramus in æstate & fine mensis Iunij à quartana (quod distu mirum est) hoc apozemate fuit liberata; remanente tamen ictero nigro & dolore: Sed cum idem fere decoctum sumpsisset absque sena, decoctis in aqua floribus chamæmillæ, adiectis iisdem syr. cepit aliquantulum à dolore leuari. Sed hoc fotu deinde adhibito, cum dolor in hypochondrio dextro grauius rediret, ab eodem liberata est: *℞. rad. alibæ, 3 lb. flor. chamam. melilori an. m. j. absinthij Rom. folior. viol. malue flor. ros. rub. an. q. s. samali citrini & rub. ligni aloes an. 3 j. sem. lini, fœnug. an. 3 ij. b. sem. malua 3 j. coquantur in aqua chamemill. end. an. q. s. & in fine adde vini Rhenensij 3 ij. acet. optimi 3 lb. misce, fiat fotus: quo dolor cessauit. Sed cum alium non bene deponeret, rursus decoctum præscriptum est, ut prima vice; etiam nodulo iniecto ex rhab. select. agnisi trachisc. an. 3 lb. & spica 3 lb. adiectis syr. de scolopend. de byzantiis, oxyzac. compes. an. 3 lb. syr. de cichor. Nicol. cum rhab. 3 lb. misce, & aromati: cur cum 3 ij. cinamomi selecti, & specier. diatod. abb. 3 lb. Deinde ex iisdem fere herbis præscripto longo decocto, tandem curata fuit.**

Hh ij SCHOLIA.

SCHOLIA.

A B utroque viscere etiam atrum posse euenire iſterum, diximus. Et quia hæc matrona quartana laborauerat, tam ex liene, vel potius vitio totius euenisse potuit hic iſterus, quam etiam vitio hepatis, cum & in hypochondrio dextro magis doleret. Cum autem morbus regius ater ex intemperie jecoris aliquando euenire possit, sine liene affecto, tunc corporis minus atro colore tingitur: nam si à solo liene, totius corporis admodum niger erit color. Verum hic & lien afficiebatur, ob quartanam præcedentem. At ubi utriusque simul visceribus laborantibus contingit, hanc iſteriam nonnulli viridem appellare solent, cum ad viriditatem color inclinet subinde, iuxta Auicem, tum Arculanum, qui eundem sequitur: & vocatur iſteritia viridis, ex participatione iſteritiæ citrinæ & nigre: uti etiam istis diebus vidimus in puella, quæ tanto pallore conspicebatur, ut viridis appareret. Verum ubi iſteritia nigra vna cum citrina iungitur: & ab utroque viscere tum bile flaua ac atra fit, si ad sit repletio totius, vel secundum hepar, vel secundum lienem, vena secunda erit utriusque cubiti interna, vel in manu, ut alij volunt, modo de vna, modo de alia, alternis diebus; & pro ratione redundantia alterius bilis, ac magnitudine affectus alterius visceris, maior ex vno quam ex altero cubito quantitas iſteritiæ exhauiatur: quamquam semper eadem venæ sectio moderata esse debet. Sed in hac matrona, quia diu laborauerat quartana, cui in principio vena secta fuerat, venam nunc non secimus, neque huic puellæ laboranti viridi iſtero, in cubito aut manu venam secimus, sed potius in talo, cum menses restricti essent, cui etiam dedimus à venæ sectione infusum rhab. cum decocto senæ. Deinde, ex mente Hollerij, cum eiusmodi virginibus talis scædus color oboriatur, dabimus purgationem, ex hieie pica 3 i. b. cum aqua alkekengi, cassia, end. & oxy-melisse, vel hieram picam cum rhab. & agar. trochisco. Vide eundem. Verum sicuti hic victus ratio communis esse debet utrique visceri conducent: ita & purgatio utrumque succum aspiciens dari debet, eisdem succis prius preparatis sive de succo fumar. cichorij, oxym. cum aqua borag. lupul. end. & cassia. Deinde purgandum cum infuso rhabarb. senæ, epith. vel diacath. & diasenæ. A purgatione utriusque visceri consulendum, magis autem aut minus vni, vel alteri, prout vni visceris affectus, vel alter magis urgebit: nunquam tamen altero neglecto. Quod etiam de emplastris, linimentis, vnguentis, fotibus, intelligendum est, tam roborantibus intus vel extra admotis, utrique visceri conuenientibus, simul mixtis, modo vni, modo alteri magis conuenientibus. Absoluto itaque iſtero, nunc progrediamur ad alia symptomata, nempe cachexiam & hydropem, licet utrique visceri quandoque cõmunia, sed præcipue hepatis, cum sine hepate affecto non contingant; quamuis ab aliis membris etiam incipere possint, sed nou abſque hepatis consensu, cum hepar sanguificationis organum (*ve iam sape dictum est*) existat.

OBSERVATIO XXIV.

De cachexia.

V Ir quidam Alcmarianus, annos quadraginta excedens, in autumno post febrem erra-

ticam crura habebat valde inflata: quæ quidem inflatio à pedibus incipiebat & tibiis: mox & femora, deinde & totum quasi corpus, tum faciem ipsam, & palpebras ac labia & gingiuas, occupauit, quæ omnia ad albedinem declinabant: ita ut totius corporis moles augetetur, & simul ad colorem album declinaret: & tandem testes quoque inflarentur. Hunc vero præ manibus habebat empiricus: qui cum curare eum non posset, tandem aliqui ex amicis me ad ægrum deduxerunt. Cum vero animaduertent huius corpus non aliter inflatum esse quam pastam fermentatam (*quemadmodum Serapio medicus ille antiquus dicebat*) in qua digiti impressi manebant; hunc cachexia correptum esse intellexi. Cui, cum nauta esset, & non diues, iussi ut continua porione abſinthij in ceruisia communi decocti vteretur, egregie enim prodest: & ut hæc simplicia, nempe hyssopum, saluam, absinthium, tuam abieticam, agerioniam, cassiam, marubium, ceterach, & rad. ebulli, iros in vino decoqueret, & ut alium purgaret cum 3 b. diaphenici: mox dialacca, diacurcumam, & theriacalem retinetur, sed hoc decocto prius præscripto. *Recept. rad. apij, iros, ebulli an. 3 j. rad. bryonia 3 ij. rad. innula 3 ij. b. hyssop. capill. ven. cuscute, agerionia, absinthij variisque an. m. j. follic. senæ 3 i. b. agerici sem. albi & leuis, rad. esule an. 3 b. xix. albi, cum marmore selecti, schenanthi an. 3 b. rhabarb. selecti 3 j. spica 3 v. prun. damasc. (quia durioris alui) m. xv. vuar. passi ab arill. repurg. 3 j. liquir. asæ 3 b. sem. anisi 3 ij. sem. carthami 3 i. b. sem. ceciliæ 3 ij. fiat omnium decoct. in sero lactis, pro 1 b. i. b. col. xacch. dulcoratur. Ex quo modo semel, modo bis in die sumens cyathum vnum, quotidie quinquies aluum deponerat. Et mox cum theriacam, & alia iam dicta sumpsisset, præter spem conualuit.*

SCHOLIA.

C um vniversus corporis habitus, quasi in aquositate diffunditur, affectus quidam oritur à Græcis καχεξία, à Latinis malus corporis habitus dictus; principium hydropicarum passionum, teste Pauloc. 47. lib. 3. existens. Vniuersa corporis miscella laxior fiet ac emollescit, ut Aët. refert c. 19. lib. 10. Vnde non vna duntaxat pars, sed totius corporis habitus oblaesus, nempe illæ partes, quæ oculis primæ subiiciuntur, & musculi, & quæ ossa ambiunt, & cutis. Corpora sig-

lis, quæ motibus & actionibus condensatur alius etiam inæqualia recrementa excernit. Aliqui, ut Donatus hunc affectum præter naturam propter intemperantiam frigidam & humidam, ad morbum referunt; vel ad symptoma, respectu coloris totius habitus. Et ita secundum alios est morbus frigidus materialis ac humidus, ex iecoris infirma digestionem, sanguinem aquosum generante, qui membris legitime agglutinari non potest: vnde membra præter naturam intumescunt, ac præmolliia efficiuntur. Quæ quidem totius corporis immodica refrigeratio ac molliities, ex nulla alia re, quam ex sanguificationis defectu provenire poterit: quæ ubi immodice amplius augeatur, generandi hydropis causa erit, ut dicemus de hydropse. Et propterea Paulus principium aquæ inter ceterum appellauit hanc affectionem: & Arabum princeps Avicem. dispositionem antecedentem hydropis: quo fit, ut neque generari eundem malus corporis habitus possit, nisi & iecur ipsum siue primario, siue per consensum fuerit affectum, ac imbecillum redditum, propter frigiditatem eius temperaturam: ob quam sanguinem optimum generare nequit, ac pro nutrimento vniuerso corpori eum suppeditare: sed ipsum frigiditatem, seriosorem, & (*ut ita dixerim*) magis pituitosum generat ac distribuit. Et propterea (*ut inquit Aëtius*) ut plurimum hæc affectio ex longo morbo congregatur, aut ex viscere, quoniam in scirrhum indurato consequitur: maxime hepate & splene: neque raro in dysenteria diuturna, & affectionibus colicis contingit, item ob consuetam aliquam cohibitam excretionem. Sæpe numero euenit ex immodica sanguinis profusione, in viris præsertim per hæmorrhoides, aut in mulieribus per menstruas purgationes: quemadmodum & aqua intercus generari consuevit. Et (*ut in vniuersum dicam*) quæcunque causæ iecur ipsum, ac vniuersum habitum infrigidare valent, siue internæ, siue externæ fuerint, huiusmodi affectionem generare poterunt: quas dignoscere haud difficile erit, tum ex re ipso, tum etiam ex laborantium seu astantium loquela. Quæ inquam, omnia exemplis clariora euadent.

OBSERVATIO XXV.

De cachexia ex mensibus retentis: & de altera, ex nimia mensium profusione.

A Nno 1546. mense Aprili, cum ex Gallia in patriam rediissem, Cornelia Ioannis, cognata mea, ac filia auunculi mei, cum cachexia aliquandiu laborasset, & de hydropse metus esset, & cum toto corpore pallida esset, ac molliem contraxisset, ob menses retentos, vix respirare potens inter ambulandum: cum me in consilium adhibuisset, hunc syrupum omnium primo exhibui: 2℥. oxym. squillurici 3 i. b. aquæ meliss. 3 ij. misce, capiebat vnicâ vice. Deinde eandem purgaui hoc modo: 2℥. diacatholici 3 j. benedict. laxa 3 ij. cum 3 ij. decoct. absinth. matricaria, artemisia, fumaria, summiatrum lupul. end. cichorij, addendo mellis ros. colat 3 j. misce, fiat potio, quæ quinquies aluum deposuit. Mox vena saphena dicta in talo aperta, medicocriter sanguine effluente: & ebibito decocto artemis. flor. chamem. sabim. in vino Rhenensi, adiecto xacch. & pauco cinnamomo, ad modum clareti, mensibus apertis: & sumendo dialaccam & diacurcumam in tabulis, curata fuit: etiam cachexia in totum euanescente: adeo ut non diu post viro nupserit, ac mater deinde multarum prolium effe-

cta fuerit. At vxor magistri Theodorici, prope templum nouum Delphis habitans, contraria causa in cachexiam, mox & in hydropem leucophlegmatiam incidit, cum per tres fere annos insigni mensium profusio fere continuo laborasset, quamquam per nos subinde restringerentur bonis præfidiis ac diuersis: sæpius tamen proluiue illa redeunte, ad extremam debilitatem deuenit, & hepate valde refrigerato & debilitato cachexiam incurrit, tandemque & hydropem, ita ut postremo pro deplorata haberetur, pedibus supra modum intumescens etiam facie valde inflata, ut postea neque incedere posset. Variis per me adhibitis remediis attenuantibus & vrinam cientibus, & ad hydropem facientibus, etiam post vniuersalia remedia, & quæ aquam ducerent & ad renes diuerterent materiam aquosam, subinde exhibui dialaccam & diacurcumam: quo factum est tandem, ut multam materiam, aquosam per lotium continuo effuderit. Ad pedes supra modum tumidos & magna mole inflatos, ac œdematosos, ut hoc balneo vteretur mādauit: 2℥. folior. sambuci, samprucii, seu maiorana, flor. chamem. m. ana, flor. rosmarini, vna cum floribus, saluia, foliorum lauri an. q. s. cum vini parum confusi, salis communis an. p. iij. fiat omnium decoctio in aqua & acet. acen. m. Mane balneo sic parato, in cupa mediocri magnitudinis vimen intertextum instar cancellorum supra vas vel cupam ponebatur: & pedes nudi supra eandem cupam vel vimen intertextum positi. Et vestibus vndique circumcisitis, fumum hoc modo ex vase euaporante recipiebatur: & sic portis apertis sudor prouocabatur. Et postea in eadem aqua pedes balneabantur. Quod quidem omni mane, stomacho ieiuno pluribus diebus fiebat. Deinde postea, cum pedes, crura & femora detumescerent, in eodem balneo immisissis & demum exsiccatis fasciis circumducebantur: quod cum continuaretur per aliquot dies, crura œdematosa miraculi instar detumuerunt: & paulatim non solum à cachexia, sed & leucophlegmatia, remediis ad hydropem aptis, & hæc probe curata fuit, & nunc etiam recte valet, quæ ab omnibus pro deplorata habebatur. Viuit & hoc tempore, anno 1594.

SCHOLIA.

Q ui autem ex nimia profusione mensium cachexiam incurrunt, facile in hydropem incidunt, ut in hac vltima muliere (*quamquam etiam*) contingit. Si n. cachexia à stomacho & intestinis ortum habere videatur, tympanitem imminere demonstrat: si à felle, & à liene aut renibus, ascitem portendit: si à venis demum ac aliis membris inique nutrientibus corpore tumoribus, inæquali, hypofarcam denuntiat affectus initium. Capiantur quoque hac affectione maxime senes (*reſte Aëtio*) qui etiam maxime liberantur: imo & pueri, qui facile pereunt, propter vitalis firmitatis debilitatem, & quod succi facile ob raritatem cutis in eis transpirant. At qui in vigore sunt, raro in hoc malum incidunt, & facile se extricant. Cum myrach & venter inflatur, in ascitem terminari volunt quidam; & ubi testiculi inflantur: alioqui ubi totum corpus in molem accrescit, in hypofarcam. Ideo non negligenda erit huius affectus curatio, ut dicebat Aëtius: nam si diutius protelabitur, in aquam intercutem transiet. Quidam aiunt, quod facile curetur malus corporis habitus, nisi pendeat à causa incorrigibili, ut à pulmonis apostemate, aut aqua retenta in eo, Hh iij vel

vel ab hepatis aut ventriculi apostemate, & simili-
lib, quibus & nos addere possemus, nisi & ab ali-
cuius visceris scirrho confirmato originem tra-
xerit. Curatio cachexiae eadem est cum hydropis
curatione, ut Valescus adfirmat: quare & ægrum
retinet in summa abstinentia. Ita si consuevit
comedere in prandio uncias sex panis, tres tan-
tum exhibet: & si consuevit bibere quatuor me-
tretas vini, duas tantum propinat: iubetque
ægrum a mensa cum fame & siti surgere. Sed hic
causa spectanda, num vires prolapsæ ex profu-
sione: tunc ægrum aliquando ob imbecillitatem
nutrire debemus: cum cibis tamen etiam nonni-
hil attenuantibus. In genere, aer eligendus ad cali-
dum & siccum vergens: in frigido n. & humecto
coelo habitandū non est. Eadem de causa frigida
humidæque tempestates obesse creduntur, som-
nus moderatus sit ac nocturnus, longus a. atque
diuturnus omnino vitetur. Moderatis deambu-
lationibus, gestationibus, vociferationibus &
frictionibus siccis per linteolo ex lino crudo uten-
dum. Post quæ & exercitamenta moderata con-
ducunt, eodem Aëtio teste. Moror quoque &
otium vitanda sunt: neque a cibo statim ambu-
landum, nisi lente ac suauiter. Venus damnatur.
Iuuat exinanito corpore subirauci interdum.
Marinæ præterea natationes iuuant, nitrosæ sul-
phuræ ac aluminosæ, ut Agineta alique scrip-
serunt. Conuenit & thermarum usus: sed caueant
a balneis egressi statim frigidam suspectam hau-
rire. Nec noui arena littorū maris præcipue tenuis,
& solibus candens, in medicina est siccandis cor-
porib. coopertis cachecticorum, hydropicorum,
aut rheumatismos sentientium. Sed velare caput
à solibus necesse est: egressi pariter ab arena, fri-
gidam non bibant, neque cum cibum capiunt. Al-
uius humecta sit, natura vel arte, cum clysterib. ac
glandib. Damnantur cibi potulque difficilis con-
coctionis, qui oppilant, qui prauis sunt ali-
menti. Cibi igitur eis offerantur simplices, & qui
facile concoqui possunt, optimamque sanguinem
gignere. Inter obsonia perdes, auiculæ: inter
quas alaude, lusciniæ & similes iis laudantur: si-
cuti tutures, phasiani, columbaei syluestres, &
palumbes pulli, quib. cinnamomum, caryophil-
lum apte inserimus, aut crocum: exiguo addito
mallichis. Inter hortensia, pro plebe, porrum, si-
napi, allium prodest commandacatum: & quic-
quid summatim attenuat, aperit & deglutinat,
ex causa frigida: in iis omnibus temperamentum
querendum est. Inter tragemata id vtile esse præ-
dicant. *℞. pistaciorum 3 lb. passul. anisi ana 3 lb. ma-
ceris 3 lb. cinnamomi 3 lb. zaccb. 1 lb. 5 lb.* Vinum au-
tem conuenit eis album, tenue, & odoratum, ut liquet
ex Aëtio. Aquæ potus omnino vitandus erit. In
vniuersum, victus sit tenuis & siccus, ut inquit
Paulus. Verum diæta vniuersa virib. reparandis
sit apta: per quam (ut refert Aëtius) spes est, eos qui
hoc malo sunt implicati, ad restitutionem in
integrum peruenturos. Quod ad reliqua præsidia
Aëtii: attinet, varia perhibenda prout causa sit varia. Si
consuetæ excretionis sint retentæ, ex iis si ori-
atur affectio, sunt prouocandæ & irritandæ, iuxta
Aëtium: qui venam incidit in cubito, si nihil sit
quod id fieri prohibeat: paulatim, partitis vicib.
per triduum sanguinem detrahendo, eod. Aëtio
& Paulo testibus. Nos potius in nostra prima
muliere in talo venam secimus, cum affectus ex
mensibus astrictis originem haberet. At si venæ
incisio impediatur, aut vitioforum copia labo-
rant ægrotantes, ipsos purgare oportet (reli-
qua venæ sectione, quæ eisdem noxia est) non semel dupla-

at, sed sæpius ac paulatim, ubi usus postulabit,
prius preparatis & attenuatis humoribus per de-
cocta & syr. conuenientes: cum syr. byzantino,
cum aqua agrimonie & seris, si causa adsit fer-
uens, alioqui syr. de eupat. cum aqua apij & pe-
tros. deinde si materia sit causa, cum hiera picra,
cum rhab. myrob. agarico, prout materia exigat.
Non desunt qui & hic vomitum laudant, ex syr. *Medicini.*
acetoso infuso cum raphano. Sed vehementiora *corrupta.*
cathartica vitanda ne stomachum lædant. De-
mum aperientib. & vrinam cientibus, & non-
nunquam vehementibus clysterib. opus est. Val-
de hic commendant (ut Paulus) absinthij deco-
ctum. Si a causa calida vitium oriatur, calida fri-
gidis permiscenda, cum iis, quæ aperiant & ieco-
ris vires confortant: ob eam causam species diar-
rhod. cum nonitia rosacea ac dialacca, pro com-
misti humoris coniectura, temperabis: & cum
zacch. tragemata conficies, cum eupatorij aqua,
seris erraticæ portione, mane & vespri dabis.
Ex frigida causa dialacpermon, cum dialacca mane
& sero, cum apij aqua & eupatorij. Eadem ali-
quando huius cura est, quæ imbecilli hepatis, ea-
demque cum affectu, quem præcedit, & quem se-
quitur: ut si cachexia sequatur scirrhum, & vergat
in hydropem, tunc victus satis sit exsiccans & at-
tenuans. Exsiccandum quippe ob humiditatem
incipientem, aut ferum, quod est factum ab in-
temperie & imbecillitate hepatis: attenuans a. ut
semper huius affectus causa oppugnetur, ne scilicet
materia crassa scirrhum faciens gignatur. Eadem
est ratio medicamentorum. Sed cum habitus ver-
tatur in aquam, magis digerentibus, quam humi-
dis emollientibus, magisque farinis siccis, quam
fotibus & oleis, vel decoctionibus, utemur. Si ca-
chexia fuerit ab immodica sanguinis euacuatio-
ne, corpus reficiendum humidis: partes refrigera-
tæ calfaciendæ, & habitus corporis siccandiuis.
Cuius exemplum postea adhuc vnum adiunge-
mus. Quod si fiat ex sanguinis retentione, hæmor-
rhoidas aperimus, corpus leuiter laxamus: ad
quas omnes causas his pilulis cum magna expe-
rientia vtitur Rondeletius: *℞. pul. dialac. vel dia-
cuv. 3 lb. rhab. 3 lb. diarrh. abb. diagal. an. 3 lb. cum
syr. de absinth. fiat pilule parue, capiat quarto quoque
die pilul. 4. mane.* Quod si affectus hic sit cum in-
temperie calida, aut fluxu immodico, fiat, ut se-
quitur, pro febre sic: *℞. trochisc. de rhab. 3 lb. rhab.
3 lb. agar. 3 lb. pul. diarrh. 3 lb. cum syr. capill. ven.
fiat pilula; capiat sex bis in hebdomada mane: super-
bibendo aquæ end. cich. ana 3 lb.* Si febricitant, magis
conueniunt syr. quam pilulæ. Sed qui tam diu vi-
sunt syrups, his minus molestæ. Syr. conuenien-
tes sunt de bizantiis, de eupat. capill. ven. end.
compof. vel de cich. cum rhab. vel end. addendo
rhab. idem præstabit. Si cum fluxu immodico sit
affectus, pilulæ sic fiant: *℞. myrob. citrin. cheb. in-
do. ana 3 lb. confricentur cum succo ros. rhab. electi 3
lb. diarrhod. ab. & trionf. an. 3 lb. cum syr. capill. ven.
fiat pilula; capiat duas mane in exitu lecti.* Post ha-
rum vsum fere in omni causa conuenit opiata se-
quens: *℞. ciner. pellis ventriculi & intestinorum galli-
næ an. 3 lb. cineris cancorum marinorum, lotorum ante
& post vsum 3 lb. conferu. stor. cichor. capill. ven. an.
3 lb. pul. arom. ros. diagal. an. 3 lb. cum syr. capill.
ven. fiat opiata (quando intemperies calida seu fe-
bris adest, diarrho. & pul. trionf. loco aliorum
ponatur) capiat singulis matutinis.* Quod si aqua
euacuata sit, superbibat parum vini diluti aqua
graminis & asparagi. Si adsit caliditas, aqua ci-
chor. & end. Si refrigeratio, aqua absinth. &
menthæ. Si fluxus, aqua capill. ven. & absinthij.
I. ii.

Linimenta supra hypochondria, sunt, quæ ex ro-
borantibus iecur conficiuntur. *℞. olei de absinth.
nardini an. 3 lb. olei cydon. 3 lb. spica viris que an. 3 lb.
cyperi, samali rub. & albi an. 3 lb. coralli rub. vsti 3 lb.
cere q. s. fiat ung.* Utatur optima victus ratione,
exercitio, nisi fluxus immodicus sit. Tunc enim
frictiones sunt in contrariam partem.

OBSERVATIO XXVI.

De cachexia ex immodico fluxu sanguinis narium.

Pater quidam seu cœnobiartha, Thomas di-
ctus, apud Alcmarians, cui frequenter san-
guis e narib. fluxerat, hepate refrigerato in ca-
chexiam incidit: cui facies tum crura inflata vi-
debantur, cum vrina cruda & hepatis obstructio-
ne. Hæc infrascripta commode administrata fue-
re: quibus etiam præsidij curatus fuit: *℞. capil-
len. marubij, agrimon. cassi. scolopend. absinth. viris-
que, menth. rub. an. m. j. sem. anisi 3 lb. coquantur in
aqua communi & vino Rhenensi ad 1 lb. 5 lb. dulcoratur
zacch. & arom. cum 3 lb. cinnamomi; & fiat ad mo-
dum clareti.* Bis in die eo utebatur. Postea & huius
decocto hæc adiuncta sunt: *℞. rad. apij, petros. fo-
niculi, cichorij an. 3 lb. follicul. sene 3 lb. epithemi, poly-
pod. an. 3 lb. iu quo decocto hic nodulus immer-
gatur & exprimat, dum ex eo sumeret: ℞. rhab.
selekti 3 lb. spica 3 lb. fiat modicus.* Ex eo decocto
cum bis sumeret in die, alius moderate solu-
ebatur, facie in dies detumescere, & oppilatione he-
patis paulatim cessante, & digestionem vigorata:
Interea sumebat quotidie ex tabul. arom. ros. pau-
co diarrh. adiecto, superbibebat aquam absinthij.
Pedes modo fouebat & lauabat aqua marina, mo-
do etiam hoc fecit. *℞. florum meliori, chamamill. fo-
lior. lauri, matricaria, antemij, caulium rub. herede ter-
restri, fursurij, salis communis an. m. j. fiat deco-
ctio in aqua communi.* Atque ita paulatim ces-
sauit pedum & crurum inflatio: & paucis die-
bus sanitatem recuperauit.

SCHOLIA.

Cum hic ex sanguinis e naribus profluio ma-
lus corporis habitus ortus esset, vinum album
tenue concessimus: & hic victus viribus reparan-
dis aptus sit. Sed & hoc hic meminisse oportet,
quod perpetuo hepati succurrendum erit, à qua-
cunque causa oriatur: ipsumque semper robora-
re oportet, cum sanguificationis instrumentum
sit ac sanguinis officina. Vberius a. sequenti c. de
aqua inter cutem idonea medicamenta pro ratio-
ne mali habitus, reperies: propterea plura exem-
pla (quamuis varia etiam in pregnantib. habuimus, tum
aliis ex mole vteri in cachexiam incidentibus, quas cu-
rauerimus) non addemus: cum & supradicta hic
satis esse possint pro tyronibus, ideo ad hydro-
picos progrediamur.

OBSERVATIO XXVII.

De Hydrop.

Colonus quidam, dum in Gallia praxin exer-
cerem, hydropem diu laborans, cum nihil opis
à medicis aliis sentiret, me consilij causa accessit.
Cui imperavi, cum non febricitaret, ut continuo
allium comederet, quo factum est, ut multum
aquositas per vrinam profuderit, atque ex in-
sperato eo remedio sanus euasit. Sed & alia mu-
lier hydropica, cui venter & crura in maximam

molem excreuerant, cum deplotata haberetur, ex
alterius vetulæ consilio capiebat allij capita viri-
dia, & contundebat, succumque per pannum cum
iure veruecis aut pulli vel caponis (si alius ad ma-
num non esset) colabat, & potabat. Et breui ven-
ter tum crura detumuerunt. Et præter opinionem
curata est: non solum illa, sed alij plurimi. Hinc
& hædos, cuniculos, capreolos, lepores elixos, cum
allij, porri, & caparum decocto, more rusticorum,
Gordionius in hydropem curando commendat. No-
ui & alios hoc solutio subinde exhibito, mul-
tum aquæ per internalla per alium reddidisse,
& sanos factos esse: *℞. folior. sene 3 lb. seminis ani-
si 3 lb. foliorum mezerion 3 lb. rad. iros viridis parum
conuse 3 lb. soldanella 3 lb. infunde per noctem in
3 ix. feri lactis, facta prius ebull. mane huius fortis ex-
pressionis accipe 3 lb. mellis ros. colari, syr. de eupatorio
an. 3 lb. misc. pro 3 lb. dosibus.* Memini mulierculam
etiam ab Heydio collega meo hoc modo cura-
tam: *℞. folior. sene Alexand. 3 lb. iros viridis parum
conuse 3 lb. mezerionis 3 lb. sold. mell. 3 lb. infun-
de per noctem in 3 ix. decoct. communis: facta prius
ebull. mane forti express. adde 3 lb. mellis ros. fiat
positio pro 3 lb. dosibus.* Ego etiam cum video vrinam
supra modum esse tinctam, loco mezerionis po-
no 3 lb. rhab. optimi, addendo spica 3 lb. fiat infusio
in sero lactis, quo sæpe cum magna felicitate usus
sum in nosocomio Delphensi. Elideus præceptor
meus hoc modo utebatur. *℞. rhab. electi puluer. 3 lb.
pul. soldanella 3 lb. dabat vnica vice, cum decocto
aut aqua conuenienti.* Cum autem rusticus ille
ex allij usu curatus esset, venit mihi in mentem
alterius rustici apud Beniuenium, cui consultum
erat, ut nihil biberet, eoque per annum ad eum re-
uerfo, ac dicente se nihil per annum bibisse, atque
sic curatum, iussit ut paulatim vino aluereceret,
sed mero potius quam lymphato, & eo ipso au-
stero ac tenuissimo. Qui cum discederet, & cu-
riosa potione usus, ad pristinumque reuerfus sta-
tum, quam mecum familiaritatem primum con-
traxit, eam (inquit Beniuenius) adhuc in hanc vs-
que diem officiosissime seruat & colit. Idem quid
mirabile narrat de puero ab omni medicorum
consilio destituto, qui cum aquam quantum po-
tuit hauisset, soluta umbilici vnitate, tanto im-
petu aqua fluere cepit, ut supra ventrem cubitos
tres ascenderet. Quo sane vitam finiisset, nisi cir-
cumassistentes opposita manu aquam fluere non
permisissent. Hinc medico accersito, & aqua pau-
latimeducta, ac curioso victu, & cæteris, quæ ad
rem facerent iniunctis, breui tempore in pristi-
nam redactus est sanitatem.

SCHOLIA.

Quoniam non raro gignitur affectus à san-
guificationis facultate vitata, ex Galeoni sen-
tentia: vario modo Græci hunc affectum vocant,
modo *ὕδρωμα*, interim *ὕδρωμα*, sæpius vero *ὕδρωμα*,
nuncupantes: Latini autem aquam intercutem,
seu hydropicum morbum, ut liquet apud Celsum,
c. 21. lib. 3. A symptomate nomen sumit: siqui-
dem aquosus humor hanc passionem necessario
comitatur, Cælio Aureliano teste cap. 21. lib. 3. ac
Plinio 2. lib. c. 12. Hic semper iecur afficitur, ut 3.
de loc. 6. sine primario, siue per consensum afficiat-
ur: ut etiam 2. Prog. decretum est: & ab Alex. c. 1.
lib. 9. & a Pauloc. 48. lib. 3. confirmatum. Verum
cum non vnus sit hydropis modus, ideo primum
distinctio habenda est, eaque ex Gal. 4. de vitiis, siue per con-
sensum in qua omnes conueniunt; quarum vna *Ἀσцитὶς* sensum
dicunt, quasi vtricularis à Græcis *Ἀσцитὶς* sic
dicta

Quos sunt
differentias
et sic
appellatur.

6

dicta est, quod *ascites*, hoc est vtrius modo in peritonæo humor continetur. Altera *Tympanias* vel *Tympanites*; *τυμπανίτης* quidem à Tympano sic appellata, quoniam in tali affectione imus venter percussus talem sonum edit, qualem tympanum, Galeno teste, comment. aph. 11. 4. lib. quo loco Hippoc. *ἐν τῷ ὀστέῳ* nuncupavit. Tertia species *ἀσцитῆς*, aut *ὑδρότης*, aut *κατασπληνῆς*, aut *λευκοπνευμονίας*, aut *σπληνίτης*, aut *ὑποσπληνίτης* appellatur. Et tertia differentia sic appellata est, quoniam per carnem, vel sub carne, vel iuxta carnem: seu secundum carnem, vel supra carnem, seu infra carnem humor continetur: aut propter ipsam *λευκοπνευμονίας* nominant, ut quæ pituita liquida conflet, ut sui quidem ratione semper alba, sed quæ propter mixtionem quorundam aliorum humorum verum mutet colorem, ut liquet apud Galen. comment. aphor. 29. 7. lib. Quæ nomina à similitudine dicuntur externorum. In priori quasi vter aqua plenus cernitur: in secundo genere venter tympani instar inflatur: in tertio genere speciem carnosæ molis totius referunt: ut cum quis ventricosus, & toto corpore crassus euadit. Proprie vero hydrops, iuxta Iacchinum, dicitur ascites, cæteræ vero species per huius similitudinem. De Tympania 4. aph. 11. quod ex similitudine. Ibi de tribus speciebus litigant moderni, ut saluent Hippoc. qui duas species ponit. Non est ille locus Hipp. & à Galeno, ut insufficiens, reprehenditur. O miserum laborem! Et ita quidam duas species hydropis, hoc est, aquosi humoris collectionis, esse volunt (ut Dodonæus supra cap. 13. de Rustico apud Beniuenum per amnam nihil bibente) hypofarcam & ascitem: cum in tympanite scilicet status colligantur. Communi vero modo tres species iam dictæ hydropis ponuntur. Cuius rationem etiam vide apud Donatum ab Altomari. Communis autem omnium (ut inquit Celsus) causa est humoris nimia abundantia: ob quam ne vlcerata quidem in his agris facile sanescunt, ut patet etiam apud Hipp. & Gal. aph. 8. 6. lib. Et communis generatio cuiusvis aquæ intercutem est, ubi sanguificationis officium intercidat, nempe refrigerato iecinore, & ex consequenti venis omnibus, ex 5. de loc. affect. cap. 7. & 2. progn. In hypofarca per naturalis caloris debilitatem & impotentiam, pituitosior, hoc est, crudior ac frigidior sanguis gignitur, qui per venas in corpus distribuitur, ipsum tumidum reddit, & albedo pituitæque emortuo colore pallens apparere efficit. In ascite vero intra peritonæum præcipue humor colligitur venterque distenditur: ibi enim visum sanguificandi adest, id est, diminuta concoctio vel vitiosa. Diminuta quidem, ubi aqua, vel pituitosus sanguinis generatur: & sunt duæ species iam dictæ. Depravata vero, ubi in status vertitur, & sic in alienam qualitatem. Hypofarca rusticum laborasse verisimile est apud Beniuenum, ut etiam Dodonæus existimat, & crudis frigidisque humoribus per potus abstinentiam à natura concoctis, & in sanguinem conuersis, tum & vitam eum sustinuisse, tum & sanitatem recepisse. Puer autem potuit ascite laborasse, non tamen ex refrigeratione, sed ex calida nimium & sicca iecinoris intemperie, (ut idem Dodonæus putat) qua tam grauiter quandoque iecur afficitur, ut probum sanguinem non conficiat velut in hydropo, quæ acutos morbos subsequitur, teste Gal. lib. 4. de loc. aff. c. 1. Aduersus huiusmodi hydropem aquæ portio remedio esse potuit, iecinore videlicet refrigerato & humectato, si modo recens nata fuerit: Nam

Communis
causa genera-
tionis om-
nium euius
differentia-
rum.

8

diuturnæ hydropes incurabiles habentur, diuturnitate mali iecinore aut liene corrupto ac vitato. Succedit autem non raro acutis morbis ascites, & frequenter etiam ictero. Contingit autem non raro in hoc ascite, diffusis per vniuersum biliosis humoribus, calorem subinde tantum excitari, ut, quacunque corporis parte scalpta cure, leuiterque vulnerata, mox calidus, niger, & quasi adustus sanguis effluat. Cæteri hydropis per aquæ potionem curata existat & exemplum lib. 2. epist. Ioan. Langij epist. 12. Vxor, inquit, barbitonensis in Nouo foro, Palatinorum in Noticis oppido, plus sibi ipsi quam marito aut medicis morigera, cuius venter hydropo in immensum turgebat: hæc aquam de fonte scaturiente magnopere sitiebat. Progressa itaque marito inscio extra urbem ad fontem, in quo cum aquæ scaturigine simul arena bulliebat: de qua, quantum manu caua apprehendere poterat, ter aut quater deuorauit. Domum lata reuersa, rem omnem nobis recensuit: & intra biduum per fluxum ventris plurimum pituitæ excreuit, apertis quoque sua sponte in ano maricis: vnde confertim sanguis niger effluebat: ab hydropo conualuit. At noster Colonus, qui allium comedebat, non solum per vrinam reddebat aquosam materiam, sed etiam per aluum, hoc est, quod Dioscor. scribit lib. 2. cap. 145. de allio. Aluum, inquit, turbat, vrinam detrahit, & hydropicis vtile est.

OBSERVATIO XXVIII.

De hydropico paupere.

PAUPER quidam cum continuo aquam frigidam biberet, iecur assatim refrigerari coepit: & hydropem tandem incurrit. Nam multa frigida intemperanter hausta membra refrigerant, subito à balneo, aut venere, vel lassitudine: vnde iecoris substantiam subito affectu ladunt. Huic autem, cum pauper esset, tale attenuans decoctum præscripti, quod simul stomachum ex aqua longo potu refrigeratum calfaceret atque roboraret: & simul aquam educeret, ac hepar refrigeratum corrigeret: *℞. rad. ieros. ebulli. petros. apij. brusci. cantale campana an. ʒij. hyssopi. centaury. absinthij. fol. sambuci. saureia. ceterach. cassia ana. m. j. medianorum corticum sambuci. gratiola. betonica an. m. ʒ. rad. rubee rinfolorum. calami arom. m. ʒij. ana ʒij. sem. feniculi. dauci ana ʒij. sem. caribani. confusi ʒ ʒ. folio. sene Alexand. ʒ ʒ. polypod. quercini ʒ ʒ. storum geniste m. ʒ. sem. umperi ʒ ʒ. soldanella m. ʒ. vna. passul. ʒ ʒ. glycyrr. rasa ʒ ʒ. iij. zinzib. cinnamomi ana ʒ ʒ. coquantur in aqua communi, pro lb ʒ ʒ. colatura adde syr. de byzantiis, de eupatorio, de calaminta ana ʒ ʒ. misce, fiat apozema. Quibus satis aluum reddebat, ita ut venter eo detumesceret. Deinde purgavi eum, modo cum ʒ ʒ. diacarthami solutui in tabulis vel paulo plus cum ʒ ʒ. decocti superscripti. Cui & has pilulas dedi: *℞. pilul. de mezereio ʒij. pilul. aggregat. de rhab. ana ʒ ʒ. cum succo rad. ieros; sicut pilule vij. Deinde capiebat diacurcum, & dialacca, cum diacinnamomo in tabulis. Ventrem inuinximus hoc vnguento. *℞. ung. Aprippe ʒij. succi ebulli vel sambuci ʒ ʒ. bulliant ad succi consumptionem: fiat linimentum.* Quibus paulatim detumuit venter; & cum non diu laborasset, ab hydropo sanatus est.**

SCHOLIA.

Quænis specierum aquæ inter cutem, iecinore refrigerationem consequitur, ut antea diximus.

Aque in
per cutem
causa

diximus. Etenim citra eiusdem refrigerationem, impossibile est aliquem in hydropem incidere, Gale. & Aetio testibus. Id autem iecori accidit per se aut per consensum. Immutatur ex refrigeratione splenis, intestinorum, ventriculi, mesenterij, septi transversi, renum: nam & ipsum iecur scirrho afficitur: vel ipsum spleni indurato seu refrigerato coarctatur: aut ieiuno, seu reliquis intestinis iuxta ipsum, aut mesenterio aut pulmone, aut renibus seu septo transverso simili ratione primario affectis: nam & renes propter eorum obstructionem, alias quoque ob eorundem imbecillitatem, serosam sanguinis substantiam non secernunt. Sic etiam ex nonnullis causis aliis iecur ipsum refrigerantibus, aqua intercus oriri poterit: vtpote ex immodica hæmorrhoidum profusione, aut ex eisdem diuturno tempore suppressis: similiter ex menstruæ purgationis omni moda cessatione aut immodica vacuatione: aut ex immodico muliebri profluio, ut liquet ex Gal. 2. de nat. fac. & 5. de locis affectis. Si enim calor nativus strangulatur, ob spirituum vna cum sanguine iacturam factam, pariter ex intempestiua ac immodica aquæ frigida potione (ut huic nostro agro evenit) iecur assatim refrigerari potest, ac statim aqua inter cutem induci: quanquam sic affecti (ut Gal. eodem 5. de locis affectis asserit) ob refrigeratum eo ventriculi, vehementi ciborum desiderio teneantur, secus quam cæteri hydropici. Id magis fit, si aquam frigidam quis ingurgitet post æstum aut exercitationem. Multi autem & à podagra & à coxendiculi dolore vexati, aquam inter cutem incurserunt; frequentissime etiam eos, qui cibum non sentiunt, & malo corporis habitu præditi sunt, itemque ab arquo infestatos, hydrops corripit. Item quosdam eorum, qui non nisi recta ceruice spirant, aut coeliaca affectione laborant, ac dysenteria, in aquam inter cutem deduci nouimus (ut inquit Aetius) Hæc enim mala si diutius persistant; spiritus deinde naturalis, insitusque calor nimium dissipantur. Sæpe etiam febribus longis superuenit, ut refert Paulus, nam his qui longis febribus consumuntur, etiam insitus calor atque spiritus nimium dissoluantur, sanguificationisque officina intercidit. Sic & omnia illa, quæ sanguificationis virtutem infringere possunt, efficiunt ne jecur chylum in sanguinem transmutare possit: atque ita hydropem efficere possunt. Interdum & hydrops morbos acutos sequitur, ex Hipp. sententia, 2. progn. cum ex eis sanguificationis opus intercidit, adeo ut jecur cibum in sanguinem transmutare nequeat. Ascites tamen non tantum ex partium nimia refrigeratione, ut anasarca, ortum habet: sed frequenter quoque fit ob solutionem continuitatis alicuius visceris, aut vasculi quo humores contineri solent. Eaque ratione causæ omnes, quæ jecur vehementer excitant, ut ardentes febres, potentium vinorum immodicus usus, alimenta quoque multum calentia, hydropem sæpe excitant: eo quod viscera, & frequentius quidē jecur, ex occurso siccitatis nimie quasi exarescant atque rumpantur, nec non dehiscant, ut in terra ex nimia siccitate fieri solet: vnde humores in abdomen facile per fissuram illabuntur in ascite, quasi exsudando atque destillando. Ex tumore duro jecoris, lienis, aut alterius partis quoque fit frequenter: contingit enim viscera sic siccitatem atque humoris inopiam: vnde tempore etiam ipsa membrana ambiens frangitur: sicque lentim serosa excrementa in abdominis ca-

pacitatem decidunt. Vidē plura de his apud Fernelium, qui eos hallucinare putat, qui per angustos cæcosque poros serosum humorem transferri in capacitatem abdominis putant: sed is potius per fissuram fieri vult. Iacchinus tamen aliter sentit: Cum enim sanguis, inquit, exiguum mutationem suscipit, maiore sui parte in aquosam substantiam vertitur, ac circa primas venas & cauam manens, vtpote tenuis & serosus, resudat in peritonæum. Quod a. maneat, causa est, quoniam à membris & ab vterioribus venis non trahitur: quod vero non trahitur, causa est vitium eius. Remanent etiam eo sanguine plenæ venæ mesenterij omnes, quibus erat aliqua vis sanguifica: vnde ab iis defluit roris vice aliquid in cavitatem. Vaporis quoque humidi copia, ubi in peritonæum tunicam incidit, densatur atque in ipsum defluit. Talis est ascitis generatio. Fatemur tamen & aliquando in ipsius abdominis substantia aliquid aggregari, inter musculos scilicet & cutem. Necessario enim contactu aquæ humescunt. Hæc Iacchinus. Amatus vero sentit contra Arabes, ut asserit ipsum longiore sermone videre licet, censur. 1. curat. 30. quod ascites aquosus hydrops sit inter peritonæum & omentum, id est, inter siphac & zirbum, ut incisione sapius probatur: & non inter siphac & siphac: non autem abdomine, sed peritonæo distenso, aqua effluit, quæ inter illud & omentum vel intestina continetur. Si plura de causis hydropis scire desideres, lege interpretem Holerij. Causa igitur ascitis est, multa refrigeratio visceris, & consequenter venarum omnium. Ideo vero aliquando primario iecur patitur, aliquando secundario. Voco a. secundarium, cum ab alio alterius membri affectu habet originem. Ita in nostro hoc agro, iecur non primario, sed secundario patiebatur: nam immediate ex causa procacitartica frigidum euaserat: nempe ex plurimo aquæ potu: ita & ex opiatorum usu, vel aliis frigidis, fieri potest: sic & ex his, quæ per acciden- refrigerant, ut sanguinis profluio (ut etiam Galen. 9. meth. cap. 10. & 5. de loc. aff. 6. ostendit) siue è naribus fluat, siue ex vtero, siue ex hæmorrhoidibus. Ad omnes enim hos affectus hydrops ascites plerumque succedit. Vna enim cum sanguine calor deficit. Fie etiam ex propriis frigidis morbis, scirrho, obstructione, & ex multitudine assumpti cibi, calorem innatum extinguentis. Sed per consensum aliarum partium, vel secundario affectu fit, cum scilicet partes illæ refrigeratæ vna jecur afficiunt, ut paulo ante recensuimus, 2. progn. 1. ut quia venis vel arteriis multis & magnis communicant: ut lien, cum intumescit: & vterus si scirrhum patitur vel molam, ut nos sæpe vidimus: nam etiam aliquando aquosa illa materia non solum in ventrem, sed etiam in vterum profunditur, ut patet de illa muliere apud Fernelium, cui instante menstrua purgatione humor sub abdomine congestus, per vterum sponte ita profundebatur, ut omnis moles abdominis biduo subsideret: alius dein humor sensim proximo mense succrescere incipiebat, qui statò quoque tempore totus efflueret. Vel alia ratione aqua vel frigidis humoribus repletur aut contactu, aut si venter, aut septum, aut intestina afficiantur, ut paulo ante quoque recensuimus. Iam quæque sit à vicinitate, ut à renibus, vel pulmone. A pulmone non raro. Iacchinus vidit in his fieri, qui asthma laborabant: ut & nos alias vidimus: vnde & refrigeratas eas partes pituita habent. Tandem omnes in senectra in hydropem migrant, hac de causa. A renibus vero non solum fit communis-

causa

Tympanites
fieri tympa-
nias unde
generetur.

causantia noxæ per se, sed ex accidenti, si aquosita-
tem non purgant; unde multa remanet in venis;
fitque sanguis aquosus, & excolatur serum. Illud
in alium. Sæpe vero & multa horum iunguntur.
Fitque ascites, ut Fernelius etiam refert, ex jeco-
ris aut lienis vulnere exiguo, quod non alte pene-
travit (hoc enim repente hominem interimit)
sed summam duntaxat extimamque faciem at-
tingit. Oritur & ex vlcere, quod fere ab illorum
suppurante phlegmone atque vacuata relinquitur.
Tympanias vero si syncerus sit, videtur à
ventre, & intestinis oriri. Sic enim testatur Hip-
poc. 4. aph. 11. Si dolores diu circa umbilicum &
lumbos torqueant, qui neque medicamento ce-
dant, id est, quibus tamen diligens curatio sit ad-
hibita, transit in tympaniam. Significatur enim,
inquit Gal. habitu contracta intemperies; unde
& imbecillitas partium, quæ ad ventrem attinet.
Sic & 3. de symptomat. causis 1. Si, inquit, crudi-
tates in ventre sunt, ob facultatis imbecillitatem,
ad morbum, qui tympanias dicitur, deveniet.
Vult ergo affectum ventri ascribi. Quomodo ex-
go vniuersaliter dictum est in omni hydrope jecur
affici, & sanguificationis vitio provenire?
Respondet Iacchinus: Proprie sanguinandi vitia
sunt alia: duæ species. Non enim in venis huius
vertuntur, sed quia semper adest etiam admixtus
humor aquosus; ideo dicitur necessario jecur &
sanguificatio lædi. Contra 4. de puls. diagnosis 30.
Et aliquando tympania & ascitis syncera, in qua
non cavatur digitis cutis. Respondet idem Iac-
chinus: Sincerum dicitur, quando notæ admissio-
nis evidentes non sunt. Sic medicus synceros tu-
mores dicere solet. Quod si ab initio læsio à ven-
tre incipit, tandem & in jecur pervenit, per co-
sensum partium: & quia chylus male coactus,
male etiam jecur afficiet, & malam coctionem in
eo sortietur. Huius ergo præcipua materia flatus
est (ut & Fernelius sentit) ex imbecilli concoctione
& cruditate genitus: qui cum multus in ventri-
culo aut intestinis, velut in colico dolore, coer-
cet, viam sibi inveniens, per cæcos tenuisque ductus
inter abdominis membranas magnis cruciatibus
se se infert: ac demum vario impulsus, in ipsum
abdominis spatium penetrat aut deuoluitur. Ra-
res certe hic hydrops, iuxta eundem Fernelium,
sicque sincerus status sub abdomine citra humo-
ris permissionem nunquam est animaduersus. Hy-
posarca vero fit, cum crudus & semicoctus san-
guis plurimus in corpus distribuitur; ita ut copia
crudorum venæ omnes abundant; & vniuersum
corpus mole augetur: atque adeo habitus vitia-
tur, ut dignosci nequeat. Hic rursus jecur pati-
tur, sed non adeo frustrata est concoctio, sed quia
vna affectæ sunt venæ, ideo vltiores venæ non
possunt hanc cruditatem emendare: quare nec
membra si aterahant in poros, assimilabunt: unde
remanet alimentum distributum & dispersum
in omnes cavitates: hinc tumor: Hæc 3. de sym-
ptom. causis 1. Hanc à phlegmatica cachexia sejun-
git sola magnitudo, ut recte Fernelius ait, quod
tumidiorem habeat corporis vitiatam molem.
Vna & eadem tamen vtriusque causa, immodica
nimirum jecoris atque venarum refrigeratio, quæ
aut primaria est, aut ex cordis, lienis, ventriculi,
mesenterij, aliarumque partium concoctioni ser-
uientium vitio contracta: & infiri caloris ac spi-
ritus nimia dissipatio, ut in principio satis di-
ctum est. Ex causis evidentibus, quæque viscera
refrigerant, nativumque calorem obtundunt, est
aquæ frigida & vitiosa immodicus potus, lactu-

Hyposarca
generatio.

carum fructuumque & usus intempestivus & san-
guinis è naribus, vtero, aut hæmorrhoidæ proflu-
uium, vel consuetarum excretionum suppressio.
Quæ omnia exemplis infra dicendis illustra-
euant. Et ita plus quam satis de causa dictum
est. Quibus adiungere poteris ea, quæ Arculanus
& neoterici de causis addunt.

OBSERVATIO XXIX.

De hydrope, in duobus prius quartana laborantibus, vno
curato, altero succumbente.

ANNUAM quartanam iuuenis cum expertus
esset, & magnum lienem contraxisset, in
hydrope tandem incidit: ad quem accitus, va-
riis remediis vsus sum, in primis hoc decocto:
℞. rad. filicis, ebuli, iros an. ʒ j. rad. pers. fœniculi,
ap. cappar. thamar. ana ʒ ss. (quidam & his addit
rad. cyclaminis ʒ ss. cum egregie faciat ad lienem
induratum) sumat. cicbor. summit. lupulor. cassia.
agrimonia, folior. sambuci (egregie aquam ducit, ut
sæpe experti sumus) capill. ven. thym. ceterach, ana
m. j. epithymi m. i ss. medietatem corticum sambuci
m. ss. soldanella ʒ iij. sem. caribani contr. ʒ ss. folior.
senæ Alexand. ʒ i ss. polyod. querc. ʒ ss. flor. borag. ge-
nista an. p. j. sem. anisi, fœniculi, carui, agni casti, ana
ʒ i ss. passul. enucl. ʒ j. fiat omnium decoct. in aqua com-
muni pro ʒ j. colat. adde syr. de byzant. de caput. syr. ap.
aceroph. compof. ana ʒ j. clarificetur cum ʒ iij. cinnamom.
selekti: & fiat apozema ad modum clareti, pro
quatuor dosibus matutinis. Die vno atque altero
intermisso purgavi eundem in hunc vel similem
modum: ℞. confectiois hamech, ʒ iij. diaphanici,
diacub. ana ʒ j. diacarb. metabul. ʒ i ss. aquæ agrim.
ʒ iij. syr. de eupatorio ʒ ss. misce, fiat haustus. Detur
in diluculo. Interea sæpe capiat diacurcuma aut
dialacca in tabulis. Lieni apposui prius em-
plastrum de meliloto, deinde hoc vel simili fotu
utebamur: ℞. rad. althææ (ob duritiem) ʒ j. rad.
azari, cyclaminis ana ʒ ss. rad. filicis, thamar. cappar.
an. ʒ iij. centaury minor. ceterach. absinth. mercurialis
menthastr. ana m. j. flor. chamamill. meliloti ana p. j.
sem. ruta, carui an. ʒ iij. sem. feneg. lini an. ʒ ss. co-
quantur in vino & aceto q. s. & cum spongia fomen-
tetur lienis locus: & inungatur cum oleo de cap-
paribus, medul. vituli, adiecto ammoniac dilu-
soluto in aceto. Postea venit mihi in mentem si-
milis fere casus apud Amatum, curat. 30. cent. 1.
descriptus de hydrope aquosa, in vxore illius de
Landenara: quæ cum viribus constaret, & recte
se ad oblata adhuc haberet (ut noster ager) dedit
ad expulsionem succi iros ʒ iij. mellis ros. colati ʒ j.
ieiuno stomacho; cum quo aquam illam quoti-
die parum emittebat. Postea vero octo interpo-
sitis diebus, catapotia ex nitro Alexand. cum tro-
chisc. albandal. mixta propinauit: nempe pilul. de ni-
tro Alexand. ʒ iij. trochisc. albandal. ʒ j. fiebat pilul. v.
Cum quibus multum illius egerebat aquæ. Qui-
bus sæpe interiecto temporis spatium inter vnam
& alteram propinationem vsus fuit. Nam sensum
& paulatim vacuandus humor iste est: qui vero
vna vice tantum humorem istum deponere ten-
tant, per purgantia medicamenta, multa mala
agroranti adferunt: quia eius vires deiciunt, &
jecur & interiora refrigerant. Per vices igitur &
nos medicamentis purgantibus utebamur, modo
decocto dicto adiecto subinde rad. turbit.
gummofi ʒ iij. xmx. pro suo correctorio ʒ iij. modo etiam
succo illo iros. Interea roboramus vtrumque
viscus, & jecur & lienem, modo diacurc. modo
dialacca; adiectis trochiscis de capparibus. Et
postea

SCHOLIA.

postea inuinximus quoque lienem cum hoc vel
simili vnguento: ℞. vng. Agrippæ, anthracina ma-
ris ana ʒ j. ammoniac, opoponacis in aceto dissolutorum
ana ʒ ss. olei cucum. asini ʒ ss. fiat vnguentum mol-
le: quo tamen in tumore splenis ab exordio mali
nequaquam utendum est: sed ubi iam materia
mali vna cum viscere emollita fuerit. Ideo prius
hoc vel simili utebamur: ℞. vng. anthracina ma-
ris ʒ i ss. gummi ammoniac. in aceto dissoluti ʒ ss. olei
cappar. lilior. alb. q. s. fiat vnguentum. Sic & Amatus
in illa muliere interpellatim purgantibus medi-
camentis utebatur; nonnunquam lenioribus, ali-
quando vero vim inferentibus. Singulis tamen
hebdomadis alium etiam faciebat. Et quod mi-
rum in modum profecit, hoc conditum fuit, quod
habet rad. iros per rhyonestum traictæ ʒ ss. xmx. ʒ ss.
mellis q. s. ad spissitudinem misce. quo sæpe uteba-
tur: & optime absque anxietate & dolore aquo-
sitate illam deponebat. Non minus adiuventi
attulit mel. ros. confectum ex floribus persicæ ar-
boris, quod sua natura hanc deponit aquam: &
id Auicenn. lenelabin de persis, in cura phlegma-
tica, & aliis locis appellabat. Iis enim huc vsque
citatis medicamentis, & nonnullis iecori appo-
sitis, sex mensium spatium hæc sanitate fuit restituta.
Iuxterius tamen alius vnguento splenetico dicto
linebatur: quo nos loco illius vnguenti, quod ex
cyclamino siue anthracina inferibitur, vitumur,
quod multum in ascite valet, ut ex Mæseus compre-
hendatur: quo & nos commodum in nostro agro
etiam ventrem obliuimus; adiecto quoque vng.
Agrippæ. At mulier illa apud Amatum, ut deinde
recenset, interdum medicamenta purgantia
non sumebat, diacurcumam cum vino ebibebat,
nonnunquam vero dialaccam: quibus & noster
subinde vtens tandem conualuit. Ludantur &
hic pilule de sagapeno, serapino, & soldanella,
brassica marina dicta, & decoctum rad. sambuci
& ebuli: quibus & nos utebamur, adiecta rad.
turbit. in exigua quantitate. Guilielmus Phacenti-
nus, sua ætate medicus doctus, testatur se paucis
iis ad sanitatem reduxisse Azum quandam Par-
mensensem, hydrope affectam, quæ habent turbit.
ʒ j. xmx. ʒ ss. xacchari, an. ʒ iij. scammonia electæ pon-
dere duorum græcorum hordei, cum vino & misce, fiat com-
dum. Hoc autem in hebdomada illi semel deuo-
randum dabat, stomacho ieiuno: quo & quater
& quinquies egerebat. Sed omni die ante cenam
diacurcuma, quantitate nucis, cum optimo vino
generoso illi bibendum dabat, quibus curatus
ad sanitatem redactus fuit. Regimen porro mu-
lieri apud Amatum (ut & nostro inueni, qui non
diu hydrope laborauerat: ideo etiam melius curatus) in
vniuersum ad siccitatem declinabat: erat vero
victus ratio, caro auicularum in dumetis viu-
entium; non minus vituli & gallinaceorum verue-
eisse. A potu vero noctris monitis abstinuit, nec
alio in tempore quicquam in potu sumebat, nisi
prandij & cenæ hora, & tunc quidem parum vi-
ni albi, potentis & generosi, polyphori dicti. Sed
& nostro inueni concessi ceruissiam absinthitem
subinde. Ab oleribus vero in totum abstinuit;
veluti fugacibus fructibus, quos horarios medici
appellamus. Amygdalas tamen & sole siccatas
vvas, præcipue Corinthiacas, lubentissime con-
cedebamus: & assa edulia, minime vero aqua co-
cta. Cæterum Hippoc. lib. de internis affectibus,
similem huic prædicto morbum, à vitio splene
euenientem, describit: ut apud ipsum est legere folio
Frobeniano 271. At alius iuuenis annorum 24. vel
circiter, cum aliquandiu quartana laborasset, ac
præter nostrum consilium medicamentum, nescio
Pet. Forest. Tom. 2.

quod calidissimum, alterius medici consilio, quod
inhibuisset, bibisset, in ipsa accessione subito
hydrope correptus est, ac variis deinde medi-
camentis vtens, etiam Paracelsicorum ei sanita-
tem pollicentium curari non potuit: & circiter
duos annos fere hydrope laborans, tandem ex-
tinctus est.

Facile autem liquet ex iis, quæ diximus, quem-
libet aquæ inter cutem differentiam seu spe-
ciem, morbum esse in quantitate seu magnitudi-
ne. Namque ex genere præter naturam tumorum
existunt, ut constat lib. de tum. præter naturam, circa
aquam inter-
7
quæ affe-
ctus præter
naturam sit
aqua inter-
cutis.
fioem: id quod confirmavit idem Galen. de ascite
lib. 14. method. medend. Nec obstat, quod idem
Galen. libris de differentiis symptomatis, inter ea
symptomata, quæ incidunt in sanguinis genera-
tione frustrata hydropis vitia connumeraverit.
Nam vel symptoma vniuersaliter dictum voluit
intelligere; vel per vitia aquæ intercutis, eius
causam immediatam intellexit, quæ quidem sym-
ptoma est incidens in sanguinis generatione (ut
ipse inquit) non peracta, vel non rite peracta. Sed
quod ad signa attinet, cum causas iam satis enu-
cleauimus: scire oportet, alia esse signa præsa-
gientia, alia communia hydropem demonstran-
tia, alia causatum, tum causas ipsas & species di-
stinguentia: alia vero mera prognostica. Inter
hydropem præsagientia futuram, est ipsa cachexia;
quæ & sæpe hydropis initium existit. Et hydropem.
quædam ex his sunt magis remota, ex progressu
causarum procatartitarum seu primumiarum,
quæ vel hepar debilitant, obstruunt, indurant,
vel abscessum inducunt tam in hepate, quam lie-
ne, aut aliis membris particularibus iam dictis.
Tales causæ continuatæ hydropem inferunt, ut
& icteritia diuturna, cibique crassi obstruentes.
Alia sunt magis proxima, ut si color corporis per-
mutetur ad albedinem, citrinitatem; faciesque
ac palpebræ inflentur, tum pedes ac testiculi, &
inflatio abdominis appareat. At aquæ inter cu-
tem signa communia sunt, spirandi difficultas, stridens
tumor, grauitas, & vitiatu color, ex virore albi-
8
Signa dem-
strantia &
causæ &
communia.
caus: cibi fastidium, pedum tumefactio, propter
distantiam à corde; sitisque vehementior, pro-
pter humores salios & putrefactos. Plurimi quo-
que ex hydropicis aliquando febriunt. Actio teste.
Quærit Arculanus, cur manas non tamen in hydrope
sicut pedes? Respondendum, Manas cordi propinquio-
res, & faciliores morus sunt quam pedes: vapores humi-
diores (cum fere inflatio pedum commune sit accedens
omnibus speciebus) sua grauitate deorsum mouentur ac
pelluntur: unde pedes magis inflantur. Si pendeat à
causa calida, adest sitis, maior inflammatio, citri-
nitas, vel rubedo; oris amaritudo, vomitus citri-
nus, aut viridis: vrina tincta, pauca (ut fere est in
omnibus speciebus) viridis aut subnigra; febris
adest pulsusque velocior; & causæ præcedentes
calidæ, egregie ad dignotionem faciunt, ut & he-
patis tum totius calida temperies. A frigida causa
omnia contraria: facies discolorata, color livi-
dus, febris abest, vel est exigua: sitis minor, pul-
sus tardior, nisi magna spiritalium membrorum
compressio id inhibeat. Si hepar per se afficiatur,
adest tussis, tumor pedum: venter nihil vel parum
egerit, adestque angostia, & ventris tumor: & ad-
9
Ab hepate
primario af-
fecto.
fectio.
sunt signa propria affecti hepatis, ut oppilatio-
nis, scirrhi, apostematis: quæ ex locis propriis su-
pra scriptis petenda. Ita quoque si fiat ex solutione
11
continui.

Ab aliis
membris
particulatim
tibus.

Signa spe-
cies distin-
guentia.

continui, ex causis prægressis, casu, percussione, offensione in regione hepatis, vlcere, abscessu, & similibus. Si per consensum à toto, vt si febris adhaet vel præcesserint, ardentes quidem, sit liquefactio in excrementis. Si ab euacuatione notabili mensium, hæmorrhoid. sanguinis profusio è naribus, ex ægri sermonibus & astantium patebit, & ex causis prægressis, vel à colica affectione, vel dysenteria. Si ab aliis membris particularibus, omnia dignoscere & haud ægre interlinguere licet ex prædictarum partium affectionum ac prædictorum affectionum dignotione, per enarrata in propriis locis ac capitibus signa. Vt si ab illis, lumbis, stomacho, intestinis, ex ventris fluxibilitate, siue stomachus fuerit latus seu mesenterium. In stomacho sit fluxus cibalis: vel lientericus in intestinis, præcipue si adsit opilatio in mesaraicis, chylosus, & aliquando sanguinolentus. Ex parte etiam doloris ventris, stomachi, vel intestinorum, qui non remouetur cum fluxu, A renibus, ex lumborum dolore, grauitate, frigid. calid. aquositate, regurgitante ad intestina: ex abscessibus vel viceribus eiusdem. Ita & si sit à splene, ex propriis signis & calore fusco; ex proprio capite de obstruct. & scirrho lienis. Ita si causa primitiæ prægressa, vt ex potu frigido, tum albis, ab assistentibus & ægro dignoscet. Quantum ad signa species distinguunt, facile quoque percipientur. Nam quæ affectus demonstrant, satis ad sensum patent. Tympania enim percussa sonum edunt: gracilia remanent extrema, nec tument, & iacenti corpus distentum manet, etiam resupino. At in ascite fluctuationem aquæ æger sentit: & hoc ipsum intuitu percipimus, quoniam tumorem in latus iacentis perpetuo sequi videmus: adde, quod recto stanti, ad ima ventris plurima moles sit & tensio, aquæ defensu: ac iacenti venter sentitur mollior, & tument breui crura. In hypofarca moles vniuersa transmutatur: ac propriam formam amittunt, albescent totæ. Sed dum vniuersiusque speciei exempla plura adferemus, hæc omnia lucidiora euadent: & antequam signa mere prognostica explicemus, aliud hic exemplum prius adferemus.

OBSERVATIO XXX.

De hydropæ à muliere empirica & mendica excitata; qui postea curari non potuit.

Quidam extra urbem in Castro habitans, cum tertiana febre intermittente laboraret, neque remediis opportunis uti vellet, cum tam facile pellatur, & non diu daret, muliercula mendica cum præforibus stipem peteret, nescio quibus herbis sanitatem eidem pollicebatur: qui cum annuisset, nescio quibus herbis, iisque permixtis, tam frigidis quam calidis (maxime vero vtrique) concisis & decoctis, potionem ex iisdem paratam obtruxit, & intra diem subito venter inflatus est, febre quidem illum relinquente, sed in atrocius malum incidente; ita ut ascitem incurreret. Collectio autem huius humoris aquosi plurima existit inter membranam peritonæum appellatam & intestina, vt vere vtriusque membrana ipsa repleta esse videatur. Spatium etenim, quod inter peritonæum & partes ei subiacentes est, aquoso humore impletur, Gal. teste 3. de loc. affect. aliquando vero, ubi peius habent ægri, vsque ad femora tumor producit, vt Aetius asserit, quod huic postea etiam euenit. Quod ascites esset, his notis deprehendi: primum quod multum vrinæ in illo ge-

nerdatur & reddebatur; sed paulo post supprimebatur, & in vena remanebat, & grauitatem & pondus faciebat. Cum vero corpus moueretur, sentiebatur aqua fluens veluti per canalem. Si enim abdomen im- pelleremus, aut ipsemet corpus in alterutrum lateris prouolueret, fluctuantis humoris sonus obaudiebatur: fluctuationes enim si excitentur in ascite, sit ex humore, qui veluti in vtre quodam contentus circumuoluitur. Vrina admodum pauca erat, eaque fere crassa & rubicunda, cum præsertim morbo initium jecur dedisset, vt hic factum videbatur, febre subito consopita, & hepate refrigerato tandem atque læso. Erat autem huic aluus tumida, eleuata, vt rumpi videretur: quamquam manu percutiebam, aqua, vt in vtre collecta, sonabat: vt merito morbi, iste ascites ab ascite id est, vtre, denominationem duxerit. Verum licet hic morbus etiam febricitantibus contingere possit, id potius hic à medicamento perperam administrato euenit, iecore tandem & ipso oblatro, sanguificationis officio intercedente. Ad hunc, cum Alemaria hoc tempore habitarem, sæpe euocatus sum, & cum medicamentis aptis vi nollet, venter ad summam molem excreuit: vt postea necessitate coactus, ea admiserit hydragoga medicamenta, quibus venter detumesceret. Verum rursus ab iis in totum abstinendo, luna potissimum accrescente nitum in modum malum accreuit per plures menses. Sed inter reliqua pharmaca nullum magis iuuabat, quam sequens medicamentum, quod vna cum altero medico Harlemensi apud eundem agentes præscripsimus. ℞. succi iueos ℥ ss. aquæ casæ ℥ ij. & mellis crudi ℥ ij. (aliquando ℥ i ss.) fiat horum leuis ebullitio, & coletur; cui colaturæ adde, & in ea dissolue sive nardi ℥ ss. cinnamomi ℥ j. diagridij ℥ iij. misce, detur in aurora. Ex eo semper habebat ad minus octo sedes valde aquosas. Verum postea hic plane omnia remedia contempsit, vir sui cerebri; ita velleo oiano decumbere per multos menses coactus fuerit, vt in eius naribus ac eruribus vlcerata suborta fuerint, quæ in hydropicis difficulter curantur, à quibus magna copia aquæ effluebat per lectum, etiam solatia transeundo. Tandem, postquam per octo menses lecto misere decubuisse, & miseram vitam absque medicamentis traxisset, vltimum diem obiit.

SCHOLIA.

Inferiora tum pedes huic inflabantur, at superiora arefiebant, vt in ascite fieri assoler, cum & femora tum pedes inflentur, & aliquando in scrotum descendat humor: in fine tamen aliquando contingit, morte instante, manus quoque inflari, quod pessimum signum esse volunt, debilitatem cordi communicatam esse; vnde cor non potest defendere manus ab inflatione. Sed quod ad signa prognostica attinet, causarum prius distinctio ponenda est, & præcipue obseruanda, cum ex iis grauitas morbi coniiciatur. Hinc communis opinio habetur. Quam & Donatus sequitur, quod tympanites periculosus sit tantum eo ascites: scilicet quæque aliquando curabilis sit, per ea quæ cui adhibentur humorem detrahentia ac resiccantia pharmaca, vt Aetius inquit, Iacchinus aliter sentire videtur, cum ita scribit: Soluenda autem nobis (inquit) questio est quam iuniores mouent, quæ harum affectionum sit deterior. Alij enim, vt Auerb. 3. Colligunt, tympaniam dicunt: ratio, quia non est hac fine calore, nec potest sine calore status discuti: vnde duplicem incommodum in curâ sequitur, & augmentum scilicet

Medici
Iacchius
Auerb.

6

7
Vtrum af-
fectus sit
à causa
calida.

status, & augmentum dyscrasie calidæ. Videre quantum proficiat ars sine experientia. Nec enim distinguere veram rationationem à falsa. Miror Brachatos hos medicos primum non esse experientia innixos ad problema soluendum, mox rationibus certasse: sed nimis additi erant scriptoribus, ita vt nihil ab artis operibus vtilitatis assumerent. Ego vero (inquit Iacchius) à iuuenta perpetuo euentus omnes ægriorum obseruavi: vidi quæ cæteris partibus de etate & robore, hydropas, qui anasarca dicuntur, facilius curari: quod si contendere ratione oporteat; quia causa minus est rebellis: nam proximè hi ad sanguificationem accedunt, nec vires adeo imbecillas habent. At in cæteris membra alimentum destituantur, & omnia imbecilliora. Adde quod sæpius hic casu euentus ex mala vilius ratione, vt crapula, cum dimisso exercitio, aere humido, & crassis cibis: & sic videmus pueris aliquando contingere. At hæc facilius sanantur, vt Verius & Galenus testantur. Alij curati faciliorem dicunt: significatur enim robur nature, cum ad omnes partes diffunditur id, quod noxiū est. Quod si tympaniam compares asciti, facilius curam hac recipis. Ratio distat, quoniam à minori defectu sit, a. aph. 11. quia humida substantia sine calore aliquo in status non vertitur: quare vires minus imbecille facta sunt. Sed & alia est causa, quoniam, vt diximus, malum à vtre ortum habet: & sic non est tanta læsio principis partis. Aetius tympaniam periculosiorem facit, sed nullam causam affert, nisi quod incisio adhibetur iniuans. Ad Auerb. vero rationem dico, veram fuisse, si ex intemperie calida fieret. At non sequitur, Ex maiori calido sit: ergo simpliciter ex calido. Sed in veritate, si deprauitate morbi recte iudicare debeamus, à fortitudine causa inchoandum. Siat ergo, Tympaniam à scirrho ventris factam vel mesenterij, multo deteriorem esse ascite à frigore jecinoris factæ, ob causam naturalem, & fixationem. Ideo qui compares cætera omnia, comparare debet paria, de causa, de etate, & aliis, quæ possunt vim morbi & periculum augere. Altera questio est: quoniam possumus ascitem à causa frig. hepatis semper fieri, ex Gal. ideo querendum venit, num & à causa calida, vt posuit Auicenna, quem sectantur iuniores omnes, ponentes hydropem à causa calida. Similis sententia fuit Auerb. 3. Coll. Sed & verisimile est, hos videri multos calidis morbis laborantes, qui hydropici forent: vt cum intemperie jecur laboret nimium calida, vel phlegmone. Et quidem nos vidimus hydropicos, quibus aderant signa caloris in jecinore. Confirmatur hoc, quia sæpe iussu flauo calore apparens, & vrinæ colorata valde colore rubro, vel flauo. Quare statim cum calida jecinoris intemperie hydrops. Quod si ratione contra hos contendere velis, quoniam generatio aque vel status est à calore diminuto, & ita necessario ex frigidityte, respectu naturalis temperiei, respondens: incurrisset extraneum calorem & morbosum; imminutum vero naturalem cuius vi est concoquere: & ita refrigeratum jecur esse calido innato; sed calidum calore extraneo. Quod vero hoc sit, patet, quoniam ad acutas febres sequitur; non alia ratione, quam quia extinguitur calor concoquens. Hæc questio necessaria est, quoniam posse oportet, num opus sit scire, et procedere cum calfacientibus in hydropæ: an aliquando sit refrigerandum. Profecto ego non video quomodo possit à calida intemperie gigni aqua. Scimus enim quod omnis immoderata intemperies depicit opus & facultatem 3. de sympt. caus. 1. & ita omnis vitia colligunt. Sed diuersimode, vt Galenus ibi ait, Nam frigida frigidos semper affectus parit: calida calidos: quod est a. v. & in bilis vtrere, & scicare, quamvis erro calor naturæ sit debilis, æger tamen jecur calore quem habet in cibis: hic est calor acutus, & mordax & exurens. Fero plurima bilis generatur dum ea viget intemperies: sed cessante ea, & restituito calore præter naturam, cum etiam immixtus sit calor qui secundum naturam, etiam jecur frigidum & ita frigiditas eius ad calidos morbos potest succedere per resolutionem. Ad

Pet. Ercell. Tom. 2.

ea vero experimenta quæ adducebantur, dico primo, non esse inconueniens de hydropæ tympanite, quod fiat ex calido circa viscera vehementiore: dum in vtre, vt intestinis copia adstet pituita: quod aliquando euenire potest, ubi homo calidi jecinoris usus fuerit vtre apto pituita generanda. Scimus enim quod rationem materiam sit à vegeto calido status, 24. method. cap. de priapismo. Reliquis vero morbis calidis succedet quidem ascites aliquando, sed non comitabitur. Potest etiam contingere, vt in calido jecinore scirrhos eueniat; vt lienis vtrio, vel exustione alimenti & sanguinis, vnde refrigerentur mesaraica vena, & similia jecinoris, & obstruantur vena illa: vnde alimentum crudum & aquosum permaneat, & exsudet in vtre. Sed semper à frigido fiet, vt patet. Quod vero additur de vrina nihil est: ipsi enim exiguum mingunt; & vrina diu detinetur, vnde rufescit. Gal. tamen 2. Prognost. 2. hydropem ponit factum ex inflammatione lactium & iecini. Sed vult fieri tympaniam quia crudum alimentum detinetur per intestina, & à calore loci in status vertitur: & manet in vtre, ob excreticis imbecillitatem. Sed & de ea, quæ ex iecinoris inflammatione fit, cap. 3. loquitur. Fieri vero ait, quoniam alimentum, & potio detinetur in lactibus: indeque resudat. Quod vero in iecur permeat, torretur: vnde biliosum fit, ex inflammatione. Quod vero insuper addunt, à sicca intemperie & humida fieri, falsum est. Nam ex his non vitiatur concolitio, id est, alteratio alimenti, nisi ubi iunguntur frigido vel calido: quod ego supra ex Galeno monstravi: sed alias noxas inferent. Hactenus Iacchius. Non debuit tamen præter illos, qui Auicennam sequuntur, iuniores, vt Rondeletius, alijque viri doctiores, qui hydropem à causa calida fieri volunt. Et sic etiam in vtraque partem disputari quoque posset, quæ nam species sit deterior. Memini enim, cum Louanij in scholis de hac re fieret disputatio, quod ego contra Licentiatum, qui gradum Licentiæ accepturus erat, sustinerem hypofarcam omnium specierum pellimam esse, cum plura membra in eo læderentur; quam positionem tunc contra præsidem Leonardum Hieronias doctissimum defendebat, cumque acutus esset in disputando, ita vt Leonardus paulo calidior in disputando euadens, diceret, Ego Galenum legi antequam esses natus; cui subridens Hieronias, vt erat facetus, inquitbat, Plura quidem legisti, sed pauca animaduertisti: Cæterum aliter disputatur in scholis, aliter in praxi re ipsa demonstratur. At omiſſa hac altercatione, demum ad Prognostica reuertamur. Omnes autem inuenerati hydropes, & qui habitum corrumpunt, sunt periculosi; vt etiam Aetius facit. Iam quoque experientia edocti sumus, aliquas causas esse proprias insolubiles, vt scirrhum, si in viscere eo sit; si vero in liene, ægre solubilem. Alij à tumore duro jecoris vel etiam lienis, insanabile malum esse volunt: sed & quando iam aquam intercutem facit, prorsus insolubile, siue in liene, siue in vtre, siue in lactibus sit; diu enim durasse & confirmatum esse oportet. Sæpe vero hoc malum, vt nunc diximus, per se incipit; sæpe alteri vetusto morbo, maximeque quartana, superuenit. Inter initia tamen non difficillima curatio est, vt exemplo vrinæ obs. 28. præceden. ostendimus. At si malum inueterauerit, non sine magna molestia discutitur, Cæso auctore, faciliusque in seruis (si nondum radices egredi) quam in liberis tollitur: quia cū desideret famem, sitim, & mille alia tædia, longamque patientiam, promptius his succurritur, qui facile coguntur, quam quibus inuiculis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare nō possunt, ad salutem perducuntur, vt idem refert Cornel. Difficile vero soluitur habitualis frigida intemperies: attamen non est impossibilis. Facillime

li ij curantur,

curantur, qui ex obstructione, vel ex victus ratione oriuntur: ut ex cibi multitudine: post hos illi, qui à suppressis menstribus. Curam etiam recipiunt illi qui ex profluvio sanguinis: sed quia raro fit sine scirrhis, ideo rari evadunt. Omnis item aqua inter cutem, si ex acuto morbo existit, mala est, ut liquet ap. Hippocrat. 2. Prognosi. non enim sedat febrem, sed dolorem admodum infert, & mortem, ut ipse inquit. Huic quoque affectioni non minus feminæ, quam viri sunt obnoxij: pueri vero ut plurimum ab hydrope sarcite apprehenduntur, quæ quandoque curabilis fit. Sed quæret hic aliquis, quod ad etatem attinet, quinam melius evadant: an iuvenes, quorum nature morbus est aduersus: an senes, quibus est assinis? At experientia monstrat pueros aliquos evadere; seniorum vero nullum. An eodem proposito genere causæ morbificæ, magis periclitantur pueri, quam senes? quia magnitudinem causæ demonstrat. Hæc enim est causa 2. aph. 34. Sed licet senes de vita non periclitentur, rarius tamen morbo liberantur, ob vires defectas: quoniam branchi in valde senibus non maturantur. Non admodum formidabilis est aqua illa, quæ nullo antecedente morbo cepit; deinde quæ longo: omnium periculosissima, ut iam diximus, quæ ex acuto nascitur; & quæ à scirrho confirmato, non curatur; sic etiam vix à refecato nimis hepate: ab hydatidibus maxime. Phthisici quoque magna ex parte, eo quod iccori malum communicetur, hydrope incurrunt: eluvies enim saniosa aque virulenta viam inueniens, in iccoris substantiam diffusa aliquando obhæret, eiusque substantiam corrumpit. Quod vero aqua inter cutem laborantibus vlcera in corpore facta difficulter sanentur, idem Hipp. scriptum reliquit aphor. 8. lib. 6. & aph. 14. eiusdem: quod sit propter nimiam humoris abundantiam: Hydrope correpto (inquit) si aqua è venis in ventrem fluxerit, soluitur morbus: quemadmodum malum esse, si eisdem tussis superuenerit, decretum est ab eo aph. 35. 6. vel quod desperati, ut liquet aph. 47. 7. Signum tamen pessimum est, ubi vacuata vel sponte, vel arte materia, malum redit: causa enim pertinax est. Ergo, quod scribitur aph. 14. lib. 6. Hydrope correpto, si aqua è venis fluxerit in ventrem, morbum soluit; non est perpetuum. Multis enim sponte vel arte commoto ventre, & aquosis multis inde purgatis, non superfuit salus: quomodo scitis mors contigit, siue aqua fuerit in ventre, siue in thorace. Hoc in thorace annotauit Hipp. lib. de morbis, quod & experientia confirmat. Sed licet aqua sponte vel arte expurgetur, si viscera corrupta vel syderata sint, celerius moriuntur. Multos obseruauit Hollerius, & etiam nos, qui ex alui profluvio melius habuerunt: sed paulo post, manente causa, morbus rediens interitum attulit. Aliquando etiam in nimia effusione humoris vna spiritus effunditur, quod Hippocrat. monet in his, qui secantur & vruntur. Ob id oportet integris vicibus esse: & priusquam viscera corrumpantur, remediis uti purgantibus, deinde & aliis. Sed hæc ad curationem spectant, de quibus dicemus, cum de sectione latius loquemur.

OBSERVATIO XXXI.

De Leucophlegmatia, cum alui profluvio vehementi curata.

Scribit Hippocrates, si quis Leucophlegmatia detineatur, & fortis ventris fluxio superueniat,

rit, à morbo liberatur: ut patet aph. 29. lib. 7. Namque (ut Galenus inquit) ex forti, seu diuturno alui profluvio, soluitur alba pituita superabundantia. Hoc modo noui Alcmarianam mulierem, ad quam curandam accitus fui, hydrope aquosa seu Leucophlegmata laborantem: quæ, cum in alui profluvium vehemens incidisset, mox ab hydrope & totius corporis mole inflata, miraculi instar, omnibus admirantibus, liberata est.

SCHOLIA.

A Vicenna contrarium de hydrope in generatione dixisse videtur, quod fluxus ventris in hydrope sit lethalis. Sed hoc ita distinguunt: in ascite lethalem esse, in qua virtus fere debilis est. Et sic Auicennam intelligendum esse volunt. Alioquin in hypofarca, cum virtutis constantia & robore, aliique bonis signis, etiam si à natura fluxus factus fuerit regulariter, & non symptomatice, vilis est. Hinc & Rhafes 7. Continentis, cum Auicenna ipse, potius laudant in ascite siccitatem quam ventris lenitatem. Attamen in hydrope anhelandi difficultas perniciem minatur: ut & si cito pariter alius superuenerit, qua nec venter obiter resideat. Hydropticis aliquando navigatio profuit: Nam Ioanni Blancke negotiatori Parisiensis, apud Hollerium, in Angliam profecto, hyeme tumor cum miraculo quodam subleuit: euannitque morbus, nec rediit. An quod integro, aut non ita laeso viscere aqua parum calore marino excitato, parum aëre marino resoluta fuerit? Cuidam per sudores sponte exsiccatos, & quasi distillantem aquam, curatio: Alteri mors, cum multo alui profluvio tumor subleuisset, redeunte morbo. Cuidam ad viuam refectionis vnguibus pedum, & frictionibus paulatim humor illic defluxit: & conualuit. Oribasius tussim signum esse mortis pronuntiauit, ad aphor. 35. lib. 6. Verum hoc distinctione quoque eget. Si videlicet id fiat adanflo morbo, & aquæ ratione, quæ tam pulmonem arterias asperas occupet, unde tussis: nam si aliunde, non ita male. Sic quoque, iuxta Gordonium, à fluxu ventris, si non sequatur alleviatio hydropticis, malum. Et iuxta eundem: vrina bicolor in hydrope lethalis: sicut cum est rufa inferius: & linens superius: aut rubra superius, & nigra inferius. Ita egestio hydropticorum tanquam sanguis coagulatus, mortem propinquam decernit: ita & anhelitus constrictio, cum solutione ventris, & vlcere oris, gingivarum, & totius corporis: uti euenit Domino de Schagen paulo ante eius mortem. Ita & religiosæ morti proxima vlcera multa in corpore apparere. Ita in ascite seu hypofarca carbunculi quasi pestiferi superuenientes aut anthraces, mortem vicinam prænotant. Omnis hydrops sequens peripneumoniam, lethalis.

OBSERVATIO XXXII.

De quibusdam ab hydrope curatis.

PVer 12. annorum, ex hydrope decubens Bononiæ in nosocomio Vitz dicto, à præceptore meo Elideo ita curatus fuit: ℞. pul. soldanellæ ʒij. aqua cuscute agrimonie ana ʒj. quod illi exhibuit: & quamvis parua dosis profuit in puero. Deinde ℞. syr. byzantini, de quinque rad. ana ʒj. aqua cuscute, eupatoriij, cichor. ana ʒj. misce. Deinde iterum moderate purgatus est, cum rhabarb. & soldanella, cum aqua agrimon. Rursus syr. præparans vsus. Mox soldanellam puer denuo cepit:

cepit: & conualuit. Alter Mediolani decumbens, curatus est hoc modo: ℞. cass. rec. trass. ʒj. trochisc. de viol. sine scammon. ʒij. pul. soldanellæ ʒj. misce. quæ rhabarb. fiat bolus: ℞. rad. perros. feniculi, dauci ana ʒj. sem. fenic. anisi, dauci ana ʒj. cassia lignea, ciman. electi ana ʒj. centaur. minor. pulegij, calamentib. ana m. ʒ. rad. cucum. sylu. ʒj. in vini albi q. s. macerata per noctem & ita expressa addatur rad. arari ʒj. granor. iuniperi ʒij. bulliant simul omnia ad consumptionem medietatis. Deinde fiat horum omnium colatura: cui adde syr. de byzant. de quinque rad. ana ʒj. b. exhibebatur omni die ʒj. vel iij. Continuatum septem diebus: sed in homine fortiori. Prius tamen potest addi rad. cucum. ʒij. Deinde si necesse sit, dosis augenda. Potest & macerari in aceto. Vide Diosc. Deinde capiebatur soldanellæ ʒij. cum aqua vel succo conuenienti. Intermedio tempore sumebat ʒj. diacurc. ane coram & prandium. Sed & hoc puluere utebatur in cibis exsiccantibus: ℞. pul. seminis anisi fenic. ana ʒj. pul. areos. sulphuris viui & extincti multos in aqua agrimonie ana ʒj. b. Abstinebat à potu quantum posset. Quibus curabatur. Vbi non succederet, fortius exhibebatur: addendo supradictæ decoct. soldanellæ ʒij. saquinæ m. ʒ. cantharidum ʒj. ℞. syr. byzant. de eupatorio ana ʒj. aque agrim. cassia, absinthij, feniculi ana ʒj. misce. ℞. trochisc. de eupar. de rhab. ana ʒij. cum syr. de mentha. siam pil. detur vna, & superbibat ex syr. Si non cedat morbus, etate ferente reitetetur decoctum & purgans conueniens: & intermedio tempore detur diacurc. Et post tres dies huius pul. ʒij. ℞. centaurij minor. ʒij. sem. feniculi, anisi, carui ana ʒj. misce. Si videbitur necessarium, decocto adde secundum, imo etiam tertium, granum cantharidum. Et si fiat corrosio ex dictis, iniiciatur talis clyster: ℞. lactis recentis ʒvj. axungie hircine ʒj. axungie porcine olei communis & dulcis ana ʒij. cerussæ ʒij. sang. diac. ʒi ʒ. aqua consoli dæ maio. ʒij. misce. fiat clyster. Hoc modo iam præscripto vnum curatum scribitur, iisdem sæpe repetitis. Cum cautione tamen cantharides imponantur: nam in eodem nosocomio Bononiæ vidi in muliere plus obfuisse, quamvis in paupere & fortiore etiam hæc profuere: ℞. cass. rec. extractæ ʒj. trochisc. de viol. sine scammon. soldanellæ ana ʒij. pul. liquir. ʒj. fiat bolus cum rhab. ℞. rad. feniculi, dauci, perros. ana ʒj. b. sem. fenic. anisi, dauci, ana ʒj. b. pulegij, calamentib. salina ana m. ʒ. rad. arari ʒij. gran. iuniperi ʒij. cantharid. ʒij. fiat decoct. in vino secundum artem, capiebat omni mane ʒvj. Deinde istis pilulis: ℞. pulul. mastic. agereget. ana ʒj. elaterij optimi ʒj. cum syr. de eupar. siam pilula ʒ. quiescebat deinde per quatuor, quinque, aut sex dies; quibus utebatur pul. sem. anisi in cibo, aliisque supra repetitis. Et his æger sanitati restitutus fuit. At ego potius cantharidibus minime vtor; propterea quod ab iis viderim corrosiones, quamquam non dubitem in valde robustis prodelle. Hæc quidem vehementissima non nisi cum cautione, in robustis, & cognita natura, per vices adhibenda.

SCHOLIA.

Cum autem ex prædictis constet omnem hydropticis curationem difficilem esse, & plurimo artis auxilio opus habere: tamen iuxta Aëtium, inter initia non ita difficilis habetur: Cello quoque antior. Curationis vero prima & principalissima pars ratio victus existit, non solum in aqua inter cutem, verum etiam in omnibus affectibus, & potissimum periculosus, alexand. testis. Et Pet. Forest. Tom. 2.

ideo in omni hydrope in primis studendum, iuxta omnes auctores, roborare virtutem hepatis digestiuam, ac ipsius ventriculi; vitando cibos nocentes. Et ideo in omni hydrope omnes virtutes ac membra principalia, præcipue hepar ventriculum, roborabimus cibis rebusque odoriferis, moderate stypticis: & mandabimus ut moderate cibis euchymis & levis digestionis vtantur, mixtis aromatibus roborantibus, idque semel in die. Quæ omnes hydrope laborantes egregie iuant. Sed hoc meminisse oportet, si quis hydrope simul & febre corripiatur, quod tunc post dimissionem febri, vel tempore minoris afflictionis cibi exhibendi erant; & aque tunc etiam remedia commoda administranda. Eaque de re communem omnibus speciebus aquæ inter cutem victus rationem instituemus: & quasi vniuersalem prius aggrediemur: deinceps cuiusque particularem curationem. Ideo loci salubritas imprimis querenda est: montana loca, marina (sic quidam hydropticus inflatus ventre, manibus pedibusque & facie, à medicis destitutus, & tanquam desperatus, adis litus marinum, & nauicula per aliquos miliaria ascendit in altum maris: & prouocato vomitu post vomitum exercitio. vens, sanatus restitutus est) quidam aprica ac sicca regio inhabitanda. Propterea acriter eligatur ad calidum & siccum vergens: moderata autem sit, & probe temperata ipsa domus, secundum anni tempus, ut inquit Aëtius. Lectus non valde mollis sit, iis præsertim, qui anasarca laborant. Substernantur etiam arundinum folia, & herbarum resiccantes; velut est vitex, pulegium, calamintha & similia: tegumenta etiam ipsa, quibus teguntur, apparentur duriora: mitum est enim quantum huiusmodi per somnum resiccant; ut constat iam quosdam frumenti acervis obuolutos & absconditos, à somno surrexisse firmos ac resiccatos, ut liquet ex eodem Aëtio. Somnus eisdem competit moderatus aut paulo breuior consuetos: namque vigilæ moderatæ non minus conferunt: digerunt etenim, ut liquet ex Galeno 12. meth. med. Motus insuper, si quid aliud (ut Trallianus refert) hydropticis conducit; præcipue qui sit per mare, equum & lecticam. Iis autem, qui viribus constant, etiam ambulatio est vtilissima. Pariter frictiones hydropticis adhiberi debent: namque exteriores corporis meatus rarefaciunt, humores extenuant, ac discutunt, eodem alexand. teste. Celsus quoque multum inambulandum, currendumque aliquando esse, præcipit; quamquam idem inter initia quietem, sitim ac inediam pro affectus curatione probauerit. Addidit etiam, quod superiores maxime partes sic perfrendæ sunt, ut spiritum ipsum contineat: euocandus est sudor, non exercitatione tantummodo, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusque aliis: maxime viles naturales & sicca sudationes sunt, quales super Baias habemus in myrteis, ut ipse refert: modo autem vulgo sudatorium Trituli forte (ut Demetrius putat) appellatur. Ac clibano uti volunt: non eo tamen modo, quo Gydone quædam è plebe muliercula cachecticum filium seu hydropticum temerario ausu dempto pane (ut scribit Benedictus Veronensis medicus doctissimus lib. 15. cap. 25. de curatione in communi, & de sicca sudationibus) subiectaque tabula in furnum coniecerat, inuitum ac reclamantem, vicinis ad eam medelam opem ferentibus: nam in caput puerum intulerant: qui vaporem ocluso spiritu protinus suffocatus est, Remedium conferre indicio matri fuit, quod procius coticuit. Stabat ante furnum lata, sudoris desiderio: paulo post puerum percunctari cepit, nunquid calor prodesset videretur? Cum ille nihil responderet, suadentibus vicinis,

vicinis, ut puerum quiescere pateretur, ad dicitatem rediit; paulo post cum puerum extraxisset, exanimatum vidit, furni remedium, suamque & vicinarum temeritatem execrando. At nos tuto has siccas sudationes excitamus in lectulo humili, elibani modo lateritiis lapidibus modice accensis & vino albo extinctis, pannisque involutis, ne forte lintea succenderentur; atque ita ordine ab humeris ad pedum plantas eos lapides circumponimus, leuiter candentes, exserto ac immuni à vapore capite tecto tamen fundone: tum sudores ter aut quater, interdum miro modo euocamus. Pares sudationes idem Veronensis viles tradit, in specu, in Mylo insula, sæpe salutares: ubi vapor tantum queritur, sicuti super Baias inueniri tradit Celsus: vi paulo superius diximus. Iuxta Aponi fontes, ac in pluribus Italia locis, & in Borsiniensi agro ac Statiliensi, pares sudationes faciles constitui possunt, rapto in corpora vapore, quoniam balnea, & humores omnes demouere. Verum neque sudor euocandus, aut corpus valde exercitandum, nisi prius corpore per purgato. Cibus autem debet esse ex media material, sed tamen generis durius (ut refert Celsus) tamen concoctu facilis & sufficienter coactus. Alexander laudat panem furnarium probe fermentatum, qui semina flatibus discutiendis apta contineat, ut anisi, aut cumini, aut feniculi, cuius etiam copia vitari debet. Et si optimus elibantes: qui saltem ammiu, & fenicolum habeat admixtum, inquit Aetius. Ex aulibus conueniunt perdicæ, turures, phasian, turti, mernia, sturni, & reliqui mniui passeruli, qui pingues non sunt & interm & non improbantur gallina, ac gallinacei pulli, quamquam feræ, aut mansueti præponi debeant; ut restatur idem Trallianus. Et quadrupedum item carnibus moderate comedant: & eas potius, quæ non sunt pingues, præcipue farinas, ut cervinas, aprinas & capreum ac leporum: quarum ius cum extenuante cibo pateatur, apio videlicet, petros. dauco, pulegio: caualide, eringio, pastinaca porro capitato, ac aliis: præsertim hominibus ruralibus & nautis. Has easdem maxime assas, si gratæ sunt, assumere ipsos alienum non est. Verum tam assatis, quam elixatis semper aromatica quædam redolentia adicias præsertim cinnamomum, aut caryophyllos. Ex piscibus gustari poterunt cancri, locustæ & erinacei recentes. A leguminibus abstineant in totum. Inter bellaria concedendæ sunt palmula, nucæ amygdala, vna pensiles, vna passæ, mala punicæ, pyra coctæ, ac carice totius tamen moderate, neque omnia quoti die. In vniuersum tamen maximam ciborum partem in cæna accipiant. Quandoque etiam assatas cochleas; atque oua insuper assata gustare poterunt, ut Aet. visum est. Pro potu ut vinum tenue, præsertim vetus, itemque illud quod vrinam ciet. Aqua in vniuersum vitanda est. Verum quoniam incommodus est eis plurimos potus tantum præbendum erit, quantum ad infringendam aliquo modo sitim sufficit. Namque potio non vltra danda est, quam ut vitam sustineat: optimaque est, quæ vrinam moueat, ut Cels. placet. Si tamen sitis intensa inflet, parum quid delibandum dabimus; solatij tamen gratia. Inedia quidem in hydrope facilius fertur: sitis vero difficillima est, nec sustineri potest: propterea Medrocorum ferunt, Epicorei discipulum, cum hoc morbo tentaretur, neque æquo animo ferret intolerabilem sitim, ubi diu abstinuisset, bibere solitum, ac deinde euomere, namque si redditur quicquid receptum est, multum tædio demit alioquin morbum auget: ideoque in quolibet tenendum non

est id remedij genus. Ideo vinum austerum, quidam dandum præcipiunt, cum cibo præparato quam tenuissimum, nec vltra quam ut vitam sustineat: & ut talis sit potus, quæ vrinam tantum moueat. Dulcia vero vina, & vinum mulsum, vitanda sunt: namque ex his sitis non sedatur. Epotum tamen acceptum optima eisdem medela est, ut liquet 1. de simpl. med. facult. Quod si velint facilius vrinam uti, id sit absinthites, præcipue quod spicam nardi copiosorum recipi: vel apiatum: alius autem abstineant, ex Alex. Trall. testim. & ut summam dicam (cum Gal. 4. de rat. viñ. in morb. acut.) quam nimium habere & quam plurimum laborare prædictis confert: nempe talis viuendi modus calefacit & exsiccatur. Hæc quoque communem victus rationem attinet, dicta sunt satis. Quantum vero ad medicamentorum rationem pertinet, communis etiam omnium curatio ab euacuatione incipienda est. Pauli & Alex. testibus. Ideo sciendum, quod omni hydrope conferant res euacuantes, incidentes, exsiccantes: tam interius adhibita quam exterius admota. Et quamquam vniuersalis methodus sit in omni hydrope, ut materia, quæ morbum faciat, euacuetur, ut aquositas: tamen in ascite, perisplenia, quæ hepatis minime inimica sint, est procedendum: ideo cathartica vehementiora damnantur, præterquam in hypofarca quæ vehementiores sustinet potiones, modo vires addit & ætas ferat. In tympanite vero magis per digerentia. Ita in hypofarca purganda est materia pituitosa: & ea danda, quæ aperiant & vrinam prouocent: idque magis in ascite & hypofarca. Sic & hepatis intemperies corrigenda, ac roborandum semper hepar, siue per consensum, siue per se fiat. Sic & resolutio ventositatum & humiditatum: & meatuum internorum & externorum apertio (materia prius præparata, & per euacuationem expulsa) saltem cum frictione ad solem vel ignem cum stuphis siccis, vel aliter, ut superius dictis est, omnibus speciebus hydropis curabilibus vident inuamentum præstare. Sed hoc quoque sciendum, quod quævis medicamenta quæ aquosos humores expellunt, atque diuretica sunt, si in puluere sumantur, subtilissime tria cum aqua vel decoctionibus propriis administranda erunt, ut facilius penetrent. Præterea & hoc obseruandum, ne tædio afficiantur multis remediis, quod medicamenta sapienter mutanda, & varia forma administranda, ne natura affuscat vni præsidio: ne medicamentum fiat vni cibis, non autem vi medicina. Et sic quoque medicamenta laxantia, roborantia, siue aperientia, quamuis sint diuersarum specierum, non sunt continuo adhibenda: sed utile erit modo vnum, modo alium administrare: subinde vero & ex toto quiescere, ut natura cibo ac potu refocilletur, à multis remediis subinde lassata. Et ita quoque inter duo solutiva ventris, præstat aliquid deopillans aut aperiens medicamentum præbere, ut meatus aperiantur, & hydragoga commodius operentur. At vniue studendum, ut abstineamus à venenatis potionibus, ut enphorbio, colto gnidio, quantum possibile: & nunquam ad mercurium, laurcolam, nisi cum cautione accedendum; cum mercurio apud Persas vocetur rapient vitæ, & ab aliis faciens viduas: ideo, nisi coacti, non vitæmur. Vide de hac re historiam apud Gradum de Francisco Sfortia, duce Mediolanensi, qui tamen erat robustus hydrope laborans, & bene tolerans medicamenta vehementia: sed eius vñ ita fuit debilitatus cum ea accepisset, ut inuenerit, se nunquam talem medicinam accepturum. Ideo ut paulo antea diximus, alia vehementia cathartica non laudarem, nisi in hypofarca, & in fortioribus ac robustis: cum & hæc

valde

valde calida ventrem aerius perturbent; & iecori inimica sint: quod si danda sint, ea quidem correctæ exhiberi debent: sed tutius ab iis abstinemus. Et ideo si fortiora sint propinanda, semper roborantia aliqua addemus, quæ jecur & ventriculum roborent, & propterea statim à potionibus laxantibus roborationi hepatis incumbendum, ut vis eius & conseruetur & roboretur. Obseruabimus quoque, ut causam ipsam, quæ hydroperem efficiat, auferamus: quænam si ab hepate eiusque apostemate, abscessum scirrho, oppilatione hydrops originem traxerit, talis affectus primo tollendus erit ex propriis locis, ac diligenter hepatis prouidendum erit. Quod si per consensum hic affectus fiat, causæ omnium primo occurrendum erit, siue ex liene fuerit, siue ex aliis partibus nam causarum quoque ratio habenda. Deinde ad id quod genus est, erit deueniendum. Sed quia aqua collecta morbum facit & auget, ea tanquam causa primum auferenda est; ac ne augetur, victus exsiccans, ut nunc diximus, institutus. Sed & diff. vltio remedium à varietate causæ sumenda: nam alia conueniunt in frigida alia in calida, ut apud Rondeletium videre licet, tum alios auctores. Curationem itaque Græci, ut Paulus & Alexander, ab euacuatione incipiunt: quamquam ascites & tympanites purgans medicamentum duntaxat, quod aquam educat, requirant: anasarca vero interdum venæ sectionem, ut ipsi referunt. Quin imo hic solus hydrops, cum incipit, (Galen. sepe 4. de rat. viñ.) interdum sanguinis detractione indiget, cum scilicet ex retentione, vel hæmorrhoidis vel muliebrium, vel ex quapiam, quæ ita phletorica sit causa inceperit. Tympaniam vero & ascitem (ut ipse inquit) nullus per sanguinis missionem sanare est ausus. At in deiectione ventris & hoc quoque obseruandum: materiam prius præparandam, & meatus aperientes: mox alius emollienda; imo in singulis hydropicis alius seruanda lenis est, si non natura, saltem aut clysteribus lenientibus aut glandibus. Quæ vero per alium infunduntur, cæteris hydropis speciebus traduntur, præterquam anasarca: præsertim cum cathartica aut vomitiones minus inueniunt. Quidam vomitum ante cibum & post in omni hydropis specie, morbi initio laudare: præsertim in ascite: sed ab imbecilliori inchoandum inueniunt. Verum ubi vires non sunt, id remedij genus relinquunt, nam proterit plurimum vires. Cientiæ vrinæ inuuant etiam in ascite, si admoveantur: etiam in hypofarca, per potum, cum in ambitu corporis aqua existat. At illa, quæ sudorem prouocant, non multum profunt in ascite, quia pauca aqua est ambitu corporis, in anasarca valde prodest. In tympanite, inquit Paul. cathartica quæ corpora colligunt, vitanda sunt, & quæ vrinam vehementer ciunt: nam ea melius mouetur cibis quam medicamentis. Verum si res cogit, ex iis aliquid, quod id præstat. cibo aut potui admiscendum est; qualis est iris, nardus, crocum, cinnamomum, & alia quæ Celsus ex præclaris auctoribus adferi: qualia & Paulus fere commemorat. Hactenus communiter de omni specie dictum sit, postea ad curationes speciales transibimus: exemplo hoc prius adhuc interposito.

OBSERVATIO XXXIII.

De duabus mulieribus hydropicis casu curatis, vmbilico perituro & aqua effluente: quæ postea tamen ex recidua vrinam siniebant.

Mulier quædam in Thessalia insula, (non autem Græcia, sed nostra Dacia) hydrope ad

desperationem laborabat, ventre ita prominente, ut disrumpi videretur. Cum autem hæc vñ esset multis remediis, præcipue empiricorum consilio (qui ad eiusmodi insulas consilium solum) nec quicquam opis aut iuaminis sentiret, tandem pro deplorata habita est. Sed paucis deinde diebus, per rupto vmbilico, ex ingenti mole aquæ, suo pondere ventrem prementis, magno impetu aqua purissima effluxit prius postea & paulatim vsque ad congios fere 12. aut plures, ut ipsa nobis narravit. Atque sic, absque opera medicorum, vmbilico denuo ocluso, præter spem multorum conualuit. At tunc nihil remedium jecori adhibuit, ne denuo reciduum pateretur; & post plures annos, cum praua victus ratione vteretur, iterum venter in molem excrecere cepit: neque eadem fortuna, ut antea, curata est: imo remediis tunc nihil iuuantibus, ab hydrope infelix tunc obiit. Idem contigit mulieri Delpheni, ita ut quasi factis abscessu in vmbilico, aqua effluere per vmbilicum eo reterato ceperit, sed non ita pura nec alba, ut in præcedente, sed admodum rubra, postea etiam instar carnis loturæ. Ideo me, tum Cornel. Heydium collegam meum, tum duos chirurgos, vocari ad se iussit: adhibitisque optimis remediis, ab hydrope cum euasile videretur, postea tamen cum stillatim rursus aqua rubra efflueret, ut in matulam vitream reciperetur vmbilico appositam, tunc remediis chirurgorum tantum vtens, tandem & hæc (licet à nobis satis curata) postea (ut à chirurgis nobis relatum fuit) obiit anno 1561.

S C H O L I A.

Accidit interdum casu & fortuna sanari nonnullos, quos medicina curare non potest: uti huic priori mulieri euenit; quamquam post multos annos facta recidua, & iterum in hydroperem prolapsa, eodē malo obierit. Altera quamuis fuerit quasi curata, cum tamen ex vrina etiam videbatur viscera putrefacta, postea etiam obiit. Puer tamen, de quo prius dictum est, apud Benueonium, curatus fuit. Et sic ut idem refert, mulierem Benueonium, quæ dum aqua inter cutem adeo laboraret, ut cap. 10. de nulla de salute eius superesset spes, nescio quo spiritum abdidit: cum pulsa, de eminente quodam loco ad terram deuoluitur, & sic morbo liberata. Vero ad lapidem eliso discit etiam, ita prorsus omnis effusus est humor, ut quæ puerum otiosum gestare videbatur, genitricem crederes. Sed nec multo post, aut tempore aut labore idoneis ad hanc rem adhibitis præsidij penitus sanata est mulier. Recte dixit Argenterius ille doctissimus medicus (ut alias quoque diximus) vrinæ esse, per quæ officia medica sunt, per naturam, medicum, fortunam seu casum. Sed quæ casu sunt, non subiiciuntur præceptis, ut de his, quæ ex vmbilico ex se rupto ab hydrope liberantur: quamuis simile quid his accidit, quod ascitici, quibus dissecto abdomine aqua emittitur, de quo Paulus Agineta lib. 6. c. 10. Huius exempla postea adferemus, nunc ad anasarcam seu aduersionem vmbilicæ, & eius curationem accedamus: deinceps & aliarum specierum particularem curationem proponamus.

OBSERVATIO XXXIV.

De virgine ex mensibus suppressis in anasarcam incidente: & de alia quæ postea ad empiricis prolapsa obiit.

Virgo quædam satis annosa, 40. annos nata, eni mensibus longo tempore restricti fuere, tadem cachexiam incurtebat: mox vniuersa caro li iij huic,

huic, atque adeo totius corporis moles, spongiæ instar, laxa ac madida euasit, ac toto corpore calore quidem mortuo, ac adeo intumescere, ut vix procedere posset, illa nempe specie hydropis correpta, quam anasarcam seu leucophlegmatiam appellamus. Ad hanc curandam acciti: cum hic multus crudus succus in vniuerso corporis habitu abundaret, hunc necesse erat vel concoqui, vel vacuari, vel utrumque fieri, ut methodus curandi exigit. Sed antequam illa fierent, videndum, num adhuc causam habeat fouentem: eam prius remoueri oportet. Sunt autem causæ, quæ præstant, mensum suppressio; aut præa vitæ ratio, tum in qualitate cibi, tum in quantitate: similiter et quæ debilitant iecinis concoctionem, præter scilicet, aut obstructions magnas, et difficiles: quæ ultimæ causæ etiam in ascite fieri possunt præcipue. Cum ergo ex retentis mensibus fuerit (ut hic erat) vel hæmorrhoidibus iuxta Hippoc. aph. 6. et 12. ubi ostendit Galenus, hoc fieri: quoniam præa sanguis et multus virialis frigido vino retinetur in venis. Sed et causam respicimus: de quo affectu Galenus loquitur in libro contra Excessum hydropis sanguine misso sanatos esse ait. Sed maxime vires animaduertere opus est, ut habeant, et ut habituræ sint à misso sanguine. Nam si constare videntur, signum est tantum crudorum copiam non esse, quæ prohibeat venam secari, aut iuxta Galenum in libro de venæ sectione. Non aliter 4. de sanitate tuenda, in crudorum multitudine prohibetur venæ sectio, ubi multum remota est multitudo à sanguinis natura; idque ob vitium robur. Sed et modus ille seruandus erit, de quo Gal. meminit in lib. de venæ sectione, ut scilicet iterato fiat: atque interitima, quæ humores ad alterationem præparant, propinentur, id est, incidentia, et calefacientia et subuliantia. Meminit vero sanguinis missionis solum in anasarca Gal. 4. de vitæ. et in hac solum locum habere ait. Quæ præsertim interdum sanguinis detractione indiget; cum scilicet ex retentione, vel hæmorrhoidis, vel muliebrii, vel ex quapiam, quæ ita plethorica sit causa, inceperit. At in tympania et ascite secundum eundem (ut ante quoque diximus) nullo modo venæ secanda. Ideo et nos in talo venam aperire iussimus, sanguine moderate extracto: quamuis ex ea sectione venæ menses non fluxerunt. Propterea recte dicunt medici illustres, quod misso sanguine statim cogitandum erit, ut humoris frigide copiam educamus. Id vero, cum multiplici fiat via, nempe per aluum, per vomitum, per vrinas, per insensibilem transpirationem, per chirurgiam, et per ea, quæ ex accidente corpus exsiccant; ab iis est auspicandum; victu scilicet, utpote in morbo longo, (omnibus vero vitandum ideo, quod in variis partibus continetur humor, et est per proxima euacuandus) quem generatim ita instituiamus: talem nempe victum, qualem scholio, Obseru. 31. præcedenti descripsimus: et quod ad quantitatem attinet, talem qui vires non deiceret: et quod ad qualitatem, ut siccaret corpus; nihilque graue concoctu, ob caloris infirmitatem glutinosum, vel crassum propter obstructions; humidum actu vel potestate, ob humoris copiam, non frigidum, non flatuosum: omnia enim hæc lædunt hydropas eiusmodi. Quamobrem effecti, ut conditura ciborum optimæ essent, ex aromatis vrinam cientibus, et ea, quæ ventrem subducunt quotidie consumptionem succi; et sicut vnguentum. Interea lino ventrem quotidie metiebamur, num decreveret. Id quidem commendat Benedictus Veronensis, medicus doctissimus, lib. 15. cap. 26. sic scribens: Commendum est,

solo pane alti potu abstinuissent, curati sunt; adhibito reliquo victu siccante per exercitationes, quas ferre potest, per aerem siccum. In medicamentorum genere primum deficientia aluum præscribunt medici. Hæc enim præcedere debent: quæ cum multa sint, ea tamen eligenda, quæ experientia nota fuerint conuenire; sapius enim hæc iteranda veniunt: potestque prudens medicus facile experiri. Constat autem curatio his intentionibus; ut plurimum operentur absque ægri molestia: et ita vitumur potione & clymate. Hic igitur, cum cruditates abundant sæpius circa primas venas, quidam hieram eligunt, cui inest solutio modica & confortatio. Modo vtuntur infusoribus, et agarici in optimo vino; quæ in hac specie plurimum laudantur: aliquando radic. turbit. addentes. Sed his vehementiora sunt quadam simplicia: de quibus sermo erit in ascite: nam et his quoque aliquando in hypofarca uti possumus; de quibus sunt squammarum aris, as vstum, lathyris, soldanella, iris, sambuci, et vrinam iuuenici vel capræ, esula. Verum in hac nostra puella & virgine, cum ex mensibus restrictis hanc speciem hydropis incurrisset, cum ex venâ tali pertusa menses non aperirentur, totum scopum curandi ad anasarcam conuerrere decreuimus (hepatem iam refrigerato) vna cum iis, quæ ad menses facerent; primo humores aquosos concoquendo, incidendo, et ad expulsionem præparando, deinde euacuando. Primo exhibuimus 3 j. pilul. breuissimas, ad materiam minorationem. Deinde hunc syr. ʒl. syr. de abstin. eupat. de artemisia, oxymel. simplicis ana ʒj. syr. de diabus rad. ʒi ss. aquæ abstin. ʒij, melisse (ob matricem) ana ʒiij. arom. cum ʒij. cinnamomi electi, et spica nardi ʒij. (hæc enim constrigendo modice roborat, et aperiendi facultate prædita est) misce pro quatuor dosibus. Postea exhibui 3 j. pilul. de rhab. descript. Mesue, conficiendo pilulas v. confecturæ initis aquæ inter eam. Deinde hoc apozema præscriptum est: ʒl. quinque rad. aperiunt. comminuat. maceratum in vino albo ana ʒj. cuscute, agrimonie, pulegii, (ad menses etiam euocandos) chamæd. chamæpit. ana m. j. abstin. matricaria, artemisia ana m. ss. sem. anis, apij, fœniculi, danci, petros. an. ʒi ss. flor. sambuci (si habeantur, vel eius loco folior sambuci) p. j. polypadi quercini, medullæ carthami vel seminis parui confusi ana ʒ ss. coquantur in aqua communi pro lb i ss. colatura adde syr. de eupat. de artemisia, oxymellis squillitici ana ʒj. arom. cum ʒij. cinnamomi spica nardi ʒj. et depuretur ad modum clareti, de quo bis in die capiat. Deinde capiat has pilulas; ʒl. pilul. de agarico ʒij. pilul. fœnid. rhab. optimi puluer. an. ʒ ss. cum aqua agrimon. fiant pil. v. Deinde omni mane capiebat ʒiij. confectiois in tabulis, hoc modo paratæ: ʒl. specierum dialacæ, diacurcum ana ʒj. specierum diarrhod. abb. ʒ ss. dissolut. in aqua artemisia, adiectis zacch. albiss. ʒij. fuit confectio in tabulis, ut artis est. Mox illam ita purgauimus; ʒl. diacarthami solui in tabulis ʒiij. electuarius indi. catholici ana ʒij. syr. de artemisia, de eupat. ana ʒ ss. misce, cum decoct. suprascripti ʒiij. fumebat in diluculo. Et multa aquosa deiecit: et cepit moles corporis detumescere: cum & apozema supra scriptum iterum caperet, adiecta ʒj. folior. fenæ, et ʒiij. rad. turpeti, et cinnamomi exiguum. Crura inflata inunximus, tum ventrem, cum vnguento infra scripto: ʒl. vnguenti Agrippæ ʒiij. succi sambuci ʒj. bulliam in duplici vase, ad consumptionem succi; et sicut vnguentum. Interea lino ventrem quotidie metiebamur, num decreveret. Id quidem commendat Benedictus Veronensis, medicus doctissimus, lib. 15. cap. 26. sic scribens: Commendum est,

ventrem quotidie lino metiri: et quæ comprehendit aluum notam imponere: postero die, videre si plenus corpus sit, an extenuetur: id enim quod tenuatur, remedia sentit. Nec alienum putant, potionem & vrinam metiri: nam si plus humoris excernitur quam assumitur; ita demum secunda valetudinis spes est. Sed quod ad vomitum attinet, cum eum per intervalla cedere decocto raphani, secundum aliquos, optimum sit (idque à cibo, in quo aceto condita comedera) cum hæc subinde nauseam haberet, id semel aut commodè tentauimus. Sed postea cum ægre vomeret, à vomitu abstinuimus. Et licet clysmatis siccantibus, quidam vi iubent, et aquositates ducentibus, & simul flatus, qui semper adiungi solent, et sic decoquant carthamum, polypodium, cum ruta, et calamentho, et addunt vini Cretici, et vrinæ iuuenis aliquid & clysteris modo iniiciunt: Verum cum hæc virgo clysteres non admitteret, et quia maxima pars humoris erat in membris, et vterioribus venis: ideo per alia ingenia dicta reliquam curationem maxime perficere studuimus. Ac primo ea, quæ vrinas ducerent (quæ non minus commoda sunt ad menses aperiendos) non modo in cibo quotidie exhibuimus, sed etiam ut medicamenta: quæ sunt azari decoctum, quod vnice prodest: præsertim si cinnamomi aliquid adiungamus: et fortiter coquemus vna, et cardamomum et fabinam herbam (quæ præcipue aperit menses) et iuniperi baccas, et rubiæ radicem: huiusmodi sunt et dialacæ, et diarrhodina, et trochisci de eupatorio, de rhabarb. de rosis, quibus et subinde utebamur. Sudores etiam prouocare instituiamus, et quamuis hic multa laudentur, ut superius diximus, ut sunt stuphas, membra sepeliri calefacta arena ex marino litore: imo et Paulus iubet sales aquæ calidæ naturalis immergi, ceteris vero balneis abstinere vult. At si lauare placuerit, nitrum, saltem sinapi, et similia quidam inspergi iubent: de quibus latius in scholio sequenti. At nos, cum ægræ ʒj. theriacæ veteris, cum paucis vino dedissem, atque egregie sudasset: et per intervalla subinde cepisset diacurcum per se modo dialaccam ad ʒij. mane, et ad aperiendos menses hoc sequens balneum utile proposuimus: ʒl. artemisia, nepeta, melissa, lauandula, foliorum lauri, fabinæ, matricariæ, foliorum chamæmilla, meliloti ana man. vj. rhym. man. j. rad. Valerianæ, apij, peroselinii, scabii, ana ʒiij. foliorum sambuci, vel foliorum eiusdem man. iij. coquantur in aqua, pro balneo: idque mane, vmbilico tenus; et in ea aliquantisper immoretur. Atque pars herbarum decoctum ponatur in sacculo quadrato, quem habeat supra pectinem; et ab egressu balnei, sudore et madore calidis pannis deterfis, venter inungatur inter vmbilicum et pectinem: et pars posterior, et renum regio, tum inguina ipsa, hoc vnguento sequenti: ʒl. mucæginis albae ʒiij. mucæginis, seminis lini fœnugr. ana ʒj. olei fabinæ, iris, meliloti, liiorum alborum, cheirini, medullæ crurum viruli, huius recentis ana ʒj. misce. Eodem tempore in exitu balnei, cum calidum lectum intrant, valet sumpta ʒj. diacurcum, cum ʒiij. iuris cicer. rubr. Ac sudore euocato, et cum bis hoc balneo quadam vsæ sunt (tum viri quoque) moles corporis, tum crura ipsa multo magis detumuerunt. At nostra puella eo non vtens, sed supradictis mensibus aperitis paulatim conualescere cepit, adhibitis iis quoque, quæ et hepar & ventericulus roborarent. Memini quoque Christianam Hugonis, virginem Delphensem, in hydrope ascitem seu citrinum incidisse: (quæ simul leucophlegmatia seu anasarca laborare videbatur) et multa remedia sum medicorum, tum empirico-

rum accepisse. Cui cum ʒ ss. diacarb. solut. cum citro, dedissem singulis septimanis, menses fluxerunt, et corporis moles detumuit. Sed post aliquot menses malo redeunte, prolapsa ad Empiricos, eodem malo obiit.

SCHOLIA.

Quod autem anasarca curetur victu & exsiccante & extenuante, apud omnes medicos celebrior in confesso est; et quod in hac specie, iuxta Galen. etiam subinde conueniat venæ sectio. Et licet sanguine frigido nascatur, et frigiditatis ratione venæ sectione non indigeat: tamen quoniam copie detractione naturam leuat, ut hæc minorem illam effectam facile susciperet: non alienum sed rationi consentaneum est venæ sectione uti. De quibus plura vide apud Donatum et Alexandrum Trallianum. Et sic venam secant, si vires et reliqua permiserint, ex interna cubiti vena: alioqui melius ex talo, si menses vel hæmorrhoides restrictæ causam mali dederint. Hæmorrhoides fluentes sæpe profuisse constat. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem specietur. Ita enim Lohani Sericekio (ut aliquando ad me scripsit Henricus à Bra, medicus Documanae reipublicæ) pharmacopœe Campensis hydropico superuenerunt hæmorrhoides: quibus abunde profluentibus conualuit: an quod copora cachexia laborantia sanguinis aquosa abundant, quam per hæmorrhoidas eiiciunt, per diapedesin. Habuit idem in cura sua rusticum, cui aquæ inter cutem speciet

*Yonicus.
Rye extrin-
secus admo-
nenda.*

24

dem auctore vomitus aliquando prodest. Etiam extrinsecus adhibebimus ea remedia, quæ vim immodicam exsiccandi habent, eodem Aetio teste. Quapropter, præter sales theriacales, ad insensibilem transpirationem veteres sudores prouocabant; non solum exercitiis sub sole, & loco aprico factis (cum cautione tamen conueniente, ut ieiuno, & velato capite, ne repleatur attractione calidi,) sed & arenarum vsu, imo in puluere volutationibus. Aliquando enim arena probe à sole ignita, aut pellibus similiter à sole seruata, ægrum occubebant: capite tantum velato, & facie cum spongia assidue extensa, eodem Aetio auctore. Sepeliebant itaque robustos viros in littore maris, cum sol maxime ferueret, vsque ad tolerantiam: postea in lectulo reclinabant: Fluuiatiles etenim ac marinæ arenæ communem vim possident omnium lapidum: siquidem exsiccant carnem tumentem ab aqua inter cutem: ægroto videlicet in eis excalefactis decumbente, ex Gal. auct. g. de simpl. med. fac. cal. Nos in domum adferte possumus arenam, & calefactam inspergere. Aliqui in tritici acervis (ut ante dictum est) sub sole calefactis ægros reclinant. Post hæc aqua marina, aut aluminosa, aut sulphurea lauentur ægri; etenim aliquibus, qui ad eiusmodi lauacra affluerunt, ex ipsa aqua, tum ad deterrendum morbum, tum ad habitum valentiorum reddendum, suffecerunt. In hunc vsu & sulphureis aquis vti: & sulphureo prodest: cuiusmodi apud Italos in Patuino agro & Volaterrano reperitur. Prodest & ex marina aqua lotio, quæ nobis ex Oceano vicino est: vel aliter falsa, qua nos sæpe commodissime vsi sumus. Lege Paulum lib. primo, capite quinquagesimo secundo, Galeno 1. simpl. septim. qui potum & lotionem in his aquis laudat. Quidam his infelicitate vsi sunt, quod sine delectu omnes etiam insanabiles curare volebant; ut & alij ligni decoctum tentarunt: idque inutiliter, quoniam sine delectu: Optime etiam conuenit & his cataplasmatum admotio: eorum præsertim, quæ resiccare simul & visceribus firmitatem addere possunt: quemadmodum stercus bubulum resiccatum, non inepte cum posca, aut aceto multo imponitur, infarta sulphuris quarta parte: similiter & cochlear crudæ, trita & imposita: agglutinantur etenim, neque discedunt, priusquam vniversus humor discedat, iuxta Aetium, & de his vide Galen. 10. de simpl. medic. Alij cataplasmata apponunt. De quibus vide apud Rondelet. & alios auctores, & Aetium. Sed corporum ratio habenda; in pueris, tum aliis, qui mollem carnem habent, magis reprimenda conferunt, ex malicorio, vbi culinario, malo cotoneo, myrti baccis & visis pampinis, per se, vel mixta cum aliis medicamentis resiccantibus. Verum, vbi prædictis affectio non cesserit, efficacius auxilium adhibendum, quod chirurgia præstat: fixuras, inquam, circa internum talum infligere oportet, in loco quatuor digitorum spatium supra talum eminente: ea profunditate, qua quis in venæ sectione vtatur: ita, ut per aliquot dies, per eandem humor frequens feratur: quemadmodum Celfo & Aetio visum est. Neque periculum vllum hic verendum est, vel in hydropis ascitæ pertusione: non enim coaceruatim humores illi euacuantur: & si quis velit excretionem plurimam facere eam cohibere, nihil vetuerit in talibus ipfas fixuras linimentis obstruere, ligamentisque constringere: atque vbi rursus prodire quid velimus, laxatis ligamentis, & ablatis linimentis, gestatoque ac moto ægro excretionem irritabimus, ut idem inquit Aetius. Postremo itaque medicamentis vel chirurgia vlcera infligenda sunt; quæ cum non

sanescant nisi sanato toto, sit ut multum aquositas emittant. Fiant supra talum (ut iam diximus) parte interna, per digitos quatuor. Quidam & supra cubiti iuncturas, & supra hypochondria & femora infligunt: atque in hunc vsu nonnulli flammulæ illius, quæ & clematis dicitur acerrimæ herbæ germinibus vtuntur. Sed hæc omnia potius exemplis lucidiora sient.

OBSERVATIO XXXV.

*De muliere, ex abundante & longo mensium profusio-
ne in anasarcam prolapsa, & curata.*

Mulier apud Delphenses, cum longo tempore mensium profusio laborasset, in anasarcam valde difficilem prolapsa est. Omnibus modis hic studium adhibuimus, ut materiam aquosam ad renes, per ea, quæ vrinas mouent, deduceremus: atque nequaquam valde aperientibus, ne menses magis mouerentur. Hoc iulebo igitur primum vsi sumus: ℞. syr. de absinth. 3 iij. aquæ absinthij (quia aperit & adstringit) aquæ graminis, beton. ana 3 iij. cinnam. seletti, spicæ nardi ana 3 b. (aperit & stringit) depuretur, ac vti iucundus reddatur: & fiat iulebo pro iij. dosib. Modo etiam hoc decoctio vel eius æmulo vsi sumus: ℞. rad. asparagi, graminis, fernic. petroselin. 3 j. agrimon. cuscumæ, folior. sambuci, capill. Ven. polytrichi, ceterach. ana m. j. iunci odorati, nardi, æp. ana 3 iij. sem. viciis 3 b. cic. rub. 3 j. fiat decoctio in aqua communis, & vno Rhenano part. æqual. pro 3 b. j. b. addendo syr. de quinque rad. de byzantiis ana 3 j. b. arom. cum 3 iij. cinnamomi, & fiat apothema instar clareti. Postea etiam addendo rad. ebuli. Purgauimus cum 3 j. b. syr. ex infus. rosar. pall. addendo 3 j. b. rhab. puluer. dissoluendo cum 3 iij. decoct. suprascripti. Exhibui quoque 3 j. theriacæ, cum vno generoso, pro sudore euocando: aliquando & diacurcumæ, & post decoctæ aperientia & vrinam rursus cientia. Ita eandem purgavi pilul. de ægarico de rhabarb. ana 3 b. cum aqua absinthij: sicut pilul. vij. Dedi quoque vinum abinthiæ. Venam nullo modo huic secari iussi, cum debilis esset. Nam licet mensium profusum, quod diu durauerat, cessasset, cum & in hydropem hanc incidere: postea cum iis, quæ & vrinam prouocarent, & aquam educerent, curationem absolui. Quale hoc est: ℞. sem. hyperici 3 j. detur cum vino: quod etiam ab Aetio probatur. Capiebat etiam confer. absinth. adiectis speciebus diarthod. abh. Ad roborationem hepatis regione inuncta hoc vel simili vnguento: ℞. olei nardini, absinthij, amygd. amar. ana 3 b. spicæ viciis & schœnanthi, asari, ana 3 j. cypri, samali, rubr. ana 3 b. sem. apij 3 b. vnguenti sicaliini 3 j. cere modicum: fiat vnguentum. Crura cum valde inflata essent, lauati mandauimus cum aqua marina, in qua decoctæ erant sambucus, ebulus, lauri ac iuniperi baccæ: modo fomento & balano descripto sub finem Observat. 24. huius libri. Quibus paulatim crura detumescere cœperunt. Et supradictis decoctionibus, tum purgationibus, aliisque roborationibus aliquando repetitis, sanitatem & hæc consequuta est.

S C H O L I A.

Dictum est prius, quod in hac, sicuti in aliis speciebus, causa ipsa auferenda sit. Et ideo si ex mensibus retentis sit hypofarca, facilius curatur, quod si ab iisdem aut hæmorrhoidibus nimium fluentibus contingat. Et ideo causæ obuiandum, per seuum contrarium: & eadem auferenda, antequam ad coniunctam accedamus. Ita

ut priore exemplo ostendimus; si menses retenti, aut hæmorrhoides restrictæ in causa fuerint, sanguine ex talo, si vires ferant dimittimus, mensesque tum hæmorrhoides euocamus: hæmorrhoides, quidem panno aspero fricamus: aut ficum folio, vel cœpis: menses facilius medicamentis, quæ vna mensibus euocandis ac hypofarcæ satisfaciunt. Verum, si hypofarca ortum habeat ex nimio mensium profusio, aut ab hæmorrhoidibus nimium sanguinem fundentibus (ex hac enim causa hoc parthena subinde contingit, ut de causis dictum est) in hoc malo curando medicum solertem esse oportet. Nimio enim aut mensium, aut hæmorrhoidum fluxu spiritus dissoluantur, imbecillumque redditur hepar: quare & hæc passio, quæ inde nascitur, ac causa esse frigida dicitur. Et sic, quæ sistendis mensibus, aut hæmorrhoidibus conueniunt, hypofarcæ obsunt: & rursus, quæ hypofarcæ conferunt sanguinis fluxum promouent, augent, & huic nocent. Videndum igitur, vtrum ex affectu plus periculi impendat. Vtemur tamen aperientibus, propter hydropem; mediocriter vero aut parum aperienti vi prædictis, ob sanguinis fluxum. Interea si fluxus mensuorum valde irritetur, vtemur remediis topicis constringentibus, ex capite proprio desumptis. Ita etiam hæmorrhoides magis ex aperientibus & aquam educentibus fluant, hoc vel simili modo reprimemus: ℞. olei myrtini 3 j. olei cydon. nassichini ana 3 b. misce, inungantur hæmorrhoides mane & vespert. Aut sic: ℞. balast. viciis, gallarum, rbois obscurior. baccar. myrti ana 3 j. hypocyss. oxyacanthæ ana 3 b. coquantur in vitro rubro & pauco aceto ad tertiam: deinde chalybis multis viciis in eo decocto ardens extinguantur: fumus autem per anum recedat. Alia ex propriis locis postea dicemus. Ceterum quod ad hypofarcam attinet curandam, materia aquosa per aluum purganda est, & etiam per vrinam cientia, ut iam satis ostensum est. Quantum ad medicamenta topica attinet, quæ exterius adhibentur, resiccantia, de quibus paulo ante diximus, quæ membrum tumentibus exterius admoventur, etiam discutienti vim habentia, qualia sunt sambucus, ebulus, vrtica, & elleborus albus, in aqua lixiuij modo decocta laudantur, expressa emplastri modo imposita; vel decocta si sæpe iis abluantur. Imo solia sambuci per se in tegula candente aspersa vino, imposita & alligata valent. Prodest & lixiuium ex certi ac vitis cinere, in quo lauri aut iuniperi baccæ efferbuerint, addito nitro. Cataplasmata quoque ab Aetio commendantur, ex fermento & sale aut pane, cum puluere hyssopi, aut sabacea farina, aqua marina, & melle cocta; pari absinthij modo adiecto, quale & hoc est: ℞. caric. & fermenti ana 3 j. farine boi deaceæ, fabar. liliaceæ, fenugr. & seminis lini ana m. b. rad. & foliorum ebuli, sambuci, absinthij ana m. j. b. hyssopi & origani ana 3 iij. sulphuris 3 v. misceantur, & cum posca aut oxymel. fiat cataplasma. Vide plures & varias formulas apud alios. Sed mirabilis est historia vetulæ mulieris ab hydropem curatæ, quam Cornelius ille Roterodamus medicus, qui ante me Romæ agebat apud Gissbertum Horstium, hospitalis Mariæ consolatationis medicum, præceptorem nostrum, mihi communicauit: nempe, quod vetula quedam hydropica, & nuda ab hy-

medicis destituta, ab altera vetula edocta, capiebat ranas rubras d. 12as, easque vinas in ollam nouam coniciebat, superinfuso oleo oliuarum, illisque sic decoctis, eo oleo ventrem inu. ebat, deducendo manus versus inferiora, & stomacho incipiens versus inguina, idque calide: & secundo die tumor descendit ad inferiora, ita ut mirum in modum intrinuerint pedes. Sed cum profeceretur inu-

tionem, tertio die penitus delinuit tumor, cum nulla sensibili euacuatione. Laudat Gradus capite proprio, si in balneis arte paratis imponatur vana viue minabiler ad se attrahere aquositas, & refert rustici histeriam, qui suo tempore, cum pestis grassaretur, anno 1450. ranas viuentes scissas, & non scissas, venenosis apostematibus applicabat; & illico ranæ moriebantur, & apostemata foras educerentur. Et ita extraxit veneno omnes liberabantur, quod audiui, inquit Gradus, à fide dignis, verum esse. Et ita non est mirum, si aquositate ad se attrahant, idque etiam in ascite. Sed topica non administranda, nisi præcesserint vniversales purgationes. Ita ego frequentissime vtor, in primis diacarthamo solutio in tabulis. Quo ipso memini me vsu fuisse in Cornelia, vidua Friderici Ottonis, quæ in foro Delphico habitabat, cuius adibus Mechlina pro insigni erat; vetula, cui pedes ac crura vlcerata erant, quibus medebatur chirurgus: quæ, cum facilis solutionis esset, singulis septimanis 3 j. tantum acciperet, plusquam sexies multa aquosa per aluum reddebat. Alii dare soleo 3 b. vel 3 vj. pro vice, qui robustiores sunt. Sic matrona quedam nobilis hypofarca affecta, his remediis curata est: ℞. absinthij, agrimonie, ceruicary, nasturij hyemalis & aquatici ana m. j. sem. anisi, feniculi, cumini, ana 3 iij. rad. feniculi, petroselin. inule an. 3 vj. baccarum lauri 3 b. sem. geniste 3 j. soldanelle m. b. coquantur in duobus poculis vini Rhenensis, ad consumptionem tertie partis, saccharo dulcoretur vel melle. ℞. succi iros cochlear vnum, deorsum cum cyatho vno decoct. suprascriptæ. Vespert eiusdem diei, cum succum iros sumpisset, capiebat 3 j. confer. mithridatica. Aliquando sumebat 3 b. vel paulo plus diacarthami solutum in tabulis. Quibus & hæc conualuit. Sed si febris adest (quod variis contingit in hypofarca, sed magis in ascite) aliter procedendum est ratione febris; vt Observatio sequens monstrabit.

OBSERVATIO XXXVI.

De anasarca, cui in principio febris admixta erat.

Franciscanus monachus, cui nomen Iohannes erat, de Sancta Trudone, annos 30. natus, Almaria anno 1557. ex chronico morbo prius, & fluxu ventris, quasi in hecticam febrem incidit, cum putredine inam & sumpto cibo incallescerebat. Cui & difficultas spirandi aderat, similiter & tussis. Tandem morbi diuturnitate, quæ hyeme præcedente durauerat, ad cachexiam deuenit, & ad hydropem hypofarcam, & lienis aliqualem durtiem: ita ut primo pedes intumescerent, ac edematum modo molliores ac laxiores fierent, & postea facies ac totum corpus tumidum euaderet. Ad hunc accitus sub finem Aprilis, cum prodeplorato quasi haberetur, infra scriptis tamen remediis, præter aliorum monachorum opinionem curatus est. Tertio autem die Aprilis, anno 1557. cum tussis ac febris illum adhuc vrgerent, eclegina etiā ad hecticam aliquo modo conueniens, omnium primo præscripti: ℞. syr. iunibini 3 i b. syr. viol. (ob hecticam, ad maiorem humectationem, licet minus anasarca conueniret) 3 b. specier. diarthag. frig. in tabul. sacchar. penid. ana 3 j. misce pro eclegmate. Hoc sæpius reiterato, tussis (quod mirum videbatur) fere in totum cessauit. Interea cum febris ad secundam fere speciem hecticæ progressa esset, cum putredine tamen, ideo pure refrigerantibus & humectantibus non opus erat, sed simul deopillantibus, quæ & putredini resisterent. Et quia iam fluxus ventris, qui

antea eidem aliquot diebus adhaerens, paulo ante nostrum accessum cessauerat pro febre, hepatisque deopilatione, & lienis duritie, sequens decoctum praescriptum est, quod & tussis non obesset, quae adhuc exigua aderat: *℞. corticum rad. fenniculi, cichorii, dentis leonis, petroselin. meos ana ℥ ℥ ss. herbae hepatica, vngula cabalina (ob tussim) agrimoniam, endiu, cichorii (ob febrem & deopilationem) hyssopae ana m. j. fumarie manip. ii. sem. fenniculi. ℥ iij. fidebat decoctio in ceruicia tenuiori, pro ℥ j ss. & zacch. candi. ad dulcedinem condiebatur: quo bis in die vebatur.* Hoc autem decocto, in se complectente indicationem curandi, mixtam magis, & tam ad febrem quam hypofarcam, calor ille febrilis cessare cepit, simul & tussis, ac sitis, quae vehementior erat, adeo postea ad materiam minorandam, & leuiorem materiam expurgationem, ne forte iterum fluxus, quo ante nostrum accessum afflicta batur, rediret, decocto supra scripto adieci folliculorum fenae ℥ j ss. ex quo omni mane sumebat ℥ iij. vel v. quotidie aluum moderate deponens: dolore quoque hypochondrium dextrum, propter duritiam & opilationem aliqualem, nonnihil occupante, paulatim etiam euanescente. Et quamuis febris & calor, ac simul tussis, sedarentur, cachexia tamen magis accrescebat, & hydrops asafarca, ut crura in dies magis magisque in maiorem molem attollerentur, & corpus ipsum, tum facies ac palpebrae, simul inflarentur. Quamobrem, post decoctionem vnam atque alteram magis extenuantem & digerentem, iterum decocto simul expurgante, cum foliis fenae, usus sum: & 14. Maij hanc decoctionem subsequenter praescripsi: *℞. specierum dialacca, dianthi ana ℥ j. specierum triasent. diarrhod. abb. trochisf. de rhab. ana ℥ ss. dissolutis in aqua fenniculi, adiecto zacch. albis. q. s. fiat confectio in tabulis, sumebat omni mane ℥ j ss. postea ℥ ij. deinde paulo plus.* 15. Maij, cum aluum non redderet, hoc balneo vti sumus: *℞. puluer. biera picra simplicis ℥ j. diarrhody pul. colocynth. ana gran. iij. mellis ℥ j. salis parum fiat balneum;* quo satis aluum deposuit. 18. Maij, febre declinante, remanente tamen maxima inflatione pedum & femorum, ventris ac totius corporis, magis tamen pedum, etiam si eundem infestante, ex apozemate sumpsit bis in die cyathum vnum: *℞. corticum rad. cichorii, fenniculi, petroselin. ana ℥ ss. rad. cichorii iros ℥ iij. rad. cichorii ℥ j. agrimoniam, capill. vener. manul. cichor. endiu ana manip. j. scolopendr. absinthij Romani ana pnc. j. sem. fenniculi, anisi ana ℥ i ss. sem. mm. 4. frigid. maior. ana ℥ ss. vuarum passul. ab arill. mund. ℥ j. fiat omnium decoctio in aqua communi pro ℥ j ss. col. adde syr. de cich. Nicoli, cum rhab. ℥ ij. syr. de duabus rad. oxyracch. simpl. (ob calorem) ana ℥ j. depuratur cum oui albumine, & arom. cum puluer. specierum diarrhod. abb. dianthi dialacca ana ℥ j. misce, fiat apozema.* 21. Maij hoc praescriptum est: *℞. rad. cichorii iros, ebuli, petroselin. fenniculi, apij, cichorii ana ℥ ss. herbae hepatica, capill. ven. scabios. scolopendria, ceterach, agrimoniam, manul. cichor. endiu ana m. j. hyssopi, vngula caball. ana m. ss. sem. fenniculi, anisi ana ℥ j ss. follicul. fenae ℥ ss. epithymi, polypodij querc. ana ℥ ij. medij corticis sambuci m. ss. fiat omnium decoctio in j. partib. vini Rhen. & vna parte aquae ad ℥ j ss. colatura adde oxymel. compof. (nam calor, sitisque iam magna ex parte cessauerant) ℥ j ss. zacchar. cand. ℥ j. arom. cum ℥ ij. specierum dialacca & dianthi. sumebat bis in die cyathum vnum; & quotidie habuit quatuor aut quinque secessus, valde aquosos, cum maxima aquae euacuatione, & diminutione tumoris totius corporis. 24. Maij lienem & ventrem tumidum inungi mandauimus solo vnguento Agrippae: & accipiebat rad. iridis contuse & exsiccate ℥ ss. aliquan-*

do ℥ j. herbae lenticulae aqua momentum; ligentur in nodulo, & pendeat nodulus in ceruicia sua, & exprimatur: ea ceruicia vltus est ad tres septimanas, cum magna vtilitate, cum & multi hoc solo consilio muliercularum curati dicebantur. Postea & crura inungi iussimus bis in die vnguento infra scripto: *℞. vnguenti Agrippae ℥ ij. vnguenti mariani ℥ j. misce.* Et iterum reiterata fuit confectio in tabulis, prius descripta 14. Maij. Interea suborta est magna testium inflatio. Pro qua depellenda cataplasma praescriptum ex puluere corticum leuorum quercus (coriarij vulgo Rin appellant) florum chamemill. meliloti, rosar. rubear. decoctis in vino Pictauiensi, addita farina fabarum, ad modum cataplasmat: quo equidem illico cessauit testium inflatio ac feroci. 1. die Iunij rursus reiterata decoctio 21. Maij descripta, absque folliculis fenae & epithymo, cum per se quotidie semel aut bis aluum copiose deponeret. Vrebatur & vnguentis supra scriptis: quibus tandem ac potitionibus iam dictis assumptis, tumores ventris ac pedum cessare coeperunt; etiam balneis ac fotibus sequentibus adhibitis: *℞. florum chamemillae, meliloti, fursurii, artemisiae, farvae, parietariae, cumini, fabarum cumisum, foliorum lasuri ana m. j. fiat decoctio pro balneo in aqua marina, quae facile ex mari adferebatur, milliari tantum vno ab vrbe Alcmariana patria nostra distante, vnde & Alcmariam dictam quidam putant, quod non procul à mari Oceano distet, vel quod sit prope hanc lacum.* At Adrianus Iunius, medicus doctissimus, & noster familiaris, existimat, ab vniuersitate lacuum sic dictam, quos lingua Cimbrica *Mieren* nuncupamus, ac si dicas *Almeer*: quam & ab Agillo quodam viro pio filio Radbodi conditam opinatur. Vide eius historiam Bataviae. Sed ad nostrum agrum redeamus: Cum non posset ob oedematosa crura valde inflata, humiditatem balnei ferre; tubebam spongias in hoc decocto immergi, ac denuo exsiccare, & exsiccatas apponi: & imperabam fieri fortes ligationes cum fasciis circa crura: quibus tandem detumescere. Oedematosa enim in cruribus, quae plurimum hydropicis, ac tabidis & cachexia laborantibus contingunt, & si symptoma eiusmodi superueniat, saepe nulla nec propria cura indigent: nam si morbi praecedentes recte curentur, sola aliquando deligatione curari possunt, ut nos saepe experti sumus, fascias prius aqua marina madidas, & demum exsiccatas, cruribus circumadiicendo. Ita & hic deligationes, praeter linimenta iam dicta, egregie profuere: similiter & abstinentia potus, quam eidem quoque iniunxeramus. Interea licet crura plane detumescerent, 13. Maij ad roborationem hepatis, tum aliorum viscerum, haec tabulae denuo praescriptae sunt: *℞. specierum dialacca, dianthi, trochisf. de rhab. ana ℥ ij. specierum diarrhod. abb. ℥ j. dissolutis in aqua hyssopi & fenniculi, adiecto zacch. albis. q. s. fiat confectio in tabulis secundum artem.* Reiteratisque decoctionibus supra scriptis, ab hypofarca curatus est: magno cum nostro honore. Sed rursus nono die lul. pes fuisset coepit inflari, ac valde in tumorem attolli: ideo hoc linimento denuo vti sumus: *℞. vnguenti Agrippae ℥ j. vnguenti alabast. vnguenti dialthae ana ℥ ss. misce.* 20. Iulij die hoc ipsum reiteratum est. Verum cum videremus, quod facile denuo reciduum incurreret, eo quod pes snister non detumesceret, ac venter, qui facile solubilis erat prius, nunc nonnihil constrikeretur; 23. Iulij hoc decoctum sequens praescripsi: *℞. rad. apij, petroselin. fenniculi, iros ana ℥ ss. rad. ebuli, bryonia, malae, corticum rad. cappari.*

thamarij an. ℥ ij. rad. isula minoris, folliculorum fene alexand. an. ℥ i ss. agrimoniam cassuta, ceterach scolopendria, centaurij minoris, endiu ana manip. j. sem. carthami parum contusi, anisi, carui, ameos, folior. brassicae mariae seu soldanelle ana ℥ i ss. sem. fenniculi ℥ iij. rumarum cum arillarum ℥ j. fiat omnium decoctio, secundum ordinem in ceruicia communi ad ℥ j ss. fenaeque infusa per noctem supra herbas: deinde colatura addatur symp. de byzantiis de cichor. is. Nicoli cum rhabarbari an. ℥ i ss. misce pro apozemate: de quo modo semel, modo bis sumebat in die: & quotidie, cum facili esset solutio, semper ad minus quatuor habuit secessus, cum maxima alleviatione. Postea cum crus finitimum oedematofum neque fomentis neque linimentis in totum detumesceret, sola deligatione forti per fascias ad me descripta, probe & egregie hic praeter omnium opinionem curatus fuit, cum crura in inextimabilem magnitudinem, tum venter inflata essent. Verum istis supradictis diligenter adhibitis, ac dicta conuenienti imperata, perficte sanatus est: & deinde sanus existens absque vilo morbo, in annum millesimum quingentesimum sexagesimum primum, commode se habuit: sed tunc in hyeme rursus prolapsus in eandem hydropem, in vrbe Leodiensi tunc degens, quod & admiratione dignum est, à medicis praesentibus ibidem cum sanari non posset, forte frater eius, etiam eiusdem ordinis monachus, ad me Delphos venit (nam ea tempore & ipse Delphi agebam, nempe anno millesimo quingentesimo quingentesimo octauo, in principio enim illius anni eo veneram, honorario publico & stipendio condecoratus) & orauit, ut fratri ea remedia, quibus anno millesimo quingentesimo quingentesimo septimo, per me curatus fuerat, transferberem: quae & tunc penes me conseruata erant. Transcripsi autem eadem; tamen hac cautione, ut medici diligenter obseruarent, num eadem hypofarca ut prius, laboraret. Quae quidem cum fideliter & transcripsissem, & ad medicos misissem, iidem vti sunt, cum tanta felicitate (ut frater eiusdem postea narravit hic in conuicio Minoritarum Delphi agens) ut cum pro deplorato ab aliis medicis haberetur, de quo nostris remediis ac praesidiis iam dictis, integræ sanitati restitutus fuerit.

SCHOLIA.

QVod medici Leodienses hunc monachum, cum secundo in hanc speciem hydropis incidisset, curare non potuerunt, in causa fuisse puto, quod forte praeter causam coniunctam, antecedentem & praecedentem, tum praesentem, minus animaduertierint, nempe aliquam causam calidiorum: vnde videntes forte solum calefacientibus, & asafarcam tantum facientibus, febre illa relicta, minus agrum sanauerunt: potuit enim eandem hecicam, ut prius, coniunctam habuisse. Quare denuo cum vterentur nostris remediis praescriptis, aeger sanitati rursus restitutus est: quamuis nos praesentes non fuimus. Verum cum nos hunc monachum praemanibus haberemus, mihi in mentem venit illa animaduersione: nempe si cum aqua inter cutem febris quoque complicitur, quod admodum calidis auxiliis non semper sit vtendum, neque in

cibus, neque in potibus aut purgationibus, aut antidotis, ut recte admonet Alexander Trallianus. Nullum enim valde calefaciens ipsos iuuare potest: nam eiusmodi medicamenta sitim ipsorum augent, & febrem incendunt, & causas inflammantes magis adhuc exurunt, intenduntque malum. Quare aqua inter cutem ex acutis morbis profecta, non potest non inflammationes habere in ipsa perseverantes. Nihil enim adeo interuallorum experta est, ut febris: ac mirum, quod neque aqua inter cutem ipsis oboriscens, calorem eorum extinguat, neque febris omnem aquam inter cutem exhauriat: sed ab aqua simul & igne ambo contineantur, ut vndique dubia sit curatio, siue calefacere, siue refrigerare quippiam velis. Quippe necesse est, ut refrigerantia omnino aquam inter cutem adaugeant: calefacientia rursus febrem. Satis igitur est, huiusmodi mixtam curationem adhibere, & ei, quod magis vrget, quatenus licet, insistere. At ubi febres vehementiores apparent, tunc refrigerantibus potius vtendum est, nec metuendum ea tunc exhibere. Quomodo enim finietur febris, nisi à contrariis? Imo neque aqua inter cutem cessauerit vquam, nisi prius calor praeter naturam desierit. Etenim is si diutius immoretur, aquam inter cutem parere potest: Omnis namque siue calida intemperies, siue frigida, si longius protrahat, superetque vires, deicit & nutritionem. Itaque cum aegri alimentum, quod distribuitur, non amplius in sanguinem transmutant, necesse est, ut in vaporosam quandam & prauam substantiam conuertatur. Porro quod aqua inter cutem etiam ex colliuatione nascatur, diuinitus quoque Galen. conficitur, ut liquet 3. de causis symptomatis. Videmus autem colliuationem à calore potius, quam frigiditate oboriri. Quare omnia & quae praecesserunt morbum, & quae nunc adiunt, obseruanda putamus, ac ubi praesentem intemperiem internoueris, ita ad curationem audacter accedas, non autem vulgari opinionem sequaris: nempe, aqua inter cutem laborantes, quouis modo calefaciendos esse. Neque enim hoc verum est. Nam ego plerisque (inquit idem Alexander) etiam à refrigerantibus medicamen-

Hydropis interdum interdu: refrigerandi.

Aqua inter cutem cum febre curat.

Pet. Forest. Tom. 2.

K k sexde.

sexdecimo, primo libro (de eadem aqua inter cutem cum febre complicata) scribitur, scriptum reliquit. Postquam igitur omnibus aqua inter cutem laborantibus victum unicuique aptum prescripseris, tunc ad ea accedito, inquit idem Alesander, quæ ipsos purgare possunt; non confestim & una vice, sed paulatim. Ex frigida quidem intemperie aqua inter cutem affectos calfacientibus, imo neque hos cibis nimium siccantibus, aut medicamentis acrioribus statim curare; sed per vices, & à mediocribus primum inchoari oportet: deinde sic ad valentiora, & ea, quæ magis calfacere & extenuare possunt, progredi. Nam calfacientia nimium, si vniuersa ac una vice assumantur, totum potius habitum colliquant, quam abundantem humorem euacuant. Ita vero etiam, si refrigerantibus uti oportebit, à mediocribus incipiens, particulatim naturæ adicere conatur. Atque hoc pacto ad magis refrigerantia accedito. Postquam igitur ipsos purgaueris, ut conuenit, etiam ad balnea & motus mediocres ducito. Sed pituitosos & temperatura frigidiores, satius est naturali balneo committere: graciles autem, siccos, & febricitantes, potabilis & dulcis aqua lauacro, vntione, mutuatione aeris, & omni hilaritate recreare oportet. Ita namque accidit, ut congruo vtentes victu, ad pristinam rursus temperiem reuertantur; ut etiam iecur non amplius aquam, sed benignum sanguinem, in posterum generare queat. Alioqui si hypofarca, ut plerumque fit, sit sine febre & caliditate aut intemperie calida, tunc victu & aere exsiccante vtendum, ut prius docuimus. Refert Nicolaus Florentinus, de quodam comedente tantum alaudas (Catenaria h. c. vix credente) petroselinum impletas, cum pane biscocto, & modico vini subtilis, & velperi cum pane puro infuso in vino, & puluere sequenti aspersio, ab hydropo curato. Pulvis talis erat: Recipe cinnamomi electi ℥ ss. caryophyllorum, galangæ, macis, anisi, amomi, lactæ ablusi seu lotæ ana ℥ ss. misce. Nocte vero sine potu degebat. Et sic curatus fuit. Quod ad medicamenta attinet, duas rursus intentiones habet; vnam ad materiam coniunctam, alteram ad hepatis malam dispositionem, ne noua materia aggregetur. Prima quidem absoluitur medicamentis solutiuis, materia prius digesta, nempe melle rosaceo oxymelitis simplici syrupo de duabus radicibus cum aqua hyssopi, cuscute, absinthii, feniculi, per quinque dies. Mox materiam euacuabimus, ut iam dictum est, sed iis, quæ hepati non noceant, cum & hepar in hypofarca debile sit, vitando colocynthidem & helleborum: iisque etiam per interualla adhibitis, quæ hepar roborent; minime contenti vnica euacuatione, cum materia rebellis sit. Primo dant bisuram simplicem ad ℥ vij. per se, vique ad ℥ j. vel ℥ ss. cum ℥ j. agavice vntificati vel cum pilulis de rhabarbato, de quarto in quartum diem, quibus Nicolaus se multos curasse fateatur, ex mente Guibelmii, vel electuario diaphani, aut Indo. Vide reliqua apud Catenariam. Malam intemperiem amouemus cum ℥ ij. diacurcum, cum aqua absinthii, eupatorii & cuscute cum hepate lupi, & rhabarbato. In calida vtitur syrupo de byzantiis, de cichoriis confecto, diarrhoda abbat. vel si timeamus caliditatem, trochiscis de rhabarbato adiungimus diarrhodum abbat. ut Gradus fecit in principe Sfortia, qui ab hac agitudine curatus fuit. Causa

enim ipsa semper auferenda: ut si à frigiditate hepatis naturali fiat, reducenda ad temperamentum, calidis electuariis & vino generoso. Si ab obstructione, hepar aperiendum, ut capite de obstructione eiusdem. Si ab apostemate, curetur apostema, ut dictum est: Ita & de oppilatione plenae, & scirrho; si inde oriatur, curandum, ut postea capite proprio dicemus. Ita quoque, ut prius dictum est, si ex potu aqua frigida, vel eiusdem balneo fiat, vtatur cibis calidis actu & potentia, vino veteri aromatico, aliisque calidis iam dictis. Si ex fluxu ventris, recurratur ad caput de debilitate hepatis, ob laxitatem suæ substantiæ, & ad caput de fluxu hepatico. Nunc ad propriam curationem ascitis veniamus.

OBSERVATIO XXXVII.

De Ascite.

Ascite quidam laborabat istis diebus, cuius venter tumidus erat, & adeo eleuatus, ut rumpi videretur: quem cum manu percuterem, aqua ut in vere collecta sonabat. Sed cum virtute satis constaret, & recte ad oblata adhuc se haberet, neque febrem pateretur, & ex frigida causa ortum haberet, calidiorum victus rationem huic, & egregie exsiccantem, prescripsi; & humorem serosum statim euacuare decreui, cum ab euacuatione initium curationis institueretur; venæ sectione omissa. Quamobrem omnium primo hunc syrupum propinaui: Recipe syrupum de quinque radicibus de eupatorio capillorum, perneris ana ℥ ij. aqua decocti absinthii, agrimonie, florum sambuci ℥ ss. vel aqua euacuata rhabarbati, si habuerit, ana ℥ iij. misce, depuretur adiecto cinnamomo selecto ℥ j. suauiore sapore & odore reddatur, sumatur quatuor diebus in diluculo. Deinde ℥ ss. diacurcum thami ℥ iij. diaphanici, catholici ana ℥ ij. syrup. de eupatorio ℥ j. cum decocto sambuci, absinthii ℥ iij. fiat potio, sumenda in diluculo. Deinde consului, ut hoc vel simile apozema caperet. Recipe radices ieros, ebuli, apij, petrosæ, feniculi, asparagi, brusci ana ℥ j. agrimonie filipendula, pentaphylli, capillorum veneris, pimpinelle veræ, vulgo beuennella dictæ, ceterach. cassuta, absinthii ana manip. j. azari, castæ lignæ ana ℥ ij. pulueris cicad. ℥ ij. (has Fontanonus maxime laudat) seminis apij, feniculi, dauci, petroseli ana ℥ i ss. seminis geniste ℥ j. cicurum rubrorum manip. ss. florum sambuci & geniste ana pugl. j. soldanella manip. ss. polyodii quercini, medullæ cartbami, vel seminis eius contusi ana ℥ ij. rhabarbati selecti ℥ j. si sit scaberrima ana ℥ ss. coquantur in duabus partibus aqua communis, & una parte vini Rhenensis, pro ℥ ss. colaturæ addendo syrupum de eupatorio, de radicibus ana ℥ ij. aromatum cum ℥ ij. cinnamomi; & vtatur quatuor diebus mane. Purgauit hunc cum pilulis sequentibus: ℥ ss. pilularum de agarico ℥ ij. ss. pilularum de mezereio ℥ ss. cum aqua agrimonie fiant pilulæ. v. dentur in diluculo. Postridie vero: Recipe theriacæ veteris specierum diacurcum, ana ℥ ss. conseruæ capillorum veneris ℥ i ss. Deinde omni mane sumebat ℥ ij. vel iij. diacurcum in salubris. Postea interpositis diebus, etiam illud, quod sequitur: Recipe succi ieros ℥ j. mellis rosarum colati ℥ j. cinnamomi ℥ j. bulliam; & de sumemus cum ℥ ij. aqua florum sambuci, vel sambuci decocti; detur vnica vice, modo

modo tantum sumendo drachmam dimidiam succi ieros. Postea ventrem inuinximus vnguento Agrippæ, martiato, & dialibæ simul mixtis: imposito etiam emplastro ex stercore bubulo, cum oleo irino & vnguento Agrippæ. Crura vero tumida lauari iussimus lixiuio ex cinere vitis, in quo folia ebulli & sambuci decocta erant. Vomitus non prouocauimus: qui licet in principio aliquando conueniat, tamen quia malum aliquando progressum, eo minus vii licet. Sed eius loco pilulis superscriptis ut vteretur vtile duximus: subinde & his, vel similibus: Recipe pilularum de rhabarbato scrupulis duo, aggregatis scrupulus vnus cum drundio, elaterij grana tria, cum succo radicis ieros, fiant pilulæ octo. His quoque tabulis: Recipe specierum diarrhod. dialacæ, rosarum nouellarum, trochiscati de rhabarbato, ana drachma dimidia, rhabarbati albisimi, in aqua eupatorii & cichoriis dissolutis, fiat electuarium in tabulis, dosi drachmæ dua, vel tres. Hoc cataplasma quoque, vel simile, ut ventri apponeretur proposuimus: Recipe foliorum sambuci manipuli duo, florum chamæmille manipulus vnus cum dimidio, radicis ebuli vncia vna cum dimidia, radicis bryoniæ, ieros ana vncia vna, baccharum lauro drachmæ sex, seminis anisi, cumini ana vncia vna, coquantur in aqua & vino quantum sufficiat ad mollitudinem, addendo rebus iustis, sarsnæ lupinorum vncias duas, sulphuris vnciam vnam, stercoris vaccini vel caprini drachmas septem, vnguento Agrippæ vntiam dimidiam, mellis quantum satis fiat cataplasma. Atque his vel similibus sæpius cum summa salute plurimorum ægrotum vti sumus; quibus & sanitatem consequuti sunt, si statim in principio ea recte adhiberentur.

SCHOLIA.

Ascitis affectum licet periculosum diximus, curatio huius tamen tentanda, nam non pauci ex ea euasere, multi vero tamen succubuerunt. Quod ad propriam eius curationem attinet, si ex frigiditate sola iecinoris consistat, ut ex frigida, vel frigidi medicamenti vti nimio, vel ex aliqua parte affecta, cui iecur consentiat, tunc cura tentanda est: atque inprimis ad materiam proximam respicere debemus, mox ad causas remotas, id est, affectus, quibus vel primario, vel secundario afficitur. Quod ad materiam attinet, intentiones curatiue eadem sunt, scilicet vacuatio. Sed alteratio hic expectanda non est. Nam serosus ille humor materia sanguinis esse nequit: ideo ut toto genere præter naturam vacuandus. Sed vacuandi modo non iidem: nec enim hic sanguis mixti debet: sed inter vacuationes maxime conuenit purgatio, ob purgandi excrementi vicinitatem. Vri-natiua etiam conueniunt, quod facile aliquid aquosi humoris per renes traducitur, cum tamen in eos, tum in cauum venam refudat. Præterea faciunt ad distributionem in iecur, ex qua impedita dicebamus, maxima ea parte colligi in ventre aquas. Sudores minus conueniunt: quoniam non est in extima corporis superficie humor distributus. Sat ergo erit, exercitiis moderatis uti, ad excitandum calorem: & reliqua victus ratio omnis similis sit hypofarcæ. Balnea quoque & potiones sulphureæ minus his conueniunt: tota quia his vires imbecillæ re-

soluuntur maxime, tum quia sudoribus non multum iuuantur. Iuuantur igitur purgatione, vntis, cataplasmatibus, incisione. Ac primum de purgatione agendum. Hæc autem per potiones fit, aut medicamentis, quæ ad ventrem applicantur, aut clysmatis. Cum autem hæc multiplicia sint, ea afferam, quæ hodie in vtu sunt, & experta. Materia vero eorum, quæ aquosos humores ducunt, hæc est: Inprimis squamma aris, vel ærystum, quo Iacchius se primum, quod sciat, nostra ætate vsum refert: cum tamen Baesdorpheus antea eo vtu sit in Imperatore Carolo Quinto hydropico, cum alij medici desperarent; qui se vnum remedium habere profitebatur Carolo Imperatori, sed eo se potius malle vti in rustico, quam in Imperatore. Cui Imperator respondit (ut nos à fide dignis acceperimus.) Cogita te rusticum præ manibus habere, modo Imperatorem ita curaueris. Atque eo vtens illum ipsum sanauit. Rhazes quoque eo vtu est, ut refert Gradus. Addit Iacchius, Virumque optime debet conserui, atque in cataplasia conformari ex melle. Dosis à drachma vna, ad drachmam vnam cum dimidia. Admisce caryophyllum vel cinnamomum. Aliud vtitatum remedium est, cortex radicis sambuci in succum redactus. Dosis est ad vncias duas, & tantumdem vini odorati. Benedictus Veronenis radicis sambuci, corticis succum ad quatuor drachmas quoddam dedisse scribit. Alij radicis ebuli succum acetabuli mensura quotidie nouem diebus dedere: Radicis ebuli sunt, decrefcente luna; atque ita sanantur hydropicos: vel vnciam vnam; egregie enim aquam trahit. Vti etiam facit cortex medius sambuci. Nicolaus vna vice dat vncias sex, decocti sambuci, corticis mediani, idem dat ex succo sambuci à drachmis duabus ad quatuor, & succi ebuli à quatuor drachmis, ad vnciam vnam. Quidam succum ex sambuci cortice medio cum oxymelice propinarunt. Sed si rursus versus (ut quidam autumant) è ligno abradunt, vomitiones concitari; si deorsum versus, per inferna deduci tradunt. Aliud est iridis succus, ex radice expressi datur cum zaecharo, quod faucibus asperitatem facit: dosin idem Iacchius circiter vncias duas, vel tres esse vult. Vncia vna sæpe satis fuit in robustis, ut Observatione sequenti constabit. Alij vnciam dimidiam dant, sed putum, nullam fere vim habet si decoquatur. Purus esse debet, abiecto sedimento: ex zaecharo vel syrupo violato, aut ouo forbili delicatius sumitur; & præstantissimum illud remedium habetur. Aliud vtitatum est soldanella sine soldanella, brassicam Soldanella, marinam dicunt: frequens est in Zelandia, & eo piose ad nos fertur: nos frequenter in decoctis manipulum vnum, vel manipulum dimidium ponimus. Hanc male quidam putant esse eam herbam, inquit Iacchius, quæ appellatur Cachile ab Arabibus: illa enim alia ad marina brassica, & similis vñea: & inuenitur ætate in nostro littore: qua in hunc vsum hodie aliqui vtuntur. Soldanellæ succus vel potio, vel etiam folia siccatæ, & in puluerem redacta, dantur. Scio quosdam, inquit Iacchius, & aqua exstillata vlos: ego vero non sum vlos. Hollerius tamen refert libro primo, capite trigesimo septimo de hydropo. Aqua exstillata è purpureis floribus ieros data, drachma sex, vel vncia vna quantitate, cum scrupulo vno, electa risantia, & granis octo, cinnamomi, efficitur: istam aquam hydropicos

Historia Nicolæ.

ascitis curas a propria.

Purgatio.

vri-natiua cunctis.

Sudores minus conueniunt in ascite.

Quæ ascitis curas a propria.

Nec.

Radicis ebuli succus.

Succus iridis.

8

K k ij pcorum

in vino Rhenensi, & aquae petrosel. fœniculi part. aqua-
libus, & conquantur in balneo maris, & sicut infusa supra
herbas per noctem, pro 15 j. fortis expressi. adde syrup. de
eupat. 3 ij. syrup. de byzantiis, sine aceto (quia parum
tullebat) 3 j. misce, capiat omni die modo semel modo
bis: & egregie operabatur. 28. Nouembr. cum cy-
atho vno decoct. suprascriptæ fumebat succi ireos
3 ℔. pul. soldanella 3 j. in diluculo: & habuit sex se-
des admodum aquosas; ventre tum testibus de-
tumescentibus: Facta tamen pro bursa testium
evaporatione, ex floribus chamamill. meliori, corti-
cum querc. adiectis aliis iam supradictis, & emplastro
seu cataplasmate precedente admo 29. Nouembr. hac
sola inunctione contenti fuimus; & hernia illa
aquosa, his exhibito succo ireos egregie curata est
absque incisione: 2℔. olei anethini, chamamel. meli-
lori an. 3 ℔. misce. postea ad ascitem curandam &
aquam depellendam, 2. die Decembris hæc præ-
scripta sunt: 2℔. rad. quinque aperit. an. 3 ℔. rad. c.
ireos 3 ij. ceterach. capill. vener. byssopi an. m. j. femin.
genista, anisi, fœniculi an. 3 j. femin. petrosel. 3 ℔. cort.
rad. thamaris. 3 j. glycyrrh. 3 ij. passul. enucleat. 3 j.
folior. senæ 3 ℔. agarici fœmin. soldanella an. 3 j. zinzib.
3 j. schœnanthi, spica an. 3 ℔. fiat decoct. in aqua fœ-
niculi, petrosel. & vini Rhenens. qu. suff. sicut per noctem
infusa; cuius expressionis accipe 3 ix. addendo syr.
de eupat. de byzantiis an. 3 j. arom. cum specier. diar-
rhod. abb. diacur. dialacca an. 3 j. misce. detur, ut di-
ctum est, omni mane. Postea 2℔. succi ireos 3 vj. pul.
soldanella 3 j. detur cum cyatho vno decoct. su-
prascriptæ; deiecit metam aquam citrinam de-
cies. Egregie venter detumuit, cum maxima al-
leviatione. 4. die Decembr. cum aliquantulum
tussiret; hæc præscripta sunt: 2℔. syr. capill. vener.
3 ij. specier. diapeni 3 ij. 3. specier. diareos Salomonis
3 j. 3. zaccb. pend. 3 ℔. misce. pro linctu, sumat cum
baculo liquoritæ ad libitum. 8. Decemb. sequens
sumpsit: 2℔. succi ireos 3 vj. pul. soldanella 3 j. da-
banur cum decocto vltimo præscripto, optime ad mira-
culum eduxit aquam. Interim diebus sequenti-
bus, pro roboratione viscerum vtebatur sequenti
elect. in tabulis. 2℔. specier. diarrhod. abb. 3 ij. spe-
cier. diacurcum. dialacca, diareos simpl. an. 3 j. dissolut.
in aqua agrimonie, adiecto zaccb. albiss. q. suff. fiat ele-
ctuar. in tabul. Cœpit in dies tunc venter detumescere,
tum crura ipsa; ac paulatim melius habebat
16. die Decembr. rursus ex hoc decocto fume-
bat. 2℔. rad. quinque aperitiuæ, rad. ireos an. 3 ℔. ca-
pill. Vener. polytrichi, ceterach, agrimonie an. m. 3.
sem. anisi 3 j. 3. folior. senæ 3 vj. soldanella 3 ij. ruar.
passul. enucleat. 3 j. liquor. rasa 3 ℔. conquantur in aqua
communi, pro 3 ix. fortis expressioni adde syrup. de eupat.
de byzantiis an. 3 j. misce. Sed tunc crux excoria-
tum est, & maxima copia aquæ quotidie efflue-
bat. Pecia lini cum vng. albo superinducta ap-
ponebatur, ob excoriationem. Eo decocto ab-
sumpto, iterum 3 vj. succi ireos. pul. soldanella 3 ℔.
cum decoct. cepit: deinde iterum elect. in tabulis;
& pedes detumere; & quasi curatus videbatur.
Verum cum homo esset admodum crassus, mere-
rusticus, & insignis ceruissiarum potor, iterum
largius ceruissiam bibens, à qua diu abstinerat,
cum iam aliquot diebus curationem vltiorem
intermisisset, iterum venter mirum in modum
inflati cepit; & crura denuo in maximam mo-
lem excreuerunt: adeo ut iterum 16. Ianuariæ nos
vocauerit, anno 1563. Cum vero adhuc robustus
videretur, vna cum Ericio hanc potiunculam ex-
hibuimus. 2℔. soldanella 3 j. 3. mezereonis 3 ℔. sem.
anisi, carni, danci, fœniculi an. 3 j. 3. bulliant in vino Rhe-
nensi sicut per noctem infusa, mane huius fortis cola-
tura accipe 3 ij. 3. adde succi ireos 3 vj. misce. Ex-

hibita fuit mane potio in diluculo: ex qua semel
vomitur habuit. Sed postea per diem & noctem
sequentem copiosissime hæc ipsa aquam eduxit:
ita ut venter omnino detumuerit, tum crura
subsiderent. Hoc tamen medicamentum forte
est, quo non vitendum nisi in robustis, quorum
naturam cognitam habemus: Nam & hic vit
quadratus & robustus, bene tulit, & optime pro-
fuit. Huic rursus & confectiones elect. in tabulis
exhibita, ad viscerum roborationem: & denuo
bene habere cepit: & tunc rursus à medicamen-
tis abstinuit. Deinde cum videret iterum crura in-
flari, denuo sequutus est muliercularum consilia,
quæ pedibus applicarunt & cruribus bolum ar-
menum, cum aliis reperculsiuis: vnde tam pesti-
me habuit, iterum facta recidua, multo peiore
præcedente; adeo ut crura tandem in tantam mo-
lem excreuerint, ut ad cum uterque rursus acce-
tus, in vita maiora nunquam spectauerimus, in
homine licet magnæ staturæ & valde crasso. Imo
ex nimia mole cute suppurata, sub poplite vlee-
ra valde putrida cum putrefactione subsequuta
sunt: quæ nullo modo postea curari potuerunt.
Et post tres septimanas magis rursus intumescen-
te ventre, cum crutibus, subsequuta est febris,
licet lenta & levis. Ita ut præhabito prognostico
17. die Februarii eiusdem anni è vita discesserit.

S C H O L I A.

Recidivum ipsa radice, diximus in lib. Obser-
u. nostrarum de febribus, multo peiorem esse; &
hic præcipue: nam postquam muliercula illa re-
perculsiua femoribus applicuissent, ea ipsa statim
cum tanto dolore intumuerunt, ut nullo modo
sedari possent. Mox subsequenti suppuratione
sub poplite, deinde & febre, ventre semper ma-
gis crescente, tum cruribus, hic asciticus pa-
rum in fine curationis obferuans victus rationem,
& vita decessit. Semper enim ascitis grauis & sus-
pectus morbus est: & hic periculosior factus,
primo ab empiricis, postea in fine etiam à mu-
lierculis. Nulla præsidia, licet videbantur homi-
nem iam antea restituisse, postea viribus deiectis
vilo modo iunare potuerunt. Quibus modis cu-
retur ascitis, iam satis dictum est: semper habita
intentione ad causam coniunctam, nempe hy-
dropem; & ad remotam, nempe malam dispo-
sitionem ipsius hepatis. Nam frustra, ut dixi-
mus, hydropem curamus, nisi malam intempe-
riem hepatis remoueamus; alioqui cito redit
aquositas. Multa sunt, quæ hic commendantur
à medicis: ut hepar lupi, trochisc. de vlab. de quibus
vide Nicolum, Gatennarium, Arculanum, & alios
auctores, qui maxime Auicennam & Arabes se-
quuntur. Quomodo autem curetur à Græcis, iam
satis quoque dictum est.

O B S E R V A T I O XXXIX.

De ascite, ex hæmorrhoidibus conspiciis & lienis
opilatione orta.

Nobilis matrona, Barbara Zuzia, vxor Ioan-
nis Heuteri, mense Octobri, anno 1578.
post hæmorrhoides longo tempore restrictas, quæ
consuetæ erant fluere, incidit in opilationem
lienis: & ex ea tandem in hydropem ascitem.
Venter huicrum pedes tumebant. Post multa ad-
hibita remedia, ad eandem sæpe accitus sum in
Hagham-Comitis, ubi tunc habitabat, & post
pacificationem è Traiecto eo venerat: capiebat
subinde

subinde pil. 7. ex aloe lota cum aqua saluiz, ad
hæmorrhoides aperendas, præcedentibus deco-
ctis aperitiuis. Et ad aquam educendam capiebat
pilul. res exiguas ex mezereo, descriptionis Do-
nati (de quibus latius in scholio agemus) ab Alconari
cap. proprio de hydrope, quas idè pro ascite expertas
habet. Dat autem ipse 3 j. vel 3 ij. pro vice qua-
libet: sed quia hæc matrona debilis erat, capie-
bat tantum tres pilulas; & egregie aquam sol-
uebant. Gualtherus pharmacopœus Traiectensis,
ut nobis tunc referebatur, simili morbo labora-
bat, nempe hydrope ex hæmorrhoidum obstru-
ctione, quæ prius illi naturaliter fluere solebant:
verum hic singulis septimanis capiebat pilulas
ex aloe lota, deinde etiam istas pilul. ex mezereo,
descript. eiusdem Donati. Quibus solis remediis
fuit ab hydrope curatus; & hæmorrhoides denuo
eidem fluere cœperunt, mox venter detumescente.
Nostra vero matrona, postquam bis accepit
tres pilulas dictas ex mezereo, hæmorrhoides
fluere cœperunt; post magnam liquidorum hu-
morum aquosorum euacuationem. Post decocta
aperitiua & pilulasumptas, his nodulis in vino
suspectis & expressis capiebat vinum, nempe
cyathum vnum bis in die 2℔. zultse parilia 3 ij. ligni
sœcti 3 j. camarisci, recentis m. j. ceterach, chamad. an.
p. j. cort. rad. cappar. 3 ij. cinnamomi confracti. 3 ℔.
fiant res globuli seu puppæ: 2℔. ligni sœcti 3 ij. rad.
fœnic. bryon. 3 j. 3. agarici, ononid. an. 3 j. 3. chamad. saluiz
an. p. j. rad. asclepiæ seu hirsutidinaria 3 j. granor. su-
niperi, baccharum lauri an. 3 j. 3. rad. caryoph. illata,
polypodij quercini an. 3 ℔. coma absinth. m. 3. fiat ma-
gnus globulus seu puppæ: quæ coniiciatur in quartam
partem cupæ ceruissiaræ: qua ceruissia vtebatur
pro quotidiano potu, tam pro lienis obstructione,
quam hydrope. Huic matronæ prius bene per
pilulas dictas repurgatæ post aliquos fotus con-
uenientes pro cruribus inflatis, sequens etiam
cataplasma crucibus supra modum inflatis, op-
posuimus: 2℔. rad. ebuli recentis m. vj. rad. bryon. e
3. j. corticum exteriorum sambuci m. iij. folior. cucu-
meris asinini man. ij. cantium rub. man. vj. folior.
maluar. man. ij. folior. althææ m. iij. furfuris macri
man. v. florum chamom. man. iij. florum meliloti man. ij.
abimib. exsiccati man. iij. decoquantur in aqua commu-
ni q. suffic. pistentur, addendo vnguenti Agrippæ 3 ij.
farine hordei 3 ℔. fiat cataplasma, ut aris est. Hoc
cataplasmate crura inuoluebamus vsque ad ge-
nu: quo multa aqua effluxit, absque corrosione.
Est egregium, & pro arcano retinendum. Hæc
præscripta sunt in principio Decembris: 6. vero
die & hæc tabulæ præscriptæ: 2℔. specier. dialacca,
diacurcumæ ana 3 ℔. specier. ros. spec. diacinnamomi
ana 3 j. dissolutis in aqua agrimonie q. s. zaccbari albiss.
3 ij. fiat confectio in rab. Lienis applicabatur em-
plastrum de meliloto: & venter inungebatur vn-
guent. Agrippæ. Quibus bene se habere cepit.
Cæterum in principio Ian. anno 1579. cepit pe-
ius habere, curatione paululum intermissa. Tunc
eam accessit quidam chirurgus Haghanus, qui
pollicebatur eidem sanitatem: at vir eius Ioan-
nes Heuterus prudens, ei auscultare noluit.
Præter alia remedia, quæ intus exhiberet, etiam
proposuit vesicatoria ponenda esse sub poplite,
in parte domestica, de quibus latius in scholio,
idque in vtroque crure, cum crura rursus valde
intumescerent. Cuius causa ego denuo accitus,
in ea re illi assensu, modo non essent cauteria po-
tentialia, & cutem vsque ad carnem adurentia;
ea enim solent in cruribus cedematosis vlcera dif-
ficilia inferre, & subinde gangrenam, ut expe-
rientia in multis vidimus. Ideo vesicatoria leuia

concessi; quæ adhibuit, & vesica illata incisa
fuit: ex qua multum aquæ effluxit, eaque dein-
de per se consolidata est. Cæterum post aliquot dies
pustule per se in cruribus ortæ, insignem pru-
ritum induxerunt; & me inscio, absque etiam
consilio chirurgi, caules rubros appolluere: vn-
de pustulis peruptis, & vesiculis effractis in am-
bibus cruribus subsequuta est magna corrosio, &
tandem vlceratio: & effluit continuo aqua, ut
vires paulatim deficerent. Ad 14. Ianuar. rursus
ad eam vocatus sum: maritus denuo voluit exhi-
bere pilul. de mezereo; sed inhibui, ob vires ni-
mium debiles. Interea propter vlcerationem, ne
accederet gangræna, imperauimus crura lauari
cum vino, in quo decocta erant folia vngulæ ca-
ballinæ, aliquid masticeis, myrrhæ, thuris, & li-
thargyrii, etiam folio vngulæ caballinæ (quod
siccatum aderat, & recens tunc non inuenieba-
tur) loco vlcerato imposito, ne fluxio omnino im-
pediretur, neque nimium fluere. Vlcerà deinde
paulatim ceperunt melius habere, & dolor miti-
gabatur: quanquam illa semper in peius, quo ad
vires (licet venter aliquo modo detumesceret subinde)
vergebat; ita ut eam tandem morituram prædi-
xerimus. Cæterum vinum illius decoctionis, effi-
ciebat, ne fieret gangræna in cruribus. Crura ve-
ro eo decocto & lauabantur & inuoluebantur,
super vnum locum appposito folio vngulæ caballi-
næ, ne fluxio in totum restringeretur. Interea hoc
apozemate vtēs, videbatur quasi curata: 2℔. rad.
ireos viridi 3 j. rad. fœniculi petros. an. 3 ℔. agrimonie,
cassubæ, ceterach, cheresolii, soldanella an. man. j. 3. 3.
trium cord. ana p. j. femin. anisi, fenic. carui an. 3 j. 3. 3.
carni carui 3 ℔. medianor. corecum sambuci m. j. fo-
lior. senæ 3 j. urperbi optimi 3 ij. vlab. selecti, agarici
albi fœmin. lenis an. 3 j. spica, schœnanthi, zinzib. albi
an 3 ℔. ruar. passul. 3 j. liquor. rasa 3 ij. polypod.
querc. 3 ij. fiat omnium decoctio in tribus partibus vini
Rhenens. & vna parte aquæ petros. ad 3 ix. clarificetur
vna arom. cum 3 ij. cinnamomi selecti & addendo syrup.
de eupat. 3 ij. fiat apozema, pro iij. dosibus matutinis.
Ex prima dosi habuit 7. secessus: ex secunda, post
tres dies assumpta, habuit enormes secessus, cum
magna angustia, ut putarent illam morituram.
At post secessus, continuo per plures dies reddi-
dit lorium; & venter ad miraculum detumuit, &
pedes; & præter spem multorum videbatur cura-
ta, & liberata ab hydrope. Vescum anno eodem
1579. in Septembri iterum venter intumescere
cepit. Post præparationem materiæ, & assumptis
bis tertæ pilulis de mezereo conluctis, 13. Se-
ptembr. iterum hoc apozema præscriptum est:
2℔. rad. ireos viridi 3 vj. cort. rad. fœniculi, petrosel.
ana 3 ℔. agrimonie, cassubæ, ceterach, cheresolii ana
man. j. soldanella an. 3 ℔. flor. trium cord. cort. medianor.
sambuci an. p. j. femin. anisi, fœniculi, carui an. 3 ij. 3.
3. femin. carui 3 ij. 3. folior. senæ, absque stipitibus
3 vj. 3. urperbi optimi 3 ij. 3. vlab. selecti agar. alb.
an. 3 ℔. spica, schœnanthi, zinzib. albi, ana 3 ℔. ruar.
passul. enuel. 3 j. liquor. rasa, polypod. querc. an. 3 ij.
fiat omnium decoctio in iij. part. vini Rhenens. & vna
parte aquæ petrosel. circiter 3 vij. infusus per noctem. &
mane fortissime expressus adde syrup. de eupat. 3 ij. cla-
rificetur, & arom. cum 3 ij. cinnamomi selecti pro 2.
dosibus matutinis. Vtebatur deinde dialacca, & dia-
cureuma in tabulis. 26. Septembris etiam purga-
ta est cum diacarthami solutio 3 ℔. aliquando 3 vj.
in tabulis etiam hæc tragea præscripta est: 2℔. se-
minis anisi, fœniculi, cumini ana 3 ij. 3. specier. dia-
calamentha 3 j. specier. diacurcumæ, dialacca an. 3 ℔.
j. trochisc. de cappar. 3 ℔. cinnamomi selecti 3 j. bacca-
rum lauri an. v. puluer. subtilissime, & adiectio zaccb.
Kk iij Nov.

albiſſi, ad pondus omnium ſua tragea: doſis ſit ꝑj. Rurſus 14. Nou. huic matronæ nobili venter ex hydropē valde intumuit; & rurſus accepit tres pilulas ex mezereo, deſcript. Donati & intermiſſis aliquot diebus hæc præſcripſimus: Ꝓ. ſpecier. diacarthami ꝑj. ꝗaccb. albiſſi. ꝑj. b. fiat conſectio in tabulis, doſ. ꝑj. b. ſingulis ſeptimanis: & ex vna doſi quinque vel ſex aquoſos ſecceſſus ſemper habebat, aliquando & nouem ſecceſſus, ſine torminibus. Haſ tabulas valde laudabat. Interea quotidie accipiebat mane cyathum vnum parum huius vini ſequentis: & hora quarta pomeridiana alterum: Ꝓ. cineris totius ſimicis genitæ cochlearia duo inſunde in pinta vna vini albi Rhenani optimi: & ſens hac inſuſa calide ſupra cineres calidos per noctem: mane per manicam Hippocratis coletur, idque ſepius; & fiat clarytum. Et rurſus exhibita ꝑj. b. diacarthami in tabulis, habuit quatuordecim ſedes aquoſas liquidas piruſoſas, & non male inde habebat. Poſtea, cum videretur aliquo modo melius habere, curationem non proſequabatur, numero remediorum tædio affecta. Sed 19. Febr. anno 1580. denuo ad eam accitus ſum. Et cepit tunc peius habere, ventre magis intumefcente, & aqua ad diaphragma aſcendente, & pulmonem comprimente; vnde etiam difficultate anhelitus corripiebatur, tuſſi tamen non accedente. Et quia tunc ſatis ſecceſſum habebat, abſtinuimus ab uſu diacarthami. Bibebat tunc vinum Rhenanum biſ in die, in quo decoctæ erant radices cringij, ebulli, ireos, aſparagi, adiecta exigua quantitate cicerum rubrorum, & ſummitatum genitæ iam prius pullulantis. Et menſe Martio procedebamus cum iſdem remediis, aliquando & ſupradictis. 19. Aprilis & hoc linimentum præſcriptum, pro ventre: Ꝓ. ſucci ireos, ſucci rad. ebulli, & radice ſambuci, ſucci bryoniae an. ꝑj. vnguenti Agrippæ ꝑj. bulliant ſimul ad conſiſt. cuiam vnguenti molliori. Rurſus præparata materia cum decocto rad. ebulli, aſpar. vt prius, 25. Aprilis ita eandem purgauimus: Ꝓ. rad. ebulli, vel eius loco, ſi deſit, radice ſambuci, aſparagi, ireos, an. ꝑj. agrimon. cuſcuta, ceterach. an. m. b. ſoldanell. ꝑj. ſlor. cord. ꝑj. ſem. anifi, carui, d. m. an. ꝑj. b. vuar. paſſul. enucl. ꝑj. b. liquor. raf. ꝑj. coquantur in aqua communis & vino Rheniſ. & m. ꝑj. v. huius decoct. inſunde per noctem, facta prius leui ebull. ſolior. ſene abſque ſtipiribus ꝑj. b. turbitib. gummoſi ꝑj. b. rhab. optimi ꝑj. b. zinzib. ſquinnam. bi, ſpica cinnamomi an. ꝑj. b. mane fortiſſ. expreſſ. adde diacarthami in tabul. ꝑj. ſyr. de eupat. ꝑj. miſce, fiat hauſſus brevis, detur mane in diluculo. Euomuit hanc potionem, quamquam adhuc ter plurima aquoſa depoſuerit. Rurſus utebatur tabulis roborantibus ſupradictis. Interea dum aliquando rediret, & cum remediis vix vteretur, ac tædio præſidioſum afficeretur, & ſemper in peius poſtea procederet, vt vix ambulare poſſet, Heuterus eius maritus nobis oſtendit literas ab Antuerpia tranſmiſſas, de muliere hydropica ab omnibus medicis derelicta, hoc modo ab hydropē curata: m. j. mediani corticis ſambuci abraſi, modo in poculo vno ceruiſiæ, modo in vino tantum inſundeſat, abſque decoctione. Quo quidem vino continuo utebatur. Adhibito quoque veſicatorio, ad rotunditatem palmæ manus, ex fermento, cum 2. cantharid. in parte ſylueſtri cruſis. Quibus duobus tantum præſidiis hæc ipſa mulier Antuerpiana curata erat, præter omnium ſpem. Hæc tamen nullo modo hanc iuuabant. Et à priore potione iam dicta, materia ex lumbis ſupra pubem prolapſa, non poterat bene reddere lotium. Sed cum puluerem oculorum cancri ſumpſiſſet, cum exiguo vino, ad cochlear vnum,

cepit mieri. Poſtea, cum ſecundo ſumeret portionem prædictam, cepit plurimum mingere ſita vt ſexies copioſiſſime minxerit: & deinde ter quotidie aluum deponebat, limoſa putida excrenens, ſed in minori copia, quaſi cum tenaſmo. Sed paulo poſt melius excreuit, ſemel globulo excrementitio exeunte calculi inſtar durioris. Ceterum poſtea menſe Martio, cum amplius medicamentis vix nollet, venter ſemper in maiorem molem excreuit: & quamquam nulla ſpes ſuperelſet, imo ante duos annos prognoliſcon feceramus apud maritum & amicos, eam ab hoc hydrope aſcite morituram; attamen variis remediis, hydropica exiſtens, cum vſa eſſet, vltra duos annos & tres menſes vitam produxit: partibus ſuperioribus, nempe brachijs, ita exſiccatis & macilentis, vt corpus cadaueroſum & præcipue facies, ante mortem cerneretur, ventre ſupra modum prominente, vt rumpi videretur, & femoribus ac cruribus valde craſſis & inſtatis: & quamquam aqua quotidie ex cruribus efflueret, nihil tamen iuuaminis inde habuit; ita vt tandem 7. die Iulij anno 1580. è vita deceſſerit. Maritus quoque poſtea, anno 1582. in autumno eodem malo correptus, vitam miſere vſque ad annum 1583. ætatis ſuæ 57. protrahens, licet apriſ adhibitis remediis vtens, tandem interiit in autumno, cum per integram annum hydropē laboraſſet.

S C H O L I A.

Pilulæ ex mezereo, etiam deſcriptionis Meluz, licet ſerolum excrementum valenter purgant, ſeu aquas, & ob id hydropem iuuant; tamen illæ quibus nos ſæpe feliciter vſi ſumus, aliter componuntur, iuxta Donatum ab Almaty quantulum experientiam ſæpius & ipſe habuit, (vt reſert. cap. de hydropē) quæ & citra vocam plurices ſingulis ſeptem vel decem diebus exhiberi poterunt: mirabiliter etenim ſeroloſos purgant humores, citra aliquod necumtum notatu dignum. Conſiciuntur autem hoc modo: Ꝓ. ſolior. an. plantæ, & communiter ſepſatij meſereon aſpellant, & ꝑj. b. v. quæ nuncupant Dioſcorides chamædæon ꝑj. b. vel iij. inſundantur per viginti quatuor horas in ſufficienti quantitate acetii vini albi, in quo prius mala cydonia fuerint decocta: demum in vmbra exſiccantur; & iterum parato decocto ex pomis dulcibus & acetofis, in eodem aceto vini albi prædicta folia inſundantur; & eiſdem adijce hæræ picæ ſimplicis tantumdem: & cum ſucco radicis iridis fiant paſtilli, & ſeruentur: quorum doſis eſt ꝑj. vel ꝑj. b. pro qualibet vice: interim vero ꝑj. b. agarici trochiſcati, aut rhab. vigorati, & tantumde trochiſcorum ex myrobalebulis adijcere poteris eiſdem namque catapotiis. Deum teſtor (inquit idem Donatus) me nonnullos hac ſpecie (nempe aſcite) aquæ inter cutem laborantes, ſæpius per interualla eis exhibitis, perfecte curaſſe. Nec etiam parum conferunt pro curatione aliarum aquæ inter cutem ſpecierum, vbi eadem purgatione indigeant: quemadmodum hoc in anno 1557. obſeruauimus, in illuſtriſſimo Petro Antonio Sanſeuerino, Piſignoni Principe; qui cum aſcite ſimul atque anaſcata laboraret, adeo vt fere à cunctis pro deplorato haberetur, vbi ter aut quater dicta catapotia per interualla deuorauit, liber euſit: teſtes ſunt nonnulli cum medici, tum magnates, qui ipſum aqua inter cutem laborantem, ac demum abſolutum, & liberatum inſpexerunt: quamquam non exigua etiam huic operi tulerit ſudatorium. Trituli

Trituli hodie vocatū, cuius ſupra meminimus. Ceterū quia hic ab hæmorrhoidibus reſtriſtis & liene obſtructo hydrops inceperat, hæmorrhoides primo aperuimus cum pilulis ex aloë: deinde pilulis de meſereo cum vſa biſ eſſet, aperta fuerunt hæmorrhoides: alioqui vſus fuiſſem illo remedio, quo frater Domini de Sprang in Hagha-Comitis vſus fuit, cum hæmorrhoides reſtriſtas haberet: detergebat enim anum cum folijs ficuum: & aperiebantur. Hoc remedium deſcribitur à Leonello cap. proprio: Medicamen, inquit, rumpens hæmorrhoidas: Accipe folia ficuū, tempore quo habentur; & fricentur primo illa folia ſupra linguā, quouſque exeat lac: & poſtquam ſic fuerint præparata, tunc cum eis fricentur hæmorrhoides; ſcilicet loca hæmorrhoidum: rumpuntur enim cum facilitate. Plura apud eundem egregia habes de curatione hæmorrhoidum. Sed de his ſuo loco. Verum cum hic hydrops quoque originem haberet à vitio lienis, propterea etiam quedam peculiaria eligebamus lienis conferentia, tam in decoctis, quam in purgationibus: & etiam in iis, quæ extrinſecus admovebantur: ita tamaricis decoctum in vino probatur, ſic & ceterach, rad. capp. & ſcolopendrium adieciſmus, vt agnum caſſum, tū alia, & radic. ebulli, cum ſola radix ebulli ac. cort. ſambuci ex vino decocta tam lienem quam hydropi conueniant. Extrinſecus modo emplaſtrum de meliloto, modo amoniacum diſſolutum in aceto, cum puluere ceterach & aliis lienem reſpicientibus, lienem impoſuimus. Et quia hæc matrona melancholica erat, eo quod diu extra patriam ob bellum Traiecti agebat, etiam multis amiſſis bonis, diu laborauerat lienis duritie; quæ magis confirmata, ſubſequentem aſcite minus curari potuit. Quod & marito eius diu melancholico, ob eandem cauſam etiam euenit, qui ſimili hydropē interiit.

OBSERVATIO XL.

De aſcite ab iſtero originem habente

Ida, vxor illius Petri Cornelij ceruiſiarij, in cuius cupis ttes Glandes quæcumque pro igni erant, mulier quidem craſſa & obefa, anno 1580. ſub finem Februarii, cum in dolore dorsi verſus hypochondrium dextrum incidisset, & ventofitatem eſſe putaret; qui magis magisque intendebatur: decoctum ſorum chamæmilla in ceruiſia ſumpſit. Sed eo dolore minime ceſſante multa bilioſa euomuit. Tercio die tota crocea euſit, vt ex obſtructione hepatis tum veſicæ fellis, dolor ille originem haberet, excrementis tum albis tum durioribus exiſtentibus. Cum vero & hæc aluum difficulter ſolubilem ſemper haberet, quod alias in illa experti eramus, iſchiade aliquando laborante, vt ſuo loco diſſeri ſumus; cumque dolor hic non ſolum dorum, ſed & ventrem totum nec non & hypochondrium dextrum occuparet; ſtatim apozema ſequens præſcripſimus, ad eam acciti 29. Februar. Ꝓ. ſolior. malua man. iij. parietaria, abſinthij communis an. man. b. ſlor. chamæmilla. ſlor. cord. an. ꝑj. ſem. anifi, ſem. carui, carui ana ꝑj. b. prun. damasc. ma. ix. vuar. paſſul. enucleas. ꝑj. b. liquor. raf. ꝑj. b. ſolior. ſene ꝑj. b. agarici leuiſi ſem. rhabarb. ſelecti ana ꝑj. b. ſchœnanthi, zinz. albi ana ꝑj. b. polypod. queve. ꝑj. b. ſem. carui ꝑj. b. fiat decoct. in aqua communis: & huius fortis expreſſionis accipe ꝑj. b. ſyrup. ex ſucco roſ. ſolui. & ex inſuſ. ana ꝑj. b. miſce, fiat hauſſus. Altera doſis maneat in inſuſ. Euomuit, & vix retinuit. Et cum non ſolueret, glande acuta iniecta ſquibalas tantum cie-

cit. Et cum clyſterem non admitteret; ꝑj. Martij hoc ſequens præſcriptum eſt: Ꝓ. rad. cicbor. dentis leonis an. ꝑj. b. capill. vener. polytrach. ſumaria, ſolior. viol. an. m. j. (aderat enim & calor in hepate, cum obſtructione) marubij m. b. ſlor. cordial. ꝑj. b. ſem. anifi, ſem. dauci an. ꝑj. b. ſem. carthami ꝑj. b. ſem. melon. ꝑj. b. prun. damasc. num. ix. vuar. paſſul. enucl. ꝑj. b. ſolior. ſene, abſque ſtipiribus ꝑj. b. polypod. queve. ꝑj. b. rhab. ſelecti ꝑj. b. ſquinnam. bi. fiat omnium decoct. in aqua communis, huius fortiſſ. expreſſ. accipe ꝑj. b. ſyrup. de ſucco roſ. ſolui. & ex ſyrup. de ſucco roſ. ſolui. & abſinth. (vt potio minus dulcis eſſet: nam ipſa metuebat vteri ſuffocationem, in quam leui ex cauſa vel dulcedine incidebat) ꝑj. b. fiat hauſſus brevis: altera doſis maneat in inſuſ. Rurſus euomuit; & à meridie tantum vnam ſedem habuit, albam, duram, & non liquidam, dolore ſemper auſcente. Ob quam cauſam & venam aperuiſſem: ſed quia menſes fluebant ſatis copioſe, abſque tamen alienatione, à venæ ſectione abſtinui: & licet ex glande nihil excreuerit, tamen iſteritia in lotio apparere cepit, & iteramque lotium craſſum, citrinum. Cum & alteram doſin etiam euomeret, ſexto Martij die hanc purgationem accepit: Ꝓ. eleſt. de ſucco roſ. ꝑj. b. vix per horam retinuit, & multa bilioſa cum anguſtia euomuit. Et glande nihil quam ſquibalam vnam depoſuit: & cum dolor ſub noctem magis intenderetur, tandem clyſma ſequens admittit: Ꝓ. rad. althæa mund. ꝑj. b. mercurial. betæ, malua, viol. ſlor. chamæmilla. meliloti an. m. j. marubij m. b. prun. damasc. num. xij. vuar. paſſul. enucl. ꝑj. b. ſem. anifi, ſem. carui, carui an. ꝑj. b. ſem. lini ꝑj. b. coquantur in aqua communis, pro iij. colaturæ adde caſſiæ pro clyſteribus ꝑj. b. benedictæ laxat. ꝑj. b. diacathol. ꝑj. b. olei chamæm. amygd. dulc. anethi an. ꝑj. b. vitellum vitus oui, ſalis gemmæ ꝑj. b. ſalis communis ꝑj. b. miſce, fiat clyſter. non bene recepit: & vix totum intrauit; & non habuit inde ſecceſſum. Altero mane, ægre tamen, rurſum admittit clyſterem: & impoſuimus benedictæ laxat. caſſ. an. ꝑj. b. diacatholici ꝑj. b. ex quo habuit ſedem ſatis magnam, ſed non liquidam, at albam & duram. Et menſes adhuc copioſe fluebant 7. Martij hæc præſcripta fuere: Ꝓ. rad. ſanic. petroſel. cicborij, dentis leonis ana ꝑj. b. marubij, capill. vener. polytr. agrimon. cuſcuta, dentis leonis ana m. j. ſlor. cord. ꝑj. b. ſem. anifi, ſem. carui, ana ꝑj. b. ſem. end. ꝑj. b. prun. damasc. num. xij. vuar. paſſ. abſynth. repurg. ꝑj. b. liquor. raf. ꝑj. b. ſolior. ſene abſque ſtip. ꝑj. b. polypod. queve. ꝑj. b. rhab. ſelecti ꝑj. b. ſchœnanthi ꝑj. b. bulliant in aqua communis, pro ꝑj. b. & fortiſſ. expreſſ. adde ſyr. de bryonia, ſyrup. ex ſucco roſ. ſolui. an. ꝑj. b. miſce, fiat apozema pro iij. doſibus matutinis. Cum vnâ ſumpſiſſet, denuo euomuit; & quanquam ex illa habuerit vnum ſecceſſum: & poſtea multa & plurima bilioſa per vrinam excreuit. Menſes debito ordine fluentes, poſtea ſubſiſterunt. Verum, quia dolor in hypochondrio dextro permanebat circa ſtomachum, hoc fotu vſi ſumus: Ꝓ. rad. althæa ꝑj. b. ſol. analua, viol. ſlor. chamæmilla. meliloti ana m. j. ſlor. roſ. vub. ꝑj. b. ſummitatum abſynth. ꝑj. b. ſem. malua ꝑj. b. coquantur in aqua communis, pro iij. b. expreſſionis adde acetii roſ. ꝑj. b. aqua roſ. ꝑj. b. ſpecier. diar. rhab. abb. ꝑj. b. fiat fotus cum ſpongia. Cum parum iuuaret, & menſes nunc non fluere, venam jecorariam in brachio dextro incidere fecimus, ſanguine moderate extracto: & ſenſit leuamen. At poſtea adhuc dolore circa præcordia hærente, alteram doſin decoct. vltimo præſcriptæ exhibuimus: ſed vix per horam retinuit. Ideo glande acuta impoſita ſecceſſum habuit; & die ſubſequentem per ſe excrementa deiecit, licet adhuc alba, & minus liquida. 14. Martij hiſ tabulis utebatur, pro

pro dolore & ventositatibus circa præcordia hærentibus: *℞. specier. diacumin. diacurcum ana ℥ j. specier. diarhod. abb. trionant. diacacæ ana ℥ ss. dissolui in aqua floy. chamemill. adieci. r. acob. albiss. q. suff. fac. confectio in tabul. Terciam dosim decoct. cum sumpisset, bene excreuit, & dolor cessauit, cum semper plurima crassa & valde citrina mingeret. Interea hoc globulo in ceruisia, qua quotidie utebatur pro potu, pendente expressoque vtens conualluit: *℞. marrubij exsiccati m. ss. rhab. selesi ℥ ss. croci orientalis ℥ vij. schenambij ℥ ij. sua globulus seu puppa. Verum cum hæc conualuisset, ad colorem citrinum per totum corpus permanentem depulsandum, varia muliercularum consilia huic mulieri propolita erant: vti lac cum semine cannab. croci paululo adiecto: verum illud vulgare remedium mihi non ardebat, cum Diosc. referat lib. 3. cap. 141. quod semen huius in cibo largius sumpsum genituram extinguat, & ex Gal. 1. de aliment. facili. concoctu difficile sit, ac stomacho & capiti noceat, & prauis sit succi. Ideo, iuxta Matthiolum, comment. in 3. Diosc. lib. cap. 188. grauius errant mulieres Italicae, cum pueris comitiali morbo laborantibus cannabis seminis decoctum exhibeant; quo tantum abest, vt morbum curent, vt etiam augendi occasionem præbeant. Secundum erat aliud vulgare remedium radix vrticæ decocta in ceruisia, qua & plurimi sanati dicebantur: licet Matth. in lib. 4. Diosc. cap. 89. & Gal. 6. de simpl. tantum folia & semina in vfu esse scribunt. Tercium empiricum erat radix chelidonie, etiam in ceruisia decocta: quæ magis mihi placebat, ex Diosc. lib. 2. c. 176. cum dicat, quod radix chelidonie maioris, cum misceatur vino albo pota, regio morbo medetur. & Gal. 7. simpl. ea vtiur ad morbum regium feceris, in vino albo cum aniso Brabantina quædam mulier, & longo tempora icterica, cum decocto rad. chelidonie maioris, ad aliquod tempus vsa fuisset, aliis tamen medicamentis prægressis, & à me descriptis, ab ictero egregie euasit. Verum hæc altera ægra, de qua nunc loquimur, iterum 28. Mart. circa præcordia angustiam quandam sentiebat: quæ his pilulis exhibitis cessauit. *℞. pilul. aggreg. ℥ ij. pilul. de rhab. ℥ j. diag. gram. ij. suum pilula vij. egregie excreuit, cum alieuiatione: & recte habuit. Verum hæc eadem mulier, cum curata esset, & iterum foras prodiret, denuo incidit in febrem, & tunc biliosa euomuit, & biliosa excreuit per se: & cum peregre esset profecta, incidit in maximam debilitatem. Quare ad eam accitus 17. Aprilis, cum omnia medicamenta repperet, ex hac mixtura capiebat *℞. conserv. folior. acetosæ ℥ ss. manus Christi cum persis ℥ vj. conserv. borag. ℥ i ss. syr. de limonibus ℥ j. misce. & febris eam reliquit. Sed non diu post iterum icterus illam inuasit, cum hepatis obstructione. Hoc infuso adhibito deuotè conualuit. *℞. marrubij m. j. bulliat in aqua cichoy ℥ v. & in hac decoct. infunde folior. sene Alex. ℥ iij. sem. anisi ℥ j. rhubarb. selesi ℥ j. schenambij ℥ ss. facta vnica ebul. mane fortiss. expressi. adde syr. ex succo rosul. ℥ j. misce, habuit quinque secessus, quia tunc erat debilis, & denuo recte conualuit. Sed post vnum aut alterum mensem rursus ictero affecta, ex icteris obstructione, postea mense Septembri ex illo ictero præcedente in hydropem ascitem periculossimam incidit, adeo, vt pro deplorata haberetur. Atque hoc malo ultra octo menses detenta, mirabiliter tamen per me ab hydropem ascite, cum ventrem in maiorem molem excrecentem haberet, tum crura adeo inflata, præter opinionem curata fuit, iisdem remediis, quibus in Hentura vti sumus, in decoctis*****

semper adiecto martibio, eo quod hoc malum ab ictero & obstructione originem traxerat. Sed huic vesicatoria vtrique cruri in parte syluestri apponere iussimus, sub genu: quæ postea vlcera bantur; & effluxit perpetuo paulatim aqua, vt inde curata fuerit, cum maximo nostro honore, & omnium hominum admiratione, quamquam vlcera illa ita indurata tandem etiam ægre quiddam curata fuerint.

SCHOLIA.

REcte prius diximus, cum de ictero ageremus, in signis prognosticis, quod ictericia diuturna plerumque hydropem minatur, quæ difficillime curatur, cum adicit obstructio hepatis simul, verum hepate nondum in scirrhum permutato. Hic hydrops (ascites inquam) quamuis periculossimus, & curatu difficillimus, tamen magna nostra industria fuit curatus. Præsum seu martubium bene oleps in hac curatione magnam prærogatiuam habet: quo etiam in decoctis ad hydropem facientibus semper vti sumus. Vbi enim ab ictero contingat, vel simul icterus cum hydropem coniungatur, Nicolaus Florentinus valde commendauit succum brassie depuratum, cum vino albo, & r. accharo vel melle, exhibet autem stomacho ieiunio, facibus prius ab intestinis eductis. Illud idem Gerardus de Solo super. 9. Almaraz. in pauperibus hydropicis dat, sed speciatim valet, quando hydrops coniungitur cum ictericia, vel eam sequitur. Refert idem Nicolaus, duas se curasse mulieres hydropicas, à causa frigida cum tussi, quarum ventres in maximam molem excreuerant, tum crura ac coxæ, exhibendo eis omni mane ℥ iij. aquæ prassij, & eiusdem aquæ ℥ ij. ante cenam per horas duas, purgando easdem de quarto in quartum diem cum succo ieros, quæ ita sanatae sunt.

OBSERVATIO XLI.

De muliere ascite laborante, cui pedes seu crura ac femora fuerunt scarrificata.

Post vniuersalia remedia in hydropicis, crura edematosa aliquando à veteribus scarificari solebant. At in Anna, muliere, hospita Delphensi, cum ascite laboraret, & multa illi remedia, per nos, tum alios administrata fuissent, medicus quidam cum in hospitio per vnum aut alterum diem detinebatur, iussit in hunc modum crura tum femora hinc inde verberari & flagellari cum amusco vitridi aquisfolij aculeati (nostri vulgari lingua appellant bulli.) nam ita cute vndique mane in diluculo flagellata, vulnerata seu scarificata, aqua è crurib. & femoribus stillatim emanabat, & demum crura ita scarificata aqua tepida abluebantur: deinde folia plantaginis aquaricæ applicabantur, fasciis lineis circumductis. Flagellabantur autem ita mane, & post meridiem hora quarta, ad 4. dies: ita vt crura tum femora detumescerent mirum in modum, tum venter ipse. Interim bis in die bibebat vinum Pictauense confectum cum cinere stirpium fabarum ac genistæ, quod per saccum clarificatorium, instar claretæ sapius transfundebatur, quo remedio aliqui dicebantur curati. Quamuis hæc mulier annosa, malo in hepate confirmato, etiam dudum facto per me prognostico, quod non curaretur, licet primo videbantur remedia iuuare, artamen malo ingrauescente postea cum multis mensibus decubasset, tandem obiit.

SCHOLIA.

SCHOLIA.

Inter topica contra hydropem remedia, quæ minime sunt administranda ante vniuersalem curationem & euacuationem, præter emplastra superius dicta, balnea, thermas, euaporationes, etiam sacculos è macris furfuribus, milio, panico, sale, sulphure, calidos & ita appositos, tum sacculos ex arena & sabulo vel cineribus calefactis, sæpius appressos, præter cataplasmata alia, de quibus superius diximus; & de quibus auctores perlegere poteritis, nonnulli & sinapis (vt Hollerius) ex stercorebus animalium confectis utebantur & perseverante malo ad phœnigmos ex radice scrophulariæ, ranunculorum, & similia emplastri modo imposita, vel ad vesicatoria perueniebant, & vesicas configebant, & vlcera aperta conseruabant, superimposito folio brassicæ, vincto butyro vel oleo, permittentes aquam effluere ad sexaginta dies. Alij scarificatione utebantur, vt Schol. in Obser. 33. huius libri diximus. Aliqui & cauteria ventri inducebant in ambitu umbilici, & quibus partibus tumor erat. Nam & scarificationes quoque conueniunt: sed si nihil proficerent his remediis, ad extremum præsidium, nempe Paracentesin, accedebant: de qua vnum exemplum, temerarie tamen adhibita, adferemus.

OBSERVATIO XLII.

De paracentesi perperam in ascitico quodam adhibita.

Ioannes Bokelli, vir 40. annorum, cum ebrius & vino satis oppletus ex mensa saltasset, vena magna aliqua ei perrupta fuit; vnde in vomitum sanguinis enormem prorumpbat, & copiosissimum sanguinem tam infra quam supra deiecit, ad quem tunc accitus sum. Et licet tunc temporis, præter spem multorum, cum ad desperationem venisset, à me curatus fuerit: postea tamen inordinate viuens, in hydropem ascitem incidit: multisque adhibitis remediis vexatus est à quodam Paracelsista, qui eundem tunc curabat, & sanitatem ei promittebat. Verum postea, eo malum progressum est, vt Paracelsista relicto, alium medicum & chirurgum ac me vocarint. Medicus autem & chirurgus proponebant paracentesin, & ægrotum & assistentes eo perduxerunt, vt illum hoc modo ab hydropem perfecte sanatum iri crederent: idque magnis promissis iactabant, cuius causa consultiatio facta est. Ego vero tunc certas rationes in medium adduxi: nempe quod vires iam dudum ex nimia sanguinis profusione prostratæ essent, & quod inde hepate refrigerato, originem traxerat hydrops, in homine nigro, & extreme macilento, etiam ante hydropem, & nunc tanto magis, cum sese nullo modo erigere posset, in lecto decumbens, difficultate anhelitus laborans, & quod ideo in syncopen facile incidere: & ob hæc nullo modo paracentesin in hoc ægro conuenire. Hac quidem mea opinione explicata, à curatione excludor, eo quod veritatem protuleram: nam post duos menses, cum eandem paracentesin peregissent, postquam ex profusione larga sanguinis in hydropem incidisset, atque ea vltra semiannum nunc laborasset, aqua subito effluente, altero die (quod etiam candelam in atriem d. xeram, postquam audieram paracentesin peractam, quod 24. horas non superveneret) cum ignominia illorum æger extinctus est, anno 1579. mense Ianuario.

SCHOLIA.

DE paracentesi magna olim controuersia, aliis medicis eam omnino reprobantibus, aliis approbantibus. Vtriusque sectæ argumenta colligit Aurelianus. 3. Chronicen. cap. de hydropem. Illos enim deterebat, quod fere moriuntur omnes, qui puncti fuerint. Hi vero remedium temperabant, neque in omnibus utebantur, atque ita seruabant aliquos. Tempestiua autem est punctio, priusquam in cachexiam morbus abierit, firmis viribus, corpore inuenili, si atra bilis hydropem non induxerit, si validus stomachus, si æger non febricitat: aut si febricitat, remissionis tempore. Ideo diligenter cauent, ne purgentur intestina, cum facultas hepatis est emortua, scirrhus aut splenis tumore, aut cum vlcere pulmonis, aut infirmis viribus, aut ætate senili æger laborat. Hæc omnia prouidenda sunt, priusquam de paracentesi decernas. Alioqui temeraria via, etiam si hæc adfuerint. Quæ cum hic adessent, nempe in homine extreme macilento, strabillario, cum ex macie niger esset, tanquam ossa tantum restarent, etiam antequam in sanguinis profusione incidere, & facultas hepatis emortua esset, & vires ad extremum deiectæ, ideo temerarie facta fuit in illo paracentesis. Erat illustratus apud Celsum cap. 21. lib. 3. reprobatur sectionem hydropicorum, quia semel effusa aqua, & affecto hepate, postea regeneratur. Si tamen priusquam putreat materia, & vires concidant, grauiusque affectum hepar & partes alia fuerint, adhibeatur, optime nutritio prius ægro, & confirmato, nihil peccatur. Sed extremum remedium est, & non nisi urgente necessitate vsurpandum, & cum magna medici prudentia. Ideo dempns iis, de quibus paulo ante diximus, minus est periculi, cum natura sæpe molliatur viam aquæ per umbilicum, vt ante ostensum est: & quibus vulneratus est venter, nisi vulnus ad gracilia intestina penetraret, omnes euadunt. Præmonendi tamen semper sunt amici ægrotum, quanto cum periculo remedium tentetur. Tentarique debet, modo illa non adfuerint, de quibus diximus, vbi aliis remediis nihil profectum est. Longa tamen cautior est scarificatio cutis totius ventris, secundum aliquos, ad aponeuroses musculorum, paruis scissuris, quibus per ventrem serum refudet. Galenus, Paulus, Albucasis, Mesue in ascite pungunt, ad latera umbilici, qua parte illa vacua & inania sunt, & propemodum ex carnes musculi. Alij quidem dextra parte, si lien, sinistra, si hepar in vitio est: alij vero ex eadem parte, qua viscus est, à quo malum primum ortum est. Rondelet. vt paulo ante meminimus, ex vtriusque parte commode posse fieri, & aquam vacuari putat. Si vero intestina in causa sunt (vt quidam sentiunt) pungunt quatuor digitis sub umbilico, sed paululum reducto phlebotomo in latus. Hippoc. intercutaneos pueros incidit, in libro de locis in homine. Aurelianus consensu veterum, in intercute magis, quam ascite paracentesin probauit. In aqua inter cutem Asclepiades quatuor digitis supratatum, tibiā compungit, interiori parte, ea profunditate, qua vena inciditur. Qui locus compunctus si parum aquæ reddit, femora, scrotum, pudenda, si quidem intumuerint, loca etiam supra manuum & articulos, incidenda sunt, ex Lemide & Hippocrate. Formulam vero punctiōis ex lib. 6. Panli & aliis collige. Hippoc. non solum paracentesin, seu sectionem, sed vñtionem etiam probat: pute, vel pulmone affecto, vt in suppurationis, vel

vt paretur via scalpello: quemadmodum enim docet Hollerius, Hippoc. id præstare in eo libro, cuius initium est, *ἡ δὲ μάλα κατὰ τὴν φύσιν*: Vbi suppuratos, de qua parte pus se prodit, in dorso & pectore vrit aut secat, alioqui enutritos prius lacte. In hydropicis vero venas in scroto crassissimas secat; paulo post in scroto, femoribus, ac tibis frequentia vlcuscula scalpello incutit. Deinde qua parte magis fluctuat aqua, aut tertiam costam ab ultima ad os, ex quo terebra caua *ἡ δὲ μάλα κατὰ τὴν φύσιν* perforat, donec exeat aliquid aquæ: ex qua linamentum indit e lino crudo, spongiamque mollem alligat, ne excidat linamentum. Quotidie semel aliquid expurgat, ad dies 12. Decimotertio die reliquam aquæ emittitur: via relinquatur, vt quod supernascitur effluat, ventricibus resiccat. Si femur & scrotum intumuerint, vlcusculis audacter configito. Sæpe hepate maximo, & prius lacte nutrito ægro, non metallo, sed alia materia, inurit, octo inde crustis factis. Nonnulli id faciendum censent buxici fasis, fermenti oleo tinctis. Libro de locis in homine. Tenuissimis ferramentis circa umbilicum vrit, ac tantum aquæ quotidie trahit, quantum vires ferant. Hoc semper obseruato, vtendum aut secundum prius, quam pituita corumpatur, aut viscera grauius ledantur, & vires concidant: deinde vacationem paulatim, id est, 12. diebus, vt prius faciendam. Galenus paracentesim in hydropicis laudat: vltionem, in suppuratis: duplicemque affert rationem, cur periculosa sit vniuersa vacuatio in hydropicis: extirpationem, scilicet caloris natui, simul cum humore effluente spiritu: & pondus visceris, quod eum non amplius sustineatur ab aqua, septum & reliqua thoracis viscera trahit deorsum. Plura sunt apud Albucasin, Aurelianum, Paulum, lib. 6. cap. 44. Recentiores totius progrediuntur. Viam parant cauterio potentiali, deinde actuali. Hinc scalpello perforant, & cannula caua, commodiore, quam linum crudum Hippocratis, sensim educunt aquam. Aculeato scalpello vtuntur, vt minor fiat perforatio, locumque eligunt, vbi aqua deorsum in inum ventrem tendit, relicto hepate & hypochondriis, in medio musculorum aliquorum epigastrii. Partem materię medicamentis purgans, topicis discutunt, siccante victu absumunt, vires diligenter fouent. Minus metunt à peritonæo perforato, quam à membrana succingente costas. Diligenter etiam cauent (vt paulo ante diximus) ne pungantur intestina.

OBSERVATIO XLIII.

De tympanite.

Rusticus quidam Alcmariam accessit, tympanite laborans, vt à me curaretur: cui venter supra modum intumuerat, vt concussus tympani sonum redderet: reliquæ vero corporis partes macilentiores erant. Ideo huic omnia flatulenta inhibuimus, & vt exercitio vteretur quantum posset, & vesamem sitimque sustineret: mirifice enim hæc profunt, cum curatio præcipua consistit in roborandis partibus, coqueneibus, & in offerendo ea, quibus minime flatus expectantur. Ideo primum talem victum eidem instituius, panem & obsonia minime flatulenta: & condimenta, quæ ad flauum iuuant discussionem, & concoctionem faciunt, cuiusmodi sunt anisum, cuminum, ligusticum, imperatoria semen. Potus illi erat tantus, vt non fluctuaret, omnino parcus,

quamuis non extreme, vt in aliis. Verum hæc species similiter purgantia medicamenta, & quæ vniuersum corpus emaciant; atque etiam, quæ vrinam ciunt, exigit. Similiter & quæ extenuant & digerere spiritus flatuosos possunt, tum extrinsecus tum intrinsecus adhibere oportet. Etenim verendum non est, in hac aquæ inter cutem differentia, simul cum flatuoso spiritu serofos quosdam humores ac tenues redundare, qui in flatuosum aërem à diminuto calore transmutantur: quinimo vanum est ac intellectu carens, sine vilo humore superfluo laborantis hydropicum vocare, Celio Aureliano teste. Hinc quoque celebriores auctores eisdem purgantibus medicamentis pro eius curatione vtuntur, quæ pro ascitis curatione præcipiuntur, eisdemque redundantem humorem præparantibus, atque etiam vrinam ciuntibus: perpetuo tamen prædictis adiungendo ea, quæ flatum dissipant, vt semen feniculi, anisi, cumini & ammi: similiter & prædictis antidotis diacuminum, aut dianisum commisceatur. Cum autem hic circa ventriculum & umbilicum dolores tanquam colici hærent, cum hoc vitium ex ventriculo fere originem primam habeat, ideo materiam illam crudam prius purgavi cum pilulis aromaticis, & de hiera ex 3 j. pilul. de hiera, quæ materiam minorabant. Deinde hunc syrupum præscripsi. *℞. syr. de end. compos. de quinque rad. de eupator. syr. nucos. compos. an. 3 i. b. aquæ apij. end. cicborij. an. 3 iij. depuretur & aromatur cum speciebus diarrhod. abb. cinnamomi electi. an. 3 j. pul. diacuminum 3 b. fiat in oleo ad modum claretis, pro quatuor diebus. Deinde ʒ℥. pilul. de hiera simpl. rub. selecti. de agar. an. 3 j. cum aqua arimon. fiat pulula viij. sumantur circa noctis dimidium. Postea hoc decoctum lumbat. ʒ℥. mentha sicca, hyssopi, betonica, absinthij, folior. sambuci, an. m. j. cicborij. end. agrimonij. an. m. b. fl. chamem. an. m. p. j. sem. anisi, caribami, an. 3 b. sem. apij, petros. an. 3 j. sem. dauci, sem. 4. frig. maior. an. 3 b. folior. feniculi orientalis 3 i. b. agarici albi, sem. rhab. selecti. an. 3 i. b. spica, schenanthi, xinx. an. 3 j. vuar. passul. ab arill. vepung. 3 j. fiat omnium decoct. in duabus paribus aquæ & vna parte vini, pro 3 ix. colatura adde syr. de byzantiis, de eupatorio, syr. ex insus. ros. an. 3 j. misce. fiat apozema pro tribus dosibus matutinis. Deinde detur elect. in tabulis, modo diacuminum, modo diacurcumum, & capiat sæpe ex hoc puluere ante pastum. ʒ℥. sem. anisi, feniculi, carui, cumini in aceto maceuatorum, an. 3 j. fiat pul. sumat ex eo 3 iij. per horam ante prandium, & post eandem duabus horis. Postea etiam has pilulas ei exhibui. ʒ℥. pil. mezereonis, descr. Mesu. ʒ iij. roch. agar. ʒ j. cum syr. de byzantiis, fiat pilul. v. capiat post mediam noctem, libenter ei dedissem clysterem, modo admixisset, (nam in hoc malo maxime commendantur clysteres) in hunc vel similem modum paratum: ʒ℥. folior. sambuci, mercurialis, ruta, origani, pulegij, calamintæ, fursurij, an. m. j. fl. chamemil. p. j. soldanellæ, folior. malua an. m. b. sem. anisi, feniculi, carui, dauci an. 3 iij. coquantur in aqua communi, pro 3 b. colatura adde olei rutæ 3 iij. benedicta laxat. 3 j. electuarij de baccis lauri 3 b. vitellum vnius ouis, falsi communis 3 iij. xacch. rub. 3 i. b. misce. fiat clyster. Quemadmodum enim eiusmodi clysteres, ita & glandes egregie auxiliantur, si ex foliis rutæ, cummino, ac casticis exiguoque sale figurentur. Vel ʒ℥. mellis despumati q. s. sem. anisi, feniculi, cumini, an. 3 j. agarici, falsi gemmæ pul. hiera an. ʒ iij. misceatur, & fiat balneum. Reliquos clysteres tum balanos inuenies, quando loquimur de colicis doloribus, qui & hic valde laudantur. Cum autem cum succo iecos, tum aliis, adiecto semper aliquo puluere diacymini,*

diacymini, satis purgatus esset, etiam iis, de quibus paulo ante de ascite diximus, extrinsecus quoque adhibuimus vnguentum emplastra cataplasmata, in hunc vel similem modum parata, & quia circa ventriculum dolebat subinde, apposuius ceratum stomachicum Galeni: & hypochondria inuiximus, tum ventrem, hoc vng. ʒ℥. olei rutæ, anethini, vng. Agrippæ, an. 3 j. b. succi rutæ absinthij, succi sambuci an. 3 b. vini optimi 3 j. coquantur leniter in duplici vase, ad consumptionem succorum, adde seminis apij, petros. cumini. an. 3 b. cere exiguum fiat vnguentum, & tempore inunctionis adde parum vini maluatici, vel, si desit, vini albi. Venti apponebatur emplastrum de baccis lauri, primo cingulo constricto, vel fascia. Postea & hoc emplastrum, aut ei simile, ʒ℥. stercoreis vaccæ 3 b. pulueris cynani, & rutæ, an. 3 j. cum vrina pueri incoctum. In processu iubebam, vt adderentur falsi vel nitri, vel sulphuris, 3 b. His autem tum aliis remediis sæpe repetitis, tandem hic rusticus melius crevit habere. Sed cum non progredereetur in curatione, iterum venter intumuit: & domum rediens, tandem mortuus est, vt & alius rusticus Scotelianus, etiam tympanite laborans, qui sanationis gratia ad nos venerat: sed cum non diu maneret apud nos, remediis aptis non subleuabatur, curationemque relinquens idem & tympania mortuus est.

SCHOLIA.

Plus flatuum in tympanite, & minus aquæ subest, vt de signis huius mali diximus: non tamen est sine aqua, ideo iisdem fere remediis vtuntur auctores, quæ ad ascitem valere tradunt, adiunctis semper iis, quæ flatum dissipant. Oportet igitur laxare, & aperire mediocriter, & discutere, tam sumptis, quam admotis, præsertim in causa frigida. Nam in causa calida, minus calidis vtendum. Et sic, si sine febre adueniat, vel ex exigua, & sola consistat, aliam curam exigit: nempe vt flatus etiam discutiamus, & bonam concoctionem procuremus ventris & intestinorum, cum iis quæ partes roborent, & bene concoquantur, & flatus minime gignant. Robur quoque ventri addimus, ex his, quæ supra sunt posita, vnguentis, ceratis, emplastris: quibus & hypochondria comprehendere vtile erit. Quidam hic pilulas aromaticas & scabellianæ in principio commendat, vt Ronselerius, syrupsos magistralis, cum opiata, qualia apud illū inuenies. Quæ Arabum decreta sequuntur, vitant ea, quæ ventositatem generant: atque iis vtuntur, quæ eandem resoluunt: vitæque institutum ad calidum & siccom vergendum docent, mox intentionem curandi ad materiam cōiunctam conuertunt, eam resoluendo: postea ad causam remotam oculos habent, remouendo malam dispositionem hepatis, & aliorum membrorum coniunctam causam abolerent solutius, non tantum iis, quæ expellunt ventositates, verum etiam, quæ euacuant aquositatem. Incipiunt, iuxta Auicennæ præceptum à leuioribus, vt hiera in causa calida, cum aqua apij feniculi, cicborij, & similibus: & in frigida, cum decocto carminante ex aniso, cymino, & paucissimo cum clysteribus carminantibus iam dictis, ex hiera, polypod. oleo rutæ, sale & similibus. Ioannes Arculanus singulare remedium asserit, si in clysteribus adiacuant elect. de baccis lauri 3 iij. Ad resolutionem vero cōpetunt, diacalamintæ, diacuminum dianisum, diagal. & elect. de baccis lauri, & alia, de quibus egimus de dolore ventriculi ex ventositate. Exteriori vero apponunt sacculos, qui flatum discutiant, iuxta Rhases, Per. Forest. Tom. 2.

ex milio, panico, sulphure, sale, cinere calido, vt etiam Nicetus facit. Alij malunt lixiuim, vel decoctum ex vino albo, flor. chamemil. origani, calamintæ, & aliis resoluentibus, cum spongia aut vesica implera vel panno, per modum focus ventri apponere. Nonnulli emplastrum de baccis, quod habetur paratum, toti ventri imponunt, vel illud, quod ad Aristarchum refertur à Mesue. Interca etiam aliorum membrorum ratio habenda est, nempe à quo membro præcipue originem trahat, vel num per consensum afficiatur, siue fuerit hepar, lien, vel ventriculus: solet enim tympanites generari modo ex aqua frigida, modo ex vino multa aqua infuso, vel ex aliis instantibus quæ comeduntur, ex quib. incoctio stomachi sequitur, aut iecinoris: sed stomachi (vt quidam sentiunt) peculiare malum est, sicut ascitis secundæ digestionis, & hypofarca tertie vitium est: Ex ea enim digestionem vapor ac ventus ab inualido calido excitatur stomachi, aut intestinorum, in quibus generatur. Ex capite item, ac aliis membris defluit materia, quæ in fumum facile conuertitur ab infirma caliditate iecoris. Incoctus à stomacho succus, ab imbecillitate iecoris, in summum seu ad caput facile ascendit, & iterum defluit. Euenit interdum in acutis febribus, ex innaturali feruore, cum antequam digeratur à naturali calore, naturali opere inuentum verti necesse sit. Iam etiam tympanites, vt plurimum inflato leni euenit: quoniam membrum rarum est, fungosum, humoris incocti receptaculum. In ventre eodem modo continetur, vt in ascite humor, nec sine aqua is spiritus inuenitur: sub peritonæo enim fumus ille partim in aquâ cogitur: partim sub forma fumi remanet derelictus. Cæterum robur ventri addimus, ex his, quæ supra sunt posita de ventriculi imbecillitate, & de eiusdem ventositate. Hepar roboramus cum diarrhod. abb. & diacurcumâ, quæ ad lienem faciunt dicemus lib. sequenti. De vitis lienis. Quod si ab vtero radix sit inflationis vt sæpe fit, remedia præcipue ipsis fiant, quæ speciatim de vteri inflatione dicturi sumus. In summa, pessis vtetur, ex gallia muscata, ladano compositis & zibero: Vtemur & sessionibus earundem virium, & foru. Si ex febre fiat, vel ea ipsa adsit, modo febris, modo hydropis rationem habere oportet, vt scholia Obs. 35. huius libri abunde ex Nicetio Tralliano & aliorum docuimus. Sed & illud de hydropis curatione obseruandum, quod sæpe misti sunt affectus, ac miscere curadi rationes oportet, vt aliquando omnium notæ mistæ apparent: perpetuo tamen alicuius ex his notæ apparent. Ideo Rhases in primis curationem ponit ascitis, quæ cū affectu calido iungitur: atque exigua quidem adfert remedia, hæc ob causam, vt arbitror, quod eandem omnino difficilem vel plane desperatam iudicat. Remedia tamen vehementia adfert, vt pilul. de rhabar. nimis fortes ob thymelææ folia & fructum. Si vero talia signa non sunt, dat pilulas de mezereo dictas, & emplastro vtitur ad ventrem: & ea propinat, quæ vrinam mouent. Postremo tympaniam curat victus ratione, & electuaria & emplastra adhibet, & clysteres. Quidam in tympanite vehementia cathartica vitanda esse volunt, quibus venter augetur: aquâ tamen, quâ vna cum flatu permixta est, tum, per aluum educendam volunt: qui spiritus inde generatur. Et laudant pilulas sagapenas, quæ valde aperiunt, & ad ventositates faciunt, & menses promouent. Quod ad extrinseca remedia attinet, alij sacculos toti ventri apponunt: qualis hic est. ʒ℥. milij, salis, & fursurij, ana m. j. sem. anisi, apij, feniculi.

feniculi, dauci, cumini, ana 3 iij. flor. chamemeli, mentha, & fenugr. ana 3 iij. folior. rutae, lauri, pulegij, ana m. 6. contundenda contundantur, & fiant sacculi, qui calefacti in latere ignito, vino albo inperfo, applicentur, & saepius iterentur. Præterea etiam cucurbitulas leues crebro toti ventri affigendas esse volunt, ut Paulus quoque iubet, mox & cataplasmata, de quibus diximus (et mox etiam ostendimus ad Observat. sequentibus) quæ flatus dissipant, commode apponunt.

OBSERVATIO XLIV.

De intestinis in scrotum prolapsis, cum hydropo.

Rupturam adeo ingentem patiebatur, pauper, intestinis in scrotum prolapsis, fere per menses duos, ita, ut nullo modo intestina in locum reduci possent, multis tentatis remediis, iisque diuersis etiam à vulgaribus adhibitis. Purgationibus quoque variis ad rem non faciendis vsus: adeo, ut venter in insignem molem creuerit, tanquam distunderetur. Torquebatur autem insigni dolore, non sine febre inquietus erat, ut nullo modo ob ventris extensionem atque torsionem dormire posset. Tandem æger ad restim deductus aduocat chirurgum. Chirurgus vero me vocat, cum nihil auxilij superesse videretur. Eundem accedens, reperi ventrem tympani modo inflatum, non sine hydropo. Cæterum quicquid sumebat per os, reliciebat: aluum pluribus diebus non reddiderat. Cum parum spei superesset, sequentem clysterem, ut statim iniciere, iubeo, qui & in hunc modum: die Octobris Anno 1594. paratus erat. ℞. rad. altheæ mund. 3 j. foliorum mercurialis, parietaria, malua, betæ, ana m. j. flor. chamemilla, meliloti, summitatum anethi, ana p. j. semin. anisi, feniculi, carui, ana 3 j. 6. coquantur in aqua communis q. s. huius colaturæ accipe ℞. j. adde benedicta laxat, diaphoretici, ana 3 6. diacubolici 3 iij. olei chamemill. anethini, ana 3 j. 6. salis communis triti, 3 j. salis gemmae, 3 6. misce fiat clyster. Bis ex eo ventrem deposuit, facibus tantum eductis, & simul multis ventositatibus reiectis. Unde dolor ventris nonnihil fuit sopitus, ita ut nocte sequenti melius dormierit. At ventris moles nullo modo detumuit. Die vero sequenti rursus dolor hominem multo grauius torquebat & conficiebat. Quare rursus clyster iniectus est, quamuis eundem non retinuerit, & is vltro effluxit, stercor adhuc retento: Mox alio immisso, quem retinuit, aluum postea mediocriter excreuit, at non copiose. Die quinto Octobris potionem sequentem sumpsit. ℞. Diaphoretici 3 6. aquæ florum chamemilla, agrimonie, ana 3 j. misce fiat potio, at nihil eduxit, nisi sub vespere, glande sequenti immissa. ℞. pul. specier. bierapicra 3 j. irochisc. albandal. 3 j. 6. salis parum, mellis q. s. fiat suppos. Interea totum ventrem hoc vnguento inungebat. ℞. vng. Agrippæ 3 j. 6. succi sambuci 3 6. ebulliant in duplici vase, ad consumptionem succi, & fiat linimentum. Sexto Octobris sequens apozema præscriptum, & simul totum pro seroto, ut melius intestina reducerentur. ℞. rad. ebulli, iridis, petros. feniculi, asparagi, ana 3 j. agrimonie, casia, capill. ven. polytrichi, ceterach. ana m. j. folior. sambuci, m. 6. soldanella 3 j. 6. folior. senæ ad stuporem repare 3 j. polytrichi, querc. 3 j. 6. sem. carui parum comissi 3 j. 6. sem. anisi feniculi, ana 3 j. 6. vinar. pass. mund. 3 j. 6. sem. cucumeris melonum, ana 3 j. 6. fiat omnium decoctio in aqua communis, pro 12. colaturæ adde syrup. de eupatorio 3 j. 6. syrup. de hy. dorus 3 6. misce fiat apozema pro 12. dosibus. Potus vero hic erat. ℞. radic.

altheæ mundæ 3 j. caput vnum lilij albi, florum mentha, meliloti, malua, ana m. j. sem. lini 3 iij. 6. min. malua 3 j. 6. fiat decoctum in aqua communis, pro 12. dosibus. pro sero. Cum duos doses decocti supra scripti accepisset, nihil quicquam excreuit, at tertia dosi sumpta, & simul glande imposita, septimo die Octobris, aluus ita enormiter soluta est, ut prius stercora dura, mox liquida reddiderit ventositatibus simul emissis, & ut tam magnâ copiam aquæ inferiore profuderit, idque continuo, ut tandem venter deturmeret miraculi instar, præter omnium astantium opinionem, cum morti proximis videretur, & intestina in locum deducta fuere, & ita hic homo sepulchro, quasi in vitam reuocatus. Tale erat suppositorium. ℞. irochisc. albandal. 3 6. pul. bierapicra 3 j. 6. salis parum, mellis q. s. fiat suppositorium, tenue oblongius. Ecce igitur dura educta, cum iam ter potionem sumpsisset, demum venter ita enormiter solutus est. At intestinis reductis in scrotum, imperavi ut subligaculo ferreo continuo vteretur, ne amplius intestina in scrotum prolaberentur. Aqua ita copiose per secessum effluente, moles ventris in totum subsidit: & curatus est.

SCHOLIA.

In simili casu, & præcipue in hydropo, longa experientia didici folia sambuci in decoctis eiusmodi adiecta, egregie aquam ducere: quod & ebullus quoque præstat, teste Diosc. lib. 4. cap. 165. Eadem, inquit, vivisque vis, & vsus exsiccat, alius detrahens aquam stomacho inutilem. Folia oleum modo coquantur, ad pruriam bilemque detrahendam, caules reperi in patinis cocti, eadem efficiunt, radix in vino decocta, & in cibis data, hydropicos adiuuat. Soldanella quidem, seu braccia marina, stomacho inimica, acris, vehementissime aluum mouet in cibo cocta. Coquitur propter acrimoniam cum à pingui carne flauas enim & hydropicorum aquas & pituitas educit. Copiose apud nos nascitur in Zelandia.

OBSERVATIO XLV.

De tympanite, multo tempore perdurante, & tandem mortem inferente.

Vxor Petri Theodorici Ianionis Delphensis, cum ultra duos annos tympania laborasset, variisque remediis tam muliercularum quam empiricorum vteretur, tandem cum nulla præsidia iuuarent, & in dies magis venter extuberaret, nostram opem implorauit, nunquid præsidij superesset. Ad quam cum intrassem, hæc signa cum aduenterem adesse, sanitatem uolui promittere, sed tantum meam diligentiam, cum malum adeo progressum esset, ut vix aliqua spes in tam magno malo recipiendæ sanitatis adesset. Venter enim in magnam molem creuerat, ut vix similem casum in vita viderim: erat enim mulier vt cumque procera, & venter ita eminebat, ut distumpi videretur: cutis ipsius ventris arida plurimum intendebatur: & tympani modo venter manu mea impulsus sonabat: unde & huius malo (ut antea ostensum est) nomen inditum. Cætera membra arefacta, & supra modum extenuata lallebant. Deinde & huius mulieri ructus crebri, & ventris crepitus, qui plurimum videbantur ex parte iuuare, licet venter iis tamen non detumesceret, & iactati corpus distentum manebat, etiam

etiam resupina. Ex quibus signis facile cognoscimus tympanitem esse, sed iam confirmatam: nam longo tempore hoc malo detenta fuerat, ut malum extirpari eo minus posset. Verum illa instante tum amicis ipsis, hæc infrascripta remedia præscriptimus: inprimis, cum minime febricitaret, victum attenuantem, ad calidum & sicum mediocriter inclinantem: & ut ab iis abstineret obsoniis, quæ flatulenta essent, aut flatus inferre possent: quem victum ægre ad longum tempus obseruare potuit, 28. Septemb. ann. 1577. ad eam accitus, hoc decoctum descripsi: nam licet spiritus flatuosus superabundaret, non erat tamen absque aqua, quæ per aluum deducenda erat, ita ut etiam simul ad ventositates expellendas conduceret. ℞. rad. iros 3 j. coricum rad. feniculi, petros. apij, ana 3 6. agrimonie, calamitæ, casia, melisse soldanella, ceterach, colopend. vulg. ana m. j. flor. chamemill. p. j. sem. dauci, fenic. carui, petros. ana 3 j. 6. folior. fenæ Alexan. 3 j. 6. turbit. selest. gummosi 3 j. 6. sem. carthami parum comissi, polytrich. querc. ana 3 6. rhubar. selest. 3 j. 6. ag. sam. albi leuis 3 6. schenanthi, zinz. albi, spica an. 3 6. vinar. passul. enucleat. 3 j. 6. liquor. rase 3 iij. coquantur in tribus partibus vini Pistacienfis, & vna parte aquæ communis, pro 12. dosibus infusa per noctem. mane fortissi. expressioni adde syr. de eupatorio, 3 iij. arom. cum 3 6. cinnamoni electi, & fiat ad modum clareti, pro 12. dosibus matutinis, quibus multa aquosa reddidit, vna ventositates expellendo, ut venter aliquo modo diminueretur. Postea iteratum fuit decoctum, impositum 3 j. folior. mercurialis præparatorum: Interea sumebat omni mane ante cibum 3 iij. vel iij. diacymini, & fuit hoc modo rursus purgata. ℞. diaphoretici 3 vij. dissolue cum 3 iij. decoct. vltimo descripsi, & habuit plus, quam octo sedes valde copiosas, cum maximo iuuamine. Deinde rursus sumebat ex diacumino. Postea 8. die Octob. ita demum fuit purgata. ℞. diaphoretici 3 j. dissolue cum 3 iij. aquæ flor. chamemilla, addendo syr. de eupatorio 3 j. 6. misce. egregie profuit. 9. Octob. hoc elect. in tabul. præscriptum. ℞. spec. diacacæ, diacurcumæ, spec. diacymini, ana 3 j. 6. dissolue in aqua agrimonie, adiect. 3 iij. 6. xacch. fiat confectio in tabulis. dosi omni mane ante cibum & ante cenâ 3 iij. vel 3 6. 11. Octob. hoc decoctum præscriptum. ℞. pulegij, sabine, ceterach, agrimonie, casia, soldanella, ana m. j. rad. iros 3 j. 6. coricum rad. feniculi, apij, ana 3 6. rad. lappa 3 j. 6. ligni smilacis, seu barioxylis 3 j. 6. sem. anisi, dauci, carui, feniculi, ana 3 j. 6. spica 3 j. 6. vinar. passul. enucleat. 3 j. 6. coquantur in aqua communis, pro 12. dosibus colaturæ arom. cum 3 iij. 6. cinnamoni electi, addendo syrup. de eupatorio 3 iij. 6. misce fiat apozema, ad modum clareti 24. Octob. hæc tabulæ præscriptæ. ℞. specier. diacalamitæ, diacymini, diacacæ, ana 3 j. 6. diacurcum. diacacæ, ana 3 6. dissolue in aqua flor. chamemill. adiect. 3 iij. 6. xacch. albi. q. s. fiat confectio in tabulis. Rursus præscripto decocto superiori, & exhibitio diaphoreticonæ, cum venter aliquo modo laxaretur, breui rursus in tumorem incresecbat. Libentissime clysteres adhibuissim, maxime huic hydropi accommodos, sed noluit admittere: & tandem tadio medicamentorum affecta est, quanquam etiam ventrem inunxerimus vnguento infrascripto. ℞. vnguenti mariani, emplastr. de meliloti, olei castani ana 3 6. misce. Et tale cataplasma toti ventri imponerem, quod constabat ex emplastro de baccis lauri, cum triplo pondere cyperi, etiam adiuncto stercore bouillo q. s. ad formam emplastr. quod toti ventri apponebatur intersutum cerati instar. Postea nulla remedia amplius admittere voluit: & quamquam longo tempore su-

Pet. Forest. Tom. 2.

peruixerit, tamen, ut prognosticum feceramus, tandem obiit. Sic quoque ex tympanite, anno 1580. interiit Hadrianus Alovinius, Delphius ceruicarius, quum vna cum Bontio professore apud Lugdunum Batavorum, mortem amicis prædiximus. Quare etiam æger nos reliquit, assumptis duobus Paracelsistis iactatoribus, eidem intra 14. dies sanitatem promittentibus. Atque ita idem postea 13. die, magna cum illorum confusione obiit: viris quibusdam consularibus hoc tempore dicentibus: Nunc videbimus, quid Paracelsistæ præstent, quod Galenistæ præstare non possent. Quibus tamen respondebamus, quod vere viderent ægrum non diu superuicturum. Et ita breui morte subsequente, Galenistas, quos prius contemplerant, & debito honore fraudauerant, in arte sua versatos esse iudicarunt.

SCHOLIA.

Tympanitem omnium specierum periculosissimam esse, communis schola medicorum recte iudicauit: præcipue ubi diu perdurauerit, uti huic mulieri euenerat: quamquam ultra tres annos hoc malo laboravit, antequam ex eo moreretur. Videbatur aliquo modo emplastrum ventri appositum iuuare: sed hoc præsidium, quia erat tædiosum, sicuti & alia omnia, respuebat. Aëtius hunc in modum cataplasma componebat. ℞. stercoris caprii sexansem: rursusdemque stercoris bubuli, & columbini, farina fabaceæ sesquianciam, calamintæ, salis nitri, seminis apij, seminis dauci, sem. feniculi & cumini, cuiusque vnciam vnam, panis aridi quadrantem, mellis sesquianciam, cerebintine quadrantem: misce & vitior. Alia vide apud auctores. Interim magna ex parte hoc malum lethale est, si diu durauerit: quemadmodum etiam euenit Heinricho Amio Consuli Delphensi, uti nos vna cum Bontio illum tractantes prædixeramus.

OBSERVATIO XLVI.

De tympanite ab vtero originem habente, & casu admodum mirabili.

Simonis Ioannis, typographi Delphensis, vxor, quæ in foro piscatorio vel prope forum habitabat, duplicem quartanam, qua per totum autumnum & hyemem laborauerat, & à me curata erat (mulier si quæ altera valde obesa & crassa) bene postea valebat, ac prægnans putabatur: nam & ipsa motum fetus se sentire dicebat, imo obstetrix illa sagax, & magni nominis hoc tempore apud diuites mulieres Delphenses, cui Salutaris nomen erat, etiam eandem grauidam esse pronuntiabat: quamuis paulo post hæc ipsa de imprægnatione dubitauerit. Ingens moles ventrem totum occuparat, saltus maximus aderat, & murmur quoddam instar flatus hine inde exaudiebatur aliquando: atque mulier hæc ipsa quotidie magis magisque obesa & crassa euadebat, quamuis propria natura, ut paulo ante diximus, valde corpulenta esset: tamen in immensum & enormem tumorem venter excreuit. Verum tempus imprægnationis & pariendi cū præterisset (decimum enim mensem iam excesserat, quod se grauidam & partum in vtero sese habere crederet) tandem & hæc ipsa inordinatè febricitauit: ita ut eam accedens, cum ventrem adeo tumidum, ut rumpi videretur, cernerem, eumque durum & tympani modo sonum reddentem animaduertentem, si percuteretur: & quod mirum alicui

L. I. iij. esse

esse poterit, evidens saltus non solum sentiebatur, sed etiam oculis spectabatur, ut etiam in lecto iacenti tegumenta eleuantur: & id magis in imo ventre cum murmure quodam ac rugitu audiebatur, equidem nil aliud erat, quam spiritus flatuosus, qui sursum ascendebat, ac cor premebat. Ego molam ventosam in vtero esse suspicabar, & vna tympanitem adesse, cum totus venter intumesceret tympani modo, non sine tamen materia aliqua aquosa, vel potius flatulenta, cum putredine instar molæ, quæ vterum primo occupauerat, mox totum ventrem & tandem hepatis quoque lationem inferebat. Nam hoc tempore, cum eandem accessissem, vndecim menses præterierant, quod menstrua consueta euacuationes non fluxerant neque aperti fuerant. Tunc denuo per me accersita obstetric, iussu ut os vteri tangeret, atque tentaret num durum esset: ea autem respondebat, nec durum esse; & quoque affirmabat se dubitare, quod gruida non foret, quamquam illud prius affirmauerat. Cum venter vndique in tantam molem creuisset, ut maiorem in vita nunquam viderim, & multo maiorem, quam in præcedente, in vrbe inter plebeias mulierculas varia de hac muliere opinio sublequuta est: vna referente, quod monstrum pareret: alia vero, quod arbor in ventre excreveret. Deliræ mulierculæ, ut solent, eiusmodi somnabant. Cæterum, quamquam venter durus erat, si tamen fortiter tractaretur, non solum ex tactu validiore manus, venter tremebat, sed & omnia viscera ita mouebantur, ut non solum venter aliquando videretur attolli, sed operimenta ipsius leuati (ut paulo ante diximus) imo & lectus ipse, in quo decubebat: & erat talis in saltus corpore, ex spiritu flatuoso (ut opinabar) irruente, tam enormi, ut simile quid in vita non spectauerim. Verum, ut paucis rem ipsam absolui, cum hæc omnia à mala ventosa fieri iudicarem: vel à ventositate instar tympanitæ, ita ut in sicca hydropis speciem confirmatam incideret: tandem medicamenta opportune adhibita meam opinionem postea confirmarunt, ita ut ab iisdem præsidiiis pristinam sanitatem, omnibus admirantibus, recuperauerit. Præscripti multa carminantia in decoctis, quibus quotidie utebatur: toto corpore prius euacuato. Præcipue & hoc sequens. *℞. sem. anisi, feniculi, carui, ammi, cumini, ana ʒ ij. sem. anethi ʒ i β. bulliant in aqua artemisiæ: cuius colaturæ accipe ʒ viij. addendo syrup. de artemis. ʒ ij. misce pro duobus dosibus.* Continuo quoque pro potu quotidiano utebatur ceruisia communi, in qua flores chamæmilla decocti erant: quæ ceruisia adeo profuit, ut admirari satis non potuerimus. Eam quoque per intervalla etiam prius, antequam supra dicta sumeret, purgauimus cum decocto simili carminante & purgante; adiectis foliis sene, subinde cum diaphanico. Ventrem autem primo inungi mandauimus oleo chamæmelino, & anethino: postea & circa pubem etiam oleis & vnguentis calidioribus, postquam à purgatione paulatim & febris

illa inordinata cessasset. Postremo ad vteri apertionem dedimus pulcrem dominarum, scilicet ʒ j. cum ʒ ij. aquæ artemisiæ, & ʒ j. syrupi, artemisiæ. Istitis remediis sæpe iteratis, menses aperti sunt, & fluxere. Deinde tabulis infra scriptis cum perpetuo fere vteretur, miraculi instar venter paulatim detumuit, multasque ventositates per ructus plurimos superius emisit, etiam inferius per ventrem: etiam bombis, quod dictu mirum videtur, ex vtero emissis, qui vna cum murmure ac strepitu erumpebant. Et cum menses aperti fuerunt, multa putrida, & ex parte corrupta excreuit: etiam quædam aquosa; idque longo tempore. Tabulæ vero confectæ, tales erant. *℞. species diacymini, diacurcumæ, species, avonæ, ros. an. ʒ j. cum aqua melissæ, adiecto saccharo optimo q. s. fiat confectio in tabulis secundum artem.* Quibus cum vteretur per duos menses, & aliis remediis supradictis sæpe repetitis; præter opinionem omnium magna cum nostra laude euasit; & adhuc sana viuit, etiam hoc tempore cum plusquam viginti quatuor anni præterlaphi sunt, cum hæc denuo recoligerem, nempe anno 1592. mense Iunio.

SCHOLIA.

Sive fuerit mala ventosa matricis, sive tympanites, ut ventositatem ab vtero ob menses restrictos originem habens, eandem curationem requirebant: nempe præter vniuersalem curationem, carminantia, quæ etiam conueniunt in colico ventoso per interior & exterius administrata: in potu enim conferunt calida subtiliantia: & postea etiam emplastra, quæ simul emolliunt, & menses educunt. Quod si in principio fuisset accitus, cum menses detinebantur, aperuissem venam in talo, nempe saphenam. Sed potius aliis remediis usus sum, quæ ad mensium retentionem faciebant: cum & balnea hic conferebant, ab umbilico infra, in qua decoct. malua, altheæ, fenugreci, rutæ, sauinæ, iuniperi, menthæstri, nasturtij, & ante introitum balnei, per duas horas, exhibeatur ʒ j. trochisc. de myrrha, nobis satis fuit pul. dominarum, cum vino albo veteri etiam exhibebat, postquam eum dedissemus cum aqua artemisiæ, & syrup. artemisiæ. Et licet mola carnea difficilior sit curationis, quam ventosa, veruntamen inflatio si perduret; curam non recipit, cum sæpe remaneat per totam vitam, & si malitia illius ad vltimum progrediatur, hydropem, nempe timorofum tympanitem inducit: ut hic euenit: tamen fuit optime curata, etiam à tympanite, nondum tamen confirmata, ut alix tympanitæ, de quibus paulo ante diximus. Et ita absoluius omnes species & differentias aquæ inter cutem: & quibus modis vnaquæque species curetur: quod & exemplis nonnullis ostendimus. Atque ita affectibus iecoris absolutis, hunc librum finiamus, & ad Lienis vitia, morbos, & affectus transeamus.

Finis Libri decimi noni.

OBSERVATIONVM ET
CVRATIONVM MEDICINALIVM

Liber vigesimus.

DE LIENIS MORBIS, VITIIS AC AFFECTIBVS.

OBSERVATIO I.

De quodam splenetico seu lienoso.

Ita admodum niger, hirsutus, melancholicus, subterfistis, à quartana lienem durum habebat grauicatamque in parte sinistra quædam percipiebat: sitis eidem vehementior aderat, ac oris siccitas: cui accessit anhelitus difficultas: postea circumscriptus tumor in hypochondrio sinistro apparuit, & valde durus, ex humore melancholico: mox & pedum inflatio, atque etiam pudendum circumspiciebatur, colorque plumbeus: cui & decubitus in sinistram latum grauis quoque dolor ad iugulum sinistram vsque tendebat: nocturne sudor grauis apparebat; & anima fœtebat, ac pudenda turgente: sanguis huic etiam, ut in scurbuttis, ex gingiuis erumpebat, ut etiam gingiuarum dentesque magis corrumperebantur in sinistra parte: & vena ad lienem nigricabant, cum cute squallidior, vlceraque maligna in tibiis, & potissimum in sinistra tibia nascebantur, & cicatrices nigre in cruribus fiebant, (Imo aliquos tales nquimus, in quibus ob eandem causam pediculi in corpore scatebant.) Hunc autem lienosum, vel spleneticum iudicauimus: nam horum aliqua vel omnia spleneticos ostendunt. Post bolum exhibitum, ex casia & catholico an. ʒ β. pul. ceruicæ & cinamomi electi, an. ʒ j. sacch. asperso: altero die venam saluatiellam in manu sinistra secari iussi, mediocriter nigro educto sanguine. A sanguinis detractione hoc decoctum vel simile præscriptum: *℞. rad. petros. cichor. fenic. apij, macerata in aceto, an. ʒ β. cort. rad. cappari abamavisci, ana ʒ j. ceterach. capill. ren. ana m. j. cochlear. m. β. stor. vorism. hyper. geniste, ana p. j. sem. agri casti, end. scariol. porcul. acetofo, sem. frig. maior. ana ʒ β. rad. salicis, fraxini, geniste, an. ʒ ij. Hæc enim omnia iam dicta peculiariter conueniunt lien: præter ea quæ de oppilatione hepatis conscripsimus: & in liene abstinendum ab iis, quæ nimium calefaciant, nisi frigidis temperentur: ideo sem. frig. incidentibus addenda (poly-podij querc. ʒ j. fiat decoct. in aqua com. pro tñ β. colat. addendo syr. acetos. simpl. capill. ren. de duabus & quinq. rad. de fumo ierre, de scolopend. an. ʒ β. misce pro apozemate. Deinde eundem purgavi sæpius cum decocto epythymi, foliis sene, adiecta confectioe hammech. Frequens usus huic erat capparium, asparagorum, & caulium cinaræ, & cathami marini mutia conditi, & capparium ex sem. geniste. Quidam & hic commendat lienem bonis crenatum in vase testaceo ad ʒ j. cum oxymelute exhibitum; aut potionibus inspersum. Post purgationem commode exhibui decoctum bekabunga & cochlearia, cum syrup. scoterybico nostro, ex succo eandem herbarum cum sacchar. parato (cuius usum nos primo inuenimus) in serolactia: ex cuius continuo usu melius habere cepit: liene quoque inuncto hoc linimento. *℞. olei de capparihus**

Pet. Forest. Tom. 2.

ʒ j. medulle vituli, pinguedinis anatis, ammoniaci & aceto dissoluti, ana ʒ ij. aceti exiguum, cera q. s. fiat vnguentum. Deinde imposito emplastro de meliloto, & emplastro de ammoniaco simul permixtis, recte habuit: & vlcerata remediis intus sumptis, sæpeque iteratis, facile lani consolidata.

SCHOLIA.

Lienis naturam, & eius usum, in præfatione huius libri exposuimus, & in libro nostro de vniuersum incerto indicio. Est enim atræ bilis sedes & melancholici humoris, repurgatorium. Vbi autem lien inefficax efficitur, & lutosum à se sanguinem nequit expellere: tunc turgit supra mostrum: unde lienici vel splenetici dicuntur: vel si lienis, attrahere non possit, cachexia subsequitur: facile enim lien quoque inflatur, incluso vento, aut scissim atro sanguine crasso intus coëstipato, unde obstrictio: facile quoque obstruitur & induratur, subinde & inflammatur, sed rarius, & in abscessum permutat. Doloribus quoque afficitur, modo ex calida causa, ut phlegmone, quod rarius est: modo ex flatibus, quod frequentius: status autem hi aliquando soli sunt, aliquando vero adiunctum habent superfluum humorem frigidum, id est, qui vinci à calore non possit. Sine dolore vero, vel exiguo: scirrholis tumoribus prehenditur. Etiam nuda intemperie affligitur, ut Aetius docuit, lib. 10. cap. 7. ex Philagrio: Potissimum vero frigidam & humidam sustinet. In frigida, omnis cibus & potus efficaciter refrigerans splenem lædit; constitutio aeris frigida tum alia præcedunt, & aqua frigida admota, vel lotiones frigide frigidam arguunt splenis intemperiem. Frigiditatem quoque ostendunt, cibi ædium, intestinorum murmuræ, quæ in ructus acetosos commouentur, eamque intemperiem omnia calida confolantur. Si intemperies calida, solatio eis sunt omnia refrigerantia: sitis adest, lingua arida, flauus corporis color: adest inflammatio in parte sinistra: ita concitata dolent. In sicca, omnia arida nocent, vel deuorata, & aquæ marinæ præcedentes, aluminosæ & sulphureosæ & pharmaca exsiccantia. In humida splen increfcit, ut ad ventrem pertingat ac hepar. Calida citra tumorem simplicissimis pharmacis, ac fomentis & irrigationibus corrigitur, ex rosacco, melino, & ceratis refrigerantibus, frigida calidis, ut vng. nardino, cyprino, decocto pulegij, scordij, &c. tum aliis medicamentis apud Aetium positis. In humida adhibet salis florem. Reliqua vide apud eundem cap. 7. & 8. ser. 10. & apud Benedictum Veronensem lib. 17. de lienis affectu. cap. 2. vsque ad cap. 8. in quibus non solum explicatur intemperies nuda, sed & cum materia, & quibus modis curentur: & præcipue lib. 8. cap. 10. apud Alexand. Trallianum: in quo cap. expresse de omnibus affectibus lienis agit. Cæterum, cum exemplum cuiusdam à vitio lienis curati adferat compendiose Beniuenius cap. 105. à nostro iam

Li iij dicto

14
que lienem
minuunt.

colici &
splenetico
distindito.

ab obstructions & scirrhus lienis præscripta, erant splenetica. Item quæ capparæ & acetum recipiunt, quæque minus adstringunt, spleni magis sunt accommodata. Quare superfluum esset, ea hic repetere. Id tantum annotare hic oportet, limacum chalybis, incrementum lienem minuire, ut & aquam fabrorum (de qua prius diximus) & semen portulacæ, cum ob eius facilem relaxationem inuemescit. Quæ enim constringunt cogendo: substantiam raram minuunt. Aliud etiam notandum est, quod in tumoribus & doloribus splenis, fluxus discutienda, ut agnus castus, fesculi, apij, & petroselinum, succus rutæ, multum inuunt. Colon intestinum spleni alligatur & incumbit, quod in statibus distentum, & agros & medicos saepe fallit. Sed hæc nota discernuntur, quod splenetico dolor grauis sit: colicus uero distendens, acutus & mobilis: spleneticus in parte una fixus est, in colico totus venter & statibus distentus: in splenis uero affectibus, sola pars sinistra. Sed hæc omnia exemplis particularibus multo clariora euadent, rursus assumpto exemplo, De obstructione lienis.

OBSERVATIO III.

De obstructione lienis.

1 **I**Seis diebus quidam cum dolore fixum in loco lienis, nempe parte sinistra, haberet: & valde melancholicus esset, atque grauitatem in liene sentiret, cibisque melancholicis vsus esset, & molestia melancholica, somnisque turbulentis vexaretur, homo niger & hirsutus: facile obstructionem in liene esse cognouimus. Cum plenitudo totius corporis adesset, viresque permitterent: & trigessimum annum ageret, tempore autumni, quo melancholia magis viget: huic post ventris solutionem ex cassia, nempe 3 j. in bolo, adiecto 3 j. trochisc. de capparibus: altero die venam iecorariam vel potius splenicam, in cubito sinistro secari iussimus, lata venæ diductione, ut sanguis crassior efflueret. Quemadmodum etiam in altero in manu sinistra ex saluarella fecimus, cum in cubito minus appareret. Deinde per triduum hoc decoctum sumebat. ʒ. rad. cappar. 3 j. quinque rad. commun. aperit. in aceto maceratum, an. 3 j. summum autem camaricis, hemionidis, ceterach, chamæd. chamæp. bugloss. cum rad. summis. lupul. capill. ven. polytrich. an. m. j. vinar. passul. ab arill. vepurgat. 3 j. sem. portulac. 3 j. sem. viticis, fenniculi, anisi, filicis, apij, an. 3 j. sem. 4. frig. maior. an. 3 j. flor. geniste p. j. storum cord. man. ʒ. foliul. sena 3 j. polyp. querc. 3 vj. coquantur in aqua chalybeata (lienem enim duritiem dirimit) q. s. scilicet pro 3 ix. colatura adde syr. de scolopend. de duabus rad. an. 3 j. m. iij. pro iij. dosibus matutinis. Postea purgatus est, in hunc modum. ʒ. catholici 3 vj. confect. hamech. 3 iij. syr. ex infus. ros. pallid. cum foliis sena, & syr. de scolopend. an. 3 j. aquæ fumar. 3 iij. misce. Altero die mane sumebat theriacæ veteris 3 ij. confer. bugloss. 3 ij. dabatur sex horis ante cibum. Deinde rursus assumpto decocto supra scripto, purgationem sumpsit ex pilulis infra scriptis. ʒ. pilul. mdatum 3 j. cum aqua bugloss. sicut pilul. vij. sumenda circa noctis dimidium. Interea adhibuimus præsidia corroborantia lienem, eiusque obstructions tollentia; tam intus quam extra, ut puluerem diacapp. cum vino: & has vel similes tabulas: ʒ. pul. specier. diacarb. abb. 3 ij. diacapp. 3 j. sem. portul. sem. viticis, pul. rad. filicis, an. 3 j. zacch. q. s. dissoluti in decocto summitatum tamaricis: hæc confectio in rotul. portulacæ 3 ij. vna sumatur tribus horis ante cibum. Mox & hunc totum lieni adhibui. ʒ. flor.

chamæmelis, meliloti, florum geniste, an. p. j. summum autem anethi m. ʒ. ceterach. rutæ an. m. j. seminis viticis 3 j. coquantur in aqua vino albo & aceto æquis portionibus, pro ʒ. iij. atque in hoc decocto madefacta spongia & expressa, regio lienis bis terque mane & vespere ante pastum fouebatur: atque demum exsiccata, hoc vnguento inungebatur. ʒ. olei de cappar. lilior. an. 3 j. olei rutæ, amygd. dulcium & amar. an. 3 ij. bdellij ammoniaci dissoluti in aceto, an. 3 ij. seminis agri casti puluer. ceterach, seminis portul. puluerisat. an. 3 j. croci ʒ. ʒ. aceti & ceræ exiguum, fiat vnguentum. quo inungebatur regio lienis calide, mane & vespere, mox à totu: hoc cerato ad linguæ bouis figuram etiam imposito. ʒ. emplastri de meliloti, diachyl. ireati an. 3 j. cortic. cappar. ceterach, ficci & puluerisati, an. 3 ij. seminis viticis, rad. tamaricis, an. 3 j. cum oleo lilior. q. s. lingatur ceratum. Quibus hic optime se habuit: ut & inuenis in parte Orientali, his & similibus curatus est.

SCHOLIA.

1 **I**N obstructione lienis circumscribendum, nam obstructio fit à crassis & frigidis humoribus, sine tumore; tunc à venæ sectione abstinendum: & materia dirigenda cum decoct. chamæd. ceterach, agri mon. cuscumæ, hyssopi, calamimb. rad. irid. cappar. thamarisc. betonica, agri casti, dulcoretur cum zacchar. & acetum adiciatur vel oxymel & purgetur cum hiera Russi, vel decoct. sena & polypod. adiecto agarico. Si materia sit calida, & adit plenitudo, venæ secanda erit, ex saluarella, ut quidam iubent, iuxta Rhaf. etiam ex præcepto Galeni, vel interna sinistri brachij: de qua re latius agemus de phlegmone lienis. Conuenit & syrup. acetos. cum aqua cichorij, scolopend. end. Et alius soluenda cum infuso rhab. & cathol. & tunc videndum, num adsit febris, cuius ratio quoque habenda. Hic valet & oxyzac, cum decoct. end. scariolæ scolopend. fumar. ceterach. & similibus, & alius soluenda cum cathol. & chamæd. ac rhabab. vel sero caprino, in quo epichymus maduerit. Vbi vero tumor laxus adit, fortioribus discutientibus & aperientibus, cum adstringentibus calidioribus opus erit: etiam exterius. Sed in duriore tumore magis erit emolliendum; ut postea de scirrbo dicemus. Vide plura de externis remediis, tum euaporationibus lienis obstructo conuenientibus, & potionibus ad lienem oppilatum valentibus, lib. 17. cap. 12. apud Alexandrum Benedictum Veronensem.

OBSERVATIO IV.

De splenis inflatione acensione.

1 **P**Edissequa cuiusdam matronæ nobilis, dolorem ex ventositate lienis patiebatur, post esum leguminum, castanearum & ficuum. Cum enim inflatio, iuxta Trallianum, ex spiritu generetur, quemadmodum & aliis corporis partibus, ita in liene tumor naturæ contrarius excitatur, id quod accidit ex leguminum, aut bulborum, aut palmularum, aut castanearum esu, aut ficuum, vel malorum, vel mellis dulcis, vel vini usu. Hæc enim omnia non modo lienem inflant spiritu, sed etiam colum, mesenterium, ventrem & stomachum statibus distendunt. Facile autem deprehendere licet, an ex cibis tantum inflatio excitetur. Nam si ex his nihil assumptum fuerit, ad aliam causam morbus referri debet. Quod si lien statibus distendatur, & in amplum tumorem attollatur, & æger interrogatus, id se citra pondus

2 **dus** & loci ipsius grauitatem sustinere, dixerit: tunc ex cibis frigidis malum accidere cognosces. Quod huic pedileque contingebat, cum tumor loci imposita manu ad tactum cederet, & distensionem loci inferret, ac cum manu premerem, intus ventus murmuraret. Cum autem ex leui causa id malum excitetur, facile etiam vincitur. Et ideo dedi huic decoctum florum chamæmillæ, cum puluere diacimini, cum vino generoso: & fotum exterius adhibui lienem, in hunc & similem modum. ʒ. florum chamæmil. meliloti, summum autem anethi, sampuch. rutæ, an. m. j. rad. iridis, cyperi, an. 3 j. baccar. lauri num. vij. sem. apij, petroselin. cymini, an. 3 ij. sem. fenugr. 3 j. coquantur in vino Rhemano, aqua & aceto, an. paribus aequalibus, ad ʒ. ij. siebat fotus cum spongia. Deinde inungebat vng. sequenti: ʒ. olei liliorum, rutæ, amygd. dulc. an. 3 j. olei de cappar. 3 ij. ceræ exiguum: fiat vnguentum molle. Nam & altera mulier sola hac inunctione sanata est, sumendo per horas duas 3 ij. huius pulueris, cum vino. ʒ. diacimini 3 j. trochisc. de cappar. 3 ij. misce, & vix per tertiam inunctionem fuit curata. Leuem hæc duritiem, & oppilationem quandam splenis sentiebat: sed non aderat materia. Alioqui illam purgassem. Pharmacopœo cuidam post quartanam curam remansit in liene tumor, cum inflatione in latere sinistro, ab hypochondrio ad umbilicum vsque; ita ut se hydropticum putaret: cui hic sacculus impositus est. ʒ. florum chamæmillæ, meliloti, an. m. iij. rutæ sicca, absinthij, an. m. ij. folior. lauri m. j. sem. lini 3 j. anisi, cymini, an. 3 ij. fiat sacculus calefactus in vino Gallico, & expressus calide, in quantum sustinere poterat, admotus. Post aliquot dies tumor recessit ex ventre, nonnihil sub hypochondrio manens: qui tamen de loco ad locum mouebatur. Ideo sumpsit continuo ex electuario sequenti: diacapsy 3 j. diacymini 3 j. quo maximam ventositatem emisit: & inflatio recessit, ac appetitus rediit: difficultate anhelitus etiam cessante: hoc tamen sacculo etiam imposito. ʒ. rutæ sicca m. iij. folior. lauri, calamithæ, florum chamæmil. an. m. ij. cuminij 3 j. fiat sacculus, quem cum ter quaterve apposuisset, ab inflatione omnino curatus fuit.

SCHOLIA.

4 **S**piritu sape lien intenditur, sicut stomachus ac jecur: quæ equidem inflatio (ut dicebat Aëtius ser. 10. cap. 9. de inflatione splenis) aut in ventre oborta ad splenem transfertur, aut in ipso adeo splene generatur. At ubi lien (teste Tralliano) ex toto statibus repletur, fluctuationes, ubi paulo liberaliorem potum assumpserit, experitur. Greci fluctuationes clydonas appellant, quando ut in vtre aqua, ita in ventre copiosior potio sonitum elidit, cum agitur. Ex frigidis autem cibis acidus ructus frequenter prouenit, & post cibos singultus. Quod si nihil horum in ventre contingat, lien autem tendatur, pungaturque citra aliquam grauitatem, flatuosos spiritus esse putato. Ventola igitur status generatio, eodem Aërio teste, ex frigidityte membrorum ipsum producentium contingit. Quare tum ventrem, tum splenem eoncalefacere oportet (præsertim his, quibus venterque membrum est affectum) atque id tum his, quæ foris fecus imponuntur, tum cibis ac pharmacis, quæ intra corpus deuorantur, perficiendum est. Ventri itaque auxiliabimur, siquidem per consensum sit affectus, diospoliticam confectionem exhibendo, atque etiam alias, quæ huic similes existunt. Diospoliticum etiam dat Trallianus.

Piper enim & cuminum calefaciunt: ruta flatus discutit, & partem affectam iuuat, humoresque picuitosos imminuit: nitrum ventrem subducit: mel similiter purgat calefacitque & humores extenuat. Pari modo etiam medicamenta faciunt: diacalamithes, & diatironpipercon, eodem Aëro. Nos commodè vsi sumus & diaprassio, quod & splenetorum angustias paragorizat, & omnium intranscorum vitis prodest, inflationes & torsiones ab eis aufert. Panis vero ac edulia vinumque, quod in potu sumunt, ex petroselino, aniso, cuminoque similibusque conspergenda sunt, iuxta Aërium. Iam quoque melanthium, apij semen, anisum, & petroselinum trita, panis apud pistores inspergi debent. Tralliano quoque auetore: Eadem, inquit & ille, ex vino pota lienis inflationem tollunt. Itaque liene inflato, prædictis potionibus, & epithemate diaspermato, ex Actio & Tralliano, exterius vtendum: modo non adit durities lienis, alioqui hæc nimium desiccarent, & maiorem duritiem excitarent. Potui vero dare eis viticis semen totrefactum, petroselinanthium, anisum, sison expedit, & si statibus plenus sit lien, dantur illa ex aceto aut oxymelite, aut posca. Plura videas apud Trallianum, & Benedictum Veronensem lib. 17. c. 20. de lienis inflatione, qui & cucurbitularum usum in lienis affectibus commendat. Vehementius enim impactæ plurimum iuuant, cum ex alio spiritum extrahant, sed non nisi præcedentibus remediis vniuersalibus, si & humores obstruentes aduerint.

OBSERVATIO V.

De phlegmone lienis.

7 **V**it ille, qui æstu quodam, tum febre continua, corripiebatur, simul grauitatem cum dolore & distensione hypochondrij sinistri sentiebat; ita ut hic lien proculdubio afficeretur phlegmone, sanguine ad ipsum conflante calido, & satis crasso. Ad hunc cum intrassem accitus, talem victum præscripsimus, qualem sæpius in aliis inflammationibus valere scripsimus. In principio vinum inhibendo; postea in fine aquosum concedendo: in primis diebus solo pitane cremore ægrum nutriendo, & etiam panata. Statimque iussimus, & sanguis ut venæ iecorariae cubiti sinistri detraheretur. Et mox à venæ sectione locum dolentem inunximus oleo rosaceo, & chamæmelino, pauco addito aceto. Oportet enim statim à venæ sectione aliquod reprimens apponere, sed neque adeo frigidum, neque valde astringens: humor enim densatur & stipatur facile. Ideo ea incoqui debent, cum his quæ incidunt & extenuant humoris crassitiem: cuiusmodi est acetum; quo etiam calido vult Rhafes foueri. Sed si vinum austerum vetus, oleo dulci admiscueris, optimum erit fomentum: vel hoc quod rosaceo & aceto constabit; quo nos sape feliciter vsi sumus. Verum cum post venæ sectionem etiam ea medicamenta conueniant, quæ aluo educendæ idonea sunt, lenia tamen eligenda, ex eiusdem Alexandri testimonio, præsertim per initia. Lien etenim per initia purgari potest. Tamen processu temporis validiores purgationes exhiberi possunt, ut ipse refert. Hæc namque via dumtaxat lienis superflua vacuari debent, non per renes, sed superne deiectionum adhibendum, à situ societateque sumpta indicatione: quemadmodum à Gal. 13. method. scriptum inuenitur, quamuis venter etiam per clysteres assidue elui debeat; & maxime

maxime si venæ incidendæ mēdela relinquantur, ex *Aëtij* sententia, & præcipue in morbi initio, vel incremento, ut inquit *Alexander Trallianus*. Verum antequam purgans medicamentum exhibeatur, etiam humor præparari debet ad expulsionem, cum oxymelite, syrup. è succo fumaricæ seu borag. cum decocto melissæ, lupul. & similibus. Nos vero tali vti sumus. *℞*. rad. cichorij, dentis leonis macerati in aceto, an. *℥* j. fumaricæ, summitatum lupul. borag. buglos. viol. borderi mandati, an. m. j. uuar. passul. enucleat. *℥* ss. fiat decoct. in aqua communi, pro *℥* ix. colaturæ adde oxymel. simplici, oxymel. simplici syrup. ex succo fumaricæ, an. *℥* j. misce, fiat apozema pro tribus dosibus. Deinde illum purgavi, in *℥* iij. eiusdem decoct. dissolvens diacatholici, electuarij lenissimi, an. *℥* ss. syrup. ros. solut. *℥* j. misce. fiat potio. detur in aurora. Cum autem alium optime deposuisset, post inunctionem iam dictam, hoc etiam cataplasma vel simile imposuimus. *℞*. farina hordei *℥* ij. flor. ros. rub. *℥* j. chamemeli, absinthij, meliloti, an. *℥* ss. cum oleo ros. ni maiori quantitate: adiecta exigua portione olei nardini: fiat cataplasma. Verum si caliditas magis intendatur, addemus succum portulacæ, & folia salicis. Postea vero, ubi feruor magis conquiescisset, ad medicamenta plus resoluentia transibam. Oportet autem in mali incremento relaxantia siue dissoluentia augere, ut satius scholio sequenti agemus. Ideo inunximus oleis sequentibus. *℞*. olei ros. chamemill. lilior. an. *℥* ss. misce. Vbi enim feruor quiescerit, parum ad medicamenta, quæ resoluunt, est transcendendum; cauendo semper ne induretur, dissoluentibus. Præterea studendum est, ut robur eius seruetur. Nam ex imbecillitate, si non attrahat, vel non pellat, cacochymum reditur corpus totum, non secus atque in vesica felica, vel renibus: ideo mixtura astringentium eget; sed non æque (ut paulo ante diximus) ac iecur. Interea intus utebamur decocto scolopendrij, corticis salicis, fraxini, viridis, folior. & sem. & rad. myricæ, cum oxymelle etiam non parum acido, vel horum emulsi. Et utebamur in cibis inlybis costis ex aceto, & lactucis, ob febrem, maxime in principio, cum amplius esset refrigerandum. Postea febre inclinante, decoctis iam dictis utebamur etiam fort. ex semnigræc. sem. lini in posca collis: additis rad. cappar. folijs malue, & ceterach ac viridis semine. Quibus prædictis dolor cessauit, & inflammatio resoluta fuit a fotu absque scirrhu. A fotu quoque postea inunximus oleo amygd. amar. cui masticis & cera parum adiunctum esset. & in fine oleo de capparibus. postea diacappar. cum oxymel. vel oxymelite: & ad roborationem intus fumendo diarrhod. abbat. Quibus remediis sanus factus est.

SCHOLIA.

Quamuis variis (teste *Alexand. c. 12. lib. 8.*) quam alia viscera lien inflammatione constrictetur; interim tamen & ipsum inflammari contingit: ut liquet apud *Galen. 6. de loc. affect. c. 13. meth. medend. c. alijs plerisque locis*. Et quamquam præcipue fiat ex sang. crasso melancholico, potest etiam ex alijs humoribus fieri, ut ad longum docet idem *Alexander Trallianus*, nempe sola sanguinis copia in lienem conflata: & tunc dolor cum tumore & tensione vget vehementer, cum multa grauitate: interim obstrictio membri tunc excitatur: unde scirrhu & inflammationem plerumque contrahit: interdum etiam sine dolore augetur, durisque efficitur, quod tactu subinde cognoscere possumus. Quippe rariemibus facile apparet: item cum ex mollitie in largiorem molem deductus fuerit: attolluntque adeo, ut super musculos, qui extrin-

secum incumbunt, excresecat. Ego enim sæpius vidi, (inquit *Alexander*) non solum ventrem & stomachum, sed etiam dextram præcordiorum partem, & palpi peritum, lienis tumore occupari. Hippocrates memoria prodidit, sanguinis in liene abundantia ventrem indurescere: corpus humoribus vigiliisque extenuari, & faciem emacrescere. Nam & liene ipso carnes colligescunt, & magna sitis vget. In primis enim lienis tumor apparet humidior: dum scilicet humor adhuc fluit: ubi vero collectione facta indurauerit, necesse est, ut iugulum non sentiat alimentum. & vene in musculis fortas prodeant, color melancholicus aut pallidus fiat, & aqua subter cutem subsequatur. Vbi biliosus fluxus in lienem decurrit, totum corpus calidum esse, & sine febre, videtur: bilioso oculi infli sunt: vti colorati videntur, acresque, aut flauæ, more inflati, aut rubra existunt: ægri subundi, frigidam bibere appetunt: animo sunt abiecto: cito sunt: os habent amarum, cibum fastidium, vigilijs torquentur & ventris turbatione: linguam habent flauam, atque alia id genus similia, quæ bilem resanant, sustinent. Si humor melancholicus adsit, paulatim in his color melancholicus fieri videtur: præsertim facta iam inflammatione, cæcis & vitiis na nigrior efficitur. In toto corpore bilis atra abundat, gingiua nigra apparet, sitis vget; & ægri si frigidam potum assumpserint, magis cibum appetunt. At si humor pituitosus in liene collectus inflammationem pepererit, color pallidus, aut eius nature similis inuenitur, oculorum, lingue, & cuius corporis: ægri non solum, sed cibos appetunt: si pituita non salsa fuerit in liene. Hoc ergo scire licet, quod ex pituita quodidie fabricatur, ex bile, tertio die: ex melancholia quarto. Quod ad curationem inflammationis lienis attinet, primum (ut *Curationem* idem docet) vniuersiisque humoris signa considerari oportet: atque sic tandem curatio adhiberi debet. Recidit, ut videtur, non magna solitudine emenda est. Nec pluribus verbis opus est. Nam ubi semel curata fuerit, non facile reuertitur: variis enim (ut paulo ante diximus) lien inflammatione conflatur. Hoc autem obseruandum est, ut pro humoris natura, ex hoc generata est, conueniens, non autem contraria, adhibeatur curatio. Nam enim cibi potusque aliqui morbo occasionem dederunt, aut aliquid extrinsecus accesserit, omnia inuestigare oportet: similiter atque si ægri fuerint, ac exercitio ac labore se fatigauerint, an balneis frequenter, aut nunquam vti sint: & an ex accidente, an à parentibus hunc affectum sustineant. His diligenter examinatis, si inflammatio lienem exerceat, primum sanguis deirabi, deinde purgationes adhiberi, postea medicamenta extrinsecus imponi debent. De quibus videas eundem *Alexandrum Trallianum lib. 8. cap. 12. de lienis affectibus*. & *Aëtium lib. 10. cap. 10. de splenis inflammatione*. Sed hæc omnia exemplis particularibus multo illustriora apparebunt.

OBSERVATIO VI.

De inflammatione lienis, ex sanguine crasso melancholico.

Rarissime ex sanguine optimo, ac medio crem crassitudinem habente, ipsam inflammationem in liene oriri contingit: sed sæpius ex sanguine crassiore excitatur, fæculento, limoso, ac crasso: unde & inflammationes facile duriores sunt, ob humorum crassitatem: hinc & dolor sinistri hypochondrij, ac etiam feruor, distensio & tumor, & multa grauitas vehementer vrgens, statim apparent; & tumor ob duritiem facile tangendo deprehenditur, ex *Galenij* sententia, præsertim processu temporis, ut ab hinc aliquot annis in viro quodam decumbente animaduertimus. Sed hic statim, eo quod erat ex humore crasso,

crasso, & in alio quodam viro, ad quem acciti sumus, etiam leuis durities apparuit. Has notas itaque considerantes hoc modo curationem instituiamus: similem videtur instituendo, quem in cæteris inflammationibus nunc vtilem diximus: etiam cremore pituitæ tum alijs vtens, ut in priore ægro fecimus. Venamque statim ex saluarella manus sinistræ incidere feci, cum magis apparet. Quod si venæ sectio omnibus visceribus inflammatis præsentissimum est remedium (testante *Tralliano*) maxime certe in lienis inflammatione adhibenda est: si nihil contra suadeat, nempe ætas, aut vires, aut locus, aut consuetudo, aut aeris constitutio, aut præcedens ciborum cruditas, aut magnum ventris profluvium. Hæc enim sola in ista causa dilationem suadent. Sin autem ætas, aut vires non prohibeant, venam brachij sinistri anteriorem secabis: si ea non appareat, media ferienda est: sine illa quidem in conspectum proveniat, humeraria cadenda est: si nec ipsa quoque conspiciatur, ea, quæ minimo digito vicina est, aperiri debet. Rhazes etiam ex saluarella sinistræ manus sanguinem emit. Quod vero huius venæ in extrema manu existentis, sectio conferat pro lienis inflammati curatione, confirmavit *Paulus*. Id quod forte innuere voluit *Galenus in lib. de curatione per venæ sectionem*. Quamquam quidam negatiue literam legant: nam *13. method.* fecit venam cubiti sinistri. Etsi vero ex saluarella, inquit *Trallianus*, minus sanguinis euacuetur, tamen quantalacumque inde tentata inamutio præcipuum lienis ad sanitatem adiumentum est.

Cum sanguis fluit, attendendus est, valde ne rubescat, & purus aut liuidus. Nam si liuidus est, aut æquo rubentior, copiosior auferri: si purus ac syncerus, paucior debet. Verum sic extrahendus, ne vitalis facultas deficiat. Ideo præstat aliquando non semel quantum conueniat extraxisse: sed in duos dies id partiri satius est, ut *Galenus* refert. Deinde alium altero die leuiter expurgauimus cum decocto senæ & epithymi: addendo castoreum tracta *℥* ss. & diaprum ac elect. lenissimi, an. *℥* ij. misce. Mox & hunc syrupum propinauimus. *℞*. syr. de summitate: viol. de erythymo, an. *℥* j. aqua buglo. lupul. cichor. an. *℥* ij. deus duabus vicibus. Postea purgaui hoc modo. *℞*. diacathol. *℥* vi. diasena *℥* ij. diaprum. soluiui *℥* j. cum aqua decoct. borag. buglosse, fumaricæ, scolopend. *℥* iij. fiat potus: addendo *℥* ss. oxymellis simplici. Interea statim à purgatione prioris, ad extrinsecum medicamenta peruenimus, quæ citra euidentem calorem extenuarent: admixtis quibusdam adstringentibus, in *Pauli doctrinam*: nam ea mixta qualitatis esse debent, non solum in generatione phlegmonis, sed etiam cum nec effluat amplius quicquam: quamquam si quis in principio repellentibus tantum vtatur, non peccet, *Galenus* auctore *13. method. med.* Communis tamen indicatio (ut idem inquit) omnibus his partibus, quarum munus eiusmodi est, ut toti corpori sit ex usu, est, ut medicamenta exigant, quæ mixta facultatis sint. Et propterea nec lienem tantum relaxantibus curare oportet, cum hic quoque ex iecinore quicquid limosi & melancholici est, expurget; propterea scilicet, quod ex eo humore nutritur. Quinimo semper eius robori consulendum est, adiciendo relaxantibus astringentia medicamenta, eodem *Galenus* & *Alexander* testibus. Primo itaque hunc fotum, vel similem, adhibui statim ab initio. *℞*. vini austeri veteris *℥* j. olei dulcis, olei ros. cotoneorum, olei chamemell. an. *℥* ss. aceti optimi *℥* j. lana succida excepto medi-

camento (ut *Aët.* suadet) vel lienis linteis sæpius sinistrum hypochondrium fouebamus: etiam hoc linimento (vel eius æmulo) inungendo post fotum. *℞*. olei anethini, rosaci, cotoneor. an. *℥* ss. pauco vino ac cera adiecta: fiat unguentum. Imposito hoc vel simili quoque cataplasmate, ex *Aëtio* ex hordeacea & loliacea farina, cum posca, & mellis ac olei omnino paucissima mensura, in quibus absinthium ac pulegium incocta essent. Postea, cum paulo durior splen fieret, hoc vel simile cataplasma imposui, ex farina fenugrec. lini, hordei, ana. *℥* j. caricarum, aceto acerrimo maceratarum, num. v. adipis asineris, & butyr. recentis, an. *℥* ss. olei chamemill. cotoneor. lilior. an. q. s. fiat cataplasma. exiguo oxymelilite adiecto. Quibus dolor cessauit: & curatus fuit: ut neque in scirrhu transmutaretur, neque ad suppurationem veniret, quod tamen rariius contingit.

SCHOLIA.

Verum, quod iam fere omisum est, cum hic laboraret lienis inflammatione, & quarto die sanguis quidem è sinistra nare erumperet, magnam attulit utilitatem. Nam quibuscunque *Aëtij* eruptio sanguinis accidit, summum id commodum laborantibus affert: quemadmodum Hippocrates memoriæ prodidit: quibus vero contra euenit, nihil inuat, aut etiam interdum nocet, quod vires citra morbi leuamen deficiat atque exsoluat, ut *lib. de curand. ration. per venæ sectionem*, à *Galenus* scriptum est. Hæc enim ad prognostica, gnostica signa pertinent, uti & hoc: Licet rarius quam cætera viscera lien inflammatione temetur, tamen si in eo excutetur, magna cum diligentia curanda erit: alias non solum prauis consequentibus symptomata, verum etiam temporis processu perniciosam causam portissimum si eadem in scyrrhu vertatur. Ideo cauendum, ut non nisi corpore euacuato calidioribus utamur: alioqui scirrhi auctores, inquit *Aëtius*, erimus. Quod si ad permutationem in suppurationem repat, quod tamen raro contingit, licet aliquando periculum adferat, adiuuare tamen eam oportet, ne plura corpora putrescant: per cataplasmata videlicet, quæ pus producant, de quibus hepatis abscessu manifeste est prædictum. Hepar enim frequentissime abscessum præfert ac exulceratur: lien rarius. Hoc tamen semel in monacha *Alcmariana* vidimus, quæ abscessum in liene passa, pus per lotium excreuit, & à me curata fuit: cuius historiam posuimus *lib. 4. de feb. pag. 245*. Cæterum ea, quæ de hepate diximus, ad splenis curationem hic transsumes. Euenit quoque interdum, ut iecoris abscessus in splenicum conuertatur: quod in bonum cedit: materia enim ex nobiliori membro ad ignobilius conuertitur. At si è contrario contigerit, perniciosissimum est. Apostema quod totum lienem complet, malum est: è sanguine minus periculosum: durum deterius: vel si membri summam partem compleuerit. Sicuti ex nare sinistri sanguinis profluvium, ita & profluvium ventris, bonum pronuntiat, si in die iudiciali euerit, ac signa digestionis materiæ antecesserint. At ventris fluxus brevis, ex alijs pariter humoribus bonum augurium præstat. Vrina vero facci similis, viscosa, dubium prælagium denunciat. Neoterici vero, & qui *Auicennam* sequuntur, apostemata lienis penes materiam distinguunt, vel ex sanguine, vel ex alijs humoribus: quamuis plerumque dura & melancholica existant: rara mollia, pituitosa & biliosa: sed

Apostema splenis distinctio.

Causa,

ex sanguine crasso facile ad duritiem permittantur; secundum figuram modo rotunda, lata, longa, penes situm. Et ita causa huius apostematis alia primitiua, ut regimen indebitum rerum non naturalium, aer crassus, vinum crassum, & quævis melancholicum succum procreantia; casus, percussio supra latus sinistrum, labor superfluous in ætate, quo sanguis adurit, cibique crassi. Causæ antecedentes sunt humores ipsi; atque horum signa ex Tralliano adduximus. Si plura de notis distinctis huius desideres, perlege cap. 16. lib. 17. apud Alex. Bened. Veronensem. Vide & Arculanum. Hoc præmonito quod quinque modis, iuxta Arculanum, terminetur: aut enim resoluitur insensibiliter, aut euacuatur sensibiliter, per vomitum, urinam, aut feces: aut induratur, & sic perpetuo manens, aut permittitur ad hepar, aut ad alia membra nobilia vel ignobilia, sicut ad cutem: & sic apostema difficilis suppurationis, & subinde icteritia nigra. Aut maturatur ac suppuratur & rumpitur. Signa suppurationis & collectionis constant ex iis quæ de pleuritide & abscessu hepatis diximus. Dum pus fit, sunt dolores & rigores: & suppuratione perfecta dolores desinunt. Sic etiam phlegmone præcedente si dolor ac feror quiescant, & durior fiat tumor scirrhum expectamus. De quo paulo post dicemus. Quomodo autem apostema splenis seu inflammatio curetur, nunc ex parte diximus. Neoterici & Arculanus, vestigia Auicennæ insequentes, omnium primo rationem habent causæ antecedentis, vtentes & diuerſione & euacuatione: secundo vero causæ coniunctæ, in principio vtentes percussivis, sed non adeo puris, ne fiat durities: in augmento vtuntur percussivis, mixtis resolutivis: in statu & declinatione, resolutivis modo ad viam resolutionis tendat: sin ad maturationem, quod raro contingit (vt diximus) iuuanda erit: alioqui si ad scirrhum & duritiem, tunc curabitur, vt scirrhus, cuius postea exempla adferemus. His adiciunt & accidentium correctionem. Diuertendi autem & euacuandi intentio perficitur in principio cum venæ sectione. De qua iam dictum est, nempe ex basilica sinistra vel saluatella: alioqui secundum quosdam, ex saphena, si ex mensibus restrictis vel hamorrhoidibus restrictis euenerit. At si alius non respondeat, prius præmittunt clysterem, aut leniens medicamentum. A clystere statim venæ sectio peragenda. A leniente per os exhibitio, in alterum diem venæ sectio proroganda: quæ magis conuenit in apostematibus calidis, quam frigidis, in quibus hæc ipsa suspecta est. Alioqui etiam in iis, qui non sustinent venæ sectionem, eucubitulis cum scarificatione natiui impositis, vel sanguifugis venis hamorrhoidalibus admotis vtuntur. Alium autem, quod ad purgationem attinet, de qua etiam prius dictum est, molliter soluius epithymi decocto, adiecta cassia vel manna, in materia calida: in frigida agarico, adiecto electuario lenitio, in melancholia, diaphane & diacatholico. Et si detergentibus opus est, in iis cauemus ab illis, quæ vehementer urinam ciunt. Nec à deiectione largior potus dandus, ne ad icteris gibbum materia trahatur: tum enim sitire conuenit, aut saltem parcius bibere. Iam aliter quoque syrup. fieri possit, in materia calida ex succo, sumaria, seridis, tenerissimis foliis salicis, tamaricis, fraxini interitis corticis, & scolopendrij, sem. portulacæ, corticis tormentorum cucurbitæ aride, cum zib. addito aceti momento. In frigido apostemate, salicis eiusdem, & tamaricis

tenerissima, fraxini, scolopendrij, marubij, rad. capparis, fanic. apij, buglossi, cichorij, seridis sumaria, sem. anisi chamæd. adiecto zib. & aceto. fac syrup. acetosum. Plura de potionibus & purgationibus vnique humori destinatis, vide apud Trallianum & inter neotericos Arculanum. Quod ad topica attinet remedia, Actius vtitur fotu ex oleo dulci, & vino austero in principio, & si maior sit caliditas, oleo ros. aut emphacino. Alij in materia calida filtro fouent in decocto immerso, & expresso in decocto hordei, salicis, cum aceto, vel oleo ros. solo, & tertia parte aceti. Vel inungunt cum oleo ros. & chamæmel. In augmento addunt folia tamaricis, & semen agni casti. Si magna sit inflammatio, addunt succum portulacæ vel plantaginis, vel vtuntur emplastro ex farina hordei, ros. absinthio, meliloto, scolopendr. In statu addunt schenambum, cyperum, ceterach, flores geniste, & ficus, cum aceto infus. In declinatione oleum de cappar. ping. vituli, ammomiaci, medull. & ping. mares, & similia. De quibus latius vides & Actium & Paulum, ac Alexandrum Trallianum, & Alexan. Bened. Etum cap. 18. lib. 17. quæ ipse ex iisdem auctoribus: tum Arculano, mutuatus est. Alioqui auctores, vbi prædicta non sufficiunt ad phlegmicos & vltiones confugiunt. Si ad maturationem tendat, vtendum diachylo: licet maturantia varianda pro diuersitate materiæ, vt in calida, maluanifcus, farina, sem. lini, fenugrac. ficus pingues, oleum sesaminum: in frigida, rad. ireos, in melancholia, magis emollientia, & non multum calida, vt mucag. sem. lini, fenugr. alibea. Vt rumpatur, adde radic. maris. cape. Post ruptionem vlcus curandum, vt reliqua vlcera, & detergendum: & postea consolidandum. Si ad duritiem & scirrhum tendat, magis humectandum & mollicandum. Sed de scirrhu latius dicemus. Accidentibus vero succurrunt, nempe dolori, per anodyna, yncionibus fomentis, faculis, emplastris, velsis, & similibus: & nunquam, nisi coacti, ad stupefacientia perveniunt: vt ostendimus exemplo sequenti, tum Scholio, ad maiorem enucleationem doloris ipsius splenis.

OBSERVATIO VII.

De lienis dolore.

Vir quidam quadragenarius, qui à quartana dolorem splenis incurerat, hoc vnguento sequenti optime habuit: quo vtatur, corpore prius repurgato ac euacuato, decocto senæ & epithymo, & aliis conuenientibus. ℞. olei rutæ, olei lilior. de cappar. an. ʒ. 6. succi fraxini, axungie porcine, an. ʒ. iij. pulueris ceterach, ʒ. j. cera parum fiat vnguentum fluxibile. Illud etiam, quod ex genista fit, commode adhibetur ad splenis dolorem: etiam ad eiusdem duritiem. Quod ita fit. ℞. flor. geniste lb. vj. butyri Maltis, axungie porcine, an. lb. j. reantur simul, & sicut in sole: addendo cera parum: fiat vnguentum.

SCHOLIA.

Dolor splenis, qui tristis sensatio existit, per membranam eiusdem plerumque, & non per carnem spongiosam, contingit. Interea hic dolor quintuplex esse potest: pungens, perforans, extendens, grauis & pulsans. Pulsans magis contingit in inflammatione, ob multitudinem & magnitudinem arteriarum, quæ sunt in ipso: & magis ad arterias pertinent hi dolores. Pungens, ad membranam. Grauis, ad

ad substantiam eiusdem, ex materia aliqua. Extendens, ad vapores flammulentos, & ventositatem. Perforans, seu mordicans, ad ulcerationem. Quidam & hunc dolorem distinguunt, in leuem, obusum, paruum, vehementem, non diu durantem, diuturnum & acre dissolutilem, ex se incipientem, aut alios morbos consequentem, in corpore sano, forti, robusto per naturam, aut debili. Vel distinguunt penes materiam, in immateriam, vel materiam, idque cum apostemate, vel sine, modo cum febre, modo sine ipsa. Sed ille dolor potest esse à nuda intemperie, aut à solutione continui, aut vtrique simul, vt in apostemate, vel ab obstructione, inflatione, tumore. Cæterum inflatione ingentes dolores efficit: & qui ex obstructione fit dolor, minime contemnendus est, cum facile ad apostema transeat, vel tumorem inducat. Tumor hic potest esse non apostematofus siue humoralis, siue ventofus: & non est quidem immediata causa doloris, sed solum mediante mala intemperie, aut solutione continui, sequente extensionem. Similiter eius oppilatio doloris causa esse potest. Mala autem intemperies, existens causa doloris, aut est calida, frigida, sicca, sine materia, aut cum materia, ex quocumque humore, magis tamen ex materia melancholica & sanguinea, rarius ex pituitosa & biliosa. Rursus huius malæ intemperiei aliquæ causæ primitivæ, aut plures ex sex rebus non naturalibus aut extraneis: aliquæ corporeæ, & sequentes dominium humoris, qui est in ipso, aut eius oppilationem, aut vapores flatulentos. Et quandoque fit aut fouetur per communitatem, aut à toto, sicut in febrilibus, hydropæ, lepra, & similibus, aut à membris particularibus, vt hepate, vtero, & aliis. Ad intemperiem etiam pertinet debilitas splenis: nam & hæc à duabus causis in genere pronari potest, aut à mala intemperie, aut à mala compositione, seu à laxitate suæ substantiæ: quamuis & debilitas fiat ob solutionem continui: sed cum medici hoc relinquunt chirurgis, pauca de eo admovent. Debilitatur quoque ex apostemate, vlcere; præcipue vero à calida & sicca intemperie, minus ab humida, nisi oppilando & extendendo. Et sic debilitates virtutum cū sequantur malitiam complexionis, seu intemperiem, & intemperies causa doloris existit: ideo & debilitates sub hoc capite dolorum splenis concludunt illi auctores, qui supra Rhafem scripserunt. De causis externis manifestum est, quod & victus ac occurrus multum calidi aut frigidi, inducant intemperiem, & quæcumque multiplicent vapores crassos, & inhibent resolutionem: ita aer crassus vaporibus mixtus dolorem splenis infert; & somnus prolixior, & animi acidentia subtristia, & quicquid humorem melancholicum crassum generat, vt legumina, fabæ, fenes, caro bubula, tum alia, quæ de melancholia diximus, hæc splenem afficiunt. Quod autem apostematata dolorem inferant, satis liquet ex supradictis; quamquam hæc differant à tumore & duritie per solutionem continui, quæ est in apostemate; & non in duritie, & tumore non apostematofa. Hæc ipsa distinguuntur penes materiam, & penes figuram. De quibus satis dictum est, à quibus fiant, & quibus signis cognoscantur, & quomodo curentur, in duobus Scholiis præcedentibus. Dolor itaque, qui in apostemate contingit, modo causa ablata & apostemate curato, modo anodynus tollitur. Sed quod ad signa doloris attinet; quedam præſagiunt dolorem futurum, vt omnes causæ potentes inducere intemperiem ipsius splenis, siue primitivæ

fuerint, siue antecedentes aut corporeæ, vt de aere calefaciente vel infrigicante lienem; quæque oppilationem & ventositatem in splene inducunt, vt potus aque gelide, cibaria melancholica, pedum infrigidatio; ita de aliis causis, quæque solutionem continui vel apostematata præcedant. Ita percussioni præcedenti in loco lienis, subsequetur dolor. Ita in autumno magis expectamus spleniticas aggritudines; & post quartanam & febres diuturnas. Signa demonstratiua per se manifesta sunt, quia adest dolor in sinistro latere, & tristes sunt, ob vapores melancholicos à materia resolutos, & cordi vel cerebro comunicatos. Color quoque iis mutatur, modo ad citrinum, viridem, pallidum, vel atrum colorem, iuxta diuersitatem causæ efficientis dolorem. Signa etiā causarum, scilicet ex nuda intemperie, satis liquet ex Scholio Obseru. 1. huius libri. Sic frigida patet ex cibo & potu frigido assumpto, aqua frigida, ostrea, fructibus pomaceis copiosis, cibilibus crudis: calida magis in febrilibus, sanguine accenso in ætate, & in homine plusiusto calefacto. De quibus vide plura apud Alex. Trallianum, & curationem etiam scholio iam citato. Ex intemperie cum humore, qualis humor abundat, in scholio obseru. 2. huius libri diximus, & scholio obseru. 5. cum de phlegmone ageremus. Ita vt & obstructionis & phlegmonis signa satis dicta sint; & vtriusque mali, tum obstructionis, vt obseru. 2. & 3. videre licet: & de phlegmone seu apostemate egimus in quibus Obseru. 5. & 6. in scholiis iisdem. Sed hoc obseruandum, quod oppilationem ab apostemate hoc modo distinguimus: quoniam in illa medius omnes obstruuntur, nec lien violenter distenditur, & plerumque sine magno dolore & febre: in hoc vero, materia in unum congregatur locum, qui violenter & acriter distenditur, ita vt continens materia solvatur vel scindatur. Reliqua vero signa oppilationis & apostematis, superius dicta sunt: quamuis & hoc in memoriam reuocandum, quod oppilatur via, per quam splen recipit melancholiam; tunc splen non erit tumidus, tumore ab humore proueniente: imo potius extenuatus. Quædo vero oppilatur via, per quam mittitur melancholia ad os stomachi, splen tumidus est, cum melancholiam recipiat, & non expellat; neque fames more solito excitatur. Præter iam dicta, vt constat 2. ad Glanc. fit dolor & extensio ex flatibus; & est morbus frequentissimus. Facile enim, Doloris dist. vt prius dictum est, obseru. 4. & scholio eiusdem huius distinctio ex libri, à crassa materia turbida, vapor turbidus & flatibus excitantur. Rhafes de hoc effectu egit, cū ait: Si splenensus fuerit, & cum tangitur, sentitur rugitus, id est, sonus flammosi spiritus collecti circa sinistram hypochondrium. Hoc modo distinguit Arculanus ab apostemate, primo, quod in inflatione non fit grauitas: secundo, quod incessus & exercitium in apostemate, splenem dolore magis afficiant, in ventositate contra dolorem sedent & ventositatem resoluunt. Tertio, in inflatione adest rugitus, qui non adest in apostemate, & rugitus, per quem ager olleitur. Quarto, in inflatione non adest febris, quæ apostema comitatur. Curationem inflationis, loco citato diximus: Quam & Rhafes curas, primo diætæ, quæ ad calidum & siccum & extenuans tendat: cibos dat minime flatulentos, tenues, concoctus faciles, olea omnia abiicit, legumina, potum aquæ, vel vini austeri. Propinat trochiscos de cap. parilis. Extrinsecus apponit emplastrum ventositatem dissolvens. Plura vide apud Arculanum, & quæ prius ad inflationem valere diximus. Sed his & illud addendum, quod dolor splenis quocumque modo fiat, differt à dolore musculorum, per rationem exterrum: si enim muscoli dolent, etiam leuiter si tanguntur.

Mg gantur;

Diffinitio
musculorum
splenis osten-
tium & co-
lici doloris.

9

gantur, illico dolorem percipiunt. Sed in splene, do-
lor statim à cibo sumpto communicatur, & color
sape mutatur; quod in musculis externis non
fit: quamvis difficiliter cognoscatur in musculis
profundioribus, quam in iis, qui in superficie
positi sunt: hæc tamen supradicta non aderunt.
Vnde Bertrutius, medicos iuniores admonerat,
dicens: *Cave ne inflammationem musculorum veneris, vel in-
testini coli, transeuntis super lienem, indices oppilationem
splenis, seu apostemæ. Distingue ergo per colorem corporis
prædictum, & per profunditatem loci, & urinam al-
bam, subtilem, radiosam, vel rubram confusam, quo-
niam ista non apparent in doloribus intestinorum vel mus-
culorum. Certius quoque signum sumitur à ven-
tris stipticitate, quæ sequitur & antecedit tales
dolores, & à latetate nauseativa. Quare per re-
solutionem ex cæsa factoriis, ut plurimum, soluuntur,
vel cum ventris fluxu, aut alui solutione:
quod non statim contingit in apostemate vel op-
pilatione splenis. Dolor immaterialis, ex nuda
intemperie, non ita gravitatem habet admix-
tam, ut materialis. Sed quibus una quæque in-
temperies, siue nuda, siue cum materia, internos-
catur, satis ex locis iam supra citatis cognoscitur.*

10

Dolor mate-
rialis, quo-
modo ab im-
materiali
distingua-
tur.

Signa debi-
litas vir-
tutis lienis.

11

Signa pri-
vata asser-
tione debi-
litas.

Signa sub-
stantiæ rari-
tatis.

12

Si nimium
attrahat, si-
gna.

Defectus
expulsi-
onis. Signa debi-
litas retin-
entis virtutis.

Restat, ut signa tantum debilitatis virtutis lienis
breuiter explicemus: & hæc plerumque tria exi-
stunt. Primum est corruptio coloris corporis, & con-
versio eiusdem ad nigredinem, quæ omnium primo & præ-
cipue apparet in oculorum albuginibus: quod equidem con-
tingit liene ad se non attrahente melancholiam ab hepate,
neque in eo purificante sanguinis massam, cum hoc sit eius
proprius officium. Hinc si attrahat vires debiles est,
materia melancholica in toto abundat, & sic iterum ni-
gra, de qua prius dictum est. Secundum signum
commune est, prostratio appetitus, & pauca melan-
cholia acetosa, quæ transiit debet à splene ad os
ventriculi, ut appetitum incitaret. Tertium est ablatio
vel diminutio humorum, quæ oriuntur à splene
ad venas derivatas. At si debilitas potissimum at-
trahat sequatur calidam intemperiem, vel ab-
ca orta fuerit, signa aderunt caliditatis, quæ sen-
titur in hypochondrio sinistro: & citrinitas seu
rufedo quædam cum nigredine, in cute corporis
& albuginibus oculorum apparet: nigredo enim
illa inclinat ad rufedinem, cum quadam claritate
est: & destructio appetitus adest, cum urina
spissa & colorata, seu rubea crassa. Si ab intem-
perie frigida, color liuidus erit, nigredini per-
mixtus, nigredine inclinante ad quandam obscu-
ritatem circa alba oculorum, & liuiditatem. Et
frigiditas in latere sinistro sentitur; neque adeo
destruit appetitus, ut in causa calida. Urina
modo clara, modo turbida mingitur, sæpe &
glauca, inferius turbida, & clara superius. Quod
si eueniat ob raritatem substantiæ splenis, tunc
cum signis communibus prædictis apparet priva-
tio signorum calidorum & frigidorum; & quod
splen facile læditur ex quacunque causa, post-
quam peruenerit ad membranam inuoluentem:
nam eius substantia caret sensu, eo quod sit mē-
brum carnosum, & non nervosum. Quod si
virtus nimium attrahat, tunc sit extenuatio in
toto, & splen increfcit, ut dictum est: sequitur sæ-
pe caliditatem vel apostema calidum. Si defe-
ctus sit in expulsiua, tunc privatur appetitu cibi,
& promptitudine descensus materiæ melancholice
ad intestina, si nimium expellat. Si autem
sit defectus in debilitate ipsius in expellendo,
tunc etiam destruitur appetitus, retenta mate-
ria melancholica in liene. Signum debilitatis re-
tentiæ virtutis, est euacuatio atræ bilis per flu-
xum vel vomitum, secundum declinationem

humoris & eius quantitatem; licet fieri possit
hoc accidens ex vigore virtutis expulsiuæ: sed
tunc fit euacuatio cum alleviatione, & plurius
quantitatis pro vice, & periodice. Signa progno-
stica, quod ad dolorem attinet, huc transferen-
da, quæ de prognosticis obstructionum prius di-
ximus: illud addendo: *Si obstructio lienis remaneat,
vel indurata sit post febrem quartanam, vel etiam febrem
erraticam, recidivam minatur, nisi medicus, egerie in
sua arte versatus superueniens splenem rectificet. Oppi-
lationi medendum statim, alioqui hepatis infri-
gidationem infert: hæc infrigidatio denuo in-
digestionem, indigestio autem hydropem peri-
culosam creat. Antiqua vix aut nunquam reci-
pit curationem, ita nec apostema scirrhicum. Oppi-
lacio splenis vel hepatis, dum pungit &
sentitur, recens est: dum vero non sentitur, an-
tiqua & confirmata est, & non curatur, quod ta-
men potius de scirrho dicendum. Prognostica
apostematis iam diximus. Sed quod ad dolorem
attinet, catarrhis obnoxij raro tumore splenis,
& per consequens dolore, afficiuntur: & sple-
niticus, si cum duritie dolore sentiat, melius
curatur quam si non sentiret. Hæmorrhoides
fluentes, dolorem splenis sedant, quibus adiun-
gere posses ea, quæ de lienis apostemate retuli-
mus. Quod ad prognostica debilitatis lienis at-
tinet, sciendum, quod debilitas splenis inducat oppi-
lationem hepatis, dum sanguinem non mundificat, & oppi-
lacio digestionem prohibet, dum calorem morificat natu-
ralem, & humorum discursum per sua loca retardat:
digestio vero prohibita aquositate multiplicat & veno-
sificat, & sic tandem hydropem ascit, vel febrem
chronicam perniciosam inducit, cum omnimoda appetitus
deiectione & virtutis nutritiæ defensione. Quod ad
curationem tam oppilationis, quam inflationis
& lienis apostematis, satis superque dictum est,
& quibus modis intemperies lienis curetur, &
propterea si debilitas splenis contingat ex intem-
perie calidi, prius parati ac alterati educendi cum
rhaz. & similibus, etiam in principio, si adit to-
tius repletio, cum venæ sectione, & intemperies
nuda tam intus quam extra alteranda, ut satis di-
ctum est, & si adsint humores calidi, post venæ sec-
tionem & purgationem, externa remedia appli-
canda, qualia ad inflationem valere scripsimus.
Ita quoque si à causa frigida nuda intemperies,
vel cum humore orta fuerit, ut in præcedenti-
bus dictum est, procedendum erit. Simplex enim
cum calidis tam intus quam extra alterabitur:
materialis non apostemans, sed oppilans, dige-
ratur oxymelite simpli. sive de duabus radicibus, &
aquis apij, scolopend. absinthij, & purgetur cum agarico.
Remotio intemperiei completur diaphorico, dialac-
ca, diacme, diacapp. & soribus calidis, ut superius di-
ctum est. At curatio debilitatis splenis ob rareita-
tem substantiæ, neque requirit sectionem venæ,
neque pharmacum solutivum: sed satis fuerit to-
pica calida stiptica abhibuisse, non valde exce-
denda, qualia de hepatis debilitate recensuimus,
vbi est oleum massichinum, cyperus, mastix, spica,
nux cupressi, absinthium, calamimba, cori. cappas.
ex quibus fiant fofus, dentur elect. roborantia,
ut diacydon. cum speciebus, nutriatur ager carnibus
assis, conditis cum vino granat. berberr. succo ace-
toso, vino stipico, capparibus conditis, & bibat vi-
num rubrum vel album vetus, & tenue: utatur
diacapparibus. Valet dialacca ad omnem hepa-
tis & splenis oppilationem, modo febris absit. Ad
debilitatem splenis conducit aqua ferrata, elect. de
ferri & de limatura chalybis, reliqua vide apud
Arculanum. Quomodo dolor curetur ab oppi-
latione*

Curatio do-
loris.

17
Curatio.

14
Prognostica
debilitatis.

15

16

tionem splenis vel inflationem, prius diximus, tum
etiam de dolore obtingente in apostemate: nam
apostemate curato, & oppilationibus, tum ven-
tositatibus remotis, facile dolores dicti curantur.
Interea cum triplex sit cura doloris, una remo-
tionem causæ, secunda per anodynæ, tertia, sed
coacta, per stupefactionem; prima curatio mani-
festa est: ablata enim causa cessat effectus. Sed
lienis dolor ex calida causa, salicis foliis tritis,
addito sale, sedatur protinus, ex frigida, iride,
vel ceterach, cum aceto impositus. Si dolor sit ex
lapsu vel ictu, vulnere, vena secta ad chirurgiam
cōfugiendum, de qua nunc non est noster sermo:
sed fortasse, si Deus me superstitem fecerit, de
iis agemus. Quod si dolor non sedetur per remo-
tionem causæ, tunc ad secundam intentionem
curandi deveniendum, scilicet per anodynæ,
vntes floribus chamæmillæ, meliori, anethi, sem. lini,
fauget. alba, parietaria, quibus propria adden-
da, ut ceterach, cappares, amaris, & similia, ex iis
conficiendo fofus, sacculos, vntiones, empla-
stra, & similia. Quibus si adhuc non sedetur do-
lor, tunc opus erit tertia intentione, ut perue-
niamus, ad stupefacientia: attamen cum causæ
à minimis incipiendo, sumptis & admotis, mix-
tis tamen cum his, quæ spleni propria remedia
existunt, ne materia intus retineatur, & scirrhus
eueniat. Quod si diuersi affectus fiant, ut si splen
frigida, vnter vero calida affectione laboret, ex
meatu biliario fluxu bilem excipiente, bilemque
reiectione, tunc difficilis erit curatio, teste Aërio
lib. 10. cap. 14. splene caloris fofum experiente,
ventre ac vniuerso corpore refrigeratione indi-
gente, idque eodem tempore. Tales in tristitia,
cura, ira, vehementibus motibus, inedia à malo
cibo auocemus, & bilem citra molestiam euacue-
mus, os ventris robaremus, ne quid influat. Da-
bimus panem cum oliuis albis, aut colymbadibus
dictis, citra vllum potum. Verum ut splen illæ-
sus permaneat, conuenit, plurimum cibos boni
succi & actu calidos præbere, postea frigidos,
& os ventris corroborantes, & stomacho gratos,
ut mala punica: & oleo rosaceo melino stoma-
chum inungamus, spleni epithemata calida iam
sæpius dicta, & apud ipsum descripta, apponen-
tes. Quod si etiam tussis infestat, & acris destil-
latio (eodem teste c. 19.) splenitica difficilis est cu-
ratio; si ex crassis humoribus, eadem. Sed si acris
vrgeat destillatio, densanda cum theriaca recen-
ti. Reliqua vide apud eundem. Trallianus vit-
tur diacodio, & spleni applicat epithema exte-
rnans, & pastillo crocode dicto, ex aceto & oleo
rosaceo diluto incipit fouet.

OBSERVATIO VIII.

De scirrho lienis.

Lienem autem opportunissimum esse ad scir-
rhum, veluti & iecur (quamquam lien, propte-
rea quod rarioris sit substantiæ, crebrius scirrhosis viriis
affligitur, propter nutritiæ, quo vitium speciem) à Ga-
leno decretum est, lib. 13. meth. meden. Nutritur
autem (ut ante dictum est) crasso sanguine, qui ve-
luti limus purioris existit. Scirrhus autem da-
plicem originem habet: vel enim per se incipit,
vel medicorum imperitia paratur, id quod cre-
brius accidere consuevit, vbi vehementer inflam-
mationes & erysipelata attingunt, & nimium re-
frigerant, vel topicis calidis vtuntur, tenui hu-
more resoluta, ut paulo ante recensuimus, doro
Pet. Forest. lib. 2.

relieto. Sed vir quidam Alematianus, melanco-
licus, cum crasso victu vltus esset, & gelidam aquā
bibisset, durus tumor paulatim obortus illi est in
hypochondrio sinistro, adeo etiam durus, ut cum
tactu facile deprehendere potuerimus, cum ad
me curandi causa accessisset. Ante duos menses
prius aliquem dolorem senserat, cum quadam
gravitate, ut narrabat, sed nunc malum auctum:
& sine dolore scirrhii initium esse iudicavi. Cum
enim durities lienis accideret, ut tangenti resistat,
nec non loci quædam intemperies appareat, co-
pia substantiæ: scirrhum lienis excitat. Nam ei-
dem cum tumor apparet cum duritia, humor ei
infixus est, aut flatuosus spiritus (ut ante demon-
stratum est) aut virique simul mixti: vnde licet præ-
ter modum augetur, & à naturali recedit ma-
gnitudine. Sed humorem & flatum his indiciis
ex Tralliano cognoscimus: Si status est (ut dictum
est prius) tactui resistit pertinaciter, & lien pun-
ctionem tensionemque experitur: sin autem gra-
uitas cum pondere in latere ipso percipitur, ex
prædictis signis status cum humore mixtos in
liene esse scias, idque per initia. Nam postea,
morbo inueterato, humoribus frigore nimio, aut
siccitate induratis, scirrhus generatur: quemad-
modum in hoc agro euenit. Non tamen adeo in-
ueteratus erat, ut una cum tumore & duritie
sub ministro hypochondrio, os foeteret, gingiue
exederentur, & viscera in cruribus cicatricem
non reciperent, qualia inueteratis scirrhis (&
splenitis appellatis) iuxta Paulum & Celsum obue-
nire solent. Attamen hunc scirrhosum esse tu-
morem, facile intelleximus. Vbi enim cum reni-
tentia, tumore ac duritie, grauitas cum pondere
in sinistro hypochondrio percipitur, ex humore
lento & crasso (ut hic erat) lienis indurato infixo,
tumorem durum ortum iudicabimus, quem pro-
prie scirrhum, seu scirrhosum tumorem appella-
mus. Ideo necessarium erat, ut huic statim re-
medium adhiberemus, cum hic tumor, ex con-
sentiente nimirum iecinore, potissimum, vbi
diutius fuerit, aquam inter cutem generare pos-
set, ut liquet apud Galenum 4. & 6. de locis affect.
Quapropter antequam fieret exquisitus, in cura-
tione laborandum erat: nam exquisitus omnino
incurabilis, ut idem Galen. scriptum reliquit 3. de art.
curativa ad Glaucom. Pro eius curatione huic talem
victum præscripsimus, qualem de scirrho hepa-
tis diximus: nam eadem victus ratio, maioris
minorisque dumtaxat ratione differens, (ut idem
Galenus testatur 13. meth. medendi) conuenit. Cap-
paris itaque esum continuum, cum oxymelite,
commendauimus, tanquam virique visceri vti-
lem: quamvis nec pari modo, nec similiter ha-
beat oxymel. Nam & ipsa copiosior, & ex minus
diluto oxymelite, lienis est utilior. Atque hæc
differentia est, quæ ex maioris minorisque ratio-
ne accepta, ut idem Galenus inquit. Inhibuimus ta-
men dulcia omnia: nam his tum iecur, tum lien
intumescere consuevit. Similiter & vitiosos, ma-
xime vero glutinosos cibos vitandos esse con-
suluimus, & quod ij tantum exhiberentur, qui
concoctu faciles essent, ac bonum & tenue
succum generarent, & ut simul cum iis offerren-
tur ea, quæ extenuarent, obstructiones tolle-
rent, ac detergerent: acida quoque commenda-
bam, quæ maxime, Celfo auctore, conueniunt.
Iubebam, quoque, ut potius vino veteri (modo
sumptis ferre possit) aquæ permixto vteretur, in
qua ferrum sæpe ignitum sit extinctum, ut laudet
Aërius, quam ut ceruissiam crassam biberet, nisi
tali aliquando vti vellet, in qua absinthium, aut
M m ij folia

folia thamariscis infusa, aut cocta leuiter essent. Et quia febris aberat, cum viciu hoc quies auget, exercitium & laborem moderatum concedebam, vntiones, frictions, & sudores, iuxta Celsum. Plurimum namque sudoris in exercitiis ponendum: quibus ante cibum vii conuenit, corpore superfluitatibus non abundante: ex eorum autem genere ex superabundanti faciunt deambulationes, & cursus. Et noui sane aliquos, qui ex his solis ab omni affectione sunt liberati, ut idem Aetius refertur. Sed cum hic spleniticus ad me, ut curaretur venisset, in memoriam reuocaui historiam illam Tralliani de liene indurato, quæ ita habet: Nouisti, inquit, ciuicium a me fuisse militem: qui dum ad me veniret, totam lienis regionem barbaris diebus medicamentis per os datis purgabam: & deinde diligenter ei curam in singulis conuenientibus remediis ostendendis adhibebam. Præsertim cremorem quorundam in cibo porrigebam, oxymelite conditum, & pisces saxatiles. Ex quibus autem gallinas, perdicces, ac alia concocti facilia, boni succi, & probe macerata. Prohibebam ei quacunque viscosos & crassos humores generant: similes & carnes bouillas, suillas, caprinas, & hœdinas: nem aues, quæ in aquis palustribus degunt, omnesque pisces palustres, & pelagios: præsertim, qui duras & crassas, non albas carnes obtinent: ad hæc polypos, mulos, ferias, ophios, ostrea, conchas, bullos, placemas ex melle, & chidro, & quacunque inflant, duraque & crassa, vel quæ eruda sunt. Vinum improbantur crassum, nigrum, adstringens: dandum autem est, quale Hippocrates, præcipit, quod neque crassum, neque valde frigidum, neque calidum existat. Hoc regitur modo cibis est administrandus. Porri vero dabam vinum, in quo capparis radicem, scolopendrium & myricæ radicem coricem decoxeram: initio quidem singulas herbas simpliciter adhibebam, deinde ex posca aut oxymelite, aut solo aceto coctas: interdu etiam in puluerem redactas, cum supradictis liquoribus, circa coctionem, per intervalla dabam, idque non plus quam duobus vel ternis diebus. Quin & oxymel purum per totam hyemem propinabam: nonnumquam supradictas stirpes decoctas, temperatasque cum aqua calida, ante & post cibum, die & nocte, qui indocumque volebat ager, potui offerre. Vere primum inuenie, cum ager multum se recollectisset, & lien decreuisset, videbatur mihi potiones medicaminum efficaciores præstari debere, quæ lienem eradicare possent: qui cum magis immittere fortiora medicamenta adhibebam. Ac mox inter initia veris, sanguinem ex brachio sinistro copiose deinde dabam, & post viginti quinque dies, hoc medicamento quod sequitur utebar. Spice nardi, capparis rad. coricum myrtica, folior. asplenij herba, squamæ ferri, an. 3 xvij. myrobalani 3 x. ammoniaci suffimini 3 xvij. polytrichi 3 vj. stachad. 3 iij. scolopend. 3 iij. pistillo Sin-gulos drachmam pendentes, ex oxymelite fingebam, ac vinum oxymelice distillatum potui dabam. Postea vero, cum liene probe esset explicatus, medicamenta ad ciendam aluum dabam, ac omnes humores validioribus nempe hiera, diacolocynth. 3 iij. euacuabam. Inchoante iam estate, non tres drachmas, sed quatuor exhibebam, ita ut à prædictis medicamentis nullo die discederem. Vbi sanitati propemodum esset restitutus, cyclaminis rad. 3 j. ex mulla denecps semel, aut bis post singulas potiones offerrebam. Nam ea vitiosos humores ex liene per sudores expurgat: calidis extrinsecus operimentis medicamine dato inuandis gratia admotis. Deinde sepe lienem potione quidem ex scolopendrio & cappare, & epistematibus quibusdam etiam malactis, cum aliis, apud eundem longiore sermone descriptis, ut videre poteris cor-reborabat: quibus hominem eundem sanitati restituit. Verum quod ad nostrum agrum attinet, eadem

victus ratione vsus est: venæ sectione omissa, cum non multo sanguine abundaret, & hunc or-magis crassus lienis impactus esset. Quare medi-camenta aperientia, extenuantia, incidentia & abstergentia, tam intus quam extra adhibuimus, & quæ simul exterius emollirent. Et sic pro mi-noratio primo exhibui 3 j. castæ in bolo cum 3 j. pul. ceterach. zaccharo exiguo conspersam. Deinde ante purgationem corpus ita præparauit. 3 j. syr. de scolopend. acetos. simplicis, syr. de succo fumarie, ana 3 i. 3 j. syr. de epithymo, oxymelitis scyllitici (quia hic durities scirrhusa aliquando durauerat) an. 3 j. aque bul. scoll. scolopend. capill. ven. an. 3 iij. 3 j. adiectis 3 iij. cinnamo selet. saporis gratia. Per triduum in dilu-to sumantur. Postea eundem ita purgaui. 3 j. diacatholici 3 vj. confect. hamech. 3 iij. syr. capill. ven. 3 j. cum decoct. communi, addendo polypos, querc. fol. licul. senæ. an. 3 j. storum tamaricis. p. j. fiat potio, sum-ma in aurora. Splenem deinde inunximus vnguen-to sequenti. 3 j. dialthea 3 j. olei rutacei, de cappari-bus. an. 3 iij. & altero die à potione purgatorio elect. solidum præscripsi, vel huic similes. 3 j. specier. diarrhod. abb. pulueris diacapparis. an. 3 iij. pul-ueris ros. nouella 3 j. zacch. dissoluti in aqua buglo. sco-lopend. q. s. fiat elect. solidum: dosis omni mane 3 iij. trib. bis ante cibum. Rursus & hoc decocto uteba-tur. 3 j. rad. capparis, tamaricis filicis. an. 3 j. ceterach. capill. ven. agrimon. filipendula, chamaed. an. m. j. sem. porulace, agni casti end. an. 3 j. flor. genista p. j. fol. sen. epithymi, polypos. an. 3 j. vici. passul. emulcat. 3 j. glycyrr. raf. 3 iij. sem. caribani comus 3 j. fiat de-coct. in aqua commun. pro 3 j. col. addendo syr. de epi-thymo, de scolopendrio, oxymel. simpl. an. 3 j. 3 j. misce. Deinde hoc vnguento, ut huius æmulo, inunge-batur. 3 j. olei amygd. dul. amay. lilacei, vini, de cap-par. an. 3 j. succi centaurij minoris 3 j. corticum capparis. myrica, an. 3 iij. adipis asferini, gallinacci. an. 3 iij. animoniaci in aceto dissoluti 3 j. cera q. s. fiat vng. Interea eundem purgaui hoc modo. 3 j. decoct. suprascripta 3 iij. adde confect. hamech. 3 j. diacathol. 3 iij. syr. de pomis, oxymel. simplicis, an. 3 j. misce. Fiebat & hic fons. 3 j. rad. & folior. althea, an. m. ij. centaurij minoris, ceterach. an. m. j. corticum rad. cap-par. ad. tamaricis an. 3 j. bulliam in aceto & olei par-tibus equalibus, & cum spongiis fiat fons: quibus læ-pius admotis, vnguento suprascripto inungatur, mox & sequenti. 3 j. asyri, axungia gallina, olei amygd. dul. an. 3 j. olei chamaemelini, de capparis an. 3 j. misce. mane & vesperi ante passum inungatur. Po-stea imperaui, ut hoc arcano præceptoris mei Be-nedicti Fauentini vteretur ad 15 dies, quo omnis splenis durities dissoluitur. 3 j. rad. filicis 3 j. rad. cuscute 3 iij. misce, & bulliam in 3 viij. vini albi po-tenis vsque ad consumptionem tertie partis vini: deinde coletur, & colatura patienti detur modo dicto. Interea colophonem huic curationi imponens, ut hoc vnguento regio lienis inungeretur mandauit, quo & alij curati sunt, & magui pretij apud me habetur. 3 j. olei capparis 3 j. olei lilior. amygd. dul. chamaemelini, buliyri recentis. an. 3 j. succi bryonia, cyclaminis an. 3 j. ebulliant olea ad consumptionem suc-corum, addendo ammoniaci in aceto dissoluti 3 iij. pin-gued. gallina crurum vituli asyri humida an. 3 j. pul. corticum rad. tamaricis capparis, ceterach. rad. filicis. an. 3 j. pul. sem. agni casti genista. an. 3 j. cera parum, fiat vng.

S C H O L I A.

Hic quidæ affectus levis initio apparet, adeo ut ne medicum quidem rogét: sæpe & mul-tis annis perdurat. Noui nobilem quandam matronam, quæ ultra 30. annos duritie lienis la-borauerat,

horauerat, & tamén in solitis operationibus non lædebat, quod notadignum. Vidi tamé sæpius, licet multis annis perduret, tandem ex eo affectu ad febres longas deuenisse, quæ in tabem aut hy-dropem transibant, & ad eos morbos nonnullos deduxisse, quos memorauimus ex cacoehymia melancholica euenisse. Lien itaque facile in scir-rhos incidit, siue quod quis ipsum infirmum ha-beat, quales sæpe experimur, qui crebro dolori-bus ea parte capiuntur, & leui de causa & errore in victu, ipsis intumescit: siue quæ plurimum melancholicum humorem quis gignit, eumque crassum, vnde obstructio in eo gignitur primum, mox tumor in vniuersa carne; idque vel quia na-tura eius corporis talis est, vel quia ex febribus est genitus hic affectus: hinc & quartanarij sæpe lienem durum incurrunt, vel ex victus ratione tum in cibo & potu, tum in exercitiis. Equidem vina nigra & crassa id faciunt: nec non & aquæ palustres lutosæ. Vnde Iacchimus in sua patria plurimum hunc morbum inueniri dicebat, & cir-ca maritima fere loca. Quod & nos obseruaui-mus in nostra Bataua, plures hoc malo tentari, ob crassum victum & ceruicem crassam, sæculen-tam, & præcipue apud nostros nautas, qui pane nautico (biscoltum vocant) longo tempore nuti-dum quid resolente vtuntur, & larido rancido, vnde & Scurbutus malo dicto ac lienis duritie afficiuntur, vniuersum morbo veteribus incognito, ut postea de eo dicemus. Nostros enim plerique crasso victu & melancholico vtuntur. Fit & ali-quando ex crisi, natura sequestrante in magnis morbis materiam in liene. Cui sæpe sunt hi tales ci-uitimo colore. An quia expurgatio hepatis debilis est, debilitato viscere per consensum? Causas ete-nim communes habet cum hepatis scirrhus, & ge-nerationis geminos modos, vt diximus, vel ex se per paulatinam collectionem, vel medicorum imperitia, ex inflammationibus male curatis; vel nimium refrigeratis: & eadem prognostica ha-bet cum scirrhus iecinoris: & ideo quæ de o dicta sunt huc referenda. Sed quod ad curationem at-tinet, id quoque sciendum ex Galen. quod vnus scopus generalis sit vacuatio, attamen si quis violenter insillit vacuando, proficit quidem pri-mum egregie, sed relinquetur contumax affe-ctus, qui sanari non poterit. Quamobrem necesse est, vt iungamus ea, quæ calefaciunt modice & humectant, cum his quæ dissolunt. Quoniam vero crassi etiam lapides incidentibus diffringi solent, optimum erit & ad dissoluendum durum tumo-rem illis vt. Inter hæc vero maxime acetum conducit, & ea quæ acida sunt, vel tenuium parti-tium, & calida modo non adeo calore partici-pent, vt nimium siccant. Medicamenta itaque ex suprascripta methodo ad scirrhum lienis mul-ta nobis comparare possumus, tum ebibita, tum extra applicata. Verum prius hic videndum, num vacuatio per venæ sectionem conueniat. Aëtius vero commodum hoc esse asserit, si prædicti la-borantes multo sanguine abundant: & tunc in in-terna sinistri cubiti vena secetur: quamuis mul-tam sanguinis copiam auferri minime velit. Multos id cum Iacchino facere videmus, etiam in saluatella, si hæc minus appareat, & Gale-nus non videtur prohibere: qui in lib. de venæ sectione. Nescio inquit, cur multi lienosis sanguinem mittere misserint. Lienosos vero appellare, eos, so-let, qui scirrhus laborant. Sed ego cum Iacchino credo raro conuenire: sed potius purgatione egent, præsertim si iam cacoehymi sunt. Secus est inter initia, vbi crassus & melancholicus san-

Pet. Forest. Tom. 2.

guis abundat: tunc enim venæ secta est opus, vt in lib. de venæ sect. Ratio est, quod in scirrhus est de materia appropriata, non educes, & vires de-bilitabis: nam iam influxus cessauit. Quod ad medicamenta attinet, cum plura esse possint, ea adferemus, quæ nunc magis in vsu sunt. Cum itaque primum tumorem dissoluere debeamus: hoc non faciemus, nisi eum prius præparauerimus aceto mulso, syr. ex succo fumarie, seu acetoso simplici, & melle rosaceo. Nam acetum & acetum multum huic visceri commoda sunt, vt pote secare, & attenuare crassos humores citra calefactionem potentia, vt inquit Galen. 9. de compos. medic. secund. locos. Vel incipiemus à potionibus: ac primum ex simplici oxymelle, cum scolopendrij veri seu ceterach. & betonice decocto, idque per dies 3: vel 4. Postea purgatione aliqua leni vtetur, vt infusione senæ, epithymi, & polyposi in sero decocto: sine virisusque 3 iij. Alij purgans medicamentum propinant, pro ratione redundantis succi: nam pituita redundante, illa exhibent, quæ eandem expurgant: si vero melancholicus succus redun-det, quæ & ipsum expurgant, præbent. Deinde potiones quasdam, ac topica medicamenta, quæ induratum splenem curant. Debent autem esse potiones fortissimæ: vt & illa quæ de foris me-dicamenta applicantur. Nam eas siue molestia splen tolerat, vt 2. de art. curas. ad Glauco. à Gal. de cretism est. E quorum numero primas partes sibi vendicant cortices rad. capparis, & scolopen-drium, & myricæ rad. atque germina, omnibus huiusmodi in aceto vel oxymelite coctis. Dabi-mus & trixaginis potionem, tum montanæ, tum palustris, quam scordionem dicunt, myricæ folia ad-dendo, atque hæc ex acido oxymelite per plures dies. Disscant hæc & extergunt, & sicant citra vehementem calorem. Attenuantibus itaque opus habet induratum lien pharmanis, citra mani-festam caliditatem: cuius gratia valde amara medicamenta ipsi offerimus, ac quædam ipsis ex austeris miscemus, vt eodem 9. de compos. med. se-cundum locos scriptum est. Pro potu denique icuino dari debet abúnthium incoctum, ac post cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde extinctum sit. Hæc enim vel præcipue lienem coercent. Quod animaduertum est (vt ante diximus) in his animalibus, quæ apud hos fa-bros educata exiguos lienes habent, vt liquet ex Celso. Hæc aqua, in qua ignitum ferrum sæpe sit extinctum, febricitantibus sola, non febrien-tibus vero cum vino, auctoritate Archigenis, à Galen. 9. de compos. medic. secundum locos. commen-datur. Conuenientissimum etenim spleni in scir-rhum indurato remedium existit ferrum, aqua aut vino, aut posca extinctum. Et ipsa enim aqua, aut vinum aut posca in principio exhibi-ta, iucunda & vtilissima existit, & per plures ex ordine dies datur. Aëtio teste. Datur autem per se aqua, cyathis tribus, febri vero carentibus, cum vini vel aceti cyatho vno, vt inquit Paulus. Interim vero extrinsecus humectantibus humo-rem fundemus: quibus & incidentia admiscebi-mus, his enim maxime ad dissolutionem hu-mor paratur. Fiat ergo fons ex oleo simplici, tenuium partium, & aceto, quibus & vini ali-quid tenuis potes adungere: & est facile para-bile. Post hæc purgabimus rursus fortiori medica-mento, quale est ex helleboro nigro paratum, ad-ditis aniso & cinnamomo, qualem potionem alias Iacchinos docuit: quæ & multis diebus sumi pote-rit, modo vires ægri faceret, & leuari ægrum videris. Vbi satis morâ traxerit æger, interim victus ra-

M m iij. tioris

non solum adhibitis vehementibus medicamentis foris curare oportet; sed & validissimis potionibus: nam & hæc lien circa molestiam perfertur: *antea dictum est*: ut est radix capparum, & cortex, & scolopendrij, & myricæ, tum radices, tum ramuli, in aceto vel aceto mulso incocta. Quibus etiam medicis expertissimi in principio recte quidem hic sunt visi: sed cum viderent quod æger calore magis afficeretur, & hæctica augeretur, statim ab eiusmodi medicamentis intro assumptis probe abstinere. Cum vero in principio huic crura maculis variegata fuissent (ut in scurbitu solet) ut medicus præfens nobis narrabat, procul dubio & nos hoc malum (ut dicitur in *scurbitu dictum*) adesse existimavimus, & ob hoc medicos doctissimos tunc præfentes, commode cochlearia decoctum præscripsisse. Hæctica tamen magis invalescente, coacti fuere talia decocta relinquere. Itaque cum scurbitus hic adfuisset, ex lienis obstructione; obstructio illa diu perdurans, proculdubio conuersa est in scirrhum exquisitum, & qui iam ultra annum durauerat. Quare ego cum omnino incurabile iudicauis; eoque magis cum hæctica adesset. Interea, quantum ad duritiem lienis pertinebat, consulebam, ut medicamentis solum externis, quibus antea vis fuissent, adhuc instarem, ne intus assumpta paulo calidiora & deobstruentia hæctica augerent. Ideo inter me & Henricum Vergerium medicum, qui tunc aderat, conclusum est, ut ceratum emolliens apponeremus, & deinde reuenteremur ad emollientem inunctionem, & simul dissipantem & resoluentem. Huic ceratum meum de ammoniaco, quo ego vitor, impositum fuit. Cuius hæc est descriptio: *℞. ammoniaci dissoluti in aceto 3 j. dialthæe, euphrasii de meliloto ana 3 j. furfuris frumenti optime cribrati 3 j. pul. rad. bryoniae siccatæ, pul. rad. iros siccatæ, ana 3 j. pinguedinis anatis infusa, gallina ana 3 iij. bdellij, galbani ana 3 j. olei iri, ni 3 j. bulliant leniter in mucilaginis seminis lini, seminis graci ana q. f. & ut in formam debitam cerati coeant, adde cera 3 iij. terbinthine, & resina pini ana 3 i j. fiat ceratum secundum artem, plurimum emolliet & resoluat duritiem scirrhum, ut hoc ipsum pro arcano habeam, ac in officina pro me semper paratum inueniatur. Quo primum visus in Godefrido Isibrandi ceruicario Delphensis, ut suo loco aliquando dicturi sumus. Postea vna cum Henrico Vergerio hoc sequens etiam vnguentum præscripsimus: *℞. ammoniaci 3 vj. bdellij mollioris & subalbi 3 ij. pinguedinis anseris, gallinae. Seni ana 3 ij. interiores rad. cyclaminis, sulfuris frumenti ana 3 i j. cererach, agni casti, rad. cappar. thamaris ana 3 ij. olei de cappar. irini, amygd. amar. ana 3 iij. succi bryoniae 3 i j. (eo quod deerat succus cyclaminis) dissolvantur gummi in aceto scyllino, & olea cum pinguedinibus bulliant, vna cum succo, ad consumptionem fere succi: & ab igne ablatis adde gummi, ne indurescant nimio calore: & tandem pulucre exaete contriti & cribrati commisceantur, addendo ceræ nouæ, suff. fiat vng. mediocriter spissitudinis. Deinde intermissis aliquibus diebus, lien fomentabatur cum aceto, cui lapis marsalis ignitus in olla aceto plena iniiciebatur; ollam bene cooperiendo: deinde cum spongia huic aceto immerfa fiebat fons. Ad hunc autem modum, teste Galen. 2. ad Glauc. de scirrhu, ministratur lapis pyrites vel molaris: igni candens, aceto acerrimo perfunditur; & super vaporem calidum, quem sursum emittit scirrhusa pars, collocatur, subindeque versatur, ut tota vaporem melius excipere queat. Illud autem commode fieri potest in mem-**

bris exterioribus, ut femoribus ac cruribus; difficilius vero in liene: ideo totum visum cum spongia aut filtro, ut præceptor meus Benedicteus Fauentinus vtebatur. A totum mox ad vnguenta, deinde ad cerata reuertebamur. Quibus remediis æger se fatabatur alleviari, quamvis non curaretur; hæctica non solum invalescente, sed & fluxu ventris obrepente symptomatico & lethali. Sed paulo ante hoc tempus, doctissimus ille Henricus Vergerius medicus, in mensa sedens, cum cyathum vini bibisset, subito animi deliquio, aut subitanea suffocatione periit. Tunc itaque solus in curatione relictus, vtebar totum sequenti ad lienem: *℞. rad. alibæ 3 j. cort. rad. cyprip. stamatis. ana 3 j. cassiæ, cererach, centaurij minor. flor. cham. melil. an. m. s. sem. lini, sarug. an. 3 ij. coquantur in aceto acerrimo, pro fons. Postea rursus facta est consultatio medicorum, & Cornelij Ericij collegæ mei, & Hugonis Nienenij, & Gerardi senioris medici Leydani: in qua consultatione, quæ acta sunt, lib. 4. obseru. 9. diximus: Hugone meo dico proponente visum ligni sancti; ad quem prius ferè accedebat Cornelius Ericius: nos contra rationibus innixi probauimus, quod nimium exsiccaret lignum sanctum, & hæctica augeret, neque lieni ita proficeret; cum aliqui in scirrhu lienis (ut doctè Iacobus recentior) huius visum administrantes pessime agros tractant, ob nimiam exsiccationem. Ideo hoc relictum est remedium. Et quia fluxus cum hæctica lethalis erat: tamen ut huic agro vitam paululum protraheremus, contra fluxum dedimus consilium rosæ & semina portulacæ, quod & lienis duritiei prodest. Et licet fluxus aliquo modo is sedaretur, attamen hæctica postea augescere, & fluxus in fine magis invalescente, consumptus hic perit: cum ante mortem vere cadauerosus haberi potuerat.*

SCHOLIA.

Scirrhus confirmatus quam difficile curetur, hoc vno exemplo constat: licet in principio, si nondum sit exquisitus, curationem facile suscipiat. Sic anno 1568. mense Octobri, Iodocum Weruium, præfectum Brielensem, & virumobilem, curamus statim, cum sentiret in liene obstructionem & inflationem quandam, cum magna duritie, non sine dolore, sumpto prius lenitio & apozemate aperiente: quibus cum parum auxilij primum sentiret, & in liene doleret, & nullum appetitum haberet, ob succum melancholicum in liene retentum, neque ad ventriculum transmissum: unde paucis diebus macilentus euadens, me ad se vocauit. Ad quem accitus cum lienis duritiem persentirem, cum inflatione & obstructione, intra octo dies in principio, quod alicui mirum videbitur, his prædiis sanus factus est, sumens omni mane duo cochlearia argentea, ex syr. acetoso simplici & scolopendria, & oxyzacch. quia intemperies quædam videbatur admixta. Hoc decocto etiam assumpto: *℞. cort. rad. cichor. denis leonis, semiculi, apij, macerat. in aceto ana 3 j. rad. thamaris, cappar. ana 3 ij. fumaria, cererach, summitat. lupul. borag. bugloss. ana m. j. seminis agni casti, portulacæ ana 3 i j. coquantur in aqua communi, pro 3 j. colaturæ adde oxymell. simpl. syr. acetosi simplici ana 3 j. oxyzacch. simplici, syr. de byzantiis cum aceto ana 3 j. misce. omni mane & vespere inungebat lienem oleo amygdal. dulc. & de capparibus. Deinde hoc modo fuit purgatus: *℞. rad. cichorij, semiculi, asparag. macerat. in aceto ana 3 j. cassiæ, azrimonia, cererach, ana m. s. semin. portulacæ. agni casti**

ana 3 j. foliorum senæ 3 vj. epithymi 3 ij. cort. rad. cappar. 3 j. polypod. querc. 3 j. rhubarb. selecti 3 j. B. schenanthi 3 j. semin. end. 3 j. B. vuar. pass. ab arsil. repurg. 3 j. coquantur in aqua communi, pro 3 vj. fortiss. expressi. adde syr. acetosi simplici 3 ij. misce, pro duobus dosibus matutinis, ex vna quinquies aluum deposuit & cepit melius habere, ac conualescere, appetitu redeunte. Vtebatur tamen continuo capparibus conditis cum aceto: & pro potu, vino Rhenano lympharo, cum aqua fetrata: & cepit lien detumescere. Hoc condito quoque visus est: *℞. conserua borag. bugloss. ana 3 vj. specierum diarrhod. abb. 3 ij. specierum trionfantal. trochisc. de cappar. ana 3 j. semin. portulacæ agni casti pulueris, ana 3 j. B. puluer. cererach. 3 j. cum syr. acetoso simplici: fiat conditum. sumebat omni mane ad magnitudinem fabæ majusculæ. Si lien non fuisset extenuatus, peruenisset ad fortiora, de quibus in præcedentibus diximus. Habes & apud Aetium plures compositiones Veterum, & malagmata, quibus vii solebant, cap. 11. sermon. 10. de cura splenis in scirrhu inducati, ex Galeno, & aliis. Hæc de lienis duritie ac scirrhu dicta sufficiunt. Nunc ad scurbitum, morbum veteribus incognitum, transeamus: cum hoc malum etiam ad lienem pertineat.*

OBSERVATIO XI.

De scurbitu malo cognoscendo & curando; loco exempli aliorum morborum, ad Iordanum Forestum, & Adamum Forestum, qui sese medicinis addixerunt.

Cautum fuit aliquando in Asclepiadarum familia, ne quis artem & inuentionem medendi, possessionem plane diuinam, à Deo solis ipsis concessam, cuiusque communem faceret, qui ab eorum non esset genere exoritur. Id quod fuisse in causa videtur, ut peritos artis illius rursus inter eos videmus hoc est filios medicorum, Graeci semper vocantur: ac si fieri villo modo non possent, ut legimus quidam medicum profiteretur, quam minime à gentioribus suis accepisset. Nec perperam quidem illi, meo iudicio, & insuens generosi satisfiebant: quandoquidem vel optima quæque instituta (ut recte & Lacuna doctissimus dicebat) viderentur & dilabantur, variisque sunt obnoxia adulteriis, dum citra dilectum viliam ab omnibus profanantur, multoque aptiores ad quamcumque artem capeffendam exercendamque fient: qui à parentibus suis, vna cum generationis primordiis contraxerunt quandam veluti inclinationem, propensionemque in eam artem, cui postea indulgerint, quam quibus natura & mens ob diuersam genituram, ad contraria inclinatur. Recte igitur, Iordanus Forestus, & in Adamo Foresto, lucentes nobiles, ex familia antiquissima Forestorum prodeuntes, quasi iure hereditario & edicte vos addixistis, & mancipastis, non aliter quam præcessores vestri fecerunt, quos etiam imitandos propensimus, ut eam ipsam medicinam virtutibus & arte vestra exornetis. Inter Forestos omnium primo (quem tamen ipse non vidi, nec noui) Petrus quoque Forestus nomine medicinam magna cum laude apud Dordracenos longo tempore exercuit: ut insignia Forestorum & episcopum sepulchro eius appositum ostendunt: quæ ego vidi, nunc belli atrocis iniuria ablata. Seditus vero medicus in nostra familia, quem & noui ac vidi, cum puer essem suis Theodorici de Foresto eiusdem nominis cum tuo patre, & Adamo, Reuerendissimi Domini Episcopi Villensis in Polonia physici & chirurgi, cuius imaginem ex cuspide eius filius Iacobus Forestus à Regiomontana vrbe post mortem per filiam suam vnicam ad me transferri curauit. Medicus, si quis aliter, in-

signis: qui & longo tempore in Italia, deinde etiam apud Turcas Constantinopoli medicinam fecit: deinde apud Episcopum in Polonia physici existit, ac ibidem mortuus est. Hunc semel cum puer essem, apud patrem & matrem ex Polonia reuersum, deinde rursus eo proficiscentem, vidi: eoque ad medicinam me adhortante, postea & huic arti præclarissima me totum mancipavi. At Iordanus Forestus, meus pater carissimus, non illiteratus, cuius in nomen, Iordane, refertur, tuus ac Adamo Foresti auus, tres filios medicina destinatos, ut in ea laborare: et curauit: quorum ego senior primus fui, & tertius in ordine medicus ex familia Forestorum: & postquam Louani aliquos annis medicina operam dedissem, in Italiam profectus, ut praxin addiscerem: medicinae titulum Bononia consequutus sum, anno 1543. die Iouis, penult. Nouembr. Deinde in Italia aliquot annis hærens, in Galliam profectus medicinam feci: ac demum in patria: postea apud Delphenses honorario publico condecoratus, medicinam (nunc excedens annum, cum hæc ad vos scriberem 69.) 46. annis exerceui. Quartus in ordine est Iacobus Forestus, meus frater, etiam vester patruus, qui Ferraria insignia Doctoratus adeptus in Italia, anno 1565. deinde in patriam reuersus, longo tempore & ibidem medicinam fecit. Quintus in ordine erat Ioannes Forestus, meus frater, & vester quoque patruus, qui etiam medicina operam dedit; at post mortem patris iunior uxori copulatus, eo non est progressus, ut medicinam faceret: tamen in theoria egregie profecerat. Hi omnes ex familia Forestorum, ut vestri ante ambulationes, non alia de causa à me vobis proponuntur, quam ut eosdem imitari possitis. Quod ut recte fiat, & probe aliquando praxin exercere possitis, institui per compendium aliqua exempla hic adferre de scurbitu, nouo morbo curando, ut aliquando feci de eodem malo, tum de conuulsione fratri meo Iacobo Foresto, vestro patrio, cum Louani operam medicina daret. Sed is profectus deinde in Italiam, illud exemplar quod scripseram, eundem Germano dedit, ac iramiscidit. Scripseram illi, (si bene memini) nunc cum theoria instructus esset, quomodo praxin exerceret: eidem proponens omnia medici officia, scopos omnes, ex quibus indicationes curandi sumuntur. Verum quia hæc habetis in libro meo, meaque manu scripto, omnes Locos medicina Communes continente, non opus est eadem hic repetere: nam & de istis ad longum scripsimus in lib. 3. contra Vroscopos, cap. 3. quod ceria sit methodus signorum & causarum, tum morborum & symptomatum; & quod certi sint scopi, ex quibus denno indicationes curatiue sumuntur. Id ipsum vobis nunc vobis exemplis de scurbitu, nouo morbo, & vesteribus incognito ostendemus. Ex qua methodo, & alios morbos tum cognoscere, tum etiam curare licebit.

Nauta quidam Alcmarianus, anno 1555. annos 38. natus, multis mensibus Alcinariæ deploratæ hominem variis symptomatibus affectus decubuit: homo melancholicus, viribus satis infirmis, hirsutus, nigroque colore, cum delecta: hinc & per antiphrasin Antonius Albus dicens, rabant. proceræ staturæ, melancholicus, cui cholera adusta admixta erat, habitu gracili, in quo amplè venæ & utunque tumidæ apparebant: quamquam nunc nonnihil concidebant, ob morbi longiudinem. Hic autem sub finem ætatis primo incidit in quartanam, quæ per totum autumnum, ac hyemem sequentem, ultra septem menses perdurauit: mox tumor lienis (eiusdem obstructione præcedente) subsequēbatur, qui ita induruit, ut diaphragma tum pulmonem compresserit: febte hæctica subsequente, tum sputi cruenti ac quasi purulenti excreatione superueniente, cum totius corporis consumptione. Aderat & anhelus difficultas, ambulandi impotentia, scapular ingens dolor, gingiuatum sanguifluus tumor, genu finistri, tum totius cruris, vehemens durities scirrhu-

sa, ac inflatio: cum cutis variegatione, & rigiditate, ut crus mouere non posset, nec ambulare. Medici & chirurgi, qui tunc praesentes erant, eum morbo Gallico (ut solet hoc genus imperitiorum, imo impostorum) laborare affirmabant. Ceterum nos, qui ultimo ad agrum accessimus, horum omnium affectuum naturam, tum genera ipsa, differentias, causas, euentusque per signa perfecte inuenimus; & vix homine inspecto, cum laborare eo morbo (exceptis reliquis accidentibus) seu affectu, quem alij sceleribem alij gingipedum, alij, ut vulgares, scurbutum, nonnulli stomacem vocant percipimus: ita ut postea nihil superesset quin rationem quoque agendi inueniremus, ut mox declarabimus. Nam & hoc inter interrogandum falsus est, saepe & hoc eodem malo seu morbo se obnoxium fuisse. Cum enim in Hispaniam nauigaret, in naui hac eadem passione scurbutica dicta se correptum fuisse narrabat, ex lariditancidi, & carnis non bene salitae ac putidae, & panis biscocti mucidi comestione. Nam hac agriudo, ut vsu quotidiano edocti sumus, in Hollandorum seu Batavorum ac Westfrisorum nauibus grassari solet; maxime vero in aeris constitutione calida, & aquarum dulcium penuria: aut dum corruptis aquis, in dicta aeris intemperie, vtuntur, cum crassa dicta, hoc malo corripiuntur. Peculiaris enim ipsorum, qui hoc morbo afficiuntur, victus est, caro falsa, laridum rancidum, pisces olidi, panis biscoctus submucidus, alia, ceruicia crassa, mali succi procreatiua. Atqui infecti hoc morbo nautae victu tenuiori tunc videntes, tum ceruicia abstinent, ac eiusmodi melius valent. Ita etiam hic noster nauta, cum vtunque eo tempore a scurbutica passione euasisset, domum rediens incidit in quartanam; mox iterum in scurbutum, ac reliqua symptomata dicta. Ceterum, ut aliqua de hoc morbo dicamus, non solum antea incognitus fuit, sed multi eo laborantes interierunt. Ita ut olim Martinus Dorpius, doctor Theologus Louanienfis, dicto morbo multis abhinc annis exspirauerit, maximo opere admirantibus ac stupescens medicis Louanienfibus, qui de Scurbuto, ut pote nouo adhuc & incognito malo, nihil tunc determinauerat; nec de nomenclatura, nec de essentia, multo minus de curandi ratione. Nos tamen hic plurimos curauimus: & quae in his obseruauerim aliquando signa, paucis explicabo. Certum est, Scurbutum chronicum esse morbum, non simplicem, sed compositum ex pluribus; ex quibus aliqui, morbi tantum; aliqui morbi simul & causa rationem obtinent. Id signa haec pathognomonica ostendunt, praecordiorum angustia, crurum cum dolore debilitas, gingivarum pruriginosa rubedo, ac dolor, faciei color in nigredinem vergens. Et huius principium plerumque longum est & hoc cognitu difficilissimum, quo longius protrahitur, quia omnia fere signa habet cum aliis communia, uti est totius corporis tum grauitas, tum spontanea crassitudo, quae hebetiores non sentiunt, nisi a consueto exercitio. At ubi consequitur, praecordiorum aliquis angustia, crurum debilitas, & exiguus dolor gingivarum pruriginosa rubedo ac dolor, faciei color ex pallido in fulcum vergens haec inquam ubi coniunctim inuenio, scurbuti principium adesse suspicor; eaque esse huius morbi peculiaris signa; etiam principij huius morbi: quae eadem quoque incrementi augmentum & statum designant. Quae ubi in principio adesse viderim, Scurbutum adesse iudico: aliqui subhaerens, quousque oris graueolentia gingivarum latus sanguis sumor, dentes vacillantes, & crurum maculae

plumbea, purpurea, nigris violis obscuriores, lentiginosae innumerabiles griseae seu pullae, aut circa os vel sola crura graueolentis superuenientia symptomata, opinionem meam comprobarent. Quoties vero passio magis ingrauescit, sequitur & ambulandi impotentia, anhelitus difficultas, potissimum dum se mouent aut erigunt: & si aliquandiu erecti sedere conantur, quasi deficiente spiritu semianimes deliquio afficiuntur: rursus decumbentes reficiuntur, ac respirant liberius. In his rarissime deficit appetitus, frequenter cibum appetunt, & decumbentes se sanos afferunt: sed quia fieri non potest vt sine omni motu decumbant, eo fit, vt aliquando quasi delinquentes animo langueant: quo deliquio aliquos extinctos noui. Hoc modo praetor quidam in Castricomio pago obiit, quem Ioannes Gallus medicus Harlemensis in curatione praemanibus habebat. Cuius quidem filius postea in praetura patri succedens, etiam hac passione deplorare laborauit: sed is a me curatus euasit, magna nostra industria, (vt sequenti obseruatione dicemus) quoniam admodum & alij plurimi. Praeterea haec iam dicta in nonnullis obseruauimus, motum aggrauationis quanto plerumque die; aliquibus & tercio in paucioribus, singulis diebus interpositis spatij inordinatis. Aliqui simul februnt, vt hic nauta, qui postea hecticam habuit. Plurimos autem prius habuisse quartanam obseruauimus, quae in scurbutum transiit, vt in nostro hoc etiam agro euenit. Nonnullos quoque per totum decursum morbi alium constrictionem habuisse animaduerti: quosdam vero continuo ventris fluxui fuisse obnoxios. Interdum vidi maculosa illa crura sicutumescere, vt elephantiasin Arabum quispian opinaretur: rursus vero aliorum crura ita attenuata, vt nuda cutis deturpata ossibus affixa videretur. Ceterum nihil mirum est, quod saepe varia & quasi ex dimetro pugnantia symptomata in eodem morbo obseruauimus, & diuersa signa: id enim scurbutum cum plerisque aliis morbis commune. Sic in pleuritide modo sursum, modo deorsum dolor vergit, modo venter adstrictus, modo immodice fluens, &c. Haec tamen de symptomatibus: quae cum a huius morbi signa esse constat. Sed quo nomine hic morbus proprie appellatur, vel num apud veteres cognitus fuerit, adhuc sub iudice lis est. Alij Sceleribem Plinij esse putant, alij ad alios morbos referunt; quales Anicenna tetigisse videtur in eo loco, ubi de signis apostematum lienis differit in haec verba: Et quandoque denigratur lingua in duritiam splenis, & sentitur durities eius absque rugini, cum prematur, nisi ageregetur ei inflatio. Et non est cum ea febris insuperabilis. Imo quandoque est secundum ordinem, & quandoque cum ea multiplicatur vlcera crurum, & cori odinur dentes, & gingivae propter crassitudinem sanguinis, qui descendit in vlcera crurum; & propter corruptionem vaporis qui ascendit in omnes partes gingivarum & dentium. Et quandoque est in vlcerebus crurum crisis illius. Horum pleraque cum nostro scurbuto familiaria competimus. Alij ad scirrhum splenis referunt: quod tactu facile innotescit, explorato scurbutici sinistro hypochondrio. Celsus lib. 2. cap. 6. At quibus lienis magis suat, his gingivae mala sunt, & os olet, aut sanguis aliqua parte proumpit, & quibus si nihil euenit, necesse est in cruribus mala vlcera, ut ex his nigra cicarices fiant. Aegina quoque easdem scirrhi splenis notas ponit, lib. 3. cap. 49. Hoc praesens virus os foetet, gingivae exeduntur vlcera in cruribus cicarices non recipiunt. Alexander Trallianus similia fere. lib. 3. cap. 23. sed de phlegmone ex atra bile prodiit, hinc verbis:

Quidam de linquentes animo ex scurbuto suo bico perierunt.

Varietas morbi in aliis morbis.

Varietas morbi in aliis morbis.

Proprium nomen huius morbi.

Haec aliquando morbi causa.

Quia Lienis morbus.

Phlegmona ex atra bile.

Fast.

Fastidium ex atra bile inflammatione in splene, laborans paulatim acribiliario colore suffusus, nigricare videtur; nec tam cuius quam vrina nigricat. Lien per se frigit, nec incrementum admodum, sed desecit: melancholicus humor redundat in omni corpore, gingivae atrores videntur: & si se videntur, qui si frigidi poculi copiam habet, plus cibi appetunt. Alij icteritiam nigram referri volunt. Ceterum de nomine non multum refert, num etiam veteribus fuerit morbus cognitus, nec ne. Videte de his Balduinum Rossemum, medicum doctissimum, veterem nostrum amicum, in commentario suo edito, de scurbuto. Satis est, quod nomen ab essentia cognoscimus, scurbutum morbum esse ex vitio splenis aliquando obstructi, aut intemperati; aliquando etiam cum incipiente scirrhu, qui praepedit eius attractionem, ac consuetam secretionem atrabiliariae redundantiae, ex hepate venisque melancholicis: eoque vitante corpus, coloris humore aspergit. Sed peculiariter crassitate faeculentia, cruta; & euaporante acedine, gingivae contaminat; vt Echius addit in suis epistolis eidem libello adiuncta: cum & eadem olim fere ad verbum in epistola scripserat ad Blienburchium, medicum Traiectensem, anno 1541. quam & eodem fere tempore eruditissimus ille medicus Colonienfis, nostri amantissimus Cronenburchius ad me misit, & simul alias duas epistolas Blienburchij ad Iohannem Echium scriptas, vnam dominica post Cantate, anno 1541. ex Traiecto; alteram 5. Septembr. anno 1541. Ex quibus epistolis quaedam decerpta, olim ad patrum vestrum anno 1558. scripti, & nunc iterum eadem ad vos mitto, cum quaedam & hic referuntur ex duabus epistolis illis Blienburchij de scurbuto, quae nequaquam omittenda esse duximus: & etiam ex epistola Echij: quae postea in epitomen (vt diximus) redacta sunt, & in fine libri Rossei etiam impressa. Quare rursus redeamus eo vnde digressi sumus. Raro autem fit, quin lien maxime afficiatur: quanquam in D. Aellendelphio, Hollandiae praeside, (vt nos conspeximus) hepar maxime affectum fuit: nam in dextero crure etiam plures maculas magisque variegatas habebat. Saepe etiam animaduertimus in eodem morbo diuersa symptomata (vt antea diximus) quemadmodum abhinc vno mense in praegnanate, quae etiam varices in crure habebat, quae per se in venis erosae fuere, & aperte per se; vt ex eis vltra duas libras sanguinis emanasse viderimus: & nisi nostra ope sanguinem profluentem restrinxissemus, actum fuisset de vitae praegnantis. Neque haec postea abortiit. Adest itaque statim in principio scurbuti, morbus in conformatione, lienis videlicet obstructio, cuius symptoma est praecordiorum angustia. Ex hoc sequitur deinceps, tanquam ex causa, morbus in numero, quippe multitudo humoris melancholici in venis portae vel mezentery, quae lien eam materiam attrahendo sanguinem depurare erat solitus; quae homini secundum naturam adesse non debeat. Igitur superfluous est, & morbus in numero. Neque solum in hisce venis, sed etiam in iis, per quas ex liene in ventriculum melancholia transmittitur. Et huius symptoma quoque vnum est, vt supra, praecordiorum angustia, ad operationem laetam pertinens; vel, si liber, ad qualitatem praeter naturam in sensu tactus. Alterum symptoma est, expulseris deprauata, quippe cum vna cum sanguine fertur humor per corpus totum, vel ad crura praecipue: qui a liene attractus, partim ipsum nutrire, partim in ventriculum transfusus, per ipsum euacuari de-

bebat. Ex hoc symptomate aliud nascitur, in qualitate mutata; nimirum color ille faciei ex pallido fuscus, qui in reliquo etiam corpore vel in cruribus efflorescit. Item ex eadem expultrice deprauata, symptoma oris, rubedo pruriginosa, dolorque originem trahunt: quae omnia ad qualitatem mutata pertinet, cum visu percipiuntur, tum etiam tactu, quo ad dolorem & contritum solutionem referuntur. Ex eadem adhuc oritur crurum debilitas, ad operationem tactus laetam pertinens. Hoc morbos inaequalis intemperies proculdubio statim sequitur: quae quidem intemperies ex humore praedicto diutius praecordia obsidente gignitur: ita reciprocatum quadam, etiam hepate male affecto cum humore deinceps assidue gignit. Hi morbi praedicti principium scurbuti constituunt. Qui si agrotorum negligentia, curantisve incertia, iam augmentum vel statum attigerit (nam diligentia medici proculdubio, vt nos in multis quotidiana experientia experiri sumus, prohiberi potest, ne eo discriminis res adducat) ex symptomate gingivarum nascitur vlcus earundem, ad continui solutionem pertinens. Ex crurum vero symptomate, operatio earundem animalis, vel naturalis, vel utraque simul auferuntur. Porro animalis operatio, scilicet motus crurum, ablata, vel saltem laesa, comitatur morbum in conformatione; nempe in nervis, tendonibus ac musculis tanta materia inhibita, vt vel facultati animali transitus intercludatur, vel membra illa ad motum inhabilia, propter humorem, etiam si facultas praedicta transeat, reddantur. Huic modo adest magnitudo crurum aucta, modo diminuta, vt diximus. Sunt quandoque & alia symptomata crurum, consistentia in qualitate mutata; vt maculae illae diuersi coloris; nonnunquam & crurum durities, ad scirrhum pertinens. Hi sunt plerumque affectus praeter naturam, qui scurbutum sequuntur. Nam quaedam de causis dicamus. Morbi scurbuti causam antea Scenbuti dentem docti illi medici supradicti, humorem melancholicum, in mezaracis praecordisque abundantem putant; qui deinde lieni, prius in hepate cum sanguine procreatus, obstructionis causa existit. Potest autem verumque fieri, vt primo sola crassitie peccans lienem obstruxerit, deinde impedita eius visceris attractione copiam in praecordiis ac mezaracis auxerit; vel vt primo copia sua in hepate vel venis praecipue portae, deinde lienem obstruxerit. Id autem grauitas praecordiorum distinguet, vel hypochondrij sinistri aut dextri pondus. Sed vt sit, nihil ant parum ad curationem attinet, siue huius humoris causa sit praecedens in hepate, ex malo victu eum humorem copiose generante; siue in liene. Procatartica causa, seu primitiua, vel extrinseca, est victus praecedens melancholicus, acris ambiens calidus, tum alia, vt vigilae, labores, praecedentes (vt quartana) potissimum talia prestare possunt, Galeno id confirmante tercio, de locis affectis. cap. 6. quod nonnulli per morbos febriles melancholicum humorem contraxerint. Causa cordis seu coniunctam facere velis, parum laboro, cum calidum magis humores melancholicos affert. Ceterum, vt iam diximus, cum diuersa subinde symptomata habeat haec scurbutica passio, ad ea conuertamur, quae in nostro hoc agro, seu casu, loco exempli adduximus. Breuiter affectus illos omnes praeter naturam, qui huic scurbutu adferant, explicemus. Qui sex numero sunt: primo febri-

Qualitas mutata.

Continuus solutio.

Inaequalis.

Principium scurbuti.

Augmentum & statum scurbuti.

Magnitudo aucta vel diminuta.

Scenbuti dentem.

Causa cordis.

Causa scurbuti.

Causa cordis.

Causa scurbuti.

Causa cordis.

Causa scurbuti.

*causa mor-
borum, sum-
symptomati-
um equiva-
lens indicans pe-
culiaria
auxilia.*

Medica.

18

*Medicacum
quodammodo.*

*Sputum
cruentum
unde vult
cum dolor
scapulae.*

29

Quaestio.

*Solutio
quaestiois
gradatim.*

*Obstru-
tio
lienis unde.*

*Gingivae
sanguifluus
tumor.*

20

*Malum ipsum
cruris unde
cruris ha-
bitus.*

febris hectica primae speciei: secundo sputum cruentum, & quasi purulentum: tertio durities lienis, & eiusdem obstructio: quarto dolor scapulae ingens, ita, ut dormire xger non possit: quinto gingivarum sanguifluus tumor: sexto genitum durities scirrhus, & inflexibilitas, ut ambulare non possit: cum colore nigriusculo, sed paucis maculis, quas crura affecta habebant. Hectica itaque, cum duplex eius causa existat, incipit nonnunquam per se, nullo morbo precedente, communem causam cum ephemeris habens, ex ira, lassitudine, tristitia, ardore solis, aliisque causis procatarteticis: nonnunquam vero ab aliis febribus, maxime ab ardentibus, vel ex aliis longis affectionibus, ut phthisi, empyemate, diuturnis nobilium partium inflammationibus, ut hepatis, stomachi, lienis, etiam ex diarrhoea, lenteria, colo, renibus, viro, vesica, & similibus: unde totum corpus exsiccatur, & praecipue cor ipsum. Non est igitur mirum, quod hic praecedente quartana tam longa, deinde scurbuto superueniente, & liene ita obstructo & indurato, hectica superueniret ad secundam speciem tendens, tamen cum putredine; nam exquilita hectica non erat. Iste itaque morbus intemperiem sequitur ex austione, & ex accidente totum corpus exsiccante. Sputum vero cruentum & quasi purulentum, propter defluxum catarrhi obortum esse puto; similiter etiam dolorem illi vehementem scapulae, qui usque ad os adiutorij tendebat: ita enim, non tantum ratione febris quartanae & longitudinis morbi, tum lienis affecti, quam catarrhi similiter euenire poterant. Ratio enim longitudinis morbi, membra nutritiva, praesertim hepar, lien, stomachus, debilitata fuerunt: unde concoctio minus perfecta, causa multarum superfluitatum exstitit: ex quibus tandem vapores multum cleuati, cerebrum petentes, catarrhum induxerunt, ac cerebrum multum humectarunt ac debilitarunt. Et sic facili de causa, materia illa catarrhalis fuit origo sputi cruenti ac purulenti, tum tussis: quae quidem partim fluens ad concavitatem pectoris, (materia etiam melancholica in liene reuera sursum evaporata, & deinde ad partes inferiores fluente) eius sputi origo fuit; prima à capite defluens ad scapulam, dolorem auxit. Et licet hic aliquis dicere possit, quod melancholia ita fluxibilis esse non possit: huic respondemus, quod facile aduratur, etiam ex bile: unde ad gingivas pars subtilior tendit in hac passione scurbutica; & quae magis crassa, feculentia grauis existit, ad inferiora, tum crura descendit. Si itaque pars leuior gingivas petat, verisimile est, ad cerebrum ascendisse; & mox per neruos ad scapulam, multo minori negotio ad pectoris concavitatem. Quomodo sit facta obstructio in liene, & durities ex quartana praecedente tum crasso humore melancholico, iam dictum est. Durities tamen illa non fuit legitimus scirrhus; alioqui fuisset incurabilis. Gingivarum vero sanguifluus tumor, tum vlceratio, causam habuit ex acriore subtilioreque sanguine melancholico, aut subtiliori materiae faecalis melancholicae portione, quae vel à natura criticante, post febrem quartanam; vel à calore sursum subblata, tenera loca humidaque facilius erodendo depascebat. Malum autem ipsum cruris vel genui, cum sit dispositio mala, & non vnus generis, causam habere dicimus coniunctam, ex crassa melancholia in genu imbibita, quae eius operationem impediuit: antecedentem vero redundantiā humoris in superioribus membris, ut

liene, venis mēzaraicis, atque ad ignobiliora, Magnitudinem vero, tum durities, habet crurum intemperiem praesentem, ex humore ibi iam collecto, & causam tum intemperiem factam; sentem vero ex superiorum intemperie & humorum multitudine. Tum etiam habet causam illa durities scirrhus ex humore glutinoso crasso, qui particulis induratis impaetus est: qui quae tamen eo defluxit, & ibidem induratus difficulter solui potest. Quoniam itaque horum omnium affectionum genera, differentias, causas, tum signa, vicunque enucleauimus, nihil restat nisi ut queramus (quod in principio maxime pollicemur) agendi rationem, & curandi; omnibus istis inuentis. Quum itaque omnis medendi ratio perficiatur certis quibusdam scopis, & his, quorum beneficio scopos illos assequimur; constat, quod ad scopos attinet, eos vniuersos proponendos esse, tanquam necessarios. Videndum enim imprimis, an agendum sit; deinde, quae & quot praestanda; tertio quid ex multis primo loco faciendum; & sic deinceps, percurrendo nouem illos scopos, de quibus alias diximus. Redundo itaque ad primum; hunc per indicationes hoc modo assequemur. Cum enim naturā affectuum, de quibus nunc agimus, maximam in curando diligentiam requirat, ita lienis obstructio & praesertim durities lienis, quae à quartana coeperunt, tum reliqua symptomata, & potissimum hectica, curatu difficilia sunt. Attamen non est plane desperandum, cum etiam scurbuticos extreme laborantes, & plurimos ab aliis deploratos habitos curauerim. Et quanquam sciam hecticam adiunctam cum putredine, coque magis difficilem curatu; tamen quia nondum transit ad tertiam speciem, nec sputum perfecte purulentum est, unde ad phthisin nondum peruenit; spem aliquam coepi xgrum ab affectibus dictis posse sanari, modo praecceptis nostris auscultaret. Quod quidem fecit: & nos diligentes fuimus in cura, omnia indagantes: sic optime omnia: praeter mentem aliorum, successerunt. Igitur cum natura affectuum, de quibus agimus, talis sit, ut nec lethales sint omnino & desperati, nec tamen adeo leues, ut solius naturae beneficio abigi valeant; indicant plane à medico aliquid agendum esse. Quid vero & quot praestanda, ex differentia & numero malorum indicatur. Quoniam vero omnia illa sunt praeter naturam, indicabunt primo sui ablationem. Sunt autem sex potissimum affectus, vel septem, qui peculiarem actionem propriaque remedia indicant. Tumor, inquam lienis & durities, & eiusdem obstructio, scirrhus hectica, sputum cruentum, & quasi purulentum, dolor scapulae gingivarum sanguifluus tumor, & vlcus, genuum tum totius cruris durities scirrhus, & eiusdem inflexibilitas; & ultimo horum omnium causae. Quapropter ex numero affectionum generatim indicantur necessaria esse septem auxilia, quae septem malis succurrant. Ex quo patet, numerum indicantium numerum remedium ostendere. Nam tumor indicet, quae illum auferant: qui, quoniam durus est, mollientia ostendit necessaria: febris, quae refrigerent: sputum cruentum, id quod fuit, interceptum; quod vero fluxit, euacuandum. Quod purulentum est indicet detersionem, mundificationem, & tandem sui consolidationem, si quid exulceratum est. Dolor scapulae mitigationem indicat. Gingivarum vlcus, abstersionem, consolidationem & corroboracionem, ne amplius humo-

27
Scopus enim
semper pro-
ponendus.

Scopus enim
nunc primum
conficiendum
dus, tum
hic morbus
curabitur.

28
Conclusio
agrum cum
viti possit.

Indicant
omnes gener-
atim ad-
scopos con-
gruos de-
dignanda.
Septem his
esse praeter
naturam
quibus indi-
cationes su-
menda.

29
Numerus
indicantium
remedium
ostendit.

Distortum
omnium
fati sum-
necesse est
rationem.

*causa mor-
borum, sum-
symptomati-
um equiva-
lens indicans pe-
culiaria
auxilia.*

24.
Post indi-
cationem, con-
traiudican-
tia inuesti-
ganda.

25
A quibus
viti ratio
indicatur,
nempe ab
affectibus, cum
dictis praeter-
naturam, &
praecipue
indicantur à
vitiis, quae
sui confer-
re rationem
inducant.

46

26
Ex quatuor
fontibus
viti auxilia
sumenda.

27

tum fiat confluxus, desiderat: Durities cruris scirrhus, tum emollientia tum discutientia indicat adhibenda. Causae quoque vniuersaeque mali, sua similiter indicant peculiaria auxilia. Sic multitudo humoris melancholici, quod euacuet; partium intemperies, quae noxiam materiam procreat, quod illam auferat: humoris acrimonia, ut in gingivis, quod eam obrundet; si, quae sit cruditas, quod concoquat: & ita de aliis. Ceterum cum hi morbi sint atque affectus sibi inuicem contrariantes; statim inuestiganda sunt contraiudicantia: & quaecunque singulis repugnent ponenda. Primo enim morbus, qui maxime pertinet ad scurbutum, obstructio lienis est: atque hic morbus iam factus, suo contrario, nempe apertione, tollitur, quae per subtiliantia & abstergentia perficitur. Sed quoniam haec fere viribus calida sunt, hectica non conueniunt; quae frigida & humida indicat. Secundus morbus scurbutus, scilicet multitudo humoris melancholici, sui euacuationem indicat. Hectica contraiudicat, id non tuto posse fieri; & propter consumptionem, restorationem desiderat. Haec & eiusmodi consideranda sunt, antequam ad praedia veniamus: ut possimus non solum victus rationem, sed & ea, quae circa res non naturales versantur, recte praescribere. Ita hic largius dilatandum, cum id morbi longitudo, tum hectica, indicant; sed per vices. Quae autem victus ratio attenuat & incidit, lienis obstructioni conuenit. Sed hectica refrigerantem & humectantem victum contraiudicat. Haec, ut & remedia, moderanda sunt iuxta quod affectus indicant vel contraiudicant. Vel quaedam omittenda, quaedam vero adhibenda, vel moderanda: quod in iudicio excellentis medici, & in artis operibus exercitatis consistit. Propterea talem victum praescripsimus, qui etiam partem nutreret, partim incidere; pectus mundificaret, abstergeret, ad lienem apertendum faceret; absque tamen caliditate, quae hecticae febris contraria erat. Vtebatur igitur aliquando hordeato, aliquando amygdalato, ex amygdalis dulcibus, quibus nonnullae amatae, propter apertionem, adiectae erant, etiam ex seminibus quatuor frigidis maioribus, quae absterguunt, aperiunt, & non calefaciunt, imo insigificant ac humectant, & ad melancholiam aduersionem faciunt. Vtebatur & pincis, filicis, quae aperiunt, abstergunt & nutriunt: pomis assatis, iusculo pulli, iusculo etiam aliquando pisorum, siue leguminibus; quae & vim apertendi & abstergendi habent, etiam haec immutando, aliqua praescribendo, iuxta indicationes affectuum praeter naturam: modo exhibendo ea, quae magis inciderent, modo, quae magis nutrent, humectarent, aut refrigerarent. Semper indicante proposito quod magis vrgeret. Sunt enim statim ab initio ponenda vniuersa rerum genera, à quibus auxilia omnia emanant, siue res naturales, siue medicamenta, vel alimenta, ut libet appellare. Porro eorum genera apud Galenum quatuor esse constat, ut docuit libro primo, de sanitate tuenda circa finem. Vnum, inquam quod ea continet, quae in corpus quomodoque assumuntur: aliud, quod ea comprehendit, quae extrinsecus adhibentur: tertium, ea habet, quae à nobis geruntur: vel partim à nobis, partim ab aliis: in postremo vero ponit ea, quae aliquid educunt à corpore, aut in eo retinent; & horum omnium species. Et appellat haec quatuor, adiuuenda, educenda, facienda, extrinsecus incidentia. Adiuuandorum quidem nomine, ci-

bus, potio, & si quid medicamentorum intro sumitur, etiam aer attractus, intelligitur. Faciendorum vero, frictio, ambulatio, vectio, equitatio; denique omnis motus & exercitatio: huc etiam referuntur, somnus, vigilia, Venus. Foris vero incidentium primus est etiam aer nobis circumdatus, deinde quaecunque lauantium vnguentum, ve cui propinquat. Educendorum vero, quae ex corpore aut partibus educuntur. Ab his igitur quatuor fontibus exhaustis omnia praedia: nec vnquam deerit, quod opulari possit, quantum admittit nostra haec facultas. Iam igitur in scurbuto videndum, nunquid tale reperiri possit, inter ea, quae impulsu agunt, vel nos ambiunt, vel admoventur; vel appenduntur aut circumligantur, inunguntur, balneantur, & similia, quae nos sub primo fonte ponamus, eorum, quae extrinsecus agunt: quod si quid sit, id in medium proferre oportet. Deinde pergemus ad secundum fontem, qui ad facienda pertinet: atque spectabimus nunquid aliqua actio corporis ambulatio, & cuiuscunque generis exercitatio, conueniat: & denique vitae conditionem, & animi corporisque omnes actiones expendemus, nunquid huic nostro morbo aliisque affectibus praeter naturam, qui adfuit, prodesse aut obesse possint. Tertius deinde succedet fons, qui continet alimenta & medicamenta, quae in corpus sumuntur, per quamcunque illius partem, & quocunque modo: nam quaedam immittuntur, alia deuorantur, alia manduntur, alia bibuntur, alia inspirantur, quaedam lambuntur, alia paulatim destillantur, alia suguntur, alia aliter forte in corpus sumuntur: quorum vim perspectam habere oportet: & ea capere, quae ad abigendos affectus praeter naturam, qui adfuit, faciunt. Quartus demum sequitur fons, in quo continentur, quae aliquid à corpore euacuant sensibiliter, vel insensibiliter, aequaliter vel inaequaliter: idque vel ab vniuerso, vel à quibusdam duntaxat partibus, quod cum educitur, verum vtile sit videndum; & quid quoque retineri debeat, quid vero educi. Quibus quidem fontibus exhaustis, protinus acquiescat animus, tanquam nullum remedium genus omiserit, quod nostra exhibeat medicina. Et in his victus, medicamentorum aeris, cibi, potus, somni, vigiliae, inanitionis, repletionis, animi corporisque motus (ut aliorum omnium) mentio fit: sed multo sane felicius, & cum maiori compendio, ut memoriz inhaereat, quam haecenus quidam tantum practici scribunt, quid sit obseruandum in rebus non naturalibus. Nam etiam haec omnia iuxta indicantia vel contraiudicantia, & quaedam in principio morbi, non tamen in fine, ut aliquando diximus, conueniunt: ut ambulatio crurum ita affecto non conuenit: postea tamen ad discutendum aliquo modo conuenire potest, sed motus scurbuticus non conuenit, quum facile animo delinquant. Et ita de aliis omnibus erit ratiocinandum: quae potius ingenio & iudicio medici exercitati, quam calamo per scripturam comprehenduntur. Nam omnia illa in vnoquoque scopo, mēte quidem tacite percurrere oportet: & siue victum, siue remedia xgro veltro praescribere velius id nunquam faciendum, nisi proposito indicante. Sultus enim & indoctus videbitur esse medicus, si praesens apud xgrum, vel in consultatione, ubi alij medici periti etiam conuocati sunt, fortasse dicet opus esse adstringentibus, vel euacuantibus, vel sanguinis missione, vel calefacientibus, aut auertentibus, aut vino,

Notae

Primum fons.

Secundus fons.

Tertius fons.

Quartus fons.

*29
Ex illis
quatuor
fontibus
omnia praeter-
natia depre-
menda.*

*Multa ingenio
medici
percipiuntur,
quae calamo
exarari non possunt.*

*30
Medici im-
periti vim
indicantium
& contraiudican-
tium ignorant.*

N n vel

vel aqua; aut alio denique praesidio item morbos singulos certo numero auxiliandi abigi: si tamen interim nihil proponat ille, aut colligat, ex his, quid sit quod suadeat illud esse faciendum, vel omnino relinquendum. Quod quidem sit eo, quod indicationum vis, & usus ignoratur: sine quibus nulla agendi ratio in medicina constare, nec aliquod medici officium, Galeno etiam auctore, exerceri potest. Igitur medicus, antequam ad consultationes veniat, praenouisse debet, quae & quot sint, quae indicet: quid praeterea vnumquodque indicet, quid singulis repugnet, quid vnumquodque admittat: ut quid indicet conseruationem, quid ablationem, praeseruationem, restaurationem, mitigationem; quid viciu, quid remedium, quid alimentum, quid cibum, quid potum, alterantia, vacuantia; & quid in singulis generibus singula ostendant. Ut in vacatione, quid sensibilem, quid insensibilem; quid sanguinis detractionem, vel purgationem, aut aliud denique, quo vacuet, insinuet. Postea vero, quid his repugnare valeat, tenendum est: ut alia, quae coindicant & admittunt. Ex horum enim consideratione (ut iam antea ostendimus) inuenimus an agendum; quid; qua materia, quali quantaque sit opus; quo item modo, quo ve ordine & tempore, & in quo corporis loco ea vi possimus. Nunc itaque exemplo scurbuti docuimus, qui sint affectus in eo praeter naturam, & quid generatim, tum causae eorumdem, indicet; quid etiam singulis repugnet; & quae remedia generatim praescribenda sunt, cum ad inferiores actiones descendendum est. Postquam affectus & causae inuenta sunt, quae sua indicant remedia, statim videndum cui prius succurrendum sit, cui secundo, cuique deinceps: quod ordo malorum ostendit: quid prius praecedere debeat, sine quo reliqua fieri nequeunt. Cum itaque obstructio indicet sui ablationem, per subtilitatem & abstergentiam, & cum illa calida sint, nec haec conueniant, neque corpori pleno tuto adhiberi possint, propterea multitudinem prius amoliri ceteris, Neque enim febris, nec obstructiones nec tumor; nec intemperies tolli possunt, nisi prius multitudo humoris auferatur. Haec autem cum sit morbus partim factus, partim factus, duplicem habet indicationem, partim curatiuam, partim praeseruationem; Quod enim factum est curabitur per euacuationem; quod adhuc sit, per prohibitionem generationis talis humoris, & retentionis si quid forte iterum genitum fuerit. Prohibitio autem generationis fieri per intemperies iccioris & lienis curationem, & per causarum procatartica rum ablationem, ne talia sumantur, quae melancholiam augere aut fouere possent. Retentionem vero impediens per meatuum refectionem, & splenis postea confortationem. Ita prohibitio retentionis, duplicem praestabit usum; praeseruationem nimirum multitudinis, & curationem obstructionis. Reformatio namque retentionis est prohibitio: intemperies quoque, eius quod factum est per contraria ablationem indicabit: quod vero sit, per suae ablationem causae auferetur, nimirum humoris multitudinis; & deinde per roborationem viscerum. Et sic etiam ablatio humoris duplicem & ipsa praestabit usum; curationem sui, & obstructionis praeseruationem. Erunt itaque generatim quatuor intentiones curandi: aperiens, euacuatio, alteratio, & confortatio. Inter quas secunda, quae est euacuatio, omnium primo (si uno & militer velimus procedere) exsequenda est. Deinde aperiens; quia magna ex par-

te obstructio causa est intemperies. Deinde alteratio. Vltimo vero confortatio. Haec autem in scurbuti ordine iam dicto plerumque exsequenda. Quamquam hic in nostro aegro, ob haec, cum admixtam, vna quasi vice alterandum sit, & aperiendum, cum eiusmodi, quae magnam caliditatem non habent, ut in processu curae patebit. Ex ipsius itaque Galeni, & aliorum medicorum excellentium doctrina concludimus, scurbuticos, quo ad methodum medendi, non prius expectatam sanitatem nancisci, nisi quatuor illa praedicta praecesserint: nisi enim plenitudo sit, amota, & obstructio remota, & intemperies ablata, atque lien roboratus, aeger nunquam curabitur. Quod propter sanitatis successus, adeo euidenter edocuit, ut illis quatuor adhibitis in finitis fere scurbuticos curauerim, & ab omnibus praeter naturam affectibus liberauerim: qui tanquam vmbra postea sublata abiit, vel leuiter negotio, ut etiam gingivae tum crura maculosa persanarentur. Verum tamen subinde morbus ex morbo nascitur, & morbus sit morbi causa: & eadem tursus nunc causae, nunc morbi, nunc symptomatis rationem obtinet. Itaque pro huius varietatis ratione, & curatiue indicationes varianur. Quae omnia ex praedictis notiora sunt, quam ut in praesentiarum altius repetere conueniat. Ad exemplum igitur curati accedam. Quoniam itaque demonstrauimus, a vacatione curationem incipiendam esse, ita indicante causa, quae sibi primum locum vindicat, de ea primum dicendum: quoniam vacuum plura sunt genera & differentiae; alia enim est vniuersalis, ut sanguinis missio, eique proxima purgatio; alia est particularis. Sed istis omnis, constat aequali, ac sensibili vtendum esse vacatione; & propterea adhibenda esse, quae id praestare possint. Igitur aspiciendum erit a sanguinis missione. Hic forte aliquis dicet, hanc indicari a morbo, humore, aetate, viribus, regione, coli statu, corporis habitu, anni tempore, vitae conditione, & ab aliis huiusmodi infinitis: quoniam tamen ex Galeni doctrina, vnicum duntaxat sit quod indicat: reliqua vero omnia vel coindicant, quod est ostendere id quod indicat; vel impedire primo, quod est contraindicare; vel secundo, quod est correpuerare, dicantur. Propterea haec diligenter inquiramus, & distinguamus: ut sit loco exenpli aliorum remedium. Imprimis sanguinis melancholici multitudo sanguinem demendum esse indicat: atque hic vnus scopus est qui indicat. Aetas vero, venae vitiumque tumida, vitae conditio praecedens: (nam quatuor praecedente sanguinem non miserat, at tamen consuevit subinde sanguinem mittere) anni tempus (nam in autumno etiam haec conuenit, quamuis melius in vere) niger color, sanguinem etiam abundare demonstrabant, in corpore macilentio, ubi venae etiam magis apparent, vrina crassa, rubra. Haec inquam missionem sanguinis fiendam coindicabant. Haec tamen vero contraindicabant. Iam etiam vires imbecillae correpuerant. Si vires coindicassent, tunc referendae vires erant ad signa indicantium: iam vero ad signa contraindicantium. Corporis igitur habitus iam consumptus ob morbi longitudinem, etiam correpuerant. Cum igitur vires sint nondum plane prostratae, sed infirmae; non omnino prohibent, nec prorsus admittunt, sed tolerant: interim tamen quia haec non facile admittit, pro imbecillitatis quantitate, & aliis conditionibus repugnant quantitati vacationis, modo, tempore, loco, qualitati. Magnas enim

butum, & quae omnino primo exsequenda.

Scurbuticos curari, & plenitudo prius amota, & obstructio remota, & intemperies ablata, atque lien roboratus, aeger nunquam curabitur.

Quatuor illa praedicta praecesserint: nisi enim plenitudo sit, amota, & obstructio remota, & intemperies ablata, atque lien roboratus, aeger nunquam curabitur.

Quatuor illa praedicta praecesserint: nisi enim plenitudo sit, amota, & obstructio remota, & intemperies ablata, atque lien roboratus, aeger nunquam curabitur.

Quatuor illa praedicta praecesserint: nisi enim plenitudo sit, amota, & obstructio remota, & intemperies ablata, atque lien roboratus, aeger nunquam curabitur.

Quatuor illa praedicta praecesserint: nisi enim plenitudo sit, amota, & obstructio remota, & intemperies ablata, atque lien roboratus, aeger nunquam curabitur.

Quatuor illa praedicta praecesserint: nisi enim plenitudo sit, amota, & obstructio remota, & intemperies ablata, atque lien roboratus, aeger nunquam curabitur.

Quatuor illa praedicta praecesserint: nisi enim plenitudo sit, amota, & obstructio remota, & intemperies ablata, atque lien roboratus, aeger nunquam curabitur.

Quatuor illa praedicta praecesserint: nisi enim plenitudo sit, amota, & obstructio remota, & intemperies ablata, atque lien roboratus, aeger nunquam curabitur.

vacuationes, & confertim factas, & magnas incisiones venarum, per quas spiriuosa substantia exhalat, dissoluiturque robur, non ferunt infirmas vires: nec quo tempore admodum laborant, eo admittunt detractionem fieri: sed prius sui restaurationem postulant. Sic igitur contraindicantia ad rem ducenda sunt: ac in omni auxilio, singulisq; scopis spectandus, quid per se repugnet, quid per accidens, quid vero admittat vnumquodque. Habitus vero corporis, color, venarum tumores, anni tempus, ostendunt quomodo sint vires affectae docentq; sanguine abundare, & illius qualitatem, & quo in loco redundet; & reliqua, quae postea scopos indicant: & propterea illa tanquam coindicantia, & correpuerantia commemorantur. Sanguis itaque multus multum euacuari postulat, indicante scilicet copia humoris, quantitatem sui praesidij. Verum licet hic abundet, prius educi debet; nec ita abundat, ut in principio, propter longitudinem morbi & quantam praecedentem: & propterea magis affatus est & crassus; ideo latam sectionem indicat: nam qualitatem remedij qualitas humoris indicat. Sed omnino lata sectio fieri non potest, ve diximus, ne spiriuosa substantia exhalet, viresque, quae iam debiles ex longo morbo sunt, dissoluant. A vena autem extrahendus est sanguis, quoniam in venis abundat. Secunda autem interna sinistri cubiti, aut ea, quae est inter annularem & auricularem digitos sinistae manus; maxima ut a liene, fomite malorum, humor educatur. Hoc enim modo locus indicantium, locum indicabit remedium. Eo vero tempore sui vacationem postulat sanguis, quo facile & commodum exire potest. Haec quamquam magis conueniant in principio; tamen si morbus progressus est, relinquere non oportet, modo vires tolerant. Et quamquam hic quaedam indicabant, quaedam contraindicabant sanguinis missionem; quaedam vero coindicabant, quaedam correpuerant, ut iam satis ostensum est; hanc etiam ob causam ex saluarella seu vena lienari manus sinistae, quae est inter auricularem & annularem digitos, parum sanguinis admodum crassi & faculenti extraximus; sed in parua quantitate, ob vires debiliores; & morbi longitudinem, & ob haec cum putredine, quae tamen in principio erat. Profuit etiam ad sputum cruentum, ob diuersionem sanguinis. Sed hic aliquis rogabit, quare non in cubiti sinistri Graeci fere semper in cubito miserunt sanguinem, & non in manu. Huic respondemus, nos ab experientia eductos hanc vena aperiens in scurbuticis maxime prodesse: quamquam etiam in illis in cubito quoque misimus. Nam perinde puto, siue in cubito siue in manu fiat. Sic enim in filio illo praetoris Castricomicij, in cubito misimus; ac aequae contulit. Postea veninus ad reliqua remedia, nempe ad aperiens & alterationem, etiam leuem euacuationem; nam materia melancholica rebellis est, & per vices educi debet, deinde etiam ad confortationem, & supradictas intentiones; eodem modo indicantia & coindicantia, contraindicantia & correpuerantia perscrutando; ut de missione sanguinis; quae quidem missio sanguinis sit loco exempli aliorum: nam omnia repetere non opus est. Et cum post sanguinis euacuationem opus sit purgatione humoris melancholici, qui crassus est; prius aperiens opus erit: & sic quo ad secundam & tertiam intentionem; quorum vna est aperiens, primo executioni man-

36 Haec maxime distinguenda & in usum ducenda.

Quantitatem indicat, vel contraindicant.

Qualitatem indicat vel contraindicant.

37 Locum indicantium, locum indicat remedium.

Quid tantum ex omnibus sciendum excludatur.

38 Graeci fere semper in cubito sanguinem misimus.

In reliquis remediis eadem perscrutando.

39 Reliquae intentiones quomodo etiam exploranda.

danda; quoniam obstructio ex parte causa est intemperies, deinde vero alteratio administranda; vel utraque haec intentiones simul peragenda. Aperiens autem in remediis primae intentionis magna ex parte etiam adinpletur, ut phlebotomia, quae iam praemissa est, haemorrhoidum aperiens, si opus est, purgatione, potionibus praeparantibus, sanguinem denique mundificantibus. Si quae autem obstructionis adhuc reliquiae supersunt, vel scurbutum, vel vna cum tertia intentione principali poterunt extirpari. Tertia enim intentio principalis, cum sit alteratio; alterabitur intemperies facta per contrariorum applicationem; siens vero adhuc; partim in euacuandi aperiendique intentionibus prohibebitur; partim etiam diata boni succi, & attenuante, quantum ad lienis intemperiem; humectante vero & refrigerante, quantum ad febrem, alterabitur. Et dum haec sunt, etiam corroboratio opus erit; quae est quarta intentio, quae scilicet debilitatem membrorum ex intemperie propulsabit: & haec fere simul in alteratione perhibetur, & post eam, secundum viscerum exigentiam exsequenda. Nam fieri non potest, quin stomachus & hepar in hoc casu maximam confortationem requirant: tum quod in ipso scurbuto debilitantur, tum quia fieri vix potuit, ut in praemissarum executione intentionum nihil labefactarentur. Illis itaque praemissis, iam ad particularem materiam remedium, ad singulas intentiones facientes, veniamus. Statim itaque a missione sanguinis decoctum infra scriptum bibendum mandauimus: *M. cori-* Potio praeparatoria. *cuminum, cucurbitae, petroselinum, per noctem in aceto infusum, & leuiter expressum ana 3 j. infunde in aceto, ut magis incidant, & ad aperiens lienis facerent, & minus calida forent: Glycyrrhizae rasae 3 vj. propter rursim, & quia sputum purulentum etiam aperit: Vngulae caballinae viridis m. iij. ad sputum purulentum & cruentum valet; imo phthisi opitulatur, & haec prodest, & bechici m. est: Viol. ob febrem haec: nam humectat & infundat. Capill. ven. pectori conuenit, & lienem aperit, nec calorem inducit: nam herba est satis temperata: Scabiosae pectori enim prodest, ulcerationi & cuius apostemati interiori, an. m. B. bekabunga, cochlearia, a proprietate valent ad scurbutum. Fumiterrae; melancholiam mundificat: Hyssopti; pectus aperit: ceterach, scolopendrij vulgaris: Ceterach, maxime spleni conuenit: & scolopendrij licet non ita aperit; tamen ad lienem valere experientia constat, ana m. B. florum cord. passulorum, enucleat. ana p. j. coquantur in sero lactis, pro 3b i. B. Zachar. candi, haec potio dulcoratur, nam affat quae fuit praeparatoria. Interim pro alteratione. Etiam vacuum incalefceret, vt batur lacte ebutyrato, in quo cochlearia & bekabunga incocta erant. Quando minus videbatur febricitare, etiam haec coquebantur in lacte dulci: & summo diluculo capiebat cyathum vnum. Hoc faciebat ad haec tamen simul & ad scurbutum (nam plurimos solo vsu lactis dulcis, decocti cum cochlearia & bekabunga, qui non febricitabant, curauimus) & quoque ad sputum cruentum. Vt batur etiam pro potu cernis a tui, in qua vngula caballi. cum rad. incocta erat. Nonnunquam & his adiciebantur scolopendria, fumusterrae, cochlearia, bekabunga & ceterach. Post potionem supradictam praeparatoriam, cum leuiter purgauimus: & licet haec per se contraindicat, nam haec non conuenit purgatio; N n i quand o*

Aperiens.

Alteratio.

40

Corroboratio.

41

Remedium praeparatorium.

42

Purgatio.

De Lienis Morbis,

424

quando tamen est cum putredine, leuis purgatio dari potest, idque per vices, ob debilitatem videtur: etiam ratione melancholice, quæ rebellis est, & vnica vice euacuari non debeat, maxime in corpore consumpto ob longitudinem morbi. Potioni itaque supradictæ adieciimus, foliorum coluccæ, id est senæ ʒij. polypodij quercini, epyribum ana ʒij. misce. capiebat omni mane cyathum vnum. Deinde reiterata est decoctio absque senæ, nonnunquam etiam in ceruicia communis: nam obseruatione hoc percepimus, melius ad scurbutos valere aliquando etiam si magis incalcesceret æger, ob hæticam, in aqua vngulæ caballinæ & communis incoquebantur. Pectus autem ob tussim & hæticam inunximus butyro recenti, oleo amygd. dulc. & oleo violaceo: etiam vnguento pectorali nostræ descriptionis, quod Alcmætiæ in cæcina paratum habebamus. Ad spūti facilitationem syrup. liquiritiæ, viol. cap. ven. simul mixtis viebatur, etiam tale eclegmate: ʒ. succi vngulæ caballinæ optime depurati ʒij. succi becabunga de uirga ʒij. syrup. capill. ven. ʒij. zacchari penidiarum ʒij. i. ʒ. Zaccharum cum succis post depurationem vnica vice ebulliebat, vt in loch seu eclegma concreveret. Præscriptum etiam pululam Benedicte Fauentini præceptoris mei, quæ valet ad hæticam & præseruationem à phthisi: & pro spūto cruento, in principio decoctum portulacæ cum vngula caballina: deinde decoctum hordei mundati, & vngulæ caballinæ, & alia quædam, quæ in præctica Benedicte Fauentini habentur in sua empirica cap. de phthisi. Et tandem hætica desit, nec amplius tussiebat: & à spūto cruento & purulento curatus est, & calor febrilis maxime sedatus: & vrina, quæ erat valde passæ, subrubra, nigra, crassa, faculenta, incepit minus esse tincta: ita, vt febris iam euanesceret: tunc demum ad magis lienem aperiencia, & tumorem discentientia deuenimus; simul decocto superiori addites illa, quæ viscera & stomachum magis corroborarent, vt absinthium Romanum, & hoc modo: ʒ. corticum rad. cicchorij, peros, ana ʒ. ʒ. scolopend. cicchorij, ceterach, becabunga cochlearia, sumiterna, agrimoniam, albiab. Romani ana m. ʒ. florim cord. ana p. ʒ. sem. anis ʒij. sem. endiniae, agn. costi, ana ʒ. ʒ. vniuers. pass. enticæ. p. ʒ. corticum rad. cappar. ʒij. fiat decoctio in aqua communis, pro ʒij. ʒ. colentur, adde syr. sceleribic: noster, syr. de fumoterra, de endiniae, de cicchor. cum rhubarb. ana ʒ. ʒ. misce. Syrupus sceleribicus noster conficitur ex succo becabunga & cochleariæ, cum zaccharo. Nullum præstantius empiricum in scurbuticis inueni. D. Sasbotus consiliarius regius Haghenfis cum scurbutica passione deplorare laboraret, & medici sui præfentes, D. Antonius Henricus Vergoir, & D. Hugo, medici Haghenfes, de eo desperarent; superuenit illis Doctor Nannius, medicus Amstelredamensis doctissimus, qui inuenit eundem laborare scurbuto; & breuicem, præter opinionem aliorum, restituit. Fuit tamen semper postea huic passioni obnoxius, & vndique quærebatur consultationes. Huic igitur, vt hoc syrupo nostro vteretur, bis aut ter in septimana, consulimus: & nostra ope in posterum præseruatus, ita, vt quotannis pro eo ac aliis amicis talem syrupum in officinis mihi parari iusserim. Tabulas etiam alterantes, appetentes & confortantes (cum ex decocto supradicto, cui sena incocta erant, vsus veraretur, & fasset noster natura) similiter ei dedimus, ita præparatas: ʒ. specierum diacarthod. abb. ʒij. specierum vniuers. trochiscor. de cappar. ana ʒ. ʒ. dissolutis in aqua agrimonie qu. l. adiecto zaccharo, fiat con-

fectio in tabulis, vt artis est. Cæterum istis præcedentibus, quamquam ipsius scurbuti valentiora symptomata non cessarent, permanente lienis duritie, & cruris scirrhosa dispositione, tum dolore ingenti in scapula. Autumno incrementum, ne ad hydropem vel cachexiam tenderet, ad dicta symptomata amouenda, præhabitis dictis intentionibus, accessimus; etiam ad particularia remedia deueniendo, quæ ex quatuor fontibus iam supradictis hausimus. Durities enim illius lienis, cum obstructio, post febrem quartanam relictæ, præcipue auferenda erat, antequam ad cruris duritiem, tum nigritiem, curandam accederemus. Obstructione enim ablata, reliqua accidentia facilius (vt diximus) curabuntur, tãquam ab hoc trunco procedentia: nam illa rigiditas coxæ, tum color ad nigredinem declinans, cruris tum etiam totius corporis, non solum accidit propter attractricis, quæ est in liene, imbecillitatem: verum etiam quando meatus, per quam aræ bilis faculentus humor ex icore in lienem deriuatur, obstructus est, & lien in tumorem eleuatus, impurus ac vitiosus sanguis subinde in vniuersum distribuitur corpus, illud ipsum nigredine afficiens, ac non nunquam immedicabilia vlcera proferens. Sed quia ista materia fuit hic multum tenax & viscosa, potius rigiditatem cum nigredine, quàm vlcera in eruribus produxit: nam aliqui materia illa melancholica fuisse actis ac fuliginosa. Est itaque, vt diximus, hæc obstructio lienis, tum durities, causa reliquorum symptomatum, tum cruris, tum gingiuatum sanguifluarum, tum doloris scapulae. Igitur illa prius amouenda præ cæteris extenuatoriis; & propter tumorem, attenuantibus & discutientibus: & propter duritiem, etiam mollientibus & discutientibus. Et sic præcessit sanguinis missio, deinde potiones dictæ, ex ceterach. cap. Ven. becabunga, cochlearia, in principio pectoralibus (ob hæticam, spūti) permixtæ. Sed hætica iam ablata, paulatim ad pure lienem aperiencia deuenimus: ad rad. capparum, thamarisci, ad ceterach, becabungam, nasturtium aquaticum, laurifolium, cochleariam, & similia: & purgauius subinde cum infus. senæ, aut cassia, etiam tandem cum decoctione hamech, secundum quod nobis videbatur vtile. Demum confortauimus cum electuariis, vt speciebus diacapparis, & similibus. Exterius vero lienem inunximus oleo cappar. mox linimentis, quibus vis emolliendi, attenuandi, discutienti, corroborandi aderat: ʒ. olei amygd. dul. olei de cappar. empl. astri de meliloto ana ʒ. ʒ. ammoniaci in aceto dissoluti ʒij. pulu. corticum, rad. cappar. ceterach. ana ʒij. pulu. scolopend. sicca, rad. filicis ana ʒ. ʒ. cere q. s. fiat linimentum, vel vnguentum pro liene. Talibus & similibus procedendo per duos menses, obstructio & durities tandem ablata fuere. Si autem scirrhosam dispositionem lienis incurrisset, fortioribus vsus fuisset, vt cerato nostro ammoniaci. Valet etiam ad miraculum, ad topicos minores, duos & scirrhosos, & maximum honorem ex eo sæpe habui, & lucrum. Nam cum cythepse cuida in scroto, seu, vt barbari loquuntur, in bursa testium tanta durities esset, cum apostemate, vt nullo modo nec emolli, nec maturari posset, hoc tam prædicto cerato effeci. In scirrho autem lienis, vt Galen. etiam docuit, lib. 2. ad Glau. de scirrho, vt inur primo solis emollientibus, deinde discutientibus: nam alternatus eorum vsus prodest. Sed nostris prædictis remediis, durities tum obstructio cessauit. Interim eodem tempore pro dolore scapulae, qui ad os adiutorij tendebat, & ita vehemens erat hoc symptomata, vt sui quoque mitigationem itatim vniuersalibus remediis præmissis indicaret, & ob defluxum humorum per nucham ad scapulam; nucham inunximus oleo chamæmillino & myrtino; scapulam vero oleo anethino & chamæmillino. Sed dolor ita increuit, vt multas noctes insomnes ageret. Inunximus postea nostro vnguento alabastrino; sed frustra: etiam vnguento dialthææ, Tandem applicuimus sacculum quadratum, interlutum ac repletum sale tosto milio, tosto fusture & floribus chamæmillæ: & eo sacculo calide admoto instar incantamenti dolor sedatus est, iam adhuc duo pathemata scurbuti restabant, sanguifluus tumor gingiuarum, cum vlcatione: & cruris durities scirrhosa. Affectus iste præter naturam non potuit curari, nisi sanguinis missio præcederet, & purgatione, tum iis, quæ lienem aperirent, ac causam scurbuti prius, cum intemperiem amouerent. Illa cum iam præmissa forent, gingiuas abluuiis iussimus variis decoctionibus, ex plantag. consolida minore, rosis, cimisi rubi, becabunga & cochlearia. Quibus colatis, tum mel. rosaceum, tum rob. diamoronis adiecta fuere. Etiam hoc puluere in pollinem redacto gingiuas post lotionem confricabat: alum. vsti, salis vsti, gallarum, exsiccatarum, cornu cerui vsti, saluæ exsiccatæ ana ʒ. in pollinem conterantur. Aliud quoque vti sumus: ʒ. peruinæ, plantag. cornu cerui vsti, saluæ exsiccatæ, saluæ ana m. ʒ. cortices anarjvniuersi, bulliant in lb. 2. ceruicis veteris clauæ, & lb. ʒ. vni. Pist. an. vel rubi Gallici & styptici, ad diu dum fere in olla æneâ, colatis adde mellis ros. ʒ. iij. eo os abluatur, ac gingiuæ confricentur. ʒ. alum. vsti, ʒ. ʒ. salis vsti ʒ. iij. gallarum, cornu cerui vsti ana ʒ. ʒ. maceis ʒ. iij. foliorum saluæ sicca, num. iij. in pollinem conterantur, eodem modo & puluere cochleariæ & becabunga exsiccatarum valent. etiam si gingiuæ solo succo cochleariæ confricentur: vel cochlearia & becabunga cocta cum lacte, & eius decocto gingiuæ sæpe abluantur. Noster vero patiens ex sola aqua destillata cochleariæ & becabunga, & aque abluens sæpe gingiuas, fuit curatus. Vltimum autem symptoma erat totius femoris sinistri, tum cruris, & præcipue genu, tum ad durities propemodum scirrhosa, ac in lapideam materiam conuersa. Eandem intentionem desiderabat qua scirrhosus curatur: emollientibus primo, deinde discutientibus, & moderate emollientibus: vicissim ijs vtendo, vt Gal. lib. 2. ad Glau. narrat de puero Cercilij, quem à tumore scirrhoso curauerat: tamdiu vtens emollientibus, donec mollities manifesta sentiat, & caro exterior ruborem quandam extendat: mox ad nonnulla discutientia deuenit: demum ad emollientia, absque discutientibus, tandem ad maiora discutientia: vicissim tum his, tum illis vtendo: nam si altero tantum medicamentorum scirrhum curare tentauerimus, vt dicebat Gal. nequaquam sanabimus. Quæcunque enim nimis digunt, ob calorem vehementem, digerentem, scirrhum in tephaceam duritiem concrefcere faciunt: quæ vero nimis emolliunt, non possunt sola præstare, vt scirrhosus decrefcet. Alterarum igitur eorum vsus moderatus confert. Sed nec, quæ molliunt, continuo affectum curant. Opus enim est & digerentibus, non quidem vehementer, sed quæ molliendo commode id præstent. Cum itaque cruris ob tumorem & duritiem ita inflexibile erat, vt non nisi scipionibus incedere posset, hunc affectum vltimum præter naturam, aliis præmissis vniuersalibus, hoc modo topicis & lo-

Non succu-

50
Quomodo
gingiuæ san-
guifluæ sue-
rit curataExperimenta
ad gingi-
uas sangui-
fluas in
scurbuticis.51
Processus
entre tumo-
ris scirrhosi
ipsum cruris.Scirrhosus
per
festa cura-
tio, ex Gale-
no.

49

Quomodo
scirrhosus
curatur.Processus
doloris scir-
rhosi.

calibus medicamentis curauimus. Primo inunximus oleo lilaceo & amygd. dul. postea adieciimus parum olei chamæmillini: deinde oleo lilaceo, & propter dolorem, etiam ad discutendum, simul cum vnguento alabastrino, mox dialthææ, cum muciclaginis, axungia viculina & felina, aliisque emollientibus. Postea fomentauimus totum crurum cum decocto pedum vituli & intestinorum, spongia in eo immersa fouentes. Postea iterum inunximus linimento composito ex oleo chamæmill. & emplastro de ceratæ meliloto. Tandem ad varia cataplasmata cerata, emplastra maxime emollientia deuenimus: idque longo tempore. Vt est ceratum de muciclaginis, quo ego vtor etiam in doloribus, & tumoribus duri inuiscatis, quales etiam in Gallico morbo laborantibus apparent tephacci: etiam nostrum ceratum de ammoniaco hic confert. Sed istis omnibus parum profecimus: quamquam illo tempore non vtebar cerato ammoniaci nostro, cum eius inuentionem nondum haberemus; sed hoc Delphis nostro Matre, & egregia obseruatione inuenimus. Cum autem crurum æque rigidum maneret, per multos dies per os dedimus omni mane cochlear vnum, postea dosin augendo, ad quatuor cochlearia, aquæ cochleariæ distillatæ in arena. Et coxam tum femur inunximus oleo laurino. Et ne nimis incalcesceret, parum adieciimus olei rosacei completi. Deinde iterum ad emollientia deueni: mox ad discutientia. Et quotidie omni mane iussimus crurum femur ac genu euaporari hoc decocto: ʒ. parietariæ, meliloti, florum chamæmillæ cum toto, absinthij communis, foliorum & summitatum alibæ, maluæ, vricæ vrentis ana m. ʒ. sem. fenugreci, lini ana ʒ. ʒ. rad. alibæ ʒ. iij. incidenda incidantur, & contundenda contendantur, & coquantur in aqua q. s. ac penatur pes nudus super vasculum decoctionis distillatæ vndique panis tegatur, vaporumque ascendentem ex aqua decoctionis calida, per horam integram matutino tempore suscipiat; idque per plures dies continuando, vt totum crurum sudore madescat & persuat. Deinde oleo castorei, & deinde panis laueis fovebatur calidissime totum crurum: idque continuando per plures dies. Illoque euaporatorio vtens, paulatim ad miraculum hic noster patiens à symptomate dicto conualuit; & potuit tandem crurum mouere: ita vt illo medicamento diuino cessauerit, tum tumor, tum durities, vt relictis scipionibus optime ambulauerit. Attamen cum iam conualuisset, ac obambulare posset, pro confortatione iuneturarum, tum neruorum; & ad reliquias duricie emolliendas, tum discutendas, circa genu iussimus applicari ad tempus emplastrum de oxycroco. Nigrities autem totius corporis, tum cruris, ex assumptione per os aquæ cochleariæ distillatæ in arena, eiusque solius vsu quotidiano euacuit. Sed hoc etiam addendum, quod fere omiseram, in decocto euaporatorio postea etiam adiunximus cochleariam, becabungam & nasturtium laurifolium, quod vulgares loco cochleariæ intelligunt. Et ita egregie hunc nautam, ab aliis pro deplorato habitum, tum alios multos à simili duritie scirrhosa crurum in scurbutica passione persanauimus. Ita & Cornelium Biscopium, organistam Delphensem insignem, cui femora & crura ex scurbuto per totam hyemem indurata fuerant. Memini me quoque aliam mulierem à simili duritie scirrhosa ris quæ in crure curasse, quæ tamen parum tendebat ad oedema, ex scurbutica passione; missione sanguinis præcedente, tum purgatione, & decocto.

Nn iij cochlea-

Inueni-
52

Fomenta-

Aqua co-
chleariæ
mira efficitur.53
Cruris eua-
poratorium.Oleum ca-
stori.54
Emplastrum
de oxycro-
co.Alia mulier
scurbutica &
duritie crurum
quæ in crure curasse.

De Lienis Morbis,

426

cochlearia; bekabungæ, & similibus; & his infra-
scriptis duritiem postea curasse: primo totum
crus inungendo (quia nonnulli incalcescebat) duabus
partibus vnguenti popul. & vna parte olei cha-
mamil. deinde hæc, quæ sequuntur cruri appli-
cabantur. *℞. florum chamæmilla, meliloti, florum lupu-
lorum, florum artemisi, foliorum ebuli ana. m. ij. artemisiæ
m. j. comini, anisi ana. z. β. pistentur, postquam cocta
fuerint in cerevisia communi ad mollicitudinem extremam,
& adiecto butyro recentiori, in formam cataplasmae coe-
ant: & cruri apponebatur. Tumor statim paula-
tim desit; hoc subsequenti emplastro adhuc ad-
moto: *℞. floscoris bouini lb. iij. farina fabarum m. j.
butyri recentioris, olei rosacei, olei chamæmilla ana. q. s.
pro emplastro; quo totum crus inuoluitur. Idque con-
tinuando per aliquot dies, sana euasit: quan-
quam hoc malum inueteratum non esset: nam à
quartana in scurbutum, & deinde in cruris du-
ritiem incidit. Sed præmissis vniuersalibus, ab
affectu cruris præter naturam breui prædictis
localibus remediis conualuit. Medicamenta ve-
ro ante topica adhibita, hæc erant: Primo à
venæ sectione, sanguine pauco demisso, ex
vena lienari in manu sinistra, in pituitosa ac
melancholica muliere, utique debili; hoc
apozemate hæc ipsa bis in die utebatur: *℞. cor-
rad. feniculi, apy, petroselin. glycyrrhizæ ana. z. j. sum-
maria, scolopend. ebuli, nasturij aquatici, cochlearia, bek-
abungæ, cassia, chamæd. chamæpites ana. m. i. β. florum
cordialium p. j. ferunt anisi z. ij. β. sem. quatuor frig.
maior. & minor. ana. z. β. cor. rad. thamaris, cappar.
ana. z. i. β. polypodij querc. z. iij. trochis. de cappar. de
rhubarb. simul ligaturum in nodulo, ana. z. ij. coquantur
in aqua communi, ad lb. ij. sicut deinde infusa per no-
stem: mane expressioni adde syr. de scolopend. de fumo
terre ana. z. i. β. syr. de end. z. β. misce. Postea ad-
huc semel reiteratum fuit: & imposita, z. i. β.
folliculorum fenæ. Eoque finito decocto, eandem
hoc modo purgauimus: *℞. confectiois hamech. z. iij.
diacathol. diaphanica, ana. z. i. β. cum z. iij. vel iij. de-
coctionis radicis filicis; fiat potus. Quo septies fa-
tis copiose aluum deposuit. Lienem vero bis in
die iungi iussimus cum oleo de capparibus.
Et quod ad crus attinebat, tandem ad topica
supradicta accessimus. Mulier hæc, vxor erat
illius Iacobi cognomento Mageni, quæ ad viam
vulgo dictam Luikoomeropiæ Almaria decum-
bebat. Eodem modo & alius quidam, crus in-
duratum habens ex scurbuto: vt multis mensi-
bus inambulare non posset, hoc fomento tum li-
nimento subscripto, pristinum statum recupera-
uit: *℞. florum meliloti m. ij. florum chamæmilla m. j.
malua cum toto, artemisiæ ana. m. i. β. bekabungæ, co-
chlearia, sumi terra, ana. m. j. sem. fenugraci z. β. rad.
altheæ z. j. sem. annæ, petroselin. ana. z. j. coquantur
in aqua communi, pro fomento. Primo recipiebat
48 robustus. euaporationem; deinde calide lauabat crus: mox
liniens pannis intinctis calide crura inuoluebat.
Idque continuando per aliquot dies, demum to-
tum crus linimento sequenti inungebat: *℞. em-
plastro de meliloti z. iij. olei amygd. dul. olei lisor. olei
chamæmil. ana. z. β. misce. atque ille similiter con-
ualuit. Huic tamen, tum mulieri, præcessit quo-
que missio sanguinis. Hic tamen non febricitaba-
bat, nec admodum incalcescebat, cum scurbuto
afficeretur. Ideo præcedentibus potioribus præ-
paratoriis, antequam cruribus remedia appone-
rentur usus est, hoc modo: *℞. nasturij aquatici,
cochlearia, bekabungæ fumiterre, scolopend. cuscuthæ,
chamæd. chamæp. ebuli cum toto, apy cum toto ana. m.
j. florum cordialium, p. rad. liquirit. brusci, asparagi, pe-
tros. ana. z. β. semin. anisi z. i. β. sem. quatuor frig. m.*******

Emplastrum.

Aliud em-
plastrum.Alius na-
tu-
a simili
symptomate
a nobis cu-
ratus, an-
48 robustus.
Fomentum.
Linimentum.

57

Potto pri-
paratoria
similiter
enactans.

ior. an. z. β. folior. fenæ z. i. β. episthymi, polypod. querc.
cini ana. z. β. hellebori nigri z. β. cicerum vob. z. ij. co-
quantur in sero lactis, pro lb. ij. dulcoretur sacch. potio. *Purgatio*
fumebat bis in die, quia fortis erat nauta & ro-
bustus. Deinde peracta venæ sectio in manu si-
nistra, post ij. dies, ex venâ lienari. Deinde *Gingiu*
cum hoc modo purgauimus: *℞. confectiois ha-
mech, cassia recentior extrahita ana. z. β. feri lactis z. iij.
syr. sceleribici nobis. z. β. summo diluculo exhibi-
tum. Et excreuit plus octies. Huic gingiua non
erant admodum vicerata: & ideo solo decocto co-
chlearia, bekabungæ & nasturtij latifolij cura-
bantur. Mox ea quæ diximus, cruri aded rigido
ut flecti non posset, applicuimus: hominemque
dictis remediis breui curauimus. Videtis quod
numerus malorum numerum remedium ostendat.
Et quod non semper in omnibus iisdem re-
mediis vsi sumus.*

Habetis itaque exempla curarum, in aliis etiam
morbis vobis inuenda; vt iam vestro Marte, modo di-
ligentes esse velitis, omnes scopos curandi assequi pos-
sitis, tum instrumenta, quibus scopi inueniantur; eo
modo quo nos inuenimus scurbutum curari per medica-
tiones, vel etiam ratiocinationem, in his, quorum natu-
ram & vim certo percipere posuimus. Sic per indicatio-
nem in scurbutum inuenimus multitudinem humorum me-
lancholicorum prius esse amouendam, deinde obstructio-
nem tollendam; cum reliqua omnia per ordinem transi-
genda; effectum præter naturam, tum causa eorundem ita
indicante. Iam etiam quadam inuenimus (in quibus
indicatio locum non habuit, nec vis ipsa aut natura certo
percipi potuit) per obseruationem seu experientiam: vt
cochleariam, bekabungam huic morbo vt quadam occu-
ta conferre: quæ etiam à plebeis habuimus, sed in
meliores formas redegitur, vt in syrups: vel iis-
dem in decoctis aut etiam in fomentis exterius vsi su-
mus. Tercio etiam quadam inuenimus per analogi-
um, cum adhuc sub indice lis sit, ad quem morbum
refrui certo debeat: ita vt etiam medici præstantio-
res batenus de eius essentia dubitauerunt; præferunt
qui non adeo multos scurbuticos præ manibus habue-
runt, ac nos in nostra regione, vbi plurimi scurbutici
inueniuntur, ac melius videntur. Ideo etiam Ha-
ghenses medici, licet expertissimi, in Saboto de scur-
buto, ne cogitabant quidem, nisi postea, Namio
medico Amstelrodamiensi accedente: nam & Am-
stelrodami inter nautas morbus magis notus est: sic
& nobis Almarianis. Ergo cum naturam affectus,
tum causam, non ita perfecte cognitas, habuerimus, si-
militudine affectus admoniti, hæc quæ lienis confere-
bant adhibuimus.

Habetis ad amussim, cognati carissimi, vt spero,
exemplum curandi, quod in omnibus aliis morbis
imitari possitis, vt in expertos medicos euadatis, no-
stra diligentia, qui hæc in compendium colligimus.
Valeat. Prima scripta fuit epistola 1558. ad fratrem
meum Iacobum Foresium, nunc denno anno 1590. ad
vos rescripta.

Petrus Forestus; Reipubl. Delphenis
medicus, patruus vester.

SCHOLIA.

Iuuenes isti cum insignia Doctoratus in Aca-
demia Patavina cum honore consequuti es-
sent, anno 1594. mense Iunio, feliciter & in-
columis in patriam redierunt. Ita vt iam intra
centum annos sex medici ex familia nostra Fo-
restorum existerint.

Cæterum scurbutus morbus, fuit veteribus in-
cognitus: de quo Ronseus, vetus noster ami-
cus,

cus, cum quo Louanij quondam familiariter vi-
ximus, medicus si quis alius eruditissimus, no-
stra ætate libellum edidit insignem, de magnis
lienibus Hip. Pliniique stomacace. At stomaca-
ce & sceletyrbe, veterum, videtur esse scurbu-
tus. Scripserunt autem de stomacace & sceletyr-
be Plinius lib. 25. cap. 3. & Strabo lib. 16. sua Geo-
graphia. Græcorum tamen & Arabum regioni
ignotus hic morbus fuisse videtur, quia Pliniana
appellatione nusquam vitur. Sceletyrbe autem,
quæ depingitur ab auctore definitionum medi-
carum, diuersum omnino est malum ab affectu
bus crurum, qui in scurbuto videntur. Apud A-
uicennam tamen, cent. 3. sen. 13. val. 11. 2. cap. 5.
vbi differit de signis apoltematum lienis, possi-
mus quasi inuenire congeriem symptomatum,
quæ in scurbuto videntur. Et Aginetæ scierhi
notas ponit, & Alexander Trallianus, vbi
agit de phlegmone ex atra bile: quæuis nec
ictericia nigra est; nec etiam voluulus hæma-
tites, vt Iohannes Langius putabat, vt etiam lon-
go sermone docet idem Ronseus cap. 4. contra
Langium. Atque is vult, quod maxime accedat
ad illa, quæ Hippocrates de magnis lienibus
scripsit. Vulgares nostri scurbutum vocant, à
(Schorbut) quæ dictio Danica est, sed à Saxoni-
bus etiam usurpata, nostra lingua vulgari (Schuer-
buck) appellata. Scribit Blienchurchius in epistola
ad Ecbatam scripta, de qua antea diximus, suo tem-
pore quodam Regnerio Snoy, multæ eruditionis
& exercitata praxis medico, vocatum fuisse
Gingipedum, à gingiuis & pedibus corrupto san-
guine infectis; eoque sanguinem mundificantia
recte ad curandi rationem adhiberi. Non tamen
in hoc malo semper gingiua & pedes inficiuntur:
quin & brachia infici possunt; quod in No-
socomio Delpheni in quodam agro decubente
ex scurbuto, obseruauimus; cui brachia purpu-
rea, violacea, plumbea & variegata erant: quem-
admodum & in Cornelio Iohanne Bokello, cer-
uicario, & vrbis consule, anno 1565. mense A-
prili conspeximus. Adeo vt etiam gingibra-
chium, aut mixturam dici possit. Causæ & signa
ex præcedentibus obseruationibus satis innotef-
cunt: & etiam ex parte curatio, quibus modis
recta methodo perficiatur. Quamuis hæc ipsa
adhuc clariora euadent ex obseruatione sequen-
ti, ac scholio etiam subsequente; nonnullis simul
exemplis adiectis eorum, qui probe curati
fuerunt.

OBSERVATIO XII.

In qua agitur de quinque agris à scurbuto curatis.

Prætor Castricomius, annorum triginta, vir
admodum crapulae deditus, sine vxore viuens,
Veneri valde addictus, & egregius potor cerui-
siarius; victu vtens inordinato, ceruicis ad-
modum crassis saculentis, & diæta corrupta;
post quartanam in scurbutum incidit. Huius
enim mali causæ procacitæ sunt (vt diximus)
primo diæta crassa & corrupta, vt in nauibus no-
storum fieri afolet. Hinc nauta ille, de quo agi-
mus obseruatione præcedente in scurbutum in-
ciderat. Vltus quoque aquarum corruptarum, in
aquarum dulcium penuria, hunc morbum creare
potest, præsertim in aere calido, quo citissime
aquæ corrumpi possunt. Ad hoc facit & caro
suilla, à coctura etiam subelida, caro venatica
putida, pilces crassioris substantiæ, panis bis-
Pet. Forest. Tom. 2.

coctus submucidos; allia, cæruisga mali succi;
quibus omnibus hic æger perpetuo fere vsus
erat. Huc accedebat secunda causa; aer am-
biens calidus, sanguinis subtiliores partes re-
soluens, & reliquam sanguinis massam crassio-
rem relinquens: Vigiliæ quoque, labores, cura,
febres præcedentes: nam & quidam, teste Galeno
3. de loc. affect. cap. 6. per febriles morbos me-
lancholicum humorem contraxerunt. Non fuit
igitur mirum, quod hic prætor in hunc morbum
inciderit. Hæc enim vltima possunt generare hu-
morem melancholicum, causam videlicet procu-
menam huius morbi; etiam si praua victus ra-
tio non præcessisset: & id quidem hic tanto ma-
gis, quod omnes causæ concurrerent. A quarta-
na itaque cum in scurbutum incidisset, integris
tribus mensibus lecto ex scurbuto decubuit, an-
tequam me vocaret: vsus tamen fuerat opera il-
lius Iohannis Galli dicti, medici Harlemensis, sed
frustra. Qui simul & patrem huius, multo tem-
pore, vt per annum dimidium, in lecto decum-
bentem eodem malo, curare non potuit, cum su-
bito syncope oborta scurbuto obierit, vt filius
nobis postea narravit, patri quoque succedens
in cura prætor, eodem morbo tanquam hæ-
reditario correptus, post Galli abitum nihil
sentiens commodi, varios deinde consuluit me-
dicos, verum potius empiricos, quam vere ra-
tionales: ex quorum numero quidam ex his,
conspicis cruribus maculosis, hominem Galli-
ca lue infectum dicebant, vt solet hoc genus mela-
norum, inscitia vel imperitia eo pertractum, vt
incognitos morbos Gallicum malum iudicent;
vel potius impostura, vt ægros eo melius num-
mismungant: qui omnes misere corpus huius
æger suis medicamentis truculentis, vel carni-
ficinis, ita macerant, vt ad restum deductus
videretur. Dederant autem empirici illi, & suc-
cum bryoniæ: bis carnifices. Quibus & accessit
tandem presbyter quidam Almarianus, egre-
gius ourosopus, quamquam homo infidelissimus,
plebelis tamen, tanquam cæcis de coloribus ma-
le iudicantibus, gratus: qui & laxantia calidissi-
ma superaddidit: ex quibus postremo durities
haud exigua lienis superuenit, cum maxima vi-
rium imbecillitate. His denuo relictis, lorium
spectandum ad me deferri curavit; quod vineum
passumque erat, quale significare solet sangui-
neum humorem plerumque assari, vel in tuncam
aut atram bilem transmutari; lienis oppilatio-
nem, solutionem quartanæ, icteritiam, vt Attua-
rius de vrinis docuit. Ideo cum vrinæ nequaquam
fidendum sit, vt alias etiam tribus libris ostend-
imus, latorem cæpi interrogare de dolore hy-
pochondrij sinistri, de morbi longitudine, de
quartana, de anhelitus difficultate; & vt paucis
absoluam, per interrogationes per me factas in-
tellexi scurbutum morbum adesse: quo & diuersis
temporibus antea quoque (vt minus referebat) la-
borauerat. Instat itaque nuntius, vt medica-
menta præscriberem: quod difficulter annuclā,
cum vtilius foret ægro prius inspecto id perfice-
re. Attamen vt illi obsecundarem (cautione ad-
hibita, vt si medicamenta non proficerent, neque
iuuarent, me ad agrum potius deduceret) hoc de-
coctum sequens præscripsi: *℞. cor. rad. cochlearia, sumi-
terra ana. m. j. agrimonie florum cord. ana. p. j. semin. anisi
z. i. β. sem. end. agni casti ana. z. β. vuar pass. ab avill.
munda. p. j. corticis rad. cappar. z. iij. fiat omnium secun-
dum ordinem decoctio in aqua communi, ad lb. i. β. colatu-
ra adde syr. de sumaterra, de end. de cichor. cū rhab.*
No iij ana

ana 3 i b. misce: 2℥. rhob. incisi 3 i b. specier. diar-
rhod. abb. 3 i b. trochif. de cap. grana xv. ligenur in
pupparia; & pendat in dicta decoctione, sumebat bis
in die. Postea rursus lotum misit, quod videba-
tur minus tinctum. Sed cum in eodem statu per-
maneret, nontius me ad agrum deduxit: ad quē
veni quarto die Maij, anno 1555. quem inveni
ad summam desperationem lecto decumbere:
nam si sese leuissimo motu erigeret, in syncopen
cadebat: ita ut saepe pro semimortuo reputaretur.
Illud enim signum scurbuti inualecentis est, ut
scilicet sequatur, ambulandi impotentia, anhe-
litis difficultas, potissimum dum se mouent aut
erigunt, ut in hoc agro erat: si enim aliquandiu
erecti sedere conantur, quasi deficiente spiritu
(ut diximus antea) semianimes deliquo inciun-
tur: rursus decumbentes reficiuntur. Aderant
huic & reliqua signa dicta in Observatione præ-
cedente, quæ scurbuti ingrauescentis signa esse
solent. Et ideo ego metuebam eidenē, ne ex syn-
cope subito, ut pater eiusdem, vitam finiret.
Crura autem habebat attenuata, sed non macu-
losa, quæ antea maculosa fuerant, vident narra-
bat. Interim gingiuas sanguinolentas experie-
batur. Similiter & dolorem intensum in hypo-
chondrio sinistro sentiebat. Ob quem dolorem,
ex vena nigra sinistra brachii tantum 3 iij. san-
guinis detrahere iussi. Quo dolor cessauit: nam
plus mittere, ob virium imbecillitatem, ne syn-
copis obreperet, tutum non fuit. Illo quoque de-
cumbente sanguinem extrahere mandauit: nam
erectus sedens syncopen incurere solebat. Cum
dolor iam remissus erat, hoc decoctum se-
quens præscripsi: 2℥. rad. liquir. (aderat enim tus-
sis, cum sputo tenaci; pect. oxilque angustia, ex
scurbuto, ob tumorem lienis comprimente dia-
phragma & pulmonem) cort. rad. feniculi an. 3 i b.
cochlearia bekabungæ, scabiose, ungula caball. ana m. j.
scelop. hyssopi ana m. j. capill. ven. ceterach. florum
cord. an. p. j. vuar. pass. enucl. 3 j. coquantur in sero
lactis ad 1/2 j. colem & colatur dulcoratur saccharo
candi pro sapore. Bis sumebat cyathum in die, &
illico (quod mirum erat) sensit allevationem. In-
terim gingiuas sanguifluas abluibat sæpissime
lacte decocto, cochlearia & bekabungæ: quibus
fluor ille cessabat, & gingiuæ ulceratæ curatæ
fuerunt. Lienem induratum inuiximus cum oleo
cappari. amyg. amar. & liliorum. Deinde 9.
Maij ad sanguinem melancholicum purifican-
dum, & faciem melancholicam purgandam, se-
quenti decocto vti sumus: 2℥. cort. rad. feniculi,
bugloss. liquir. rase an. 3 i b. ungula caball. (pro tussi)
capill. ven. ceterach. scolopend. scabiose, bekabungæ, co-
chlearia, hyssopi, borag. summitatum buglossæ (omnia
viridia erant, quia in maio eramus) an. m. j. cort.
rad. cappari. 3 iij. vuar. pass. enucl. 3 j. seminis anisi 3
ij. follicul. sene 3 vj. (quia debilis erat, & facilis
solutionis) epithymi, polypodij querc. an. 3 iij. fiat
decoctio secundum ordinem in sero lactis, pro 1/2 j. col-
aturæ cand. dulcoratur. Eo decocto utens mo-
do semel, modo bis in die, cum aluum subinde
deposuisset, hæc præter spem omnium à diutur-
no & deplorato morbo conualuit: gratia diuina
nobis assistente.

Secundus
casus.

Henricus quoque ille Ceruissarius Delphen-
sis, qui in Nola habitabat, postquam trimestem
febrem prius tertianam, mox erraticam, deinde
quotidianam habuisset, scurbuto correptus est,
ita, ut omnes de eius salute desperarent. Impe-
raui, vt quotidie vteretur decocto bekabungæ,
abstineat communis & Romani, & nasturtij
aquatici & cochlearia in ceruisia. Dentis & gin-

giuas conficabat aqua bekabungæ, & plantaginis
cui aluminis vsti momentum incoctum erat, simul quoque
cortices gramat. & balaustror. adiecta. Atque hoc pul-
uere deinde insperso: 2℥. aluminis salis vsti, cornu
cerui vsti, gallarum, maceris, foliorum saluæ, an. 3 i b. in
pollinem conueantur. Cum idem tussis afficeretur.
2℥. diaphenid. specier. diuag. frigid. anaz j. dissolu-
tum aqua bekabungæ, & ungula caball. adiecto sacch.
optimi q. s. fiat confectio in tabulis, vtatur ad libitum.
Et hic, quia temperatura calidiore erat, perpetuo
sumebat decoctum bekabungæ, cum syr. ex succo be-
kabungæ: postea addito succo cochlearia, in mini-
ma quantitate. Et sic præter hominum opinio-
nem conualuit.

Sebastianus quoque Isbrandus anno 1565. in
foro frumentario, per plures menses ex scurbuto
decumbebat. Huic crura erant variegata, valde
dura. Accedebat & animi defectus, si se erigeret:
neque se erigere poterat, quin in hypochondrium
incideret. Gingiuæ parum corruptæ erant: lo-
tium valde crudum. Cum autem ad desperatio-
nem diu laborasset, neque chirurgorum opera
curari posset, nos eundem resitimus, sæpius
hoc iulebo exhibito: (nam asperissima hyems erat, vt
vividus non possemus) 2℥. syr. sceletyrbici nostri
3 iij. aque cochlearia 3 iij. aque bekabungæ. 3 j. misce
pro duabus dosibus. Fuit saepe reiteratum, cum con-
tinuo sumeret. Crura pannis lienis incinctis in
infra scripto fomento moderate calido, & expres-
sis inuoluebantur: mox panno laneo fasciisque
inuolutis circumducebantur: 2℥. rad. alibæ 3 iij.
(& quia magna durities aderat) foliorum malue m.
iij. flor. chamæmili. m. j. flor. meliloti, folior. abstin-
communis ana m. j. bekabungæ m. iij. coquantur in f. q.
aque communis, pro 1/2 j. addendo aqua bekabungæ,
cochlearia an. 3 iij. misce. Hanc curationem ita pro-
sequebamur ad sex septimanas. Verum cum circa
talum & pedum ex scurbuto duritie tophaceam
quasi incurreret, accepi flor. meliloti m. iij. flor.
malue m. ij. decoxi in ceruisia crassiuscula, & cum
panno in ea intincto pedem inuoluebam. Cum
autem durities prædictis emollita esset: denuo fo-
mento consueto superius scripto, ad finem cu-
rationis utebatur. Sed huic post longam fomen-
tationem, cum curis rarior euaderet, vesica
exortæ sunt, instar bullarum: deinde subsequuta
est levis corrosio epidermidis, seu cuticulæ exter-
næ: à quibus materia calida humida emanabat.
Ideo imperaui vt chirurgus vnguentum de ceru-
sa supra pannum lineum induceret, ac cruribus
apponeret. Quibus hoc symptoma facile curatū
est. Verum & in Aprili mense, cum herba iam
è terra prodirent, relicto iulebo, ad finem cura-
tionis decoquere mandauit nastur. latifolium, be-
kabungam, cochleariam, in ceruisia communi,
quam perpetuo bibebat: & instar miraculi cum
fotu superiori curatus est. Interim gingiuas
abluibat quotidie cum aqua cochlearia, beka-
bungæ, cui aluminis parum incoctum erat:
deinde syr. sceletyrbico nostro adiecto, parum
ebulliendo. Quibus gingiuas conficabat. Hic
absque missione sanguinis, cum in principio
in hyeme essemus, ac debilis esset, egregie cura-
tus est.

Eodem modo, & eodem fere tempore, Eli-
dius pellio Delphenis, vicinus noster, scurbu-
to quoque correptus est. Hunc bis purgauimus:
sed à missione sanguinis abstinuimus, eo quod
corpus cacochymum esset. Purgatio constabat ex
decocto sene, cochlearia, bekabungæ, & similibus. Her-
bas autem dictas in sacculo colutas, & decoctas,
cruribus ex fotu admouimus. Cum & gingiuas
male

male olentes putidas mucosafque haberet, ac
sanguifluas, & flaccidas: sequenti linimento vt
saepè conficarentur, mandauimus: 2℥. saluæ ex-
ficcatæ & puluerizata 3 iij. aluminis 3 i b. cum succo co-
chlearia, bekabungæ, & melle q. s. fiat mixtura. Qui-
bus gingiuæ conficata, sanguine emanante tau-
dem persanata sunt. Ad finem autem curatio-
nis similiter utebatur decocto cochlearia, beka-
bungæ, nasturtij aquatici & latifolij, in ceruisia
communi. Quibus remediis & hic sanatus est.

Signa scur-
buti vemo-
ria, & cū
recensimus

Nicolaus Volckerus, pictor, triginta octo an-
norum, aut circiter, qui apud templum antiquum
Delphis habitabat, in femoris sinistri scirrhom
duritiem incidit: quæ in maximam molem excre-
uit: ita vt per totum autumnum præcedentem,
ac hyemem subsequentem inambulare non pos-
set: verum perpetuo sedere ac decumbere co-
actus fuit; neque adhuc medici consilio vltus erat.
Tantum ad vigesimum Februarij diem, anno
1566. lotium ad me (vt si uale consuevit à vulga-
ribus) misit: postea vero & me vocauit. Crure
autem inspecto quod valde liuidum ac purpu-
rascens erat, & in tophaceam duritiem quasi
concretum, ingentis magnitudinis spectabatur:
illico scurbutum esse suspicatus sum: loco quo-
que nigriusculo existente, & valde rubro. Sunt
enim signa scurbuti remotiora, & communia
aliorum morborum, quæ etiam Obseruat. præcedente
mum est, corporis totius granitas; Secundum, spon-
tanea lassitudo, quæ tamen bebetiores non sentiunt, nisi à
consueto exercitio. Tertium, præcordiorum aliquantis an-
gustia. Quartum, crurum debilitas. Quintum, gingi-
narum puriginosa rubedo ac dolor. Sextum, faciei color
ex pallido in fuscum vergens. Hæc ubi coniunctim
inueniuntur, scurbutum adesse iudicare licet.
Hic vero præter illa prædicta signa remotiora,
etiam hæc propinquiora & certiora signa ade-
rant: de quibus etiam mentionem fecimus præ-
cedente obseruatione. Primum signum aderat,
oris graueolentia. Secundum, gingivarum latus san-
guifluus tumor & gingiuæ enim inspectæ subrimide parum
erant, ad liuidum suppurascens: meaque de scur-
buto opinionem confirmabant. Tertium, dentes vacillan-
tes. Quartum, crurum macule plumbeæ, purpureæ, ni-
gris violis obscuriores. Quintum, lentigines innumera-
biles griseæ, sine pulla: aut solum circas, vel sola crura
superuenientia symptomata. Verum huic durities li-
uida suppurascens (ut diximus) totum sini-
strum femur occupauerat, à genu vsque ad coxam,
dextro illaeso, neque indurato: & dolor similiter
sinistram hypochondrium, seu minime effatu di-
gnus, affligebat. Id magis in sinistro crure, per
consensum (ut opinor) lienis frequenter euenire
animaduerti: quanquam in Domino Assendel-
phio, etiam in pede dextro idem conspexi: cui
& hypochondrium dextrum duriusculum erat,
non sine scirrhi hepatis. Cuius & antea memini.
Verum, quod mirabar, in hoc pictore, licet fini-
strum femur non solum duritie, sed & colore li-
uido suppurascens infectum foret, in bra-
chio quoque dextro liuor exiguus paululū supra
cubitum apparebat, sine duritie tamen ac dolo-
re. Sed quanquam fere semper in scurbuticis (ut
antea diximus) coxæ vel tibie nigro quodam liuo-
re suffundantur: brachia vero rarissime, quod
se tantum semel vidisse Balduinus, amicus nos-
ter, qui de scurbuto scribit mihi narravit: mihi
tamen hæc tenus non semel, sed iam ter hoc vidisse
contigit. Primo in agro illo, qui in nosocomio
Delphenis decumbebat, de quo scholio præce-
dente diximus; cui non solum crura, sed & brachia

Signa scur-
buti vemo-
ria, & cū
recensimus

Signa pro-
gredientia
& certiora.

liuore multo insciebantur, etiam in ventre tum
pectore stigmata illa variegata liuida subpurpu-
rascens conspeximus. Secundo hoc animadu-
erti in Cornelio illo Bokello, Ceruissario Del-
phenis, sexaginta fere annorum: vt etiam eodem
scholio recensimus. Hunc autem Ericius noster
præ manibus habebat: huic quoque brachia liui-
da erant. Tertio vero in hoc pectore brachia va-
riegata conspeximus: verum minus quam in duo-
bus prædictis. Sextum signum proprium scur-
buti, est passio magis ingrauescente ambulandi impo-
tentia. Septimum, anhelitus difficultas, potissimum
dum se mouent, aut erigunt: & si aliquandiu erecti se-
dere conantur, quasi deficiente spiritu semianimes, deli-
quo afficiuntur. Octauum signum est, quod rursus
decumbentes reficiuntur, ac respirant libenter: imo de-
cumbentes se sanos assentiunt. Sed quia fieri non potest, vt
sine omni motu decumbant, si interdum vt delinquentes
animo languent. Nonum signum est, quod in his va-
riisne deficiat appetitus, & frequenter cibum appetunt.
Decimum est, quod obseruatur hic aliquando motus ali-
quis aggrauationis: in pluribus quarto quinquæque die;
in aliquibus, tertio die: in paucioribus, singulis diebus,
sine tamen omni febre; aliqui, simul februnt. Sed hic
ager febre carebat. Undecimum, præcesserunt aliquan-
do febres, quæ quasi per crisin in scurbutum terminare
fuerunt. Huic saepe post quartanas, vt iam exemplis
ostendimus, vnde etiam talis scurbutus natus, con-
tagione serpit in totas familias, & in tota mona-
steria: dehincque in lethalem dyenteriam com-
mutatus, vt Blienburchius ille, alique doctio-
res obseruauerunt, & nos quoque saepe animadu-
ertimus. Aliquoties deficiunt subito ac mortali
deliquo animi: sicut & pater prætoris prædicti
obiit. Duodecimum signum quibusdam aliis per
totum morbi decursum est consuetudo, ac ad egerendum
difficilis: contra alii moderate sunt, vt Sebastiano illi
Isbrandus euenit: ita vt in eodem non fuerimus vsi aliqua
purgatione. Quidam & continuo ventris fluxui ob-
noxij sunt: vt quidam diarrhoea corripiantur le-
thali: quemadmodum euenit filio Iacobi Hee-
mans Alcmariano. Alij & licentia corripuntur,
ac moriuntur: vt euenit mercatori Comen Ru-
chio, etiam Alcmariano: de quo alias dicturi su-
mus. Hunc autem endemium aliquando mor-
bum esse vult Ronseus noster ex aere patrio, vel
aquis: aliquando epidemium & pestilentem, ex
humida cæli constitutione. Sic enim cum anno
1556. pluuia imbresque grassarentur, flante au-
stro ac fauonio, insequente anno plurimos sce-
letyrbe ac stomacace inuasit: atque ita inuasit,
vt multos in vita discrimen redegerit. Similiter
& anno 1562. Decimum tertium signum est, quod
interdum maculosa illa crura sic inuicemuntur elephan-
tiasin Arabum suspicari possunt: rursus vero aliorum crura
sic attenuantur, vt nuda cuius deturpata ossibus affixa
videatur. Alii in molem accrescunt, dura & feruorosa
evadunt: vt in hoc pictore: alii edematosa, vt in mu-
liere, de qua ante dictum est: alii varicosa, vt non se-
mel conspexi. Nec mirum: quia etiam aliis morbis con-
traria aliquando superueniunt symptomata, vt in pleuri-
tide aliisque vsuenerit videmus. Decimum quartum
macula aliorum in migras, aut pullas squamas resoluuntur,
vti morphea & Græcorum lepra affules: aliorum ve-
ro lenes, æquales splendentes permanent, cum quodam ve-
sigio ad impressionem digiti. Decimum quintum:
item morientibus quibusdam deliquescent macula, qui-
busdam à morte vberius efflorescent. Decimum sex-
tum: Conficitur etiam aliquando, licet perraro, vari-
cosa venarum plenitudo. Id vidimus nos in Arnolda mu-
liere Delphenis: & in alia virgine ac famula. Sic & sub
tota lingua minutissimæ etiam venæ varicibus
N n v

simillimæ,

simillimæ, & similes in inferiori labio varices vi-
fæ fuerūt. Quod in Henrico illo zythepſa, (de quo
paulo ante diximus) etiam conſpeximus. Cæterū in
hoc piſtore cum totum ſiniſtrū femur durū eſſet,
ac gingivæ ſubtumidæ (ut diximus) quæ ex ob-
ſtructione lienis eveniebant, ad eam tollendam
imperaviſus inter reliqua remedia, ubi beka-
bungam & cochleariam decoqueret in ſua cerui-
ſia, nec alio potu, quam eo uteretur, etiam tem-
pore prandij aut cœnæ. Et his remediis infra-
ſcriptis paucos dies ſanus euasit, & ſimiliter à
cruris ſymptomate, magno cum meo honore. 20.
itaque Februar. hoc die decoctum primo præ-
ſcriptū: ℞. ſumiterra capill. ven. ceterach. agrimonia,
bekabungæ, cochlearia (habebat enim has duas vl-
timas herbas virides apothecarius) ana m. j. ſca-
bioſa m. ſ. flor. cord. p. j. liquir. raf. ʒ vj. cort. rad.
cappar. ʒ iij. ſem. anis. ſemicul. carui ana ʒ j. folior.
ſenæ ʒ j. rhab. ſelecti. myrob. indor. ana ʒ j. vna paſſ.
enucl. ʒ j. bordei mundati p. j. ſchenanibi ʒ j. co-
quantur in aqua communi, pro ſb j. manent inſuſa per
noctem, colaturæ adde ſyr. ſceletrybici noſtri ʒ ij. ſyr.
ex inſuſ. raf. ac cich. Nicol. cum rhab. ana ʒ ſ. miſce
pro tribus doſibus matutinis. Hoc decocto quotidie
ter quaterue multa melancholica fœtida excerne-
bat. Deinde 21. Februar. ℞. olei amygd. dul. ʒ j.
olei iſini, pingued. gallina ana ʒ ſ. cerui noſtri de am-
moniaco ʒ ſ. miſce pro ſimimento ſemoris. Lienem in-
ungebat oleo de capparibus. Poſtea 24. Februar.
cum nulla medicamenta ſumeret, ex vena ſalua-
tella in manu ſiniſtra (nam ea, quæ in brachio erat,
minus apparebat) ad vncias quatuor aut quinque
ſanguinem detraimus valde nigrum. Plus detra-
here non erat tutum, eo quod paulo debilior
eſſet, & quia æſtate præcedente ter quaterue,
cum ophthalmia laboraret, ex præſcriptio Hu-
gonis Nieuenij medici Haghani, ſanguinem
deſiſſet: deinde Delphos veniens in ſcurbu-
tum inciderat. Sed quia nunc faciem ſubtumi-
dam habebat, quali cachecticus, parum ſangui-
nis, licet nigerrimi ac viſcidi, ad lienis obſtru-
ctionem tollendam, vrina quoque rubra & nigra
exiſtente, detrahendo mandauimus. A cuius de-
tractione bene ſe habuit. Deinde altero die ſe-
quenti hanc ſequentem purgationem exhibui-
mus: ℞. confeſt. hamech. elect. leniſini ana ʒ ſ. diſ-
ſolui cum iij. decoſt. be. abſorbe. cochlearia: addendo
ſyrup. de epiſtymo ʒ ſ. miſce. fiat potio: qua multa
melancholica pituitola, pauca vero biliola, dei-
de plurima aquea excrementa depoſuit. 27. die
Februar. à purgatione hoc ſequenti ſotu pro fe-
more uſi ſumus: flor. chamamilla. meliloti ana m.
iij. folior. abſinthij communis, folior. malue cochlearia,
bekabungæ ana m. ij. folior. artemiſia m. j. rad. althææ
ʒ ij. cymini ʒ ij. conqueſſata coquantur in aqua commu-
nis q. ſ. & in ſine adde aceti vini Rhenani optimi ʒ iij.
miſce pro ſomento, ad ſb. iij. ſumma diluculo & hora
quarta pomeridiana ſomentum abatur: mox vnguento ſe-
quenti femur inungebatur: ℞. vnguentum ſuperius
deſcriptum: cui adde emplaftri de meliloto, vnguenti A-
grippæ ana ʒ ſ. miſce. fascia intincta in ſomento
ſupraſcripto, expreſſoque, totum femur bene
cingatur. Quo remedio egregie crux ſanatum
eſt. Interim & hoc decocto, quod ſequitur in
principio Martij uſus eſt: ℞. ſumiterra capill. ven.
agrimonia, ſcelependria, bekabungæ, cochlearia ana m. j.
ſem. ſemicul. ʒ j. folior. ſenæ ʒ vj. agriaci ſemin. rhab.
ſelecti. an. ʒ j. xixib. alb. ſchenanibi an. ʒ j. vna.
paſſ. enucl. ʒ vj. liquir. raf. ʒ ſ. coquantur in aqua
communi, pro ʒ viij. ſtent inſuſa per noctem, mane
fortiſſimæ expreſſioni adde ſyr. ſceletrybici noſtri
ʒ ij. miſce pro duabus doſibus matutinis. Bene excre-

uit: & valde profuit. Sed quia circa lumbos
nonnihil dolēbat, eos vñctione ſequenti inungi
mandauimus: ℞. pinguedinis gallina, olei amygd.
dulc. olei anethini, roſacei, mucilag. althææ extrah.
cum aqua malue an. ʒ ſ. miſce pro linimento. Inte-
rim cum vitium gingivarum exiguum eſſet, ſta-
tim à purgatione loco decocto bekabungæ &
cochleariæ perſanatum eſt. Alioqui ad fortiora
deueniſſem: quale hoc eſt: ℞. balauſt. aluminis de
pluma, ſciſſilis ditti, an. ʒ ij. myrrha. goliſam, maſti-
chis an. ʒ ſ. fiat pul. pro gingivis inſpergendis. In vl-
ceribus gingivarum & ſanguinulo fluxu frequen-
ter eo uſi ſumus.

SCHOLIA.

DE cauſis ſcurbuti procatarractici, in viraque
Obſervatione præcedente ſatis diximus: ſimili-
ter & de ſignis: & etiam de cauſis proegume-
nis, & coniuñctis, quæ à procatarracticiſ ge-
nerantur; potiſſimum Obſervatione octaua. Sed vt
hæc omnia in compendium contrahamus: Pri-
mus morbus aſſignatus fuit in eadem Obſerva-
tione, obſtructio lienis: huius cauſa proegumena
eſt, vel antecedens, primo hepar, copioſe generans
humorem melancholicum, vi ſetimus: ſecundo, hu-
mor melancholicus, in meſenterio præcordiſque redun-
dans. Cauſa continens eſt idem humor melan-
cholicus, lienem iam inſarctus, vel copia, vel
craftitie ſua obſtructionem ipli viſceri aſſerens.
Secundus morbus aſſignatus fuit, multitudo hu-
moris melancholici. Huius cauſa proegumena &
continens, primo hepar generans humorem melanco-
licum: ſecundo obſtructio lienis. Tertius morbus
aſſignatus fuit, intemperie inæqualis: quæ ſi fuerit
ſine febre, cauſam principem & continentem
habet frigidam & ſiccā: ſi vero cum febre, ca-
lidam ſeu aduſtionis participem, & ſiccā.
Quartus morbus aſſignatus fuit, gingivarum vitium:
huius cauſa proegumena & continens eſt auiar
ſubtiliorque materia peccantis porio, quæ vel à natura
criticante, vt ſic dicam, vel à calore ſuſum ſu-
blata, loca tenera humidaque facilius corrodit.
Quintus morbus aſſignatus fuit, crurum mala diſ-
poſitio: huius cauſa proegumena & continens eſt
humor melancholicus craſſus, magnitudinem augens &
motum impediens; vnde crura maculoſa ita intum-
meſcunt, vel elephantiaſin Arabum quiſpiam
eſſe opinetur: huiusmodi autem magnitudi-
a cauſam habet intemperiem crurum, ex hu-
more præſente factam, & hentem inuicem, eo
prius confluxam: poſtea debilitatum membrum
facilius recipit, & ſua ponderoſitate eo depelli-
tur. Item antecedentem habet cauſam ex ſupe-
riorum intemperie, & humorum multitudine.
Magnitudo vero crurum dimiſſa, cauſam ha-
bet atrophiam, atrophiam autem, operationes
ablataſ ſequitur. Summa ſummarum cauſa prin-
ceps ſeu proegumena, atque adeo fere coniuñcta
ſcurbuticæ paſſionis, eſt humor melancholicus,
id eſt, multitudo ſaculenta bilis auiæ in hepate cum
ſanguine procreata; aut putidus ſanguis ex priua atque
puri viſtus ratione procreatus. Quod ad ſigna atti-
net, ea iam diximus. Et quod ad indicationes
curatiuas, primus morbus tollitur aperiſione, quæ
per ſubſtantia atque abſtergentia perficitur. Secundus,
videlicet multitudo tollitur partim intentione
curatiua, videlicet euacuatione erus quod iam factum
eſt; partim præſeruatua eius quod ſit: idque bi-
ſariam; primo prohibendo, ne talis humor am-
plius generetur, quod ſit per curationem intem-
periei iecinoris, & per ablationem cauſarum proca-

procatarracticarum; ſecundo, prohibendo ne re-
tineatur, ſi quid forte iterum genitū ſit: quod ſit
per meatuum reſeruationem, & per ſplenis con-
ſortationem. Ita prohibitio retentionis dupli-
cem præſtabit uſum; nempe præſeruatuum in
hoc ſecundo morbo, videlicet multitudine: cu-
rationem in primo morbo, videlicet obſtructione
lienis. Tertius morbus, videlicet intempe-
ries, tollitur partim intentione curatiua, vide-
licet correptione ſaltu imperiei per contraria, par-
tim intentione præſeruatua ſimilis adhuc intem-
periei: idque biſariam, primo per ablationem
ſuæ cauſæ nimirum humoris multitudinis, quod
ſit partim euacuando, partim aperiendo, partim
diſta attenuante, & boni ſucci; ſecundo per ro-
borationem viſcerum. Ita ablatio humoris du-
plicem & ipſa uſum præſtabit; nempe curati-
uam in ſecundo morbo, videlicet multitudine;
& præſeruatua in tertio morbo. Sunt igitur
quatuor intentiones: aperiſio, euacuatio, alte-
ratio, confortatio. Euacuatio debetur primus
locus, quæ partim vniuerſalis, partim particu-
laris eſſe debet. Secundus locus cedit aperiſionit
deinde repetetur aliquoties euacuatio. Tertio
loco ſuccedit alteratio, quæ etiam corroboratio-
nem ex parte exſequitur. Nam corroboratio-
nis quoque eſt, debilitatem membrorum ex in-
temperie propulſare. Priuatim tamen magis ex-
ſequitur viſcerum indigentiam, nempe lienis,
hepatis & ſtomachi. Quo modo hæc particula-
tim, tum aliæ indicationes perficiantur, ad lon-
gum diximus Obſeruat. 11. præcedente; & iam
quoque exemplis multis oſtendimus: vt non
opus ſit eadem hic reſcitare. Ideo qui de ſcurbu-
to morbo plura deſiderat, quam hic ſcripſimus,
Balduinum Ronſſeum, amicum noſtrum le-
gat. Verum quoniam hic frequenter mentionem
fecimus ſyrupi ſceletrybici noſtri, quem nos pri-
mum in uſum deduximus, is hoc modo paratur:
℞. ſucci cochlearia, bekabungæ ana lb iij. zaccbar.
optimi lb ij. cum omni albumine depuretur, coquantur ſi-
mul; cola. & fiat ſyr. ſecundum artem. Non deſunt
nunc & alij quidam, qui ſyrupum conficiunt ex
radice raphani. Quidam ſyrupum ex ſolo ſucco
bekabungæ parant: ſed mihi non ita placet,
cum & cepæ, quæ ab aliis bekabungæ dicitur
aquea ſua, quæ pollet, humiditate, excreſcen-
tiæ lienum potius materiam ſuppeditet. Ideo &
Ronſſeus, in libello ſuo perſtringit eos, qui ſo-
lius decocto bekabungæ, id eſt, cepæ, ſanita-
tem ſcurbuticis pollicentur: quo illa nihil alie-
nius eſſe dicit, vt pote cum aquea ſua humidita-
te, excreſcentiam lienum, ſi intro ſumatur, au-
gere ſoleat. Ad oris certe & gingivarum ablu-
tionem admittit, cum particeps alicuius adſtri-
ctionis ſit; vnde & gingivæ firmiores quodam-
modo reddit, atque atram illam bilem ſua hu-
miditate reſtenat ac compellit. Cum cochlea-
riam intus aſumptam, quæ vim habet deter-
gendi aperiendi, vt eius acrimonia declarat, uti-
liſſimam eſſe experior; ſi nempe bekabungæ
ſuccus cochleariæ addatur, quæ ſua tunc adſtri-
ctione cuius lienem roborat, & caliditatem co-
chleariæ reſtenat. Hinc cum tanta utilitate hoc
noſtro ſceletrybico ſyrupo uſi ſumus, vt etiam
nunc à Brabantinis medicis, & Flandricis ex-
pectatur: vt maximam copiam huius ſyrupi pro
amicis annuatim conſici iubeamus. Mitimus
etiam aliquando integras libras huius ſyrupi
ad Liuinum Sanderium, reipubl. Gandenſis me-
dicum, amicum noſtrum ſingularem: cum quo
vix in eiſdem adibus Bononiæ in Italia diu ha-

bitauit. Eſt autem hæc herba apud nos valde
frequens. Conficimus & ex ea conſeruum val-
de vtilem. Balduinus autem cochleariam Tele-
phium eſſe putat: hinc & vlcera ſceletrybica
Telephia eſſe exiſtimat, quæ & Telephi opera
indigeant: vnde de ſcurbuto cap. vij. de vlcere
ſceletrybico agens, vult hanc cochleariam
Telephium Dioſcor. eſſe, Britannica; qua uti-
tur Plinius ad ſtomacacem & ſceletrybicum, cum
nondum intumuerit, eius loco vtitur Ronſſeus
biſtorta, quæ Britannicæ facultatibus plane
reſpondet: nam & vim adſtringentem habet, &
ad oris & tonſillatum vlcera depaſcentia ac-
commodata eſt. Habemus autem & multa alia
remedia experta: quale hoc compoſitum medi-
camentum eſt: ℞. plantagin. biſtorta ana m. j. roſ.
rubr. ʒ ij. miſſolech. runda ʒ i ſ. myrrha ʒ j. vidis
ʒ j. aluminis ʒ ij. coquantur in lb ij. vini rubr. ſtipici
ad dimidiam: in olla ænea exprime: cola: adde
mellis roſ. colari, diamoroni ana ʒ ſ. miſce. Reliqua
vero apud Ronſſeum videas. Poſſem & hic in-
finitas hiftorias adferre eorum, qui à me curati
ſunt: ſed exempla iam ſupradicta ſufficiunt. At-
que ita plerique omnes, aut præcipuos ſaltem
morbos ac affectus lienis reſenſimus. Laborat
præterea lien interdum palſatione, & dolore
punctorio, quem multi ſentiunt poſt curſum; &
tunc de punctione in loco lienis conqueruntur.
Dolor autem iſtenon eſt punctorius, alioqui ad
membranam lienem ſuccingentem pertineret.
Sed eſt potius pulſans dolor, de quo dolore nos
in Schol. Obſeru. 7. De lienis dolore, ſtatim in
principio egimus. Et eiſmodi dolor pulſans
quando vehementior eſt, contingit in inflam-
matione, ob multitudinem & magnitudinem ar-
teriarum in ipſo liene exiſtentium. Atque hic do-
lor pulſatilis palſationis inſtar, pertinet ad
arterias. Ex curſu igitur facile inſtar lien, ob
arterias: & ſentitur quali palſatio vel pulſatio,
propter motum arteriarum in ipſo liene inſerta-
rum. At ubi paululum homo quieuerit à curſu,
facile ceſſat illa palſatio, ſeu pulſatio. Quare
nec medici de ea vllam mentionem faciunt, niſi
dolor ille continuo pulſans manſerit, vt in in-
flammatione lienis contingit. Sed cum talis af-
fectus non ſit eſſatu dignus, non putavi opera-
pretium, vt de eo obſervationem aliquam pecu-
liarem conſcriberem. Hanc etiam ob cauſam ſal-
luntur vulgares, qui nugantur curſoribus ma-
gnatum & Principum lienes exciſos eſſe; & ob
id eos velocius currere poſſe. At recte dixit
Benedict. Veronenſ. medicus doctiſſimus, 2.
lib. 2. de partibus corporis humani cap. 12. de liene:
Conſcribis, vt traditur lien peculiare impedimentum,
propterea quandoque nonnulli laborantibus ſplen inui-
tur. Admi poſſe homini ſine vira periculo, veriſimi-
le non eſt. Et bene Galen. noſter nullam humani
corporis partem ſine munere aut naturali vti-
litate, ſatis ſuperque egimus in princ. lib. 19. in
praſat. ad lect. Quamobrem & hoc viſcus non
minus quam reliqua alia cuſtodiendum eſt, ne
villo modo afficiatur; atque etiam omni cura, vt
cætera membra, potiſſimum interna, ſanari
debet.

Sic itaque hunc librum de affectibus lienis
finire decreueramus, ad meſenterij vitia, tum
ſæua inteſtinorum tormenta tranſeundo. Ve-
rum nuper ad me doctiſſimus Henricus Bra-
Reipub. Campenſis medicus, epiſtolam ſcripſit
de morbo quodam incognito, præxime ad ſcur-
butum accedente, quoad membra, quæ exte-
rius læduntur, longe tamen aliter, quam in ſcur-
buto,

Britannica.

De palſa-
tione & pul-
ſatione in
liene poſt
curſum.Sympt. ſe-
cundum
ſcurbutum.Indicationes
curatiuæ.

buto. Operæpretium igitur duxi, epistolam illam ad me scriptam hic inferere, antequam ulterius progrediamur, quæ ita habet.

EPISTOLA HENRICI A BRA,
Reipubl. Campens. medici.

De morbo quodam novo & incognito, & Vespertalis, Geldris & Frisii quasi endemio; quem illi (die Barenii) vocant, diuersis symptomatibus egros infestante.

CL. V. D. D. PETRO FORESTO
S. P.

Non dubito, Clarissime Foreste, quin ex postremis meis literis intellexeris, de reditu meo ad Campenses. Iam biennium est. Toto eo tempore nihil quicquam à te litterarum vidi. Sed ignosco tibi propter commune bonum; nam suspicor, te totum nunc esse edendis tuis Observationibus & Curationibus Medicinalibus. Facis Deus, ut feliciter, quod præ manibus adhuc est absolutum. Mihi nuper carmen in libros tuos de pectoris & pulmonis affectibus: sed quia non est addit, puto serius allatum. Nunc ne omnino a symbolis ad te veniam in tibi, quod data occasione inferas Observationibus tuis, si placebit; sin minus, concipias. Legenti mihi nuper locum Galeni, qui est in libr. 6. locor. affector. cap. 3. ubi agit de Dracunculis, in quodam Arabia loco in tibiis hominum natis, venit in mentem morbus nobis vicinisque Vespertalis & Geldris quasi endemius pluribus quoque familiis hereditarius, populari lingua (die Barenii) dictus. Hic se prodit cum vagis doloribus, valde exercitantiis in omnibus corporis membris, potissimum in dorso & lumbis, primumque vnam aliquam solet inuadere particulam deinde celeri motu & discursu vicinas quoque partes occupare. Si quidem videre est, ut in hac lue sopitis doloribus pedum illico scapula afficiantur; illis tranquillis & vestigio manus eruciantur; ac ita per omnes artus malum ipsum diffundat. Unde etiam cum Epistoto (die loope de Barenii) nominant. Plerumque tamen vnam aliquam membrum, quod per intervalla exerceat, obolare comperitur. Dolores speciem statuant ipsi egri excedentem corroden-temque qui vermiculum, nusciculos & alias partes subito ac nonnunquam momento, variis simul locis permeantem depascentemque arguere videtur; ab inseparabili proprietate ipsius morbi Etymologiam deducentes: si quidem (Barenii) patria lingua singulare quoddam lumbricorum genus denotat. Morbi huius due statuuntur differentiæ: quarum prima cum tumore circa dearticulationes copulatur; qui ubi diu perseverat, profert tandem plerumque maculas & liuras, scurbuti notis non valde dissimiles, quæ interdum suppurata in vlcus conuertuntur malignum, in rimis circa pedes, ex quo vermiculi instar ascaridum educi videntur. Interdum quoque tota materia vnam in partem aliquam decumbit: unde corpore toto doloribus liberatur, abscessus excitatur, qui in fistula malitiam desinit. Altera differentia est absque tumore: sed cum priore participat dolore. Hæc interdum peculiarem habet corporis maciem, & quasi marasmodem, cum aliquali articularum impotentia coniunctam. Virique commune est, quod dolores noctu magis exerceantur. Febris autem lenta aut nulla comitatur. Alius in pluribus adstrictior. Urina non admodum discrepat ab urinis sanorum; nisi quod interdum vermiculi, instar villorum, qui ex putridis caseis procreant, in fundo matule innatare sicut & alui excrementis misceri, videntur; estque hoc illis certissimum iudicium huius morbi. Cibum alij semper bene appetunt, alij cum emmo respuunt. Hæc variant iuxta humoris peccantis & corporis affecti diuersitatem.

Causam morbi statuunt in omnium humorum ichoribus, non quidem vno in subiecto coniunctam, sed pro cuiusque temperamenti varietate. Quicquid sit id, quod hanc luen causare possit, certum est materiam esse tenuem & purgiam, non eam quidem simplicem, sed alicuius virulentia malignitatisque participans. Mucram morbo statuunt nervosum genus, per quod humor ille subtilis & malignus diffunditur. Idque his potissimum incidit confirmant: tum quia in dorso ac lumbis propter substratam medullam valde luxurians dolor, tum quod facultatis motricis actio laeditur; denique quod à confirmantibus respicientibusque nervos inuaniuntur hæc lue infestati. Ad curationem quoque latinet simul ac aliquem hac lue affici contingit, protinus ad certa quodam alexipharmaca seu Bezoartica medicamenta, nulla corporis vel humorum præmissa præparatione, sine ulla methodo vel ratione præscripta, pro regionum diuersitate, incolarum observatione & experientia, decurrunt. Inter alia commendant, tanquam præsentissimum remedium, lumbricos terrestris maxime quorum collum annulis & cingulis cingitur, quos diuersimode cum suspensio etiam numeri observatione præparant. Alij taspam vnam in ollula comburunt, donec in cinerem conuertatur: de hoc puluere exhibent cum ceruicia aut vino, diebus aliquot, crescente Luna; & itidem in eius defectu. Alij speciem totius curationis ponunt in exhibitione venenosi cuiusdam vermis, quem patria lingua (Meyvurm) vocant, Itali Cantarello nominant. Alij alia huiusmodi vehementia & virulentia remedia propinant, quibus curationem pollicentur; ut sunt oua pavonis; solanum somniferum, ossa sturionis dicti piscis. Noui qui extractis gula & hellebore vrentur. Sunt qui ex salvia, ruta, betonica & aliis huiusmodi herbis nervos respicientibus potiones conficiunt: quibus lumbricos terrestris vino prius ablutos, dein confusos, & per setaceum traiectionem admiscunt; aut etiam circa eorum admixtionem exhibent septimanas aliquot: semper operam dantes ut ab assumpta potione sudor promouetur quod cum primis in hoc morbo vtile prædicant. Rectius faciunt, qui vacuato primum corpore; sequenti haustu vel apothemase laxatiuo potione inscriptam propinant. Haustu talis esto. ℞. pul. senæ solut. 3 ij. infunde horis 12. in aqua beton. 3 iij. à forti expressione, add. diacartham. 3 ss. vi. fiat haustu. Apothema tale esto. ℞. rad. polypo. quere. 3 j. salvia, beton. ana m. j. scabios. ruta, abrotani ana p. j. sem. anis. citr. an. 3 ij. pasul. munda. 3 ss. cog. in aqua 12 ij. ad remanentiam medicatis: admiscendo in fine collitionis folior. senæ Alexad. 3 x. stent in infusione per noctem, hinc liquor à forti expressione clarificetur: cumque eo per colum transtmittantur lumbrici vino abluti numero nouem: Zacchari quantum placet, ad conuersionem; ter in die sumat egrotus. Potions forma talis esto. ℞. radie. succisa 3 j. aristoloch. rot. 3 iij. salvia nobilis, beton. ana m. j. abrotan. ruta, vinca peruinca, sabine ana p. j. cog. in aqua summi. ad consumpt. medietatis: cum huius decoct. expressi 3 iij. pro vice traiciantur lumbrici terrestris, circuli in collo insigniti, vino prius abluti, & triti, num. v. deinde misce iheriaca elicta 3 ss. pul. cinnam. 3 j. Zacchar. q. placeat, exhibeatur mane calide, & corpus contegatur ad sudorem. Repetatur potio hæc diebus aliquot continuis. Cura huius morbi aliquando in septimanas plures extenditur. Quod si vnam aliquam in partem virus pro. umbat, & abscessum excitet: is ut aperiat, plantaginem cum sale in mortario confusam applicant, abscessu aperto, vnguentum ex radicibus cicute aquatica conficiunt, quas lino vel strappa malida involutas sub cineribus coquant, & confusas cum melle miscent in formam vnguenti (putantque vermes dulcedinem mellis Antici & cicute virulentia inspicere) indeque applicant. Alij cataplasma ex radicibus sigilli salomonis, cum aqua vel ceruicia componant: cui quandoque

que radicem filicis quercina miscent. Noui nobilem maronem, quæ inspergebat puluerem de talpa, combusta, ut supra.

Habes breui, doctissime domine Foreste, lue tam virulentæ descriptionem, partim ex Caspari Hoffmanni medici Brandeburgici, partim ex meis observationibus confarctatam. In veteribus hic morbi cognitus fuerit, & quo nomine, ex te, pro ea, quæ es doctrina, & humanitate, data occasione scire desidero. Ego omnino novum morbum existimo, nec quicquam cum Græcorum Draconis aut cum Barapollæ ventositatis perambulante communicare: multo minus arthritidem ex tenui materia ortam dixim. Bene vale. Vir clarissime, & me, ut incepisti, amare perge. Ignosces quod prolixior fuerim. Si quid habebis ad me litterarum, Melchiori Vinsges huius aliquando Reipublice Monetarij filio, nunc apud vos ceruissario ad inter-signum Ciconie, committes. Iterum feliciter vale. Campis ex Museo nostro, die 20. Aprilis, stylo veteri, Anno 1594.

Tua dignitatis studiosissimus.

Henricus Bra, D. Reipubl. Campens. Medicus.

Clarissimo Viro.

D. D. HENRICO A BRA.

S. P. D.

Literas tuas, doctissime D. Doctor accepi, simul & historiam illam de morbo quodam incognito, de quo iudicium nostrum expectas. Vellem equidem voto tuo satisfacere, & quid certi de hoc malo in medium adferre, præsertim cum ipsemet dubitem, quantum ad signa attinet, quæ doctè à te explicantur, dracunculum esse. Scio equidem Galenum de dracunculo mentionem facere lib. 26. de loc. aff. cap. 3. qui in Arabia quodam loco (ut referunt) in tibiis hominum dracunculi vocati nascuntur, neruosa natura colore crassitudineque lumbricis similes. Tamen Galenus eodem in loco ait, multos auduisse qui sese vidisse dicerent: ipse vero ingenue fateatur, se nunquam vidisse. Idcirco se neque de ortu, neque de essentia ipsorum exakte conicere posse refert. Ita & ego, ut veritatem proferam, hoc genus morbi (quantum Anno 1595. mense Martio instante quinquagesimus agitator annus, quod medicinam fecerim) nunquam vidi: neque quicquam nominari audiui, nisi te, qui dracunculum vidisti; modo idem sit malum, de quo Arabes (cum in Arabia fiat) forte scripserunt. Conferam tamen de hoc morbo cum viri docti. Interea remedia, quibus vulgus ad hoc malum depellendum & extirpandum vitur, de quibus scribis, licet ea ipsa varia sint ac diuersa: tamen ut mihi videatur, mere empirica, & sine ratione & methodo tam inuenta, quam usurpata videntur; quamvis ea ipsa, quæ tu adijcis, multo meliorem rationem sequantur: & ob hoc mihi magis placent. Non ego tamen, aliquando experimentis nos tentos esse debere, ubi ratiocinatio locum minus habeat. Recte tu quidem facis, quod nostra studia promoueat; & gratias maximas tibi habeo, quod nunquam a symbolis ad me venias. Historiam hanc addam Observationibus meis post scurbutum hanc. Interea vni cuique liberum relinquemus de hoc morbo suam adferre sententiam. Vale raptim Delphis 15. Maij, Anno 1594.

Petrus Forestus, Reipubl. Delphensis Medicus.

Cum hanc Epistolam D. Henricus à Bra mihi remisisset, vna cum epistola D. Iohannis Heurnij V. Clar. Medicinæ in Academia Lugdunensi Professoris celeberrimi, nostri amici dilectissimi, ad eundem D. Hen. à Bra scripta: placuit eandem hic in gratiam studiosorum adiungere. Illius enim viri iudicium plurimum apud me semper valuit: licet, ut antea quoque ingenue fassus sum, nouum hunc morbum nunquam viderim, quamvis hoc mense Martio artem medicam 50. annis exercuerim.

I. Heurnius.
D. D. HENRICO A BRA
salutem dico.

Clarissime ac ornatissime D. Doctor, pergratam mihi fuisse tua litera, & ob argumentum, & ob amorem in me tuum. Hic facis, ut tibi, quantum in me est bene velim: illud, ut te maxime faciam, qui tam accurate perpendis atrocissimum, quod apud vos grassatur, symptoma. Vnam cunctis ratione interpres hoc agerent, ut singuli, qui singulis populis Endemij ac inquilini sunt morbi, ita examinarent, ac patria usque deprehensa remedia proderent ad illa mala. Quod de dracunculis quæris, idem mihi morbi genus olim valde monstruosum legenti visum fuit, dum viderem, Galenum id genus morbi nunquam vidisse nec eius causam intellexisse, sed in quodam Arabia loco vagari asserere. Scribis etiam Iulius Pollux in Aethiopia (& maxime, ut scribit alij in regione ad mare rubrum) dracunculum existisse, qui crura hominum & femora edebat: Aethiopes solos fere, inquit, exercens, raro aliis molestus. Adest hic vlcus, cui eminet quid neruosum putridum. Et dubitantem notabam Aeginetam 4. lib. cap. vlii. num sint animalia, vel eorum solam ideam præ se ferentia. Nam Auicenna titubatur valde de horum specie. Iugarem fere Aetium animal id fuisse existimasse: idem de Rhafe dixerim. Sed Soranus Ephesus medicus secta methodica, qui Galeni temporibus vixit, cuiusque scripta Celsus Aurelianus latina fecit, negauit dracunculum animal esse, sed tenuis cuiusdam nerui, qui medicis & agris motu quodam cieri videtur, sub cute condensatorem. Manardus hoc nati ait ex vterine succi crassi. Gorraeus negat, nos de his iudicium posse ferre, quod nunquam occurrat. Auctor definitionum medicarum & Guido, ad varices referunt. Quid tandem dicas? rem incertam. Quidquid sit, tumor est tibi occupans colore ac crassitudine lumbricis similis: hoc est teres & longus. Nonnunquam puto protendi illum tumorem in obliquum & in anfractus trahi, ut dracunculorum imaginem præ se ferat. Sed patrius ille tuus Varen locum mutat, quod resedit, maculas adfert. Causam quam tu scribis eandem & ego puto esse, orgasmum succi venenosi, tenuisque ac adyste pepasmiq; expertis bilis flatulentiæ. Vlnicellini tale quid patiuntur etiam, vocant (die springende Bicht) quasi articulare dicat insipientem dolorem. Ita cuique fere regioni sua sunt & mala & bona. Illi qui Americam attigere nuper litus, ibi familiare obseruauerunt malum Ton dictum, quod digitos pedum, pediculi animalculi ideam excedit, sub vnguibus se insinuant, ac in granatam conuertit, oleo rubro ex fructu succurrunt. Sic referunt Aretæus & Lucretius elephantiasin morbum Aegypto vernaculum existisse, Podagras Athenis, in Achaia ophthalmia. Erat etiam huiusmodi morbi genus Leucophegmata, quam narrat Aethiopes, in epistolis Græcis Philocrati, se vidisse in cunctis, qui in Delo insula habitabant, qui vultus & capillos albescentes habebant, collo & pectore in-

numescant, sine febre, sine dolore ullo, nec inferiores partes quicquam immutata fuerant. Atque hac Apollinis ira sibi euenisse putabant. Nos fuga capta nocte au- fugimus, nos ipsos inter abeundum percutientes, an quisquam colorem & pilos quos domo gestauerat, habe- ret. Refert enim Caelius Aurelianus, huiusmodi etiam morbum Romae interdum existisse. Petentes hos morbos Inquilinos vocabant. Quin mala quadam morbifica se toto orbe spargunt: inueniunt illa Venae ex nouo orbe profecta argumento est, & maxime fuit. Quin peculia- ria quadam ac inuisa mala homine interdum occupant: adeo ut recte scripserit Celsus, monstra in medicina eue- nire. Audi quae, doctissime D. Bra. Crateri summi medici meminit Cicero in epistola quadam ad Atticum, de Attica tunc egrotante loquens: Commouet me Attica, etsi assensio Crateri: & Horatio in Satyra tertia, secun- di libri; Non est cardiacus, Craterum dixisse putato. Hic aeger. Et Persius: Sed quid opus Cratero magnos promittere montes? Huius Crateri seruus in nouum in- auditumque morbum incidit: idemque admirabili qua- dam curatione sanatus est: ut memoria prodidit Porphy- rius Tyrius in primo libro *de antiquis medicis*. Cum huius caro discessisset ossibus: nec medicamentis quic- quam profici potuisset, Vipera, piscis in morem confor- mata, deuorataque ab eo liberatum eum ipso morbo nar- rat. Ita namque carnem ossibus habere capisse, ac con- glutinata esse. Scribit Iosephus decimo sexti Antiquita- tum octauo, Herodem Magnum, Antipatri filium in- aerno aestu flegasse, quam tamen foris posita partes non sentiebant; famis illum in perpetuos cibos coegit, pu- dendorum sator aderat cum satyriasi vermiculosa. Bal- nea naturalia, & illa ex oleo, hunc non iuuauerunt. Tan- to radio affectus, ut tandem cunctis sibi manus intulisset, nisi ab astante cognato ictus exceptus fuisset. Mirum etiam, quod refert Plutarchus libro De Clauis Mulien- bus, capite undecimo, ubi de morbo, qui inuaserat Virgi- nes Milestias, cuius nullum remedium, inquit, poterat inueniri. Fanati cum quadam contagione ab aere in- fructu putabant, quae eas in insaniam abigeret, adeo ut mortis cupidine tanta, seipsas strangularent. Tanta in- quit, mali erat calamitas, ut neque parentum lacrymae, neque amicorum monitus, aliquid remedij attulerint hunc malo; tantaque erat furoris immanitas, ut omnem custodientium diligentiam superaret. Nullum mali hu- ius remedium inuentum, ante quam decerneretur, ut Virgini, quae sibi mortem conscisceret, per medium forum nuda cadauera effrententur. Et res Virgini su- rorem non solum compressit, verum etiam sedauit & exstinxit. Tantum ignominiae metus valuit, ut quos humorum malorum grauisima mors non auerterat ab instituto, turpitudinis species commoueret. Mirum si ab aere hoc illis euenit solis. Scimus ab aere miasmatis fœdato, & ab eo, qui propria substantia corruptione in- vitio est, monstrosa non raro vitia pullulare. Scribit Ammianus Marcellinus libr. 23. historia sua, monstro- sam rem. Post hanc, inquit, Seleucia, ambitiosum opus Nicanoris Seleuci, quae per duces Vero Caesaris expulsa, auulsum sedibus simulacrum Comae Apollinis, perla- tumque Romam in aede Apollinis Palatini decorum an- tiquitates collocarunt. Ferunt autem, quod post direptum hoc idem figmentum incensa ciuitate, milites sanum scrutantes inuenere foramen angustum, quo reuerato ut pretiosum aliquod inuenirent, ex adyto quadam conclu- so à Chaldaeorum arcanis labes primordialis exsiluit, quia insanabilem ut concepta morborum, eiusdem Scueri Marci Antonini temporibus ab ipsis Persarum finibus ad vsque Rhenum, per Gallias, cuncta contagies pollue- bat & moribus. Hec ille re & verbo monstrosa. Ita quadam mala se spargunt toto mundi theatro: quadam rursus angulo aliquo mundi habitabant, raroque in alias regiones migrant. Hoc de dracontis proscena scribit Polux, ubi ait, *καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀνθυμίων*.

Αἰθίοψ δὲ ὄφας. Frustra ergo ad aliena conamur, saepe remouere mala nostra. Sunt certa vitia, certa terra- rum parti, membrisque hominum certis, auctore Plinio, vel atalibus & etiam fortunis: tanquam malo eligente, haec proceres, illa pauperes sentire. Hodie in Siria & Ca- rintia, ob aquas metallis tinctas, homines struma ac bron- chocele voce fere priuantur. Ante Pompei tempora, Ele- phantiasin non nouit Italia. Carbunculus Narbonensis provinciae familiaris: & primum in Italian, venit L. Paulo, & Q. Martio censoribus. Mentagram ante Tibe- rij principis tempora Italia non vidit. Genuis morbus olim grassabatur, iam esse desit. Ita noua interdum ex- splendescunt in nobis, alia in nobis desinunt. Ita Varen. Transluant peculiarem dicemus? Sed ne *ἀποφύων* Curatio sit epistola haec, ut scire velim, optimum quoddam reme- dium ac *ἀμείων* nuper ad me venisse. Accipimus va- dicum ellobori albi crassiuscule confusatum seminum, folia indimus, ac affundimus vini Hispanici, quod Petrus Semenius vocatur, libram. Solibus affinis expenimus. Damus cochlearium vini. Valide vomitum mouet, nec affligit admodum. Interdum semicochlearium miscemus cum aliis laxantibus: praclare abducit aluum sine vomitu. Quin linthibus, in empyemate guttulas aliquot mis- cemus, ac copiosissime expectoratum moueri hinc vide- mus. Sed quid tu interim? quin pergis in lucem, quae methodo solebat, simplicia morbis peculiariter dicata proferre? Ego totus in Hippocrate vertendo & breuibz commentariis illustrando sum; sed vereor ne, antequam amphora exierint, vita mea ut in Alexidis versus est *ἐνέαν ἡν*. Quod summo Deo, Iesu placuerit fiat: fa- cilis iactura scripti nostri. Interim subsistis horis, par- ticulares exercitationis scribo. Quas de capite nuper dedi, ac nobilissimis ordinibus Hollandia & Vespri- sia dicavi. Vale, ac me ama. Vollensem medicum si no- sti, admonere quae, ut interdum ad me aliquid litera- rum mittas, ac dicas, si aliqua re ibi opus sit, quae apud nos mea in manu, graue mihi fore, si non consecro. Is enim prope sanguine iungitur uxori meae, cuius auus maternus erat Gerardus Lysius, magni Erasmi in studiis socius, illique amicissimus. Anno MD. IX. XCIV. die V. Maji.

CVRATIO LXIV. LIB. VI.
apud AMATVM.

In qua agitur de Dracunculo in tibia nato: quem Ara- bes Venam Medenam appellant.

AThiops maris praefectus, serous iuuenis 18. annorum, cum primum ex Memphi, Egyp- ti celebri ciuitate, Thellalonicem aduectus es- set, illico de cruris dolore conuictus est, in quo iuxta talum primo vlcus excitatum est, in quo ve- nae modo caput conspiciebatur. Quod aduerren- tes Turcae morbum cognouerunt: periculosumque esse in Aegypto & India, ac reliquis regionibus quibus innascitur, significarunt, quem Arabes, praecipue Auicenna, venam medenam fen. 3. lib. 4. appellari tradit: veluti Abinozar, & ceteri huius doctrinae homines, quibus morbus hic satis co- gnitus & familiaris erat, pro cuius curatione ac- certatus medicus Parahyas, linguae Arabicae do- ctus, ita orsus est. Primo debita vietus ratione propo- sita, patiens extremam venam, aut verum nervosa curus- dam substantia, subtili ligno alligauit, quam paulatim ligno traheret, rotabat, & adeo, ut ad eius ultimam partem, hoc est, ad trism cubitorum longitudinem, post multos dies perueniret. Vnde Aethiops à doloribus & angustis, morboque ipso liberatus est nullo supraposito cataplasmate, concoquendi vim ha- bente, aut calida superfusione aliqua: quae ex So- rano & Leonida, Paulus ultimis verbis libr. 4. suae medicinae, huic morbo auxiliari tradit.

SCHO-

SCHOLIA.

Vena, aut neruus, vel lumbricus, morbus hic sit, in dubium vertunt auctores. Ego vero oculus testis, multis auritis verior, testor mor- bum hunc tanquam lumbricum conspici, album, subtilem, tinea contorta modo, qui ex se foras prodit, & pars extra missa cum arefcit, eam her- tum exsiccatum quouis dicit; qui si abrupti contingat, intensos excitat dolores, & non leues animi angustias concitat. Nascitur autem mor- bus hic frequenter apud Aegyptios, indos & Arabes: sed praecipue apud Mediam, iuxta Persi- dem: unde nomen venae Medinae traxit, quam Galenus Dracunculum appellat, & nunquam vidit, ut memoria commendauit lib. 6. de locis affectis. Eue-

nit autem morbus hic fortè, ut in renibus pili à materia crassa lentaque, quam calor plus iusto calefecit, exsiccauit, & unde medicamentis & remediis atram bilem respicientibus purganti- bus, & morbus hic curari tractari, & debet: prout imperat Auicenna, & ceteri Mauritanii illi assentiuntur.

Hae autem pro Coronide huius libri de lie- ne post nouum morbum scurbutum, de no- uo hoc morbo Endemio adiungere libuit. Vni- cuique tamen liberum iudicium relinquimus, num sit dracunculus, de quo Gal. tum Auicen. praecipue, ac reliqui Arabes scripserunt. Quan- quam fortasse eidem locus aptior dari poterat, de morbis externis, ut alij faciunt.

Finis Libri vigesimi.

